

ଅମୃତର ସନ୍ତାନ

ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି

ଅମୃତର ସନ୍ତାନ

| କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ଦ୍ଵାରା ପୁରସ୍କୃତ
ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ କୃତି |

ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି

ବିଦ୍ୟାପୁରୀ

AMRUTARA SANTANA
by Gopinath Mohanty
Published by Vidyapuri, Cuttack 753 002

ISBN 978-81-7411-673-4

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ ୧୯୪୯
ଦ୍ୱିତୀୟ ମୁଦ୍ରଣ ୧୯୬୫
ତୃତୀୟ ମୁଦ୍ରଣ ୧୯୮୧
ଚତୁର୍ଥ ମୁଦ୍ରଣ ୧୯୮୭
ପଞ୍ଚମ ମୁଦ୍ରଣ ୧୯୯୨
ଷଷ୍ଠ ମୁଦ୍ରଣ ୧୯୯୭
ସପ୍ତମ ମୁଦ୍ରଣ ୨୦୦୮

ପ୍ରକାଶକ
ପାତାଳର ମିଶ୍ର
ବିଦ୍ୟାପୁରୀ
ବାଲୁବଜାର, କଟକ ୭୫୩ ୦୦୨

ଲିପି ସଂଯୋଜନ
ବିଦ୍ୟାଶ୍ରୀ ତ୍ରିଟିପି ସେଞ୍ଚର
ଆଲାମତାହବଜାର, କଟକ ୭୫୩ ୦୦୨

ମୁଦ୍ରଣ
ସଂଗୀତା ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ, କଟକ

ମୂଲ୍ୟ ଟ ୨୫୦.୦୦

ଯେ ମୋର ସଂସାରର ଜଞ୍ଜାଳର ଗରଳକୁ କଣ୍ଠରେ ଧରେ, ଦିଏ ଅମୃତ;
ଯାହାର ବିଶ୍ୱାସ ସାହସ ସାଧନାରେ ହିଁ ସମ୍ଭବ ହୁଏ ମୋର ସାହିତ୍ୟ,
ତୁଲିନିଆଁ ପାଖେ ତପସ୍ୟାନିରତା ସେହି ମୋର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଉପହାର ଦେଲି ।

ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି

କେଉଁ ଅସରନ୍ତି ଅତୀତର ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କର କନ୍ଧିସ୍ଥାନ ମାଳ ଭିତରେ ଚାରିହଜାର ପୁଟ ଉଠି ଗାଁରେ ସରବୁ ସାଓଁତାର ଘର । ସେ କନ୍ଧ । ତା'ର ଭାଷା ଅତି ପ୍ରାଚୀନ 'କୁରି' । ତା'ର ଗୋତ୍ର ମିଶିଆକା, ମଣିଷର ଆଦିମ ଶବ୍ଦ ଯେଉଁ ପାହାଡ଼ ତଳର ବଡ଼ସୁଆଁ ତାହାରି ନାଁ ମିଶିଆକା । ଗାଁ ମିଶିଆପାୟ ।

ସରବୁ ସାଓଁତା ଗାଁର କୁଳ-ବୃଦ୍ଧ, ସେ ଗାଁର ମୁଣ୍ଡ, ସର୍ବାର, ସବୁ - ଚେଣୁ ସେ ସାଓଁତା । ତା'ର ଗୋଷ୍ଠୀରେ ପାଞ୍ଚଶହ କନ୍ଧଘର, ଏତେ ବୀରଙ୍କର ମଉଡ଼ମଣି ସେ ସରବୁ ସାଓଁତା ।

ସେ ରଜା ନୁହେଁ, ସେ ପ୍ରଜା । କିନ୍ତୁ ସେ କନ୍ଧର ସର୍ବାର, ସାଓଁତା । ସେ କୌପୁନି ପିନ୍ଧେ, ମୁଣ୍ଡର ତମ୍ବାପରି ବାଳ ପୁରୁପୁରୁ ଉଡ଼େ, କଳରୁ ଧୂଆଁମତ୍ର ଛେପ ଅବିରାମ ବୁହେ, ତଥାପି ସେ ସର୍ବାର, ଜାଆଁଇବାକୁ ମରେଇବାକୁ । କନ୍ଧର ଧାରଣାରେ ରଇତ ଦରିଦ୍ର ହେଉ ପଛେ, ରଜାଠୁ ତା'ର ଆଗିଜାତ୍ୟ ବେଶି । ରଜା ସାନଭାଇ, କନ୍ଧ ବଡ଼ଭାଇ, ପ୍ରଜା ବଡ଼ଭାଇ । ବଡ଼ଭାଇ ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ିବ ବୋଲି ଛାଟ ଗାଈବାକୁ ଯାଇଥିଲା, ସାନଭାଇ ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ବସି ଛୁ । ସେହିଦିନୁ ସେ ରଜା, ଠକ ସାନଭାଇ, ବଡ଼ଭାଇର ନ୍ୟାୟ ପ୍ରାପ୍ୟ ଯେ ଛଡ଼େଇ ନେଇ ଗାଦିମାଡ଼ି ବସିପଡ଼ିଥିଲା ସେ । ବଡ଼ଭାଇ ରଇତ, ବଡ଼ଭାଇ କନ୍ଧ, ବଡ଼ଭାଇ ସରବୁ ସାଓଁତା ସାନଭାଇର ରଜାର ଅଦୋଡ଼ତିକୁ କ୍ଷମା କରି ଶିଖିଛି, ସାନଭାଇକୁ କମ୍ ଭଲ ପାଏ ନାହିଁ ସେ ମାନୁଆ ପାହାଡ଼ ପରି ଉଠି, ଆକାଶ ପରି ଉଦାର, ସରଳ କନ୍ଧିଆଭାଇ ।

ସମୟ ଗଡ଼ିଯାଇଛି, କନ୍ଧିଆଭାଇ ତା'ର ପର୍ବତ ଉପରର ରଜା ପଲ୍ଲୀରେ ବସି କାନ୍ଦେ । ତା'ର ପିଠିରେ ଚିଆଁଦାଗ, ମନରେ ଘା, ପେଟରେ ଭୋକ । କିନ୍ତୁ ସେ ସହି ଶିଖିଛି, ସର୍ବସହଣୀ ମା' ଧରତୀର ପୋରୁଥିବା ପୁଅ କନ୍ଧିଆଭାଇ ।

ଶେଷ ପୌଷର ଖରା । ଅଶୀ ବର୍ଷର ବୁଢ଼ା ସରବୁ ସାଓଁତା ଦୁଆରର ଶାଳଗଛକୁ ଆଉଜି ଅନେଇଁ ଅନେଇଁ ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖୁଥାଏ । ମୁହଁମୁହଁ ହୋଇ ମସ୍ତ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଦୁଇ ସାଇଡ଼ି ଘର ଗଣିତିରେ ତା'ର ରାଜୁତି ଭରିଣ୍ଡା । କିନ୍ତୁ ସେତିକି ନୁହେଁ । ଆଖି ଯେତେ ଦୂର ଯାଇଛି ଝାଳଝାଳୁଆ ରଣକୁହୁଡ଼ି ଭିତରେ ଗୋଜିଆ ଗୋଜିଆ ପର୍ବତ, ଅଗଣିତ କେଉପରି, ତଳେ ତଳେ ଝୋଲ ଝାଲ । ସବୁ ତା'ର ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କର । ହେଉ ସେଥାଡ଼ର ବୁଢ଼ ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଭିତରେ ଗଞ୍ଜାମର ମାଳ, ସେଠି 'କୁଇଭାଷା କନ୍ଧ', ତା'ପରେ ଅଠର ଗଡ଼ଜାତ,

ଛତିଶଗଡ଼, ତା'ପରେ ବସନ୍ତ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଖଣ୍ଡିଆ ଭୂଇଁ, ମାଲ୍ୟବନ୍ତ ଗିରିର କୋୟା, ସବୁ ତା'ର, ବିଶାଳ କନ୍ଧିସ୍ଥାନ । ସେଇଠି ତା'ର ବୁନିଆଦୀ ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ନାଟକୁଦି ଗଲେ, ସେ ମଧ୍ୟ ଯିବ । ସବୁ ତା'ର, ହେଉ ପଛେ ସେ ରାଜ୍ୟଛଡ଼ା ବଡ଼ଭାଇ ତ !

ସରବୁ ସାଓଁତା ବେମାର ଅଛି । ଛାତିରେ ବଥା, ଦେହରେ ଦୁଃଖ । ସେକାଳର ବୁଡ଼ା ସେ, ସେ ଗଲେ ଖାଲି ଟୋକାଟାକିଲିଆ । ସେ ଆପଣାର ବୟସକୁ ଅଣ୍ଟାଲି ଅଣ୍ଟାଲି ଖୁସି ହୁଏ । ସାନ ଦର୍ପଣରେ ଭୁଲତାର ଧୋବଳା ବାଳ ଦେଖି ଖୁସି ହୁଏ । ତା'ର କନ୍ଧ-ଦର୍ଶନ ଅନୁସାରେ ସେ ଭାବିବସେ ଖରାପ ଲୋକର ଆତ୍ମାର ପରଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ସେ ଚଞ୍ଚଳ ମରିଥାନ୍ତା, କେବଳ ଭଲଲୋକର ଆତ୍ମାର ପରଜନ୍ମହିଁ ଦୀର୍ଘ ଆୟୁଷ ପାଏ । ସେ ପରଜନ୍ମରେ ଭଲ ଥିଲା, ଏ ଜନ୍ମରେ ଭଲ ଅଛି, ଯା ପରେ ଅବଶ୍ୟ ତା'ର ପରଜନ୍ମ ଅନିର୍ବାଣ୍ୟ, ସେ ଖୁସି ହୁଏ । କନ୍ଧ-ସଂସ୍କୃତିର ଭଣ୍ଡାର ସେ, ତାହାରି ଉପରେ ନିର୍ଭର ଦେଇ ସେ କହେ, ଗଲେ ଯିବ, ଏଇଟା ପୁରୁଣା ହୋଇଗଲା, ଅକାମୀ ଦେହ, ଏଇଟାକୁ ଫୋପାଡ଼ିଦେଇ ପୁଣି ଆଉଥରେ ଜନ୍ମହେବା ଭଲ । ସେ ଭାବେ, ଜନ୍ମ ତା'ର ଆୟତ୍ତାଧୀନ ତେଣୁ ଦୁଃଖ ନାହିଁ ।

ମାଳ ଜଙ୍ଗଲ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁକରି ସରବୁ ସାଓଁତା ଭାବୁଥିଲା, ଆଉ ଥରେ ଜନ୍ମ ହେବ କି ନାହିଁ । ସୁନ୍ଦର, ମାଳଭୂଇଁ ଅତି ସୁନ୍ଦର, ରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗର ପାହାଡ଼ ତଳେ ତଳେ ସ୍ଵଟିକ ସ୍ଵଚ୍ଛ ଝରଣା । ଚାରିଆଡ଼େ ହଳଦିଆ ଅଳସି ଫୁଲ ଭର୍ତ୍ତି, ଅଳସି-ମାହୁ କାନ୍ଥରେ ବି ଫେଣା ଝୁଲାଇବାକୁ ବ୍ୟସ୍ତ । ସବୁ ସୁନ୍ଦର ।

କିନ୍ତୁ ! ସରବୁ ସାଓଁତା ଭାବୁଥିଲା, କନ୍ଧର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥା । ଦିନୁଦିନ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ବଢୁଛି । ତଳର ଜମି ଗଲା, କନ୍ଧ ଚଢ଼ିଲେ ପର୍ବତରେ । ସେଠି ବି ସବୁ ପରର, ଆପଣାର ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ । ଏଣିକି ପରର ବୋଝ ପରର ଛୁଆଳି । ଦେହକୁ କାଟେ, ମନକୁ କାଟେ । କନ୍ଧର ରାଜ୍ୟ ସରିଛି, ତା'ର ଦେଶ ଛିନଭିନ୍ନ, ହୁଏତ ଦିନେ ଲୋକ ଭୁଲିଯିବେ ଯେ କନ୍ଧ ବୋଲି କେହି କେତେ ଥିଲା ।

ବଡ଼ଭାଇ ସେ, କିନ୍ତୁ ସବୁଦିନେ କାଙ୍ଗାଳି । ବୁଡ଼ା ବୁଡ଼ାମାନେ କହୁଥିଲେ, କେବେ କେଉଁ କାଳରେ ରାମ ବୋଲି କେହି ଜଣେ ରଜାପୁଅ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ଭାଇକି ଧରି ଏ ବଣକୁ ପଳେଇ ଆସିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଦକ୍ଷିଣର ସାହୁକାରମାନଙ୍କର କନ୍ଧଦେଶରେ ଭାରି ଅତ୍ୟାଚାର । ପୁଞ୍ଜିବାଦୀଙ୍କର ଅତ୍ୟାଚାର ବିରୋଧରେ କନ୍ଧ ପାଇଲେ ଉପଯୁକ୍ତ ସର୍ବାର । ପ୍ରାୟା (ହନୁମାଙ୍କଡ଼) ବଂଶର ହନୁ କନ୍ଧ ଆଉ ଜାମ୍ବାକା(ଭାଲୁ) ଗୋତ୍ରର ଜାମ୍ବାକାନ କନ୍ଧ ତାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସବୁ ଗୋତ୍ରର କନ୍ଧମାନେ ତାଙ୍କର ସୈନ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ଖଣ୍ଡବିଖଣ୍ଡ କନ୍ଧ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏକାଠି କରିଥିଲେ । ଦାନ ଦରିଦ୍ର ମଜୁରିଆ ଆଉ ଚାଷୀସୈନ୍ୟ ବଢ଼ା, ଖଣ୍ଡା, ପଥର, ବାଉଁଶ ଧରି ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ

ସତ୍ୟତା ବିରୋଧରେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ତାକୁ ଓଲଟାଇ ପକାଇଥିଲେ । ପରେ ସେଇ ଦରିଦ୍ର ନେତା ହେଲେ ରାଜା, ସେହି ପୁଣି ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସତ୍ୟତା ବସେଇଗଲେ, ଦରିଦ୍ର ଯେଉଁଠି ଥିଲା ସେଇଠି, ଅଛବ ଯେଉଁଠି ଥିଲା ସେଇଠି । ତାଙ୍କର କାର୍ତ୍ତି ଗାଇଲେ ବାଲ୍ମୀକି (କାବି ବିଶେଷ ଜାତିର ରତ୍ନାକର ।)

ରଜା ରଜା, ପରଜା ପରଜା, ଅବସ୍ଥା ମେଣ୍ଟୁ ନାହିଁ ।

ଜମି ଚାଲିଯାଉଛି, ଭାତ ଚାଲିଯାଉଛି, କାତି ଛିଣ୍ଡିପଡୁଛି ।

କନ୍ଧ ବୋଲି ଜନ୍ମହେଲେ ଅପମାନ ସିନା, ମାନ ନାହିଁ ।

ସରବୁ ସାଓଁତା ଭାବିଗଲା, ଦିନ ଥିଲା ଯେତେବେଳେ କନ୍ଧ ରଜା ହୋଇଥିଲା, ଯୁଦ୍ଧ ଜରୁଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧର ସଂକେତ ବାଜା ଅଛି, ନାଚ ଅଛି, ଯୁଦ୍ଧ ନାହିଁ । କାହିଁ ସେକାଳର ଚିତ୍କାର ‘ଗୁଣ୍ଡୁହାମୁ’ - ହାଣ - “ସାତ୍ରି ସାଜି କିହିମାଜ୍ ମେରିଆ ସାଜି କିହିମାଜ୍” - “ଶତ୍ରୁକୁ ବଳି ପକୋଉଛି, ମେରିଆକୁ ବଳି ପକୋଉଛି ।” ଆଉ ଶତ୍ରୁ ବଳି ପଡୁ ନାହାନ୍ତି, ମେରିଆ ବଳି ପଡୁ ନାହାନ୍ତି । ଦମ୍ଭ ଉପାସ ଅଛି, ଦର୍ତ୍ତନା ଉପାସ ଅଛି । କନ୍ଧର ଶକ୍ତି ନାହିଁ ଶତ୍ରୁକୁ ମେରିଆ ପକେଇ ହାଣି ଦୁଇ ଉପାସୀ ଦେବତାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତି କରିବ ।

ଗାଁ ଶୂନ୍ୟଶୂନ୍ୟ, ସରବୁ ସାଓଁତା ଏକୁଟିଆ ପଡ଼ିରହିଛି । (ଦରତନୀ-ଧରିତ୍ରୀ) ପୂଜା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି, ଗାଁଲୋକ ସମସ୍ତେ ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ।

ଏଇ ପୌଷ ସରୁଛି । ପୌଷର ଖରାରେ ମହୁଲି ମଦର ସୁଆଦ ଆଉ ନିଶା । ଖରା ଝାଞ୍ଜିରେ ଝୁମା ଲାଗେ, ରଣ କୁହୁଡ଼ିରେ ଭାସି ଚାଲେ ଛାଇ, ଅତୀତର ଆଉ ଭବିଷ୍ୟତର । ବୁଢ଼ାର ଆଖି ତୁଳେଇ ଆସେ ଭାବିଭାବିକା ।

ଗାଁମୁଣ୍ଡରୁ ଝାକର୍ ଦେବତା ତୋଟାରୁ ତୋଳ ଶୁଭୁଛି ଦୁହମ୍ ଦୁହମ୍ । ଜାନି (ପୁରୋହିତ) ମନ୍ତ୍ର ବୋଲୁଥିବ ସମସ୍ତେ ସୁଖରେ ଥାଆନ୍ତୁ, ଫସଲ ଭଲ ହେଉ, ମେଘ ପାନ୍ତୁ, ବାଘ ନ ଖାଉ, ରୋଗ ନ ହେଉ, କେବଳ ଶୁଭକାମନା । ଏତେ ଶୁଭ ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚ କେଉଁ ଶୁଭଟା ମାଡ଼ି ଯାଉଛି କନ୍ଧଦେଶରେ ? ସବୁ ଉଛୁଳ ହୋଇଗଲା ।

ଏଇ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମେରିଆ ପୂଜା କନ୍ଧଦେଶର, ପୌଷର ଶେଷରେ ମାଘର ଆରମ୍ଭରେ । ସେତେବେଳେ ନରବଳି ପଡୁଥିଲା । ସାଓଁତା ଘରେ ଆଗରୁ ରଖା ହୋଇଥିବା ବଳିକୁ ପୂଜାଦିନ କୋଳାହଳ କରି ଲୋକେ ଆଣିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ । ସେଦିନର ସମବେତ ଚିତ୍କାର ଆଜି ବି କାନରେ ବାଜିଯାଏ, ଶହ ଶହ ଲୋକଙ୍କର ଏକ ରଂଆରେ ଗର୍ଜନ-

ଓଡ଼େ ନାଟତି ଶିଣ୍ଡି, ଓଡ଼େ ନାଟତି ଡ୍ରାୟ୍ (ଆରେ ଗାଁର ବଡ଼ ମଣିଷ ଆରେ ଗାଁର ମୁଣ୍ଡ)

କୋୟ-ହିପା ହାବୁମନେକି, ମେଲୁ-ହିପା ହାବୁମନେକି (କୁକୁଡ଼ାଛୁଆ ଅଛି କି, ମୟୂର ଛୁଆ ଅଛି କି ? ନିଦା ସେଡ଼ା ହାବୁମନେକି ନିଦା ମିର୍ଯ୍ୟ ହାବୁମନେକି (ତୋର ପୁଅ ଅଛି କି ?)

ନାଁଟେ ମାଘ ଲେଖି ଓଡ଼ାତେ ବୁଷ୍ଟି ଲେଖୁ ଓଡ଼ାତେ (ଆମର ମାଘମାସ ଆସିଲା ପୁଷ୍ୟମାସ ଆସିଲା)

କୋନ୍ଦୁ-ହିପା ହିନ୍ଦାମ୍ବୁ, ମେଲୁ ହିପା ହିନ୍ଦାମ୍ବୁ (କୁକୁଡ଼ାଛୁଆ ଦେ, ମୟୂରଛୁଆ ଦେ)

ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ସାଓଁତାକୁ ଟଙ୍କା ଦେଇ କିଣି ନେଇଛନ୍ତି - ଦମ୍ବୁ ଦର୍ତ୍ତନୀ ପାଇଁ ମାରିଛନ୍ତି । କେତେ ନିର୍ଦୋଷ ଲୋକ ବଳି ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଦେବତାର ପଥର ତଳେ ।

ଆଜି ନରବଳି ଆଉ ନାହିଁ, ମଣିଷ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଘୁଷୁରି, ଘୁଷୁରି ନ ମିଳିଲେ ମୂଷାବଳି । ଦମ୍ବୁ ମୂଷାର ରକ୍ତ ଖାଉ, ଦର୍ତ୍ତନୀ ଖାଉ, ମଣିଷକୁ ଖାଇ ଖାଇ ଖୋଳପା କରିସାରିଛି, ଆଉ ମଣିଷର ରକ୍ତ ନାହିଁ ।

ଲିସେଣି (ବିରାଟ ଡୋଲ) ରକ୍ତପୂଜାର ବାଜା ବାଜୁଛି । ବୁଢ଼ା ସାଓଁତା ଦେଖୁଛି ଅତୀତର ସ୍ବପ୍ନ, ଯେତେବେଳେ କହିବାକୁ ବାଛିବାକୁ କେହି ନ ଥିଲା, ମଣିଷର ଧାରଣା ଥିଲା, ଆପଣାର ରକ୍ତ ତର୍ପଣରେ ଦେବତାର ଶାନ୍ତି । ତେଣୁ ମଣିଷ ଆତ୍ମ-ତ୍ୟାଗ କରୁଥିଲା, ଆପଣା ଭିତରୁ ଜଣକୁ ବଳି ପକେଇ ଦେବତା ପାଖେ ଚିତ୍କାର କରୁଥିଲା - “ହାଜି ହିଲାରେଚୁ, କାଉନି ହିଲାରେଚୁ (କେହି ନଷ୍ଟ ନ ହେଉ, ବାଘ ନ ରହୁ)

ଆବାରେ ମଣିବେ ବାଲାରେ ମଣିବେ (ସମସ୍ତେ ସୁଖରେ ଥାଆନ୍ତୁ, ଶାନ୍ତିରେ ଥାଆନ୍ତୁ)

ରାଜି କାଁଗାଲୁ ଆଡେ ଯକା ବିଶି କାଁଗାଲୁ ହିଲାରେଚୁ (ରାଜ୍ୟରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପଡ଼ିଲେ ବି ଦେଶରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ନ ପଡ଼ୁ)

ଉଲି ଗୋଜାଲେହେଁ ତାସା ଆପଦି, ଲେସୁଣ୍ ଗୋଜାଲେହେଁ ତାସା ଆପଦି (ପିଆଜ ତାଷ ଭଲ ହେଉ, ରସୁଣ ତାଷ ଭଲ ହେଉ)

ଓଟାମାଡ଼ା ଲେହେଁ ପେରୁ ପାୟାପେ

ପାଏରୁ ମାଡ଼ା ଲେହେଁ କାଦୁଲା ଯାୟାପେ (ବଣର ଲଟା ପରି ଜଙ୍ଗଲ ପରି ତାଷ ମାଡ଼ିପାଉ)

ମାପୁରୁ ହିଜି ଆଦାରୁ ହିହିମାଜାଇଁ (ମହାପୁରୁକୁ ଖାଦ୍ୟ ଆମେ ଦେଉଛୁ)

ନିଁଗେ ପେନୁ ବୋଗୁ ହିହିମାଜାଇଁ (ତୁମକୁ ଦେବତା ଭୋଗ ଦେଉଛୁ)

ରାଜି ଉଜୋ ଆତାଇ ଦେଶ ଉଜୋ ଆତାଇ ଡିଞ୍ଜିମଜାନେ (ରାଜ୍ୟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହେଉ, ଦେଶ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହେଉ ତୁମେ ଭୋଗ ଖାଇଲେ)

ମଣିଷ-ବଳି, ପିଢ଼ ପିଢ଼ ରକ୍ତ ଆଖି ଅନ୍ଧକରି, ବାଳ ଜଟକରି ମଣିଷର ରକ୍ତ କିନ୍ତୁ ସେ ଖାଲି ରକ୍ତ ଦେଖିବ ବୋଲି ମଣିଷକୁ ହାଣୁଥିଲା ତା ନୁହେଁ । ଗୋଷ୍ଠୀର ମଜଲ ପାଇଁ ସେ ବଳି ପକାଉଥିଲା, ଭାରୁଥିଲା ହୁଏତ ଦେବତା ପ୍ରସନ୍ନ ହେବ, ଉପରେ ଧର୍ମଦେବତା ତଳେ ଧରିତ୍ରୀ । କିନ୍ତୁ କି ଦୁଃଖ ! ପଦେ ପଦେ ସେ ବୁଝୁଥିଲା ଗୋଷ୍ଠୀର ଢଗକୁ ନିକାଶ

କରୁଛି । ତେଣୁ ଆଠଦିନ ପନ୍ଦରଦିନ ପୂର୍ବରୁ ବଳିକୁ ରାଜ-ଉପଚାରରେ ରଖୁଥିଲା ସେ, ବଳିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆଶା ପୂରଣ କରୁଥିଲା । ବଳି ପଡ଼ିବାଦିନ ମଦରେ ମାତି ସମସ୍ତେ ବିବେକକୁ ଶୁଆଇ ପକାଉଥିଲେ, ତଥାପି କି କରୁଣ ଷ୍ଟୋଡ଼ - ରେ ଦେବତା, ତୋରି ଶାନ୍ତି ପାଇଁ ଏ ମଣିଷ-ବଳି, ଆମର ପାପ ନାହିଁ, ପାପ ନାହିଁ, ତୁ ଭିଆଇଛୁ ତୁ ଖାଉଛୁ, ଆମର ପାପ ନାହିଁ -

“ନିଂଗେ ବାରପୂଜା ହିହିମଞ୍ଜାଇଁ (ତତେ ବାରପୂଜା ଦେଉଛୁ)

ବାର ଲାତା ହିହିମଞ୍ଜାଇଁ (ବାରଲାଅ ଦେଉଛୁ)

ନାଂଗେ ପାପୁ ହିଲ୍ଲେଏ (ଆମକୁ ପାପ ହେଉ ନାହିଁ)

ନାଂଗେ ଦୋହ ହିଲ୍ଲେଏ (ଆମକୁ ଦୋଷ ହେଉ ନାହିଁ)

ଇଟା କାଣ୍ଡା ତିଞ୍ଜିମଜାନେ (ବର୍ଛା ଖାଉଛି)

ମେରିଆ କାଣ୍ଡା ତିଞ୍ଜିମଜାନେ (ଖଣ୍ଡା ଖାଉଛି)

ମେରିଆ ଡୋରୁଲି ତିଞ୍ଜିମଜାନେ (ତୁମରି ବଳିବନ୍ଧା ଦଉଡ଼ି ଖାଉଛି)

ମନାକାଡ଼ଲିନି ତିଞ୍ଜିମଜାନେ (ତୁମରି କୁରହାଡ଼ି ଖାଉଛି)

ତଲେ ଦର୍ତ୍ତନୀ ମାତାତି ଉପ୍ରେ ଦର୍ମୁ ଦେମତା

ନିଂଗେ ନାନୁ ହିହିମଞ୍ଜାଇଁ ନାଂଗେ ପାପୁହିଲ୍ଲେଏ (ତମକୁ ଆମେ ଦେଉଛୁ, ଆମକୁ ପାପ ନାହିଁ)

ନାନୁ କୋଡ଼େ ଆଏ, ପାପୁହିଲ୍ଲେଏ, (ଆମେ ଟିକିଏ କିଛି କରୁ ନାହିଁ, ପାପ ନାହିଁ)”

ଏହିପରି ଆପଣାକୁ ଠକି ଦର୍ମୁ ପାଇଁ ଦର୍ତ୍ତନୀ ପାଇଁ କେତେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଲୋକଙ୍କୁ ସେମାନେ ବଳି ପକାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ଆଜି ସାଓଁତାର ଆୟୁଷ ସରିଆସିଛି । ସବୁ ବଳି ସରିଛି, ଦର୍ମୁ ଅଛି, ଦର୍ତ୍ତନୀ ଅଛି, କନ୍ଧର ଛିଛି ବଡ଼ତି ଘଟି ନାହିଁ ।

ସବୁ ସାଓଁତା ଭାରୁଥିଲା - ସବୁ ବୁଆ, ସବୁ ଅନ୍ଧାର, ଆଗରେ ଆଉ ପଛରେ ଜୀବନଟା ସୁଖରେ କଟିଛି । ଚିନ୍ତା ନାହିଁ ଦକ ନାହିଁ ଖାଲି ଶିକାର, ତାସ, ମଦ, ଆଉ ପୁର । ‘ରେ -’ ବୋଲି କାହାଠୁ ଶୁଣି ନାହିଁ, ‘ହକୁର’ ବୋଲି କାହାକୁ ଡାକି ନାହିଁ । ଯାହାକୁ କହିଲେ ବି “ଓଡ଼େ ସୋଇ, ଓଡ଼େ ସୋଇ” - “ହେ ସାଙ୍ଗା, ହେ ସାଙ୍ଗା” । କାହାରି ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଚାହିଁ ନାହିଁ, କାହାରି ଜମିକୁ ଝିଙ୍କି ନାହିଁ । ସିଧାସଳଖ ସେ ଶାଳଗଛ ପରି ।

ଆଜି ଦିନ ସରିଆସିଛି ଯେପରି, ଏଡ଼େ ବିଶାଳ ବୃଷାଳ ଦେହ ଭିତରେ କେଉଁଠି କଳ ବିଗିଡ଼ି ଯାଇଛି, ଅଟକିଯିବ କେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ।

ଯାଉ, - ପୁଣି ଜନ୍ମ ହେବ ସେ । ମାଣ୍ଡିଆର ସୁଆଦ ଅଛି, ମାଂସର ସୁଆଦ ଅଛି, ମଦରେ ଅଛି ନିଶା । ଆଉ ସୁନ୍ଦର ବନବୁଇଁ, ଏଇ ଅଳସିବୁଆଁ ଭାଲୁଭାଲୁଆ ସାନ

ପର୍ବତ । ସବୁଜା-ନେଳି ପିନ୍ଧା କରମାଙ୍ଗା ପରି ପାହାଡ଼ ତା ଉପରେ ହାଲୁକା ହୁଗୁଳା ରଙ୍ଗରଙ୍ଗର ମେଘ, ଏଠି ସ୍ବପ୍ନ ରହିଛି । ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ମଣିଷ ଜନମଠୁଁ ଅଲଗା ହୋଇ ରହିପାରିବ ନାହିଁ ସେ ।

ସରବୁ ସାଓଁତା ଉଠି ଠିଆହେଲା । ଘରକୁ ଯାଇ ତା'ର ବଇଁଶୀ ନେଇ ଆସିଲା । ପୌଷର ମନଈଲୁସା ଖରାରେ ଠିଆହୋଇ ଦୁଇହାତ ଲମ୍ବା ବଇଁଶୀରେ ଦୁଇକୋଣ ଲମ୍ବା ରାଗିଣୀ ଛାଡ଼ିଦେଲା ସେ ମାଳ ଉପରେ । ତା'ର ବିବାହକାଳର ରାଗିଣୀ -

“ଯେଇତା ନିଲସ ମା ବାଇଲେ, ବାଇଲେ
ଯେଇତା ତାଳସ ମା ବାଇଲେ, ବାଇଲେ -”

ଏଇ ମାଳ ଉପରେ ହଜି ଯାଇଥିବା ଯୌବନକାଳର ପ୍ରେୟସୀ ନିଲସ, ତାଳସ, ଲେମ୍ବର ତୁମ୍ବରମାନଙ୍କର ନାଁ ଧରି ପ୍ରାଚୀନ ରୀତିରେ ବୁଢ଼ା ସାଓଁତା ବଇଁଶୀରେ ତାକିଗଲା । ଯେପରିକି ତାକୁ କାଳିଶି ଲାଗିଛି, ‘ନାଟିନୀ’ ଦେବତା ଲାଗିଛି ସେ ବି ଜୀବନୀଶକ୍ତିକୁ ପୂଜା କରିବ ବଇଁଶୀରେ ବଇଁଶୀରେ । ବୁଢ଼ା କୁକୁର ଦସ୍ତ ହାଣ୍ଡିଶାଳରୁ ଚମକିଆସି ସାଓଁତାର ଗୋଡ଼ ଚାଟିଲା । ବଇଁଶୀ ବଜୋଉ ବଜୋଉ ସାଓଁତା ନାଟିଲା । ଜୀବନ ସତ୍ୟ, ଜୀବନ ସୁନ୍ଦର, ପୁରୁଣା ଦେହଟା ଗଲେ ଯାଉ ପଛେ, ପୁଣି ଜନ୍ମ ହେବ ସେ ଏଇ ସୁନ୍ଦର ପୃଥିବୀରେ ।

ପୌଷର ଖରାରେ ପ୍ରଜାପତି ଉଡୁଛନ୍ତି, କେତେ ଅଜଣା ବଣପୁଲର ବାସୀ ଚମକି ଆସୁଛି, ବଣ ଦେଶର ବାସୀ । ସାମୁଁରେ ପର୍ବତ ଉପରେ ଖରା ଲହଡ଼ି ଭାଙ୍ଗୁଛି । ଗାଁ ଘୁମୋଉଛି, ସାଓଁତା ବଇଁଶୀ ବଜେଇ ନାଟୁଛି ।

ହଠାତ୍ ଛାତି ଭିତର କଣ ହୋଇଗଲା, ଦେହଟା ବେମାର ଥିଲା, ଛାତିରେ ବଥା । ଶାଳଗନ୍ଧକୁ ଆଉଜିପଡ଼ି ଗୋଟାଏ ହାତ ବଇଁଶୀରେ ଗୋଟାଏ ହାତ ବୁଢ଼ା କୁକୁର ଉପରେ ଥୋଇ ସାଓଁତା ଟିକିଏ ହୁଲେଇ ପଡ଼ିଲା । ଛାତି କଣ ହୋଇଗଲା, ମୁଣ୍ଡରେ ଯନ୍ତ୍ରଣା, ଆଖି ଆଗରେ ଗୋଲ ଗୋଲ କଳା କଳା ଛାଇ । ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ସରବୁ ସାଓଁତାର ଗ୍ୟାନ ହଜିଗଲା । ତଳେ ଦର୍ତ୍ତନୀ, ଉପରେ ଦମ୍ଭ, କଷ୍ଟଜାତିର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ପୂଜାଦିନ ସରବୁ ସାଓଁତାର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା ।

॥ ଦୁଇ ॥

ଗାଁ ଉପରୁ ଦିଶେ ଗୋଟାଏ ପାଖେ ଗାଁ - ପାହାଡ଼ର ଜଙ୍ଗଲୀ ବୁଢ଼ା ଅଧେ ବାଟ ଜଡ଼ାଫସଲ ଗୋଡ଼େଇଛି, ତେଣିକି ଭୀଷଣ ଅରଣ୍ୟ । ଗୋଟାଏ ପାଖେ ସାତଦଳରେ ଅନ୍ଧାରୁଆ ବଣ ତଳେ ତଳେ ଗହୀର ଝୋଲା, ତା ସେପାଖେ ଅତଟ ପାହାଡ଼, ପାଖେ ତାଷ ଉପତ୍ୟକା, ତା ସେକଡ଼ରେ ଦାଆ ଫାଳପରି ବିରାଟ ପର୍ବତ, ଆଉ ଗୋଟାଏ ପାଖେ ଗାଁ-ପାହାଡ଼ର ତଳ ଭାଗୁ ଧାନବିଲକୁ ଡେଇଲେପଡ଼ି ପୁଣି ଚଢ଼ିଯାଇଛି ଅରଣ୍ୟମୟ ପର୍ବତ ଉପରକୁ ।

ଯେଉଁଆଡ଼େ ଚାହିଁଲେ ଅସୁମାରି ପର୍ବତର ମାଳ ଘନଜଙ୍ଗଲ ଖଞ୍ଜିଲା ପରି ତା ଉପରେ ତା ଉପରେ ପର୍ବତର ବିମାନ । ଗାଁ ଭିତରେ ଏତେ ଧୁମ୍‌ଧାମ୍ । ପାଞ୍ଚଶହ ଲୋକଙ୍କର ଘର, ପଦାରୁ ଚାହିଁଲେ କେଉଁଠି ଗାଁ ତା'ର ପତ୍ନୀ ମିଳେ ନାହିଁ, ଗାଁ ଉପରର ଧୂଆଁ ଆଉ କୁହୁଡ଼ିର ଧୂଆଁ ଏକାଠି ମିଶି ବିଛେଇ ହୋଇପଡ଼େ - କ୍ଷେତ ଉପରେ, ବଣ ଉପରେ ।

ଏଇ ତା'ର ବୁନିଆଦୀ ଭୂଇଁ ସରବୁ ସାଉଁଡାର । ଆର୍ଯ୍ୟ ଆସିଲେ - ସେ ତ କାଳିକାର କଥା, ତା ଆଗଦିନ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଆସିଥିଲେ, ତା ଆଗରୁ ହଳଦିଆ ଧାର-ମୁହାଁ ନାକ ଚେପ୍‌ଟା ମିଞ୍ଚି ମିଞ୍ଚି ନେଳିଆଖିଆ ଲୋକଙ୍କର ସୁଅ, ଗଦବା, ପାରେଙ୍ଗା ସଓରା ମୁଣ୍ଡାରି - କୁଂକାଂ କୁଂଚାଂ ଭାଷା ଲୋକେ କିନ୍ତୁ ଆଦିମ କାଳରୁ ପାହାଡ଼ର ସାଥୀ ଦର୍ତ୍ତନୀର ପୁଅ ଏଠି କନ୍ଧ, ତାଙ୍କରି ଏ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ, ତାଷଭୂଇଁ, ଶିକାରଭୂଇଁ ।

ପାହାଡ଼ର ଖଣ୍ଡପରି ବିଶାଳ ଦେହ ତା'ର ଶାଳଗଛ ମୂଳେ ପଡ଼ି ରହିଥାଏ, ପବନ ଝିମିଝିମି କରୁଛି, ସତେକି ବର୍ତ୍ତମାନ ଶେଷ ତାନର ସବାଶେଷ ଲହଡ଼ିଟି ବୁଲିଲାଗିଛି, ଭଉଁରି ଲାଗିଛି । ଗାଁ ଶୂନ୍ୟଶାନ୍, ଗାଁ ଲୋକେ ପୂଜାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ।

କିଛି ସମୟ ଗଲା, ସାଉଁଡାର ସୋରଶବଦ ନାହିଁ । ମାଛି ବେଢ଼ିଲେ । ପ୍ରଭୁର ଦେହ ପାଖେ ବସି ଦସ୍ତ କୁକୁର ଦମ୍ଭୁ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି ବିକଳ ହୋଇ ଚିତ୍କାର ଛାଡ଼ିଲା 'ଫୋ-ଓ-ଓ' । ଦମ୍ଭୁ ପାହାଡ଼ ସେପାରି ମୁହଁ ଲୁଚେଇଲା, ଏପାଖୁ ସେପାଖ ଚହଲିଗଲା ଗୁଡ଼ାଏ କଟାକଟି ଛକାଛକି ଛାଇଆଲୁଅର ଗାର । ଗୋରୁ ଲେଉଟିଲେ, ଧୂଳିର ମେଘ ଉଡ଼ିଲା ରଙ୍ଗ ଅବିରପରି । ଝୋଲା କୂଳର ଧଉଧାଉଁ ଡୁଂଡଂ ସରିଗଲା । ଝଙ୍କା ବରଗଛ ତଳେ ମୁଷାର ରକ୍ତ ଆଉ ରକ୍ଷାମଦ ଢାଳି, ହାତେ ଉଞ୍ଚ ଛାମୁଡ଼ିଆ ଉପରେ କୁକୁଡ଼ା ଡିମ୍ବ ଥୋଇ, ହଳଦିଆ ନାଲିଆ ଟୋପି ଟୋପିକା ଚିତ୍ର ହୋଇଥିବା ସାନ ସାନ କାଠଖଣ୍ଡା, କାଠବର୍ତ୍ତା ଓ ଖେଳନା ବାଘ ମୂର୍ତ୍ତି ତଳେ ଥୋଇଦେଇ ସବୁ ଶ୍ଳୋକ ସବୁ ମଙ୍ଗଳକାମନା ଶେଷକରି ଗାଁ ଲୋକେ ଗାଁକୁ ଚଢ଼ିଲେ । ପୂଜା ସରିଛି, ଏଥର ମଦପିଆ ଆଉ ପୂର୍ବି ।

ଆଲୁଅର ଗାର ସାନ ହେଲା, ଛାଇର ଗାର ବଢ଼ିଗଲା, ଦସ୍ତ ବସି କାନ୍ଦୁଥାଏ, ତା'ର କୁକୁରିଆ ଆଖି କଣରୁ ଛାପି ପଡୁଥାଏ ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୁହ ।

ଦୁନିତାନି ଗାଁ ଭିତରେ ଚହଳ ବଢ଼ିଗଲା, ଆନନ୍ଦର ହର୍ଷରୋଜ, ଏଥର ମଦପିଆ ହେବ । ମଦ ଦାଣ୍ଡକୁ ଅଣାହେଲା । ହାତରେ ଛେଲୁଆ, ଲାଉତୁମ୍ବା ବୋତଲ, ଟିଣ ଧରି ଗାଁ ଲୋକେ ମଦକୁ ବେଢ଼ି ବସିଲେ । ଗେଧ ଖୋଜିଲାପରି ବୁଡ଼ାମାନଙ୍କର ଖଡ଼ ଖଡ଼ ଗମ୍ଭୀର ଭାଷା ମଦ ଲୋଭରେ ଆହୁରି ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇ ଉଠୁଛି । କିଏ ପିଇଲାଣି, କିଏ ପିଇବାକୁ ଯାଉଛି । ବୁଡ଼ା ହଡ଼ାଟିଏ ମରାହୋଇ ଦୁଇଫାଳ ହୋଇ ଠାଏ ଟଙ୍ଗା ହୋଇଛି, ରକ୍ତ ବୋହୁଛି ଥପ ଥପ । ମଦପିଆ ପରେ ବଡ଼ ଅଗି ଜଳିବ । ଅଧେ ମାଂସ ନିଆଁରେ

ପୋଡ଼ି ସେକି ଖିଆହୋଇଯିବ, ବାକି ଅଧକ ଶାଗୁଆତି । ଠାଏ ପୁରୁଷଙ୍କ ମଦପିଆ, ଠାଏ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର, ହଳଦୀ ଲଗେଇ ମୁହଁରେ ମୁଣ୍ଡରେ ଜଡ଼ାତେଲ ବୋକି ସେମାନେ ପଙ୍ଗନ ପକେଇ ବସି କିଟିରି ମିଟିରି ଲଗେଇଛନ୍ତି । ଏଠି ସେଠି ଦି'ଜଣ ଚାରିଜଣ କନ୍ଧକଙ୍କାରୁ (ପିଲାମାନେ) ଅଣ୍ଟାରେ ସାନ ସାନ କୌପୁନି ଖୋସିଦେଇ ଏକଗୋଡ଼ିକିଆ ଦି'ଗୋଡ଼ିକିଆ ଡେଉଁଛନ୍ତି, ଧୂଳିରେ ଗଡ଼ୁଛନ୍ତି, ମୁହଁରେ ଆଖିରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହସ । ଆଜି ବଡ଼ ଦିନର ବଡ଼ ପରବ ।

ଦସୁ କୁକୁର ବୋବାଳି ଛାଡ଼ିଥାଏ । ମାଂସର ବାସ୍ନାରେ ତା'ର ନାକ ନିଶ ପୁଲିଯାଏ ଆପେ ଆପେ, କାନ୍ଦଣା ମଝିରେ ମାଂସ ବାସ୍ନାକୁ ଉଣି ନାକ ସୁଙ୍ଗୁ ସୁଙ୍ଗୁ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ପାଖରେ ସାଉଁଡ଼ାର ଦେହ, ଖାଲି ଦେହଟା ଶୁଖିଲା ସାପକାଠି ପରି । ଏକା ଆଳିରୁ ସାଉଁଡ଼ା ସାଙ୍ଗରେ ଭାତଖିଆ, ଏକାଠି ବଣରେ ଶିକାର । ରାତିରେ ଯେତେବେଳେ ବାହାରେ ଅଜଣା ଭୟ, ଅନ୍ଧାରରେ ବାଡ଼ି ତଳେ ତଳେ କୁକୁରର ଯମ ତୁର୍କା (କଲରାପତରିଆ) ବାଘର ଦାଉ ଦାଉ ଆଖି ସେତେବେଳେ ଘର ଭିତରେ ନିଆଁ ପାଖେ ଏକାଠି କୁଂକିରି କାଂକିରି ହୋଇ ସେ ଆଉ ତା'ର ସାଉଁଡ଼ା । କିଏ ଆଉ ତା'ର ନିଶ ଓଟାରି ଓଟାରି ଗେଲ କରିବ, ମୁହଁରେ ଭରି କରିବ ଧୂଆଁପତ୍ର ଧୂଆଁ, ଦେହରେ ଘା ହେଲେ ଶୁଖୁଥା ପାଣିରେ ଧୋଇ ଧାଇଁ ଭଲ କରିଦେବ । କିଏ ବୁଝିବ ତା'ର କୁକୁର ମନର କଥା ତା'ର ସାଉଁଡ଼ା ବିନା ? ସମସ୍ତେ ଭୁଲିଯିବେ ମଣିଷର ଭୁଲାମନ, କିନ୍ତୁ ସେ - ?

ମୁହଁକୁ ଚାଟେ, ପାଦକୁ ଚାଟେ ବାରମ୍ବାର ବୁଝେ ସବୁ ଅଣ୍ଟା, ସବୁ ଶେଷ, ଆକାଶ ଫଟେଇ ଚିକ୍କାର ଛାଡ଼ିଦିଏ ଦେବତା ଆଡ଼କୁ, କୁକୁର ସେଠୁ ଉଠେ ନାହିଁ ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ଆହୁରି ମଦ ଆଣିବାକୁ ମାଂସ ଆଣିବାକୁ ଘରୁ ଜାଗା ନେବାକୁ ସାଉଁଡ଼ାର ଘରର ଲୋକେ ଘରକୁ ଆସିଲେ । ଆସିଲା ସାଉଁଡ଼ାର ଭାଇ ଲେଖୁ (ଚନ୍ଦ୍ର) କନ୍ଧ, ସାଉଁଡ଼ାର ପୁଅ ଦିଉଡୁ (କାର୍ତ୍ତିକ) କନ୍ଧ, ଡେଙ୍ଗାଗୋଡ଼ିଆ କଳିଙ୍ଗା ଲଢ଼େଇ ଗଞ୍ଜାପରି ଭେଣ୍ଡିଆର ଚେହେରା ପିଲାପରି ମୁହଁ, ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ ଯୁଷ୍ଠ (ପୁଲ), ନଅମାସର ଗର୍ଭ, ସାଉଁଡ଼ାର ଅଭିଆଡ଼ୀ ଝିଅ ପୁରୁଲି (ପ୍ରଜାପତି) । ତା'ର କୁରୁମ୍ବ ଏତିକି । ଲେଖୁ ପାଖ ବଖରାରେ ପଶିଲା, ମଦ ରଖିବାକୁ ସେ ସାନ ଟିଣଟିଏ ରଖିଛି । ଦିଉଡୁର ଆଖି ଚଳଚଳ । ପୁରୁଲି ବେଶ୍ ହୋଇଛି ।

ସମସ୍ତେ ଭାବିଥିଲେ, ସାଉଁଡ଼ା ସବୁଦିନ ପରି ଅଳସେଇ ଶୋଇପଡ଼ିଛି । ଦିଉଡୁ ବିରକ୍ତ ହେଲା, ଆଜିପରା ଦିନରେ ଆନନ୍ଦ ମଉଜରେ ନ ମାତି ବାପ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୋଇଛି, ଆଉ ଟିକିଏ ଗଲେ ଆଳୁଅ ଚାଲିଯିବ । ଦିଉଡୁ ଭାବିଲା, ବାପକୁ ଉଠେଇ ଦେବା ତା'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ଗାଁ ମଦରୁ ଆଉ କିଛି ପେଟରେ ସାଇତୁ ସେ, ତା'ପରେ ଘରେ ସାଇତା ହେବ । ଦିଉଡୁ ପାଖକୁ ଗଲା, କୁକୁରଟାର ଅନର୍ଥକ ବୋବାଳିରେ ସେ ବିରକ୍ତ ହେଉଥିଲା । ଟେକା ଉଞ୍ଚେଇ କୁକୁର ପାଖକୁ ସେ ଚମକିଗଲା । ସାଉଁଡ଼ାକୁ ଡାକିଲା, ଜବାବ ନାହିଁ, ହଲେଇ

ଦେଲା, ଜବାବ ନାହିଁ । ଅଳ୍ପ ମଦନିଶା ଘାରିଥିଲା ତାକୁ । ତା' ପରେ ବାରମ୍ବାର ହଲ୍ଲାହଲିରେ ସେ ବୁଝିଲା, ତା'ର ମଦଭୋଳ ମୁଣ୍ଡ ପଛକୁ ଘୁଞ୍ଚେଇଦେଇ ଛାତି ଭିତରେ ବେଶିରା ହାତ ଭିତରେ ପଶିଗଲା ଯେପରି ଶୀତର ସୁଅ । ଶେଷଥର ବାପା ବୋଲି ଡାକିଦେଇ କପାଳରେ ହାତ ଦେଇ ଦିଉଡୁ ଅକ୍‌କାହୋଇ ବସିପଡ଼ିଲା ।

ଦିଉଡୁ ପାଟିକଲା, ଘରର ଲୋକେ ଜମାହେଲେ । ସମସ୍ତେ ମିଶି କାନ୍ଦିଲେ, କୋଡ଼ିଲେ, ଛାତିରେ ପିଟିଲେ, ନଖରେ ଗାଳକୁ ଚୁମୁଟି ଚୁମୁଟି ଓଟାରି ଲହୁ ବୁହାଇଲେ । ସମସ୍ତେ ବିକଳ ହୋଇ କାନ୍ଦିଲେ ଗଡ଼ିଲେ ।

ଯେଉଁଠି ଥିଲା କାର୍ତ୍ତିକ ପରବର ଆନନ୍ଦ ଉସାହ ସେଠିକି ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲା ସଞ୍ଜ ଆକାଶର ଅନ୍ଧାର । 'ଆଲୋ ଆଲୋ ହାତେୟୁଁ ହାତେୟୁଁ' (ହାୟ ହାୟ, ମରିଗଲା) । ତେଲହଳଦି ବୋଲା ମୁହଁରେ ଲାଗିଗଲା ଗାଁ ଦାଣ୍ଡର ବାଲି ।

କାନ୍ଦଣା ଶୁଣି ସମସ୍ତେ ଗଦାହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । କାନ୍ଦଣା ବଢ଼ିଲା । ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ବସି ସମସ୍ତରରେ ବିଳାପ କଲେ ଗୀତ ବୋଲି ବୋଲି -

ଆଲୋ ଆଲୋ ହାତେୟୁଁ ହାତେୟୁଁ, ପାପୁ

ନିଂଗେ ଓୟାତାଣାକି ନିଂଗେ ତିଜାତାଣାକି, ପାପୁ ।

ପୁରୁଷମାନେ ସାଓଁତାର ଶବ୍ଦକୁ ବେଢ଼ି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ଅନେକ କାମ ବାକି । ଦସ୍ତ ଉଠିଲା, ତା'ର ଫୁଲ ଛାଞ୍ଚୁଣିପରି ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ଟିକୁ ତଳେ ପିଟିଲା, ଦେହଟାକୁ ଝାଡ଼ିଲା, ମଣିଷ ମଣିଷକୁ ଆଦରି ନେଲା, ଏଥର ତା'ର ଛୁଟି, ମାଂସର ବାମ୍ବା ରକ୍ତର ବାମ୍ବା ଉଣି ଉଣି ସେ ଚାଲିଲା ।

ଚାରିଆଡ଼େ ହୋହା ଘୋଘା, ତାହାରି ଭିତରେ ସମସ୍ତରରେ ମହୁଧ୍ବନି ଛନ୍ଦ -

“ନିଂଗେ ଓୟାତାଣାକି ନିଂଗେ ତିଜାତାଣାକି, ପାପୁ”

(ତୁମକୁ ଶୋଷିଦେଲା କି ତୁମକୁ ଖାଇଗଲା କି, ହାୟ ହାୟ)

ତୁରର ତୁରର ପର୍ବତ ଆଉ ଗଛ, ଯେ ଦିନବେଳେ ବାରି ହୁଏ ନାହିଁ ହଠାତ୍ ନାଲି ଗାରଗାର ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଆଗରେ ଅନ୍ଧାରି ଅନ୍ଧାରି ହୋଇ ଠିଆହୋଇ ରହି ଅନ୍ଧାରି ଦରିଆରେ ସବୁ ବୁଡ଼ିଗଲେ । ରାତି ହେଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କୁ କାନ୍ଦିବାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆଖି ପୋଛି ପୋଛି ପୁରୁଷମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ ।

କେତେ ବୁଢ଼ା କେତେ ଭେଣ୍ଡିଆ ସମସ୍ତେ ରୁଷ । ସମସ୍ତେ ସାଓଁତା ଆଗରେ ପିଲା, ସେକାଳର ଲୋକଟିଏ ଥିଲା ସେ, ପଥର ଉପରେ ଗୋଟିକିଆ ପୁରୁଣା ଓଷ୍ଠର ଫରି ।

କିନ୍ତୁ କାମ ଅନେକ ବାକି, ବସିରହିଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ ତ । ବୁଢ଼ା ଜାମିରି କନ୍ଧ ପିକା ଲଗେଇ ଦେଇ ଘାଗଡ଼ା ଗଳାରେ ପାଟିକଲା, “କିରେ ବସିଥିବ କିରେ ?” ଏତିକି ଯେମିତି ସମସ୍ତେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । କାମେଲା ଜାମିରି ସ୍ମରଣ ହେଲା, ସେ ଗାଁ ପୁରୋହିତ, ପାଣ୍ଡୁକନ୍ଧର, ଯେ ସେ ଗାଁର ଡିସାରି, କେବଳ ମତ ନିଶାରେ କାନ୍ଦି ଲାଗିଥିଲେ ରାତି ପାହିଯିବ । ଗାଁର ଚାକିରିଆ ଏକ ପକ୍ଷରେ ଗାଁର ବୁଦ୍ଧିଦାତା ବାରିକ ଭୂଷାମୁଣ୍ଡା ତମ ଶବସଂସ୍କାର ବିଷୟରେ ଯୋଗାଡ଼ କରିବାକୁ ପାଟି କରି କରି ବୁଲିଲା । ମଦହାଣ୍ଡି ଘରକୁ ନିଆହେଲା । କାନ୍ଧରେ ଚାଞ୍ଚିଆ ପକେଇ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ବଣଲୋକେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେ ।

ଶବକୁ ବେଢ଼ି ବସି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ନିଳାପ ଲାଗିଥାଏ, ମରଣର ସଙ୍ଗୀତ । ସାଓଁତା ସଙ୍ଗୀତ ଭଲ ପାଉଥିଲା, ତା’ର ଜନ୍ମ ସଙ୍ଗୀତରେ, ମରଣ ସଙ୍ଗୀତରେ । ଅନ୍ଧାର ଘୋଟିଥାଏ, ଘର ଆଗେ ଆଗେ ନିଆଁ ଜଳୁଥାଏ । ପିଣ୍ଡାରେ ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ ଗପ, କେହି ପିଲା ତଳକୁ ଓଲ୍ଲେଇଯାଇ କୁତୁହଳୀ ହୋଇ ଅନେଇଲେ ମା’ମାନେ ଆକଟି ଘୋଷାରି ଆଣୁଥାନ୍ତି । ପରିଚିତ ପୃଥିବୀର ଶେଷ କାକର ଖାଇ ସରକୁ ସାଓଁତା ଶୋଇ ରହିଥାଏ । ଆଉ ଅଳ୍ପ ସମୟ, ତା’ପରେ ତା’ର ଅବସ୍ଥିତି ରହିବ କେବଳ ମଣିଷର ଭୁଲାନମର ଛାଇ ଆଲୁଅର ବଣଭିତରେ । ସେଇଠି ସେ ରହିଥିବ, ଦେଖାଛୁଆଁ ପୃଥିବୀରେ ଯାହାର କଟିଗଲା ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ହୋଇ ଚାରିକୋଡ଼ି ବର୍ଷ ।

ଦିଉଡ଼ୁ ଶବ ସଂସ୍କାର ବଯୋବସ୍ତ କରିବାକୁ ଯାଇଥାଏ । କାନ୍ଦୁଥାନ୍ତି ପୁଣୁ ଆଉ ପୁରୁଲି । ପୁଣୁକୁ କୁଣ୍ଢେଇ ଧରିଥାଏ ଜାମିରି କନ୍ଧର ବୁଢ଼ୀ । “ଛି ମା, ଅସଜ ମଣିଷ ତୁ, ଏମିତି ଅଧୀର ହୋଇ କାନ୍ଦ ନାହିଁ, ଭଲ ନୁହେଁ ।” ପୁଣୁର କଇଁ ଉଠୁଥାଏ । ଶଶୁର ତା’ର ବାପଠୁ ବଳି, ବାପ ପିଲାଦିନୁ ମରିଥିଲା । ସାଓଁତା ଗେହେଇ ତାଙ୍କେ “ପୁଣୁ, ମୋର ଫୁଲର ରାଣୀ, କୁଆଡ଼େ ଗଲୁ ପୁଣୁ” । ପୁଣୁର ପେଟ ଫୁଲେ, ଦିନୁ ଦିନ ଆଗ୍ରହରେ ସେ ଅନାଏ ସ୍ବାମୀ ମୁହଁକୁ, ସ୍ବାମୀ ତା’ର ଆଗ୍ରହ ବୁଝେ ନାହିଁ, ହସିଦେଇ ଚାଲିଯାଏ କାମରେ । କିନ୍ତୁ ସାଓଁତା ଭିନେ, ପୁଣୁର ଗୋଡ଼ଠୁ ମୁଣ୍ଡଯାକେ ଚାହିଁ ମୁଣ୍ଡ ହଲୋଉଥାଏ ସାଓଁତା, ସେମିତି ସେ ପତର ଉପରେ ବସିରହି ସାଓଁତା ଧୁଗିଆ ଲଗେଇ ଦେଇ ଚାଷଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଥାଏ ପୁଣୁକୁ । ବେଳେବେଳେ ହଠାତ୍ ତା’ର ମୁହଁ କଅଁଳ ହୋଇଯାଇ ଫୁଟେ ସରଳ ଶିଥିଳ ହସ, ସେ ବେଶି କହେ ନାହିଁ । ତା’ର ମୁହଁର ଛବି ବୁଝାଏ ତା’ର ମନର କଥା, ପୁଣୁ ଖୁସି ହୁଏ ।

ସେଇ ବୁଢ଼ାଟା, ସେ ଆଜି ନାହିଁ । ଯାହାକୁ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରି ଏତେ ଅନେଇଁ ରହିଥିଲା ବୁଢ଼ା, ଦିନେ ନା ଦିନେ ସେ ଜନ୍ମ ହେବ କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ା ଦେଖିପାରିଲା ନାହିଁ ।

ପୁଣୁ କାନ୍ଦୁଥାଏ । ପୁଣି ବେଳେ ବେଳେ ଆସୁଥାଏ ଅଜଣା ଭୟ । ଅନ୍ଧାର ଘୋଟିଲାଣି, ପଡ଼ିରହିଛି ଶବଟା, ସେ ତ ସାଓଁତା ନୁହେଁ । ପୁଣୁର ମନହୁଏ ସେ ଘର ଭିତରେ ଯାଇ

ଶୋଇପଡ଼ିବ, କିନ୍ତୁ ସେ କାନ୍ଦେ, କାନ୍ଦଣା ଗୀତରେ ସ୍ଵର ମିଳେଇ ଗାଇ ଗାଇ କାନ୍ଦିଲେ କାନ୍ଦଣା କି ଭୟ କିଛି ଜଣାପଡ଼େ ନାହିଁ ।

ପୁରୁଲି ବି କାନ୍ଦୁଥାଏ । ସେ ଜନ୍ମଦିନୁଁ ବାପାକୁ ଦେଖୁଥାସିଛି ଏକାରକମ, ତା'ର ବାପା କେବେ ଭେଣ୍ଡିଆ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ବାପା ତା'ର ଗୋଟାଏ ସଂପତ୍ତି ଏତିକି ମାତ୍ର । ମା' ମରିଗଲା, ତା'ପରେ ସେ ବୁଲି ବୁଲି ବଢ଼ିଛି । ସାହିର ବୁଢ଼ୀମାନେ କେତେ ସ୍ନେହୀ, କନ୍ଧ ସାହିରେ ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତିକର ପିଲା । ତା'ଛଡ଼ା ଗାଁର ଟୋକୀମାନେ । ଦଳର ଝିଅ ସେ, ଏକୂଟିଆ ଜଣକର ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ବାପା ତା'ର ଆଶ୍ରିତ, ରାନ୍ଧି ଦେବାକୁ, ପାଣି ତଡେଇଦେବାକୁ, ବୋଲହାକ କରିବାକୁ । ଏତିକି ସମ୍ଭବ ତାଙ୍କର । କୁଳପତି ସାଓଁଟା ଅଦିନିଆ ଝିଅ ସାଙ୍ଗେ ବେଶି କଥାଭାଷା ହୁଏ ନାହିଁ । ଅଣୀ ବରଷରେ ଦୁଇଟା ସ୍ତ୍ରୀ ତା'ର ମଲେ, ମଲେ ଦଶଟା ପିଲା, ଜର, ଛାତିବଥା ଜର, ଆଉ କେତେ ରୋଗ । ତା'ପରେ ପୁଅ ଝିଅ ଦି'ଟା ଯମ ଅଇଣ୍ଡା । ପୁଅ କଥା ସେ ବୁଝିପାରେ, ପୁଅ ତା'ର କାମର ସାଙ୍ଗୀ । ଝିଅ ଖାଲି ବୋଲହାକ କରିବାକୁ, ପରଗୋତ୍ରୀ ଝିଅ, ବେଶି ସମ୍ଭବ ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ଏଇ ନିରବତା ଭିତରେ କେଉଁଠି ଥିଲା ଗୋଟାଏ କୋଳାହଳମୟ ଅନ୍ତରାଳ ସମ୍ଭବ, ଆଜି ଟାଣିଓଟାରି ହୋଇ ଛିଣ୍ଡିଯାଉଛି । କେଉଁଦିନ ତା'ର ବିରାଟ ହାତ ପାପୁଲିଟା ଝିଅ ମୁଣ୍ଡରେ ପିଟି ପିଟି ଘାଗଡ଼ା ଗଳାରେ ସେ କହିଥିଲା, “କୋଉଠୁ ଏତେ ଧୂଳି ଲାଗିଛି ।” ଏମିତି କେତେ ଦିନ, ଦିନକର କଥା । ସବୁ ମିଶି ବାପା । ସେହି ବାପା ଆଜି ନାହିଁ । ଯେଉଁଠି ସବୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା ସେଠି ଖାଲି ନାହିଁ - ନାହିଁ - । ଅଭାବ ସହି ହୁଏ ନାହିଁ, ପ୍ରାଣ ଭିତରୁ ଦୁଃଖର ଗର୍ଜନ ବାହାରେ । ପୁରୁଲି ରଡ଼େ । ତା'ର କାନ୍ଦୁରା ମନ ଉପରେ ଶୀତଳ ହାତ ବୁଲେଇଯାଏ ଗାଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର ଐକ୍ୟତାନ ବିଳାପ । ସେ ସତେ କି ରୁଷିରଖା ଭିତରେ ବାଟ ଦେଖାଏ । ପୁରୁଲି କିଛି ସମୟ ବେସୁରା ହୋଇ କାନ୍ଦି ଗଡ଼ି ପୁଣି ପ୍ରାଚୀନ କାନ୍ଦଣାର ଛାନ୍ଦରେ କଣ ମିଶେଇ ଦେଇ ଆଗରେ ଚାଲେ -

“ନିଂଗେ ଓୟାତାଶାକି । ନିଂଗେ ତିଞ୍ଜାତାଶାକି । ପାପୁ
ତିତିଆ କୁତାନି ତୁଗିତି । ତାମେରା କୁତାନି ତୁଗିତି ।
ନା ହାଇ ହାତିଆ ନା ପାପୁ ।”

କନ୍ଧ ଗାଁର ‘ରିଂଗାଜାନି’ ସେ ପୁରୋହିତ - ଜ୍ୟୋତିଷ । ସେ ଯୋଗ ଦେଇଛି, ଶୀଘ୍ର ମୁହଁସଞ୍ଜ ଆଉ ଆଉ ଶବ ସଂସ୍କାର ନ କଲେ କାଲିଯାକେ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାଠଖୁଣ୍ଟା ନେଇ ଗାଁ ଲୋକେ ଚାଲିଆସିଲେ । ମୁର୍ଦ୍ଦାର ଉଠିଲା ।

ଦୁଇ କରେ କରେ ନିଆଁହୁଳା ମଶାଲ ଧରି ଶୋକ ବିଳାପ ଗାଇ ଗାଇ କନ୍ଧ ରଜତମାନେ ସାଓଁଟାକୁ ବୋହି ନେଇଗଲେ । ଅଧବାଟରେ ଫଟା ହାଣ୍ଡି ଆଉ ନୂଆ ଭାତ

ଥୁଆହେଲା । ତା'ପରେ ଚାଲିଲେ ଦୂରକୁ, ଆହୁରି ଦୂରକୁ । ସେଠି କାଠ ଖଞ୍ଜାହେଲା । ସାଉଁଟାକୁ ଶୁଆଇଦେଲେ । ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ପାଖରେ ରଖିଲେ ଫୁଟା ହାଣ୍ଡି, ଛିଣ୍ଡା ଟୋକେଇ । ଆହୁରି କାଠ ଖଞ୍ଜାହେଲା । ସାଉଁଟାର ମୁଣ୍ଡରେ ଜଡ଼ାତେଲ ଅଜାଡ଼ିଲେ । ନିଆଁ ଲଗେଇ ଦେଲେ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସମସ୍ତେ ପଳେଇଗଲେ । ଏଣିକି ରହିବାର ନୁହେଁ ।

ସମସ୍ତେ ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ ମୁଣ୍ଡରେ ତେଲ ଲଗେଇ ଫେରିଲେ ।

ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ଏକୃଷିଆ ଜଳିଲା ସରବୁ ସାଉଁଟା । ଚଡ଼ ଚଡ଼ କଡ଼ କଡ଼ ହୋଇ ଜଳିଲା, ଭଉଁରି ଭଉଁରିକା ଅଲଗା ବେଣିପରି ଧୂଆଁ ଉଠିଗଲା ଉପରକୁ, ତା' ତଳେ ବିକଟାଳ ନେଳିଆ ନିଆଁ-ଧାସ, ନିଆଁର ଲହଡ଼ି. ସାଉଁଟା ଜଳି ଭସ୍ମ ହେଲା । ଜୀବନ ସତ୍ୟ, ଜୀବନ ସୁନ୍ଦର ।

ସାଉଁଟା ଜଳିଲା ।

॥ ତିନି ॥

ଚାରିଟା ସ୍ବପ୍ନପରି କଟିଗଲା । ସକାଳୁ ସମସ୍ତେ ଉଠିଲେ । କାମିକା ଲୋକଙ୍କ ସକାଳ, ସେଇ ଚିରନ୍ତନୀ କୋଳାହଳ, ଗୋରୁ ଚରିବାକୁ ଯିବେ, କ୍ଷେତକୁ ହଳ ଯିବ, ମଣିଷ ଯିବେ । ଘରକରଣାର ସତସ୍ତରି ରାତି । ଗାଁର ଗୋଟାଏ ପଟ କୁହୁଡ଼ି ଭିତରେ ଅତିଶୟ ଲାଲ ହୋଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠିଲା, ଉଠିଲାଣି ସେ ଏଥର ଆଉ ବସେଇ ଦେବ ନାହିଁ । ସବୁ ପୂର୍ବପରି । ଚାରିଆଡ଼େ ଚନ୍ଦ୍ର, ପାଟି, କିଛି ବଦଳି ନାହିଁ । ଖାଲି ସାଉଁଟାର ଶୋଇବାଘରୁ ସବୁ ଗଳାରେ କାନ୍ଦଣା ଶୁଭୁଛି ପୁରୁଲିର । ତା'ର ବି ଘରକରଣା ସରିଯିବ ଏଣିକି । ଯିବ ଯିବ ବୋଲି କେଉଁଦିନୁ ତା'ର ମନ ହେଲାଣି । କେହି ତାକୁ ଅଟକେଇ ରଖୁ ନାହିଁ । ଆଜି ସକାଳୁ ସେ ବୁଝିପାରୁଛି କାହିଁକି ଯାଇ ନ ଥିଲା - ମା ନାହିଁ, ବାପ ଥିଲା, ବୁଢ଼ାବାପାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ପରଘର କରିଯିବାକୁ କେମିତି କେମିତି ଲାଗିଥିଲା । ପୁରୁଲି ଯାଇ ନାହିଁ ।

ବାପା ନାହିଁ, ଏଥର ସେ ମୁକ୍ତ । କିନ୍ତୁ ଏହିପରି ମୁକ୍ତି କଣ ସେ ଖୋଜିଥିଲା ? ପୁରୁଲି ବୁଝେ ନାହିଁ ବାପା ବୁଢ଼ା ହୋଇଥିଲା । ପିଲାମାନଙ୍କ ଆଖିରେ ବାପା ବୋଉ କେବେ ବୁଢ଼ା ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ, ତାଙ୍କର ବୟସ ନାହିଁ । ତଥାପି ବାପା ତାଙ୍କ ତା'ର ଗଲା ବୁଢ଼ି । ଝିଅ ସେ, ତା'ର ଏ କୁଳର ଜୀବନ କିଏ ମଝିରୁ କାଟି ଅନ୍ଧାର କରିଦେଲା । ପୁରୁଲିର କଇଁ ବାଧା ମାନୁ ନ ଥାଏ । ଲୋଟି ଗଡ଼ି ସେ କାନ୍ଦୁଥାଏ ସେହିପରି ।

ଖରା ପଡ଼ିଲା ସାଉଁଟାର ଅଙ୍ଗାର ଉପରେ । ଗୁଡ଼ାଏ ଅଙ୍ଗାର, ଗୁଡ଼ାଏ ଦରହପୋଡ଼ା କାଠ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହାଡ଼ଗୁଡ଼ାଏ, କାଳିଆ ଧୋବଲା । ଗୋଟାଏ ଖପୁରି ଆଉ ଭଙ୍ଗା ହାଣ୍ଡି ଚିରା ଟୋକେଇ ।

କାଲି ଏ ଥିଲା ସରବୁ ସାଉଁଟା, ପାଞ୍ଚଶହ କଷଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର ।

ପୁଣି ଗାଁଲୋକେ କାଠ ନେଇ ନିଆଁ ନେଇ ଆସିଲେ । ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ଧୂଂସାବଶେଷ ଆଉଥରେ ସକାଳୁ ପୋଡ଼ା ହେବ । ଗୁଡ଼ାଏ ଲୋକ, ଅପ୍ରସନ୍ନ ମୁହଁ, ଗୋଟାଏ ଅପ୍ରୀତିକର କାମ ଚଞ୍ଚଳ ଶେଷକରି ଯିବାକୁ ହେବ । ଦିଉଡୁ ବି ଥିଲା । ସାଉଁଟା ଯାଉ ଯାଉ ତା’ରି ମୁଣ୍ଡରେ ଲଦାହୋଇ ପଡ଼ିଲା କେଜାଣି କେତେ ବୋଝ । ତା’ର ମୁହଁରେ ଦୁଃଖ ପଥର ହୋଇଛି, ଆଖି କାଟପରି, ଦୁଷ୍ଟରେ କଥା ନାହିଁ । ଶୀତଳ ପାଉଁଶ ଏକାଠି କରି ଦରପୋଡ଼ା ହାତକୁ ଆଉଥରେ ଚିତାରେ ଥୋଇଲେ ।

ଏଥର ସବୁ ଶେଷ ।

ଲେଖୁ କନ୍ଧର ହୋଇ ହେଲା, ଏଥର ସବୁ ସରିଲା, ବଡ଼ଭାଇ ଆଉ ବସି ନ ଥିବ ଘର ଆଗରେ ପଥର ଉପରେ, ବିରାଟ ଧୂଗିଆ ପିଟା ଆଉ ମଝିରେ ମଝିରେ କାଶ । ବଡ଼ଭାଇ ଗଲା, ସେ ବଞ୍ଚିଛି ଏମିତି ଦିନେ ସେ ବି ଯିବ । ଲେଖୁ କନ୍ଧ କାନ୍ଦିଲା । ଦିଉଡୁ ଅକ୍‌କା ହୋଇ ନିଆଁ ଆଡ଼କୁ ଅନେଇ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ । ଡିସାରି ପାଟିକଲା “ଛି, ଅଶୁଭ; ପଛକୁ ଅନାନ୍ତି ନା !”

ମାଲଭାଇ ପୁଣି ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଛଡ଼ାତେଲ ବୋଳି ଘରକୁ ଫେରିଲାବେଳକୁ ବସିଲା ଚଣ୍ଡିରେ ପୁରୁଲି କାନ୍ଦୁଛି । ମଣିଷର କାନ୍ଦଣା ନୁହେଁ ତ, କନ୍ଦୁର କାନ୍ଦଣା । ଯେମିତି ଗୁଳିଖାଇ ପଳେଇ ଯାଇଥିବା ବାଝିଆ ଝୋଲାକୁଳର କାନ୍ଦୁଅରେ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି କାନ୍ଦେ ।

ଦିଉଡୁ କାମ କଲା ନାହିଁ, ବାପ ଯେଉଁ ପଥରରେ ବସେ ସେଠି ଅକ୍‌କା ହୋଇ ବସି ରହିଲା ଆଉ ଧୂଗିଆ ଟାଣିଲା । ଲେଖୁ ଗୋରୁ ଗାଈଙ୍କି ଫିଟେଇ ନେଇଗଲା । ପୁସୁ ନାହିଁ, ଯାଇଥିବ ବଣକୁ କନ୍ଦାଖୋଳି, ମେ ଆସିଲେ ରନ୍ଧାହେବ । ଘର ଭିତରେ ପୁରୁଲି କୋଉଠି ପଡ଼ିରହି କାନ୍ଦୁଛି । ଦୁଆରେ ଦସୁ ଶୋଇଛି; ଲାଞ୍ଜତଳେ ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ଶୋଇରହିଛି ସେଇଟା । ଦିଉଡୁ ବସିରହିଲା । ସବୁ ଶୂନ୍ୟଶାନ୍ । ଭାବିବାକୁ ମନ ହୁଏ । ଭାବନା ମଝିରେ ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଡୋପାନ ଆସେ, ଆଖିରୁ ଲୁହଧାର ଲାଗିରହେ ଆଉ ମନେହୁଏ ନଇଁପଡ଼ି ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ି ତଳେ ପୋତିହେବାକୁ । ପୁଣି ନିଜକୁ ସମାଳି ନିଏ, ଭାବିବାକୁ ମନ ହୁଏ, ଖାଲି ଖାଁ ଖାଁ ଲାଗେ; ଆଖି ରହେ ଶୂନ୍ୟରେ । ଧୂଗିଆ ପିଟା ଜଳିଯାଏ ।

॥ ଚାରି ॥

ସେହିଦିନ ସକାଳେ ପୁସୁର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା ବେଳକୁ ପୁରୁଲି ଶୋଇଥାଏ, ଦିଉଡୁ ଶୋଇଥାଏ, କୁହୁଡ଼ି ଘୋଡ଼େଇ ଥାଏ ଭାରି ବହଳ କରି । ଗାଁର ବୁଢ଼ାମାନେ ଖାଲି ଉଠିଥାନ୍ତି, ଆପଣା ଆପଣା ପିଣ୍ଡାରେ ନିଆଁ ଜାଳି ସେକି ହେଉଥାନ୍ତି । କିଛି ସମୟ ଗଲା, ପୁସୁ ପଦାକୁ ଆସିଲା । ଜାମିରି କନ୍ଧର ବୁଢ଼ୀ ଉଠିଛି, ପିଣ୍ଡାରେ ନିଆଁ ପୁଉଁଛି । ପୁସୁ ସେଠି

ଯାଇ ବସିଲା, ହୁଡ଼ୀ ସାଙ୍ଗରେ ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍ ଟାପୁରୁ ହେଲା । ଟିକିଏ ଗଲା, ଝଣର ଝଣର ଶୁଭିଳା, ଆଉରି ଗାଁ ମାଇପେ ଉଠିଲେ, ଫରତା ହେଲା । ଏପାଖ ସେପାଖ କୁକୁଡ଼ା ଦଉଡ଼ା ଦଉଡ଼ି କଲେ, ଘୁଷୁରି ସଣର ସଣର ହେଲେ ଅସନା ଗାଁ ଦୁଆରରେ । ତା'ପରେ ଘର ଦୁଆର ଓଳିଆ ଓଳି ପୁୟୁ ତା'ର ଘରକାମ କଲା ।

ପୁରୁଲି ଶୋଇଥାଏ । ପୁୟୁ କଣ ମନେକଲା, ପୁରୁଲି ପାଖରେ ଯାଇ ବସିପଡ଼ି ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ଆଉଁଶି ଦେଲା, ଭାରି ଅଳସ ଲାଗୁଥାଏ । ଆଉଁଶୁ ଆଉଁଶୁ ଲୁହ ଦି' ଧାର ଝରିପଡ଼ିଲା ପୁରୁଲି ମୁଣ୍ଡରେ, ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ ପକେଇ ପୁୟୁ ବାହାରିଗଲା ।

ଗାଁ ମାଇପେ ଝୋଲା (ନଈ)କୁ ଯାଉଥିଲେ, ପୁୟୁ ବି ଗଲା, ଗପ କରୁ କରୁ ମନଟା ହାଲୁକା ଲାଗିଲା । ସେତେବେଳେ ଚାରିଆଡ଼େ ଲାଲ ହୋଇଆସିଲା, ପୁୟୁ ଫେରିଲା ।

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠିଥାଏ । ଲେଲୁ କନ୍ଧର ପିଣ୍ଡାରେ ବଡ଼ ଢୋଲ ଉପରେ ସାନ ପିଲାମାନେ ପିଟୁଥାନ୍ତି, ଗାଁର ଲୋକେ କାମକୁ ଯାଇଥାନ୍ତି, ଦିଉଡୁ ନ ଥାଏ, ପୁରୁଲି ସୋର ଲଗାଇ କାନ୍ଦୁଥାଏ । ପୁୟୁ ଭାବିଲା ସେ ପଦାକୁ ଯିବ ।

ଏଇ ଗୋଳମାଳ ଭିତରେ ତାକୁ ଲାଗୁଥାଏ ସବୁ ଶୂନ୍ୟଶୂନ୍ୟ, ସବୁ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ । ଘର ଖାଇ ଗୋଡ଼ଉଛି, ଗାଁର ସବୁ କଲରବ ମିଶି ଗୋଟାଏ ଶୂନ୍ୟତାର ପୃଷ୍ଠପଟ, ସେ ହାବୁକା ମାରୁଛି ପଦାକୁ ପଦାକୁ ।

ଗାଁ-ମାଇପେ ପଂଝା ହୋଇ କାମକୁ ଚାଲିଲେ, ଅଧିକାଂଶ ଗଲେ କନ୍ଦା ଖୋଳି । ବଣ ଭିତରେ ନାନାଜାତି କନ୍ଦା ହୁଏ, ଥାଏ ବଡ଼ ଗହୀରରେ, ଗୋଟାଏ ବଡ଼ କନ୍ଦା ଉଠେଇ ଆଣିଲେ ଖୁସିରେ ଦି'ଦିନ ଚାଲିଯିବ । କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ଦୁର୍ଗମ, ଭୟ ବହୁତ, ବାଘ ଖାଏ, ଭାଲୁ ଗୋଡ଼ାଏ । ପୁୟୁର ଯିବାକୁ ମନ ନ ଥିଲା, ଯେତେ ଭିତର ଆଇ ଆଇ ରବ୍ ରବ୍ କରି ଦେଉଛି, ଦେହଟା ତଳକୁ କିଏ ଟାଣି ଟାଣି ଦେଉଛି । କିନ୍ତୁ ଘରେ ମନ ଲାଗୁ ନାହିଁ, ତା ଅପେକ୍ଷା ଯାଇ ବୁଲିଆସିବା ଭଲ ।

ଛୋଟ ଶାବଳ ଖଣ୍ଡେ ଧରି ଦଳ ଭିତରେ ମିଶି ପୁୟୁ ଚାଲିଲା ଗାଁ ପାହାଡ଼ର ଶୃଙ୍ଗ ଆଡ଼କୁ । ଜଡ଼ାବଣ ତଳେ ତଳେ । ଧାଡ଼ି ହୋଇ ପଛକୁ ପଛ ଗୁଡ଼ିଏ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ । ଡିଖି ଉଠାଣି ଦି'ପାଖେ ଖାଲି ଶୂନ୍ୟ, ଖାଲି ଆକାଶ, କ୍ରମେ ଉପରକୁ ଉପରକୁ, ସେଇ ଉପରେ ଦାଉ ଦାଉ ହୋଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଜଳୁଛି । ଦି'ପାଖର ଶୂନ୍ୟରେ କୁହୁଡ଼ିର ସମୁଦ୍ର, ତାହାରି ତଳେ ଛପି ରହିଛି କେତେ ଅଗନାଗ୍ନି ବନସ୍ତ, ବାଘର ଭୂଇଁ, ହରିଣର ଭୂଇଁ, ଉପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ବିକାଶ, ତଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରବେଶ ନାହିଁ, ଖାଲି ଅନ୍ଧାରି ଝରଣା ତୋଫାନ ଉଡ଼େଇ ସାଇଁ ସାଇଁ ବହି ଚାଲେ ।

ଜଡ଼ାବଣ ଗଲା, ଜଙ୍ଗଲ ପଡ଼ିଲା, ବେଶି ଆବୁଡ଼ାଖାବୁଡ଼ିଆ ପଥର, ପାଦ ଖସିଲେ ଏପାଖେ ବା ସେପାଖେ ଅନ୍ଧାରି ରସାତଳ । ଉପରକୁ ଉପରକୁ ଦି'ପାଖ ଅଁଳା ଗଛର ଜଙ୍ଗଲ, ପେଛି ପେଛି ହୋଇ କୋଳି ଗୁଛି ହୋଇଛି । ଠାଏ ଠାଏ ଲଣ୍ଡା, ଠାଏ ଠାଏ

ବୁଦା ବୁଦା ବଣ, ଠାଏ ଠାଏ ଗୋଟା ଗୋଟା ବଡ଼ ଗଛ । ସବୁଠି ପିରି ଘାସର ବଣ,
ପୁରୁଷେ ଉଞ୍ଚ ।

ଆଗରେ ପୃଥ୍ବୀ ସରୁ ହୋଇଆସିଲା, ଚାରିପାଖର କୁହୁଡ଼ି ଖରା ମିଶା ଝାଲଝାଲୁଆ
ଆକାଶ ଭିତରେ ଗୋଟିଆ ହୋଇ ପର୍ବତର ଶୃଙ୍ଗଟିଏ ଖାଲି, ପ୍ରଶ୍ନସ୍ବଚକ ଠାଣିରେ
ଉପରକୁ ଅନେଇଁ ରହିଛି, ପ୍ରଶ୍ନର ଜବାବ ନାହିଁ ।

ଆର ପାଖେ ଅଛି ଭାଲୁଆ ଖୁବ୍ ଗୋଟାଏ ଖାଲି ଚକଡ଼ା, ଆସ୍ତେ ତଳକୁ ଚାଲିଯାଇଛି,
ତାହାରି ଉପରେ ଏଠି ସେଠି ଅସଂଖ୍ୟ ଗୁମ୍ଫା । ସେଇପାଖେ ବଡ଼ କନ୍ଦା ହୁଏ, କନ୍ଦୁଶୀର
କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ।

ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୋଟିକିଆ ଗଛ ଉପରେ ମାଣ୍ଡବଡ଼ ଝାଲିଆ ମୟୂର ବସି ଖରା
ପୁଉଁଛି, ସେପାଖର ଅତଡ଼ାରେ ଅସଂଖ୍ୟ ମୟୂର । ବଣ ଭିତରୁ ବଣ କୁକୁଡ଼ାର ବୋବାଳି
ଶୁଭୁଛି, ଠାଏ ଠାଏ ବଣ କୁକୁଡ଼ା ପରିବାର । ଆଉ ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ସେମାନେ ଅଦୃଶ୍ୟ
ହୋଇଯିବେ ।

ଗାଁ ମାଇପେ ଛିନ୍ନଛତର ହୋଇ କନ୍ଦା ଖୋଜିବାକୁ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ଏତେଗୁଡ଼ାଏ
ଉଠାଣି ଉଠି ପୁରୁକୁ ଅସଜ ଲାଗୁଥାଏ । ସମସ୍ତେ ଗଳାପରେ ଏକୁଡ଼ିଆ ସେ ପଥର
ଉପରେ ବସିରହିଲା । ପାଖରୁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ସ୍ବର ଶୁଭୁଛି । ସମସ୍ତେ କାମରେ
ଲାଗିଲେଣି । ମୟୂର ଲୁଚିଲେ । କୁକୁଡ଼ା ବୋବେଇ ବୋବେଇ ଚାଲିଗଲେ । ଆହୁରି
ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଗଲା । ପୁରୁର ମନ ହେଉଥାଏ ସେଇଠି ସେ ଶୋଇପଡ଼ନ୍ତା - ଶୋଇ
ପଡ଼ିଥାନ୍ତା ଗଛ ଛାଇରେ, ବଣଫୁଲର ବାସ୍ନାରେ । ଜୀବନରେ ଅନେକଥର ମନହୁଏ
ଶୋଇପଡ଼ିବାକୁ, ଶୋଇ ହୁଏ ନାହିଁ, କାମ ଘାରେ ।

ପୁରୁ ଉଠିଲା, ଭାଲୁରେ ଅଳ୍ପ ଓହ୍ଲେଇଗଲା ଗୋଟାଏ କରକୁ । ପାଖର କୁହୁଡ଼ି
ଭାଙ୍ଗିଲାଣି, ଦୂରର କୁହୁଡ଼ି ପାତଳ ହେଉଛି । ଜଙ୍ଗଲ ଓହ୍ଲେଇ ଯାଇଛି ପାତାଳକୁ । ପୁରୁ
ଶିଆଳି ଫଳ ତୋଳିଲା, ଶିଆଳି ପତ୍ର ତୋଳିଲା । କଅଁଳ କଅଁଳ ବାଉଁଶ କରଡ଼ି ଭାଙ୍ଗି
ଭାଙ୍ଗି ଏକାଠି କଲା । ଠାଏ ଦିଶିଲା ଗୋଟାଏ କନ୍ଦା-ଲଟା, ପୁରୁ ବସି ବସି କନ୍ଦା ଖୋଳାରେ
ମନଦେଲା ।

ନଅମାସ ଗର୍ଭ, ପେଟରେ ଭାର, ଚାରିଆଡ଼େ କେତେ ଦେବତା ଆଉ ପ୍ରେତକ
ଅଶୁଭ ଦୃଷ୍ଟି, ନିଛାଟିଆ ବଣ । କିନ୍ତୁ ତଳେ ଦର୍ତ୍ତନୀ, ଉପର ଦର୍ମ୍ଭ, ବିଶ୍ବାସ ଅଛି, ଚିହ୍ନା ବଣ,
ପୁରୁର ଭୟ ନାହିଁ । ପେଟ ଭିତରର ବିଚିତ୍ର ଜୀବ କେଉଁଦିନୁ ସାଙ୍ଗ ହୋଇଗଲାଣି,
କେମିତି କେମିତି ଲାଗେ, ଗୋଟାଏ ଦେହ ଭିତରେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ମଣିଷର ବସା ।
ପୂର୍ବର ଭୟ କଟିଯାଇଥାଏ । ପୁରୁ ମନେ ମନେ ଅତିହ୍ନା ସାଥୀ ସଙ୍ଗେ କଥାଭାଷା ହୁଏ,
କଳ୍ପନାରେ ଗଢ଼େ ଆସନ୍ତା ଅତିଥିର ଭବିଷ୍ୟତ ।

ନିଛାଟିଆଟାରେ ସାଉଁଟା ମନେପଡ଼ିଲା । କେଉଁ କାଳରୁ ବସି ବସି ସମୟର ଗତି ମାପୁଥିଲା ବୁଢ଼ା ସାଉଁଟା । ସେ ମରିବାକୁ ଚାହିଁ ନ ଥିଲା, ମଲାପରି ଦିଶି ନ ଥିଲା, ତଥାପି ସେ ମଲା । କୁଳବୃଦ୍ଧର ଆଶା ଥିଲା ସେ ନାତି ଦେଖି ମରିବ, ନାତି ତାକୁ ବୋଧ ଦେଇଥାନ୍ତା । ତା'ର ପୁରୁଣା ସୁଅ ଆଗକୁ ଲମ୍ବି ଚାଲିଛି, ସେତିକି । ପୁଣି ଖୋଲି ଲାଗିଲା, କେତେ ବିଚିତ୍ର ଧାରଣା, କେଉଁଟା କେଉଁଠୁ ଆସେ ତା'ର ଠିକଣା ନାହିଁ । କାମ କରୁ କରୁ କେଉଁଠୁ କାହିଁକି ଆସେ, ରଙ୍ଗ ଲଗେଇ ଦେଇଯାଏ ମନରେ ।

ଖରା ବଢ଼ିଲା । ମୁଣ୍ଡ ଉପରୁ ଚଢ଼େଇମାନେ କୁଆଡୁକୁଆଡୁକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଆଖପାଖର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ପାଟିତୁଣ୍ଡ ଆଉ ଶୁଭିଳା ନାହିଁ । ପୁଣିର ବୋଝ ଟିକିଏ ଏକର ସେକର ହେଲା, ଦେହଯାକ ଖେଳିଗଲା ବିକୁଳିପରି ବିଚିତ୍ର ଅନୁଭୂତି । ପୁଣି କଷ୍ଟ ପାଇଲା ।

କନ୍ଦାଖୋଲା ଛାଡ଼ି ଅଳ୍ପ ଉପରକୁ ଚଢ଼ି ଖଣ୍ଡେ ପଥର ଚଟାଣ ଉପରେ ପୁଣି ବସିପଡ଼ିଲା । ସେଠି ସାନ ଶାଳଗଛ ଉପରେ ଭାଲୁକୁଣୀ ପରି ଶିଆଳିଲଟା ଲଦାଲଦି ହୋଇ ଛାଇ ଅରାଏ ପଡ଼ିଛି । ଏକୁଟିଆ ଆଉଜିରହି ପୁଣି କଷ୍ଟ ପାଇଲା ।

ମୁହଁପାଖେ ଆକାଶ, ସୁନ୍ଦର ନେଳି ପଡ଼ିଲାଣି, ତଳେ ନେଳିଆ ସାବୁଜା, ମଝିରେ ସବୁ ଫାଙ୍କା ଫରତା । ସେଇ ଫାଙ୍କା ଶୂନ୍ୟରେ ଚିଲମାନେ ଘୁଡ଼ିପରି ଉଡ଼ନ୍ତି, ଫୋପାଡ଼ିହେଲାପରି କଳା କଳା ଚଢ଼େଇ ପଲେ ଲେଖା ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଚାଲିଯାଆନ୍ତି । କେହି ଅଟକି ରହେ ନାହିଁ । ସେହି ଫାଙ୍କା ଶୂନ୍ୟର କୌଣସି ଆଶ୍ୱାସ ନାହିଁ ଦୁଃଖୀଲୋକଙ୍କୁ । ପୁଣି ଶୂନ୍ୟକୁ ମୁହଁ ରଖି କଷ୍ଟ ପାଇଲା ।

ଏଇ ବେଳପାଇଁ ଅନେକଦିନୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲା ସେ । ଏ ନିଜ ମନକୁ ଆସେ, ସହଜରେ ଯାଏ । ଚଢ଼େଇ ତିମ୍ବ ଦିଏ, ଦି' ଚାରିଥର କିଲିକିଲା ବୋବାଳି ଛାଡ଼େ, ପାଟି କରି କରି ଦୁଷ୍ଟ ସହାନୁଭୂତି ଜଣେଇବାକୁ ଗଞ୍ଜା ତା ପାଖକୁ ଧାଇଁଯାଏ । ଗାଈ ମଇଁଷି ପିଲା ପକାନ୍ତି, ମଣିଷର ଛୁଆ ହୁଏ । ଦେଖି ଦେଖି ଅତି ସହଜ ଲାଗିଛି । କିନ୍ତୁ ଏ କଷ୍ଟ ! କାନ୍ଦିଲେ କେହି ଶୁଣିବେ ନାହିଁ, ଡାକିଲେ ଆସିବେ ନାହିଁ ପାଖକୁ । ପୁଣି ଛାତିକୁ ପଥର କଲା । ଭୟ ଉଠି ଉଠିକା ଛାତି ପାଖକୁ ଆସିଲେ ସୁନ୍ଦା ତାକୁ ତଳକୁ ଟେଲି ଦେଲା । ଏଠି ବିନା ଯୁଦ୍ଧରେ ମଣିଷ ବି ପ୍ରକୃତିରୁ କିଛି ପାଏ ନାହିଁ, ନିଜର ଯୁଦ୍ଧ ନିଜେ ସେ କରେ, ମରିବାକୁ ଭୟ କରେ ନାହିଁ ।

ଥରକୁ ଥର ଚୋପାନ ପରି ଦୁଃଖ ଆସେ, ଦେହ ଉପରେ ଢେଉ ଖେଳେଇ ଦେଇଯାଏ, ପୁଣି ଚିହ୍ନାର କରେ, କାନ୍ଦେ, ସବୁ ଭୁଲି ହୋଇଯାଏ, ବାହାରର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଖରା, ଖୋଲା ପ୍ରକୃତି, ସବୁ । ଯେପରିକି ତା'ର ଦେହ ଭିତରେ କଣ ଭୟଙ୍କର ଦିପ୍ଳବ ଲାଗିଛି, ଛିଣ୍ଡାଛିଣ୍ଡି, ଟଣାଟଣି, ଆଞ୍ଚୁଡ଼ା ଆଞ୍ଚୁଡ଼ି, ସବୁ ଖାଲି ଅନ୍ଧାର ଆଉ ଦୁଃଖ । ପୁଣି ଶାଳଗଛକୁ ଦୁଇ ହାତରେ ଜାପୁଟି ଧରେ, ଗଜାଗଛର ଛାଲିରେ ଦାନ୍ତ ଲଗେଇ ଦେଇ କାମୁଡ଼େ । କାଳିଣୀ ପରି ଦେହରେ ବଳ ଆସେ । ପୁଣି ଚାଲିଯାଏ ।

କେତେବେଳ ଏହିପରି ଗଲା ତା'ର ମନେ ନାହିଁ । ହଠାତ୍ ତା'ର ମନେ ହେଲା ଚୋପାନ ସରିଛି, ଆଖିରୁ ଅନ୍ଧାର କଟିଯାଇଛି, ବଧୂରା କାନରେ କଣ କେମିତି ନୂଆ ଜହ୍ନର ଚିତ୍କାର, କିଏ ଯେପରି ପାଟିକରି କାନଉତୁରା ପକୋଉଛି ଯେପରି ସେ ଶୁଣୁ । ପୁଣି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଅନେଇଲା । ବୁଝିରେ ପଡ଼ି ରହୁଛି ନାଲି ହୋଇ ଗୋଟିଏ ସାନ ମଣିଷ । ପୁଣିର ହୋଇ ହେଲା ।

ଆଖି ଦି'ଗା ଫାଡ଼ି ଦେଇ ପୁଣି ଦେଖିଲା ଏଁ ଏଇ ତା'ର ଶିଶୁ ! ଏଇ ତା'ର ଅନ୍ଧର ଭିତରେ ଏତେଦିନ ଲୁଚୁକାଳି ଖେଳୁଥିଲା ! ଏଇ ତା'ର ! ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ତା'ର ! ତା'ରି ରକ୍ତ ଆଉ ମାଂସ ଭିତରୁ ଖଣ୍ଡେ !

ଚୋପାନ ପଛର ମଳିନ ମୁହଁରେ ସ୍ନେହ ଆଉ କୁତୂହଳ ପୂରେଇ ଗୁରେଇ ଦୂରେଇ ପୁଣି ଦେଖିଲା ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ନାଲି, ସକାଳର ସୂର୍ଯ୍ୟପରି ମିଟି ମିଟି ଯୋଡ଼ିଏ ଆଖି, ପାହାନ୍ତି ପହରେ ଛାଇ ତଳର ଗହୀର ଝୋଲାପରି । ଗୋଡ଼ହାତ ଛାତୁଛି, ଅଣ୍ଟାଳି ହେଉଛି - ଚାରି ହଜାର ଫୁଟ୍ ଉଞ୍ଚ ପର୍ବତ ଉପରେ ନୂଆ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା କନ୍ଧପର ପୁଅ ।

ହାତ ବଢ଼େଇ ପୁଅଟିକୁ ଧରିଲା, ଅବଶ ଦେହରେ ବଳ ଆସିଲା, ମନ ଭିତରେ ଅନେକ ବୁଦ୍ଧି ଆସିଲା, ଦେଖାଦେଲା ଇଖାଶିଖି ବହୁତ କଥା ପୁଣି ଜାଣେ ।

କେତେବେଳ ପରେ ପୁଣି ଉଠିଲା, ପିଲାଟି କାନ୍ଦଣା ବନ୍ଦ ନାହିଁ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଚଢ଼ିଲାଣି, ବଣ ଉପର ଠାଏ ଫିକା ଠାଏ ଜିକି ଜିକି । ପୁଣିକୁ ଦୁର୍ବଳ ଲାଗୁଥାଏ । ଏକୁଟିଆ ପୁଣି ତା'ର ପିଲାକୁ ଛାତିରେ ଢାକି ଧରି ଉଠି ଠିଆହେଲା । ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଅଲଗା ହୋଇ ଲମ୍ବିଯାଇଛି, କୋତରା ଲୁଗା'ର ଅବସ୍ଥା ନାହିଁ । ଦେହରୁ କଳା ପାଣି ବୋହି ପଡ଼ୁଛି । କିନ୍ତୁ ଛାତି ତା'ର ଫାଙ୍କା ନୁହେଁ, ଛାତିରେ ଛୁଆ - ତା'ର ପହିଲି ଛୁଆ - ପୁଅ ।

ଦୁର୍ବଳ ହାତରେ ଧାର ପଥର ଧରି ନିଜେ ପୁଣି ପିଲାଟି ନାହିଁ ବାଟିଦେଲା । କଟା ଜାଗାରେ ବୋଲିଦେଲା ଚିହ୍ନା ଔଷଧ ଗଛର ପତ୍ର । ନିଜେ ଖଣ୍ଡେ ଔଷଧ ଚେର ଖାଇଲା । ତା'ର ପିଲା ମୁହଁରେ ଗୋଟାଏ ପତ୍ରର ରସ ଚଟେଇ ଦେଲା । ଏତକ କନ୍ଧ-ଦେଶରେ ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ । ପାଦତଳେ ଔଷଧ ।

ପୁଅକୁ ଜାକି ପୁଣି ଫେରିପଡ଼ିଲା । ଅପରିଷ୍କାର ହୋଇ ଗାଁକୁ ଫେରିଯିବାର ନୁହେଁ । ଅଧବାଟରେ ଜଡ଼ା ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ତଳର ଝରଣାକୁ ଓହ୍ଲେଇ ଯିବାକୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବାଟ ଅଛି । ସେହି ବାଟେ ବାଟେ ଅଟଡ଼ା କରେ କରେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ସେ ଓହ୍ଲେଇଲା, ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ । ଦୁର୍ବଳ ଲାଗୁଥାଏ, କିନ୍ତୁ ପଥରକୁ ପଥର ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିବାକୁ ତା'ର ପାଦ ଥରେ ନାହିଁ, ସବୁଥରେ ସତର୍କ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ତାକୁ, କେବଳ ଏଇ ପୁଅ ପାଇଁ ।

ଗୋଟିଏ ହାତରେ ତାକୁ ଧରି ଆଉ ହାତରେ ବାଟ କରର ଗଛକୁ, ଲଟାକୁ ଧରି ଧରି କାନ୍ଧପରି ଅତଡ଼ା ବାଟେ ସେ ତଳକୁ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଲା । ସର୍ବଜନ୍ମା ମାତୃମୂର୍ତ୍ତି । ନିଛାଟିଆ ଝରଣା କୁଳ, ଗାଧୁଆବେଳ ଗଡ଼ିଗଲାଣି । ପଥୁରିଆ ଧାର, ସେଥିରେ ବାଲିସରା । ଖାଲି ଦି'ପାଖେ ଜଙ୍ଗଲ ଭରି । ଏପାଖ ସେପାଖ ଦେଖିଲା, ଝୋଲା କୁଳରେ ଶିଆଳିପତ୍ର ପାରି କଅଁଳା ପିଲାକୁ ଶୁଆଇଦେଲା । ନିଜେ ଝୋଲାରେ ବୁଡ଼ି ବୁଡ଼ି ଗାଧୋଇଲା, ଲୁଗା ଧୋଇଲା । ପିଲା ଉପରେ ପାଣି ଛିଞ୍ଚିଦେଲା । ତା'ପରେ ସପାସୁତୁରା ହୋଇ ପିଲାଟିକି ଛାତିରେ ଛାଜି ପୁଣି ଗାଁକୁ ଚାଲିଲା ।

କେନ୍ଦେ ପର୍ବତ ଉପରେ ଏକ୍ବଟିଆ ସେ ମରଣ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହୋଇଥିଲା ତା' ପୁଣ୍ଡର ମନେ ନାହିଁ । ସେ କେଉଁ ଅତୀତର କଥା । ସେ ନାଲି ସୂର୍ଯ୍ୟପରି ନାଲିଆ ପୁଅର ମୁହଁକୁ ଅନେଇଲା । ଏଇ ତା'ର ଜୀବନର ସକାଳ, ସେ ପୁଅର ମା, ସେ ଭାଗ୍ୟବତୀ ।

କେଉଁଦିନ ସେ ଧାଡ଼ୀ (ଯୁବତୀ) ହୋଇ ହଳଦୀ ବୋଲି ହୋଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଫୁଲମାରି ବାୟାଣୀପରି ଚଢ଼ିତ ପର୍ବରେ ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ ମନର ମଣିଷ ଖୋଜି ଖୋଜି ବୁଲିଥିଲା, କାହିଁକି ପ୍ରଜାପତିପରି ପବନରେ ପକ୍ଷୀ ଖୋଲିଦେଇ ଉଡ଼ି ବୁଲିଥିଲା । ଅତୀତର କଥା ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ, ଖାଲି ଜାଣେ, ସେସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଜବାବ ପାଇଛି, ସେ ମଣିଷଛୁଆର ମା, ସେ ଦର୍ତ୍ତନୀ, ଦର୍ମ୍ମ ତା'ର କୋଳରେ ।

ସେତେବେଳେ ଖରା ନଇଁ ଆସିଥାଏ । ପୁରୁଲିର ରକ୍ଷା ସରିଥାଏ । ଦିଉଡ଼ୁ ଖାଇ ସାରିଥାଏ । ଧୀରେ ଧୀରେ ତା ମନରେ ଆଶଙ୍କା ଆସୁଥାଏ, ଏତେବେଳଯାଏ ପୁଣି ଫେରିଲା ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଥରକୁ ଥର ସେ ଭାବେ, ଟାଙ୍ଗିଆ କାନ୍ଧରେ ପକେଇ ବର୍ଜ୍ଜାନଳି ଧରି ବଣଆଡ଼େ ଖୋଜିଯିବ, କିନ୍ତୁ ପୁଣି ଭାବେ; ହୁଏତ ଆଶଙ୍କା ଅମୂଳକ ।

ଏତିକିବେଳେ ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ କୋଳାହଳ ଶୁଭିଲା । ଗାଁ ମାଇପେ ସମସ୍ତେ ଗୋଟାଏ ଆଡ଼େ ଧାଇଁ ଏକାଠି ପାଟି କରୁଛନ୍ତି । ଦିଉଡ଼ୁ ସେହିଆଡ଼େ ଗଲା । ପୁଣି ଅଧବାଟରେ ପିଲାଟିକୁ ଧରି ଠିଆ ହୋଇଛି, ତାକୁ ଘେରି ସମସ୍ତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପାଟି କରୁଛନ୍ତି । ଦିଉଡ଼ୁ ଆଁଟାଏ କରି ଠିଆ ହେଲା । କିଏ ଗୋଟିଏ ପୁଅଟିକୁ ଧରି ଟେକିଦେଲା, ଦିଉଡ଼ୁ ଏଥର ହସିଲା । ତୁଆ ଆଗନ୍ତୁକର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଅଭ୍ୟୁଦୟ ସବୁ ଦୁଃଖ, ସବୁ ସନ୍ତାପ ମନରୁ ଉଡ଼େଇ ନେଲା ।

ପୁରୁଲି ଆସିଲା, ଭାଉଜକୁ କୁଣ୍ଢେଇ ପକେଇଲା । ଗାଁଯାକ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର ମଞ୍ଚୁଆରରେ ମିଶି ପୁଣି ଆପଣା ଘରଆଡ଼କୁ ଗଲା । ଲାଗୁଥାଏ, ଯେପରି ସେ ଗୋଟାଏ ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା କଣ କରିଦେଇଛି । ଯାହାର ତୁଳନା ସମଗ୍ର ଦେଶରେ କେଉଁଠି ନାହିଁ । ସାନପୁଅ କାନ୍ଦୁଥାଏ, ପୁଣି ହସୁଥାଏ ।

॥ ପାଞ୍ଚ ॥

କେଉଁକାକୁ ଏ ପୁରୁଣା ପୃଥ୍ବୀଟା ପଡ଼ିରହିଛି । ତାହାରି ଉପରେ ଲାଗିରହିଛି ଦି'ଦିନିଆଁ
ଘରକରଣା । ସବୁ ଗଜା ହେବା, ଗଛ ହେବା ଆଉ ଝଡ଼ିପଡ଼ିବା, ଦି'ଦିନିଆଁ ।

କୁଆଡ଼ର ପାଣି କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଯାଏ, ସତ୍ୟତା ବୁଡ଼ିରହେ ମାଟିତଳେ, ବଣ
ଉହାଡ଼ରେ, କାହାରି ଗୋଟାକର ଧାର ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ମଣିଷ ନିଜେ ଯାଏ ଭୂତ ହୋଇ,
ସବୁ ସଙ୍କେତ ସବୁ ପରିଚୟ ଆପଣାର କରି ଲୁଚେଇ ରଖେ ଗହନ ଘନ ନିବିଡ଼ ମାଟି
ସମାଧି ଉପରେ ସୁଖରେ ମାଡ଼େ ଘାସ, ଘାସର ଫୁଲ ଫୁଟେ ଝଡ଼େ ।

ଯେ ଯାଏ ସେ ଯାଏ, ଯେ କାନ୍ଦେ ସେ ବି ଯାଏ, ଯେ ଆସେ, କାହାରିକି ଚିହ୍ନେ ନାହିଁ
ସେ ବି ଯାଏ ।

ସରବୁ ସାଓଁତା ଚାଲିଯାଇଥିଲା । ଆଜିର ପୃଥ୍ବୀକୁ ଅଣ୍ଟାଳି ବସି କିଏ କହିବ
କେବେ ସେ ଥିଲା ?

କିନ୍ତୁ ଆଖପାଖର ପର୍ବତମାନଙ୍କ ପରି ସେ ଥିଲା ଗୋଟିଏ ମଣିଷପର୍ବତ ।
ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲେ ସେହିପରି ଥାଏ । ମିଶିଯା ପାୟୁ ଆଉ ସରବୁ ସାଓଁତା ଅଭିନ ।

ସରବୁ ସାଓଁତା ଏ ପୃଥ୍ବୀକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲା, ବାଛି ବାଛି ଭଲପାଇବା ତାକୁ ଜଣା
ନ ଥିଲା । ସେ ଯାହା ଦେଖୁଛି, ଯାହା ପାଇଛି ତାକୁ ଭଲ ପାଇଛି । ଅଧ ଅଧ ଚନ୍ଦ୍ର
ଘାସଛୁଆଣି ଧୁଳିଆ ମାଟିରେ ଦେହ ଭରାଦେଇ ଶୋଇ ଶୋଇ ସେ ସ୍ବପ୍ନ ଗଢ଼ିଛି, ସେଠି
ଗୋବର - ସେଠି ଛେପ - ସେଠି ଛାଲ ପୋଡ଼ିବାର ଫୁରୁକୁଟିଆ ଧୂଆଁ, ସେଠି ଅଳିଆ ।
ସେ ଘା'ଘାଉଡ଼କୁ ଡରି ନାହିଁ, ରକ୍ତାରକ୍ତିକୁ ହରି ନାହିଁ । ପୂଜା ଦେଲାବେଳେ କଷ୍ଟ ପୁରୋହିତ
ଯେପରି ଚାଉଳ ଟୋକୁଥିବା କୁକୁଡ଼ା ଛୁଆର ମୁଣ୍ଡକୁ ନଖରେ ଆଞ୍ଚୁଡ଼ି ଛିଣ୍ଡାଇଦିଏ, ସରବୁ
ସାଓଁତା ସେହିପରି ମାରିଛି, ଛଡ଼େଇ ଦେଇଛି, ଖାଇଛି, ସ୍ନେହରେ ପାଲିଛି, ଆନନ୍ଦରେ
ଖାଇଛି । ତା'ର ବିକାର ନାହିଁ । ସେ ବର୍ଜଣୀ ବଜେଇଛି, ପାହାଡ଼ ଦେଶର ସୁନ୍ଦରପଣିଆରେ
ଆପଣାକୁ ଭୁଲେଇଛି, ଜୀବନକୁ ଅନୁଭବ କରି କରି ଚାଖୁ ଚାଖୁ ଦେଇଛି ପିଇ । ସେ
ମାଡ଼ିଛି, ବଣ ଭିତରେ ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ ଭଲ ପାଇଛି, ଦିନବେଳେ ଚାଷ ଖଳା
ପାଖେ ବଣ ଉହାଡ଼ରେ ମାଂସର ଡାକକୁ ଜଦାବ୍ ଦେଇଛି ।

ଅଣୀ ବରଷର ଭଲପାଇବା ତାର, ଅଣୀ ବରଷର ଇତିହାସ । 'ମୁଁ' ଆଉ 'ମୋର'
ବୋଲି କହି ଭଲପାଇବା ଈର୍ଷା କରିବାର ଯେଉଁ ପ୍ରସାରିତ ସଂକୁଚିତ ଘରକରଣା ତା'ର,
ସବୁ ଅଛି, ସେ ନାହିଁ । ଏଇ ତା'ର ଘର, ତା'ର ପୁଅ ଝିଅ, ତା'ର ଗାଈଗୋରୁ, ତା'ର
ବସିବା ପଥର, ସବୁ ତା'ର । ଏଇ ନାତିଟି, ଯେ କାଲି ଆସିଛି, ସେ ବି ତା'ର ।

କିନ୍ତୁ ସେ ନାହିଁ ।

ଝୋଲାକୁଳରେ ଯେଉଁ ଅଶୁଭ ଅଜ୍ଞାର ପାଉଁଶ ଆଉ ଦରହପୋଡ଼ା କାଠ ସେଠିବି ସେ ନାହିଁ । ସବୁ ତା'ର ହୋଇଥିଲା, ନଅଦିନର ମୋଟେ, - ଏଇ ପୃଥିବୀର ଲୋକେ ତା'ର ସବୁ ସ୍ୱର୍ଗ ସବୁ ସଂପର୍କ ପୋଛିପାଛି ଲିପି ନିଭେଇ ଦେଲେ । ବୁଡ଼ ସରିଲା, ଖାଲି ଘରଦୁଆର ଲିପାପୋଛା ଓ ନୂଆହାଣ୍ଡିରେ ମାଉଁସଭାତ । ଚାରିଟା କୁକୁଡ଼ାଛୁଆ କାଟି ତାଙ୍କର ରକ୍ତ ତା'ରି ଉଦେଶ୍ୟରେ ଢାଳି ନିଜେ କୁକୁଡ଼ାଛୁଆକୁ ସମସ୍ତେ ଖାଇଲେ । ଗାଁ ପୁରୋହିତ ତା' ନାଁ ଧରି ଡାକିଲା, କହିଲା “ସରକୁ ସାଉଁଟା, ସରକୁ ସାଉଁଟା, ଆଉ ତୁମେ ଆସ ନାହିଁ, ଯେଉଁ ବାଟେ ଆସିଥିଲ ସେହି ବାଟେ ଯାଅ, ଆମକୁ ଜାଲ ଢାଙ୍କ ନାହିଁ, ରୋଗ ଦିଅ ନାହିଁ, ଆମେ ଅଛୁଁ ବୋଲି ତୁମକୁ ଯାହା କିଛି ଦେଲୁଁ ନ ହେଲେ କିଏ ଦେଇଥାନ୍ତା, କିଏ ତୁମକୁ ପଚାରନ୍ତା, ମାଟି ଖାଇ ଖାଇ ତୁମେ ପକ୍ଷରବର୍ଷ ବି ଏହିପରି ପଡ଼ିଥାଆନ୍ତ । ସରକୁ ସାଉଁଟା, ସରକୁ ସାଉଁଟା, ଯାହା ଦଉଛି ସେଇଆ ନେଇ ତୁମେ ଯାଅ ଭାରି, ଯାଅ, ଆଉ ଆସ ନାହିଁ ।”

ଖାଲି ପର କରିଦେବା ମନ୍ତ୍ର - ‘ନିଂଗେ ହିୟାତୋମି (ତୁମକୁ ଦଉଛି)’

ମାୟୁ ମଚାଳିସା ହାୟାତୋମି (ଆମେ ଅଛୁଁ ବୋଲି ଦଉଛି) ମାୟୁ ହିଲାଆତେମା ଏୟା ହିୟତୁମା (ଆମେ ନ ଥିଲେ କେଉଁଠୁ ଦେଇଥାନ୍ତୁ, କଣ ଦେଇଥାନ୍ତୁ)

ମାୟୁ କୋୟୁହିପା ହିହିମ୍ ଜାନୋମି (ଆମେ କୁକୁଡ଼ାଛୁଆ ଦେଉଛି)

କୋୟୁ ହିପା ଆସନାହା ନିନୁ ହାଲମୁଡେ (କୁକୁଡ଼ାଛୁଆ ଧରି ତୁମେ ଚାଲିଯାଅ)

ନିନୁ ଇନିଜିରୁ ଦ୍ୱାତି ଏଜିରୁ ହାଲାମୁ (ତୁମେ ଯେଉଁବାଟେ ଆସିଥିଲ ସେହି ବାଟେ ଯାଅ)

ନଅଟା ଦିନରେ ମୋଟେ । ସମସ୍ତେ ତାକୁ ପର କରିଦେଲେ, କହିଲେ ଯାଅ ଯାଅ । ଏଣିକି ସେ ପ୍ରେତ, ସେ ଅଶୁଭ । ମଣିଷର ଉଷ୍ମତା ବୁଲି ପାଖେ ତା'ର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ, ଭାଗ ନାହିଁ ଭାତହାଣ୍ଡିରେ - ମନହାଣ୍ଡିରେ । ସେ ନାହିଁ, ସେ କେହି ନୁହେଁ, ସେ ଗୋଟାଏ ନାଁ । କେତେ ଆତ୍ମା ଉଡ଼ି ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି ଶୂନ୍ୟକୁ, ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି ଖାଲି ତାଙ୍କର ନାଁର ଖୋଳପା, ସମୟ ତାକୁ ବି ଖତିରା କରି ଦେଇଛି, ଧୂଳି କରି ଦେଇଛି । ଧୂଳିରେ ଧୂଳି ମିଶିଛି, ଅଗଣିତ ନାଁ, ଆଜି ବାଛି ହେବ ନାହିଁ ।

ଗାଁ ମଝିରେ ବଡ଼ ନିଆଁ ଅଗି ଜଳୁଥାଏ । ଚାରିଟା କୁକୁଡ଼ାଛୁଆଙ୍କ ରକ୍ତ ଢଳା ହେଲା, ରକ୍ଷାମଦ ଢଳା ହେଲା । ଉଡ଼ନ୍ତା ଖଇ ଗୋବିନ୍ଦେ ସ୍ୱାହା । ସରକୁ ସରକୁ ସାଉଁଟାର ଆତ୍ମା ଶାନ୍ତ ହେଉ । ପୁରୋହିତ କାୟେଲା ଜାନି ପ୍ରେତକ୍ରିୟାର ମନ୍ତ୍ର ଶେଷ କଲା । କନ୍ଧମାନେ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ଏକାଥରକେ ଶବ୍ଦକରି ବାହାରିଗଲା ଗୁଡ଼ାଏ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ । ଏଥର ସରକୁ ସାଉଁଟାର ପ୍ରେତ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ବାହାରିଗଲା, ଏଣିକି ଶାନ୍ତି । କଳରବ ହେଲା । ମଦପିଆ ଲାଗିଲା । କନ୍ଧ ତୋଳିଆ ମାଦଳ ପିଟିଲେ । କନ୍ଧ ପିଲାଏ ବଡ଼ ବଇଁଶୀରେ

ଏକ୍ୟତାନ ଲଗେଇଦେଲେ । ମୁହଁମୁହଁ ଦି' ଧାଡ଼ି ହୋଇ ଧାନ୍ତ ନାଟିଲେ, ମାଡ଼ି ଆସିଲେ, ପଛେଇ ଗଲେ ପୁରାତନ ରୀତି । ମଦପିଆ ବଢ଼ିଲା ସବୁ ଗୋଳମାଳ ହୋଇଗଲା । ପଛେ ପଛେ ଭାତ ମାଉଁସ ଭୋଜି । କାଉପରି ରାବିଉଠିଲେ ମଣିଷ ମେହ୍ନାମାହୁଁ ହୋଇ ହୋହା ଘୋଘା । ବାଜା ଅମ୍ବି ନ ଥାଏ, ରହିରହିକା ବଇଁଶୀ ଚାଲିଥାଏ । ଭୋଡ଼ି ପରେ ଅଇଁଠା ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ପୁଣି ନାଚ । ପୁଣି ପୂର୍ବ, କାହାରି ହୋସ୍ ନ ଥାଏ । ପୁକୁଳି ନାଚୁଥାଏ, ଦିଉଡୁ ଗଡୁଥାଏ, ଲେଖୁ କରପଟିଆ ହୋଇ ହାତଗୋଡ଼ ଛାଟି ଡେଇଁ ଲାଗିଥାଏ । ଗାଁଲୋକେ ଖୁସି ହେଉଥାନ୍ତି ।

ଏ ବି ପର୍ବ, ପ୍ରେତ-ଘଉଡ଼ା ପର୍ବ । ଉଷୁମ ଅଗ୍ନି, ନାଚ, ଭୋଜି । ଝୋଲାକୂଳରେ ନିଛାଟିଆ ବଣ ଭିତରେ ଅଜାରଗୁଡ଼ାଏ ପଡ଼ିଥାଏ, ବିଲୁଆ ବୋବେଇ ବୋବେଇ ଯାଏ, ବଣର ଚଢ଼େଇ ବିକଟାଳ ବୋବାଳି ଛାଡ଼େ । ଶୀତ ରାତି, ଅନ୍ଧାର-ରାତି । ବଣର ଘୁଁଗୁଡ଼ି ପରି ଝୋଲା ଭିତରୁ ରହିରହିକା ଶବ୍ଦ ଆସେ । ଅଜାର ଉପରେ ଧାର ଲାଗିଯାଆନ୍ତି ଭୁକୁକୁଳିଆ ପୋକ, କାକର ଗଦା ହୁଏ ।

ରାତି ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଲା, ମଝିଦାଣ୍ଡର ନିଆଁ ନିଭିଲା, ଗୋଢ଼ିଶାଗୁଡ଼ାକ ଛିଆଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ି ଧୀରେ ଧୀରେ ମଲା । ସବୁ ଦୁନି ପଡ଼ିଲା । ମଝିରେ ମଝିରେ ଛିଗୁଲେଇଲା ପରି ନିଆଁଗୁଡ଼ାକ ଚାଉଁ ଚାଉଁ ଦିଶେ, ପୁଣି ଛାଇ ପଡ଼େ । ଗାଁଦାଣ୍ଡ ନିଶବଦ୍ । କବାଟ ପଡ଼ିଲା ।

ସରକୁ ସାଉଁଟା ଅନ୍ଧାରକୁ ଡରୁଥିଲା, ଉଷୁମ୍ ଭଲ ପାଉଥିଲା । ଘରେ କବାଟ ପଡ଼ିଛି । ଭାରି ଶୀତ, ଅନ୍ଧାର ।

॥ ଛଅ ॥

ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି ପୁୟୁର ପୁଅ ସୁନ୍ଦର ହେବ ! ପୁୟୁ ଖୁସି ହୁଏ, ପିଲାକୁ କୋଡ଼ରେ ପୂରେଇ ସେ ବସିରହେ, ପିଲାଠୁ ତେଣିକି ଆଉ ତାକୁ ଦିଶେ ନାହିଁ, ସେତିକି ସବୁ । କଅଁଳା ପିଲା ଦୁଧରେ ମୁହଁ ଲଗେଇ ଶୋଷେ, ହାତରେ ଅଣ୍ଟାଲେ, ଶୋଷିଲା ଆଖିରେ ପୁୟୁ ତା ପୁଅକୁ ଅନେଇରହେ । ଚାତି ଖୋଲାବେଳେ ଝାଦ୍ୟଭର୍ତ୍ତି ଦୁଧ ପିଲାର ମୁହଁକୁ ଆଗେଇ ଧରେ । ସେହିବାଟେ ଗାଁଲୋକେ ଯାଆନ୍ତି ଆସନ୍ତି, ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଯାହାର ଇଚ୍ଛା ସେଠି ଠିଆ ହୋଇ ପିଲାକଥା ପୁୟୁକୁ ପଚାରନ୍ତି । ସେ ବିନା ସକୋଚରେ ସେହିପରି ବସିଥାଏ, କଥାବାର୍ତ୍ତା କରେ । ମା'ର କ୍ଷୀର ପିଲାର ଖାଦ୍ୟ, ସେଥିରେ କିଛି ସରମ ଅଛି ତା କନ୍ଧୁଣୀ ମା ଦୁଝେ ନାହିଁ, ଦନ୍ଧ ସମାଜ ଦୁଝେ ନାହିଁ, କନ୍ଧୁଣୀ ମା ଗର୍ବ କରି ପିଲାକୁ ଖୁଆଏ, ସେ ଦୁର୍ବଳ ନୁହେଁ, ସେ ବନ୍ଧ୍ୟା ନୁହେଁ, ଆପଣାର ରକ୍ତରୁ ପିଲାଟିଏ ସେ ଗଢ଼ିଛି, ଶକ୍ତି ଅଛି ତାକୁ କ୍ଷୀର ଖୋଇ ମଣିଷ କରିବାକୁ । ପୁକୁଳି ବାଧକରି ପିଲାକୁ

ଛଡ଼େଇ ନେଇଯାଏ, କହେ ତୁ କାମ କର, ମୁଁ ହାଲିଆ ହୋଇଗଲି । ଛଡ଼େଇ ନେଇ ଘର ଭିତରେ ପଶେ, ଗେଲ କରେ, ଗୁଣୁଗୁଣୁ ହୋଇ ଗାତ ବୋଲେ । ଚାରି ଆଡ଼କୁ ଅନେଇ ଦେଇ ଆସେ ପିଲାଟିର ମୁହଁ ଲଗେଇ ଦିଏ ଆପଣା ଛାତିରେ । ପିଲା ଆଶ୍ୱାସେ । ପରିଚିତ କ୍ଷେତ୍ର ସେ ପାଏ ନାହିଁ । ପିଲା ରଡ଼େ । ପାଖେ ପାଖେ ବାଁରେଇ ହେଉଥାଏ ପୁୟ, କ୍ଷୀର ବୋହିଯାଉଥାଏ । ପୁୟ କହେ, ଦେ, ତୁ ଯା ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧିବୁ, ବସେଇ ଉଠେଇ ଦେବ ନାହିଁ ତତେ । ପୁରୁଲିର ମନ ଭିତର ବାରମ୍ବାର କହେ, ସେ ହାରିଛି, ଛାତି ଭିତରେ କେଉଁଠି କଣ ହାକୁ ହାକୁ ହୁଏ, ଇଚ୍ଛା ପିଲାଟିକୁ କୁଣ୍ଡେଇଧରି ନାଟିବାକୁ ।

ପୁୟ ପିଲାକୁ କ୍ଷୀର ଦିଏ; ପୁରୁଲି ଠିଆହୋଇ ଅନାଏ, ଉଦାସ ଓହ୍ଲାଇ ତା ମୁହଁକୁ, ଆଖିରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଭାସେ । ଏଇ ମା, ଏଇ ତା'ର ଛୁଆ, ତା'ର ଭାଇର ପୁଅ, ସେ ଭାଇର ଭଉଣୀ । ଥରେ ପୁୟ ନଶ୍ୱରକୁ କହିଥିଲା, ଦେଖ ତା'ର ଆଖି, ଦେଖ ତା'ର କପାଳ, ଠିକ୍ ଡୋରିପରି, ଡୋରିଠୁ ଆଣିଛି, ଆଉ ପାଦ, ଠିକ୍ ଡୋରି ପାଦପରି ସାନ ସାନ ହେବ ନାହିଁକି, ଦେଖ ଦେଖ । ପୁୟ ହସି ହସି ଗଡ଼ି ଯାଉଥିଲା, ପୁରୁଲି ବି ହସିଥିଲା ।

ପୁରୁଲି ପିଲାଟିକୁ ଭାରି ଭଲପାଏ

ସାନ ଆରଣିରେ ମୁହଁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ତେଲ ହଳଦୀ ବୋଲି ହେଲାବେଳେ ପୁରୁଲି ବାଆଁରେଇ ହୋଇ ପିଲାକୁ ଅନାଏ, ସତେ କଣ ତା'ରି ରୂପର ଛାଇ ପଡ଼ିଛି ପୁୟର ପିଲା ଉପରେ ! ପୁୟ ପିଲାକୁ ଗେଲ କରେ, ପିଲା ଲାଗିଯାଏ ମା ଦେହରେ, ଝିଟିପିଟି ପରି, ପୁରୁଲି ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକାଏ । ଅଜାଣତରେ ମନଟା କାହିଁକି ଫାଁକା ଫାଁକା ଲାଗେ । ଅଠର ବର୍ଷର ସବୁ ଅଭିଜ୍ଞତାର ମୁଣି ଝାଡ଼ଝୁଡ଼ କରି ପୁରୁଲି ବାଛେ ଖାଲି ଦୁଃଖର ଅନୁଭୂତି । ମଲା ମା'ର କାନିଟା ବାଜିଯାଏ ସତେକି ପୁରୁଲି ଦେହରେ, ମନେପଡ଼େ ବୁଢ଼ା ବାପ, ଆଉ କେତେ କଣ ମନେ ପଡ଼ିବାକୁ ଅଧ୍ୟାୟାକେ ଉଠି ଆସେ, ପୁଣି ଛପିଯାଏ ।

ଉଦାସ ହୋଇ ପୁରୁଲି ଦୂରକୁ ଅନାଏ । ହେଇ ପର୍ବତ ସେପାଖେ, ସେଠି ଚନ୍ଦିକାର ଗାଁ, ହିକୋକା ବଂଶର କନ୍ଧମାନଙ୍କ ବସତି । ସକାଳେ ସଞ୍ଜରେ ସେଠୁ ଧୂଆଁ ଉଠେ, ଖାଲରେ ଅଛି ଗାଁ । ଗଛ ସନ୍ଧିରୁ ଧୂଆଁର ଭଉଁରିର ଖିଅ ଧରି ଧରି ଭାବିବାକୁ ପୁରୁଲିକୁ ଭଲଲାଗେ । ସେଠି ଭେଣ୍ଡିଆ ସାଉଁଡ଼ା ହିକୋକା ହାଗୁଣା, ଦିଉଡୁପରି ସେତେ ଉଞ୍ଚ ନୁହେଁ କିନ୍ତୁ କୁନ୍ଦିଲାପରି ଦେହ, ପିଲାଦିନୁଁ କେତେଥର ଦେଖୁଛି ସେ ହାଗୁଣାକୁ, ବେଳେ ବେଳେ ଆସେ, ସରରୁ ସାଉଁଡ଼ାର ଗୋଡ଼ତଳେ ବସେ । ପୁରୁଲି ଧୂଆଁର ଖେଳ ଦେଖେ । ସରରୁ ସାଉଁଡ଼ା ଧୂଆଁରେ କେଉଁଆଡ଼େ ମିଶିଗଲା । ସେ ହାଗୁଣାକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲା ।

ପୁରୁଲି ହାଗୁଣା କଥା ଭାବେ, ଲୋକେ କହନ୍ତି ସାଉଁଡ଼ାର ଝିଅ ସେପାଖ ସାଉଁଡ଼ାକୁ ଭଲ ମାନିବ । ଦିନାକେତେ ହେଲା ହାଗୁଣା ଆସି ନାହିଁ । ଫସଲ କଟାକଟି ବେଳ । ଅନର୍ଥକ ପୁରୁଲି ହାଗୁଣାକୁ କଳି ବସେ, ଆହା ତା'ର ବି ବାପ ମା ନାହାନ୍ତି ।

ପୁଅର ନାଁ ଦିଆଯିବ । ପୁଅ ତା'ର ପୁଅର ଭବିଷ୍ୟତ କଥା ଭାବେ । ପୁଅକୁ ଅଣ୍ଟିରେ ପୁରେଇ ବସି ସାହି ମାଇପକ ସଙ୍ଗେ ଗପ କଲାବେଳେ ପୁଅ ସମସ୍ତିଙ୍କୁ ପଚାରୁଥାଏ ପୁଅର ନାଁ କଣ ଦିଆ ହେବ ।

ପୁଅ ଭାବେ ଗୋଟାଏ କଣ ବଡ଼ ନାଁ ହେବ, ଗୁରୁଗମ୍ଭୀର, ଭୟଂକର, ଯେପରିକି ବଡ଼ ହେଲେ ଲୋକେ ମାନିବେ, ଡରିବେ । ଦାମାଣୀ, ମେଣ୍ଡେଙ୍ଗା, ତଣ୍ଡା ଇତ୍ୟାଦି ଦିଉଡ଼ୁକୁ ପଚାରି ବୁଝନ୍ତା ତା'ର ମତାମତ କଣ । ଦିଉଡ଼ୁର କଣ ଯେମିତି ହୋଇଛି ସେ ଆଉ ବେଶି ଦେଖାଦିଏ ନାହିଁ । ପିଲାଟିର ଜନ୍ମ ପରେ ପୁଅର ଦେହ ଭାରି ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯାଇଛି, ଲୋକେ କହୁଛନ୍ତି । ପୁଅ ଦିଉଡ଼ୁ ଉପରେ ଅଭିମାନ କରେ, କାମ କଣ ଏମିତି ବଳେଇ ପଡ଼ୁଛି ! କେତେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାକୁ ମନହୁଏ, ସେ କେବଳ ତା'ର ଦିଉଡ଼ୁର ପରାମର୍ଶ । ଫସଲ କଟାକଟି ଲାଗିଛି, ଗାଁର ସମସ୍ତେ ପାହାଡ଼ତଳେ । ଗାଁ'ଟା ଖାଁ ଖାଁ । ପୁରୁଲି ବି ମାଡ଼ିଆ କ୍ଷେତକୁ ଯାଏ ପୁଅ ପାଇଁ ମାଣିଆଭାତ ଥୋଇ ଦେଇ ଭାଇ ପାଇଁ, ଦାଦି ପାଇଁ ନେଇଯାଏ । କ୍ଷେତ ଉପରେ ମଞ୍ଚା ବନ୍ଧା ହୋଇଛି, ପାଟିଲା ଫସଲ ଜଗି ରହି କଟା ଫସଲ ଜଗି ରହି ପୁରୁଷମାନେ ଆପଣା ଆମଣା ମଞ୍ଚା-କୁଡ଼ିଆରେ ରାତିରେ ଶୁଅନ୍ତି ।

ପୁରୁଲି ସଞ୍ଜରେ ଫେରେ, ଦସ୍ତ କୁକୁର ଫେରେ ତା ସାଙ୍ଗରେ । ରାତିରେ ବଣଜହ୍ନକୁ ଘଉଡ଼େଇବା ପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ମନେପଡ଼େ ଲୋକେ କିଲିକିଲା ରଡ଼ି ଛାଡ଼ନ୍ତି, ଶିଙ୍ଗା ଫୁଙ୍କନ୍ତି । ପୁରୁଲିକୁ ନିଦ ହୋଇଯାଏ, ପୁଅ ଶିଙ୍ଗା ଶବ୍ଦ ଶୁଣୁଥାଏ । ବେଳେ ବେଳେ ଶିଙ୍ଗା ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲାକ୍ଷଣି ଦସ୍ତ ଧଡ଼ମଡ଼େଇ ଉଠି ଏକାରାଆରେ ଡ୍ରୋ ପଦ ମେଲିଦେଇ କାନ୍ଦେ । ପିଲା ରଡ଼େ । ନିଆଁ କୁକୁକୁ ଧୁଆଁ ସରସର ନୁଆଁଣିଆ ଘରେ ଶୀତରେ କୁଂକିରିକାଂକିରି ହୋଇ ଶୋଇରହି ପୁଅ ଦିଉଡ଼ୁକୁ ମନେ ପକାଏ ।

ଏଇ ପାଟିବା କାଟିବା ଦିନରେ କ୍ଷେତ ପାଖେ ବଣ ଉଡୁଆଳରେ କେତେ ହସଖୁସି କେତେ ଘେନାଘେନି-କନ୍ଧଦେଶରେ । ମାଘ ମାସଟା ଖାଲି ବାହାଘର ମାସ । ପାଟିଲା ଫସଲ ଦେଖିଲେ ପେଟ ପୁରେ, ଶୀତୁଆ ଖରା ମତାଏ, ଶୀତ ଏକାଠି କରେ । ପୁଅ ପୁରୁଲିକୁ ବିଚିତ୍ର ଆଖିରେ ଅନାଏ, ତା'ର ଭିତରଟାକୁ ଉଣି ଦେଖିବାକୁ ମନକରେ । ପୁରୁଲି ନିଘୋଡ଼ ନିଦରେ ଶୋଇଥାଏ । ନିଛାଟିଆ ଶୀତୁଆ ଅନ୍ଧାର ରାତି । ଖାଲି ଶିଙ୍ଗା ଶବ୍ଦ । ଦାଦିକି ସେଠି ଜଗେଇ ଦେଇ ଦିଉଡ଼ୁ ଆସିପାରନ୍ତା ନାହିଁ ? ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ମନ କଣ ସତେ ପୁଅ ଭାବେ ।

ସକାଳ ହୋଇଥାଏ, ଭାରି କୁହୁଡ଼ି । ପାଖ ଗୁହାଳରୁ ତା' ଉପରେ ତା' ଉପରେ ଦୋଟିଯାକ ବଳଦ ରଡ଼ି ଛାଡୁଛନ୍ତି । ପୁଅ ଉଠିଲା, ଦେଖିଲା ପୁରୁଲି ଉଠିଯାଇଛି । ଘର ଭିତର ଅଳ୍ପ ଫରଟା, ନିଆଁ ଲିଭିଯାଇଛି । ପିଲାଟି ଶୋଇଛି । ପୁଅ ଗାଲିପାରି ଶୋଇ ରହିଲା ପୁରୁଲିକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି । ବଳଦ ଯୋଡ଼ାକ ଆହୁରି ଆହୁରି ବୋବେଇଲେ, ଘର ଭିତରେ ଆଲୁଅ ବଢ଼ିଲା । ପୁଅ ଡବ ଡବ କରି ଅନେଇଲା ।

ପୁଣୁ ପୁଅକୁ କାଖେଇ ଉଠିପଡ଼ିଲା । ସେତିକିବେଳେ ସେ ଦେଖିଲା ପୁଅର ନାହିଁ
ଖସିପଡ଼ିଛି । ପୁଣୁର ଅଳସ ଲାଙ୍ଗିଗଲା । ନାହିଁ ପଡ଼ିଲା ଆଜି ଘରଦ୍ୱାର ଲିପାପୋଛା,
ବାରକାମ ଲାଗିବ । ଦିଉଡୁ ଉପରେ ରାଗ ଆସିଲା, ଘରର ଦାୟିତ୍ୱକୁ କାଣିଚାଏ କାହିଁକି
ତୁଲୋଇ ନାହିଁ ସେ, ଖାଲି ଥରେ କି ଦି'ଥର ତରତର ହୋଇ ଯା ଆସ ।

ଗାଁ ବାରିକ କୁର୍ଷାମୁଣ୍ଡାର ସାନପୁଅ ତୁରୁଞ୍ଜା ଟୋକା ଗୋରୁ ଚରେଇ ନେବାକୁ ଆସିଲା ।
ପୁଣୁ ତା'ରି ହାତରେ ଦିଉଡୁ ପାଖକୁ ଖବର ପଠେଇଲା । କୁର୍ଷାମୁଣ୍ଡାକୁ ଡକେଇଲା । ସାଓଁଡା
ମଲାପରେ ଦିଉଡୁ ଗାଁର ନାଲକ ହେବ ଏକଥା ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ । ବାରିକ ଗାଁ ନାଲକର ଆଜ୍ଞାବଦ୍ଧ,
ସେଥିପାଇଁ ସେ 'ବାରିକ-କୁମି' ଖାଏ । କୁର୍ଷାମୁଣ୍ଡା ଖବର ନେଇ ଗାଁଗଣ୍ଡା ଯାଏ ।

ସେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଆସିଲା, ପୁଣୁ ତା'ର ବାପଘର ଗାଁ ମିଟିଂ ଖବର ପଠେଇଲା,
ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟରେ ମାମୁଘରକୁ ଖବର ଦେବା ବିଧି ।

ପୁରୁଲିର ଦେଖା ନାହିଁ ତଥାପି, କୁହୁଡ଼ି ପାଟିଲାଣି । ଜାମିରି କନ୍ଧର ବୁଢ଼ୀ ପାଖେ
ଛୁଆକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ନାହିଁ ପଡ଼ିବା କଥା କହିଦେଇ ପୁଣୁ ଚଢ଼ିଲା ପର୍ବତରେ । ନାଲି ମାଟି
ଆଣିଲା, ଧଳା ମାଟି ଆଣିଲା, ଶିଆଳିପତ୍ର ଆଣିଲା ।

ଫେରିଲାବେଳକୁ ବୁଢ଼ୀ ପାଖେ ପିଲାକୁ ଧରି ପୁରୁଲି ଗଢୁଛି । ପୁଣୁ ଘର ଦ୍ୱାର ଲିପି
ପକେଇଲା । ଗୁହାଳ ପୋଛିଲା । ଦୁଆରେ ଶୁଭ ଚିହ୍ନ ବୋଳି ଶିଆଳି ପତ୍ରର ମାଳ
ଲଟକେଇଦେଲା । ଲୁଗା ସିଝେଇଲା ।

ଝୋଲାରୁ ଫେରିଲାବେଳକୁ ଦିଉଡୁ ଆସିଥାଏ । ଶୀତ ରାତିରେ ଶିଙ୍ଗା ଫୁଲି ଫୁଲି
ମଞ୍ଚା ଉପରେ ରାତିକ ଉଜାଗର ପରେ ସେ ପେଟେ ମଦ ପିଇଥାଏ ।

ଫୁକୁ ଦେଖି ଘର ଭିତରକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ପଛେ ସେ ଚମକି ଆସିଲା । ମଦୁଆ ଆଖିରେ
ଗାରୁଡ଼ି ଲରି ଅନେଇଁ ପୁଣୁର ହାତ ଧରି ସେ ଝିଙ୍କି ନେଲା । ପୁଣୁ ପିଲାକୁ ଧରିଥାଏ,
କହିଲା, ଛି ଛି ପୁଅକୁ କାଟିବ । ପୁଅ କ୍ଷୀର ପାଟିରେ ପୂରେଇ ଗୋଟାଏ ଆଖିରେ ବାପକୁ
ଅନେଇଥାଏ । ଦିଉଡୁ ଦବିଗଲା । ପୁଣୁ କହିଲା ମଦ ପିଇ ମାଟିଲେ ତ ଚଳିବ ନାହିଁ ।
ବହୁତ କାମ ବାକି, ବେକୁଣୀକୁ ଡାକିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଡିଶାରିଠୁ ପରାମର୍ଶ ନେବାକୁ ହେବ,
ନାହିଁ ପଡ଼ିଛି, ପିଲାଟି ନାଁ ଦିଆହେବ ।

ଦିଉଡୁ ବେକୁଣୀକୁ ଡାକିବାକୁ ଗଲା । କଳପରି ସେ ଗଲା । ବହୁତ ଉନ୍ମାଦନାରେ
ସେ ଏତେଦିନ ପରେ ଘରକୁ ଚମକି ଆସିଥିଲା । ପୁଣୁ ଦୁର୍ବଳ ଦିଶୁଛି, ମୁହଁରେ ପାଣି
ନାହିଁ, ଓଠ ଗାଲ ଠାଏ ଠାଏ ପାଟିଯାଇଛି ଶୀତରେ, ଅଲରା ବାଳ । ମନେ ମନେ ସେହି
ମୂର୍ତ୍ତିଟା ଦିଶୁଥାଏ, ଚର୍ହିରେ ସରାଗ ଆସୁ ନାହିଁ । ପଛ ଆଡୁ ସେ କେହି ଲାଗିଛି, ଯାଅ
କାମକୁ ଯାଅ । ଶୀତରେ ଦିଉଡୁର ଦେହ ଫୁଲି ଫୁଲି ଉଠୁଛି, ପାଟିରେ ଖାଲି ଖାଲ । ପିଲା
ହେଲା ପରଠୁ ପୁଣୁ ଖାଲି ଘଉଡ଼ିଦିଏ, ପିଲା ହେବା ଆଗରୁ ସେହିପରି ସେ ଘଉଡ଼େଇ

ଦଉଥିଲା । ବଶୁଆ ମଣିଷ ଦିଉଡ଼ୁ, କେତେଦିନ ସେମିତି ଚାଲିଥିବ ? ସକାଳୁ ଝୋଲାକୁ ଚାଲିଛନ୍ତି ଗାଁର ଧାଡ଼ୀମାନେ, ମୁଣ୍ଡରେ ହାଣ୍ଡି ମାଠିଆ, କାଖରେ କନା । ତୁମର ଚାଲିଛି, ନିଲମ ଚାଲିଛି ହରିଣ ପରି, ମାଛ ପଶୁ । ଦିଉଡ଼ୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଗଲା । ଦଉଡ଼ିଖଟ ଖଣ୍ଡେ ମୁଣ୍ଡରେ ଥୋଇ ଭୂଷାମୁଣ୍ଡାର ପୁଅ ବାଳମୁଣ୍ଡାର ସ୍ତ୍ରୀ ଚାଲିଛି ସୋନାଦେଇ । ବର୍ଷେ ହେଲା କେଲାର ଗାଁରୁ ଆସିଛି । ବାଳମୁଣ୍ଡା ଡେଙ୍ଗାହୋଇ ଖାଲି ହାଡ଼ ଦି'ଖଣ୍ଡ । ସୋନାଦେଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ତଳକୁ ପୋତି ଚାଲିଛି, କି ସୁନ୍ଦର ସେ, ତା'ର ଗୋଲ ମୁହଁରେ ସବୁବେଳେ କିଏ ଅନ୍ଧାର ଘୋଡ଼େଇଛି । ଖାଲି ଦାଉ ଦାଉ ହୋଇ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଦି'ଟା ଆଖି, ସେ କଣେଇ କଣେଇ ଝଲସିଯାଏ ।

ଦିଉଡ଼ୁ ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ ପକେଇଲା । ବର୍ଷେ ତଳର ପୁଅ ତା'ର ମନେପଡ଼ିଲା । ଦସ୍ତ କୁକୁରଟା ପଛେ ପଛେ କେତେବେଳେ ଆସିଛି, ବାଟରେ ଘାଟରେ ଖାଲି କୁକୁର ଆଉ କୁକୁରଛୁଆ । କ୍ୟାଉଁ କ୍ୟାଉଁ — ଚିଡ଼ି ମାଡ଼େ ।

॥ ସାତ ॥

ବେକୁଣୀର ଘର ହେଲା । ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିକିଆ ଘରଟିଏ । ଚାରିପାଖେ ମୁର୍ଗାବୁଦାର ବାଡ଼, ଭିତରଟା ଅରମା, ତାହାରି ଭିତରେ ଭଙ୍ଗା ଦଦରା ଖଣ୍ଡେ ଚାଲି । ବେକୁଣୀ ବୁଢ଼ୀ ସେଇଠି ଥାଏ, ତା'ର କେହି ନାହିଁ । କନ୍ଧ ସମାଜରେ ବେକୁଣୀର ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଅଛି, ସେ ଚାହିଲେ ତାକୁ କାଳିଶି ଲାଗେ, ଯେଉଁ ଦେବତାକୁ ଡାକେ ସେ ଆସି ତାକୁ ଧରେ । ସେ ବନ୍ଧ୍ୟା । ମଲା ଜାଉଁଳା ମଝିରେ ବେକୁଣୀ ବୁଢ଼ୀ ଗୋଟିଏ ଶିଡ଼ି ।

ଲୋକେ ତାକୁ ଭଲ ପାନ୍ତି ନାହିଁ, ସେ ଅସୁନ୍ଦର । ଛଅଶର ନଖପରି ବଙ୍କା ବଙ୍କା ତା'ର ଆଙ୍ଗୁଠି, ପାଟିରେ ଯୋଡ଼ିଏ ବଡ଼ ବଡ଼ ହଳଦିଆ ଦାନ୍ତ, ଆଖି ଧୂଆଁକିଆ, ଦେହଯାକ ଚମ ଓହଳିଛି । କେହି ତାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ, ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଡରନ୍ତି । ତା'ର ହାତୁଆ ଛାତିରେ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର କାଚମାଳି, ଗୋଛା ଗୋଛା ଡଉଁରିଆ ଜଡ଼ିବୁଟିର ମାଙ୍କା । ସେ ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ କରେ, ନିଆଁରେ ଟାଲେ, କଣ୍ଠରେ ବସେ, ଖଣ୍ଡାରେ ପେଟକୁ ଭୁସେ । ସେ ଦେବତାର ବାହନ, ବେକୁଣୀ ।

ବେକୁଣୀର ବାଡ଼ପାଖେ ଦିଉଡ଼ୁ ଅଟକି ଠିଆହେଲା । ଘର ଚାରିପାଖେ ଲଣ୍ଡା କାଜିଆ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଥର, ବୁଦାବୁଦା ଗଛ । ଲୋକେ କହନ୍ତି ବେକୁଣୀ ସାପ ପୋଷେ, ବିକୁଆଳ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୁଏ ।

ପିଣ୍ଡାରୁ ପାଟି ଶୁଭୁଛି । ଦିଉଡ଼ୁ ପଶିଲା । ପିଣ୍ଡାରେ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବେଇ ଦେଇ ବେକୁଣୀ ବସି ଖରା ପୁଉଁଛି, ଝୋଟପରି କେରା କେରା ବୁଟି ଓହଳିଛି, କାନରେ ମନ୍ଦାର ଫୁଲ, ଅଣ୍ଟାରେ ରଜ୍ଜ କନା, ମନକୁ ମନ ଗପୁଛି ଏମିତି ସେ ମନକୁ ମନ କାହା କାହା ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୁଏ ।

ସୁଲୁସୁଲିଆ ଶୀତୁଆ ପବନ ଦେଉଛି, ଏଇ ପବନରେ ବେଜୁଣୀକୁ ଛୁଇଁଦେଇ କହିଦେଇ ପ୍ରେତମାନେ ଉଡ଼ି ଚାଲିଯାଆନ୍ତି ବେଜୁଣୀର ଆଖି ସାମ୍ନାରେ ଶୂନ୍ୟକୁ । ଚାଷ ହେଲାପରି ଗାରଗାର ସିଅ ସିଅ ଧଣଓସାର କପାଳରେ, ତା'ର ଧୂଆଁଲିଆ ଆଖିରେ ଦୂର ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଅନେଇ ସେସବୁ ଦେଖେ । ତା'ର ଦିବ୍ୟଦୃଷ୍ଟି ଅଛି, କେହି ତା' ଆଖିକୁ ସିଧା ସିଧା ଅନାନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଦିଉଡୁ ବଡ଼ ପାଟିରେ ଡାକିଲା, “ବେଜୁଣୀ, ହେ ବେଜୁଣୀ ! ବେଜୁଣୀ ମୁହଁ ବୁଲେଇଲା । ହସିଲା । ଖାଲି ଥାଁ । ଦି'ଟା ବଡ଼ ବଡ଼ ହଳଦିଆ ଦାନ୍ତ । ଆଗକୁ ପଛକୁ ବେକ ଦୋହଲାଇ ଦେଇ କହିଲା, “ନାହିଁ ପଡ଼ିଛି ।”

ଦିଉଡୁ କହିଲା “ଜାଣିଛୁ ତୁ” ?

ବେଜୁଣୀ ପୁଣି ହସିଲା, କହିଲା “ମୁଁ ଜାଣିବି ନାହିଁ” ? ତା' ମନକୁ କହି ଲାଗିଲା “ସରବୁ ସାଓଁତାର ତୁମା (ଆମ୍ଭା ଜନ୍ମ ହେଲା, ହାକିନା, ହାକିନା । ମନକୁ ମନ କହିଲାଗିଲା ସାଓଁତା ଆଇଲୁ ପୁଣି ତୁରେ । ବେଜୁଣୀ ଆଉ ଧାନ୍ତ ନାହିଁ ନାଟକରି ବୁଲିବୁ ବଣେବଣେ । ହଉ କୋଡ଼ରେ ଧରି ବସିବି ତତେ । କଣ ଖାଇବାକୁ ଦେବି ? କ୍ଷୀର ତ ନାହିଁ ।” ବେଜୁଣୀ ହସିଲା । “ସରବୁ ଥିଲୁ, ହାକିନା ହେଲୁ, ହାକିନା ହାକିନା ।” ବେଜୁଣୀ ବୁଡ଼ା ମନକୁ ମନ ବକିଗଲା, ଦିଉଡୁ ଥକ୍କା ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ ।

ଦିଉଡୁ ପୁଣି କହିଲା, “ବେଜୁଣୀ, ବେଜୁଣୀ, ମୋର ପିଲାକୁ ନାଁ ଦରୁ ଆଜି ତୁ । ତାକିବାକୁ ଆସିଥିଲି ।” ବେଜୁଣୀ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥା ହେଲା । କାନରୁ ମନ୍ଦାର ଫୁଲ ଓହ୍ଲେଇ ପକେଇଲା, ସରୁ ସରୁଆ ଗୋଡ଼ହାତ ଉପରେ ଲୁଗା ଟାଣିଦେଲା । କହିଲା, “ଯିବିରେ ପୁଅ ଯିବି । ନାଁ ଦିଆହେବ ତ ? ଗୋରୁ ଲେଉଟାଣି ବେଳେ ଯିବି ଏବେ ତ ଯୋଗ ନାହିଁ । ଯା' ପୁଅକୁ କହିଦେଇଥା, ଗାଁରେ କହ ।” ଏଥର ଖାଲି ନିଆଣ୍ଡା ବୁଡ଼ାଟିଏ ସେ, ଲୋକେ ପିଲା ଜନମ କରୁଥିବେ, ସେ ଦେବତାକୁ ପଚାରି ନାଁ ଦଉଥିବ, ପୂଜା କରାଉଥିବ, ହି ହି ହି ହୋଇ ନାଚୁଥିବ ।

ଦିଉଡୁ ଫେରିଆସିଲା । ଗାଁ ବାଟକୁ ଆସି ସେ ଭାବିଲା ବେଜୁଣୀକୁ ବାଉଲା ଧରୁଛି ପରା, ଏଥର ସେ ବି ଖସିଯିବ ।

ଡିସାରିକୁ ଡାକିବାକୁ ଗଲା । ଡିସାରି ପାଣ୍ଡୁ କନ୍ଧ କ୍ଷେତକୁ ଯାଇଥାଏ । ପାଣ୍ଡୁ କନ୍ଧ ବେଶି ବୁଡ଼ା ନୁହେଁ, ସୁନ୍ଦର ସୁପୁରୁଷ, ଗୋରାଲୋକଟା । ତା'ର ଐଶ୍ବରିକ ଶକ୍ତି ଉପରେ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କର ବେଶି ବିଶ୍ୱାସ, ସେ କନ୍ଧ ସିଦ୍ଧାନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ତା'ର ଆଡ଼ମ୍ବର ନାହିଁ, ଧୂଜିଆ ଚୋବୋଉଥିବା, ତାଷ କରୁଥିବା ସାଧାରଣ କନ୍ଧଟିଏ । ତା'ର ବାପ ଥିଲା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦିଶାରି, ମେରିଆ ପୂଜାରେ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲା ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଲେ କେତେବେଳେ ଲଢ଼େଇକି ବାହାରିବାକୁ ହେବ, କେଉଁଦିନ କ'ଣ କଲେ କଣ ଫଳିବ, ସବୁ କହୁଥିଲା । ପାଣ୍ଡୁ କନ୍ଧ କିଛି ଶିଖି ରଖିଛି ।

ଅଧରାତିରେ ତାରାଉର୍ତ୍ତ ଆକାଶକୁ ଅନେଇଁ ରହି ନକ୍ଷତ୍ର ଗଣି ଗଣି ସେ ବିଧାନ ଦେଇଦିଏ, ଯାହା କହେ, ସବୁ ଫଳେ । କେଉଁଦିନ ବାହା, କେଉଁଦିନ କେତେବେଳେ କେଉଁ ପୂଜା, କେଉଁଦିନ ନୂଆ ଆୟ ଖିଆଯିବ, ସବୁ ସେ ଠିକଣା କରେ ରାତିରେ ତାରା ଗଣି ଗଣି ।

ତିସାରି ବି କହିଲା, ଗୋରୁବାହୁଡ଼ାଣି ବେଳା ।

ଦିଉଡୁ ଫେରିଲା, ଖରାରେ ବୁଲି ବୁଲି ଭୋକ କଲାଣି । ଅଣ୍ଡାର କାହାଳିରୁ ଧୂଆଁପତ୍ର ସରିଛି । ପୁଣି ଉପରକୁ ଆହୁରି ବିରକ୍ତ ହେଲା, ଗୋରୁ ବାହୁଡ଼ାଣି ବେଳ କାହିଁ ଯାଇ, ମିଛରେ ତାକୁ ଦଉଡ଼ୋଉଛି ଖରାରେ ।

ହାକିନା ହାକିନା ନାଁଟି ମନ୍ଦ ନୁହେଁ ଭଲ ଶୁଭୁଛି, ଦିଉଡୁ ଭାବିଲା, କିନ୍ତୁ, ହାକିନା କହିଲେ କାଙ୍ଗାଳି ଭୋକିଲା ବିକଳା ଲୋକକୁ ବୁଝାଏ, ତା'ର ପୁଅ କଣ ଭୋକରେ ରହିବ ? ବେଜୁଣୀର ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ନାଁ ଦେବା ତ ବେଜୁଣୀ ହାତରେ ନାହିଁ, ଚାଉଳ ଯେଉଁ ନାଁ କହିଲେ ଠିଆ ହେବ, ସେଥିରେ ଦେବତାର ହାତ, ପଛେ ଦେଖାଯିବ ।

ଅପେକ୍ଷା କରି କରି ଦିନ ଗୋଟାକ ଗଲା, ଅସ୍ତାନ୍ତ ଦିଗରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓହଳି ପଡ଼ିଲା, ପୁଣି ଛଟପଟ ହେଉଥାଏ । ବାଜେ କାମ କରି କରି ଦେହରୁ ଗୋଟା ଗୋଟା ଝାଳ ଫିଟିଯାଇଛି, ତଥାପି ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼ି ନାହିଁ, ଇଚ୍ଛା ହୋଇଛି ଆହୁରି କଣ କାମ ଥାଆନ୍ତା କି । ଆଜି ତା'ର ପିଲାର ନାଁ ଦିଆହେବ, ସେଇ ନାଁ ନେଇ ସବୁ ଦେବତାଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦ ମୁଣ୍ଡେଇ ଶାଳଗଛ ପରି ସିଧାସଳଖ ହୋଇ ମାଳୁଆ ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିରେ ଠିଆହେବ ଏଇ ପିଲା, ପୁଣି ତା'ର ମା । କେତେ ବିଘ୍ନ କେତେ ରିଷି ଅଛି ଏଠି ମଣିଷର କପାଳରେ । ବଣରେ ବାଘ, ବିଲରେ ସାପ, କେତେ ଜର, ଅଣ୍ଡା, ଛାତିବଥା । ଦଶଟା ଜନମ କରି ପୋଷି ପାଳି ରହେ, ଯମ ଅଇଷା କୋଉଠି ଗୋଟିଏ, ପୁଣି ତା'ର କପାଳ, କେତେ ଧାଡ଼ି ଧାପ ସାହୁକାରର, ବଡ଼ଲୋକଙ୍କର । ପର୍ବତ ମୁଣ୍ଡେଇ ସେ ପୁଣି ମଣିଷ ହେବ, କେହି ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଉ, କେହି କୋପ ନ କରୁ, ଆହା !

ହୁଆରଟି ସତରଥର ଓଳିଆ ହେଲାଣି । ସେଠି ପୂଜା ହେବ । ରଙ୍ଗ ମୁରୁଜ, ଭାଲିଆ ଫଳ, ଶିଆଳି ପତର, ନୂଆ ବାପାଳୀ, କେଡ଼େ ଯତ୍ନରେ ସାଇତା ହୋଇ ସେ ରହିଛି । ଗୋଟିଏ ପତ୍ର ଚଉକନୀରେ ହଳଦୀଗୁଣ୍ଡା, ଗୋଟିକରେ ଅରୁଆଚାଉଳ । ବାରମ୍ବାର ପୁଣି ନିଘାକରି ଯାଉଛି, ବୁଲି ଲାଗିଛି ।

ଲୋକ ଜମିଲେ, ବାଇଦ ବାଜିଲା । ଦିଶାରିକୁ ବେଜୁଣୀକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଦିଉଡୁ ଆସିଲା । ଲେଖୁ ଥାଏ, ପୁରୁଲି ସଫାସୁତୁରା ହୋଇ ମୁଣ୍ଡଟି ବାନ୍ଧି ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଏ । ଗହଳି ବଢ଼ିଲା । ପାଣ୍ଡୁ ଦିଶାରି ଯୋଗ ଦେଇଦେଲା ଏଇଥର ଆରମ୍ଭ ହେଉ । ଧୂପ ଜଳିଲା, ବେଜୁଣୀକୁ କାଳିଶି ଲାଗିଲା ।

ବାଜାର ତାଳେ ତାଳେ ଅସମ୍ଭାଳ ହୋଇ ବେଢ଼ୁଣୀକୁଟୀ ନାଟିଲା, ଅଳପେ ଘୁଞ୍ଚି ଗାଁଲୋକେ ଅନେଇ ବସିଥାନ୍ତି । ବେଢ଼ୁଣୀ ଡିଏଁ, ଦଉଡ଼େ, ଧୂପ ଧୂଆଁ ଖାଏ । ପାଖରେ ଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ଉପରକୁ ଚମକି ଯାଇ ମୁଣ୍ଡର ବୁଟି ଧରି ଓଟାରେ । ମୁହଁରେ ମୁଣ୍ଡରେ ନଖରେ ଆସୁଡ଼େ, ଲୋକେ ମୁହଁ ନୁଆଁଇ ଥିରିହୋଇ ବସିରହନ୍ତି । ବାଉଳା ବେଢ଼ୁଣୀକୁ ନାଟିବାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ପାଣ୍ଡୁକାନି ଅଧେ ବାଜା ନେଇ ଝାକର ଦେବତା ପୂଜା କରିବାକୁ ଚାଲିଗଲା । କେତେବେଳେକେ ଫେରିଲା । ବେଢ଼ୁଣୀ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପଢ଼ି ନାଚୁଥାଏ । ସାଙ୍ଗରେ ଆଉ ଦି'ଜଣ ବୁଢ଼ୀ ଭିଡ଼ିଥାଆନ୍ତି, ବେଢ଼ୁଣୀ ହାଲିଆ ହୋଇ ଏପାଖ ସେପାଖ ଦୋହଲି ଯାଇ ତାଙ୍କରି ହାତରେ ଟିକିଏ ଆଉଜିପଡ଼େ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ, ବେଢ଼ୁଣୀର ନାଚ ବନ୍ଦ ହେଲା । ପୁଣି ପିଲାକୁ ଧରି ଠିଆହେଲା । ବେଢ଼ୁଣୀ ମୁରୁଜ ବିଛେଇ ଦେଲା; ହଳଦୀଗୁଣ୍ଡା, ଅରୁଆଚାଉଳ ଅଜାଡ଼ି ଦେଲା । ତିନିଟା ସାନ ସାନ କୁକୁଡ଼ାଛୁଆକୁ ତିନି ବୁଢ଼ୀ ଧରି ତନେ ଅରୁଆଚାଉଳ ଟୋକୋଉଥାନ୍ତି । ବାଜା ବାଜୁଥାଏ, ଧୂପ ଧୂଆଁ ବହଳ ହୋଇ ଉଠୁଥାଏ । ମନ୍ତ୍ର ବୋଲି ବୋଲି ସବୁ ଶୁଭକାମନା ମନାସି ସବୁ ଦିନ, ମାସ, ପାଗମାନଙ୍କର ନାଁ କହି ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଭାଜି ସାରି ବେଢ଼ୁଣୀ ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ତିନିଟାଯାକ କୁକୁଡ଼ାଛୁଆଙ୍କ ବେକ ଛିଣ୍ଡେଇ ଦେଇ ରକ୍ତକୁ ଭୂଇଁରେ ଭାଜିଦେଲା । ରକ୍ଷାମଦ ଭାଜିଦେଲା । ମୁଣ୍ଡରେ ଦୀପାଳିରେ ଜଳନ୍ତା ସଳିତା ମୁଣ୍ଡେଇ ତିନିଧର ମା'ଛୁଆକୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କଲା, ପାହାଡ଼ ସେକରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅଧେ ବୁଡ଼ିଯାଉଥାଏ, ସେହି ଆଡ଼କୁ ଅନେଇ ଦୀପାଳିରେ ପାଣି ପୂରେଇ ମନ୍ତ୍ର ବୋଲି ବୋଲି ବେଢ଼ୁଣୀ ପାଣି ଭାଜିଦେଲା, ଏଥର ନାଁ ଦିଆହେବ । ପୁଣି ଆଗ୍ରହ ବଢ଼ିଲା । ସମସ୍ତେ ତଳକୁ ଅନେଇଲେ । ବେଢ଼ୁଣୀ ତଳେ ବସି ଗୋଟାକୁ ଗୋଟା ନାଁ କହି ହଳଦୀବୋଳା ଅରୁଆଚାଉଳ ଫୋପାଡ଼ିଲା । ପ୍ରଥା ଅଛି, ଯେଉଁ ନାଁ କହିଲାବେଳେ ଚାଉଳଟା ମାଟିରେ ସିଧା ଠିଆହୋଇ ରହିବ, ସେହି ନାଁ ଦିଆହେବ ପିଲାକୁ ।

ବେଢ଼ୁଣୀ ନାଁ ଡାକିଗଲା -

ଦିନ ଅନୁସାରେ - ସୋମା, ମାରାତୁ, ବୁଦୁ, ଗୁରୁ, ଶୁକ୍ର, ସନୁ । ମାସ ଅନୁସାରେ ଜେଟୁ, ଆଷାଢ଼, ବାଳାପଦ, ବେସୁ, ଦସୁ, ଦିଉଡୁ ।

ଜନ୍ମମାନଙ୍କ ନାଁ ଅନୁସାରେ - ମେଲୁ (ମୟୂର), ଲେଞ୍ଜୁ (ଟିଲ), ମାୟୁଁ (ହରିଣ),...

ଗଛ ଅନୁସାରେ, ଫଳ ଅନୁସାରେ - କାମ୍ବେଲା (କମଳା), ଜାମୁ (ପିଚୁଳି), ମୁଣ୍ଡା (କାକୁଡ଼ି), ତଣ୍ଡା (ଆଖୁ), ଦେରୁ (ବାଉଁଶ), ମାହାଆ (ଆମ୍ବ) ।

ପ୍ରାଚୀନ କହ ନାଁ - ଜାଗିଲି, ବବନ, ଗୟାଁ, ଲେତା, ଲାକା, ଆର୍ତୁ । ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କର ନାଁ - ଆସନୀ (ଅଶ୍ୱିନୀ), ବାରନୀ (ବରୁଣୀ), ସାଲ୍‌ପା (ଶୁକ୍ର), ରାଣ୍ଡା (ମଙ୍ଗଳ, ଭଦ୍ରା - ଲଦା)

ତା'ପରେ ଲେଖୁ (ଜହ୍ନ), ଚିଣି (ବିଜୁଳି), ପିୟୁ (ମେଘ) - କେତେ ନାଁ ।

ନାଁର ସୁଅ ବହିଚାଲେ, ପୁୟୁର ଛାତିରେ ପଡ଼େ ହାତୁଡ଼ି, ଆଗ୍ରହରେ ସେ ଅପେକ୍ଷା କରେ, ଚାଉଳ ଠିଆହୁଏ ନାହିଁ । ବେକୁଶୀ ନିର୍ବିକାର ଭାବରେ ନାଁର ଡାଲିକା ଗାଈଯାଉଥାଏ, ନିରେଶ୍ୱ ନିରେଶ୍ୱ ସେ ଦେଖୁଥାଏ କେଉଁ ନାଁରେ ଚାଉଳ ଠିଆହେବ, ସମସ୍ତେ ଅନେଇଁଥାନ୍ତି - ଭାବୁଥାନ୍ତି, ଗହଳିରେ ଅଧା ଛାଇରେ ଦିଶୁଛି ପରା - କେତେବେଳେକେ - ବେକୁଶୀ ଫମ୍ପା ଗଳାରେ ଗର୍ଜନ କଲା 'ହାକିନା', - କହିଲା ଚାଉଳ ଠିଆହେଲା, ପୁଅର ନାଁ ହାକିନା ରଖିଲେ ଦମ୍ଭ ଦର୍ତ୍ତନୀ - ମିଶିଥାକା ହାକିନା ଏଇ ତା'ର ନାଁ ।

କରପଟିଆ ହୋଇ ଆଖୁବୁଜି ପଥର ପରି ପାଣ୍ଡୁ କନ୍ଧ ବସିରହିଥାଏ, ଆଖୁ ଖୋଲି କହିଲା, “ଏ ସରବୁ ସାଉଁଟାର ତୁମା ।”

ପୁୟୁ ଆଖୁରୁ ଦି'ଧାର ଲୁହ ବୋହିପଡ଼ିଲା । ପୁରୁଲି ଦି'ହାତରେ ମୁହଁକୁ ଘୋଡ଼େଇ କାନ୍ଦି ପଲେଇଗଲା । ପୁୟୁ ପୁଅକୁ ଗେଲକରି ଡାକିଲା, “ହାକିନା, ମୋର ସୁନା, ମୋର ମାଣିକ” । ପୂଜା ସରିଲା, ମଦପିଆ ଧୂଆଁଖୁଆ ପର୍ବ କାଳି । ଦିଉଡୁ କହିଲା “ଦେ କଣ ରଖୁଛୁ, କ୍ଷେତକୁ ଯାଏଁ ।” ପୁୟୁ କହିଲା, “ଆଜି ବି ଯିବ ?”

“ଯିବି ନାହିଁ, ତେଣେ ପାଟି ସମ୍ବର ଖାଇଦେବ, ହରିଶ ଖାଇଦେବ, କିଏ ତମ ପର୍କାର ଚୋରେଇ ନେଇଯିବ, ମୁଁ କଣ ତୋରି ପରି ବସି ରହିଥିବି ଖାଲି ଘରକଣରେ !”

ଖାଇପିଇ ମସ୍ତବଡ଼ ନିଆଁ ଅଟାଟାଏ ଧରି ଦିଉଡୁ ଚାଲିଗଲା ।

ପୁରୁଲି କାହିଁ ? ପୁୟୁ ମିଠାଗଳାରେ ଡାକିଲା, “ପୁରୁଲି ! କୁଆଡ଼େ ଗଲୁ ? ଆ ଯାଡ଼େ, ହାକିନା ତାକୁଛି ।”

II ଆଠ II

ଉପରେ ଗାଁ, ପର୍ବତ ତଳେ କ୍ଷେତ, ତା' ସେପାଖେ ପୁଣି ଜଙ୍ଗଲ ବୋଝେଇ ପାହାଡ଼ । ଡାକୁଏ ଡାକୁଏ ହଣାହୋଇଥିବା ଶାଳଗଛର ଥୁଣ୍ଡାଙ୍କ ସମାଧି, କାଳିଆ କାଳିଆ ପଥର ମାଳ ମାଳ ଲାଗିଛି ଯେତେତୁର ଆଖୁଯାଉଛି, ଦୁଇକରରେ ଆହୁରି ଜଙ୍ଗଲ । ମଝିରେ ପଦା ଜାଗାରେ ସୁଆଁ ଲାଗିଛି, ଅଳସି ଲାଗିଛି, ଉପରକୁ ଉପରକୁ ବଡ଼ହରଡ଼ (କାନ୍ଦୁଲ), ସବାତଳେ ଧାନ ।

ଅଧେ ସୁଆଁ ମାଣ୍ଡିଆ କଟା ହୋଇଗଲାଣି, ଅଧେ କଞ୍ଚା ଅଛି । ଧାନ ହେଲାଣି ହଳଦିଆ । ଯେଝା ଯେଝା କ୍ଷେତରେ ରାତିରେ ଜଗିବା ପାଇଁ ଘର ହୋଇଛି, କେତେ ଘର ଉଞ୍ଚି ରାତି ଉପରେ, କେତେଟା କୁଡ଼ିଆ ଉଞ୍ଚି ଉଞ୍ଚି ଗୋଡ଼ିଆ ପଥର ଉପରେ, କେତେଟା ଗଛ ତାଳରେ । ତଳେ ନିଆଁ ଜଳେ, ବେଳେ ବେଳେ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଜଗୁଥାନ୍ତି ନିଆଁ ପୁଅଟି, ଥାଆନ୍ତି କୁଡ଼ିଆ ଭିତରେ । ମାଘର ମୂଳ, ବାରି ଶୀତ । ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ଜାଲୁରେ,

ଖାଲରେ ଖାଲି କୁହୁଡ଼ି ଲହଡ଼ି ଭାଙ୍ଗେ, ତରା ଧାସରେ ଦିଶେ ଜକଜକ । କୁହୁଡ଼ି ଭିତରେ ଏଠିକା ସେଠିକା ନିଆଁ ଆନ୍ଧା ଭାସିଲା ପରି ଚହଲିଲା ପରି ଦିଶେ, ଦୂରରୁ ଲାଗେ ବାଘଆଖି ପରି ।

ପେଁ ପେଁ କରି ହରିଣପଲ, ସମ୍ବରପଲ, କାନ୍ଥଲ କ୍ଷେତରୁ ତଳକୁ ଗଡ଼ିପଡ଼ନ୍ତି, ମଞ୍ଚା ଉପରୁ ଶିଙ୍ଗା ବାଜେ, ବିକଟାଳ ବୋବାଳି ଶୁଭେ, ଲୋକେ ଚିଣ ପିଟନ୍ତି, ଟମକ ବଜାନ୍ତି । ଠୋ ଠୋ ଶବ୍ଦକରି ବଣ ବାହା ଫସଲ ଖାଦିବାକୁ ଓହ୍ଲନ୍ତି । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଖସର ଖସର ହୋଇ କୁଚ୍ରା ମାଣ୍ଡିଆ ଖାଇଯାଏ । ବେଳେ ବେଳେ ଦୂରର ମଞ୍ଚାରୁ କିଏ ଓଡ଼ିଆ ନଳି ଫୁଟାଏ, ପର୍ବତ କନ୍ଦରାର ନିଶିଞ୍ଚଟା ଭାଙ୍ଗେ ।

ରାତିଯାକ ଏହିପରି ଶବ୍ଦ ଲାଗିଥାଏ ।

କେବେ କେବେ ମହାବଳ ବାଘ ଗର୍ଜନ କରି ମଞ୍ଚା ତଳେ ତଳେ ଦୁମ୍-ଦୁମ୍ ଅପ୍ ଅପ୍ କରି ଯାଏ । ମଞ୍ଚା ଉପରୁ ଚର ଚର ହୋଇ ପାଣି ଗଡ଼ିପଡ଼େ, ଗଛରୁ ଝାଉଁ ଝାଉଁ ହୋଇ ଧୁଲି ଝଡ଼େ । ଏଦିନେ ଭାରି ବାଘ ଖାଏ । ମଞ୍ଚା ନୀତ ଥିଲେ, ନୋହିଲେ ମଞ୍ଚାକୁ ଚଢ଼ିବାକୁ କି ଡେଇଁବାକୁ ଉପାୟ ଥିଲେ କେଆଁ କେହ୍ନୁ ଓଟରା ଓଟରି କରି ମଣିଷକୁ ନେଇ ପଳାଏ ।

ଆଉ କେତେ ଜନ୍ମ । କେତେ ପ୍ରକାର ବୋବାଳି, ପିଲା କାନ୍ଦିଲା ପରି ଭାଲୁର କାନ୍ଦଣା, ରାତି ଚଢ଼େଇର କିଲିକିଲି ।

ସବୁ ଶବ୍ଦ ସବୁ ଶୀତ ମିଶିମାଶି ବଣ ମଝିରେ ଅନ୍ଧାର ରାତି । ଲୋକେ ସେଠି ଜଗନ୍ତି, ଝାଳରେ ଡିଆରି ଫସଲ ପୋଲାଖୁଆ ହିଂସିକା ଜନ୍ମ ଖାଇଦେବେ ବୋଲି ଶୀତରେ କାକରରେ ଜଗିଥାନ୍ତି ।

ଶୀତରେ ଅନ୍ଧାରରେ ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧ ମଞ୍ଚା ଉପରେ କୁଡ଼ିଆ ଭିତରେ ଶୋଇଥାଏ, ପାଖେ ଦିଉଡୁ ପାଖେ ଲେଞ୍ଜୁ, ବିଛଣା କେବଳ ଶୁଖିଲା ଖଡ଼, ଘୋରିହେଲା ଛିଣ୍ଡା ଅଖା । ପାଖେ କ୍ଷେତର ଜଗୁଆଳିକ ଗୋଳମାଳରେ ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ହୁ ହୁ ଶୀତ ପଶି ଆସୁଥାଏ । ଦିଉଡୁ ଶୋଇଛି । ଲେଞ୍ଜୁ ଧୀରେ ଧୀରେ କୁଡ଼ିଆ ଦୁଆର ମୁହଁକୁ ଗଲା, ଚୁକ୍‌ଚୁକ୍ ହୋଇ ଦଉଡ଼ିରେ ନିଆଁ ଟିକିଏ ତଥାପି ରହିଛି । ହୁସିଆରି ହୋଇ ପଦାକୁ ଅନେଇଁ ଦେଖିଲା । କିଛି କୁଆଡ଼େ ଦିଶୁ ନାହିଁ, ଖାଲି ମୁଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡା ଅନ୍ଧାର, ଧୁରିଆ ଧୁଆଁ ପରି କୁହୁଡ଼ି, ଉପରେ ଜଳ ଜଳ ତାରା । ଲେଞ୍ଜୁ ପିକା ଲଗେଇ ଦେଇ ପଦାକୁ ଅନେଇଁ ରହିଲା । ଆଜି ରାତିରେ ନିଦ ହେଉ ନାହିଁ, ଚାଉଁଟାଉଁଆ ଲାଗୁଛି ।

ଭାରି ଏକୁଟିଆ ଲାଗୁଥାଏ, ତା'ର ନିଛାଟିଆ ଜୀବନଟା ଭିକାରିପରି ଲୋଚୁଥାଏ ତଳ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ, ତା'ର କେହି ନାହିଁ ।

କୁଡ଼ାଭାଇ ଥିଲା, ଗୋଟାଏ ରାଆରେ କଟିଗଲା ଏତେଦିନ ତା'ରି ମୁହଁକୁ ଅନେଇଁ, ଭାଇ ନାହିଁ, ତା'ର କେହି ନାହିଁ ।

ସେ ବି ଦିନେ ବିଭା ହୋଇଥିଲା, ଲେଖୁ କନ୍ଧ, କାହିଁ କେତେଦିନ ହେଲାଣି ରୁକ୍ମିନୀ ତା'ର ଘରକୁ ଆଲୁଅ କରିଥିଲା । ରୁକ୍ମିନୀକୁ ବାଘ ଖାଇଲା, କନ୍ଧ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ସେ ଆଉ କାହାରିକୁ ବିଭା ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ, କେବଳ ବାଘ ଖାଇଥିବା ପୁରୁଷର ସ୍ତ୍ରୀ ବିଧବା ଛଡ଼ା ।

ନିଶବଦ ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ କ୍ଷେତ ଉପରେ ଜଗିବସିଲେ ରୁକ୍ମିନୀ ମନେପଡ଼େ । ଏମିତି ଶୀତରାତି । ମାଣ୍ଡିଆ କ୍ଷେତରେ ଭୂଇଁ ଉପରେ ସାନ କୁଡ଼ିଆ । ଯେତେ ମନା କଲେ ବି ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ ରାତିରେ ରୁକ୍ମିନୀ ଚାଲିଆସେ, କହେ ଏଠି ତତେ ଡର ମାଡ଼ିବ, ଘରେ ମତେ ଡର ମାଡ଼ିବ । ଏମିତି ଶୀତ ରାତି, ଦୁଆର ମୁହଁରେ ନିଆଁ ଜଳୁଥାଏ । ନିଆଁ ପାଖକୁ ରୁକ୍ମିନୀ ଶୋଇଥାଏ । ଅଧରାତିରେ ଆର୍ତ୍ତ ଚିତ୍କାର ଶୁଣି ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ରୁକ୍ମିନୀ ନାହିଁ, ଦୂରେଇ ଦୂରେଇ ଯାଇଛି ତା'ର ବିକଳ ଚିତ୍କାର, ନିଆଁ ଧୂଆଁ ମରି କାକର ଥଣ୍ଡା, ସେ ବାଉଳା ହୋଇ ଧାଇଁଗଲା, ରୁକ୍ମିନୀର ଆଉ ପାଟି ନାହିଁ । ଦୂରରେ ଅନ୍ଧାରରେ ପାଖକୁ ପାଖ ଲାଗି ଦି'ଟା ବଡ଼ ବଡ଼ ଚଳନ୍ତି ନିଆଁ, ଭୂଇଁ ଉପରୁ ଛାତିଏ ଉଠିରେ । ଖାଲି ଧାସ ଦିଶୁଥାଏ, ବିରାଟ ମହାବଳ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ବଣ ଅନ୍ଧାରରେ କୁଆଡ଼େ ଲୁଚିଗଲା, ସେ କାଠ ହୋଇଗଲା । ସକାଳେ ଲୋକ ଆସିଲେ, ମାଣ୍ଡିଆ କ୍ଷେତରେ ଘୋଷରା ପଡ଼ିଛି, ବୁଢ଼ା ଗଛରେ କେରା କେରା ଛିଣ୍ଡାକନା, ହିଡ଼ ପାଖେ ବଡ଼ ବାଘର ପାହୁଲ, ଅରାଏ ରକ୍ତ ଡେଣିକି ଅଗନାଗ୍ନି ବଣ ।

ରୁକ୍ମିନୀ ହସକୁରୀ, କଉତୁକୀ ରୁକ୍ମିନୀ, ୩୫ !

ମନ ଭାଙ୍ଗିଗଲା, ତାଷ ଉଜୁଡ଼ିଗଲା, ପୁଣି ପଛରୁ ଜିରାଦେଇ ଠିଆ କରେଇଲା ଭାଇ । କହିଲା, “ହେଇ ଦେଖୁ କାହାପାଇଁ ଏସବୁ, ଏସବୁ ତୋର ।”

ଭାଇ ଚାଲିଗଲା, ସେ ବି ଚାଲିଯିବ, ହେଲାଣି ପଇଁଚାଳିଶ । କିନ୍ତୁ ଜୀବନଟା ଗଲା ଚାଲି ବୁଥା । ରାତିରେ ଶୀତ ଅନ୍ଧାର ଚେତେଇଦିଏ, ସରକୁର ଦିଉଡ଼ୁ; ଦିଉଡ଼ୁର ହାକିନା, ତା'ର କେହି ନାହିଁ, ସେ ଗଲେ ସବୁ ଶେଷ । ଆଜି ରୁକ୍ମିନୀର ପ୍ରେତ ଦୁନିଆର ଆନନ୍ଦକୁ ତା ଆଖିରୁ ଆଡ଼ କରୁ ନାହିଁ, ସେ ଖାଲି ଭାବୁଛି ତା ପାଇଁ ଘରେ କେହି ଅପେକ୍ଷା କରି ବାଟ ଚାହିଁ ବସି ନାହିଁ, ଦେହ କୁହୁକୁଛି, ମନ ହତସତ ହେଉଛି, ଏମିତି ହତସତ ହେଉ ହେଉ ଜୀବନ ସରିଯିବ, ଭୋଗ ତା'ର କର୍ମରେ ନାହିଁ ।

ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଧୁଂଗିଆ ପିଇଲା, ଆଉ ଭାବିଲା, ଭୋଗ କେତେ ପ୍ରକାର ହୋଇପାରନ୍ତା ତା' ଭାଗ୍ୟରେ । ତଳର ଅନ୍ଧାରରୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଧାରଣା ସବୁ ଆସି ମନରେ ଉଷ୍ମମ ଦେଲା, ବାହାରେ ଭାରି ଶୀତ । ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଭେଣ୍ଡିଆ ହୋଇଗଲା । ମନେ ମନେ କେତେ ନିତିଦେଖା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ଚିତ୍ରରେ ସେ ଆପଣାର ମନର ବିକାର ରଙ୍ଗେଇ ଦେଇ ନିଜର କାରସାଦି ଦେଖୁ ଖୁସି ହେଲା । ଭାଇ ଗଲାଦିନଠୁ ହାଲୁକା ମନରେ ସେ ଏପରି ଭାବିପାରେ,

ମନ ଭିତରେ କାହାରିକୁ ନାହିଁ ଡର ଭୟ, ମନ ଖୋଲା, ମନ ଚାହେ ଆୟୁଷ ଥାଇ ଥାଇ ଦୁନିଆର ସବୁ ଅନୁଭୂତି ଶୋଷି ନେବାକୁ ବାଧା ନାହିଁ ।

ଏକାଥରକେ ଟିଣ ଆଉ ଶିଙ୍ଗା ବାଜିଲା । ଗୋଳମାଳରେ ଦିଉଡୁ ଉଠିପଡ଼ିଲା । ଦୁଆର ମୁହଁକୁ ଆସିଲା । ତଳେ ଖସ୍ ଖସ୍ ଦୁମ୍ ଦୁମ୍ ଶବ୍ଦ । ଦିଉଡୁ ପାଟିକଲା “ଇଟାବା (ସାନ ବାପ), ଶୁଭୁ ନାହିଁ ଚତେ, ଜନ୍ମ ଆମର ଫସଲ ଖାଇ ଯାଇଛନ୍ତି ଅଧେ ପଣି ଦେବେଣି । କଣ କରୁଛୁ ବସି ବସି, ଖାଲି ଭୁଲୋଉଛୁ !” ଦିଉଡୁ ଜନ୍ମ ହୁରୁଡ଼େଇବାକୁ ବିକୃତ ସ୍ବରରେ ପାଟିକଲା ଇ-ହା ଇହା କହିଲା, “କିଛି କାମକା ନୋହୁଁ ତୁ, ଦେ ଶିଙ୍ଗାଟା ଦେ ।”

ଲେଞ୍ଜୁ ବିରକ୍ତ ହେଲା, ଭାବିଲା ଦିଉଡୁ ସାଞ୍ଜେ ହେଲା ବୋଲି ଏଥର ବଢ଼ି ବଢ଼ି କଥା କହୁଛି । ଚିହ୍ନିକି ଉଠି କହିଲା “ତୁଟ ଗୁଂଗୁଡ଼ି ମାରୁଥିଲୁ, ଜଗିଥିଲା କିଏ ଯେ ଏଡ଼େ ସର୍ଦ୍ଦାରି ଦେଖାଉଛୁ ?” ତା’ର ଅକାରଣ ରାଗ ଦିଉଡୁ ବୁଝି ପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଶିଙ୍ଗା ଫୁଙ୍କିଲା, ଜନ୍ମ ପଳେଇଲେ ।

ଲେଞ୍ଜୁ ଗଡ଼ର ଗଡ଼ର ହେଲା, ଥିରିକରି ଅଖା ଘୋଡ଼ି ହୋଇପଡ଼ି ପାଳ ଭିତରେ ଗୁଞ୍ଜି ହୋଇ ଶୋଇପଡ଼ିଲା ପେଟରେ ଆଶୁ ଯାକିଦେଇ ।

ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧକୁ ନିଦ ହେଲା ନାହିଁ । ଭାବିଲା ଦିଉଡୁ ତାକୁ ଅପମାନ କରିଛି । ତା’ର କେହି ନାହିଁ, ସେ ପର ଘରେ ଗୁଞ୍ଜାରୁଥ ପରି ଲାଖିଯାଇଛି, ମାହାଲିଆ ବେଗାରି ଖରୁଛି, ଗଞ୍ଜଣା ଶୁଣୁଛି । ଭାରି ରାଗ ହେଲା । ସେ ଆଉ ଉଠିଲା ନାହିଁ ।

ଦିଉଡୁ ବସିରହିଲା । ରାତି ବଢ଼ିଲା । ଦିଉଡୁକୁ ଚିଡ଼ି ମାଡ଼ିଲା । ତା’ର ସବୁ ରାଗ ପଡ଼ିଲା ପୁଣି ଉପରେ, ସେ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଭାବି ଲାଗିଲା କେଉଁଠି କଣ ପୁଣି ଅପରାଧ କରିଛି ଯାହାପାଇଁ ତାକୁ ଗାଳି ଦିଆଯାଇପାରେ । ସେଇ ତା’ର ଚେଟି ରହିବା ଉପାୟ ।

॥ ନଅ ॥

ରାତି ପାହିଲା, ପୁଣି ତା’ର ପୁଅକୁ ଜାକି କାମ ଦାମ ମଝିରେ ରାସ୍ତାକୁ ଅନେଇଁ ଆସୁଥାଏ । ଆଜି ତା’ର ବାପ ଗାଁରୁ ଲୋକ ଆସିବେ, ଖବର ଯାଇଛି, ବୁର୍ଖାମୁଣ୍ଡା ବାରିକ ଯାଇଛି ।

ତାର ବାପଘର ଗାଁ ମିଟିଂ, ସକାଳୁ ବାହାରିଲେ ପହଞ୍ଚି ପହଞ୍ଚି ସୂର୍ଯ୍ୟ ହାତେ ଖସିଥାଏ, ଲେଡ଼େଂ ପାଖେ ମିଟିଂ ଘାଟି ପର୍ବତ ଲାଙ୍ଗି, ରଦାଏ ବାଟ ।

ସେଠି ବାପ ମା ନାହାନ୍ତି, ଗଲେଣି କେଉଁଦିନୁଁ, ଖାଲି ବୁଢ଼ାଗୁଡ଼ାକ, ବଉଁଶ କୁଟୁମ୍ବ ଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି କେହି ଆସିବେ, ପୁଅର ନାହିଁ ପଡ଼ିଛି, ମଉଳା ଘରୁ କେହି ନ ଆସିଲେ ନ ହୁଏ ।

ପୁଅ ଜାଣେ, ଏଡ଼େ ସକାଳୁ ସେଠୁ କେହି ଶୀତର କୁହୁଡ଼ି ପହଞ୍ଚି ଆସିପାରିବେ ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ କେହି ଆଜି ଆସିବେ, ବାଟ କହିଦେଇଛି ଏହାର ଯେଉଁ ସରୁବାଟ ଗାଁ ପର୍ବତରୁ ଓହ୍ଲେଇ ବଣ ଭିତରେ କେଉଁଠି ହଜିଯାଇଛି, ନିଭିଯାଇଛି ।

ପୁରୁଷର ମୁହଁକୁ ଅନେଇଥିଲା, ସେଦିନ ବାପଘର ଗାଁର ପର୍ବତ ଝରଣା ବୁଲିଥିଲା । ବୁଲିଥିଲା ନିତି ନାଟ କରିବା ଗାଁ ଦାଣ୍ଡର ଧୂଳି, ଆଜି ପୁଅର ମୁହଁକୁ ଅନୋଇଛି, ଧୀରେ ଧୀରେ ବୁଲିଯାଇଛି ସେଦିନର ପୁରୁଷକୁ, ସବୁ ସେ ବୁଲିଯାଇଛି, କିନ୍ତୁ ଏହିପରି ଦିନେ ଦିନେ କେଉଁ କଥାକୁ କେଉଁ କଥା ମନେପଡ଼େ, ମନ ଭିତରେ ଖାଲି ବଉଦହିଁ ଭାସି ଲାଗିଥାଏ ।

କିଯାଏ ସେ ପୋଡ଼ା ଦଦରା ତିଅକଥା ଭାବି, ବୟସର ସୁଅରେ ଟାଣି ହୋଇ ସେଠା ଆଡ଼କୁ ପଛକରି ସେ ଏକା ରାଆରେ ଚାଲିଅଛି କେଉଁଦିନୁ ।

ଆଜି ମନେପଡ଼ୁଛି, ସେଠି ବି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ, ରଙ୍ଗେଇ ଦିଏ ଦି'ପାଖର ଗୋଡ଼ିଆ ମୁଣ୍ଡା ପାହାଡ଼, ସେଠି ବି ମୟୂର ନାଟ କରେ, ସେଠି ବି ଟୋକାଏ କାମରୁ ପେଛି ପେଛି ଧଳାଫୁଲ ଗନ୍ଧରୁ ଉଠେଇନେଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଖଣିଦେଇ ଏକାଠି ଗଳା ମିଶେଇ ଉଠି ବୋଲନ୍ତି, ସେପାଖ ପର୍ବତରୁ ଟୋକାଏ କରନ୍ତି ତା'ର ପ୍ରତିଧ୍ବନି ।

ସେ ବି ଟୋକା ଥିଲା । କେତେ ଲୋକ ଅନଉଥିଲେ ତା ମୁହଁକୁ, ପାଇବା ନ ପାଇବାର ସନ୍ଦେହ ସଂଘର୍ଷରେ ଆଖି ଜୁକୁଜୁକୁ କରି, ସେଠି ତା'ର କେହି ନାହାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତା'ର ବି ଗୋଟାଏ ବାପଘର ଅଛି, ସେଠି ରହିଛି ତା'ର ଅତୀତ, ପାହା କଥା ଭାବିଲେ ରଜ ଲାଗେ ।

ଆଜି ବାପଘରୁ ଲୋକ ଆସିବେ, ପୁଅ ତା'ର ଘରକାମ ନିଠେଇ ନିଠେଇ କଲା । ଆପଣା ଦେହ ମୁଣ୍ଡକୁ ଅନେଇଲା - କଣ ଭାବିବେ ସେମାନେ, ଭାବିବେ କି ପୁଅ କଣ ପୁଅର ମା ହେଲାଣି, ଏଠି ଦୁଃଖରେ ରହିଛି, ଖାଇବାକୁ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି, ଖାଲି କାମ କରୋଇଛନ୍ତି ଯେ ଏପରି ଶୁଖିଯାଇଛି ? ପୁଅ ତା'ର ହାତ ଗୋଡ଼କୁ ଅନେଇଲା, ହାତର ଖଡ଼, ଗୋଡ଼ର ବକା ଅରେ କଟା ହୋଇ ବି ଆହୁରି ହୁଗୁଳା ହୋଇଗଲାଣି । ହସ ମାଡ଼ିଲା, ଆଜି ତା'ର ଧାନ୍ତାମନ ହୋଇଛି, ଯେତେବେଳେ ଦେହର ଅଭାବ ମନକୁ ଖରାପ ଲାଗେ, କେଉଁଠି ବେସୁରା ହୋଇ ଫିଟିପଡ଼େ ମନର ରାଗିଣାରୁ ।

ନଶାନ୍ନକୁ ବହେ ଅଟା କଲା, “ଆଜି ମୋର ବାପଘରୁ କିଏ କିଏ ପୁଣି ଆସିବେ ଲୋ, ସଜ ହୋଇଥା, ଚଟେ କାଳେ ପସନ୍ଦ ନ ହେବ ।” ପୁରୁଲି ବି ମନ ଭିତରେ ଚମକ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ, ତୁଆ ଲୋକଙ୍କ ବାଟକୁ ଅନେଇଲେ ଧାନ୍ତା ମନରେ ଯେଉଁ ଚମକ ଆସେ । ବାହାରେ ସେ ହସି ଉଡ଼େଇ ଦେଲା ।

ଦିହେଁଯାକ ଗାଧେଇ ପାଧେଇ ସଫା ସୁତୁରା ହେଲେ, ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧିଲେ । ପୁରୁଲି ତା'ର ବେଶ ହେଲା, ଦିଉଡ଼ୁ ଲେଖୁ ଦୁହେଁ ଆସି ଖାଇପିଇ ଗଲେ, ଦୁହେଁଙ୍କ ମୁହଁ ଭାରୀ ଭାରୀ, ଦୁହେଁ ଖାଲି ଗରଗର ।

ଗାଁରୁ ପୁରୁଷମାନେ କ୍ଷେତକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଅଧେ ଟୋକୀ ଚାଲିଗଲେ । ବେଳ ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଚଢ଼ି ହାତେ ଖସିପଡ଼ିଲା । ପୁୟୁ କାନେଇ କାନେଇ ଘର ଭିତରେ ପୁଅକୁ ଧରି ଶୋଇଥାଏ । କେତେବେଳେକେ ଦୂରରୁ ଗୀତ ଶୁଣିଲା, ଅତିହ୍ନା କଷ୍ଟରେ କେଉଁ ବାଟୋଇ ଦଳ ଗୀତ ବୋଲି ବୋଲି ଚାଲିଛନ୍ତି, ତା'ର ଜବାବ ଦେଉଛନ୍ତି କ୍ଷେତରେ କାମ କରୁଥିବା ଏ ଗାଁର ଧାନ୍ତମାନେ । କଷ୍ଟଦେଶରେ ଧାନ୍ତ ପଲ ଦେଖିଲେ ଧାନ୍ତପଲ ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି । ଏମାନେ ଥରକୁ ସେମାନେ ଥରେ । ବାଟଚଲାଳି ବି ନିଜର ମନକଥା ଗୀତରେ ଗୀତରେ ବାଟକୁ ଶୁଣେଇ ଶୁଣେଇ ଯାଏ । ଉନ୍ନତି ପ୍ରକୃତି ମଣିଷକୁ ଧରି ଗୀତ ଗାଆଏ, ନବାଏ ମତାଏ, କଷ୍ଟ ଦେଶରେ ସବୁ ଚାଲେ ଗୀତରେ ।

ଗୀତର ଶବ୍ଦ ପାଖ ହେଲା । ପୁୟୁ କାନ ଡେରିଲା । ଗହଳ ହୋଇ ଗୀତ ପାଖକୁ ଚଢ଼ି ଆସିଲା, ପୁୟୁ ଅର୍ଥ ଧରିଲା ।

ପୁରୁଷମାନେ କହୁଛନ୍ତି, “ଆରେ ଅତିହ୍ନା ଟୋକୀମାନେ, ଶରଧାରେ ଆମେ ନାଁ ଦେଉଁଛୁ ନିଲସ ତାଳସ ଲେମ୍ବର ଜାମ୍ବର ତୁମେ ନିଅ, ହୁଏତ ଆମକୁ ମନେ ରଖୁଥିବ । ତୁମେ କଣ ସତେ ଆମକୁ ପଚାରିବ ? ଛୁକୁଲିଆ ପରି ଝିଲିକି ଦେଇ ତୁମେ କୁଆଡ଼େ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଯିବ, ‘ଏସି’ ଚଢ଼େଇ ପତ୍ରଗହଳରେ ରାବିଦେଇ ଲୁଚିଗଲା ପରି ତୁମେ ମୁହଁ ଲୁଚେଇବ । ତୁମେ ଆମକୁ ଚାହିଁରହିବା ଖାଲି ଗୀତକୁ କଳ୍ପା ଅନେଇଲା ପରି, ଆମେ କଣ ଜାଣୁ ନାହିଁ ? ହାଟକୁ ନେଲା ପସରା ପରି ଆମର ସ୍ମୃତି ତୁମ ମନରୁ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଯିବ, ତୁମେ ବଡ଼ଲୋକ, ତୁମ କୋଠାଘରୁ ତୁନିମୁଣ୍ଡା ପରା ସବୁବେଳେ ଝଡ଼ୁଛି, କାହିଁକି ତୁମେ ଆମ ଗରିବକୁ ଅନେଇଁ ରହିଛ ?

ପୁରୁଣା କାଳର ଗୀତ, ତା'ର ଘୋଷା “ସୁନୁଗୁଣ୍ଡା ତୁଲାନା ହେ”

“ଯେଉଁକେ ମା'ଲ ନିଲସ, ଯେଇକେ ମା'ଲ ତାଳସ, ସୁନୁଗୁଣ୍ଡା ତୁଲାନେ ହେ,

ଯେଇଁ ଆରଗୁଲୁ ବାଇଲେ ଯେଉଁ ହୁଏର ବାଇଲେ, ସୁନୁଗୁଣ୍ଡା ଡିଲାନେ ହେ ।”

ପରିଚିତ ଅଞ୍ଚଳର ପରିଚିତ ଗୀତ, ପୁୟୁ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲା । ପାହାଡ଼ ତଳିବାଟେ କେଉଁମାନେ ଏକାସ୍ୱରରେ ଗୀତ ବୋଲି ବୋଲି ଉଠୁଛନ୍ତି । ଗାଁ ସେମୁଣ୍ଡେ ପଂଝାଏ ଟୋକୀ ଗଛ ଉଡୁଆଳରେ ଠିଆହୋଇ ଗୀତର ଜବାବ ଗଡ଼େଇବାରେ ଲାଗିଗଲେ । ଦୂରର ଟୋକୀ ପଂଝାମାନେ ଏକାଠି ହୋଇ ଗୀତର ଜବାବ ଗାଇଗାଇ ଗାଁ ଆଡ଼କୁ ଆସୁଛନ୍ତି ସ୍ୱରର ସ୍ୱରର ହାବୁକା ଲାଗିଛି । ‘ସୁନୁଗୁଣ୍ଡା’ ସାଙ୍ଗକୁ ହିଂଗା (ହଳଦି) ଗୁଣ୍ଡା । “ନା, ତୁମେ ସିନା ଧନୀ ସୌଦାଗର, ଏତେ ହଳଦି ସାଇତିଛ, ସବୁବେଳେ ତମଘରେ

ହଳଦି ଗୁଣ୍ଡା ଝୁଲୁଛି । ଦୂର ବାଟର ବାଟୋଇ, ମାନ ଅଭିମାନ ଭୁଲିଯାଅ, ପରିଶ୍ରମ ଭୁଲିଯାଅ, କାମ ତ ସବୁବେଳେ ଲାଗିଛି, ଆସ ଆମ ଗାଁକୁ ଆସ, ଆମ ଗାଁରେ ଅଟକି ଯାଅ, କେତେ ଗୀତ ଗାଇବା, ନାଟ ନାଟିବା, ଦେଖିବ, ଆମେ ତୁମକୁ ଭୁଲିବୁ କି ତୁମେ ଆମକୁ ଭୁଲିବ ।”

ପୁରୁଲି ଦଳରେ ଭିଡ଼ିଲାଣି, କନ୍ଧ ଧାନ୍ତା କନ୍ଧ ଧାନ୍ତାର ଗୀତ ଶୁଣି ତୁନିହୋଇ ରହିପାରେ ନାହିଁ । ପୁରୁ ହସି ହସି ଫାଟିପଡ଼ିଲା । ପୁରୁଣା ଗୀତ, ନୂଆ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ଯେତେଥର ଶୁଣିଲେ ସୁଦ୍ଧା ହସ ମାଡ଼େ । ହାକିନା ଡବଡବ ଆଖିରେ ଅନେଇ ରହିଲା । ଗାଁର ଟୋକାମାନେ ଏକାଠି ହୋଇ ଗାଁ ଦୁଆରମୁହଁକୁ ହଟି ଆସିଲେ । ପାହାଡ଼ ତାଲୁ ଉପରକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଗୋଟାକ ପଛେ ଗୋଟାଏ ଛଅଟି ମୁଣ୍ଡ ଛଅଟି ବେକ ଉଠିଲା । କାନ୍ଧରେ କାଉଡ଼ି ଭାର, ଟାଙ୍ଗିଆ, ହାତରେ ବର୍ଛା, ଠେଙ୍ଗା । ପୁରୁ ଦଉଡ଼ିଗଲା, ସେମାନେ ତା’ ବାପଘର ଗାଁଲୋକ । ସମସ୍ତିକ ଆଗରେ ଗୋରା ତକତକ ବଳିଷ୍ଠ ଦେହ ବେଶୁ କନ୍ଧ, ମିଟିଂ ଗାଁର ଉତ୍ସୁକ ସାଓଁତାର ପୁଅ, ତୋଫା ଭେଣ୍ଡିଆ, ନିଘଞ୍ଚ ବଣ ଭିତରର ଶିକାରୀ, ତା’ର ହାତରେ ବର୍ଛା, କାନ୍ଧରେ ମସ୍ତକ ଓଡ଼ିଆ ନଳି । ମିଟିଂ ଗାଁଲୋକେ ତାଲୁ ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଗଲେ, ଗୀତ ବନ୍ଦ ହେଲା । ଭାରରେ ଫେଣା ଫେଣା କଦଳୀ, ଚାରୋଟି କୁକୁଡ଼ା, ଟୋକେଇରେ ଆପଣାର ଖାଦ୍ୟ ସରଞ୍ଜାମ, କୁଣିଆ ଘରକୁ ପିଠା । ପଛରେ ଜଣେ ବୁଢ଼ା କନ୍ଧ ଚାଲିଛି, ମୋଟା କନ୍ଧ, ସମ୍ପର୍କରେ ପୁରୁର କଙ୍କେଇ । କିଛି ଦୂର ତପାଦରେ ବାଡ଼ି ଭରାଦେଇ ଚାଲି ଆସୁଛି ଏ ଗାଁର ବାରିକବୁଢ଼ା, ଭୂଷାମୁଣ୍ଡା ଡମ୍ ।

ସମସ୍ତେ ଆଗେଇ ଆସିଲେ, ଝୋଡ଼ି ଗଛ ମୂଳେ ବେଶୁ କନ୍ଧ ଅଟକି ରହିଲା । ସେତେବେଳକୁ ବେଳ ରତରତ ହେଉଛି, ଝଙ୍କା ଝୋଡ଼ି ଗଛ ବାଳମୁକୁଳା କନ୍ଧୁଣୀ ପରି ଥକ୍କା ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଛି, ହରଡ଼ ଚଢ଼େଇ କୋଳି ଖାଉଛନ୍ତି । ବେଶୁ ଭାବିଲା ଏକାଥରକେ ତା’ର କରାମତି ଦେଖେଇବ, ବନ୍ଧୁ ଘରକୁ ଭେଟି ସଜାଡ଼ିବ । ନଳି ଉଠେଇ ବେଶୁ କନ୍ଧ ତୁ’ କଲା, ଚାରିଟା ହରଡ଼ ଚଢ଼େଇ ପଡ଼ିଲେ । ଗାଁରୁ ସମସ୍ତେ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲେ । ଏ ଗାଁର ଲୋକ ସେ ଗାଁର ଲୋକଙ୍କୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରି ଗାଁ ଭିତରକୁ ପାଛୋଟି ନେଇଗଲେ । ଦିଉଡୁ-ସାଓଁତାକୁ କ୍ଷେତରୁ ଡାକିବାକୁ ଖବର ଗଲା ।

॥ ଦଶ ॥

ଗାଁ ମଝିରେ ବଡ଼ ଚଟାପଥର ପଡ଼ିଛି ବସିବା ଜାଗା, ଗାଁ ‘ଭେରାମଣ୍ଡ’ । ସମସ୍ତେ ସେଠି ବସିଲେ । ଆଗ ଧୂଆଁପତ୍ର ଆଦାନପ୍ରଦାନ । ଅଣ୍ଡାର କୌପୁନିପିନ୍ଧା ଡୋରରୁ, ମୁଣ୍ଡର ଚୁଟିରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ପତ୍ର କାହାଳୀ ବାହାରିଲା । ଖଣ୍ଡେ ଶୁଖିଲା କୁରୁହେଇ ତା’ର ଉପରେ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ଗୋଜିଆ କୁରୁହେଇ ତା’ର ସିଧାକରି ଥୋଇ ଦି’ ହାତରେ ବଳି

ନିଆଁ ଟିକିଏ କିଏ କଲା । କାହାଳୀରେ ନିଆଁ ଲାଗିଲା, ଚୁପ୍ ଚାପ୍ ଗପ ହେଲା, ଧୂଂଶିଆ ପିଆ ପଜତ ଲାଗିଗଲା କନ୍ଧ ରାତିର । କେବଳ ହସ ଅଙ୍ଗ ଆଉ ବାଟର ଗପ ।

କନ୍ଧ ଆଉ ଧୂଂଶିଆ, ଅଭେଦ୍ୟ । ଗପ ଲାଗିଥାଏ, ପିଲା ବୁଢ଼ା, ସମସ୍ତେ ଗମତ କମେଇ ଥାଆନ୍ତି, ସମସ୍ତେ ଭୁଷ୍ ଭୁଷ୍ ଧୂଆଁ ଛାଡ଼ୁଥାନ୍ତି ପାଖକୁ ପାଖ ଲଗାଲଗି ହୋଇ ବସି, ଅନର୍ଗଳ ଗପ ।

ଏ ବର୍ଷ ବାଘଖିଆ ସେତେ ବେଶି ନାହିଁ, ହୁଏତ ଏଣିକି ବଢ଼ିଯିବ । ବାଟରେ ବାଘ ରହୁଥିଲା, ଗୋଟାଏ ବାଘହା ବଣ ଭିତରେ କେଉଁଠି ଘୁର୍ ଘୁର୍ ଠକ୍ ଠକ୍ ହୋଇ ବୋବୋଉଥିଲା । ବାଘ ଯାହାକୁ ଖାଏ ତା'ର ପ୍ରେତ ବାଘତୁମା ହୋଇ ବଣ ଭିତରେ ବୁଲୁଥାଏ, ସାନପିଲାପରି ଆକୃତି, ମୁଣ୍ଡ ଚନ୍ଦା, ଓଠ ଆଉ ଆଖି ଖୁବ୍ ନାଲି । ବାଟରେ ଆସିଲାବେଳେ ବାଘତୁମା ନିଘଞ୍ଚ ବଣ ଭିତରେ କାଠ ହାଣୁଥିଲା, ଉତ୍ତାଣି ପିଲା ପରି କାନ୍ଦୁଥିଲା । ଏତକ ଶୁଣି ପାଣ୍ଡବକନ୍ଧ କାନ ଠିଆକରି ଆଖି ଗୋଜେଇ ପଚାରିଲା, “କୋଉଠି, କୋଉଠି ।” ସେ ଡିସାରି, ତାକୁ ବିଦ୍ୟା ଜଣା ଅଛି, ଏମିତି କିଲିଦେବ ଯେ ଆଉ ବାଘତୁମା ଦେଖାଦେବ ନାହିଁ । ନ ହେଲେ ବାଘତୁମା ସମସ୍ତଙ୍କି ଡରେଇବ । ମଣିଷଖିଆ ବାଘର ଲାଞ୍ଜରେ ଚଢ଼ି ତାକୁ ଆହୁରି ମଣିଷ ଖାଇବାକୁ ଶିଖେଇବ । ମଣିଷଗୋଷ୍ଠୀର ସବୁ କାଇଦା କଦର ବତେଇଦେବ ତାକୁ ।

ହଁ, ବାଟରେ କୁଟ୍ରା କାନ ହଲେଇ ହଲେଇ ସୁଆଁ ଖାଇଯାଉଥିଲା । ବଡ଼ ଚଲାଖ ସେ, କ୍ଷେତ ମଝିକୁ ଆସେ ନାହିଁ, କ୍ଷେତ କରେ କରେ ଜଙ୍ଗଲ ପାଖେ ପାଖେ ଚରୁଥାଏ, ବେଶୁ କନ୍ଧ ଛୁଟିଯାଇଥିଲା, ବୁଦା ଉହାଡ଼ରେ ଛପିଛପିକା, କୁଟ୍ରା ଶୁଣିପାରି ବଣରେ ପଶିଗଲା । ହଁ, ନ ହେବ କାହିଁକି ? “ମୟୂର ଦେଖିବାକୁ କୁଟ୍ରା ଶୁଣିବାକୁ” ଏପରି ପ୍ରବାଦ ଅଛି, ସତକଥା ।

ଫସଲ କଟାକଟି ଆରମ୍ଭ ହେଲାଣି ଚାରିଆଡ଼େ, କିନ୍ତୁ କଣ ହେବ, ଏତେ ବୋଝ ଫସଲ ସବୁ ପଶିବ ଯାଇ ସାହୁକାର ଘରେ । ବିଲକୁ ହଳ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଡୋକିଲା ଶୋଷିଲା ଦିନରେ ସାହୁକାର ଆଗତୁରା ଦାଦନ ଲଗେଇ ଦେଇଛନ୍ତି, ସେତିକିବେଳୁ ଭାଉ ଠିକଣା କରି ଦେଇଛନ୍ତି, ଟଙ୍କାକୁ ଲୋକ ଦେଖି କୋଡ଼ିଏ ମାଣ, ଲୋକ ଦେଖି ତିରିଶ ମାଣ ଧାନ । କିଏ ସେତେବେଳେ ଟଙ୍କା ନେଇଛି, କିଏ ଗଣିଏ ଧାନ ନେଇଛି, କିଏ ବା ଟୋପିଏ ମଦ ପିଇଛି । ସେତିକି ଯୋଗୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସାହୁକାର ଘରେ ଅଜାଡ଼ି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ କନ୍ଧ ଦେଶର ସବୁଯାକ ଫସଲ, ଧାନ ମାଣିଆ ସୁଆଁ କାନ୍ଦୁଲ ରାଶି ଅଳସି ଜଡ଼ା ସବୁ । କଥାବାର୍ତ୍ତା ଲାଗିଥାଏ କେଉଁ ଗାଁରେ କେଉଁଦିନ ସାହୁକାରର ଦୂତ ଦେଖା ଦେଲେଣି ।

ତା'ପରେ ଅଧିକାରୀମାନଙ୍କ କଥା, ଏଇ ଫସଲ କଟାକଟି ଦିନରେ ସେମାନଙ୍କର ବି ଦେଖା ମିଳେ, କିଏ ଆସେ ଖଜଣା ଅସୁଲ କରିବାକୁ, କିଏ ଘର ତନଖି କରିବାକୁ ।

ତାଙ୍କର ଭାରୁଆ ଦରକାର, ଜିନିଷ ଦରକାର, ଅନେକ ଜିନିଷ ଦରକାର । ତାଙ୍କୁ ବି କଷିଆଭାଇ ସନ୍ତୋଷ କରିବ । ତେଣୁ ଦୁଇ ଗାଁର କଷ ଏକାଠି ହେଲେ ଅଧିକାରୀମାନଙ୍କ ପାରିଧି ଖବର ବି ପଡ଼େ ।

ଗୋରୁ ରୋଗ କଥା, କିଏ ଗୋରୁକୁ ଘାଜି ଦେଇ ପରର ଗୋରୁ ମାରିପକାଏ, କିଏ ବିଷ ଦିଏ, କାଉଁଟ ଫଳ ବହୁରେଇ ବାଟି ସେଥିରେ ମୁନିଆଁ ମୁନିଆଁ କଣ୍ଟା କରି ସେହି କଣ୍ଟାରେ ଦିଏ ଗୋରୁକୁ ଭୁସି, କିଏବା ଟାଙ୍ଗିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋରୁର ଦି ଶିଙ୍ଗ ମଝିରେ ପାହାରେ ପକାଏ, ନିଛାଟିଆ ଝୋଲାରେ । ସବୁ ଫିକର ତମ୍ବ-ଲୋକଙ୍କର, ସେମାନେ ହାତରେ ତାଷ କରିବାକୁ ଘୃଣା କରନ୍ତି, ପୋଲାରେ ଖାଇ ବଞ୍ଚନ୍ତି, ଏଇ ଶୀତଦିନେ କ୍ଷେତର ଫସଲ ସାଙ୍ଗେ ଅନର୍ଯ୍ୟାୟ ଗୋରୁ ଛାଇ ବି ହାଟକୁ ବାହାରେ ।

ଦୁଇ ଗାଁର ଲୋକ ଏକାଠି ବସି କଷିଆ ଜୀବନର ବିଶିଷ୍ଟ ଘଟଣା ଆଲୋଚନା କରୁଥାନ୍ତି । ଗପ ଶୁଣିବାକୁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଜମିଲେ, ପିଲା କାଖେଇ ତୋକ୍ରୀ (ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ) ମାନେ, କୁଡ଼ା ବାନ୍ଧି ମୁହଁରେ ତେଲ ହଳଦି ନେସି ଧାନ୍ତୀମାନେ । କଷ ସଂପ୍ରଦାୟରେ ଶିକ୍ଷାଚାର ଅଭାବ ନାହିଁ, କଷ-ବୈଠକରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ବି ସ୍ଥାନ ଅଛି । ସେମାନେ ଆପଣାର ଅଭିମତ ଦେଉଥାନ୍ତି, ଆଲୋଚନାକୁ ଆଗେଇ ଦେଉଥାନ୍ତି ସରସ କରି ।

ବେଶୁ କଷ ଶିକାରର ଗପ ଶୁଣି ଆରମ୍ଭ କଲା । ଓଡ଼ିଆ-ନଳା ତା'ର କୋଡ଼ରେ ଥୁଆ ହୋଇଛି, ବହୁଁ ତଳେ ଶୋଇଛି, ତା'ର ଫଳକ ତା'ର ଅଣ୍ଟି ପାଖରେ । ଉରେଜିତ ଆଖିରେ, ତରଳ କପାଳରେ ନାନା ଭାବ ଆଣି ଆପଣାର ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ବାଛି ବାଛି ସେ କାହାଣୀ କହି ଲାଗିଲା, ତା'ର ସାଙ୍ଗର ଲୋକ ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରିଲେ, ଏ ଗାଁର ଲୋକ ତୁନି ହୋଇ ଶୁଣିଲେ । ଶିକାରର ଖୋଜ ଉଣି ଉଣି ଏକ୍ରୁଟିଆ ବଣରେ ପଶି ଜନ୍ତୁ ମାରିବାର କଥା । ତାହାକୁ କହନ୍ତି ତୋକ୍ରାବେଷ । ରାତିରେ ପଲାରେ ବସି ଛକିବାର କାହାଣୀ । ତଳେ ବାଘ ଚଢ଼ ଚଢ଼ କରି ଛିଣ୍ଡେଇ ଖାଏ, ବାଘ ଆଗେ ମୁହାଁମୁହଁ ହେବା କଥା, ବାଘ ଦାଉରୁ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବାର କଥା, ଯାହା ଶୁଣିଲେ ଆଖିରେ ପଲକ ପଡ଼େ ନାହିଁ, ରୋମ ଟାଙ୍କୁରି ଉଠେ । ବେଶୁ କଷ ସମସ୍ତଙ୍କି ମତେଇ ଦେଲା । ହରଡ଼ର ବୋବାଳି ବୁଡ଼ିଲା, ମୟୂରର ବୋବାଳି ବୁଡ଼ିଲା, ସବୁ ଦ୍ରୁବେଇ ଦେଇ ବେଶୁ କଷର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଠିଆହେଲା ଗିରିକନ୍ୟା ଭିତରର କେଉଁ ମିଟିଂ ଗାଁ, ସେଠି ବଗ ଧୋବ ଧୋବ ଛଳ ଛଳ ନଈ ଚମ୍ପା ଝରଣା, ସେଠି ଚାରି ଦିଗ ଆବୋରି ରହିଛି ଅଗନାଗ୍ନି ବନସ୍ତ, ଯେଉଁଠି ଖରା ପଡ଼େ ନାହିଁ, ଆଉ ସବୁବେଳେ ରହି ରହିକା ଶିକାରୀମାନଙ୍କର ଜୋ ଜୋ ନଳି ଫୁଟୁଛି, ଶିକାର ଚାଲିଛି ଦିନରେ ରାତିରେ ।

॥ ଏଗାର ॥

ସଞ୍ଜ ହେଲା, ଲୋକ ଜମିଲେ, ଦିଉଡୁ ଲେଖୁ ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ହାକିମାକୁ ପଦାକୁ ଅଣାହେଲା । ସାନ ପୂଜାଟିଏ କରି ତା'ର ବାପଘରର ଲୋକେ ମାମୁଘରର ଲୋକେ ଏକାଠି ହୋଇ ହାକିମାକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ - “ବହୁତ ଆୟୁଷ ହେଉ ।

ବଣର ପିଲା, ବଣପରି ଦିଶୁଥା ସବୁବେଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ଝରଣା ପରି ତୋର ଜୀବନ ବହିତାକୁ ।

ସୁଖରେ ଥା, ଶାନ୍ତିରେ ଥା । ସ୍ତ୍ରୀ ପୁତ୍ର ଧନ ଜନ କୋଉଣସିଥିରେ ତୋର ଅଭାବ ନ ହେଉ ।”

ବାଜା ବାଜୁଥାଏ । ଦୁଇକୁଲର ଲୋକେ ବସିଥାନ୍ତି । ସାନ ଅଗିଟିଏ ଜଳୁଥାଏ । ସାନ ଛାମୁଡ଼ିଆଟିଏ ଡିଆରି ହୋଇଥାଏ । ପୁରୋହିତ (ଜାନି) ମନ୍ତ୍ର ବୋଲୁଥାଏ, ସବୁ ଦିନ ବାର ମାସର ନାଁ ଧରି କନ୍ଧଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପର୍ବତକୁ ସ୍ମରଣ କରି କରି ମଙ୍ଗଳ ବର୍ଷଣ କରୁଥାଏ । ସବୁ ମଙ୍ଗଳରେ ବଡ଼ି ସରବୁ ସାଉଁଡାର ତୁମା ଦିଉଡୁ ସାଉଁଡାର ପୁଅ ସ୍ବାଧୀନ ଆନନ୍ଦରେ ହସଖୁସିରେ କାଳ କଟେଇଯିବ କନ୍ଧ-ପୃଥିବୀରେ, ରାଜ୍ୟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହେବ, କୁଳ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହେବ ।

ଅଛିଷ୍ଟା ମନ୍ତ୍ରର ସୁଅ, କନ୍ଧଦେଶର ଅଛିଷ୍ଟା ଗୀତ ପରି । ଦୁଡୁମ୍ ଦୁଡୁମ୍ ବାଜା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନର୍ଗଳ ଷୋଭା । ସେଥିରେ ପୃଥିବୀ ପିଲା ହେଲା, ଖାଲି କାଦୁଅ ପାଣିର ଦେଶ, ଗଛ ନାହିଁ । ତା'ପରେ ପ୍ରଥମ କନ୍ଧ କନ୍ଧୁଣୀ ଦର୍ତ୍ତନୀର ପ୍ରଥମ ପୁଅଟିଏ ଜନ୍ମ ହେଲା, ପ୍ରେତମାନେ ତାଙ୍କୁ ଖାଇ ଗୋଡ଼େଇଲେ । ସାତଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ଧାର କରି ମହାପ୍ରଭୁ ତାଙ୍କୁ ଲୁଚେଇ ରଖିଲେ, ଶିମିଳି ଗଛର ଡଙ୍ଗାରେ ଚଢ଼ି ସେ ଭାସୁଥାନ୍ତି । ଆଲୁଅ ହେଲା, ଭୂଇଁ ଶୁଖିଲା, ଜଙ୍ଗଲ ହେଲା, ମହାପ୍ରଭୁ କହିଲେ ଘର ସଂସାର କର । ଯେତେଥର ତାଙ୍କୁ ଭେଟାଭେଟି କରେଇଲେ ସେମାନେ କହିଲେ ଆମେ ଭାଇଭଉଣୀ । ଗୋଟି ଗୋଟିକିଆ କରି ମହାପ୍ରଭୁ ବଣ ଭିତରେ କେତେଥର ତାଙ୍କୁ ବୁଲେଇ ବୁଲେଇ ଏକାଠି କଲେ, ତଥାପି ସେହି ଚିହ୍ନାଚିହ୍ନି, ସେହି ଭାଇଭଉଣୀ, ଏକାଠି ହେବାକୁ ସେମାନେ ମଙ୍ଗିଲେ ନାହିଁ । ବାଧାହୋଇ ମହାପ୍ରଭୁ ବସନ୍ତରୋଗ ସୃଷ୍ଟି କଲେ, ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କର ଚେହେରା ବଦଳେଇଲେ, ପରସ୍ପରକୁ ଚିହ୍ନି ନ ପାରି ସେମାନେ ସ୍ବାମୀ-ସ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ଘର କଲେ । ତାଙ୍କର ସାତଟି ପୁଅ ହେଲେ । ପ୍ରଥମେ ମିଣିଆକା, ଦ୍ୱିତୀୟେ ହିମେରିକା, ତୃତୀୟେ ହିକୋକା, ଚା'ପରେ ପ୍ରାସ୍ତା, ମୁଷା, ଜାୟାକା, ମେଲାକା, ପ୍ରତି ପୁଅ ନାଁରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବଂଶ । ପୁଣି ନାତିମାନଙ୍କର ନାଁ ଅନୁସାରେ ବଂଶ । ଦେବତା ବଢ଼ିଲେ, ଆଜନ୍ମ ହେଲା, ଇତିହାସ ହେଲା । ତା'ପରେ ଦେଶ ଗଲା, ସତ୍ୟତା ଭାଙ୍ଗିଲା, କେବଳ ସବୁ ଯାଇ ରହିଲା ଆଦିମ ପର୍ବତମାଳ, ସେ ବି ଦେବତା, ସେ ବି ସ୍ମରଣୀୟ, ପ୍ରାଚୀନ

ଗିରିକନ୍ଦରାର ଘରଟିଅ । ସବୁ ଯିବ, ରହିବ ସେତିକି, ଘନ ଜଙ୍ଗଲ ଘୋଡ଼ିହୋଇ ହଜିଲା
ଅତୀତର ବିପ୍ଳବ ଆବୋରି ଆକାଶକୁ ମୁଣ୍ଡଟେକି ମହାବଳୀ ପର୍ବତଶିଖରୀ, ପ୍ରକାଶ
ପ୍ରକାଶ ପର୍ବତମାଳିଦମକ-କନ୍ଧ ସଂସ୍କୃତିର ବିକଟ ସ୍ଥାନକ ।

କାଣ୍ଡାରାଣିତି	-	ତିଶିରାଣିତି
ରେକମାଡ଼ିତି	-	କୁଲେର୍-ପାଣିତି
କୋଡ଼ିହିଁ ମାଡ଼ିତି	-	ଶୋବାହାଁ ମାଡ଼ିତି
ପାଣ୍ଡା ମାଡ଼ିତି	-	ତଣ୍ଡୁ ମାଡ଼ିତି
ହାତୀ ମାଡ଼ିତି	-	ବାୟା ମାଡ଼ିତି
ଗୁଆ ମାଡ଼ିତି	-	ଆନ୍ଦା ମାଡ଼ିତି
ପାଶା ପାଟିଆତି	-	ସୋଜ ଚାଡ଼ିଆତି
ଲେଖୁ ଝାଲିତି	-	ରାଞ୍ଜାକୋଟାତି
ମାଡ଼ି	-	ମାଳି

୧. କାଣ୍ଡାରାଣି - ଓରଫ ହାତୀମାଳି ପର୍ବତ, ଚାରିଅଡ଼ାର ଗାଁ ପାଖେ ।
୨. ତିଶିରାଣି - ଲତୁମଣି ଗାଁ ପାଖର ବିଶାଳ ପର୍ବତ, 'ତିଶି' ଅର୍ଥ ବିଛୁଳି ।
୩. ରେକମାଡ଼ି - କାକିରିଗୁମ୍ଫା ଗାଁ ପାଖେ ।
୪. କୋଡ଼ିହିଁମାଡ଼ି - ଚେମ୍ପାଗାଁ ପାଖର ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ ପର୍ବତ ।
୫. ଶୋବାହାମାଡ଼ି - ନାରଣପାଟଣାର କୁମ୍ଭହାରପୁର୍ ପାଖେ ।
୬. ପାଣ୍ଡାମାଡ଼ି - ଦଣ୍ଡାବାଡ଼ି ଗାଁ ପାଖେ, ପଞ୍ଚଡ଼ାରୁ ଦଶମନ୍ତପୁର ଯିବାବେଳେ
ବାଟରେ ପଡ଼େ ।
୭. ତଣ୍ଡୁମାଡ଼ି - ଦଶମନ୍ତପୁର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଯୋଡ଼ିପାଇ ପାଖେ ।
୮. ହାତୀମାଡ଼ି - ମିଡ଼ିଂ ଓ ଚମ୍ପାଝରଣା ପାଖେ ।
୯. ବାୟାମାଡ଼ି - ନାରଣପାଟଣାର ଆମ୍ବାପର୍ବତ, ବାୟାମାଳ ଅଞ୍ଚଳ ।
୧୦. ଗୁଆମାଡ଼ି - ଗୁଆମାଳ ଅଞ୍ଚଳର ବଡ଼ ପର୍ବତ ।
୧୧. ଆନ୍ଦାମାଡ଼ି - ଦୁଦାରି ମୁଠାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦେଓମାଳୀର ଉଚ୍ଚତମ ଶିଖରୀ ।
୧୨. ପାଶା ପାଟିଆ - କାପ୍‌ସିପୁରେ ବିଖ୍ୟାତ ଦମକ ।
୧୩. ସୋଦତାଡ଼ିଆ - ବିଜାଘାଟି ଗଡ଼ି ଅଞ୍ଚଳର ବିଖ୍ୟାତ ଦମକ ।

ଏଇ ସଂସ୍କୃତି ଉପରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ମୁହଁକରି ଶାଳଗନ୍ଧପରି ମିଶିଆକା ହାକିନା ଠିଆ
ହେବ, ତା'ର ନାଁ ଦେବା ପଛେ ପଛେ ବାପଘର ମଉଳାଘର ଦୁଇକୁଳ ଥାଇ ଡେଣୁକରି
ଏତେ ପୂଜା ଏତେ ମନ୍ତ୍ରୋଚ୍ଚାରଣ ଆବଶ୍ୟକ । ପୃଥିବୀ ମନୁଷ୍ୟର ଜନ୍ମ-କନ୍ଧଜାତି-

କନ୍ଧଦେଶର ସଦାଜାଗରୁକ ଭୀଷଣ ଗିରିଶୂଙ୍ଗ-ମିଶିଆକା ହାକିନା । ଏତେ ମନ୍ଥ ଆବଶ୍ୟକ ଏତିକି ସୂଚେଇ ଦେବାକୁ ଯେ ସେ କାହୁଁ ଅଇଲା ନୁହେଁ, ସେ କାଲିକାର ଛତୁ ନୁହେଁ, ଶିଉଳି ନୁହେଁ ଯେ ସମୟ ପ୍ରଭାବରେ ଚିତ୍ର ଛାଇଦେଇ ଆଖି ଝଲସି ରହିଛି ଗଲା କାଲିର ଅନ୍ଧାର ଭରାରୁ ଆସନ୍ତାକାଲିର ଅନ୍ଧାର ପର୍ବରୁ, ସେ କାହୁଁ ଅଇଲା ନୁହେଁ, ଯାହାର ବାପକୁଳ ନାହିଁ ମା' କୁଳ ନାହିଁ, ବୁନିଆଦି ନାହିଁ, ଅତୀତ ନାହିଁ - ଖାଲି ପାହାଡ଼ ତାଲୁର ହଲଦିଆ ନିର୍ମୂଳୀ ଲଟା, ମଲାଜା, କାଠଛତୁ ।

ବାଜା ବାଜୁଥାଏ, ମନ୍ଥ ଚାଲିଥାଏ କେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଇତ୍ୟବସରରେ ଧୂଆଁପତ୍ର ଧୂଆଁ ସରିଗଲା, ମଦପିଆ ଲାଗିଲା, ସରିଲା । ଛୋଟ ଗୋଟିଟିଏ ହେଲା, ଦୁଇପକ୍ଷର ଲୋକ ସେଥିରେ ବସିଲେ ।

ମିଶିଆକା ହାକିନା କନ୍ଧ - ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଜଣେ ହେଲା ।

II ବାର II

ଚାଉଁଚାଉଁଆ ରାତି, ଦୁଇଘଡ଼ି ଛାଡ଼ି ଜହ୍ନ ଉଇଁଲା । ଦୂରର ଗୋଟିଆ ପର୍ବତ ଉପରେ ଜିକି ଜିକି ହୋଇ ଦାଆ ପଟେ । ଦାଆ ପଟେ, ଏଇ ପୁଷ୍ପରେ ଫସଲ କଟାକଟି, କନ୍ଧ-ଡିସାରିର ମେଡ଼ିଂଶିରା ଯୋଗରେ । ଚହଳ ବଢ଼ିଗଲା, ଦୂର ପରଜା ଗାଁରୁ ପୁଷ୍ପ ପରବର ବାଇଦ ଶୁଭୁଥାଏ, ଶୁଭୁଥାଏ କନ୍ଧ ବଇଁଶୀରେ ଯୋଡ଼ି ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ମାଲୁଆ ରାଗିଣୀ । ଜହ୍ନ ଉଇଁଲା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଆନନ୍ଦ କୋଳାହଳ । ସାହିର ଝିଅ ଏଘର ସେଘର ହେଲେ । ସାହିର ପିଲାଏ ଖଦି ଘୋଡ଼ିହୋଇ ଏପାଖୁ ସେପାଖ ଯା'ଆସ କଲେ । ଦୁଆରେ ଠା ଠା-ହୋଇ ନିଆଁ ଜଳୁଥାଏ । ନିଆଁ ଚାରିପାଖେ ମେଣ୍ଡି ମାଞ୍ଚ ହୋଇ ପଞ୍ଜାଏ ପଞ୍ଜାଏ ବସି ଗପ କରୁଥାନ୍ତି । ପୁରୁଲିକି ଖୋଜି ଆସିଲେ ତା'ର ସାଙ୍ଗୀମାନେ - ରେନ୍ଦ, ପୁଲ୍‌ମେଁ, କାଠକ, ଟିଟ, ଜଞ୍ଜା । ଏକୁଟିଆ ଘର ଭିତରେ କାହିଁକି ? ଶୀତୁଆ ଜହ୍ନରାତିରେ ଓଦା ଆଲୁଅରେ ଏକାଠି ଗୀତ ବୋଲି ବୋଲି ସାହିର ଏ ମୁଣ୍ଡ ସେ ମୁଣ୍ଡ କେତେଥର ବୁଲି ଆସିବାକୁ ହେବ । ପୁରୁଲି ଘରେ ବସି ବସି ଠିକ୍ ସେହି କଥା ଭାବୁଥିଲା । ଦୁଆରେ ଜହ୍ନ ପଡ଼ିଛି, ଦି' ପାଖରେ ସାନ କୁଡ଼ିଆ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ଦେଇଚଢ଼ି ତାହାରି ଆଡ଼କୁ । ଏଗାଁରେ ଆଜି ଚୂଆ ଲୋକଙ୍କର ବସା । ହସ ଶୁଭୁଛି, ସିଠି ଶୁଭୁଛି, ସୁରୁଡ଼ି (ବଇଁଶୀ) ଡାକୁଛି । ଟୋକାମାନେ ଗୀତ ବୋଲି ବୋଲି ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ, ଟୋକାମାନେ ଏକାଠି ହେଲେ । ମୁରବିମାନେ କେହି କେହି ନିଆଁଆଟା ଧରି କ୍ଷେତକୁ ବାହାରିଲେ, ଲେଖୁ ବାହାରିଗଲା ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ଗାଁ-ଦୁଆରେ ଗୀତ ରହସ୍ୟ ଗଢ଼ି ଗଢ଼ି ଚାଲିଲା । ବୁଢ଼ା ଜାମିରି କନ୍ଧ ଗାଁ ବାରିକକୁ କହିଲା, ପିଲାମାନଙ୍କର ଶରଧା ହୋଇଛି, ଏଥର ଡମ୍‌ବାଇଦ ମଗା ।

ଟୋକୀମାନେ ମିଟିଂଗାଁ ଲୋକକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଗୀତ ବୋଲିଲେ । ଆଦରରେ ନାଁ ଦେଲେ ଲେଉରା, ଜିରୁ କେବଡ଼ା, ଆରଗୁ । ଗୀତରେ ଗୀତରେ ନାଁ ଦିଆ ଦେଇ ସବୁବେଳେ ଲାଗିଥାଏ । ମିଟିଂଗାଁର ଲୋକେ ଜବାବରେ ଟୋକୀମାନଙ୍କୁ ନାଁ ଦେଲେ ଡେଁକୁରି, ଖୁଏରି, ନିଲସ, ତାଲସ, ଆହୁଜୋଡୁ, ଫଗୁଜୋଡୁ । ଗୀତ ବଢ଼ିଲା, ଗାଉ ଗାଉ ନାଚ । ଏକାଠି ଧରାଧରି ହୋଇ ଗୀତ ବୋଲି ବୋଲି ଟୋକୀମାନେ ଟୋକୀମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ିଆସନ୍ତି, ଗୋଡ଼ ହାତ ଛାଡ଼ି ଗୀତ ବୋଲି ଟୋକୀମାନେ ନାଚିନାଚି ମାଡ଼ିଯାଆନ୍ତି ଟୋକୀମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ । ଗୀତରେ ନାଚରେ ବେଶ୍ କଷ୍ଟ ଆଗରେ ଥାଏ, ତା'ରି ଦଳର ଭେଣ୍ଡିଆ ମୁଦ୍ରି, ଜାଗିଲି, ମୁର୍ତ୍ତି, ଲେତା ଥାଆନ୍ତି ପାଖେ ପାଖେ । ଗୀତରେ ମାତି ପୁଷ୍ପର ଶୀତ ଜଣାପଡୁ ନ ଥାଏ । ପ୍ରଥମେ ସାଧାରଣ ଆଦରର ଗୀତ, ସ୍ନେହର ଡାକ, ମଧୁର ସଂବୋଧନ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଚଢ଼ି ଚଢ଼ିକା ଉପରକୁ ଉପରକୁ, “ଆସରେ ତର ତର ପାଦ ପକେଇ ଟୋକୀମାନେ, ଛେଳିପରି ଗୋରୁପରି ଯାହାଙ୍କର ଗୋଡ଼ ଆସ ଆସ, ସାପ ଆଉ ବେଙ୍ଗ ଏକାଠି ହେବା ।” (“ପାଇନ ପାଇନ ରାତୁଡ଼େ କୁଡ଼ାଇଁ”, ଗୀତର ନିଶାରେ ବାଜାର ତାଳରେ ଏତେଥର ଭେଟାଭେଟି ପଛାପଛିରେ ଧାନ୍ତୀମାନଙ୍କ ସାନ୍ଧ୍ୟରେ ଧାନ୍ତୀମାନଙ୍କର ରକ୍ତ ତାତି ଆସୁଥାଏ । ପରିଚୟର ଗହନ ସାନ୍ଧ୍ୟ ବଢ଼େଇ ଦେଇ ହାତକୁ ହାତ ଛନ୍ଦି ଦେହଗୋଟାକ ଥରେଇ ଦୋହଲେଇ ତୁହାଇ ତୁହାଇ ତରତର ହୋଇ ମାଡ଼ି ଆସନ୍ତି ଧାନ୍ତୀମାନେ ।

‘ଧୁଗିଆ ଇଚନ ହିୟାମୁ, ଗାଜିଆ ଇଚନ ହିୟାମୁ’

(ଧୂଆଁପତ୍ର ଖଣ୍ଡେ ଦିଅ - ଗୀତରେ)

ଧାନ୍ତୀମାନଙ୍କ ଗୀତ ଆହୁରି ଉଗ୍ର ହୁଏ, ଝିମିଝିମିଆ କାକର ରାତିର ଆକାଶରୁ ଖସିପଡ଼େ ମାଟି କାଦୁଅର ପୃଥ୍ବୀ, ଖାଲି ମାଟିର କଥା ସେଠି ସର୍ଜନ ହୁଏ, ଫୁଲ ନାନା ଫାନ୍ଦ ପାତେ ଭଅଁରଠୁଁ ପରାଗଲାଗି ହେବାକୁ, ମଞ୍ଜି ବାନ୍ଧିବାକୁ, ଗଜା ଗଛରେ କସି ଧରେ, ଟିକି ଟିକି ପିଲା ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତି, ସାନ ଆଙ୍କୁଠିରେ ମାଟିକୁ ଆଞ୍ଚୁଡ଼ି ଧରନ୍ତି । ଧାନ୍ତୀଙ୍କ ମର ଗର୍ଜନରେ କମ୍ପିଉଠେ ସ୍ପଷ୍ଟର ହେଙ୍ଗାଳ, ଗୀତ ଛୁଟେ “ଜୀବନରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମିଳନ, ସେଇ ଜୀବନର ଚରମ, ଫୁଲ କେବଳ ମାଟିର ପାତ୍ର; ସେଥିରେ ପରାଗ ଝଡ଼େ, ରସ ଭର୍ତ୍ତିହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଆରେ ଫୁଲ, ସଂସାରରେ ତୁମେ ଖାଲି ସବୁ ନୁହଁ ।” ଅଟାଳ ବାଉଁଶ ଭାରି ଟାଣ (ନିମାଦେରୁ ଜମ୍ବେଏ) ଧାନ୍ତୀ ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି ।

“ପୁଟି ରୁମ୍ବେଲି ପୁୟୁଲୋ, ତାଣ୍ଡି ଶୁଗେଲି ପୁୟୁଲୋ, ନିମାଦେରୁ ଜମ୍ବେଏ”- ଧାନ୍ତୀ ସେଇ ଗହଳ ଘୋଷା ଧରନ୍ତି, ଆଖିରେ ନିଶା, ମୁହଁରେ ସ୍ବପ୍ନ, ଦେହ ଟଳ ଟଳ, ଧାନ୍ତୀ ଧାନ୍ତୀ ଏକାଠି ମିଶି ଗୋଜିଆ ପର୍ବତ ଗହୀର ଖାଲ ଉପରେ ଛାଡ଼ିଦିଅନ୍ତି ଗୀତର ମାଳା, “ନିମା ଦେରୁ ଜମ୍ବେଏ ।” ସେତିକିରେ ସବୁ, ପ୍ରକୃତି ଆଉ ପୁରୁଷ, ଆକାଶ ଆଉ ମାଟି । ବାହାରେ ସର୍ଜନାଶକ୍ତିର ମାୟା, ଭିତରେ ଦାରୁବ୍ରହ୍ମ । ଆଉ ଅନାଦି ଦେବତା

ଯୋଗୀଶ୍ଵର ମହାଦେବ, ଅର୍ଦ୍ଧନାରୀଶ୍ଵର । ଗାଁର ସମସ୍ତେ ଗୀତ ଆଉ ନାଚରେ ଯୋଗ ଦେଇଥାନ୍ତି, ବୁଢ଼ାମାନେ ଦେଖୁଥାନ୍ତି, ଦେଖୁଦେଖୁ ଶୁଣିଶୁଣି ଚାଲିଯାଇଥିବା ଯୌବନକୁ ଫେରେଇ ଆଣିଥାନ୍ତି । କନ୍ଧ ଯୌବନ ଭଲ ପାଏ, ଜୀବନ ଭଲ ପାଏ । ଥରେ ଗୀତ ନାଚ ଆରମ୍ଭ ହେଲେ ମାତି ରହେ ସାରାରାତି । ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ୀ ସମସ୍ତେ ବୁଝି ଥିଲେ, ସେମାନେ ତାଙ୍କ ଅଭିଆଡ଼ା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସ୍ଵାଧୀନତା ଦେଇଛନ୍ତି, ଧାନ୍ତାର ଇଚ୍ଛା ଉପରେ ଧାନ୍ତାର ଇଚ୍ଛା ଉପରେ କାହାରି ଲଗାମ ନାହିଁ, ସମାଜ ଆଡ଼େଇ ରହେ, ଲଗାମ୍ ଦିଏ ବିବାହ ସରିଲେ ।

ବହୁତ ରାତି ହୋଇଥାଏ, ‘ନିମା ଦେରୁ ଜମ୍ବେ’ ଉତ୍ତାରୁ ସବୁ ଗୋଳମାଳ ହୋଇଗଲା, ଗୀତ ସରିଗଲା, କିଏ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ, ନିଦରେ ଚାଲିଲା ପରି ପୁରୁଲି ଆଉ ତା’ର ପାଞ୍ଚ ସଖୀ ମିଟିଂଗାଁର ଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଏକାଠି ହେଲେ ଗାଁ ପାଖେ ପଥର ଉଡୁଆଳରେ । କଥାବାର୍ତ୍ତା ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ, ଖାଲି ପାଖକୁ ପାଖ ଦୂର ଦଳ । ପୁରୁଲି ବେଶୁ କନ୍ଧର ମୁହଁକୁ ଅନେଇଁ ରହିଥିଲା, ବେଶୁ କନ୍ଧ ସ୍ଵରୁଡ଼ି ବଜେଉଥିଲା । ଛାଇପରି ପୁରୁଲି ଠିଆ ହୋଇଥିଲା ପଥର ସେପାଖେ, ବେଶୁ କନ୍ଧର ସ୍ଵର ମୁହଁର ତମ୍ବାବଳର ଫାଳେ ଝଟକି ଉଠୁଥିଲା ଜହ୍ନ ଆଲୁଅରେ । ପୁରୁଲି ହରିଣୀ ପରି ବେକ ଟେକି ଅନେଇ ରହିଥିଲା ଏଇ ଅତିହ୍ନା ଅତିଥିକୁ । ମୁହଁରେ କଥା ନାହିଁ, ଦେହରେ ଗତି ନାହିଁ ।

ଜହ୍ନ ଆଉ ବଇଁଶୀର ପ୍ରାଣଭଲୁସା କାନ୍ଦଣା ଆଉ ବଳିଷ୍ଠକାୟ ଶିକାରୀ ବେଶୁ କନ୍ଧ, ଏ ଯେପରି ଏକାଠି ମିଶି ଗୋଟାଏ ଆଦର୍ଶ ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶ କନ୍ଧୁଣୀ ଭଲ ପାଏ । ହାର୍ଗୁଣା ତା’ର ମନେ ନ ଥିଲା, ହାର୍ଗୁଣା ପିଲାଦିନର, ବେଶୁ କନ୍ଧ ଯୌବନର । ଏଇ ବେଶୁ କନ୍ଧ ସତେକି ତା’ର ମନର ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର, ଯେପରି ଏହି ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ବର୍ଷ ସେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲା ଏଇ ରାତିକ ଲାଗି, ଏଇ ଲୋକଟି ପାଇଁ, ଏଇ ତା’ର ଜୀବନର ପ୍ରଜାତୀ ।

ବେଶୁ କନ୍ଧ ବଇଁଶୀ ରଖିଲା । ଦୁହଁଙ୍କର ହୋସ୍ ହେଲା । ନିଛାଟିଆ ରାତି, ସଙ୍ଗାମାନେ କିଏ କୁଆଡ଼େ ଗଲେଣି, ଶୀତ ପଡ଼ୁଛି ଅପଥପ । ପୁରୁଲି ଫେରିପଡ଼ିଲା, ଛୋଟିଆ ଛାଇଟିଏ, ମନର ନିଶା ଛାଡ଼ି ନାହିଁ, ବାଟ ଚାଲୁଛି କିଛି କିଛି, ଜହ୍ନରାତିର ପ୍ରଜାପତି ପରି । ଅଳ୍ପ ଦୂର ଯାଇଛି ବେଶୁ କନ୍ଧ ପାଖକୁ ଆସିଲା, ଥରିଲା ଥରିଲା ଧୀର ଗଳାରେ ପୁରୁଲିକୁ ଚମକେଇ ଦେଇ କନ୍ଧ କହିଲା, ‘ବସ୍ତପି’ (ହେ ଟୋକୀ) । କନ୍ଧଦେଶର ଗୋପନ କଥା ପାଇଁ ‘ସ୍ଵ’ ଠାର, ଦୁଇମନର ନିରୁଦ୍ଧା କଥାପାଇଁ । ପୁରୁଲି ବୁଲିପଡ଼ିଲା, ଜହ୍ନ ପଡ଼ିଛି ବେଶୁ କନ୍ଧର ଚତଲା ଆଖିରେ, ନାକପୁଡ଼ା ଫୁଲି ଫୁଲି ଉଠୁଛି, ଥୋମଣି ଝୁଲିପଡ଼ିଛି, ତଳଓଠ ଗୋଜେଇ ଆସୁଛି ଆଗକୁ । ତା’ର ଓସାର ଡ଼ାଳ ଛାତି ଥରେଇ ଥରେଇ ପୁରୁଲି ଆଡ଼କୁ ଝୁଙ୍କିଯାଇ ବେଶୁ କନ୍ଧ ସ୍ଵ ଠାର ଲଗେଇ ପୁଣି କହିଲା, ‘ବସ୍ତପି’ (ହେ ଟୋକୀ) ।

ପୁରୁଲି ଜବାବ ଦେଲା, “ଏସ୍ମେନା ଦାସ୍ତାଦା” (କାହିଁକି ତାକୁଛୁ) ?

ବେଣୁ କନ୍ଧ ପଛେଇଗଲା, ଛେପ ଡୋକି ଡୋକି କହିଲା, ‘ଲୋସୁଡ଼ା ମାସ୍ତାନେ’ (କାମ ଅଛି) । ଆରମ୍ଭ ହେଲା କନ୍ଧଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ଘେନାଘେନି କଥାବାସୀ, ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଉତ୍ତର, ଉତ୍ତରକୁ ପ୍ରଶ୍ନ, ସେହି ସେହି ପ୍ରାଚୀନ କଥାବାସୀ, ଯେପରି ଜବାବ ସୁଆଲରେ ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ହେଲା ଗଢ଼ିଆସିଛି କନ୍ଧ ଦେଶରେ । ଅତିହୀ ଟୋକାଟୋକୀ ଯେତେଥର ପଥର ଉହାଡ଼ରେ ଗଛ ଉହାଡ଼ରେ ମୁହଁମୁହଁ ଠିଆହୋଇ ପୂର୍ବରାଗର ରାଗିଣୀରେ ପରସ୍ପରକୁ ସର୍ବୋଧି ଆସିଛନ୍ତି, ହସରେ, ଭଲପାଇବାରେ, ଜନ୍ମ କରିବାରେ କନ୍ଧ - ପୃଥ୍ବୀକୁ ନୂଆକରି ସଜେଇ ରଖିଛନ୍ତି ସେକାଳରୁ ଏକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

ପୁରୁଲି କିଛି ସମୟ ତଳକୁ ମୁହଁପାତି ଠିଆହୋଇ ଦାନ୍ତରେ କାନି ଚୋବେଇ ଚୋବେଇ ଗୋଡ଼ ହଲେଇ କହିଲା, ‘ଫ୍ରେସନେସମ୍ (କହ)’ ।

ବେଣୁ ଡରଡର ହୋଇ କହିଲା “ହିସ୍ମିୟାଦେକି ଆସ୍ତାଏ” (ଦେବୁ କି ନାହିଁ ?)

ପୁରୁଲି ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି କହିଲା, “ଏସ୍ମେନ୍ନା ଆସ୍ତା ହେଲୋଓ” (କିଛି ତ ମୁଁ ଧରି ନାହିଁ ଯେ ଦେବି)

ବେଣୁ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା, କହିଲା, ‘ଦୁସୁଆଁ ହିସ୍ମେୟାମୁଁ’ (ଧୂଆଁପତ୍ର ଖଣ୍ଡେ ଅଛି ତ ଦେ) ।

ପୁରୁଲି ସହଜ ହୋଇ ତା ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲା; କହିଲା, “ଏସ୍ମେନ୍ନା ତଳ ପାସ୍ତା ମାସାଲ୍ ?” (କୋଉଠୁ ପାଇବି) ?

ବେଣୁ କହିଲା, “ଦେସ୍ମେଦେ ହିସ୍ମିୟାସ୍ତାମୁଁ” (ଖଣ୍ଡେ ଥିଲେ ଦେ) ।

ପୁରୁଲି କହିଲା - “ଏସ୍ମେନ୍ନା ପଣା ହିସ୍ମିୟାହିଁ ?” (କୋଉଠୁ ଦେବି) ?

ବେଣୁ ଆଗ୍ରହରେ ଅଣ୍ଟା ଅଣ୍ଟାଜିଲା, କହିଲା, “ନିସ୍ମିଂଗେ ହିସ୍ମିୟା ହିଲାଆତେହେଁ ନାସ୍ତାମୁଁ” (ତତେ ମୁଁ ଦେବି) ।

ପୁରୁଲି ଫୁଟଫୁଟି ହସି କହିଲା, “ତାସ୍ତାତିହେଁ” (ଦିଅ ତେବେ) ।

ବେଣୁ ଧୂଆଁପତ୍ର ବଢେଇଦେଲା, ପୁରୁଲି ଗ୍ରହଣ କଲା, ପୁଣି ମୁହଁକୁ ତଳକୁ ପୋତି ଥୋଡ଼ାଏ ବାଟ ଚାଲିଗଲା । ଅଳ୍ପ ଯାଇଛି ପଛଆଡୁ ବେଣୁ ଆସି ଆସ୍ତେ ତା’ର କାନିକୁ ଝିଙ୍କିଲା, କାନପାଖକୁ ମୁହଁ ନେଇ ପୁଣି ଧୀରେ କହିଲା, ‘ବାସ୍ତପି’ (ହେ ଟୋକା) !

ପୁରୁଲି ଗୋଟା ସୁଷା ଥରୁଥାଏ, କହିଲା, “ଏସ୍ମେନ୍ନା ଦାସ୍ତାଦା” (କଣ ?)

ବେଣୁ କଅଁଳେଇ ଫୁସୁଲେଇ ପଚାରିଲା, “ନାସ୍ତାତାଣା ନେସ୍ମେହିଁ ମସ୍ତାକୁତି” (ମୋ ସାଙ୍ଗେ ଭଲହେଇ ରହିବୁ କି) ?

ପୁରୁଲି କହିଲା, “ମାସ୍ତାନା ଆତିହେଁ, ନିସ୍ମିନ୍ନୁଏ” (କାହିଁକି ନ ରହିବି ? ତୁମେ ସିନା ରହିବ ନାହିଁ) ।

“ନିସ୍ଥିରୁଁ ମା ନାସ୍ତାଟୋ ଓସାତିହେଁ ଇସ୍ଥିନି କାସ୍ତାତା ଯୋସ୍ତାଲାଜ୍” (ତୁମେ ଆମ ଗାଆଁକୁ ଆସି ରହିଲେ ଯାହାକିଛି କଥା କହନ୍ତି ସିନା) ।

ବେଶୁ କହିଲା, “ଓସାତିନି ଯାକେ ଇସ୍ଥି ଇମିଆ ଯୋସ୍ତାଲାତି ଉସୁଜେଏ ଓସାଜ୍” (ଆସିଲେ ଏଠିକି କଥା କହିବୁ ! ବୁଝା କଥା । ମିଛରେ ଆସିବି) ।

ପୁରୁଲି ବେଶୁ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ଟେକି ହସିଦେଇ କହିଲା - ଓସାତିହଁ ନିସାଁ କାସ୍ତାରଯୋମି” (ତୁମେ ଆସିଲେ ସିନା । ଘରଜୋଇଁଆ ଆସ) ।

ବେଶୁ କହିଲା, “ଆସ୍ତାତ୍ ଓଓଁ” (ପାରିବି ନାହିଁ) “ହେସ୍ତୋ ଓଗାଆଁ ଓସାମୁ” (ତୁ ଘରଛାଡ଼ି ଉଠୁଲିଆ ବାହାରି ଚାଲିଆ) । ପୁରୁଲି କହିଲା, “ଲାସ୍ତାଜା ଆସ୍ତାଏକି ?” (ମୋର ଲାଜ ନାହିଁକି) ? ପୁରୁଲି ପୁଣି ଦି’ପାହୁଣ୍ଡ ଚାଲିଗଲା, ଛାତିରେ ତୋଫାନ ଭରିଛି, ଉଠୁଛି ଆଖୁକୁ । ପଛେ ପଛେ ବେଶୁ ଝୁପୁଟିଗଲା, କୈଫିୟତ୍ ଦେଇ ଚିତ୍ତରେଇ କହିଲା, “କାସ୍ତାର ଯୋମି ଅସ୍ତାତୋଓଁ” (ଘରଜୋଇଁଆ ଆସିପାରିବି ନାହିଁ) ।

ପୁରୁଲି ପୁଣି ଅଟକିଗଲା, କହିଲା, “ଓସାଲୁକା ଓସ୍ତେ ହୋଦିକି ?” (ଘରଜୋଇଁଆ ଆସିଲେ କଣ ପଥର ଭାଙ୍ଗିବ କି) ?

“ବେଶୁ ଅତି ଆବେଗରେ କହିଲା, “ଓସାମୁ” (ବାହାରିଆସ) ।

ପୁରୁଲି ଘୁଞ୍ଚିଯାଇ ବାହାରିଗଲା ମନ ଭିତର ଉତ୍ତାଳ, ମନ କହୁଟି ସେ ହାରିଛି, କିନ୍ତୁ ବିଜୟର ଆନନ୍ଦ କଳରୋଳ ଶୁଭୁଛି ମନଗହାରରୁ । ଟୋକୀ ଉଠି ବାହାରିଗଲା, ନିଶ୍ୱାସ ଖୁବ୍ ଦ୍ରୁତ, କିନ୍ତୁ ପାହୁଣ୍ଡରେ ଗତି ନାହିଁ, ନିର୍ଜୀବ ତା’ର ଚାଲି, ବେଶୁ ନିରାଶ୍ରୟ ହୋଇ ଅନେଇ ରହିଲା, ମୁହଁରେ ତା’ର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଚୁଟିଲା । ଦୁଇ କ୍ଷେପାରେ ଦୂରତା କଟେଇ ଦେଇ ପାଖକୁ ଯାଇ ପୁରୁଲିର କାନ୍ଧରେ ହାତ ରଖିଲା, ମୁହଁକୁ ଗାଲ ପାଖକୁ ନୁଆଁଇ ଆଣିଲା, ପୁଣି ଡାକିଲା ‘ବସ୍ତପି’ (ହେ ଟୋକୀ) । ତା’ର ତତଲା ନିଶ୍ୱାସରେ ପୁରୁଲିର ଗାଲ, ଟେକି ଉଠୁଥାଏ ତା’ର ମୁହଁ ଆଡ଼କୁ । ଇଚ୍ଛା ହେଉଥାଏ ଢଳି ପଡ଼ିବାକୁ, ଆଖୁ ବୁଜିଦେଲା, ତଥାପି କହିଲା - “ଲାସ୍ତାଜା, ବୁସୁଇଁ” (ଲାଜ, ନାହିଁ ନାହିଁ)

ବେଶୁ ସ୍ବତ୍ତ୍ରେଇ ସ୍ବତ୍ତ୍ରେଇ କାନ ପାଖେ କହିଲା, “ଏସ୍ତେ ଏୟାରି ହିଲୋରି” (ଏଠି କେହି ନାହାନ୍ତି) ।

ପୁରୁଲି ସେହିପରି ତନ୍ମୟ ହୋଇ କହିଲା, “ଲାସ୍ତାଜା, ବୁସୁଇଁ” (ଲାଜ ମାଡୁଛି, ନାହିଁ ନାହିଁ)

ଦେହକୁ ଆସ୍ତେ ଝିଙ୍କି ନେଇ ସେ ଆପଣାକୁ ମୁକ୍ତ କଲା, ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲିଗଲା, ବେଶୁ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ଅନେଇ ରହିଲା ସେହିଆଡ଼କୁ । ପୁରୁଲିର ଛାଇ ଘରତଳ ଛାଇରେ ମିଳେଇଗଲା କୁଆଡ଼େ ।

ବେଶୁ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲା, ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲିଗଲା ଆପଣାର ବସାକୁ ।

॥ ତେର ॥

ସେହି ପଥର ମୁଣ୍ଡିଆ ପାଖେ ଗାଁର ଡିସାରି ପାଣ୍ଡୁ କନ୍ଧର କୁଡ଼ିଆ । ପାଣ୍ଡୁ କନ୍ଧବୁଢ଼ା ପଥର ଉପରେ ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ବସି ତାରାମାନଙ୍କୁ ନିଦା ଦେଉଥାଏ । ଆକାଶର ଏଇ ଯେଉଁ ଜଳନ୍ତା ବୁନ୍ଦାସବୁ ସାନ ସାନ ହୋଇ, ତାଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼େ ମଣିଷର ଘରକରଣାରେ, ତାଙ୍କର ଯିବାଆସିବା ଝିଂକା ଓଟରାରେ ପଡ଼େ ଯୋଗ । କେଉଁ ଯୋଗରେ ଭଲ ହୁଏ, କେଉଁ ଯୋଗରେ ଖରାପ । ସତେଜଶଗା ନକ୍ଷତ୍ର ମୋଟେ, ତାଙ୍କରି ନାଁ ଅନୁସାରେ ସତେଜଶଗା ଯୋଗର ନାଁ । ଯୋଗ ଭଲ ହୋଇ ନ ଥିଲେ କନ୍ଧ ଘରୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼େ ନାହିଁ, ତେଣୁ ରାତି ରାତି ଦିଶାରିର ପରିଶ୍ରମ ।

ଗାଁରେ ଆଜି ଏତେ ଗହଳ ଚହଳ ହେଲା, ପାଣ୍ଡୁ ଦିଶାରି ଡିକିଏ ବସି ଚାଲିଆସିଲା, ତା'ର ଧ୍ୟାନ ଆକାଶର ତାରାଙ୍କୁ । ସକାଳ ପାହିଲେ ଲୋକେ ପଚାରିବେ, କେତେବେଳେ ତାଷ କଟାହେବ ? ଦିଶାରି ବାଛିଦେବ ମେଡ଼ିଂଶିରା ଯୋଗ । କେତେବେଳେ ଫସଲ ଘରକୁ ଆସିବ ? ଖୋଜ, ଉତ୍ତରା ଯୋଗ । କେତେବେଳେ ଜର ଭଲ କରିବାକୁ ବେଜୁଣୀ ନାତିବ ? - ଲଦା ଯୋଗ ଠିକଣା କରିବାକୁ ହେବ ।

ଡିସାରି ଆପେ ପରିଶ୍ରମକୁ ତରେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେ ସଂସାରର ହାଲଚାଲ ଦେଖେ, ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଅନାଏଁ, ଦେଖେ ଯୋଗ ଘେନି ଫଳ ଫଳିଯାଉଛି । କାହାର ଏତେ କଷ୍ଟରେ ତିଆରି ବସା ପବନରେ ଉଡ଼ି ଚାଲିଯାଉଛି, କାହାର ଗୋରୁ ମରୁଛି, ପୁଅ ମରୁଛି । ପରିଶ୍ରମର ମୂଲ୍ୟ ଆହୁରି ପରିଶ୍ରମ, ନୁଖୁରା ମୁଣ୍ଡ ତେଲିଆ ହେଉ ନାହିଁ ।

ଡିସାରିର ଦରକାର ଥିଲା ଜେଟି ଯୋଗ, ଜଣେ ପଚାରିଛି କେତେବେଳେ ଝୋଲା ଅତଡ଼ାକୁ ହାଣି ହାଣି ସେ ଧାନବିଲ କରିବ । ଡିସାରି ଉପରକୁ ଚାହିଁ ଅଥୟ ହେଉଥିଲା । ଦେଖିଲା ମିଟି ଗାଁର ଧାଂଡ଼ା ଏ ଗାଁର ପଲେ ଧାଂଡ଼ା ପଥର ଉହାଡ଼କୁ ଆସୁଛନ୍ତି । ଡିସାରି ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇଲା, ଠିକ୍ କଥା, ବର୍ତ୍ତମାନ ‘ରେଦାସି’ ଯୋଗ ପଡ଼ିଛି, ଏହି ଯୋଗରେ ଧାଂଡ଼ା ଯାଆନ୍ତି ଧାଂଡ଼ା ଖୋଜି । ଡିସାରି ହସିଲା, ଗଲେ ସେମାନେ ପଥର ପାଖକୁ । ଭାରୁଥିବେ କେହି ଜାଣେ ନାହିଁ, କେହି କେବେ ଆସି ନାହିଁ ପରା ପଥର ସେପାଖକୁ । କେତେଥର ପଥର ଉପରେ ବସିରହି ସେ ଦେଖୁଛି କେତେଦଳ ଟୋକାଟୋକୀ ବୁଲିପଡ଼ିଛନ୍ତି ଏ ପଥର ସେପାଖକୁ, ଠିକ୍ ଏଇ ‘ରେଦାସି’ ଯୋଗରେ । ସେମାନେ ଭାବନ୍ତି ତାଙ୍କରି କାମ ପୃଥ୍ବୀରେ ନୂଆ, ଆଉ କେହି ଆସି ନାହିଁ ଏବାଟେ, ଆଉ କେହି ଏପରି ଭଲ ପାଇ ନାହିଁ । ଆପଣା ଜୀବନରେ କେତେଥର ‘ରେଦାସି’ ଯୋଗ ଆସିଛି । ଡିସାରି ଭାବିଗଲା, ସେ ବି ମଣିଷ, ସେପରି ଯୋଗର ବାରମ୍ବାର ଅଧ୍ୟାନ । ଡିସାରି ଭାବିଲା, କି ଯୋଗରେ ଏ ବଡ଼ ପଥରଟା ତିଆରି ହୋଇଥିଲା, ଭଲଯୋଗରେ ଅବଶ୍ୟ, ଧରାଯାଉ ରୋହିଣୀ ଯୋଗରେ । ପଥର ବାଟେ କେତେଜଣ ଟୋକାଟୋକୀ ଚାଲିଗଲେ । ଡିସାରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା, କାହିଁ ‘ରେଦାସି’

ଯୋଗ ତ ସରି ନାହିଁ । ବଇଁଶୀ ବାଜିଲା, ତା'ପରେ କେତେବେଳ ପରେ ବସ୍ତ୍ରପି -
 ଏସ୍ମେନା ଦାସୀଦା - ତିସାରି ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇଲା, ଯୋଗ କେବେ ଫିଟିବ ନାହିଁ, ଏ ଯୋଗର
 ଲକ୍ଷଣ ଏ । ସବୁ ସେ ଦେଖିଲା ଶୁଣିଲା, ସବୁ ଠିକ୍ ଚାଲିଛି, ପ୍ରାଚୀନ ରୀତିରେ, ସଂଭାଷଣ
 ବି ଠିକ୍ ସେହିପରି । ଭଲ ପାଇଲେ ଏମିତି ଲାଗେ ସତେକି ନିଜର ଏତିକି କଥା ଏ
 ପୃଥ୍ବୀରେ ନୂଆ, ବାକି ସବୁ ଖତିରା, ପୁରୁଣା, ଖାଲି ଧୂଳି କାନ୍ଥର ଗଛ ପଥର ।
 ଟୋକାଦିନର ଔଷଧ୍ୟ ଏତକ, ବୁଢ଼ା ତିସାରି କ୍ଷମାକରି ଶିଖିଛି । କାନପାଖକୁ ମୁହଁଟା
 ନେଲା, କଣ ହେଉଛନ୍ତି ଏଗୁଡ଼ାକ - ନା, ନା - ଅଲଗା ହୋଇ ଚାଲିଗଲେ ଠିକ୍ ହେଲା, -
 ଠିକ୍ ଠିକ୍ । କିନ୍ତୁ ଏ ଚାଲିଗଲେ ସିନା, ପୁଣି ଏମାନେ ଭେଟାଭେଟି ହେବେ,
 'ରେଦାସି' ଯୋଗର କଥାଭାଷା କେବେହେଲେ ଏତିକିରେ ସରେ ନାହିଁ । ଖାଲି 'ରେତି'
 ଯୋଗକୁ ଅପେକ୍ଷା, ରେଦାସିର ଘେନାଘେନି ସେତେବେଳେ ହେବ ବିଭାଘର । ଆଗରେ
 ଅଛି ଚକ୍ରତର ମଉଛବ, ଆସିବ 'ରେତି' ଯୋଗ ସେତେବେଳେ । ପାଣ୍ଡୁ କନ୍ଧ ଭାବିଗଲା ।
 ଟୋକାଟା କିଏ ଜଣା ନାହିଁ, ଭଲ ଚେହେରା ଖଣ୍ଡେ, କାମକୁ ମଜବୁତ୍ ହୋଇଥିବ ନିଶ୍ଚୟ ।
 ଟୋକାଟା ସରକୁ ସାଓଁତାର ଝିଅ । ତିସାରି ତାରାମାନଙ୍କୁ ଅନେଇଁ ଦଣ୍ଡବତ ହେଲା ।
 ସରକୁ ସାଓଁତା କଥା ପକେଇଥିଲା, ବନ୍ଦିକାର ଗାଁର ହାଗୁଣୀ ସାଓଁତା ଯାକୁ ବିଭା ହେବ ।
 ସେତେବେଳେ ତିସାରି ମୁହଁ ମୋଡ଼ିଥିଲା । ହାଗୁଣୀ ପିଲା ଭଲ, କିନ୍ତୁ କଣ କରିବ, ତା'ର
 ଜନ୍ମ 'ବେତ୍ତାଜ' ଯୋଗରେ, ସେ ଯୋଗରେ ଯେ ଜନ୍ମ ହୁଏ ତା'ର ବିବାହ ଆଉ
 ବିବାହିତ ଜୀବନ ହୁଏ ଅତି ଦୁଃଖର । କେମିତି ସେ ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଝିଅକୁ ଖୁସି
 ଆନନ୍ଦରେ ବିଭାହୋଇ ଘର କରନ୍ତା ? ବୃଥା ।

ଆକାଶକୁ ଅନେଇଁ ରହି ଆସନ୍ତା ଭବିଷ୍ୟତ୍ ବିଷୟରେ ଅନେକ ତଥ୍ୟ ଗୋଟେଇ
 ସାରିଥିଲା ସେ । ତେରି ହେଲାଣି । ଅନ୍ଧାରରେ ଖାଲି ତାରା, ସେଠି ଉପରେ ଉପରେ
 ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେଉଛି ସମସ୍ତଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥା । ତିସାରିର ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଖାଲି ଯୋଗ
 ଭଉଁରି ବୁଲୁଛି । ସାଲ୍‌ପା (ଶୁକ୍ରତାରା) ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦିଶିଲା, ଯା ଯୋଗରେ ଜନ୍ମ ହେଲେ ଖାଲି
 ସାପ କାମୁଡ଼ିବ । ଧୂଶିଆ ଲଗେଇ ଦେଇ ପାଣ୍ଡୁ କନ୍ଧ ଆପଣା ଘରକୁ ଚାଲିଲା ।

॥ ଚଉଦ ॥

ସକାଳ ହେଲା - । ନିତିଦିନିଆ ମଲିଧୂଳିଆ ଗାଁ ଗୋହିରିର ଗଡ, ଚାଲିଛି ନା
 ଚାଲିଛି । ସେଥିରେ ରସ ନାହିଁ, ଉଛୁଳା ମନର ଢେଉ ନାହିଁ, ଦିନ ଆଳୁଅରେ ଗଛ,
 ଗୋଟାଏ ଗଛ, ତୋଟା, ଗୋଟାଏ ତୋଟା, ଧାନ୍ତ କନ୍ଧଦେଶର କାମିକା ଟୋକା,
 ଧାନ୍ତ କନ୍ଧ-ଚାଷୀ ।

ରାତିର ସ୍ମୃତି କେଉଁଠି ଛିଣ୍ଡା ଫୁଲ ଗଭାରୁ ଝଡ଼ିଛି, କେଉଁଠି ରାତି ଅଗିର ଅଜାର
 ପାଇଁ, କେଉଁଠି ଅଇଁଠା ପତର ଢଳିଆ ପୋଲିଆ ହୋଇ ସଫା ହେଲା, ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ

ଛାଞ୍ଚୁଣି ଚାଲିଲା, କ୍ଷେତର ମଇ ପରି ଗୋଟାଏ ଚଲା ଛାଞ୍ଚୁଣି, ତା' ଉପରେ ପିଲାଟିଏ ବସେ, ଦଉଡ଼ି ଲଗେଇ ଜଣେ ଟାଣି ନେଇଯାଏ । ସବୁ ଅଳିଆ ସଫା ।

ମିଶିଆପାୟୁ ଛାଡ଼ିଯିବାକୁ ମିଟିଂ ଗାଁର ଲୋକେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ । ତାଙ୍କ ଗାଁରେ ବି ପସଲ କଟାକଟି, ରାତିରେ ପାହାଡ଼ ତଳେ କ୍ଷେତ ଜଗା । ଆପଣାର କାମ ଛାଡ଼ି ପରଘରେ ଓଲିକରୁ ଦି'ଓଲି ଅଟକି ରହିବା ଅସମ୍ଭବ ।

ସକାଳେ ଗୀତ ନାହିଁ, ବାଟରେ ଘାଟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଚରଚର ହୋଇ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଚାଲିଛନ୍ତି, କନ୍ଦାଖୋଲା, କ୍ଷେତକାମ, ଗୋରୁମେଲା । ଲୋକ ଚାଲିଛନ୍ତି, ଆଉ ଟିକକକୁ ଦେହରୁ ଗମ୍‌ଗମ୍ ଝାଳ ବୋହିବ, ପାଟି ଆଫାଫା ହୋଇଯିବ, ପର୍ବତ ଦେଶର କାମ । ଲୋକ ଚାଲିଛନ୍ତି, ନାଟ କରିବାକୁ କାହାରି ଗୋଡ଼ କୁଣ୍ଡେଇ ହେଉ ନାହିଁ, କେହି ଅଳସେଇ ବସିପଡ଼ୁ ନାହିଁ ସ୍ୱରୁଡ଼ି ଫୁଙ୍କିବାକୁ ।

ମିଟିଂ ଗାଁର କନ୍ଧ ବୋଝ ଭାର ଉଠେଇ ନେଇ ବିଦା ହେଲେ । କହିଗଲେ ଚଇତକୁ ଆସିବେ, ସେତେବେଳେ ମାଂସକନ୍ଦାକ ଛୁଟି, ହୁରି, ଶିକାର, ସେତେବେଳେ ପୁଣି ଦେଖାଦାହାଁ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ - ବିଦାୟ । ଧାଂଡ଼ୀ ଟିକିଏ ହସିଥିଲେ, ସେତିକି ରାତିର ପରିଚୟ । ବେଶୁ କନ୍ଧ ପଛକୁ ଫେରି ଅନେଇଲା, ପୁଣି ଠିଆ ହୋଇଛି, ପୁରୁଲି ଠିଆ ହୋଇଛି । କହିଲା, “କସ୍‌ବା ହାଟକୁ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁକି ତୁମ ଗାଁ ଲୋକ ।” ପୁରୁଲି କହିଲା, “କାହିଁକି ଯିବେ ନାହିଁ ? ଯାହାର ଲୋଡ଼ାଥିବ ସେ ତୁମ୍ଭାଗୁଡ଼ା ହାଟକୁ ବି ଯିବ ।” କସ୍‌ବା ହାଟକୁ ଗଲେ ମିଟିଂ ବାଟେ ଯିବାକୁ ହୁଅନ୍ତା, ତୁମ୍ଭାଗୁଡ଼ା ଗଲେ ମିଶିଆପାୟୁ ବାଟେ । ବେଶୁ ବୁଝିପାରିଲା, ହସିଲା କେବଳ । ପୁରୁଲି ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକେଇଲା, ପୁରୁଷମାନେ ଏହିପରି, ସବୁ ଶରଧା ଖାଲି ସେଇ ଘଡ଼ିକ, ତା' ପରେ ନାହିଁ । ତା'ର ନାରୀ-ମନ ପୁରୁଷକୁ ଦୋଷ ଦେଲା, ପୁରୁଷ ନିଜେ କିଛି ଅସୁବିଧା ଭୋଗିବ ନାହିଁ, ପକେଇଦେବ ସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ । ମିଟିଂ ଲୋକେ ଗଲେ ।

ଝୋଲାରେ ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇ ଗାଁର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଗାଧୋଉଛନ୍ତି, କନ୍ଧଦେଶରେ ଅଭ୍ୟାସ ସେହିପରି । ସେହି ବାଟେ ପର ଗାଁ ଲୋକେ ଝୋଲାରେ ପଶି ଚାଲିଲେ, ଅନେଇଲେ ବି ନାହିଁ ଟିକିଏ । ଶିଷାଚାର ବିରୁଦ୍ଧ । ତା'ପରେ, ଏ ଦେଶରେ ସବୁ ପ୍ରାୟ ଲଙ୍ଗଳା, ପ୍ରକୃତିରୁ ଆରମ୍ଭକରି ସମସ୍ତେ ଲଙ୍ଗଳା, ଦେହର କୌଣସି ବିଶେଷ ଚମକ କାହାରିକୁ ନାହିଁ ।

ବାଟରେ ବେଶୁ କନ୍ଧ ଗୁମ୍‌ ଥାଏ । ଖରା ଡେଇଁଲାଣି, ଏଥର ଲାଗୁଛି ଗୁଡ଼ାଏ ବାଟ । ହଁ, ଟୋକୀ ମଙ୍ଗିଲା, ବିଭା ହେବାକୁ ତା'ର ଆପରି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ବିଭାଘର ହେବ କିପରି ? ନାନା ପ୍ରସ୍ତାବ ଖେଳୁଥାଏ ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ । ସେ ସାଧାସିଧା ଲୋକ, ଦାୟିତ୍ୱ କଥା ଭାବିଲେ ସବୁ ଗୋଳମାଳ ହୋଇଯାଏ । ଧାଂଡ଼ୀ ସଙ୍ଗେ ମିଶିବା ତା'ର ନୂଆ ନୁହେଁ । ତା'ର କଳା ଅଛି, ଧାଂଡ଼ୀ ତା' ଆଡ଼କୁ ମନକୁ ଝୁଙ୍କନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କ'ଣ ହେଲା କାଲି ରାତିରେ । କୁଆଡ଼ୁ

କ'ଣ ହୋଇଗଲା, କଥା ଛିଣ୍ଡିଲା ବିଭାଘରଠି ଯାଇ । କେଉଁଦିନୁ ସେ ଠିକଣା କଲାଣି ଏଥର ବିଭାହେବ । ପୁରୁଲି ଏଥର ଆହୁରି ଦି'ପଦ କଥାଭାଷା ହୋଇଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା ପରା ! କାହିଁକି ସେ ଏ ଗାଁକୁ ଧାଇଁ ଆସିଥିଲା ? କ'ଣ କନ୍ୟା ଠିକଣା କରିବାପାଇଁ ? ଯିବାକୁ ଖରାପ ଲାଗୁଥାଏ, ଚିଡ଼ି ମାଡୁଥାଏ, ଆରାମରେ ଘୋଡ଼ିପୋଡ଼ି ହୋଇ ଜଣେ ଶୋଇଥିବ, ଆଉ ଜଣେ କିଏ ହଲେଇ ହଲେଇ ଉଠେଇ ଦେଲେ ଯେପରି ଲାଗେ । ଗାଁ ଲୁଚିଲା, ଏଥର ମାଲୁଆ ଜଙ୍ଗଲ । ବୁଡ଼ାଟି ପଛକୁ ରହିଲା, ଚାଲିଯାଉ ନାହିଁ, ଉଠାଣି ବାଟ । ବେଶୁ କନ୍ଧ ଏଥର ଆଗେଇଲା, ତା'ର ନୂଆ ଦାୟିତ୍ବ, ଦଳର ସମସ୍ତିକ ଭିତରେ ଶିକାରୀ ସେ, ସମସ୍ତିକ ପିଠି ଆଡ଼େଇ ଦେଇ ଆପେ ବଣବାଟର ବିପଦକୁ ମୋହିଁବା ତା'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ତା' ପଛକୁ ସୁଦ୍ଧି ଜାଗିଲି ମୁକୁଁ ଲେଟା । ତାଙ୍କର ହସ ଲାଗିଛି, କାଲି ରାତିର କଥା, ଟୋକାମାନଙ୍କ କଥା । ବେଶୁ କହିଲା “ବୁଡ଼ା ମଝିକି ଆସୁ ।” ସମସ୍ତିକର ହୋସ୍ ହେଲା, ସତର୍କ ରହିବା ଦରକାର । ହାତରେ ବର୍ଣ୍ଣା ଅଛି, କାନ୍ଧରେ ଟାଙ୍ଗିଆ, ବେଶୁର ନଳି, ତଥାପି ଯେମିତି ଚାଲିଲେ ବି ବାଘ ନିଏ । ସବୁତ ଉଞ୍ଚ ଖାଲ, କେଉଁଠି ଲୁଚି ରହିଥାଏ ସେ ଜଣାପଡ଼େ ନାହିଁ । ନାକ ଫଣ ଫଣ କରି ସମସ୍ତେ ବାୟା ଉଠୁଥାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ଲଟା ଅଛି, ତା'ର ଫୁଲ ବାଘ ପରି ଗନ୍ଧ ହୁଏ, କାଳଖୁଣ୍ଟର ଫୁଲ ମଧ୍ୟ, ମଝିରେ ମଝିରେ ଚମକ ଲାଗେ ।

ଆଖି ସବୁବେଳେ ସତର୍କ, କାନ ଠିଆ, କେଉଁ ବୁଦ୍ଧା ଉଡ଼ାଳରେ ଜନ୍ମ ବସିଥିବ । ବଣ ବହଳ ହୋଇ ବଢ଼ିଛି; ଶୀତଦିନେ ବେଶି ବଣ । ଦି' ପାଖେ ନାଲି ରୋଶି - ଲଗେଇଛି ଗିଲିଫୁଲ । ସମ୍ଭର ପଲ ପଲ ହୋଇ ଗଡ଼ନ୍ତି ଗିଲିଫୁଲ ଖାଇବାକୁ । ଦି'ପାଖର ବଣ ସନ୍ଧିରେ ସରୁହୋଇ ଚଳାବାଟ, ଖାଲି ପଥର କୁଡ଼, କେଉଁଠି ଘାଟି, କେଉଁଠି ଗଡ଼ାଣି, କେଉଁଠି ସାନ ସାନ ଝୋଲା, ତା' ଭିତରେ ଆହୁରି ଅନ୍ଧାରୁଆ ବଣ ।

କୁକୁଡ଼ା ବେଳ ମୟୂର ବେଳ କେତେବେଳୁ ଗଲାଣି । ଜଙ୍ଗଲ ଛମ୍ପ ଛମ୍ପ । ମଝିରେ ମଝିରେ ଝୋଲାକୂଳ ଦେଖି ଅସୁନ୍ଦର କୋଟିଲାଖାଇ ଚଢ଼େଇ କିଳିକିଲା ଛାତୁଛନ୍ତି । ଠାଏ ବଣଲେମ୍ବୁ ଗଛରେ ଗୋଟାଏ ମସ୍ତବତ୍ କାଇବସା । କନ୍ଧମାନେ ଚିତ୍କାର କଲେ, ‘ମଇରିକା - ମଇରିକା’ (କାଇ) । ଜାଗିଲି ଆର୍ଜୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲେଇଯାଇ ତାଳକୁ ଉଠୁକି ଧରିଲେ, ବେଶୁ ଟାଙ୍ଗିଆରେ ହାଣିଲା । ସେତେବେଳକୁ ଲେଟା ସୁଦ୍ଧି କାଠରେ କାଠ ଘଷି ନିଆଁ ଟିକିଏ କଲେଣି, ବୁଡ଼ା ଶୁଖିଲା କାଠ ଗୋଟେଇଲାଣି । ମଇରିକା ଜାଗିଲି ଆଉ ଆର୍ଜୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଦେହରେ ଭରି ହୋଇଗଲେ, କାଇ କାମୁଡ଼ାରେ ପାଟିକରି ସେମାନେ ଡେଇଁଲେ, ବାଳ ଛିଣ୍ଡେଇଲେ, କିନ୍ତୁ ସେ କନ୍ଧଙ୍କର ପ୍ରିୟ-ଖାଦ୍ୟ, ଭାର୍ୟାରେ ଥିଲେ ମିଳେ । ତେଣୁ ମହାଆନନ୍ଦ, ନିଆଁ ଧାସରେ ସେତକ ପୋଡ଼ାହୋଇ ସାଇତା ହୋଇ ରହିଲା । ଯା ପରେ ତା'କୁ ଚୂନା କରି ମାଣ୍ଡିଆ ଜାଉରେ ପକେଇ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ, କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଆମିଲା ଆମିଲା ଲାଗିବ । ସେତିକି କଷ୍ଟନାରେ ସମସ୍ତିକ ମନରେ ଖୁସି । ଜାଗିଲି ଆଉ

ଆଜ୍ଞା ହସୁଥାନ୍ତି । ବୁଢ଼ା କହୁଥାଏ, “କାଜ କାମୁଡ଼ିଲା ଭଲ ହେଲା, ମଜରା କଟିଯିବ, ଜରହେଲେ ତ ପୁଣି କେହି କେହି ମୁଣ୍ଡରେ କାଜ କାମୁଡ଼େଇ ହୋଇ ଭଲ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ଆଉ କ’ଣ ?”

ମୂଳରୁ ମଇରିକା ଲାଭ । କିଛି ଦୂର ଗଲା ପରେ ମାଙ୍କଡ଼ ପଲେ ଦିଶିଲେ । ପୁଣି କନ୍ଧମାନଙ୍କର ନାଟ କରିବା ଦରକାର ପଡ଼ିଲା, ମାଙ୍କଡ଼ ଅତି ପ୍ରିୟ ଖାଦ୍ୟ । ବେଶୁ ଗୋଡ଼େଇଲା, ଗୋଟାଏ ମାଙ୍କଡ଼ ମାରିଲା । ବୁଢ଼ା କନ୍ଧର ପାଟିରୁ ଲାଳ ବୋହୁଥାଏ, ଟୋକାମାନଙ୍କୁ ପତିଆରା ଦେଖେଇବାକୁ ବୁଢ଼ା ଧୂଆଁପତ୍ର ଚୋବୋଇ ଥାଏ । ଯା’ପରେ ହେଇ ଦୂରରେ ଉଷାବଟା । ଠା ଠା ହୋଇ ଅରମା ଭିତରେ କନ୍ଧ କୁଡ଼ିଆ ଦିଶୁଛି, ତାଷ ମଝିରେ ଜଣ ଜଣକର ଘର । ଏଠି ପ୍ରଚୁର ପାଣି ଅଛି, ରୋଷେଇ କରିବା ଜାଗା । ତା’ପରେ ଲାଗି ରହିଥିବ ଛାତିଫଟା ଉଠାଣି ଆଉ ଭାଷଣ ଅରଣ୍ୟ, ନିତିଦିନର ଚଲା ବାଟ, ଚିହ୍ନା ପରିଚ ।

ଝୋଲା କୁଳରେ ଠାଏ ଝଙ୍କା ଆମ୍ବଗଛ । ଗଛମୂଳରେ ଚଟା ପଥର ଦି’ଖଣ୍ଡ, ବସିବାକୁ । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ପଥର ସଜାହୋଇ ବୁଲି ଥୁଆ ହୋଇଛି, ଦରହପୋଡ଼ା ପଥର, ଅଙ୍ଗାର ପାଉଁଶ । ବଣ ବାଟରେ ଏପରି ଜାଗା ଅନେକ ଥାଏ । ନିତି ଦିନକୁ ବାଟୋଇମାନଙ୍କର ରକ୍ଷା କରିବା ଜାଗା, ଜଙ୍ଗଲ ବାଟର ଚିହ୍ନଟ ।

ଆଗକୁ ଥାଏ ଗୋଟାଏ ସାନ ଆମ୍ବଡୋଟା, ସେଠି ପାଖକୁ ପାଖ ଲାଗି ଗୁଡ଼ାଏ ଚଟା ପଥର । ଯେପରିକି ଚାରିଆଡ଼ର ପର୍ବତ ଭାଲୁର ସବୁ ଉଜ୍ଜା ପଥର ଗଡ଼ିଆସି ଏକାଠି ପଙ୍ଗତ ପକେଇଛନ୍ତି । ତା’ର ସୂଚନା ସେ ଗୋଟିଏ ଡଙ୍ଗରିଆ ବଣୁଆଁ ହାଟ । ସପ୍ତାହକୁ ଥରେ ଗୋଟିଏ ସାନ ହାଟ ସେଠି ବସେ, ମୋଟେ ଦି’ଘଣ୍ଟା, ସେତିକି ସକାଶେ ବହୁତ ଦୂରରୁ ଲୋକ ଆସନ୍ତି, ବେଶ ହୋଇ ଆସନ୍ତି, ଦୁଇଘଣ୍ଟା ଗଲେ ହାଟ ପଦାରେ ଖାଲି କାଉ, ଘରଚଟିଆ ଜମାଏବ୍ ହୁଅନ୍ତି ସଞ୍ଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ପୁଣି ସବୁ ଶୂନ୍ୟଶାନ୍ ସାତଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ରକ୍ଷା ଜାଗା, ହାଟ, ବସି ବସି ଝାଳ ମାରିବା ଜାଗା, ଉଠାଣିର ମୁଣ୍ଡ, ଗଡ଼ାଣିର ତଳ, ଏହିପରି ବଣବାଟ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଛି ।

ମିଟିଂ ଗାଁର ଲୋକ ରକ୍ଷାବସାରେ ଭାର ଓହ୍ଲେଇଦେଲେ । ମିଶିଆପାୟୁ କେତେ ପଛରେ ରହିଲାଣି, ଯା ପରେ ସିଧା ଗାଁମୁହାଁ । ଆଜି ଡେରି ହୋଇଗଲା, ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଶିକାର ବେଳ ସରିଯାଇଥିବ ବୋଧହୁଏ, ଦିନକର କାମ ନିକିମା ହେଲା, ଖରା ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଆସିଲାଣି, ଏଥର ବାଟଯାକ ଝାଳ ଆଉ ତାତି । ରୁଆ ଜାଗାର ରୁଆ ଅନୁଭୂତି ମନେପଡ଼େ, ଦୂରର ସ୍ମୃତି ରହେ ପଛରେ । ସୁନ୍ଦି ଜାଗାଲି କେତା ଆଜ୍ଞା ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ ଗଲା ରାତିରେ ପର ଗାଁରେ କେମିତି କଟିଥିଲା । ସେସବୁ ମାଂସର ଅନୁଭୂତିର କଥା, ଦେହର ଭୋକ କରେ ସେଇ ଘଡ଼ିକ । ଖିଆପିଆ ସରିଲା ପରେ

କେହି ଖାଦ୍ୟକୁ ଭାବି ଭାବି କରିତା ଗୁଲେ ନାହିଁ । ପୁଣି ନୂଆ ଭୋକ, ନୂଆ ଖାଦ୍ୟ - ଆଗକୁ । ନିଆଁ ଲାଗିଲା । ବୁଢ଼ାକୁ ବୁଲି ଧରେଇ ଦେଇ କୌପୁନି ଉତାରି ଦେଇ ଭେଣ୍ଟିଆମାନେ ଝୋଲା ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ବୁଡ଼ି ଗାଧୋଇଲେ । ପାଣିରେ ଗାଧୋଉ ଗାଧୋଉ ବେଶୁ କନ୍ଧର ମନେ ପଡୁଥିଲା ପୁରୁଲିର ମୁହଁ । ପଶ୍ଚାତାପ ଆସୁଥିଲା ଯେ ସେ କିଛି ଠିକଣା କରିଆସିବା ଉଚିତ ଥିଲା । କ'ଣ ଯେପରି ଅସମ୍ଭବ ରହିଗଲା । କାକର ପାଣି ଯେତେବେଳେ ମାଂସକୁ ଚାଉଁ ଚାଉଁ କରି କାମୁଡ଼ି ପକାଏ, ଦେହର ମାଂସ ମୁଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡା ପଥର ପରି ଫୁଲି ଠିଆ ହୁଏ ସେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ କଥାରେ ମନୋନିବେଶ କରିପାରେ ।

ପୁରୁଲି ମନେ ପଡୁଥିଲା, ସେ ଅତି ସହଜ ଭାବେ କହିଥିଲା, “ଘରକୋଇଁଆ ଆସ”, ଅଳ୍ପେ ହସିଦେଇ ଆପଣାକୁ ଖସେଇ ନେଇ ସେ ଚାଲିଗଲା, ଗୋଟାଏ ଫାଙ୍କା ଜାଗା ରଖି ଦେଇଗଲା ଛାତି ତଳେ । ‘ଘରକୋଇଁ’ ସେ ଆସିପାରିବ ନାହିଁ, ମାନ ଭଜତ ଅଛି, ସାଉଁଡ଼ାର ପୁଅ । କିନ୍ତୁ ଯେମିତି ହେଲେ ପୁଣି ସେ ଆସି ଦେଖିବ, ଏତିକିରେ ଶେଷ ନୁହେଁ, ଶେଷ ହୋଇ ନ ପାରେ ।

ବେଶୁ କନ୍ଧ ବାରମ୍ବାର ପୁରୁଲିକୁ ମନେ ପକେଇଲା, ନା ଏତିକିରେ ଶେଷ ନୁହେଁ, ଏଇ ମୋଟେ ଆରମ୍ଭ ।

II ପନ୍ଦର II

ବଣ, ବଣ ।

ଯେଉଁଠି ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ଠିଆହେଲେ ଦିଶେ ଚାରିପାଖ ନିରୁଦ୍ଧା, ବଣୁଆଁ ଲୋକ ଆରାମରେ ନିଶ୍ୱାସ ମାରେ, ଏଇ ପାଟିରି ଭିତରେ ତା’ର ସମୁଦାୟ ଘରକରଣା; ବଣ ବାହାରର ମଣିଷର ନିଶ୍ୱାସ ବୁଦ୍ଧି ହୁଏ, ସେ ବନ୍ଦୀ ।

ରାସ୍ତା ନାହିଁ, ଶଗଡ଼ଗୁଳା ନାହିଁ, ମଣିଷ ନିଜେ ଭାରବୁହା । ଅଗନାଗ୍ନି ବନସ୍ତ ଭିତରେ ଦିନେ ଖୋଲେ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ ସବୁ ଚଲାବାଟ, ଉଠିପଡ଼ି, ସାପେଇ ସାପେଇ ଚାଲିଯାଏ ଏ ଗାଁରୁ ସେ ଗାଁ, ପନ୍ଦର କୋଶ, କୋଡ଼ିଏ କୋଶ, ତା’ପରେ ଭେଟେ ଶଗଡ଼ ଗୁଳାକୁ । ଶୀତଦିନେ ଦି’ପାଖରୁ ଚାପି ଆସେ ପୁରୁଷେ ଉଞ୍ଚ ପିରିଘାସ, ଉପରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଗଛକୁ ଗଛ ଲଟା ଦିଏ । ଓଟାମାଡ଼ା, ପାଏରମାଡ଼ା, ଚଲାବାଟ ଲୁଚିରହେ ଅରମା ତଳେ । ବାଟେ ବାଟେ ପଥର କୁଡ଼, ମଝିରେ ମଝିରେ ଅତଟ ଝୋଲା, ବାଟ ସେଠି ନିଭେ, ଆରପାଖେ କେଉଁଠୁ ପୁଣି ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ତା’ ବଣର ଲୋକ ଜାଣନ୍ତି ।

ଦୂରେଇ ଦୂରେଇ ଗାଁସବୁ । ଉପତ୍ୟକା ଭିତରେ, ଯେଉଁଠି ପାଣି ଆଉ ପାଗ ସୁବିଧା ଅଛି, ତାସ ହୋଇପାରିବ । ଉପତ୍ୟକା ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଗହନ ବଣ । କେବଳ ଜନ୍ତୁ ରହନ୍ତି ।

ଯେଉଁଠି ତଳେ ଲୁହା ପଥର, ମାଙ୍ଗାନିଜ୍ ପଥର, ଆଗ୍ନେୟଗିରିର ପଥର, ସେଠି କୋଣ କୋଣ ଲାଗିଛି ଶାଳବଣ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗଛ ଅଛି, ଶାଳ ପ୍ରଧାନ । ଯେଉଁଠି ପଉନ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ନୀତ, ତଳର ମାଟି ବାଲିଆ, ହାଲୁକା ଅବରଣୁଆ, ପଥର, ସବୁ ହୁଗୁକା ସେଠି କୋଣ କୋଣ ଲାଗିଛି ବାଉଁଶ ବଣ, ଜାତିଜାତିକା ବାଉଁଶ, ନିଦା, ପୋଲା, ମୋଟା, ସରୁ, ତେଙ୍ଗା, ବାଙ୍ଗରା ନାନାପ୍ରକାରର ।

ସେତେବେଳେ ଏ ବଣକୁ ବାଟ ନ ଥିଲା । ମଣିଷର ଅଗ୍ରଗାମୀ ବାହିନୀ କହିଆ ଭାଇ, ତା'ର ଅସ୍ତ୍ର କାନ୍ଧର ଟାଙ୍ଗିଆ ଖଣ୍ଡକ, ଆଉ ନିଆଁ । କନ୍ଧ କମ୍‌ହାର (ଲୋହା) ଲୁହା ପଥରରୁ ଲୁହା ଆଉଟି ଟାଙ୍ଗିଆ ତିଆରି କରେ । କନ୍ଧ ଜଙ୍ଗଲ ହାଣେ, ବାଟ ସଫା କରେ, ତାଷପଡ଼ିଆ ସଫା କରେ, ହାଣିଥିବା ଗଛରେ ଖରାଦିନେ ନିଆଁ ଲଗେଇ ଦିଏ, ପାଉଁଶ ଖତ ହୁଏ । ବେଳେବେଳେ ପର୍ବତ ଉପରେ ଗାଁ ବସେଇ ଦିଏ । ପର୍ବତର ଅରମା ସଫାକରି ତାଷ କରେ । ପ୍ରଥମ ବର୍ଷ ମାଣ୍ଡିଆ, ଦ୍ଵିତୀୟ ବର୍ଷ ହରଡ଼, ଜଡ଼ା, ଅଲୁସି, ତୃତୀୟ ବର୍ଷ ସୁଆଁ, ଆହୁରି ବର୍ଷେ ଦି'ବର୍ଷ ମାଣ୍ଡେଇଯାଏ । ଯଦି ମାଟିରୁ ସାର ସରେ ତେବେ ଗାଁ ଉଠେଇ ନେଇ ଖୋଜେ ନୂଆ ଜଙ୍ଗଲ । କେବେ କେବେ ଥରେ ହାଣି, ତାଷ କରି ଛାଡ଼ିଥିବା କ୍ଷେତର ବୁଢ଼ା ଲଟା ତଙ୍ଗର ପୁଣି ହାଣି ପୋଡ଼ି ତାଷ ଲଗାଏ । ତାକୁ କହନ୍ତି ସରୁଆ ଜଙ୍ଗଲ ତାଷ । ସେଥିରେ ବେଶି ଉପୁଜେ ନାହିଁ କି ବେଶି ଦିନ ତାଷ କରିହୁଏ ନାହିଁ । ତେଣୁ କନ୍ଧ ଥଙ୍ଗାକରି କହେ, ସରୁଆ ତଙ୍ଗର ତାଷ, କୋଟ୍ରା ମାଉଁସ, ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ାକ ଆୟୁଷ ସବୁ ସମାନ । କନ୍ଧ କ୍ଷେତ ତିଆରି କରେ । ପଛେ ପଛେ 'ସତ୍ୟତା' ଆସେ, ସାହୁକାର ଆସେ, ଧୋବ ଧାଉଳିଆ ଆସନ୍ତି; ଦେଖନ୍ତି ଭଲ ଜମି, ସେତକ ହାତ କରନ୍ତି, କନ୍ଧ ଚଢ଼େ ଉପରକୁ । ତେଣୁ ଯେଉଁଠି ବଣ ସେଠି କନ୍ଧ, ଜାଗା ଖୋଲିଗଲେ କନ୍ଧ ତଡ଼ି ହୋଇଯାଏ ।

ପର୍ବତ ଉପରେ କନ୍ଧର ତାଷ, ତଳେ ସେ ଯେଉଁ କ୍ଷେତକୁ ସବୁଦିନିଆ କରି ଛାଡ଼ି ଦେଇଯାଇଛି ସେସବୁ ପରର, ଧୀରେ ଧୀରେ ସାହୁକାର ଆସୁଛନ୍ତି, କ୍ଷେତ ବଢ଼େଇଛନ୍ତି, କହିଆ ଦେଶରେ ଚେର ମଡ଼େଇଛନ୍ତି । ଯେଉଁଠି ଆଖି ଦୁରୁଣିଆ ଧାନଗହାର କୋଣ କୋଣକୁ ଲମ୍ଫିଯାଇଛି ସେଠି ସାହୁକାର, ଶୁଣି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତେଲେଙ୍ଗା । ସେମାନେ ବାହାର ସତ୍ୟତାର ଉତ୍ତରା ପେଟପରି ଫୋପାଡ଼ି ହୋଇ ବଣକୁ ଆସିଥିଲେ ଲୋଟା, କମ୍‌ଲ ଧରି; ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନେ ମହାଜନ । ଶୁଣି ମଦ ବିକି ବିକି ଜମି କଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ କୁଆଡ଼େ ଭିକମଗା ଚାଉଳ ଏକାଠି ଜମେଇ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଯାଆନ୍ତି ଗାଁ ମୁଣ୍ଡିଆଳ ଘରେ, ସେହି ଚାଉଳକୁ ଦେଢ଼ି ଲାଗାନ୍ତି, କ୍ରମେ ଅଧମର୍ଣ୍ଣଠାରୁ ଜମି ନିଅନ୍ତି । ତେଲେଙ୍ଗାମାନେ ସବୁ ଉପାୟ କରନ୍ତି, କିଏ ଦେଢ଼ି ମହାଜନୀ, କିଏ ବା ତୁଛାକୁ ନଫରନଫର ହୋଇ କୌଶଳ ଲଗେଇ ଜମି ମାରିନିଏ, କେତେ ଉପାୟରେ । ବହୁ ହୋଇ ଆସି, ସଙ୍ଗାତ ମୈତ୍ର ବସି, ମଦପାଣି ଦେଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚେକା ମାଡ଼ି ବସନ୍ତି । ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଶରଣିଆଁ ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କର ତ ସାତ ଖୁଣ ମାଫ୍ । କାଗଜ ଆଉ ବରୁ (ଟିପ) ଚିହ୍ନ, ବରୁ ଚିହ୍ନ ଆଉ କାଗଜ,

ଜମି ହାସଲ । କିଏ ବନ୍ଧା ବୋଲି କହି ବିକ୍ରି ଲେଖେଇ ନେଇ ଛୁ, କିଏ ରସିଦ ବୋଲି ନା-
ଦାର (ତ୍ୟାଗପତ୍ର) ଲେଖେଇ ନେଉଛି । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ନାହିଁ, ଖତିଆନ ନାହିଁ, ସ୍ୱତ୍ୱ ବିଷୟରେ
ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣା ନାହିଁ, ଜୋର ଯାହାର ମୁଲୁକ୍ ତା'ର, ପୋଷାକ ଯାହାର ଜୋର୍
ତାହାର । କାଗଜ ଉପରେ ବହୁତମ୍ଭ ମାରିଦେଇ କଷିଆଭାଇ ନୂଆ ଜମି ଖୋଜିବାକୁ
ଚାଲିଯିବ ପର୍ବତ ଉପରକୁ ।

ଅନ୍ଧାରି ବଣ, ତହିଁକି ବାଟ ନାହିଁ । ଚାରି ପାଖରୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ସାହୁକାର ଆସୁଛନ୍ତି,
ଧୀରେ ଧୀରେ ତାଙ୍କର ବେପାର ବଢୁଛି, ତାଙ୍କର ସହର ବସୁଛି, ଗାଁ ବସୁଛି । ଦେଶୀଆର
ଧନ ଦେଶୀଆକୁ କରଜ ଲଗେଇ ସେମାନେ ସୁଧ ଖାଇବେ, ଦେଶୀଆ ତାଙ୍କର ଗୋଟି
ହେବ, ତା'ର ପୁରୁଣା କ୍ଷେତ ତଷିବ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଚାକର ହୋଇ । ତେଣୁ ଫସଲ
ଉତ୍ପାଦକେତା ତା'ର କାମ, ଫସଲର ମାଲିକ ସାହୁକାର, ଫସଲ ପାଟିବା ଆଗରୁ କିଛି
କିଛି ଟଙ୍କା ପକେଇ ଦେଇପାରିଲେ ସେମାନେ ଦଶଗୁଣ ଶସ୍ତାରେ କିଣି ନେଇଯିବେ, ତାକୁ
କହନ୍ତି 'ଗଡ଼ମ୍' । ଫୁ ଆଉ ତାଳି, ଦେଶୀଆ ଖତମ୍ । ବଣ ଭିତରେ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଚାଲିଛି
ସାହୁକାର ତନ୍ତର ଗୁଣ୍ଡୁରି ଜାଲ, ତାହାରି ନାଁ ସତ୍ୟତା ।

ସେହି ଜାଲରେ କଷିଆଭାଇ ବି ଧରା ପଡ଼େ, ଟିକିଏ ଛଟପଟ ହୁଏ, ତା'ପରେ ତା'ର
କାମ ଶେଷ । ଠକେଇରେ ତ ପଡ଼େ, ପଇସା ସରେ, ଗୋଟି ହୋଇ ଆପଣା ଧୂଆତି ଉପରେ
ଆପଣା ପୁଅ ନାତିଙ୍କ ଧୂଆତି ବି ବାନ୍ଧିଦିଏ ଖଟି ମରିବାକୁ, କିନ୍ତୁ ଏତିକିରେ ଯଦି ନିଷ୍ଠାର
ମିଳୁଥାନ୍ତା ! ଏଇ ବଣ ବାହାର ଲୋକେ ବଣ ଭିତରକୁ ଆଖିଲେସା ନୂଆ ଆଲୁଅ ଆଣନ୍ତି,
ଆଣନ୍ତି ରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗର କାଚ, ଦେଶୀଆ ତହିଁରେ ମାତିଯାଏ । କେବେ ଆପଣା ହାତରେ ତିଆରି
କରି ସେ ଧୁଙ୍ଗିଆ ପିଇଥିଲା, ସତ୍ୟତା ଦେଖାଏ ବିଡ଼ି । ଆପଣା ହାତରେ ବୁଣି ସେ ଲୁଗା
କରୁଥିଲା, 'ତମ୍'ର ଖଦି, 'ମିରିଗାଣ୍'ର କୁମ୍ଭପକା ମୋଟା ଲୁଗା, ପରଜା 'ପାଞ୍ଝିଆ',
ଗଦବାର କେରଂ ପଟର ବାଘ-ପଟିଆ ଲୁଗା, ସତ୍ୟତା ଏସବୁ ବୁଡ଼ାଏ, ଦେଖାଏ ନୂଆ
ଲୁଗା, କୋର୍ କାମିଜ୍ । ଦେଶୀଆ ବାବୁ ହେବାକୁ ମନ କରେ, କୌପୁନି ପିନ୍ଧେ, ଅଥଚ
ଦେହରେ ଖଣ୍ଡେ କୋର୍ ଲଗାଏ, ତେଲେଙ୍ଗା ସାହୁକାରକୁ ହନୁକରଣ କରି କୌପୁନି ଉପରେ
କାନରେ ଲଗାଏ କୁଣ୍ଡଳ, ମୁଣ୍ଡରେ ମସ୍ତକ ଫଗଡ଼ି, ସେଥିରେ ସେ ପିକାଟାଣିବା କାହାଳୀ
ପୁଞ୍ଜାଏ ଖୋସିଦିଏ । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ସେ ନିଜର ବୁନିଆଦିକୁ ଘୃଣାକରି ଶିଖେ,
ନିଜର ଭାଷାକୁ ଭୁଲିବାକୁ ମନ କରି ଟିକିଏ ଟିକିଏ ତେଲେଙ୍ଗା ଓଡ଼ିଆ ମିଶେଇଦିଏ ।

ରାସ୍ତାକଡ଼ର ଦେଶୀଆମାନେ ଆପଣାର ଭାଷା ଭୁଲିଗଲେଣି, ବେଶ ଛାଡ଼ିଲେଣି,
ତାଙ୍କର ଘର ତିଆରି କି ଘରକରଣାର ପ୍ରାଚୀନ ଶୈଳୀ କେଉଁଦିନୁଁ ଗଲାଣି, ଗଦବାର
ଗୋଜିଆ ଘର ମନ୍ଦିର ପରି, ପରଜାର ଚୌଖୁଣ୍ଡ ଘର ରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗ ମାଟିରେ ଚିତ୍ରକରା,
କନ୍ଧର ଗୋଷ୍ଠୀ ମାନିଆଁ ଏକାସେଣାକିଆ ଗାଁ ପରିବର୍ତ୍ତେ କେତେଗୁଡ଼ାଏ ଅବର୍ଜିଆ
ମେଷାକୁଡ଼ିଆ ସେଠି ।

ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ବି ସେହିପରି ବିଭ୍ରାଟ । ନୂଆ ସଭ୍ୟତାର କବଳରେ ପଡ଼ି ସମାଜ ଭାଙ୍ଗିଛି, ସାରୁନ୍-ଧୁଆ ଶାଢ଼ିପିନ୍ଧା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ବେଶି ସାରୁନ୍ - ଧୁଆ ବେଶି ଧୋବପିନ୍ଧା ବାହାର ପୃଥ୍ବୀର ପୁରୁଷଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚହଲି ଯାଇଛନ୍ତି, ତେଲଗୁ ଦେଶରୁ ଆସି ପଶିଛି ମେହ ଉପଦଂଶ ରୋଗ, ରାଷ୍ଟ୍ରାକଡ଼ର ଦେଶୀଆପଲ୍ଲୀର ହଃଡ଼ର ଶସ ଭିତରେ ।

କନ୍ଧ ଅଭିଧାନରେ ‘ବେଶ୍ୟା’ ଶବ୍ଦର ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ନାହିଁ, ଗଦବା ଅଭିଧାନରେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସୌରପଲ୍ଲୀ ହାଟ, ନାରଣପାଟଣା, ବହୁଗାଁ, ଆଳମଣାର କନ୍ଧ ଓ ତୁମ୍ବିପୁର, ସିମିଳିଗୁଡ଼ା, ଜଜନଗର, ନଓରଂପୁରର ଗଦବା, ନାରଣପାଟଣା, କୋରାପୁଟ ପାଖ ଚିନ୍ଦିରିଗାଁ ଓ ଆଉ କେତେ ଅଞ୍ଚଳର ପରଜା ଏବଂ ସବୁ ଅଞ୍ଚଳର ନୂଆ ହାଡ଼ା ଲାଗିଥିବା ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ତତ୍ତ୍ୱ ବା ପାଶ ଏମାନଙ୍କ ଅଭିଧାନରେ ଖରାପ ଶବ୍ଦର ଆବଶ୍ୟକତା କେଉଁଠିନୁଁ ହେଲାଣି, ଜାତି-କ୍ଷୟକାରୀ ରୋଗ ତ ନିଆଁପରି ମାଡ଼ି ଚାଲିଛି । ବଣ ଆଉ ସତ୍ତ୍ୱ ଧୂଳିର ସଂଘର୍ଷରେ ଯେଉଁମାନେ ନୂଆ ରୂପ ପାଉଛନ୍ତି ସେମାନେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ସୃଷ୍ଟି ପରି, ସେମାନେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟହୀନ କାମକ୍ଷୁଧାର ଫଳ, ତାଙ୍କର ଗଠନ ପାଇଁ ବନ୍ଧାବନ୍ଧି ନ ଥିଲା କି ଯୋଜନା ନ ଥିଲା । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠ ଦୁର୍ବଳ, ମନରେ ବିକଟ ପାଶବିକତା - ଦେହରେ ରୋଗ ବା ରୋଗର ଉପରୋଗ ଗଣ୍ଡିବାତ, ପେଟଫୁଲା, ଚେହେରା ବିଶିଷ୍ଟହୀନ, - ସାହାବ ଆଖି ପରି ଆଖି, ବ୍ରାହ୍ମଣ କପାଳ, କନ୍ଧ ଥୋମଣୀ, ଗଦବା ଭୁଲତା ।

ତାଙ୍କର ଅତୀତ ସରିଛି, ପୁଣି ପୁରୁଷ ପୁରୁଷ ଉତୁରା ଉତୁରିରେ ସେମାନେ ନୂଆ ହୋଇ କେବେ ଦଳ ବାନ୍ଧିବେ । ତାଙ୍କର ଆପଣାର କେଉଁଠି ମୂଳଦୁଆ କେହି ଜାଣେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଗୋଟି ମଜୁରିଆ କୁଲି, ସଂଜବୁଡ଼େ ରାଷ୍ଟ୍ରା ଉପରେ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ସେମାନେ ଯାଆସ କରୁଥାନ୍ତି, ଆଖିରେ ଆଶା ନାହିଁ, ଛାତିରେ ବଳ ନାହିଁ, ସେମାନେ ଦୋକାନ ପାଖେ ଭିଡ଼ ଲଗାଉଥାନ୍ତି, ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ ଫୁଲପେନ୍ଥାମାନ ଖୋସି ଲୁଗାଟିମାନ ସଜାଡ଼ି ପିନ୍ଧି ହେଁ ହେଁ ଫେଁ ଫେଁ ହୋଇ ବୁଲୁଥାନ୍ତି । ନିଛାଟିଆ ରାଷ୍ଟ୍ରାରେ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି ।

ଏଇ ଅଧା ଡିଆରି ପ୍ରେତଦଳଙ୍କ ଭିତରେ କେଉଁ ଦେଶବିଦେଶର କେତେ ବଡ଼ଲୋକ ସାନଲୋକଙ୍କର ପୁଅଝିଅ ଥିବେ କିଏ ଜାଣିପାରିବ; ନିଛାଟିଆ ବଙ୍ଗଳାଘର, ବିଲାତ ମଦର ନିଶା, ଘରକୁଲା ବାଟୋଇ, ତା’ର ନିର୍ଜନ ବନବାସ, ଲଙ୍ଗଳା ବଣଦେଶ, ସବୁ ମିଶି ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ସୃଷ୍ଟି, ଅନାବନା । ବାଟରେ ବାଟୋଇ ଚାଲିଯାଇଛି, ସେ ତା’ର ସମ୍ମାନ ମୁଣ୍ଡେଇ ବାଟ ଚାଲୁଥିବ କେଉଁ ଦୂରଦେଶରେ, ଏଠି ତା’ର ପ୍ରେତ-ସନ୍ତତି ଯେଉଁମାନେ କେଉଁ କୁଳର ନୁହନ୍ତି କୁଲି ଗୋଟି ସିଟିଏମ୍ ବେଶ୍ୟା ।

ସଭ୍ୟତାର ପହିଲି ରୂପ ଭେକ ବଣଦେଶରେ ।

॥ ଶୋହଳ ॥

ମିଶିଆପାୟୁ ଦୂରରେ ଅଛି ସଭ୍ୟତାଠୁଁ, ବନ୍ଦିକାରୀ ଦୂରରେ ଅଛି, ମିଟିଂ ଦୂରରେ ଅଛି । ସେଠି ବଣ, ବାଘ, ମାଳ, ବାଟ ନାହିଁ । ଅଦ୍ୟାପି ସେଠି କାଉଆହରଡ଼ ବୋବାନ୍ତି, ବଣି ପରି ବସିପଡ଼ନ୍ତି ଶୁଆ-ସାରୀ ଘର ଅଗଣାର ଝଙ୍କା ଗଛରେ, ବାରିରେ ମୟୂର ନାଚନ୍ତି । କଷଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ରୀତି ସେଠି ରହିଛି, ଗାଁ ମୁଣିଆଳର ମାନ୍ୟ ଅଛି, ଗଣ-ମତ ଗଣ-ତନ୍ତ୍ର ଅଛି ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ । କିନ୍ତୁ ଏଇ ବଣ ଭିତରେ ପୁଣି ତ ବାହାର ପୃଥୁବୀର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଆସୁଛି ଟିକିଏ ଟିକିଏ । ମେରିଆ ବଳି ବନ୍ଦ ହେଲାଣି, ଅଧିକାରୀମାନେ କମାର (ଗସ୍ତ) ବୁଲି ଆସନ୍ତି, ସାଲୁଟୁ (ଅବକାରି) ଲୋକେ ଆସନ୍ତି ମଦରନ୍ଧ୍ରା ଦେଖି, ବଣ ଗାରଡ଼ (ଜଗୁଆଳି) ବଣମରା ଦେଖି ଆସନ୍ତି, ଆସନ୍ତି ସାହୁକାରମାନେ ହିଡ଼େ ହିଡ଼େ କ୍ଷେତ ଦେଖିବାକୁ, ପ୍ରସାର ବଢ଼େଇବାକୁ । କିନ୍ତୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ ନାଲି ସଡ଼କ ପଡ଼ି ନାହିଁ । ମାଳର ଗୁମର ପଦାରେ ପଡ଼ି ନାହିଁ ଜଗୁଆଳ ଅଛନ୍ତି ବାଘ, ରୋଗ, ପର୍ବତ ।

ଏହିପରି ଦିନେ, ବଣର ଛାତି ଚିରିଦେଇ ନାଲିରାସ୍ତା ଫିଟିଯିବ । ସେହିବାଟେ ଶଗଡ଼ ବୋଝେଇ ଫସଲ ଚାଲିବ ଅନ୍ଧାରରୁ ଆଲୁଅକୁ, ଗାଡ଼ିବୋଝେଇ ମଣିଷ ଚାଲିବେ ଆସାମ୍ ଚା' ବଗିଚାକୁ, ବଙ୍ଗଳା ବନ୍ଧାହେବ, ଅଧିକାରୀ ବିଜେ କରିବେ, ଇଝୁଲ୍, ଡାକ୍ତରଖାନା, କଚିରି, ଆହୁରି ଅଧିକାରୀ । ବଣଦେଶ ସଭ୍ୟ ହେବ । ପରିବର୍ତ୍ତନହୀନ କଷଦେଶ ଦୁଲୁକୁଥିବ ଯୁଗ-ସଭ୍ୟତାର ଚାପରେ ।

କନ୍ଧ-ଡିସାରି ଆକାଶର ତାରା ଗଣି ଲାଗିଛି, ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଅନେଇ ବସିଛି ଦିବ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ । କ'ଣ ଗୁଡ଼ାଏ ଗୋଳମାଳିଆ ହୋଇ ଦିଶେ, ତା'ର ରୂପ ବୁଝିବାକୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ରହେ ନାହିଁ, ସେଗୁଡ଼ାକ ମନର ଖିଆଲ୍, ମଦ ଧୂଆଁ ।

ବଣ ସରୁଛି, ବର୍ଷା କମୁଛି, ଘର ଭାଙ୍ଗୁଛି, କ୍ଷେତ ଚାଲିଯାଉଛି । ଜାତି ସରୁଛି, ରକ୍ତ ଗୋଳିଆ ହେଉଛି, ନୂଆ ରୋଗ ଘୋରୁଛି । ଗହଳ ଚହଳ ବଢୁଛି, ନାନାପ୍ରକାର ବିଚିତ୍ର ଶବ୍ଦରେ କାନ ଅତରା ପଡୁଛି, ବଣର ଶବ୍ଦ ଢୁଢୁଛି ।

ଚାରିଆଡ଼େ କେଉଁମାନେ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ବୁଲୁଛନ୍ତି, ଗଛକୁ ଗଛ, ଘରକୁ ଘର, ସେମାନେ ମୁଷା (ପାତିମାଙ୍କଡ଼) ନୁହନ୍ତି, ପ୍ରାୟା (ହନୁମାଙ୍କଡ଼) ନୁହନ୍ତି ଅଥଚ ମାଙ୍କଡ଼, ଆଉ ତାଙ୍କର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ନିଆଁହୁଳା, ତାହାରି ତାତିରେ ଛପପଟ ହୋଇ ସେମାନେ ଡେଉଁଛନ୍ତି, ନିଜେ ଜଳୁଛନ୍ତି, ଦେଶ ପୋଡୁଛନ୍ତି, ପଞ୍ଜାକୁ ପଞ୍ଜା । ଗଛ ନାହିଁ, ପତର ନାହିଁ, ଖାଲି ଲଣ୍ଡା ପଥର । ତାହାରି ଉପରେ ଡେଇଁ ଲାଗିଛନ୍ତି ହୁଳା-ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ମାଙ୍କଡ଼ । ଗାଁକୁ ଗାଁ, ଦେଶକୁ ଦେଶ ସବୁ ପୋଡ଼ି ଛାଉଣୀର ହେଉଛି, ଉଠୁଛି ଆକାଶକୁ ଧୂଆଁ, ପୋଡୁକଲେ ଯେପରି ଧୂଆଁ ଉଠେ । ପୁରୁଖା ଡିସାରି ପାଣ୍ଡୁକନ୍ଧ ଏହିପରି କେତେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ, ମୁଣ୍ଡ ବାଉଳା

ଧରେ । ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ ହଲେଇ ଘରକୁ ଯାଇ ଯେତେ ମଦ ପିଇ ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ । ତଥାପି କନ୍ଧ-ଡିସାରି ଭାବେ, କତରା ଘୋରିହୋଇ ଶୋଇଲେ ବି ନକ୍ଷତ୍ରଙ୍କ ଯୋଗ କେବେ ଦ୍ରାହି ହେବ ନାହିଁ । ଯାହା ହେବାର ତା' ହେବ । ଭାଗ୍ୟର ଦ୍ଵାହି ଦେଇ କନ୍ଧ ଘରକରଣା କରିଯାଏ, ପାହାନ୍ତି ପହରେ ପର୍ବତ ଉପରେ ଆକାଶର ନାଲିଗାର ପଟି ବଣ କରେ କରେ ନାଲି ସତ୍ତକର ରେଖା, ଧୀରେ ଧୀରେ ସେ ଲମ୍ଫେ, ଭିତରକୁ ଭିତରକୁ ।

॥ ସତର ॥

ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧ ଦିଉଡୁ ସାଉଁଡ଼ା ସାଙ୍ଗେ ମନେ ମନେ ଅନେକଥର ସନ୍ଧି କରିପକାଏ, ପୁଣି ମନେ ମନେ ଚିତ୍ତେ । ଦିଉଡୁ ତା'ଠୁ ସାତ ସାନ, ତା'ର ପୁତୁରା, କିନ୍ତୁ ଦିଉଡୁ ସାଉଁଡ଼ା, ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧ ରଇତ; ମାତ୍ର କନ୍ଧଦେଶର ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ସାଉଁଡ଼ା ଗାଁର ସର୍ଦ୍ଦାର, ସବୁ ରଇତ ତା'ର ଅଧୀନ ଆଉ ବାଧ୍ୟ । ସେତେବେଳେ ସେ କାଳରେ ସାଉଁଡ଼ା ହିଁ ଦଳପତି, ସେ ଯାହାକୁ ଯାହା କହିବ ସେ ତା' କରିବ । ଦିଉଡୁ ଆପଣା ଦାଦିଠୁ ସେପରି ବାଧ୍ୟପଣିଆଁ କେବେ ଦାବି କରେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧ ଭାବେ ସେ ଅପମାନିତ ହେଲା । ଭାଇ ମଲା ପଛେ ପଛେ ତା' ମନରେ ଛଳ ପଶିଛି, ସେ ଓର ଖୋଜୁଛି ଗରଗର ହେବାକୁ ।

ସରବୁ ସାଉଁଡ଼ା କିଛି କହୁ ନ ଥିଲା, ଦିଉଡୁ ବି କିଛି କହେ ନାହିଁ । ଦିଉଡୁ ପକ୍ଷରେ ଜଣାପଡ଼େ ଏଇଟା ଅବହେଳା, ବେଖାତିରି । ସରବୁ ସାଉଁଡ଼ା ପକ୍ଷରେ କଣ ତା ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧ କେବେ ଭାବି ନାହିଁ ।

ଯେତେବେଳେ ସେ ଘରକୁ ଆସେ ଦେଖେ ଭାଇ ନାହିଁ । ଘର ଖାଲ ଗୋଡ଼ାଏ, କାହିଁକି ଖାଲ ଗୋଡ଼ାଏ ସେ ଜାଣିପାରେ ନାହିଁ । ଖାଲି ଅଶାନ୍ତି ଅଶାନ୍ତି ଲାଗେ, ସବୁବେଳେ ଖେଁ ଖେଁ ଖୁନ୍ ଖୁନ୍ । ଘରେ ରହିବାକୁ ମନ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଘରକୁ ଆସିଲେ ଚୋର ପରି ଲାଗେ । ଥିରି ହୋଇ ସେ ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ବସିପଡ଼େ, ଧୂଗିଆ ଖାଏ, ଗାଁ ଆଡ଼କୁ ଅନାଏଁ ଆଉ ଭାବେ । ଗାଁରେ କାମଧନ୍ଦା ଲାଗିଛି, ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲେ ଲୋକବାକ ସାଲୁରୁ ସାଲୁରୁ ଗହଳ ଚହଳ । କିଏ ବିଲକୁ ଯାଉଛି, କିଏ ବିଲରୁ ଫେରିଲାଣି, କେବଳ ଫସଲ ମୁଣ୍ଡେଇ ମେଞ୍ଚିମାଞ୍ଚି ଲୋକ, ଗାଁ ଦୁଆରେ କୁଟା, ପାଳ, ଫସଲ । ବର୍ଷଯାକର ଅସଲ କଟାକଟି ଏଇ ଦିନେ, ଏଇଦିନେ ଫସଲ ସାଇତା ହେବ ।

ବିଲର ପାଟି ଘରକୁ ଆସେ, ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ ଦେଖେ, ଭାଲୁକୁଣୀ ପରି ପାଳଗଦା ତଳେ ଫସଲ ମେଞ୍ଚି ତଳେ ମୁହଁ ଲୁଚେଇ ଆଶାୟୀ ମଣିଷ ଆତଯାତ ହେଉଥାନ୍ତି, ତୁଚ୍ଛା କଳରବ । ସେ ନିଜେ ବି ସାଉଁଡ଼ା ବିଲର ଫସଲ ବୋହିନେଇ ଘରକୁ ଆସେ, ସବୁ ବର୍ଷ ଆସିଛି ଏ ବର୍ଷ ବି ଆସେ । କିନ୍ତୁ ଗାଁର ଏ ଘରକରଣାକୁ ତୀକ୍ଷଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନାଇଁ ରହି ପିଣ୍ଡାରେ ବସି

ଧୂରିଆ ଖାଇବା ତାକୁ ଏକରକମ ଭଲ ଲାଗେ । ପାଖରେ ଦସ୍ତ କୁକୁର ବସି ଲାଞ୍ଜ ପିରୁଥାଏ, ଲେଞ୍ଜୁ କଷ୍ଟ ତାକୁ ଚାପୁଡ଼େଇ ଚାପୁଡ଼େଇ ଆନନ୍ଦ ପାଏ । ଦୁନିଆଁକୁ ଅନେଇଁ ରହି ଶୀତଦିନେ ଉଷ୍ମ ମନେପଡ଼େ । ଏତେ ଲୋକଙ୍କ ପରି ତା'ର ଆପଣାର ଖଣ୍ଡେ ନିଆର ଘର ହୋଇଥାନ୍ତା । ମନେପଡ଼େ, ମନେପଡ଼େ କିଏ ସେଠି ଆଆନ୍ତା, କଷ୍ଟଦେଶର ରୀତି ଯେପରି ସେହିପରି ପଛଆଡ଼େ ପିଠିକି ଆଉଜି ବସି ମୁଣ୍ଡରୁ ଉକୁଣି କାଢ଼ି ଦେଉଥାନ୍ତା, ପାଣି ତତେଇ ଖରାବେଲେ ଲାଉ ତୁମ୍ଭରେ ତୁମ୍ଭେଇ (ବୁଡ଼େଇ) ତାକୁ ଘଷିପୋଛି ଗାଧେଇ ଦେଉଥାନ୍ତା, ମନେପଡ଼େ ବହୁତ କଥା ।

ପଛଆଡୁ ହାକିନାର କାନ୍ଦଣା ଶୁଭେ, ପୁୟୁ ତାକୁ ବୁଝାଏ । ଲେଞ୍ଜୁ କଷ୍ଟର ମନ ଉପରେ କଣ ବିଚିତ୍ର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଗୋଟାଏ ଆସେ । ଏଥର ତାକୁ ଠିକ୍ ପର ପରି ଲାଗେ, ଚୋର ପରି ଲାଗେ, ଥିରି ହୋଇ ଉଠିପଡ଼ି ଯାଏ ସେ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ।

ସେଦିନ ପୁୟୁ ପୁଅକୁ ତା ହାତକୁ ଟେକି ଦେଇଥିଲା । ଲେଞ୍ଜୁ କଷ୍ଟ ପିଲାଙ୍କୁ ଭଲପାଏ, କିନ୍ତୁ ସାନପିଲାକୁ ଧରିବା ତା' ପକ୍ଷରେ ବଡ଼ କାଠିକର ପାଠ । ଅତି ଆଗ୍ରହରେ ତା'ର ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ହାତ ଦି'ଟାକୁ ସେ ବଢ଼େଇ ଦେଇଥିଲା । ହାକିନା ଅଜା ହାତକୁ ଆସିଲା, ତା'ର ସାନ ସାନ ହାତ ଗୋଡ଼ ଆହୁରି ଛାଟିଲା, ମିଟି ମିଟି ଆଖିରେ ଶୂନ୍ୟକୁ ଅନେଇଁ ବହେ କାନ୍ଦିଲା । ଲେଞ୍ଜୁ କଷ୍ଟକୁ ବଡ଼ ମାଡ଼ି ପଡୁଥାଏ, ବଡ଼ ଯତ୍ନରେ ଭାରି ଡରି ଡରି ପିଲାକୁ ସେ ଧରିଥାଏ, ବଡ଼ ଭୟ, କାଳେ ତା'ର ରୁକ୍ଷ ପଥୁରିଆ ହାତରେ ଚିପିହୋଇ କଅଁଳିଆ ମାଂସ ବୁଜୁଳାର କିଛି କଷ୍ଟ ହେବ । ଏଇ ପରା ବଂଶଧର, ତା'ର ଆଉ ତା'ର ମଲାଭାଇର । ଇଚ୍ଛା ହେଉଥାଏ ପିଲାଟାକୁ ଟେକିଧରି ସେ ନାଟକ, ମଦ ପିଇଲେ ଯେମିତି ସେ ନାଟେ, କିନ୍ତୁ ତାକୁ ମାଡ଼ି ପଡୁଥାଏ । ବଡ଼ କୁଣ୍ଡିତ କୁଣ୍ଡିତ ହୋଇ ପିଲାର ମୁହଁକୁ ସେ ଅନେଇଁ ରହିଥାଏ । କାନ୍ଦିଉଠି ପିଲାର ମୁହଁ କଳା ପଡ଼ିଗଲା, ପିଲା ମୂଟିଲା, ହସି ହସି ପୁୟୁ ପିଲାକୁ ତାଠୁ ନେଇଗଲା । ଆପଣାର କାନିରେ ଆପଣା ଦେହରେ ପିଲାକୁ ବାନ୍ଧିଦେଇ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା କାମକୁ, ପିଲାର କାନ୍ଦଣା ବନ୍ଦ ହେଲା । ଲେଞ୍ଜୁ ବ୍ରାହ୍ମି ପାଇଲା, ସେ କୌଣସି ଦାୟିତ୍ବ ମୁଣ୍ଡେଇବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ, ଏ ଦାୟିତ୍ବ ତା'ର ନିଜର ନୁହେଁ । ଏହିପରି ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଦିନର ଅନୁଭୂତି ମନରେ ଭାରି ଖେଳା ଦିଏ । କଥାର ଖିଅ ସେ ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ, ଯୋଖିପାରେ ନାହିଁ, କେବଳ ଦିଉତୁ ଉପରେ ଗରଗର ହୁଏ, ଏ ଘରଠୁ କରଛଡ଼ା ଦିଏ, ଥାଏ ଦୂରେଇ ଦୂରେଇ ।

ଶୀତରେ ମଞ୍ଜୁ ଥରେ । ଦିନରେ ଅନ୍ଧାର ଘୋଟେ ଥରେ ଥରେ, ଲେଞ୍ଜୁ କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରେ ଏତେଦିନର ବୁଝାପୁଝା ଭିତରୁ ମନଗହାରରୁ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଉଠିବାକୁ ଚାହେଁ ଜଳିଜଳିକା ଯାହା ଏପରି ଜୀବନକୁ ସ୍ବାକାର କରେ ନାହିଁ । ଏଇ ଧାରଣା ତା'ର ବ୍ୟର୍ଥତାକୁ ଅସ୍ବାକାର କରିବାକୁ ଚାହେଁ, ତା'ର ମୁଣ୍ଡରେ କିଲାବାଡ଼େଇ ଭୁସି ଦେବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ ସେ ତିନିପୋଲିଆ (ମାହାଳିଆ ନୁହେଁ) ତା'ର ମୁଣ୍ଡରେ ତପାବାକ ଖଇରିଆ

ଧଳଲାଣି, ଗାଲଗୁଡ଼ାକ ପଶିଗଲାଣି, ବୁଡ଼ିଆ ମୁହଁରେ ହାଡ଼ର ଛାଞ୍ଚ । କିନ୍ତୁ ଦିନୁଦିନ ଲାଗେ, ଏଇ କଇଦୀଖାନାର କାନ୍ଦ ଭିତରୁ ଖସି ପଳେଇଯିବ ସେ ଦିନେ, ସେତେବେଳେ ତା'ର ଏ ଖଇରିଆ ବାଳ ଆଉ ହାଡୁଆ ମୁହଁ ହାରିଯିବ, ପୁଣି ସେ ସେମିତି ବଞ୍ଚିବ ଯେପରି ସେ ବଞ୍ଚିଥାନ୍ତା । ଶୋଷ ବଢ଼େ । କିଛି ଗୋଟାଏ କରିବା ଦରକାର, ନ ହେଲେ ସେ ବୁଡ଼ା ହୋଇଯିବ, ଆୟୁଷ ସରିଯିବ, ତେଣିକି ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଜୀବନଟା ଗଲା ।

ଏତେଦିନ କାଳ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଅନ୍ତରାୟ ଥିଲା, ତା'ରି ନାଁ ବୋଧହୁଏ ସରବୁ ସାଓଁଟା । ଗୋଟି ଗୋଟିକରି ଲେଖୁ କଷ୍ଟ ତାଲିକା କରିବସେ, ତା'ର ଦରକାର କ'ଣ । ହୃଦୟ ବୁଝେ, ମନ ଭିତରେ କଥାଟା ପଢ଼ିଲାକୁ ଲୁଚେଇ ଭାବିହୁଏ । ତା'ର ଦରକାର ଜୀବନ, ଯାହା ଚାଲିଯାଇଛି ତା ତା'ର ଦରକାର, ସବୁ ନୂଆହୋଇ ।

କେଡ଼େ ଚଞ୍ଚଳ ଚାଲିଯାଉଛି ତା'ର ଜୀବନ, ତା'ର ମାପ, ଆପଣା ଭାଇର ମୃତ୍ୟୁ, ଦିଉଡୁର ପୁଅ ହେବା, କାଲିକା ଟୋକାଟା ସେ । ସମୟ ଯାଉଥାଏ, ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଘଟଣା ଚେତେଇଦିଏ ଭାବିବାକୁ ଯେ କେତେ ଗଲାଣି ।

ମାପିବସିଲେ ହିସାବ କଷ୍ଟିହୁଏ, କ'ଣ ଲାଭ କ'ଣ କ୍ଷତି ।

ଉଦ୍‌ବେଗ ଆସେ କ୍ଷତି ଉପରେ ଲାଭ କରିନେବାକୁ । ଲେଖୁ କଷ୍ଟ ଘର କରିବାକୁ ଛଟପଟ ହୁଏ ।

ଭାଇ ମଲା ପରେ, କାଲିକାର ଟୋକା ଏ ଦିଉଡୁ ଲେଖୁ କଷ୍ଟକୁ ଲାଗେ ସେହି ତା' ପ୍ରତି ଚାହିଟାପରା, ତା'ର ଥୁଣ୍ଡା ଲଣ୍ଡା ଜୀବନଟା ପ୍ରତି ଗୋଟାଏ ଦାନ୍ତୁରା ବିଦ୍ରୁପ । ଦାଦି ପୁତୁରା ଦୁହେଁ ମଦ ପିଅନ୍ତି, ଦୁହେଁ ମାତି ଗଡ଼ନ୍ତି, ଦୁହେଁ ପୁଣି ଆସନ୍ତି ସେହି ଏକା ଘରକୁ । କିନ୍ତୁ ପୁତୁରାର ବୟସ ଆଉ ଘରସଂସାର, ପୁତୁରାର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ବଡ଼ ଜୀବନଟା, ଦାଦିର ଲଣ୍ଡା ପଥର ପରି ଅସ୍ଥିତ୍ୱ ପଛକୁ ଢଳିପଡୁଛି ଅସ୍ତଗାମୀ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସେପାରିର ଅନ୍ଧାର ଆଡ଼କୁ । ସେଇ ତା'ର ଅଭିମାନ, ତା'ର ସବୁ ଛଟପଟ ବାହାରେ । ସେ ନିରୁଦ୍ଦେଶ, ସେ ନିଷ୍ପ୍ରୟ, ସେ ବିଧାତାର ଉପହାସ, ପଥରପରି ନିଷ୍ଠଳ ହୋଇ ଯେ ବସିଥାଏ, ଖାଲୁଆ ଗାଲ ଉପରେ ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ଯେତେ ଭାବନା ଘୁରେଇ କପାଳରେ ଭାବନାର ଛାଇ, ଆଖି ଶୂନ୍ୟକୁ । ନିଷ୍ଠଳ ହୋଇ ସେ ବସିଥାଏ, ତା'ର ଅଧିକାର ଖାଲି ଦେଖିବାରେ । ସେ ପଞ୍ଜିଚାଳିଶ, ସେ ଅଜ୍ଞା ସ୍ଥାନୀୟ, ବାପ ସ୍ଥାନୀୟ । ଟୋକାମାନେ କେବେ ତାକୁ ଭାବିବେ ନାହିଁ ଆପଣାର ସାଙ୍ଗୀ ବୋଲି, ତା'ର ଛାଇ ପଡ଼ିଲେ ଟୋକାଟୋକା ଖାଲି ଭାବିବେ ଆକଟି ହେଲାପରି ସିନା, କାହାରି ଈର୍ଷା ହେବ ନାହିଁ ତା ପ୍ରତି, ସେ ଆଇ ନ ଥିଲା ପରି ।

କ୍ଷେତ ପାଖେ ପାଖେ ଖଳା, କୋଠାର, ଦିନବେଳେ ଖଳା ପଛଆଡ଼େ ବୁଦା ଉଡୁଆଳରେ କିଏ କେତେ ଗପିଯାଆନ୍ତି, ଫୁସଫୁସ କଥା ଥରି ଥରି ହସ, ସାକୁଲାସାକୁଲି ଫୁସ୍କାଫୁସ୍କାଲି । ବାଁରେଇ ହୋଇ ଲେଖୁ କଷ୍ଟ ବୁଲିଯାଏ । ଏଇଦିନେ ଖରାବେଳେ ନିଛାଟିଆ

ବଣ ପାଲି ପାଲି ବୁଲିବାକୁ ଭାରି ଭଲଲାଗେ, କେଜାଣି କେଉଁଠି କାଳେ ହରିଣ ସମ୍ଭର ଉଡୁରିଥିବେ । ଲେଖୁ କଷ୍ଟ ବୁଲିଯାଏ, ପତ୍ର ସନ୍ଧିରେ ନିରେଖୁ ଦେଖେ, କାନ ଶବ୍ଦ ବାରିବାକୁ ଚାଣିହୋଇ ରହେ, ଶୁଭେ ଟୋକାଟୋକାକ କଥାଭାଷା, ଖୁସିଗପ । ଲେଖୁ କନ୍ଧର ଓଠରେ ହସ ଖେଳେ, ଦେହରେ ରକ୍ତ ବେଗି ଚାଲେ, ସେ ଆଗାଏ । ତା'ର ପାହୁଲ ଶବ୍ଦରେ ତା'ର ଛାଇ ଚହଲାରେ ଗଛରୁ ଚଢ଼େଇ ଉଡ଼ିଯାଆନ୍ତି, ଟୋକାଟୋକା ଚମକିପଡ଼ି ତୁନି ହୁଅନ୍ତି, କିଏ କେଉଁଠି ନେପୁଟି ଯାଏ, କିଏ ହସି ହସି ଉଛୁଳି ଦଉଡ଼ି ପଳାନ୍ତି ଏପାଖ ସେପାଖ । ଲେଖୁ କଷ୍ଟ କେବଳ ହୁରୁଡ଼ାଏ, ବୟୋବୃଦ୍ଧ ମାନ୍ୟଲୋକ ସେ ।

ଗୋଟାଏ କିମ୍ବୃତ କିମ୍ବଦନ୍ତ ସେ । କେହି ପାଛୋଟି ଆସନ୍ତି ନାହିଁ ହସିହସିକା, କେହି କଅଁଳେଇ କହେ ନାହିଁ ‘ଏସ୍ମେଦା ଦାସ୍ମାଦା’ ‘ଲସ୍ମାକା କୁସ୍ମୁଇ’ । ସେ ଭୂତପରି ବୁଲିବୁଲି ଫେରେ । ଆଖି ଚକପରି ବୁଲିବୁଲିକା ଦେଖେ, କାନ ଶୁଣେ, ରକ୍ତ ତାତେ, କିନ୍ତୁ ଖାଲି ଦେଖେଣାହାରି ସେ, ନିଜକୁ ପତିଆରା ଦେଖାଇ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇବା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନାହିଁ ତା' ଭାଗରେ ।

ତା'ର ଭାବନା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବାହାର ପୃଥିବୀର ତା ପ୍ରତି ସଂବନ୍ଧଶୀଳ ବ୍ୟବହାର ତାଳ ଦେଇପାରେ ନାହିଁ । ତା' ଅଭିଯୋଗ ମନେ ମନେ ମରେ ।

ଏଣିକି ତା'ର ମନରେ ନିତି ବିକାର ଆସେ, ସେ ଜାଣି ଜାଣି ମନକୁ ମତାଏ, ଖୋଜେ ଧାନ୍ତୀ, ପାଏ ନାହିଁ, ହତାଶ ହୋଇ ଫେରେ । ଯେତେ ମନକୁ ମତାଏ ସେତେ ତା'ର ଶୋଷ ବଢ଼େ, ବାହାରେ ପଇଁଚାଳିଶ ବରଷର ସମାଜପତି ସେ, ସେହି ମୁଣ୍ଡ ଚୁଙ୍ଗାରିବା ଖେଳ ତାକୁ ବଞ୍ଚେଇ ରଖିବାକୁ ପଡ଼େ ଆପଣାକୁ ଠକି ଠକିକା ।

ମଣିଷ ବୟସର ହିସାବ ରଖେ ନାହିଁ, ବୟସ ହିସାବ ରଖେ ମଣିଷର । ଏକା ବୟସର ଟୋକା ଟୋକାମାନେ, ନିଜ ନିଜର ସମୟ ଅନୁସାରେ ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦଳ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି ।

ଦଳ ଚାରିପାଖେ ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ଜାଲିବାଡ଼, ସେହି ଜାଲିବାଡ଼ ସେପାଖେ ଲେଖୁ କଷ୍ଟ ଉଠିମାରେ ସିନା ଗୋଠଖଣ୍ଡିଆ ଗୋରୁପରି, ପଶିବାକୁ ଉପାୟ ନାହିଁ ଖାଲି ହାଜିପାଜି ।

ଆପଣାର ଘାଉଡ଼ା ମନ ସାଇତିବାକୁ ଯାଇ ସେ ତିନିଦୁଇ ସଙ୍ଗେ କଜିଆ କରେ । କଜିଆ କଲେ ଅଭିମାନ କଲେ ଘା' ଚାରିପାଖକୁ ଖୋଲପା ଆଖୁଡ଼ି ହୁଏ ଘା' ବଢ଼େ କିନ୍ତୁ ମନ ଶାନ୍ତି ହୁଏ ।

ସେଦିନ ଦି' ପହରେ ଖାଇସାରି କ୍ଷେତ ପାଖେ ଚହଲ ଦେଲାବେଳେ ସେ ଦେଖୁଥାଏ କାମକଲା ଟୋକାମାନେ ଏ ଗାଁର ଆଉ ପରଗାଁର ଏକର ସେକର ହେଉଥାନ୍ତି । ଫସଲ କଟାକଟି ଧୁମ୍ ଲାଗିଛି । ମାଛ ମରାବେଳେ ଚଢ଼େଇ ଆଉ ଫସଲ କଟାବେଳେ ଫସଲ ଅମଳ ବେଳେ ମଣିଷ ସାଲୁରୁ ସାଲୁରୁ ହେଉଥାନ୍ତି । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଅରମା ସଫା ହୋଇ

ଅରାଏ ଅରାଏ ଅମଳ କରିବା ଜାଗା, ଫସଲ ଗଦେଇବା ଜାଗା ତିଆରି ହୋଇଛି । ଅମଳ କରିବା ଜାଗାରେ ଘିଅ ସିନ୍ଦୂର ଫୁଲର ଚିହ୍ନ, ଫସଲ ସାଇତିବା ସ୍ଥଳରେ କଷ୍ଟା ଛୁଆଣି ହୋଇ ଉଞ୍ଚ ଉଞ୍ଚ ଗଦା, ଚାରିକରରେ ନେବା ଆଣିବା କରିବାକୁ ଟୋକୀ ପଲପଲ । ଦିଉଡୁ ସାଉଁଟା ଆସିଲା, ମଦ ପିଇ ଆଖି ନାଲିକରି ମାତି ଆସିଛି ସୋମାତି ମାତି ଗୀତ ବୋଲି ବୋଲି ଏକର ସେକର ଚଳିଯାଏ, ଟୋକୀମାନେ ହସିହସି ତାକୁ ସହିଯାଆନ୍ତି । ଲେଖୁ କନ୍ଧକୁ ବଡ଼ ଅତୁଆ ଲାଗିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ରାଗ ଚଢ଼ିଲା । ଦିଉଡୁ ଆଗେ ଏମିତି ନ ଥିଲା, ଏତେଥର ସେ ନିଶାପାଣି ଖାଇ ମାତେ ନାହିଁ, ଏମିତି ବେଆଡ଼ା ସେ ହୁଏ ନାହିଁ । କେଉଁଠି ପଛଆଡ଼ କରି ଟୋକୀ ପଲେ କଟା ଫସଲ ବାନ୍ଧିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ, ପଛଆଡୁ ଚଳିଚଳିକା ଚାଡ଼ିନେଉଛି ମଦୁଆ ଦିଉଡୁ, ଟୋକୀମାନେ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ହସିହସିକା ଚିତ୍ତିର ବିଚିତ୍ର ପଲୋଉଛନ୍ତି । ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଭାବିଲା ଏଗୁଡ଼ା ଭଲ କଥା ନୁହେଁ, ସାଉଁଟା ପକ୍ଷରେ ଏସବୁ ଭେସଡ଼ ନବଜ ଦିନ ଦି'ପହରେ ଖୋଲା କ୍ଷେତରେ ସାଜେ ନାହିଁ । ମଦୁଆଲୋକ, କହିଲେ ଶୁଣିବ ନାହିଁ, ମିଛରେ ଗୋଳ ଲାଗିବ ତାକୁ ବାନ୍ଧିଲେ ।

ଭାବିଲା ପୁଅର ବାପ ହୋଇ ଗାଁର ସାଉଁଟା ହୋଇ ଦିଉଡୁର ମୁଣ୍ଡକୁ ପିର ଚଢ଼ିଛି, ଏମିତି ସେ ନଷ୍ଟ ହେବ ।

ବିରକ୍ତ ଲାଗିଲା । ଏ ଟୋକାଟୋକୀଗୁଡ଼ାକ, - ଛି - !

ସେଠୁ ଭୁବୁରୁ ଭୁବୁରୁ ହୋଇ ଚାଲି ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଭାବିଲା ହେଇ ସେ ଆମ୍ବଗଛ ଛାଇରେ ଟିକିଏ ବସିବ । ସେଠି ସାନପିଲାଗୁଡ଼ିଏ ତିଆଁ ଡେଇଁ ଦଉଡ଼ାଦଉଡ଼ି କରି ଖେଳୁଛନ୍ତି, ପିଲାଙ୍କର ଖେଳ ତା'କୁ ସବୁଦିନେ ଭଲ ଲାଗେ । ଗୋଟିକିଆ ଆମ୍ବଗଛର ଛାଇ ହାତ ହଲେଇ ଡାକୁଛି । ଆମ୍ବଗଛ ସେକର ଜାମିରି କନ୍ଧର ଧାନଜମି, ସେଠି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟିଏ ଟୋକେଇ କାଖେଇ ନଇଁପଡ଼ି ଠାଆକୁ ଠାଆ ବୁଲି କ'ଣ ଗୋଟାଉଛି, ଦିଶୁଥିଲା । ଦିଶୁଥିଲା ସେ ବୁର୍ଷାମୁଣ୍ଡା ବାରିକର ବୋହୂ ବାଳମୁଣ୍ଡା ଡମ୍ବର ସ୍ତ୍ରୀ ସୋନାଦେଇ । ଆମ୍ବଗଛର ଛାଇ ଭଲ, ସେଠି ପିଲାମାନେ ଖେଳୁଛନ୍ତି, ଲେଖୁ କନ୍ଧ ସେଠିକି ଚାଲିଲା ।

କରପଟିଆ ହୋଇ ଜାଗାଟି । “ହେ ଭାଇ, କ’ଣ ଖେଳୁଛ ତୁମେ ?” “ଆମେ ଠେକୁଆ ଶିକାର ଖେଳୁଛୁ, ଠେକୁଆ ଆଉ ବଣକୁକୁର । ଆମେ ଠେକୁଆ, ଆମେ ପଲେଇକୁ ।” “ଆମେ ବଣକୁକୁର, ଆମେ, ଘାଟି ଜଗିବୁଁ, ହୁରୁଡ଼େଇବୁଁ, ଧରିବୁଁ ।” ପିଲାଏ ଖୁବ୍ ଆଗ୍ରହରେ ଜବାବ ଦେଲେ ଘୋଘା ହୋଇ ।

ସୋନାଦେଇ ଧାନ ଗୋଟାଉଛି । ଫସଲ କଟାହୋଇ ଗଲାପରେ ଗରିବଗୁରୁବା ଟୋକେଇ ଧରି ଏମିତି ବୁଲିବୁଲି ଗୋଟେଇ ଗୋଟେଇ କିଛି କିଛି ପାଆନ୍ତି । ସୋନାଦେଇ ବୋଧହୁଏ ସେପାଖ କ୍ଷେତର ସାରିଲାଣି, ଯାଡ଼କୁ ଆସୁଛି । ପ୍ରକୃତରେ କେତେ କଷ୍ଟ କରୁଛି ତମ୍ବ ବୋହୂଟା !

“ହେ ଭାଇ, ଖରାରେ ଏମିତି ଦଉଡୁଛ, ପଥରରେ ଗୋଡ଼ ହାତ ଛିଣ୍ଡିଯିବ, ଲହୁ ଲୁହାଣ ହେବ, ବାପା ଗାଳିଦେବ !”

“କିରେ ଏମିତି ଦୁମ୍ ଦୁମ୍ ହେଉଛ କାହିଁକିରେ ପିଲାଏ ତୁମେ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଖେଳ - କେଡ଼େ ଦୁଷ୍ଟରେ ପିଲାଏ ତୁମେ !”

ଆତ୍ମଗନ୍ଧ ଛାଇ । ପିଲାଙ୍କର ଖେଳ । ସୋନାଦେଇ ଏପାଖକୁ ଆସୁଛି । ସତେ ତ, ଏଇ ପାଖେ ବେଶି ଧାନ ତଳେ ପଡ଼ିଥିବ, କେଡ଼େ ଓଲମିଟାମ ସେ ।

ଲେଖୁ କନ୍ଧର ନୀତିବାକ୍ୟ ପିଲାଙ୍କୁ ଚେତେଇଦେଲା । ସତେ ତ, ସେ ତାଙ୍କର ସାଙ୍ଗ ସରିସା ନୁହେଁ, ସେମାନେ ହୁରୁଡ଼ିଲେ, ଅବଧାନ ନିଜର ପରିଚୟ ଦେଲେ ପିଲାଏ ଯେମିତି ଭାଗଡ଼ି ଖେଳର ଜାଗା ଦୂରକୁ ଘୁଞ୍ଚେଇ ନେଲେ - ଦୂରକୁ - ଯେପରି ନ ଦିଶିବ, ଉଡୁଆଳ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ପଥର ।

ଦାର୍ଶନିକ ଲେଖୁ କନ୍ଧ ତୁନିହୋଇ ହିଡ଼ମୁଣ୍ଡରେ ବସି ଧୁଁଗିଆ ଲଗେଇଦେଲା । ଦିଉଡୁକୁ ମନେ ମନେ ଗାଳିଦେଲା, ବଡ଼ ଅକୁହାର ହୋଇଯାଉଛି ସେ । ସୋନାଦେଇ ଗଛ ପାଖକୁ ଆସି ବିଲରୁ ଧାନ ଗୋଟେଇଲା, ଲେଖୁ କନ୍ଧକୁ ଗଛର ଛାଇ ଭଲ ଲାଗିଲା, ଭଲ ଲାଗିଲା ଧୁଁଗିଆ ଧୂଆଁର ଲମ୍ବାଟଣା ଛାତିଭରି ।

ସୋନାଦେଇ କିଛି ମୁହଁରେ କହେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ କେଡ଼େ ସୁଖର ତା’ର ହାବଭାବ, ତା’ର ଭଙ୍ଗା, ତା’ର ମାଂସପେଶୀର ଗଡ଼ଣ, ସେହିସବୁ ଏକାଠି ହୋଇ କଥା କହେ, କହେ ନିଆଣ୍ଡା ମୁଁ, ସ୍ବାମୀ ମୋର ନିପାରଣ ।

ମୋର ଦେହ ଅଛି, ମନ ଅଛି, ସବୁ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ସୁଅ ତୋଡ଼ରେ ଫୁଲ ମୁଁ ଆଣ୍ଡା ଚାହେଁ । କହେ, ଦେଖ ମୋର ଯୌବନ, ଏତେ ଥାଇ ମୁଁ ଶୋଷା, ପାଣି ମନ୍ଦାଏ ଦେବ କିଏ ?

ସଂସାର ଉପରେ ବୋଝ ଦାୟିତ୍ବ ସେ, ଏଇ ସୋନାଦେଇ । କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର କେଡ଼େ ଡଉଲ । ଖରାଏ ଖରାଏ ବିଲଯାକ ବୁଲି ଧାନ ଗୋଟାଇବା ତାକୁ ସାଜେ ନାହିଁ । କେଡ଼େ ପରିଶ୍ରମ ।

ସୋନାଦେଇ ମୁହଁ ଟେକି ଅନାଏ, ଡବଡବ ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ସ୍ଥିର ରଖେ କିଛି ସମୟ, ଲେଖୁକୁ ନ ଅନେଇ ତା’ ଭିତର ଦେଖି ଆହୁରି ଦୂରକୁ ଅନେଇଦିଏ, ପୁଣି କାମ କରେ । ଲେଖୁ କନ୍ଧକୁ କେମିତି କେମିତି ଲାଗେ ।

“ତତେ ପଠେଇ ଦେଇ ସବୁଲୋକ ପାର, ହଇଲୋ ସୋନାଦେଇ, ବାରିକହୁଡ଼ା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ?” ସୋନାଦେଇ ମୁରୁକି ହସିଦେଲା । କହିଲା, “ଯେଝା ଯେଝା କାମରେ ଯାଇଛନ୍ତି ।”

“ଏତେ ଖରାରେ ବୁଲୁଛୁ କାହିଁକି, ଟିକିଏ କେଉଁଠି ବସି ଯାଉନୁ ?”

ସୋନାଦେଇ ହସିଲା, କାମ ମୁଝିରେ କଣେଇଁ କଣେଇଁ ଦେଖିଲା ।

ଭଲ ଲାଗିଲା ଲେଖୁ କନ୍ଧକୁ । ତା'ର ମୁହଁର ପାଣି ବଦଳିଗଲା, ଛଟପଟ ଲାଗିଲା । ସୋନାଦେଇ ଧାନ ଗୋଟେଇ ଗୋଟେଇ ଆଗକୁ ମାଡ଼ିଲା । ବେକ ଭାଙ୍ଗି ଅନେଇଁ ପୁଣି ମୁହଁ ବୁଲେଇ ନିଏ । ସୋନାଦେଇ ମାଷେଇ ମାଷେଇ ଦୂର କ୍ଷେତକୁ ଚାଲିଗଲା, ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଦେଖିଲା ପିଲାଙ୍କର ଖେଳ ନାହିଁ, କେତେବେଳୁ ଏଠି ଛାଇ ନାହିଁ, ଖରାଟା ମୁହାଁମୁହିଁ ପଡ଼ିଲାଣି ।

ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଉଠି ଚାଲିଗଲା ।

II ଅଠର II

ମିଶିଆକା ହାକିନା କନ୍ଧିସ୍ଥାନକୁ ଆସିଲାଣି ପ୍ରାୟ ମାସେ ହେବ, ସାନ ପିଲାଟିଏ ସେ, କିନ୍ତୁ ତା'ର ବି ଏ ପୃଥିବୀ ଉପରେ ସମାନ ଅଧିକାର । ମଣିଷ ଦେହର ମନର ଯାହା ଦରକାର ସବୁ ତା'ରି ଅଛି, ସେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଥବା ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସେତିକି ମାପରେ ଯେପରି ପୃଥିବୀର ଆଉ ସବୁଠି ମଣିଷପିଲା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କି ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ । ତା'ର ଜନ୍ମଦିନ କେଉଁଠି ଲେଖା ହୋଇ ନାହିଁ, ତା'ର ଜାତକ ନାହିଁ କି ପାଞ୍ଜି ନାହିଁ, କେହି ତା'ର ଜନ୍ମଦିବସ ପାଳି ନାହାନ୍ତି, ତା'ର ଜନ୍ମରେ ରାଜ୍ୟରେ ଚହଳ ପଡ଼ି ଯାଇ ନାହିଁ କି ତା'ର ସ୍ଥାନର ପ୍ରତିଛବି କେଉଁଠି ଛାପା ହୋଇ ନାହିଁ । ସଂସାରର ଅଗଣିତ ପିଲାଙ୍କ ପରି ଜଣେ ସେ ।

କିନ୍ତୁ ଆକାଶର ନକ୍ଷତ୍ର ଯୋଗ ଦେଇଛି ସେ ରାଜା ହେବ ନାହିଁ, ତା'ର ବୋଇତ ଭାସିବ ନାହିଁ, ସେ ମଣିଷକୁ ଖେଳେନା କରି ଫୋପାଡ଼ିବ ନାହିଁ, ନଚେଇବ ନାହିଁ, ଖଟେଇବ ନାହିଁ, ତୋଳିବ ନାହିଁ ମାହାଲା ମାହାଲା କୋଠା ରାବଣା ସାହୁକାରର ସ୍ୱର୍ଗକୁ ନିଶ୍ଚିଣ୍ଟ ପରି । ଅନେକ 'ନାହିଁ ନାହିଁ' ଅଛି ତା'ର ଜୀବନରେ, ନକ୍ଷତ୍ର ଯୋଗ ଦେଇଛି ।

ଦଇବ ତା' ପାଇଁ ପଘା ଖଣ୍ଡେ ତିଆରି କରି ଖଟେଇ ଦେଇଛି ଖୁଣ୍ଟରେ, ସେତିକିରେ ସେ ଚରିବ ବୁଲିବ, ତା ବାହାରକୁ - ନାହିଁ ନାହିଁ କେବଳ ।

ପୁଅଟିଏ ହୁଏ, ମା କନ୍ଧନା କରେ କଣ ହେବ ତା କପାଳ, ସ୍ନେହରେ ସିନା ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଆଉଁଶି ଆଉଁଶି ଭାବେ ସତେ ଏ ବକଟକ ମଣିଷ ହେବ, କ'ଣ ଅଛି ଯା ଭାଗ୍ୟରେ ଟି ! ଦେବତାଙ୍କୁ ମନାସେ, ବାର ଲାଞ୍ଜ ଯାତେ, ଦୈବଜ୍ଞକୁ ଲୁଚେଇ ଲୁଚେଇ ତାକେ, ଆଉ ପଚାରି ବୁଝେ, ସବୁ ଭଲଟି, ନା କଣ କହ କହ । ଦୈବଜ୍ଞ, ଖଡ଼ି ପକାଏ, ପାଗଯୋଗ ହିସାବ କରେ, ମୋଟାମୋଟି କଷାକଷିରେ କହିଦିଏ ଯୋଗ ଅନୁସାରେ କ'ଣ ହେବ । ମା ସେତିକିରେ ସନ୍ତୋଷ ପାଏ ।

ଦୈବଜ୍ଞ କହେ ନାହିଁ କ'ଣ ହେବ ନାହିଁ ।

କେଉଁଥିରେ କମ୍ ମିଶିଆକା ହାକିନା ତା' ସାଙ୍ଗର ପୃଥ୍ବୀରେ ଅନ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ଜନ୍ମ ହୋଇଛନ୍ତି ତାଙ୍କଠାରୁ ? ଅଥଚ ଅନେକ ଜୁଲୁମ ଅନେକ ଭୋଗ ବାକି ରହିଯିବ ତା' କପାଳରେ, ତା'ର ସାଙ୍ଗର ପିଲା ବଡ଼ ହେଲେ ତା ପାଇଁ ଆଇନ୍ ବାନ୍ଧି ଦେବେ, କରିବେ ଝୋଳ ଝୋଳ ଫଳ ଫଳ, ତାକୁ କାଠିରେ ନଚେଇବେ । ସେ ଗରିବଭାଇ, ସେ କଷିଆ ଭାଇ ।

ଯେତେ ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତି ଅଧିକାଂଶ ତା' ଭିତରୁ ବୁଝିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ 'ନାହିଁ ନାହିଁ' କେତେ । ତାଙ୍କର କଳ ବି ପ୍ରଶ୍ନ ନ ପଚାରି ଗଢ଼ିଚାଲେ, ଯାହା ପାଆନ୍ତି ତା' ଗୋଟେଇ ନିଅନ୍ତି ହେଉ ଖଣିଆ ବିଡ଼ି କି ସୀତାଭୋଗ ମିଠେଇ, ଜାତକ ଅନୁସାରେ ପାଇଥିବାଟାକୁ ମିଳେଇ ବୁଝିନିଅନ୍ତି ନ ପାଇଥିବା ପଦାର୍ଥର ହିସାବ ନାହିଁ, ଖାଆନ୍ତି ପିଅନ୍ତି, ଆଉ ଦଶ ଜଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସାମ୍ରାଜ୍ଞ ମୁହଁ କରି ମଡ଼ାବାଟରେ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

ଅଳ୍ପ କେଇଜଣ, ସେମାନେ ଗୋଠ ଅଡ଼ାନ୍ତି, ଚାଲିକାରେ ନାଁ ଉଠେ ତାଙ୍କରି, ତାଙ୍କରି ଜଙ୍ଗିତରେ ପୃଥ୍ବୀରେ ତୋଫାନ୍ ଉଠେ, ବକ୍ସ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଅଜାଡ଼େ, ଠେକୁଆ ବେଶି, ବଣକୁକୁର ଅଳ୍ପ ।

ମିଶିଆକା ହାକିନା ପୃଥ୍ବୀଟାକୁ ଦେଖେ ମା ଛାତିରୁ ଉଷ୍ମ ମରମ, ଅଭାବ ନାହିଁ, ଝରଣାର ଅସରନ୍ତି ଧାରପରି କଳେ କଳେ ମା କ୍ଷୀର, କି ସୁନ୍ଦର ଖୋଲା ଆକାଶ ନେଲି ଆକାଶ, କାହିଁ ହିଡ଼ବାଡ଼ ନାହିଁ ତ ସେଠି !

ସେହି ଆରାମରେ ମିଶିଆକା ହାକିନା ଆଖି ମିଟିକା ମାରେ, ଦେଖେ ଏକସେଣିକିଆ ଦି' ସାଉଡ଼ି ଘର, ସବୁଠି ଚୁଲି ସବୁଠି ଉଷ୍ମ ମ, ସମାନ ।

ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ସେ ଅନାଏଁ ଛାଡ଼ିଏ ଉଞ୍ଚରୁ, କେହି ତା ଆଖିରେ ଉଣା ଅଧିକା ଦିଶନ୍ତି ନାହିଁ, ହଲିଲା ଚାଲିଲା ଗୁଡ଼ାଏ ମୁହଁ, ସ୍ଥିର ରହିଛି ଯେ ସେ ତା'ର ମା, ସବୁବେଳେ ଏକାପରି । ବେଳେ ବେଳେ ହାକିନାର ପୃଥ୍ବୀଟା ଦୋହଲେ । ଖଣ୍ଡେ ଟୋକେଇରେ ପଶି ଓରାରୁ ନ ହେଲେ ଗଛ ତାଳରୁ ଓହଳିଥାଏ ସେ । ଚିହ୍ନା ମୁହଁଗୁଡ଼ାକ ପାଖରେ ନ ଥାଏ, ହାକିନାକୁ ନିଦ ମାଡ଼େ । କେତେବେଳେ ଖାଲି ତଳଟାରେ ପଦାରେ ଖଣ୍ଡେ କନା ଉପରେ ପଡ଼ିଥାଏ ସେ । ଆଖି ଆଗରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଛବି ଚାଲିଯାଏ, ଗୋଟାକୁ ଗୋଟାକୁ ସେ ଧରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ମନ ଭିତରେ, ପାରେ ନାହିଁ, କାନ୍ଦେ । ସାମାନ୍ୟ ଅଭାବରେ ସେ କାନ୍ଦେ, କାନ୍ଦିଲେ ଅଭାବ ମେଣ୍ଟେ । ମିଶିଆକା ହାକିନାର ଟିକିମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ଗାର ପଡ଼ିଯାଏ, ଯେ କାନ୍ଦିଲେ ଅଭାବ ମେଣ୍ଟେ ।

ଆପଣାର ଅଭାବ ମେଣ୍ଟିଲା ପରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ଦେଖଣାହାରି ହୁଏ, ପାରା ଆଖି ପରି ଆଖି, ସୋରିଷ ପଡ଼ିଲେ ଦିଶେ । କିନ୍ତୁ ଚାହାଣିରେ କେବଳ ପ୍ରଶ୍ନ, ଏ ପୃଥିବୀର ଛନ୍ଦମନ୍ଦର ବନ୍ଧାଗତ ସେ ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ । କାଉ ଅଣ୍ଟରେ ଅଣ୍ଟ ପୂରେଇ କାଉଛୁଆ କ'ଣ ଖାଉଥିଲା, ମଣିଷଟିଏ ଆସିଲା, କାଉ ଉଡ଼ିଗଲା । କେତେ ଚଢ଼େଇ ଗଡ଼ର ଗଡ଼ର ହେଉଥାନ୍ତି ତା' ଚାରିପାଖେ କିନ୍ତୁ ସବୁବେଳେ ମନ ଚଂ ଚଂ, ପାଖକୁ ଭରସା ନାହିଁ । ତା'ର ଇଚ୍ଛା ହୁଏ, ସେମାନେ ତା'ର ଆହୁରି ପାଖରେ ଆସି ବସୁଥାନ୍ତେ । ସମସ୍ତିକ ପାଇଁ ତା'ର ମନ ହୁଏ, କେହି ତା' ପାଖରେ ଅଟକି ରହନ୍ତି ନାହିଁ ।

ତା'ର ଦେଖା କିଛି କମେ ନାହିଁ, ସେ ରଙ୍ଗ ବାରେ, ସେହି ଅନୁସାରେ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ପଦାରେ ଗଛ ଡାଳରୁ ଟୋକେନରେ ପଶି ସେ ଲଟକିଥାଏ ଯେତେ ଜିକି ଜିକି ରଙ୍ଗ ସବୁ ସେ ଧରେ, ରଙ୍ଗରେ ରଙ୍ଗରେ ପୃଥିବୀଟା ଜଳ ଜଳ ଦିଶେ, କିନ୍ତୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବଦଳେ, ହାକିନାକୁ ଅଭାବ ଲାଗେ, ସେ କାନ୍ଦେ ।

ମା'ର ନିତିଦେଖା ମୁହଁର ବର୍ଣ୍ଣସବୁ ଚିହ୍ନି ରଖିବାକୁ ତା'ର ଆଖି ବୁଲେ, କିନ୍ତୁ ସେଠିବି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଡ଼ିକି ଘଡ଼ି । ବେଳେ ବେଳେ ମା ମୁହଁରୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବର୍ଣ୍ଣର ଧାସ ନିଭିଯାଇ ରହିଥାଏ ଖାଲି ଡାଉକଳା, ଦେଖିଲେ କାନ୍ଦ ମାଡ଼େ ।

ସାନ ମଣିଷ, ମନ ଗହୀରରେ ତା'ର ବି ବାଜେ ଅଭାବର ଢେଉ, ପୂର୍ଣ୍ଣତାର, ସେ କାନ୍ଦେ ହସେ, ସବୁ କଥାରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହେ ମା'କାନିରେ ।

II ଉଣେଇଶ II

ସେଦିନ ଖାଇ ପିଇସାରି ଖରାବେଳେ ନଶାନ୍ଦ ଭାଉଜ ଦିହେଁ ସାହିମାଇପଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ବଣକୁ କାଠ ହାଣି ଯାଇଥିଲେ, ଏପରି ପ୍ରାୟ ଯିବାକୁ ପଡ଼େ କଷ୍ଟ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କୁ, ପୁରୁଷମାନେ କ୍ଷେତ କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ହାକିନା ମା' ଛାତିରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ, ତା'ର ବଣର ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ ଆଖି ଫିଟିଲାଦିନୁ । ପୁଅକୁ ଦୁର୍ବଳ ଲାଗୁଥାଏ, ଏଣିକି କାହିଁକି ତାକୁ ଭାରି ଦୁର୍ବଳ ଲାଗୁଛି ଦିନୁଦିନ ।

ଖରା ଢଳିଥାଏ । ଭାରି ବଣ, ଶାଳ, ବାଉଁଶ, ତଳେ ପଥର କୁଡ଼ । ଏଠି ସେଠି ଶୁଖିଲା ଡାଳ, ଶୁଖିଲା ବାଉଁଶ, ଉଇ ଲାଗୁଛି, ଏ ବଣ ଭିତରୁ ବାଉଁଶ କାଟି କେହି ପଦାକୁ ବାହାର କରନ୍ତି ନାହିଁ, କାଟିକାଟିକା ବାଉଁଶ ।

ଗାଁ ମାଛପେ ଗଡ଼ର ଗଡ଼ର ହୋଇ ଚାଲିଥାନ୍ତି, ମଝିରେ ମଝିରେ ଆଶ୍ୱାସ ଦେଲାପରି ବଣ ଭିତରୁ ଠା' ଠା' କରୁ ଲୋକଙ୍କ ପାଟି ତହଳ ଶୁଭୁଥାଏ, କୁରାଡ଼ି ପାହାର ଠୋ ଠା ଶୁଭୁଥାଏ । କକୋଡ଼ି (ଫର୍ଷ) ବୁଦାର ଗହଳ ଜଙ୍ଗଲ ମଝିରେ କାତ ଖନ୍ଦ ପରି ଜଙ୍ଗଲ ଝୋଲା (ନଈ) ପାଣି ଶୋଇଥାଏ, ଦି'ପାଖର ଡେଙ୍କା ଶାଳଗଛ ମୁଣ୍ଡ ମଝିରେ ଅଳ୍ପ ଠାଏ

ଠାଏ ଫାଙ୍କ, ଝକଝକ ଆଲୁଅ ବର୍ଷୁଆଏ ସେଠି ଛାଇ ଆଲୁଅର ବଣଭୁଇଁ, କନ୍ଧୁଣୀର ଚିହ୍ନାମାଟି ।

ବାଟେ ବାଟେ ଉଠାପଡ଼ା, ଉଠିଛି ତ ଉଠିଯାଇଛି ବାଟ, କେତେ ଇଞ୍ଚ ଶାଳଗଛର ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ, ଗଛର ମୁଣ୍ଡ ପଉନରେ ଗଛର ମୂଳ ପଉନ, ପୁଣି ଭଉଁରି ଭଉଁରିକା ଜଳି ପଡ଼ିଛି ଛାଇ ସମୁଦ୍ର ଭିତରକୁ, ଯେଉଁଠି ନିଛାଟିଆ ବଣ ତଳର ସବୁ ଝରଣା ଖିନି ଖିନି ହୋଇ କାନ୍ଦେ, ପଥରକୁ ପଥର ସବୁ ପାଦ ଲମ୍ବେଇ ଦେଇ ଦି' କ୍ଷେପାରେ ପାରି, ପୁଣି ଉଠାଣି, ଅତଡ଼ାର ଖଣ୍ଡିବାଟେ ବାଟେ ଉପରକୁ ।

ଏଠି ବାଟ ସରେ ନାହିଁ, କାମ ସରେ ନାହିଁ, କେଉଁ କାମ କେତେବେଳେ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଆଉ କେତେବେଳେ ସରେ କେହି ତା'ର ପରା ରଖେ ନାହିଁ । ଠିକ୍ କାମ ସଫା କରିବ ବୋଲି କେହି ଲାଗିରହେ ନାହିଁ, ଲାଗିରହେ ଅଭାସୀସବୁ ।

ସାଙ୍ଗସାଥୀ ହୋଇ କନ୍ଧୁଣୀମାନେ ଚାଲିଥାନ୍ତି, କେଉଁଠି ବାଟ ମଝିରେ ଶୁଖିଲା ଡାହି ଶୋଇ ଶୋଇ ଅପେକ୍ଷା କରିଛି, କେଉଁଠି ସବୁ ମଲାଗଛ, କନ୍ଧୁଣୀ କାମରେ ଲାଗନ୍ତି, କାଠ ଭାଙ୍ଗି ନିଅନ୍ତି । କିଏ ଶିଆଳିପତ୍ର ତୋଳେ, କିଏ କନ୍ଦା ଖୋଳେ, କରଡ଼ି ଭାଙ୍ଗେ କିଏ ବା ରଙ୍ଗ ସରସର ହୋଇ ଧାଇଁଯାଏ ଫୁଲ ପେଛାଏ ତୋଳିବାକୁ । ବୁଦା ଉହାଡ଼ରେ ବଣକୁକୁଡ଼ା ଡିମ୍ବ, ମୟୂର ଡିମ୍ବ, ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ କାଇ ବସା, ପଥର ସନ୍ଧିରେ ମହୁଫେଣା, ଚିହ୍ନରା ଆଖି ଚଢ଼ିଯାଏ, ଚିହ୍ନ ନିଏ ।

ଖଣ୍ଡେଦୂର ଉଠି ଝଙ୍କା ଆୟଗଛ ମୂଳେ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବେଇ ବସି ଏକାଠି ପଞ୍ଜତ, କିଏ ଛୁଆକୁ ଗେଲ କରେ, ଦୁଧ ଖୁଆଏ, କିଏ କିଏ ବସି ଉକୁଣି ମାରନ୍ତି, କିଏ ପିକା ଟାଣେ, ଗପ ପଡ଼େ । ଏଇ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ସଭାରେ ଆଲୋଚନା ହୁଏ ମଣିଷ ଜୀବନର ବଡ଼ ବଡ଼ ସମସ୍ୟାର ।

ଏହିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମତାଳ ରଖି ଏକା ବଣ ଭିତରେ ବଣର ଜନ୍ତୁ ଚାଲିଥାନ୍ତି, ଗଛମୂଳେ ବୈଠକ ବସାନ୍ତି, ବଡ଼ ଗଛମୂଳେ ମାଙ୍କଡ଼ ପଲ, ତଳର ଝୋଲାର ବାଲିରେ ହରିଣ ସମ୍ବର ଦଳ ଦଳ, ବଣ ମଝିରେ ଖୋଲା ଜାଗାରେ ବଣକୁକୁଡ଼ା, ଖୋଲା ଖୋଲା ବୁଦା ଜଙ୍ଗଲଛୁଆଣି ପାହାଡ଼ ତାଲୁରେ ପଲ ପଲ ମୟୂର । ଖାଦ୍ୟଭର୍ତ୍ତି ବଣ ଭିତରୁ ଦଳବାନ୍ଧି ବୁଲି ଦି'ଟା ଟୋକିନେବା, ପରସ୍ପରର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଆଉ ସୁଖାକାପ, ବଣ ବୁଲା, କେବଳ ଏତିକି । ନିଘଞ୍ଚ ବଣ ଭିତରେ ଜନ୍ତୁର ଘର ବି ବାରି ହୁଏ ନାହିଁ, ନା ବାରିହୁଏ ମଣିଷର ପଲା - ଗାଁ, ଏକା ଦଶା ସମସ୍ତିକର ।

ମିଶିଆକା ହାକିନା ସବୁ ଦେଖେ, କାନ ଟଣକେଇ ସବୁ ଶୁଣେ, ବଣୁଆ ପୃଥ୍ବୀ ସାଙ୍ଗେ ତା'ର ଚିହ୍ନାକଣା ବଢ଼େ । ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ, ବିସ୍ମୟ ପରେ ବିସ୍ମୟର ଢେଉ, ଛିଣ୍ଡା ଛିଣ୍ଡା ଅନୁଭୂତି ଏକାଠି ଆଉଟି ଆଉଟି ହୋଇ ଆକାର ପାଏ, ବଣର ସନ୍ତାନ ବଣକୁ ଚିହ୍ନେ ।

ପୁଅବାଳା ପୁଣି ବଣକୁ ଉପଭୋଗ କରୁଥାଏ, କେତେଦିନ ପରେ ଆଜି ତା'ର ଛୁଟି । ଏଇ ଅନ୍ଧାରି ବଣ, ଖୋଲା-ଦେଶର ଲୋକ ଦେଖିଲେ ତା'ର ଛାତି ଥରିଉଠିବ, ଚାଲିଲେ ଗୋଡ଼ ମୋଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିବ କେଉଁ ଗହାରିଆ ଖୋଲା ଭିତରେ । ଏଠି ବାଘ, ଭାଲୁ, ଏଠି ସାପ, କେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଜୀବନଟି ଯିବ ତା'ର ଠିକଣା ନାହିଁ । ଖୋଲା ଦେଶର ଲୋକ ଯାକୁ ଡରେ ଜନ୍ତୁଠୁ ବେଶି ଡର ଅଜଣା ବଣ ଉଡୁଆଳକୁ, ସବୁ ବାଟରେ ଜଣକା ପିଛା ଜଣେ, ଗହଳିଆ ପିରିଘାସର ଜଙ୍ଗଲ ବଡ଼ ଗଛ ତଳେ ତଳେ, 'କୋରାପୁଟିଆ' ବୁଦାର ଜଙ୍ଗଲ, ସେଥିରେ ଜଣକୁ ଜଣେ ମୁହଁ ଦିଶେ ନାହିଁ, ଦେଖାଚାହାଁ ଜଣାଶୁଣା ଖାଲି ଶବ୍ଦରେ । କିନ୍ତୁ ଏଇ ଅଜଣାର ଚମକ ବଣ ଭିତରେ କହିଥାଉଛନ୍ତି ଆନନ୍ଦ, କନ୍ଦୁଶୀର ଖୁସି ଶରଧା । ନିଛାଟିଆ ଜଙ୍ଗଲ ନିଛାଟିଆ ନୁହେଁ, ସେଠି ଚିହ୍ନାଜଣା ଅତି ପରିଚିତ ଗଛ ପଥର ସଙ୍ଗରେ, ଜନ୍ତୁ ସେ ତ ଦୂରର ମନ-ଉକୁସା ସ୍ୱପ୍ନ, ସେଇ ଅତି ଚିହ୍ନା ଆପଣାର ପଣିରେ ଚରିଦେଇ ବୁଲିଦେଇ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି । ଭୟ ଆଉ କଷ୍ଟ, ଏ ବି ଥାଏ, ନ ଥିଲେ ସୁନ୍ଦରିମା ବୁଝିହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଭୟ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦେବତା ସବୁଠି, ଭୟ ନିବାରକ ଅଶରୀରୀ କନ୍ଧ ଦେଶର ଦେବତା, ଜଗୁଆଳି । ବିଶାଳ ଉଦାର ଆକାଶ, ସେଠି ଦମ୍ଭ ଦେବତା, ଅନ୍ଧାରି ଗିରି କନ୍ଦରାରେ ବି ତା'ର ନିଘା । ତଳେ ଦର୍ତ୍ତନୀ, ବସୁମତୀ, ମଣିଷର ମା, ଘାଟୀ ପର୍ବତ ଡାକୁ ଉଠାଣି ଆବୋରି ସବୁଠି, ବଣେ ବଣେ ହୋରୁ (ବଣ) - ପେନ୍ଦୁ (ଦେବତା) ଡାକିଲେ 'ଓ' କରିବ, ଆଉ, ଯେଉଁଆଡ଼େ ଗଲେ ବି କନ୍ଧ ଜଗତର ଘର ଦେବତା ଝାଙ୍କର-ପେନ୍ଦୁ, ଖାଲି ସୁମରଣା ଖୋଜେ । ଏଇ ଦେବତାମାନଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ସବୁ ଶୁଭ ହୁଏ । ଅମଙ୍ଗଲ ରହେ ପଛକୁ । ଦେବତା ବିଶ୍ୱାସରେ ଭରା ଦେଇ ସାମ୍ରାଜ୍ଞ ମୁହଁକରି ମଣିଷ ଆଗେଇଚାଲେ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ସଂପର୍କରେ ଥାଏ ଚେତା, ଝୁଣିପଡ଼ିଲେ ବି ଭାଗ୍ୟ ଉପରେ ସବୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଚାଲିଯାଏ, ଆଖୁରୁ ଦି'ଧାର ଲୁହ ଝରିପଡ଼େ ସିନା, ମନରେ ଅବସୋସ ନାହିଁ ।

ଏହି ବିଶ୍ୱାସରେ କନ୍ଦୁଶୀ ବାଘୁଆ ବଣରେ କାଠ ହାଣି ଯାଏ, ଏଇ ବିଶ୍ୱାସରେ ପୋଲା ପୁଙ୍ଗାରେ ଛୁଆକୁ ପାଲି ମଣିଷ କରେ, ଯେତିକି ଉପାଦାନ ଠାକୁରେ ଦେଇଛନ୍ତି, ବଣ ପଥର ଶୀତ ଆଉ ବରଷା, ତାହାରି ଭିତରେ । ଅବସୋସ ନାହିଁ, ଏଇ ତା'ର ଘର ଦୁଆର ବୁଲିଯିବା ସ୍ଥଳୀ, ଯାହା ଆଉ ସେଠି । ବାଘ ବୋବାଳି ତା'ର ପରିଚିତ ଶବ୍ଦ । ଚିଲ ଶାଗୁଣା ନିତିଦିନର ସାଥୀ, ଏତିକି ନ ଥିଲେ ତା'ର ସଂସାର ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରହନ୍ତା, କ'ଣ କେଉଁଠି ଫାଙ୍କା ପଡ଼ିଯାଆନ୍ତା ଯେପରି ।

ବାହାରର ଭୟ ଭୟ ନୁହେଁ, ବାହାରର କଷ୍ଟ କଷ୍ଟ ନୁହେଁ ।

ପଦାର ପବନ ଟାଳି ଦେଇ ହୁଏ, ଭିତରୁ ବାହାରେ ଆଗ୍ନେୟଗିରିର ତରଳା ତତଳା ସୁଅ । ରୋକି ହୁଏ ନାହିଁ ତ, ପୋଡ଼ି ଜାଳି ମାରେ । ତା'ର ଔଷଧ ନାହିଁ, ଥାଏ ଥାଏ , କେଉଁ କଥାରୁ କେଉଁ କାରଣରୁ ଖୋଲିଯାଏ ରୁଷିରଖା କାନ୍ଦଣାର ମୁହଁ, ବାହାରର ଜକଜକ

ଖରା ଆଉ ଚିକିଚିକି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଅଗଣିତ ସୁନ୍ଦର ଚଢ଼େଇ ମେଘ ମଣିଷକୁ ବୁଝେଇପାରେ ନାହିଁ, ସାନ୍ତ୍ବନା ମାନେ ନାହିଁ, ମଣିଷ କାନ୍ଦେ ।

ମନ ଗହନରେ ଅନ୍ଧାରୁଆ କନ୍ଦରା, ତାହାରି ଭିତରେ ହସ କାନ୍ଦର ଲହଡ଼ି, ହାତୁକାର ଛଳଛଳ ବାଜି ଲାଗିଥାଏ ଉପରକୁ ଉପରକୁ ।

ଗାଁ-ମାଇପେ କାଠହାଣି ବଣବୁଲି ବାହାରି ଥାଆନ୍ତି, ପଛେ ପଛେ ବୁଢ଼ୀ ଦରହ ବୁଢ଼ୀ ଦଳ, ସବା ଆଗରେ ଦଳଛଡ଼ା ହୋଇ ଅଭିଆଡ଼ୀ ଝୁଏ, ମଝିରେ ବୋହୂମାନେ । ବାଟ ଚାଲିଲେ ଆପେ ଦଳର ବିଭାଗ ପାଟିପଡ଼େ, କେହି ଜାଣିଶୁଣି ସଜେଇ ଦିଏ ନାହିଁ । ପୁରୁଲି ଆଗରେ ଥାଏ, ଅଗ୍ରଗାମୀ ପ୍ରଜାପତି ବାହିନୀ ତାଙ୍କର । ସେହି ଦଳରେ ରେନ୍ଦ, କାଠକ, ଟିଟ, ପୁଲମେଁ । କାମ କରିବା ଖାଲି ଗୋଟାଏ ପଡିଆରା, କାମପାଇଁ କାହାରି ଗରଜ ନାହିଁ । ଖାଲି ମନ ଆରା ଖୋଜେ ସମସ୍ତିଙ୍କଠୁଁ ଅଲଗା ହେବାକୁ, ହାତକୁ ହାତ ଛଦି ବେକରେ ବେକ ଖଞ୍ଜି ଦେଇ କାନ ପାଖେ ଫୁସଫୁସ ହେବାକୁ, ଅକାରଣରେ ହସି ହସି ଗଡ଼ିବାକୁ । କଳରବର ଅର୍ଥ ନାହିଁ, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରହିଛି, ଯୌବନର ସ୍ବପ୍ନର ରୂପାନ୍ତର ଆନନ୍ଦ । ରୂପାନ୍ତରିତ ସ୍ବପ୍ନର କାହାଣୀରେ ଛିଣ୍ଡା ଛିଣ୍ଡା ଅନୁଭୂତିର କଥା ପଡ଼ିଯାଏ, କେବେ କିଏ ଦି' ଘଡ଼ି ଆଖି ଝଲସେଇ ଦେଇ ଚାଲିଯାଇଥିଲା, କେହି ତାକୁ ଗଣି ପକେଇ ସାଇତି ରଖୁ ନାହିଁ, ସେ ଖାଲି ଗୋଟାଏ ପ୍ରତୀକ, ମନର ତଳେ ତଳେ ତା'ର ଛାପା ନାହିଁ, ତେଣୁ ସେ ହସର ଉପାଦାନ । ସାନ ସାନ କଥା, ଭାଷା ଅନ୍ଧ, ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ବେଶି, ପଛେ ପଛେ ହସ । ହସୁ ହସୁ କେହି ଜଣେ ମାଡ଼ି ପକାଏ ନିବୁଜା ମନର କେଉଁ ଗହୀର ସ୍ମୃତିକୁ । ଶୋଇ ଶୋଇ ଯେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲା କେଉଁ 'ରେଦାସୀ' ଯୋଗକୁ । ଅଜାଣତରେ ମାଡ଼ି ପକାଏ । ଆଖି ଖୋଲେ, କିରୀଟିକୁଣ୍ଡଳପିନ୍ଧା ହସ ହସ ଉନ୍ମୁଳ ମୁହଁ ସ୍ବପ୍ନରେ ଭାସିଲା ଭାସିଲା, ଚାରିଆଖି ଏକାଠି ହୁଏ, ଯୁବତୀର ଚହଲା ହସ ଆଉ ଚହଳ ପକାଏ ନାହିଁ । ଅନନ୍ତ ଶବ୍ଦ-ବ୍ରହ୍ମର ପୃଷ୍ଠପଟରେ ବାଜେ ଅନାଦି ମନ୍ତ୍ରର ଧ୍ବନି । ଯୁବତୀ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଏ । ଦଳରୁ ଫିଟିପଡ଼ି ଏକ୍ସଟିଆ ଅଳସେଇ ରହେ, ପାଦ ଭାରୀ ଭାରୀ, ଧାର ଆଖିରେ ଭାବର ନିଶା । ପହିଲି ଚମକ ସମ୍ଭାଳି ନେଇ ଅନେଇଁ ଦେଖେ ଚାରିଆଡ଼େ ନୂଆ ବଉଳ, ନୂଆ ପତ୍ର, ନୂଆ ଫୁଲର ଝଡ଼ିତୋଫାନ, ସେ ବି ଆପଣାର ବଳଳ ଝାଡ଼େ ।

ତାଙ୍କରି ପଛେ ପଛେ ପିଲାବୁଆଲି ବୋହୂମାନଙ୍କ ଗୋଠ । ଗଜାଗଛରେ କଷି ଧରିଛି, ଛିତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପାଇଛି, ଅବାଟରେ କଣ୍ଟା ନାହିଁ, ଆସ୍ଥୁଡ଼ା ନାହିଁ କି ପ୍ରତୀକ୍ଷା ଆନନ୍ଦ ନାହିଁ, ଉଛ୍ଛାସ ନାହିଁ । ମଡ଼ା ବାଟର ଆରାମ, ଆନନ୍ଦ କେବଳ ଅଭ୍ୟାସରୁ, ଚାଲି ଧୀରେ ଧୀରେ । ପିଲା ଜନ୍ମ ହୋଇଛନ୍ତି, ଆହୁରି ପିଲା ଜନ୍ମ ହେବେ, ଘରକରଣା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି, ଆହୁରି ବଢ଼ିଯିବ । ସେମାନେ ସଂସାରରେ ଧରା ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ନିତିଦିନିଆ ଦିନ ବଞ୍ଚିବାରେ ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦ । ତାଙ୍କର ନିର୍ଭର ଚାରିପାଖରେ ଦେଖା ପରଖା ମଣିଷ ଆଉ ଜିନିଷ ଉପରେ ବଳର ଉପାଦାନ ସ୍ବପ୍ନ ନୁହେଁ, ସ୍ମୃତି ନୁହେଁ, କେବଳ ବିଶ୍ବାସ ।

ପଛେ ପଛେ ବୃଦ୍ଧ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ହଳଦିଆ ଅସ୍ତ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟର ଆଲୁଅରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶ । ବିଶ୍ୱାସର ଦମ୍ଭ ନାହିଁ, ନାହିଁ ସ୍ୱପ୍ନର ନିଶା, ପାଦ ଥୁରୁଥୁରୁ, ମନରେ ନିଷ୍ଠଳ ବିଦ୍ରୋହ, ବିଚାରରେ ଛକାଛକି ସାତ ପାଞ୍ଚ ।

ବଣେ ବଣେ ଏଇ ତିନିଦଳ ।

ଗଛକୁ ଥୁଣ୍ଡା କରି ବୁଢ଼ାମାନେ କାଠ ଭାଙ୍ଗି ନିଅନ୍ତି, କରଡ଼ି ଭାଙ୍ଗି ନେଇ ବାଉଁଶଗଛ ମୂଳକୁ ପଦା କରିଦିଅନ୍ତି, ନିଠେଇ ନିଠେଇ ବାଟ ଚାଲନ୍ତି, ଝୁଣ୍ଟନ୍ତି, ଟୋକାମାନଙ୍କୁ ସମାଲୋଚନା କରନ୍ତି, ବାଟକୁ ଗାଳି ଦିଅନ୍ତି, ଯେତେ ଫିରିଆଦି ଯେତେ ଅଭିଯୋଗ ସବୁ ତାଙ୍କରି ।

“ହେ ଝିଅମାନେ, କୁଆଡ଼କୁ ଅନେଇଁ ବାଟ ଚାଲୁଛ ଲୋ, କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର କାଜବସା ଛାଡ଼ି ଦେଇଗଲା, ହେଇ ଦେଖ ସେଠି, ତୋଳି ନେଇଥିଲେ କାମ ଦେଇ ନ ଥାନ୍ତା ?

“ହୁ ତୋକୁନୁ ଆଇ ?”

“ମୋର ତୋଳିବାକୁ ବଳ ବହପ ଥିଲେ ଆଉ ତମୁକୁ ତାକି ପକାନ୍ତି କାହିଁକି ?

“ଆଃ ଦେଖ ଦେଖ, କ’ଣ ହେଉଛନ୍ତି ଏଗୁଡ଼ାକ ! ଆଉ ଟିକକୁ ଅନ୍ଧାର ହେବ, ଜହ୍ନ-ଜୁହ୍ନା ବାହାରିବା ବେଳ, ଟିକିଏ ଭୟ ନାହିଁ, ଗଲେଣି କେଉଁ ବଣ ଭିତରକୁ ଫୁଲ ତୋଳି ।” ବୁଲି ବୁଲି ବଙ୍କେଇ କିଛି ଗାଁ ପାଖ ହେଲା । ବଣ ତଳ ତଳ ଗଡ଼ାଣି ଡାଲୁରେ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଲେ ତଳକୁ । ଯା ପରେ ପଥର କୁଡ଼ କୁଡ଼ ଅଳ୍ପ ବୁହୁବୁହୁକିଆ ମୁଣ୍ଡିଆ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ, ଦୂର ଦୂର ଛାଡ଼ି ସେଣିକି କ୍ଷେତ, ତା’ ସେପାଖେ ଗାଁ-ପାହାଡ଼ର ଉଠାଣି ଡାଲୁ ।

ଗାଁ ପାଖ ତଳର ଏଇ ପଥୁରିଆ ଖୋଲା ଜାଗାରେ କେତେ କାହାକୁ ବାଘ ଖାଇଛି । ବାଘ ସେତେ ବଣ ଭିତରେ ଖାଏ ନାହିଁ, ଯେତେ ଖାଏ ବଣ ପାଖରେ ଏଇ ଖୋଲା ଜାଗାରେ ।

ଦୂରରୁ କନ୍ଧ ଗାଡ଼ୁଆଳଙ୍କ ଯୋଡ଼ିବଇଁଶୀ ଶୁଭିଲା । ଚଇତ ନିହାତି ଦୂର ନୁହେଁ, ଏତିକିବେଳେ ଚାରିଆଡ଼େ ଚହଟି ଲାଗେ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଚଇତ-ପାଖିଆ ନିଶା । ଯୋଡ଼ିବଇଁଶୀ ଶୁଭିଲା, ପଥୁରିଆ କୁଦ ଉପରେ ନାକ ଫଣଫଣ କରି ସିଧା ଥକ୍କା ହୋଇ ଠିଆହୋଇ ରହିଲେ ପାଖ ଦଳର ଟୋକାମାନେ ।

“ଠିଆ ହେଲ କ’ଣରେ, ବେଳ ବୁଡ଼ିଆସିଲା, କ’ଣ ବାସ୍ତା ହେଲାଣି ଚାଲ ପଲେଇବା” ବୁଢ଼ାମାନେ ପାଖକୁ ଲାଗିଆସିଲେ, ଟୋକାମାନେ ସେହିପରି ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି ପଥର କୁଡ଼ କୁଡ଼ ମୁଣ୍ଡିଆ ଉପରେ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୁଡୁଥାଏ, ତେଜଟା ନିଗିଡ଼ି ଯାଉଥାଏ ଆକାଶ ଉପରୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ପାହାଡ଼ ସେପାଖକୁ । ବଇଁଶୀର ସ୍ୱର ପାଖ ହେଲା, ପଡ଼ିଆ ଉପରେ ସରୁ ରାସ୍ତାଏ ରାସ୍ତାଏ ପଞ୍ଚାଏ କିଏ ଆସିଲେ ଭାର ବୋହି, ବନ୍ଧା

ଧରି ବଡ଼ ପାଟିରେ କଥା କହିକହିବା । ଏପାଖର ଦଳ ଆଗକୁ ମାଡ଼ିଲେ, ଏଇ ରାସ୍ତାକୁ କାଟିଦେଇ ଯିବାକୁ ହେବ ।

ଦେଖା ହେଲା, ଅତିହ୍ନା କଷ୍ଟ ପଞ୍ଚାଏ, ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଟୋକା, ପାଖେ ପାଖେ ଗୋଟିଏ ଭେଣ୍ଡିଆ । ଭାରି ଆନନ୍ଦରେ ଚାଲିଛନ୍ତି. ଟୋକାକୁ ଟୋକା ଏକାଠି ହେଲେ, ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ପାଖକୁ ଗଲେ । ଟୋକାମାନେ କେତେ ପେଖନାରେ ଗପ କରିବାକୁ ପାଖେଇ ଆସିଲେ ।

“ଏ ଆଇ ! ଧୂଆଁପତ୍ର ଅଛି କି ଦେବ ଟିକିଏ ? ...କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲ ?ଏ ବଣରେ ବାଘ ମାତିଲାଣି ?....ଗାଁରେ ମଦ ରାନ୍ଧିଛ କି; ଗଲେ ଦେବ ?” ସେମାନେ ପାଣ୍ଡାକାପାଇ ଗାଁର ଲୋକ, ଟୋକାଟା ଗେଟେଲା ଗାଁର ବୋହୂ । ପାଖରେ ଭେଣ୍ଡିଆ ପାଣ୍ଡାକାପାଇର ଅଭିଆଡ଼ା ଟୋକା, ବାକି ସମସ୍ତେ ତା’ର ନିଜର ଲୋକ । କେତେଥର ଗେଟେଲା ଗାଁ ବାଟେ କନ୍ଧାହାଟକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼େ, ଟୋକାସାଙ୍ଗରେ ବାଟରେ ଦେଖା ଦେଖି । ଟୋକାର ବର ତା’ଠୁ ଦେଢ଼ା ବଡ଼, ଭାରି ମଦୁଆଟାଏ ହେଉ ପଛେ ସେ ସାଓଁତାର ଭାଇ । ଟୋକା ଟୋକାଙ୍କର ଭଲ ପଡ଼ିଲା, ଆପଣାର ବିବାହିତ ଜୀବନ ଖାଇ ଗୋଡ଼େଇଲା ଟୋକାକୁ, ମଦୁଆ ସ୍ତ୍ରୀମୀ ଅତ୍ୟାଚାର କରେ, ବଡ଼ଭାଇ ସାଓଁତା ଉପରେ ପଡ଼ି ସାକୁଲେଇ ବାଁରେଇ ହୁଏ । ଟୋକା ଯେତେ କହେ ନାହିଁ ନାହିଁ ଗେଟେଲା ଗାଁରେ ଅଟକେଇ ରଖାହୁଏ ତାକୁ । ସ୍ତ୍ରୀମୀକୁ ସପା କହିଦେଇସାରିଛି ଦଶଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ “ତତେ ମୋର ଦରକାର ନାହିଁ” । କଷ୍ଟ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଏତିକି କହିଦେଲେ ବିଭାଘର ଭାଙ୍ଗିଯିବ । ତଥାପି ସେ ଆସିପାରି ନ ଥିଲା । ସୁତୁରା ସୁତୁରି ହୋଇ, କନ୍ଧାହାଟରୁ ଏଣେ ଏଣେ ଆଜି ସେ ଛୁ’ - ଏଣିକି ସେ ମୁକ୍ତ ।

ଟୋକାମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ବଢ଼ିଲା, ଘର ଛାଡ଼ିଲା ବୋହୂ ସହାନୁଭୂତି ପାଇ ଖୁବ୍ ଉତ୍ସାହରେ କହିଲାଗିଲା କେତେ ଅତ୍ୟାଚାର ପରେ ସେ ନୂଆ ସ୍ତ୍ରୀମୀ ଠିକ୍‌କରି ବାହାରି ଚାଲିଆସିଛି । ସେ ନୂଆକଥା କରି ନାହିଁ । ମନ ନ ମାନିଲେ ନୂଆ ସ୍ତ୍ରୀମୀ କରିବାକୁ କଷ୍ଟ ଦେଖରେ ଅଧିକାର ରହିଛି । ନିଜର ମନ ଖୁସିରେ ପଛକୁ ପିଠି ବୁଲେଇ ଦେଇ ଚାଲି ଆସି ପାରିଛି ସେ । ତା’ର ସ୍ତ୍ରୀମୀ ତା’ର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ । ପୁରୁଣା ବର ଜାଣିବ, ମଦନିଶା ଛାଡ଼ିଲେ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଧରି ଖୋଜି ଆସିବ, ହୁଏତ ସେ ଏଣିକି ତା’ର ଅଧିକାର କ୍ଷତିପୂରଣ ଟଙ୍କାରେ, ସ୍ତ୍ରୀ ଠିକ୍‌ ହେଁ । ଠେଙ୍ଗା ବାଡ଼ି, ଧନୁ ବର୍ଣ୍ଣା ବି ଲାଗିପାରେ କଷ୍ଟ ଟୋକାଏ ହସରେ ଉଡ଼େଇଦେଲେ ସେମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛନ୍ତି । “ଯାଉଛି ଆଇ, ଅଟକିଗଲୁ ଘଡ଼ିଏ, ଅନ୍ଧାର ପଡ଼ିବ ।”

ଖଣ୍ଡେତୁର ଚାଲିଯାଇ ଧାନ୍ତାମାନେ ଗୀତ ବୋଲିଲେ ଲମ୍ବେଇ ଲମ୍ବେଇ - “ଆଜି ଆମର ଭାଗ୍ୟ ଭଲ, ଦେଖ କେମିତି ପିଞ୍ଜରା ଖୋଲିଦେଇ ଉଡ଼େଇ ନେଇ ଚାଲିଛି ବଣର

ଚଢ଼େଇକୁ ଆମର ସାଙ୍ଗୀ ପାଇଁ - ଆଜି ଆମର ସବୁ ଭଲ ଥିଲା, ଅଳ୍ପକେ ଫିଟିଗଲା ଏତିକି ପାଇଁକି ଯେ ତୁମେ ଦେଖା ଦେଇ ପୁଣି ଲୁଚିଗଲା । ତୁମେ ବି ବଣର ଚଢ଼େଇ, ଆମ ସାଙ୍ଗେ ଉଡ଼ିଯିବାକୁ ତୁମେ ଚାହଁ ନାହିଁ; କାହିଁକି ଦେଖା ପଡ଼ିଗଲା ତୁମେ ଏଣିକି ଅନ୍ଧାରି ବାଟ ଖାଲି ଭାରି ଭାରି -”

ଗୀତର ଲହରୀ ଦୂରରେ ମିଳେଇ ନ ଯାଉଣୁ ଟୋକାମାନେ ଏକତାନରେ ତା’ର ଜବାବ ଦେଲେ - “ଆମେ ପିଞ୍ଜରାର ଚଢ଼େଇ ନୋହୁଁ ସାଙ୍ଗୀ, ଆମେ ବଣର ଚଢ଼େଇ: ତୁମେ ବଣର ଚଢ଼େଇ, ଖୋଜୁ ନାହିଁ ତ ବନ୍ଧୁ, ତୁମେ ଖୋଜୁଛ ପିଞ୍ଜରାର ଚଢ଼େଇ, ନ ହେଲେ କି ତୁମେ ଆସି ନ ଥାନ୍ତ ବିଦେଶୀ, ଯାଅ ଯାଅ, ଶୁଭ ହେଉ ରାତି -” ଗୀତର ରା ମିଳେଇଗଲା, ଏଣିକି ହସ ଆଗେ ଆଗେ, ମଝି ଦଳରେ ଡର୍କ, ପଛ ଦଳରେ ସମାଲୋଚନା ।

ସଞ୍ଜ ପଡ଼ିଆସିଲା, ଗାଁ ବିଲୁଆ ବୋବେଇଲେ । ବଣ ବୁଲାଇ ବେଶି କିଛି ହୋଇ ନାହିଁ, କେବଳ ଶେଷର ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଚିକିକ । ସେଇ ଅତିହ୍ନା ଝିଅଟି, ପରଠି ନିର୍ଭର କରି ପାହୁଣ୍ଡ ମେଲିଛି ଯେ ଅଜଣା ବାଟରେ । ସମସ୍ତିକର ହେମ୍ପଡ଼ ସେ, ସମସ୍ତିକର ଧମକର ମୂର୍ତ୍ତି, ଥା - ଥା - ମା - ମା ସନ୍ଦେହର ଶତ୍ରୁ, ନିବେ ଗଡ଼େ ନିଜେ ଭାଙ୍ଗେ, ନିତିଦିନିଆ କନ୍ଧ ଝିଅ । କେମିତି ଜଳିଉଠୁଥିଲା ତା’ର ମୁହଁଟି ନ୍ୟାୟର ଡେଇଁରେ, ସେ ଆପଣାର ସମାଜକୁ ଚିହ୍ନିଛି, ଜାଣିଛି ନିଜ ସମାଜର ନ୍ୟାୟ ଅନ୍ୟାୟର କଥା । ଅପମାନ ସହିବା, ଅବହେଳା ଅନାଦର ସହିବା ସେଥିରେ ଅନ୍ୟାୟ, ଆପଣାର ରୁଚି ବିରୋଧରେ ମୁହଁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବା ସେଥିର ପାପ । ସର୍ବଜନ୍ମା ନାରୀ ତା’ର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରଖୁଛି, ପୁରୁଷ ହରେଇଥାଉ ପଛେ, ଦୁର୍ବଳ ପୁରୁଷ ତିଆରି ଗୋଷ୍ଠୀ ହରେଇ ଥାଉ ପଛେ ।

ଗାଁ ବାହୁଡ଼ାଣି ବାଟେ ବାଟେ ଖାଲି ସେହି ଗପ - ।

ମାଘର ସଞ୍ଜ । ଏଣିକି ଶୀତ ଥାଉ ଅନ୍ଧାର, ସବୁ ଶୀତ ସବୁ ଅନ୍ଧାର ମାଡ଼ି ଦଳି ବାଟ ଚାଲିଥିବ ସେ ବଣୁଆଁ ଆଦର୍ଶ । ସେଥିରେ ଭଲମନ୍ଦର ବିଚାର ନାହିଁ, କେବଳ ଗୋଟାଏ ଆଦର୍ଶ, ଯାହା ପଛରେ ଗୋଡ଼େଇ ଯିବାକୁ ମନ ହୁଏ ।

ପୁଣି ପୁଣି ତା’ର ଛାତିରେ ଢୁଳାଉଥିଲା । ଆଲୁଅ ଗଲେ ତାକୁ ନିଦ ଧରେ । ପୁଣି ଭାବୁଥିଲା ବହୁତ କଥା । ଦିଉଡ଼ୁ ଫେରିଆସି ଚାଲିଯିବଣି କ୍ଷେତକୁ । ଏ ଯେଉଁ ଟୋକାଟା ଥାଉ ଜଣକର ହାତଧରି ଚାଲିଗଲା, ସେମିତି ଦିନେ ତା’ର ଥାଉ ଦିଉଡ଼ୁର ସ୍ନେହ ଅଟକ ଥିଲା, ଦିଉଡ଼ୁ ବଦଳିଛି, ଏଣିକି ଥାଉ ତା’ର ମନ ଏପରି ନାହିଁ ସେ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଥିବ କେତେବେଳେ ପୁଣି ଫେରିବ । କାହିଁକି ଏପରି ବଦଳିଗଲା ଦିଉଡ଼ୁ, କ’ଣ ପୁଣିର ଅପରାଧ ? କେତେଥର ଅଭିମାନ ହୁଏ ଦିଉଡ଼ୁ ତା’ର ଅଭିମାନ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରେ ନାହିଁ । ସେଣିକି ତା’ର ମୋଟେ ନିନ୍ଦା ନାହିଁ । ଅଭିମାନ ଆପେ ହୁଏ ଆପେ ମରେ, ଛାତି ତଳେ ତଳେ କେତେ କୋରଡ଼ ରଖୁଯାଏ ଦିନୁଦିନ ।

ଦିଉଡ଼ୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରେ ନାହିଁ, କିଛି କରେ ନାହିଁ ସେ, ତା ବି ତା'ର ବଦଳିବାର ଚିହ୍ନ, ସ୍ତ୍ରୀର ମନ କୁକୁରର ନାକପୁ ବେଶି ବାରିପାରେ, ଖାଲି ବାରିନେଇ ବୁଝେ ତା'ର ସ୍ବାମୀର ମନ ଭାସିଚାଲିଲା ଆଉ ଗୋଟାଏ ଝୋଲାରେ ।

ପୁୟୁର ବଳ କମିଛି, ସେତକ ସେ ନିଜେ ବୁଝିପାରେ, ତାହା ଉପରେ ପୁଣି ଧନ୍ଦା ବଢ଼ିଛି, ସବୁ ଧନ୍ଦା ଏଇ ଛୋଟ ମଣିଷଟି ପାଇଁ । ପୁୟୁ ତାକୁ କ୍ଷୀର ଖୁଆଏ, ଗୋଲ କରେ, ଅଜାଣତରେ ଆଖିରେ ଲୁହ ଟଳ ଟଳ କରେ, ମନ ଭିତରେ ଅଜସ୍ର ପ୍ରଶ୍ନ, କଅଁଳା ପିଲା ମା' ମୁହଁକୁ ବଳବଳ କରି ଅନାଏ, ଜବାବ ମିଳେ ନାହିଁ ତାଠୁ । ମନର କୋହ ଆପେ ଆପେ ନିଭେ, କିନ୍ତୁ ଦିନେ ଦିନେ କେଉଁ କଥାରୁ କେଉଁ କଥା ମନେପଡ଼େ, ଯେପରି ଆଜି ବେଳକୁଡ଼ାଣିରେ ଏଇ ଅତିହ୍ନା ବାଟୋଇ ଝିଅଟି ।

ଜୀବନର ରସ ମନଟାକୁ ଲୁଚୁଛୁଛୁ କରିଦିଏ, ଆପଣା ଭିତରେ କେତେ କଣ ସୁଖର ସ୍ବପ୍ନ ଝଙ୍କଝଙ୍କ କରେ । ମଡ଼ାବାଟର କଳର ଚେତନା ଆସେ କେଉଁ ନୂଆ ରୂପର ନୂଆ ସୃଷ୍ଟିର, ପୁଣି ଉଭେଜନା ଜଳିଯାଇ ଛାଡ଼ିଯାଏ ଅଜ୍ଞାର ପାଇଁ । କାମ କରିବାକୁ ମନକରି ମଣିଷ ଦେଖେ ତା'ର ମନଟି ନାହିଁ । ଉଇଁହୁଙ୍କା ଉପରେ କଅଁଳ ଲତାର ଜାଲ ଲୋଟେ, ଫୁଲ ଫୁଟେ, ତଳର ଥୁଣ୍ଡା ଗଛ କେଉଁ ଦିନୁ ଖତିରା ହେଲାଣି ।

ପୁୟୁ ତୁନିତାନ୍ତି ଚାଲିଥାଏ । ପୁରୁଲି ଚହଳ ପକାଉଥାଏ, ଛାଡ଼ିଆସିଥିବା ସ୍ବୟଂବର ଝିଅଟିର କଥା ସରି ନ ଥାଏ ତାଙ୍କ ମେଳକୁ ।

“ସତେ ଲୋ ପୁଲୁମେଁ, ଛାଡ଼ିଦେଲେଁ ସିନା, ରାତିଟା ଆମ ଗାଁରେ ତାକୁ ରଖିନେଇ ସକାଳୁ ବିଦା କରିଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା, ରାତି ଶୀତ ବଣବାଟ - ”

“କିଛି ଦରକାର ନାହିଁ ପୁରୁଲି, ବଣବାଟ ତା'ର କଣ କରିବ ? ତା'ର କର୍ମ ସକ୍ଷମ ପଡ଼ିଛି, ମଦୁଆ ଦରହକୁଡ଼ା ଚିଡ଼ୋଳ ବର ଛାଡ଼ିଦେଇ ଭଲ ବର ଯୁଆନ ବରର ହାତ ଧରି ଯେ ନୂଆ ଘର କରିବାକୁ ଯାଏ ତା'ର ମନରେ ଡର ଭୟ ଥିଲେ ସେ ନିଜ ସୁଖ ନିଜେ ତିଆରି କରି ନ ଥାନ୍ତା ।”

“ଭାରି ଭଲ ଟୋକାଟିଏ ଲୋ - ”

“ହଁ ହଁ । କିନ୍ତୁ ଯାହା କହ, ଆମ ଗାଁରେ ରାତିକ ରହିଯାଇଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା, ବାଟରେ ଯଦି ତାକୁ ବାଘ ଖାଇବ... ।”

“ନ ରହିଲେ ନାହିଁ, ଚଢ଼ତ ଲାଗିଲେ ଯିବା ତାଙ୍କ ଗାଁକୁ । ବାଟରେ ତ ଚିହ୍ନଟିହି ହେଲେ, ଗଲେ କ'ଣ ପଚାରିବେ ନାହିଁ କି ?”

ପଛରୁ ବୁଢ଼ୀମାନେ ଥଙ୍ଗାକଲେ, “କିଲୋ ରବେଇ ଖବେଇ ହଉତ କାହିଁକି, ତୁମେ ବି ଗଲ ନାହିଁ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବାଟ ବଳେଇ ଦବାକୁ ? ଡର କଣ, କେତେ ତ ଧାନ୍ଡ଼ା ଥିଲେ - ”

“ନାହିଁ ନାହିଁ, ତାଜି ଆଣିଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା, ଆମ ଟୋକାମାନେ ନାଚିଥାନ୍ତେ, କଟିଥାନ୍ତା ରାତିଟା ଭଲ । ଦେଖିଲ ନାହିଁ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ପଟିଗଲେ ସେ ରାତିରେ ମିଟିଂଗାଁ ଭେଣ୍ଟିଆମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ।”

ଆଗର ଟୋକାମାନେ ବହେ ହସିଲେ । କାନ୍ଧକୁ କାନ୍ଧ ହାତରେ ଝାଙ୍କି ଧରି ହସି ହସି ନାଚ ନାଚି ଚାଲିଲେ ଗାଁ ଭିତରକୁ ।

ପୁରୁଲିର ମନେ ପଡ଼ିଲା ମିଟିଂ ଗାଁର ବେଣୁ କନ୍ଧ ।

ବନ୍ଧନ ନାହିଁ, ବାଧା ନାହିଁ, ଜୀବନଟା ସେଡ଼େ ନୀରସ ନୁହେଁ ଯେପରି ମଣିଷ ଭାବେ ବେଳେ ବେଳେ, କେବଳ ଡୋରରେ ଗଣ୍ଠି ପକେଇ ପକେଇକା ଦିନଗୁଡ଼ାକ ଗଣିବାକୁ ହୁଏ, ପୁରୁଲି ଭାବିଲା ।

ଗୋଟି ଗୋଟିକିଆ ତରା ଫୁଟିଥିଲେ, ଅନ୍ଧାରରେ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଆଲୁଅ ଜଳିଥିଲା ।

॥ କୋଡ଼ିଏ ॥

ମିଣିଆପାୟୁର ଫସଲକଟା ସରି ଆସିଥାଏ । କ୍ଷେତସବୁ ଖାଲି ଖାଲି ଖାଁ ଖାଁ । କ୍ଷେତ ମଝିରେ ଜଗୁଆଳିଙ୍କ କୁଡ଼ିଆରେ ପିଲାଏ ବସି ଖେଳ ଖେଳନ୍ତି ଦିନବେଳେ, କିଏ ଖୁଣ୍ଟରେ ଚଢ଼େ, କିଏ ଖୁଣ୍ଟ ଧରି ଧରିକା ମାଙ୍କଡ଼ ପରି ଖସେ ପଦା କ୍ଷେତରେ ।

ଅନେଇଁଲେ ଅରାଏ ଅରାଏ ଦିଶେ ଚନ୍ଦ୍ରା, ମଝିରେ କହରା ସେମେଟା କ୍ଷେତ, ପଛୁଆଣି ଫସଲ, କ୍ରମେ ସେତକ ବି ଉଠିଯିବ ।

ଦିଉଡୁ ସାଉଁଡାର କାମ ସରିଆସିଥିଲା । ବର୍ଷଯାକର କାମର କମାଣି କଟେଇ ବାନ୍ଧିନେଇ ସେ ଆଉ ଲୋକ୍ଷୁ କନ୍ଧ ଘରେ ପୂରେଇ ସାରିଛନ୍ତି, ଆଉ ଗଣ୍ଡାଏ ଅଳସି ରହିଛି, ସେ ବି ଯିବ ।

ଏଣିକି ଚାଷୀର ହାଲୁକା କାମ, ଫସଲ ସାଇତି ରଖିବ, ଆସନ୍ତା ଫସଲ କଥା ଭାବିବ; ହାଟ ବୁଲିବ । ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ କାମ ଭିତରୁ ଛୁଟି ନେଇ ଟିକିଏ ବଇଁଶୀ ବଜେଇବ, ବସି ବସି ଧୁଞ୍ଜିଆ ଧୂଆଁ ପିଇ ପିଇ ଗପ କରିବ, ସବୁ ମାନ୍ଦା ମାନ୍ଦା ।

ଏଣିକି ଘରେ ବେଶି ବେଳ । ଚାରିଆଡ଼େ ଆନନ୍ଦର ଧୂମ୍, ରାତିରେ ନାଚ । ଆଉ ଠିକ୍ ମଣିଷର ଦରକାର ଅନୁଭବ କରି ମଣିଷର ଅବସରକୁ ସରସ କରିବା ପାଇଁ ମହଲ ଗଛରୁ ପାଟିଲା ମହଲ ଝଡୁଛି । ପର୍ବତ କନ୍ଦର ଭିତରେ ଝୋଲା ନଈ କୂଳେ କୂଳେ ଲାଗିରହିଛି ମଦରନ୍ଧ୍ରା ମଉଛବ ।

ସେଦିନ ଦି'ପହରରେ ଦିଉଡୁ ପଦାକୁ ବାହାରିଥିଲା । ଘରେ ବସି ବସି ଖରାପ ଲାଗୁଥାଏ, କାମିକା ଲୋକକୁ ଘରେ ବଡ଼ ଅଡୁଆ ଲାଗେ । ସେଠି ପୁରୁଣା କତରା ପରି

ସେହି ଏକାରକମ ଦୃଶ୍ୟ, ଛୁଆଟିକୁ କାନିରେ ଜାକି ମା'ଟି, ଅକାମରେ କାମରେ ମାତିଛି ତା'ର ଭଉଣୀ; ଏଇଟା ଏଠୁ ନେଇ ସେଠି ସେଠୁ ନେଇ ଏଠି ରଖୁଛି, ଦୁଆରେ ସବୁଦିନ ପରି ଚାରିକାତ ମେଲାଇ ଦେଇ ଦସ୍ତ କୁକୁର ଘୁକୁଡ଼ି ମାଡୁଛି, ଓଠ ଉପର ଫୁଲିଉଠୁଛି, ଦବିଯାଉଛି, ଫୁଲିଉଠୁଛି, ଦବିଯାଉଛି, ଲେଞ୍ଜୁ କଷ ନାହିଁ ।

ଦିଉଡୁ ଗାଁ ଏ ମୁଣ୍ଡରୁ ସେମୁଣ୍ଡ ଗଲା, ଦି' ପାଖରେ ମଣିଷ ସାଲୁ ସାଲୁ, କୁଟାକୁଟି ବଛାବଛି ଲାଗିଛି ସାଇତା ଫସଲର, ଲଙ୍କାମରିଚ ଶୁଖୁଛି । ଧୂଆଁପତ୍ର ଶୁଖୁଛି, କେଉଁଠି କିଏ ବସି ବସି ଦଉଡ଼ିଖଟ ବୁଣୁଛି । ବୁଢ଼ାମାନେ କାନ୍ଧକୁ ଆଉଜି ବସି ପାଣିଟିଆ ଆଖି ଗଡ଼େଇ ଗଡ଼େଇ ଧୂଆଁ ପିଉଛନ୍ତି । ପିଲା ଖେଳୁଛନ୍ତି । ଗାଁର ଏମୁଣ୍ଡରୁ ସେମୁଣ୍ଡ ଖାଲି ଏଇ ଦୃଶ୍ୟ । ଗୋଟିଏଠି ଅଳସୁଆ ଟୋକା ପଞ୍ଚାଏ ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ଗାଁର ବଡ଼ ଢୋଲରେ ପାହାର ପକୋଉଛନ୍ତି । ଦିଉଡୁକୁ ବିରକ୍ତ ଲାଗୁଥାଏ । ଦିନାକେତେ ହେଲା ବିରକ୍ତ ଲାଗୁଛି । ସିଧା ସଳଖ ମାଡ଼ି ଯିବାକୁ କୌଣସି ବାଟ ଦିଶୁ ନାହିଁ । ଜୀବନଟା ଉଦ୍‌ବେଶ୍ୟହୀନ । ଖରାର ତେଜ ଆହୁରି ତୀକ୍ଷଣ ଭାବେ ମନ ଭିତରଟାକୁ ହସୋଉଛି ଦିନୁ ଦିନ, ଅଳ୍ପ ମିଠା ଅଳ୍ପ ଖଟା ଦରୋଟି ଆମ୍ବପରି ଶୀତୁଆ ଉଷୁମ ଚକତ ପାଖୁଆ ଖରା । ବାହାରେ ତା'ର ଜବାବ ଖୋଜୁଛି ମଣିଷ, ଜବାବ ନାହିଁ । ଚିଡ଼ି ମାଡୁଛି ।

ବୁଆ ମିଳିଥିବା ସର୍ଦ୍ଦାରପଣ ସାଉଁଟାଗିରିରେ ଛାତିଟା ଫୁଲେଇ ଦିଉଡୁ ଚାରିଆଡ଼କୁ ନିଘା ପକାଏ । ମନେ ମନେ ଖୋଜେ କେତେ ଫୁଲ ଚନ୍ଦନ ଅର୍ଘ୍ୟ ଧୂପ । ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମିକ ସାତପଇଁକୁ ଉଠିଉଠିକା ଚାଲିଯାଏ ଗୋଟାକ ପଛେ ଗୋଟାଏ ହୋଇ ପର୍ଯ୍ୟାୟ । ମାତିଲା କ୍ଷଣ ପରି ଶିଙ୍ଗକୁ ମାଟିରେ ସାଉଁଳି ପାଉଁଳି ବେକ ଫୁଲେଇ ଆଗକୁ ଅନେଇବାକୁ ସେହି ଅତି ଅତୀତର ମନର କେଉଁ ଆଦିମ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ପଦାକୁ କଷି ନେବାକୁ ମନ କରେ, ଦିଉଡୁ ସାଉଁଟା ତା'ର ଭଉର ପାଏ ନାହିଁ । ଚକତର ଧାସ ମତାଏ, ବାହାରକୁ ଅନେଇଲେ ମନେପଡ଼େ ବୁଢ଼ା ଲେଞ୍ଜୁ କଷର ହାତୁଆ ମୁହଁ, ସେଥିରେ ଗୋଟାଏ ଅବଞ୍ଚାର ଡାଙ୍ଗିଲ୍ୟର ବଙ୍କା ହସ । ଦିଶେ ପୁୟୁର ମୁହଁ, ଶୁଖିଲା ସେମେଟା ନୀରସ, ପୁୟୁର ଆଖି ଆଉ ବୁଦାବଣ ଭିତରେ ଅଣ୍ଟାଳି ଅଣ୍ଟାଳି ଦିଉଡୁକୁ ଖୋଜେ ନାହିଁ, ଦେଖିଲେ ଶକିଯାଏ । ତା'ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହେ ବକଟେ ପିଲା ଚାରିପାଖେ । ଦିଉଡୁ ସବୁ ଖୋଜେ, କାହାଠି କିଛି ପାଏ ନାହିଁ । ଲାଗେ ଯେପରି ତାକୁ ରୋଗ ହୋଇଛି । ନିଦ ନାହିଁ, ଆଖି ଦି'ଟା କସରା କସରା । ଚାରିପାଖରୁ ଟାଣି ଧରିଲା ପରି । ଏଇ ତା'ର ସଂସାର ଉପରେ ବିଦ୍ରୋହ ଯେ, ସେ କାମିକା ଲୋକ ଅଥଚ କାମ ଶେଷରେ ଟିକିଏ ବି ଶାନ୍ତି ନାହିଁ । କେହି ତା'ର ମହତ୍ତ୍ୱ ବୁଝି ନାହାନ୍ତି କି କେହି ପାଛୋଟି ଆସୁ ନାହାନ୍ତି ତା'ର ଝାଳ ପୋଛି ଦେଇ ଟିକିଏ ବିଞ୍ଚଣା ବୁଲେଇବାକୁ ।

ଦିଉଡୁ ସାଉଁଟା ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଅଟକି ଅଟକି ରହି ଆଗକୁ ଚାଲିଲା, ଅଣ୍ଟାରେ ହାତ ଦେଇ ଖୋଲା ଦେହରେ ଖରା ଦେଇ ଦେଇ ଅଳସ ବାହାଣୀରେ ସେ ଟିକିଏ ବାଟ

ମୁହଁରେ ଅନେଇ ରହେ, କିଛି ନ ବୁଝି ଅନ୍ୟ । କେହି ଉଠି ଆସନ୍ତି ନାହିଁ । ଆଗକୁ ଚାଲେ ।

ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ଟିକିଏ ଅଲଗା ହୋଇ ବାରିକର ଘର । ସେ ଜାତିରେ ତମ୍ବ, ତେଣୁ ସେ ତପାବ୍ । ଅଲଗା ହୋଇ ସାଉଁଡ଼ିଏ ଛୋଟ ଛୋଟ କୁଡ଼ିଆ । ଚାଳ ଦଦରା ଓଲଟା । ଚାରିପାଖେ ଭଙ୍ଗା ବାଡ଼ର ଧୂଂସାବଶେଷ । ଭିତରେ ଅବର୍ଜିଆ ହୋଇ ପୁଲାଏ ପୁଲାଏ ଦରମଲା ଖାଣିଆ ଗଛ ଛଡ଼ପରି ଉଠିଛି । ଘାସରେ କଖାରୁ, ଲାଉ ଲଟା ମାଡ଼ିଛି । ପାଉଁଶ ଅସନା କୁଡ଼ କୁଡ଼ । ପାରା କୁକୁଡ଼ା ପକ୍ଷୀ । ହାତୀ-ଅକ୍ଷରୁ ଛିଣ୍ଡାଲୁଗା ଛିଣ୍ଡାକନା ଶୁଖୁଛି, ଚାଳରେ ଠାଏ ଖୁରା ସହିତ ଗୋଟାଏ ଗୋରୁର ଗୋଡ଼-ହାଡ଼ । ସେମାନେ ଅଜାତି, ତମ୍ବ, ଦୁନିଆଁର ବିଶ୍ୱାସରେ ମଣିଷ ଶ୍ରେଣୀରେ ସବୁଠୁ ସାନ, ତାଙ୍କର ମାନ ନାହିଁ ଅପମାନ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆତ୍ମସମ୍ମାନର ବଡ଼େଇ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ କି ଚେଷ୍ଟା ନାହିଁ ।

ତମ୍ବ ଘରର ହତଶ୍ରୀକ ପଣିଆଁ ଦେଖୁ ଅନୁଭବ କଲାଭଳି ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁତାର ଚେତନା ନ ଥିଲା । ଅବର୍ଜିଆ ବାରିପଟେ ବାଳମୁଣ୍ଡାର ଭାରିଯା ସୋନାଦେଇ ବସି ବସି ବାଳ ଶୁଖୋଉଛି, ଦିନ ଦି'ପହର । ଗାଧୋଇ ସାରି ଆସି ଛିଣ୍ଡା ସାନ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିଏ ପିନ୍ଧି ସେ ବସିଛି, ଅଲଗା ବାଳ । ଦିଉଡ଼ୁ ମାଷେଇଲା । ତମ୍ବଘରର ବାରିପଟେ ଅସନା ଗମରା ଗନ୍ଧ । ମଡ଼ିଆ ଧେଡ଼ କୁକୁରଟିଏ ଅଳିଆ ଗଦାକୁ ଆଂପୁଡ଼ିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ପାଖରେ କୁକୁଡ଼ା ପଲେ କିଲିବିଲି ହେଉଛନ୍ତି ।

ସେମିତି କୁକୁର ପରି କାନ୍ଦ ଉପରକୁ ଅତେଲିଆ ଜଟ ଝାଡ଼ିଝାଡ଼ିକା ଜିକି ଜିକି ଦାନ୍ତ ଧାରେ ବାହାର କରି ହାତୁଆ ଗାଳରେ ମୁରୁକି ହସି ବାରିକ ଭୂଷାମୁଣ୍ଡା ଉଠି ଆସିଲା । ତା'ର ପଛେ ପଛେ କୌପୁନି ଖଣ୍ଡେ ମାରି ତାଙ୍ଗ ଖଣ୍ଡେ ଧରି ଧୂଳି ସରସର ହୋଇ ନହକା ଭେଣ୍ଡିଆଟି ବାରିକର ପୁଅ ତୁରୁଙ୍ଗା । ଅତି ବିନୟ ଦେଖାଇ ବେକ ହଲେଇ ହଲେଇ ବାରିକ କହିଲା, “ସାଓଁତା, ସାଓଁତା, ଖୁଆପିଆ ସରିଲାଣି ? କୁଆଡ଼େ କୁଆଡ଼େ ବାହାରିଛୁ ଖରାଟାରେ ?”

ବାରିକ୍ ଖୁସାମତ କରେ । ସାଓଁତା ତଳିଆ ବାରିକ୍ ସେ । ସାଓଁତା ଗାଁର ନାଇକ । ପ୍ରତି ରଇତଠୁ ଖଜଣା ଅସୁଲ କରି ରଜାଘର ଅମିନ ରିବିନିଂକୁ ଖଜଣା ଦେଇଦେବ । ଗାଁର ହାନି ଲାଭ ବୁଝିବ । ସେ ଗାଁର ବଡ଼ଲୋକ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମାନ୍ୟତା ପାତ୍ର । ବାରିକ୍ ସାଓଁତାର ହାତବାରିଣି, ତା'ର ହୁକୁମ୍ ନେଇ ଗାଁ ଭିତରେ ଯାହା ଦରକାର ପଡ଼ିବ ସେ କାମ କରିବ । ରଇତଙ୍କ ଘରକୁ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଦଉଡ଼ ଲଗେଇବ । ସାଓଁତା ଯୁଆଡ଼େ କହିବ ସେଆଡ଼େ ସେ ଯିବ, ଗାଁ ଜରିବ । ତା'ର ଭଲମନ୍ଦ କଥା ସାଓଁତା ଖୋଜାଲୋଡ଼ା କରେ । ବାରିକ୍ କାମ ପାଇଁ ଜମି ଦିଏ । ଖୋରାକି ଦିଏ । ରଇତମାନେ ଘର ପିଛା କିଛି କିଛି ତାକୁ ଦିଅନ୍ତି । ବାରିକ୍ ଚଳିଯାଏ ।

ଯେତେ କୃଷକଙ୍କ ସହ ତମ ବାରିକର । ଘର ଭାଙ୍ଗିବା, ଘର ଯୋଡ଼ିବା, କଢ଼ିଆ ଭେଜବା, ଶଳା ଦେବା ସହ । ସ୍ୱଭାବତଃ ତମର ମୁଣ୍ଡ ପିଲାଦିନୁ ଉର୍ବର । କେବଳ ସେଥିରେ ଦୁଷ୍ଟାମି ବୁଦ୍ଧି ସବୁବେଳେ ଖେଳୁଥାଏ । ଏତିକି ଯାହା । ତମ ନିଜେ ପରିଶ୍ରମକାତର, ତେଣୁ ଖୋରାକି ଗଣ୍ଡାକ ସଜ୍ଜିଲ କରିବା ପାଇଁ ଫିକର ବାହାର କରିବା ତା'ର ଏକପ୍ରକାର ବ୍ୟବସାୟ । ଭୂଷାମୁଣ୍ଡା ପାକଳ ବାରିକ୍, ତା'ର ବୁଝିବାକୁ ବାକି ନ ଥିଲା ଯେ ଦିଉଡ଼ୁ ସାଉଁଡ଼ା ଟୋକା ହେଲେବି ତା'ର ହାକିମ, ତା'ର ସବୁ ଭଲ ମନ୍ଦର ଚୁଟି ସାଉଁଡ଼ା ହାତରେ ।

ଅଳସୁଆ ନିକମା ଅବସର ବେଳେ ବାରିକର ବାକ୍‌ଚାତୁରୀ ମନ୍ଦ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । “ସାଉଁଡ଼ା ତୁ, ହେଲେ ବାରିକ୍ ଅଛି ବୋଲି ଟିକିଏ ଠେକେଇ ହେଲୁ (ଅଟକି ଗଲୁ) ତ, ଆମେ ତୋର ଗୁ-ମୂତ ଖାଇ ପଡ଼ିରହିଛୁ । ସରବୁ ସାଉଁଡ଼ା ମୋ’ ବାପା ପରି ଥିଲା । ତୁ ମଧ୍ୟ ମୋର ବାପା ପରି । ଜିଆଇଲେ ତୁ, ମରାଇଲେ ତୁ, ତୁ ତ ସବୁ ।”

ପଛଆଡ଼ୁ ସୋନାଦେଇ ଚାହିଁଥାଏ । “କ’ଣ କରିବି ମୋର କପାଳ ସାଉଁଡ଼ା ସବୁ କପାଳ । ମୋର ବାପାପରି ସରବୁ ସାଉଁଡ଼ା ମରିଗଲା” ବାରିକ୍ କାନ୍ଦିପକେଇଲା “ଟୋକା ଦିନେ, ଠିକ୍ ତୋରି ପରି ହୋଇଥିଲା, ଏମିତି ଗାଗଡ଼ (ଦେହ) । ଯେତେ ଲୋକ ଥିଲେ ବାରିହୋଇପଡ଼େ ।” - “ମୁଁ ବି, ସବୁ ପ୍ରଭୁ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ସେବା କରି ପଡ଼ିରହିଛି, ଯେ ଯେତେ ଆସିଲେ ଗଲେ । ଶଳା ବୋଲି ଗାଳି ଦେଇଛନ୍ତି ସିନା, ଆଉ କିଛି କହି ନାହାନ୍ତି । ମୁଁ ମୋର ପିଲା ସମସ୍ତେ, ଆମେ ତୋର କୁକୁର, ଦେଖୁଛୁ ତ ।” ବାରିକ୍ ବାୟାପରି କଥା କହେ, କଥାରୁ କଥାକୁ ଡିଏଁ, ବୁଝିଭାଷି ନୂଆକଥା ଅଜାଡ଼େ ।

“ବୁଝିଲୁ ସାଉଁଡ଼ା, ସବୁ ଆମର କପାଳ । ଜମି ଏତିକି ଟିକିଏ ହଉଛି, କୁଟୁମ୍ବ ବଡ଼, ଖାଦି ଅଣ୍ଟୁ ନାହିଁ । ସାଉଁଡ଼ା କହିଥିଲା ଆଉ ଖଣ୍ଡେ କୋଉଠୁ ଦବ ବୋଲି, କାହିଁ ଦେଲା ? ଆପେ ତ ମରିଗଲା ।”

ପୁଣି ବାରିକ୍ ସୁଁ ସୁଁ ହେଲା । ସେ ଦେଖିଲା ଦିଉଡ଼ୁ ସାଉଁଡ଼ା ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଅଛି, ପଛକୁ ଅନେଇ ରହିଛି, ପୁଣି କହିଲା, “ଦେଖୁଲୁ ମୋର କପାଳ ସାଉଁଡ଼ା, ଏଇ ଟୋକାକୁ ବର୍ଷେ ହେଲାଣି ଆଣିକରି କେଲାର ଗାଁରୁ, ତା'ର ବାପକୁ ତିନିକୋଡ଼ି ଟଙ୍କା ଝୋଲା ଦେଲି, ଆଣିଥିଲି ପୁଅ ଘର କରିବ ବୋଲି । ଏମିତି ବୋହୂ ସାଉଁଡ଼ା କ’ଣ କରିବି କପାଳ, ପୁଅ ବୋହୂର ପାଖ ମାତୁ ନାହିଁ, ବୋହୂ କହୁଛି ନିତୁ ନିତୁ (ନାହିଁ ନାହିଁ) କେତେବେଳେ କାହା ସାଙ୍ଗେ (ସଗର୍ଭା ନୂଆ ସ୍ୱାମୀ କରି) ପଲେଇବ ଯେ କେ ଜାଣେ ।”

ଦିଉଡ଼ୁର ସୋର ଆସିଲା । କହିଲା “ପଲେଇବ ? କାହିଁକି ?”

“ପଚାରୁ ପଚାରୁ ସାଉଁଡ଼ା ତାକୁ ପୋ’ର ସାଙ୍ଗେ ଜାତି (କଢ଼ିଆ) ଲାଗିବ ନାହିଁ, ଲାଗିବ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ, ସବୁବେଳେ ଲାଗିବ, କହିବ କାହିଁକି ମତେ ବୋହୂ କରି ଆଣିଥିଲୁ, - ପଚାରୁ ପଚାରୁ ତାକୁ, - ଏ ସୋନାଦେଇ -”

ସୋନାଦେଇ ହସିଦେଇ ଉଠି ଆସିଲା ବାଡ଼ ପାଖକୁ, ମୁହଁକୁ ତଳକୁ ପୋତି ଠିଆହେଲା, ବାରିକ୍ କହିଲା, “ପଚାର ତାକୁ, କାହିଁକି ପଲେଇବ ? ମୁଁ ଦଣ୍ଡ ଦେଲି କି, ଲୋକରେ ରଖିଲି କି, ପଲେଇଲେ ମୋର ଡିନିକୋଡ଼ି ଟଙ୍କା କିଏ ଦେବ ଯେ ସେ ପଲେଇବ, କହୁ, ମୁଁ ପଛେ ଯାଉଛି ଭାରି ।”

ଦିଉଡୁ ସାଓଁତାର ଆଗ୍ରହ ବଢ଼ିଥାଏ । ସେ ସମସ୍ତିଙ୍କର ହାନିଲାଭ ବୁଝିବାକୁ ହବ୍‌ଦାର, ତା ଶାସନରେ ବାରିକର ବୋହୂ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ପଲେଇବ, - କାହିଁକି ?

“ତୁ ପଲେଇକୁ ?”

ସୋନାଦେଇ ମୁହଁପୋତି ଠିଆହେଲା ।

“କାହିଁକି ପଲେଇକୁ ?”

ଜବାବ ନାହିଁ ।

“କହ, ମତେ ତର ନାହିଁ, ବାରିକ୍ ଅଲ୍ଲା (ହଇରାଣ) କରୁଛି ?...” ସ୍ବର ନୁଆଁଇ “ବାଲ୍‌ମୁଣ୍ଡା ତୋର ଯଦୁ ନେଉ ନାହିଁ ?”

ଦୁହେଁ ଚୁନିତାନି । ଦିଉଡୁ ଖୁବ୍ ଧୀରେ ଧୀରେ ପଚାରିଲା, “ବାଲ୍‌ମୁଣ୍ଡାର କ’ଣ ହୋଇଛି ? କାଇଲା (ବେମାର) ଅଛି କିଛି ? କହ କହ ।”

ସୋନାଦେଇର ମୁହଁ ଝାଲେଇ ଯାଇଥାଏ, ଗୋଟାଏ ଗୋଡ଼ ହଲେଇ ହଲେଇ ପାଦ ତଳେ ଘସୁଥାଏ । ଠିଆହୋଇ ରହି ରହି ବୁଲିପଡ଼ି ସେଠୁ ଚାଲିଗଲା । ଦିଉଡୁକୁ ଶୁଭିଲା ଖାଲି “ଛି-ଛି ।”

ସୋନାଦେଇ ହସି ହସି ଚାଲିଗଲା । ଦିଉଡୁକୁ ହସ ମାଡ଼ିଲା । ଏଇ ସୋନାଦେଇ ତମ ଜାତି ନ ହୋଇ କହୁଣୀ ହୋଇଥିଲେ ବୟସରେ ତା’ର ସ୍ତ୍ରୀ ହେବାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ, ତାକୁ କଣ ସେ ପଚାରିବ, କାହିଁକି ତା’ର ସ୍ବାମୀ ପାଖରୁ ସେ ପଲେଇ ଯିବାକୁ ଚାହେଁ ! ବୁଡ଼ା ବାରିକ୍ ବାୟାଟା । ବାରିକ୍ ପୁଣି ଆସିଲା, କହିଲା, “କହିଲା ନାହିଁକି, ମୁଁ ଜାଣେ କହି ନ ଥିବ, ସେମିତିଟା ସେ, ତା’ର ବାପ ମା’ ତାକୁ ଘୁଙ୍ଗା କରି ଦେଇଛନ୍ତି ପିଲାଦିନୁ । ମାତ୍ର ତୁ ତାକୁ ପଚାର ସାଓଁତା, ତୋର ଯେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛା ପଚାରି ବୁଝ, ମୁଁ ପାରିଲି ନାହିଁ ହଟିଗଲି, ସଞ୍ଜବେଳେ, ପଚାରି ପଞ୍ଚାତି (ପଞ୍ଚାସବ୍ ବୁଝାମଣା) କର ତୋର ଏକଲା ଏକଲା” ବାରିକ୍ ହସିଦେଲା, ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ହସିଦେଇ ସେଠୁ ବାହାରି ଚାଲିଗଲା, ପଛରୁ ବାରିକ୍ କୁହାଟ ମାରିଲା “ମୋର ଜମିର କଥା ହେତାଇବୁ (ମନେ ପକେଇବୁ) ସାଓଁତା, ତୋର ଦୟା ।”

ଦିଉଡୁ ଆଗକୁ ଚାଲିଲା, ଏଥର ଗାଁ ମୁଣ୍ଡ ଶେଷ । କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ, କେବଳ ଯିବାକୁ ମନ ହେଉଛି, ତେଣୁ ଯାଉଛି ।

ଗାଁ ସେମୁଣ୍ଡରେ ହିଡ଼ ପରି କୁଦ ଉଠିଛି, ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡିଆ ଡୋଟା ଜଙ୍ଗଲ । ଦିଉଡୁ ସେହି ଉପରେ ଯାଇ ଠିଆହେଲା । ଛାଇ ପଡ଼ିଛି । ଦଉଳ ହେଲାଣି । ପଣସ ଫୁଲର ମନମତାଣିଆଁ ସୁବାସ । ଗୋଡ଼ ତଳେ ତଳେ ଡିଙ୍ଗ ଅତଡ଼ାରେ ଜଡ଼ା ଗଛ, ସାମ୍ବାରେ ଅତଡ଼ା ଓହ୍ଲାଣି ଗୋଟାଏ ବିରାଟ କୋରଡ଼ ପରି ପର୍ବତ ଗୋଲେଇ ହୋଇ ଉପତ୍ୟକା, ତହିଁରେ କନ୍ଧର ବାରି ବରିଚା ‘କନ୍ଧ-ଗୁଡ଼ିଆ’ ।

ପବନ ଦେଲା, ଦେହକୁ ଭଲ ଲାଗିଲା, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଚମକିପଡ଼ି ଦିଉଡୁ ନିଘା ଦେଲା, ପବନରେ ସଜ ମଦର ବାସ୍ନା । ଖରାରେ ଧୂଆଁ ଦିଶୁ ନାହିଁ ସିନା, ନିଶ୍ଚୟ ମଦ ଅଛି କେଉଁ କନ୍ଧ-ଗୁଡ଼ିଆରେ ।

ଦିଉଡୁ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଲା ।

ଉପରେ ଗାଁ, ତଳେ କ୍ଷେତ, ସବାତଳେ ପାହାଡ଼ ମଝିରେ ଚଟାଣ ପରି ଗହୀର ଜମି, ସଫା ହୋଇଥିବା ଅରମା ଜଙ୍ଗଲର ମୂଳଦୁଆ ଉପରେ । ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଅଞ୍ଚଳ ଆବୋରି ଜଣ ଜଣକର ତାଷ, ସେଥିରେ ତାଷ-ଘର ଖଣ୍ଡେ ଲେଖାଁ ଅଛି, ବତାବୁଣା ବାଉଁଶ ଚଟେଇ ଗୋଲ କରି ଘେରେଇ ଦେଇ ଗୁହାଳ ଘରର କାନ୍ଥ କରାଯାଇଛି । ଏଇ ମସ୍ତ ବଡ଼ ବଡ଼ ଅରାଏ ଲେଖାଁ ଜଣ ଜଣକର ଯେଉଁ ବରିଚା ଜମି, ତାହାରି ନାଁ ‘ଗୁଡ଼ିଆ’ । ସେଥିରେ ସବୁଠି ତାଷ ହୁଏ ନାହିଁ, ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ପଥର ଅରମା ଅଛି, ଛଡ଼ା ଛଡ଼ା ହୋଇ ଲଟା-କୁଦାର ବଣ ଅଛି, ଯେଉଁଠି ତାଷ ହୋଇଛି ସେଠି ହରଡ଼ ଲାଗିଛି, ଧୂଆଁପତ୍ର, ଜଡ଼ା ଲାଗିଛି, ଲଙ୍କାମରିଚ ଓ ହଳଦୀ ବାରି ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଚାରିପାଖେ ପାହାଡ଼ରୁ ଝରି ସରୁସରୁ ନାଳିଆ ଝରଣା ଚାଲିଛି, ତିପ ବାରିକୁ ପାଣି ଉଠେଇବାକୁ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଡେଣାର ବ୍ୟବସ୍ଥା । ଯେତେଠି, ପାଣିପାଖେ ଉର୍ବର ଚକଡ଼ା ସେତେଠି କନ୍ଧର ଆଦିମ ଫଳ ‘କାମେଲା’ (କମଳା-ଲେମ୍ବୁ)ର ଡୋଟା, ଭଲ ପାଣିପାଗରେ ଗଛ ଭାଲୁପରି ବଢ଼ିଛି, କେତେଠି ଜଙ୍ଗଲ ହୋଇଛି, ଫଳ ପାଟିଲେ ବେଳେ ବେଳେ ଝଡ଼ି ପଡ଼ି ଝରଣାର ସୁଅରେ ଭାସି ଚାଲିଯାଏ ଦୂରର ନଈକୁ । ଜଣକର ଗୁଡ଼ିଆଠୁଁ ଆଉ ଜଣକର ଗୁଡ଼ିଆ ମଝିରେ କାଙ୍କର ପଥର ତିପ ତିମା ଜଙ୍ଗଲ ଅରାଏ ଅରାଏ । କେଉଁଠି ବା ଗହୀର ଝୋଲା, ପାଣି ସୁକୁ ସୁକୁ ବାଲି ସର ସର । ଏଇ ପଥୁରିଆ ବୁଦା ଜଙ୍ଗଲ ଆଉ ବାଲି ଝରଣାରେ ହରିଣ ଓହ୍ଲାନ୍ତି, ଚଢ଼ତରେ ଚାରିଆଡ଼େ ଖେଦା ଲାଗିଲେ ଏଠି ଶିକାର ମାଡ଼ଖାଏ ।

ଦିନରେ ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲେ କନ୍ଧ-ଗୁଡ଼ିଆରେ ଲୋକ ଥାନ୍ତି, ଗୋରୁ ଗାଇ ଥାନ୍ତି, ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ କୁଡ଼ିଆ ଘର ଥାଏ ନିଛାଟିଆ ।

ଭାରି ଜୋର ମଦ ବାସୁଛି, ଦିଉଡୁ ଅଥୟ ହେଲା, ଯାହାକୁ ପଚାରିଲେ ବି ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ ।

ଦିଉଡୁ ଭାବିଲା ଏଇ କନ୍ଧ-ଗୁଡ଼ିଆରେ କେଉଁ ଝୋଲାପାଖେ କୁଡ଼ିଆ ପାଖରେ ଅବଶ୍ୟ କେଉଁଠି ମଦ ରନ୍ଧା ହେଉଥିବ, ବହୁତ ମଦ ରନ୍ଧା ହେଉଥିବ, ନ ହେଲେ ପବନରେ ଏଡ଼େ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବାସନା ରହନ୍ତା କାହିଁ ? ବଡ଼ ଚୁଲି ଉପରେ ହାଣ୍ଡିରେ ସିଝା ହେଉଥିବ ସତ୍ତା ମହଲ । ତା' ଉପରେ ଡାକୁଣି, ଡାକୁଣିରେ କଣା ହୋଇ ବାଉଁଶ ନଳା ଲାମି ଯାଇଥିବ ଡାକୁଣୀରୁ ଯେ ନିହୁଜ ଧରଣି ହାଣ୍ଡିକୁ । ଧରଣି ହାଣ୍ଡିରେ ଝୋଲାର ପାଣି ପଡୁଥିବ ତେରା ହୋଇଥିବା ଫାଳ ବାଉଁଶ ବାଟେ । ମଝିରେ ମଝିରେ କେହି କେହି ଧରଣି ଖୋଲି ନେଇ ମଦ ସାଇତି ରଖୁଥିବେ । ଗଛ ତଳେ ତଳେ ଝୋଲା କୁଳରେ କେତେ ଲୋକ ଶୋଇ ରହିଥିବେ ଧରଣି ହାଣ୍ଡି ଆଡ଼କୁ ଅନେଇଁ ଅନେଇଁ, ମଦ ତିଆରି, ମଦ ପିଆ, ଛାଇ ତଳ, ନିଛାଟିଆ ସେଇ କନ୍ଧିଆଭାଇର ଆରାମ୍ ଆଉ ସ୍ୱର୍ଗ । ମଦ ବାସ୍ନା, ଫଗୁଣର ପବନ, ସୁନ୍ଦର କନ୍ଧ-ଗୁଡ଼ିଆ ଦିନ ଦି'ପହରେ ବି ମଣିଷ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ ।

ନିତି ଅନୁଭୂତିର ସେଇ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପ୍ରିୟ ଛବି ଦିଉଡୁ ସାଓଁଡାର ବାରମ୍ବାର ମନେ ପଡୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ କେବଳ ସେତିକିରେ ଛବି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ନାହିଁ, ଯା ସାଙ୍ଗକୁ ଆହୁରି ଦରକାର, ରଙ୍ଗ ଲୁଗାପିନ୍ଧା କଳା ମିଶିମିଶି ଗୋଲ ଗୋଲ ପିଣ୍ଡୁଳାମୟ ମଣିଷ - ଇନ୍ଦ୍ର, ସେ ସମ୍ବର ନୁହେଁ କିନ୍ତୁ ଧାଇଁଲେ ପଳେଇଯାଏ ସମ୍ବର ପରି ପାଦ ଛାଟି ଛାଟି, ସେ ଚଢ଼େଇ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ଦୂରରୁ ତା'ର ଡାକ ଶୁଭେ ଚଢ଼େଇର ସବୁ ଗଳାପରି, ଆହୁରି ଧାଇଁଯାଏ ମଣିଷ ଖୋଲ ଖାଲ ଭିତରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଭିଆଇ, ସେଇ ଛବି, ସେ ପାହାଡ଼ ଦେଶର ଧାନ୍ତ । ଧରା ଦେଉ ଦେଉ ଫିଟି ପଳେଇଯାଏ ରନ୍ଧାମଦର ବାସ୍ନା ପରି ।

ସେତିକି ଛଡ଼ା ସବୁ ଫୁଲ ସବୁ ମଦ ସବୁ ଛାଇତଳ ଅନ୍ଧାର ଝୋଲାର ଉଡୁଆଳ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ଦିଉଡୁ ଖୋଜି ବୁଲୁଥିଲା ।

ଫାଙ୍କା ମନର ପଛଆଡ଼େ ଗୋଟାଏ ଫମ୍ପା ଛବି, ସେଠି ତା'ର ଘର, ପୁଣି ପୁରୁଲି ଲେଖୁ ହାକିନାର, ମନର ସବୁ ପ୍ରବଣତା ଆଗକୁ ଆଗକୁ, ଅମଡ଼ା ବାଟକୁ । ଅମଡ଼ା ବାଟ ମନେପଡ଼େ, ଯେତେ ଭୁଲିଲେ ବି ଅଣହୁସିଆରି ବେଳେ ଥାଇ ଥାଇ ଚେଇଁଉଠେ । ଶୋଷ ବଡ଼େ, ଅନୁତାପ ହୁଏ, ଅମଡ଼ା ବାଟ ତାଙ୍କେ । ବୟସର ହିସାବ କନ୍ଧ ରଖେ ନାହିଁ । କେଜାଣି କେତେ ବର୍ଷ ତଳେ, ବୋଧହୁଏ ଛଅ ବର୍ଷ ହେବ ପରା, ସେତେବେଳେ ଅମଡ଼ା ବାଟର ଗୋଟିକିଆ ବାଟୋଇ, ମୁହଁରେ ହସ, ଦେହରେ ପହିଲି ଯୌବନ ।

କେତେ ପ୍ରକାର ଖିଆଲ ଥିଲା ସେତେବେଳେ, ସେ ସଂସାରର ସବୁ ସୁଖ ନେବ, ଭାଗୀ ହେବ ନାହିଁ କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱରେ । ଏମିତି ଉଡ଼ି ଚାଲିଥିଲା କେତେ ଦିନଯାକେ ଜୀବନ । ଶକ୍ତିଶାଳୀ ସରବୁ ସାଓଁଡାର ଗୋଟିଏ ବୋଲି କୁଳର ପୁଅ, କେହି କହି ନାହିଁ ଏଇଟା କର ନାହିଁ, କେହି ମନା କରି ନାହିଁ । ତା'ରି ବୟସର ଅନ୍ୟ ଟୋକାଳ ସଙ୍ଗେ

ପ୍ରତିଦୃଷ୍ଟିତା କରି କେତେଠି ଜିଣିଛି କେତେଠି ହାରିଛି, ଅମୃତ ବାଟରେ ଜିତା ହୋଇ ସୁଆଦ ।

ଆଜି ସେସବୁ ନାହିଁ, ସବୁ ଧରାବନ୍ଧା । ମଦ ଆଉ ଧାତୁ ଧାରଣାରେ ଘାରି ହୋଇ କନ୍ଧ-ଗୁଡ଼ିଆରେ ଚଢ଼ୁଛୁ ଚଢ଼ୁଛୁ କେତେବେଳେ ପୁଣି ଆସି ମନକୁ ଛାଇ ସାରିଥିଲା ଦିଉଡୁ ଜାଣିପାରି ନାହିଁ କି ରୋକି ପାରି ନାହିଁ । ବଣୁଆ ମିଟିଂ ଗାଁ, ଉଞ୍ଚ ଉଞ୍ଚ ପର୍ବତ । ଦିଉଡୁ ସାଞ୍ଚିତା ଗୋଡ଼ (କୁଣିଆଁ) ଯାଇଥିଲା । ସେଠି ବି କନ୍ଧ-ଗୁଡ଼ିଆ ଅଛି, ଦି'ପାଖରେ ଦି'ଧାର ହୋଇ ପାଟିପଡ଼ି ଯାଇଛି ଗୋଟିଏ ପର୍ବତୀୟା ଝରଣା । ବାଟରେ ଘାଟରେ ଚିହ୍ନଟିହୁଁ, କିଛି ନ ଜାଣିଲା ପର୍ବ ଧାତୁ ଚାଲିଯାଏ, ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ଉଡ଼ୁଳ ହୋଇ ଧୀରେ ହସି ତାଙ୍କେ “ଆ-ଆ”, ରାତିର ନାଟରେ ଗହଳ ପରିଚୟ । କନ୍ଧ-ଗୁଡ଼ିଆରେ ଗୀତରେ ବର୍ତ୍ତମାନରେ ଉନ୍ନତୀକ ହୋଇ ଗୋଡ଼ିଆ ଗୋଡ଼ି ଖେଳ । ଏମିତି ଫଗୁଣ ହୋଇଥାଏ, ମହୁଳ ଝଡୁଥାଏ, କନ୍ଧ-ଗୁଡ଼ିଆରେ ଏମିତି ମଦର ବାସ୍ନା ।

ହରଡ଼ ବଣ ଟପି ଜଡ଼ା ବଣ ଟପି ଏମିତି ସେଦିନ ସେ ଚାଲିଥିଲା ଅନ୍ୟମନସ୍ ହୋଇ । ଆଗରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ କନ୍ଧ-ଗୁଡ଼ିଆ, ସେଠି ସବୁ ଝୋଲା ସେପାଖେ ଡିପ ଉପରେ କମଳା ବଗିଚା । ମୁହଁ ପାଖେ ଅଦିନିଆ ଗିଲି ଫୁଲ ଥୋଡ଼ାଏ ଫୁଟିଥିଲା ଠିକ୍ ଇମିତି, ନାଲି ନାଲି ବୋଲି ଗୋଜିଆ ଗୋଜିଆ ଗେଣ୍ଡା । ଦିଉଡୁ କମଳା ତୋଟା ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲା, ବାଟେ ବାଟେ ଠାଏ ନେଳି ଫୁଲର ଜଙ୍ଗଲ ତା'ର ନାଁ ନାହିଁ, ବଣର ଫୁଲ, ଗଛରେ ଖୁଦି ହୋଇଛି ଏମୁଣୁ ସେମୁଣ୍ଡ; ତା'ପରେ ପେଛି ପେଛିକା ଧଳା ଧଳା ଫୁଲ, ତଳର ସାବୁଜା ଉପରେ ଅରାଏ ଅରାଏ, ତା ସେଣିକି ରହିରହିକା ବାସ୍ନାଫୁଲର ବଣ, ପଥୁରିଆ ଜାଗା । କମଳା ତୋଟା ଗଲା, କନ୍ଧ-ଗୁଡ଼ିଆରେ କାହାର ଫାଙ୍କା ବାରି, ଜାଲଜାଲୁଆ ଅରମା ଭିତରେ ସବୁ ବାଟଟିଏ ପଡ଼ିଛି, ଆଗରେ ଦିଶୁଛି ଯେଉଁ ଗୋଟିକିଆ ଚାଷଘର ସେଠିକି । ସେଦିନର ଛବି, ସବୁ ସେହିପରି ରହିଛି, ମନ ଭାବିବାକୁ କି ବାରିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ, ସବୁ ଆଦରି ନେବାକୁ ଚାହେଁ । ହୋସ୍ ନାହିଁ, କଳ ପରି ଚାଲିଛି । ମିଟିଂ କି ମିଣିଆପାୟୁ, ଛଅ ବର୍ଷ ଆଗେ କି ଛଅ ବର୍ଷ ପରେ କିଏ ପଟାରେ କଣ ଅନୁଭୂତି ଉଡ଼ିଚାଲିଛି ପୁରୁଣା ଛବିରେ ।

ତାଷ କୁଡ଼ିଆ ପାଖ ହେବାରୁ ଭିତରୁ କାହାର ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ଗୀତ, ଯାବି ଆଗରୁ ଜଣାଥିଲା । ଗୋଟାଏ କୁଡ଼ିଆର ଓରାତଳେ ଜାକୁଣି ପଡ଼ି ହାଣ୍ଡିଟିଏ ଶିକାରୁ ଓହଳିଛି, ଠିକ୍ ପୂର୍ବପରି । ଦିଉଡୁ ଜାକୁଣି ଖୋଜିଲା, ମୁହଁ ଉପରେ ଖେଳିଗଲା ଗୋଟାଏ ବିଚିତ୍ର ବିକଟ ଛବି । ହାଣ୍ଡିରେ ମଦ ଥିଲା । ପେଟେ ମଦ ପିଇ ଦେହଟାକୁ ଉଷୁମ୍ କରିନେଇ ଗୀତ ଶୁଭୁଥିବା କୁଡ଼ିଆ ଆଡ଼କୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଚାଲିଲା । ଦି'ପାଖରେ କଦଳୀ ବଗିଚା, ଝିଙ୍କାରିଟିଏ ରା ଧରିଲା, ଏଥର ତାଷ କୁଡ଼ିଆର ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଗୀତ ପାହାନ୍ତି ପହରର ବଣୁଆଁ

ସାରାଙ୍କ ଗୀତ ପରି ସୁନ୍ଦର, ବାଁ ପାଖେ ଗହୀର ଝୋଲାରେ ପାଣି ଛଳ ଛଳ ଶୁଭୁଛି । ଚାରିଆଡ଼େ ନିଛାଟିଆ ।

କୁଡ଼ିଆର ହୁଆର ମୁହଁ ଖୋଲା ଥିଲା, ଘର ଭିତରେ ଏକୁଟିଆ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବେଇ ବସିଥିଲା ଗୋଟିଏ ଧାଂଡ଼ା, ଅଣ୍ଟିରେ ଫୁଲଗୁଡ଼ିଏ ଅଜାଡ଼ି ନିଠେଇ ମାଳା ଗୁନ୍ଥିଲା, ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ଗୀତ ବୋଲୁଥିଲା ।

ସବୁ ସେଦିନର ଛବି, ଦିଉଡୁ ଟଳି ଟଳି ପଶିଗଲା, ଅତି ଉଲ୍ଲାସରେ ଚିତ୍ତରେଇ ଉଠିଲା - ‘ହାଝିଗୋ’ (ବାଃ, ବାଃ, ଠିକ୍ ଠିକ୍) ।

ଧାଂଡ଼ା ଚମକି ପଡ଼ିଲା । ବାଉଳା ଆଖିରେ ଅନେଇଦେଇ ଫୁଲତକ ଫୋପାଡ଼ିଦେଇ ଘର ଭିତରକୁ ଡିଆଁ ମାରି ଛୁ କଲା । ଆଖିପିଛୁଡ଼ାକେ ସବୁ ଶେଷ । ପଛର ଛବି ପଛକୁ ପଳେଇଲା । ଏ ଚ ସେଦିନର ମିଟିଂଗାର ପୁଣି ନୁହେଁ, ଏ ମିଣିଆପାୟୁର କନ୍ଧ-ଗୁଡ଼ିଆରେ ପୁଲମେଁ, ପୁରୁଲିର ସାଙ୍ଗ । ସେଦିନ ଯାଇଛି, ପୁରୁଣା ସ୍ମୃତି ପଛେ ପଛେ ଗଛ ଖୁଣ୍ଟ ଚିହ୍ନି ଚିହ୍ନିକା ଅଧେ ବାଟ ଗୋଡ଼େଇ ହୁଏ ଆପେ ଆପେ, ତା’ପରେ ଝୁଣ୍ଟିପଡ଼ି ଚିତ୍‌ପଟାଂ ଖାଇ ମଣିଷର ହୋସ୍ ହୁଏ ।

ଦିଉଡୁ ଅବକା ହୋଇ ବସିପଡ଼ିଲା । ଘର ଭିତର ଶୂନ୍ୟଶାନ୍ତ ।

ପୁଣି ନୁହେଁ, ପୁଲମେଁ ହେଲା କଣ, ସେ କଣ ପୁଣି ଖୋଜି ଖୋଜି ଏତେବାଟ ଚାଲି ଆସିଥିଲା ? ହେଲେ କଣ ହେଲା ପୁଲମେଁ ପଳେଇଲା କାହିଁକି ? ନିରୋଜାରେ ଦି’ପଦ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା, ଦିଉଡୁକୁ ଚିହ୍ନି ମାଡ଼ିଲା ।

ମଦ ନିଶା ଘାରିଲାଣି । ବାହାରେ ଖରା ଝାଞ୍ଜି । ଲମ୍ବହୋଇ ଖାଲି ଚଟାଣରେ ଦିଉଡୁ ଶୋଇପଡ଼ିଲା, ବିଷ୍ଟି ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଫୁଲଗୁଡ଼ାକ ଖାଲି ଦେହରେ ଚାଇଁ ଚାଇଁ ଲାଗେ, ଗୋଡ଼ରେ ହାତରେ ଘଷି ମଳିଦେଇ ଠେଲିଦେଲା ସେଗୁଡ଼ାକୁ ଦିଉଡୁ । ବୃଥା ଅଳିଆ ।

ଦିଉଡୁ ଶୋଇପଡ଼ିଲା ।

॥ ବାଉଣ ॥

ହୁମାଗୁଡ଼ା ହାତର ଦିନ, ପୁରୁଲି ଆସି କହିଲା, “ଯିବା ନାହିଁ ପୁଣି ? ସମସ୍ତେ ଯାଉଛନ୍ତି ।”

“ଏତେ ଦୂର ?”

“ଦୂର କ’ଣ ପୁଣି, ସକାଳେ ବାହାରିଲେ ଦି’ପହରେ ପହଞ୍ଚି ସଞ୍ଜକୁ ପୁଣି ଲୋକେ ଫେରନ୍ତି, ଅଥା ଲାଗିଲେ ରହିଯିବା ପଛେ ରାତିକ, କ’ଣ କହୁଛୁ ?”

ପୁଅ ହସିଲା, କହିଲା, “ବାଟରେ ବନ୍ଦିକାର ପଡ଼ିବ, ଭଲ ଗାଁ ଟିଏ ନା ଲୋ ପୁରୁଲି ?” ବନ୍ଦିକାର କହି ପୁଅ ପୁରୁଲିକୁ ଚିଡ଼ାଏ, ବନ୍ଦିକାର ଗାଁରେ ହାର୍ଗୁଣା ସାଓଁତାର ଘର ।

ପୁରୁଲି ଓଠକୁ କାମୁଡ଼ି କାମୁଡ଼ି କହିଲା, “ଖାଲି ବନ୍ଦିକାର କାହିଁକି, ଆଉ କ’ଣ ଭଲ ଗାଁ ନାହିଁ, ଆ ଆ ତୋର ମୁଣ୍ଡଟା କୁଣ୍ଡେଇ ଦିଏ । ଚାଲୁ ଯିବା ଆଜି ତୁମ୍ଭାଗୁଡ଼ା ସମସ୍ତେ ଯାଉଛନ୍ତି, ଭାଇ ବି ଯାଉଛି, ତୁ ଯିବୁ ନାହିଁ ?”

ପୁଅ ଆଉ ଥଟ୍ଟା କଲା ନାହିଁ, ତା’ର ମୁହଁର ପାଣି ଶୁଖିଗଲା । ହଁ, କନ୍ଧ ଦେଶରେ ଏପରି ଚଳନ ଅଛି ହାଟକୁ ଗଲେ କି ଅନ୍ୟ ଗାଁକୁ ବୁଲିଗଲେ ସ୍ବାମୀ ପଛେ ପଛେ ସ୍ତ୍ରୀ ବି ଯାଏ, ବାହାହେଲା ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ବାମୀର ଛାଇ । କିନ୍ତୁ ତା’ର ଦଶା ନିଆରା, ସ୍ତ୍ରୀର ଆଦର ସୁହାଗ ତା’ର ସତେକି ସରିଛି, ଦିଉଡୁ ସାଙ୍ଗେ ସେ ହାଟକୁ ଯିବ ଆଉ ଦିଉଡୁ ସହିବ ?

ପୁରୁଲି ନିଘା ଦେଲା, “କାନ୍ଦୁଛୁ କାହିଁକି ପୁଅ, କ’ଣ ହୋଇଛି ତୋର ?”

“କାନ୍ଦୁଛି ? ତୁ ତୁମ୍ଭାଗୁଡ଼ା ଯିବୁ ବୋଲି ଭାବି ଭାବି କାନ୍ଦୁଛି, ଜାଣିଛୁ, ପିଲା ଲୋକ ତୁ, ତୁମ୍ଭାଗୁଡ଼ା ହାଟ ସାମାନ୍ୟ ଜାଗା ନୁହେଁତ, କାହିଁକେତେଦୂରରେ କଳାହାଣ୍ଡି ସରିହାବୁରେ, କେତେ ବଣ ପର୍ବତ ଲାଗିବ, କେତେ ନଈ ନାଳ, ଏକା ପୋଡ଼-ଗାଡ଼ ନଈକୁ କୋଡ଼ିଏ ଜାଗାରେ ପାରିହେବୁ, ଖାଲି କ’ଣ ସେତିକି ପୁରୁଲି; ଧାନ୍ଡ଼ୀ ଟୋକା ତୁ, କାଳେ ବାଟରେ କିଏ ତତେ ଭଣ୍ଡେଇ ନେଇଯିବ -”

ଭାଉଜର ପାଟିରେ ପାପୁଲି ଡେରି ଦେଇ ପୁରୁଲି କହିଲା, “ଆଉ ଆଉ, ମୁଁ ଜାଣିଲି । କ’ଣ ହେଇଚି ତୋର କହିବୁଟି ?”

“କହିବ” - ପୁଅ ଭାରି ପାଟିକରି ହସିଲା, ତା’ର ଦୁର୍ବଳ ଦେହ ଯେପରିକି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଛିଣ୍ଡି ପଡ଼ିବାକୁ ଚାହେଁ, ଭାରି ହସିଲା, କହିଲା, “ତୋର ସିନା କିଛି ହୋଇ ନାହିଁ, ମୋର କ’ଣ ହେଇଚି ତୁ କ’ଣ ଜାଣି ନାହିଁ ? ମୋର ପୁଅ ହେଇଚି ।”

ପୁରୁଲି ପୁଅର ମୁହଁକୁ ଦେହକୁ ବଳ ବଳ କରି ଘଡ଼ିଏ ଅନେଇଁ ରହିଲା, ଯେମିତି ସେ ନୂଆ କରି ତା’ର ଭାଉଜକୁ ଦେଖୁଛି । ବହୁତ ବେଳ ଅନେଇଁ ରହିଲା, ଉଦାସ ଓହ୍ଲେଇଲା ତା ମୁହଁକୁ । ‘ସତେ ପୁଅ, ଏମିତି ହାନବଳ ହୋଇ ଶୁଖିଶୁଖି ମାଙ୍କଡ଼ ପରି ତୁ ହେଲୁ କେବେ ? ଦିନୁ ଦିନ ଖାଲି ଶୁଖିଯାଉଛି, କ’ଣ ତୋର ରୋଗ ହେଇଚି ? ତୋର ହସଖୁସି ନାହିଁ, ତୋର ବୁଲି ନାହିଁ, ଗୀତ ନାହିଁ, ସଉକ ନାହିଁ, ମୁଣ୍ଡ ଜଟା ହେଲାଣି, କଣ ହେଇଚି କହୁନୁ, ଡିସାରିକୁ ପଚାରି ଓଷଦ କରିବା ।

କଥା ବୁଲେଇ ଦେଇ ପୁଅ କହିଲା, “ତୁମ୍ଭାଗୁଡ଼ା ସତେ ଯିବୁ ? କିଏ କିଏ ଯାଉଛନ୍ତି ?”

ଗାଁର ଅଧେ ଲୋକ । ଏ ଦିନର ହାଟ, ଛାଡ଼େ କିଏ ? ଜିନିଷ (ଶସ୍ୟ) ହେଲା, ଖାଲି କ'ଣ ସାଇତା ହୋଇ ସଢ଼ିବ ? ଥୋକେ ବାହାରିଛନ୍ତି ଧୁଗିଆ ଆଣିବେ କୁଆଡ଼େ । ଖଦିପଟା ପାଟିଲା, ଚକଟ ଆସୁଛି, କେତେ କଣ ଦରକାର । ବାଟ ତ ଆଉ ଅସାଧ ନାହିଁ, କ'ଣ ହେବ ଘରେ ଘରେ ବସି ବସି ।”

ପୁରୁ ଟିକିଏ ଭାବିଲା, ପୁରୁଲିର ଏଡ଼େବଡ଼ ଆଗ୍ରହ ସେ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । କହିଲା, “ହଉ ତେବେ ଯା” ।

“ଆଉ ତୁ ?”

“ମୁଁ ?” ଅତି କରୁଣ ହୋଇ ପୁରୁ ଅନେଇଲା, “ଆଲୋ ତମେ ସବୁ ସିନା ଟୋକା ଅଛ, ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଯିବାକୁ ତମର ବଳ ଅଛି, ମୁଁ କ'ଣ ଆଉ ପାରିବି ? କାନ୍ଦି କୁଛେଇ ମାଡ଼ିଯାନ୍ତି, ଗଲେ । ଏ ପୁଅ କଥା ଟିକିଏ ଭାବିଲୁ, ଉରାଣି ପିଲା, ଦୂର ବାଟ, ନାହିଁ ମୁଁ ଯିବା ପାଇବ ନାହିଁ ।”

“ପିଲାକୁ ତ ମୁଁ କାଖେଇବି, ପିଲାଟା କ'ଣ ତୋର ତୁ ଭାବିଲୁ ? କେତେ ବୋହୂ ଯାଉଛନ୍ତି ପିଲା କାଖେଇ, ତୁ ନ ଯାଆନ୍ତୁ କାହିଁକି ?”

“ନାହିଁ ସୁନାଟା ପରା ମୋତେ ବଳାନା । ବୁଝିଲୁ ପୁରୁଲି, ବେଶି ଖଟିଲେ ମୋ ହାତ ଗୋଡ଼ ଝିମ୍ ଝିମ୍ ହେଉଛି ଦିନାକେତେ ହେଲା, ଖରା ବହୁଛି ବୋଲି କି କ'ଣ, ଉଠାଣି ଚଢ଼ିଲେ ମୁଣ୍ଡ ବୁଲୋଉଛି, ଛାତି ଭିତର ଝାଙ୍କି ମାରି ଦଉଛି ।”

“ତେବେ ତୋର କ'ଣ ହେଉଛି, ଲୁଚୋଉଥିଲୁ କାହିଁକି ମତେ ? ଭାଇକି କହିବି ?”

“ଭାଇ କ'ଣ ମୋ ଭିତରେ ପଶିଛି ଯେ ଜାଣିଲେ ଭଲ କରି ଦେବ, କିଛି ନାହିଁ ଯେ ଏ ପିଲାଟା ଜନ୍ମ ହେଲା କିନା, କମି ହଟହଟା ଲୋ ଭଉଣି, ଆଉ ତୁ ପିଲାଲୋକ । ଏମିତି ଲାଗୁଛି ଦିନାକେତେ ହେଲା, ବଳେ ଭଲ ହେଇଯିବ । ତୁ ଯିବୁତ ଯା, ମୋ ପାଇଁ ପଛେ ଖଜା ଗଣ୍ଡାଏ କିଣି ଆଣିବୁ, ଭଲ କଳାହାଣ୍ଡିଆ ଖଜା ମିଳେ ସେଠି । ଆଉ, ବୁଝି ହୁଅିଆର୍ ବଣ ଘାଟି ଟିକ୍ତା, (ଜିପ) ଦେଖୁ ବୁଝି ଚାହିଁ ଯିବୁ, ମଝିରେ ଚାଲିବୁ, ଏକୁଟିଆ ଫିଟିପଡ଼ିବୁ ନାହିଁ ବାହାଦୁରି ଦେଖେଇ । ଏକା ବନ୍ଦିକାର ଘାଟି ଡେଉଁ ଡେଉଁ ତତେ କାଠିକର ପାଠ । ବୁଝିବୁ ଯେ, ନାହିଁଲୋ ?”

ପୁରୁଲି ହସିଲା ।

ହାଟବୁଲା ବଣଦେଶର ଟୋକା ଟୋକାଙ୍କର ଗୋଟାଏ କାମ ନୁହେଁ, ସେ ଗୋଟାଏ ଓର, ଗୋଟାଏ ସୁଯୋଗ । ଅପନ୍ତରା ବାଟରେ କେତେ କୁଆ ପୁରୁଣାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଚିହ୍ନାଚିହ୍ନି, ହାଟରେ ଦଶରାଜଙ୍କର ଲୋକେ ଭେଟାଭେଟି, ସେଠି ଦିଆନିଆ ଚାଲେ, ଧାନ୍ଡ଼ା କିଣିଦିଏ ମୁକ୍ତି, ଗୁଡ଼, ଖଜା, ସିଝା କନ୍ଦମୂଳ, କାଟମାଳି, ପିରଳମୁଦି, ଧାନ୍ଡ଼ା କିଣିଦିଏ ଧୂଆଁପତ୍ର, ଆଖୁ । ଏଇ ଚମକରେ ମନର ଘେନାଘେନି ଲାଗେ, ହାଟ ଗୋଟାଏ ମଉଛବ ।

କାମ ନାହିଁ, କିଣାବିକା କରିବାର ନାଁ ନାହିଁ, ଅତି ବେଶରେ କିଏ କିଣିବାକୁ ଯାଇଛି ଦି' ପଇସାର ଲୁଣ, କିଏ ବିକିବାକୁ ନେଇଛି ଲଙ୍କାମରିଚ ଆଞ୍ଜୁଳାଏ । ତଥାପି ଦଶ କୋଶ ଦୂରରୁ ମଣିଷ ଧାର ଲାଗିରହିଛି ହାତମୁହାଁ ଜନ୍ମା ପିଣ୍ଡୁଡ଼ି ପରି, ବାଟଯାକ ରଙ୍ଗ ଆଉ ଗୀତ ।

ପୁରୁର ଇଚ୍ଛିତ ପୁରୁଲି ବୁଝିପାରିଥିଲା । ଦୁମ୍ଭାଗୁଡ଼ା ଗଲେ ବନ୍ଦିକାର ଘାଟି ବାଟରେ ପଡ଼େ: ହଁ, ବନ୍ଦିକାରରେ ହାଗୁଣା ସାଓଁଡ଼ା, ଧାଂଡ଼ା । ଆଗେ ହାଗୁଣା ବରାବର ଆସୁଥିଲା, ଗାଁର ଲୋକେ ଧରିନେଇଥିଲେ ପୁରୁଲିକୁ ଘେନି ହାଗୁଣା ଘର କରିବ, ଦୁଇ ଗାଁର ଦୁଇ ସାଓଁଡ଼ା ଘରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ଲାଗିବ ।

ପୁରୁଲି ହସି ହସି କହିଲା, “ସେଇଥିପାଇଁ ତ ତାକୁଥିଲି ତତେ, ତୁ ଆ, ବାଟ ବତେଇଦେବୁ । ଖାଲି ଘରେ ବସି କହିଲେ କ’ଣ ହେବ ? ତୁ ଆସିଲେ ସିନା - ”

“ମୁଁ ଗଲେ ତୋ ଗୋଡ଼ରେ ଛନ୍ଦି ହୋଇଯିବି ଲୋ, ମିଛରେ ତୋଠୁ ଗାଳି ଶୁଣୁଥିବି, ତୁ ଯା ।” ଶୁଖିଲା ମୁହଁରେ ପୁରୁ ଟିକେ ହସିଦେଲା, ପୁରୁଲି ଛାତିରେ ଛୁରୀ ଚାଲିଗଲା । ପୁରୁଲି ସଜବାଜ ହେବାକୁ ଗଲା, ଠିକଣା ହେଲା ସେ ଯିବ । ପୁରୁ ଏକଟିଆ ରହିଲେ କ’ଣ ଭାବିପାରେ, କିନ୍ତୁ ସେ ଯିବ । ପୁରୁ ଉପରେ ଅଭିମାନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ସେ ମନକୁ ଦମ୍ଭ ଦେଲା, ହଉ ପୁରୁ ନ ଗଲେ ନ ଗଲା ।

ପୁରୁ ଏକଟିଆ ବସି ପିଲାକୁ କ୍ଷୀର ଖୋଉଥାଏ, ସେ ଘରୁ ଶୁଭୁଥାଏ ପୁରୁଲିର ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଗୀତ ।

ପୁରୁଲି ଗୁଣୁଗୁଣୋଉଛି, ଦୁଇ ପକ୍ଷ ଏକାଠି ହେଲେ ଜବାବ ସୁଆଲ୍ ଗୀତ । ସାନ ଦର୍ପଣଟି ଆଗରେ ଥୁଆ ହୋଇଥିବ, ତର ତର ହୋଇ ତେଲ ହଳଦୀମିଶା ହାତ ଚାଲିଥିବ ଗାଲରେ ବେକରେ, ଜଡ଼ାତେଲ ଲଗେଇ ମୁଣ୍ଡଟି ସାଉଁଳା ସାଉଁଳି, ଦର୍ପଣର ଛବିରେ ନିଜକୁ ନିରେଖୁ ଦେଖା, ନିଜର ମୁହଁକୁ ଅନେଇ ହସ, ଛଟା ।

ପୁରୁର ଈର୍ଷା ହେଲା ନାହିଁ, ଦୟା ହେଲା । ଯାଉଛି ତ ଯାଉ, ତା’ର ଯୋଗ ଫିଟି ନାହିଁ, ତେଣୁ ସେ ଏତେଦିନଯାକେ ବସିରହିଛି, ତା’ ଦିନକୁ ପୁରୁ ଶାଶୁଘର ଖଟିଲାଣି ।

ବାପ ନାହିଁ ମା ନାହିଁ, କେତେ ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ଗଲାଣି ତା ଭାଗ୍ୟରେ, ଆହୁରି କେତେ ଥିବ, କିଏ ଜାଣେ ? ବାପ ମଲା ପରେ କେମିତି ବିରସ ହୋଇ ସେ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ୁଥିଲା, ମୁହଁଟି ଶୁଖେଇ କେତେଦିନ ସେ ବସିରହିଛି, ଆଜି ଯଦି ଫଗୁଣରେ ତା’ର ତୋର ଶିଂକୁଳି କାଟିବାକୁ ମନ ହେଉଛି ଭଲ, କାହିଁକି କିଏ ଅଟକେଇବ । ପୁରୁ ପୁରୁଲିର କଥାହିଁ ଭାରୁଥିଲା, ତା’ର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି; ଚାଲିରେ, ଚାହାଣିରେ, କଥାରେ ।

କେହି ରହିଲାଣି ତା’ ମନରେ । କିଏ ? ହାଗୁଣା ମିଟିଂର କେହି ? ଆଉ କିଏ ?

ସେତିକି ଧାଂଡ଼ାର ରହସ୍ୟ ।

ପୁରୁ ବୁଝେ ଏଇ ଚିକିତ୍ସା କଥା ତାଡ଼ିବସିଲେ ନାରୀ ମନରେ କଷ୍ଟ ହୁଏ । ତା'ର ଆନନ୍ଦର ବାରପଣ ଏଇ ଆଶ୍ୱାସରେ ଯେ ତା' କଥା କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଯେ ହେଉ, ପୁରୁଲି ଏଥର ଯିବ । ସେ ତ ତା'ର ସୁଖରେ ଯିବ, ତା'ପରେ ?

ଭାବିଲେ ମନଟା ଶୁଖିଯାଏ । ସେ ବି ଯିବ, ତା'ର ଢଙ୍ଗ ଢପ କହିଦେଉଛି, ସମସ୍ତେ ଗଲେ ରହିବ କିଏ ?

ପିଲା କ୍ଷୀର ଖାଉଛି, ଭାବିବାକୁ ବେଳ ନାହିଁ । କ୍ଷୀର ଖାଉଛି, ଗୋଟିଏ ଆଖିରେ ଅନେଇଁ ରହିଛି ମା ମୁହଁକୁ । ଶୁଖିଲା ହାତରେ ସେଇ ପିଲାକୁ ଆଉଁଶି ଆଉଁଶି ପୁରୁ ବସି ରହିଲା ।

ଆଜି ତରତର ହେବା ଦରକାର ନାହିଁ, ଯାହାକି ପାଇଁ ତରତର ସେମାନେ ହାଟକୁ ଯିବେ, ଦିନ ଗୋଟାକ ତା'ର ଛୁଟି । ତୁମ୍ଭାଗୁଡ଼ା ହାଟକୁ ଯିବା ଲୋକ ଆଜି ଫେରିବା ଆଶା ନାହିଁ, ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଯାଉଛନ୍ତି । କାମ ନାହିଁ, ସବୁ ଅବସାଦ ଝୁଙ୍କେଇ ପକେଉଛି ସାରା ଅସ୍ଥିତ୍ରତାକୁ, ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଭାବିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି ସବୁକଥା, ଗୋଟିଏ ପାଖେ ପୁଅ, ଆଉପାଖେ ଆପଣାର ସବୁ ହାନିଲାଭ ।

ପୁରୁଲି ସଜ ହୋଇ ବାହାରିଲା, ଆପଣା ପାଇଁ ଆଉ ଭାଇ ପାଇଁ ବାଟଲାଗି ଖାଦ୍ୟ ସରଞ୍ଜାମ ପୋଟଳି ବାନ୍ଧିଲା । ଦିଉଡୁ ଥରେ ଆସି ଘରେ ପଶି ତା'ର ଦରକାରୀ ଜିନିଷତକ ନେଇଗଲା, ପୁରୁ ଭାବିଥିଲା ଆଉଥରେ ନିଶ୍ଚୟ ସେ ଆସିବ । ତା'ର ଦିଉଡୁ କ'ଣ ଚିକିଏ ବିଗିଡ଼ି ଯାଇଛି, ପୁଅର ମୁହଁକୁ ଅନେଇଲେ ବେଳେ ବେଳେ ଆଶାହୁଏ ଦିଉଡୁ ଅନୁତାପ କରିବ, ଘର କରିଥିଲେ ଏତିକି ଦିନ ମନୋମାଳିନ୍ୟରେ ଘରକରଣା ସମାପ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଅଭ୍ୟାସ ଅନୁଯାୟୀ ନିଶ୍ଚୟ ଆଜି ବି ଦିଉଡୁ ଆସି ପଚାରିବ, “ଆଜି କ'ଣ କ'ଣ ଆସିବ ? ତୋ ପାଇଁ କ'ଣ ଦରକାର ?”

ଆଜି ହାଟର ଦିନ, ତାକୁ ପରାମର୍ଶ ନ କରି ଗଲେ ଦିଉଡୁ କାହିଁକି ବା ଯିବ ? ଘରର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସେ, ପୁରୁଷ ପିଲା ଖଟି ଆଣିଦେବେ, ସେ ଘର ଚଳେଇବ । ଦିଉଡୁ ତାକୁ ପଚାରିବାକୁ ଆସିବ । କ'ଣ ସେ କହିବ ଭାବୁଥିଲା । ଟାଣ କଥା ପଦେ କହିଦେବାକୁ ଲୋଭ ହେଉଛି, “କ'ଣ ତୋର ହୋଇଛି ଆଜିକାଲି ? ମୁଣ୍ଡ ବିଗିଡ଼ିଗଲାଣି କି ? ଘରକଥା ବୁଝାସୁଝା ତ ଦୂରର କଥା, ଘରେ ରହିବାକୁ ଖାଇ ଗୋଡ଼ଉଟି, ଘରର ଛାଇ ପଇଲେ ନାହିଁ ଡେଉଁଛି । ଏତେ ଦିନକେ ପଦେ କଥା ନାହିଁ । ଖାଲି ଗର ଗର ଫୁଁ ଫୁଁ । କାହିଁକି ? ଅପରାଧ କ'ଣ ? ଦେଖ ବାବୁ, ଅନାଦର ଅବହେଳାରେ ପଡ଼ି ରହିବାକୁ ଆମ କଷ୍ଟ ସମାଜରେ ଡୋକ୍ତ୍ରି (ସ୍ତ୍ରୀ) ଲେଖିଦେଇ ନ ଥାଏ, ଶୁଣିଘର ନୁହେଁ ତ - ପାଇକ ଘର ନୁହେଁ ତ - ସ୍ୱାମୀ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତା କରୁ, ଆହୁରି ସତରତା ପଛେ ରଖି, ମୁହଁମାଡ଼ି ପଡ଼ି ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ, - ଶୁଣି ଘରେ କି ପାଇକ ଘରେ ବି ଏବକାଳେ ସହୁଛି

କିଏ ଏତେ ? ଆମ କନ୍ଧରେ ମନର ମେଳ ହେଉଛି ବିବାହର ମୁକୁତୁଆ, ମନ ନ ମାନିଲେ ଖାଲି ପଦେ କଥା - ‘ନାନୁ କୁ’ଇନି’ (ମୁଁ ନାହିଁ କରୁଛି, ମୋର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ ।)

ବେଶ୍ ବିବାହ ଭାଙ୍ଗିଯିବ । ଯଦି କୌଣସି କାରଣରୁ ତୋର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ, କହିଦେଉନୁ କାହିଁକି, ଆମେ ଅଲଗା ହୋଇଯିବା, କେତେ ମାସ ଏମିତି ବିତିଲାଣି ହିସାବ କଲୁ ଟିକିଏ, ମାଇକିନିଆ ମନ ତ ମୋର, ନା ମୁଁ ପଥର - ?’

ମନେ ମନେ ଆପଣା ସ୍ବାମୀ ସଙ୍ଗେ ବୁଝାମଣା ହେଉ ହେଉ ଆଖିରୁ ଲୁହ ବୋହୁଥିଲା । ପଦାରୁ ଦିଉଡୁର ପାଟି ଶୁକୁଥାଏ, ‘ଆରେ ତରତର କର’ - ତା’ର ଟାଣ କଥା ଶୁଣି ପୁୟୁର ସ୍ବପ୍ନ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ନିଜକୁ କାଠ କରି ସେ ବସି ରହିଲା, ଅପେକ୍ଷା କଲା । ତୁରୁଙ୍ଗା ତମ ଆଉ ଲେଖୁ ଆସିଲେ, ତିନିଭାର ଅଳସି ପଦାକୁ ଗଲା । ଖାଦ୍ୟକ୍ରିନିଷର ପୁରୁଳା ମୁଣ୍ଡରେ ମୁଣ୍ଡେଇ ପୁରୁଲି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା । ଗୋଠେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ପୁରୁଲି ମୁଣ୍ଡେଇ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । “କିଏ ହାଟ ଯିବ ଲୋ ? ପୁରୁଲି, ବାହାର ବାହାର ।”

ଟିକିଏ ହସିଦେଇ ପୁରୁଲି ମେଲାଣି ନେଲା, “ଯାଉଛି ।” ପୁୟୁ କହିଲା, “ଯା” ।

॥ ତେଇଶ ॥

ପୁୟୁ ଖାଲି ଅନେଇ ରହିଲା, ଗାଁର ଅଧେ ଲୋକ ଏକାଠି ହୋଇ କ୍ରିନିଷପତ୍ର ଧରି ପାଟି କରି ଚାଲିଲେ ତୁମାଗୁଡ଼ା ହାଟ । ଦିଉଡୁ ଗଲା, ଲେଖୁ ଗଲା, ଦିଉଡୁ ଆସିଲା ବି ନାହିଁ ଟିକିଏ କହିଦେଇ ଯିବାକୁ ଯେ ସେ ଯାଉଛି ।

ସେମିତି ଫାଙ୍କା ମନରେ ବସିରହିଲା ସେଠି ପୁୟୁ, ଚଢ଼ିଲା ନାହିଁ । ଭାବିଲା, ଏହି ବୋଧହୁଏ ଶେଷ ତା’ ଭିତରେ ଦିଉଡୁ ଭିତରେ । କାନ୍ଦ ମାଡୁଥିଲା, ରୋକିନେଲା, ବାହାରେ ସାନ୍ତନା ନାହିଁ ଯେ ସେ କାନ୍ଦିବ । ମରୁଭୂମିର ତତଲା ବାଲି ଉପରେ ଲୁହଟୋପା ଢାଳିବାକୁ ମନ ହୁଏ ନାହିଁ । ନିଜର କିଛି ସେ ଦୋଷ ଦେଖୁପାରିଲା ନାହିଁ । ସବୁ ଦୋଷ ଦିଉଡୁର, ସେ ବଦଳିଛି । ଭାବିଲା, ମଣିଷ ଏହିପରି, ସବୁ ସ୍ନେହ ତାଙ୍କର ଦି’ ଦିନିଆ । ସେ ନିଜେ କିଛି ବଳେ ଆସି ଏ ଘରର ପାଣି ତମେଇ (ଅଜାଡ଼ି) ପିଇ ନାହିଁ । - କେତେ ଧାଁଧପଡ଼ ଦିଉଡୁର, କେତେ ଫୁସୁଳା ଫୁସୁଲି, କେତେ ଆଶ୍ବାସ । ‘ଏହିପରି ସ୍ନେହ ରଖିଥିବି ସବୁବେଳେ, ଫୁଲ ପରି ଖାଲି ତୁ ହସିବୁ, ତୁ ପୁୟୁ (ଫୁଲ) ସବୁ କଠିନ କାମତକ ମୋର, ତୋର ଖାଲି ହସ । ଆସିବୁ ନାହିଁ ! ନାହିଁ କଲେ ତତେ ଝୁରି ଝୁରି ମୁଁ ମରିବି, କ’ଣ ହେବ ଏ ବିଫଳ ଜୀବନ ରଖୁ ?

ସେ ବିଶ୍ବାସ କରିଥିଲା ।

ଦିଉଡୁ ତା’ର ବିଶ୍ବାସ ରଖି ନାହିଁ ।

ଦସୁ କୁକୁର ଆସି ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ କେଁ କେଁ ହେଲା, ଲାଂଗୁଡ଼ ପିଟିଲା । ସେ କହିଦେବାକୁ ଚାହେ ଯେ ତାକୁ ଭୋକ କଲାଣି । ହଠାତ୍ ପୁରୁ କଅଁଳ ହୋଇଗଲା, ସାଉଁଟା ମନେପଡ଼ିଲା । ସାଉଁଟା ଥିଲେ ସେ ଫେରାଦ୍ ହୋଇଥାନ୍ତା, ଆଜି ଫେରାଦ୍ ହେବାକୁ କେହି ନାହିଁ ।

ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ ପକେଇ ବିକଳ ହୋଇ ପୁରୁ ଚାହିଁରହିଲା । ହାକିନା ଶୋଇଲାଣି । ଖରା ବଢ଼ିଲାଣି । ଭାଁ ଭାଁ ଲାଗୁଛି । ଦସୁର ମୁଣ୍ଡ ଆଉଁଶି କହିଲା, “ଭୋକ କଲାଣି କି ରେ ? ରଇଥା ଖାଇବାକୁ ଦେବି ।”

ସେତିକିବେଳେ ପାଖ ଘରର ଦୁଆରେ ଜାମିରି କନ୍ଧର ବୁଢ଼ୀ ଗାଧୋଇବା ପାଣି ଥୋଇଦେଇ ଗଲା, ବୁଢ଼ୀ ଜାମିରି କନ୍ଧ ଗାଧୋଇବାକୁ ଆସି ବସିଲା । ଜାମିରି କନ୍ଧର ଗାଧୁଆ ଗୋଟାଏ ଘଣ୍ଟା । ସବୁଦିନେ ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳେ ବୁଢ଼ୀବୁଢ଼ୀ ଦିହେଁ ସେଠି ବସନ୍ତି । ବୁଢ଼ୀ ବୁଢ଼ୀକୁ ଗାଧୋଇଦିଏ । ଜାମିରିର ବୁଢ଼ୀ ଲାଉ ଅଣକାରେ ପାଣି ନେଇ ବୁଢ଼ୀ ଉପରେ ଅଜାଡ଼ିଲା, ଘଷିପୁଷି ଦେଲା, ସାଉଁଲେଇ ଦେଲା । ସବୁଦିନ ପରି ସ୍ବସ୍ତିର ଭଙ୍ଗୀରେ ମୁହଁ ଉଜ୍ଜଳ କରି ସାନ ପିଲାପରି ବୁଢ଼ୀ ବସିରହିଥାଏ, ବୁଢ଼ୀର ଅଳିଅଳ ସହୁଥାଏ ।

କନ୍ଧ ଦେଶରେ ସ୍ବାମୀଙ୍କୁ ଗାଧୋଇଦେବା ସ୍ତ୍ରୀର ଗୋଟିଏ ଅଧିକାର ଆଉ ଅଭ୍ୟାସ । ଯେ ଯେତେ ହସ୍ତ, କନ୍ଧ ଦାମ୍ବତ୍ୟ ଜୀବନର ଏତିକି ସୁଆଙ୍ଗ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଣା ଶିଖାଚାର । ଶୋଷା ଆଖିରେ ସେହି ଦୃଶ୍ୟ ପୁରୁ ବସି ଦେଖିଲା । କେଡ଼େ ଆସ୍ତେ କେଡ଼େ ଯତ୍ନରେ ଘଷିଦିଏ ବୁଢ଼ୀ ବୁଢ଼ୀକୁ, ନିଠେଇ ନିଠେଇ ଆଉଁଶି ଆଉଁଶି ମଳି ଛଡ଼େଇଦିଏ । ଜାମିରି କନ୍ଧ ଗାଧୋଇ ସାରିଲା, ବୁଢ଼ୀ ଭଲକରି ପୋଛିଦେଲା । ବୁଢ଼ୀ ଜାମିରି କନ୍ଧ ଅଚଳ ନୁହେଁ, ଆଛା ମଜବୁତ୍ କନ୍ଧ ବୁଢ଼ୀ ।

ପିଲାଟିଲା ଜନ୍ମ ହୋଇଛନ୍ତି, ବଡ଼ ହୋଇଛନ୍ତି, ଆପଣା ଆପଣା ଘର କରିଛନ୍ତି ଅଲଗା ଅଲଗା, ବୁଢ଼ୀବୁଢ଼ୀ ପରସ୍ପରକୁ ଆଦରି ପଡ଼ିରହିଛନ୍ତି ସେକାଳରୁ ଏକାକ ଯାକେ ।

ପୁରୁ ଡାକିଲା, “ଏ ଆଇ, ଏଣିକି ଆ ।”

“କ’ଣ ? ଗଲୁ ନାହିଁକିଲୋ ହାଟକୁ, ହଁ ପିଲାବୁଆଲିଟିଏ କେମିତି ଯିବୁ ? ବସିରହିବୁ ଯେ, ଖାଆପିଆ ସରିଲାଣି ?”

“ଆଜି ରନ୍ଧା ନାହିଁ, ଦେହଟା ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ ।”

“ଉପାସ ରହିବୁ ନା କ’ଣ, ଏ କି ଛୋପରି କଥା -”

“ନାହିଁ ସତେ ମାଁ ।”

“ଛି ଛି, ଏ ଗୋଟିଏ କଥା ନା । ଆ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଗଣ୍ଡାଏ ଖାଇଦବୁ, ନ ଖାଇଲେ ଦୁଧ ଶୁଖିଯିବ ଲୋ, ପିଲାଟା ଖାଇବ କ’ଣ ?”

“ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ ଆଇ, ଖାଇବାକୁ ମନ ହେଉ ନାହିଁ ।”

“ହଉ ହଉ ଆ ଆ -” ବଳେ ବଳେ ବୁଢ଼ୀ ଓଟାରି ନେଇଗଲା, ମନକୁ ମନ ସ୍ବାଧୀନ ମତାମତ ଗାଇ ଲାଗିଥାଏ, “ଦେଖ ତ ଏବକାଳ ପିଲାଙ୍କ କଥା - ହଁ ମୁଁ ଜାଣେ ଲୋ ସବୁ ଜାଣେ । ଆ ଆ ।”

ବୁଢ଼ୀ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଥିବ, ବୁଢ଼ୀ ନ ଗଲେ ସେ ଖାଇବ ନାହିଁ । କେବଳ ସ୍ନେହ, ଭଲପାଇବାର ବିବାହ ବନ୍ଧନ ଯେଉଁଠି ସହି ନ ହୁଏ ସେଠି ଭାଙ୍ଗେ, ଯେଉଁଠି ନ ଭାଙ୍ଗି ରହିଥାଏ ସେଠି ବଜ୍ରପରି ଟାଣ, ଶେଷଯାକେ ।

॥ ଚବିଶ ॥

ହାଟର ବାଟ, ବୋଝ ବୋହି ତର ତର ଚାଲି, ତର ତର । ପଡ଼ୁଫୁଲେ ଖୋଲ ଖୋଲ ଡିପ ଟିକ୍ତା । କଙ୍କର ବାଟ, ପଡ଼ିରହିଛି କୁଡ଼ କୁଡ଼ ପଥର, ପାଦରୁ ଫାଲେ ଫାଲେ ଉଡ଼ି ଯାଉଛି, ବାଲିଆ ବାଟ, ମଲା ନଈର ପାଉଁଶ, ତତଲା ବାଲି ।

ମଣିଷ ଚାଲିଛନ୍ତି ।

ପୁରୁଷ ପିଣିଛନ୍ତି ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ସରୁଆ କୌପୁନି, କୋଟଟ ମସିଆ କୌପୁନି, ବାକି ଦେହଟା ଖାଲି । କଳା ମିଶ୍ ମିଶ୍ ଝାକୁଆ ଦେହ, ସବୁ ମାଂସପେଶୀ ଝଟକିଉଠୁଛି । କାନ୍ଧରେ ଟାଙ୍ଗିଆ, ହାତରେ ବାଡ଼ି ବର୍ଛା । ବୋଝ ଭାର ଲଦି ହୋଇ ପୁରୁଷ ଚାଲିଛନ୍ତି ।

ପର୍ବତର କେଉଁ ଖୋଲ ଭିତରୁ ସରୁ ସରୁ ରାସ୍ତା ଗଡ଼ି ଆସିଛି, ଏକାଠି ହୋଇ ଜାଲ ଗୁଢ଼ିଛି, ରାସ୍ତା ଦିଶୁ ନାହିଁ, ଖାଲି ଧାର ଧାର ମଣିଷ, ଜଣକ ପିଛା ଜଣେ, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଅଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ତଳକୁ ପିରିଘାସ ଆଉ ଲଟାକଜଳରେ ଛପିରହିଛି । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପରମରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଧାର. ଯେପରିକି ସ୍ବର୍ଗରୁ ପାତାଳକୁ ବଙ୍କାଡ଼କା ହୋଇ ସକା ହୋଇ ଚାଲିଛନ୍ତି ତା ତଳକୁ ତା ତଳକୁ ।

ସାନ ପିଲା ଚାଲିଛନ୍ତି, ଟୋକେଇରେ ପଶି ଭାରରେ ବୁହାହୋଇ, ମୁଣ୍ଡ ଉପରୁ ଲାଉତୁମ୍ବା ଲଟକିଛି, ବୁଜୁଳା ଓହଳିଛି; ତଳେ ଟୋକେଇ ଭିତରୁ ମିଟି ମିଟି ଆଖି, ତା’ର ବି ହାଟଦେଖା ସଉକ ଅଛି, ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସେ ବୁଝିବ ଶିଶୁବ ।

ଅଗଣିତ ସ୍ତ୍ରୀ, ହାଟ ଆଉ ବାଟ ତାଙ୍କରି ରାଜ୍ୟ । ନାନା ଜାତିର ପୋଷାକ । ଗଦବା ଟୋକୀ, ତା’ର ମୁଣ୍ଡର ବାଳରେ ନାଲିଆ ପଟିଟିଏ, ଦୁଇ କାନରେ ମଞ୍ଚ ବଡ଼ ବଡ଼ ପିତଳର ତାରର ବଳା ଯୋଡ଼ିଏ, କାନ୍ଧକୁ ପଡ଼ିଛି, ଦେହରେ ତା’ର ହାତବୁଣା କେରଂ ପଟର ଲୁଗା ଦେହ ସଙ୍ଗେ ଶକ୍ତ ହୋଇ ମିଶିରହିଛି, ଅଣ୍ଟା ପଛପଟେ ସୁତୁଲି ବଣ୍ଟିଲା ଲୁଗାକୁ ଫୁଲେଇ ରହିଛି । ପରଜା ଝିଅ, ଡମ୍ବ ଝିଅ, କନ୍ଧ ଝିଅ, ସମସ୍ତିକର ଗୋଡ଼ ହାଟ ଚାରିଟି ଖୋଲା ଆଉ ଖାଲି । ଗଦବାର ଉଜ୍ଜ୍ବଳ ହଳଦିଆ ବର୍ଣ୍ଣ ଦିଶୁଛି, ପରଜୁଣୀର ଗରି

ଗରି ହାତ ଗୋଡ଼ ଏମୁଣୁ ସେମୁଣୁ ଚିତାକୁଟା ହୋଇଛି । ହସ ହସ ରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗର ଦୁନିଆ, ହାଟର ବାଟ ।

ଖଣ୍ଡେଦୂର ଯାଇ ଦିଉଡୁର ଲେଖୁର କଟିଆ, ଦିଉଡୁ ଗୋଟାଏ ହାଲୁକା ବୋଝ ଧରିଛି, ଆଗେ ଆଗେ ଗପ କରି କରି ଚାଲିଛି, ତା'ର ଓଜନ ବୋଝ ଗୋଟାଏ ଦୁରୁଞ୍ଜା ଗୋଟାଏ ଲେଖୁ ବୋହିଛନ୍ତି । ଲେଖୁ ପଛେଇଥାଏ । ଦୁରୁଞ୍ଜା ଚଞ୍ଚଳ ଚଞ୍ଚଳ ଆଖି ବୁଲେଇ ଲାଗିଥାଏ, କେତେ ପ୍ରକାର ମଉଜ ମଜଲିସ୍ ହୋଇପାରିଥାନ୍ତା । କେତେ ଲୋକଙ୍କୁ ଠକି ହୋଇଥାନ୍ତା, ଚୋରି କରି ହୋଇଥାନ୍ତା, ବୋଝ କାନ୍ଧରେ ସେସବୁ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ବିରକ୍ତ ଲାଗୁଥାଏ, ଟୋକୀମାନେ ଆଗେ ଆଗେ । ଲେଖୁ ବି ଭାବୁଥାଏ, ଟୋକୀମାନେ ଆଗେ ଆଗେ ଗଲେ । ମନର ଓରମାନ ପଦାକୁ ଫୋପାଡ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଦୁରୁଞ୍ଜା ଲେଖୁକୁ ଚିତେଇଦେଲା । କହିଲା, “ଦେଖ୍ ସାଓଁତା ଚାଲିଛି ଦେଖ୍ ଆଗେ ଆଗେ, ତୋ ପରି ତ ସେ ନୁହେଁ ଲୋ । ସାଓଁତା, ତେଣୁ ତୋର ମୋର ଭାଗା ବୋଝ, ତା'ର ହାଲୁକା ବୋଝ, ଭଲ ହେଲା, ସାଓଁତା ମାନ୍ୟରେ ବଡ଼, ସବୁଥିରେ ବଡ଼, ଆଗେ ଆଗେ ସେ ଯିବ ନାହିଁ ତ ଯିବ ଆଉ କିଏ ? ସେଇତ ଆମର ମୁଣ୍ଡ ।”

ଦୁରୁଞ୍ଜା ଆଉ କେତେ କହିଥାନ୍ତା, ଲେଖୁ କନ୍ଧ ରାଗିଯାଇ କହିଲା, “ଦୁପ୍ ରହ ତମ୍ ପଟ୍ଟକାର (ମିଛୁଆ), କାଳିକାର ଟୋକା ଦିଉଡୁ, ସେ ହେବ ଆମରି ମୁଣ୍ଡ ନା ଗଣ୍ଡି - , ଫାଙ୍କିଦେଇ ବନ୍ଧାନ୍ ଆମକୁ ଭାଲୁ ଧରେଇଦେଇଛି ଉଠାଣି ବାଟରେ ଆଉ ଯେ ତାକୁ ପ୍ରଣାସି ହଉଚି, ନା - ”

ଦୁରୁଞ୍ଜା ଏଇଆ ଖୋକୁଥିଲା । ଯାହାହେଉ, ମଙ୍ଗାଟା ଏଥର ଉଠିବ, କହିଲା, “କ’ଣ ମିଛ କହିଲି ଭଲା ମୋ ଉପରେ ରାଗୁଛୁ ? ତୁ ବି ଭାର ବୋହିଛୁ ମୁଁ ବି ବୋହିଚି, ତୁ ବି ରଇତ, ମୁଁ ବି ରଇତ, ଗାଁର ସାଓଁତା ତ ଆମେ ନୋହୁଁ, ସାଓଁତା ସେ, ସେ ଆଗରେ ଗଲେ ଆମେ ପଛରେ ଯିବା - ”

ଲେଖୁ ତରତର ହୋଇ ଆଗକୁ ମାଡ଼ିଯାଇ ଡାକିଲା ‘ହେ ଦିଉଡୁ ରହ ରହ ।’

ଦିଉଡୁ ଅଟକିଗଲା, ତା'ପରେ ଲାଗିଲା ଦୁହଁଙ୍କ ଭିତରେ ବାକ୍‌ବିତଣ୍ଡା ବୋଝ ବଦଳା ବଦଳି ପାଇଁ, ଦିଉଡୁ ନାରାଜ, ଲେଖୁ ନଛୋଡ଼ବନ୍ଦା, ବାଟ ମଝିରେ ମହାନ୍ କଳିତକରାଳ । ଦିଉଡୁ କହୁଥାଏ “କେମିତି ତୁ ବୋହିଛୁ ନାହିଁ ? କ’ଣ ହେଲା କ’ଣ ? ଅଧେବାଟ ତୁ ବୋହିଚାଲ, ବାକି ଅଧକ ମୁଁ ବୋହିବି ।” ଲେଖୁ ଆହୁରି ରାଗୁଥାଏ, ଶେଷରେ ଭାରବୋଝ ତଳେ ଥୋଇଦେଇ କହିଲା, “ମୁଁ ପାରିବି ନାହିଁ, ମୁଁ ତୋ’ ପରି ଭେଣ୍ଡିଆ ନୁହେଁ, ରହିଲା ଏଠି ।”

ଦିଉଡୁ ଗରଗର ହୋଇ ନରମି ଆସିଲା । ବୋଝ ବଦଳ ହେଲା, କିନ୍ତୁ ଲେଖୁ ଯେଉଁ ପଛରେ ସେହି ପଛରେ । ଦିଉଡୁ ଆଗେ ଆଗେ ।

ଘାଟି ମଝିରେ ଲେଖୁ ଏକ୍ସଟିଆ ବସିପଡ଼ିଲା, ଖରା ଲାଗିଥାଏ, ଦେହକୁ ଝାଳ ଫିଟିପଡୁଥାଏ । ବହୁତ ଉପରେ ସେମାନେ । ଉପରୁ ଧାର ଧାର ସାନ ପର୍ବତର କରଦେଇ ତଳକୁ ପରନ ଗଢ଼ିଯାଇଛି, ବହୁତ ଦୂରକୁ ଦିଶୁଛି, ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ପର୍ବତର ଧାର, ବାକି ସବୁ ଏତେ ଉଞ୍ଚରୁ ଦିଶୁଛି ଥାଳିପରି ସମାନ, ସେଠି ମଣିଷର ଆଖିକୁ ଧୂଆଁଳିଆ ନେଳିଆ ଖରାଟିଏ କୁହୁଡ଼ିର ଭୋଗ । ଦୃଷ୍ଟି ଯେତେଦୂର ଯାଇଛି ।

ଉପରକୁ ଉପରକୁ ପର୍ବତ ସନ୍ଧିରେ ଭଉଁରି ଭଉଁରିକା ମଣିଷଙ୍କ ଧାର ଏକା ସିଧାକେ ତଳି ଉପର ହୋଇ ପାଞ୍ଚଟି ଭଉଁରି, କେଉଁଠି ସରିଯାଇଛି କେଉଁଠି ମିଶିଛି ଯାଇ ଉପରର ନେଳିଆ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ । ଭୀଷଣ ବନସ୍ତ, ବାଟ କରେ କରେ ଅନ୍ଧାରୁଆ ଝୋଲା, ତା'ର ତଳ ଦିଶୁ ନାହିଁ ଖାଲି ସୁ ସୁ ଶୁଭୁଛି । କ୍ଲାନ୍ତିରେ ଲେଖୁର ସବୁ ଉସାହ ଚାଲିଯାଇଥାଏ । କେଉଁ ବାଟବଣା ପବନ କଅଁଳିଆ ପତ୍ରକୁ ହଲେଇ ହଲେଇ ଥର ଥର ହୋଇ ଏ କନ୍ଦି ସେ କନ୍ଦି ବୁଲିବୁଲି ସଂଭାଷିଯାଏ ଟିକିଏ । ଲେଖୁ ତା'ର ଧୁଂଗିଆ ଲଗେଇଲା । ମନଗହାରର ବିରକ୍ତିର ପୃଷ୍ଠପଟ ଉପରେ ଯେତେ ଉଦାସୀ ଧାରଣା ସବୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ଲେଖୁ ଧୁଂଗିଆ ଲଗେଇଦେଇ ଅଧଆଉକା ହୋଇ ବସି ଭାବିଲା - ତା'ର କେହି ନୁହନ୍ତି, କେହି ତାକୁ ଖୋଜନ୍ତି ନାହିଁ । ଦିଉଡୁ କାଲି ଯେ କାଖ ହେଉଥିଲା, ବାପ ମଲାଠୁ ସେ ମନେ ମନେ ଭାରି ଜଣେ ହୋଇଗଲାଣି ।

ଲେଖୁ ଭାବିଲା, ଏ ତା'ର କେହି ନୁହେଁ, ଏ ଘର ତା'ର ନୁହେଁ, ଏ କାମ ତା'ର ବେଠି । ସମସ୍ତିକର ସବୁ ଅଛି, ତା'ର ନାହିଁ ।

ପଞ୍ଜାକୁ ପଞ୍ଜା ଲୋକ ଚାଲିଛନ୍ତି, ଲେଖୁ ବସିଥାଏ ମଣିଷ ଗହଣରେ ପରର ବୋଝ ବୋହି ପୁଣି ବାଟ ଧରିବାକୁ ତା'ର ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ ।

କିଛି ସମୟ ପରେ, - ହେଇ, ସେଇଟା ସୋନାଦେଇ ନା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବୁଢ଼ା ବାରିକ ଭୂଷାମୁଣ୍ଡା । ବାରିକର ସାନ କାଉଡ଼ି (ଭାରଟିଏ), ସୋନାଦେଇ ମୁଣ୍ଡରେ ପୁଚୁଳିଟିଏ । ହାଟକୁ ଚାଲିଛନ୍ତି ।

“ପଛେଇ ଗଲୁ ସାଓଁତା - ”

ଲେଖୁ ଉଠିଲା, ହସିଲା, କହିଲା, “ବୁଢ଼ା ହେଇଗଲି ବାରିକ୍ ।”

“କି ବୁଢ଼ା ତୁରେ, ସାଓଁତା, ତତେ ପିଠିରେ ନାଉ କରି ବୁଲୋଉଥିଲି ସେଦିନ, ଏଡ଼ିକିଟିଏ ହୋଇଥିଲୁ - ” ସୋନାଦେଇ ହସିଦେଲା । ବାରିକ୍ କହିଲା, “ଆମେ ସବୁ ବସି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ତୁମେ ସବୁ ମନେ ମନେ ବୁଢ଼ା ହୋଇଯାଉଛ ପରା !”

ଏକାଠି ବାଟ ଚାଲିଲେ । ବାରିକ ତାକୁ ଡାକିଛି ‘ସାଓଁତା’, ଲେଖୁ ଭାରି ଖୁସି ହେଲା । ଏମିତି ସାନ ସାନ କଥା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ, ଜାଣ ତା’ ମନର କେଉଁ ମରମରେ

ଯାଇ ବାଜେ, ଅନ୍ତର ଭିତରେ ବିକୁଳିର ଚମକ ଖେଳିଯାଏ, ଜାଣ ତା' ମନରେ ଗୋଟାଏ ରୂପ ଭାସିଉଠେ, ଅଜଣା ମନଗହାରରେ ଉଠେ ତା'ର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ।

‘ସାଓଁତା’ - କେତେ ଖୁସିର କଥା, ସତେ ତ, ସେତେବେଳେ ବୁଢ଼ାଭାଇ ଥିଲା, ଏକା ନାହିଁ ଦୁଇଖଣ୍ଡ, ତା'ର ଧୋବଳା ବାଳର ଜଟ ମୁଣ୍ଡେଇ ସେ ସାଓଁତା ହୋଇଥିଲା, ଭଲ ଦିଶୁଥିଲା, ଭଲ ମାନୁଥିଲା, ଆଉ ବର୍ତ୍ତମାନ, ଏ ଅର୍ବାଚାନ ଘୁଅଡ଼ିମ୍ବ ଦିଉଡ଼ୁ ବୋଲେଇବ ସାଓଁତା ଆଉ ସେ ନିଜେ ହେବ ସାମାନ୍ୟ ରଜତ । ବାହାରୁ ଅଧିକାରୀ (ହାକିମ) ମାନେ ଆସିବେ, ଖୋଜିବେ ସାଓଁତାକୁ, ସବୁ ମତାମତ ଦେବ ସେ, ଗାଁର ଭଲମନ୍ଦ ପାଇଁ ସେ ଦାୟୀ ହେବ, ପଥୁରିଆ ନଈ ଭିତରେ ତଙ୍ଗା ଚଳେଇନେବ ପାଞ୍ଚଶ ଲୋକକୁ ତଙ୍ଗାରେ ବସେଇ ।

ସାଓଁତା ହେବା ତା'ର ପ୍ରାପ୍ୟ, ଦିଉଡ଼ୁର ନୁହେଁ ।

ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉଠେଇ ଲେଖୁ ଆରମ୍ଭ କଲା, “ବୁଢ଼ା ତ ଚାଲିଗଲା, କେମିତି ଅଛି ଆମ ଗାଁ ଦେଖୁଛୁ ତ, ଟୋକାଟାକିଲିଆଙ୍କଦ୍ୱାରା କ’ଣ କାମ ଚଳେ ? ଖାଲି ତୁ ଜଣେ ସେକାକର ଲୋକ ଅଛୁ ବୋଲି ସିନା ! ନ ହେଲେ କାହା ଭରସାରେ ବଣ ଭିତରେ ଲୋକେ ପଡ଼ିରହନ୍ତେ - ?”

“ସବୁ କହିଛୁ ସାଓଁତା, ବୁଢ଼ା ଲୋକ ଠିକ୍ ଏ ବୁଢ଼ା ବରଗଛ ପରି, କରନ୍ତୁ ନ କରନ୍ତୁ ଦେଖୁଦେଲେ ମନରେ ସାହସ ଆସେ, ବୁଢ଼ା ଜଣେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ ସବୁ ଠିକ୍ । କ’ଣ ହେବ ? ଏବର ଲୋକେ କ’ଣ ସେ କଥା ବୁଝନ୍ତି ? ଗାଁ ପାଇଁ ଏତେ କଲି । କେତେ ଗାଁର ଲୋକେ ନେହୁରି ହୋଇ ଆସି ଡାକିଲେ, କହିଲେ ଆମ ଗାଁରେ ବାରିକ୍ ହେବୁ ଚାଲ । ହଳ ବଳଦ ଦେବୁଁ, ଜମି ଦେବୁଁ, ଯାହା ମାଗିବୁ ତା ଦେବୁଁ । ନେଟି ଦେଲି (ନାହିଁ କରିଦେଲି) ସାଓଁତା, ନେଟି ଦେଲି । କହିଲି ଏଇଟା ମୋର ଭୂଇଁ, ଏଇଠି ମାଟି କାମୁଡ଼ି ମୁଁ ପଡ଼ିଥିବି । କ’ଣ କରିବି, ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲି । ଏଣିକି ଆଉ ପାରୁ ନାହିଁ, ଏଣେ ବାର ଅଭାବ ବଢ଼ିଚାଲିଛି । ଖାଦି (ଖାଦ୍ୟ) ଅଳ୍ପ ନାହିଁ, ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁତାକୁ ଜମି ଖଣ୍ଡେ ମାଗି ବୁଲୁଟି, ଦବ କି ନ ଦବ ଯେ, ପିଲା ଲୋକର ମନ ତ !”

“ପିଲାଲୋକର ମନ ଠିକ୍ ନୁହେଁ ବାରିକ୍, ତାକୁ ନିଜ ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି ଦିଶନ୍ତି ନାହିଁ । ପରର ଦୁଃଖ ବୁଝିପାରିଲେ ସିନା ଲୋକ ଦଶଜଣକ ବଡ଼ମୁଣ୍ଡିଆ ହୋଇ ଗାଁ ଚଳେଇବ । ଏ ଟୋକାଲୋକ କ’ଣ ବୁଝିବ ?”

ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ଆଖିରେ ଥରେ ତା’ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଦେଇ ବାରିକ୍ କହିଲା, “ସବୁ ସବୁ” ।

ଲେଖୁ କହିଲା “ମଦୁଆଟା” ।

ବାରିକ୍ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇଲା ହଁ ହଁ ରୀତିରେ ।

ବୋଝ କାରୁଥାଏ, ଖରା ଗଳିଯାଉଥାଏ ଦେହରେ, ପଛରେ ପକେଇ ସମସ୍ତେ ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି, ଲେଞ୍ଜୁ କହିଲା, “ଆପଣାର ଭାରିଯାଠି ମନ ନାହିଁ ।” ସୋନାଦେଇର କୁତୂହଳ ବଢ଼ିଲା, ସେ ପାଖକୁ ପାଖକୁ ଚଢ଼ି ଆସିଲା । ଲେଞ୍ଜୁ କହିଲା, “କେତେଦିନ ହୋଇଗଲା, ଏକାଠି ବସାଉଠା ନାହିଁ, ଖୁସି ଶରଧା ନାହିଁ, ଘରର କଥା କ’ଣ କହିବି ପରକୁ । ଟୋକାଟାକୁ ଦେଖିଲେ ବିକଳ ଲାଗେ । ପଞ୍ଚାଏତ୍ କରିବି କେଉଁଠି ?”

“ସୋନାଦେଇର ଆଗ୍ରହ ଖୁବ୍ ବଢ଼ିଯାଇଥିଲା । ହସିଲା ଆଖିରେ ବାରମ୍ବାର ସେ ଲେଞ୍ଜୁ ମୁହଁକୁ ଅନୋଉଥିଲା । ବାରିକ୍ ଭାବି ଭାବି କହିଲା, “ହୁଁ ହୁଁ” ।

କିଛି ସମୟ ଭାବି ବାରିକ୍ କହିଲା, “ତୁ କାହିଁକି ଏମିତି ପଡ଼ିଛୁ ସାଉଁଟା, ତୁ ସାଉଁଟା ହେଲୁ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଅମିନ୍ ରେବିଶୀଳ ପାଖେ ଶ ଲୋକଙ୍କ ଆପରି ପଡ଼ିଥିଲେ ନିଜ ଆଖିରେ ସବୁ ଦେଖୁ ବୁଝି ସେମାନେ ଯାହାକିଛି କରିଥାନ୍ତେ ତ, କେତେ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଥାନ୍ତା । ଗାଁର କପାଳ ଖୋଲିଥାନ୍ତା, ତୋ ପରି ସାଉଁଟା, ସବୁବେଳେ ମୁଁ ତୋ ପାଦତଳେ, କ’ଣ କହୁହୁ ?”

ଲେଞ୍ଜୁ ଖାଲି ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ ପକେଇଲା ।

ସୋନାଦେଇ ସାନ୍ଧ୍ୟତାର ଚେତନାରେ ଅଜ୍ଞାନ ଉସୋଉ ଥାଏ । ବଢ଼ିଲା ନଈର ପୁଲିଆ ଜୁଆର, ତା’ ଉପରେ ଭସାଣ ଅଜ୍ଞାନର କୁଡ଼ ।

“କଣ କହୁହୁ, ଏମିତି ଉଡ଼ି ଚାଲିଥିବୁ ସବୁଦିନେ ? କହ, ଖାଲି ତୋଠୁଁ ପଦେ ଶୁଣିଦେଲେ ବାକି ମୁଁ ଲାଗିଯିବି ଚେଷ୍ଟାରେ, କିଛି ଭିଡ଼ କାମ ନୁହେଁ ତ । ଅମିନ୍ ରେବିଶୀକି ଖୁସି କରିଦେଲେ ସବୁ ବଳେ ହାସଲ । ଏଥର ତ ସେମାନେ ଆସିବେ ଶିଘ୍ର ଅସୁଲ କରିବାକୁ, କହିବା ।

ନାହିଁ ସାଉଁଟା, ତୁ ଆଉ ଅମଙ୍ଗ ହ’ ନାହିଁ । ତୋର ଭାଇ ଥିଲା, କେତେ ସୁନ୍ଦର ମାନିଥିଲା ଗାଁକୁ, ତା ବଦଳରେ ତୁ । ତୁ ସାଉଁଟା ହେବୁ, ତୋର ଚଗଲା ପୁଅ (ପୁତୁରା)ଟାକୁ ତୁ ଶାସନ କରିବୁ, ସେ ମଣିଷ ହୋଇଛି କୋଉଠି, ତା’ର ବାପ ତାକୁ ତତେ ଦେଇଦେଲା, ତୁ ତ ତାକୁ ମଣିଷ କରିବୁ ।”

“କ’ଣ ହେବ ସେଇଟା ବାରିକ୍, ତା’ର କ’ଣ ଗୋଟିଏ ବୋଲି କିଛି କଥା ଠିକ୍ ଅଛି ! ଆପଣା ଭାରିଯାଠୁ ଏମିତି, ବାଟରେ ଯାହାକୁ ଦେଖିଲା ତା’ ପଛେ ପଛେ ଧାଇଁଗଲା, ଗୋଟାଏ ବୋଲି କୋଉଠି ଥାଇ ଠିକଣା ନାହିଁ । ଖାଲି ପେଟେ ମଦ, ଆଖିଟା ଚାରିଆଡ଼େ, ଛି - ”

ଏଥର ସୋନାଦେଇର ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ ପକେଇବା ପାଲି, ଏଥର ବାଟର ଲୁକ୍ତି ତା’ରି ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା, “ଦୂରବାଟ, ସମସ୍ତେ ବାହାରି ଆସିଲେ, ଘରେ ରହିଲା କିଏ !”

“ଘରେ ବାଳମୁଣ୍ଡା ରହିଛି, କଥା ଦେଖ, ବୁଢ଼ା ବାପ ହାଟକରି ଯିବ, ଭେଣ୍ଟିଆ ପୁଅ ବସିରହିବ ଘରେ - ”

“କାନ୍ଦରେ ଲାଡ଼ କରି ଆଣିଲୁ ନାହିଁ - !”

ସମସ୍ତେ ହସିଲେ । ବାରିକ୍ କହିଲା, “ନାହିଁ ସତରେ ସାଓଁଟା, ଭାରି ଅଳସୁଆଟାଏ ସେ, ଏ ଯୁଗର ଟୋକା ସମସ୍ତେ ଅଳସୁଆ ।”

ବାଳମୁଣ୍ଡାର ସମାଲୋଚନା ସୋନାଦେଇ କାନକୁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଥାଏ । ସୋନାଦେଇର ସାନିଧ୍ୟ ଲେଖୁ କନ୍ଧକୁ ଖୁବ୍ ଡେଇଁଦେଉଥାଏ । କେହି କାହାକୁ ପାଟି ଫିଟେଇ ନାହିଁ, ମନେ ମନେ ତାଙ୍କର ପରସ୍ପରକୁ ବୁଝାମଣା ଚାଲିଥାଏ । କଥା ନଅସରେ ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଭରସି କହିଲା,

“ବୁଝିଲୁ ବାରିକ୍, ପୁଅମାନେ ଏମିତି ନିଷ୍ଠା (ଅଳସୁଆ) ପିଣ୍ଡା (ନିକମା) ହୋଇ ଘରେ ବସିଲେ ବୋହୂମାନଙ୍କୁ ଜଗିବାକୁ ବୁଢ଼ା ବାପର ଧାଇଁବା ଦରକାର ହୁଏ ।”

“ମିଛ କହିନୁଁ ସାଓଁଟା, ସବୁ ସବୁ ।”

॥ ପତିଶ ॥

କିଛିଦୂର ଉତ୍ତାରୁ -

ସୋନାଦେଇର ପଛେ ପଛେ ଲେଖୁ କନ୍ଧ, ବାରିକ୍ ଥାଏ ଟିକିଏ ଆଗରେ ।

ବାଟ ଭଲ ଲାଗୁଥାଏ, କି ସୁନ୍ଦର ଶୀତଳ ଛାଇଛାଇଥାଏ । ତା’ ଉପରେ ତା’ ଉପରେ ହୋଇ ପାହାଡ଼େ ଉପରେ ପାହାଡ଼, ସଜଖ ସଜଖ ଶାଳବଣ ବୋଝେଇ ପାହାଡ଼, ତଳେ କେତେ ଫୁଲପତ୍ରର ଲତାବୁଦା । ଅରାଏ ଅରାଏ ବଣକଦଳୀର ବଣ ଦିଶୁଛି, ନିଘଞ୍ଚ ଜଙ୍ଗଲରେ ପାହାଡ଼ ଭାଲୁରେ ତା’ର ବସା । ଝିରିଝିରି ହୋଇ ବୁଢ଼ା ପାହାଡ଼ର ଫଟା ଓଠ ବାଟେ ପାଣି ନିଗୁଡୁଥାଏ, ସେଠି ଫୁଲର ବଣ । ଉପରେ ଉପରେ ଆମ୍ବବଉଳ, ପଣସଫୁଲ, ତଳେ ମଲାପତ୍ର ଆଉ ମଲାବଉଳର ଗତି, ଚାରିଆଡ଼େ ମହୁମାଛି ଆଉ ତାଙ୍କର ଅବିରାମ ଗୁଣ୍ଡୁଗୁଣ୍ଡୁ, ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଅଜଣା ବଞ୍ଚୁଆ ନରର ସାଇଁ ସାଇଁ ।

ଏଇ ଠିକ୍ ବାଟ, ଆଗେ ଆଗେ ସୋନାଦେଇ, ପଛେ ପଛେ ଲେଖୁ । କେହି କାହା ମୁହଁକୁ ଦେଖୁପାରୁ ନାହିଁ, ଖାଲି ପାଦ ଛାଟିବାର ଶବ୍ଦ, ଦେହ ଝାଡ଼ିବାର ସହସ୍ରେ ଅଜ୍ଞତା, ଲେଖୁ କନ୍ଧର ଗର୍ଜ୍ ସର୍ଜ୍, ସୋନାଦେଇର ଆକୃତିରେ ବାଟ ଚାଲିବାର ମନ ଚହଳିବାର ଲହଡ଼ି । କେତେ ସୁନ୍ଦର କାନ୍ଧ ଉପରେ ଉପର ଲୁଗାର ତଳ ଲୁଗାର ରଖି ପଡ଼ିଛି, ପାଖେ ନାଲି ପାଖେ ନେଲି, ପାଖେ ସାବୁଜା, ତମ୍ବର ଲୁଗା । ଖୋଲା ବାହାର ପଛ ଖୋଲା ଗୋଡ଼ର ପେଣ୍ଠି, ମଝିରେ ଧୀର ଜେଉ ଆବୁ ଆବୁ ନିତି ଚିହ୍ନା ନିତି ସୁନ୍ଦର ସକାଳର ପାହାଡ଼ଦେଶ ପରି ।

ବାଟ ଚାଲୁ ଚାଲୁ କିଏ କେତେ ପଛରୁ ଆସି ପଞ୍ଜାକୁ ପଞ୍ଜା ପାଟି ଚହଳ କରି ଗୀତ ବୋଲି ହସି ଖେଳି ଆଗକୁ ମାଡ଼ିଯାଆନ୍ତି, ସୋନାଦେଇ ଗତି ବଢ଼ାଏ ନାହିଁ, ଲେଖୁ କନ୍ଧ କାମ ଭୁଲି ଖାଲି କଳପରି ବାଟ ଚାଲେ ଆବିଷ୍ଟ ମନରେ ।

ରାଜ୍ୟ ହୁଳସ୍ତୁଲ ପକେଇ କନ୍ଧ ଟୋକା ଟୋକାକର ଐକ୍ୟତାନ ଗୀତ ଚାଲେ, କେଉଁ ଅନ୍ଧାରି ସନ୍ଧିରୁ ଦଳ ଦଳ ହେଇ ସେମାନେ ଆସନ୍ତି ଯାଆନ୍ତି ଗୀତ ବୋଲି ବୋଲି । ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଝାଲେଇଯାଏ ।

“ବାରିକବୁଢ଼ା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ସୋନାଦେଇ ?”

“ଯାଇଥିବ ହେଇ ବାଟରେ କୁଆଡ଼େ ମଦ ପିଇବାଳୁ ।”

ବେଶି କଥା ନାହିଁ । ଚିହ୍ନାଚିହ୍ନି ପାଦ ଶବ୍ଦରେ, ଭଙ୍ଗୀରେ ।

ସବୁ ମନେ ମନେ । ଯେପରିକି ସବୁ ଖୋଲିଯାଇଛି, ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି ଜବାବ ହେଉଛି ଆପେ ଆପେ ।

“ଚିହ୍ନିପାରୁଛୁ ମତେ - ”

“ଚିହ୍ନିପାରୁଛି, ଚିହ୍ନିପାରୁଛି, ଏ ଖର ନିଶ୍ବାସ, ପାଦର ଏ ବେତାଳ, ଏ ଅସଂଭବ ତୁନିତାନ୍ତି ସବୁ ମୁଁ ଚିହ୍ନେ ।”

“ପଲେଇ ଯାଉନୁ ତେବେ - ?”

“କାହିଁକି ପଲେଇବି, ସଂସାରରେ ମୁଁ ଭିକାରୁଣୀ, ଯାହା ପାଏଁ ତା ନିଏଁ ।”

“ନେରୁ ?”

“ଜାଣେ ନାହିଁ, କଣ ମୁଁ ଚାହେଁ ମୁଁ ଜାଣିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ, ଖାଲି ଯାହା ମିଳେ ତାହା ନିଏଁ ।”

“କହୁରୁ କ’ଣ ?”

“କିଛି ନାହିଁ ।”

“ମୁଁ ତେବେ ଯାଏଁ ?”

“ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ ମୂର୍ଖ, ଆପେ ଆପେ କେମିତି ମୁଁ ପଛକୁ ଝାଙ୍କି ହେଉଛି, ଆଉ କ’ଣ ଅଧିକ କହିବି ?”

“ଆହୁରି ପାଖକୁ ଯାଏଁ, ଆପରି ଅଛି କିଛି ?”

“ମତେ ଡର ମାଡୁଛି, ମୋର ବି ସମାଜ ଅଛି, ସବୁ ସମାଜ ପରି ସେଠି ବି ସମସ୍ତିକର ନିୟନ୍ତା ହେଉଛି ଜୟ ।”

“ତେବେ ମୁଁ ପଛେଇ ରହେଁ ?”

“ନା, ଏଇ ଭଲ, ଆମର ମନର ଉଗ୍ର ଆଗ୍ରହ ବଳେ କେବେହେଲେ ସୁଯୋଗ ଆଣିଦେବ । ଭୟ ଭିତରେ ବି ଆଶ୍ରୟ ପାଇଁ ଖୋଲ ଅଛି, ଦୀପ ତଳ ଅନ୍ଧାର ।”

ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଚାଲିଗ ମାର୍କା, ସୋନାଦେଇ ତା’ର ଅଧେ, ସେ ବିବାହିତା । ସୋନାଦେଇ ତା’ର ଲକ୍ଷଣ ଦେଖୁଥିଲା, ବୟସ ଦେଖୁ ନାହିଁ । ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କର ଲକ୍ଷଣ ଦେଖୁଥିଲେ, ସେ ବୟସର ଅବସ୍ଥାର ସବୁ ଅସାମାନ୍ୟତାକୁ ଘୋଡ଼େଇ ପକାଇଥିଲା । ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଭାବୁଥିଲା, ଅନର୍ଥକ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଦିନ ତା’ର ତିନିଫୋଲିଆ (ମାହାଲିଆ) ହୋଇଗଲା, ଏଣିକି ଭୋକ ଘାରୁଟି, ତା’ର ଦରକାର ଭୋଗ । ସୋନାଦେଇ ଠିକ୍ ସେହି କଥା ଭାବୁଥିଲା, ବାଲ୍‌ମୁଣ୍ଡା ତା’ର ପୁରୁଷ ନୁହେଁ, ବାଲ୍‌ମୁଣ୍ଡା ତା’ର ବନ୍ଧନ; ସଂସାରର ଯେତେ ପୁରୁଷ ସମସ୍ତେ ବାଲ୍‌ମୁଣ୍ଡାଠୁଁ ଭଲ ।

ବାଟ ଟିକିଏ ନିଛାଟିଆ ପଡ଼ିଲା, ଲେଖୁ କନ୍ଧକୁ ଅଶନିଶ୍ୱାସୀ ଲାଗୁଥାଏ । ବାଟ କରତୁ ଫୁଲ ପେନ୍ଥାଏ ଛିଣ୍ଡେଇ ଥଙ୍ଗେଇ ହୋଇ ସୋନାଦେଇ ହାତକୁ ବଢ଼େଇଦେଇ କହିଲା, “ନେ, ଏଇଟା ପିନ୍ଧିଦେ, ସମସ୍ତେ ଫୁଲ ପିନ୍ଧି ହସି ହସି ଚାଲିଛନ୍ତି, ତୁ କାହିଁକି ଖାଲି ମୁଣ୍ଡରେ ଚାଲିଛୁ ?”

ସୋନାଦେଇ ତମକି ପଡ଼ିଲା, ଟିକିଏ ହସିଦେଇ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନେଇଦେଇ ଫୁଲପେନ୍ଥାଟି ହାତମୁଠାରେ ମୁଠେଇଧରି ଚାଲିଲା । କିଛି ଦୂର ଗଲା, ମକଟି ହୋଇଯାଇଥିବା ଫୁଲକୁ ସେ ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧିଲା । ଏଥର ସେ ତରତର ଚାଲିଲା ।

“କିଲୋ ଏତେ ତରବର କାହିଁକି ଚାଲିଲୁ ?”

“ଭାରି ଡେରି ହୋଇଯାଉଛି ସାଓଁତା ।”

ଲେଖୁ କନ୍ଧ ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଥାଏ, ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ମନ ସେ ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ । ତା’ର ଚେତା ହେଲା, ବୃଥା ସେ ଏ ବେଶୀ ଘାଟିବାଟେ ବୁଲୁଣି ବାଟେ ବାଟଗାଞ୍ଜି ଚାଲିଆସିଛି । ବନ୍ଦିକାର ବାଟେ ସଳଖ, ବନ୍ଦିକାର କେତେ ତଳେ ରହିଗଲାଣି ଡାହାଣହାତି । ମଚାରିଲା, “ଏ ବାଟେ କାହିଁକି ତୁମେ ଆସିଥିଲ କହ ତ ?” ସୋନାଦେଇ ବଡ଼ ସହଜଭାବେ କହିଲା, “ତମର ବାରିକ୍ ଆଗରୁ କହିଥିଲା, ଏଇ ପାଖେ ଗଲେ ମଦରନ୍ଧା ଠାନ୍‌ରୁ ସେ ଟିକିଏ ମଦ ପିଇଯିବ ।” ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଭାବିଲା, ଅନର୍ଥକ ଏ ବୁଲୁଣି ବାଟରେ ଉଠାଣି ବାଟରେ ସେ ଆସିଲା, ବାରିକ୍ ମଦ ପିଇବ ବୋଲି କଷ୍ଟ ପାଇଲା ସେ । ରାଗିବ କାହା ଉପରେ, କେହି କହି ନାହିଁ ଏ ବାଟେ ଆ’ବୋଲି । ଦିଉଡ଼ୁ ମଜାକରି ଧାନ୍‌ଡ଼ା ଆମ୍ ଖେନ୍ଦାବାଟେ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବ, ଆଉ ସେ - ! ଥୋଡ଼ାଏ ବାଟ ଗଲାରୁ ମଦ ଢୋଲେ ପିଇ ଆଖି ଦୁକୁଦୁକୁ କରି ଗୋଟାଏ କରପଟିଆ ବାଟରୁ ବାରିକ୍ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ।

ମଦୁଆ ପାଟିରେ ବନ୍ଦ ପାଟିଟାଏ କରି କହିଲା - “ଅଛୁନା ମୁଁ ସେଇଟା ଭାରୁଥିଲି ବାଟେ ବାଟେ, ଧାନ୍ତୀ ଆମ୍ ଖେନ୍ଦାବାଟେ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା ନା ଆସିଲା । କେମିତି ନିଜର ଧାନ୍ତୀକୁ ଏକୃଷିଆ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଯିବ ଆରବାଟେ, ଏଁ ଏଟା କାର ଧାନ୍ତୀ ? ମୋର ଧାନ୍ତୀ କି ତୋର ଧାନ୍ତୀ ? ମୁଁ ତ ବୁଢ଼ା ହେଲି, ମୋର ଆଉ କ’ଣ । ତୁ ଧାନ୍ତୀ ଅଛୁ, ଏଇଟା ତୋର । ଆଉ କାୟଁ (କଣ), ଧାନ୍ତୀ ଲୋକର ଧାନ୍ତୀ ହବନାହିଁ ଆଉ କ’ଣ ବୁଢ଼ାର ହେବ । ହେଇ ସୋନାଦେଇ, ଆଉ ଜାତି (କଜିଆ) ଲଗେଇବୁ ନାହିଁ ପଲେଇବି ବୋଲି । ନିକ (ଭଲ) ଧାନ୍ତୀ । ହେଇ ଏଗିକି ଆ, ଏଇଟା ତୋର ନିଜ ଧାନ୍ତୀଟା, ଏଇଟା ତୋର-” ତା’ର ପାଟିରେ ପାପୁଲି ମାଡ଼ି ଦେଇ ସୋନାଦେଇ କହିଲା, “ହଉ ହଉ ଚାଲୁ ଚାଲୁ” ।

ପଛକୁ ଅନେଇଦେଲା ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଆଁଟାଏ କରି ହସୁଟି । ତା’ର ଛାତି ଦୁମ୍ ଦୁମ୍ ହେଲା, ବାରିକ୍‌ର ପିଠିରେ ବାହା ବୁଲେଇଦେଇ କହିଲା, “ଚାଲୁ ଚାଲୁ” । ବାରିକ୍‌ ପାଟିକଲା, “ମତେ କାହିଁକି ଏମିତି ଧରୁଛୁ ଲୋ, ମୁଁ ବୁଢ଼ାଲୋକ, ତାକୁ ଧରୁ ଧରୁ ତାକୁ, ସେଟା ତୋର”... ସୋନାଦେଇ ତା’ର ପାଟି ବନ୍ଦକରି ପୁଣି କହିଲା, “ଚାଲୁ ଚାଲୁ ବାଆ ଡେରି ହୋଇଯାଉଛି ।”

“ଡେରି, କାୟଁ ଡେରି ? ଧାନ୍ତୀ ଧାନ୍ତୀ ଏକାଠି ଥିଲେ ଡେରି ସଅଳକୁ କିଏ ପତାରେ ? କେମିତି କଥା କହୁଛୁ ଗୋ - ”

ବାରିକ୍‌ ତହଳ ପକେଇ ପକେଇ ଚାଲିଲା, ତାକୁ ଧରି ଧରି ଚାଲିଲା ସୋନାଦେଇ, ଲେଖୁ କନ୍ଧ ପଛେଇଗଲା, ଭାବିଲା ମଦ ଟିକିଏ ମିଳିଲେ ସେ ବି ପିଅନ୍ତା ।

॥ ଛବିଶ ॥

ବାଟ, ବାଟ, ବାଟ - ପୁରୁଲି ଚାଲିଥିଲା । ମନେ ନ ଥିଲା ପୁୟୁ ଆସି ନାହିଁ, ପୁୟୁ ଯେ ତା’ର ଛାଇ ତା’ର ଅଧେ - ପୁୟୁ ଅଭିମାନ କରି ରହିଛି, ଏଇ ତାଙ୍କର ପହିଲି ବିଛେଦ, ପୁୟୁ ଉଦାସ ଆଖିରେ ତା’ର ଗଲା ବାଟକୁ ଅନେଇଁ ବସିଥିବ ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାରେ, ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକୋଉଥିବ । ଘରେ କେହି ନାହିଁ, ଜିଆନାଡ଼ ପରି ପିଲା ବକଟକ ରେକୁଟୁଥିବ ମା’ର ହାତୁଆ ଛାତି ।

ମନେ ନ ଥିଲା, ପୁୟୁ ତା’ଠୁ କଟି ପଡ଼ିଗଲା, ଏଥର ସେ ଏକୃଷିଆ ସବୁ ବାଟ ବଣେବଣେ, ତା’ର ସତର ବାଙ୍କ ଅଠର ପରନ, ବାଟର ଉଛାସ ଅଙ୍କା ହୋଇ ନାହିଁ କେଉଁଠି ତା’ର କାହାଣୀ ଚଳନ୍ତି ବାଟୋଇ । ନୂଆ ଲୋକଙ୍କ ଚମକ, ପୁରୁଣା ଲୋକଙ୍କ ସ୍ମରଣ, ସବୁ ବାଙ୍କରେ ପ୍ରତି ପଦେ ପଦେ ନୂଆ ପୁରୁଣାକୁ ପ୍ରତୀକ୍ଷା, ପୁରୁଲି ଚାଲିଥିଲା ।

ପଞ୍ଜାକୁ ପଞ୍ଜା ଟୋକାମାନେ ମାଡ଼ି ଆସନ୍ତି, କୁଦିଲା ପରି ଦେହ, କଟଟିରେ ବଳା, ଚୁଟିରେ କାନରେ ବଣପୁଲ ଗୁଛା ହୋଇଛି, ଭାରି ଦର୍ପରେ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି ସେମାନେ

ହାତରେ ବାଡ଼ି ବର୍ଣ୍ଣା ଉଠେଇ, ଖୋଲା ଦେହରେ ଆଶ୍ଚଯାକେ ଧୁଳି । କେହି ଖୋଜି ବସେ ନାହିଁ କଣ ତାଙ୍କ ପରିଚୟ, କେବଳ ଏଇ ଚଳନ୍ତି ଛବି ଦେଖିଲେ ମନ ଭିତରେ କୁହୁକୁହୁ ସଲସଲ ହୁଏ । ଧାଂଡ଼ା ହସନ୍ତି, ଚୁମୁଟାଚୁମୁଟି ପେଲାପେଲି ହୋଇ ବିସ୍ତାଡ଼ି ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ବଣ ଭିତରେ । ଅନର୍ଥକ ହସ । ଏମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ, ଅକାରଣରେ ଟୋକା ପଞ୍ଚାକର କନ୍ଧରୂପି ଘଟେ, ସିଧାବାଟରୁ ଟିକିଏ ଢଳିପଡ଼ନ୍ତି ସେହିଆଡ଼କୁ, ପାଦଟା ଚଳିଯାଏ, ସେଇଠି ଇଚ୍ଛାହୁଏ ମାୟା ଚାଲିବାକୁ କୌଣସି ପଡ଼ିଆରା ଫାନ୍ତି । କିଏ ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଛି, ବଙ୍କା ଗଲେ ବଙ୍କା, ସିଧା ଗଲେ ସିଧା, କିଏ ସେହିପରି ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲିଛି ଦେଖୁ ଦେଖୁ ପୁରୁଣା ଲାଗିଲାଣି ଯେଉଁ ଧାଂଡ଼ା ବାଟକୁ ବାହାରିଲାଣି ବାଟ ପୂଜା ତା'ର ପାଉଣା ।

“ପୁରୁଲି, ହେଇ ବନ୍ଦିକାରର ଗଦ୍‌ଦା ଗୁଡ଼ା, ସେଇଠୁ ଟିକିଏ ଚଢ଼ିଗଲେ ତ - ”

“ଆଗରୁ କାହାକୁ କହି ରଖୁ କି ଚିତ ?”

“ମୁଁ କହିଲେ, କ’ଣ ସେ ରହିବ ?”

“ପିଲାଟି ଭାରି ଭଲ, ନୁହେଁ ଲୋ ?”

“ଭାରି ଭଲ, ପୁଲାମେଁ ! କେବେ ବାନ୍ଧିଲୁ ଲୋ ? ଆଜି କ’ଣ ବାଟରୁ ଉଦୁକିଆ ପକେଇରୁ ବୋଲି ଆସିଲୁ କିଲୋ ?”

“ମୁଁ ପଳାଏଁ ଆଉ ତୁ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ମରୁଥାଆ, ନା କ’ଣ ?”

“ତୋ ସୁଖେ ତୁ ଯିବୁ, ମୋର କାନ୍ଦଣା କାହିଁକି ?”

“କାନ୍ଦିବୁ ନାହିଁ ? ଦେଖ ତୋ ଆଖି - ” ହସର ଧ୍ବମ୍ । ବାଟ ଗୋଟା ଗୋଟା ଏତେ ଲୋକ, ସବୁ ଗୋଳିଆଗୋଳି ହୋଇ ଗୋଟାଏ ଚଳନ୍ତି ଦୃଶ୍ୟ, ମଣିଷ ମଣିଷ ନୁହେଁ ଯେ ମଣିଷ ଜାତି, ପୁରୁଣା ଆଉ ଘଷରା ଛବି ।

କରପଟିଆ ହୋଇ ଗଦବାଗୁଡ଼ା ପକେଇ ଲାଗିଛି, ସେଠି ଗଦବା ଜାତିର ଲୋକ ରହନ୍ତି, ସେମାନେ ହିକୋକା ହାଗୁଣାର ରଇତ ।

ଗଦବା ଓ ତାଙ୍କର ସାନ ଅଂଶ ପାରେଂଗା ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ ଜାତି, ଗୁଣୁ ପୁର ପାରଲାର ସାଓରାଙ୍କୁ ଧରି ମୁଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡାରି ଜାତିମାନଙ୍କୁ ମିଶେଇ ବଜ୍ରପ୍ରଦେଶ ଓ ଆସାମ ବାଟେ ବାଟେ ସେମାନେ ସୂତାଳ ଦିଅନ୍ତି ପ୍ରାଚୀନ ଟାନା ରଜ୍ଜର ଗାର, ଭାରତର ମାଟି ପରେ ଗଦବାର ଚେହେରା ସେହିପରି, ତା'ର ଭାଷା ସେହିପରି, ତା'ର ଚରିତ୍ର - ସ୍ବାଧୀନତା-ପ୍ରିୟ, ନିର୍ଜାକ, ଅଜ୍ଞଗୁଣିଆଁ, ଗାମ୍ୟବାଦୀ, ରକ୍ଷଣଶୀଳ, ଅତିଶୟ ଗୁଣିଗାରିଡ଼ିପ୍ରିୟ ।

କନ୍ଧ ଗଦବାକୁ କହେ କଦମାଂ, ଗଦବା ନିଜ ଭାଷାରେ ନିଜକୁ କହେ ଗୁଡବ୍ । ପାଖକୁ ପାଖ ରହି ଏକା ଗାଁରେ ଘର କରି କନ୍ଧ ଗଦବାର ବୋଲି ବୁଝେ ନାହିଁ, ଗଦବା

କନ୍ଧର ବୋଲି ବୁଝେ ନାହିଁ । କେହି କାହାକୁ ଉଧାର ଦେବାକୁ ଖୋଜେ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ଛୋଟିଆ ଗୋଷ୍ଠୀର ସ୍ବତନ୍ତ୍ରତା ବଜାୟ ରଖିବାକୁ ବ୍ୟସ୍ତ ।

ଏଇ ଗଦବାଗୁଡ଼ାରେ କୁଅ ପରି ଗାଡୁଆ ଖାଲ ଭିତରେ ବସି ବସିଛି । ଦେଉଳ ପରି ଗୋଜିଆ ଗୋଜିଆ ଘର, ଗୋଲେଇ ହୋଇ ପିରି ଘାସ ଛୁଆଣି । ବସି ଚାରିପାଖେ ତଳୁ ଉପରକୁ ପାଟିରି ଉଠିଛି, ଗଛ ବଢ଼ିଛି, ଖୋଲା ଖଣି ପରି ବସି, ବିଚିତ୍ର । ଏହା ପରେ ଅଳ୍ପ ଡାକୁଡାକୁଆ ଖୋଲା କ୍ଷେତ, ସେଠି ମକ୍କା ଫସଲ ହୁଏ, ହରଡ଼ ହୁଏ, ତେଣିକି କନ୍ଧବସି, ବଡ଼ଗାଁ ବନ୍ଦିକାର ।

ଗଦବାଗୁଡ଼ାର ଭିତରଟା ବି ଦିଶୁଥାଏ । ମଣିଷ ବେଶି ନାହାନ୍ତି ଖାଲି ଘୁଷୁରି, କୁକୁଡ଼ା, କୁକୁର । ଟିକିଏ ବେଳ ଗଢ଼ିଲେ ଦେଶିଆ ଗାଁରେ କେହି ନ ଥାନ୍ତି, ତହିଁରେ ପୁଣି ଆଜି ହାଟର ଦିନ ।

ହାଗୁଣାର ଗାଁ ଲୋକେ ହାଟକୁ ଯିବେଶି, ଖରା ପଡ଼ିଲାଣି, ବନ୍ଦିକାର ସେପାଖେ ଖଣ୍ଡେ ଭଲ ଡୋଟା ଅଛି, ତା ସେପାଖେ ପାଣି, ବାଟର ଖିଆପିଆ ସେଇଠି ହେବ ଠିକ୍ ହେଲା ।

ବନ୍ଦିକାର ଗାଁ ଭିତରେ ପଶିଲାବେଳକୁ ଗାଁ ଲୋକେ ନ ଥାନ୍ତି, କେବଳ ବୁଢ଼ାମାନେ ସାନ ପିଲାମାନେ, ଗାଁ ମୁହଁରୁ ବାଟ ପାଛୋଟା ଗୀତ ନାହିଁ କି ଛଳ ଛଳ ହସ ନାହିଁ । ଘରର ତାଟିରେ ଦଉଡ଼ି ବନ୍ଧା ହୋଇଛି, ଦୁଆର ମୁହଁରେ କୁକୁରମାନେ ଜଗି ପଡ଼ିଛନ୍ତି ।

“ଏଇ ଘରେ ତତେ ଭଲ ମାନିବ ପୁରୁଲି, ଦେଖୁଲୁ କବାଟରେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଚିତ୍ର ହୋଇଛି, କେଡ଼େ ପାଲିସ୍ ପିଣ୍ଡା - ”

“ତୁ ଘୋଳି ହେଲୁଣି, ତୁ ରହ ଲୋ ଟିଟ, ମୋର ତ ଗୋଡ଼ ଥକ୍କି ନାହିଁ ।” ହସି ହସି ପଶି ଚାଲିଗଲେ ।

ବାହାରେ ହସି ଉଡ଼େଇଦେଲେ ବି ଭିତରେ ଭିତରେ ପୁରୁଲି ଦବିଗଲା । ଏମାନେ ଏତେପ୍ରକାର ଟାହିଟାପରା କରନ୍ତି ମିଛରେ, କେଉଁ ପିଲାଦିନର କଥା ସେ, ଆଖି ଫିଟି ନ ଥିଲା ଦିନର କାହାଣୀ, ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ାମାନେ ମନ କରିଥିଲେ ବନ୍ଦିକାର ମିଶିଆପାୟୁ ଏକାଠି ବନ୍ଧାହେବ, ପୁରୁଲି ହାଗୁଣାକୁ ବିଭା ହେବ । ପିଲାଙ୍କ ଖେଳରେ ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ାମାନେ ହାତ ଲଗାନ୍ତି, ମିଛମିଛକିଆ ବାହାଘର ଠିକଣା କରି ଖୁସି ହୁଅନ୍ତି ତାଙ୍କ ନିଜର ବିଭାଘର ଆଉ ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି । କଣ୍ଢେଇ ବାହାଘରର ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖିଲେ ଆପଣାର ଶୁଖିଲା ହାତୁଆ ଦେହ ଭିତରେ କନ୍ଧନାର ଝରଣା ଡିଆଁମାନେ, ହଜିଲା ଅତୀତର କାଠଖୁଣ୍ଟ ଡିମାରଚିହ୍ନଟ ମିଳେଇ ମିଳେଇ ପୁଣି ନୂଆ ହୋଇ ମନେପଡ଼େ ସବୁକଥା । ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ାଙ୍କ କଉତୁକ ସେ, କନ୍ଧ ଯୁବତୀ ତାକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ମୁଣ୍ଡେଇବାକୁ ବାଧ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ହାର୍ଗୁଣାର କଥା - କେତେ ତଳେ ରହିଲାଣି ସେ, ତା' ଉପରେ ସହସ୍ରେ ତାଳି ।

ତଥାପି ପୁରୁଲି ଦବିଗଲା । ହାତରେ ଗ୍ରହଣ ନ କଲେ ବି ସେ ଆଖିରେ ଦେଖିବାକୁ ତାହେ । ଗ୍ରହଣ ନ କରିବ ବୋଲି ସେ କିଛି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କି ଶପଥ କରି ନାହିଁ । ହାରୁଆ ବାଟର ମଜା ଅଧେ ଏତିକି - କିଣିଲେ ବି ଦରଦାମ ଭାଉ ମୂଳ ଦେଖା ପରଖାର ମଉଜ ।

ହାର୍ଗୁଣା ନାହିଁ, ଗାଁର ଟୋକାଏ ନାହାନ୍ତି । ଏଣିକି ଖରା ବଢ଼ିଲାଣି, କାହିଁ ତୁମାଗୁଡ଼ା । କଅଁଳ ପତ୍ରରୁ ଛିରିକିପଡ଼ି ପଥୁରିଆ ମାଟିରୁ ଛିରିକିପଡ଼ି ଖରା ଆଖି ଝଲସେଇ ଦେଉଛି ।

କ୍ଳାନ୍ତି । ତୋଟାତଳେ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବେଇଦେଇ ବସିପଡ଼ି ପୁରୁଲି କହିଲା, “ଏଇଠି ଭଲ ଜାଗା, ଏଥର ଖୁଆପିଆ ।”

॥ ସତେଇଶ ॥

ଖରାଏ ତରାଏ ଚାଲି ଆସିଛନ୍ତି ମଣିଷ, କେତେ ଦୂରରୁ । କାହିଁ କେଉଁଠି ପୃଥିବୀର ଫାଟରେ କୁଣ୍ଡରେ ଛପିଛପିକା ତାଙ୍କର ବସତି । ଦି'ଗୋଡ଼ିଆ ସିଧା ଠିଆକରୁ, ଦେହର ଭାରା ପୃଥିବୀରେ, ମୁଣ୍ଡ ଆକାଶରେ, ଗୋଟିଗୋଟିକିଆ, ସେମାନେ କିଛି ନୁହନ୍ତି, ସାନ ପଥର ଖଣ୍ଡକୁ ଅଣ୍ଟାର ଜୋର୍ ନାହିଁ, ପିରି ଘାସର ବୁଦାଠୁ ବିସ୍ମୃତିରେ ହାନ, ହାଡ଼ ଚାରିଖଣ୍ଡ, ସେଥିରେ ମାଉଁସ ପୁଲିଏ ପୁଲିଏ, କେତେ ସାନ । ତାଙ୍କର ସବୁ ଜୋର୍ ଏକାଠି ହେଲା ପରେ, ସେତିକିବେଳେ ସେମାନେ ଆଖିଦରଣା ହୁଅନ୍ତି, ମେଣ୍ଟବାନ୍ଧି ନାଟ କରନ୍ତି, ପାଟି କରନ୍ତି ଅଥବା କଜିଆ କରନ୍ତି ।

ବଣ ଭିତରେ କେଉଁଠି ତାଙ୍କର ଗାଁ ତାହା ବାରିହୁଏ ନାହିଁ, ପର୍ବତ ସନ୍ଧିରେ କେଉଁଠି ଦି'ଜଣ ଚାରିଜଣ ଏକାଠି ହୁଅନ୍ତି, ଚାରିଆଡ଼େ ଖାଲି ବୁଇଁ, ପଦା ଜଙ୍ଗଲ କ୍ଷେତ ଆଉ ପଥର - ।

ଏକାଠି ହେଲେ, ଲାଗେ ତାଙ୍କର କାରସାଦି, ସଭା ପଞ୍ଜତ ଯୁଦ୍ଧ ଆଉ ପୋଡ଼ୁତାଷ, ମଣିଷ ସାଲୁ ସାଲୁ ବାଲିଜନ୍ଦା ପରି । ସହର ବସେ, ପର୍ବତ ଫାଟେ, ନଈ ବନ୍ଧାହୁଏ, ସବୁ ମଣିଷଦଳର ହାତର କରାମତି । ଘଟନାକୁ ତିଆରି କରନ୍ତି ଦଳ ଅଥବା ଗଣ, ଯାହାହେଉ ତାଙ୍କର ନାଁ, ଏକ ନୁହେଁ ବହୁ । ଏଇ ବାଲିଜନ୍ଦା ଧଳଙ୍କର ଗତି ଆଉ ବିରତିରେ ଇତିହାସର ଯୁଗ । ପାଣି ବୋହିଗଲା, ଭାସିଗଲେ ଧଳ ଧଳ ହୋଇ । ନିଆଁ ଗଦା ହେଲା, ମଲେ ଥୋଡ଼ାଏ ଛଟପଟ ହୋଇ । ଜାଗା ଖାଲି ହେଲା । ପୁଣି ଲାଗିଗଲେ ମେଞ୍ଚାଏ, ବଣ ସଫା ହେଲା, ଚକଟିଗଲା ଧୋବଧାଉଳିଆ କୋଠା, ପଥର ଉପରେ ପଥର ହୋଇ ଉଠି ଉଠିକା ଚାଲିଲା ଆକାଶକୁ ମନ୍ଦିର । ଆପଣାର ହାତହତିଆର ଗନ୍ଧମାଦନ ତଳେ ଆଉ ଆଖପାଖରେ ପଡ଼ି ରହିଥାଏ ଏମାନଙ୍କର ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ହାଡ଼, କେହି ପଚାରେ ନାହିଁ । ଯାକରି ଭିତରୁ ହାତହତିଆର ଧରି ଘୋଡ଼ାଚଢ଼ି ବସେ ଜଣେ, ସେ କମେଇଁ ନ ଥିଲା ଖାଲି

ଖାଇଥିଲା, ସେ ଦେଇ ନ ଥିଲା ଖାଲି ନେଇଥିଲା, ସେ ପରକ ପାଇଁ ନ୍ୟାୟ ବିଚାରର ଶୃଙ୍ଖଳା ଚଢ଼ି ସେଥିରେ ତାଙ୍କୁ ବାନ୍ଧିଥିଲା, ଆପେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ନ ଥିଲା । ତାହାରି ନାଁରେ ସମସ୍ତିକର ଗାଁ, ନାଲିଆସ୍ ଦେଖାଇ ଲୁଟିପିଟି ଛାଡ଼ି ଦୁଲେଇ ଗଦି ଅଥବା ଗାଦି ଉପରେ ବସି ସେ ଚିତ୍କାର କରେ - ‘ବୀରଭୋଗ୍ୟା ବସୁନ୍ଧରା, ମୁଁ ବୀର, ମତେ ପୂଜା କର ।’

ଜଣେ ମାତ୍ର ସେ, ସେହିପରି ଗୋଟାଏ ଦରଖଣ୍ଡିଆ ସିଧାଗୋଡ଼ିଆ ସାନ ଜନ୍ମ ।

ମେଞ୍ଚ ମେଞ୍ଚ ମଣିଷପଲଙ୍କର ନିଃଶ୍ୱାସର ପବନରେ ସେ ଉଡ଼ିଯାଇପାରେ, ଖରାଦିନର ଝାଳ ଆଉ ଶୀତଦିନର ପରିସ୍ରା ପାଣିରେ ତା’ର ଜଳସମାଧି ହୋଇପାରେ, ସାଲୁ ସାଲୁ ଲୋକଙ୍କ ଗୋଇଁ ତଳେ ଚକଟି ହୋଇ ଗୁଣ୍ଡା ହୋଇ ସେ ମାଟିରେ ମିଶିପାରେ ଆସ୍ ପିଛୁଳାକେ । କିନ୍ତୁ ତା’ର କିଛି ହୁଏ ନାହିଁ, ସେ ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼େ, ଆଉ ଅଡ଼ାଏ ।

ତା’ର କିଛି ହୁଏ ନାହିଁ, କାରଣ ଆଦିମ ରାତିର ଅନ୍ଧାର ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୃଥିବୀରୁ କଟି ନାହିଁ, ଯେଉଁ ଅନ୍ଧାର କନ୍ଧ ଡିସାରି କହେ ପୃଥିବୀକୁ ସେତେବେଳେ ଢାଳି ରଖୁଥିଲା । ରାତି କଟି ନ ଥାଏ ଯେଉଁଠି, ସେଠି ସେ ରାତିର ପିଣ୍ଡାତ ହୋଇ ଆସେ, ମୁର୍ଦ୍ଦାରୁ ଠିଆ କରେ, ଶୋଇଲା ଲୋକକୁ ଚଲାଏ, ନଟାଏ, ତା’ର ଅବସ୍ଥିତି ଆଉ ଆବିର୍ଭାବ ସେହି ଆଦିମ ରାତିର ଆଦିମ ଅସଭ୍ୟତାର ଅବସ୍ଥିତିର ପରିଚୟ ।

ଏଇ ଦୁମାଗୁଡ଼ା ହାଟ । କୋରାପୁଟ୍ ଜିଲ୍ଲାର ଉତ୍ତର ଶାର ଆଉ କଳାହାଣ୍ଡି ରାଜ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣ ସୀମା ସରିହାତୁରେ । ଏପାଖ ସେ ପାଖର ପ୍ରାକୃତିକ ସୀମା ପରି ଏଠି ଦୁଇ ପାଖକୁ ପାହାଡ଼ ଛାଡ଼ି ଯାଇଛି । ମଝିରେ ଉପତ୍ୟକା । ଏ ପାଖରେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ପାହାଡ଼ର ଧାଡ଼ି ଲାଗିଛି ପନ୍ଦର କୋଶ, ପୂର୍ବରୁ ପଶ୍ଚିମ, କସାକେନ୍ଦ୍ରୁ ଭିତର ବାଗ୍ରିଠୁ ଗିରିଗୁମ୍ଫା କାନ୍ତଗଡ଼ା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ବିଶାଳ ପର୍ବତ, ତା’ ଉପରେ ପ୍ରାନ୍ତର, ସେପାଖେ କଳାହାଣ୍ଡିର ବାଉଁଶବଣ ବୋଝେଇ ସାନ ସାନ ପର୍ବତର ଢେଉ ।

ଦୁମାଗୁଡ଼ା ହାଟ କୋରାପୁଟ୍ ଜିଲ୍ଲାରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ହାଟ ।

ଏଠୁ ନାଲି ସଡ଼କ ଖୁବ୍ ଅନ୍ଧରେ ପନ୍ଦର କୋଟା । ବୋଝଭାର ଲଦି ଲୋକ ଚାଲିଥାନ୍ତି । କଞ୍ଚା ଗୋରୁଛାଲ, ମଇଁଷିଛାଲ ଭାର ଭାର । ଛେଳି ପରି ମଡ଼ିଆ ମଡ଼ିଆ ସାନ ସାନ କଳାହାଣ୍ଡିଆ ବଳଦ । ବୋଝ ବୋଝ ଦେଶୀ ଲୁହାର କୋଡ଼ି କାଙ୍କ, ଲଙ୍ଗଳ ଫାଳ । ଗୋଦ୍ରିଗାଁର ପ୍ରସିଦ୍ଧ କମ୍‌ହାରଙ୍କ (ଓଡ଼ିଆ ନଳୀ ବନ୍ଧକ), ବର୍ଣ୍ଣା, ଛୁରା । ରଙ୍ଗମାଟିର ହାଣ୍ଡିକୃଷ୍ଣେଇ, ଚିତ୍ର ବିଚିତ୍ର ମାଠିଆ, ଫୁଲଛାଞ୍ଚୁଣୀ କେତେ କଣ ।

ସବୁଠୁ ବେଶି, - ଫସଲ ।

ସାନ ସାନ ହାଡ଼ ଚମର ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ଚଢ଼ି ଆସିଥାନ୍ତି ଅତିକାୟ ସାହୁକାର, ନିଶୁଆ, କୁଣ୍ଡଳିଆ ପେଟୁଆ । ଜବରଦସ୍ତ ସାହୁକାର । କେତେ ବିଶୋଇ (ଶୁଣ୍ଢି) । କେତେ ତେଲୁଗୁ । ମୋପନ୍ନା ପା’ପନ୍ନା । ଗମ୍ପା ଗଧବନା, ଅଣ୍ଡାଭରପୁ ଡାଲିସେଠି ଡୋ’ଗିଲା

ଅପଲିସ୍ତାୟା ପେଣ୍ଡା, ଏକାୟା, ସାତାୟା, ଚକ୍ରପତ ରାଓ, ଜଗନ୍ନାଥ ରାଓ, ରାମା ରାଓ, ଗୁମ୍ଫାସୀ, ନାରଣ ମୂର୍ତ୍ତି ।

ଏମାନେ ସାହୁକାର । ଯାଙ୍କ ଜାତିରେ ଯାଙ୍କ ଦେଶରେ ବି ଚାଷୀ ମଜୁରିଆ ବେଶି । ଦରିଦ୍ର ବେଶି । କିନ୍ତୁ ଏମାନେ ସାହୁକାର । ଶଗଡ଼ ଆସିଛି, ବାଟରେ ଅଛି । ଟଙ୍କାଅଳୀ ଆସିଛି । ମାପିବାକୁ ‘ମାଣ’ ଆସିଛି, ପୋଡ଼ି ଆସିଛି । ବଡ଼ ମାଣ, ସାନ ମାଣ, ବଡ଼ ପୋଡ଼ି ସାନ ପୋଡ଼ି । କିଣିଲାବେଳକୁ ବଡ଼ଟିରେ, ବିକିଲାବେଳକୁ ସାନଟାରେ । ବରଗଛ ମୂଳେ ପର୍ବତ ପ୍ରମାଣ କଳା ମିଶି ମିଶି ଗେଣ୍ଡୁମଞ୍ଜି ପରି ଅଳସି ଗଦା ହୋଇ ରହିଛି, ପଡ଼ି ରହିଛି ମାଣିଆ, ଧାନ, ହଳଦୀ । କାନ୍ଥଲ, ରାଶି, ଜଡ଼ା, କଣିଆଭାଇର ସର୍ବସ୍ୱ । ନିର୍ବୋଧ ଦେଖିଆପଲ ସିଝା କନ୍ଦମୂଳ ବଜାରରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ରଙ୍ଗ କରିଆ କାଚମାଳି ଦୋକାନରେ ଭିଡ଼ ଲାଗିଛି । ଶସ୍ତାରେ ସୁଲଭରେ ମାଲ୍ ନେଇଯିବାକୁ ପଥଶ୍ରମ କରି ହଡ଼ା ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ସବାର ହୋଇ ସାହୁକାର ଆସିଛନ୍ତି । ବୋହି ନେଇଯିବେ ଏକା କ୍ଷେପାକେ ଦୁଇଟି ଶୁଣି ଘରକୁ; ତମିଆ ଶୁଣି ଘରକୁ, ସେଠୁ ସବୁ ଚାଲିଯିବ ଶୀଘ୍ରସେଠି ଗୋଦାମକୁ କି ଚିଟିବାକୁ ଗୋଦାମକୁ, ତା’ପରେ ଆଲୋକକୁ । ଫସଲ ଯିବ । ଆସିଯିବ କିଛି ଟଙ୍କା । ଦେଖିଆ ସେତକ ବାଉଁଶ ନଳୀରେ ପୂରେଇ ମାଟି ଭିତରେ ପୋତି ଦେଇଥିବ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସେହି ସାହୁକାରର ସୁଧ ଗଣୁ ଗଣୁ ଶିଷୁ (ଖଜଣା) ଦେଉ ଦେଉ ସେତକ ବି କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ିଯିବ, ତା’ପରେ ୦ ୦ ୦, ନଖରେ ଆସୁଡ଼ି, ଶାବଳରେ ଚାଡ଼ି ପର୍ବତ ଉପରେ ପଥର ସନ୍ଧିରେ ଆହୁରି ତାଷ ଆଉ ରାତିରେ ମଦପିଆ, ନାଚ; ତୁଳୁତୁଙ୍ଗା ବାଲା, ବଇଁଶୀ । ହାଟକୁ ପଶିବା ବାଟରେ ହାଟ କଣ୍ଟାକଟରର ଲୋକ ପାନୁ (ହାଟ ଟିକସ) ଅସୁଲ କରୁଛନ୍ତି । ମୁଣ୍ଡରୁ ପସରା ଟଣାଓଟରା, ହାତ ମୋଡ଼ାମୋଡ଼ି । କିଏ ବାଉଁଶିଆଏ କରଡ଼ି ଘେନି ଆସିଛି, ପକା ଦି’ ପଇସା । ଫାରାଷି ଗାଡ଼ ବଣତ୍ରବ୍ୟକୁ ଟିକସ ଅସୁଲ କରୁଛି । ନାଲି ପଗଡ଼ିଆ ଜଣେ ଦି’ଜଣ ଟହଲ ମାରୁଛନ୍ତି ଛାତି ପୁଲେଇ । ହାତରେ ସାନ ସାନ ବାଡ଼ି । କାଲି କିଏ ଥିଲା ଦେଶୀଆ; ଆଜି ତା’ର ନାଲିଆ ମୁଣ୍ଡ । ଲୋକେ ଦେଖୁ ବାଟ ଛାଡ଼ୁଛନ୍ତି; ଗହଳି ଆପେ ଚହଳି ଯାଉଛି-ତା’ର ଆଗକୁ ପଛକୁ । ପାଖେ ସାହୁକାର ଦଳ ବସିଛନ୍ତି । ସାମ୍ବାରେ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ କାଠବାକ୍ସ । ଫସଲ ମାପ ଲାଗିଛି । ମୁଣ୍ଡରେ ଠେକା, ତୁଣ୍ଡରେ କାଳିଆ କାଳିଆ ଆଇଁଷିଶିଆ ଗନ୍ଧ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ପିକା (ସୁଠା), କାନରେ କୁଣ୍ଡଳ; ହାତରେ ପିଟା ସୁନାବାଲା । ଟେକା ଚଉଧୁରୀ ସାହୁକାର ।

ପଛଆଡୁ ଛାଲ ବଜାରର ସଡ଼ା ପୋତକା ଗନ୍ଧ । ଗୋରୁ ବଜାରର ଗୋରୁ ଗନ୍ଧ, ଘୋ ଘା “ଭଲ ଅସର୍ (ଦାମୁଡ଼ି), ଏମିତି ଦିଶୁଛି ସିନା, ହେଇ ଦେଖ ତା’ର ଦାଗ, ଦଶଟଙ୍କା ନ ହେଲେ ନ ଦିଏ ।” ଏଠି ସେଠି ଶୁଖିଲା ପୋକ ପରି କାଳିଆ କାଳିଆ ଶୁଖୁଆ, ମାଛି ବେଢ଼ିଛନ୍ତି, ଅସଂଖ୍ୟ ପସରା । ପୋତକା ଘୋଳଦହି, ଲାଉତୁମ୍ବା ବୁଡ଼ି ରହିଛି, ପୁଲିଏ ପୁଲିଏ ନାଲି ଲୁଣ । ଧୂଆଁପତ୍ର, ଲଙ୍କା, ହଳଦୀ । ବଣର କନ୍ଦାମୂଳ । ରାଶି

ପିଢ଼ିଆର ମୁଆଁ, ସୁଆଁର ମୁଆଁ, ମୁଢ଼ି ମୁଆଁ ବହୁତ । ଲୋଦ ଚାଲିଛନ୍ତି ଧକ୍କାଧକ୍କି, ଘଷା ଘଷି, ଧାଡ଼ିଧାଡ଼ିକା ବଜାର ସନ୍ଧିରେ । ବାଗ୍ରିଗାଁ, ଚେମାଗାଁ, କେଲାବୁଗାଁର କୁଷ୍ଠରୋଗୀ ଗଉଡ଼ ଆଉ ଦୂରର ବରିଗିମୁଠାର କୁଷ୍ଠରୋଗୀ କନ୍ଧ ! କସ୍‌ପାଝାଲୁସା କୁମୁଡ଼ା ଗୁଡ଼ାଅଞ୍ଚଳର ‘ଯଜ୍ଞ’ ରୋଗୀ କନ୍ଧ, ଗାଳରେ ପିଠିରେ ଯେଉଁଠି ସେଠି ଅରାଧ୍ୟ ଅରାଧ୍ୟ ଥାଲି ଥାଲିଆ ଆକାରରେ ଘା, ସାନ ସାନ କଳାପୋତକ ବେଢ଼ିଛନ୍ତି । ଏହିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଘଷାଘଷି ହୋଇ ଚାଲିଛନ୍ତି ସୁସ୍ଥ ଲୋକେ । ଚିକ୍କଣ ଚାକ୍କଣ ଛନଛନିଆ ପୁଲପିସା ବେଶ ପକେଇଥିବା ଧାଂଡ଼ାଧାଂଡ଼ା । ମାଛି ଆଉ ଧୂଳି, ଗୁଡ଼ହାଣ୍ଡି, ପିଠା । ଯେ ବସିଛି ତା’ର ପାଟି ବୁକୁଛି । ମୁଆଁଟିଏ, ସିଝା କନ୍ଧା ଖଣ୍ଡେ କି ଫଳଟାଏ । ଅଧିକାଂଶ ପସରା ସାନ ସାନ, ତଥାପି କାନ ଅତରା ପଡ଼ୁଛି ।

ଅସଂଖ୍ୟ ଲୋକ । ଅସଂଖ୍ୟ ପର୍ବତିଆ ବୋଲି । କିଏ ଘୋଳିହୋଇ ଆମ୍ବଗଛ ମୂଳେ ବସିଲାଣି, ପୁଣି ଘେରାଏ ହାଟ ଭିତରକୁ ଯିବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଛି । କିଏ କରଛଡ଼ା ଦେଇ ପଂଝାଗମତ ଲଗେଇ ଗପି ବସିଛି । ଜାତିଜାତିକା ବଣଦେଶର କୁକୁର ବାଟେ ବାଟେ, ସାନ ରୁମା ଲମ୍ବ ଲାଞ୍ଜ ‘ବିରାଡ଼ି’ କୁକୁର, ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖି । ଭାଲୁପରି ରୁମ ବଡ଼ ବଡ଼ ଛାଞ୍ଚୁଣୀ ପରି ଲାଞ୍ଜ, କନ୍ଧଘର କୁକୁର । ଏମାନେ ବି ଗୋଡ଼େଇ ଆସିଛନ୍ତି କେତେ ଦୂରରୁ ହାଟ ଦେଖିବେ ବୋଲି । ଭଲ କୁକୁର, ଘାଉଡ଼ା କୁକୁର, ଧେଡ଼ କୁକୁର । ଗୋରୁ, ମଇଁଷି, ମଣିଷ । ଗୋବର, ଛେଲି, ଚୋପା, ଧୂଳି । ରାଉ ରାଉ ଗର୍ଜନ । ରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗର ଦୃଶ୍ୟ ଆଉ ଶବ୍ଦ ।

ଏଇ ହାଟ, ମଣିଷର ପୃଷ୍ଠପଟ । ଏତିକି କାଟିଦେଲେ ଲେଖୁ ଦିଉଡ଼ୁ ପୁରୁଲି ପୁଲୁମେଁ କାହାରିକୁ ବୁଝିବା ଅସମ୍ଭବ । ଏଇ ଗୋଳମାଳିଆ ଦିଲ୍‌ଖୁସିଆ ଦାୟିତ୍ୱହୀନ ଘରକରଣା ମଣିଷ ସମାଜର ମୂଳଦୁଆ । ସେ ଯୁଆଡ଼େ ଇଚ୍ଛା ସିଆଡ଼େ ମାଡ଼ିଯିବାକୁ ଚାହେଁ । ଯେଉଁଠି ଇଚ୍ଛା ସେଠି ଛେପ ପକେଇବାକୁ ଚାହେଁ । ଲୁଚାଚୋରା ନାହିଁ, ଶଙ୍କା ଦଳ ନାହିଁ । ହେଇ ସେଠି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଗୁଡ଼ିଏ ଗଛମୂଳେ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବୋଝ, ବସି ମୁଟିବା ତାଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସ ନାହିଁ । ଆଉ ଠାଏ ଶରଧା କରୁ କରୁ ଧାଂଡ଼ା ଧାଂଡ଼ା ସାମାନ୍ୟ ଟିକିଏ ଧରାଧରି ହେଉଛନ୍ତି । ହାଟ ଭିତରେ ପରପୁରୁଷ ପାଖେ ଦେହକୁ ଦେହ ଲଗାଇ ଅଗଣିତ ସ୍ତ୍ରୀ ବସି ରହିଛନ୍ତି । ଦେହକୁ ନିଘା ନାହିଁ, ମନ ଆନନ୍ଦରେ ମା’ଠୁ ରେକ୍ଟି ରେକ୍ଟି ଛୁଆ ଦୁଧ ଖାଉଛି । ବିକାର ନାହିଁ କି ବନ୍ଧନ ନାହିଁ; ଛନ୍ଦହୀନ ଚିତ୍ରବହୁଳତା ହିଁ ଏ ଦେଶର ଛନ୍ଦ ।

ବେଳ ନଇଁ ନ ଯାଉଣୁ ପାଟି କରି କରି ହାଟ ଭିତରୁ ଲୋକ ଧାର ଧାର ଛୁଟିଲେ । ଆଜିର ଅନୁଭୂତି ଏତିକି । ଦେଖାଚାହାଁ ସରିଛି । କିଏ ପନ୍ଦର କୋଶ ଦୂରରୁ ଆସିଥିଲା ପଇସାଟିକର ଧୂଆଁପତ୍ର କିଣିବ ବୋଲି, କିଣିଛି । ଦଶକୋଶ ଦୂରରୁ କିଏ ଆସିଥିଲା ଆପଣା ବାରିର ବାଜଗଣ ଚାରୋଟି ବିକିବ ବୋଲି, ବିକିଛି । ନୂଆ ଛେଳିଟିଏ କାନ୍ଧରେ

ବୋହି ନେଉଛି କିଏ, ମନ ଆନନ୍ଦରେ ନାଚି ନାଚି ଯାଉଛି । ପୁଣି ପଟୁଆର, କାହାର କାନ୍ଦର ବାହୁଞ୍ଚିରୁ ଓହଳିଛି ଏପାଖେ ଟୋକେଇରେ ଗୋଟିଏ ସାନ ପିଲା, ସେପାଖେ ଖାଲି ଖଣ୍ଡେ ପଥର, ବୋଝ ସମାନ ହେବ ବୋଲି । ହୋ ହା ଘୋ ଘା, ହାଟ ଭାଙ୍ଗିଲା, ତଞ୍ଜୁରିଆ (ପର୍ବତୀଆ) ହାଟ, ଆଖପାଖରେ ବି ଲୋକଙ୍କର ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ନାହିଁ ।

ସଞ୍ଜ ହେଲା । ହାଟ ଫେରନ୍ତି ଦୂର ବାଟୋଇ ଏକାଠି ଜମା ହୋଇ ବସିପଡ଼ିଲେ । ପୋଡ଼ଗାଡ଼, ନଈକୂଳ ଦି'ପାଖରେ ପର୍ବତ ସନ୍ଧିରେ ଅରାଏ ପଡ଼ିଆ ସେଥିରେ ହାକୁକା ତୋଟାଳିଆ ଜଙ୍ଗଲ । ଜଙ୍ଗଲ ତଳେ ଠାଆ ଠାଆକେ ନିଆଁ ଜଳିଲା ଦାଉ ଦାଉ, ଚାରିଶ ଲୋକଙ୍କର ଏକାଠି ବସବାସ । ସେଇଠି କଞ୍ଚିଆ ଗୋଳ, ଗପ ପଞ୍ଜତ, ଗୀତ ଆଉ ନାଟ ।

ରାତି ବଢ଼ିଲା । ନିଆଁ ନିଭିଲା । ସମସ୍ତେ ଶୋଇଲେ । ଉପରେ ଖୋଲା ଆକାଶ, ତଳେ ତୋଟାମୂଳେ ଏକାଠି ଚାରିଶ ଲୋକଙ୍କର ଫୁଁ ଫୁଁ ନିଃଶ୍ୱାସ ଆଉ ସାମନାରେ ପଥୁରିଆ ପୋଡ଼ଗାଡ଼ ନଈର ଛଳଛଳ ସାଇଁ ସାଇଁ ।

ସମସ୍ତେ ଶୋଇରହିଲେ । ପୁରୁଲି ସୋନାଦେଇ ଲେଖୁ ଦିଉଡ଼ୁ । ରାତି, ବଣ ଚଢ଼େଇର କିଲିକିଲା । ନିଦ ଘୋରରେ ଚାରିଶହ ମଣିଷ ଜଣ ଜଣକୁ ଉଠେଇ ଦେଖିଲେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ଉପନ୍ୟାସ ।

II ଅଠେଇଶ II

ହିକୋକା ହାଗୁଣା କନ୍ଧ ବନ୍ଦିକାର ଗାଁର ସାଓଁଡ଼ା ।

ହିକୋକା ତା'ର ଗୋତ୍ର, ହାଗୁଣା ତା ନାଁ, କନ୍ଧ ତା'ର ଜାତି । ବାପ ଥିଲା ଲେଖୁ ଅର୍ଥାତ୍ ବଡ଼ତିଳ, ପୁଅ ନାଁ ହେଲାବେଳକୁ 'ହାଗୁଣା' ନାଁରେ ଚାଉଳ ଠିଆ ହେଲା, ପୁଅ ହେଲା 'ହାଗୁଣା' ଶାଗୁଣା, ଜଟାୟୁ ପକ୍ଷୀ, ସେ ବି ସୁନ୍ଦର । ଗାଁ ସେପାଖେ ଯେଉଁ ବିରାଟ ପର୍ବତ ଉଠିଛି, ଆକାଶ ଭିତରକୁ ତା'ର ନାକ, ଉପରର ଶାଳଗଛ ଦିଶେ ସାନ ଘାସବୁଦା ପରି, ତା'ର କେତେ ଉପରେ ସୁନ୍ଦର ନେଳି ଆକାଶରେ ଶାଗୁଣା ଚଢ଼େଇ ଉଡ଼େ, ସେ ଗୋଟାଏ ବିପ୍ଳୟ । କନ୍ଧିଆ ମନରେ ଯାହା ବିପ୍ଳୟ ଆଣେ ତାହା ସୁନ୍ଦର, ତେଣୁ ହାଗୁଣା ନାଁଟି ସୁନ୍ଦର ।

ଉଣେଇଶ ପୁରୁଛି, କୋଡ଼ିଏ ଚାଲିବ । ଏତିକିବେଳକୁ ତା'ର ସଂସାରର ଭାର ମୁଣ୍ଡେଇବାକୁ ସେ ଯୋଗ୍ୟ ହେଲାଣି । ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଶେଷରେ ଦି' ଆକୁଳିଆ କୌପୁନି ଖଣ୍ଡିଏ ମାରିଦେଇ ବାପ ମା ସାହି ଭାଇଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ମିଶି ପର୍ବତ ଉପରେ ସାନ ଖୁରୁପିରେ ସେ ବି ଚୁସି ଚୁସି ମାଟି ହାଣିଥିଲା, ସାତବର୍ଷରେ ସେ ଛେଳି ଜଗିଲା, ନଅବର୍ଷରେ ହଳ ଧରିଲା । ଗଛ ହାଣିବା, ଗଛ ଚଢ଼ିବା, ଦୌଡ଼ିବା, ସବୁ ତା'ର ପିଲାଦିନୁ ହାସଲ ହୋଇଛି । ଛଅବର୍ଷରୁ ସେ ଧୁଗିଆ (ଧୁଆଁପତ୍ର) ଧରିଛି, ନଅବର୍ଷରୁ ମଦ ଖିଣ୍ଡି, ଚଉଦବର୍ଷରୁ

ଯେତେବେଳେ ଦେହ ଭିତରଟା ଶୀର୍ ଶୀରେ ଶୀର୍ଶୀରେଇ ପୁରି ଆସୁଥିଲା ସେତିକିବେଳୁ ସେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଚିହ୍ନିଛି । ଉଣେଇଶ ଶେଷରେ ସେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ବାପ ନାହିଁ, ମା' ନାହିଁ, ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ନାହାନ୍ତି । ସେ ତା'ର ଘରର ମାଲିକ । ତାଷ ବେଉଯା ବହୁତ, ଗୋରୁ ଗାଈ ବହୁତ, ଦେଖାଚାହାଁ କାମ କମାଣି କରିବାକୁ ସେ ଆଉ ତା'ର ଗୋଟି ହଜିଆମାନେ । କଥା ବୟସରେ ମୁରବି ଅଭାବରୁ ତା ମୁଣ୍ଡ ବିଗିଡ଼ି ଯାଇ ନାହିଁ, କାରଣ ମୁଣ୍ଡ ବିଗିଡ଼େଇବା ଭଳି ପ୍ରଲୋଭନ ତା'ର ପଡ଼ି ନାହିଁ । ଯାହା ଖୋଜିଛି ତା' ପାଇଛି, ଅଶାନ୍ତିରେ ଘାରିହୋଇ କୁହୁଳି ମରିବାକୁ କୌଣସି ଚିରିଗୁଣି ଆଳୁଅ କେବେ ଜଳି ନାହିଁ ତା'ର ଉଞ୍ଚ ପର୍ବତ ଘେରେଇ ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଉପରେ ।

ହିକୋକା ହାଗୁଣା ବିଭାହୋଇ ନାହିଁ । ତା'ର ସଂସ୍କାରମୟ ଧାରଣାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ଗୋଟାଏ କଥା । ବିଭା ହୋଇ ଘର କରିବା ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା । ବିଭାଘର ବିଷୟରେ ତା'ର ମତାମତ ଅଛି । ଆଉ, ସବୁ ମତାମତ ପଛରେ ଉକ୍ତି ମାରୁଛି ଗୋଟାଏ ଛୋଟ ମୋହ, ଅଠରୁ ଉଣେଇଶ, ଉଣେଇଶରୁ କୋଡ଼ିଏ, ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଚାଲିଛି ।

ସେ ମିଶିଆପାୟୁ ସାଓଁତାର ଝିଅ ପୁରୁଲି ।

ହିକୋକା ହାଗୁଣା ସଂଭ୍ରମ ଭଲ ପାଏ, ସେ ସାଓଁତାର ପୁଅ, ନିଜେ ସାଓଁତା, ତା'ରି ପରି ସାଓଁତା ଝିଅ ତା'ର ଦରକାର । ଆଖପାଖର ଗାଁମାନଙ୍କରେ ସାଓଁତା ଘର ଝିଅ କେଉଁଠି ନାହିଁ, କେବଳ ପୁରୁଲି ।

ଲେଖୁ କନ୍ଧ ପୁଅ ପାଇଁ ପୁରୁଲିକୁ ପସନ୍ଦ କରିଥିଲା, ତା' ବି ହାଗୁଣା ମନେରଖିଛି । ଏସବୁ କାରଣର କଥା, ବିଷୟବୁଦ୍ଧିର କଥା, ହାଗୁଣା ଖୁବ୍ ବିଷୟୀ । କେବଳ ମୋଟା କଥା ଓ କାରଣ ଦୋ ଦୋ ପାଞ୍ଚ କରି ହାଗୁଣାକୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଟକେଇ ରଖୁ ନ ଥିଲା । ପୁରୁଲିକୁ ସେ ଦେଖୁଥିଲା । ପିଲାଟି ଦିନୁ ଯା'ଆସ ।

ତାଠୁଁ ବେଶି ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ, - ପାରିଲା ବୁଢ଼ା ସରବୁ ସାଓଁତାର ଧୂଆଁକିଆ ଚାହାଣି ଆଗରେ ମୁଣ୍ଡ ନଇଁପଡ଼େ, ସବୁ ଅଟକିଯାଏ ରୋକିହେବାର ପାଡ଼ା ଆଉ ପ୍ରତୀକ୍ଷାକୁ ବୁଜୁଳି ବାନ୍ଧି ହାଗୁଣା ଫେରିଆସେ, ଆଉ ଭାବେ ।

ସରବୁ ସାଓଁତା ମଲା । ଖବର ଆସିଲା । ହାଗୁଣା ଭାବିଥିଲା ଏଥର ସେ ଯିବ, ତା'ର ଯିବା ଦରକାର । ଯିବି ଯିବି ଭାବୁ ଭାବୁ ଆପଣା ସଂସାରର ହଜାରେ କାମ ପାଦରେ ଛନ୍ଦି ହୋଇଯାଏ, ଯାଇ ହୁଏ ନାହିଁ । ବେଳ ପାଟିବା ଦିନ ଗଲା, ଜଗି ଜଗି ଦିନ ରାତି ।

ତା'ପରେ କଟାକଟି, ହାଟ କାମ, ସାହୁକାରମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଭାଉ ପଟାପଟି, ଜିନିଷ ବିକ୍ରି ।

ଉଣେଇଶ ବର୍ଷରେ ଅନେକ ଦାୟିତ୍ବ ।

ଲୋକେ କହନ୍ତି, “ବାହା ହେଉ ନାହିଁ କାହିଁକି ?” ଚାରିଆଡୁ ତୋପାନ ପରି ସେଇ କଥା ପଦକ ମାଡ଼ିଆସେ, କାନ ବଧୂରା କରେ । ସେ ବି ନିଜେ ପଚାରେ, ବାହା ହେଉ ନାହିଁ କାହିଁକି ? କେମିତି ପୁଣି ପଛେଇଯାଏ, ଶଙ୍କିଯାଏ । ଟିକିଏ ନିଆରା ସେ, କେବଳ କନିଆଁ ଆଣିବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ୱପ୍ନ ଅନେକ ଅଛି, ମନେ ମନେ ଗଢ଼ିନ୍ତି ।

ମାମୁଘର ନାରୀପାଟଣା ପାଖେ । ଏଠୁ ବଡ଼ ଦୂର, ଘାଟି ପର୍ବତ ଚଢ଼ାଣି ଉତୁରାଣି ତିନି ଦିନର ବାଟ । ବର୍ଷକେ ଦି’ଥର ସେ ଯାଏ, ମାମୁଘର ଲୋକେ ସଂଖୋଳି ଆସନ୍ତି ।

ମାମୁଘରକୁ ଗଲେ ବାଟେ ବାଟେ ବଣ ଧଡ଼ିର ସର୍ୟତା ତା’ର ମନ ଉଲୁସାଏ, ସେ ଭାବେ ସେ ସେହିପରି ମଣିଷ ହେବ । ତେଲେଙ୍ଗା ସାହୁକାରର ଚଉଖୁଣ୍ଟ କୋଠା, ଛପର ଛାଉଣି, ସାମ୍ବାରେ ତାଟି ବନ୍ଧା ହୋଇଛି । ଶଗଡ଼, ଗୋଦାମ, କାରବାର ।

ଥରକୁ ଥର ଏହି ଧାରଣା ନେଇ ହାର୍ଗୁଣା ସାଉଁଟା ଫେରିଆସେ, ନିବିଷ ମନରେ ଆପଣାର ପୁରୁଣା ସଂସ୍କାରକୁ ଦେଖେ, ଭାବିହୁଏ କେଉଁଠି କ’ଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇପାରନ୍ତା । ତା’ର ମାମୁଘରର ଲୋକେ ଘରେ ପିନ୍ଧନ୍ତି କୌପୁନି, ବାହାରକୁ ବାହାରିଲେ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ସାନ ଧୋବକୁଟା ବେଢ଼େଇ ହୁଅନ୍ତି, ଦେହରେ କୋଟ୍ କାମିଜ୍, କାନରେ କୁଣ୍ଡଳ, ହାତରେ ବାଲା, ହାର୍ଗୁଣାର ଟୋକାଳିଆ ସ୍ୱପ୍ନ ଭିତରେ ସେ ବି ପାସ ।

ପୁରୁଣା ପକ୍ଷିର ଦି’ ଧାଡ଼ିଆ ବସ୍ତ୍ରରୁ ଛାଡ଼ି ଅଳଗା ହୋଇ ବାପ ଖଣ୍ଡିଏ ଗୋଦାମ ଘର ତିଆରି କରି ମରିଛି । ନାରୀପାଟଣା ଅଞ୍ଚଳର ସାହୁକାରଙ୍କ ଧାନକୋରୁ ପରି ସେ ବି ଗୋଟିଏ କୋରୁ । ଠା ଠାକେ ଛାଡ଼ିଛାଡ଼ିକା ଦେଡ଼ପୁରୁଷ ଉଞ୍ଚର ଗୋଟିଏ ଗୋଲ ଗୋଲ ହୋଇ ଧାନ ରଖିବାକୁ ଘୁମ ପରି କୋରମେଇଁ, ତା’ର ତଳ ରହିଛି ସାନ ଭାଡ଼ି ଉପରେ । କାନ୍ଥ ବହଳ ଝାଟି ମାଟିର, ଉପରଟି ବନ୍ଦ । ତଳେ ଉପରେ ଧାନ ଆଣିବାକୁ ଧାନ ଥୋଇବାକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କବାଟଲଗା ଜଳା ।

ହିକୋକା ହାର୍ଗୁଣାର କଳ୍ପନା ଭିତରେ ଏହି ପ୍ରଥମ ଆଧୁନିକତାର ବାସ୍ତବ ରୂପ । ଅନେକ ଆପରି ଉଠିଥିଲା, ଗାଁର ଜାନି ଦିଶାରି ପୁରୋହିତ ଶଶକ ସମସ୍ତେ ଆପରି କରିଥିଲେ, ଯାହା ନ ଚଳିଛି ତା’ ଚଳେଇବ ଲେଖୁ ସାଉଁଟା କିପରି । ଲେଖୁ ସାଉଁଟା ଆପରି ଶୁଣି ନ ଥିଲା, ତା’ର ଶକାଘରର ଲୋକମାନେ ଠିଆ ହୋଇ ମଦଦ୍ ଦେଇଥିଲେ, ଗଡ଼େଇରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ, କୋରୁ ତିଆରି ହେଲା ।

ହିକୋକା ହାର୍ଗୁଣାର ଆଖି ଖୋଲିଥିଲା । ଲେଖୁ କନ୍ଦର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଆଶା ଥିଲା, ସେ ଖଣ୍ଡେ ଶଗଡ଼ କରିଥାନ୍ତା । ଏ ଅଞ୍ଚଳର ବଣୁଆ କନ୍ଧମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଶଗଡ଼ କାହାରି ନାହିଁ, ଯଦିତ ଶଗଡ଼ ସଙ୍ଗେ ଚିହ୍ନାପରିତ ଅଛି ସମସ୍ତିକର । କାଉଡ଼ିରେ ଲଦି ମଣିଷ କାନ୍ଧରେ ଚାପିଦେଇ ଏତେ ଦୂର ଦୂରର ହାଟକୁ ଜିନିଷ ନେବାକୁ ହରବର ଲାଗେ, ଶଗଡ଼ ହେଲେ ଭଲ । କିନ୍ତୁ ପର୍ବତୀଆ ଘାଟି ରାସ୍ତାରେ ଶଗଡ଼ ଯିବ ନାହିଁ ।

ଯେତେବେଳେ ଦେହ ଭିତରଟା ଶୀର୍ ଶୀରେ ଶୀର୍ଶରେଇ ପୁରି ଆସୁଥିଲା ସେତିକିବେଳୁ ସେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଚିହ୍ନିଛି । ଉଣେଇଶ ଶେଷରେ ସେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ବାପ ନାହିଁ, ମା' ନାହିଁ, ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ନାହାନ୍ତି । ସେ ତା'ର ଘରର ମାଲିକ । ତାଙ୍କ ବେଉଆ ବହୁତ, ଗୋରୁ ଗାଇ ବହୁତ, ଦେଖାଚାହାଁ କାମ କମାଣି କରିବାକୁ ସେ ଆଉ ତା'ର ଗୋଡ଼ି ହଳିଆମାନେ । କଞ୍ଚା ବୟସରେ ମୁରବି ଅଭାବରୁ ତା ମୁଣ୍ଡ ବିଗିଡ଼ି ଯାଇ ନାହିଁ, କାରଣ ମୁଣ୍ଡ ବିଗିଡ଼େଇବା ଭଳି ପ୍ରଲୋଭନ ତା'ର ପଡ଼ି ନାହିଁ । ଯାହା ଖୋଜିଛି ତା' ପାଇଛି, ଅଶାନ୍ତିରେ ଘାରିହୋଇ କୁହୁଳି ମରିବାକୁ କୌଣସି ଚିରିଗୁଣି ଆଲୁଅ କେବେ ଜଳି ନାହିଁ ତା'ର ଉଞ୍ଚ ପର୍ବତ ଘେରେଇ ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଉପରେ ।

ହିକୋକା ହାଗୁଣା ବିଭାହୋଇ ନାହିଁ । ତା'ର ସଂସ୍କାରମୟ ଧାରଣାରେ ପୂର୍ବ କରିବା ଗୋଟାଏ କଥା । ବିଭା ହୋଇ ଘର କରିବା ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା । ବିଭାଘର ବିଷୟରେ ତା'ର ମତାମତ ଅଛି । ଆଉ, ସବୁ ମତାମତ ପଛରେ ଉକ୍ତି ମାରୁଛି ଗୋଟାଏ ଛୋଟ ମୋହ, ଅଠରୁ ଉଣେଇଶ, ଉଣେଇଶରୁ କୋଡ଼ିଏ, ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଚାଲିଛି ।

ସେ ମିଶିଆପାୟ ସାଓଁତାର ଝିଅ ପୁରୁଲି ।

ହିକୋକା ହାଗୁଣା ସଂଭ୍ରମ ଭଲ ପାଏ, ସେ ସାଓଁତାର ପୁଅ, ନିଜେ ସାଓଁତା, ତା'ରି ପରି ସାଓଁତା ଝିଅ ତା'ର ଦରକାର । ଆଖପାଖର ଗାଁମାନଙ୍କରେ ସାଓଁତା ଘର ଝିଅ କେଉଁଠି ନାହିଁ, କେବଳ ପୁରୁଲି ।

ଲେଖୁ କନ୍ଧ ପୁଅ ପାଇଁ ପୁରୁଲିକୁ ପସନ୍ଦ କରିଥିଲା, ତା' ବି ହାଗୁଣା ମନେରଖିଛି । ଏସବୁ କାରଣର କଥା, ବିଷୟବୁଦ୍ଧିର କଥା, ହାଗୁଣା ଖୁବ୍ ବିଷୟୀ । କେବଳ ମୋଟା କଥା ଓ କାରଣ ଦୋ ଦୋ ପାଞ୍ଚ କରି ହାଗୁଣାକୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଟକେଇ ରଖୁ ନ ଥିଲା । ପୁରୁଲିକୁ ସେ ଦେଖୁଥିଲା । ପିଲାଟି ଦିନୁ ଯା'ଆସ ।

ତାଠୁଁ ବେଶି ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ, - ପାରିଲା ବୁଢ଼ା ସରକୁ ସାଓଁତାର ଧୂଆଁକିଆ ଚାହାଣି ଆଗରେ ମୁଣ୍ଡ ନଇଁପଡ଼େ, ସବୁ ଅଟକିଯାଏ ରୋକିହେବାର ପାଡ଼ା ଆଉ ପ୍ରତୀକ୍ଷାକୁ ବୁଜୁଳି ବାନ୍ଧି ହାଗୁଣା ଫେରିଆସେ, ଆଉ ଭାବେ ।

ସରକୁ ସାଓଁତା ମଲା । ଖବର ଆସିଲା । ହାଗୁଣା ଭାବିଥିଲା ଏଥର ସେ ଯିବ, ତା'ର ଯିବା ଦରକାର । ଯିବି ଯିବି ଭାବୁ ଭାବୁ ଆପଣା ସଂସାରର ହଜାରେ କାମ ପାଦରେ ଛନ୍ଦି ହୋଇଯାଏ, ଯାଇ ହୁଏ ନାହିଁ । ବେଳ ପାଟିବା ଦିନ ଗଲା, ଜଗି ଜଗି ଦିନ ରାତି ।

ତା'ପରେ କଟାକଟି, ହାଟ କାମ, ସାହୁକାରମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଭାଉ ପଟାପଟି, ଜିନିଷ ବିକ୍ରି ।

ଉଣେଇଶ ବର୍ଷରେ ଅନେକ ଦାୟିତ୍ବ ।

ଲୋକେ କହନ୍ତି, “ବାହା ହେଉ ନାହିଁ କାହିଁକି ?” ଚାରିଆଡୁ ତୋଫାନ ପରି ସେଇ କଥା ପଦକ ମାଡ଼ିଥାସେ, କାନ ବଧୂରା କରେ । ସେ ବି ନିଜେ ପଚାରେ, ବାହା ହେଉ ନାହିଁ କାହିଁକି ? କେମିତି ପୁଣି ପଛେଇଯାଏ, ଶଙ୍କିଯାଏ । ଟିକିଏ ନିଆରା ସେ, କେବଳ କନିଆଁ ଆଣିବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ୱପ୍ନ ଅନେକ ଅଛି, ମନେ ମନେ ଗଢ଼ିନିଏ ।

ମାମୁଘର ନାରୀପାଟଣା ପାଖେ । ଏଠୁ ବଡ଼ ଦୂର, ଘାଟି ପର୍ବତ ଚଢ଼ାଣି ଉଡୁରାଣି ତିନି ଦିନର ବାଟ । ବର୍ଷକେ ଦି’ଥର ସେ ଯାଏ, ମାମୁଘର ଲୋକେ ସଂଖୋଳି ଆସନ୍ତି ।

ମାମୁଘରକୁ ଗଲେ ବାଟେ ବାଟେ ବଣ ଧଡ଼ିର ସତ୍ୟତା ତା’ର ମନ ଉଲୁସାଏ, ସେ ଭାବେ ସେ ସେହିପରି ମଣିଷ ହେବ । ତେଲେଙ୍ଗା ସାହୁକାରର ଚଉଖୁଣ୍ଟ କୋଠା, ଛପର ଛାଉଣି, ସାମ୍ବାରେ ତାଟି ବନ୍ଧା ହୋଇଛି । ଶଗଡ଼, ଗୋଦାମ, କାରବାର ।

ଥରକୁ ଥର ଏହି ଧାରଣା ନେଇ ହାର୍ଗୁଣା ସାଉଁଟା ଫେରିଥାସେ, ନିବିଷ ମନରେ ଆପଣାର ପୁରୁଣା ସଂସ୍କାରକୁ ଦେଖେ, ଭାବିହୁଏ କେଉଁଠି କ’ଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇପାରନ୍ତା । ତା’ର ମାମୁଘରର ଲୋକେ ଘରେ ପିନ୍ଧନ୍ତି କୌପୁନି, ବାହାରକୁ ବାହାରିଲେ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ସାନ ଧୋବଲୁଗା ବେଢ଼େଇ ହୁଅନ୍ତି, ଦେହରେ କୋଟ୍ କାମିଜ୍, କାନରେ କୁଣ୍ଡଳ, ହାତରେ ବାଲା, ହାର୍ଗୁଣାର ଟୋକାଳିଆ ସ୍ୱପ୍ନ ଭିତରେ ସେ ବି ପାଏ ।

ପୁରୁଣା ପକ୍ଷିର ଦି’ ଧାଡ଼ିଆ ବସ୍ତ୍ରରୁ ଛାଡ଼ି ଅଲଗା ହୋଇ ବାପ ଖଣ୍ଡିଏ ଗୋଦାମ ଘର ତିଆରି କରି ମରିଛି । ନାରୀପାଟଣା ଅଞ୍ଚଳର ସାହୁକାରଙ୍କ ଧାନକୋରୁ ପରି ସେ ବି ଗୋଟିଏ କୋରୁ । ଠା ଠାକେ ଛାଡ଼ିଛାଡ଼ିକା ଦେହପୁରୁଷ ଉଞ୍ଚର ଗୋଟିଏ ଗୋଲ ଗୋଲ ହୋଇ ଧାନ ରଖିବାକୁ ଘୁମ ପରି କୋରମେଇଁ, ତା’ର ତଳ ରହିଛି ସାନ ଚାଡ଼ି ଉପରେ । କାଢ଼ ବହଳ ଝାଟି ମାଟିର, ଉପରଟି ବନ୍ଦ । ତଳେ ଉପରେ ଧାନ ଆଣିବାକୁ ଧାନ ଥୋଇବାକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କବାଟଲଗା ଜଳା ।

ହିକୋକା ହାର୍ଗୁଣାର କଳ୍ପନା ଭିତରେ ଏହି ପ୍ରଥମ ଆଧୁନିକତାର ବାସ୍ତବ ରୂପ । ଅନେକ ଆପରି ଉଠିଥିଲା, ଗାଁର ଜାନି ଦିଶାରି ପୁରୋହିତ ଶଗଡ଼ ସମସ୍ତେ ଆପରି କରିଥିଲେ, ଯାହା ନ ଚଳିଛି ତା’ ଚଳେଇବ ଲେଖୁ ସାଉଁଟା କିପରି । ଲେଖୁ ସାଉଁଟା ଆପରି ଶୁଣି ନ ଥିଲା, ତା’ର ଶକାଘରର ଲୋକମାନେ ଠିଆ ହୋଇ ମଦଦ ଦେଇଥିଲେ, ଗଡ଼େଇରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ, କୋରୁ ତିଆରି ହେଲା ।

ହିକୋକା ହାର୍ଗୁଣାର ଆଖି ଖୋଲିଥିଲା । ଲେଖୁ କନ୍ଦର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଆଶା ଥିଲା, ସେ ଖଣ୍ଡେ ଶଗଡ଼ କରିଥାନ୍ତା । ଏ ଅଞ୍ଚଳର ବଣୁଆ କନ୍ଧମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଶଗଡ଼ କାହାରି ନାହିଁ, ଯଦିତ ଶଗଡ଼ ସଙ୍ଗେ ଚିହ୍ନାପରିତ ଅଛି ସମସ୍ତିକର । କାଉଡ଼ିରେ ଲଦି ମଣିଷ କାନ୍ଧରେ ଚାପିଦେଇ ଏତେ ଦୂର ଦୂରର ହାଟକୁ ଜିନିଷ ନେବାକୁ ହରବର ଲାଗେ, ଶଗଡ଼ ହେଲେ ଭଲ । କିନ୍ତୁ ପର୍ବତୀଆ ଘାଟି ରାସ୍ତାରେ ଶଗଡ଼ ଯିବ ନାହିଁ ।

ବର୍ଷାଦିନେ ଜଙ୍ଗଲ ଆଉ କ୍ଷେତ, ଖାଲି କେବଳ ଏହି ଖରାଦିନ ଚାରିମାସକ । କିନ୍ତୁ ଗୋରୁ ଧଡ଼ସ ବାଟେ ବାଟେ ଶଗଡ଼ ଓଟାରି ଘେନିଗଲେ ଉତ୍ତରକୁ ଉଞ୍ଚ ମାଳ ଆଡ଼କୁ ଯିବ ନାହିଁ ସିନା, ଦକ୍ଷିଣକୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁର ଆଡ଼କୁ ଯିବା ସମ୍ଭାବନା । ତା' ପରେ ଗୋରୁ ଧଡ଼ସ ବାଟେ ବାଟେ ବାର ଗାଁର ବାର ଶଗଡ଼ ସଂଗେ ମିଶି ମିଶି ରହି ଚାଲି ରହି ଚାଲି ଧୀରେ ଧୀରେ ନାରଣପାଟଣାର ସମତଳକୁ ନ ହେଲେ ରାୟଗଡ଼ ସମତଳକୁ ।

ହାଗୁଣାର ଭବିଷ୍ୟତର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭିତରେ ସେ ବି ଥାଏ । ଶଗଡ଼ ତିଆରି ହେବ, ଶଗଡ଼ରେ ବୋଝେଇ କରି ଜିନିଷ ନେଇ ସେ ଯିବ ରାୟଗଡ଼, ସେଠୁ ଶଗଡ଼େ ଧୂଆଁପତ୍ର ଲଦି ଆଣି ବିକ୍ରୀକରି ଦେଖିବ ଆଖପାଖରେ ହାଟମାନଙ୍କରେ ଆଉ ଦୁମାଗୁଡ଼ା ହାଟରେ ।

ଏହିପରି ମନେ ମନେ କେତେ ଦୂଆ ଅଭିଯାନ । କାମରେ ଲୋଟୁ ଲୋଟୁ ଫାନ୍ଦୁ ଫାନ୍ଦୁ ତା'ର ଦିନ କଟିଯାଏ । ବିଭାହେବା ଚିନ୍ତା ତା'ର ମନକୁ ଗ୍ରାସ କରେ ନାହିଁ । ବିଭାହେବା ତା'ର ହାତ ପାଆନ୍ତିରେ । ଯାହା ତା'ର ହାତପାଆନ୍ତିରେ ନୁହେଁ, ସେଥିକି ତା'ର ମନ ବଳେ ବେଶି । ସେ ବହୁତ ଉପରକୁ ଉଡ଼ିଯିବାକୁ ଚାହେଁ, ସେ ହାଗୁଣା ।

ପଟିଶ ଜଣ ବୋଝିଆଙ୍କଦ୍ୱାରା କାଉଡ଼ି ଭାରରେ ତା'ର ଜିନିଷ ବୋଝେଇ କରି ସେ ହାଟକୁ ଯାଇଥିଲା ଖୁବ୍ ଆଗରୁ । ମଝି ହାଟରେ କିଛି ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ଭରାଭର ଭାଉରେ ସେସବୁ ଜିନିଷ ବିକ୍ରି କରିଥିଲା, ଖୁବ୍ ଲାଭ ପାଇଥିଲା । ଆଗରୁ ଆଗରୁ ଫେରି ଆସିଥିଲା । ଏଥର ଚଇତ ଆସୁଛି, ଆଗରୁ ସବୁ ସଂଗ୍ରହ, ଯୋଗାଡ଼, ଯୋଗାଣ, ତା'ପରେ ମାସ ଗୋଟାଏ ବ୍ୟାପୀ ଚଇତର ମଉଛବ, ବର୍ଷ ଗୋଟାକର ମନପୁରା ପୂର୍ଣ୍ଣ, ପୁଣି ହାଡ଼ଭଙ୍ଗା କାମ । ଖରାଏ ଖରାଏ ମାଟି ପଥର କଙ୍କର ସାଙ୍ଗରେ ଲଢ଼ାଲଢ଼ି ।

ହାଟରୁ ଫେରି ସେହି ସଞ୍ଜରେ ହାଗୁଣା ଘେରାଏ ଆପଣାର ସଂପତ୍ତି ସବୁ ଦେଖିଆସିଲା । ସେ କ୍ଳାନ୍ତି ଜାଣେ ନାହିଁ । ସବୁ ଗୋରୁ ଗୁହାଳରେ ଅଛନ୍ତି କି ନା, ଗୁହାରେ ଧାନ କୋଟୁରେ ସବୁଠି ଜଗୁଆଳ ରହିଲେ କି ନାହିଁ । ପ୍ରତି ସଞ୍ଜରେ ସବୁ ଘେରାଏ ଦେଖିବା ତା'ର କାମ । ତା'ପରେ ସେ ଗାଁରେ ବୁଲିବ, ଦିନଯାକର ହାନିଲାଭ କଥାଭାଷା ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ । ଗପ କରି ଗାଁ ବୁଲିଆସିଲା ବେଳକୁ ରାତି । ରାତି ହେଲେ ଖୁଆପିଆ, ନାଚ ପୂର୍ଣ୍ଣ, ନ ହେଲେ ଏକୁଟିଆ ବସି ବଇଁଶୀ ବଜା ।

ହାଗୁଣା ବସି ବସି ବଇଁଶୀ ବଜୋଉଥାଏ, ରାତି ବଢ଼ିଲାଣି ।

ଗୋଟିକିଆ ବଇଁଶୀରେ ପୁରୁଣା ଉଦାସ ରାଗିଣୀ, ଦି' ଧାଡ଼ି ମୋଟେ, ଘୋରତେଜ ପୋରତେଜ । ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ଫଗୁଣ ଶେଷରେ ସାନ ତୋଫାନଟିଏ ହୁ ହୁ କରି ହଲେଇ କମ୍ପେଇ ଚାଲିଲା । ପର୍ବତ ଦେଶରେ କେତେବେଳେ ତୋଫାନ ଉଠେ ତା'ର ଠିକଣା ନାହିଁ ।

ବଇଁଶୀ ବନ୍ଦ କଲା । ବାହାରେ ଅନ୍ଧାର ରାତି, ପବନ ।

ହାଗୁଣୀ ଏକୃତିଆ ଶୁଏ । ଛଟପଟ ଲାଗୁଥାଏ । ନିଦ ହେଲା ନାହିଁ । ଏଇ ଅନ୍ଧାରି ତୋଫାନରେ ମାଲ ଉପରେ ସେ କୁଆଡ଼େ ମାଡ଼ିଯିବାକୁ ଚାହେଁ । ଅନ୍ଧାରି ତୋଫାନ ଭିତରେ ଚହଟି ଚାଲିଲା କୋଡ଼ିଏର ଧୂମ ।

ଏକୃତିଆ ଲାଗିଲା, ଏହିପରି ରାତିରେ ବଇଁଶୀ ଶେଷରେ ଏମିତି ତାକୁ ଲାଗେ, ମନ ଡାକେ, ବସା ବାନ୍ଧିବାକୁ । ଗୋରୁ ଧାନକୋଟୁ ବେଉସା ହାଟ — ଅଧରାତିର ନୁହନ୍ତି ଏମାନେ, ଏସବୁ ବୁଝା । କାହାପାଇଁ ତା'ର ଅପେକ୍ଷା । କହିତ ପାତ୍ରୀ ଗୋଟିକା ଗୋଟିକରି ସେ ଭାବି ଦେଖିଲା । କେତେ କାହା ସାଙ୍ଗେ ଚିହ୍ନାପରିତ । ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ, ତୋଫାନ ରାତିରେ, ସ୍ମରଣ କଲେ ସେମାନେ ଆସନ୍ତି । ହାଗୁଣୀ ଗୋଟିକା ଗୋଟି ନିରୋକ୍ତାରେ ବାନ୍ଧି ଦେଖିଲା । କାହାର ନାକଟି ଛୋଟ, କାହାର ଅଣ୍ଟାଟି ବେଶି ସରୁ, କିଏ ବେଶି ହସେ ନାହିଁ, କିଏ ନିହାତି ବେଶି ହସେ । ସମସ୍ତିଙ୍କୁ ସେ ବେପସନ୍ଦ କରେ । ପୁରୁଣା ପକ୍ଷତରେ ପରଖାପରଖି କରି ପଛେ ବିଦାବିଦି ହେବାକୁ ସେ ବିଚାହେବ ନାହିଁ । ଏକ କଥା ତା'ର ଯାହାକୁ ଭଲ ପାଇବ ତାକୁ ସବୁଯାକ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ଦେଇ ସେ ଭଲ ପାଇବ ।

ବେପସନ୍ଦ କରେ, ତଥାପି ତ ଭାବିବାକୁ ଭଲ ଲାଗେ ।

ସବା ଶେଷରେ ସବା ତଳେ ବାହାରିଆସେ ପୁରୁଲି, ଯେପରିକି ସେହି ଠିକ୍, ସେହି ଚିରନ୍ତନୀ, ପୁରୁଲିକୁ ଉଡ଼ୁଆଳରେ ବସେଇ ରଖି ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତିଙ୍କୁ ଡକରା ଦେଇ ବାନ୍ଧି ଫେରେଇ ଦେବାକୁ ଭଲଲାଗେ । ଏଇ ହାଗୁଣୀର ଖେଳ ।

ରାତି ବଢ଼ିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ହାଗୁଣୀ ଠିକ୍ କଲା ଏପରି ବସିରହିଲେ ତା'ର ଚଳିବ ନାହିଁ, ସବୁ ଖାଁ ଖାଁ, ଏଥର ସେ ଚେଷ୍ଟା କରିବ । ଧାନ୍ତୀର ଇଚ୍ଛାରେ କନ୍ଧଦେଶରେ ବିଭା, ଅନ୍ୟ କାହାରି ଅକ୍ତିଆର ନାହିଁ, ଧାନ୍ତୀ ଜିଦାଜିଦି ବାଦବୁଦିଆ ପରିଶ୍ରମର ଶେଷ ଫଳ । ହାଗୁଣୀର ବିଶ୍ୱାସ ପୁରୁଲି ତାକୁ ଭଲପାଏ, ପୁରୁଲି ତାକୁ ନାହିଁ କହିବ ନାହିଁ, ଖାଲି ପଦେ ପଚାରିବା କଥା ।

ଶେଷ ପହରେ ସେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲା, ତା'ର କୁଆ ଶଗଡ଼ ତିଆରି ହୋଇଛି । କୁଆ ଶଗଡ଼ ଅଡ଼େଇ ଅଡ଼େଇ ସେ ଚାଲିଛି । ବୋଝେ ଅକସି ନେଇ ସେ ଚାଲିଛି, ଫେରିଲା ବେଳକୁ ଧୂଆଁପତ୍ର ବୋଝେଇ ହୋଇ ଫେରିବ । ଅସଲ କଳିଙ୍ଗୀ ଧୂଆଁପତ୍ର, ନଡ଼ିଆ ପଇଡ଼ ପାଣିରେ ପାଗ ହୋଇ ଦିଶୁଥିବ ହଳଦୀ ଗରଗର । ଶଗଡ଼ ଚାଲିଛି, ଚଇତର ଫୁଲେଇ ବଣ ଭିତରେ । ବଡ଼ ବଡ଼ ପର୍ବତ ଦିଶୁଛି, ଲାଗୁଛି ସତେକି ବାଟ ବନ୍ଦ, ଶଗଡ଼ଗୁଳା ଏଇଠି ଶେଷ । କିନ୍ତୁ ଶଗଡ଼ ଅଟକି ନାହିଁ, ପାହାଡ଼ର ସନ୍ଧିରେ ସନ୍ଧିରେ ପଥୁରିଆ ଚଟାଣ ଉପରେ ଶଗଡ଼ଗୁଳା ପଡ଼ିରହିଛି, ଚାଲିଛି । କେତେ କୁଆ ବଣ, କୁଆ ଗାଁ ଆଖିରେ ପଡ଼ୁଛି, କମଳା ତୋଟା, କମଳା ଫଳ । ପଞ୍ଜାକୁ ପଞ୍ଜା ଧାନ୍ତୀ ଆସୁଛନ୍ତି, ଯାଉଛନ୍ତି, କହୁଛନ୍ତି କେତେ ସୁନ୍ଦର ଶଗଡ଼ ହୋଇଛି କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି,

ନେରୁ ଆମୁକୁ ବସେଇ ? ନା-ନା-ନା । ମନଇଚ୍ଛା ଗୀତ ବୋଲି ବୋଲି ସେ ଚାଲିଛି, ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଯାଉଛି, ଅଟକି ରହୁ ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ କୁଦ ଉପରେ ପୁରୁଲି ଠିଆ ହୋଇଥିଲା, ଶଗଡ଼ ଅଟକିଲା, ପୁରୁଲି ଡେଇଁପଡ଼ିଲା । ଦିହେଁ ଏକା ଶଗଡ଼ରେ । ଏଥର ଶଗଡ଼ଟା ଆକାଶରେ ଉଡ଼ିଗଲା, ପର୍ବତର ଆଗ ପାଖେ ପାଖେ ଘଷି ହୋଇ ଯାଏ । ସାଇଁ ସାଇଁ ପବନ ଖାଲି ମେଘର ଧୂଆଁ, ମେଘ ଉପରେ ଭାସି ଭାସି ତା'ର ଶଗଡ଼ ଚାଲିଛି - ଚାଲିଛି ।

କାହାର ହଲାଇଲିରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଯାଇ ବାଉଳାପରି ଚାରିଆଡ଼କୁ ସେ ଆଖି ବୁଲେଇ ଆଣିଲା । ଶଗଡ଼ ନାହିଁ, ପୁରୁଲି ନାହିଁ, ମେଘ ନାହିଁ ।

“କାଲି ରାତିରେ ଖୁବ୍ ପିଇଦେଇଥିଲୁ ବୋଧହୁଏ ସାଓଁତା, ଟୋକାଲୋକ ଏତେ ପିଇବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।” ‘ମାଇଲା’ କନ୍ଧ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ, ମାଇଲା କନ୍ଧ ଗାଁର ଗୋଠ ଜଗୁଥାନ୍ତି ।

“ଏଃ - ”

“ଦି’ପଟ ପୋଡ଼ ମରିକରି ଶୋଇଛନ୍ତି ଦେଖୁଛୁ ଚାଲ” ।

ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ଡିଆଁମାରି ଉଠିପଡ଼ିଲା ହାଗୁଣା, କହିଲା, “କ’ଣ କହିଲୁ ?”

“ଦି’ପଟ ପୋଡ଼ !”

ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ହାଗୁଣା ଗୁହାଳ ଆଡ଼କୁ ଗଲା । ସତକୁସତ ଦି’ପଟ ପୋଡ଼ ମରି ପଡ଼ିଛନ୍ତି; କଥା ନାହିଁ ବାର୍ତ୍ତା ନାହିଁ ଏକାରାତିକେ ଚଲ । ହାଗୁଣାର ମୁଣ୍ଡରେ ଚଡ଼କ ପଡ଼ିଲା “ଆଗରୁ କିଛି ଜାଣିଥିଲୁ ମାଇଲା ?”

“କିଛି ନାହିଁ ।”

ତେବେ ?”

ମାଇଲା କନ୍ଧକୁ ଡର ମାଡୁଥାଏ । କାନପାଖେ ତୁନି ତୁନି କହିଲା, “ଭାରି ପସନ୍ଦ ଆଖୁଦୁରୁଣିଆ ହୋଇଥିଲେ, କାଳେ କାହାର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଯାଇଥିବ, କିଏ ପାଜି (ଗୁଣିଗାରଡ଼ି) ଦେଇଥିବ ସାଓଁତା, ସେଥିକୁ କାହାର ବଳ ଅଛି କହ ?”

ତିନିଦିନ ବଣକୁଲା ପରେ ପୋଡ଼ମାନେ କାଲି ସଞ୍ଜରେ ଘରକୁ ଆସିଥିଲେ, ରାତିରେ ଗୋଟାଏ କିଛି ନିଶ୍ଚୟ ହୋଇଥିବ; ନ ହେଲେ ଏଡ଼େ ହଠାତ୍ ! ଗୁହାଳଘରେ ଯେଝା ଖୁଣ୍ଟିରେ ଯେଝା ଅଛନ୍ତି । ଫିଟିବା ପାଇଁ ହମାରଡ଼ି ଦେଉଛନ୍ତି । ମଇଁଷିର ଆଖିରେ ଚିର ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଗଭୀର, କିନ୍ତୁ ନିର୍ବୋଧ ଚାହାଣି, କିଏ ପାକୁଳି କରୁଛି, କିଏ ବିଷ୍ଣୁ ହେଉଛି, କିଏ ମୁଣ୍ଡ ହଲୋଉଛି, ସେହି ପାଖରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଦି’ଟା ମଇଁଷି ମଇଁଷି, କାହାରି ଭୁକ୍ଷେପ ନାହିଁ ତେଣେ । ଭାରି ଚହଳ ପଡ଼ିଗଲା । ହାଗୁଣାର ମୁହଁର ପାଣି

ମରିଗଲା । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମଇଁଷି ହାତରେ ବିକିଲେ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପରେ ତିନିକୋଡ଼ି ଟଙ୍କା । କନ୍ଧର ଖୁବ୍ ବଡ଼ ସମ୍ପତ୍ତି ସେ ।

ବିଷାଦ ପରେ ରାଗ ଆସିଲା । ଆଖି ପୋଛିଦେଇ କପାଳର ଝଙ୍କା ବାଳକୁ ହାତ ପାପୁଲିରେ ପଛକୁ ଠେଲି ହାଗୁଣା ଗର୍ଜିଲା, ପୁଲିଲା ଥରିଲା । ସେ ରାଗିଗଲେ ଭୟଙ୍କର ଦିଶେ । ଟାଙ୍ଗିଆ ଉଞ୍ଚେଇ ମାଇଲା କନ୍ଧ ଆଡ଼କୁ ଚମକିଯାଇ ହାଗୁଣା ଗର୍ଜନ କଲା, “ତୋରି ପାଇଁ ମୋର ପୋଡ଼ ମଲା, ଏବେ ଭଲେଇ ହେଉଛି, ନିଜେ ଚୁଣୁହାଁଇନି (ତତେ ହାଣିଦେବି) ।”

ସମସ୍ତେ ଧରିପକେଇଲେ । ବିକଳ ହୋଇ ମାଇଲା କନ୍ଧ ପାଟି କରୁଥାଏ, “ବୁଆରେ ମୋ ଉପରେ ରାଗୁଛୁ ସିନା ସାଓଁତା, ମତେ କିଛି ଜଣା ନାହିଁ, କିଛି ଜଣା ନାହିଁ ।”

ଲୋକେ ଗଦା ହୋଇଥାନ୍ତି, କିଏ ଜଣେ କହିଲା, “ଦେହରେ କିଛି ଚିହ୍ନ ନାହିଁ, କେହି ଅବଶ୍ୟ ପାଞ୍ଜିଛି ।” ପାଞ୍ଜିବା କାରଣଟି ସମସ୍ତଙ୍କ ମନକୁ ପାଇଲା । ଲାଲ ଲାଲ ଆଖି କରି କାନ୍ଧ ଫୁଲେଇ ଫୁଲେଇ ଗର୍ଜନ କରି ସାଓଁତା କହିଲା, “ପାଞ୍ଜିଛି ? ହଉ କିଏ ପାଞ୍ଜିଛି ଦେଖାଯିବ । ତକାଅ ବେଜୁଣୀକୁ, ପୂଜା କର, ତାକୁ କାକିଣି ଲାଗୁ ସେ ନାହୁଁ । ବଳେ ଅଇଛା ଠାକର କହିଦେବ କିଏ ପାଞ୍ଜିଛି । ତା’ ପରେ - ।”

ଦଳେ ତମ୍ବ ଲୋକ ଆଁକରି ସେହିଆଡ଼େ ଅନେଇଁ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ, ମଲା ମଇଁଷି ଦେଖି ସେମାନଙ୍କର ଲୋଭ ହେଉଥାଏ । ହାଗୁଣା ସେହି ଆଡ଼େ ଗୋଡ଼େଇଗଲା - “ତମେ କାହିଁକି ରେ ? ନା ତମେ ବିଷ ଦେଇ ମାରିବ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଲ ?”

ତା’ର ଧରଣ ଦେଖି ‘ଆମେ ନୋହୁଁ ଆମେ ନୋହୁଁ’, କହି ସେମାନେ ଖସି ପଳେଇଲେ । ରାଗିଥିବା ଲୋକ ସହିତ ଉଚ୍ଚବାଚ ହେବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଆପଣାର ଦଖଲ ଉପରେ ଅନ୍ୟ କେହି ପଶି କ୍ଷତି କରିଦେଇଛି ବୋଲି କନ୍ଧର ବିଶ୍ୱାସ ହେଲେ କନ୍ଧ ରାଗେ, ରାଗିଗଲେ ବଣୁଆଁ ଲୋକ କାନ୍ଧରୁ ଓହଳିଥିବା ଟାଙ୍ଗିଆ ଉପରେ ହାତ ପକାଏ । ପରିଣାମକୁ ଭାବି ଦେଖି ମାପିତ୍ରୁପି ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟ ବନ୍ଧନ ଭିତରେ ଚଳିବା ତା’ର ଅଭ୍ୟାସ ନୁହେଁ । ତେଣୁ, କେଉଁଠି ଜମିବାଡ଼ି ବିଷୟରେ କଢ଼ିଆ ହେଲା, କେଉଁଠି ଜଣେ ବସେଇଥିବା ସକପ-ମଦ ଠେକି ଆଉ ଜଣେ ଜୁରି ଖାଇଗଲା, କିଏ କାହାର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଆଖିଦେଲା, କିଏ କାହାକୁ ଅତ୍ୟାଚାର କଲା, ଛାଟେ ପିଟିଦେଲା, ସେଠି କଥାକଥାକେ ଜଣକର କାନ୍ଧର ଟାଙ୍ଗିଆ ଆରଜଣକର କାନ୍ଧକୁ ଡିଆଁମାରେ । ଅବଳୀଳାକ୍ରମେ ମଣିଷ ଖୁଣ୍ ହୁଅନ୍ତି । ଆଦିମ ମନର ନିୟନ୍ତ୍ରା ହେଉଛି ଭୟ । ଦିନୁଦିନ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଯେତିକି ଯେତିକି ଭୟର ମାତ୍ରା ବଢ଼ୁଛି, ଖୁଣ୍ ଖରାବ୍ ସେତିକି କମିଯାଉଛି, ତଥାପି ରହିରହିବା ସେହି ପୁରୁଣା ବଣୁଆଁ ଲୋକର ଆଇନ୍‌ର ଦଣ୍ଡ ମଝିରେ ମଝିରେ ବାହାରିପଡ଼େ, ବାଧା ମାନେ ନାହିଁ, ଆଧୁନିକ ଆଇନ୍ ମାନେ ନାହିଁ ।

॥ ଅଣତ୍ରିଶ ॥

ଉଦୁଉଦିଆ ଦି'ପହରେ ବନ୍ଦିକାର ଗାଁର ବେଢୁଣୀ ସାଉଁଟାର ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ନାଟିଲା, ଗାଁ ଲୋକେ ଜମା ହୋଇଥାନ୍ତି, ଅପେକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତି ଦୈବୀ ସନ୍ଦେଶ ପାଇଁ । ମଲା ପୋଡ଼ ଦି'ଟା ଗୋଟାଏ ପାଖେ ପଡ଼ି ରହିଥାନ୍ତି, ମାଛି ଘାଉଁ ଘାଉଁ ବେଢୁଥାନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଅପେକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତି କାହା ମୁଣ୍ଡରେ ଚଡ଼କ ଅଜାଡ଼ିବ ଏ ବେଢୁଣୀ । ଧୂପ ଧୂଆଁ ଖାଇ ଜାଉଁ ଜାଉଁ ବାଜାରେ ବହିରା ହୋଇ ଜଣକ ଉପରେ ସେ ଦୋଷ ଚାପିଦେବ । ପଞ୍ଚାୟତ ଆଗରେ ସେ ଜଣକର ବିଚାର ହେବ, ହେବ ଦଣ୍ଡ । ପୂର୍ବକାଳ ହୋଇଥିଲେ ବେଢୁଣୀର କଥାରେ ଦୋଷୀ ଯେ ଲୋକେ ତାକୁ ମାରିପକାନ୍ତେ ନ ହେଲେ ଖଣ୍ଡିଆ କରି ଲାଜ ଦେଇ ଗାଁରୁ ତଡ଼ିଦେଇଥାନ୍ତେ, ଏକାଳେ ଆଜନ୍ ବଦଳିଛି, ପ୍ରାଣ ଯିବ ନାହିଁ, କଷ୍ଟ ହେବ ଏତିକି ।

ପ୍ରତି କଷ୍ଟ ଗାଁରେ ସାଉଁଟା, ଜାନି, ଡିଶାରି ପରି ବେଢୁଣୀ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ହାଣ୍ଡୁଣାର ରାଗ କମି ଆସିଥାଏ, ଏଥର ଉଚିତ ଉପାୟ ।

ମୟୂର ଉଡୁରାଣି ବେଳ ହେଲାବେଳକୁ ବେଢୁଣୀ ନାତି ନାତି ଥେ, କ୍ଲାନ୍ତ ସ୍ଵରରେ କହିଲା, “ପୋଡ଼ ମଲେ ମଲା, କାଟି ଖାଅ, ସବୁ କଥାକୁ ମତେ ତାକୁଛ ମୋର ମନ ନାହିଁ ମୁଁ ନ କହେଁ । ଆମେ ଦେବତା, ଆମେ ତମର ଡାକର ନୋହୁଁ ।”

ବେଢୁଣୀର ସ୍ଵରରେ ଦେବତା ଦିଏ ଜବାବ୍ ।

ଗାଁ ଲୋକେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଫୁସୁଲେଇଲେ, ଦେବତା ବିଗିଡ଼ିଗଲା, କହିଲା “ଦେଖ, କହିଦେଇଛି, ଆଉ ବଲେଇଲେ ତମକୁ ଆଲା (ହରକତ) କରିଦେବି ।”

ବେଢୁଣୀର ନିଶା ଛାଡ଼ିଲା । ଯେଉଁମାନେ ଅତିଶୟ ବିଶ୍ଵାସୀ, ସେମାନେ କହିଲେ ଯେ ପୋଡ଼ମାନଙ୍କୁ ଦେବତା ଖାଇଛି । ଦେବତାର ଯାହାକୁ ଖାଇବାକୁ ମନ ହୁଏ, ସେ ତାକୁ ଖାଏ । ଆଉ କେତେ ତୁନି ହୋଇ ରହିଲେ, ଦେବତା ଉପରେ ବିଶ୍ଵାସ ଥିଲେ ବି ଏ ଗାଁର ବେଢୁଣୀ ଉପରେ ଅନେକଙ୍କର ବିଶ୍ଵାସ ନାହିଁ, ଫୁସଫୁସ ଚାଲିଥାଏ । ଏତିକିବେଳେ ଖବର ମିଳିଲା ପୁଣି ଯୋଡ଼ାଏ ପୋଡ଼ ମଲେଣି ଆଉ ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କର, ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ।

ଜାନି କହିଲା, “ଏମିତି ସବୁ ପୋଡ଼ ମରିଯିବେ, ବେଢୁଣୀ ଯଦି କହୁଥିବ ଆମେ ଦେବତା, ଆମେ କହିବୁ ନାହିଁ, ତେବେ ତ ଆମର କଥା ଶେଷ ।”

“ଏ ବେଢୁଣୀକୁ ଆଉ ପଚାରିବା ନାହିଁ, ପଚାରିବା ମିଶିଆପାୟୁ ବେଢୁଣୀକୁ, ଅସଲ ଦେବତା ଲାଗେ ତାକୁ ।”

“ଏମିତିଆ ବେଢୁଣୀ ଆମର କ'ଣ କରିବ ? ହଉ ମିଶିଆପାୟୁ ଯିବା, ଆଉ କ'ଣ କରିବା ? ହାଣ୍ଡୁଣା ସାଉଁଟା କହିଲା । ପର ଗାଁରେ ହାତ ପାତିବାକୁ ସାଉଁଟାକୁ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ, ସେ କାହାରି ଧାରିବ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ନିଜୁପାୟ ।

ମଲା ପୋଡ଼ଗୁଡ଼ାକ ଗଦବାମାନେ କିଣି ନେଇଗଲେ, ସେମାନେ ଗୋରୁ ନ ଖାଇ ମଇଁଷି ଖାଆନ୍ତି ।

ହାଗୁଣା ସମ୍ପତ୍ତି ଦେଲା । ଦିଶାରି ଯୋଗ ଧରିଦେବ, ସେହି ଯୋଗ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଦେଖୁ ପଞ୍ଚାଏ କନ୍ଧ ମିଶିଆପାୟୁ ଯିବେ, ବେକୁଣୀକୁ ଦେବତା ଲଗେଇ ପୋଡ଼ ମରିବାର କାରଣଟାକୁ ବୁଝି ଆସି ସେମାନେ ପ୍ରତିକାର କରିବେ । କୌଣସି କଥା ଘଟିବାର ଦେଖିଲେ ବଣୁଆଁ ଲୋକ ତୁନି ହୋଇ ରହେ ନାହିଁ, ଖୋଳିତାଡ଼ି କାରଣଟି ବୁଝେ ଆପଣାର ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମାଏ ସେ ବୁଝିଛି । ତେଣୁ ନିରେଖୁ ଦେଖିବା ତା'ର ଅଭ୍ୟାସ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚୁଆ କଥାରେ ତା'ର କୁତୁହଳ ଆଉ ସନ୍ଦେହ । ନଳଟଣଟା ଜଳେ କେମିତି - ଘଣ୍ଟା ଭିତରୁ କାହିଁକି ଟିବ୍ ଟିବ୍ ଶବ୍ଦ ଶୁଭେ, ଛତାଟା କେମିତି ବୁଜିହୁଏ, ଏତିକିରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଜନ୍ମ ମରଣ ଅନାବୃତ୍ତି ମରୁଡ଼ି ମଡ଼କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା'ର କାରଣ ଖୋଜା । ଯାହାକୁ ସେ ବୁଝି ନ ପାରେ, ତାକୁ ସେ ଡରେ, ଯଥା, କାଗଜରେ ଟିପ୍ ଦେବାକୁ, ତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ଗୋଟାଏ ଲେଖିଦେବାକୁ, ପୋଡ଼ କାହିଁକି ଭୁସ୍‌ଭାସ୍ ମରିଗଲା ତା'ର କାରଣ ନ ଜାଣିବାକୁ ।

ବଣେ ବଣେ ବାଘ ସାପ, ସମାଜରେ ସାହୁକାର, ଅଧିକାରୀ । ଯଦି ଏପରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଭାବେ କନ୍ଧଜାତି ବଞ୍ଚି ରହିଛି ସେ ଖାଲି ଏ କାରଣ ଖୋଜିବା ବଳରେ ।

ମିଶିଆପାୟୁ - ହାଗୁଣା ଭାବିଲା, ଦୁଇ କଥା ହେବ, ଚଇତ ଆସୁଛି, ସେ ଗାଁରେ ପୁରୁଲି -

॥ ଚିରିଣି ॥

ସକାଳକୁ ଆହୁରି ଯୋଡ଼ିଏ ପୋଡ଼ ମଲେ ।

ଦିନବେଳେ କିଛି ଜଣା ପଡ଼ି ନ ଥିଲା, ରାତିରେ ଗୁହାଳଘରେ କ'ଣ ହେଲା, ସକାଳକୁ କାଠ । ଦେହରେ କେଉଁଠି ଖଣ୍ଡିଆ ଚିହ୍ନ ନାହିଁ । ସାପ ମାରିଥିବାର କୌଣସି ସୂଚନା ନାହିଁ, ଅଥଚ ଦି' ଦିନରେ ଛଅଟି ପୋଡ଼ ଏ ଗାଁର ମଲେଣି ।

କାଟି ଦେଖିଲା ବେଳକୁ ରକ୍ତ ମହଲଣ ପଡ଼ି ନାହିଁ, ଅତି ଉତ୍ତୁକ ନାଲିଆ, କେବଳ ମୁଣ୍ଡା ହୋଇଯାଇଛି ।

ଦେହର କେଉଁ ଆଞ୍ଚୁଡ଼ା ବାଟେ କେଉଁ ସନ୍ଧସନ୍ଧିଆ ବୁଇଁରୁ ଆନୁପ୍ରାବ୍ଧ ବାଜାଣୁ ପଶିଯାଇଛି । କନ୍ଧ ଆଖିରେ ସେ ପଡ଼େ ନାହିଁ, କନ୍ଧ ଧାରଣାରେ ତା'ର କଳନା ନାହିଁ । ବଣର ମଣିଷ କପାଳକୁ କୋଡ଼େ, ବେକୁଣୀ ନଟେଇ ଦେବତାଠୁ ଜବାବ ଖୋଜେ, ବିଶ୍ୱାସ କରି କରି ତା'ର ଦିନ ସରିଯାଏ ।

ମିଶିଆପାୟୁର ବୁଢ଼ା ବେକୁଣୀକୁ ପଚାରି ପୋଡ଼ ମରାର ସତ୍ୟ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ବନ୍ଧିକାରର ସାଞ୍ଜିଆ ଆଉ ବଡ଼ ରକ୍ତ କେଇଜଣ ଚାଲିଥିଲେ ।

ଖରା । ଖାଲି କ୍ଷେତ ଖାଁ ଖାଁ, ଫସଲ ଉଠିଯାଇଛି, ଏଣିକି ପଦା । ବଣର ତେଜ ମଉଜି ଆସିଲାଣି, ଉଠାଣି କାଟୁଛି ।

ଖଣ୍ଡେ ଦୂର ଗଲେ, ବଣ ଭିତରେ ‘ବାଘ ମାରୁ’ ଝୋଲା ପଡ଼ିଲା । ଗୋବର ପଡ଼ିଥାଏ, କରପାଟିଆ ହୋଇ ଠାଏ ଗୋରୁହାଡ଼ ପଡ଼ିଥାଏ, ଚାରିଟା ବଡ଼ ବଡ଼ ନିଭିଲା ବୁଲି ।

ଚିକ୍କୁ କହୁ କହିଲା, “ହେଇ ଦେଖୁଲୁଣି ନା ସାଉଁଟା, ଏ କେଉଁ ତମ୍ ପଟ୍ଟକାରକ କାମ, ଗୋରୁ ମାରିଛନ୍ତି, ନିଷ୍ପ୍ରକ ମଜାକରି ରାନ୍ଧି ଖାଇ ମଉଛବ କରିଛନ୍ତି ।”

ସୋଭେନା କହୁ କହିଲା, “କେମିତି ଜାଣିଲୁ ଗୋରୁ ମାରିଛନ୍ତି ବୋଲି ? ଖାଲି ବୁଲି ଥିଲେ ତ ଗୋରୁ ମାରିବା ଜଣାପଡ଼େ ନାହିଁ, ମଲା ଗୋରୁ ହାଡ଼ କ’ଣ ଏଠି ସେଠି ପଡ଼େ ନାହିଁ ଯେ ବଡ଼କଥା ।”

“ନା ଭାଇ ନାହିଁ । ତମ୍ ଲୋକ ନ ହେଲେ କାହାର ଏତେ ଲୋଭ ହେବ ପରର ଗୋରୁ ଟାଙ୍ଗିଆମୁଣ୍ଡରେ ପିଟି ଖାଇବାକୁ କହ ? ବାଘ ଯେତେ ନ ଖାଏ, ସେତେ ଖାଏ ତମ୍, ସତେ କି ନାହିଁ ? ମହା ଗଣ୍ଡା । (ବଦମାସ୍) ଜାତି ସେମାନେ - ।”

ହାର୍ଗୁଣା ସାଉଁଟା କୌଣସି ମତାମତ ଦେଲା ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଭୟ ହେଉଥିଲା ତା’ର । ଏଇ ଛ’ଟା ପୋଡ଼ ଯେ ଗାଁରୁ ଗଲେ, ତମ୍ବର ହାତ କ’ଣ ନ ଥିବ ଏଥିରେ ? ସେମାନେ ତ ତୁମ୍ବା (ପିଣ୍ଡାତ) ଜାତି, ପା’ନା (ବେଙ୍ଗ) ଜାତି, କାଳେ କିଏ ଲୁଚେଇ ବିଷ ଦେଉ ନ ଥିବ ? ଗୋରୁକୁ ବିଷ ଦେବା, ଲୁଚେଇ ଲୁଚେଇ ମାରିପକେଇବା, ଏଥିରେ ସେମାନେ ହିଁ ଧୁରନ୍ଧର । ତାଷ ବେଉସା ଉଠିଯାଏ, ବଣପୋଡ଼ିରେ ଏଣେତେଣେ ଗୋରୁ ଖୋଜି ବୁଲନ୍ତି, ଧେଡ଼ ପଡ଼େ, ଫାଟିଆ ଧରେ, ଗୋରୁ ବସନ୍ତ ହୁଏ, ବଣ ଭିତରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉପାୟ ନାହିଁ ତ, - ଆଉ ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳେ ବଡ଼େ ତମ୍ବାନକର ଅଦୋଉତି ।

ହାର୍ଗୁଣା କହିଲା, “ଏତେ ବକିହେଲେ କ’ଣ ହେବ, ମିଶିଆପାୟୁର ବେଙ୍ଗୁଣୀ ବୁଡ଼ୀ ଯଦି ସତେ ଏମିତି କହି ଜାଣେ ତେବେ ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ତ କଥାଟା ଜଣାପଡ଼ିଯିବ । ତମ୍ବ ଯଦି ଆମ ପୋଡ଼କୁ ବିଷ ଦେଲେ ତେବେ ଆମେ ବି କ’ଣ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେବା ?”

ଚିକ୍କୁ କହିଲା, “ଜାଣିପାରିଲେ ତ, ତାଙ୍କର ନାଁ ଗାଁ ସବୁ । କେଉଁ ଗୋଟାଏ ଗାଁର ତମ୍ବ ଆଇଲା ବୋଲି କିଏ କହିପାରିବ । କାମଦାମ ନ ଥିବ, ଦୁଃଖୀରେ ଦୁଷ୍ଟାମି କରିବା ପାଇଁ ଏଣେତେଣେ ହୋଇ ତମ୍ବକୁଦା (ଦଳ) ବୁଲୁଥିବେ, ଦେଖିଲେ କହିଦେବେ ଗୋଡ଼ (କୁଣିଆ) ଯାଉଛି, ହାତକୁ ଯାଉଛି, ବେଭାର କରି ଯାଉଛି, ଏମିତି କେତେ କ’ଣ, ପାରିହେବ ତାଙ୍କୁ ?” ସୋଭେନା କହିଲା, “ଆଉ ବିଷ ଦେଲେ ବି ଜାଣିବ କେମିତି ତୁମ୍ବେ ? ଖାଇବା ଚରାରେ ମହୁରା ଦେଇଥିବେ, ଜଡ଼ିବୁଟି ଦେଇଥିବେ, କାଉଁଟ ବାଟି ଗୋଜିଆ କରି ସେଥିରେ ଫୋଡ଼ିଦେଇଥିବେ, ଓଷାଦ ତ ସେମାନେ, କେତେ ଉପାୟ ଜାଣନ୍ତି ।”

ହାଗୁଣା ନିଶ୍ୱାସ ପକୋଡ଼ିଆଏ । ଜୀବନର ଏତେ ଯେ ଜଟିଳତା ସବୁ ତାକୁ ସମାଧାନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ତେବେ ଯାଇ ସେ ସମାଲୋଚନାରୁ ଅବ୍ୟାହତି ପାଇବ, ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଆସିବ ସେ ତାଙ୍କର ନାୟକ, ସାଞ୍ଜିତ । ନିଜର ଗୋଷ୍ଠୀର ଭଲ ମନ୍ଦ ସବୁ ବିଷୟରେ ସେ ଦାୟୀ ।

ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲା, “କାହିଁକି ଆଉ ସେହିକଥା ସେହିକଥା ହୋ, ଆଉ କିଛି ପକାଅ ।” “ସତକଥା”, ଟିମା କନ୍ଦ କହିଲା, “ଏଥର ବଣ ପଡ଼ିଲା, ଧର, ଗୀତ ଧର ।”

ଜଣେ କିଏ ପଦେ ଗୀତ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା, ତା’ପରେ ସମସ୍ତେ ଏକା ସ୍ୱରରେ ଧରିଲେ । ଗର୍ଜନ କରି ଉଠେଇ ପକେଇ ଲହଡ଼ି ଛାଡ଼ିଦେଇ ଚାଲିଲେ କନ୍ଦମାନେ, ଏହି ତାଙ୍କର ବାଟଚଲାର ନୀତି । ଗୀତ ଘୋଷାର ‘ବାଇଲେ ବାଇଲେ’ ମଝିରେ ଗୀତରେ ଗୀତରେ ଆପଣାର ସବୁ ଦୁଃଖଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ସେ କହିଲାଗିଲେ । ସେଥିରେ ତାଙ୍କର ଅବସ୍ଥା, ସାଉକାରକୁ ଗାଳି, ମଲା ପୋଡ଼ର ଗୁଣବାହୁନା ସବୁ ରହିଗଲା, କଥାଭାଷାର ବଦଳ ସେ ଗୀତ, କଥାଭାଷା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ରହିଛି ସ୍ୱରଲହରୀ ।

କିଛି ଦୂର ଗଲାପରେ ଦେଖାଗଲା ଦୂରରୁ ଜଣେ କିଏ ଦୌଡ଼ିଦୌଡ଼ିକା ଆସୁଛି । ହାତରେ ତାଖଣ୍ଡେ ଲମ୍ବର ଖଣ୍ଡେ ବତା ଧରିଛି । ସେଥିରେ କ’ଣ ବନ୍ଧା ହୋଇଛି । ଆଗରେ ଦିଶୁଛି ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ନାଲି ଲକାମରିତ । ଗୀତର ଲହଡ଼ି ଦୂନା ହୋଇଗଲା, ମୁହଁର ପାଣି ମରିଗଲା, ସମସ୍ତେ ଥକ୍କା ହୋଇ ଠିଆହେଲେ, ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ସେହି ନାଲି ଲକାମରିତ ଆଡ଼କୁ ।

ଆସିବା ଲୋକ ଏଥର ଧୀରେସୁସ୍ଥେ ପାଖକୁ ଲାଗିଆସିଲା । ହାତର ବତାକୁ ଟେକି ଧରିଛି । ମୁହଁ ଖୁବ୍ ଖୁସି, ଖୁସି, କପାଳ ଝାଳରେ ଛୁତୁଛୁତୁ ।

ପାଖକୁ ଭିଡ଼ିଆସି ହସିଦେଇ ସେ କହିଲା, “ଓ ହୋ କପାଳ ଭଲ; ଏଇଠି ଦେଖା ମିଳିଗଲା, ଖରାରେ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଏତେ ବାଟ, ଅଇଛା ପୁଣି ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଯାଇଥାନ୍ତି ବନ୍ଦିକାରଯାକେ । ବସିବା ଟିକିଏ । ନିଆଁ ଅଛି ଟିକିଏ ବାହାର କର ।”

“କେଉଁଠୁ ଆସିଲ ?”

“ବହୁତ ଦୂର, ଭାଲୁଯୋଡ଼ି, ଯାଉଥିଲି ତ ତମ ବନ୍ଦିକାର ଗାଁକୁ, ଆଉ ପାରିବି ନାହିଁ ଏଥର ଦୁମେ ନିଅ, ମୋର କାମ ଶେଷ ।”

“କେମିତି ଜାଣିଲ ଆମ ଗାଁ ବନ୍ଦିକାର ବୋଲି ?”

ଆଗରୁକ ହସିଲା । କହିଲା, “ସେଇଆ ତ କହୁଥିଲି । ଏକୁଟିଆ ଲୋକ, ଚାରିଆଡ଼କୁ କାନେଇଁ କାନେଇଁ ଆସୁ ଆସୁ ତୁମ ଗୀତ ଶୁଣିଲି । ଯାହାହେଉ, ଭେଣ୍ଟିଆ ଲୋକ ବୋଲି ସିନା ତମେ ଗୀତରେ ଗୀତରେ କହୁଥିଲ ଆମେ ବନ୍ଦିକାରିଆ ବୋଲି, ନ ହେଲେ ମୁଁ ବାଟ

ତାଙ୍କି ତେଣେ ତେଣେ ଚାଲିଯାଇଥାନ୍ତି । କୁଆଡୁ ହୁଅନ୍ତା ? ମୋର ଯୋଗ ଥିଲା ଏଇଠି ବୋଝ ଖସିବ ବୋଲି ।”

“ବୋଝ ?”

“ହଁ, ଲଙ୍କାମରିଚ ଆଡ଼କୁ ଆସୁଛି ଦେଖେଇଲା । ଏଇ ଠିକା (ଟିଠି) ଅମିନ୍ ପଠାଇଛି ଫଟକିଯାମରୁ ତୋକ୍ତିବେଡ଼ା ଯିବ ଗିରିନି ପାଖକୁ । ଜରୁରୀ ଅଛି, ତେଣୁ ମରିଚ ବାନ୍ଧିଦେଲା । ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଯିବାକୁ ହେବ । ମୋର ପାଲି ବନ୍ଦିକାରଯାକେ । ତୁମେ ସେଠୁ ଯାହା କର ତୁମର ଇଚ୍ଛା (ଇଚ୍ଛା), ଦେଖା ତ ହୋଇଗଲା, ଏଥର ତୁମେ ବୁଝିନିଅ ମୁଁ ଯାଉଛି ।”

ପିକା କାହାଳୀଟି କୌପୁନିରେ ମାରିଦେଇ ଟାଙ୍ଗିଆ କାନ୍ଧେଇ ଆସିବା ଲୋକଟି ବଣ ଭିତରର ଆଉ ଗୋଟିଏ ବାଟରେ ।

ଲଙ୍କାମରିଚ ବନ୍ଧାହୋଇଥିବା ବଡ଼ା ଓ ଟିଠି ସେହିପରି ପଡ଼ିରହିଲା । ବିମର୍ଷ ହୋଇ ସେହିଆଡ଼କୁ ସମସ୍ତେ ଅନେଇ ରହିଲେ । ଯେଉଁ ଟିଠିରେ ଲଙ୍କାମରିଚ ବନ୍ଧା ହୋଇଛି ପର୍ବତୀଆ ବୁଝାମଣାରେ ସେ ଖୁବ୍ ଜରୁରୀ ଟିଠି, ତାକୁ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ନେଇ ପହଞ୍ଚେଇବା ଭାର ସମସ୍ତିଙ୍କ ଉପରେ । ଲଙ୍କାମରିଚ ବାନ୍ଧିସାରି ଜଣକ ହାତରେ ତାକୁ ଦେଇଦେବାକୁ ହୁଏ, ଠିକଣାଟା କହିଦେବାକୁ ହୁଏ, ତା’ପରେ ଟିଠି ମନକୁ ଚାଲିଲା, ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଚାଲିଲା, ଯାହା କାନ୍ଧରେ ଲଦି ଦେଲା ସେ ପୁଣି ଧାଇଁଯାଇକା ଆର ଗାଁରେ ଦେଇଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ।

କେଉଁ ପୁରୁଣାକାଳରୁ ଏ ପ୍ରଥା କନ୍ଧ ଦେଶରେ ଚାଲି ଆସୁଥିଲା, ବୋଧହୁଏ କନ୍ଧର ରାଜୁଡ଼ି ଅମଳରୁ ତାଙ୍କ ଖଣ୍ଡକରେ ତିଗାଉ ଲଟକାଇ ସେଥିରେ ନାଲି ଲଙ୍କାମରିଚ ବାନ୍ଧିଦେଲେ ଖବର ଜରୁରୀ ହୁଏ, ଗର୍ଜ୍ଭସଙ୍ଗ ହୋଇ ଧାଇଁଯାଇ ସେ ଖବର ପହଞ୍ଚେଇବାକୁ ସମସ୍ତେ ବାଧ୍ୟ, ନାହିଁ କରିବାକୁ କାହାରି ଚାରା ନାହିଁ । କାଳକ୍ରମେ ଏର ପ୍ରଥାର ସୁବିଧା ନେଇଛନ୍ତି ଅନ୍ୟଲୋକେ, ତାଙ୍କର ଭାର କାଉଡ଼ି ସହିତ ଟିଠିରେ ବି ନାଲି ଲଙ୍କାମରିଚ ବନ୍ଧା ।

ହାଗୁଣା କହିଲା, “ବେଠି ହାକୁଡ଼ିଗଲା ଅଧାବାଟରେ । ଯିବାକୁ ତ ହେବ ଯାଅ, ଗୋଡ଼ି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ଗାଆଁର ଯିବାର କଥା, ସେଠି ଯାଇ ପହଞ୍ଚେଇ ଦେଇ ଆସ ।” ରଘୁ କନ୍ଧ, ଦାସ କନ୍ଧ ବାହାରି ଚାଲିଗଲେ, ଦଳ ପାତକ ହୋଇଗଲା ।

ବାଟେ ବାଟେ ସେହି ଟିଠିର ଆଲୋଚନା ।

“କ’ଣ ଲେଖୁ ପଠେଇଛି କେଜାଣି ।”

“ଶିଶୁଦାସୁ (ଖଜଣା), କମାନ୍ (ଗସ୍ତ), କିଏ କହିପାରିବ କ’ଣ ଅଛି ?”

“ନାଜ୍ ସରୁତାଉଳ, ଘିଅ, ପାକୁଅ, କୁକୁଡ଼ା, ଛେଳି, ” ସୋଭେନା କହିଲା,
 “କ’ଣ ବାହାଘର ଲାଗିଛି କାହାରି ?”

“କେବେ ତାଙ୍କର ବାହାଘର ନ ଲାଗେ କି ବଣକୁ ଆସିଲେ ?” ଟିଙ୍କୁ କଷ କହିଲା,
 “ଥରେ ବିଜେ କଲେ ଲାଗି ରହିଥିବ ଭାର ପଛରେ ଭାର, ଆମେ ବୋଝ ବୋହି
 ବାଜଲେ ବାଜଲେ (ବିଶେଷତଃ ବାହାଘର ବେଳେ ବୋଲାଯାଏ) କରି ଗୋଡ଼େଇ ଅବୁ,
 ଠିକ୍ କନିଆ ଖେଟେଇ (ପହଞ୍ଚେଇ) ଦେଇଗଲାପରି ।

ସମସ୍ତେ ହସିଲେ ।

“ଜିନିଷ ସାଙ୍ଗକୁ ଡମ୍ବସାହି କି ଖୁରସ୍ତାନି ସାହି ପଡ଼ିଗଲେ ନିଛାଟିଆ ବଙ୍ଗଳା ଘରେ
 ଚାଲିଲା ବାହାଘର । ଏମିତି ତ ତାଙ୍କର ଧାରଣା”, ସୋଭେନା କହିଲା ।

ସମସ୍ତେ ହୋ ହୋ ଗଡ଼ିଲେ ।

ଟୋକା ସାଉଁଟା ଖୁବ୍ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲା, “ଖାଲି ହସିଦେଉଛ ତୁମେମାନେ,
 କଥା ବୁଝୁନା” ।

“କ’ଣ ?”

“ଚିଠି ତ ଗଲା, ଯା ପଛେ ପଛେ ଯଦି କାହାର କମାନ୍ (ଗସ୍ତ) ପଡ଼ିଗଲା ତ ଆମେ
 ହରବର, ଭାର କାଉଡ଼ି ତୋଳି ବୋହି ବୋହି କାନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିବ ।”

“କହନା ସାଉଁଟା କହନା, ସେଗୁଡ଼ା ଅଶୁଭ କଥା । କୋଉଠି ଆମ ଗାଁକୁ କାହାର
 କମାନ୍ ପଡ଼ୁଛି, ଆମେ ତ ବଣ ଖୋଲରେ ଅଛୁଁ, ବହୁତ ଦିନୁ ସେ ଜଞ୍ଜାଳ ବନ୍ଦ ।
 ବେଳେବେଳେ ବଡ଼ ଅଧିକାରୀମାନେ ଗଡ଼ି ଆସନ୍ତି, ଆରାମଚୌକି ଗୋଡ଼ରେ ବାଉଁଶ
 ବାନ୍ଧିଦେଇ ତୋଳି କରି ଆମେ ଉଠେଇ ନେଇ ଚାଲୁ, ଖାଲି ଯଦି ଅଧିକାରୀ ତୋଳିରେ
 ବସୁଥାନ୍ତେ ! ହଁ କ’ଣ କରିବା ଆମର ମା’ ବାପ, ଜଣିକିଆ ଲୋକ; ଉଠେଇ ନିଅନ୍ତୁ
 ଚାଲନ୍ତୁ । କିନ୍ତୁ ସେତିକି ତ ନୁହେଁ, ଦଲାଇର୍ (ଚପରାସୀ) ବାରୁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତୋଳି,
 ଗୁମାସ୍ତାବାରୁ (କିରାନିମାନଙ୍କ) ପାଇଁ ବି ତୋଳି, ନୌକର ପାଇଁ, ରୋଷେଇଯା ପାଇଁ,
 ଜୋତାରୁହା ପାଇଁ, ପାଣିରୁହା ପାଇଁ, ଶେଷରେ କୁକୁର ପାଇଁ ବି ତୋଳି । ସେମାନେ
 ଚଢ଼ିବସିବେ ଆମେ ବୋହିବୁଁ, କମି ଗମର୍ ?”

“ତୋଳି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ସୋଭେନାଭାଇ”, ଟିଙ୍କୁ କଷ କହିଲା, “ଗବର୍ନମେଣ୍ଟ
 ଅଡ଼ର୍ ତୋଳି ବୁହା ବନ୍ଦ, ନ ହେଲେ ଯେତେ ପାହାଡ଼ କନ୍ଧରାରେ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ରକ୍ଷା
 ମିଳନ୍ତା ନାହିଁ ।”

“ସର୍ ସର୍”, ସୋଭେନା କହିଲା, “ଷଷ୍ଠ ସାହିବ (ସାକ୍ଷାର୍ଯ୍ୟ) ଗୁଟେ ଆସିଥିଲା,
 ଆହା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ବିଚରା, ତା’ର ବଡ଼ତି ହେଉ । ହଜାରେ ବରଷ ବଞ୍ଚୁ, ରକ୍ଷାକଲା

ରକ୍ଷାକଳା ସେ । ସେଇ ବନ୍ଦ କରିଦେଇଗଲା ତୋଳି । ହାଟରେ ବାଟରେ ଡେଙ୍ଗୁରା ପିଟେଇଲା, ଗବରମେଣ୍ଟ ଅଡ଼ର, ତୋଳି ବନ୍ଦ, କେହି ତୋଳିରେ ଚଢ଼ିପାରିବେ ନାହିଁ, କାହାକୁ ତୋଳି ଦିଅ ନାହିଁ, ଆହା ହା, ଦେବତା ପରି ଲୋକ, ବଡ଼ ଭଲଲୋକର ତୁମା ସେ, ଯେଣେ ଥାଉ ତା'ର ଜୟ ଜୟକାର ହେଉ, କଷ୍ଟଲୋକର ମା ବାପୁ ।”

ବନ୍ଦିକାରର ବୁଢ଼ା ଜାନି ଶଲ୍‌ପୁ କନ୍ଧ, ଆଖିବାଳ ବି ତା'ର ପାଟିଛି, ବୁଢ଼ା ତୁନିତାନି ଚାଲି ଲାଗିଥିଲା ଆପଣାର ବୟସର ବୋଝ ମୁଣ୍ଡେଇ । ସାଷ୍ଟାର୍ଦ୍ଧ ନାଁରେ ତା'ର ଧୂଆଁଲିଆ ନେକିଆ ଆଖି ଭିତରେ ନିଆଁ ଜଳିଉଠିଲା । ବିଜୁଜିର ଚମକ ଖେଳିଗଲା ଦେହ ଭିତରେ । କନ୍ଧ କୃତଜ୍ଞତାରେ ବନ୍ଧା ପଡ଼େ, ଦୟା ପାଇଲେ ଶିକୁଳି ବାନ୍ଧିହୁଏ, ଆଉ କିଛି ନାହିଁ ସଂସାରରେ ତା'ର ଦୁରନ୍ତ ମନରେ ବେଡ଼ି ପିନ୍ଧେଇବାକୁ ।

“କି ନାଁ ଧରିଦେଲରେ ପିଲେ ଆଜି” ଶଲ୍‌ପୁ କନ୍ଧ, ଫମ୍ପା ଗଜାରେ କହିଲା, “ଆହାହା, ଆଜି ଦିନଗୋଟାକ ଭଲ ହୋଇଗଲା । ତୁମେ ତାକୁ ଦେଖୁଛ କି କେବେ, ଷଷ୍ଠ ସାହେବକୁ ? ଦେଖୁଥିଲେ ପାପଆଖି ପବିତ୍ର ହୋଇଥାନ୍ତା ।”

ବାଟର କର୍କଶପଣିଆଁ କୋମଳ ହୋଇଉଠିଲା ସାଷ୍ଟାର୍ଦ୍ଧ ସାହେବର ସ୍ମୃତିରେ । ବୃଦ୍ଧ ଶଲ୍‌ପୁ କନ୍ଧ ଶୂନ୍ୟକୁ ଅନେଇଁ ବାରମ୍ବାର ଛୁହାର କରି କରି କହିଲାଗିଲା -

“ଅଧିକାରୀମାନେ ଆସନ୍ତି, ଆମର କନ୍ଧପୃଥ୍ବୀ ଜୟ କରିଛନ୍ତି ଶାସନ କରିବାକୁ । ଷଷ୍ଠ ସାହିବ ଆମକୁ ଶରଧା କରିବାକୁ ଆସିଥିଲା । ପୁଅପରି ପାଳିବାକୁ ଆସିଥିଲା ।

ଆଗେ ଥିଲା ସାହିବ ଲୋକର ଡିସାରି (ମିଶନେରୀ), ପଛେ ହେଲା ପୁଲିସ୍ ସୁପ୍ରସ୍ତ । ସାହିବ କାହିଁକି କହିବ ତାକୁ, ବର୍ଷରେ ସାହିବ ସିନା, ଏଡ଼େ ଭଲଲୋକଟି ଠିକ୍ କନ୍ଧପରି, ଆମରି ପରି ଖଡ଼ି (ଜୁଗାପଟା) ପିନ୍ଧିବ, ଲାଉତୁମ୍ବା ଝୁଲାଇବ, ମେଘ ହେଲେ ପତ୍ର ସିଲେଇ ତଳୁ ତଳି (ବର୍ଷାତି) ନାଇବ, ଗୋଟିଏ ଲୋକ ଧରି ଚାଲି ଚାଲି ପଶିବ ବଣରେ, ଓଃ କି ଚାଲି ଚାଲିବ ସେ ଘାଟି ଟିକ୍ତା ସବୁ ହିଣ୍ଡି (ଚାଲି) ଯିବ । ଆମରି ପରି ପେଜ (ମାଣ୍ଡିଆ ଜାଉ) ଖାଇବ, ଓଷ୍ଟା ଚମ୍ପା (ମାଣ୍ଡିଆଭାତ) ଖାଇବ, ପୁଙ୍ଗାରେ ପଦାରେ ଗଛମୂଳେ ହେଲେ ଶୋଇପଡ଼ିବ, ଏଡ଼େ ସାହାବଟେ, ଗଉଁ ନାହିଁ, ଆଡ଼ମ୍ବର ନାହିଁ, କିଛି ନାହିଁ । ଠିକ୍ ଆମର ଲୋକପରି ।

ଯେବେ ଆସିବ ଆମ ପାଇଁ ଧୁଜିଆ ଆଣିଥିବ, ପିଠା ଆଣିଥିବ, ସାମାନ୍ୟ ଲୋକପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଚାଲିଆସି ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରୁ ପାଟି କରିବ ‘ନାଇକ ମହାପ୍ରଭୁ, ସାଓଁତା ମହାପ୍ରଭୁ, ଛୁହାର ଛୁହାର’ ।

ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ବସିପଡ଼ିବ, କହିବ ‘କିଛି ଡର ନାହିଁ, ଆମେ ତୁମର ବନ୍ଧୁ, ପେଜ ମାହେ ଦବ ?’ ଷଷ୍ଠ ସାହେବ, ମହାତ୍ମା ଜଣେ ସେ ।

ତାହାର ଜୀବିତୁ (ମୁଣି) ଲଫାଫା ବାହାର କରିବ, କାଗଜ ବାହାର କରିବ, କହିବ ନିଅ ! ତୁମେ ତ ଲେଖାପଢ଼ା ଜାଣିନ, କେହି ଆଲୋ କଲେ (ହରକତ କଲେ) କେମିତି କରିବ ? ହେଇ ଦେଖ, ଯଦି କିଏ ତମୁକୁ ମାଡ଼ମାରିବ, ଏ କାଗଜରେ ଅଙ୍ଗାରରେ ଏମିତି ଗୋଟାଏ ଛକି ଲେଖିଦେବ, ଯଦି କେହି ପଇସା ମାଗିବ, ତେବେ ଏ କାଗଜରେ ଏମିତି ଗୋଟିଏ ଗୋଲ ଗାରେଇ ଦବ, ଏ ଲଫାଫାରେ ପୂରେଇ ଦେବ, ହାଟଦିନ କିଏ ଲୋକ ଯାଉଥିବେ ନାରଣପାଟଣା କି ତୁମ୍ଭିପୁର କି କୋରାପୁର କି କୋଇ ଟେସନ୍‌କୁ, ଡାକରେ ପକେଇ ଦେବେ । ପକେଇ ଦେଲେ, - ମୁଁ ଝର ଚାଲିଆସିବି । ଆସୁଥିଲା ସେ, ଷଷ୍ଠ ସାହେବ, କଥା ଦଉଥିଲା, କଥା ରଖୁଥିଲା ।

ଜଣେ ଅଧିକାରୀ ଥିଲେ, ଦୋରାଗାରୁ, ହାତୀପରି ମଣିଷ, ଗର୍ଜନ ବାଉପରି, ସେ ଆସିଲେ ରକ୍ତ ଶୁଖିଯାଉଥିଲା ସମସ୍ତଙ୍କର । ଏଡ଼େ ଏକ ତୋଳି, ଖଣ୍ଡେ ଗାଡ଼ିପରି, ସେଥିରେ ସେ ଶୋଇପାରିବେ, ବସିପାରିବେ, ସାମାନ୍ (ଜିନିଷ) ରଖିପାରିବେ । ପ୍ରତି ତିନିକୋଶକୁ ଗାଁ ଲୋକ ବାଟରେ ଜମା ହୋଇଥିବେ । ସଞ୍ଜରେ ସେ ତୋଳି ଚଢ଼ିବେ । ତୋଳି ବୋହିକରି ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ତାକୁ ନେବାକୁ ହେବ, ଦି'ପାଖେ ଜଳନ୍ତା ମଶାଲ ଧରି ବର୍ଷା ଧରି କୋଡ଼ିଏଜଣ ଦଉଡ଼ି ଥିବେ, ତୋଳି ଚାଲିଲା । ପ୍ରତି ଛ' କୋଶରେ ଲୋକ ବଦଳୁଥିବେ । ଏକାରାତିକେ କୋରାପୁରକୁ ଗିର୍ଲିଗୁମା, ତିରିଶି କୋଶ ।

ଷଷ୍ଠ ସାହିବ ତାକୁ ବି ସାଧ କଲା । ଥରେ ତୋଳି ଚଢ଼ି ଯାଉଥିଲା, ଆମେ ବୋହିଥିଲୁଁ ହୋ, ଷଷ୍ଠ ସାହିବ ତୋଳି ଅଟକେଇଦେଲା । ଦୋରାଗାରୁ କହିଲା, “କିଏବେ ?” ଘେ କହିଲା, “ମୁଁ ଷଷ୍ଠ ମୁଁ ସୁପରଦଣ୍ଡ ଚିହ୍ନିଲୁ କି ?” କହିଲା, “ବହୁତ ଅଏସ୍ କଲୁଣି, ଚର୍ବି ହୋଇଚି ଏବେ ଉଡ଼ୁର, ତୁ ତୋଳି ବୋହ ।” ଆମକୁ ତୋଳିରେ ପୂରାଇଲା, ତାକୁ ତୋଳି ବୁହାଇଲା, କହିଲା, “ଏବେ ବୁଝିଲୁ କେମିତି ଗମନ୍ ତୋଳିରେ ବସିବା ? ଗବ୍‌ଗମେଣ୍ଡ ଅଡ଼ୁର, ତୋଳି ବନ୍ଦ, ଆଉ ଦିନେ ଚଢ଼ିବୁ କି, ଦେଖ ।”

“ଷଷ୍ଠ ସାହେବ ତୋଳି ବନ୍ଦ କରିଦେଇ ଗଲା ।”

ସମସ୍ତେ କହିଲେ, “ଭଲ ଲୋକଟିଏ, କୁଆଡ଼େ ଗଲା ଆଉ କ'ଣ ତାକୁ ଦେଖିବା ?”

“ଦେଖିବା ନାହିଁ ? ଶଳପୁ କଷ କହିଲା, “କାହିଁକି ଦେଖିବା ନାହିଁ ? ବଞ୍ଚିବା ଯାକେ ସିନା ଦେଖା ହେବ ନାହିଁ, ସେ କେଉଁଠି, କେଉଁଠି ବା ଆମେ । କିନ୍ତୁ ମଲାପରେ -ସେ ପୁରରେ ତାକୁ ଖୋଜିବା, ପଚାରି ପଚାରି ଖୋଜିବା, କହିବା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ଆମର ଷଷ୍ଠ, ମୁଁ ବଦିକାରିଆ ଶଳପୁ କଷ ଆସିଛି, କହିଦିଅ ତାକୁ ଟିକିଏ, ପୁଣି ଦେଖାହେବ, ପୁରୁଣା ପରି ସ୍ନେହ ଆଦର ଖୋଜାଲୋଡ଼ା, ସେ ଧୁଞ୍ଜିଆ ଦେବ ଆମେ ପେଇ ଦେବା -”

ସମସ୍ତେ ଗୁମ୍‌ ପଡ଼ିଗଲେ, କଥା ସରିଗଲା ।

ଲଙ୍କାମରିଚ ଆସିଛି, କେହି ଜଣେ ବିଜେ କରୁଥିବେ ପରା - ସମସ୍ତେ ତ ଆଉ ଷଷ୍ଠ ସାହେବ ନୁହନ୍ତି !

ବନ୍ଧିକାର ପାଖ ହେଲା । ଚକାଣିରେ ପଲେ ଧାଡ଼ୀ । ପୁଣି ଗୀତ ଆଉ ଗୀତର ଜବାବ, ତିଆଁମାରି ଲୁଗା ଉଡ଼େଇ କୁହାଟମାରି ଭେଣ୍ଡିଆମାନେ ଚାଲିଲେ ଆଗକୁ ।

ଲଙ୍କାମରିଚ ବୁଲିହେଲା ।

॥ ଏକତିରିଶ ॥

ମିଣିଆପାୟୁ ଗାଁ ଭେରାମଣରେ (ସଭା ବସିବା ମଝି ଦାଣ୍ଡରେ) ପଞ୍ଚାତି ବସିଥାଏ । କନ୍ଧର ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ସବୁକଥାରେ ପଞ୍ଚୁଆତି । କିଏ କାହାକୁ ଗାଳିଦେଲା, କାହାର ଗୋରୁ କାହାର ଫସଲ ଖାଇଲା, ଏସବୁ ତ ଛୋଟ ଛୋଟ କଥା । ବ୍ୟକ୍ତିତାରର ଶାସ୍ତି, ଚୋରକୁ ଦଣ୍ଡ, ଅନ୍ୟାୟ ବିଷୟରେ ମତାମତ । ତା'ପରେ ଗୋଷୀର କଥା, କେଉଁଠି ବଣମରା ହେବ, କେଉଁଠି ଘରତୋକା ହେବ, କେଉଁ ଗାଁ ସାଙ୍ଗରେ ଅଥବା କେଉଁ ଦଳ ସହିତ ବନ୍ଧୁତା ଶତ୍ରୁତା ହେବ ।

ଆଜିର ପଞ୍ଚାୟତର ଟିକିଏ ବିଶେଷତ୍ୱ ଥିଲା । ଏ ଗାଁର ବୁଢ଼ା ବାଆଳି କନ୍ଧର ପୁଅ ସୁଗ୍ରୀ କନ୍ଧ ଘରର ଦୁରବସ୍ଥା ବଢ଼ିବାରୁ ଯାଇ ପର ଗାଁରେ ଭୋଗିଲା ଜଗନ୍ନାଥ ଶୁଣି ଘରେ ଗୋଟି ରହିଥିଲା । ଗୋଟି ବୋଲନ୍ତେ କିଣା ଚାକର, ଦଣ୍ଡୋଟି ଟଙ୍କା କରଜ ଆଣିଥିଲା ସେଥିପାଇଁ ଆଉ ଦରହମା ନ ନେଇ ଦୁଇବର୍ଷ ଖଟିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଦିନରାତି ବନ୍ଧା, କେବଳ ମାସକୁ ଏକ ପୁଟି ମାଣ୍ଡିଆ, ଶୀତଦିନେ ବର୍ଷକୁ ଖଣ୍ଡେ ଟଙ୍କିକିଆ କମ୍ବଳ । ସୁଗ୍ରୀ କନ୍ଧ ସାହୁକାରର ଛେକି ଜଗେ, ସାହୁକାରର ଘରପାଖେ ଛେକି କୁଡ଼ିଆ । ସେଦିନ ରାତିରେ ସାହୁକାର ଆପଣା ଘରକୁ ଚାଲି ଯାଇଥାଏ, ଫେରିଆସି ସୁଗ୍ରୀ କନ୍ଧ ଦେଖିଲା ଯେ ଗୋଟାଏ କଲରାପତରିଆ ବାଘ ଛେକି କୁଡ଼ିଆରେ ପଶି ସବୁଯାକ ଛେକିକୁ ମାରିସାରିଛି । କେବଳ ଭୋତି ଖାଇବା ବାକି । ସୁଗ୍ରୀକନ୍ଧ ଟାଙ୍ଗିଆ ଉଠେଇ ଧାଇଁଗଲା, ବାଘ ପଲେଇଲା । ସାହୁକାର ଖବର ପାଇ ଆସି ସୁଗ୍ରୀ କନ୍ଧ ଉପରେ ଛେକିର ଦାମ୍ ଭିଡ଼ିଦେଲା । ଅଧିକାଂଶ ଥିଲେ ଛେକିଛୁଆ, କିନ୍ତୁ ସାହୁକାର କହିଲା ଯେ ସେମାନେ ସବୁ ଦିନେ ବଡ଼ ହୋଇଥାନ୍ତେ, ତେଣୁ ଛେକିଛୁଆର ଦାମ୍ କଷିଦେଲା ବଡ଼ ଛେକି ବୋଲି । କହିଲା, “ତୁ ଘରକୁ ଖାଇବାକୁ ଯାଇ ନ ଥିଲେ ମୋର ଛେକି ମରି ନ ଥାନ୍ତେ, ତେଣୁ ଚାକର ଦାମ୍ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ।” ସୁଗ୍ରୀକନ୍ଧର ଟଙ୍କା ନାହିଁ, ତେଣୁ ସାହୁକାର ଠିକଣା କରିଦେଲା ଯେ ଏ ବର୍ଷକ ପୂର୍ବ ସର୍ତ୍ତରେ ସେ କାମ କରିବ, ବାକି ରହିବ କରଜରୁ ୫ଟଙ୍କା ଓ ଛେକିର ଦାମ୍ ପଞ୍ଚାବନ ଟଙ୍କା, ସେଥିଯୋଗୁଁ କେବଳ ମାସକୁ ଖାଇବାମାନିଆ ପୁଟିଏ ମାଣ୍ଡିଆ ନେଇ ସୁଗ୍ରୀକନ୍ଧ ପନ୍ଦରବର୍ଷ ଖଟିବ, ଟଙ୍କା ପାଇବ ନାହିଁ । ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା ହିସାବରେ କଞ୍ଚିତ

ଷାଠିଏ ଟଙ୍କା ବାରବର୍ଷରେ ଛିଡ଼ିଥାନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ଭୋଗିଲା ଜଗନ୍ନାଥ ବୁଝେଇଦେଲା ଯେ ଏସବୁ ଛେଳିକୁଆ ବଡ଼ ହୋଇଥିଲେ ସେ ଏମାନଙ୍କୁ ବିକିଥାନ୍ତା ଓ ବିକ୍ରି ଟଙ୍କାକୁ କରଜ ଲଗେଇ ସେ ଟଙ୍କାକୁ ତିନିଗୁଣ କରିଥାନ୍ତା; ପନ୍ଦରବର୍ଷ ପରିବର୍ତ୍ତେ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ କରିବା ଉଚିତ ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଦୟା କରି ପାଞ୍ଚଟା ବର୍ଷ ସାହୁକାର ନଢେଇ ଦେଇଛି । ଏହିସବୁ ସର୍ତ୍ତରେ ପନ୍ଦରବର୍ଷ କିଣା ନୌକରଗିରି ସୁଗ୍ରୀକନ୍ଧଠୁ ଭୋଗିଲା ଜଗନ୍ନାଥ ଅଣାକିଆ ଟିକସ ଉପରେ ଲେଖାଇ ନେଇଛି । ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଅନେଇଁ କାନ୍ଦି ବୋବେଇ ସୁଗ୍ରୀକନ୍ଧ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କର ସଲାହ ନେବାକୁ ପଞ୍ଚାତି ତକେଇଛି, ପଞ୍ଚାଏତ ବସିଛି ।

ଟୋକାଦଳ ଆଉ ବୁଢ଼ାଦଳଙ୍କର ପ୍ରତିବାଦ ଲାଗିଥାଏ । ବନ୍ଦିକାରର ଲୋକେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁତା କହୁଥାଏ, “ଦେ ମେଡ଼ିଦେ (ଅମାନ୍ୟ କରିଦେ), କ’ଣ କରିବ ତୋର ସାହୁକାର । ବାଘ ଛେଳିକୁ ଖାଇଲା ଭଲ କଲା, ତୁ କ’ଣ ବାଘକୁ ଶିଖେଇ ଦେଇଥିଲୁ ? ଦୋଷ ଯଦି କାହାରି ତେବେ ସାହୁକାରର, ତୁ ନ ଆସିବାଯାକେ ଛେଳି ଗୁହାଳ ଛାଡ଼ିଦେଇ କାହିଁକି ସେ ଗଲା - ।”

ବୁଢ଼ାଦଳ ମେଡ଼ିଦେବାର ବିପକ୍ଷରେ, ତାଙ୍କର ଅଗ୍ରଣୀ ଲେଖୁ କନ୍ଧ ।

ଲେଖୁ କନ୍ଧ କହିଲା, “ତୁମେ ତ ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ; ସାହୁକାରର କ୍ଷତିପୂରଣ ପାଇବ ସେ କେମିତି ?”

“ବାଘଠୁଁ ପାଇବ ।”

“କାହିଁକି, ବାଘ କ’ଣ ଗୋଟି ରହିଥିଲା ନା ସୁଗ୍ରୀ ଗୋଟି ରହିଥିଲା ? ଗୋଟିର କାମ ଛେଳି ଜଗିବା, ବାଘର କାମ ଛେଳିକୁ ମାରିବା । ବାଘ ତା’ର କାମ ଠିକ୍ କଲା, ଗୋଟି ତା’ର କାମ କଲା ନାହିଁ, ସେ ଗଣିବ ।”

“ଭାରି ସାହୁକାରର ପଟ ନେଇ କଥା କହୁତୁ ଦାଦି, ବୁଢ଼ାଲୋକର ବିଚାର କ’ଣ ଏହିପରି, ନା ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲେ ଲୋକର ମିଞ୍ଜାସ୍ ଖରାପ ହୋଇଯାଏ ? ବାଘ ଖାଇଲା ଛେଳି, ବିଚରା ସୁଗ୍ରୀ କ’ଣ କଲା ? ସାହୁକାରକୁ କହି ଗଣିଏ ଖାଇବାକୁ ଯାଇଥିଲା । ଯେ କ’ଣ ଗୋଟାଏ ଦୋଷରେ ଲେଖା ଯେ ତା’ ଉପରେ ଦୋଷ ଲଦିଦେଉଛୁ ?”

“ନାହିଁ ନାହିଁ, ଟୋକାଲୋକର ବିଚାରିବା ମୁଣ୍ଡ ଭାରି ଠିକ୍, ସାଓଁତା ହୋଇଛୁ ନା ସେଥିପାଇଁ ତୋର ଭାରି ବୁଦ୍ଧି ହୋଇଯାଇଛି ପରା, ଆଉ ଆମେ ବୁଢ଼ାଗୁଡ଼ାକ ସମସ୍ତେ ଓଲୁ । ହଉ ସୁଗ୍ରୀବ କନ୍ଧର କିଛି ଦୋଷ ଥାଉ ବା ନ ଥାଉ, ସାହୁକାର ତାଠୁ ଲେଖେଇ ନେଇଛି, ଏବେ କ’ଣ କରିବୁ କର ।”

“କ’ଣ କରିବି ? ତା’ର ଲେଖା ତାଠି ଥାଉ, ତା’ର ଲେଖାକୁ ନେଇ ସେ ଯାଉ ତା’ର ବାପା ପାଖକୁ, ମୋର ସେଥିରେ କି ଯାଏ । ମୁଁ ଗୋଟି ଖଟିବି ନାହିଁ, ସେ କ’ଣ କରିବ କରୁ ।”

“ଏମିତି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଦେଇ ଗାଁଯାକ ଲୋକଙ୍କୁ ତୁ ଉସୁକେଇବୁରେ ପିଲା, ପିଲାଲୋକର ବୁଦ୍ଧି - ଛି - ଥୁ ।” ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଛେପ ପକେଇଲା ।

ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ତୁ ବିରୋଦ୍ଧା ଲାଗିବୁ, ଜଣକ ପାଇଁ ସମସ୍ତେ ମରିବେ । ନା କ’ଣ କହୁଛୁ ପାଣ୍ଡୁଜାନି, ସତ କି ନାହିଁ ? ସାହୁକାର ପଟରେ ସବୁ ବଡ଼ଲୋକମାନେ, କାହାକୁ ସେ ପଇସା ଦେଇଛି, କାହାକୁ ସରୁଚାଉଳ, ପରିବା, ଗୁଡ଼, କମଳାଲେମ୍ବୁ, କାନ୍ଥୁଲ ତାଲି । ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ, ପଣେ ମାଇକିନିଆଁ ସେ ଯୋଗେଇ ଦେବ । ଯେତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋକ ଆସିଲେ ତା’ରି ଘରେ ବସା । ତା’ ସାଙ୍ଗରେ ବାଦୀ ? ଆମେ ବଞ୍ଚିପାରିବା ? ତା’ର ସବୁ ଅଛି, ଆମର କେହି ନାହିଁ । କେହି ନାହିଁ ।” ଅତି କରୁଣ ଭାବରେ ଲେଖୁ କନ୍ଧ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇଲା । ତା’ର ଓଜସ୍ବିନୀ ବନ୍ଧୁତା, ତା’ର ଠାଣିରେ ସବୁ ବୁଢ଼ାଲୋକମାନେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଯାଇ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ କହିଲେ ‘ସତ୍ ସତ୍ ।’

ପାଣ୍ଡୁଜାନି କହିଲା, “ସବୁ ଯୋଗର କଥା ପିଲାମାନେ, ସବୁ ଯୋଗର କଥା । ତୁମେ ବୃଥା ବାଡ଼େଇପିଟି ହେଉଛ । ହେଇ ଉପରେ (ଆକାଶକୁ ହାତଟେକି) ହେଇ ଉପରେ ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ର ବୁଲୁଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ଭେଟାଭେଟି ବିଦାବିଦିରେ ତୁମର ଆମର ଭାଗ୍ୟ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେଉଛି ଏସବୁ ପୁରୁଣା କଥା । ସାହୁକାରର ଜନ୍ମ ମାନ୍ଦ୍ରାସି ଯୋଗରେ, ତେଣୁ ସେ ପଟ୍ଟକାର (ଜାଲିଆ, ଠକ, ମିଛୁଆ) ତା’ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା ଆମର ସୁଗ୍ରୀ ଠିକ୍ ସଅବା ଯୋଗରେ, ସେ ଯୋଗରେ ଲୋକ ହାନିଷ୍ଟା ହୁଅନ୍ତି । ଛେଳିଛୁଆଙ୍କ ଜନ୍ମ ମାଗା ଯୋଗରେ, ନ ହେଲେ ତାଙ୍କୁ ବାଘ ଖାଆନ୍ତା ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ହେଲେ, ଜଣେ ପଟ୍ଟକାର, ଜଣକୁ ବାଘ ଖାଇବ, ଜଣେ ହାନିଷ୍ଟା ହେବ । ଟ୍ୟାମ ଲେଖାହେଲା, କଥା ଦିଆହେଲା, ଏବେ ଫିଟିବ କେମିତି ।”

ଏହି ଚର୍ଚ୍ଚ ଭିତରେ ବନ୍ଦିକାର ଲୋକେ ପଶିଗଲେ, ଚର୍ଚ୍ଚରେ ଯୋଗଦେଲେ । ଟିକିଏ ରହେ, ଲୋକେ ହୋ ହୋ ହୋଇ ବିଚାର କରନ୍ତି, ତା’ପରେ ଜଣେ କହେ, ବାଦବିବାଦ ଲାଗେ ।

ଦିଉଡୁ କହିଲା - “ନ୍ୟାୟର କଥା ନ କହି ଖାଲି ଡର ଭୟ ପାଗଯୋଗର କଥା କହୁଥିବ ତୁମେ ବୁଢ଼ାଲୋକେ । ଜଣକୁ ମାହାଲିଆଟାରେ ସାହୁକାର ହରବର କରୁଛି, ସେ ତୁମ ପାଖେ ଫେରାଦ ହୋଇଛି, ବଡ଼ଲୋକ ସାଙ୍ଗେ ବାଦୀ ଲାଗିଲେ ତୁମର ଚମ ଆସ୍ତୁଡ଼ି ହୋଇଯିବ ବୋଲି ତୁମେ ଡରେଇଦେଇ ଫହିକଥା କହୁଛ ? ତୁମେ ପରା କନ୍ଧ ବୋଲାଉଛ ? ଲଜା ସରମ ନାହିଁ, ଏମିତି ଡରି ଡରି କଥା କହୁଛ ତୁମେ ? ବଡ଼ଲୋକ ପିଗୁଥିବ ତୁମେ ଗୋଇଠା ମାଡ଼ ଖାଇ କହୁଥିବ ‘ଚିତମ୍ ଚିତମ୍’ (ଯେ ଆସ୍ତା ଯେ ଆସ୍ତା) ତଳଦେଶର ଲୋକପରି କୋଉ ଗାଁର କନ୍ଧ ତୁମେ ? ତରୁଆ ବୁଢ଼ାଲୋକ ପ୍ରାଣକୁ ଏତେ ଭୟ ଯଦି ପଞ୍ଚାତି ବସ କେଉଁ ମୁହଁରେ ?” ଭାରି ଗୋକମାଳ ଲାଗିଥାନ୍ତା, ବନ୍ଦିକାରର ବୁଢ଼ା ଶଳପୁ କନ୍ଧ ଗନ୍ଧାର ହୋଇ କହିଲା,

“ଆଉ କୋଉ ଗାଁର କଣ ତୁମେ ଟୋକା ସାଓଁତା ଯେ ମେଡ଼ି ଦେବାକୁ ବଢେଇ ଦେଉଛ ? କଣ ମରିବାକୁ ତରେ ନାହିଁ, ଅସତକୁ ତରେ । ତୁମର ସୁଗ୍ରୀ କଥା ଦେଇଦେଇଛି, ରାଜି ହୋଇଯାଇଛି, କୋଉ ଅକଲରେ ତୁମେ ବିଧାନ ଦେଉଛ ସବୁକଥା ଭୁରୁଡ଼େଇ ଦେବାକୁ ? କଣ କେବେ କଥା ଦେଇ କଥା ଭାଙ୍ଗେନା । ଯଦି ସାହୁକାର ଅନ୍ୟାୟ କରିଛି ଶାସ୍ତିଦେବ ସେ (ଉପରକୁ ହାତଟେକି) ତୁମର ଅଧିକାର ନାହିଁ, ନିଜ କଥାରେ ନିଜେ ତୁମେ ବନ୍ଧା ପଡ଼ିଛ ।”

ସମସ୍ତେ ତୁନି ପଡ଼ିଗଲେ । ହାଗୁଣୀ ଟିକିଏ ଭାବିଚିନ୍ତି କହିଲା, “ଶତ୍ରୁକୁ ନିକାଶ କରିବାକୁ କ’ଣ କିଛି ଯୋଗ ନାହିଁ ଜାନି ?”

“ଅଛି ? କାହିଁକି ନାହିଁ । ଆମେ କ’ଣ ଯୁଦ୍ଧ କରୁ ନ ଥିଲେ ନା ଶତ୍ରୁକୁ ନିପାତ କରୁ ନ ଥିଲୁ ?” ପାଣ୍ଡୁଜାନିର ଆଖି ଉନ୍ମୁଳ ହୋଇଗଲା, ଶୂନ୍ୟକୁ ଦୃଷ୍ଟିରଖି ସେ କହିଲା, “ଏଇ ହାଲିର କଥା, କେତେ ହାଶକାଟ କେତେ ଯୁଦ୍ଧ । ମେରିଆ ପୂଜା ଦେଉଁ ରୋହିଣୀ ଯୋଗରେ, ଆସ୍ତା ଉଡ଼ାର ଶୁଭ ଯୋଗରେ ଘରୁ ଗୋଡ଼ କାନ୍ତୁ, ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ କରୁ ଜେଟି ଯୋଗରେ, ଶତ୍ରୁକୁ ନିପାତ କରୁଁ ପୂର୍ଣ୍ଣଆ ଯୋଗରେ -”

“ତା’ହେଲେ ସେଇଆ ହେବ ଜାନି, ସାହୁକାର ଆମର ଶତ୍ରୁ, ପୂର୍ଣ୍ଣଆ ଯୋଗ ଆମର ଦରକାର । ଆମେ କମେଇରୁଁ ସେ ଖାଇବ, ଆମେ ଭୋକରେ ମରିରୁଁ ସେ ଦଉଲତ ସଜେଇବ, ଚିନିଫୋଲିଆରେ ସେ ହେବ ସାହୁକାର, ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଆମେ ଗୋଡ଼ି, ତା’ର କରଜ ବାପ ଅଜା ସାତପୁରୁଷରେ ସୁଝିବ ନାହିଁ । ଆମର ଗୋରୁଟିଏ ଜନମ ହେଲେ, ତା’ର ମନେପଡ଼ିବ କଳନ୍ତର କଥା, ତା’ର ଛେଳିକୁ ବାଘ ଖାଇବ ଆମେ ଦେହୁଁ ଭରଣା, ସେ ଆମର ଶତ୍ରୁ, ଆମର ଶତ୍ରୁ । ଦିଅ ପୂର୍ଣ୍ଣଆ ଯୋଗ, ଚୁଣୁ ହାୟମୁଁ (ହାଣ) ।”

ଟୋକାମାନେ ଝଙ୍କାର ଦେଇ ଗର୍ଜିଉଠିଲେ, “ଚୁଣୁ ହାୟମୁଁ - ଚୁଣୁ ହାୟମୁଁ ।”

ତା’ପରେ ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କର ଡିରଝାର । “ଛି ଛି କ’ଣ ହେଉଛ ତୁମେ ପିଲାଏ, ଏମିତି ତତଲା ମୁଣ୍ଡରେ କୁରୁହାଡ଼ି ମାରିବ ଆପଣା ଗୋଡ଼ରେ, ବାପ ଅଜାଙ୍କର ନାଁ ବୁଡ଼େଇବ । ପୁଲିସ୍ ଅଛି, ମେସ୍ତେର୍ (ମ୍ୟାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍) ଅଛି, କଇଦିଖାନା ଅଛି, ପାଖୀ ଅଛି । ତୁଛାଟାରେ ପିଣ୍ଡାରେ ଠିଆହୋଇ ଚୁଣୁ ହାୟମୁଁ ଚୁଣୁ ହାୟମୁଁ - ବୁଦ୍ଧି ଅଛି ନା ଖାଲି ମଦ ?” ପକ୍ଷୀଏତ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ବାଆଳି ଆଉ ସୁଗ୍ରୀ ନିରାଶ ହୋଇ ଫେରିଗଲେ ।

“ତା’ପରେ ଅତିଥି ସବୁକାର । ମଦ ଧୁଜିଆ (ଧୂଆଁପତ୍ର), ମିଠାକଥା ।”

“ଏତେଦିନକେ ?-”

“କ’ଣ ଧାନ୍ତା ଖୋଜି ଆସିବୁ ସାଓଁତା ?”

“ସେ ଦୁଃଖର କଥା କାହିଁକି କହୁତ, ସରବୁ ସାଓଁତା ମରିଗଲା ।”

॥ ବଡ଼ିଶ ॥

ଏଇ ହାଗୁଣା - ପୁରୁଲି ଦେଖିଲା, ଏଇ କୁଆଡ଼େ ତା'ର ବର ।

ମନକୁମନ କେତେ କଷ୍ଟନା କରିଥିଲା ସେ, ଆଖିରେ ପୁଣି ଦେଖିବାରୁ ଛାତିଟା ଥରିଉଠିଲା । ଲାଜ ମାଡୁଥାଏ, କାଳେ ସତେ ତାରିପାଇଁ ହାଗୁଣା ଆସିଥିବ । ନ ହେଲେ କାହିଁକି ଏତେ ଲୋକ ଜନ ଧରି ଭାର କାଉଡ଼ି ବୋହି - ”

ଘରୁ ପୁଣି ତାକ ପକେଇଲା - “କୁଆଡ଼େ ଆଜି ଦିନଯାକ ବୁଲିଲାଗିଛୁ ତୁ ଟୋକା, ମୁଣ୍ଡ ଫୁରୁଫୁରୁ, ଦେହଯାକ ଧୂଳି - ଆ, ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧିଦିଏ ।”

“ଆଉ ତୁ ବା କୋଉ ଶୋଭାକର ହୋଇଛୁ ତୁ ଯେ ପୁଣି, ମତେ ବାଛୁଛୁ ?”

“ହଉ ଆ ଆ”, ପୁଣି ହସି ହସି ତାକିଲା, “ମୋର ବୟସ ଆଉ ଆସୁଛି ବେଶ ହେବାକୁ ? ମତେ ପଛେ ବରମାନେ ପସନ୍ଦ ନ କରିବେ, ନ କରନ୍ତୁ, ତୁ ଆ, ଖାଇନୁଁ କିଛି ।”

ପୁରୁଲିକୁ ହସ ମାଡୁ ନ ଥାଏ, ଅତିହା ଲୋକଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖି ତାକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଠଉରେଇ କେମିତି ଘଡ଼ବଡ଼େଇ ଯାଇଥାଏ ସେ । ତର ମାଡୁଥାଏ, ଏଇ ସହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ, ଯେତେବେଳେ ସେ ଭାରୁଥାଏ ଗୋଟାଏ ନିଷ୍ପତ୍ତି ତା'ର ଦରକାର, ମନ ଶକ୍ତିଯାଇ ପଛେଇ ପଛେଇ ହେଉଥାଏ, ଯେ ସେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହେଁ, ସେ ଆହୁରି ଦେଖିବ ସେ ଆହୁରି ଭାବିବ, ସମୟ ଦରକାର ।

କିଏ ଗୋଟାଏ ତୂରୀ ଫୁଲୁଛି । ହାକିନା ଅନେଇ କାନେଇଥାଏ । ହାକିନା ଜନଜନିଆଁ ବନିଆସୁଛି । ହାକିନାର ଆଖିରେ ବୁଦ୍ଧିର ଆଲୁଅ । ପୁରୁଲି ହାକିନାକୁ କାଖେଇପକେଇ ଗେଲ କଲା, ଶୀତଳ ଲାଗିଲା, ଯେପରିକି ଦୋହଲୋଉଥିବା ତୋଫାନ ଭିତରେ ଏଇ ପିଲା ଚାଖଣ୍ଡକ ତା'ର ଆଶ୍ରୟ । ପୁଣି ହସୁଥାଏ । ପୁଣି କ'ଣ ଗୋଟାଏ କହିବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା କରି ପୁରୁଲି ଥରୁଥାଏ, କହିଲା “ଯାଉଛି ମୁଁ ପିଲାକୁ ନେଇ ବୁଲେଇଆଣେ ।”

“ହଉ ଯା”, ପୁଣି କହିଲା, “ଭଲ ବୁଦ୍ଧି ନୁହେଁ ନା - ପିଲାଟାକୁ କାଖେଇ ପଦାକୁ ବାହାରିଲେ ଯଦି କିଏ କହିବ ଏଇଟା ତୋରି ଛୁଆ ବୋଲି, କୋଉ ବରଟା ଦଉଡ଼ି ଆସିବ ତୋ ପାଖକୁ କହିଲୁ ? ସେମିତି ନାହିଁ, ପିଲାଟାକୁ ମତେ ଦେ, ସଫାସୁତୁରା ସଜବାଜ ହେଇ ପଦାକୁ ବାହାର, ହାଗୁଣା ଆସିଛି, ବନ୍ଦିକାରିଆ ଆସିଛନ୍ତି, ସେମିତି ହ'ନା - ” ପୁଣି ଭାରି ହସିଲା, ହାତ ବଢ଼େଇ ଦେଲା, ହାକିନା ତେଇପଡ଼ି ମା' ଛାତିରେ ଜାକିହେଲା । ପୁରୁଲି ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ପକେଇଗଲା । ପୁଣି ତାକ ଛାଡ଼ିଥାଏ “ଏମିତି ଅଥୟ ହୋଇ ପକେଇଲୁ ଲୋ, ଏଡ଼େ ତରତର, ଫୁଲ ପିନ୍ଧିଲୁ ନାହିଁ, ମାଲି ପିନ୍ଧିଲୁ ନାହିଁ - ”

ପୁରୁଲିକୁ ଲାଜ ମାଡୁଥାଏ, ବହୁତ ଦିନ ପରେ ଆଜି ତାକୁ ଲାଜ ମାଡୁଛି । ନିଶ୍ଚିତ ଶେଷ ହେଲେ ବଣୁଆଁ ଝିଅ ଲାଜ କରେ ନାହିଁ, ଉପରେ ପଡ଼ି ମାଡ଼ିଯାଏ, ବାପଘରର ସବୁ ସ୍ନେହର ତୋର କାଟିଦେଇ ପରର ହାତଧରି ଚାଲିଯାଏ ବଣେ ବଣେ । କିନ୍ତୁ ଏଠି ତା'ର ନିଶ୍ଚିତ ସରି ନାହିଁ, ଅଦିନିଆଁ ଆସିଛି ହାଗୁଣୀ, ଯେଉଁ ଚୁପଚାପ ପିଲାଟିଦିନୁ ଲାଗିରହିଥିଲା ତା'ରି ଅନିମନ୍ତ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ।

ସଞ୍ଜ ବୁଡୁଥାଏ, ଗୋରୁ ବାହୁଡୁଥାନ୍ତି, ପୁରୁଲି ତରତର ହୋଇ ଗାଁ ବାହାରକୁ ଚାଲିଛି, ବାଟେ ବାଟେ ଯାହା ସଙ୍ଗେ ଦେଖା, ଖାଲି ସମସ୍ତେ ରାହା ଧରିଛନ୍ତି ସେହି ଗୋଟାଏ କଥା “ହାଗୁଣୀ ଆସିଛି, ହାଗୁଣୀ ଆସିଛି, କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛୁ ? ହାଗୁଣୀ ଆସିଛି ।”

ମାଳର ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ, ବଣର ଡେଉଁ ଉପରେ ସୁନେଲି ରଙ୍ଗଣୀ ଝରଝର ଗୁଣ୍ଡା । ଚଢ଼ତର ପବନ, କଅଁଳ ପତ୍ରରେ ସଜାସଜି ଅଧାନିଦୁଆ ଗଛ, ସବୁ ମଳିନ ପଡ଼ିଯାଉଛି, ସବୁଠି ସେହି ଗୋଟାଏ କଥା “ହାଗୁଣୀ ଆସିଛି -”

ପୁଲମେଁ ଭେଟିଲା । “ଆଜି ଏକୃଷିଆ ଯେ ? ହଁ, ମୁଁ ବୁଝିଲି, ଯା ଯା ସିଆଡ଼େ ଯାଇଛି, ହାଗୁଣୀ ଆସିଛି ।”

ଗାଁ ବାହାରେ ଯୋଡ଼ିଗଛମୂଳେ ପଥର ଉପରେ ଗୋଡ଼ ବିଛେଇଦେଇ ପୁରୁଲି ବସିପଡ଼ିଲା ଆଉ ଭାବିଲା କାହିଁକି ଲୋକେ ତା'ର ସ୍ବାଧୀନତାତକ ନେଇଯିବାକୁ ଏତେ ଖୋଜୁଛନ୍ତି, ହାଗୁଣୀ ଆସିଛି ଆସୁ, କ'ଣ ତା'ର ସେ -

ବିନା କାରଣରେ ପୁରୁଲିକୁ କାନ୍ଦ ମାଡ଼ିଲା, ପୁରୁଲି କାନ୍ଦିଲା, ମନଟା ଟିକିଏ ହାଲୁକା ଲାଗିଲା, ବାରମ୍ବାର ସେହିକଥା ସେ ଭାବିହେଲା । ବାପ ଗଲା, ସରବୁ ସାଉଁଟା ଗଲା, ହାକିନା କୁଆଡ଼େ ତା'ର ତୁମା (ଆମ୍ବା)ର ପୁନର୍ଜନ୍ମ । ହାକିନା ବି ପଛରେ ରହିଯିବ, ପୁଣି ରହିଯିବ, ପୁଣି କେଉଁ ଅଜଣା ବଣଦେଶରେ ତା'ର ଆପଣାର ସଂସାର ଲାଗିବ ।

ତାକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ -

ହାଗୁଣୀ,... ହଁ କି ନାହିଁ - ହଁ ନାହିଁ ଭିତରେ ମିଛମିଛିଆ ଲୁଚୁକାଳି ଲାଗୁଲାଗୁ ଆଜି ସତରେ ସତରେ ହାଗୁଣୀ ଆସିଛି । ପିଲାଦିନେ ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ାମାନେ କଥା କରିଥିଲେ । ହାଗୁଣୀ ତା'ର ଦାବିର କଥା କାଡ଼ିବ । ହାଗୁଣୀକୁ ଭାବୁ ଭାବୁ ବେଶୁ କଷ ମନେ ପଡ଼ିଲା, ହାଗୁଣୀ ସାନ ହୋଇଗଲା, ବେଶୁ ବଡ଼ ହୋଇଗଲା । ଆସନ୍ତା ଅନ୍ଧାର ପରି । ଅନ୍ଧାର ପଡ଼ିଲା, ସେଠି ଜକଜକ ତରା, ସେହି ଜକଜକ ସତେକି ତା'ର ମନ ଭିତରର ଅତି ବିଚଳିତ ଚିନ୍ତାର ବିନ୍ଦୁ । ଅନ୍ଧାର ଘୋଟିଗଲା, ସେଠି ହାଗୁଣୀର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ବେଶୁ କଷ ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବ, ସେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ପବନ ଦେଲା, ପୁରୁଲିକୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିଲା ।

ଆସୁ ଆସୁ ହାଗୁଣୀର ପାଟି ଶୁଭିଲା । ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ପିକା ଭୁକୁକୁ ହୋଇ କଥା ଶୁଭୁଛି । ପୁରୁଲିକୁ ଲାଜ ମାଡ଼ିଲା ନାହିଁ, ସବୁ ଲାଜ ସେ ଗାଁ ବାହାରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ

ଆସିଛି । ହାର୍ଗୁଣାର କଥାରେ ମନ ତା'ର ପୁଣି ଟେକିଉଠିଲା । କିନ୍ତୁ ଏଥର ମୋହ ନାହିଁ, ସେ ଟେକିଛି ।

କ'ଣ କହୁଛି - ଗୋରୁଗୁଡ଼ାକ ମରିଯାଇଛନ୍ତି ! - ଆହା ବଡ଼ ଦୁଃଖର କଥା ! ତୁନିତାନି ଘରକୁ ଫେରିଲା । ଭିତରେ ପୁଣି ତୁଲି ଲଗେଇଛି, ବାହାରେ ଅନ୍ଧାର । ଡାକିଲା - “ପୁଣ୍ଡୁ”, “କିଲୋ ଭାରି ତୁନିତାନି ଆସିଛୁ ଯେ, ଦେଖା ମିଳିଲା ?” ପୁଣ୍ଡୁଲି ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଗଲା ।

॥ ତେତିଶ ॥

ପରଗାଁରୁ ଲୋକ ଆସିଛନ୍ତି, ରାତିରେ ପୁଣି ଗାଁରେ ମଉଛବ । ମିଶିଆକା ବଂଶର ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁତା ମଦ ମାଂସ ଧୁଜିଆ ସବୁ ଖଞ୍ଜା କରିଦେଲା, ଯେପରି ସେମାନେ କେହି ଅପବାଦ ନ ରଚେଇବେ ଯେ ତାକୁ ଅତିଥି ସକ୍ଷାର ଜଣା ନାହିଁ ବୋଲି । ଅତିଥିକୁ ଆଦର କରିବା ଗୁଣରେ କନ୍ଧ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଚପିଯାଏ । ଖିଆପିଆ ବୁଝିବା, ବୋଲିହାକ କରିବା, ଲୋକ ଯୋଗେଇବା, ରାତିରେ ନିଆଁ ଜାଳି ଜଗିରହି ଶୋଇବା, ନାଟ ଦେଖେଇବା, ମନଖୋଲି ମଉଜ ମଜଲିସ୍ କରେଇବା ଏସବୁ ତ ସାଧାରଣ ଭଦ୍ରତା, ସେ କେବଳ ଖୋଜେ ଅତିଥି ସୁଧାର ମଣିଷ ହୋଇଥିବ, କନ୍ଧର ଜିନିଷକୁ, କନ୍ଧର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଆଖି ପକେଇବ ନାହିଁ, କାହାରିକୁ ଅପମାନ କରିବ ନାହିଁ, କଷ୍ଟ ଦେବ ନାହିଁ, କେବଳ ଏତିକି ।

ମଦୁଆ ଚିଣ୍ଡୁ କନ୍ଧର ସ୍ତ୍ରୀ ପାଟି କରି କରି ତା'ର ଶୋଇଲା ବରକୁ ଉଠୋଉଥାଏ “କେମିତିକିଆ ଲୋକ ? ଅତିଥିର ଖବର ବୁଝା ନାହିଁ ଖାଲି ଆପଣା ପେଟଟି, ଆପଣା ନିଦଟି ? ଉଠୁଚନା ?

ବନ୍ଧିକାରିଆ ଲୋକଙ୍କୁ ଘେରି ବସିଥାନ୍ତି ଏ ଗାଁର ଯେତେ ଛୁଆ ଆଉ ବଡ଼ ମଣିଷ । ଭଦ୍ରତା ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ, ଧୂଆଁପତ୍ର ଦେଣ ନେଣ, - ଆଉ ରାଜ୍ୟଯାକର ଯେତେ ଲୋକକଥା, ଅଛିଣ୍ଡା କଥା ।

କୋଉ କୋଉ ଗାଁରେ ବାଘ ଧରିଲାଣି ? - ଏବର୍ଷ କୋଉଆଡ଼ ପୋତୁ କରୁଛ (ବଣ ମାରୁଛ) ? ହାଟକୁ କ'ଣ କ'ଣ ବାହାର କଲଣି ?

ଅମିନର ଡକରା ପହଞ୍ଚିଲାଣି କି ନା ତୁମ ଗାଁରେ ? ଖଜଣା ଟଙ୍କା ରଖୁତ ? ଅମିନ ସାଙ୍ଗରେ ଚପରାସୀ କିଏ ଆସୁଛନ୍ତି ଜାଣ କି ?

ତୋରିଭୟ କେମିତି ତୁମ ଗାଁରେ ? ତମଲୋକେ କ'ଣ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି ?”

ନାନାଦି କଥା ।

ବେକୁଣୀ ବୁଢ଼ୀକୁ ଡାକିଗଲେ । ବେକୁଣୀ କହିଲା, “ସକାଳକୁ । ରାତିରେ ଦେବତାକୁ ଗୋଳମାଳ କରିବା ଭଲ ନୁହେଁ ।” ହସିଲା, କହିଲା, “ଏ ଗାଁରେ ଟୋକା ନାହାନ୍ତି କି ?

ରାତିରେ ବୁଢ଼ୀର ନାଚ ଦେଖିବାକୁ କାହିଁକି ପରମାସି କରୁଛି ।” ବାଧ୍ୟହୋଇ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ବେଳୁଣୀର କଥା ଉପରେ ଆଉ ଜବାବ ନାହିଁ ।

ରାତିରେ ତମ ବାଇଦ ବାଜି ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ନାଚ ହେଲା, ସମସ୍ତେ ନାଚିଲେ ।

ଅଧରାତି ହୋଇଥାଏ, ନିଶାଭୋଳରେ ଲୋକେ ଡେଇଁ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଅକ୍ତିଯାଇ ଜଞ୍ଜାଲ ଆଉ ପୁବିଲି ଦଳକୁ ବାହାରି ପଦାକୁ ଆସିଲେ । ଗାଁ ମଝିର ହାଲୋଲ ଚାରିପାଖେ କଳା ମିଶ୍ ମିଶ୍ ଅନ୍ଧାର ରାତି । ଆଇଆଇକା ହୁ ହୁଆ ପବନରେ ପର୍ବତ ଉପରେ ଗାଁ ଗାଁକର ଶବ୍ଦ ଉଡ଼ି ଆସୁଥାଏ । ଚଇତ ପରବ ଆସୁଛି, ଏହି ତାହାଟା ଆଗମନୀ ବାଜା ।

ଗାଁ ଭିତରେ ହୋ ହା ଶୁଭୁଛି, ନାଚର ଗର୍ଜନ, ଘରେ ଘରେ ସମସ୍ତେ ଶୋଇଲେଣି । ଜଞ୍ଜାଲ କହିଲା, “ଭାରି ଭଲ ରାତିଟିଏ ହୋଇଛି ଲୋ, ବହୁତ ଦିନ ପରେ ଆଜି ନାଚ-”,

“ହଁ” ପୁରୁଲି କହିଲା, “କିନ୍ତୁ ସେ ରାତିପରି ରାତିଟିଏ ଆସିବ ନାହିଁ । କେତେ ସୁନ୍ଦର ଜହ୍ନରାତି ଥିଲା ସେଦିନ, ଆଉ ଆଜି ଖାଲି ଅନ୍ଧାର ।”

“ସେ ଦିନର ଭେଣ୍ଟିଆ ବି ଭାରି ମଉଜି ଥିଲେ, ହସେଇ ହସେଇ ପେଟ ଫଟେଇ ଥିଲେ, କାହିଁ ଆଇଲେ ନାହିଁ ତ ଆଉ ସେ ମଛାକ ?”

“କାହିଁ କେତେ ଦୂର” ପୁରୁଲି କହିଲା, “ପୁୟୁର ବାପଘର ଗାଁ ବଣମିଟିଂ, ସେତେବେଳେ ଲୋଡ଼ା ଥିଲା ବୋଲି ସିନା, ସବୁଦିନ କ’ଣ ସେମାନେ ଆସୁଥିବେ ?” ପୁରୁଲି ମନଟା ଦବିଗଲା, ଯେପରି ପ୍ରଶ୍ନଟା ତା’ର ମନ ଭିତରର, ଆଉ ଜବାବ ମଧ୍ୟ । ସେଥିରେ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ ।

“କହିବୁ ଗୋଟିଏ କଥା ପୁରୁଲି - ଏଇ ହାଗୁଣା, ତୋରି ପାଇଁ ତ ନିଷ୍ଠେ ସେ ଆସିଛି, କେବେ ଯାଉଛୁ ତା ଘରକୁ ?”

“ଧାନ୍ ।”

“ଧାନ୍ କ’ଣ ? ଭାରି ଭଲ ହେବ ପୁରୁଲି, କେମିତିଆ ତାଉଁ ଟୋକା ଖଣ୍ଡେ ହେଇଛି ମନ ଜାଣୁଥିବ ଯେ ।”

“ତୁ ଖାଲି ଏଣୁତେଣୁ ବଢ଼ୁଛୁ, ପୁଣି ନାଚିବାକୁ ତୋ ମନ ହେଉଛି, ଫେରିଚାଲ ।”

ଜଞ୍ଜାଲ ହାଗୁଣା କଥା ବାରମ୍ବାର ପକେଇଲା, ପୁରୁଲି ବାଁରେଇ ଦେଲା, ଲେଉଟି ଚାଲିଲେ । ଘର ଆଗରେ ଉପରକୁ ମୁହଁକରି ଦରହ ଆଉଜା ହୋଇ ବସିରହିଛି ପାଣ୍ଡୁ ଦିଶାରି । ବସି ବସି ତାରା ଦେଖୁଛି, ପିକା ଟାଣୁଛି । ଜଞ୍ଜାଲ ଡାକିଲା ‘ଡିସାରି’ -

ଡିସାରି ଚମକି ପଡ଼ିଲା । “ଅନ୍ଧାରରେ କି ଦୁଷ୍ଟାମି କରି ଯାଇଥିଲରେ ଟୋକାମାନେ, ଗାଁରେ ତେଣେ ନାଚ ଲାଗିଛି ।”

“ଟୋରିକରି ଆସିଛୁ ଡିସାରି” - ଜଞ୍ଜାଲ କହିଲା ।

“କାହାକୁ ଚୋରିକରି ନେଇଥିଲୁ, ସେ କାହିଁ ?” “ତେତେ ଚୋରି କରିବୁଁ ତିସାରି ।”

ତିସାରି ହସିଲା । କହିଲା, “ମୁଁ ବୁଢ଼ାଲୋକ, ରକ୍ତ ନାହିଁ କି ମାଉଁସ ନାହିଁ, ଯାହିବା ଅଛି ଘରର ତାଆଣୀ ଜଗି ବସିଛି ବାଡ଼ିଧରି । କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲୁ ?”

“ବଡ଼ ଖରାପ ରାତି ହେଇଛି ତିସାରି”, ପୁରୁଲି କହିଲା, “ବଡ଼ ଗରମ ।”

“ତୁମେ କହୁଚ ଖରାପ ରାତି, ମୁଁ କହୁଚି ଭଲ ରାତି ହେଇ ଦେଖନା, ଆତ୍ମା ଯୋଗ ପଡ଼ିଛି ବର୍ତ୍ତମାନ, ଯାହା ଖୋଜିବ ତାହା ପାଇବ”

“ସତରେ ତିସାରି ?” ଜଞ୍ଜଇ ଅଜା କଲା । “ଯାହା ଖୋଜିବ ତା ମିଳିବ, ହଜିଲା ଗାଇ ଖୋଜିଲେ ମିଳିଯିବ ?”

ତାମ୍ବଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ତା’ର ମୁହଁଆଡ଼କୁ ଅନେଇ ହସିଦେଇ ତିସାରି କହିଲା, “ଖାଲି ହଜିଲା ଗାଇ ? ହଜିଲା ମଣିଷ ବି ତାକିଦେଲେ ପାଖକୁ ଆସିଯିବ । ଅଛି କେହି ସେମିତି ? ତକେଇବି ?”

ଜଞ୍ଜଇ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା, ତା’ ବୟସରେ ଅନେକ ଝିଅଙ୍କର ହଜିଲା ମଣିଷ ଥାଆନ୍ତି, ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ଆଉଣ୍ଡି ଆଉଣ୍ଡି ଖୋଜିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ପୁରୁଲି କହିଲା, “ଆଜ୍ଞା ତିସାରିଅଜା, ରାତି ରାତି ବାହାରେ ବସି ଏମିତି ଯେ ଉପରକୁ ତୁ ଅନେଇଁ ଦେଖୁଥାଉ, କ’ଣ ଦେଖୁ ଏତେ ତିସାରିଅଜା ?”

“ଏଡ଼େ ବଡ଼ କଥାଟାଏ କ’ଣ ବୋଲି ତତେ ବୁଝେଇ ଦେବି ଝିଅ ?”

“ସତରେ ଏଥିରେ କିଛି ଅଛି ?”

“କିଛି ନାହିଁ ? ଦେଖିଲୁ କେମିତି ସୁନ୍ଦର ଅନ୍ଧାର ରାତି । ଆଜି ଚାରିଆଡ଼େ ଅନ୍ଧାର”, ଅନ୍ଧାର - ମହୁ ଟାଣୁଲା ପରି ମିଠାମୁହଁ କରି ତିସାରି କହିଲା, “ଅନ୍ଧାର - କି ସୁନ୍ଦର !” (ଉପରକୁ ହାତଟେକି) “ଆଜି ତାଙ୍କର ରାତି, ସବୁ ବଡ଼ ବଡ଼ମାନେ ବାହାରିଛନ୍ତି, ସତେଇଶି ଜଣଯାକ, ଆଶୀନୀ-ବାର୍ଦ୍ଧନୀ-କାର୍ତ୍ତିକା-ନୋହିଣୀ-ମେତିଂଶିରା-ଆତ୍ମା-ବେତୁତାଇ-ପୁଷ୍ପବେଳି-ସାଲୁପା-ମାଗା-ରାଣ୍ଡା-ଆଷ୍ଟା-ଉଦ୍ରା-ସଅଦା-ଲଦା-ଜେଟି-ମୁଡ଼ା-ସୁଡ଼ା-ସାବୁଦିଣି-କେତେ କହିବି ବୁଢ଼ାଲୋକ, ସମସ୍ତେ ସେଠି ବାହାରିଛନ୍ତି, ସଜା କରିଛନ୍ତି, ଆଉ ମୁଁ ତାଙ୍କର ପୂଜାରୀ । ଏମିତି ରାତିରେ, ନ ଜାଣିଲା ଲୋକ ସିନା ମଦ ପିଇବ, ନାଟ କରିବ, ଶୋଇଗରିବ ଘର ଭିତ୍ରେ, ମୁଁ କ’ଣ ଶୋଇଗରିବି ?”

ଅନ୍ଧାର, ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା ମୁଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡା ଅନ୍ଧାର, ଆଉ ଉପ୍ରେ ନିଆଁ ଆନ୍ଧା ଜାଳି ଗୋଟି-ଗୋଟିକିଆ ହୋଇ ସେମାନେ ବସି ସଜା କରୁଛନ୍ତି କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର - !

ଗପୁଡ଼ି ବୁଢ଼ାଲୋକ ପାଖେ ବସି ରହିବାକୁ ଚିଡ଼ିମାଡ଼େ । ତେଣେ ବାଜା ଦାଉଁ ଦାଉଁ ବାଜୁଛି, ହସ ଗୀତ ଛଳଛଳେଇ ଆସୁଛି । ବାଜାର ତାଳରେ ଗୋଡ଼ ଥରିଲାଣି । ଜଞ୍ଜଇ

କହିଲା, “ଏତେ କଥା ଜାଣିବୁ ତିସାରିବୁଡ଼ା, କହିଲୁ ଆମର ପୁରୁଲିକୁ ହାର୍ଗୁଣା ଏଥର ନେବ କି ନାହିଁ, ଦଳବଳ ସଜାଡ଼ି ଆସିଛି ଯେ” ।

“ହାର୍ଗୁଣା ! ବନ୍ଦିକାରିଆ ସାଉଁଟା ।” ତିସାରିବୁଡ଼ା ହୋ ହୋ ହସିଲା । “ହାର୍ଗୁଣା ଏ ଟୋକାକୁ ନେବାକୁ ଆସିଛି, ନା - ପଚାର ତାକୁ ହେଇ ତାକୁ, ତା’ ନାଁ ବେଡ଼ତାଇ ।” ତିସାରିବୁଡ଼ା ଆହୁରି ହସିଲା, କହିଲା, “ବେଡ଼ତାଇ ଯୋଗରେ ଜନ୍ମ ହେଲେ ବିଭାହେଲେ ଦୁଃଖ ପଡ଼େ”, ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲା, “ବଡ଼ ଦୁଃଖୀ ସେ’ରେ ବଡ଼ ଦୁଃଖୀ, ପୁରୁଲି ଟୋକାକୁ ସେ ପାଇପାରିବ ନାହିଁ, ବେଡ଼ତାଇର ହୁକୁମ ନାହିଁ ।”

ମଝି ରାତିରେ କେଉଁ ପ୍ରେତଲୋକରୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ଏ ଜବାବ୍, ନିର୍ମାମ, ନିଷ୍ଠୁର, କରୁଣାର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଯାହା ମଣିଷ ଦେଖୁଛି ବୁଝୁଛି, ସେସବୁ ଯେପରିକି ପାଙ୍କା ହାଓ୍ବା, ତା’ର ରୂପରେଖ ନାହିଁ, ସ୍ଥଳତା ନାହିଁ, ଖାଲି ବହିଲାଗିଛି ଏ ମୁଣ୍ଡରୁ ସେ ମୁଣ୍ଡକୁ, ସବୁ ମିଛ ଆଉ ସତ ଏଇ ଅନ୍ଧାର, ତରା ଆଉ ତିସାରିବୁଡ଼ାର ପ୍ରଳାପ । ରାତିର ଚଢ଼େଇ ଚିର-ଚିର ବୋବେଇଲା, ଝିଅମାନେ ଚମକିପଡ଼ିଲେ । ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ଦୈବୀବାଣୀ ବଡ଼ ଖରାପ ଶୁଣିଲା । ଦିହେଁ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଚାଲିଲେ ନାଚ ଆଡ଼କୁ ।

ତିସାରିବୁଡ଼ା ଏଥର ହସିଲା । କହିଲା, “ମୂର୍ଖ” । ପୁଣି ଶାନ୍ତ ହୋଇ ତାରା ପଡ଼ିବାରେ ମନ ଦେଲା ।

II ଚଉତିରିଶ II

ନାଚ ଶେଷରେ ହାର୍ଗୁଣା ପୁରୁଲି ଆଡ଼କୁ ଆସିଲା, ଦୁଇ ପାପୁଲି ବଢ଼େଇଦେଇ କହିଲା, - “ହେ ନୁନି -”

“କ’ଣ ?”

“ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଖେଳିବୁ ନାହିଁ ?”

“ଖେଳିଲି ପରା, ଏତେ ନାଚିଲି, ଆଉ କ’ଣ ?”

ହାର୍ଗୁଣା ଦବିଗଲା, ଗୁମ୍ ମାରି ଠିଆହେଲା । ପୁରୁଲି କହିଲା, “ଯାଉଛି, ଭାରି ନିଦ ମାଡ଼ିଲାଣି ।” ହାର୍ଗୁଣା ପାଟିକଲା, କହିଲା, “କାଲିକି ମୁଁ ଚାଲିଯିବି, ଶୁରୁଛି - କାଲିକି ମୁଁ ଚାଲିଯିବି -” ପୁରୁଲି ଚାଲିଯାଇଥିଲା । ହାର୍ଗୁଣାକୁ ଖରାପ ଲାଗିଲା । ସେ-ବହୁତ କହିଥାନ୍ତା । ଭାବିଲା, କ’ଣ କହିଥାନ୍ତା ସେ ବିଭାହେବାକୁ ? ବିଭାହେବାକୁ ତ ସେ ନିଷ୍ଠୁର କରି ନାହିଁ, କ’ଣ ବୋଲି କହନ୍ତା ? ପୁରୁଲି ଏପରି ପଳାଏ ନାହିଁ । ହୁଏତ ପୁରୁଲି ଅଭିମାନ କରିଥିବ, ତା’ର ବାପ ମରିଗଲା, ଏ ସଂଖୋଜି ଆସିଲା ନାହିଁ ବୋଲି । କ୍ଷଣକର ଅଭିମାନ, ତା’ ଉପରେ ବଳ ଅଛି ବୋଲି ସିନା ସେ ଅଭିମାନ କରିଛି । କାମିକା ମଣିଷ । ଅଭିମାନ କ’ଣ ? ପୁରୁଲିଟା ସବୁଦିନେ ନାକକାନ୍ଦୁରା ଥିଲା । ଅଳ୍ପକେ ରାଗେ ଅଳ୍ପକେ ବୁଝେ ।

ହାଗୁଣୀ ସାଓଁଟା ଭାବିଭାବି ମନକୁ ବୋଧ ଦେଲା । ତା'ର ବି ଆଖି ତୁଲେଇ ଆସିଲାଣି । ବାଚଟଲା ଉପରେ ନାଚ । ଭାବିଲା ଚଇତ ଆସୁଛି, ସେତେବେଳେ ଦେଖାଯିବ ।

ପୁରୁଲି ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ପୁଣି ଶୋଇ ନ ଥାଏ । ଆଖିରେ ତା'ର ନିଦ ନାହିଁ । ଅନ୍ଧାର ରାତି, ନାଚର ଶବ୍ଦ, ଘରେ ପିଲାକୁ ଧରି ସେ ଏକ୍ସଟିଆ । ପିଲା କେତେବେଳୁ ଶୋଇଲାଣି । ତା'ର ଆପଣାର ଧାତୀପଣିଆଁ ସବୁଯାକର ପ୍ରତିନିଧି ହୋଇ ପୁରୁଲି ପଦାକୁ ଯାଇଛି, ଯେଉଁଠି ମଣିଷପଣିଆଁ ସାର୍ଥକ ହୁଏ, ଦିଆନିଆର ମଉଛବ ହୁଏ, ଯେଉଁଠି ଅନ୍ଧାରେ ଅନ୍ଧାରେ ଚିର ଯୌବନର ଫଲ୍‌ଗୁଧାରା...

ଆଜି ତା'ରି କିଛି ନାହିଁ, କେବଳ ଅନ୍ଧାରର ଭାଗୀ ସେ ।

ପୁରୁଲି ଆସିଲା । “କିଲୋ ଶୋଇ ନାହିଁ କି ଲୋ ?”

“ଭାରି ଗରମ ।”

“ହଁ ।”

ପୁଣି ମନଟା ଆହୁରି କୁହୁଲିଲା ।

॥ ପଇଁତିରିଶ ॥

ଗାଁ ଶେଷରେ ନୀମା କନ୍ଧର ଜଣିକିଆ ଘରର ଓସାର ପିଣ୍ଡାରେ ବନ୍ଦିକାରିଆ ଲୋକେ ଶୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ସେ ପାଖେ ଗୋଟିଏ ମହୁଲଗଛ, ସୁନ୍ଦର ବାମ୍ବା ଆସୁଥାଏ । ହାଗୁଣୀକୁ ନିଦ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ଶେଷ ରାତିରେ ସେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲା ସେ ଆପଣା ଗାଁ ପାଖ ମାହାଳଗଛ ତଳର ବଡ଼ ଗୋଜିଆ ହୁଙ୍କା ଉପରେ ବସିଛି । ତା'ର ମୁଣ୍ଡରେ ଦୁଇଟି ଶିଫ ହୋଇଛି, ଦୁଇ ବାହାପାଖେ ଦୁଇଟା ପଶୁ । ସେଇ ଉଞ୍ଚ ଆସନ ଉପରେ ସେ ବସିରହିଛି ଆଉ ଯୋଡ଼ହାତ ହୋଇ କେତେ ଯେ ଟୋକା ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ତା' ସାମ୍ନାରେ, ଅତି କରୁଣ ହୋଇ ମିନତି କରୁଛନ୍ତି । ସେହି ଦଳରେ ପୁରୁଲି ବି ଅଛି, ସମସ୍ତିଙ୍କର ଆଗରେ । ବାରମ୍ବାର ଗର୍ଜନ କରି ସେ ହାକୁଛି ‘ନାଃ - ନାଃ’ ।

କାହିଁକି ସେମାନେ ମିନତି କରୁଛନ୍ତି ? କି ନିଷ୍ଠଳ ଅନୁରୋଧ, କମ୍ପିଉରୁଛି ଏକାରାଆରେ ଏତେ କଅଁଳିଆ କଣ୍ଠରୁ ? ହାଗୁଣୀ ତା'ର ପଶୁ ଝାଡ଼ିଦେଲା, ଆପଣାର ଫଡ଼ ଫଡ଼ ଶବ୍ଦ ତା'ର କାନରେ ବାଜିଲା, ଏଥର ସେ ନିଶ୍ଚୟ କଲା ଏଠୁ ଉଡ଼ି ଚାଲିଯିବ । ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ହୃଦୟଭେଦୀ ‘ଓଃ ଓଃ’ ଚିତ୍କାର କରି ଦୁଇ ହାତ ବଢ଼େଇଦେଇ ପୁରୁଲି ତା' ପାଖକୁ ଚମକି ଆସିଲା । ହାଗୁଣୀ ହଟିଯାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ପୁରୁଲିର ଉଷ୍ମ ମିଶ୍ରାସ ତା'ର ମୁହଁରେ ଗାଲରେ, ପୁରୁଲିର ଆଖିରୁ ଲୁହଧାର ଛୁଟିଛି, ଆପଣାର ବୀରପୁରୁଷ ପର ଦାଣିକୁ ଅଳ୍ପକେ ଢିଲେଇ ଦେଇ ହାଗୁଣୀ ଅନେଇ ରହିଛି, ଚାରିଆଡ଼େ ଖାଲି ଏଃ - ଓଃ - ଏଃ - ଓଃ, ଆଉ ଉଷ୍ମ ଉଷ୍ମ ପ୍ରାଣ ଭିତରର ତତଲା କୋହ ।

ହାଗୁଣାର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସବୁ ସତପରି ଲାଗୁଥାଏ । ଅନେଇଁ ଦେଖିଲା କାହାନ୍ତି ସବୁ ଗୋକାମାନେ, ତା'ର ଚିହ୍ନ ଦରଦରଚିହ୍ନ । କେବଳ ଅନ୍ଧାର ପାତଳା ହୋଇଯାଉଛି, ଆଉ ଆଖପାଖରେ ତ ସେହି ମର୍ମରେଦୀ ହାହାକାର ଓଃ - ଓଃ -ଊଃ -ଊଃ । ସ୍ୱପ୍ନର ନିଶା ଛାଡ଼ିଗଲା, ରାତି ଜାଙ୍ଗୁଳୁ ଜାଙ୍ଗୁଳୁ । ପିଣ୍ଡା ତଳେ କ'ଣ ଅନ୍ଧାର ମୁଣ୍ଡୁକା ବାନ୍ଧିଛି ଆଉ ଜଗତର ଯେତେ କରୁଣ ବେଦନା ସବୁ ତା'ର ଶୋଇବା ପିଣ୍ଡାତଳେ । ଡିଆଁମାରି ହାଗୁଣା ତା'ର ବର୍ଜ୍ଜା ଧରି ଟାଙ୍ଗିଆ କାନ୍ଧେଇ ଠିଆହୋଇ ପଡ଼ିଲା, ଆକସ୍ମିକ ଘଟଣା ଘଟିଲେ ବଣର ଲୋକ ଯେପରି ସତେତ ହୁଏ ସେହିପରି । ତଳକୁ ଅନେଇଁ ତା'ର ହୋସ ଆସିଲା । ଉଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ସେ ଶୋଇଛି ସତ, କିନ୍ତୁ ତଳେ ପୁରୁଲି ନୁହେଁ, ଗୋଟାଏ ମସ୍ତବତ୍ ଭାଲୁ । ଦି' ହାତରେ ଆସ୍ତୁଡ଼ି ଆସ୍ତୁଡ଼ି ପିଣ୍ଡା ତାକୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖଣ୍ଡିଆ କରୁଛି ଆଉ ଭାରି ଦୁଃଖିତ ହୋଇ କୁଲେଇ ହଉଡ଼ି । ଚହଳ ପକେଇ ହାଗୁଣା ସମସ୍ତିକି ଉଠେଇଲା, “ଓଡ଼େ, ସୋର, ଜାମା, ଜାମା (ଆରେ ଭାଇରେ, ଭାଲୁ, ଭାଲୁ) ।” ହୋ ହା କରି ସମସ୍ତେ ଗୋଡ଼େଇଗଲେ, ଭାଲୁ ପଲେଇଲା । ତା'ପରେ ଲାଗିଲା ହସ, ବିପଦ ଗଲେ ବଣୁଆଁ ଲୋକର ହସ ବାହାରେ । ଏହିପରି ସେଦିନର ପାହାନ୍ତା ଫାଟିଲା । ଚକତର ଆରମ୍ଭ ହେଲେ ବି ପାହାନ୍ତି ପହରେ ମାଳ ଦେଶରେ ଶୀତ ପଡ଼େ । ନିଆଁ ଆନ୍ଧା ଲାଗିଲା, ଗପ ପଡ଼ିଲା । ଫଜେରା ହେଉ ହେଉ ସେହି ବାଟେ ବାଟେ ଗାଁର ଗୋକାମାନେ ପଦାକୁ ଗଲେ । ହାଗୁଣା ସାଓଁତା ଭାବିଲାଗିଲା କାହିଁକି ଦୋଡ଼ି ଆସିଛି ସେ । ସକାଳର ଅପ୍ରାତିକର ଚେତନା ଉତ୍ତାରୁ ମନ ଭିତରଟା ଗର ଗର ହେଉଥାଏ, ସକାଳୁ ମଣିଷ ଭାଲୁ ମୁହଁ ଦେଖିଲା, ଦିନ ଗୋଟାକ ନିଷ୍ଠଳା ହୋଇଯିବ ବୋଧହୁଏ । ପୋଡ଼ କେଇଟା ମଲେ, ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ବେକୁଣୀ ନାଟିଲା, କାମ ସରିଲା, ତା'ପରେ ଆହୁରି ଖୋଳତାଡ଼ କରି ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ବାଟ ପରଗାଁକୁ ଛୁଟି ଆସିବାକୁ କିଛି ଦରକାର ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଦରକାର ଅଦରକାରର ହୋସ୍ ତ କନ୍ଧର ଆସେ ନାହିଁ କାମ କଲାବେଳେ, ପାଞ୍ଚଜଣ ବସନ୍ତି, ପଞ୍ଚତ ଜମେ, ଯାହା ଗୋଟାଏ କରିବା ବୋଲି ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୁଏ ସେଇଆ ହୁଏ, ତା'ପରେ ଧାଁଦଉଡ଼ର ବଳ ତୁଟିଗଲେ ଥିରିଥାରି ସମସ୍ତେ ଘରକୁ ଫେରନ୍ତି । ନିତିଦିନର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭିତରେ ଏପରି ଅନାମି କାମ ଅନେକଥର ଆସେ । ଜଣେ ପାରାଟିଏ କିଣି ଯାଇଛି, ଏ ଗାଁରୁ ସେ ଗାଁ, ସେ ଗାଁରୁ ଏ ଗାଁ, ଖରାଏ ତରାଏ । ଜଣେ ଯାଇଛି ମୁଷାଟିଏ ଧରିବାକୁ, ଗୀତ ବୋଲି ବୋଲି କାନ୍ଧରେ ଟାଙ୍ଗିଆ ପକେଇ ଘେରାଏ ବୁଲି ଆସିବାହିଁ ଗୋଟାଏ କାମ ।

ଶବ୍ଦ କଣ କହିଲା, “ବୁଢ଼ା ସାଓଁତା ଥିଲାବେଳେ ଏ ଗାଁକୁ ମାନୁଥିଲା କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର, ଆଜି କାହିଁ ?”

ସୋରେନା କହିଲା, “ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ାମାନେ କ'ଣ ସବୁଦିନେ ବସିଥାନ୍ତେ, ତା'ହେଲେ ତାଙ୍କର ତୁମା (ଆମ୍ଭ) ଆଉ ତୁଆ ଜନ୍ମ ନିଅନ୍ତା ନାହିଁ । ତୁଆ ପିଲା ହୁଅନ୍ତେ ନାହିଁ, ଲୋକେ ବାହାହୋଇ ବସି ଅପେକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତେ ପିଲାଝିଲା ବନ୍ଦ, ଏଇଆ ନା ।”

ଶବ୍ଦ କହିଲା, “ମାନିଲି ସତକଥା ଯେ, ସେସବୁ ବିଚାରରେ ତୁମର ମୁଣ୍ଡ ଖେଳେଇବା ଦରକାର କ’ଣ ? ତୁମେ ତ ବାହା ହବାକୁ ଆଉ ମନ ଦଉନା-”

ହାଗୁଣା କହିଲା, “ମନ ଦେଲେ କ’ଣ ବାହାଘର ହୋଇଯାଏ ?”

ଶବ୍ଦ କହିଲା, “ଆଉ କେମିତି ହୁଏ ?”

ହାଗୁଣା କହିଲା, “ଆଃ, ଯେତେବେଳେ ଯାହା ହବାର ଥାଏ ତା’ ହୁଏ - ”

ଟିଂଗୁ କହିଲା, “ସତକଥା ସାଓଁତା, ଆସିଥାଉଁ ଯେତେବେଳେ ଏତେ ବାଟ, ତୋର ବାହାଘର କଥା ବି ନିଶ୍ଚିତ କରିଦେଇ ଯାଇଥିଲେ ହୋଇଥାନ୍ତା ସାଓଁତା, ଖାଲି ବେଢୁଣୀ ନଚେଇ ଫେରିବା ନା ?”

ଶବ୍ଦ କହିଲା, “ଆଉ କିଏ କରିବ, ସାଓଁତା ତ ମଲା ।”

ସୋଭେନା କହିଲା, “ଟୋକାକୁ ପଚାରିଥିଲୁ ? ନ ହେଲେ ଚାଲି ଉଠେଇ ନେଇଯିବା, କୁଳରେ ତ ଅଛି, ଟୋକାର ମନ ହେଲେ ଉଠେଇ ନେଇ ଚାଲିଯିବା, କିଏ ଆମର କ’ଣ କରିବ ?”

ଶବ୍ଦ କହିଲା, “ସେମିତି ଉତୁଲିଆ ରକମର ବିଭା କ’ଣ ନିଜେ ଗାଁର ସାଓଁତା ହୋଇ କରିବ ? ସେମିତି କରନ୍ତି ଗରିବ ଲୋକ, ନ ହେଲେ ବିଭା ହେବାକୁ ଯେଉଁମାନେ ଟୋକାଘର ମତ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ ସେମାନେ, ଏ ଦୁଇଟାରୁ କେଉଁ ଟୋକାକ ଆମର ସାଓଁତା ଯେ ସେ ଲୁଚେଇ ଲୁଚେଇ ଚୋରେଇ ଚୋରେଇ ବିଭା ହେବ ? କାହିଁକି ? ଭଲରେ ପାଞ୍ଚ ଲୋକକୁ ବସେଇ କହି ଝିଅ ନେଲେ କ’ଣ କିଏ ମନା କରିବ ?”

ଟିଂଗୁ କହିଲା, “ସତ, ସତ ।”

ଶବ୍ଦ କହିଲା, “ସତ ସତ ନୁହେଁ ତ ଆଉ କ’ଣ ମିଛ ମିଛ ଭାବୁଥିଲୁ ? ଆରେ ପିଲେ, ବହୁଦିନ ତ କଟେଇଲଣି ଧାଁଡ଼ୀ ନଚେଇ ନଚେଇ, ଏଥର ବାଛ, ବିଭା ହୁଅ, ଘର କର, କନିଆଁ ବାଛ, ଆପଣା ମନ ଠିକଣା କର, ଯେମିତି ଆଉ କାହାକୁ ପଛେ ଦେଖିଲେ ମନଟା ଆଉ ହାଇଁପାଇଁ ନ ହେବ । ତା’ପରେ, ଆମେ ବୁଢ଼ାଲୋକ ଖଣ୍ଡେ ଅଧେ ତ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହଲୁଛୁଁ, ତୁମେ ତୁମର ମଉଜ କର, ଆମକୁ ଖାଲି ଟିକିଏ କହିଦିଅ ଆମେ ଆମର ରୀତିର କଥାଟା ଛିଣ୍ଡେଇ ଦେଉଁ । ତୁମପାଇଁ ଆମକୁ ଯେପରି କଥା ଶୁଣିବାକୁ ନ ପଡ଼େ କି ଆମପାଇଁ ତମକୁ ନ ପଡ଼େ ?”

ହାଗୁଣା ସାଓଁତା ଏ ସବୁକିଛି କୌଣସି ଜବାବ ଦେଲା ନାହିଁ । ଥରେ ଭାବେ, ପୁରୁଲିକୁ ସେ ବିଭା ହେବ, ପୁଣି ଭାବେ, ଏତେ ଚଞ୍ଚଳ କାହାରି ଗୋଟାକ ପାଖେ ଧରାପଡ଼ି ଆପଣାର ବେପରୁଆ ଧାଁଡ଼ାପଣିଆଁରୁ ଡୋକ୍ତା (ବିବାହିତ ଲୋକ ବୁଢ଼ା) ପଣିଆଁକୁ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିବାକୁ ମନ ତାକୁ ନାହିଁ, ଏଇ ଖୋଲା ଜୀବନଟାକୁ ଧରି ଆହୁରି ଦିନାକେତେ ବର ଖେଳ ଖେଳିବା ଦରକାର, ଏତେ ଚଞ୍ଚଳ ନୁହେଁ ।

ଖେଳ ଖେଳିବା ଦରକାର !

ସତ । କିନ୍ତୁ ତେଣେ ଖେଳୁ ଖେଳୁ ଯଦି ପୁରୁଲି ବି ହାତରୁ ହାତକୁ ଖସି ଚାଲିଯାଏ, ଯଦି ଏହିପରି ଆଉ ଯେତେ ଚିହ୍ନାପରିଚ ଜଣାଶୁଣା ସମସ୍ତେ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି ନିଜ ସୁଖରେ ? ମନ ସବୁ ସହେ, କେବଳ ସେତିକି ସହେ ନାହିଁ ଯେ ଆପଣାର ଅଧିକାର ଜାରି କରିବାକୁ ପୁଣ୍ୟାଏ ପାଞ୍ଚଟା ନାହାନ୍ତି । ସେତିକି ଚାହେଁ ନାହିଁ ଯେ, ଭୋଗ ନ ହେଉ ପଛେ ଭୋଗର ସାମଗ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଧରିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ, ଛାଡ଼ିଗଲେ ମନ ଭିତର ହାହାକାର କରେ, ଦୋଦୋପାଞ୍ଚ ହୋଇ ଭାବେ ବୋଧହୁଏ ଯେ ଗଲା ସେହି ଥିଲା ଭଲ, ତା’ଠୁ ଭଲ ଆଉ ହେବ ନାହିଁ ।

ସକାଳେ ଅତିଶୟ ଭରସି ହୋଇ ପୁରୁଲି ପାଣିରୁ ଫେରିଲା ବାଟରେ ଗଛମୂଳେ ସେ ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଏ । ପୁରୁଲି ସଙ୍ଗେ ଦି’ପଦ କଥାଭାଷା ତା’ର ନିତାନ୍ତ ଦରକାର । ସେହିବାଟେ ପୁରୁଲି ଫେରିଲା । କିନ୍ତୁ ଏକାକିନୀ ନୁହେଁ, ସାଙ୍ଗରେ ପଲେ ଟୋକୀ, ଉଠାଣିରେ ଫେରନ୍ତା ବାଟକୁ ଅନେଇଦେଇ ପୁରୁଲିକୁ ଠେଲି ଠେଲି ମେଞ୍ଚାମେଞ୍ଚି କରି ସେମାନେ ଥକା ଆରମ୍ଭ କଲେ, “ହେଇଲୋ ଦେଖୁ ଠିଆ ହୋଇଛି ।” ଚିଟି ବୋଲିଲା ଗୀତ । ହାଗୁଣୀ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା । କୌଣସି ଜବାବ୍ ସେ ଖୋଜି ପାଇଲା ନାହିଁ । ଭାବିଲା ଧେବ୍, ପଛେ ଦେଖିବା ।

ପଛେ ଦେଖିବା ପଛେ ଦେଖିବା ହୋଇ ହୋଇ ବେଳ ଉଛୁରି ଗଲା, ସୁଯୋଗ ଆସିଲା ନାହିଁ ।

॥ ଛତିଶ ॥

ଗହଳି ଉଠିଲା, ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ବେଜୁଣୀ ନାଟିଲା । ଏହିପରି ତା’ର ଗର୍ବର ଦିନ ପଡ଼େ, ଯେତେବେଳେ ତା’ର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରି ପରଗାଁରୁ ଲୋକ ଆସନ୍ତି ତା’ର ସାହାଯ୍ୟ ମାଗି । ବାଜା ବାଜିଲା, ବେଜୁଣୀ ନାଟିଲା, କନ୍ଧର ଧାରଣାରେ ଅବତାରୀ ଦେବତା ବେଜୁଣୀ ବାଟେ ନିଜକୁ ପ୍ରକାଶ କରେ ।

ଦେବତା ସେ - ସବୁଠି, ତା’ର ଅବୟବ ଆକାଶ, ମଣିଷଠୁଁ ସେ ଖୁବ୍ ଉଞ୍ଚରେ, ସେ କରିଯାଏ ମଣିଷ ସହିଯାଏ । କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ରାବେ ତା’ର ନିଜର ଉପାୟରେ ସେ ଦେବତାକୁ ବାନ୍ଧିଦେଇ ଗୋଷ୍ଠୀ ଆଗରେ ରଖିପାରେ, ବର ଦେବାକୁ, ବାଟ ବଢେଇବାକୁ, ନିଜର କର୍ମ ବୁଝେଇ ହିସାବ ନିକାଶ କରିବାକୁ, କୈଫିୟତ୍ ଦେବାକୁ । ସେତିକି ଉପାୟ ପାଇଁ ମଣିଷ ସବୁ ଉପାଦାନ ସଂଗ୍ରହ କରେ, ଆପଣାର ମନର ବିଶ୍ୱାସ, ପୂଜା, ବଳି, ସବୁ କ୍ରିୟାକର୍ମ ।

ସାଓଁଟା ପଚାରିଲା, “ଦେବତା, ମୋର ପୋଡ଼ କାହିଁକି ମଲେ ?”

ବେକୁଣୀ ଉତ୍ତର ଦେଲା, “କାହିଁକି କିଏ ମରେ ? ଆୟୁଷ ପୂରିବାରୁ ସିନା ।”

“କିଏ ମାରିଲା ଦେବତା, ହାତୀପରି ଛ’ଟା ପୋଡ଼ ମୋ ଗାଁର, କିଏ ମାରିଦେଲା ?”

ବେକୁଣୀ ହସିଦେଲା, କହିଲା, “ବାୟା ହେଲୁ ତୁ ପୁଅ, କେହି କି ମାରିପାରେ, କେହି କି କିଛି କରିପାରେ ? ସବୁ ମୁଁ କରେ । ମୁଁ ଜିଆଏ, ମୁଁ ମାରେ, ସବୁ ମୁଁ ।”

“କହିଦେ ଦେବତା, କିଏ ଆଜ୍ଞା ଏମିତି ଦଣ୍ଡ ଦେଲା, ଗାଁରେ ପଚାରିଲି, ବେକୁଣୀ ନଚେଇଲି, ସେଠି କହିଲୁ ମୁଁ କହିବି ନାହିଁ ମୋର ଜଣ ଏଠି ପଚାରୁଛି ଏମିତି ମୋତେ ଭାଁ ବୁଲେଇ ଦେଉଛୁ, ଯାହା ଚାହିଁବୁ ସେ ବଳି ତତେ ଦେବି, ତତେ କୋଟି କୋଟି ନମସ୍କାର, କହିଦେ, କାହା ହାତରେ ମୋର ପୋଡ଼ ମରେଇଲୁ, କାହିଁକି ମରେଇଲୁ, କ’ଣ ତୋର ପୂଜାବିଧିରେ ଅନିଷ୍ଟ ହେଲା -”

ବଣର ମଣିଷ ତଳି ବୁଝେ ନାହିଁ, କେବଳ ବୁଝେ ସଫା ସଫା ଦି’ପଦ କଥା, ସଫା କଥା, ନିଦାନ କଥା । କିଏ ? - କାହିଁକି ?

ବେକୁଣୀ ମନଇଚ୍ଛାରେ ସାତଘେରା ନାଚିଗଲା, ଚଇତର ଖଣ୍ଡିଆବୃତ ପରି, ସତେ କି ଦେବତା ଆପଣାର ଛବି ଦେଖାଉଛି, ଆପଣାର ଖିଆଲରେ ଯେପରି ଦୁଇକୁଳ ଖାଇ ଦୋହଲି ଦୋହଲି ମାଡ଼ିଚାଲେ ସେଇଆ ଦେଖାଉଛି, ସମସ୍ତେ ଆଶାୟୀ ହୋଇ ରହିଲେ, ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲେ । ବଡ଼ ଭୟଙ୍କର, ବୁଢ଼ୀ ବେକୁଣୀ ଉପରେ ନାଟ୍ୟଦେବତା, ମଶାଣିରେ ଖପୁରି ଭିତରେ ସାଇଁସାଇଁଆ ପବନ ପରି, ସେଠି ଅବିକଳ ଝୁଣାଧୁଆଁ, ସେଠି ମୁରୁଜ, ପୁଲ, ବାଲିଆ ପଲ, ସେଠି ବିକଟ ବାଦ୍ୟ ଯାହା ମନେ ପକାଇଦିଏ ଖାଲି ସୃଷ୍ଟିର ଶେଷ ଦିନର ଧ୍ୱଂସଦିନର କଥା - ମଝିରେ ଉଭାଳ ଅସମ୍ଭାଳ ବେକୁଣୀ ଗୋଟାଏ ନରକକାଳ, ବିକଟ ବୀଜସ, କେବଳ ଦୁଇଟା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନିଆଁଗିଳା ଆଖି, ଅସମ୍ଭବ ଭୁକୁଟି । ବେକୁଣୀର ହୋସ ନାହିଁ, ଦେବତାର ହୋସ ନ ଥାଏ । ଯାହା ଅସମ୍ଭବ, ଅକ୍ରୁତ, ମଣିଷର ସାଧାରଣ ଅଭିଜ୍ଞତାର ବାହାରେ, ସେଇଆକୁ ମଣିଷ ଆପଣା ସାମ୍ନାରେ ଠିଆ କରି ରଖେ ସାଧାରଣତାର ମାପକାଠି ପରି, ସେଇଆକୁ କରେ ଦେବତା ।

ସମସ୍ତେ ବେଢ଼ି ବସିଥାନ୍ତି, ଏଥର ହୁଏତ ବେକୁଣୀ ଜବାବ୍ ଦେବ, ପଦେ କଥାରେ ଛିଣ୍ଡିଯିବ ବନ୍ଧିକାରର ଅନିଷ୍ଟ ପାଇଁ ଦାୟୀ କିଏ । ପାଣ୍ଡୁକାନି ଖରାକୁ ଅନେଇ ଯୋଗ ଦେଖୁଥାଏ । ବେଳ ଉଣି ପାଣ୍ଡୁକାନି ହାତଯୋଡ଼ି ପଚାରିଲା, “କହ ବେକୁଣୀ, କହ ଦେବତା, ବନ୍ଧିକାରର ପୋଡ଼ ମାରିଲା କିଏ ? ବହୁତ ଆଶା ବାନ୍ଧି ସେ ଗାଁର ଲୋକେ ତୋର ଶୋଡ଼ତଳକୁ ଦୌଡ଼ି ଆସିଛନ୍ତି, କହ ପୋଡ଼ କାହିଁକି ମଲେ -”

ସେହିପରି ଅନ୍ୟମନସ୍ ହୋଇ ବେକୁଣୀ କହିଲା, “ତୁମେ ମଣିଷମାନେ ପ୍ରତି କଥାରେ ଅନ୍ଧାରି ବଣର ମାୟାର କଥା ପଚାରିବସ, ସବୁବେଳେ ତୁମର ଇଚ୍ଛା କୌଣସି

ଉପାୟରେ ହେଲେ ଦେବତାର ହାତରୁ ଦୈବର ଚାବି ଓଟାରି ନେବାକୁ । ସବୁ ତ ତୁମକୁ ଅଜାଡ଼ି ଦେଇଛି ପିଲାମାନେ । ସବୁ ଝାଡ଼ୁଝୁଡ଼ୁ କରି ଟିକିଏ ବୋଲି ରଖୁଛି ତଳତଳିଆ କାଣ୍ଡ, ତାକୁ ବି ତୁମେମାନେ ନେଇଯିବାକୁ ଚାହଁ ।

ଦେଖ କ'ଣ ଅଛି ମୋର ଆଉ ? କ'ଣ ଅଛି ? ଫମ୍ପା କୋଥଳି ଭିତରେ ଶୁଖୁଲା ସେମେଟା ହୋଇ ଖଣ୍ଡିଏ ଜଡ଼ିବୁଟି, କେଉଁ କାଳର ପୁରୁଣା । ସେଇ ମୋର କାଉଁରି ହାଡ଼, ତାକୁ ବି ରଖୁଛି ତୁମରି ପାଇଁ, ତୁମେ ତା'ର ବ୍ୟବହାର ବୁଝିବ ନାହିଁ ।

ଯଦି ଆଜି ସେତିକି ମୋର କୋଥଳିରୁ ଯାଇ ତୁମ ହାତରେ ପଡ଼ିବ, ଆଉ ତୁମେ ବୁଝିବ କାହିଁକି କ'ଣ କେମିତି ତେବେ ଆଲୁଅ ପରେ ହୁଏତ ଅନ୍ଧାର ରାତି ଆସିବ ନାହିଁ, ଜହ୍ନ ଆଲୁଅରେ ଝଲସି ଉଠିବ ନାହିଁ ବଣ ପୃଥ୍ବୀ, ସବୁ ପାଇଥିବା ନିରାଶାରେ ସୁଖର ପୂର୍ଣ୍ଣତାରେ ତୁମେ ବୁଡ଼ି ମରିବ ମହୁହାଣ୍ଡିରେ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ପରି । ତୁମେ ମୋତେ ପୂଜା କରୁଛ, ତୁମେ ମତେ ଭୟ କରୁଛ, କିନ୍ତୁ ଖାଲି ଭୟ ତ ନୁହେଁ, ଅଜଣାର ସୁଖ-ସ୍ବପ୍ନ ଅଜଣାର ମାୟା ... ନିର୍ଭର ଭରସା । ସେତିକି ତୁମର ସୁଖର ଶେଯ, ସେତିକି ଗଲେ କେମିତି କଟିବ ପଥର ଉପରେ ଅନ୍ଧାରୁଆ ଶୀତର ରାତି, ଯେତେବେଳେ ତାରାର ଝିକିମିକି ବି ନ ଥିବ, ନ ଥିବ କାହାର ଦୂରଗଛ ଉହାଡ଼ରେ ଜୁକୁଜୁକୁ ସାନ ନିଆଁ ଅଟାଟି, ହାଉ ହାଉ ପବନ ।

ସବୁ ତୁମେ ଜାଣିନେବାକୁ ଚାହଁ, ସବୁ ଜାଣିଲେ ବଞ୍ଚିବାର ମୋହ ଭାଙ୍ଗିଯିବ - ସବୁ କରିପାରିଲେ ଗଢ଼ିବାର ପୁଞ୍ଜି ଶେଷ ହୋଇଯିବ, ତା'ପରେ ନୀରସ ନୀରସ କଠିନ ଦିନଗଣା ଭଲ ଲାଗିବ ତ ?

ନା ମୋର ପ୍ରିୟ ପିଲାମାନେ - ମୁଁ ଦମ୍ଭ, ମୁଁ ଦର୍ତ୍ତନୀ, ଏହିପରି ମୋର ଆପଣାଗଡ଼ା ସଂସାର ଚାଲିଥାଉ ସେଠି, ସେଠି ସୁଖର ଦୁଃଖର ରଙ୍ଗ ଲାଗୁଥାଉ, ଆଲୁଅ ଅନ୍ଧାର ଛିରିକି ଛିରିକି ଲାଗି ରହିଥାଉ ପାଖ ପାଖ ।

ନା ପିଲାମାନେ, ମୁଁ ତୁମର ସୁଖପାଇଁ ଦାୟୀ, ତୁମେ ନିର୍ବୋଧ, ମୁଁ କହିବି ନାହିଁ - କହିବି ନାହିଁ - ”

ସମସ୍ତେ ଆଁ କରି ଅନେଇ ରହି ଶୁଣୁଥାନ୍ତି, ବନ୍ଦିକାରିଆ ଲୋକେ ବଡ଼ ଅସନ୍ତୋଷ ହେଉଥାନ୍ତି, କାହିଁ ତାଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନର ଜବାବ୍, ଆଉ ଏଗୁଡ଼ାକ କ'ଣ ଗୋଳମାଳିଆ କଥା । ଏ ତା' ମୁହଁକୁ ସେ ଯା ମୁହଁକୁ ଅନୋଉଥାନ୍ତି, କେବଳ ଚାଲିଯିବା କଥା ସମସ୍ତେ ଖୁଜୁଛୁଜୁ ହେଉଥାନ୍ତି ଏକା ଶବ୍ଦକୁ କନ୍ଧକୁ ଛାଡ଼ି । ବଡ଼ ନିବିଷ ମନରେ ଅନେଇ ରହି ଶବ୍ଦକୁ ବାରମ୍ବାର ମୁଣ୍ଡ ହଲୋଉଥାଏ, କେତେ ରାଗର କେତେ ରସର ଛବି ତେଉପରି ଖେଳି ଯାଉଥାଏ ତା'ର ମୁହଁ ଉପରେ । ବେଜୁଣୀକୁ ଅନେଇଁ ରହି ବାରମ୍ବାର ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ ହଲେଇ ଶବ୍ଦକୁ କହୁଥାଏ, “ଆହା-ହା, ଆହା-ହା, ଆହା-ହା, ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଟିକିଏ ଡିପ ଉପରେ ବସି ପାଣ୍ଡୁ ଦିଶାରି ପରଗାଁର ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ତା'ର ଗାଁର ବେଜୁଣୀର ଭାଷଣର

ପ୍ରଭାବ ଭଣି ଲାଗିଥାଏ, ଶବ୍ଦକୁ କନ୍ଧର ତଦ୍‌ଗତ ଅବସ୍ଥା ଦେଖୁ ଆମ୍ଭ-ପ୍ରସାଦରେ ତା'ର କପାଳ ଆଉ ଆଖି ଭକ୍ତକ ହୋଇଉଠୁଥାଏ ।

ହାଗୁଣୀ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ । ସୋଭେନାକୁ କୋରରେ ହଲେଇଦେଇ ହାଗୁଣୀ କହିଲା, “ହାକୁଃ - ହାକୁଃ - (ଯାଅ ଯାଅ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯିବା ଯିବା) ଆଜ୍ଞା ବାୟା ହାକୁଡ଼େ ପଡ଼ିଲା ମଣିଷ; କ'ଣ ଏଗୁଡ଼ାକ ବକୁଛି ଗାଣି ନାହିଁ କି ମୁଣ୍ଡ ନାହିଁ, କେଉଁ କଥାଟା କେଉଁଠି ଯାଇ ଲାଗୁଛି, କ'ଣ ତା'ର ମାନେ - ନ ହେଲେକି ମିଛରେ ସକାଳୁ ତାକୁ ମୁହଁ ଦେଖୁ ଉଠିଛି ମଣିଷ - ହାକୁଃ ହାକୁଃ - ବାୟା ଆହାଣ୍ଡେ (ବାୟା ହେଇଚି ସେ) ।”

ସୋଭେନା ହସିଲା; କହିଲା, “ପଞ୍ଚା ବାୟାଣୀ ବୁଢ଼ୀ, ଦେବତା ଲାଗିଛି ନା ବାୟା ଲାଗିଛି - ଏଡ଼େ ବେକୁପ୍ ଏ ଗାଁର ଲୋକେ ଏ ବାୟା ଗପ ଶୁଣିବାକୁ ଏମିତି ହୁଅନ୍ତି, ମିଛରେ ମଣିଷ ଏତେ କଷ୍ଟକରି ଏ ନିସ୍ତା (ବାଜେ) ଗାଁକୁ ଦୌଡ଼ି ଆସିଥିଲା, କାଲି ରାତିରେ ଯୋଉ ମଣ୍ଡାକାମୁଡ଼ା ଛେଃ - ”

ହାଗୁଣୀ କହିଲା, “ଚାଲ ଯିବା ଆଉ ଡେରି କାହିଁକି ? କାଲି ରାତିରେ ହରକତ, ସକାଳୁ ଭାଲୁ, ଦି'ପହରେ ବାୟାଣୀ, ଯା ପରେ ଆଉ ଅଛି କେଜାଣି ? ଏ ଗାଁରୁ ପକେଇଲେ ଭଲ - ”

ସୋଭେନା କହିଲା, “ସତ କଥା, ଏଠି ପାଣି ଅଛି ପିଇହେବ ନାହିଁ, ଫୁଲ ଅଛି ବାସ୍ନା ନାହିଁ, ମଣିଷ ଅଛନ୍ତି ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ - ଦେଖୁ ଦେଖୁ କେମିତି ଡେଉଁଛି, ପିଲାଏ ଦେଖୁଲେ ଭେଟେଣା ହେବେ ।”

ପାଟିରେ ଶବ୍ଦକୁ କନ୍ଧ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲା, “ଅନ୍ୟମନସ୍ ହୋଇ ଦେବତାର ବିରକ୍ତି ମୁଣ୍ଡାଅ ନାହିଁ ପିଲେ, ଶୁଣ ଶୁଣ - କି ସୁନ୍ଦର, ଦେଖ - ”

ବୁଢ଼ୀର ନାଟ ତୁ ଦେଖୁଥା ଅଜା, ଆମର ଦରକାର ନାହିଁ - ”

“ନା, ତୁମର ଧାନ୍ତୀ ନାଟ ଦରକାର, ଯ ଯ” ।

ବେକୁଣୀ ଅନେକ କଥା ଗପିଗଲା; ବାରମ୍ବାର ପଟରା ଉଡ଼ୁରାରେ କହିଲା, ବନ୍ଦିକାରର ପୋତକୁ ମଣିଷ ମାରି ନାହିଁ, ଦେବତା ରୋଗ ପଠେଇ ମାରିଛି, ତହିଁକି କାହାର ହାତ ନାହିଁ । ବେକୁଣୀର ଅବତାର ସରି ନ ଥାଏ, ଶବ୍ଦକୁ କନ୍ଧ ଉଠିବାକୁ ନାରାଜ, ଟୋକାମାନେ ବାହାରିଗଲେ । ଦିଉଡ଼ୁ ସାପିତା ଘରେ ଖିଆପିଆ । ପିଣ୍ଡାରେ ପୁୟ ବସିଛି । ପୁରୁଲି ବସିଛି । ପୁୟର ମନ ଛକପକ କରୁଥାଏ, ପୁରୁଲିର ବିଭାଘର କଥା କିଛି ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ବନ୍ଦିକାରିଆ ଆସିଗଲେ, କାମ ବାହାନାରେ ପୁରୁଲି ଘର ଭିତରକୁ ଗଲା । ପୁୟ କହିଲା, “ଦେଖ ତମକୁ ଲାଜ କରୁଛି, ଆଲୋ ଏହିମାନେ ତ ତୋର ଆପଣାର, ଘର ତ ପର, ଘରେ କେତେଦିନ ପଣି ରହିଥିବୁ !” ଜାମିରି କନ୍ଧର ବୁଢ଼ୀ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା, ହାଗୁଣୀକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି କହିଲା, “ଆମର ଟୋକାମାନଙ୍କୁ ତୁମେ ନେଇଯିବ ଆଉ ଆମେ

ଟୋକାମାନଙ୍କର ମା', ଆମୁକୁ ପଚାରିବ ନାହିଁ ।” ସୋଭେନା ଅଙ୍ଗାକରି କହିଲା, “ଆମ ଟୋକାମାନଙ୍କ ବାପ ଥିଲେ ସିନା !” ପୁଣି କହିଲା, “କ’ଣ ସବୁ ତୁପତୁପରେ କଥାଭାଷା ଛିଡ଼େଇଦେଲା, ଆମ ଝିଅକୁ ଚୋରେଇ କରି ନେଇଯିବ ନାହିଁ ତ !” ହାଗୁଣୀ ତା’ର ଜବାବ ଦେଲା ନାହିଁ, ଖାଲି ହସୁଥାଏ । ଜାମିରି କନ୍ଧର ବୁଢ଼ୀ କହିଲା, “ଆହା, ଆଜି ସରକୁ ସାଉଁଟା ଥା’ରା କିରେ, କେତେ ଭଲ ପାଉଥିଲା ଏ ହାଗୁଣୀକୁ, ନ ହେଲେ କ’ଣ ମାହାଲିଆ ଠିକଣା କରିଥିଲା, ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଝିଅ ତାକୁ ଏ ବିଭାହେବ !” ଏତିକିରେ ସୋଭେନା ଆଉ ଟି’ଗୁ ଭିତରକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ତାଙ୍କ ଛାଡ଼ିଲା “କଳତା ପରି ଗାଡ଼ରେ ଲୁଚିଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ, ବାହାର, ବାହାର ।” “କିରେ ସାଉଁଟା, କଥା କହୁଛୁ ଯେ ?” “ହଁ ଏତେ ଜଣକ ଆଗରେ କ’ଣ କଥା କହିହୁଏ ? ଯେଉଁଠି କଥା ହେବ ସେଇଠି ନା -”, ଅନର୍ଗଳ ଗୁଡ଼ାଏ ଅଙ୍ଗା ନକଲ, ହାଗୁଣୀର ମୁହଁ ପୁରୁଲିର ମୁହଁ ବାନ୍ଧି ହୋଇଯାଇଥାଏ, ଯେ ତାକୁ ସେ ଯାକୁ କଣେଇଁ କଣେଇଁ ଅନୋଉଥାନ୍ତି । ସେହି ଦୁନିତାନି ଭିତରେ କେତେ ତଉଲାତଉଲି, କେତେ ସାତପାଞ୍ଚ, ପଦାକୁ ସବୁ ଦୁନିତାନି । ହାଗୁଣୀ ଦମଧରି ପୁରୁଲି ଆଡ଼କୁ ମୁହଁକରି ପଚାରିଲା, “ଆମେ ତ ଆଇଲୁଁ, କେବେ ତୁମେ ଯିବ ଆମ ଗାଁକୁ ? ଚଇତକୁ ଆସ ।”

ପୁରୁଲି କବାଟକୁ ଆଉଜି ନଖ ଚୋବାଉଥାଏ । ତା’ର ହୋଇ ପୁଣି କହିଲା, “ତାକୁ କାହିଁକି ପଚାରୁଛ, ମନକୁ ପଚାର । ତର ସହି ହେଉ ନାହିଁ ପରା -” ଦିଉଡୁ ଆସିଥାଏ, ମିଣିଆପାୟର ଭେଣ୍ଡିଆମାନେ ଆସିଥାନ୍ତି, ହାଗୁଣୀ କଥା ବଙ୍କେଇନେଇ କହିଲା, “ନା କାହିଁକି କହୁଥିଲି କି - ବହୁତ ସମୟ ଓହ୍ଲେଇଛନ୍ତି ଆମ ବଣକୁ, ଲୋକେ କହୁଛନ୍ତି - କକାହାଣ୍ଡି ବଣରୁ ବଳିଆକୁକୁର ଗୋଡ଼େଇ ଆଣିଛି, ଯା’ତ ଶିକାର ହୁଅନ୍ତା, ନାଟ ହୁଅନ୍ତା, ବୁଲିବା କଥା ତ ।”

ଏହିପରି ଅନେକ କଥା ପଡ଼ିଲା । ହାଗୁଣୀର ଗପ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଇଚ୍ଛିତ ଥାଏ, ସେତିକି ମାତ୍ର । ପୁରୁଲିର ବିଭାସର କଥା ସପା ସପା ନିଷ୍ଠି ହେଲା ନାହିଁ । ସେପରି ନିଷ୍ଠି ମଧ୍ୟ କନ୍ଧ ସମାଜରେ ଖୁବ୍ ବେଶି ହୁଏ ନାହିଁ । ପରସ୍ପରଙ୍କର ଦେଖାଚାହାଁ ଠିକି ଠିକି ସରିଯାଇ ବିଭାହେବାକୁ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଯେତେବେଳେ ଉଭୟେ ନିଷ୍ଠି କରିସାରିବେ ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କର ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କର ବୈଠକ ବସେ । ମଦପିଆ, ଧୂଆଁଖିଆ ଭିତରେ କଥାଟା ପଡ଼େ, ବର ତରଫ କନ୍ୟା ମାଗନ୍ତି, କନ୍ୟା ତରଫ କନ୍ୟାସୁନା (‘ଝୋଇ’) ମାଗନ୍ତି, ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ।

ବେଳ ବଢ଼ିଲା । ବନ୍ଦିକାରିଆ ଉଠିଲେ । ଗଲାବେଳେ ହାଗୁଣୀ ସାଉଁଟା ଦିଉଡୁ ସାଉଁଟାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଗଲା “ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବୁ, ନିଶ୍ଚୟ ।”

ବଣ ଦେଶର ଖୋଲା ପ୍ରଜାପତି, ତା’ର ବି ଧରା ଦେବାକୁ ମନହୁଏ ।

ହେଉ, ସେମାନେ ଚାଲିଯାଉଛନ୍ତି, ହେଉ ଦୂରରେ, ପୁରୁଲି ଏକୂଟିଆ ଠିଆହୋଇ ଦେଖୁଲା । ଖାଇକୁ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି, କି ତରତର ଚାଲି, କାହିଁକି ଜୀବନଯାକ ମଣିଷ ଖାଲି ତରତର ତରତର ? ଏଥର ମୁଣ୍ଡ ଛୁଟିଗଲା, ଏମାନେ ରହିଗଲେ ଜାଲୁର ଉଡୁଆକରେ, ପୁରୁଲି ଦେଖୁଲା ।

ସେମାନେ ଚାଲିଗଲେ ।

ଏକା ଧ୍ୟାନରେ ସେ ଦେଖୁଥିଲା, କ'ଣ କହିଥିଲା ପାଣ୍ଡୁ ତିସାରି ଯେ ହାଗୁଣା ସହିତ ତା'ର ବିରାଘର କେବେ ଘଟିବ ନାହିଁ । ପାଣ୍ଡୁ ତିସାରିର କଥା ଏତେବେଳେ ପୁରୁଲିର ମନେ ନ ଥିଲା । ଦୀର୍ଘଶ୍ଵାସ ପକେଇ ସେ ଖାଲି ଦେଖୁଥିଲା, ବଣ ପର୍ବତ ପାରିହୋଇ ପରଗାଁର ଲୋକ ଆସିଥିଲେ, ପୁରୁଷ ଆସିଥିଲେ, ସେମାନେ ଚାଲିଗଲେ, ହୁଏତ ଆଉ ଆସିବେ ନାହିଁ ।

ଏଇ ଘାଟିର ଜାଲୁରେ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା ତା'ର ପିଲାଦିନର ଗୋଟିଏ ସ୍ଵପ୍ନ, ଯୌବନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦେହ ଉପରେ ମନ ଉପରେ ସେ ବଢ଼ି ଲାଗିଥିଲା ଏତେଦିନଯାକେ, ଆଜି ମନେହେଉଛି ଯେପରି ତା'ର ଜାଗା ଫାଙ୍କା କରିଦେଇ ସେ ଉଡ଼ି ଚାଲିଗଲା, ଆଉ ଆସିବ ନାହିଁ, ଆଉ ଆସିବ ନାହିଁ । ହାଗୁଣା ତାକୁ ସଙ୍ଗୋଳି ଗଲା ନାହିଁ, ହାଗୁଣା ତାକୁ ପାଟି ଫିଟେଇ ଗଲା ନାହିଁ, ହାଗୁଣା ଆଉ ତା'ର ନୁହେଁ, ନାରୀର ମନ ତା'ର ବିନା ସନ୍ଦେହରେ ବୁଝେଇ ଦେଇଛି । ପୁରୁଲିର ମନରେ ଚୋଟ ଲାଗିଥିଲା, ପୁଣି ମନ ଭିତରେ ତେଜି ଉଠିଥିଲା ଶିକାରୀର ଛଇ, ହାଗୁଣାକୁ ସେ ପାଦରେ ଦଳିବ ।

ପଛକୁ ଅନେଇଁ ରହି ମନ ଭିତର ପଛକୁ ଆକୁଳ ହୋଇ ତାକୁଥିଲା, ଚହଳ ପକେଇ ତାକୁଥିଲା, “ଆ ଆ ପେରିଆ ମୁଁ ଖେଳ ଖେଳିବି ।” ବାହାରେ ସବୁ ନୀରବ, ଦୃଷ୍ଟରେ ତାଲା ।

ସେମାନେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ, ନାରୀର ଚରମ ଅପମାନ ବ୍ୟର୍ଥତା ଝାଉଁ ଝାଉଁ କଲା ତା'ର କାନରେ, ମୁହଁ ଶୁଖେଇ ଅନ୍ୟମନ୍ୟ ହୋଇ ଠିଆହୋଇ ରହିଲା ସେ ଖରାରେ ।

ପର୍ବତ ଉପର ଗାଁରେ ଦୂରକୁ ମୁହଁକରି ସାଧାରଣ କନ୍ଧ ଝିଅଟିଏ, ଅଳସେଇ ଚାହିଁ ରହିଛି ମହୁଲପୁଲିଆ ପବନରେ, ବାହାରର ଚିତ୍ର ଏତିକି, ନିତିଦିନିଆ ।

କିନ୍ତୁ ପୁରୁଲି ଝୁରି ହେଉଥିଲା, ହାଗୁଣା ପାଇଁ ନୁହେଁ ନିଜ ପାଇଁ । ଆପଣା ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ମଣିଷର ଛାଞ୍ଚ ଫାଙ୍କା ହୋଇ ରହି ବଢ଼ିବଢ଼ିକା ଚାଲିଛି, ବାହାରର ଚଳନ୍ତି ପରୁଆରର ଜଣେ ଜଣେ ବାହାରୁ ବାହାରୁ କଣ୍ଠି ହୋଇ ଅସମାନ ହୋଇ ଗଡ଼ି ଚାଲିଛନ୍ତି, ଅଟକି ରହୁ ନାହାନ୍ତି ...

ସେ ଉଣେଇଶ, ତଥାପି ସେ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ।

କେହି ଅଟକି ରହି ନାହାନ୍ତି ।

॥ ସଙ୍ଗତିରିଶ ॥

ଗାଁ ସେମୁଣ୍ଡେ ସେହି ଦଦରାଘରର ଅରମା ଅଗଣାରେ ହାତ ଉପରେ ଗାଲ ଥୋଇଦେଇ ବସିବସିକା ସୋନାଦେଇ ଭାବେ, କିଏ କେତେକର, କିଏ ତା'ର ।

ସେହିପରି ତା'ର ପଟାତୁଟା ଲୁଗା, ସେହିପରି ତା'ର ଅଲରା ବାଳ, ଆଉ ଚାହାଣି - ନିତିଦିନର ନିଛାଟିଆ ନିରିମାଣ୍ଡ ଜୀବନର ଭାବନାରେ ବୋଝ ବୋଝ, ଭାରୀ ଭାର ।

କେବେ ବାପଘରେ ସେ ହସିଥିଲା, ଫୁଲ ନାଇଥିଲା, କେବେ କେତେ ଆଶାୟୀ ତରୁଣ ଚାହିଁ ବସିଥିଲେ ତା'ର ସେ କାଳର ମୁହଁକୁ । ତା'ପରେ, ଲୁଆରରେ ଭଜା ନିପାରଗ ସ୍ବାମୀ - ବାଳମୁଣ୍ଡା ।

ଭୁଲ୍ କାରୁଥିବାବେଳେ ପହିଲି କେଇଦିନ, - ମନ ମାତେ, ଦେହ ତାତେ, ଆକୁଳ ହୋଇ ଅଣ୍ଟାଳି ଅଣ୍ଟାଳି ହାତରେ ପଡୁଥାଏ କେବଳ ଘୁଙ୍ଗା ବାଲି, ଅଜାବ ମେଣ୍ଡେ ନାହିଁ ।

ତା'ପରେ ମଡ଼ା ବାଟରେ ଗୋଡ଼ ପଡ଼ିଯାଏ ଛାଁକୁ ଛାଁଆ, ସବୁ ଲୁଚିରହେ, ଉଦ୍‌ବେଗ ଆଉ ଇଚ୍ଛା । ଜୀବନଟା ବେଶ୍‌ ଭୁଲିହୋଇଥିଲା, ତା'ର ନିପାରଗ ସ୍ବାମୀ, ଶଶୁର, ଦିଅର । ସେମାନେ ଚୋର ହୁଅନ୍ତୁ, ଭିକାରି ହୁଅନ୍ତୁ, ତାଙ୍କର ଉଜ୍ଜାରୁଜ୍ଜା ଘରକରଣା ଭିତରେ କେନ୍ଦ୍ର ସେ ସୋନାଦେଇ, ସଂସାର ଚଳେଇବାର ଆନନ୍ଦ ବଳିପଡ଼େ ପାଇବାର ଆନନ୍ଦଠୁ, ଦିନ ଭୁଲି ହୁଏ ।

ଏହିପରି କେତେ ପୁରୁଷ କେତେ ସ୍ତ୍ରୀ ।

କିନ୍ତୁ କେବେ କିଏ ଅତୀତ ମନର ସ୍ମାରକ ଚିଠିପରି ପବନରେ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଆସେ, କହେ ମୁଁ ଚିହ୍ନିଛି, କେବେ ପାଣିପାଗର ସୁଯୋଗରୁ ଥୁଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡି ଉପରେ ବିନା ପତ୍ରରେ ବଉଳ ଗଛରେ, ପୁଣି ସବୁ ମନେପଡ଼େ, ମୁଣ୍ଡରେ ଚଢ଼େ ଅତୀତର ପ୍ରେତ ।

ଯମୁନା ଉଜାଣି ବହେ ।

ଦିଉଡୁ ସାଉଁଟା ଗାଁର ସାଉଁଟା, କାରଣ ଥାଉ କାରଣ ନ ଥାଉ ବାଁରେଇ ହୋଇ ବାରିବୁଡ଼ାକୁ ଡାକିଡାକିକା ଯାଏ । ଠିକ୍‌ ପଛେ ପଛେ ଖୋଜିଖୋଜିକା ଆସେ ଲେଖୁ କନ୍ଧ, ଚାଲିଯାଏ ନାହିଁ, ଅଟକି ରହେ, ସୋନାଦେଇ ପାଖକୁ ଚାଲିଆସି ଅତି କଅଁଳ ହୋଇ ଦୁଃଖସୁଖ ହୁଏ । ସବୁବେଳେ ତା ମୁହଁରେ ହସ, ହସରେ ହସରେ ଉଡ଼େଇଦେବାକୁ ଚାହେଁ ସୋନାଦେଇର ଦୁଃଖ । ପୁରୁଷ କେବେ ଖୋଜିଆସେ ସ୍ତ୍ରୀ ତା ବୁଝେ, କହିବା ଦରକାର ପଡ଼େ ନାହିଁ । ସୋନାଦେଇ ବୁଝେ, - ଖାଲି ଭାବେ, ମନ ଉପରୁ ଖୋଜିପା ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ଛାଡ଼ିଛାଡ଼ିକା ବାହାରିଆସେ ଅତୀତର ମନ ଯେତେବେଳେ ସେ ବନ୍ଧାହୋଇ ନ ଥିଲା, ଥିଲା ସ୍ବୟଂବରା ।

କେଳାର ଗାଁର ଗର୍ଜନ ତମ ଓରଫ ରାଫାଏଲ୍ କିଣ୍ଟାନ ତା'ର ବାପ, ବହୁତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ତମକୁଦା (ଦଳର) ଝିଅ ସେ ।

ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ତମ ଜାତିର ପେସା ଗୋରୁ ଚୋରି, ସିନ୍ଧି, ଠକାମି, ଡକାଇତି, ବାଟମାରଣା ଇତ୍ୟାଦି । ଏପରିକି ପ୍ରଥା ଅଛି ଯେ ପୁଅଟିଏ ଜନ୍ମ ହେଲେ କାନ୍ଧରେ ଠାଏ ଗାତ ଖୋଳି ତହିଁରେ ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଗୋଟିଏ ପୂଜା କରାହୁଏ, ଯେପରିକି ସେ ସିନ୍ଧିକାମରେ ପରେ ଖୁବ୍ ଧୁରନ୍ଧର ହେବ । ଏହି ପ୍ରାଚୀନ ଚୂଡ଼ି ସେମାନଙ୍କର ରାମାୟଣ କାଳରେ ମଧ୍ୟ ମହଜୁଦ୍ ଥିଲା । ସେକାଳର ତମ ବୀର କବି ରଢ଼ାକର, ପରେ ସେ ହେଲେ ବାଲ୍ଲୀକି ଏବଂ ତାଙ୍କର ନାମ ଅନୁସାରେ ମସ୍ୟାକୁଣ୍ଡ ଉତ୍ତରତ ଅଞ୍ଚଳର ତମମାନେ 'ବାଲ୍ଲୀକି' ବୋଲାଉଲେ । କୁଳ ବେଉସାର ପ୍ରସାର ସକାଶେ ତମର ଘରକରଣା, ତେଣୁ ତମ ପିଲାଏ ବିନା କାମରେ ଏଣେତେଣେ ବୁଲୁଥାନ୍ତି, ତମ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଛୋଟ ଛୋଟ ପସରା ମୁଣ୍ଡେଇ ହାଟକୁ ହାଟ ବୁଲନ୍ତି, ତମ ପୁରୁଷମାନେ ତାଷ କରିବାକୁ ଘୃଣା କରନ୍ତି । ଏହି ଚୋରିର ଉନ୍ନତତର ପ୍ରକାଶ ଦଳବାସି ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଧରି ଡକାଇତି, ହାଟ ଛୁରିବା, ବାଟ ଛୁରିବା, ଗାଁ ଛୁରିବା । ପୁଲିସର ଚାପ ବଳିପଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ବଣୁଆ ମାଳ ଭିତରେ ଦଳ ଦଳ ଛୁରିଆ ଥିଲେ, ହାଟକୁ ଶଗଡ଼ ଚାଲିଲାବେଳେ ବାଟରେ ଲୁଚି କରୁଥିଲେ, ଦିନ ଦି'ପହରେ ଗାଁଲୋକେ କ୍ଷେତକୁ ଯାଇଥିଲାବେଳେ କି ହାଟକୁ ଯାଇଥିଲାବେଳେ ଗାଁ ଲୁଚି ନିଆଁ ଲଗେଇ ଦେଉଥିଲେ । ଏହିପରି କରି କେତେ ଜାଗାରେ ତାଙ୍କର ଦଖଲ ଥିଲା, ଗଡ଼ ବସେଇଥିଲେ, ସେମିଳିଗୁଡ଼ାର ଭଙ୍ଗା ତମଦୁର୍ଗ ତା'ର ସ୍ଥାରକ । କନ୍ଧମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଂଘର୍ଷ ହୋଇଥିଲା, ଫୁଲବେଡ଼ାରେ ଓ ପଞ୍ଚଡ଼ାରେ ଯଦ୍ଧ ହୋଇ ସେଠି କନ୍ଧ ତମମାନଙ୍କୁ ନିପାତ କରିଥିଲେ । କେଳାର ଗାଁ ପଞ୍ଚଡ଼ା ଅଞ୍ଚଳରେ, କାକିରିଗୁମ୍ମା ପାଖରେ ।

ମାନଙ୍କର କଳ୍ପନା ଶକ୍ତିର ବଳ ମୂଳରୁ, ତାହା ସହିତ ମିଶିଯାଏ ସାଧୁ ପରିଶ୍ରମ ପ୍ରତି ଅତି ମୁଖ୍ୟ ମନୋଭାବ, ଦୁଇଟା ଶକ୍ତିର ମଝିଏ ମଝିଏ ବଙ୍କା ବାଟରେ ଠେଲି ହୋଇଯାଏ ତମ, ପଦେ ପଦେକେ ମିଛ ବାହାରେ । ବିକୃତ ମନ ବଂଶପରଂପରାକ୍ରମେ ଗଢ଼ି ତାଲେ, ପରିଫିକର ହୁଏ ତମର ଜାତିଗତ ଗୁଣ, ଆଖି ସବୁବେଳେ ପରର ଜିନିଷ ଉପରେ । ତାଷକୁ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ, ତେଣୁ ଗୋରୁ କେବଳ ଭୋଜ୍ୟବସ୍ତୁ, ଯେଉଁଠି ସୁବିଧା ମିଳିଲା ସେଠି ଚୋରି କର, ଟାଙ୍ଗିଆମୁଣ୍ଡରେ ଦି ଶିଙ୍ଗ ମଝିରେ ଲଗାଅ ପାହାରେ, ତା'ପରେ ଛାଲ ଛଡ଼େଇ ନେଇ ହାଟରେ ବିକ୍ରି କରିବାକୁ ବହୁତ ହାଟ ଅଛି । ଯାହା ଆପଣାର ଝାଲୁହା ମାଳ ନୁହେଁ ତା'ର ଖର୍ଚ୍ଚରେ କୌଣସି କସାକସି ନାହିଁ । ତେଣୁ କେବଳ ଦାୟିତ୍ଵହୀନ ଭୋଗର ଘରକରଣା, ଘରେ ବାହାରେ ।

ସବୁବେଳେ ମଦ ମାଂସ । ପୁରୁଷଙ୍କ ଚେହେରା ପ୍ରକାଶ ହୁଏ, ମୁହଁର ଠାଣି ନୃଶଂସ ଅବିଶ୍ଵାସୀ । ସ୍ତ୍ରୀର ବଢ଼ିଆଳ ଦେହ, ତା'ର ଦ୍ୟୋତନା କେବଳ ଅଜସ୍ଵ ପାଶବିକତା । ଘରକରଣାରେ କଳିଗୋଳ, କୋଳାହଳ, ଦାମ୍ପତ୍ୟ ତୋର ଅତି ସରୁ । ଅଳ୍ପକେ ଛିଣ୍ଡିଯାଏ,

ସହିବା ଶକ୍ତି ବଡ଼ ଅଭାବ । ସବୁ ସ୍ବାମୀ ବଞ୍ଚିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ବଦଳେଇ ବଦଳେଇ ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ହୋଇ ବାହାଘର ହେବା ଦେଖାଯାଏ ଏହି ଜାତିରେ, ଚରିତ୍ରହୀନତାର ଚରମସୀମା ଏଠି । ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଉଭୟଙ୍କ ଚେଷ୍ଟା ଆଉ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କେବଳ କ୍ଷଣିକ ସୁଖ, ପୁରୁଷ ଲୁଗୁଡ଼ା, ସ୍ତ୍ରୀ ବିଚପା । ବାଟ ଚାଲିଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ଦେହକୁ ଦୋହଲେଇ ହାବରାବ ଦେଖାଇ ଯାଏ, ସବୁବେଳେ ଅଶାନ୍ତ ସେ । ଜୀବନ ଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମିଛ ଏମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଗତି. ହେବାରୁ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ସବୁବେଳେ ବାବୁଚାତୁରୀ ଫୁଟେ, ତମ ବହୁତ କହେ, କଥା କହିଲେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରହେ ପରର କିପରି ବିଶ୍ବାସ ହେଉ, ତେଣୁ ତା'ର କଥା କହିବା ଗୋଟାଏ ଅଭିନୟ । ଅତି ବିନୟ ଦେଖାଯାଏ, ଅତି ଚକ୍ତି ଦେଖାଯାଏ, ନିଜର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧୁବାକୁ ପର ପାଖେ ଅତି ତଳକୁ ସେ ଖସିପାରେ । ସେ ବିଚିତ୍ର, ସେ ମାୟାବାୀ, ମାଙ୍କର କାଉ ।

ଯେତେବେଳେ ପୁଲିସର ପ୍ରତାପ ଏତେ ଭିତରକୁ ଭେଦି ନ ଥିଲା ଅଭାବ ନ ଥିଲା । କେତେବେଳେ ଭଲ ଲୁଗାପଟା ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଏ, କେତେବେଳେ ଆଉ କେଉଁ କଥା, ସବୁଦିନେ ମାଉଁସ ଭାତ । ରାତି ରାତି ଗାଁରୁ ଲୋକେ ହାତହତିଆର ଧରି ବାହାରି ଚାଲିଯାଆନ୍ତି, ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହନ୍ତି, ସକାଳକୁ ଘର ପୂରେ, ଚାଉଳ ଦିନେ ଚାଉଳ, ମାଣ୍ଡିଆ ଦିନେ ମାଣ୍ଡିଆ, ଆଖୁ, ଗହମ, ଚୈଳବାଜ, ଦେଶର ସବୁ ଫସଲ ଆସେ, ସେଥିସକାଶେ ଖରାପ ତରାଏ କ୍ଷେତରେ ଖଟି ମରିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଯଦି କେଉଁଦିନ ଜଣେ କୁଆଡ଼େ ବୁଲି ବାହାରି ପଡ଼ିଛି ସେ ଖାଲି ହାତରେ କେବେ ଫେରିବ ନାହିଁ, ଖାଲି ମୁଣ୍ଡର ଫିକର ଖେଳେଇଲେ ଅଣ୍ଟା ଚର୍ଭି । କେଉଁ ଗାଁରେ ଜଣେ କିଏ ନିଜର ପୋଷା ଛେଳି ମାରି ଭୋଜି କରୁଛି, ଗୋଟିକିଆ ତମ ଜଣେ ହାବୁଡ଼ି ଖାଲି ଧମକ ଦେଲା, “ପୁଲିସରେ ରିପୋର୍ଟ୍ ନ କରି କାହିଁକି ଛେଳି ମାରିବୁ ?” ସେହି ଧମକରେ କିଛି ନିଜର ଉପାୟ କରିନେଲା; ଅମିନବାରୁ ଗସ୍ତରେ ଗଲେ, ପଛେ ପଛେ ତମ ଯାଇ ଗାଁ ଗାଆଁକେ ବଜା ଅସୁଲ କରିନେଲା, ତାଙ୍କ ନାଁ କହି, ଜିନିଷପତ୍ର ବୋହିନେଇଗଲା କ’ଣ ନା ଅମିନବାରୁ ପଠେଇଛନ୍ତି । ପଞ୍ଚାଏ ତମପିଲା ଶିଖାଶିଖୁ ହୋଇ ପଇସା ଦେଇ ଚଳନ୍ତି ଶଗଡ଼ରେ ବସି ପଡ଼ିଲେ, କହିଲେ ଆମେ ହାଟକୁ ଯିବୁ, ଅନ୍ଧାର ପଡ଼ିଲାକୁ ଅଧବାଟରେ ପଛ ଗାଡ଼ିରୁ ଜଣେ ପିଲା ପାଟିକିଲା, ‘ଚୋର ଚୋର’ । ସବୁ ଶଗଡ଼ିଆ ପଛକୁ ଦଉଡ଼ିଲେ, ଆଗରୁ ଗାଡ଼ିରୁ ଶଗଡ଼ିଆଙ୍କ ଲୁଗା ଗାମୁଛା ପୋତକି ବାନ୍ଧି ତମପିଲାଏ ଟିଲା ମାରିଲେ । ତାଲା ପଡ଼ିଲା ଘରୁ ଚୋରି ହେଉଛି, ଦାଣ୍ଡ କବାଟରେ ତାଲା, କାନ୍ଥରେ ସାନ ଗାତଟିଏ କରି ପିଲାଟିଏ ପଶି ବାରି କବାଟ ଖୋଲିଦେଲା, କାମ ଶେଷରେ ବାରି କବାଟ ବନ୍ଦ କରି ସେହି କଣାବାଟେ ଚାଲି ଆସିଲା, ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କୁ ଧରିବାକୁ ଉପାୟ ନାହିଁ । କେତେ ଫରି, ଗାଁରେ ବସି ହସିବାକୁ ବହୁତ ବେଳ ମିଳେ ।

କ୍ରମେ କ୍ରମେ ପୁଲିସ୍ ଭେଟିଗଲେ, ତମର ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଶେଷ ହେଲା । ହଳ ହଳ ହୋଇ ସମସ୍ତେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ଗଲେ, ତା'ପରେ ତୁଆ ଆଇନ୍, ଥରେ ଚୋରି କଲେ ନଜରବନ୍ଦୀ, ରିପୋର୍ଟ ନ କରି ଗାଁ ବାହାରକୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିଲେ ପୁଣି ଜେଲ୍ କ୍ରମିନେଲେ ଟ୍ରାଇବ୍ । ତମ ଛିନ୍ନଛତର ହୋଇଗଲେ, ବଡ଼ ବଡ଼ ତମ ଘର ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଅନେକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ହୋଇଥିଲେ କାଳେ ପାତ୍ରିସାହେବ ଆଇନ୍ କବଳରୁ ରକ୍ଷା କରିବେ; ସେ ମୋହ ଚୁଟିଗଲା, ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ହେବା କମିଗଲା । ଦମନ ନାତି ତୁଆ ଆଇନ୍‌ର ଜୁର ବିଧାନ, ତମ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଲା ।

ଯା' ପରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାତିକ ଗାଁରେ ବୁଦ୍ଧିଦାତା 'ବାରିକ୍' ରୂପେ, ଗୋରୁ ଜଗୁଆଳ ହୋଇ କି କୁଲିମଜୁରିଆ ହୋଇ ତମମାନେ ଛିଟିକି ପଡ଼ିଲେ, ଚାଷ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ଢୋଲ ବଜେଇବା, ମହୁରି ଫୁଙ୍କିବା, ଲୁଗା ବୁଣିବା, ଛାଲ ବିକିବା, ସାନ ସାନ ପସରା ଧରି ହାଟ ବୁଲିବା, ତମ ଜାତିର ଏହିସବୁ ସାବକ କାମ ଅତିମାତ୍ରାରେ ବଢ଼ି ଚାଲିଲା । ଭୁରିଆ ବସିପଡ଼ିଲା ସମାଜରେ, କିନ୍ତୁ ନିଜକୁ ଯେତେ ଲୁଚେଇଲେ ବି ପରର ନିଘା, ପରର ଘୃଣାରୁ ସେ ଅବ୍ୟାହତି ପାଇଲା ନାହିଁ । ଆପଣାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଛାଡ଼ିପାରିଲା ନାହିଁ । ତମ ଚୋରି ନ କରେ ଯେତେ, ନିନ୍ଦାପାଏ ତା'ଠୁ ଅଧିକ । ତମ, ପାଣ, ଗଣ୍ଡା, ଏମାନେ ଏକା ପାହାଡ଼ି ଜାତି, ଏକା ଚେହେରା ଏକା ଜାତିଗତ ଗୁଣ, କୁଳଦିପିଆ, ମହାନନ୍ଦିଆ, କାନ୍ତି, ଗାନ୍ଧି, କମଲା, ଗରଡ଼ା, ବାଘ, ମୃଗ, ଖଗ, ମାଛ - ଏହିପରି ଏମାନଙ୍କର ଗୋତ୍ର, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବଣୁଆଁ ଜାତିକ ପରି ନାଁ ଶେଷରେ ଗୋତ୍ର ଯୋଡ଼ାହୁଏ, ଏକା ଗୋତ୍ରରେ ବିବାହ ନିଷିଦ୍ଧ, ବିବାହର ପ୍ରାୟ ଏକାପ୍ରଥା । ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ପାଣି ମାଠିଆ ଥିଆହୁଏ, ପରସ୍ପରଙ୍କ ପାଦଆଙ୍ଗୁଳିକୁ ପାଦଆଙ୍ଗୁଳିରେ ମାଡ଼ି ଧରି ପରସ୍ପର ଛାପ ପକାପକି ହୁଅନ୍ତି, ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ପୂଜା ହୁଏ ତା'ର ନାଁ ରାହୁପୂଜା । ମାକୁଆ ପକ୍ଷିରେ ଏମାନଙ୍କର କ୍ରିୟାକର୍ମ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଲାଗନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଏହି ତମକୁଳ ସୋନାଦେଇର ପିଠି ପଛଆଡ଼େ ଆଭିଜାତ୍ୟ । ତେଣୁ ତାକୁ ସୁଖ ଭଲ ଲାଗେ, ଅଭାବ ଖାଲି ହାଇଁପାଇଁ କରେ, ଓଲିଆ ଗାଈ ପରି ସେ ଏଣେତେଣେ ମୁହଁ ବୁଲାଇ । ଗର୍ଜନ ତମ ପୁଲିସ୍ କବଳରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ରାଫାଏଲ୍ କିଣାନ ହୋଇଥିଲା; ବଞ୍ଚି ପାରିଲା ନାହିଁ । କେଲାଲ୍ ଗାଁର ତମ-ଶ୍ରୀ ପବନରେ ଉଡ଼ିଗଲା, ଯେଉଁମାନେ ରହିଲେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଗିରି, କୁଲିଗିରି କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଅନନ୍ତତ୍ତି ଭାଗ୍ୟ ବିପର୍ଯ୍ୟୟରେ ଯେତେବେଳେ ସବୁ ଛାରଖାର ହୋଇଗଲା, ସେତେବେଳେ ସୋନାଦେଇ ବାଲୁମୁଣ୍ଡାର ଘର କରିବା ପାଇଁ ମିଶିଆପାୟୁ ଚାଲିଆସିଥିଲା । କଷ୍ଟ ଗାଁରେ ବାରିକ, ତା'ର ଭଲ ଉପାୟ, ସୋନାଦେଇର ଉଜାଣା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆଶା କରି କରି ଦିନ ପରେ ଦିନ ଗଢ଼ି ଚାଲିଲା, ବିବାହରେ ସୁଖ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ବାପକୁଳରେ କେହି ନାହିଁ, କେଉଁଆଡୁ କିଛି ଭରସା ନାହିଁ, ପାଖରେ କଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳରେ ବେଶି ତମ

ନାହାନ୍ତି ଯେ ସୋନାଦେଇ ମନଇଚ୍ଛା ବାଛି ବୁଲିବ, ନୂଆ ଘରପାଇଁ ଉଦ୍‌ଯୋଗ କରିବ । ସେହିପରି ବନ୍ଦିକାରର ଡିଅର ମାଟି କାମୁଡ଼ି ପଡ଼ିରହି ସେ କେବଳ ଅପେକ୍ଷା କଲା ।

ଆପଣାର ମନକୁ ସେ କଳିସାରିଛି, ବାଲୁମୁଣ୍ଡା ପାଖେ ରହିବାକୁ ତା'ର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ, କେବଳ ଦିନ ଗଣିବା କାମ ।

ଏତିକିବେଳେ ନିଘା ଦେଲା ସେ, ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧର ଆଗ୍ରହ ବଢ଼ୁଛି । ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧ ଟୋକା ନୁହେଁ ସତ, କିନ୍ତୁ ତମୁଣୀ ଝିଅ ନିତାନ୍ତ ତରଳ ନୁହେଁ ମଧ୍ୟ । ଆଗ ତା'ର ଲାଭ କ୍ଷତିର କଳନା । ଦିଉଡୁ ସାଉଁଡାର ସ୍ତ୍ରୀ ଅଛି, ଦିଉଡୁ ସାଉଁଡା ମଦୁଆ, ତା'ର ସବୁ ଦି'ଦିନିଆ । ଠିକ୍ ତା'ରି ପାଖେ ପାଖେ ଠିଆ କରି ସେ ଦେଖେ ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧକୁ, ବାରିକ ସହିତ କ'ଣ ତା'ର ଫୁସୁରଫୁସୁର ମନ୍ତ୍ରଣା ଲାଗି ରହିଛି ସବୁବେଳେ, ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରର ଟିକିଏ ଟିକିଏ କାନରେ ବାଜିଯାଏ । ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧର ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଅଛି, ଆଉ ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧର ଚାହାଣିରେ ଦିନୁଦିନ ଚଳଚଳେଇ ଉଠୁଛି ଗୋଟାଏ ନିଶା, ଯେତିକି ଦେଖିବା ପାଇଁ ସୋନାଦେଇ ଅଧୀର ହୋଇ ଅନେଇ ରହିଥାଏ ।

ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧ ଆସେ ଯାଏ, ଛକିଲା ପରି କେଉଁଠି ଯେ ଥାଏ, କେହି ନ ଥିଲାବେଳେ ନଈ ଖଣ୍ଡିରୁ, ତୋଟା ଉହାଡ଼ରୁ, ବାଡ଼ ସେ ପାଖରୁ ବାହାରିପଡ଼ି ଘାଗଡ଼ା ଗଙ୍ଗାରେ ଅଟକେଇ ଦିଏ । ଥଙ୍ଗେଇ ଥଙ୍ଗେଇ କଥା କହେ, କେତେ ପ୍ରଶ୍ନ ତା'ର, ବାରିକ କାହିଁ ? ବାଲୁମୁଣ୍ଡା କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛି ? ଦିଉଡୁ ଆସିଥିଲା କି ? ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଜବାବ୍ ପାଇଁ ସେ ସୋନାଦେଇ ପାଖକୁ ଦୌଡ଼ିଆସେ, ତା'ର ସବୁ ପେଖେନା ସୋନାଦେଇ ଦେଖେ, ମୁହଁକୁ ତଳକୁ ପୋତିଦେଇ ହସେ ।

କେବେଠୁ ବାରିକବୁଢ଼ା ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧର ଏଡ଼େବଡ଼ ବନ୍ଧୁ ହୋଇଗଲା ! ସୋନାଦେଇ ଭାବେ । ଠିକ୍ ସଞ୍ଜ ପଡ଼ିଲେ ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧ ବାରିକବୁଢ଼ାକୁ ଖୋଜି ଆସୁଥିଲା, ଥାଉ ନ ଥାଉ ।

॥ ଅଡ଼ତିରିଶ ॥

ମାଳ ମାଳ ହୋଇ ବୁଢ଼ା ପାହାଡ଼ର ଦେଶ, ପ୍ରାଚୀନର କେଉଁ ବୁନିକମ୍ପ ଆଗ୍ନେୟଗିରିର ଚତଲା ଉଚ୍ଛ୍ଵାସରେ ଡିଆରି ସେ । ଆଜି ଆଉ ସେଦିନର ତାତି ନାହିଁ, ତରଳା ଆଉଟା ପଥର କାଠୁଆ ହୋଇଛି, ଖାଲି, ଦିନେ ତରଳା ଧାରର କଠିନ ପଥୁରିଆ ଦଣ୍ଡା ସିଅ ସିଅ ହୋଇ ଉପରୁ ତଳକୁ, ଦହିଖୁଆ ପରି, ଆଉ ସବା ଉପରେ କାଦୁଅ ପୋଖରୀ - ଆଗ୍ନେୟଗିରିର ମୁହଁ ଥିଲା । ମାଳ ପବନର ତୀବ୍ର ଧମକ ସେ ଟାଳିଯାଏ, ସହିଯାଏ ମାଳୁଆ ଦେଶର ହାତୀଶୁଣ୍ଢ ପରି ବରଷା, ଦର ଦର । କେତେ ଫଡ଼ା କେତେଠୁଁ ଯାଇଛି, ସନ୍ଧିରୁ ମାଟି ଗୋଳିହୋଇ ବୋହିଯାଇଛି ଖାଲି ଗହାରିଆ ଫାଙ୍କ; କେତେ ପ୍ରକାର ରୂପ

ସେ ପର୍ବତର ଆଉ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ କୋଣ କୋଣ ଲମ୍ବାକାଢ଼ ବାଡ଼ପରି ‘ମାଳି’, ‘ଦମକ’ କେତେ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଇଛି, ଉପରଟା ସିଧା ସମତଳ । ତଳର ମାଟି, ସେ ବି ପଥର, ତାଲୁ ଅତଡ଼ା ଜିପ ଖାଲ ହୋଇ ବି ପର୍ବତର ଅନୁରୂପ । ପର୍ବତ ଆଉ ପଥର ଏତିକି ସୂଚନା ସେ ଦେଶ ଗୋଟାକର, ଏତିକି ସତେ କି ତା’ର ବର୍ଣ୍ଣନା, ଆଉ ସେ ଦେଶର ମଣିଷର ଧରଣ, ଯେପରିକି ପର୍ବତଗୁରୁ ଶିଖେଇ ଦେଇଛି ଆପଣାର ଆଦର୍ଶ, ଆଦ୍ୟାତକୁ ଭ୍ରଷ୍ଟେପ ନ କରି ଇତିହାସର ଏକୋଇଶା ଦିନଠାରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଡ଼ି ରହିବାକୁ । ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଆଦର୍ଶ । ଏହି ଆଦର୍ଶରେ ବଣର ଜୀବନ ବଣେ ବଣେ ଚଳି ଆସିଛି, ନିର୍ବିକାର ଉଲ୍ଲାଙ୍ଗ । ସଭ୍ୟତାର ମୁଖା ପିନ୍ଧି ପରିହୃତର ଝଲସ ତଳେ ତଳେ ଛାଲର ଜାଦୁ ଆଉ ମନର କପଟ ଲୁଚେଇ ଛତେଇ ବଞ୍ଚି ଶିଖି ନାହିଁ, ତେଣୁ ସେ ଅସଭ୍ୟ । ସେଠି ଛଅ ଗିପୁ ଅଛି, ସେଠି ଗନ୍ଧ ମଇଳା ଅଛି, ସେଠି ଯାହା ସବୁଠି ତାହା, କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ମନର ନିଦାନ ମୂଳଖୁଣର ସ୍ବରୂପ ଖେଳୁଟି ବଣର ତରଙ୍ଗରେ, ସପା ଖୋଲା । ତେଣୁ ସେଠି ଘା’ ପବନ ବାଜି ଶୁଖେ, ଦେହ ଖରା କାକର ଖାଇ ଟାଣ ହୁଏ, ମନର ବେଦନା ପ୍ରକାଶ ପାଇ ନିକାଶ ହୁଏ । ଦୁଃଖ ସେଠି ଗାଁ ପୋଖରୀର ପଙ୍କ ପାଲଟେ ନାହିଁ, ପ୍ରକୃତିର ବିଶାଳ ଆନନ୍ଦ ମଣିଷର ହତାଶ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଉପରେ ପରଶ ସିଧୁ ସବୁ ଭଲ କରେ, ମଶା ତାଆଁଶ ଉଡ଼ିପାତ ଅଦୌତିର ଝଞ୍ଜା ବା’ରେ ବି ମଣିଷ ମନର କଅଁଳ ରାଗିଣୀ ବାଜୁଥାଏ, ଥମେ ନାହିଁ ।

କୁଡ଼ା ପାହାଡ଼ ପରି କୁଡ଼ା, ମଣିଷର ସମାଜ ।

ମଣିଷର ମୃତ୍ୟୁ ନାହିଁ, ଦେହରୁ ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଗଲେ ପରଜା କହେ ଗଦବା କହେ କନ୍ଧ କହେ ଆମ୍ବା (ତୁମା) ପୁଣି ଦେହ ଧରିବ, ପୁଣି ଜନ୍ମ ହେବ । ପିଲାଟିଏ ଜନ୍ମ ହେଲେ ଖୋଜାପଡ଼େ ସେ କାହାର ତୁମା, ଡିସାରି (ପୁରୋହିତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ) ତା’ର ପୂର୍ବଜନ୍ମର ଇତିହାସ କହେ, ସମସ୍ତେ ସେହି କଥା ବିଶ୍ବାସ କରନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ସେମାନେ କାହାର ତୁମା ।

ସେ ଗୀତା ପଢ଼ି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତା’ର ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ବି ଏହି ଅନୁଭୂତ ଅଭିଜ୍ଞତା ରଖିଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି ଯେ ଆମ୍ବା ଅବିନଶ୍ବର । ସେ ବେଦ ପଢ଼ି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେ ବିଶ୍ବାସ କରେ ଆନନ୍ଦହିଁ ଜୀବନର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।

ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଗଡ଼ର ରଙ୍ଗ ପରି ମଣିଷ ବି ପ୍ରକାଶ ପାଏ ଗଡ଼ରେ, ଗଡ଼ର କ୍ରିୟା କର୍ମରେ, କେବେ ତାସ କରିବ, କେବେ ପାଟି କାଟିବ, କେବେ ଦଣ୍ଡା (ଆଖୁ) କେବେ ଜୋଣା ମକ୍କା, ବର୍ଷଯାକର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟର ଚକ୍ର, କେବଳ, ଏହାର ପାଙ୍କରେ ତାସ ଆଉ ଫସଲର କ୍ରମ ଅନୁସାରେ ତା’ର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପର୍ବ, ଯେପରି ପୃଥିବୀର ସବୁ ଦେଶରେ ତାସକାମର ପାହାଚ ପାହାଚକେ ସୁମରଣି ପର୍ବର ବିନ୍ୟାସ ।

ତାଷ କଟାହୋଇ ସାରିଛି, ପୁଣି ଜମି ହଳ ହେବ, ନୂଆ ବଣ ହଣାହୋଇ ପୋଡ଼ାହୋଇ ଜମି ହେବ । କାମର ଭିଡ଼ ନାହିଁ । ନାଟିବାକୁ ବେଳ ଅଛି । ମହଲ ପାଟିଲାଣି, ପ୍ରଚୁର ମଦ । ଶୁଖୁଥିବା ବଣରେ ଶିକାରର ସୁବିଧା । ବସନ୍ତ ଯାଇ ନାହିଁ ମାଲର ଶୋଭାରେ ଅଟକି ଯାଇଛି ଘଡ଼ିଏ । ଏହି ସମୟରେ ପୂର୍ବଘାଟର ମାଲରେ ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କରେ ବିଖ୍ୟାତ ଚଇତ ପର୍ବ, ବଣର ମଣିଷର ବର୍ଷକର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପର୍ବ, ସର୍ବତ୍ର ।

ବଣର ମଣିଷ ଦିନ ଗଣେ; ଫଗୁଣର ଜହ୍ନକୁ ଅଭିସମ୍ପାଦ କରେ, କେବେ ଜହ୍ନ ମରିଯିବ ଚଇତଜହ୍ନ ଉଦିବ, ଲାଗିବ ଚଇତ ପରବ । କେତେ ଆଶା ଧରି ନୂଆ ଆନନ୍ଦର ଜହ୍ନଘଡ଼ିକୁ ସେ ଅପେକ୍ଷା କରିବସେ, ଆନନ୍ଦ ଆସିବ, ଆନନ୍ଦ ମତେଇ ନଚେଇ ରଖୁଦେଇଯିବ ସ୍ମୃତିର ଝଲକ, ଚଇତ ପରବ ଚଇତ ପରବ ।

ମାସକ ଆଗରୁ ସଜାସଜି, ପରବ ଲାଗିଲେ କାମ ଛାଡ଼ି, ମୂଲିଆ ମୂଲ କରିବ ନାହିଁ, ବୋଝିଆ ଭାର ବୋହିବ ନାହିଁ, କେବଳ ପୂର୍ତ୍ତି । ତେଣୁ ଆଗରୁ ପୁଞ୍ଜିପାତି ସାଇତା ହୋଇ ରହିଥିବ । ଯେପରି ମଣିଷ ବସିରହି ଖାଇବ, ଖୁବ୍ ଭଲ ଖାଇବ । କାନ୍ଧର ଜୁଆଳି ବୟସର ବୋଝ ଉତାରି ଦେଇ ଦିନରାତି ଖାଲି ନାଟ ଗୀତ, ଭୋଜି, ଶିକାର, ମାଲ ଦେଶରେ ବସନ୍ତ ଅଭିଯାନ ।

ଭେଦାଭେଦ ନାହିଁ, ମାନ ଅଭିମାନ ନାହିଁ । ପର ଆପଣା ନାହିଁ । ବାଟେ ଅବାଟେ ଟୋକାଟୋକୀ ଦଳ । ସମସ୍ତିଙ୍କର ଘର ସବୁଠି । ସବୁଠି ଆନନ୍ଦରେ ବିହ୍ୱଳ ଭାବ । କେବଳ ହସ, ପୁଲ, ହାତ ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି ହୋଇ ଦଳଦଳ ହୋଇ ନାଟ । ସେଥିରେ କ୍ଲାନ୍ତି ଅବସାଦ ନାହିଁ । ପର୍ବତର ପାଟରୁ ଖୋଲରୁ ସମଗ୍ର ଦେଶ ଆବୋରି କେବଳ ନାଟ ବାଇଦର ଶବ୍ଦ, ନାନା ଜାତି । ବଣ ଭିତରେ ଜହ୍ନ ହୁରୁଡ଼େଇବାର ଉଲ୍ଲାସ କୁହାଟ, ଓଡ଼ିଆ ନକାର କୁ'ଜା । ଗଛ ତଳେ ଚଟାଣ ଉପରେ ବଣ ନାଲିଆର ଅତଡ଼ାରେ ବଣଭୋଜି ନାଟ । ଲଟା ଉହାଡ଼ରେ ଶରଧାର କଥା ପ୍ରାଣକୁ ପ୍ରାଣ ।

ଏତିକିବେଳେ ମଣିଷ ପ୍ରମାଣ କରେ, ଟଙ୍କା ତା'ର ଶ୍ରେୟ ନୁହେଁ, ପ୍ରାଣ ତା'ର ଶ୍ରେୟ । କାନ୍ତରାଟି ମୁଣ୍ଡକୁ କୋଡ଼େ, କାମ ବନ୍ଦ, ଅଧିକାରୀମାନେ କମାନ୍ (ଗସ୍ତ) ଯିବାକୁ କଷ୍ଟ ପାଆନ୍ତି, ଭାରୁଆ ନାହିଁ । ଗାଁକୁ ଗଲେ ଲୋକଟିଏ ନାହିଁ କାମ କରିବାକୁ ଏତେବେଳେ ପଇସା ଲୋଭାଏ ନାହିଁ । ଯେତେ ଯାତିଲେ କିଛି ଫଳ ନାହିଁ । ମାଲର ଲୋକ ଖୋଜେ ସମସ୍ତିଙ୍କ କାମ ଅଟକ ହୋଇ ରହୁ, ସମସ୍ତେ ମାତକୁ । ତେଣୁ ଧାନ୍ତୀ ଦଳ ରଜାର ହାତୀ ବନ୍ଦ କରନ୍ତି, ଅଧିକାରୀର ମଟର ଅଟକାନ୍ତି, ରାସ୍ତାରେ ଚଳନ୍ତି ଗାଡ଼ି ଅଟକେଇ ଦେଇ ଆପଣା ଦେଶର ନାଟ ଦେଖାଇ ଖୁସି ଶରଧାରେ ଜନାମ୍ ନେଇ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି । ବାଟଚଲାଳିକୁ ଘେରିଯାଇ ସେମାନେ ନାଟ କରାନ୍ତି । ସଭାଇନ୍‌ସପିଟି 'ଜନାମ୍' ଦେଇ ଦେଇ ହଇରାଣ ।

ଏହିଦିନେ ବିଦେଶୀକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ, - ଆଳିଏ ଚାଉଳ, ସେଥିରେ କୁକୁଡ଼ାଡ଼ିମ୍ବ କେତୋଟି, କଦଳୀ, ପାନ, ପିକା, ବେକରେ ଫୁଲ ମାଲେ ଓହଲେଇ ଦେବ, ଗୋଟିଏ ଦଣ୍ଡବତ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ, ଆସ ଆମର ଗାଁକୁ ଆସ, ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ କର ।

ଏହି ଚଇତର ନାଚର ଢେଉ । ପ୍ରାଚୀନ ପାହାଡ଼ । ବନାନୀର ଦୃଶ୍ୟ । ଦିନର ଘଡ଼ିକୁ ଘଡ଼ି ନୂଆ ରଙ୍ଗର ବିନ୍ୟାସ, ଢେଉଢେଉକା ପାହାଡ଼ରେ ଖୋଲରେ । ନିଆଳୀର ମନ ସଲସଲ ବାସ୍ନା, ଚମ୍ପା, ମହୁଲ, ଆଉ ତୋଳ ଟମକ ତୂରୀ ହୁଂଗୁହୁଂଗାର ଉତ୍ତାଳ ନାଦ ତରଙ୍ଗରେ ସମଗ୍ର ଦେଶବାସୀ ସୁସ୍ଥ ସୁଠାମ ରକ୍ତମାଂସଗଢ଼ା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଅଙ୍ଗ ସମକ୍ଷିର ନାଟ୍ୟ ।

ନାଟ ଦେବତା ଚର୍ଚ୍ଚନା ଟେକେ, ଅନ୍ଧାର ଓଟାରି ହୋଇଯାଏ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଚଇତର ଜହ୍ନ, ଜହ୍ନ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ, ଚଇତ ପରବର ଧ୍ୱମ୍ ଲାଗେ ।

ଏହିପରି ନାଚର ଦେବତା ଥରକୁ ଥର ହଲେଇ ଦେଇ ଦୋହଲେଇ ଦେଇଯାଏ, ବଣଦେଶର ଶାନ୍ତ ପ୍ରକୃତି ଭିତରେ କରେ ଛନ୍ଦର ଯୋଜନା । ପର୍ବତ ଝିମେଇଁ ଝିମେଇଁ ଦେଖେ ଆନନ୍ଦର ଲହଡ଼ି । ବରଷ ପରେ ବରଷ ବିତିଯାଏ ।

ଖାଇବାକୁ ଅଧେଦିନ ମାଣ୍ଡିଆ ଜାଉ, ଅଧେଦିନ ଶଳପ ଗଛର ଗଣ୍ଡି, ଆମ୍ବକୋଇଲି, ତେନ୍ତୁଳି ଶସ, ଯେତେ କଠିନ ପଥୁରିଆ ଚେର ମୂଳ । ପିନ୍ଧିବାକୁ କୌପୁନି । କାନ୍ଧରେ ବୋଝଭାର, ପଥର ଛୁଆଳି । ମନରେ ଆଦିମ ଯୁଗର ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଆଉ ସ୍ୱପ୍ନ - ବଣର ଶୋଭା ମଣିଷର ଶିରୀ ଭୁଲାଇ, ମହୁଲ ମଦ ମତାଏ, ଚଇତ ନଚେଇ ନଚେଇ ଗୁଢ଼ିଦେଇ ରଖିଯାଏ କଣିଆଭାଇର ଜୀବନ, ମଲ୍ଲୀଫୁଲର ମାଳାପରି ।

II ଅଣତାଳିଶ II

‘ପରଜା’ ଗାଁରେ ‘ଗଦବା’ ଗାଁରେ ଚୈତ ପରବ ଲାଗିଯାଇଥାଏ, ପର୍ବ ଲାଗେ, ସରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜାତିରେ, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଗାଁରେ ଅଲଗା ଅଲଗା ଦିନରେ । ଡିସାରିର ଗଣନା ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଗାଁରେ ପର୍ବର ଦିନ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ । ‘ପରଜା’ର ପୋଥି ଅଛି, ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖା, ଖଣ୍ଡିଏ ତାଳପତ୍ର ପାଞ୍ଜି ଶହେବର୍ଷ ଚାଲିଥିବ । ଦିନମାନଙ୍କର ଫଳାଫଳ ଅଥବା କୌଣସି ଯୋଗର କଥା କୌଣସି ଏକା ଜାଗାରେ ଲେଖା ନାହିଁ, ହିସାବ କରି କରି ଏମୁଣ୍ଡ ସେମୁଣ୍ଡ ପାଞ୍ଜି ଗୋଟାକଯାକ ଖୋଜିଗଲେ ପରଜା ଡିସାରି ସବୁକଥା କହିଯିବ, କେଉଁଦିନ କେତେବେଳେ କି କାମ କରାଯିବ, କାହା ପକ୍ଷରେ କେଉଁଦିନଟା ଭଲ ଇତ୍ୟାଦି । କେବଳ ‘ପରଜା’ ନୁହନ୍ତି, ଓଡ଼ିଆ କହୁଥିବା ଭୋତଡ଼ା, ମିରିଗାଣ, ରଣା, ପୁଟିଆ, ପାଇକ, ମାଳୀ ଇତ୍ୟାଦି ସବୁ ଜାତିର ଲୋକ ଏହିପରି ଓଡ଼ିଆରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ବିଚିତ୍ର ପାଞ୍ଜି ଅନୁସାରେ ଚଳନ୍ତି । ଔଷଧ ସକାଶେ ସେହିପରି ଓଡ଼ିଆରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ପୁରୁଣାପୋଥି ତାଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ।

‘କନ୍ଧ’ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ରାଜ୍ୟର ଜଣେ ସାମନ୍ତ, କଳିଙ୍ଗର କନ୍ଧଭାଷାରେ ରାଜାକୁ କୁହାଯାଏ ଓଡ଼େସି, ଅର୍ଥାତ୍ ଓଡ଼ । କିନ୍ତୁ କନ୍ଧ ଲେଖା ପୋଥି ବ୍ୟବହାର କରେ ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କର ଲେଖା ହରଫ କିଛି ନାହିଁ, ସବୁ ଜ୍ଞାନ କଥିତ, ଅର୍ଥାତ୍ ଶୁତି, ସବୁ ଜ୍ୟୋତିଷ ଚାକ୍ଷୁଷ ଗଣନା ଉପରେ । ଏମାନେ ତଳେ କାଠ ପୋତି ସୂର୍ଯ୍ୟର ଗତି ମାପନ୍ତି, ବେଳ ଗଣନା କରନ୍ତି ଲାଠିରେ, ଅର୍ଥାତ୍ କେତେ ଲାଠି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉପରକୁ ଉଠିଲାଣି ସେହି ହିସାବରେ, ରାତିର ଗଣନା ତାରାକୁ ଦେଖି କରନ୍ତି, ଆଖି ଆଗରେ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଛକି କରି ତାହାରି ଭିତରେ ତାରାମାନଙ୍କୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଦେଖନ୍ତି । ଏସବୁ ଦେଖା ହିସାବ ଦେଖା ମାପ ଉପରେ ପୁଣି ଡିସାରିର ବେଙ୍ଗୁଣୀର ଦିବ୍ୟଦୃଷ୍ଟିର ଫଳ, କେତେ ତହିଁରୁ ଦିବ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି କେତେ ରକ୍ଷା ମଦର ବାମ୍ଫ କିଏ କହିବ ତା ? ଏସବୁ ବିଶ୍ୱାସର କଥା, ଯାହା ବିଶ୍ୱାସ ହୋଇଗଲା ବଣୁଆଁ ମଣିଷ ସେହିଆକୁ ଜାକି ଧରିଥାଏ, ଯାହା ହେଉ ତା’ର ଫଳ । କେବେ କିଏ ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମେଇଲା, କଳାଜିନିଷ ଅମଙ୍ଗଳର ହେତୁ, ଯଥା : କଳା ଛେଳି, କଳା ଘୁଷୁରି, କଳା କୁକୁଡ଼ା । ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ିଗଲା, ଯେତେ ଜିନିଷ ଯେତେ କଳା ଜନ୍ମ ଏକାଦିନକେ ସମସ୍ତେ ନିପାତ । ମାଳୁଆ ତୋଫାନରେ ଏହିପରି ବିଶ୍ୱାସ ବି ଆସେ, ଯାହାର କଥାରେ ଏମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି, ସେ ଯାହା ମତେଇ ଦେଲା ତାହା ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ ।

ବିଶ୍ୱାସ ଆଉ ଗଣନାର ମତଭେଦ ଅନୁସାରେ ଦେଶକେ ଫାଙ୍କ ନଈକେ ବାଙ୍କ ନୀତିରେ ବେଳେବେଳେ ଗାଁକୁ ଗାଁ ଶୁଭଦିନ ପର୍ବଯୋଗର ଦିନ ତପାତ୍ ପଡ଼େ ।

ତୁଂଗୁତୁଂଗା (ଲାଉ ଏକତାରା) ବଇଁଶୀ, ତମ୍ବ ଢୋଲ, ତମ୍ବ ତୁରୀ, ବଡ଼ ଢୋଲ, ଟମକ ଇତ୍ୟାଦିର ବାଜା ଗହଳ ହୋଇ ରାତି ରାତି ଯେତେବେଳେ ଚାରିଆଡୁ ପବନରେ ଭାସିଆସିଲା, ଗାଁ ଲୋକେପରଗାଁ ବାଜାର ଟାହିଟାପରାରେ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଲେ, ଗାଁ ଡିସାରି ପାଣ୍ଡୁ ଜାନି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଧମକେଇ ଦେଇ କହିଲା, “ରହିଥା, ବେଳ ଆସି ନାହିଁ ।”

ଟୋକାଟାକଳିଆ ପ୍ରତିବାଦ କରି କହିଲେ, “ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କର ଏହିପରି କଥା, ତାଙ୍କର ବେଳ ଆସିଲାବେଳକୁ ମଣିଷର ବଳ ନ ଥାଏ ।”

ପାଣ୍ଡୁଜାନି ତାରା ଗଣି ଗଣି ତା’ର ହିସାବ କଷେ, କହେ, “ନା, ବେଳ ଆସି ନାହିଁ, ବସ ।”

ଦିନ ଦିନ ରାତି ରାତି ଟୋକାଟୋକୀମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥାନ୍ତି, ଏଣିକି ଗୀତ ବେଶି ବେଶି, ବାଜା ବେଶି ବେଶି । ଦିନ ଦି’ପହରେ ଟୋକାମାନେ ବସି ଢୋଲ ଟମକରେ ନାଚର ବାଜା ବଜାନ୍ତି, ଗାଈଜଗୁଆଳ ବେଶି ବେଶି ବଇଁଶୀ ବଜାଏ, କାମ କରୁ କରୁ ଟୋକାମାନେ ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି, ନାଚନ୍ତି ।

ପାଣ୍ଡୁଜାନି ସବୁ ଦେଖେ, ଅସ୍ଥିର ହୁଏ ନାହିଁ ।

ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ସଂସାର ଚାଲିଛି ଗୋଟିଏ ଶୃଙ୍ଖଳାରେ, ବନ୍ଧା ଆଇନରେ; ଯାହା ଯେତେବେଳେ ହେବାର ତା' ହୋଇଯାଉଥିବ, ହେଉଥିବ, ସେଥିରେ ଆଗପଛ ହେବାଲାଗି ହାତଗୋଡ଼ ପିଟି ତରତର ହେବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ । ଏ ତାରା ନ ଖସିଲେ ସେ ତାରା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନାହିଁ । ସବୁ ଯେପରିକି ତା'ର ଆପଣାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରି, ତାରା ଆଉ ପୃଥିବୀ, ସବୁ । ତେଣୁ ସେ ଘର ଆଗରେ ପୁଞ୍ଜାଟାରେ ଦଉଡ଼ିଆ ଖଟରେ ପଡ଼ିରହି ଧୂଳିଆ ପିରବାକୁ ଭଲପାଏ, ଆଉ ଘର ଭିତରର ଯାବତୀୟ ଶବ୍ଦ, ଯେତେ ପ୍ରକାର ଗୋଳମାଳ, ଘରଣୀର ପାଟି, ସବୁ ତା'ର କାନକୁ ଶୁଭେ ସଙ୍ଗୀତ ପରି । ତା'ର ପିଲାଟିଲା ନାହିଁ, ଅନେକ କଥା ତ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସବୁଥିରେ ସେ ଅଦେଖାଫାତର ଶୃଙ୍ଖଳା ଦେଖେ, ସତାର, ସବୁର ସବୁ ତା'ର ଅଛି ।

ଏହିପରି ଦିନେ, ଆପଣାର ଗଣନା ଅନୁସାରେ ବାଛି ବାଛି ପାଣ୍ଡୁଙ୍କାନି ଥୋଇଦେଲା ଉତ୍ତା ଯୋଗ, ଯେଉଁ ଯୋଗରେ ଘର ଦେବତାର ପୂଜା ହୁଏ । ଘର ଦେବତା ଭିତରେ ଥାଏ, ଘର ଜଗେ, ମଣିଷର ଦେହପା' ଶୁଭାଶୁଭ ଜଗେ । କୌଣସି ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟ, କୌଣସି ପର୍ବ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଆଗ ତା'ର ପୂଜା । ପର୍ବତ ଅଞ୍ଚଳରେ 'ପର୍ବ ପାଳିବା' ପରିବର୍ତ୍ତେ ଲୋକେ କହନ୍ତି, 'ପର୍ବ ଖାଇବା', କାରଣ କୌଣସି ପ୍ରକାର ନୂଆ ଫଳ ନୂଆ ଶସ୍ୟ ଖାଇବା ସମୟରେ ପ୍ରାୟ ନୂଆ ପର୍ବ । ଆଗ ଖାଏ ଘରଦେବତା । କାର୍ତ୍ତିକ, ଅଶ୍ୱିନ, ପୁଷ୍ୟ, ମାଘ, ଚୈତ୍ର କେବଳ ଏହି ପାଞ୍ଚମାସରେ, ବଡ଼ ବଡ଼ 'ପୂଜା ଖାଇବା' ପୂର୍ବରୁ ମାସକୁ ଥରେ ଗୁରୁବାର ଦିନ ତାକୁ ପୂଜା ଦିଆହୁଏ । ଘରଦେବତା ଏକପ୍ରକାର ବିନାୟକ ।

ପଞ୍ଚତିକ୍ରମେ ଘରଦେବତା ପଛେ ପଛେ ଝାକର ଦେବତାର ପୂଜା, ତା' ସକାଶେ ମଧ୍ୟ କନ୍ଧ ଡିସାରି 'ଯୋଗ' ଅଛି । ଆଶ୍ୱିନି ବା ବାରୁନି ନକ୍ଷତ୍ରର ଯୋଗ । ଝାକର ପେଟୁ (ଦେବତା) କେବଳ ଧରିତ୍ରୀ ମାତା, ତାକ୍ଷର ଦେବତା ସେ, ଗ୍ରୀକ୍ ପୁରାଣର ମା' ଶିରୀସ୍ । ଅନେକ ନାଁରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମାଳଦେଶରେ, କେଉଁଠି 'ନିଶାଣି-ମୁଣ୍ଡା', କେଉଁଠି ଝାକର, କେଉଁଠି ଧର୍ତ୍ତନୀ । ଧର୍ମ-ଭାବନା ଯେତେବେଳେ ପହିଲି ହୋଇ ଗଢ଼ୁରି ଆସୁଥିଲା ମଣିଷର ମନରେ, ସେତେବେଳେ ମଣିଷ ଦେଖୁଥିଲା, ଉପରେ ଆକାଶ ତଳେ ମାଟି । ସବୁଠୁ ବଡ଼ ଏ ଦୁହେଁ, ଆକାଶର ରଜା ସୂର୍ଯ୍ୟ, ମାଟିରେ କେବଳ ପରଜା, ସେଠି ରାଜାର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ, ସବୁଠି ସମାନ । ତେଣୁ ପ୍ରଥମ ଦେବତା ସେମାନେ, ଉପରେ ଧରମ୍, ତଳେ ଧର୍ତ୍ତନୀ । ଧର୍ତ୍ତନୀର ଅନ୍ୟ ନାମ ଝାକର ଦେବତା । କନ୍ଧ କର୍ମକାଣ୍ଡରେ ବରଷକେ ଚାରିଥର ତା'ର ବଡ଼ ପୂଜା, ଥରେ ପଞ୍ଚ (ମାର୍ଗଶିର) ମାସରେ, ବୁଣାବୁଣି ଆଗରୁ, ମାଘରେ ଥରେ, ଭୋଦୁଅର ନୂଆଖୁଆବେଳେ ଥରେ, ଆଉ ଥରେ ଏହି ଚୈତ୍ରରେ, ଆମ୍ବ ଖାଇବା ପୂର୍ବରୁ, ଶିଆଳୀ ଫଳ ଖାଇବା ପୂର୍ବରୁ ।

ଗାଁ ପାଖେ ଠାଏ ନିଛାଟିଆରେ ବଡ଼ଗଛ ମୂଳେ ଝାକର ଦେବତାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା । ଅରାଏ ନିରୋଜା ଅରମା ଭିତରେ ଟିକିଏ ଥାନ । ସେଠି ଖେଳଣା କଣ୍ଢେଇପରି ମାଟିର ହାତୀ ଘୋଡ଼ା ଥୋଡ଼ାଏ ପଡ଼ିଥାଏ । ପିଲାଙ୍କ ଖେଳଣାପରି ସାନ ସାନ କାଠର ଖଣ୍ଡା,

ବନ୍ଧା, ସେଥିରେ ନାଲିଆ କାଳିଆ ହୋଇ ଟୋପିଟୋପିକା ଚିତ୍ରର ଦାଗ । ତଳେ ସେଠି ରକ୍ଷା ମଦ ଢଳା ହୁଏ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଉଠି ତାଙ୍କ ଛାମୁଡ଼ିଆ ଉପରେ କୁକୁଡ଼ା ଡିମ୍ବ ଭଙ୍ଗା ହୋଇ ଥିବା ହୁଏ । ସେଇଠି ଜାନି ମନ୍ତ୍ର ବୋଲି ବୋଲି କୁକୁଡ଼ାଛୁଆକୁ ଅରୁଆଚାଉଳ ଟୋକାଏ, ତା'ପରେ ତା'ର ବେକଟା ଟାଣି ଛିଣ୍ଡେଇ ଦେଇ ତା'ର ରକ୍ତ ଢାଳେ ମାଟିରେ । ସେଇଠି ଶ୍ଳୋକ ବୋଲି ବୋଲି ବେଙ୍ଗୁଣୀ ନାରୁଥାନ୍ତି । କୁଡ଼ାମାନେ ହାତ ଧରାଧରି ହୋଇ ସାତ ଘେରା ସତର ଘେରା ବୁଲନ୍ତି । ଗୋଟାଏ କଡ଼ରେ ଘଣ୍ଟା ପିଟିଲାପରି ସମାନ ସମୟ ରଖି ଢୋଲ ଢାଉଁ ଢାଉଁ ବାଜୁଥାଏ । ଅତି ପବିତ୍ର ସ୍ଥାନ, ଝାଙ୍କର ଦେବତାର ଆସ୍ଥାନ ।

ଗାଁ ଝୋଲା କୁଳରେ ଝାଙ୍କର ଦେବତାର ଆସ୍ଥାନ ପାଖେ ନେଳି ଫୁଲର ବଣ, କୁରୁହେଲ ଫୁଲର ବଣ । ଜାତି ଜାତି ପତ୍ରଗର୍ଭ କକୋଡ଼ି (ଫର୍ଣ୍ଣ) ଜଙ୍ଗଲ, ଉପରେ ଉପରେ ଜାଲ ଜାଲ ହୋଇ ଗୁଳୁଟି ମାଡ଼ିଛି କେଉଁ କାଳର ପୁରୁଣା । ଗାଁ ଝୋଲା କୁଳେ କୁଳେ ପେଛି ପେଛି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହଳଦିଆ ସୁନାରି ଫୁଲ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ହୋଇ ପାଣି ଉପରେ ଝୁଲି ରହିଛି । ଚକଚକ କଅଁଳପତ୍ର, ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଶାଳଗଛ ଉପରେ ଶିଆଳିମାଳ ବିମାନ ପରି ଅଜାଡ଼ି ହୋଇଛି । ଆମ୍ବଗଛ ଦେହରେ ପଗ ପଗ ହୋଇ 'ହାଡ଼-ଭଙ୍ଗା' ତଳ ଲଟେଇଛି, ଗୋରୁଗାଈଙ୍କ ହାଡ଼ଭଙ୍ଗାକୁ ଅବ୍ୟର୍ଥ ଔଷଧ, ସେଥିରେ ଛଡ଼ା ଛଡ଼ା ହୋଇ କୁଳା ଆକାରର ପତ୍ର । ତଳେ ଠାଏ ଠାଏ ବଣକଦଳୀଗଛ ଠିଆ ହୋଇଛି । ସେଠି ରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗର ସାନ ସାନ ଚଢ଼େଇ ମିଠା ଗଳାରେ ବସି ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି । ମୟୂର ନାଟ କରେ, ତାହୁଁକ ଲୁଟେ, କୁମ୍ଭାଗୁଆ ଘୁମୁରେ, କଦାମୂଳ ତାଡ଼ିତାଡ଼ିକା ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ଘୁରଘୁର ଶବ୍ଦ କରି ବଣ ବାରିହା ଓହ୍ଲେଇ ଯାଆନ୍ତି ଟଙ୍କର ସରୁ ସରୁ 'ପାଣିବାଉଁଶ' ବଣକୁ । ବନ୍ଦିକାରର ଝଙ୍କାର ସେଠି, କେତେ ଅତୀତର ଉଦ୍ଭିର ଉଦ୍ଭାସରେ ଢଳା ହୋଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ ଅଖାଦ୍ୟର ରଙ୍ଗରେ ଗନ୍ଧରେ ଓଦା ଛୁତୁଛୁତୁ । ସେଠି କେହି ଶିକାର କରେ ନାହିଁ, ସେଠି କେହି ଅପବିତ୍ର କିଛି କରେ ନାହିଁ । ଝାଙ୍କର ଦେବତାକୁ ସ୍ନେହ ଆଦର ଯେତିକି, ଭୟ ତହିଁରୁ ଅଧିକ, ଅମାନ୍ୟ କଲେ ନାଶ ହୋଇଯିବେ କାଳେ !

ଝାଙ୍କର ପୂଜା ହେଲା ମହାସମାରୋହରେ । ନୂଆ ଆମ୍ବ ଖୁଆ ହେଲା, ତୁଆ ଶିଆଳିଫଳ ଖୁଆ ହେଲା, ଗାଁରେ ମହାସମାରୋହ, ମଦପିଆ, ଭୋଜି ।

କାରଣ ଏ ଚକ୍ରତ ପରବର ଆଗାମୀ ଢେଉ । ଦେବତାର କାମ ସରିଲା, ତା'ପରେ ମଣିଷଙ୍କ କାମ ।

ଫଗୁଣ ଜହ୍ନରୁ ଅଳ୍ପ ବାକି, ତା'ପରେ ସେ ମରିବ -

ସମସ୍ତେ ଆକାଶକୁ ଅନାନ୍ତି, ଦିନୁ ଦିନ କେମିତି ସେ କ୍ଷୀଣ ହୋଇଯାଉଛି । ଆଉ ତା'ର ବଳବତ୍ତ୍ୱ ନାହିଁ, ଗୁଳି ଖାଇଥିବା ବାଘ ପରି । ଗୁଳି ଖାଇଥିବା ବାଘ ଗୁଳି ଚୋଟରେ ନ ମରେ ଯଦି ଝୋଲା କୁଳରେ ବୁଦା ଭିତରେ ଘୋଷାରି ହୋଇ ଶୁଖୁଶୁଖିକା ମରେ, ସେତେବେଳେ ତା'ର ଖାଲି ହାଡ଼ ଚମ ଥାଏ ।

ସେହିପରି ଏ । ଆଉ ବଣର ମୁଣ୍ଡରେ ଜହ୍ନ ମଝି ରାତିରେ ରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗର ଶିରିପା ବାନ୍ଧିଦେଇ ଉପରେ ତା'ର ସିଂହାସନରେ ବସି ପର୍ବ କରୁ ନାହିଁ । ଏଣିକି ସେ ଖସୁଛି, ତଳକୁ ତଳକୁ । ଛାଇ ଅନ୍ଧାର ବହୁଛି, ଖୋଲରେ ଖୋଲରେ କେବଳ ଆସନ୍ତା ଭବିଷ୍ୟତ ଆଗର ନିଃଶବ୍ଦ ପ୍ରତୀକ୍ଷା । ତାହାରି ଭିତରେ ଅନ୍ଧାରି ଝରଣା ଚାଲିଛି, ଅନ୍ଧାରି ଭାଲୁ ମହୁଲ ଖାଉଛି, ମଣିଷ ମନେ ମନେ ରହୁଛି ଆସନ୍ତା ଆନନ୍ଦର ସ୍ବପ୍ନ ।

ସବୁ ନିର୍ଭର କରୁଛି ଫଗୁଣ ଜହ୍ନର ମଲା ଉପରେ, ସେ ମଲେ, ତେଣିକି ସବୁ - ।

ତଥାପି ଆଉ ଆଉ ଜହ୍ନ ପରି ସେ ବି ଥିଲା ଗୋଟାଏ ଜହ୍ନ । ଏହି ଆଜି ରାତି ଶେଷରେ ଗେରୁଆ ହୋଇ ଯାହାର ଧାରଟିଏ ଲାଗିରହିଛି କଳାଘୁମର ଆକାଶର ତଳ ଆସନରେ । ଆଜି ରାତି ଝକାଝକ୍ ତରା ବିଲିବିଲି, ଦାଉ ଦାଉ ଜଳୁଛନ୍ତି ସେମାନେ । ଆଜି ସେମାନେ ସତ୍ତା କରି ତୁଚ୍ଛ ତାଳୁଲ୍ୟର ପ୍ରସ୍ତାବ ଅଜ୍ଞାତୁଛନ୍ତି ତାହାରି ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ, ଦିନେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେ ତା'ର ତେଜରେ ଗ୍ରାସ କରୁଥିଲା, ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଅଗଣିତ ଏହି ତାରାଗଣମାନଙ୍କୁ । ଆଉ ଆସନ୍ତା ଭବିଷ୍ୟତରେ ଚୈତ୍ରର ଜହ୍ନ, ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ମିଳିମିଶି ସର୍ଦ୍ଦାରି କରି ସେ ବି ବଢ଼ିଚାଲିବ ଦିନୁ ଦିନ, ସମାନ ସମାନ କହି ଆପଣାର ଗରିମାରେ ଅସମାନ କରାଇବ ସେ, ପୁଣି ସେ ଓଲଟିବ । ସବୁଦିନେ ତାରା, ସବୁଦିନେ ଜହ୍ନ, ସବୁଦିନେ ବଢ଼ିବା ଛିଡ଼ିବା, ଖାଲି ଆଶା ଆଉ ସ୍ବପ୍ନ, ଯେ ଦିନେ ସବୁ ସମାନ ହେବ, ପ୍ରଶାନ୍ତ ଆକାଶର କଳା ପୃଷ୍ଠପଟ ଆଗରେ ଫୁଟିଉଠିବ ପ୍ରତି ତାରାର ତାତିର ଝଲକ, ପ୍ରତି ତାରାର, ଅଗଣିତ ଆତ୍ମାର ଅଗଣିତ ସ୍ବରୂପରେ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ହେଉଥିବ ସୌରଜଗତର ଆକାଶ, ଅନାଦିରୁ ଅନନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

ଫଗୁଣ ଜହ୍ନ - କେହି ଚାହିଁଛି ସେ ଯାଉ, ସେ ମରୁ, କେତେଠି ସେ ବସନ୍ତ ଗଢ଼ିଛି, ଆଣିଛି ଆନନ୍ଦର ତୋଫାନ, ମରମ ଭାବର ବନ୍ୟା । କିଏ ତାହା ପାଇଁ କବିତା ଗାଇଛି, କିଏ ତାହାର ନାଁରେ ଆପଣାର ସ୍ନେହଜନର ନାଁ ରଖୁଛି ଶରଧାରେ, - 'ଫଗୁଣ' । ଫଗୁଣ ! କେତେ ବଉଳ କେତେ ଫୁଲ କେତେ ଅବିର ସେ ଆଣି ଅଜାଡ଼ି ଦେଇଗଲା ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଭାର ଭାର କରି, କେତେଠି ଲାଗିଲା ଦୋଳଯାତ୍ରାର ମହୋତ୍ସବ । ଫଗୁଣ, ଆଜି ସେ ଫତୁର, ଆଜି କେବଳ ସେ ନିଭିଲା ନିଭିଲା ଗାର ଟିକିଏ, ସେତିକି ସୁଖା ମଣିଷର ଆଖିରେ ସହିଲା ନାହିଁ, ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ସେହି ଆଡ଼କୁ, ସେ ମରୁ ।

ସେଦିନ ରାତିରେ ଉଆଁସ ହୋଇଥିଲା, ଫଗୁଣର ଜହ୍ନ ମଲା । ଅସଂଖ୍ୟ ଅଗି ଜଳିଲା ଗାଁ ଗାଁକେ, ଉଞ୍ଚ ଉଞ୍ଚ ପର୍ବତର ମୁଣ୍ଡିଆ ଉପରେ ଖାଲି ଦାଉ ଦାଉ ନିଆଁ । ଉଆଁସ ରାତିରେ ପୂର୍ବଘାଟ ମାଳଦେଶରେ ନାଟ ଲାଗିଗଲା ଏମୁଣ୍ଡ ସେମୁଣ୍ଡ । ସବୁଆଡ଼ୁ ଏକାଥରକେ କଥାକୁ ହୋଇ ବାଜିଉଠିଲା ଉତ୍ତାଳ ବଣ୍ୟ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରର ଘମାଘୋଟ, ତମ୍ବର ବାଜା, ପରଜାର ହୁଂଗୁହୁଂଗା, କନ୍ଧର ସାରିଂଗି ବଜିଣୀ, ପେରେଂଚାର ହୁଣ୍ଡ । ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ସବୁ ତରା ଝଟକି ଉଠିଲେ । ତଳେ ଚେତାବୁଡ଼ା ଆନନ୍ଦ । ଯାହା ମୁହଁରେ

ଶୁଣିଲେ କେବଳ ‘କାଲି ଚଇତ’ - ‘କାଲି ଚଇତ’ । ଦାଣ୍ଡର ନାଟରେ ମଦହାଣ୍ଡି ଭାଙ୍ଗିଲା,
ଗଭୀର ଫୁଲ ଛିଡ଼ିଲା ।

ଫଗୁଣର ଢେଙ୍କ ମରିଥିଲା ।

॥ ଚାଲିଗ ॥

ନାଲି ରାସ୍ତା ପଶୁଛି ଧୀରେ ଧୀରେ, ଖଣ୍ଡେ ତତଲା ନାଲିଆ ଛୁରୀ ପରି । ସେହି
ଛୁରୀର ଛୁଆଁତା ଲାଗି କେତେ ରାଇଜର କେତେ ରାମ ରାବଣ ଅମଳର ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟ
ମାଲ୍ୟବତଗିରିର ଶାଳଗନ୍ଧ ସବୁ ମୂଳରୁ ଛେଦି ହୋଇଯାଇଛି । ସପ୍ତତାଳ ଭେଦ ହୋଇଛି,
ମେଦମେଦା ଅସୁରର ହାତର କୁଡ଼ ପରି ଗଦା ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ପୁରୁଣା ମଣିଷର ସଂସ୍କୃତିର
କୋଣାରକ, ଗଦା ଗଦା ।

ନାଲିରାସ୍ତା କରେ କରେ ଅଧା ଗିଜମୁଣିପିନ୍ଧା ଶୋଲ ଟୋପିଦିଆ ମଣିଷ, ଲମ୍ବା
ପାଇଜାମାପିନ୍ଧା ମଣିଷ, ସେଠି କଳ ମୁଷଳ ଧୂଆଁ ଛାଡ଼ି ଛାଡ଼ି ତଳର ପୁରୁଣା ଭୂଇଁକୁ ଛେଚି
ମାଡ଼ି ଆପଣା ସୁଖରେ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ଚାଲିଛି । ସେଠି ବାରଭାଇ ହାଟ, ବାର ଝୋଲାର ପାଣି
ଏକାଠି ଗୋଳିଆ ଘଣ୍ଟା । ବାହାରର ସରସ୍ୟତା । ତା’ର ଆଦର୍ଶ ଧୋବଧାଉଳିଆ କୋଠା,
ମାହାଲା ମାହାଲା, ମଣିଷର ଭୋଗର ଢ଼ଳିଳତା, ସେଥିପାଇଁ ହାତର କାମ ଅଳ୍ପ, କଳର
କାମ ବେଶି, କ୍ଷିପ୍ରତା, ଚାଞ୍ଚଳ୍ୟ, ଅତି ଗତି, ପ୍ରଗତି । କିନ୍ତୁ ସେଠି ମଣିଷର ଶିକ୍ଷିତ
ଉନ୍ନତତର ମନଗଛର ବଣ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଇଟା ସୁକାତିଆରି ନିର୍ଜୀବ କୋଠା ବଣରେ
ଅପ୍ରାକୃତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଛଟପଟ ହୁଏ, ବଣର ନଈରେ ଭସାଣ ଫୁଲ ପତ୍ରର ଚହଲା ଉଠି
ପରିବର୍ତ୍ତେ ଦିଶେ ସହରର ରାସ୍ତା-ନଦୀରେ ଅସମାପ୍ତ ମଣିଷ ଗାଡ଼ିର ସୁଅ । ସେଠି
ଗହଳ ଚହଳ, ରୁଷିଲାପରି ମଣିଷର ନିଃଶ୍ୱାସ, ଧୂଳି ଆଉ ଧୂଆଁ, ରାସ୍ତାର ଅସଂଖ୍ୟ
କଳର । ସେଠି ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ କେବଳ ଛଟପଟ ମଣିଷର ପେଟବିକଳକୁ ଆହୁରି ପରିଷ୍କାର
ଭାବେ ଦେଖାଏ ଧୂଆଁ ଆଉ ଧୂଳି ଭିତରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ଦିଶେ ମେଞ୍ଚମାଞ୍ଚ ମଣିଷକର ଉଠି
ଆଶା ଉଠିବର ନିଶିଆସୁଥିବା ଅଙ୍ଗାର ପରି । ସେହି ସରସ୍ୟତାର ଭଗ୍ନାଂଶ ତାଲେ ନାଲି
ରାସ୍ତାରେ ଗଡ଼ିଗଡ଼ିକା ଭିତରକୁ ଭିତରକୁ, ନାଲି ରାସ୍ତା ଲମ୍ବିଯାଏ ।

ତା’ର କଳକବ୍‌ବାର ଆଧୁନିକତାକୁ ଉପହାସ କରି ସେହି ବାଟେ ପାରି ହୁଏ ଚଇତ
ପରବ, ରାସ୍ତାଏ ରାସ୍ତାଏ, ବଣରୁ ଆସି ରାସ୍ତାକୁ କଟାକଟି କରି, ରାସ୍ତାକୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ।
କୌପୁନିପିନ୍ଧା ଉନ୍ନତ ପୁରୁଷ, ହାତରେ ଧନୁ, ବନ୍ଧା, ଓଡ଼ିଆ ନଳୀ । ପଞ୍ଚା ପଞ୍ଚା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ,
ରସା ମଦର ହାଲୁକା ନିଶାରେ ଆଖି ତୁକୁତୁକୁ, ଓଠ ଅଳ୍ପ ଫାଙ୍କା, ତଳେ ଢିକିଢିକି ଦାନ୍ତ,
ମୁଣ୍ଡରେ ଜଡ଼ାତେଲ ସୁରୁସୁରୁ, ଦେହମୟ ହଳଦୀ, କୁହୁଡ଼ି ପହଁରିଲା ପରି ଅମିଳା ଦେହରେ
ହାଲୁକା ଚାଲି, କେବଳ ଫୁଲ, ମଦ, ଗୀତ । ଏହିପରି ଚାଲିଆସିଛି ଚଇତ ତାଙ୍କ ଦେଶରେ,
ଯେତେଦିନୁ ଯାହାର ସ୍ମରଣ ଅଛି, ସବୁଦିନେ ।

ଏହି ଲଙ୍ଗଳା ସତ୍ୟତା, ନାଲିରାସ୍ତାର ସେ ଧାରେ ନାହିଁ । ଏଠି ପୁନେଇଁର ବଡ଼ ଜହ୍ନ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପର୍ବତମାଳର ଜେଉ ସେପାରି, ଖୋଲା ପବନ ଭିତରେ ନିର୍ମଳ ହୋଇ ଦିଶେ ତା'ର ବିଜୟର ପୋଷାକ, ମଝିରେ ଧୂଳି ନାହିଁ, ଗହଳି କୋଠାର ଅସୁନ୍ଦର ଅଭ୍ୟନ୍ତର କି ଛାଇ ନାହିଁ ।

ନାଲି ଟହ ଟହ ବଡ଼ ଜହ୍ନ କୁଦା ମାରିଥିଲା, ପର୍ବତ ସମୁଦ୍ର ଭିତରୁ ଜେଉ ଉପରକୁ, ଜହ୍ନ ଉଇଁଲା, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସୁଲୁସୁଲିଆ ପବନ, ଜହ୍ନ ଉଇଁଲେ ସବୁଦିନେ ପବନ ଟିକିଏ ଦିଏ କାହିଁକି ? ଜହ୍ନ ଉଇଁବ, କେତେ ଆଗରୁ ତା'ର ସୂଚନା । ମଝିରେ ତୁନିତାନି ସନ୍ଧିରେ ବିପ୍ଳବ ପୂର୍ବର ପ୍ରତୀକ୍ଷା ବିସ୍ମୟର ଶାନ୍ତି, ତା'ପରେ ପବନ ଦେଲା, ହଠାତ୍ ସତେକି ଚମକ ଖେଳିଗଲା, ଲାଲ୍ ଜହ୍ନ ଉଠିଲା, ଚାରିଆଡ଼େ କଳରବ, ଚୈତ ପରବ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ଚକ୍ରତର ଜହ୍ନକୁ ଅନେଇଁ ଅନେଇଁ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଭାବୁଥାଏ, ତା'ର ମଦପିଆର ଅନ୍ତ ନାହିଁ, ଭାବନାର ଅନ୍ତ ନାହିଁ । ପାହାଡ଼ୀ ମଣିଷ ଅଶିଷ୍ଟତ ମଣିଷ, ଗୋଟାଏ ଘଟନା ପାଖେ ଆଉ ଗୋଟାକୁ ପକେଇ ରଖୁ ଯୋଖୁ ମିଶେଇ ଭାବିବାର ଶିକ୍ଷା ତା'ର ନାହିଁ, ସେ କାମ କରେ, ଆଉ ଭାବେ ଯେତେବେଳେ ଯାହା ମନେପଡ଼େ, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପାଗରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ତା'ର ଭାବନା । ଦିନର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୁଅରେ ଶିକାର ପାଇଁ ଫନ୍ଦି କରି କରି ସେ ଗାଁ ସତ୍ତାରେ ଉତ୍ସାହ ଦେଖାଇଛି, ସରୁଗି ଘାଟି ଚନ୍ଦନି ଘାଟିରେ ଶିକାର ହେବ, ମେଷବାନ୍ଧି ସାନ ବଣରୁ ହୁରୁଡ଼େଇ ହୁରୁଡ଼େଇ ସମସ୍ତେ ସେହିଆଡ଼େ ଯିବେ । ଦିନବେଳେ ସାଙ୍ଗ ମେଳରେ ନାନାପ୍ରକାର କାମ, ନାନାପ୍ରକାର ଚିନ୍ତା, ସେସବୁ ଦଳର ଚିନ୍ତା ।

ରାତି, ପହିଲି ପହରକ ଗାଁର ଧନ୍ଦା ହଟଗୋଳ । ତା'ପରେ ଖୁଆପିଆ । ପେଟ ପୂରିଲେ ମଦଖୁଆ, ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଚହଳ ପକେଇ ନାଚ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଗାଁ ବନ୍ଧି ଶୂନ୍ୟଶୂନ୍ୟ ପଡ଼େ, ସବୁ ଚେତାଥିବା ମଣିଷ ଯାଇ ଠୁଳ ହୁଅନ୍ତି ଗାଁ ଦାଣ୍ଡର ନାଚରେ, ସେତିକିବେଳେ ଆରପାଖେ ଲାଗେ ଟୋକାଟୋକାକର ଘେନାଘେନି ଅଭିଯାନ, କିଏ କେଉଁଠି ଛପେ ତା'ର ଠିକଣା ନାହିଁ ।

ଘୋରତେଜ ପୋରତେଜ ଗାଁ ନାଚର ହୋହାରୁ ଉଛୁଳି ଆସି ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଠାଏ ଗୋଟିକିଆ ହୋଇ ବସିଥାଏ, ସେ ଆଉ ଜହ୍ନ, ଏକୁଟିଆ । ନାନାପ୍ରକାର ହସ, ନାନାପ୍ରକାର ପାଦଶବ୍ଦ ତା'ର କାନରେ ପଡ଼େ । ପାଦଶବ୍ଦ ଉଣିବା ବଣୁଆଁକାତିର ବିଶିଷ୍ଟତା, ଜହ୍ନର ପାଦଶବ୍ଦରୁ ତା'ର ପ୍ରକାର ଆଉ ଧରଣ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁ କରୁ ମଣିଷର ପାଦଶବ୍ଦରୁ ତା'ର ଅବସ୍ଥା ଏବଂ ଗୁଣ ନିଜେ ବୁଝିହୁଏ । ତପ୍ତତପ୍ତ-ତପ୍ତ-ତପ୍ତ କିଏ ଜଣେ ଅଳସୁଆ ହୋଇ ଚହଲ ମାରୁଛି, ତା'ର କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲାଖ ନାହିଁ, ହାୟ ହତଭାଗା ! ତପ୍ତ-ତପ୍ତ-ତପ୍ତ-ତପ୍ତ-ତପ୍ତ-ପ୍ରତୀକ୍ଷା, ଉଛୁଳ ଲାଗିଲାଣି, - କାହିଁ ଆରଜଣକ ବାହାରି ଆସୁ ନାହିଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ନାନାଜାତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ନାନାଜାତି ଚରିତ୍ରର ମଣିଷ, ଘୁଙ୍ଗୁର ଶବ୍ଦ ଶୁଭିଯାଏ, -

କେଉଁ ଟୋକା ବେଶ ହୋଇ ନାଟିବାକୁ ଯାଉଛି, କିଏ ଫେରୁଛି, ନାଟି ନାଟି ଥେ, ଏଥର ଭରା ପାଇଲେ ଶୋଇବ ।

ନିର୍ଜନ ଚିନ୍ତା ଦିଉଡୁର ମନକୁ ଶାନ୍ତି ଦେଲା ନାହିଁ, ଜହ୍ନରାତି ମନ ଭିତରେ କେବଳ କାମନା ପୂରେଇଥିଲା, ଆଖି ଧାରହୋଇ ଆସିଥିଲା, କାମନା ଚିରଦିନ ଅତ୍ୟୁତ ।

ସେଇ ପୁରୁଣା ରୋଗ ତା'ର ମନେପଡୁଥାଏ । ବାଛି ବାଛି ସେ ପୁଅକୁ ଆଣିଥିଲା ଘର କରିବାକୁ । ସେ ପୁଅ ଆଉ ନାହିଁ । ଏ ଘରଣୀ ଆଉ ସେ ଧାନ୍ତା ଭିତରେ କେତେ ନାହିଁ କେତେ ଫାଙ୍କ, ଧାରଣା ଉଜାଣି ଚାଲେ କେବଳ ମନକୁ କୁହୁଲେଇବାକୁ । କ'ଣ ଯାକୁ ଘୋଟିଛି, ସେ ଦେହ ନାହିଁ, ସେ ମନ ନାହିଁ । ଖାଲି ରାନ୍ଧିବାଢ଼ି ଦେବ, କାମରେ ଲୋଟୁଥିବ, ପିଲାଟିକୁ ଜାକିଧରି ଏଘରୁ ସେଘର ହେଉଥିବ, ଦେଖାପଡ଼ିନଲେ ଦୃଷ୍ଟରେ ସରାଗ ନାହିଁ, ମୁହଁ ଗରଗର ଅଭିମାନରେ, ଯେପରି କିଏ ତା'ର କ'ଣ ଅନିଷ୍ଟ କରିଛି । କେତେ ଦିନରେ ଦିନେ ଦିଉଡୁ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ ପାଖକୁ ଯାଏ, ସ୍ତ୍ରୀ କିଛି ବୁଝେ ନାହିଁ । ବଣକୁ ଗଲେ ହେଲେ ଗଛପତ୍ରର ଛାଇ ଟିକିଏ ଅଛି, ସ୍ତ୍ରୀ ପାଖକୁ ଗଲେ ତାହା ବି ନାହିଁ । ଚକତ ରାତିରେ ସ୍ତ୍ରୀଟିକୁ ଧରି ନାଟିବାକୁ ହୁଏ, ସ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ନାଟୁଣୀ ନୁହେଁ ।

ବାବିଭାବିକା ଦିଉଡୁ ରାଗିଲା, ଉଠି ପଡ଼ିଲା, ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲା ଆଜି ଯେମିତି ହେଉ ଅନ୍ଧାର ଘରୁ ପୁଅକୁ ଆଳୁଅଳୁ ସେ ଓଟାରି ଘେନିଯିବ, ଝୋଲା କୁଳକୁ, ଚକତ ତାକିଛି, ଆଜି ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ଦୁକୁ ଦୁକୁ ଛାତିରେ ଚୋର ପରି ଦିଉଡୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା, ନୂଆ ପରିଚୟ ଉଭାରୁ ପହିଲି ଦେଖାଚାହାଁକୁ ଗଲା ପରି । ଏହିପରି ପୁଅ ସହିତ ପହିଲିଥର ମିଶିଥିଲା ।

ଓଳି ତଳ ଅନ୍ଧାର, ଘର ଭିତର ଅନ୍ଧାର ।

କବାଟ ଖୋଲାଥାଏ, ଦୁଆରମୁହଁରେ ନିତିଦିନର ଜଗୁଆଳି, ବୁଢ଼ା ଦସୁକୁନୁର । ନିଦବାଉଳାରେ ଭାଉଁ ଭାଉଁ ହୋଇ ଦସୁ ଦଉଡ଼ିଗଲା, ତା'ପରେ ସେ ଆଶ୍ଚସ୍ତ ହେଲା । ଏହି ପ୍ରଥମ ବାଧା, ଦିଉଡୁ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହେଲା, ଘର ଭିତରେ ପଶିଲା ମୁଣ୍ଡ ଗରମ, ନିଶ୍ବାସ ଦମ ଦମ । ଦୁଷ୍ଟର ଧୂଆଁପତ୍ର ପିକାକୁ ଟାଣି ଟାଣି ଜାଳିଲା, ଧୂଙ୍ଗିଆ ଗୁଲର ଢୁକୁକୁ ଆଳୁଅରେ ଦିଶିଲା ମୁହଁମୁହଁ ହୋଇ ପାଖକୁପାଖ ଲାଗି ପୁରୁଲି ଆଉ ପୁଅ ଶୋର ରହିଛନ୍ତି । ପୁରୁଲି କୋଡ଼ରେ ହାକିନା ଶୋଇଛି । ଦିଉଡୁ ପୁଅ ଉପରକୁ ନଇଁପଡ଼ିଲା, ତା'ର ଶୀର୍ଷ ମୁହଁଟି ଭଲ ହୋଇ ଦିଶୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ଧାର ସବୁ ଲୁଚେଇ ଦେଇଛି, ସବୁ ଦୁର୍ବଳତା, ସବୁ ନିଷ୍ଠେଇପଣିଆ । ସେହି ଅନ୍ଧାରରେ ତରଙ୍ଗର ଉପର ପରି କେବଳ ସୁଷୁପ୍ତ ଗୋଟିଏ ନାରୀଦେହ, ସେ ତା'ରି, ସେ ତା'ରି । ପାଗଳ ପରି ଦିଉଡୁ ହାତରେ ଅଣ୍ଟାଲିଗଲା, ପୁଅର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା ନାହିଁ, ସେହିପରି ତଳକୁ ଓହଳିପଡ଼ି ଦୁଇହାତରେ ଦିଉଡୁ ତା'ର ପାଦ ଧରି ଘୋଷାଡ଼ିଲା, ଏଥର ପୁଅର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା, ଘୋଷଡ଼ା ଖାଇ ହାକିନା ଉଠିପଡ଼ି

ଚିହ୍ନର ଛାଡ଼ିଲା । ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ପୁଣି ଅନେଇ ରହିଲା, ଭାବିଲା ହୁଏତ ଚକଟି ମଦର ଫଳ ଏ । ପୁରୁଲି ଉଠିବାକୁ ଉପକ୍ରମ କଲା, ନାଚର କ୍ଲାନ୍ତି ଛାଡ଼ି ନ ଥାଏ ତା'ର, ଦେହଯାକ ବଟା ହଳଦୀଗନ୍ଧ । ଏଥର ଦିଉଡୁର ଦମ୍ଭ ପାଣି ହୋଇଗଲା - , ଏଣେ ହାକିନାର ପାଟି, ତେଣେ ଭଉଣୀ ପୁରୁଲିର ନିଦ ମଳମଳ 'ଏଁ ଏଁ,' ପୁଣି ଓଠକୁ ଦାନ୍ତରେ କାମୁଡ଼ି ଥରି ଥରି କହୁଛି ଏହା - ଏହା - (କ'ଣ କ'ଣ) । ନିରନ୍ତ୍ର ହୋଇ ଦିଉଡୁ ଫେରି ଚାଲିଗଲା, ଯେପରିକି ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଡୋଫାନ ଆସି ପଶିଥିଲା, ଅନ୍ଧାରେ ଅନ୍ଧାରେ ବାହାରି ଚାଲିଗଲା ଫେରି ।

ପଦାକୁ ଆସିଲା, ଭାରି ଚିଡ଼ି ମାଡୁଥାଏ, ବଳିଯାଇଥିବା ମନର ଝଡ଼ ହଠାତ୍ ବା ଅଚଳିଯାଇ ଝାଙ୍କି ଝାଙ୍କି ହେଲାପରି ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଝଣଝଣେଇ ଯାଉଥାଏ, ବିକୃତ ମନକୁ ଟାଣିଟାପରା କଲାପରି ଶୁଭୁଥାଏ ଚକଟି ନାଚର ବାଜା, ଗୀତ, ନାଚର କୋଳାହଳ । କେତେ ଲୋକ ସେଠି ମାଡ଼ିଛନ୍ତି, ସେଠି କନ୍ଧଗୋଷ୍ଠୀର ଟଳ ଟଳ ଆନନ୍ଦ । ଦିଉଡୁକୁ ସେ ପିତା ଲାଗୁଥାଏ । ସେଠିକି ଯିବାକୁ ମନ ନାହିଁ ଅଥଚ ସେଠା କଥା କାନରୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ମନ ହେଉ ନାହିଁ । ପୁରୁଣା ଘା'କୁ ଆସୁଛି ଆସୁଛି ରକ୍ତ ବୁହାଇବା ମନୋବୃତ୍ତି ନେଇ ମହଲ ଗଛକୁ ଆଉଟି ରହି ଦିଉଡୁ ସେ କୋଳାହଳ ଶୁଣିଗଲା । ରକ୍ତ ତାତି ଆସିଲା, ପୁଣି ଆସିଲା ରାତି, ପାଗଳ ଜହ୍ନ, ପାଗଳର ନିଶା ।

ଧାନ୍ତାମାନେ କରୁଣ ସ୍ଵରର ଗୀତ ଧରିଥାନ୍ତି, ତୁହାଇ ତୁହାଇ ଧାନ୍ତାମାନଙ୍କ ଉପରକୁ ଅଭିମାନର ବର୍ଷା ଛେଟି ଯାଉଥାନ୍ତି - “କାହିଁକି ତୁମେ ଚାଲିଗଲ ?”

ତୋଟା ଭିତରେ ଜହ୍ନ ଲୁହକାଳି ଖେଳୁଥିଲା, ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧିବା ‘ଆରୁ’ ଆଉ କାନରେ ପିନ୍ଧିବା ‘ଫଗୁ’ ନାଉ କେତେ ସୁନ୍ଦର ଛନ୍ଦରେ ତୁମେ ନାଚି ବୁଲୁଥିଲ, ଝମକି ଝମକି ତୁମର ହାତର ଚୁଡ଼ି ପଇଁଚ ବାଜୁଥିଲା କୁଆପଥର ଝଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦରେ, କୁକୁଡ଼ା ନ ଡାକୁଣୁ କାହିଁକି ତୁମେ ପକେଇଲ ? କି କୁହୁଡ଼ି ଘୋଟିଗଲା ତୁମକୁ, କି ବାୟା ଘୋଟିଲା ? ଗଛ ଉହାଡ଼ରୁ ‘ପିଓଟି’ ଚଢ଼େଇ କାନ୍ଦୁଛି, ‘ଅଝଟି’ ଚଢ଼େଇ କାନ୍ଦୁଛି । ସବୁ ଶୂନ୍ୟଶୂନ୍ୟ କରି ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲ, କାହିଁକି ତୁମେ ପକେଇଲ ?”*

* ଚିନି ଦାଣି ତୋଟାଟା ଆଜିଯାଁ ରିତୁ ଲାଁ ହୁଁ ଗାଜିଯାଁ ରିତୁ
 ଯେଉଁ ଫଗୁଯୋଡୁ ଯେଉଁ ଆରୁଯୋଡୁ ଲାହିଁ ଗାଜିଯାଁ ରିତୁ
 କୋୟୋବ୍‌ଶେ କୁପତେ ଟାଁ ଆଜିଯାଁ ରିତୁ, ଲାହିଁ ଆଜିଯାଁ ରିତୁ
 ଏହିଆଁ ଦୁହୋତା, ତା ଆଜିଯାଁ ରିତୁ ଲାହିଁ ଗାଜିଯାଁ ରିତୁ
 ଏହି ବାୟା ହୋତା,
 ପିଓଟି ଲାଡ଼ିତେ, ଅଣଟି ଲାଡ଼ିତେ, ଲାହିଁ ଗାଜିଯାଁ ରିତୁ
 ଚିନି ଦାଣି ତୋଟା, ଟାଁ ଆଜିଯାଁ ରିତୁ, ଲାହିଁ ଗାଜିଯାଁ ରିତୁ ।

ଦେହର ଭୋକର ଅଭିମାନ, ମନର ଛଳ, ଫମ୍ପା ହୃଦର କବିତା, ତା'ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କେବଳ ମଣିଷକୁ ପୁଣି ତେଜି ପୁଣି ଉଦ୍ଦେଶ ପଶୁପରି ଧାଇଁବାକୁ ଚାହୁଁବାକୁ ପିଟିବାକୁ । ଆକାଶରେ ପୂନେଇଁ ଜହ୍ନ ତଳକୁ ଢଳୁଛି, ବିଭିନ୍ନ ଘାରି ହୋଇ ହୋଇ ଆଗକୁ ଚାଲିଲା । ପୁଣ୍ୟକୁ ମନେ ମନେ ସେ ପରିତ୍ୟାଗ କଲା । ଅଳ୍ପ ମଦୁଆ ବିଚାରରେ ଅଭିମାନ ଗୋଲେଇ ସେ ଭାବିଗଲା, ପୁଣ୍ୟକୁ ଶେଷଥରକ ସେ ଗୋଟାଏ ସୁଯୋଗ ଦେଇଥିଲା, ପୁଣ୍ୟ ତାକୁ ଘେନିଲା ନାହିଁ, ସେ ତା'ର ଦୋଷ ନୁହେଁ, ସବୁ ଦୋଷ ସ୍ଵାର, ସବୁ ଦୋଷ ପୁଣ୍ୟର । ଏହିପରି ଆପଣାକୁ ଶୁଖେଇ ଶୁଖେଇ ମନ ବିରସ କରି ଆପଣାର ମରଦପଣିଆକୁ ଅପମାନ ଦେଇ ଦେଇ କେତେଦିନ ସେ ପଡ଼ି ରହିଥିବ ? ପୁଣ୍ୟ ଉପରେ ପ୍ରତିଶୋଧ ସେ ନେବ, ଅବଶ୍ୟ ନେବ, ଏହି ରାତିରେ । ଗୋଳମାଳିଆ ହୋଇ ଭାବିଭାବିକା ଚାଲୁ ଚାଲୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଯାମାନ୍ୟ ଖେଳା ବାଜି ସେ ଚମକିପଡ଼ିଲା, ଦେଖିଲା ବହୁତ ଦୂର ସେ ଚାଲିଆସିଛି, କନ୍ଧ ବସ୍ତି ସରିଛି, ଗାଁ ସରିଛି, ତମ ବାରିକର ବାରି ଭିତରେ ପଶି ସେ ଠିଆ ହେଲାଣି ଆସି ବାଳମୁଣ୍ଡା ତମର ଶୋଇଲା ଘର ଆଗରେ, ନୁଆଁଣିଆ ଚାଳର ଓଳି ମୁଣ୍ଡରେ ବାଜିଛି ।

ଭାବିଲା ଏଇ ଭଲ ଏଇ ଭଲ, ଆପଣାର ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାକୁ ଯାଇ ତମ ଘରେ ପଶିବା ଏକରକମ ଭଲ, ଜାତି କୁଳ ଆଭିଜାତ୍ୟ ସବୁ ବୁଡ଼େଇ ଦେଇ ସିଧା ଚାଲିଲା ତମ ଘର ଭିତରକୁ । ତମ ଘର ପାଣିମାଠିଆରୁ କି ପେଜହାଣ୍ଡିରୁ ତୁମେଇ ଦେଇ (ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ) ଟୋପିଏ ପିଇଦେଇ ଅ-ତମ ତମ ହୋଇଯାଏ । ତେଣିକି ତ ସବୁ ସହଜ ।

କିନ୍ତୁ ସେ ତମ ହେବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମିକ ଭାବେ ଗଢ଼ି ଆସୁଥିବା କନ୍ଧ କୁଳର ସାଓଁତାପଣିଆଁ ପରିବର୍ତ୍ତେ କେଉଁ ଛୋଟଲୋକ ଗାଁରେ ତମବାରିକ ହୋଇ ଗୋରୁ ଚରେଇବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ ।

ବିଚାର ନାହିଁ, ଚିନ୍ତା ନାହିଁ, ଉପରେ ଜହ୍ନ, ମନ ଭିତରେ ଉଦାମ ପାଶବିକତା, ତା'ର ହୋସ୍ ହେଲା ସେ ସୋନାଦେଇ ଘର ଦୁଆର ମୁହଁରେ, ଭିତରେ ହୁଏ ତ ସୋନାଦେଇ, ନିପାରଣ ସ୍ଵାମୀ ସହିତ ରହି କୁହୁଳି ଯାହାର ମନରେ ଜଳୁଛି କେଉଁ କେତେ କାଳର ଅମେଷା ଭୋକ । ସେଇଠି ସେ କାଠହୋଇ ଠିଆ ହେଲା, ମୁଣ୍ଡରେ ଠୁକର ବାଜିଲା ଯେ ବହୁତ ବାଟ ସେ ଚାଲିଆସିଛି । ମାକୁଆ ପବନରେ ଶୀତ କରିଆସୁଥାଏ । ଦୂରରୁ କାହାର ଖଣ୍ଡିକାଶ ପରି ଶୁଣାଗଲା । କିଏ ହୁଏତ ନାଚରୁ ଫେରୁଛି । ତା'ର ଭୟାନୁ ମନ ଚେତେଇ ଉଠିଲା ସେ ପାପ କରିବାକୁ ବସିଛି, ପରର ଜମି ପରର ସ୍ତ୍ରୀ, ଦୁହିଁକି ଆଖିଦେବା କନ୍ଧ ସମାଜରେ ପାପ । ଭାବିଲା, କେଉଁ ତୁମା (ପ୍ରେତ) ଏ ନିଛାଟିଆ ରାତିରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାକୁ ବାଟ କଢ଼େଇ ଆଣିଛି । ସବୁ ଭୁଲ୍ ମୂଳରୁ ଶେଷଯାକେ । ଖଣ୍ଡିକାଶର ଶବ୍ଦ ପାଖକୁ ପାଖ ଲାଗିଆସୁଥାଏ । ଧର୍ମର ସବୁଯାକ ଧାରଣା ଚେତେଇ ଦେଉଥାଏ ସେ-ହିଁ । କିଏ ଯଦି ଆସେ, କ'ଣ କହିବ ସେ ?

ପୁଣି ଖଣିକାଶ, ଦିଉଡୁ ସାଓଁଟା ସେଠୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ଚାଲିଗଲା । କ'ଣ କହିବ ? ଚେକୁ (ଇଂରେଜୀ ଚେକ) ଚେକୁ, - ଠିକ୍ ତାହାହିଁ । ତମଲୋକ ରାତିରେ ଘରେ ଅଛି କି ନାହିଁ କି କ'ଣ କରୁଛି ଜାଣିବାକୁ ଚେକୁ କରିବାକୁ ଆସିବା ଗାଁର ବଡ଼ମୁଣ୍ଡିଆ ପକ୍ଷରେ କିଛି ବଡ଼କଥା ନୁହେଁ ।

ବାଡ଼ି ଡେଇଁ ରାସ୍ତାରେ କିଛିଦୂର ଚାଲିଆସିଲା ବେଳକୁ ସେ ଦେଖିଲା, ଗାଁର ବେଙ୍ଗୁଣୀ ବୁଢ଼ୀ କାଶିକାଶିକା ଆସୁଛି । ବେକରେ ପଡ଼ିଛି ମୟାର ମାଳ, ବିକଟାଳ ଦିଶୁଛି । ମନକୁମନ ବକିବକିକା ବେଙ୍ଗୁଣୀ ଚାଲିଛି ନିଛାଟିଆ ବାଟରେ ଏତେ ରାତିରେ ।

ପୁନେଇଁ ରାତିରେ ନରକକାଳ ପରି ବୁଢ଼ୀ ବେଙ୍ଗୁଣୀର ବାଟଚଲା ଚଢ଼ତର ଫୁରୁଁ ସାଙ୍ଗେ ଖାପିପାରିଲା ନାହିଁ ଦିଉଡୁ ସାଓଁଟା ଆଖିରେ, - ଡରି ଡରି ସେ ପଛେଇ ରହିଲା । ଭାବିଲା, କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲା ବେଙ୍ଗୁଣୀ ? କେଉଁଠୁ ଆସିଲା ?

ପିଲାଦିନୁ ବୁଢ଼ୀକଥା ଭାବିଲାବେଳକୁ ସହଜରେ ଯେଉଁ ଶଙ୍କା ଆସୁଥିଲା, ସେହି ଶଙ୍କା ଆସିଲା, ତା'ର ମୂଳଦୁଆ ଏତିକି ବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ଯେ ବେଙ୍ଗୁଣୀ ଦେବତାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରେତମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶେ, ସେ ମଣିଷ ସତ, କିନ୍ତୁ ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ କରେ ।

ବେଙ୍ଗୁଣୀ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଚାଲି ନ ଥିବେ ନା ଭୂତ ପ୍ରେତ, ତାକୁ ଘରେ ପହଞ୍ଚେଇ ଦେଇ ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଗାଁର ବାଜା ଦୂରରୁ ଶୁଣୁଛି, ବାଟରେ କେହି ନାହିଁ, ଜହ୍ନ ଆଲୁଅରେ ଗଛ ଖୁଣ୍ଟ ଝିଲଝିଲ କରୁଛି. ଅନ୍ଧାର ଆଲୁଅର ସମାବେଶରେ କେତେପ୍ରକାର ରୂପ ଦିଶୁଛି କେତେଠି । ବଣର ଜନ୍ତୁ ପରି ଅନ୍ଧାର ଘୋଡ଼ି ହୋଇ ଶୋଇରହିଛି ଜହ୍ନ ଆଡୁକା ପର୍ବତ ସବୁ, ଏବଂ ଗାଁ ତଳର ଗୁଡ଼ିଆ, - ସେଠି ଜହ୍ନ ଆଲୁଅ ସତେକି ଚାରିଆଡୁ ନିଗିଡ଼ି ପଡ଼ି ଠୁଳ ହୋଇ ରହିଛି ପୋଖରୀରେ ପାଣିପରି ।

ିକୃତ ଭାବେ କାଶିକାଶିକା ଖେଳିଖେଳିକା ସିଧା ଦୂରରେ ବେଙ୍ଗୁଣୀବୁଢ଼ୀ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ଦିଉଡୁ ସାଓଁଟା ତାଟକା ହୋଇ ରହିଲା ।

ତା'ର ବଣର ମନରେ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଭୟର, ଭୟ ସରିଲେ ଖାଦ୍ୟର ତାହା ପରେ କାମ । ଭୟ ତା'ର ଗଡ଼େଇର ଉପକରଣ ନିଛାଟିଆ ବାଟରେ ବୁଢ଼ୀ ବେଙ୍ଗୁଣୀକୁ ଭେଟଣ; ଏଣିକି ଏକୁଟିଆ ଭରସିବାକୁ ସତ ବଳିଲା ନାହିଁ, ମନରେ ହଲରୁ ହଲରୁ ବଂଶପରମ୍ପରାର କୁଡ଼ କୁଡ଼ ଭୟର ବାଜାଣ୍ଡ, ଦିଉଡୁ ପୁଣି ଲେଉଟି ଆସିଲା, ବାରିକକୁ ଡାକି ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା, ନିଛାଟିଆ ବାଟରେ ସାହି ମୁଣ୍ଡିଆଳି ବଡ଼ ତେନ୍ତୁଳିଗଛ ତଳେ ତଳେ ଏକୁଟିଆ କେବେ ସେ ଯିବ ନାହିଁ ।

ପଛକୁ ଲେଉଟୁ ଲେଉଟୁ ପୁଣି ଦେଖିଲା ସେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦୃଶ୍ୟ । ବାରିକ ତମ ଘର ରାସ୍ତାର ମୋଡ଼ରୁ ଡେଜା ଡେଜା ଗୋଡ଼ ପକେଇ ଦୋହଲି ଦୋହଲି ଜଣେ କିଏ ମାଡ଼ି ଆସୁଛି - ସବୁ ସବୁ, ଡେଜା ଡେଜା, ମୁହଁଟା ଦିଶୁ ନାହିଁ, ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ, ସିଧା ଆଗକୁ ମାଡୁଛି ।

ଏତେବେଳାରେ ଏପରି ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବ ବୋଲି ସେ ଆଶା କରି ନ ଥିଲା, ବେଳୁଣୀ ହେଇ ଆଗରେ ଯାଇଛି, ହେଙ୍ଗାଳ ଛାଡୁଥିବା ରାତିର ବାଘ ପରି । ଆଧୁନୌତିକ ଡେଜା ‘କିଏ’ ପାଖକୁ ଚମକି ଆସୁଛି, ଦିଉଡୁ ଦେଖିଲା ଠିଆ ହୋଇ କିଛି ଲାଭ ନାହିଁ ।

ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଦୌଡ଼ିଲା ।

ଏଥର ପଛରୁ ଆସୁଥିବା ମୂର୍ଖିଆ ଠିକ୍ ତା’ର ପିଛା ନେଲା, ସେ ବି ଦୌଡ଼ିଲା; ବନ୍ଧି ଆଖପାଖ ହେଲାବେଳକୁ ପଛ ଜଣକ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ପାଟିକଲା, ‘ଚୋର-ଚୋର’ - କୁଆଡ଼ର ଗୋଟାଏ ଡିଅକୁଟା ଏଥର ପାଲି ଧରିଲା । ଏହି ଆୟୋଜନରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଠିଆ ହେଲା, ଝାଳ ମାରିଲା, କାରଣ ସେ ବୁଝିଥିଲା ପଛର ଜଣକ ବୃତ ନୁହେଁ ମଣିଷ, କେବଳ ମଣିଷ ବି ନୁହେଁ ସେ ତା’ର ଲେଖୁକକା ।

‘ଅନ୍ଧାରରେ କରପଟିଆ ସେ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ, ତା’ରି ମୁହଁ ପାଖେ ଗାଁ କୁକୁରମାନଙ୍କୁ ସତର୍କ କରି କରି ଲେଖୁକକା ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଗଲା । ଦିଉଡୁ ଭାବିଲା ସେ ପଚାରିବ, ପୁଣି ବିଚାରିଲା ବେଶି ଗୋଳିଆଘଣ୍ଟା କଲେ ସେ ନିଜେ ଧରା ପଡ଼ିଯିବ ।

କିଛି କହିପାରିଲା ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସନ୍ଦେହ ହେଲା, ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଏତେ ରାତିରେ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲା ?

II ଏକଚାଳିଶ II

ସେଇ ଚଇତ ପରବ ଲାଗିଥିଲା ବନ୍ଦିକାର ଗାଁରେ ।

ଗାଁରେ ବାହାରେ ଡିପରେ ଡାଲୁରେ ଫୁଲପିନ୍ଧା ତେଲ-ହଳଦୀମାଖା ଟୋକୀମାନଙ୍କର ଅହରଟ ନାଚ, ସବୁବେଳେ ଡାଉଁ ଡାଉଁ ବାଜା କାନ ଅତରା ପକେଇ ପକେଇକା । ଲୋହା (କମ୍ପାର) ଶାଳରେ ଭାରି ଭିଡ଼, ଓଡ଼ିଆ-ନଳି, ଝାମ୍ବୁଲି ନଳି, କେପୁ ନଳି ମରାମତ୍ ଲାଗିଛି, ଲୋହା ଲୁହାପଥରରୁ ଲୁହା ବାହାର କରୁଛି, ଗଡ଼ି ପକୋଉଛି ଚୁଆ ବନ୍ଧୁକ, ବର୍ଛା, ଲୁହାର ଗୁଳି ।

ସବୁଠି ଶିକାର ପାଇଁ ଆୟୋଜନ; କିଏ କାମୁଡ଼ା କନ୍ଧକୁରର ପଲ ପଲ ଛେକି ମେଣ୍ଟା ହୁରୁଡ଼େଇବା ଛଳରେ ଚଇତି ବେଷ୍ଟ ଅଭ୍ୟାସ କରୁଛି, କିଏ ଭୃଙ୍ଗରାଜ ଚଢ଼େଇ ହାତରେ ବସେଇ ଦେଖୁଛି ସତରେ କେମିତି ବଣ ଭିତରେ ଚିଲା ମାରି ମାରି ଆଖିପାଖେ ପକ୍ଷୀ ଫଡ଼ଫଡ଼ କରି କଜଳପାତୀ ପରି ଏଡ଼େଟିକିଏ ଚଢ଼େଇ ଭୃଙ୍ଗରାଜ ଜନ୍ମକୁ ପଦାକୁ ବାହାର କରେ, ବିଶେଷତଃ ବାଘକୁ । ବଣକୁ ଯାଇ ମାଦଳ ବଜେଇଲେ ବାଘମାମୁ ଅବଶ୍ୟ ବାହାରିବ । ଗୁଣି ଜାଣିଥିବା ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ସେମାନେ କ’ଣ ‘ପାତି ପକାନ୍ତି’, ତହିଁରେ ଜନ୍ମୁ ଛାକୁ ତାକି ହୋଇ ବାହାରିଆସେ ନ ମରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଗୁଳିଟୋଟରେ ମରିବା ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହେ, ଯେତେ ଗୁଳି ଫୁଟେଇ ଦେଲେ ବି ହରୁଡ଼ି ପଳାଏ ନାହିଁ । ବର୍ଷାଦିନେ

ଶୀତଦିନେ ଯେତେ ମଣିଷକୁ ବାଘ ଖାଇଛି, ଏହି ବଣ ଶୁଖିଲାଦିନେ ତା'ର ପ୍ରତିଶୋଧ । ତେଣୁ ଏତେ ଗୁଳି ବର୍ଷା ବନ୍ଧୁକ । ଜାଣିଥିବା ଲୋକେ ନୁହାର ଶରଫଳକ ଅଗରେ ବିଷ ଚଢ଼ୋଡ଼ଇଛି, ଚେରର ବିଷ, ସଡ଼ା ମାଂସର ବିଷ । ସବୁଠି ଲାଗିଛି ଶିକାର ଚର୍ଚ୍ଚା । କେହି କେହି ବଣ ଭିତରେ ହରିଣ ସମ୍ବର ମାରିବା ପାଇଁ ଖାରି ପକେଇ ଆସିଲେଣି । ଖାରି ବୋଲନ୍ତେ କୁଣ, ମୃତ, ଶୁଖୁଆ, ମେଥୁ, ରସୁଣ ଇତ୍ୟାଦିର ଘଷାତକଟା, ଅରାଧ୍ୟ ଜାଗାରେ, ଜନ୍ତୁ ସେଠି ଖାରି ଖାଇବାକୁ ଆସି ଜମିବେ । ଗାଁର ପିଲାମାନେ ଠେକୁଆଧରା ଜାଲ ଧରି ଗାଁ ତଳିଆ ବୁଦାମାନଙ୍କରେ କୌଶଳ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି, ରାତିରେ ଆଳୁଅ ଜାଳି ଘଷି ବଜେଇଲେ ଠେକୁଆ ଆସେ ।

ମଦ ଖାଇ ନ ମାତିଥିବା ମର୍ଦ୍ଦ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ । ବଣଭିତରୁ ଚୋରା ରକ୍ଷାମଦ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଆସିଛି, ସମସ୍ତେ ନିଶାରେ ଢୁକୁ ଢୁକୁ, ଖାଲି ଦୀର୍ଘ ବହୁତା, ନ ହେଲେ ଗୀତ ଲାଗିରହିଛି ସମସ୍ତିଙ୍କ ମୁହଁରେ ।

ସବୁଦିନେ ମାଂସ, ଗାଠୁ ଦୂରରେ ପଥର ଚଟାଣ ଉପରେ ବୁଡ଼ା ହଡ଼ାର ଶବକୁ ବେଢ଼ିବସି ଶାଗୁଣା ପରି ଲୋକେ ହତିଆରରେ ଖୁମ୍ବୁଛନ୍ତି, ମାଂସ ଆସୁଛି ।

ଚକ୍ରତର ଗୋଳମାଳ ଭିତରେ ବିଭାଘରର ଚିନ୍ତା, ପୁରୁଲିର ଚିନ୍ତା, ବାଜା ତାଳରେ ଛପିଛପିକା ଆସି ପୁଣି ପଛକୁ ଘୁଞ୍ଚିଯାଏ, ହାର୍ଗୁଣା ସାଓଁତା କାମରେ ମନଦିଏ । କାରଣ ଚକ୍ରତ ଘରକରଣାର ଦିନ ନୁହେଁ, ଘର ଉଜୁଡ଼ା ଗୋଷାଗତ ଆନନ୍ଦର ଦିନ । ଗାଁର ସେ ମୁଣ୍ଡିଆଳ, ବୟସରେ ବଡ଼ ହେଉ, ସାନ ହେଉ, ଦାଢ଼ିମୁଛ ପାଟିଥିବା ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋକେ ତୁଙ୍ଗାକୁ ହେଲେ ଆସି ତା'ର ପରାମର୍ଶ ନେଇ ଯାଆନ୍ତି । ସେ ଅନୁଭବ କରେ ଯେ ସବୁଥିରେ ସେ । କେତେବେଳେ ଦଉଡ଼ି ଖଟରେ ବସି ଯେତେବେଳେ ସେ ମୁହଁରେ ବିଶ୍ରାମ କରୁଥାଏ, ମଦ ପିଇ ହୋ-ହା କରି ଗାଁ ଭାଇମାନେ ମାଡ଼ିଆସନ୍ତି, ଖଟ ସହିତ ତାକୁ କାନ୍ଧରେ ଉଠେଇ ନେଇ ପାଟି ଚହଳ କରି 'ବାଇଲେ ବାଇଲେ' ଘୋଷା ଧରି ନାଟିନାଟିକା ଚାଲିଯାଆନ୍ତି ନାଟମଣ୍ଡପ ପାଖକୁ ।

ଚିକ୍କାର ପଡ଼େ, 'ସାଓଁତା, ସାଓଁତା, ଆମର ଭେଣ୍ଡିଆ ସାଓଁତା' । ଆଉ କେତେବେଳେ ନାହୁଣି ଟୋକାମାନେ ବେଢ଼ିଯାଇ ତାକୁ ଫୁଲ ପୋପାଡ଼ନ୍ତି, ଚାହିଟାପରା ଲଗେଇ ଜବରଦସ୍ତି ତାକୁ ନଚାନ୍ତି । ତା'ରି ଗାଁ ଭିତରଦେଇ ଦଳ ହୋଇ ପରଗାଁର ଝିଅମାନେ ଗୀତ ବୋଲି ବୋଲି ଚକ୍ରତର ରଞ୍ଜିଣୀ ସୁଅରେ ବୋହି ଚାଲିଯାଆନ୍ତି, ବଡ଼ ଶଙ୍କାର, ନିଶାର ଖାଲକଣା, କନାପାଡ଼ି, ଦାମନଗଣ୍ଡା, କାର୍ଲ, କେତେ ଗାଁର କନ୍ଧୁଣୀ ଝିଅ, ପରଜୁଣୀ, ତମୁଣୀ । ଜାତିଜାତିକେ ଅଲଗା ଅଲଗା ଦଳ, ଆପଣା ଜାତି ଲୋକ ପାଇଲେ ଭାରି ଧୁମ୍‌ଧାମ୍ ଲାଗେ, ସେମାନଙ୍କର ପୂର୍ବ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ, ହଁ ବୋଇଲେ ହଁ, ନାହିଁ ବୋଇଲେ ନାହିଁ, ସବୁକଥା ଧାଂଡ଼ାର ଇଚ୍ଛା, ମନହେଲେ ଖେଳିବ, ନ ହେଲେ କହିବ ନିରୁ ନିରୁ, କୁ'ଇ-କୁ'ଇ, ଆମର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ ।

ଦେଶ ଗୋଟାକର ମିଳାମିଶାର ଆନନ୍ଦ, ସବୁ କେବଳ ଭୋଗ ପାଇଁ, ମନ କରତି ହେଲାପରି ବିରହ ଗୁମାନରେ ବସିବାକୁ ସୁଯୋଗ ନାହିଁ କି ସମୟ ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ହିକୋକା ହାର୍ଗୁଣା ସାଓଁତା ଚଳତ ପରବରେ ମାତି ସୁଦ୍ଧା ଆପଣା ମାମୁଘରକୁ ଯିବାବାଟର ନାରଣପାଟଣା ତଳମାଳର ନୂଆ ସତ୍ୟତା କଥା ଭୁଲିପାରେ ନାହିଁ, ମନେ ମନେ ସାତ ପାଞ୍ଚ କରି ବସେ ଚଳତର ଧୂମଧାମ୍ ସରିଗଲେ ସେ ଖଣ୍ଡେ ଶଗଡ଼ କରିବ, ଲୁହା କରେଇରେ କେମିତି ଗୁଡ଼ ତିଆରି ହୁଏ ସେ ବିଷୟରେ ଯଦୁ ନେବ । ତା'ର ଉଚ୍ଛ୍ଵାସରେ ପ୍ରଗତିବାଦରେ ତା'ର ଦଳର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କନ୍ଧମାନଙ୍କଠାରୁ ଆପେ ଆପେ ସେ ଉପରକୁ ଟେକି ହୋଇଯାଏ, ପିଲା ବୟସରେ ସାଙ୍ଗସୁଖର ଖେଳ ମଜଲିସ୍ ଭିତରେ ତା'ର ମନର ଘରକରଣା ସ୍ଵଭାବ ଦୃଢ଼ିଯାଏ ନାହିଁ ଗୋରୁପଲଙ୍କୁ ପରବର ପେଟପୁରା ଖାଦି ଖୋଇ ବସିଲାବେଳେ ନିରେଷ୍ଟ ନିରେଷ୍ଟ ସେ ଭାବି ହୁଏ କେଉଁ ଯୋଡ଼ିଏ ବଳଦ ସେ ବାନ୍ଧିବ ତା'ର ଶଗଡ଼ ଟାଣିବାକୁ ଏବଂ ବେଳକାଳକେ ଗୋଟାଏ ବେମାର ପଡ଼ିଗଲେ କେଉଁ ଗୋଟାକୁ ସେ ରଖୁଥିବ ବଦଳିଆ ପାଳିଆ କରି । ଏହି ହିସାବରେ କନ୍ଧର ସାଧାରଣ ବିବେଚନାର ନିକିତି ଝୁଲେଇ ମନେ ମନେ ସେ କଳିନିଏ କାହାକୁ ସେ ଘରକୁ ଆଣିବ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ କରି, ତା'ର ବଳ ଦରକାର, ସହିଷ୍ଟତା ଦରକାର, ସେ ପରିଶ୍ରମୀ ହୋଇଥିବ, ବୁଦ୍ଧିମତୀ ହୋଇଥିବ ସାଧାରଣ ପ୍ରକାର, ସେ ତା' ଲାଖୁରହିଥିବ ମଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ସନ୍ତାନର ମା' ହେବାକୁ ଗୌରବ ମଣିବ, ହାର୍ଗୁଣା ପରି ସ୍ତ୍ରୀର ବି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରହିଥିବ ନୂଆ ସତ୍ୟତାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିସର ଭିତରେ ଘରକରଣାରେ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିବାକୁ ।

ଏତିକି ବିବେଚନା ଫଳରେ ଚଳତ ପରବ ଭିତରେ ବି ସେ ଘରଣୀ ଆଣିବା କଥା ଭାବେ, ସେହି ସମ୍ପର୍କରେ ଆସେ ପୁରୁଲିର ଚିନ୍ତା, କେବଳ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର ଚିନ୍ତା ବିଷୟରେ ନୁହେଁ, ଭୋଗରେ ସେ ଅନନ୍ୟସ୍ତ ନୁହେଁ, ସ୍ତ୍ରୀର ଚିନ୍ତା ହିସାବରେ ।

ମିଶିଆପାୟୁ ଛାଡ଼ି ଆସିଲା ପରେ, ଟିଙ୍ଗୁ, ବିଙ୍ଗୁ, ସୋଭେନା କେହି ବାଟର ଧୂଳିକୁ ସ୍ମରଣରେ ବି ଉଠାଇ ନାହାନ୍ତି, ଅବସୋସ ଆସିଥିଲା ଶବ୍ଦକୁ କନ୍ଧର । ସେ ବୁଢ଼ାଲୋକ, ବୁଢ଼ା ସରକୁ ସାଓଁତାର ଅଭାବର ଆଘାତ ନେଇ ଫେରିଆସିଥିଲା, ତା'ର ବଡ଼ ଆଶା ଥିଲା ହୁଏତ ଏହି ଦେଖାରେ ପୁରୁଲି ଓ ହାର୍ଗୁଣା ଭିତରେ କିଛି ଗୋଟାଏ ଘଟିବ, କୌଣସି ଘଟନା ଘଟିଲା ନାହିଁ । ଶବ୍ଦକୁ କନ୍ଧ ଟିଙ୍ଗା ଲୋକ ସତ, ବାହାରଟା ତା'ର ସେତେ କଅଁଳ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ାଲୋକ ହାତକୁ ଦି'ହାତ ଖଞ୍ଜି ଦେଖିବାକୁ ସୁଖ ପାଆନ୍ତି ଏବଂ ମନ ଭିତରେ ଶବ୍ଦକୁ କନ୍ଧର, କେବଳ ଗୋଷ୍ଠୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ସକାଶେ ସ୍ନେହ ଏବଂ ଶୁଭେଚ୍ଛା । ଦୀର୍ଘଶ୍ଵାସ ପକେଇ ଶବ୍ଦକୁ କନ୍ଧ ଭାବିଲା, ଯାହା କଥା ଥିଲା ଦୁଇ ଗାଁର ଦୁଇ ସାଓଁତାଘର ବିବାହର କୁସୁମଗଣ୍ଡିରେ ବନ୍ଧା ପଡ଼ିବେ ତା'ର ଆଶା ଦୂରକୁ ଦୂରକୁ ଘୁଞ୍ଚିଯାଇଛି ।

ସେହି ଶବ୍ଦକୁ କଷ୍ଟ ହାର୍ଗୁଣାକୁ ମନେ ପକାଇଦିଏ ମିଶିଆପାୟର ପୁରୁଲି କଥା ।

“ଚୈତ ପରବ ତ ଲାଗିଲା ସାଓଁତା, ତାଲ ଏ ସାଲେ ଯିବା ମିଶିଆପାୟ, ନା କ’ଣ କହୁଛୁ ?”

“ହେଉ ଏବେ ପରା ବେଜୁଣୀ ନଚେଇ ଯାଇଥିଲେ -”, - ହାର୍ଗୁଣା କହିଲା ।

“ସେ ତ ଭିନ କାମ, ଏ ଭିନ କାମ, ତାଲନା ଥରେ ଯିବା, ତୁମେ ଭେଣ୍ଡିଆମାନେ ସିନା ଆଗୁଆଳି ହୋଇ ବାହାରନ୍ତ, କୁଆଡ଼େ ଯିବା ନ ଯିବାରେ ଆମ ବୁଢ଼ାଲୋକଙ୍କର କ’ଣ ଥାଏ ?-”

ନାନାପ୍ରକାର ବାଁରେଇ ହୁଏ ସେ, କିନ୍ତୁ ହାର୍ଗୁଣା ସହଜରେ ଧରାଦେବା ପିଲା ନୁହେଁ । ଆପଣାର ଅଭିମାନରେ ସେ ଟିକପରି ଘୁଲେ, ଭାବେ - ଏତେ ତା’ର କାମ, କୌଣସି ଧାନ୍ତାର ମନତୋଷ କରିବାକୁ ବେଲିଛେଲି ହେବାକୁ ତା’ର ମୋଟେ ସମୟ ନାହିଁ ।

ସବୁକଥା ଭାବି ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ବିଛା କାମୁଡ଼ିଲେ ଏତେ ନାଚ ଏତେ ଧାନ୍ତା ଗହଣରେ ସୁଜା ହାର୍ଗୁଣା ଉଦାସ ହୋଇଯାଏ, ଏସବୁ କିଛି ତାକୁ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ, ଭାବେ ସବୁ ସ୍ତ୍ରୀ ସମାନ, ଏକାପରି ନିର୍ବୋଧ, ଏକାପରି ହିସାବା, ସ୍ୱାର୍ଥପର ଆଉ ନିଷ୍ଠୁର, ତା’ ଅପେକ୍ଷା ତା’ର ଶଗଡ଼ଟିକୁ ସେ କଳ୍ପନା କରେ, ତା’ର ଆସନ୍ତା ବଣିଜ ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ପାହାଚ ସେ ।

ଶଗଡ଼ - ତାଷ - ବ୍ୟବସାୟ ବେପାର - । ସେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବ, ହୁଏତ ଏହାପରେ କେବେ ରାସ୍ତା ଆସିବ । କୋଠା ଗଢ଼ାହେବ, ବେପାର ପାଇଁ ବଜାର ଭଲ ହେବ, - ସେତେବେଳ ପାଇଁ ସେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥାଏ; ବଡ଼ ଘର, ଧାନ, ମାଣ୍ଡିଆର କୋଟୁ, - କାନରେ କୁଣ୍ଡଳ, ମୁଣ୍ଡରେ ଠେକା, ଦେହରେ କୋର୍ କାମିଜ । ଅଣ୍ଟାରେ ଲମ୍ବ ଲାଞ୍ଜିଆ ରଙ୍ଗ କୌପୁନି ସାହୁକାର ବୃତ୍ତି, ଟଙ୍କା, ବେକରେ ସୁନାହାର । ଘରେ ହୁଏତ ସେଇଥିରୁ ଗୋଟାଏ ଆଳୁଅ ଯାହାକୁ ସେ ଦେଶର ଲୋକେ ଦୋକାନରେ ଝୁଲେଇ ରଖନ୍ତି, ଦୂରରୁ ଦିଶେ ସଫା ଚାରାପରି ।

ବାକି ସବୁକୁ ସେ ହସରେ ଉଡ଼େଇ ଦିଏ, ଭାବି ଭାବି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ନଷ୍ଟ କରେ ନାହିଁ । ଏହି ତାଲିକାରେ ସ୍ତ୍ରୀଜାତି । ଯେ ଆଗେଇ ଆସିବ ଆସୁ, ନିଜେ ପାଛୋଟିବାକୁ ଯିବା ତା’ର ଚରିତ୍ରର ବିରୋଧୀ ।

॥ ବୟାଳିଶ ॥

ଚୈତ୍ରର ବଣକୁ ସାନ୍ତୁନା ଦେଇ ଦେଇ ଅଣେ ବଣେ ଲମ୍ବିଚାଲିଛି ଚୈତ୍ରର ବାଟ, ତା’ର ଥିଲା ଆଜି ନାହିଁ, ଯା’ର ନ ଥିଲା ଆଜି ପୁରିଛି, ଦୁହେଁ ମିଶିଯାଇ ପୁଣି ସେହି ଚେତନାର ଗହଳି ବଣ, ଗଛର ବଣ ପାତଳ ହୋଇଛି, ମଣିଷର ବଣ ବଢ଼ିଛି ।

ସେହି ସରୁ ସରୁ ଗୋଡ଼ଦଳା ଚଲାବାଟ, ଲାଜ ସୁରୁସୁରୁ, ଭୟ ଥୁରୁଥୁରୁ, ଆରିଜାତ୍ୟର ପିରଳ ଛାତି ଉପରେ ଝକଝକେଇ ସେ କେବେ ଇତିହାସ ତିଆରି କରିବାର ଦମ୍ଭ ଦେଖାଇ ପୃଥିବୀ ଆଗରେ ଗଫା ବଖାଣି ନାହିଁ, ଆଜି ତା'ର ଶିରାଏ ଶିରାଏ ମଣିଷ ଖୁନ୍‌ଖୁନ୍‌, ତା'ର ବାଙ୍କେ ବାଙ୍କେ ସର୍ଜନର ଅପୂର୍ବ ସରାଗ, ସେଠି କୋଳାହଳ ସେଠି ଆନନ୍ଦ ସେଠି ରଙ୍ଗ । ପଞ୍ଜାପଞ୍ଜା ଆସନ୍ତି ପଞ୍ଜାପଞ୍ଜା ଯାଆନ୍ତି ସେହି ଆପଣା-କୁଳା ସରୁ ବାଟରେ । ପର୍ବତର ଅଛି ସହି, ଘାଟି ଚିକ୍କାର ପାହାଚେ ପାହାଚେ, ପତ୍ତଳଗାର ସୁଡ଼ଙ୍ଗର ତଳେ ତଳେ ଚହଟି ବୁଲନ୍ତି ଅଗଣିତ ମଣିଷ, ବାଟର ବରଗଛ ମୂଳେ ମେଳା ବସେ, ଖାଲରେ ଶିକାର, ପଥୁରିଆ ଝୋଲାକୁଳର ସାନ ସାନ ଗୁମ୍ଫାରେ ଶିଉଳିର ଶେଯ ଉପରେ ଯେଉଁଠି ଝୋଲାର ଛଳଛଳରେ ଚେତନାର ଉଦ୍‌ବେଶ ହୁଏ, ସେଠି ବଣର ମାୟାଜାଲର ତଳେ ତଳେ ଟୋକାଟୋକା ବସିପଡ଼ନ୍ତି, ସୁଲୁସୁଲିଆ କୁରୁହେଇ ବାସ୍ନାରେ ।

ଭିନ ଭିନ ଜାତି, ମଣିଷର ବିକାଶର କ୍ରମ ମଝିରେ କେଉଁ ଫାଙ୍କରେ ପକେଇ ଆସି ବଣର ପଣତ ତଳେ ଆଶ୍ରା ନେଇଥିଲେ କେବେ ସେ, ଆଜି ସେମାନେ ଆନନ୍ଦର ପୂଜକ, ଚୈତ୍ରର ବାଟେ ବାଟେ ଆନନ୍ଦ ଲାଗିଛି । କେତେ ଉପାୟ ସେଠି, କେତେ ଗିଆଣ, କେତେ ଆଶା । ଭଙ୍ଗା ମଦହାଣ୍ଡି, ଛିଣ୍ଡା ଫୁଲ, ଖସି ପଡ଼ିଥିବା ଛିଣ୍ଡା କନା, ଅଜସ୍ର ପାଦର ଧୂଳି, ଏହି ସେ ବାଟର ଭୂଷଣ, ବାଟର କାହାଣୀ । କିନ୍ତୁ ସେଠି ଚିତ୍ରର ଝଲକ ଏକା ହେଲେ ବି ଫଳକ ଏକା ନୁହେଁ, ତେଣୁ ସେଠି ବିଭିନ୍ନ ଛବି, ଆଲୁଅ କେବଳ ଏକ ।

ଚଇତ୍ ପରବ । ବିଭିନ୍ନ ଛବି, ଜଣେ ଜଣେ ପ୍ରକାରେ ପ୍ରକାରେ, ଦଳେ ଦଳେ ପ୍ରକାରେ ପ୍ରକାରେ, ଦୂର ଦେଶରୁ ସାହୁକାରର ଗୋଟିପଲ ଛୁଟିରେ ଫେରୁଛନ୍ତି, ହୁଙ୍ଗୁହୁଙ୍ଗା ବଜେଇ ରଡ଼ି କିଲିକିଲା ଛାଡ଼ି ଫେରୁଛନ୍ତି ଉତ୍କଳସନ୍ତାନ, କଳକବ୍‌ଜା ଦେଶର ଚାକିରି ଗାଁରୁ, ସାହାବର ତା' ବଗିଚାରୁ କାହିଁ କେଉଁ ସୁଦୂର ଆସାମରୁ - ଖୁବ୍ ଅଛ । ପଞ୍ଜାଏ ଫେରୁଛନ୍ତି ଶିକାର ମାରି, ନିବିଡ଼ ବଣରୁ, ମଲା ଜହ୍ନ ଦେହରେ ମାଳ ମାଳ ଫୁଲ ଟାଙ୍ଗି କୋକେଇରେ ବୋହି ନାତି ନାତି ଫେରୁଛନ୍ତି । ଦଳେ ଖାଲିହାତରେ, ମୁଣ୍ଡକୁ ତଳକୁ ଯୋଡ଼ି । ଦଳେ ବୀରବେଶରେ ଛାତି ଫୁଲେଇ ଚାଲିଛନ୍ତି ଶିକାର କରି ସତେକି ପର୍ବତ ଓପାଡ଼ିବେ । ଗୀତ ମାରିମାରିକା ଜାତି ଜାତିର ଧାଂଡ଼ାପଲ । ଅନୁସରଣୀଆଁ ଧାଂଡ଼ା ଦଳ । ଅସଂଖ୍ୟ ଲୋକ କୁଣିଆଁଘର ଚାଲିଛନ୍ତି, ଆହୁରି ଅସଂଖ୍ୟ କନିଆଁ ଆଣି । ନୂଆ ବୋହୂ ଶାଶୁଘର ଯାଉଛି, ଅଛି ଅଛି ଫେରିପଡ଼ି ମା'ର କାନି ଧରି ଓଟାରି କହୁଛି ଯିବି ନାହିଁ ଯିବି ନାହିଁ । କିଏ ଗୋଟିଏ 'କନିଆ' କାଖେ ନେଇ ପକୋଉଛି, ଏହି ତା'ର 'ଉଦୁଲିଆ' ବିଜା । ସେହିପରି କଥା ଅନୁସାରେ 'କନିଆ'ର ସଙ୍ଗିନୀମାନେ ତାକୁ ଘେରିଯାଇ ଗୋଗୋଛ ବାଡ଼ିଆ ବାଡ଼ୋଉଛନ୍ତି । ସେ ସହୁଛି । ଉଞ୍ଚରେ ଥାଇ କନିଆ ହସୁଛି ।

ଏହି ବାୟା ଚଇତର ମଠୁଆଣି ବାଟରେ ଯେଉଁଠି ଚାଲିଗଲା ଲୋକ ରହିରହିକା ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଉଣି ଉଣି କାନ ପାରି ଯାଏ, ଏହି ବାଟରେ ଆସୁଥାନ୍ତି ମାଡ଼ି ଦୁଇଟି ଲୋକ,

ଗୋଟିଏ ବୁଢ଼ୀ ଗୋଟିଏ ଟୋକୀ । ବେଳ ଥାଏ, ବନ୍ଦିକାର ପାଖ ହେଲାଣି ଏଇ ଘାଟିଖଣ୍ଡିକ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଲେ ତେଣିକି । ଛାଇ ଲେଉଟାଣିରେ ତଳୁ ଉପରକୁ ।

ଦହିଖୁଆ ପରି ଆଂଶଆଂଶିଆ ପର୍ବତ ଉପରେ ଦିନ ପଛୁଆଣିର ଆଳୁଅର ଖେଳ, ବୁଢ଼ୀ ପଛେଇ ପଛେଇ ଦେଖୁଥାଏ, ଆଖି ଉପରେ ହାତଭରା ଦେଇ ଅପେକ୍ଷା କରି ଯାଉଥାଏ । ଟୋକୀର ଆଖି ଆଗକୁ କରକୁ, ଯେଉଁଠି ହସାହସି ହୋଇ ଅନେଇଦେଇ ଟାପରା ମାରିଦେଇ ଲୋକେ ପଲେଇ ଯାଉଥାନ୍ତି, ସେ ଆପଣାର ସୁନ୍ଦରପଣରେ ଆପେ ମନ ଫୁଲେଇ ବାଟ ଚାଲିଥାଏ, ତା'ର ଅବସୋସ ତା' ପାଇଁ କେହି ଅଟକି ରହୁ ନାହିଁ, କେହି ତା' ପ୍ରତି ନିରେଶ୍ୱ ଅନେଇ ବାଟ ଭୁଲିହେଉ ନାହିଁ ।

ଦେହ ଉପରେ ଯୌବନ ହାତ ବୁଲେଇଦେଇ ଯାଇଛି, ତାହା ଉପରେ ପରିପାଟୀ କରିଛି ମଣିଷର ହାତ । ପିନ୍ଧିଛି ରଙ୍ଗିଣୀ ଶାଢ଼ି ଚଉଦ ହାତ ଲମ୍ବ, ଶାଢ଼ିର ଫେର ତଳେ କୁଞ୍ଚ କୁଞ୍ଚ ହୋଇଛି, ଉପରେ କେବଳ ଗୋଛାଏଁ ରଙ୍ଗିଣୀ ପଇତା ପରି ଖୋଲା ଦେହରେ ଅଣ୍ଟାରୁ ବେକଯାଏ ସେ ଶୋଇରହିଛି । ମୁଣ୍ଡରେ ଦକ୍ଷିଣୀ ଖୋଷା, ସେଥିରେ ଜାତି ଜାତି କିଆପୁଲ । ପାଦରେ ଧୂଳି ସଙ୍ଗେ ନାଲି ଅଳତା, ମିଶିଯାଇଛି । ବର୍ଷ ମଧୁରିଆ ଗୋରା, କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ହଳଦୀ ଓ ଜଡ଼ାତେଲର ପୁଟ ଦିଆହୋଇ ଆହୁରି ଜିକି ଜିକି କରିଛି । ଗଠନ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟବାନ୍ । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ଗୋଟାଏ ପାଖେ, ଆର ପାଖେ ତା'ର ମୁହଁଟି, ଯେଉଁ ମୁହଁ ଥରେ ଦେଖୁଥିଲେ ଉପର ଆଖିରୁ ମନଗହାରକୁ ଗଡ଼ିପଡ଼ି ରାତିର ସ୍ୱପ୍ନରେ ଉଠି । ଯେତେବେଳେ କାଳିଜହ୍ନର ହାଲୁକା ଆଳୁଅରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦିଶୁଥାଏ ମଣିଷ ଖାଲି ଗହୀର ଝୋଲା ଭିତରେ ହରିଣ ମାରି ଚାଲିଛି, ଗୋଜିଆ ପର୍ବତ ଉପରେ ଚଢ଼ି ତଳର ଖାଲ ଆଡ଼କୁ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଓହ୍ଲାଇଛି, କେବଳ ବଣର ଦୃଶ୍ୟ ।

ଫୁଲପିନ୍ଧା ଖୋଷା ଉପରେ ବୁକୁଳି ବୋହି ବୁଢ଼ୀ ଆଗେ ଆଗେ ଝିଅଟି ଚାଲିଥାଏ, ବୁଢ଼ୀ ଯେପରିକି ତା'ର ପିଠି ଆଡ଼ର ଜଗୁଆଳ । ଦେହରୁ କଳାପାଣି ବୋହିପଡୁଛି, ପିନ୍ଧିଛି ମୋଟା ମଇଳା ତେଲେଙ୍ଗା ଲୁଗା, ମୁହଁରେ ଜଳନ୍ତା ଶୁଠା (ପିକା), ହାତୁଆ ଗାଲର ପମ୍ପା ଖାଲ ସତେକି କର୍କଶ କୁଟିକତାର ଢଳେଇ ପାଇଁ ଛାଞ୍ଚ । ତା'ର ହାତ କଟଟିରେ ମୋଟା ଚଉଖୁଣ୍ଟ ପିଟା ପିତ୍ତଳର ବାଲା, ସେ ବି ତା'ର ସାଧାରଣ କଠିନତା ସଙ୍ଗେ ମିଶିଯାଉଥାଏ । ତା'ର ବଡ଼ ବଡ଼ ପାଦ, ଶିରମୋଡ଼ା ଗୋଡ଼ର ମାଂସପେଣୀ । ସବୁ ସେହିପରି, ଦେଖିଲେ ଲାଗେ ଠିକ୍ ଯେପରି କେହି ଜଣେ ଶୁଖୁଆବିକାଳି ।

ଲୋକେ ଦେଖି ଭାବନ୍ତି, ତେଲଙ୍ଗା ବେପାରୀ ହୁଏତ ଏମାନେ, ଏହିପରି ଧୂଆଁପତ୍ର ବିକିବାକୁ ନ ହେଲେ ଶୁଖୁଆ ବିକିବାକୁ ଦଶକୋଶ ପନ୍ଦରକୋଶ ବାଟ ପର୍ବତଦେଶରେ ଚାଲି ଚାଲି ବୁଲନ୍ତି ହାଟକୁ ହାଟ, କେହି ତାଙ୍କୁ ଅନାଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏ ଦୁଇଜଣ, ଏମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଖାଲି ପସରା ନାହିଁ, ଏମାନଙ୍କର ଦଳ ନାହିଁ । ସବୁଠୁ ବିଚିତ୍ର ଏମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟରେ ଅବିରଳ ବୋହୂଥିବା ତେଲେଗୁ ଭାଷାର ଶବ୍ଦ-ବାହୁଲ୍ୟ ନାହିଁ । ବାଟ ଯହୁଁ କଟିଯାଏ

ବୁଢ଼ୀର କଠିନତା ଉପରେ ପଡ଼େ ଉଦାସର ଛାଇ, ଚିହ୍ନିଲା ଚିହ୍ନିଲା ପରି ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନେଇଁନେଇ ସେ ସବୁ ଠଉରେଇ ଯାଏ, ଟୋକା ବିରକ୍ତ ହୁଏ, ଏପରି ଘାଟି ଉପରେ ଚଢ଼ି ବୁଲିବାକୁ ତା'ର ଦେହର ତିଆରି ନୁହେଁ, ତା'ର ଚେହେରା ଓ ବେଶବିନ୍ୟାସ ଦରକାର ଅନ୍ୟ କାମ ପାଇଁ । କାହାରିଠୁ ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣିବା କିମ୍ବା ସ୍ତୁତି ଶୁଣିବା ତା'ର ଅଭ୍ୟାସ, ତା' ପାଖରେ ସମସ୍ତେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇବେ ଏ ମଧ୍ୟ ତା'ର ଅଭ୍ୟାସ, - ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇବେ - କାହାକୁ ଟେକିବ କାହାକୁ କଟିବ ସେ ନିଶାପ ତା'ର ଭୁଲତାର ଭଙ୍ଗୀରେ ଓଠର ବିଭିନ୍ନ ବାଙ୍କରେ କେତେ ତ ଚାଲିଛନ୍ତି, ଅସନା ଅପୋଛା ଅଧାଲଙ୍ଗଳା ବଣର ପୁଅ, ଖାଲି ନଥ ନଥ ଚାଲି, ହସାହସି କେବଳ ନିଜ ଭିତରେ । ତା'ର ମନ ଘୋଳି ହେଉଥିଲା ।

ତା'ର ଈର୍ଷା କୁହୁଲେଇଦେଇ ବାଟେ ବାଟେ ସେମାନେ ଚାଲିଯାନ୍ତି, ବଣଦେଶର ଧାନ୍ଡା ଧାନ୍ଡା । ଆପଣାର ତଳଦେଶର ଚହଟ ଚିକ୍‌କଣ ତଳେ ତଳେ ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ତାଳ ମନର ଚପଳ କଥା ଭେଦେ, ଥରାଏ, ଏ ଝିଅଟି ସେ ବି ଭାବେ ଏମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପାଦ ମିଳେଇ ପୁଣି ବଣୁଆଁ ହୋଇ ସେ ଚାଲିଯିବ, କିନ୍ତୁ ପରିସ୍ଥିତି ବାଧେ । ଉଞ୍ଚ ପାହାଡ଼, ଛାଇ ବଢ଼ିଲେ ଏହି ଚଉତ ମାସରେ ସୁଦ୍ଧା ଘାଟି ଟିକ୍ତା ଉପରେ ଶୀତୁଆ ପବନ ମଞ୍ଜି ଥରାଇ ଯାଏ, ସହର ନାହିଁ, ବଡ଼ ବସ୍ତି ନାହିଁ, ଯେଉଁଠି ଦେଖିଲେ ଖାଲି ଭୀଷଣ ପାହାଡ଼, ଆଖି ଆଗରେ ବଢ଼ି ବଢ଼ିଯାଏ, ଦୃଷ୍ଟି ସହିତ ପ୍ରାଣଟାକୁ ବି ଶୋଷିନେବାକୁ ଚାହେଁ ଖାଲି ଗିଳିପକେଇଲା ପରି ।

“ଓଃ ଆଉ କେତେଦୂର ଅଛି ମା’ ?” ଝିଅଟି କହିଲା ।

କଠିନ ମୁହଁ ଉପରେ କଅଁଳ ସହାନୁଭୂତି ଖେଳେଇ, ପଥର ଉପରେ ସଞ୍ଜର ଛାଇ ପରି ମଜିନ ହୋଇ ବୁଢ଼ୀ କହିଲା, “ବଡ଼ କଷ୍ଟ ପାଇଲୁ ମା’, ନୁହେଁ ? ପାଞ୍ଚ ଦିନ, ପାଞ୍ଚ ରାତି କମ୍ ନୁହେଁ ତ ? ତେବେ ଏଇ ଶେଷ, ଆଉ ଟିକକୁ ଆମର ଘର । ଘର ଆଉ କେଉଁଠୁ ପାଇବା ମା’, ଘର ନୁହେଁ ତ ଆମର ଗାଁ -”

“ପାଖ ହେଲାଣି, ଟିକିଏ ବସିବା ?”

“ବସିବୁ ଯଦି ବସ ଟିକିଏ, ଆହା ଏତେ ଚାଲି ଚାଲି - । ଉଛୁର ହେଲେ ଫେର ଦେଖୁ ପୁଣି ଗାଁ ପାଖ ହେଲେ କ’ଣ ହେଲା ବଣର ଢଙ୍ଗକୁ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ ତ -”

“ବଣର ଢଙ୍ଗ” ଝିଅଟି ହସିଲା, “ଖାଇବାର ଥିଲେ ପ୍ରାଣ ପାଇ ଏତେଦୂର ଆସିଥାନ୍ତେ ଆମେ ମା’ ? କି ଦେଶ ଲୋ ମା’ - କି ବାଟ - ଆମକୁ ମରଣ ନାହିଁ ବୋଲି ସିନା ମା’ !”

“ଛି ଛି ଏମିତି କହନ୍ତି ନା ? ଭୟକୁ ଡାକିଲେ ଭୟ ପାଖକୁ ଆସେ, ମରଣକୁ ଡାକିଲେ ମରଣ ପାଖକୁ ଆସେ, ଜାଣିଲୁ ମା’, ଏମିତି କହିବାର ନାହିଁ ।”

ବୁଢ଼ୀଟି ଚିନ୍ତିତ ହେଲା । କୁତୁହଳୀ ହୋଇ ଟୋକା ମା’ ଆଡ଼କୁ ଅନେଇଁ ରହିଲା । ଦୁହେଁ ଚିକିଏ ତୁନିହୋଇ ରହିଲେ । ଝିଅଟି କ’ଣ ଭାବୁଥାଏ । କହିଲା, ସତରେ ମା’, ସତେ ଡାକିଦେଲେ ମରଣ ଏପରି ପାଖକୁ ଚାଲିଥାଏ ? ତୁ ତ ଜାଣିଛୁ ମା’, ଲୋକେ କହନ୍ତି ତୁ ସବୁ ଜାଣୁ, ସତ କହିଲୁ, ଡାକିଦେଲେ ଯଦି ମଣିଷର ସବୁ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ଏପରି ଚାଲିଯାଆନ୍ତା, ତୁ ଜାଣୁ ତେବେ ନ ମରି ମତେ ନ ମାରି ଏତେ ବାଟ ବଣେ ବଣେ ଧାଇଁଆସିବୁ କାହିଁକି ? କ’ଣ ଆମର ବାକି ଯେ ପ୍ରାଣ ବଞ୍ଚେଇବା ସକାଶେ ଏଡ଼େ ଭୀଷଣ ଦେଶ ଭିତରକୁ ବାଟ କଢ଼େଇ କଢ଼େଇ ନେଇ ଆସିଲୁ ମା ।”

ବୁଢ଼ୀ ଏଥର ଚିଡ଼ିଲା, ଉପରେ ଉପରେ ବିରକ୍ତି ଦେଖେଇ କହିଲା, “ଦେଖ ‘ପିଓଟି’, ତତେ ଆଉ ମୁଁ ପାରିବି ନାହିଁ । ଯେତେ ମନାକଲେ ସେହିକଥା ସେହିକଥା ତୁ ଧରିଛୁ ମରିଯିବୁ ମରିଯିବୁ, କାହିଁକି ମରିଯିବୁ କେଡ଼େ ଅପରାଧନ କଥା ସବୁବେଳେ । କନ୍ଦାବୋବା କଲେ, କପାଳକୁ ଯେତେ ନିନ୍ଦାବାର ନିନ୍ଦାଲେଇଁ, ଗାଳି ଦେଲେଇଁ, ଆଉ କାହିଁକି ସେହିକଥା ସବୁବେଳେ ? ଏଡ଼େ ହଟହଟୀ, ଏଡ଼େ ଛୋପରୀଟା ତୁ ସବୁଦିନେ ?

ଯେଉଁଠି ଯେତେଦିନ ଲେଖାଥୁବ, ସେଥିକି ଦୁଃଖ କାହିଁକି ? କୋଳିଖାଇ କେହି କୋଳିମଞ୍ଜି ପୋତିଛି କି ଝୁରିହେବ ? ଭଲଦିନ ଆସିଥିଲା ଏଇ ବଣ ଭିତରୁ ଆମେ ତଳ ଦେଶକୁ ଯାଇଥିଲୁଁ, ପୁରି ଅସାର୍ (ଖରାପ) ଦିନ ଆସିଲା, ବଣ ଭିତରକୁ ପଳେଇ ନ ଆସିବା ଛଡ଼ା ଆଉ ବାଟ ନାହିଁ । କଣ ହୋଇଗଲା କଣ ?

ବୁଝିଲୁ ପିଓଟି, ଯେଉଁ ବଣ ଡଂଗରକୁ ଦେଖୁ ତୋର ନାହିଁ ତେଉଁଛି, ସେଇଠି ତତେ ପାଇଥିଲି (ଜନ୍ମ କରିଥିଲି) ସେଇଠିକି ତତେ ପୁଣି ନେଇଚାଲିଛି, ଏଥର ମୋ ଦାୟିତ୍ବ ଶେଷ । ସେ ବି ଏଇଆ କହି ମରିଥିଲେ, ଘାଗଡ଼ା ଗଳାରେ ବୁଢ଼ୀ କହିଲାଗିଲା, “ମରିବାକୁ ତର ନାହିଁ, ଥରେ ମଲେ ଥରକୁଥର ମନଇଚ୍ଛାରେ ପୁଣି କାହା ପେଟରେ ପୁଣି ଜନ୍ମ ହେଉଥିବା, ମରିବାକୁ ତର ନାହିଁ ସିନା ଯଦି ଦେଖୁବ ହରବର ହେବ; ଅଟଳ ହେବ ଏଠି, ବାରଦୁଆରେ କୁକୁରପରି ଏଠି କେତେ ରହ ନାହିଁ, ପଳା ମୋର ଦାଦି ଆନିରଗାଁକୁ ସେଇଠି କୁଲିଭୂତି ଲାଗିବ, ଏଠି ନୁହେଁ, ଏଠି କେହି ପଚାରିବେ ନାହିଁ । ତଳଦେଶରେ ଧନ ଅଛି ସିନା, ମନ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ତୁମେ ମୋର ଗାଁକୁ ଫେରିଯିବ, ଘର ଭାଙ୍ଗିଥାଉ ନୂଆଘର ହେବ, ସେଠି ତୁମକୁ ଶବ୍ଦପୁ ଚିହ୍ନିବ, ଲେଖୁ ଚିହ୍ନିବ, ଯେ ତ’ହେଲେ ମନେ ପକେଇବ ବନ୍ଦିକାର ଗାଁରେ କୋଣ୍ଡାତାମ୍ବେରୁ ବଂଶର ସଂପ୍ରଦାୟ ବୋଲି କେହି ଜଣେ ଥିଲା ।”

ବୁଢ଼ୀ ଗୁମ୍‌ମାରି ବସିଲା । ଟୋକା କଥା କହିଲା ନାହିଁ । ମା’ର ଏହି କଥା ବାରମ୍ବାର ସେ ଶୁଣେ, ଯୁକ୍ତି ନୁହେଁ ତ, ଖାଲି ଗହୀର ମନର କେଉଁ ରାଗିଣୀର ଘୋଷା, ଗୀତ ଉପରେ ତର୍କ ଚାଲେ ନାହିଁ, ଟୋକା ତୁନି ରହେ ।

ଭୁବକରି ବୁଢ଼ୀ ପୁଣି କହିଲା, “ଦେଖୁଲୁ ପିଓଟି, ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ ? ସତ କହିଲୁ ! ଘର ପାଖ ହେଲା, ସେଠି ଆମର ଲୋକ ଆମର ଗାଁ - ପୁଣି ଫେରିଆସିବାରୁ ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ ? ଓଃ କେତେ ବଡ଼ ନିଦଟେ ହେବ -”

କିଛି ନ କହି ହି ହି ହି ପିଓଟି ହସିପକେଇଲା, ସତକୁ ସତ ସେତେବେଳକୁ ପାହାଡ଼ର ପଶତରେ ଅସ୍ଥାନ ସୂର୍ଯ୍ୟ ନିଆଁ ଲଗେଇଦେଇଛି ତେଇଁତେଇଁକା ଉପରକୁ ଉପରକୁ ଉଠୁଛି ତା’ର ଶିଖା । ତା’ର ଆଉ ପିଓଟିର ମନର, ଦୁହିଁଙ୍କର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଥିଲା, ଆଉ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଝିରେ ସମ୍ପର୍କିବାଦୀ ପୁଞ୍ଜୀଭୂତ ଅନ୍ଧାର ପରି ବୁଢ଼ୀ, ସେ ତା’ର ମା’ ଧରି ଧରି ଧସେଇ ଧସେଇ ତଳକୁ ଖସିପଡ଼ୁଛି ।

ପିଓଟିର ହସ ବାଧା ମାନିଲା ନାହିଁ, ପୁଣି ଦୁହେଁ ଚାଲିଲେ । ମନ୍ତ୍ର ବିକିବିକେଇ ପୁଣି ବୁଢ଼ୀ କହିଲା, “ହସୁଥା ମା’ ହସିଲେ ଆୟୁଷ ବଢ଼େ । ତୁ ଏମିତି ହସୁଥା, ତୋରି ଆଗରେ ମୁଁ ଚାଲିପଡ଼େଁ । ତୋର କ’ଣ ବୁଦ୍ଧି ହୋଇ ନାହିଁ କି ମୁଁ ତତେ କହିବି ? ଚଇତରେ ଆସିଲୁ, ଏତେ ବର୍ଷକେ ଆସିଲୁ, ଗାଁଲୋକେ କୋଟି-ନିଧି ପରି କରିବେ ହସେଇ ନଚେଇ ଅଥା (କ୍ଳାନ୍ତ) କରିଦେବେ, ତୋର ଖୁସିରେ ମୋର ଖୁସି, ବାକି ମୋ ସାନକୁହା ମାନିବୁଟି ? ବେଶିଗୁଡ଼ାଏ ଭାକୁଟିଆଳି ହୋଇ ଗପିବୁ ନାହିଁ, ମୋ ସୁନାଟି ପରା, ଆଉ, - ମନଇଚ୍ଛା ଖୁସି ହ’, ମନଇଚ୍ଛା ନାବ୍ ଆମର ପଛକଥାଗୁଡ଼ାକ କାହାରି ଆଗରେ ଗପନା । ଲୋକେ ବାର ଛକରେ କଥା ନେବାକୁ ଆସିବେ, ପଚାରିବେ, ସବୁ ଶୁଣିବେ କଳି କରିବେ, ଅର୍ଥ ଯୋଖିବେ, ତୁଙ୍ଗାକୁ ଭଗାରି ହସିବେ । ବୁଝିଲୁ - ସେଗୁଡ଼ାକ ପାସୋରିପକା, ଏଣିକି ତୁଆ ଘରକରଣା, ତୁଆ କଥା; ସେଗୁଡ଼ା ଆଉ ନାହିଁ, ଛି- ।”

ହସ ଭୋକିଦେଇ ପିଓଟି ଚାଲିଲା ।

ଆଃ, କେତେ ଚଞ୍ଚଳ ଛାଇଗୁଡ଼ାକ ନିଗିଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି କେତେ ଦୂର ଆଉ । ଛାଇ ମଣିଷ ଭିତରେ ବାଦବୁଦିଆ ‘ଶୂନ’ ହେବ କିଏ ।

ଆଗରେ, ଅତିହ୍ନା ପର ଗାଁର କନ୍ଧ-ଭେଣ୍ଡିଆଗୁଡ଼ିଏ ଚଇତି-ଗାତ ବୋଲି ବୋଲି ଚାଲିଛନ୍ତି । କେତେ ଗମଦ୍ ! ଦେହଯାକ ଫୁଲ, ଅଞ୍ଚାରେ ତୋର କୌପୁନି, କିନ୍ତୁ ଦେହର ଭଙ୍ଗୀରେ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ଛିଟିକି ଉଠୁଛି । ବଣର ଅରଣ୍ୟ ପଶୁପରି ସବଳ, ସେହିପରି ଉଗ୍ର ନିଶା । ଖଞ୍ଜାଖଞ୍ଜି ମାଂସପେଣୀ, ଗାତର ଛନ୍ଦରେ ଛନ୍ଦରେ ଫୁଲି ପୁଲି ଉଠୁଛି । ଧନୁଶର ବର୍ଣ୍ଣା । ଓଡ଼ିଆ-ନଳୀ, ବୀରପୁରୁଷ ପରି ଆଗକୁ ଛାଡ଼ି ।

କିଏ ସତେକି ତା’ର ନାଁ ଧରି କ’ଣ କହିଲା, ଦଳ ଭିତରୁ କେଉଁଜଣକ ? କିପରି ଚିହ୍ନିଲା ? ସଂଶୟ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ କନ୍ଧ ଗୋଷ୍ଠୀର ଗୀତ ଛୁଟିଲା, “ହସିଆର, ହସିଆର ବାଡ଼ ବାହାରକୁ ଯା’ ନାହିଁ ।”

ତେଣେ ପିଓଟି (ହଳଦୀବସନ୍ତ) କାନ୍ଦୁଛି, ତେଣେ ଅଣଟି କାନ୍ଦିଲାଣି, ଚଇତର ନିଶା, ବାଡ଼ ବାହାରକୁ ଯା’ ନାହିଁ ।

“ଆଲୋ ମାମୁଘର ଝିଅ, ଆଲୋ ଶଶୁରର ଝିଅ, ଗୋଡ଼କୁ ବଳା ପରି କାନକୁ ନୋକି ପରି ଆମ ସଙ୍ଗରେ ତୁ ମିଶିକରି ଅଛୁ, (ହଜଦୀବସତ) ପିଓଟି କାନ୍ଦିଲାଣି, ବାଡ଼ ବାହାରକୁ ତୁ ଯା’ ନାହିଁ ।”

ପିଓଟି ଚମକିପଡ଼ିଲା । ତୁହାଇ ତୁହାଇ ଉଠିଲା ସେହି ଗୀତ, ଧାଇଁ ଧାଇଁ ପୁଣି ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଯାଇ ଆହୁରି ଦୂରରେ ଠିଆ ହୋଇଗଲାପରି, ଏହିପରି ତା’ର ସ୍ଵର ।

“ପିଓଟି ଲୋ ତିତେ, ଲୋ ଅଣଟି ଲୋ ତିତେ, ଲୋ ସରୁ ସୋଲମାଲି, ଆଲୋ ଆହୁଜୋଡୁ, ଲୋ ଆଲୋ ପପୁଜୋଡୁ, ଲୋ ସରୁ ସୋଲମାଲି, ଆଲୋ ଶାଲାବାଡ଼ା, ଲୋ ଆଲୋ ବିଦାବାଡ଼ା, ଲୋ ସରୁ ସୋଲମାଲି ଯେଇ ନିଲାସ ବାଇ, ଲୋ ଯେଇ ତାଲସ ବାଇ, ଲୋ ସରୁ ସୋଲମାଲି ।”

ପିଓଟି ଆଗେଇଗଲା, ପଛକୁ ଚାହିଁ ବୁଡ଼ୀ ଦେଖୁଥାଏ, ଜାଣିଜାଣି ମଠେଇ ମଠେଇ ହୋଇ ସେ ଅଟକି ରହିଲା ।

ଏତିକି ତା’ର ଭରାଦେବାକୁ ବାଡ଼ି ଅଥଚ ଏତିକି ଦାୟିତ୍ଵ ପର ହାତକୁ ବଢ଼େଇ ଦେବାପାଇଁ ସେ ଧାଇଁଆସିଛି ଦୂର ବନସ୍ତ ଭିତରକୁ ।

ଚଉତି ବାଟରେ ଛିଣ୍ଡାଛିଣ୍ଡା ଭଉଁରି ପରି ପଞ୍ଜା ପଞ୍ଜା ଟୋକା, ସେମାନଙ୍କ ରକ୍ତରେ ଅଛି ନିଆଁ, କେତେବେଳେ କ’ଣ ହେବ ସେ କହି ନ ପାରେ ।

ବୁଡ଼ୀର ସବୁ ଆଶା ପାଣିପଟେଇ ଦେଇ ହଠାତ୍ ଗୀତ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ପିଓଟି ସେତେବେଳକୁ ମଝିକୁ ଗଲାଣି । ଦୂରରୁ ତା’ର ଛାଇଛାଇଆ ରୂପର ଆଭାସ ସୂଚେଇ ଦେଇଥିଲା ସେ ନାରୀ, ସେହି ସୂଚନାରେ ଗୀତର ଉଲ୍ଲାସ, କିନ୍ତୁ ପାଖକୁ ଆସିଲାବୁ ଟୋକାମାନେ ଦେଖିଲେ ସେ ତାଙ୍କ ଦଳର ନୁହେଁ । ଯେପରିକି କେଉଁ ତେଲେଙ୍ଗୀ ସାହୁକାର ଘରଝିଅ, ଶୁଖୁଆ ବିକିସାରି ହାତକୁ ଫେରୁଛି । କିଏ ଜଣେ କହିଲା, “ସାହୁକାର୍ଯ୍ୟୀ - ସାହୁକାର୍ଯ୍ୟୀ”, ଏତିକିରେ ସବୁ ଥରି ଏତିକିରେ ।

II ତେୟାଳିଶ II

ସଞ୍ଜର ଛାଇ ଜୋର୍ ଜୋର୍ ଖସୁଛି । ହେଇ ସେ ଦୂରରେ ବନ୍ଦିକାର ଗାଁର ବସ୍ତିର ଛାତ, ତଥାପି ପିଓଟିର ହାଡ଼ା ଲାଗି ପଛେ ପଛେ କିନ୍ଦ୍ର ଧାନ୍ତାମାନେ ଭଦ୍ରଲୋକ ହୋଇ ଚାଲୁଛନ୍ତି, ଧୀରେ ଧୀରେ ଆପଣା ଭିତରେ ଚୁପୁରୁ ଚାପୁରୁ କଥାଭାଷା, କେବଳ ସେତିକି ।

ଦୁଇପାଖରୁ ଅନ୍ଧାରରେ ଫଳି ମଝିର ସରୁ ରାସ୍ତାକୁ ବଣ ଚାପି ଆସିଛି, ଯେପରିକି ଗୋଟାଏ ଛୋଟ ଗଳି । ପିଓଟିର ଛାଇ ହେଉ ନ ଥିଲା ଏହିପରି ଭଦ୍ରଲୋକ ପରି ବାଟେ ବାଟେ ସେ ଚାଲୁଥିବ । ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ହସ-ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ମୁହଁ, ଏତେ ପ୍ରକାର ପ୍ରାଣମତାଣିଆଁ

ଗୀତର ଧ୍ବନି, ପିଓଟିର ଅଣଟିର କାନ୍ଦଣା ପରି ଗୀତ ଆଉ ତା'ର ମୋହ, ବାଡ଼ ବାହାରେ ଅଜଣାର ଚାଣ, କୁଆଡ଼େ ଗଲା ଏସବୁ, କେବଳ ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ବଣବାଟ, ଘର ଦିଶିଲେ ବି ବାଟ ସବୁ ନାହିଁ ।

ପିଓଟି ମନେ ପକେଇଲା, ଏହି ବୋଧହୁଏ ବାଟଚଲାରେ ଶେଷ । ପିଲାଟିଦିନୁ ତା'ର ବିଚିତ୍ର ଜୀବନ ଚଳିଆସିଛି ସେ ତଳଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ । ତା'ର ନିଜର ଜାତି କିଛି ସେଠି ଖୁବ୍ କମ୍ । ଖୋଲା ମେଲା ଦେଶ, ନରମ ମାଟିର ଦେଶ, ଗାଁକୁ ଗାଁ ବଡ଼ ପୋଖରୀ, ଠାକୁ ଠା', ବଡ଼ ବଡ଼ ଡୋରା । ସେଠି ପୋଖରୀରେ ତରା ଆଳୁଅ ଜଳଜଳ ଦିଶୁଥିବ । ନଡ଼ିଆବାହୁଙ୍ଗା ଆଡ଼େ ଆଡ଼େ ହଲୁଥିବ, ହାତୀକାନ ପରି, 'ତ୍ୟଗରାଜ'ଙ୍କର କୃତିସଙ୍ଗୀତର ତାନ ଭାଙ୍ଗିଭାଙ୍ଗିକା ଶଗଡ଼ ପଛେ ଶଗଡ଼ ଚାଲିଥିବ । ଭାଲୁକୁଣୀ ପରି କାଠ ବାଉଁଶ ବୋଝେଇ ହୋଇ ବଣରୁ ଗାଁଲୋକେ ଫେରୁଥିବେ, ଆଉ ଏଇ ମୁହଁସଞ୍ଜ ବେଳେ, 'ବେଶୁଗୋପାଳମୁଁ' କି 'ଏକଟେସ୍ବରଲୁ' ମନ୍ଦିରରୁ ଭାସି ଆସୁଥିବ ଆଉଟିର ବାଜଣା । ମୁହଁ ଶୁଖେଇ ପିଓଟି ବାଟ ଚାଲିଲା, ସେ ଦେଶ ଆଉ ଏ ଦେଶ ! ସେଠି ତା'ର ମୂଲ୍ୟ ଥିଲା, ଆଉ ଏଠି -

ଜରୁଭୁମି, ଜରୁଭୁମି ବୁଢ଼ୀ ମା' କହେ ଏଠି କୁଆଡ଼େ ସେ ଜରୁ ହୋଇଥିଲା, ଆଗରେ ହେଇ ବନ୍ଦିକାର ଗାଁରେ ତା'ର ବାପ କୋଣ୍ଡାତାମେରୁ ସଂତ୍ରଂଗାର ଘର ଥିଲା, ପରେ କରଜ ବଢ଼ିଲା, ପୁଣି ସାହୁକାର ଜମିତକ ନେଇଗଲା, କୁଳି ସୁଅରେ ପିଲା ଭାରିଯା ଧରି ସଂତ୍ରଂଗା ଚାଲିଲା ଦକ୍ଷିଣ ଦେଶକୁ । ସେସବୁ ପିଓଟିର ମନେ ନାହିଁ, ତା'ର ବୁଦ୍ଧି ଫିଟିଲା ଦିନୁ ସେ ଦେଖୁ ଆସିଛି ଭିନ୍ନ ଦେଶ, ସେହି ଦେଶର ପାଣି ପବନରେ ସେ ବଢ଼ିଆସିଛି, ସେହି ତା'ର ଜରୁଭୁମି, ସେଇଠି ତା'ର ପିଲାଦିନର ବଡ଼ ଦିନର ସାଙ୍ଗ ସାଙ୍ଗୀ ସୋମାୟା, ସାଂଗନ୍ନା, ପ୍ୟାଡ଼ିତାଲୁଆନ୍ନା । କେବେ କେଉଁ ଦେଶର ମାଟି ବାର ଆଙ୍ଗୁଳି ଉପରେ ତା'ର ପିଠିଟା ଲାଗିଥିଲା, ମା ଦେଖୁଛି, ସେହି ବାର ଆଙ୍ଗୁଳି ମାଟିର ଦାଗ ତା' ଦେହରେ ଲାଖି ରହି ନାହିଁ ।

ଘରେ ବାପ ମା' ଶିଖେଇଲେ ଗୋଟାଏ ଭାଷା, ସେ କୁଆଡ଼େ ମାଳଭୂମିର ପ୍ରାଚୀନ 'କୁଡ଼ି', ବାହାରେ ସୋମାୟା, ସାଂଗନ୍ନା ଏମାନଙ୍କ ଦଳରେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଭାଷା, ଦୁଇ ଭାଷା ଆୟତ ହୋଇଗଲା, ଦୁଇ ବୋଲିରେ କେବେ କଢ଼ିଆ ଲାଗି ନାହିଁ, ତା'ପରେ ଘର ବି ତା'ର ଆପଣାର, ବାହାର ବି ତା'ର ।

ସେଇଠି ଘରେ ବାହାରେ ଲୁହରେ ଲହଡ଼ିରେ ତା'ର ଘରକରଣା, ସୁଖର ଦୁଃଖର । ସଞ୍ଜର ସ୍ମୃତି ଅନେକ ତ ଅଛି, ନିର୍ଜନ ବଣ ବାଟର, ଯେତେବେଳେ ହାଟ ଗୋଟାକର ଦିନ ଗୋଟାକ ପରେ ପ୍ରାଣ ସୁଖ ଖୋଜେ, ଦେହ ଅଳସ ହୋଇ ଲମ୍ବିଆସେ ଆଉକି ପଡ଼ିବାକୁ । ଦୁଃଖର ଦିନ ଆସିଲା, ବାପ ମଲା, ଆପଣାର ବୋଲି ନିରଙ୍କୁଶ ହୋଇ ଆଶ୍ରା ନେବାକୁ

ରାଷ୍ଟ୍ରାକରର ରକ୍ତମୁରେ ବି ଘ୍ନାନ ନାହିଁ । ସବୁ ଗଲା, ଜୀବନ ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଲାପରି ଲାଗିଲା, ତଥାପି ସେହି ସୁଖର ସ୍ମୃତି, ଯେ ଚେତେଇଦିଏ ବେଳା ଭଉଁରିରେ ଘୁରିଘୁରିକା ପୁଣି ଫେରିଆସିବ ହଜିଲା ଦିନଗୁଡ଼ାକ ।

ଆଜି ବଣ ବାଟ, ସେ ବି ନାହିଁ ।

ବୁଢ଼ୀ ଅନେକ ସମୟ ଅପେକ୍ଷା କରି କରି ବାଟ ଚାଲିଲା, ଦେଖିଲା କିଛି ଘଟିଲା ନାହିଁ, ବଣର ଛୁଆକୁ ବଣ ଚିହ୍ନିଲା ନାହିଁ ଭାବି ବୁଢ଼ୀ ମନ ଅଶାନ୍ତି ଲାଗିଲା । ନାଃ, ଏପରି ତ ହୁଏ ନାହିଁ । ତେବେ ହଁ, - ସତର ବର୍ଷ ଘୋର ପରିବର୍ତ୍ତନ । ଦି'ପାଖେ ଘଞ୍ଚ ମୁଗା ବାଡ଼ ମଝିରେ ଗହୀର ଗାଁ ଗୋହିରୀର ବାଟ, ତା ଡେଶିକି ଗାଁର ତୋଟା ପଡ଼ିବ ଯେଉଁଠି ଖାଇରେ ଡିପରେ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି କନ୍ଧ ବସି ।

ଏଇ ଗାଁରୁ ସ୍ବାମୀର ହାତଧରି ପେଟପାଇଁ ଦିନେ ସେ ବାହାରି ପଡ଼ିଥିଲା, ଆଜି ସେ ଫେରୁଛି, - ବାହା ଛିଣ୍ଡି ପଡ଼ିଛି ତଥାପି ଫେରୁଛି, ସୁଖ ଝଲ ଝଲ ଗୋଲଗାଲ ଗାଁ ଆଗରେ ତା'ର ବିକଳାଙ୍ଗ ମୁହଁ ଦେଖେଇବାକୁ । ବୁଢ଼ୀ ଚିତ୍ତିରେଇ ପାଟିକଲା, “ପିଓଟି, ପିଓଟି, ପିଓଟି”, କନ୍ଧ ଭାଷାରେ ଅନର୍ଗଳ ବକିଗଲା, “ହେଇଲୋ ପିଓଟି, ଆମର ଗାଁ ହେଲା, ତୋର ବାପଅଜା କୁଳର ଗାଁ - ଦେଖୁଛୁ ପିଓଟି, କୁହାର କର, କୁହାର କର ତୋର ଗାଁ ମାଟିକୁ -” । ତା'ପରେ ବୁଢ଼ୀ କାନ୍ଦିଲା ।

ମା'ର କାନ୍ଦଣା ପିଓଟିର କାନରେ ବାଜିଲା ନାହିଁ, ସେ ନୁନି ତାନି ହୋଇ କେତେ ଆଗରେ । ବୁଢ଼ୀର କନ୍ଧ-କଥା ଶୁଣିଲେ କନ୍ଧ ଧାନ୍ତାମାନେ, ସେମାନେ ତଞ୍ଚକ ହୋଇଉଠିଲେ, ସବୁହୋଇ ହେଇ ସେ ଦୂରରେ ପିଓଟିର ଛାଇ ମିଶିଯାଉଛି, ସଂଶୟ ଭାଜିଗଲା, ଏକାଥରକେ ସମସ୍ତେ ‘ହୋ’ ହୋଇ ଉଠିଲେ ‘ମାଁ ପଃ କିଡ଼େ ? (ଆମରି କିରେ) ମାଁ ପଃ କିଡ଼େ ?’ ପୁଣି ଗୀତ ଛୁଟିଲା, ହସ ଗୀତ, ଥଙ୍ଗ, କଥାଭାଷା ହେବାକୁ ଆଗ୍ରହ, ସିଠି ଡାକି, “ଆରେ ଭାଇ ଆମର କି ଏମାନେ ? ଆମ ଜାତିର ? ହେ ନୁନି କୁଆଡ଼େ ଗଲୁ ? ଶୁଣ ଶୁଣ -”

ପିଓଟି ପ୍ରମାଦ ରଖିଲା । ଏକୁଟିଆ । ଧାଇଁ ଧାଇଁ ପକେଇଲା ପିଓଟି । ତା'ର ପାଦର ଛଟର ଛଟର ପଛେ ପଛେ ଏକାଠି ସବୁ ଧାନ୍ତା ‘ବାଇଲେ ବାଇଲେ’ ଗୀତ ବୋଲି ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଗାଁରେ ପଶିଲେ । ଗାଁ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ସବୁ ଧାନ୍ତା ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ, ଜୋଲ ଟମକ ସଜ ହୋଇଥିଲା, ଏକାଥରକେ ବାଦ୍ୟ ବାଜିଉଠିଲା, ଦୁଇ ପକ୍ଷର ଗହଳି ଗୀତରେ କାନ ଅତରା ପଡ଼ିଲା । ସେହି ଗହଳ ଘୋଷାରେ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ମୂଷା ପରି ପିଓଟି ନୁଟିଗଲା । ଚଇତର ମଉଜ ।

ପର ଗାଁର ଧାନ୍ତା କି ଧାନ୍ତା ବୁଲି ବୁଲି ଯେଉଁ ଗାଁରେ ଇଚ୍ଛା ଛାଉଣି ପକାନ୍ତି, ସେଥିରେ ବନ୍ଧନ ନାହିଁ କି ଆକଟ ନାହିଁ ।

ଗହଳି ପଛେ ପଛେ ନାଚି ନାଚି ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଧାନ୍ତା ପଛେ ପଛେ ଧାନ୍ତା । ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଗାଁ ଲୋକେ ଦେଖଣାହାରି ଗାଁଦାଣ୍ଡ ଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ିଲେ । ଗୁଲୁଗୁଲୁ କରି ପିଓଟି ଅନେଇ ରହିଥାଏ, ଏ ଘରଠୁ ସେ ଘର, ସେ ଘରଠୁ ଏ ଘର ଦୃଷ୍ଟି ବୁଲାଇ । ଚଲା ତୋପାନ ପରି କମ୍ପେଇ ଅରେଇ ଗହଳି ଚାଲିଗଲା, ପିଓଟି ଏକ୍ସଟିଆ ପଛରେ ପଡ଼ିଗଲା । ମା’ କହିଥିଲା ଏଇ ଗାଁ । ହେଲା । ଘର ? କେଉଁଠି ତାଙ୍କର ଆଶ୍ରା ?

ଦି’ପାହୁଣ୍ଡ ଆଗେଇ ଯାଉଁ ନ ଯାଉଁ ଘାଉଁ ଘାଉଁ କରି କନ୍ଧଗାଁର ଜଗୁଆଳି କୁକୁର ଖେଦି ଆସିଲେ । ଗୋଟାଏ ଗଛ ଦେହରେ ଲେପଟେଇ ହେଇପଡ଼ି ପିଓଟି ଆଶ୍ରା ଖୋଜିଲା । ଏଥର ମନେହେଲା ବଡ଼ କ୍ଲାନ୍ତ ସେ, ଆଖିରେ ଭୁଲୁଭୁଲିଆ ପୋକ ଦିଶୁଛି, ମୁଣ୍ଡ ଗାଁ ଗାଁ, ଗୋଡ଼ ଛିଣ୍ଡି ପଡ଼ୁଛି, ଆଉ ବଳ ନାହିଁ । ସେତିକିବେଳେ ପିଓଟି ପିଓଟି ପାଟିକରି ବୁଡ଼ାମା’ ଆସିଲା । ପିଓଟି ଉଦାସ ସ୍ଵରରେ ଜବାବ୍ ଦେଲା । ମା’ ଝିଅ ଏକାଠି ହେଲେ, ବୁଡ଼ା କାନ୍ଦି ପକେଇ କହିଲା, “କାହାପରି ଆଡ଼େଇ ହେଇ ଠିଆହୋଇଛୁ ମା’, ଆ ଆମ ଗାଁ ହେଲା ପରା ! ଏମିତି କରନ୍ତି ଦେଲେ ଚଳିବ ମା’, ଆମେ ପରା ବିଦେଶୀ, କିଏ ଅଛି ଆମର ? ଆ ଆ ।”

କାନ୍ଦିବାକୁ ପିଓଟିର ଇଚ୍ଛା ହେଲା ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଉଦାସ ଲାଗିଲା, ଏତେ ଗହଳି ଏତେ ଆନନ୍ଦ, ଚଢ଼େଇର ହେଲେ ବସା ଅଛି, କେହି ତାଙ୍କର ନାହିଁ ।

ମା’କୁ ସେ ବାଧାଦେଲା ନାହିଁ । ଟାଣିହୋଇ ଚାଲିଲା ଅତିହ୍ନା ଗାଁ ଭିତରକୁ ଯେଉଁଠି ବାର ଆଙ୍ଗୁଳି ମାଟି କେବେ ଲାଗିଥିଲା ତା’ର କଅଁଳା ଶିଶୁ ଦେହରେ ।

॥ ଚଉରାଳିଶ ॥

‘ଲେଲୁ-ଲେଲୁ ଜିତୁ -’ ମଲା ହଜିଲା କେତେ ଲୋକଙ୍କ ନାଁ ଧରି ବୁଡ଼ା ତାକି ବୁଲିଲା, କେତେ ଦୁଆରୁ ନିରାଶ ହୋଇ ଫେରିଲା, କୌଣସିଠି ଜବାବ୍ ନାହିଁ । ‘ଲେଲୁ-ଲେଲୁ-ଜିତୁ-’ କେହି ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । ଚଉତର ରାତିରେ ଦୁଇ ଗାଁର ଲୋକ ଏକାଠି ହୋଇଛନ୍ତି । ଗାଁ ମଝିରେ ଅଗି, ନାଚ, ମଦପିଆ । ମଲାଲୋକ ମରିଛନ୍ତି, କୁଆଡ଼େ ଗଲେ କେହି ଖବର ରଖୁ ନାହିଁ । ଅନର୍ଥକ ନିରର୍ଥକ ତାକ ।

ପୁଣି ସେଇପରି ତାକିତାକିନା ଗହଳି ମଝିରେ, କେତେ ଲୋକ ମଦନିଶାରେ ବାଉଳା ଧଉଛନ୍ତି, କିଏ ବୁଝୁଛି କାହା କଥା ?

ଶବ୍ଦପୁ କନ୍ଧ ମଦ ଟିକିଏ ପିଇ ଘରକୁ ଫେରିଲା, ଦେଖିଲା ଦୁଆରେ ଦଉଡ଼ି ଖଟରେ ଜଣେ କିଏ ବସିଛି । ପଚାରିଲା - “କିଏ ?” ଜବାବ୍ ନାହିଁ । “କିଏ ? କିଏ ସେଠି ?”

“ଆମେ ।”

“କିଏ ତୁମେ ?”

ଏତେ ଫଟେଇ ହୋଇ ଜବାବ୍ ଦେବାକୁ ପିଓଟିର ଜୋର ନ ଥିଲା । କିଛି ନ କହି ଲମ୍ବହୋଇ ସେ ଦଉଡ଼ି ଖଟ ଉପରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲା, କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଲା ନାହିଁ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଶବ୍ଦ ପୁ କନ୍ଧ ସେହିପରି ଅନେଇଁ ରହିଥାଏ, କିଛି ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । ଏ ଗାଁର ଝିଅ ତ କେତେ ନୁହେଁ । ବେଶ୍‌କୃଷ୍ଣା ଧରଣ ଧାରଣ ମୋଟେ କନ୍ଧୁଣୀ ପରି ନୁହେଁ, ତାହାହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ବୁଝିଥାନ୍ତା, ଟୋକାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଟୋକୀ ବି ଉଠି ଆସନ୍ତି ଭିନ୍ନ ଗାଁରୁ ଚଢ଼ାତର ପଟୁଆରରେ । କନ୍ଧ ଯାହା ବୁଝି ନ ପାରେ ତହିଁରେ ତା’ର ସନ୍ଦେହ ଆସେ, ଦବକ ଆସେ, - ଶବ୍ଦ ପୁ କନ୍ଧ ଭାବିଲା ତା’ହେଲେ କ’ଣ ଫାରାଷି ଆସିଛି ? ଫାରାଷି ଆସିଲେ ଏହିପରି ଗୋଟାକୁ କାହାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଆସେ । ସମ୍ଭବ ସେହି, ନ ହେଲେ ଏତେ ଗର୍ଜରେ ଏତେ ସାହସରେ ତା’ରି ମୁହଁ ଉପରେ ତା’ରି ଦଉଡ଼ିଆ ଖଟ ଉପରେ ଶୁଥନ୍ତା ବା କିଏ ?

ଶବ୍ଦ ପୁ କନ୍ଧ ବିପଦ ଗଣିଲା । ଫାରାଷି - “ଚଢ଼ାତର ପର୍ବ ମଝିରେ ବଣମରା ଧରା ବିଦେଶୀ ଫାରାଷି କେବଳ ଅମଙ୍ଗଳର ଚିହ୍ନ । ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ଗାଦିମାଡ଼ି ବସିପଡ଼ିବ । ତାକୁ ପୋଷିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ତାକୁ ଏବଂ ତା’ର ସାଙ୍ଗର ସମସ୍ତଙ୍କୁ । ତା’ପରେ ମୁଣି ଭିତରୁ କାଠକଣ୍ଢେଇ ବାହାର କରି ତା’ ମୁଣ୍ଡରେ ସିନ୍ଦୂର ମାରି ଫାରାଷି ମାଟି ଉପରେ ଥାପିବ, କହିବ ଏଇଟା ତିରୁପତି (ରାମଚନ୍ଦ୍ର) ଠାକୁର । ଜଣ ଜଣ କରି କନ୍ଧମାନେ ପାଣି ଗାଧୋଇ ଆସି ଯାରି ମୁଣ୍ଡରେ ହାତଦେଇ କହିଦେଇ ଯା’, କିଏ କେଉଁଠି ବଣ ମାରିଛ, ମୁଁ ଲେଖୁନେବି ।” ନାହିଁ କରି ହେବ ନାହିଁ, ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ଫାରାଷି ସବୁ ଖବର ଲେଖୁନେବ, ତା’ପରେ ?

ନ ହେଲେ ଲଗେଇବ ତୁମେ ଆମ ବଣରୁ ସମ୍ଭର ମାରିଛ, ହରିଣ ମାରିଛ, ସେସବୁ ଆମର ଗୋରୁ, ଆମେ ତାକୁ ଆମ ବଣରେ ଛାଡ଼ିଛୁ, ଯଦିବା ସେମାନେ ତୁମର ଫସଲ ଖାଇଲେ ତୁମେ ତାକୁ ଅଡ଼େଇ ନେଇ କାଞ୍ଜିଆଉଦାରେ ନ ପକେଇଲ କାହିଁକି ? ମାରିବାକୁ ତୁମର କି ଅଧିକାର, ତୁମର ଗୋରୁ ଆମ ଫସଲ ଖାଇଲେ ଆମେ କ’ଣ ତାକୁ ମାରିପକାନ୍ତୁ ?

ଶବ୍ଦ ପୁ ଭାବିଲା ନିଶ୍ଚୟ ଯେ ଫାରାଷି ସାଙ୍ଗରେ ଆସିଛି, କେଉଁ ତେଲେଙ୍କୁ ‘କାଁପ’ କି ଓଡ଼ିଆ ‘ପାଇକ’ ଘର ଝିଅ, ‘ଫାରାଷି’ ଆଉ ‘ଅନଷ୍ଟି’ ପଦ ମିଳେ, ଫାରାଷି ଆସିଲା ।

ଏଡ଼େବଡ଼ ଆଶ୍ଚ୍ୟ କରି ଝିଅଟିକୁ ଅନେଇଁ ଅନେଇଁ ତାହାର ଅବସ୍ଥିତିରୁ ଆସତା ବିପଦର ସୂଚନା ବୁଝୁଥିଲାବେଳେ ପଛରୁ କିଏ ପାଗଳପରି ଡାକି ଡାକି ଆସିଲା ।

“ଲେଲୁ ସାଉଁଡ଼ା, ହେ ଲେଲୁ ସାଉଁଡ଼ା, କୁଆଡ଼େ ଗଲୁରେ, ଆମେ ଆସିଛୁ ।” ଲେଲୁ ସାଉଁଡ଼ା ? - ସେ ତ କେତେ ବର୍ଷ ହେଲା ମଲାଣି । ତଥାପି ସେହି ଡାକ । ମଲା ଲୋକକୁ ଭେଟିବାକୁ ଆସିଛି କିଏ ? ସାକ୍ଷାତ୍ ପ୍ରେତାତ୍ମା ।

ଶବ୍ଦ ପୁ କନ୍ଧ ଭାବିଲା ବୁଢ଼ୀ ବୟସ ଯୋଗୁଁ ସେ ପାଗଳ ହେଲାଣି । ବଡ଼ ପାଟିକରି ହସିଉଠିଲା । ଶବ୍ଦପୁର ସେ ବିକୃତ ହସରେ ଶୋଇଥିବା ଝିଅଟି ଧଡ଼ପଡ଼େଇ କରି ଉଠିପଡ଼ିଲା । ବୁଢ଼ୀ ବୟସ ହୋଇଯାଇ ଶବ୍ଦପୁ ପାଖକୁ ଆସି ନଇଁପଡ଼ି ଦେଖିଲା । ଶବ୍ଦପୁ ଭାବିଲା ସେ କେବଳ ବାୟା ହେଉଛି ତା' ନୁହେଁ, ଭେଟଣା ହେଉଛି ସେ, କୌଣସି ପ୍ରକାର ମନ୍ତ୍ରବଳ କି ଜଡ଼ିବୁଟି ତାକୁ ରକ୍ଷା କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଶବ୍ଦପୁର ଦୁଃଖରୁ କଥା ନ ବାହାରୁଣୁ ବୁଢ଼ୀ ପାଟିକରି ତାକିଲା, “ଶବ୍ଦପୁ, ଶବ୍ଦପୁରାଇ !”

“କିଏ ସେ ତୁ କିଏ କିଏ ?”

“ମୁଁ ଆସିଛି ଶବ୍ଦପୁରାଇ !”

“କାହିଁକି ଆସିଲୁ ତୁ - କିଏ ତତେ ପଠେଇଛି ? ମୁଁ ତ ତତେ ତାକି ନାହିଁ । ମୋର ତ ସମୟ ହୋଇ ନାହିଁ । କୁଆଡ଼େ ଆସିଲୁ ତେବେ ତୁ ? ଏ - କହ - କିଏ ତୁ ?”

ତା'ର ବିସ୍ମୟତା ଦେଖି ପିଓଟି ହସି ହସି ଗଡ଼ିଗଲା; ଶବ୍ଦପୁ କନ୍ଧ ଚମକି ପଡ଼ିଲା । କିଏ ଯେ କିଏ ଏମାନେ ?

ସ୍ମରଣ ଆସିଲାଦିନଠୁ ପିଓଟି ଏମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନେ । ବାପର କଥାରେ ମା'ର କଥାରେ ଗୋଟାଏଜା ଦିନୁ ଦିନ ଜଳ ଜଳ ହୋଇ ଠିଆ ହୁଅନ୍ତି ଏମାନେ । କିନ୍ତୁ ମନ ଭିତରେ ଥିବା ମଣିଷ କେବେ ବଡ଼ି ନାହିଁ କି କେବେ ଛିଡ଼ି ନାହିଁ, ଅଥଚ ଏଇ ବୁଢ଼ୀ ଶବ୍ଦପୁ କନ୍ଧ ଯାହାର ବାଳ ଆସି ଝୋଟ ହେଲାଣି ।

ହସୁ ହସୁ ପିଓଟିକୁ ପିତା ଲାଗିଲା । ଆପଣାର ଅବସ୍ଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । କାହାର ଖଟିଆ ଜବରଦସ୍ତି ମାଡ଼ିବସିଛି ସେ, ଆଶ୍ରୟ କାହିଁ ?

ମା' ଏତେ କହେ, ଯେ ମୋର, ସେ ମୋର, ମୋର ମୋର ହୋଇ ପାଉ ଏଥର, ଭଲ ହେଲା, କେହି ନ ଚିହ୍ନିବୁ ।

“ଚିହ୍ନିପାରୁ ନାହିଁ ଶବ୍ଦପୁରାଇ -” ବୁଢ଼ୀ କହିଲା, “ସଂତୁଙ୍ଗା ତୋର ମନେ ନାହିଁ ? ଏଡ଼େ ଚଞ୍ଚଳ ଭୁଲିଗଲୁ ? ଏଇଟାକୁ ସିନା ଚିହ୍ନିପାରୁ ନାହିଁ, ଏଇଟା ସେତେବେଳେ କ୍ଷୀର ଖାଉଥିଲା ଆମେ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲାବେଳେ ।”

“ସଂତୁଙ୍ଗା ! ସଂତୁଙ୍ଗା ! କୋଣ୍ଡାତାମ୍ଭେରୁ ସଂତୁଙ୍ଗା ! କାହିଁ ସେ ରଉଣୀ -”

“ଆଉ କାହିଁ ସେ ! କିଏ କହିବ ପଚାରୁଛୁ ଯେ !” ବୁଢ଼ୀ ଏଥର କାନ୍ଦିଲା, ଦୂର ବିଦେଶରେ ସବୁ ହାନିମାନ ବାହାରି ଲାଗିଲା କାନ୍ଦଣାର ଭୁଆରରେ, ତେଜା ପକେଇ ବସି ମରଣର କାନ୍ଦଣା ବୁଢ଼ୀ ଗାଇ ଲାଗିଲା ।

“ଆଲୋ ଲୋ ହାତେୟୁ (ମରିଗଲା) ହାତେୟୁ ପାପୁ

ନିଙ୍ଗେ ଓୟାତାଣାକି ନିଙ୍ଗେ ତିଜାତାଣାକି ପାପୁ”

‘ଓଃ’ ଶବ୍ଦକୁ ଘୋର ବାଧାହେଲା, “କାନ୍ଦନା, ଥାଉ ଥାଉ ।” ଗୋଟାଏ ହାତୁଆ ପାପୁଲି ତା’ର ମୁହଁ ଉପରେ ଆରଟା ତା’ର କାନ୍ଦ ଉପରେ ମାଡ଼ି ଧରି ଶବ୍ଦକୁ ତା’ର ଘାଗଡ଼ା ଗଳାରେ ପ୍ରବୋଧ ଦେଲା, “ହୁଏ ହୁଏ, ଏମିତି କାନ୍ଦିଲେ ଲୋକେ କ’ଣ କହିବେ କହିଲୁ ? ତରତ ଲାଗିଛି ପରା, ଏତେ ଲୋକଙ୍କ ହସ ମୁହଁରେ ଲୁହ ବୁହାଇବୁ ? ହଉ ହଉ, ଗାଁ ମାଟିକୁ ପୁଣି ଫେରିଆସିଲୁ ଭଲହେଲା । କ’ଣ କିଛି ଖାଇଛୁ ? ଯା’ ମା’, ଗୋଡ଼ହାତ ଧୋ - ହେ ଟୋକୀ, ବସିରହିଲୁ କ’ଣ ? ପାଦ ଫୋଟକା ହେଇଯାଇଥିବ ଚାଲି ଚାଲି । ଲୁଣପାଣି ଗରମ କରି ପାଦ ବୁଡ଼େଇ ଦବୁ ଯା । ଉଠ ଉଠ ।”

ତରବରେଇ ଗଦଗଦେଇ ସମସ୍ତିଙ୍କୁ ବିଦା କରିଦେଇ ଶବ୍ଦକୁ କନ୍ଦ ଉଠିଲା । କହିଲା, “ସଂତ୍ରୁଙ୍ଗା, ସଂତ୍ରୁଙ୍ଗା ନିଦ ଗଲୁ, ଲୁଣ କିଣି ଗଲୁ (ମଲୁ) । କେଉଁ ବିଦେଶରେ ଅତିହ୍ନା ତୁମା (ପ୍ରେତ)ମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗ ହେବାକୁ ତୋର ମନ ବଳିଲା ସଂତ୍ରୁଙ୍ଗା, ନିଦ ଯିବାକୁ ଗାଁର ମାଟିରେ ତତେ ସ୍ଥାନ ନ ଥିଲା - ଆଃ ।”

ଶବ୍ଦକୁ ଜାନିର ଉଦ୍‌ବେଗ ଏତିକି, ଅନେକ ଜନ୍ମ ଅନେକ ମରଣ ସେ ଦେଖିଛି, ଥାଉ ପୁଲି ଉଠିବାକୁ ଛାତିର ନହକାପଣ ନାହିଁ ।

ଗାଁର ହଜଗୋଳ ସରି ନ ଥାଏ । ପଡ଼ୋଶୀ ଗାଁ ମିଶିଆପାୟୁର କନ୍ଦମାନେ ଆସିଛନ୍ତି, ମିଶିଆପାୟୁର ଦିଉଡ଼ୁ ସାଉଁଡ଼ା ଓ ତା’ର ଦଳବଳ ଆସିଛନ୍ତି, ଗାଁ ଯାକ ହସାହସି ଭିଡ଼ାଭିଡ଼ି । ତରତ ଆଗରୁ ଏ ଗାଁର ସାଉଁଡ଼ା ସେ ଗାଆଁକୁ ଯାଇଥିଲା ବେକୁଣୀକୁ ପଚାରି ବୁଝିବାକୁ, ସେ ଗାଁର ଅତିଥି ଆସିଛନ୍ତି, ଅତିଥିକୁ ସକାର କରିବା କନ୍ଦର ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ପ୍ରଧାନ ଆଜିକାତ୍ୟ । ସମସ୍ତେ ସେଠି ବୁଣ୍ଡ ହୋଇଥାଆନ୍ତି, ନାଟ ଲାଗିଥାଏ । କାଲି ଦୁଇ ଗାଁର କନ୍ଦ ମିଳିମିଶି ହେଇ ସେ ପାଖର ‘ବାଘ ଡଙ୍ଗର’ ବଣକୁ ଶିକାର କରିବାକୁ ଯିବେ, କାଳିକ ମୋଟେ ଦିନ ଏକାଠି ମିଳାମିଶା ।

ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ରାତିକ ସକାଶେ ଭୋଜି ଆୟୋଜନ ହୋଇଗଲା । ଗାଁ ଭେରାମନ୍ଦିରେ ମଦ ଥାଉ ନାଟ, ଥୋକେ ରନ୍ଧା ବସେଇଦେଲେ । ଥୋକେ ଲାଗିଗଲେ ତାଳ ତାଳିଆ ଛେଦି ବାଲୁବା ବା ପତ୍ରକୁଡ଼ିଆ ବାନ୍ଧିବାରେ । ଏଣେ ତେଣେ ଅନ୍ଧାରରେ ମଣାଲର ନିଆଁ । କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତ ଲୋକ, ମିଶିଆପାୟୁ ଯେପରି ଅପବାଦ ରଚେଇବ ନାହିଁ ବନ୍ଦିକାର ଆତିଥ୍ୟ ଜାଣେ ନାହିଁ ବୋଲି ।

ଖା’ପିଆ ସାରି ବୁଡ଼ା ଶବ୍ଦକୁ କନ୍ଦ ପିଣ୍ଡାରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲା । ଟୋକୀ ଗଲା ସାହି ବୁଲି । ଗହଳି ତାକୁ ଭଲ ଲାଗେ, ଧୂଳି ଥାଉ ଗହଳି ତା’ର ଅଭ୍ୟାସ, କିନ୍ତୁ ‘ସନ୍ଧ୍ୟା’ ଅଞ୍ଚଳର ଆଖିରେ ସେ ଏସବୁ ଦୃଶ୍ୟକୁ ସମାଲୋଚନା କରି ଦେଖିଲା । ଏହା ଭିତରେ ଥାଉ ତା’ ଭିତରେ କେଉଁଠି ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ସମ୍ବନ୍ଧ ଚିକିଏ ଅଛି, ରକ୍ତର ତୋରି, ସେତିକି ଛଡ଼ା ତାହା ଆଖିରେ ଏସବୁ ଜଘନ୍ୟ, ଏସବୁ ହାସ୍ୟାସ୍ବଦ, ଏ ତା’ର କିଛି ନୁହେଁ ।

ବଗିଚା ତା'ର ସଉକ, ତୋଟା ସେ ବୁଝିପାରେ - ଧାଡ଼ିଧାଡ଼ିକା ଏକା ମହାକେ
ଗଛ । କିନ୍ତୁ ବଣର ଅର୍ଦ୍ଧାଉଳିଆ, ମୋଟା ସରୁ, ସିଧା ତେଡ଼ା ଗଛଲତା ଏକାଠି ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି
ଏହି ଗୋଳମାଳିଆ ସୃଷ୍ଟିର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ - ବୈପରୀତ୍ୟବୋଧ ପ୍ରଥମେ ଛୁଏଁ ତା'ର ମନକୁ,
ଏହା ମଝିରେ କେଉଁ ଖୁଅ ଅଛି ଯେ ସେଥିରେ ସବୁ ଗୁଞ୍ଜା ହୋଇଛି ତା ତା'ର ନିଦା ନାହିଁ କି
ବୁଝିବାକୁ ଶକ୍ତି ନାହିଁ, ତେଣିକି ସବୁ ଅନ୍ଧାର ।

ସେହିପରି ଏ ବଣର ଘରକରଣା । ତା'ର ସମାଲୋଚନାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏ ବିଚ୍ଛନ୍ନ
ବେତାଳ ବେସୁରର ସୁନ୍ଦରପଣ ନାହିଁ ।

କେହି ତାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଆସିଲେ ନାହିଁ, ଏଣିକି ଅଳ୍ପ ଉଶ୍ମାସ ଲାଗିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ
ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ପଡ଼ିଲା, ଆଜିର କଥା ଏତିକି, କାଲିକି ଦେଖାଯିବ ।

II ପଇଁଚାଳିଶ II

ସକାଳକୁ ପିଓଟିର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା ଖୁବ୍ ତେରିରେ । ଅତିହ୍ନା କୋଳାହଳ ଶୁଣି ବିରକ୍ତ
ହୋଇ ସେ କସରା କସରା ଆଖିରେ ଅନେଇଁ ଦେଖିଲା ତାକୁ ବେଢ଼ି ବସିଛନ୍ତି ଗୁଡ଼ାଏ
ଲୋକ, ସ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ପୁରୁଷ । ପରିଷ୍କାର ଖରା ଲାଗିଲାଣି, ନିଶାରାତିର ଲୁଚୁକାଳିର ଆଶ୍ମାସ
ପରିବର୍ତ୍ତେ ଚାଆଁସିଆ ଆଲୁଅର ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଚିତ୍ର ।

ସେମାନେ ବସିଛନ୍ତି, କେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେ ଦେଖୁଥିଲା ତା'ର ହେତୁ ପତୁ ନାହିଁ ।
ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଏପରି ଚିତ୍କଣତାକଣ ଖୋଷା ଅଥଚ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଫୁରୁଫୁରୁ ବାଳ,
ମୁହଁର ଦେହର ଗଠନ ଏପରି ବିଚିତ୍ର, ଲୁଗାପିନ୍ଧା ବା ନ ପିନ୍ଧା ନିଆରା । ଯେଉଁ ତେଲୁଗୁ
ଦେଶରୁ ସେ ଆସିଛି, ସେ ଦେଶର ମଣିଷଙ୍କ ସହିତ ଆଦୌ ତୁଳନା ପତୁ ନାହିଁ, ଏ
ବିଚିତ୍ର !

ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ସହାନୁଭୂତିର ଚିହ୍ନ ନାହିଁ, କାହାର ଚାହାଣିରେ କୁତୂହଳ,
କାହାର ବା ପରିହାସ । ତରତର କରି ଲୁଗାପଟା ବେଢ଼େଇ ହୋଇପଡ଼ିଲା, ଉଠିବାକୁ
ଝପଟି ହେଲା, ଗୋଡ଼ ଆଉ ଉଠୁ ନାହିଁ, ମୁଣ୍ଡ କେମିତି ଝିମି ଝିମି କରୁଛି । ବାଟର କଷ୍ଟ
ମନେ ପଡ଼ିଲା, ଏକା ହାତୁକାରେ ମାଡ଼ିଆସିଲା ସବୁ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସ୍ମୃତି ।

ପଛଆଡୁ ତା'ର ମା' ଡାକିଲା, “ପିଓଟି, ଉଠ ଉଠ, ଦେଖୁଲୁ କେତେ ଖରା
ପଡ଼ିଲାଣି ।” ସବୁ ବଦଳ ଉଦଳ ମଝିରେ ଏତିକି ଯେପରି ସ୍ଥିର ଆଉ ଧୂବ, ସକାଳର
ନିଦରଙ୍ଗା ସଙ୍ଗାତ, ନିତିଦିନର ମା'ର ସେହି କଥାପଦକ । ତାହାରି ଉପରେ ଭରାଦେଇ
ସ୍ବପ୍ନରୁ ବାସ୍ତବକୁ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ସେ ଉଠି ଚାଲିଲା; କୋଳାହଳ ବଢ଼ିଲା, ଯେଉଁଥିପାଇଁ
ସେମାନେ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲେ ତା' ଘଟିଛି । ଏକାଥରକେ ଗୁଡ଼ାଏ ମତାମତ ମେଣ୍ଟାଏ
ବିରୁଦ୍ଧି ପରି ତା'ର କାନରେ ବିନ୍ଧିଲା । ପାହାଡ଼ିଆରୁ ଖବର ପାଇ ସେମାନେ ଦେଖିବାକୁ

ଧାଇଁ ଆସିଥିଲେ । ଦେଖିଲେ ଯାର ପୋଷାକ ଅଳଙ୍କାର ହାବତାବ ସବୁ ତେଜୁଗୁ ଝିଅ ପରି, କିଏ କେତେପ୍ରକାର କହିଲେ, ପିଓଟିର ମା'କୁ ଦୋଷ ଦେଲେ, ସବୁ ସମାଲୋଚନାକୁ ପିଠି ଆଡ଼େଇ ଦେଇ ବୁଢ଼ୀ କହିଲା, “ହଉ ହଉ ପରେ ସବୁ ସୁଧୁରିଯିବ ନାହିଁକି ?”

କ'ଣ ସୁଧୁରିଯିବ ପିଓଟି ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ, ତା'ର ନିତ୍ୟକର୍ମରେ ମନ ଦେଲା । ସେଠି ବି ନିଷ୍ଠାର ନାହିଁ, ଗାଁର ସାନ ପିଲାଏ ଓ ଝିଅମାନେ ତା'ର ପଛେ ପଛେ । ତା'ର ଦାନ୍ତଘଷା, ତା'ର ଗାଧୁଆ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜିନିଷ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା କଥା, କିଛି ନୂଆ ଦେଖିଲା ମାତ୍ରେ କଷ୍ଟ ନିରେଖି ନିରେଖି ଚାହେଁ । ମନଖୁସିରେ ତା' ସାଙ୍ଗରେ ମିଶି ନ ଗଲେ ସୁଦ୍ଧା ପଚାରିବାକୁ କେହି ଉଣା ନୁହନ୍ତି । ଗୋଡ଼ର ବଙ୍କା ମୁଦି କାହିଁ ? ବେକରେ ଖଗଲା କାହିଁ, ସରା ସରା ମାଳି କାହିଁ ? ଏଗୁଡ଼ା କି ଅଳଙ୍କାର ? ଯାର ଉପକାରିତା କ'ଣ ? ଇତ୍ୟାଦି ।

ଗାଧୋଇସାରି ଘରକୁ ଫେରିଆସିଲାବେଳକୁ ମା' ଡାକିନେଲା, କହିଲା, “ଝୁଅ, ଶୁଣ କଥା ଅଛି ।” ମା' ଝିଅ ବସିଲେ । ଶବ୍ଦପୁ କନ୍ଧର ପିଣ୍ଡାରେ ତାଟି ଘେରେଇ ହୋଇ ଚାଳି ଖଣ୍ଡିଏ ହୋଇଛି, ଆଶା ସେତିକି । ବୁଢ଼ୀ କହିଲା, “ଶୁଣ ମା, ସାତ ଦିନ ଘାଟି ଚାଳି ଚାଳି ଆମେ ଆମ ଗାଁରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲୁଁ, ଏଠି ଲୋକବାକ ଅଛନ୍ତି, ବନ୍ଧୁ କୁଟୁମ୍ବ ଅଛନ୍ତି, ଆମର ହୋଇ ଏ ଗାଁରେ କିଛି ନାହିଁ । ଏଠି ଏତେ ଅବସ୍ଥା ପଡ଼ିବ ମୁଁ ଆଗରୁ ଜାଣିଥିଲି, ଯାହା ତ ହବ, ହବ, ଆମର ସେଠା କାକୁର୍ତ୍ତି ଅବସ୍ଥାକୁ ପୁଣି ଏଗୁଡ଼ାକ କହି ମନ ଖରାପ କରେଇବାକୁ ମୁଁ ଚାହିଁ ନାହିଁ । ଛାଡ଼, ତଳେ ଧର୍ତ୍ତନା ଉପ୍ରେ ଦମ୍ଭ, ସେଇ ମାହାପୁରୁ ଭରସା । କୁହାପୋଛା ମଗାଯତା କରି ଯେମିତି ସେମିତି ଆମର ଚଳିଯିବ, ପୈର୍ଯ୍ୟ ଦରକାର, ପରକଥାକୁ ଛଳ କଲେ ଆମର ଚଳିବ ନାହିଁ । କାକୁଲି (ଦୁଃଖୀ) ଲୋକର ଦଶା ଏହିପରି ।

ପ୍ରଧାନ କଥା ବର୍ତ୍ତମାନ, ଆମର ତଳଦେଶର ବେଶଭୂଷାକୁ ଆମ ଲୋକେ ଥଙ୍ଗା କରୁଛନ୍ତି, ଏଠି ସେଗୁଡ଼ାକ ଚଳିବ ନାହିଁ, ସେପରି ହେଲେ କେହି ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶିବେ ନାହିଁ, ଆଡ଼େଇ ହୋଇ ରହିଥିବା । ମୁଁ ସିନା ଜାଣେ, ତୁ ତ ଜାଣିନୋହୁଁ ଝିଅ, ତୁ ବଦଳୁ ବଦଳୁ ଯୁଗେ ବିତିଯିବ । ତଇତ ପରବ ଲାଗିଛି, ଏ ଦେଶର ଝିଅପରି ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧ, ଲୁଗା ପିନ୍ଧ, ନାଚ କର, ଦେଖୁ ଦେଖୁକା ଶିଖ, ତତେ ଚଲେଇ ନେବେ ।

ଏପରି ଭେଶ ହୋଇ ବସିଥିଲେ ବସିଥିବୁ, କଣ ଆଏ ସେଥିରେ, ସବୁଦିନେ ତ ବିଦେଶରେ ଆମେ ରହିଥାନ୍ତୁ ।

ସେଥିଲାଗି କହିଛି ଝିଅ, “ସକାଳୁ ସକାଳୁ ଆଜିଠୁ ତୁ ବଦଳିଯିବା, ନା ମନ ବେଷ୍ଟ କରନା, ନେ ଏଗୁଡ଼ା ଖୋଲି ପକେଇବୁଟି ।”

ପିଓଟି ଏଥର ବୁଝିଲା, ମାଟିରେ ମିଶି ପଡ଼ିବାକୁ ମନ ହେଲା । ସତେ ତ - ବଗ କାଉ ହେଲାପରି ତାକୁ ବଦଳିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଏଠି ବି ସମାଜ ଅଛି, ସମାଜର ଆଇନ୍

ଗୁଡ଼ାଏ ଅଛି ଚଳାଚଳ ବିଷୟରେ, ପ୍ରଶ୍ନ ନ ପଚାରି ସମସ୍ତେ ତାକୁ ମୁଣ୍ଡେଇ ନେଇଥାନ୍ତି । ସେହିପରି ହେବ ସେ, ରାଶିତେଲ ନ ମାଷ୍ଟ ଜଡ଼ାତେଲ ମାଷ୍ଟବ, ମୁଣ୍ଡରେ ପାନିଆ ଖୋସିବ, କନ୍ଧ ଦେଶର ସବୁ ଛଇ ତପ ତାକୁ ଆୟତ୍ତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ନ କଲେ ! ହସ ମାଡ଼ିଲା, ଆଉ ଯାହା ହେଉ ନ ହେଉ ମା' କହିବ ବର ମିଳିବ ନାହିଁ । ବରଟାଏ ଦରକାର, ସେତିକି ପାଇବା ପାଇଁ ବେଶ୍ ହେବା, କନ୍ଧୁଣୀ ହେବା, ନାଟ କରିବା, ଗୀତ ବୋଲିବା, ସବୁ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆଉ ଏ ଚଇତି ପରବ - ବରମାନଙ୍କର କନ୍ୟାମାନଙ୍କର ମେଲା ହୁଏ ଏଠି ।

ଭାବିଭାବିକା ମନର ସବୁ 'କିମ୍ବା' 'କିନ୍ତୁ'କୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସେ ଭାଙ୍ଗୁଥାଏ । ବୁଢ଼ୀ ଚାଲିଯାଇ କୁଆଡୁ ଗୁଡ଼ାଏ କନ୍ଧ ଅଳଙ୍କାର ନେଇଆସିଲା, ବୋଝେ ମାଳି, ମୁଦି । ଆପଣା ହାତରେ ଝିଅକୁ ପିନ୍ଧେଇ ବସିଲା, ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧି ବସିଲା । ଚଇତର ଚିହ୍ନସ୍ବରୂପ ବଟା ହଳଦୀ ମୁହଁରେ ଦେହରେ ବୋଲିଦେଲା ।

ପିଓଟି ଦର୍ପଣରେ ମୁହଁ ଦେଖିଲା, ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ ପକେଇଲା, ମନ ଆଗରେ ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ଚହଲି ହୋଇ କୁହୁଡ଼ିକୁ ଭାସିଗଲେ କେତେ ମୁହଁ - କାନା, ନାନା, ମାଧବରାଓ -, ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ମୁହଁରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ସ୍ମୃତି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛବି ମନକୁ ଦୋହଲେଇ ଦିଏ ଥରେ, ଯେତେହେଉ ତା'ର ବ୍ୟବଧାନ ଅଥବା ଦୂରତା । ଏଣିକି ସେସବୁ ମୁହଁ ହଜିଲେ, ଏଣିକି ସେ ବଣର କନ୍ଧୁଣୀ, ଗାଁ-ଖୁଣ୍ଟିରେ ତା'ର ବେକର ପଘା, ଆଉ ସେସବୁ କାହିଁକି ?

ବାହାରେ ଗୀତର ଗର୍ଜନ ଶୁଭିଲା, ଘରେ ରହି ହେଲା ନାହିଁ, ପିଓଟି ପଦାକୁ ବାହାରିଲା, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆହୁରି ଗର୍ଜନ ।

ଲୋକେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପାରନ୍ତି, ହୁଅନ୍ତୁ ଏଥର ସେ ଅତିହ୍ନା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠୀର ଜଣେ, କେଉଁ ଝିଅସବୁ କୁଆଡୁ ଆସି ତା'ର ଡେଶାରେ ଡେଶା ଛାଡ଼ିଦେଇ ତାକୁ ଉଡ଼େଇ ନେଇ ଚାଲିଲେ, ଚଇତର ଉତ୍ତାଳ ସମୁଦ୍ରରେ ପିଓଟି ବୁଡ଼ିଗଲା ପବିତ୍ର ହେବାକୁ, ଆଗପଛ ଭୁଲିଗଲା ।

୩ ଛୟାଳିଶ II

ସମସ୍ତେ ଶିକାର ଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା ପରେ ଗାଁ ଶୁନ୍‌ଶାନ୍, କେବଳ ତଳିଚଳିଆ କାଢ଼ି, ଗାଁର ବୁଢ଼ାଗୁଡ଼ିକ, ପିଲାମାନେ । ପିଓଟିର ମା' ଗପ କରିବାକୁ ସମୟ ପାଇଲା, ଅଛନ୍ତି ଗପ ତା'ର ସରେ ନାହିଁ । ଅଭାବରେ ପଡ଼ି କୁଲିକାମ କରିବାକୁ ସେ ଓ ତା'ର ବୁଢ଼ା ସଂପ୍ରଜା ଗାଁ ଛାଡ଼ିଥିଲେ, ତଳମାଳରେ ଦିନାକେତେ, ଧୀରେ ଧୀରେ ତଳଦେଶକୁ, ଏଠୁ ସେଠି ସେଠୁ ଏଠି ହୋଇ କୁଲିର ଘରକରଣା, ଚାଉଳକଳ, ଚିନିକଳର କଥା,

ସାହୁକାରର ତାଷକାମ, ହାଟ ଗୁଆଳି, ଅନର୍ଯ୍ୟାପ ବଦଳା ବଦଳି । ହଠାତ୍ ରୋଗରେ ପଡ଼ି ବୁଢ଼ା ମଲା, କଳଘର ବସ୍ତ୍ରର କୁଡ଼ିଆରୁ ଦାନାପାଣି ଉଠିଲା, ପତରଚକି ପରି ବାରଦୁଆର ଶୁଷ୍କପିଣ୍ଡା ହେଲାପରେ ପୁଣି ସେମାନେ ଗାଁକୁ ଫେରିଆସିଛନ୍ତି, ଅତି ସାଧାରଣ ମଛୁରିଆର ଇତିହାସ, କିନ୍ତୁ ସବୁକଥା ବୁଢ଼ା କହେ ନାହିଁ, କଥା ଲୁଚାଏ, ଭାବେ ତା'ର ଆତ୍ମସମ୍ମାନରେ ବାଧା ହେବ, ପାହାଡ଼ୀ ଜାତି ଆତ୍ମସମ୍ମାନକୁ ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଭାବେ ।

ଲୋକେ ତାକୁ ଭୁଲି ନାହାନ୍ତି ।

ଏଇ ଗାଁରେ ଠାଏ ତାଙ୍କର ଘର ଥିଲା, ସଂତ୍ରଙ୍ଗା ଥିଲା ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ରଇତ । ଆଜି ସେ ଘର ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଛି, ଘରର ଖଣ୍ଡେ ଗୋରୁଖାଳ ତା'ର ଅବସ୍ଥାନର ଚିହ୍ନ ।

ଏ ଗାଁରୁ ଯିବାର କେତେଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଗାଁରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ହୁଲୁର୍ ହୋଇଥିଲା ସଂତ୍ରଙ୍ଗାର ବୁଢ଼ାକୁ ଗୁଣିଗାରଡ଼ି ଜଣା, ସେ ପାଞ୍ଜିଆଣୀ, ପାଞ୍ଜି ଦେବ (ଗୁଣି ମାରି ଦେବ) । ଯେଉଁଦି 'ଚାରିଜଣକ ସାଙ୍ଗରେ ସଂତ୍ରଙ୍ଗାର ଅଦୋଉତି ଥିଲା ସମସ୍ତେ ମରିଥିଲେ, ଜଣକୁ ବାଘ ଖାଇଥିଲା, ବାଘର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ କେହି ଦେଖି ନାହିଁ, ତେଣୁ ସମସ୍ତିକର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ସେ ବାଘ ନୁହେଁ ସେ ପାଂଶିଆଣୀ । ବାଘ ଯିବାବାଟରେ ମଣିଷ ଖୋଜ ପଡ଼ିଥିଲା, ଏ ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରମାଣ । ଖୋଜଗୁଡ଼ାକ ସଂତ୍ରଙ୍ଗା ଘର ପାଖରୁ ପଦାକୁ ଯାଇଥିଲା ଅଥଚ ସଂତ୍ରଙ୍ଗା ସେତେବେଳେ ଗାଁରେ ନ ଥିଲା, ତେଣୁ ପ୍ରମାଣ ତା'ର ଭାରିଯା ପାଂଶିଆଣୀର ଏ କୀର୍ତ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ସେ ଜାଗାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଠିକ୍ ଗାଁ ପିଠିଆଡ଼େ ପଥରତଳେ ବାଘ ଖାଇ ନାହିଁ କାରଣ ଡିସାରୀ ମନ୍ତ୍ର ପଡ଼ିଦେଇ ସେଠି କିଲା ମାରିଦେଇଥିଲା ଏବଂ ସମସ୍ତିକ ଆଗରେ ବଡ଼େଇ କରି ତରେଇ ଦେଇଥିଲା ଯେ ଏଥର ବାଘକୁ ଦେଖିଲେ ସେ ତାହା ଉପରେ ହଳଦୀପାଣି ଛିଞ୍ଚିଦେବ ଅଥଏବ ବାଘ ପୁଣି ମଣିଷ ହୋଇଯିବ । ବଡ଼ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗରେ ମଲା ସେ, ତମ୍ବୁ କନ୍ଧ । ସଂତ୍ରଙ୍ଗା ସଙ୍ଗେ ଜମି କଢ଼ିଆ ଥିଲା, ମଲାପରେ ତା'ର ପ୍ରେତାତ୍ମା ଅର୍ଥାତ୍ ବାଘ-ତୁମା ଅନେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଢ଼ାର କାନି ତଳେ ତଳେ ବୁଲିଲା ବୋଲି ଲୋକେ କହୁଥିଲେ ।

ସାନ ପିଲାପରି ଆକୃତି, ଚନ୍ଦାମୁଣ୍ଡ, ମୁଣ୍ଡ ଓଠ ଆଖି ନାଲି, ଟିକିଏ ଦେଖାଦିଏ ପୁଣି ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଏ, ନାନାପ୍ରକାର ବୋବାଳି ବୋବାଏ । ବାଘ-ତୁମାର ସ୍ଥାନ ବାଘର ଲାଞ୍ଜି କିନ୍ତୁ ଯେହେତୁ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବାଘ ପାଂଶିଆଣୀ ନିଜେ, ବାଘତୁମା ତା'ର କାନି ତଳେ ତଳେ ବୁଲେ, ତେଣୁ ସେ ପାଂଶିଆଣୀ । ତମ୍ବୁ ତମ୍ ମଧ୍ୟ ତା'ର ଶତ୍ରୁ ଥିଲା, ଦି'ଟା ଦିନରେ ପଟୋ ପାଟୋ ଗୋରୁଗୁଡ଼ାକ ତା'ର ଗୁହାଳରେ ପଡ଼ି ମରିଗଲେ, ତେଣୁ ସେ ପାଂଶିଆଣୀ । ଏହିପରି ଚକ୍ରଗତିରେ କାରଣକୁ ଧରି ଫଳାଫଳକୁ ଧରି କାରଣ ଦେଖାଇ ଦେଖାଇ କେତେଲୋକ ଗାଁରେ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ ଯେ ସେ ପାଂଶିଆଣୀ । ପାଞ୍ଜିବା ଲୋକକୁ ଗାଁ ଲୋକେ ନିପାତ କରିଦିଅନ୍ତି, ଅନେକ ଖୁଣ୍ଟ ହୁଏ, ପାଂଶିଆଣୀ ତା'ର କପାଳ

ଜୋରରେ ବଞ୍ଚୁଥିଲା, କାରଣ ଶବ୍ଦ କହ ଏବଂ ତା'ର ପଡ଼ୋଶୀମାନେ ଅବିଶ୍ୱାସ କରିଥିଲେ ଯେ କେବେ ଏତେ ବିଦ୍ୟା ଜାଣିଲା ଯେ ସେ ମଣିଷକୁ ପାଞ୍ଜିପାରିବ । ବିଶ୍ୱାସ ହେଉ ଅବିଶ୍ୱାସ ହେଉ, ସେହିଦିନୁ ନାଟି ତା'ର ରହିଗଲା ପାଂଶିଆଣୀ ଏବଂ ଲୋକଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇ ସାହୁକାରର ଅଦୌତିରେ ଯେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗାଁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିଲା, ସେଥିପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କର ରଚନା ଅଳ୍ପ ଦାୟୀ ନୁହେଁ ।

ବହୁବର୍ଷର ହାବୁକାରେ ସବୁ ଅପବାଦ ସବୁ କଳିଗୋଳ ଧୋଇ ହୋଇଯାଇଛି, ଆଜି ସେ ନିଆଣୀ, ତେଣୁ କାହାରି ବାଦ ନାହିଁ ତାହା ସଙ୍ଗରେ । ଶତ୍ରୁତା ଯେଉଁମାନେ କରୁଥିଲେ, ଆଜି ମରିହଜି ଭୂତ ହେଲେଣି ସେମାନେ, ଅଦୋଭତି ନାହିଁ, ଆଶୁ ନାହିଁ । ପୁରୁଣା ଘରଗୁଡ଼ାକ ଦାନ୍ତ ନିକୁଟି ପଡ଼ିରହିଛି, ଦେଖିଲେ ବିକଳ ଲାଗେ, କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ଯେଉଁମାନେ ତିହ ଉପରେ ଠିଆହୋଇ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ ହାତ ହଲେଇ ବାଉ ସାଧୁବାକୁ ବକ୍ସତା ଝାଡୁଥିଲେ !

ପାଂଶିଆଣୀ ଖୋଜି ଖୋଜି ବୁଲୁଥିଲା, ତା'ର ସତରବର୍ଷ ଉତ୍ତାରୁ ତା'ର ହଜି ଯାଇଥିବା ସମୟକୁ, ସେତେବେଳର ସମୟର ସୀମାର ଚିହ୍ନଟ ଖୁଣ୍ଟି ଆଜି ହଜିଛି, ଏଠି ସେ ବାଡ଼ ଥିଲା, ସେଠି ଆଜି ଘର, ସେଠି ସେ ଗଛଟା ଥିଲା, ତା' ଜାଗାରେ ଗୁହାଳ, କୁଆ ରାସ୍ତା ଫିଟିଛି ପୁରୁଣା ରାସ୍ତା ବୁଜା ହୋଇଛି, ଡୋଟା ଲଣ୍ଡା ହୋଇଛି, ପଦା ଡୋଟା ହୋଇଛି, ଜାଗାର ରୂପ ଓଳଟ ପାଲଟ । କେବଳ ଯଦି ସେତିକି ହୋଇଥାନ୍ତା; ସତରବର୍ଷରେ ସତର ଦଳ ପିଲା ଜନ୍ମ ହୋଇଛନ୍ତି, ବଢ଼ିଛନ୍ତି, ପିଲାଏ ଘର କରିଛନ୍ତି, ଚିହ୍ନାଲୋକେ ପଛେଇଛନ୍ତି, କେତେ ଧୂଳିରେ ମିଶିଛନ୍ତି, ପୁରୁଣା ସମୟ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇଛି ସତର ତାଳ ପାଣି, ସବୁ ଲୁଚିଯାଇଛି ।

କିନ୍ତୁ ଖୋଜି ବୁଲୁ ବୁଲୁ ପାଂଶିଆଣୀ ଅନୁଭବ କଲା ଆକାଶରେ ସେହି ରଙ୍ଗ, ଗାଁର ପବନରେ ଠିକ୍ ସେହି ଅନୁଭୂତି, ଏବଂ ଚାରିଆଡ଼ର ଯେଉଁ ମହାବଳି ପର୍ବତର ଲହଡ଼ି, ଠିକ୍ ସେହିପରି ରହିଛି ସେ । ପର୍ବତ ବଦଳି ନାହିଁ, ମାଟି ବଦଳି ନାହିଁ, ଭୂଇଁର ଡାକୁ ସେହିପରି ଗଡ଼ିଚାଲିଛି ତଳ ଉପର ହୋଇ । ବାହାରର ଏହି ଚିହ୍ନା ଛବି ଧାସ ପକାଇଯାଏ କେଉଁ ମଝିକି, ସବୁ ଧାସ ଏକାଠି ହୁଏ, ହୁ ହୁ ହୋଇ ଜଳି ଜଳି ଉଠେ ତା'ର ପୁରୁଣା ପରିଚୟ । ସେତିକି ତା'ର ସାନ୍ନ୍ୟା ।

ବୁଢ଼ୀର ମୁହଁରେ ଭାଷା ନାହିଁ, ପଚାରିବାକୁ ସାହସ ନାହିଁ । ବାଟରେ ତା'ର ସାନ୍ନ୍ୟା, କିନ୍ତୁ କାହାରି ଘରେ ସେ ଖାଲି ଗୋଟାଏ କାହୁଁ ଅଇଲା, ଯେପରିକି ତା'ର ପରମ୍ପରା ନାହିଁ, ପରିଚୟ ନାହିଁ, କେଉଁ ଦେଶର କେଉଁ ପୁରର ଲୋକ । କିନ୍ତୁ ତା'ର କୁଟୁମ୍ବକ ହୁଏ ବୁଝାହୋଇ ନିରେଖି ନିରେଖି ଠିଆହୋଇ ରହିବାକୁ, ମନ ଖୋଜେ ସେ ଦେଖନ୍ତା ସବୁ ଭୁଲ୍, ସବୁ ଭୁଲ୍, ସେତିକି କହିଦେଇ ନିଜକୁ ବାହାବା' ଦେଇ ମୁରୁକି ହସି ସେ ଚାଲିଯାଆନ୍ତା । ଭୁଲ୍ ଭାବିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ, ପାଏ ନାହିଁ, ତୁନିତାନି ମୁହଁ ଶୁଖେଇ ଚାଲିଯାଏ ।

ମଝିବାଣ୍ଡରେ ତା'ର ନିଘା ପଡ଼ିଲା, ନାଲି ପଥର ଖଣ୍ଡେ ସେହିପରି ପଡ଼ିଛି, ସବୁଦିନ ପରି ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ବୁଢ଼ାଟିଏ ବସି ସୁଆଁ ଫେଷିବା ଗାତ ଭିତରେ କାଠ ମୁଷଳ ପୂରେଇ ସୁଆଁ ଫେଷୁଛି । ଗୁମ୍ଫା କନ୍ଧର ଘର ନୁହେଁ କି ଏଇଟା ? ସାମ୍ବାରେ ଗୋଟାଏ ଶଳଦ ଗଛ, ପଛଆଡ଼େ ସଜନା ଗଛ । ଗୁମ୍ଫା କନ୍ଧର ଘର । ଦୁଆରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଅତିହ୍ନା ପିଲା, କବାଟ ସେପାଖେ କିଏ ଗୋଟିଏ ଅତିହ୍ନା ବୋହୂ ବସି କ'ଣ କାମ କରୁଛି, ଖୋଲା ଛାତିରୁ ପିଲାଟିଏ ଲଟକିଛି, ଏମାନେ ଅତିହ୍ନା, କାଲିକାର ଗଜା । ବହୁବର୍ଷ ହେଲା ଭଜା ଖଟ ଖଣ୍ଡେ କରପଟିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିରହିଥିଲା, ଉଇ ଲାଗୁଥିଲେ, ସେତିକି ଅଭାବ । ଗୁମ୍ଫା ବୁଢ଼ା ହସିଦେଇ ପଚାରିଲା, “ତୁନିତାନି ହୋଇ ଠିଆହୋଇ ରହିଛୁ କାହିଁକି ଅପା, କ'ଣ ପାଞ୍ଜିବାକୁ ମନ ହେଉଛି କି ?” ବୁଢ଼ା ହସି ହସି ତା'ର ଜବାବ ଦେଲା, “ହଁ, ପଥର ପରି ବସିରହିବୁ ତୁ, ତତେ ପରା ପାଞ୍ଜବି ।” ଗୁମ୍ଫାଙ୍କୁ କହିଲା, “ବିଦ୍ୟା ଭୁଲି ନୋହୁଁ ତା'ହେଲେ, ଆ ବସ୍ ।” ବି' ବୁଢ଼ା ବସି ହସାହସି ହେଲେ, ଧୁଗିଆ ପିଇଲେ । ସତର ବର୍ଷର କଥା, ଏକାଦିନକେ ଛିଣ୍ଡେ ନାହିଁ ।

“ଲେଲୁ କେବେ ମଲା ନୁନି ?”

“ଲେଲୁ !” ବୁଢ଼ ପାପୁଲିର ସବୁ ଆଙ୍ଗୁଠି ଖୋଲି ଦେଖେଇଲା ଗୁମ୍ଫାଙ୍କୁ । ଜଣକୁ ଯାହା ଚମକେଇ ଦିଏ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗେ, ଆଉ ଜଣକୁ ସେ କଥାର ଅର୍ଥ ବି ଜଣାପଡ଼େ ନାହିଁ, ଭାବ ତ ଦୂରର କଥା ।

“ସେ ଘରଟା କେବେ ଭାଙ୍ଗିଲା ନୁନି ?”

“ଘର ଥିଲା କି ସେଠି ? କାହିଁ ନାହିଁ ତ, ହଁ ହଁ ସତକଥା, କେତେ ମନେରଖୁଛୁ ଲୋ ତୁ ! ଏଡ଼େ ବୁଝି, ନ ହେଲେ ମାହାଲିଆରେ କହନ୍ତେ ତତେ ପା'ଣିଆଣୀ - ।” ଆହୁରି ବୁଢ଼ାଗୁଡ଼ିଏ ଆସିଲେ, ଭଲ ଗପ ଜମିଲା, କେବଳ ପୁରୁଣା ଆଖିରେ ନୂଆ ଘଟନାର ସମାଲୋଚନା, କେବଳ ସେହି ପଦେ କଥାର ଦ୍ରୁତ ବିଳମ୍ବିତ ଧ୍ରୁପଦ, ଖେଆଳରେ ତାନ - “ଆଉ କ'ଣ ସେକାଳ ଅଛି ?” ଯେତେ ଜାଣିରେ ହୋଇପାରେ ।

ରକ୍ଷା ବସି ନାହିଁ, କ'ଣ ଖୁଆ ହେବ ତା'ର ଠିକଣା ନାହିଁ । କନ୍ଧ ଗାଁରେ ଏସବୁ କଥା କାହାରି ଅଟକି ଯାଏ ନାହିଁ, ଦୁଣ ଶାଗ ଦିଆନିଆ ତ ଅତି ସାଧାରଣ କଥା, ପ୍ରାଚୀନ ସମାଜର ସ୍ମୃତି ରହିଛି, ଏକାସେଣିଆଁ ଗାଁର ବଣ୍ଡିର ତଳେ ଥିଲା ଏକା ହାଣ୍ଡିର ଗୋଷ୍ଠୀ, ଆଜି ଏକାହାଣ୍ଡି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଜଣକର ଭାତରକ୍ଷା ହୋଇଥିଲେ ଆରଜଣକ ଉପାସ ରହେ ନାହିଁ । ଘରଟିଅ ନାହିଁ, ଗାଁର ସାଓଁଟା ଘରଟିଅ ଦେବ, ଘର ନାହିଁ ଗାଁ ଭାଇମାନେ ଘର ଚୋଳିଦେବେ, ଜମି ମିଳିବ, ଯେତେଦିନ ନ ଚଳିବ ଗାଁ ଲୋକେ ମାଣ୍ଡିଆ-ଭାତ ବାଢ଼ିଦେବାକୁ କୁଣ୍ଡିତ ହେବେ ନାହିଁ । ସମାଜ ସବୁ ଦେବ, ବଦଳରେ କହିବ ଯେ କାମ କର, ସମାଜ ଭିତରେ ଏକାଠି ହୋଇ ମଞ୍ଜ ଟାଣ ରଖ, କେବଳ ଏତିକି ।

ସେହି ବିଶ୍ୱାସରେ ସତ୍ୟ ସମତଳ ଛାଡ଼ି ଅସତ୍ୟ ବଣକୁ ପାଂଶିଆଣୀ ଦୋଡ଼ି ଆସିଥିଲା, ସେ ନିଧିଧିତକ ବେଳ ମୁଣ୍ଡେ ସେପାଖେ ହେଲା, ଗୁମ୍ଫାର ସ୍ତ୍ରୀ ତାକିଲା, “ଆ ଖାଇ ବସିବା ।” ବଡ଼ କଅଁଳ ହୋଇ ଆସିଲା ପାଂଶିଆଣୀର ମନ, କ’ଣ ଭାବିଲା, କହିଲା, “ଗୁମ୍ଫା କେବେ ମଲା ନୁନି ?” “ଗୁମ୍ଫାର ସ୍ତ୍ରୀ ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ୱାସ ପକେଇଲା, କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ପାଂଶିଆଣୀ ଆହୁରି ଅରେ ପଚାରିଲା । ଭିତର ଘରର ଚାଳ ଚଳୁ ସାନ ଦଉଡ଼ି ଖଣ୍ଡିତ ତା’ ଆଡ଼କୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ଗୁମ୍ଫାର ସ୍ତ୍ରୀ ମୁହଁ ଶୁଖେଇ ଠିଆହେଲା, କିଛି କହିପାରିଲା ନାହିଁ । ପାଂଶିଆଣୀ ଦଉଡ଼ିଟି ଖୋଲି ଦେଖିଲା; ସେଥିରେ ତେରଟି ଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଛି । ତେର ବର୍ଷର ହିସାବ ଯେ । ବର୍ଷେ ଗଲେ ଗଣ୍ଠିଟିଏ ପଡ଼େ । ତେର ବର୍ଷ ହେଲା ଗୁମ୍ଫା ମଲାଣି, ତା’ର ସ୍ତ୍ରୀ ଦଉଡ଼ିରେ ଗଣ୍ଠି ପକେଇ ପକେଇ ବର୍ଷର ସୁମାରି ରଖୁଛି । କଅଁଳ ହୋଇ ପାଂଶିଆଣୀ ତାହା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା । ଗୁମ୍ଫାର ସ୍ତ୍ରୀ କାନ୍ଦି ନାହିଁ, ପୁରୁଣା ଦରଜାଟା ଦରଦାର ହାତ ବାଜି ପୁଣି ଟଣକି ଉଠିଛି, ତା’ର ସ୍ୱାମୀର ମୃତ୍ୟୁ । ତା’ର ଶୁଖିଲା ମୁହଁ, ବାଂଫୁଆ ଆଖି, ବାହାରୁ ଆସି ଭିତରକୁ ଭିତରକୁ ପଶି ଯାଉଥିବା କଳାଛାଇ ସେହି ସେ । ଇତିହାସର ପରିଚ୍ଛେଦ । ଦୁହେଁ ଦୁହେଁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁରହିଲେ । ଗୁମ୍ଫା ମରିଛି, ଲେଲୁ ସାଉଁଟା ମରିଛି, ଜିତ୍ର ମରିଛି, ଏହି ଅନର୍ଯ୍ୟାୟ ମରଣର ଦୁଇମୁଣ୍ଡରେ ଯେପରିକି ଏହି ଦୁଇଟି ବୁଢ଼ୀ, ଏମାନଙ୍କର ଗଣ୍ଠି ଗଣା ସରି ନାହିଁ । ଗୁମ୍ଫାର ସ୍ତ୍ରୀ କହିଲା, “କାହିଁକି ସେଗୁଡ଼ାକ ଅପା, ଆ ଖାଇ ବସିବୁ ।” ପାଂଶିଆଣୀ କହିଲା, “ମନେପଡୁଛି ଲୋ ନୁନି, ଗଲାଦିନ ତୋରି ଘରେ ଭାତ ଖାଇ ଯାଇଥିଲି । ପଛେ ପଛେ ଗୁମ୍ଫା ପାଛୋଟି ଯାଇଥିଲା ଗଦାଏ ବାଟ । ଆଥାନ୍ତି ଆଥାନ୍ତି କୁଆଡ଼େ ମୁଣ୍ଡ ଲୁଚାନ୍ତି ଲୋ, ଆମରି ପାଇଁ ଖାଲି ଯେତେ ଦହଗଞ୍ଜ -” ଗୁମ୍ଫାର ସ୍ତ୍ରୀ କାମରେ ମନ ଦେଲା ।

ଚାରିଆଡୁ ବାଜା ଶବ୍ଦ କାନରେ ବାଜୁଛି, ବଡ଼ ଧାର । ପାଟି ଶୁଭୁଛି, ଜହୁ ହୁରୁଡ଼େଇବାର କିଲିକିଲା । ପର୍ବତ ଉପରୁ ଶବ୍ଦ ଚହଟି ଆସେ ଗାଁ ଭିତରକୁ । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁନିତାନ୍ତି ଥିଲା, ଲୋକେ ବୋଧହୁଏ ଖାଲରେ ଥିଲେ, ଭାଲୁରେ ଥିଲେ । ହେଇ, ଦୁନି ପଡ଼ିଗଲା, ଏଥର ଶିକାରୀମାନେ ଜାଗା ବାନ୍ଧିନେଲେ, ଘାଟି ଜଗି ବସିଲେ ହୁଏତ । ଟିକିଏ ଟିକିଏ ରହିରହିବା ପାଟି ‘ଇ-ହା, ଇ-ହା’, ଟେକା ମାରି ମାରି ଗଛରେ ତାଙ୍ଗ ପିଟି ପିଟି ମଝିକୁ ଜହୁମାନକୁ ହୁରୁଡ଼େଇ ଆଣୁଥିବେ ।

ଶବ୍ଦ ଶୁଭୁଛି, ଉଷ୍ମ ପର୍ବତ ଉପରେ ଲଣ୍ଡା ପଥର ଉପରେ ଯେଉଁମାନେ ବୁଲୁଛନ୍ତି ସେମାନେ ବି ଦିଶୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପାଟି ପରିଷ୍କାର ଶୁଭେ, ବଣ ଭିତରେ ଲୁଚିଥିବା ଲୋକଙ୍କ ସ୍ୱର ପରସ୍ତ ପରସ୍ତ କମଳ ଭିତରୁ ବାହାରିଲାପରି ।

ଯେ କାମ କରିଯାଉଛି ସେ କରୁଛି, ଯେ ନ କରୁଛି ତା’ର କେବଳ ଅପେକ୍ଷା ଓ କଷ୍ଟନା । ପର୍ବତ ତଳିର ଗାଁ ଲୋକେ କେବଳ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ପାଟି ହୁଏ ହୁଏ,

ମଝିରେ ମଝିରେ ସବୁ ତୁନି ପଡ଼ିଯାଏ, ସେତିକିବେଳେ ଛନ୍ଦଛନ୍ଦ ଲାଗେ, କାନ ଡେରି ମଣିଷ ଅପେକ୍ଷା କରେ ବନ୍ଧୁକର ଢାଳ ଶବ୍ଦକୁ ।

କ'ଣ ଭାଜପରି ଶୁଭିଳା କି ? ଘର ଭିତରୁ ଦୁଆରଆଡ଼କୁ ବାହାରିଆସି ପର୍ବତ ଉପରକୁ ଅନେଇଁ ଲୋକେ ଠିଆ ହୁଅନ୍ତି । କହୁ ମରିଥିଲେ ପର୍ବତ ଉପରେ ଚାଞ୍ଚଳ୍ୟ ବଢ଼ନ୍ତାଣି, ନା ପୁଣି ଅପେକ୍ଷା ।

“କୁଆଡ଼େ ଥିବେ ଟୋକାମାନେ ହଜଲୋ ନୁନି ?”

“ହଁ, ପିଲାଲୋକଙ୍କ କଥା ତ, ତାଙ୍କ ଦଳରେ ସେ ତାଙ୍କର କଥା ବୁଝିବେ, ଆମେ କାହିଁକି ଏ ?” ଗୁମସାର ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରବୋଧ ଦେଲା । ଗୁମସାର ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ ସାଙ୍ଗରେ ଧୁଙ୍ଗିଆ ପିଉ ପିଉ ପାଣିଆଣୀକୁ ଲାଗିଲା ସେ କେବେ ଏ ଗାଁକୁ ଅତର ହୋଇ ନାହିଁ । ପିଓଟି କୁଆଡ଼େ ଗଲା ବୋଲି କେବେ କାହାକୁ ସେ ପଚାରିଥିଲା ଆଜିପରି ? ତାକୁ ଜଣାପଡ଼ିଲା ଆଜିର କଥା ଖାଲି ଆଜିର ନୁହେଁ, ଆଉ ଏ କଥା ସଙ୍ଗରେ ଏ ସ୍ଥାନ ଓ ସମୟ ସବୁ ମିଶି ଠିକ୍ ପୂର୍ବପରି । ରହିରହିବା ପୂର୍ବବେଳ ଏମିତି ଚାଲିଆସେ; ତେବେ ତୁଆ ଆଉ କ'ଣ ? ନିଛାଟିଆ ବେଳ, ଖରା ଅଳ୍ପେ ତଳିଛି; ଗୁମସାର ସ୍ତ୍ରୀ ଏକୁଟିଆ ଗଲାଣି ପାଣି ଆଣି । ପିଓଟିର ମା' ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ବସିଥାଏ । ଥୁରିଥୁରି ଚଢ଼ତର ପବନ ଆସି କଅଁଳା ପିଲାପରି ଧୁକି ଖେଳ ଖେଳି ଲୋଟି ଗଢ଼ିଯାଏ, ତା' ପଛେ ପଛେ ଯେପରି କିଏ ଗୋଡ଼େଇ ଆସେ, ମୁହଁ ପାଖରେ ପର୍ବତ ଉପରେ ଗଛଗୁଡ଼ାକ ତରତର ହୋଇ ଆଡ଼େଇ ହୋଇ ବସେ । ପିଓଟିର ମା' ବକା ହୋଇ ବସି ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖୁଥାଏ । ସଂତ୍ରୁଙ୍ଗା ହେଇ ପର୍ବତ ଅଗରେ ଚଢ଼ିଛି । ଶିକାର ଲାଗିଲେ ତାକୁ ଆଉ ଘରେ ରଖି ହୁଏ ନାହିଁ । ବେକରେ ଟାଙ୍ଗିଆ ପକେଇ ହାତରେ ବଛାଧରି ପଛକୁ ପଛ ହୋଇ ଡେଙ୍ଗା ଲେଲୁ ସାଓଁତା, ଜିତୁ, ଗୁମସା । ଚଢ଼ତ ପରବ, ପ୍ରତି ବର୍ଷ ଏହିପରି । ଆଉ ଟିକିକୁ ହୁ ହୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଭିବ ପରା, ତା'ପରେ ଏକାଥରକେ ବଣ କମ୍ପେଇ ବାଜା ବାଜିବ, ଶିକାର ଲେଉଟାଣି ବେଳ, ଗାଁ ହୁରୁହୁରୁ କମ୍ପିବ ।

“ତୁ କ'ଣ କଲୁ ତୋକ୍ତା (ବର) -”

ହସି ହସି ଉଛୁଳି ପଡୁଥିବ ସେ, ଝାଲ ସରସର ଦେହ ଝଟକି ଉଠୁଥିବ । “ମୁଁ-ମୁଁ ନ ଯାଇଥିଲେ ଶିକାର ମାରିପାରିଥାନ୍ତେ ଏମାନେ ? କୋଉଠି ଲୁଚିଥିଲା, କେଉଁକାନ୍ଥ ତାକୁ ବାହାର କଲି, ଘାଟି ଆଡ଼କୁ ହରୁଡ଼େଇ ନେଲି, ତା'ପରେ ଏମାନେ ତାକୁକରି ମାରିଲେ । କେହି ହାତରେ ମାରିଲା କି ? ଖାଲି ବନ୍ଧୁକଟା ଟେକିବା କଥା, ଆଉ କ'ଣ ଅଛି । ବାକି ମୁଁ - ହରୁଡ଼େଇ ହରୁଡ଼େଇ ଅର୍ଦ୍ଧପ୍ରାଣ । ସାଓଁତା କ'ଣ କହିଲା ଶୁଣିଲୁ କି ସଂତ୍ରୁଙ୍ଗା ନ ଥିଲେ ଶିକାର ପଡ଼ିବ ନାହିଁ -” ବୀରପୁରୁଷ ପରି ଛାତିପୁଲେଇ ଦେଇ ସେ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଯିବ ।

ପିଓଟିର ମା' ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲା । ଗାଁ ମାଟି ବାହାରେ, କଳିଂତଳ ଦେଶରେ ତେଲୁଗୁ ଦେଶରେ ଯେ ସତରଟା ବର୍ଷ ତାଙ୍କର କଟିଗଲା ସେଗୁଡ଼ା ତା'ର ମନେ ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ସ୍ଥାନର ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ମନ । ତେଣର କଥା ଆଉ ଗୋଟାଏ ସ୍ବପ୍ନ, କେବଳ ଦୁଃସ୍ବପ୍ନ, ଦୁଃଖର ଅନୁଭୂତି ଲାଖୁରହିଛି ସେଥିରେ । ତୋରରେ ସେ ଗଣି ପଡ଼ି ନାହିଁ ।

ପିଓଟିର ମା' ତା'ର ପରମ୍ପରାର ଡୋରରେ ଗଣି ଖୋଜି ପାଇଥିଲା । ସେ ଶୋଇଥିଲା ।

॥ ସତଚାଳିଶ ॥

ମିଶିଆକା ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ତା'ର ଦଳବଳ ଧରି ଚଇତର ମଇଲିସ୍ ଭିତରେ ମଉଜ ଖୋଜି ଯାଇଥିଲା, ସେ ତା'ର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଠିକଣା କରିପାରିଥିଲା, ଆଗ ବନ୍ଦିକାରା, ସେଠି ଦି'ଦିନ, ତା'ପରେ ଖାଲୁକଣା, ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଲେ ଚିଲିଶଙ୍କା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଯେଉଁଠି ମଉଜ ବେଶି ମଦ ବେଶି, ସେଠି ସେ ଅଟକି ରହିବ । ଯେଉଁଠି ଭଲ ଶିକାର ପାଇବ ସେଠୁ ଶିକାର ମାରି ସେ ଫେରିଆସିବ । ଏବର୍ଷ ଭଲ ଶିକାର ତା'ର ଦରକାର । ତା'ରି ଭୀଷ୍ମ ପ୍ରତିଜ୍ଞା, ଖାଲି ହାତରେ ସେ ଫେରିବ ନାହିଁ, କରୁ ଦିନାକେତେ ବାଟେ ବାଟେ । ସାଓଁତାର ନିଷ୍ଠି ଗାଁଯାକର ନିଷ୍ଠି, ତେଣୁ ତା'ର ଦଳବଳ ତା'ର ପଛେ ପଛେ ।

ବାଟର ନିଶା, ସେ କନ୍ଧର ମନ ଭିତରେ, ଖୋଜିଖୋଜି ବୁଲିବୁଲି କାହିଁକା କାହିଁ, ଆଜି ବିଚାର ପଡ଼ିଲା ଏ ଗାଁ ଭଲ ନୁହେଁ, ତୁଆ ଜମି ତିଆରି କରି ଖାଇବାକୁ ବଣ ମାରିବାକୁ ଆଉ ବଣ ନାହିଁ, କନ୍ଧ ତା'ର ଗାଁ ଉଠେଇନେଲା, ତୁଆ ବାଟର ନିଶା କନ୍ଧର ତୁଆ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ତା'ର ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନଙ୍କ ପରି ଖାଲି ଅମଡ଼ା ମାଡ଼ିବାର ଝୁଙ୍କରେ ବୁଲି ବାହାରି ନ ଥିଲା ।

କେଉଁଦିନୁ ମନେ ମନେ ସେ ବୁଝିଲାଣି, ସେ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ ପୁଅକୁ ଆଉ ଭଲପାଏ ନାହିଁ । ପୁଅ ତା'ର ଦି'ଆଖୁର ଖେଳା । ସେ ପୁରୁଷ, ସେ ପୂର୍ବି ତାହେଁ, ସେ ତାଷୀ, ଭୁଲ୍ ତାଡ଼େ, ଭୋଲେ ପିଏ, ତା'ପରେ ଖୋଜେ ସାଙ୍ଗୀ । ଜୀବନର କ୍ରମରେ କେବେ ପୁଅକୁ ଦେଖୁ ସେ ପାଗଳ ହୋଇଥିଲା, ଘରକୁ ଆଣିବାକୁ ତର ସହି ନାହିଁ, ଆଜି ସେସବୁ ପାସୋରା କଥା । ମନକୁ ପ୍ରବୋଧ ଦିଏ, ସେଦିନର ପୁଅ ଆଜି ନାହିଁ । ଯା' ମୁହଁରେ ହସ ନାହିଁ, ଯା'ର ଦେହରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ, କ'ଣ ଭିତରେ ଭିତରେ ଯା'କୁ ଗ୍ରାସିଛି, ବୁଢ଼ୀ ପରି ହେଲାଣି ଦିନୁଦିନ । ଆଉ, ପୁଅର ମନ, - ସେ ମନଟା ତା'ର ବଦଳିଯାଇଛି, ସ୍ବାମୀକୁ ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ ମତେଇବାକୁ ତା'ର ପ୍ରବୃତ୍ତି ନାହିଁ ମୋଟେ, ତାହାଛଡ଼ା ସ୍ବାମୀ ଆଗେଇ ଆସିଲେ ବି ପଛେଇଯିବା ତା'ର ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇଗଲାଣି ।

କେବଳ ଛାତିରେ ଗୋଟାଏ କାଉଁକାଉଁଆଁ ପିଲା, ସବୁବେଳେ ବିନା କାମରେ ସୁଷା ଘରକାମ । ଘରଟା ଓଲେଇଦେଲେ ଚଳୁ ନାହିଁ, ଆହୁରି ସାତଥର ଓଲେଇବା ଦରକାର, ଥରେ ଲିପିଲେ ଘର ଶୁଦ୍ଧ ହେଲା ନାହିଁ, ଲାଗି ରହିଥିବ ମାଟି-ଗୋବର ହାତରେ ସେଠି । କିନ୍ତୁ ଦିଉଡୁ ସାଉଁଡାର ମଣିଷର ମନ, ସେ ମନରେ ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି ସମ୍ଭବେ ନାହିଁ । କେବେ ବୁଝେ ଭଲପାଏ ନାହିଁ ପୁୟୁକୁ, ପୁଣି ମନଟା ଅଜାଣତରେ କଅଁଳ ହୋଇଥାସେ, ଭାବେ ସବୁ ଶୁଧୁରିଯିବ, ପୁୟୁ ତା' ସାଙ୍ଗରେ ବୁଲି ବୁଲି ନାଚୁଥିବ ଗାଉଥିବ ବଣେ ବଣେ । ଏଭଳି ଧାରଣା ମନ ଭିତରେ ବେଶି ଥର ଆସେ ନାହିଁ, ଭିତର ମନରୁ ଉଠିଉଠିକା ଆସେ ବିଦ୍ରୋହ, ବିରାଗ । ନିଦରୁ ଉଠି କେବେ ଚିଡ଼ି ଚିଡ଼ି ଲାଗେ, ଅନର୍ଥକ ଦୋଷ ବାଛେ, ସମାଲୋଚନା କରେ, ଆଉ କେବେ କେବେ ହଠାତ୍ ମନ ଉପରେ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇପଡ଼େ କେଉଁ ଅଜଣା କାରଣରୁ ବିଷାଦ, ହାହାକାର, ଘର କରିବାକୁ ମନ ରୁଚେ ନାହିଁ, ଦିଉଡୁ ସାଉଁଡା ମଦ ଠେକିର ଓଠରେ ଓଠ ଲଗାଇ ଶାନ୍ତି ପାଏ । ଏହି ଝିଙ୍କାଓଟରାରେ ଘରୁ ଯାଇ ପର ଉପରେ ତା'ର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼େ, ତା'ର ଛୋଟିଆ ପରିସର ଭିତରେ ହାତପାଆନ୍ତି ଯାହା ପାଏ ତହିଁରେ ସେ ମନକୁ ଭୁଲାଇ, ବାଳମୁଣ୍ଡାର ସ୍ତ୍ରୀ ସୋନାଦେଇର ଘର ଆଗରେ ଅନେକ ଥର ଯା'ଆସ କରେ, ଏହିପରି ତା'ର ଦିନ ଚଳିଯାଏ, ସେ ଶାନ୍ତି ପାଏ ନାହିଁ ।

ରତୁର ନିଜସ୍ବ ଚିତ୍ତାରେ, ବାସନ୍ତୀ ମନୋଭାବ ଯହୁଁ ଯହୁଁ ସିଞ୍ଚି ଯାଉଥିଲା ପଶୁଶ ଶେଷରେ ମାଳୁଆ ପବନ, ଦେହରେ ରସ ବଢ଼ିଥିଲା ଦିଉଡୁ ସାଉଁଡାର ବିକୃତି ବଢ଼ି ଚାଲୁଥିଲା । ତାଷବେଉସା ଥିଲା, ପରିଶ୍ରମର ଚାପ ମା'ସ ଉପରେ, ଟପ ଟପ ଶ୍ରମଝାଳ, ସେହି ପରିଶ୍ରମ ବାଟେ ମନର ବିକାର ବାମ୍ବେଇ ବାମ୍ବେଇ ବାହାରି ଯାଉଥିଲା । ଚଇତର ହୁମତୁମ ଆସିଲା, ତାଷ ବନ୍ଦ, ଚାରିଆଡ଼େ ମଦ ଆଉ ଦେହର ଉପଚାର, ମନର ବିକୃତି ଦିଉଡୁ ସାଉଁଡାକୁ ବାଟ ବତୋଉଥିଲା ଚାଲୁ ଚାଲୁ ଅମଡ଼ା ମାଡ଼ି ଚାଲୁ, ଅବାଟର ନିଛାଟିଆରେ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ ପାଇଁ ନୀରବ ଆୟୋଜନ, ଏହି ତଡ଼ାରେ ଦିଉଡୁ ସାଉଁଡା ଗାଁ ପଞ୍ଚାଏତରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଥିଲା ଚଇତର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ।

ବନ୍ଦିକାର । ଚଇତ ପରବରେ ମଣିଷ ପଶୁ । ମଦ ନିଶାରେ ବିକେକ ଚର । ସେଠି ଭଲମନ୍ଦ ନାହିଁ । ସେଠି ଅନୁଭୂତି ଅନୁଭୂତି ନୁହେଁ, ଖାଲି ଗୋଟାଏ ଆପଣା ଭୁଲା ନିଶା, ମୋହ । ବାଟରେ ଯାଉ ଯାଉ ଚଇତ ବୁଲିଲେ ପର ଗାଁରେ କନ୍ଧ ଝିଅ ଆଖିରେ ପଡ଼ନ୍ତି, ହାଲୁକା ନିଶାରେ ଆଖି ତୁଳୁ ତୁଳୁ, ନାନା ସମାଲୋଚନା କରି ସେମାନେ ଗାତ ବୋଲନ୍ତି, ଆଗ ଖୁଜୁକୁ ହୁଅନ୍ତି ନାରୀ, ତା'ପରେ ଏ ପକ୍ଷରୁ ଆପେ ତା'ର ଉତ୍ତର ଯାଏ । ଜହ୍ନ ସମୟ ଖୋଜେ, ଜହ୍ନ ରାତିରେ ଝାଇଁ ଝାଇଁ ପଡ଼ିଲେ କଜ୍ଜଳପାତି ଦମ୍ପତି ଜବାବସୁଆଳ ଲଗାନ୍ତି, ତାହୁକର ସକାଳ ସଞ୍ଜ, କାସ୍ତାର ଉଦାସୀ ଦି'ପହର, ବାଘର ଅଧରାତି, ମଣିଷ ସମୟକୁ ଅନାଏ ନାହିଁ । ଆପଣାର ରୁଚିରେ ଆପଣାର କଳ୍ପନାରେ ସମୟ ଆଉ ପରିସ୍ଥିତି ରଚିଯାଏ ରୁଚି ଅନୁସାରେ ।

ବନ୍ଧିକାର ବାଟେ ବାଟେ ମନର ଉନ୍ନତତାରେ ସେମାନେ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଚାଲିଥିଲେ, ଗୀତକୁ ଗୀତ ଯୋଡ଼ି ଲାଗିଥିଲା । ଗୀତ ଗାଉ ଗାଉ ମନର ତାତିରେ ଦେହ ତାଟେ, ଡେଇଁ ନାଚି ହୋହୋ କରି କଷମାନେ ଗୋଡ଼ାନ୍ତି, କହୁଣୀ ଝିଅଦଳ ଛିନଛତର କରି ପଳାନ୍ତି, ପଥର ଉଡୁଆଳରୁ ବଣ ଭିତରୁ ଶୁଭେ ତାଙ୍କର ଟାପରା ଗୀତ ।

ଗୀତର ଦେଶରେ ପାହାଚେ ପାହାଚେ ହୋଇ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ସେମାନେ ବନ୍ଧିକାର ପହଞ୍ଚିଲେ, ରାତିରେ ସେଠି ମହାସମାରୋହରେ ଭୋଜି ନାଚ, ତହିଁ ଆରଦିନ ଶିକାର ବୁଲା । ଦିଉଡୁ ସାଉଁଟା ଖୁସି ଥିଲା, ହାଗୁଣୀ ସାଉଁଟା ଗାଁର ଇନ୍ଦ୍ର ରଖି ଜାଣେ, ବଡ଼ ଉଦାର ତା'ର ମନ, ତା'ର ଭିଣେଇଁ ହେବାକୁ ହାଗୁଣୀ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ପ୍ରଚୁର ତା'ର ମଦ ପିଇ ମନଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ମଉଜ କରି ଦିଉଡୁ ସାଉଁଟା ହାଗୁଣୀର ପ୍ରଶସ୍ତି ଗାଉଥିଲା ।

କଷ ଦେଶର ଅଭ୍ୟାସ ଅନୁସାରେ ବଣକୁ ଶିକାର କରିଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଶବ୍ଦପୁ ଡିସାରିର ନେତୃତ୍ୱରେ 'ଚିତାଗୁଡ଼ି' ଦେବତାର ପୂଜା ହେଲା । 'ଚିତାଗୁଡ଼ି' ବା 'ଚିତାମା' ବା 'ସୀତାମା' ସବୁ ପ୍ରକାର କ୍ଷତ୍ରିୟ ନଷ୍ଟରୁ କଷଜାତିକୁ ରକ୍ଷା କରେ, ତେଣୁ ଶିକାର ସକାଶେ ବଣ ବୁଲିବା ପୂର୍ବରୁ 'ଚିତାମା' ଆଗରେ କୁକୁଡ଼ାଛୁଆ ଦୁଇଟି ହାଣି ରକ୍ଷାମଦ ଟୋପିଏ ଢାଳି ବଣର ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ସକାଶେ ମାଗୁଣି କରିଯିବା ଦରକାର ପଡ଼େ । ତିନିହାତ ଉଞ୍ଚା ସାନ କୁଡ଼ିଆ ଭିତରେ ସିନ୍ଦୂର ବୋଳିହୋଇ ଖୋଲା ପଥର ବେଶରେ ଚିତାମା ଦେବୀ । ଡିସାରି ସମସ୍ତିକ ପାଇଁ ସେଠି ପ୍ରାର୍ଥନା ଜଣାଇଲା, “ଆମେ ତମର ପୁଅ, ଆମକୁ ବିପତ୍ତିରୁ ରକ୍ଷା କରିବ, ବଣରେ ପଶିବୁଁ, ମୁଣ୍ଡରେ ଲଟା ନ ବାଜୁ, ଗୋଡ଼ରେ କଷା ନ ଫୁଟୁ, ପୋକ ନ କାମୁଡ଼ୁ, ସାପ ନ ମାଲୁ, ବାଘ ନ ଖାଉ ।” ପୂଜା ସାରିଦେଇ ସେଠି ବଢ଼ି ଜାଲିଦେଇ ସମସ୍ତେ ଶିକାରକୁ ଚାଲିଲେ ।

ସେଠି ମିଶିଆପାୟୁର ଲୋକ କି ବନ୍ଧିକାରର ଲୋକ ବୋଲି ନାହିଁ, ସେଥିରେ କାହାରି ଅସ୍ଥିତ ନ ଥିଲା । ଆଗରେ ଗହଳି ଗର୍ଜନ କରି ବାଜା ବାଜିବାଜି ଚାଲିଛି, ପଛରେ ଗୀତ ବୋଲିବୋଲି ନାଚିନାଚି ଗାଁର ଟୋକାମାନେ ଚାଲିଛନ୍ତି, ସାମ୍ନାରେ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥାନ, ତା' ଉପରେ ତା' ଉପରେ ହୋଇ ବାଘ ଡଙ୍ଗର ପର୍ବତ - ସବୁ ମିଶିଯାଇ ଗୋଟାଏ ମୂର୍ଚ୍ଛନା ।

ସେହି ମୁଣ୍ଡଘୁରା ଭଉଁରି ଭିତରେ ସମସ୍ତିକ ସାଙ୍ଗେ ଘୋଷାରି ହୋଇ ଚାଲିଥିଲା ପିଠିଟି । କଳିଂତଳ ଦେଶର ଅଭ୍ୟାସ ଅନୁଯାୟୀ ସମସ୍ତିକୁ ଜିଣେ କେବଳ ମଦପିଆରେ । ଗୀତ ଗାଉ ଆସେ ନାହିଁ । କେବଳ ତେଲୁଗୁ ଦେଶର ଗୋଷୀ ଗୀତରୁ ପଦେ ଅଧେ ସେ ଜାଣେ । ଗୀତ ଜାଣେ ନାହିଁ, ତେଣୁ ସମସ୍ତେ ଗୀତ ବୋଲିଲେ କେବଳ ଘୋଷାର ସ୍ୱରଦଣ୍ଡିଟି ଧରି ସେ ପାଟି ମେଲେଇ ଦିଏ, ବହୁତ ହସେ । କଙ୍କର ପଥର ବାଟ, ଧୀରେ ଧୀରେ ଉଠାଣି ବାଟ, ଦୂରକୁ ଦୂରକୁ ଦେହ ବୋଝ ଲାଗେ, ମଦନିଶାରେ ଦେହ ବୋଝ ଲାଗେ । କେବେ କେବେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ କେହି ସାଙ୍ଗୀ ପିଠିଟି ଆଡ଼କୁ ଅନାନ୍ତି, ତା'ର

ବେଦାନ୍ତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଅବସ୍ଥା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି, ବଣଦେଶର କହୁଣୀ ଏତେ ମଦ ପିଏ ନାହିଁ, ତମ୍ବୁଳାତିର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଛଡ଼ା ଏପରି ମଦ ପିଅନ୍ତି ନାହିଁ କେହି । କେଉଁପରି ତା' ଉପରକୁ ତା' ଉପରକୁ ଚିପ, ସମସ୍ତିକ ସଙ୍ଗରେ ପିଠଟି ବି ଉପରକୁ ଉଠିଗଲା ।

ଟୋକାମାନେ ତାକୁ ଆଦରି ନେଇଛନ୍ତି, ଟୋକାମାନେ ପାରି ନାହାନ୍ତି । ତା'ର ଯେଉଁ ବିଚିତ୍ର ଭାବ-ଭଙ୍ଗୀ, କହୁଣୀ ରୂପ-ଲେଖ ହେଲେହେଁ ଅତୁନିଆଦୀ ପରଦେଶୀ ଚାଷୀ ତାକୁ ଲେଦକରି ପଶିବାକୁ ସମୟ ଦରକାର । ସମୟ ଦରକାର ଜାଣିବାକୁ କ'ଣ ସେ ଭଲ ପାଏ, ତା' ସହିତ ଗତାଗତ କେତେଦୂର, କେମିତି ତା'ର ଧରଣ, ସେ ଯେ ଗୋଟିଏ ବିଚିତ୍ର ଜନ୍ମ ତା' ଯେକୌଣସି କଥା ଅନେଇଁ ଦେଇ ଜାଣି ନେଇପାରେ, ସେହି ବିଚିତ୍ରତା ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଚମକ ଆଣେ, କେବଳ ଏହି ଚମକରେ ଆନନ୍ଦ ପାଇବା ସକାଶେ ଚୈତବଣର ଅଭିଯାନ ନୁହେଁ, ମିଳାମିଶା କରିବା ଅସକ୍ତ ଲାଗେ, ଲୋକେ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଶିକାର କରି ବାହାରି ଚାଲିଯାନ୍ତି ।

ପାହାଡ଼ର ଅଧାରେ, ଠାଏ ଅତଡ଼ା ଛିଣ୍ଡି ତଳର ପାତାଳକୁ । କିଛିଦୂର ଛାଡ଼ି ସେ ପାଖରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପାହାଡ଼ । ଏପାଖ ପାହାଡ଼ରେ ଅତଡ଼ା କରେ କରେ ଅରାଏ ଚଟାକାଗା, ତା'ର ପିଠିଆଡ଼େ ପାହାଡ଼ ଉଠି ପଡ଼ିଛି । ଆଗ ପଟେ ବଳେଇଛି । ତା'ର ସାମ୍ନାରେ ବଣଭର୍ତ୍ତି ସେହି ପାତାଳ । ଆଗପଟେ କେତେ ଉପରୁ ସହସ୍ର ଧାର ହୋଇ ସେଠୁ ସେଠୁ କେତେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଝରଣା ପଡୁଛି, ସେଥିରେ ଅନେକ ଜଳପ୍ରପାତ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ବୋଝେଇ ହୋଇ ସାମ୍ନାରେ ଝୁଲି ରହିଛି, ପାହାଚ ପାହାଚକରେ ମାଡ଼ ଖାଇ ଖାଇ ତଳର ପାତାଳକୁ ଖସିପଡୁଛି । ଚାରିଆଡ଼େ ବଣ, ସାମ୍ନାରେ ଏ ଦୃଶ୍ୟ । ଗହୀର ପାତାଳ ଉପରେ ସ୍ଥାନେ ତଳମାଳ ଦିଶୁଛି, ତା' ତଳକୁ ତା' ତଳକୁ ହୋଇ ପର୍ବତସ୍ତ୍ର ଶୋଇ ଶୋଇ ଯାଇଛି, ଦୂରରେ କେତେ ତଳେ ସମତଳର ନେଳି ଚକ୍ରବାଳ ।

କେତେଜଣ ଝିଅ ସେଠି ବସିରହିଲେ, ପୁରୁଷମାନେ ତକୁ ଧାର ଲାଗିଥାନ୍ତି ଉପରର ପର୍ବତକୁ । ଯେ ଯୁଆଡ଼େ ଗଲେ । ଶବ୍ଦ ହାଉଳି କମିଗଲା । ସେହି କେତେଜଣ ଝିଅ ଖାଲି ବସି ରହିଥାନ୍ତି । ଶିକାରର ନିୟମକୁ ମାନି ସମସ୍ତେ ଦୁନିତାନି, କେବେକ ପିଠଟି କଥା କହୁଥାଏ, ସମସ୍ତିକର ବାରଣ ନ ମାନି କଥା କହୁଥାଏ । ସବୁ ଗଛରେ ନୂଆ କଅଁଳିଆ ଧୂଆଁରଙ୍ଗ ପରି ଚିତ୍ର । ପବନରେ ବଣ ଫୁଲର ବାସ୍ନା । ସେଠି ବଣଫୁଲ ଫୁଟିଛି, ନାନା ରଙ୍ଗର । ଝିଲିଝିଲିଆ ପାଣିଜାଗାରେ ଜାତିଜାତିକା କକୋଡ଼ି (ଫର୍ଣ୍ଣ) ବଣ । ପିଠିଆଡ଼ର ପର୍ବତରେ କଅଁଳ ବାଉଁଶପତ୍ର ଛୁଆଣି ସବୁ ବାଉଁଶ ଗଛର ଜାଲି, ଗାଷଣ ବାଉଁଶବଣ ଲମ୍ବିଯାଇଛି ଝୋଲା ଅତଡ଼ି ତଳକୁ ବୋଲି । ପାତାଳ ସେପାଖ ପାହାଡ଼ରେ ବଣକଦଳୀ ବହୁତ ହୋଇଛି । ଏହି ବଣର ଦୃଶ୍ୟରେ ପିଠଟିର ଆଖି ଘୋଳି ହେଉଥିଲା । ସମସ୍ତିକ ସଙ୍ଗେ ଅପେକ୍ଷା କରି କରି ମାହା ଲାଗୁଥିଲା । କ୍ରମେ ତା'ର ମତୁଆ ଦରୋଟି କଥା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ପିଠଟି ଶୋଇପଡ଼ିଲା ।

॥ ଅଠକାଳିଣ ॥

ଶିକାର କ୍ରମକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି କରି ସମୟ କଟେ ନାହିଁ, ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାର ପ୍ରତୀକ୍ଷା ଲମ୍ବା ସମୟ ଉପରେ ବିଛେଇହୋଇ ରହିଲେ ତା'ର ଭାର ଓଜନ ଲାଗେ, ମାଡ଼ିପଡ଼େ । କାନ ଡେରି ଡେରି ବହେ ସମୟ । ଅବଶ୍ୟ ପୁରୁଷମାନେ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ଅସନା ବାଳ ଓ କାଦୁଅ ଗୋଳି ଗୁଳି ତିଆରକରି ତାକୁ ଫୋପାଡ଼ିବାକୁ ଅଧିକାର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ଅଛି, ଛିଣ୍ଡାକନାତକ ଏକା ଗଣେଇ ଗାଁ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଲଟକେଇ ଦେଇ ତାହାରି ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ତଳକୁ ଚାଲିବାଲାଗି ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଅକଳେଇବାକୁ ଅଧିକାର ମଧ୍ୟ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ସେସବୁ ପଛର କଥା, ଶିକାର କରିଗଲେ ମଣିଷ ଭାବେ ସାପଲ୍ୟ ତା'ର କାନିରେ ଗଣା ହୋଇଛି ।

ନିତିଦିନର ପ୍ରକୃତିକୁ ଅନେଇଁ ଅନେଇଁ ସେହି ପୁରୁଣା ବଣ ଚଢ଼େଇମାନଙ୍କର କଟର ମଚର ଶୁଣି ଶୁଣି ବହୁତ ସମୟ ଗଲା, ଯେବେ ଦେଖିଲେ ଥିବ ସେ, ତା'ର କିଛି ନୂଆ ଅର୍ଥ ନାହିଁ ସେମାନଙ୍କ ଆଖିକୁ ।

ପିଓଟି ସେହିପରି ଶୋଇଥାଏ, କେତେକ ଝିଅ ଆଖପାଖରେ ଫୁଲପତ୍ର ଛିଣ୍ଡେଇଥାନ୍ତି । ଖରା ଢଳିପଡ଼ିଲା, ଆଳୁଅ ଦାଉ ଦାଉ ବଣ ପରିବର୍ତ୍ତେ ରଙ୍ଗ ବଦଳିଗଲା, ଅଧା ଆଳୁଅ ଅଧେ ଛାଇ ମିଶାମିଶି ଅସଂଖ୍ୟ କୁଞ୍ଜ ଖେଳିଗଲା ବଣ ଭିତରେ, କେଉଁଠି ଶିଆଳିଲଟା ଛାଇ କରିଛି, କେଉଁଠି ପେଛି ପେଛି ହୋଇ ବଣନିଆଳୀ ବଣମଲ୍ଲୀ ଝୁଲି ରହିଛି । ଟୋକୀମାନେ ଉଛୁନ ହେଉଥାନ୍ତି । ଏତିକିବେଳେ ଉପରଆଡୁ ପାଟି କରି କରି ଚମକି ଆସିଲା ଦିଉଡୁ ସାଉଁଟା, ତା'ର ଦୁଣ୍ଡରେ ଅସଂଲଗ୍ନ କଥା, ନିଶାରେ ଆଖି ନାଲି ନାଲି, ପିଠିପାଖ ପାହାଡ଼ର ତାକୁ ଉପରେ ଟୋକୀମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଠାଏ ତେଜ୍ଜା ହୋଇ ତଳକୁ ସେ ଅନେଇଁ ରହିଲା, ଏତେ ଝିଅକୁ ଏକା ଠାନକେ ଦେଖି ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଆଁ କରି ଠିଆହେଲା । ସୁଲୁସୁଲିଆ ପବନ ତା' ଦେହରେ ବାଜୁଥାଏ, ତଳ ଦୁଡ଼ୁମାର ପାଣିର ଝରଝର ତା' କାନରେ ବାଜୁଥାଏ, ଅତଡ଼ା ଖାଲ, ପାତାଳ, ବଣ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ପର୍ବତ, ତଳେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ଟୋକୀମାନେ, ତାକୁରେ ଉଗ୍ର ଉଦ୍‌ବିତ ପଶୁମୂର୍ତ୍ତିରେ ଦିଉଡୁ ସାଉଁଟା - ଲମ୍ବା ବାଳ ବିଛେଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି, କାନ୍ଧରେ ବହୁକ, ହାତରେ ବନ୍ଧା, ସବୁ ଯେପରିକି ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ମଝିରେ ଖଣ୍ଡିଏ ସାନ ସମୟ-ବନ୍ଧା ଦୃଶ୍ୟ । ସେହି ଦୃଶ୍ୟର ଗୋଟାଏ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଇଙ୍ଗିତ ଥାଏ ପରା, ମାଟିର ମଣିଷର ମୋଟା ମୋଟା ଆଙ୍ଗୁଠିଗୁଡ଼ାକରେ ତା'ର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭାବ ଖସି ପଳେଇଯାଏ । ଧରା ପଡ଼େ ତା'ର ଆରପାଖର ଅର୍ଥ ମୋଟା କର୍କଶ, - କେବଳ ଉଗ୍ର ପାଶବିକତା, ଲଙ୍ଘନା ପ୍ରକୃତିର ଛବିରୁ ଯେ ପାଏ ପୁଷ୍ପପଟ, ମଦାନ୍ତ ତାମସିକ ପଶୁମନ, ରୁଡ଼ ମୌଳିକ ରଙ୍ଗ ଆଧାର ଯାହାର, ସେଠି ଭୟ, କ୍ରୋଧ, କାମ, ହିଂସା ।

ଦିଉଡୁ ସାଓଁତାର ମନ ଭିତରେ କର୍ମପଛା ସଜାଡ଼ି ହୋଇଗଲା । ସେ ଆସିଥିଲା ଏକୃତିଆ ହରିଣ ମାରିବାକୁ ତଳର ଝୋଲା ଖଣ୍ଡରେ, ତା'ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବାଟ ଭାଙ୍ଗି ଗଢ଼ିଗଲା ତଳର ଧାନ୍ତାମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ । ଗୋଟାଏ ବିକଟ ହସ ହସି ଧାଇଁଧାଇଁକା ତଳକୁ ସେ ଗଢ଼ିପଡ଼ିଲା । ତା'ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅତିଶୟ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ।

ତାକୁ ଦେଖୁ ସବୁ ଧାନ୍ତା ଡଳିଥିଲେ । ତା'ର ହାବଭାବ ଯେ ସମୟକୁ ଉପଯୋଗୀ ନୁହେଁ ତା' ନୁହେଁ, ଚଳତ ଅଭିଯାନର ଅଙ୍ଗ ଏ, ବଣପୁରୁଷର ଉଦ୍ୟମ ପାଶବିକତା ସାଙ୍ଗକୁ ବଣୁଆ ସ୍ତ୍ରୀର ଉଗ୍ର ସହଯୋଗିତା, କିନ୍ତୁ ଧାନ୍ତାମାନେ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଥିଲେ ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଏକାଠି ରହିଥିଲେ ପରସ୍ପରକୁ ଈର୍ଷାରେ ଛକାଛକି ହୋଇ ନିଜ ମନକୁ ଆସେ ଗୋଟାଏ ଶୁଖିଲା, ଯାହାର ଆର ନାଁ ଚନ୍ଦ୍ରଲତା । ସମସ୍ତିକ ଉପରେ ମନରେ ରୋକିନେବା ପାଇଁ, ପଛେଇ ଦେବାପାଇଁ ସେତିକି ସମାଜଗତା କଟକଣା ।

ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଝୁପଟି ଆସିଲା, ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ଆସିଲା ଭୟ, ଦଶଜଣଙ୍କ ଆଗରେ ଲୋକଦେଖାଣିଆ ନିଜର ସଂଗ୍ରମକୁ ବଞ୍ଚେଇବା ସକାଶେ ପାଟି କରି କରି ଯେ ଯୁଆଡ଼େ ଛତରଛାଉଳ ହୋଇ ଛୁ' । ଗୋଟିଗୋଟିକିଆ ହେଲା ପରେ ଆଦୁଆଳରୁ ତାଙ୍କର ହସ ଶୁଭିଳା, ପୁଣି ସେମାନେ ଏକାଠି ହୋଇ ଜାଗା ବଦଳେଇ ନେଲେ, ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ପାଟି କରି କରି ଦି'ଖୋଜ ଏଣେ ଧାଇଁଲା, ଦି'ଖୋଜ ତେଣେ ଧାଇଁ ତା'ପରେ ଖଣ୍ଡେ ଚୌଖୁଣ୍ଡା ପଥର ଉପରେ ବସିପଡ଼ିଲା ଥରା ହୋଇ । ଜହର ମୁହଁରୁ ଶିକାର ଚିତା କାଟିଲେ ଯେପରି କ୍ଷୋଭ ହୁଏ, ସେହିପରି କ୍ଷୋଭ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତାକୁ ବାଧୁଥିଲା, ଅରଣ୍ୟ ଜହର ପରି ତଳର ପାତାଳର କଳାଘୁମର ମୁଣ୍ଡରେ ବସି ରହି ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ସଁ ସଁ ନିଃଶ୍ଵାସ ଛାଡ଼ିଲା । ଛିଗୁଲେଇଲା ପରି କେତେ ଦୂରରୁ ପଛଆଡୁ କେଉଁ ଗହଳିରୁ ଗୀତ ଶୁଭେ, ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ବେଳୁ ଝାଡ଼ିଦିଏ, କରଡ଼ା ବାଳଗୁଡ଼ାକ ପଛକୁ ଛିଆଡ଼ି ହୁଏ, ଗାରଡ଼ ପରି ଆଖି କରି ସେହି ଦିଗକୁ ଦିଉଡୁ ଅନାଏ, ନାକ ଫଣ ଫଣ ହୁଏ, ବଣର ଜହୁ ପବନରୁ ବାସ୍ନା ଉଠିଲା ପରି ।

ଏହି ପଥର ଉପରେ ସକାଳ ଖରାରେ ମହାବଳ ବାଘ ବସି ଖରା ପୁଅ ପରା, ସହସ୍ରଧାର ଜଳପ୍ରପାତର ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ଦେଖେ, ଏହି ଉପରେ ବସି ସକାଳୁ କୁଆଡ଼େ ବାଘ ଆପଣାର ହାତ ଦେଖେ, ଦିନ ଗୋଟାକର ଭାଗ୍ୟର ଛବି ସେଥିରେ ସେ ଦେଖେ, ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଲୋକେ କହନ୍ତି ଏହି ପଥର ତଳେ ମୁଣ୍ଡାମୁଣ୍ଡା ବଡ଼ ବାଘର ଘୁଅ । ଅତି ତାତ୍କାଳ୍ୟ ଦେଖାଇ ଦିଉଡୁ ସେଗୁଡ଼ାକ ଗୋଡ଼ରେ ଭାଙ୍ଗିଦେଲା, ଗଡ଼େଇ ଦେଲା । ବାଘର ଦିନ ଏଠୁ ଯାଇଛି, ପୁଣି ଖରାଦିନ ସରିଲେ ଆସିବ ବାଘର ଦିନ । କାନ୍ଧର ବନ୍ଧୁକ ଛାତିରେ ଦମ୍ଭ ଆଣିଥାଏ ।

ଟିକିଏ ଗଲା, ଉପରୁ ଶିକାରୀମାନଙ୍କର ପାଟି ଶୁଭୁ ନାହିଁ । ତଳର ଖାଲରୁ ଉପରକୁ ମୟୂର ବୋବାଳି ଚହଟି ଆସୁଛି, ଚଡ଼ର ଚଡ଼ର ଶୁଭୁଛି । ନଳି ସଜାଡ଼ି ଧରି ଦିଉଡୁ ତଳକୁ

ତେଜପଡ଼ିଲା, ବୁଦା ତଳେ ତଳେ ଗଛ ତଳେ ତଳେ ତା'ର ଆଖି ନିରେଖି ଦେଖିଲା । ତା'ର ଉଦବେଗ ବଢ଼େଇଦେଇ ସେହି ଝୋଲା ଡାଳର ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ କେତେ ପ୍ରକାର ବଡ଼ଜନ୍ତୁର ଚାଲିଶବ୍ଦ ତହଟି ଆସିଲା, ତଳୁ କରପଟିଆ ହୋଇ ଜନ୍ତୁ ହୁକୁଡ଼େଇବାର ଶବ୍ଦ ଶୁଭିଳା । ଦିଉଡ଼ୁ ପୁଣି ପଶୁ ହୋଇଗଲା, ଶିର ଆଉ ମାଂସର ଗଣ୍ଠି ଘଣ୍ଟି ଉଠିଛି, ଦେହ ଆଉ ଅବୟବ ସବୁ ଧନୁପରି ଅଳ୍ପ ବଙ୍କେଇ ଯାଇଛି ଯେପରିକି ଜନ୍ତୁ ହୋଇ ଜନ୍ତୁ ଉପରକୁ ସେ ତେଜପଡ଼ି ଝାମ୍ପ ମାରିବ, ଚାଲିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାର ଛପିଲା ଛପିଲା ସତର୍କତା, ଆଉ ଆଖିର ଚାହାଣି ମୁହଁର ଛଇ ମଣିଷର ନୁହେଁ ସେ, ରକ୍ତମୁହଁ ବାଘର ।

ହଠାତ୍ କେଉଁ କନ୍ଦରାରୁ ବଡ଼ ବାଜା ବାଜିଲା, ହଲ୍ଲୁ ବଢ଼ିଲା, ଧାଇଁ ଆସୁଥିବା ଜନ୍ତୁର ପାଦ ଶବ୍ଦ ସିଧା ଉପରକୁ ନ ଉଠି କରପଟିଆ ହୋଇ ଫିଟି ଚାଲିଗଲା ଗୋଟାଏ ଆଡ଼େ, ଶବ୍ଦ ଧୀରେ ଧୀରେ କମି କମି ଗଲା, ଶୁଖିଲା ପତ୍ର ଉପରେ ଚହଲି ପଲୋଉଥିବା ଭସାମେଘର ଟପର ଟପର ପରି ।

ଏଣେତେଣେ ଉଣୁ ଉଣୁ ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁତା ଦେଖିଲା, ଗୋଟାଏ ଗଛ ମୂଳେ ପଥର ସହିରୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଉଠି ଠିଆ ହୋଇଛି ଟୋକାଟିଏ, କେହି କୁଆଡ଼େ ନାହିଁ ।

ଜନ୍ତୁ ପଲେଇଗଲେ, ବାଜା ଶବ୍ଦର ଗୋକମାଳ ଗୋଟାଏ ଆଡ଼େ କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇ ଗଲା, ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁତା ଦୁଃଖତ ହେଲା ନାହିଁ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଓଟାରି ହେଲାପରି ସେହି ଟୋକୀ ପାଖକୁ ସେ ଗଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ତା'ର ଶିକାରୀର ସତର୍କ ଗମ୍ଭୀର ମୁହଁ ଉପରେ ଖେଳିଗଲା ସ୍ବାଗତମ୍ବର ମଧୁର ହସ, ସବୁ ମଧୁର, କେବଳ ତା'ର ଆଖିର ଚାହାଣିରେ ସେହି ବୁରୁକ୍ଷା, ଶିକାରିର ଦୁର୍ବଳ ଭୋକ ନୁହେଁ, ଶିକାରୀର ବଳିଷ୍ଠ ଭୋକ, ଯହିଁରେ ଆହୁତି ପାଏ ଆପଣାର ସବୁ ସ୍ଥୂଳ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ, ମେଦମାଂସ ଅଛି ରକ୍ତ ସବୁ ।

ପିଓଟି ଟମକିପଡ଼ିଲା, କେହି କୁଆଡ଼େ ନାହାନ୍ତି ଗୋଟିଏ ବୋଲି ତା'ର ସାଙ୍ଗର ଝିଅମାନେ, ନାଁ ଧରି ଡାକିବାକୁ କାହାରି ନାଁ ମନେ ନାହିଁ ତା'ର, କେତେବେଳେ ସେ ଶୋଇପଡ଼ିଥିଲା । ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଏକା ଛାଡ଼ିଦେଇ ଯେ ଯୁଆଡ଼େ ପକାଇଛନ୍ତି । ବାଜା ଶବ୍ଦରେ ଗୋଳମାଳରେ ନିଦରୁ ଉଠି ପିଓଟି ଦେଖିଲା କିଏ ଜଣେ ବଣୁଆଁ କି ବାଣୁଆଁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ତାହା ଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ିଆସୁଛି । ନିଜକୁ ଯଥାସାଧ୍ୟ ସଂଯତ କରିନେଲା, ବାହାରେ ତା'ର ଆଦୌ ଭୟ ନାହିଁ, କଳିଂତଳ ଦେଶରେ ବଢ଼ି ସେ ଆପଣାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ସରସ କରିପାରିଛି, ପୁରୁଷ ସହିତ ଅତିହ୍ନା ନ ହୋଇଥିବାରୁ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାଭଳିଆ ତା'ର କିଛି ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ଏକା ସାଙ୍ଗକେ ପିଓଟିର ଆଉ ଦିଉଡ଼ୁର ଗହୀର ମନ ଓ ଦେହ ପରସ୍ପରକୁ ଦେଖିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦେଖିପାରୁଥିଲେ ଭେଟାଭେଟିର ସେହି ବଣ୍ୟ ପୁଷ୍ପପଟକୁ, ସ୍ଥାନ କାଳ ପାତ୍ର ସବୁ ଅନୁକୂଳ ଗୋଟାଏ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପାଇଁ । ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସ୍ତ୍ରୀ

ନିଜକୁ ବଳିଦିଏ, ପୁରୁଷ ନିଜକୁ ବଳିଦିଏ, ବଳିର ଭୋଜ୍ୟବସ୍ତୁ ହେଲେହେଁ ତା'ର ମଉତାର ଆନନ୍ଦ ଆସେ ଏବଂ ବଳିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝିନିଏ ଚିରନ୍ତନୀ ପ୍ରକୃତି, ତା'ର ଉପାୟକୁ ଘେନି କରି ଶିଶୁ ଲେଖେ, ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଭାବନ୍ତି ଏହି ତାଙ୍କର ଶାଶ୍ୱତ ପ୍ରେମ । କିନ୍ତୁ ଏ ଭିତର ମନର କଥା । ତାପି ରଖିଲାଭଳି ସଂସାରର ବଳ ଦିଉତୁ ସାଓଁତାର ନାହିଁ, ପିଓଟିର ଥିଲା, ବାହାରର ସେ ତଳଦେଶର ସଂସାରରେ ଝାକୁଆ ଲଙ୍ଗଳା ଦେହର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଦିଉତୁ ସାଓଁତା ଦେଖୁଥିଲା, ଅତି ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ, ତା'ର ହୁଗୁଳା ବେଶଭୂଷା ଭିତରୁ ଯାହା ଦିଶୁଛି ସେ ଅତି କାମ୍ୟ ନାରୀଦେହ, ଦିଉତୁ ସାଓଁତା ସେହି ଦେହକୁ ମନେ ମନେ ଘେନି ପାରୁଥିଲା ବାସ୍ନା ଆଉ ସୁଆଦର ଧାରଣାରେ, ଯେପରି ସେ ବୁଝିପାରେ ବୁଝୁଡ଼ି ମାଛ, କାଇପୋକ ବା 'ମଇରିକା', ହନୁମାଙ୍କଡ଼ର ମାଂସ, କଞ୍ଚା ମହୁପେଣା, ଉକ୍ତ ମହୁଲ ମଦ । ଖାଦ୍ୟର ବାସ୍ନା ପବନରେ ଉଡ଼ି ଆସିଲେ ତା'ର ଭୋକ ବଢ଼େ । ପିଓଟି ଦେଖୁଥିଲା - ତା'ର ଆପଣାର ତୁଳନାତ୍ମକ ସ୍ମୃତିର ଭଣ୍ଡାର ଭିତରେ ଯେ କେବଳ ଗୋଟାଏ ଅଧଲଙ୍ଗଳା କନ୍ଧ । ରାମାୟା, ସାଂଗନ୍ଧା, ପେଣ୍ଡାୟା, ସୋମାୟା - ନା ଏ ତା' ନୁହେଁ । ଜିଲା ପାଇକାମା ଉପରେ କାମିଜ, ପାଦ ଖାଲି, ଜରିଧଡ଼ିଆ ଲୁଗା, କାନ୍ଧରେ ତଉଲିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ଠେକା, - ସାନ ଲୁଗା, ଦେହରେ କୋଟ, ହାତରେ ସୁନାବଳା, କାନରେ କୁଣ୍ଡଳ, ମୁଣ୍ଡରେ ଜରି ପଗଡ଼ି, ମୁହଁରେ ଦୀର୍ଘ କାକାନାଡ଼ା ସୁଠା - ନା ଏ ତା' ନୁହେଁ, ହୋଇପାରେ ସୁସ୍ଥସବଳ ଶିକାରୀ, ତା'ର ଆପଣାର ଜାତି କନ୍ଧ, - ଏ ତା' ନୁହେଁ - ଏ ତା' ନୁହେଁ । ମନର ବାହାରଟା ଏକା ଘୋଷାରେ ଯେପରି କହିଲାଗିଛି ଏ ତା' ନୁହେଁ - 'କୁଇଁ - କଇଁ' (ମୋର ରାଜି ନାହିଁ) - କିଏ ଏଇଟା !

ିନ୍ତୁ ସେହି ମନର ପିଠିଆତୁଟା, ନିଜର ଅଜାଣତରେ ଯେଉଁଠି ଦର୍ପଣ ଉପରେ ଛାଇ ପଡ଼ିଯାଏ, - ସେଠି କେବଳ ଗୋଟାଏ ଭାବନା - ସବୁ ନିଛାଟିଆ, ସବୁ ସୁନ୍ଦର, ପୁରୁଷ ଆସୁଛି, ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ।

ଦିଉତୁ ସାଓଁତାର ଆଗୁଆଳି ବାରପଣକୁ ଅଧବାଟରେ ଛେକି ଦେଇ ଉପରେ ପଡ଼ି ପିଓଟି କହିଲା, - “ଆମର ସାଙ୍ଗର ଲୋକକୁ ଦେଖିଲ କି ?”

“ନା, ମୁଁ ଦେଖି ନାହିଁ ତ ।” ଟିକିଏ ରହି ଦିଉତୁ କହିଲା, “ଏକ୍‌ଲା ପଡ଼ିଗଲା ?” ହସିଦେଇ ପିଓଟି କହିଲା, “ଆଉ କାହିଁର ଏକ୍‌ଲା, ତୁମେ ତ ଅଛ ।”

ମୁଁ ତ ଶିକାର କରି ବାହାରିଛି ତୁମକୁ ଏଠି ଜଗି ବସିଥିବି କି ?

ବେପସନ୍ଦ ହସ ହସି ପିଓଟି ଜବାବ୍ ଦେଲା, “ଶିକାର ତ କରିବ, ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ନ ବସିଲେ କ'ଣ ସବୁ ଜନ୍ମ ତୁମ ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼େଇଥିବେ ?”

ଦିଉତୁ କହିଲା, “ଜାଗା ବାନ୍ଧିବାକୁ ବୁଲି ବୁଲି ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ ତ ।”

ପିଓଟି ଠୋ ଠୋ ହସି କହିଲା, “ଓହୋ, ତୁମେ ବୋଧେ ପଛରେ ଆସିଲ ଯେ ସବୁ ଜାଗାରେ ମଣିଷ ବସିଗଲେଣି । ଏଇ ଜାଗାଟା ଖାଲି ଦେଖିଲ ପରା । ହଜି ଏଠି ବସୁନା ଜନ୍ମ ବାହାରିବେ ଯେ -”

“ତୁମେ କ’ଣ ଶିକାର କର ?”

“ମୁଁ ? - ଦେଖୁଛ ତ ମୋର ନଳା ନାହିଁ । - ଯଦି ତୁମପରି ଏଡ଼େ ନଳା ଆନ୍ଧା - ପିଓଟି ହସିଲା, ଅବସ୍ଥା ସହଜ ଲାଗିଲା ।

ହୁହେଁ ଦୁଃଖ ସୁଖ ହେଲେ । ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁଟା ଛଟପଟ ହେଉଥାଏ, ପିଓଟି କଥା କହି କହି ତାକୁ ଝଡ଼େଇ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ, ଉଡ଼େଇ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ । ମନର କଳରବ ଲୁଚେଇ ନ ପାରି ଦିଉଡ଼ୁ ଆଖି ମିଟିକେଇ ଥିରି ଥିରି ପଚାରିଲା, “ଆସିବ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ -”

ପିଓଟି ଓଠ କାମୁଡ଼ି କାମୁଡ଼ି ହସିଲା, ଦିଉଡ଼ୁର ଆଶା ବଢ଼ିଲା, ଦି’ଖୋଜ ଆଗକୁ ଯାଇ କହିଲା - “ଆସିବୁ ?”

ସେହିପରି ହସୁଥାଏ, ପିଓଟି କହିଲା - “ତୁମ ଦେଶର ଏହିପରି ରାତି ପରା, ବଣ ବାଟରେ ମାଇକିନିଆଁ ଝିଅକୁ ଏକୁଟିଆ ପାଇଲେ ଏମିତି ପଚାରିବ - ଆସିବୁ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ? ଆସିବୁ ?” ଖତେଇ ଛିଗୁଲେଇ ପିଓଟି କହିଲା, “ଆସିବୁ ? ଆସିବୁ ?” ହସି ହସି ଗଢ଼ିଗଲା ।

ଦିଉଡ଼ୁ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା । ଯା’ ପରେ ତା’ର ଦମ୍ ଶେଷ, ଦିଉଡ଼ୁ ଭାବିଲା କିଛି ନ କହି ସେ ରହିପାରୁ ନାହିଁ, କ’ଣ କହିବ ତାକୁ ଆସୁ ନାହିଁ । ପୁଣି ପଚାରିଲା - “ଧୁଞ୍ଜିଆ ଖାଇବ, ଧୁଞ୍ଜିଆ ?”

ପିଓଟି କହିଲା, - “ମୁଁ ଧୁଞ୍ଜିଆ ଖାଏ ନାହିଁ ।”

ଏଣିକି ଦିଉଡ଼ୁ ହଟିଗଲା, ତା’ର ଅଭିମାନ ହେଲା - ଚଇତ ବେଞ୍ଚ (ଶିକାର)ର ଆଦର ସମ୍ପାଦଣ ଏ ନୁହେଁ, ଏ କନ୍ଧ ଶିଷ୍ଟତାର ବାହାରେ । ଭାବିଲା ଏଠୁ ଇଠି ଚାଲିଯିବ ସେ, ଆଉ କ’ଣ ସଂସାରରେ ଲୋକ ନାହାନ୍ତି ? ଭାରି ଚାତର ଦେଖାଉଛି ଏ ଟୋକୀ । କିନ୍ତୁ ମନେମନେ ଯେତେ ବିଦ୍ରୋଷ ଭାବ ଆଣି ଏ ଖାଇରୁ ସେ କୁଦା ମାରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା ସେତିକି ସେତିକି ତଳକୁ ଦବିଗଲା । ଅଭିମାନ ଦେଖେଇ ବନ୍ଧୁକ କାନ୍ଧରେ ପକେଇ ଏଠୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ତା’ର ଇଚ୍ଛା, କିନ୍ତୁ ହେଲ ସେପାଖେ ରହୁକୁ ଆଉକି ପିଓଟି ଠିଆ ହୋଇଛି, ଗୁଣ୍ଠ ଗୁଣ୍ଠ ହୋଇ ରାତ ବୋଲୁଛି, ଗୋଟାଏ ଗୋଡ଼ ତା’ର ଅରୁଛି ତଳେ ପିଟିହେଉଛି, ଦୁଇହାତ ଉପରକୁ ଟେକି ସେ ତା’ର ବାଜ ସଙ୍ଗୋଉଛି, ତା’ର ଦେହ ଦୁଲୁକୁଛି, ସେହିପରି ସଜା ହୋଇ ରହିଛି ତା’ର ଯୌବନ ଢଳଢଳ ଠାଣି, ଛନଛନ ନାରୀଦେହ, ଯାଇହେଉ ନାହିଁ ପାଖକୁ ଆସୁ ନାହିଁ, ଯେପରିକି ସମାନ ଦୂରତାରେ ବଳେ ବଳେ ତାକୁ ଅଟକେଇ ରଖୁଛି କେବଳ କଲବଲ କରିବାକୁ ।

ପିଓଟି କେବଳ ତା' ଆଡ଼କୁ ମୋହିଁଥିଲା, କେବଳ ତା'ର ଆଭାସ ଲକ୍ଷିତରେ ତା'ର ମନ ଉପରେ ବିପ୍ଳବ ଉଠାଉଥିଲା । ପିଓଟି ସାନ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଠାଏ କୁଣ୍ଡେଇ ହୁଏ, ଦିଉଡୁ ସାଓଁତାର ଛାତିରେ ହାତୁଡ଼ି ପଡ଼େ । ପିଓଟି ଦେହଟାକୁ ଟିକିଏ ବଙ୍କେଇ ଦିଏ, ଦିଉଡୁର ମୁହଁ ଉପରେ ଚାଲେ ତତଲା ଝାଞ୍ଜିବାଆ, ମୁହଁ ଶୁଖିଯାଏ, ପିଓଟି ଗୋଟାଏ କରକୁ ଟିକିଏ ଘୁଞ୍ଚିଯାଏ, କୋଡ଼ିଏ ହାତ ଦୂରରେ ଥାଇ କୋଣମାପରେ ସେତିକି ଝାଙ୍କି ହୁଏ ଦିଉଡୁର ବେକ ।

ଏହିପରି କିଛିକ୍ଷଣ ଗଲା, ମୁଣ୍ଡ ଉପର ଗଛରେ କୁଆଡ଼ର ଯୋଡ଼ିଏ ଚଢ଼େଇ ଉଡ଼ିଆସି କଥାଭାଷା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ, ସୁନ୍ଦର ସାନ ସାନ ଚଢ଼େଇ ଦୋଓଟି, ନାଲି ନାଲି, ପୋଡ଼ା ଲଟା ପରି ନାଲି । ଦୁହଁଙ୍କର ପଶୁ ଫଡ଼ଫଡ଼ରେ ଦୁଇଟା ନିଆଁ ଯେପରିକି ଜଳିଉଠିଲା । ପିଓଟି ସେଇଆଡ଼କୁ ଅନେଇ ତାଙ୍କର ଖେଳ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସତେକି ଆପଣାକୁ ପାସୋରି ପକେଇଲା, ତା'ର ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହାତର ଆଙ୍ଗୁଠି ପିଠି ଉପରେ କେତେବେଳେ ମୋଟାମୋଟି ଗୋଟାଏ ତେଲେଙ୍ଗାବେଣୀ ଝୁଲେଇ ସାରିଥିଲା । ସେପାଖେ ସହସ୍ରଧାର ଜଳପ୍ରପାତର ଝାଲ୍ ଝାଲ୍, ମୁହଁ ଉପରେ ଦୋ'ଟି ଚଢ଼େଇଙ୍କର ଘରକରଣା ଖେଳ, ପିଓଟି ବାସ୍ତବିକ୍ ଅଧେ ବୁଡ଼ି ସାରିଥିଲା, ଦିଉଡୁ ପିଓଟିକୁ ହିଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲା । ଯାର ଚାଲିଚଳନ ସବୁ ନୂଆ, ଅଥଚ ହାତପାହାନ୍ତିଠୁ ବେଶି ଉପରେ ନୁହେଁ ବୋଲି ଦିଉଡୁର ମନେ ହେଉଥିଲା, ଏହି ନରମ ଦେହଟା, କେତେ ବା ଯାର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାର ଶକ୍ତି ହୋଇଥିବ । ନରମ୍ ଦେହ, ଉଷମ୍ ଦେହ, କଅଁଳ ତା'ର ସ୍ପର୍ଶ । ଟାଆଁସିଆ ଚୁଡ଼ଚୁଡ଼ିଆ ଝାଲୁଆ ମଣିଷର ଆଶ୍ରୟ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଏହି । ଆଗେଇ ଗଲେ କ'ଣ କହିବ ? କିନ୍ତୁ ନା, ସାହସ ତ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଶିକାର କଥା ଦିଉଡୁର ମନେ ନ ଥିଲା, ଆପଣାର ଜଣାମନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଭୁଲିଯାଇ ଅଜଣାମନର ଦାରିଦ୍ର୍ୟପଞ୍ଚାକ୍ଷରରେ ସେ ଘାରି ହେଉଥିଲା । ଭାବୁଥିଲା କ'ଣ କଲେ ସେ ଝିଅଟିକୁ ଖୁସି କରିପାରିବ ।

ହଠାତ୍ ତୁଡ଼ା ଗୁଡ଼ାଏ ଗୁଳି ଶବ୍ଦ ହେଲା, ଏକାଥରକେ ବାଜା ଟମକ ବଜେଇ ହୋହା କରି ଏପାଖୁ ସେପାଖୁ ଖୁହାଖୁହି ଲୋକ ଦୌଡ଼ିଲେ, ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ଆନନ୍ଦର ଚିତ୍କାର ଛୁଟିଲା, ତା' ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନାଚର ବାଜା, ଗୀତ, ସେଠି । ବକା ପରି ହୋଇ ବନ୍ଧୁକଟି କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ସେହି ଆଡ଼କୁ ଦୌଡ଼ି ପଳାଇଲା । ପିଓଟି ହସିଲା ।

ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଗଲା ପରେ ପିଓଟି ଦେଖିଲା ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ତା'ର ବର୍ଛାଟି ଛାଡ଼ିଯାଇଛି । ପିଓଟି ବର୍ଛାଟି ଉଠେଇ ନେଇ ହାତରେ ତଉଲି ଦେଖିଲା, ଖୁବ୍ ବୋଝ ଅଛି । ବର୍ଛାକୁ ହାତରେ ଧରିଲା, କାନ୍ଧରେ ପକାଇଲା, ବର୍ଛା ସଙ୍ଗରେ ଆପଣାର ଛାଇର ସ୍ପର୍ଶ ପିଓଟିକୁ ଭଲ ଲାଗିଲା, ଯେ ଯାକୁ ଧରେ, ଯେ ଯାକୁ ଚଳାଏ, ତା'ର ତାକତର ମାପ

ପରିମାପ ଯେ । ହାତରେ ଯେ ଥିଲେ ତେଣିକି ସେ ନିର୍ଭୟ ବାଡ଼ି ଖଣ୍ଡେ ହାତରେ ଥିଲେ ସାହସ ଆସେ, ହାତକୁ ହତିଆର ମିଳିଲେ କେମିତି ଗୋଟାଏ ବନ୍ଧୁଆ ଲାଗେ, ଛାତି ବେକଟା ସିଧା ସଳଖକରି ଚାହାଣିରେ ସମସ୍ତଙ୍କି ତଳକୁ ପୋତି ପୋତି ଚାଲିଲାପରି ଲାଗେ, ପିଓଟି ଭାବୁଥିଲା ।

ଲୋକଗହଳିରେ ପିଓଟି ମିଶିଗଲା ।

II ଅଣତାଣ II

ସେଦିନର ଶିକାରରେ ଦୋ'ଟି ହରିଣ ଗୋଟିଏ କୁଟ୍ରା ମାରିଥିଲେ, ସେଥିପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କର ମହା ଆନନ୍ଦ । କୋକେଇ ବାନ୍ଧି ଫୁଲମାଳ ପକେଇ ମହାସମାରୋହରେ ଜହ୍ନମାନଙ୍କୁ ବୋହି ଲୋକେ ଗାଁକୁ ଫେରିଲେ । ପିଓଟିକୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ଲାଗୁଥାଏ । ଗୋଷ୍ଠୀର ଜୀବନ ତାକୁ ଆପଣାର କରିସାରିଥିଲା, ସେ ଭାବୁଥିଲା ଶିକାରର ସାଫଲ୍ୟରେ ତା'ର ବି ଭାଗ ଅଛି । ସମସ୍ତଙ୍କର ଭାଗ ଅଛି । ଭାବୁଥିଲା ଏହି ତାଷ, ଶିକାର, ବଣ ଆଉ ଫୁର୍ତ୍ତର ଜୀବନରେ ନିଜର ଆନନ୍ଦ ଅଛି, ଯାହା ତା'ର ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ଆସିଥିବା ଜୀବନଯାତ୍ରା ଭିତରେ ନ ଥିଲା । ବାଟରେ ପୁଣି ସମସ୍ତେ ମଦ ପିଇଥିଲେ । ପୁଣି ଟୋକାଟୋକୀ ନାଚିଥିଲେ, ଧରାପରା ହୋଇଥିଲେ । ଗାଁ ପାଖର ଝୋଲାକୁ ଗଡ଼ି ଯାଉ ଯାଉ ଅଣଓସାର ଗଡ଼ାଣି ବାଟରେ, ଯେଉଁଠି ଦୁଇପାଖେ ଦୁଇ କାଢ଼ ପରି ପଥର ଠିଆ ହୋଇଛି ଘଞ୍ଚ ଅରମା, କିଏ ଜଣେ ପଛରୁ ଆସି ତା'ର କାନ୍ଧ ଉପରେ ଓଜନ ହାତ ଚାପି ଦେଇଥିଲା, ପିଓଟି ଦେଖିଲା, ସେହି ସେ - ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁଡା ।

“ଭଲ କଲୁ ମୋର ବର୍ଛାଟା ଖୋଜି ଆଣିଲୁ ନୁନି, କେଉଁଠି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ଆସିଥିଲି । ଗୋଟି ଗାଁର ଅସଲ ଲୁହାରେ ତିଆରି ମୋର ବର୍ଛାଟା, ଆଉ ଜାଣିଛୁ, ଥରେ ବାଘ ଖାଇ ଗୋଡ଼େଇଲା ଯେ ତା' ପାଟିରେ ମାଲିଲି ଚୁସାଏ, ଯେତେଥର ଧାଏଁ ସେତେଥର ତା' ମୁହଁ ପାଖକୁ ବର୍ଛାଟା ଦେଖାଇଦିଏ, ବାଘ ହଟିଯାଏ । ବର୍ଛାକୁ କାମୁଡ଼ି ପକେଇଥିଲା, ଲୁହା ଉପରେ ତା'ର ଦାନ୍ତର ଚିହ୍ନ ଅଛି ହେଇ ଦେଖ ।” ତା'ର ନିଜର ଅଭିଜ୍ଞତା କି ଆଉ କାହାରି ପିଓଟି ଭାବିବାକୁ ବେଳ ପାଇଲା ନାହିଁ । ବର୍ଛା ବଢ଼େଇଦେଲା । ବହୁତ ଲୋକ ଜକାଜକି, ଛାଇ ତଳେ ଅସାର । ତା'ର ଦେହରେ ଦେହ ଲାଗେଇ ଦେଇ ସେଇ ଠେଲାଠେଲିରେ ଚାଲି ଲାଗିଛି ସେହି ଲୋକଟା, ଅନର୍ଗଳ ଗପୁଛି । କେତେବେଳେ ତା'ର କାନ୍ଧ ଉପରେ ଦୁଇଟା ବାହା ତଳକୁ ଓହଳି ପଡ଼ିଲା । ଭିଡ଼ ଭିତରେ ଅକଳରେ ପଡ଼ି ପିଓଟି ନ ଜାଣିଲାପରି ଚାଲିଥାଏ, ଦେହଟା ଥରୁଥାଏ, ସେହିପରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ହୋଇ ପିଓଟି ଚାଲୁଥାଏ, କେତେବେଳେ ମନେହେଲା କାହିଁ ସମସ୍ତେ କେତେ ଆଗକୁ ଚାଲିଗଲେଣି ତ, ଭିଡ଼ ନାହିଁ, ସଞ୍ଜ ଆଗର ଜିକିଜିକି ଆଲୁଅରେ ବଣକୁଦାରେ ଶାନ୍ତି ଆସିଛି, ଭିଡ଼ ନାହିଁ ଅଥଚ ତାହା ପଛେ ପଛେ ସେହି ଲୋକଟା, ସେହିପରି ତାକୁ ଧରି ରହିଛି ।

ପିଓଟିର ଦେହର ମୋହ ଭାଙ୍ଗିଗଲା, ଛାତିପିଟି ହୋଇ ସେ ପଳେଇଲା । ପଛଆଡୁ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତାର ପାଟି “ପଳେଇଲୁ କାହିଁକି ? ହେ ନୁନି, ପଳେଇଲୁ କାହିଁକି ?”

ଦିଉଡୁ ସାଓଁତାର ଦେହ ଜଳୁଥାଏ । ଦଳ ଭିତରେ ଆହୁରି ଥରେ ଦେଖାଚାହାଁ । ପିଓଟି ଆପଣାକୁ ସମ୍ଭାଳି ନେଇଛି, ମୁହଁରେ ଆଖିରେ ସେହିପରି ଗୋଟାଏ ଦୂରର ଦୂରର ଅବିହ୍ନା କାହାଣୀ । ଦିଉଡୁ ଗୁପ୍ତକଥା କହିଲାପରି ଆଗକୁ ଭରସି ଗଲା । କିଛି ନ ଜାଣିଲାପରି ନ ଚିହ୍ନିଲାପରି କଳିଂଚଳ ଦେଶର ଠାଣିରେ ଚାଲିରେ ପିଓଟି ତାକୁ ଅଭିଭୂତ କରିଦେଲା । ତା’ର ଚାହାଣିରେ ଧନ୍ଦା ଖାଇ ଦିଉଡୁ ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ତଳକୁ ହଟିଲା । ଭାବିଲା ସବୁ ଏ ଟୋକାମାନଙ୍କର ମର୍ଜି, ଯେତେବେଳେଯାଏ ତାଙ୍କର ମନ ଥିବ ସେତେବେଳେଯାକେ ଖେଳୁଥିବେ ଖେଳୋଉଥିବେ, ତା’ ପରେ ଆଉ ନାହିଁ, ଗୋଡ଼ରେ ଠେଲିଦେବେ ।

ପିଓଟିର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ତାକ କେବଳ ମାଂସର ନୁହେଁ, ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଅଭିଭୂତ ହୋଇଥିଲା ।

“କିଛି ତୁଟି ହେଉ ନାହିଁ ତ ଦିଉଡୁଭାଇ, ଆମ ଗାଁ କେମିତି ଲାଗୁଛି ?” ହାଗୁଣା ସାଓଁତା ଦିଉଡୁକୁ ପଚାରିଲା । ଦିଉଡୁ ହସି ହସି ମୁଣ୍ଡ ଚୁଙ୍ଗାରିଲା ।

“ତୁମେ ଏକା ଆସିଲ, ଟୋକାଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ଆଣିଲ ନାହିଁ କାହିଁକି ? କ’ଣ ମନ୍ଦ ହୋଇଥାନ୍ତା ? ଆମର ଏଠି କ’ଣ ଚଳାଚଳ ସେତେ ଅସୁବିଧା ହୋଇଥାନ୍ତା ? ହେଉ ଦେଖ ଦିଉଡୁଭାଇ, ସେଇ ଟୋକାଟା ଲୁଗାପଟା ଟିକିଏ ଆମପରି ପିନ୍ଧିଛି, କିନ୍ତୁ ସେ ଏକଦମ୍ କଳିଙ୍ଗୀ, ସତର ବର୍ଷ ହେଲା ବିଦେଶରେ ବଢ଼ିଥିଲା, କାଲି ସଞ୍ଜରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି ତା’ର ମା’ ସଙ୍ଗରେ । ଭଲକରି କଥା କହି ଶିଖୁ ନାହିଁ । ଆମର ସବୁ କଥାକୁ ନାକ ଟେକୁଛି କୁଆଡ଼େ, ସମସ୍ତେ କହୁଛନ୍ତି । ହେବାର କଥା ତ ସେହିପରି ଦିଉଡୁଭାଇ, ସେ ଦେଶର ଲୋକେ ଆମଠୁଁ ବେଶି ଖୁସିରେ ଅଛନ୍ତି, ବହୁତ ଜାଣନ୍ତି । ନାରାଣପଟଣା ବାଟେ ମୋର ମାମୁଘରକୁ ଗଲେ ବାରମ୍ବାର ମୁଁ ସେଇକଥା ଦେଖେଁ । କ’ଣ କରିବା, ଆମରିପରି ସେଠି ଏତେ ବଣ ନାହିଁ ତ, କି ଏତେ ଶୀତ ନାହିଁ, ସେ ଦେଶର କନିଆଁକୁ ମାଂଗଣି କଲେ ନାହିଁ କରିଦେବେ, କହିବେ ଏଡ଼େ ଶୀତକୁ ଆମେ ଯିବୁ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଖୋଲା ଜାଗା, ଭୂଇଁ ବେଶି ପାଟିଦିଏ, ସେଠି ରୋଟୁ ଅଛି, ଗାଡ଼ି ଅଛି, ଅଧିକାରୀମାନେ ଅଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ଆମଠୁ ଉଞ୍ଚରେ, ତାଙ୍କର ଦେଖୁ ଆମେ ଝରସରି ହେଲେ କ’ଣ ଭଲ, ନା କ’ଣ ?”

ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଦେଖୁଥିଲା, ହେଉ ସେଠି ପିଓଟି ଚାଲିଯାଉଛି । ଏତେ ତ ଏ ଗାଁର ଝିଅ ଅଛନ୍ତି କେମିତି ବାରିହୋଇ ପଡୁଛି । କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଭାସିଗଲା ପରି ଚାଲିଟି, କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ତା’ର ସବୁ କଥା । ବାରି ହୋଇପଡୁଛି ପିଓଟି, - ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଭାବୁଥିଲା କି ଦୁଃଖରେ ପୁଣ୍ୟକୁ ସେ ବିଭା ହୋଇଥିଲା, ତା’ର କ’ଣ ଦେଖିକରି । ପୁଣ୍ୟ ଆଉ ପିଓଟି -

ସେ ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ୱାସ ପକେଇଲା, ଜଣକର ସାହଚର୍ଯ୍ୟରେ ଗୃହସ୍ଥର ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଆସେ । ପୁଣି ମନେହୁଏ ସବୁ ଉଜାଡ଼ି ଦେଇ ବସିବାକୁ, ଆଉ ଆରକ, - ଶସ୍ତ୍ର (ଶୁକ୍ରତରା) ପରି ଜଳି ଲାଗିଥାଏ ଦିଗ୍‌ବଳୟରେ, ଉସ୍ତାହ ଆଣେ, ବଳ ଆଣେ; ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ କରି ଜୀବନଟାକୁ ଜୀବନପରି ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ।

॥ ପଟାଶ ॥

ମିଶିଆପାୟୁ ଗାଁରେ -

ଚାରିଦିନ ଶିକାର ମଦ ନାଚ ପୂର୍ବ ପରେ ଗାଁଟା ଶୂନ୍ୟ ପଡ଼ି ଯାଇଥାଏ, ଶୂନ୍ୟ ଆଉ ମାୟା, ଚାରିଦିନର ନାଚର କ୍ଲାନ୍ତି ଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ଧାନ୍ତମାନେ କସରା ଆଖି ଉପରେ ଟଣକା ଆଖିପତା ଆଉଜେଇ ଦେଇ ଘୁକୁଡ଼ି ମାରୁଥାନ୍ତି । ପୁରୁଲି ଘରେ ଶୋଇଥାଏ, ପୁୟୁ ହାକିନାକୁ କାଖେଇ ବସି କ୍ଷୀର ଖୋଉଥାଏ । ସଞ୍ଜ ଆଗରୁ ଚାରିଆଡ଼ ମଲା ନିର୍ଜୀବା । ଗାଁର ଗୋରୁ ଘରକୁ ଫେରୁଥାନ୍ତି, ଫିକା ଧୂଳି । ବଣ କନ୍ଦରାରେ କୁଟା ଘୁମୁରୁଥାଏ, ବଡ଼ ଉଦାସ ଆଉ କରୁଣ ତା'ର ସ୍ୱର । ଘଡ଼ିଏ ଗଲେ ସଫା ଜହ୍ନଟା ଉଜାଁବ, ଚାପରା କରି କହିବ କ'ଣ କରୁଛ ? କେମିତି ଅଛ ? ମଣିଷ ଜନମ ନେଇ ମଣିଷ ଜୀବନର ଆନନ୍ଦରୁ କେତେ ଭାଗ ତୁମେ ଭୋଗ କରିସାରିଲଣି ଆଉ କେତେ ଭାଗ ଅଛି ?

ଜାମିରି କନ୍ଦର ବୁଢ଼ୀ ତା'ର ବରର ଲୁଗା କାଟୁଥିଲା । କହିଲା, “ସାଓଁଟା କେବେ ଆସିବ କହିଯାଇଛି ବୋହୂ ?” “କାହିଁ ମୁଁ ଜାଣି ନାହିଁ ତ ।” ବୁଢ଼ୀ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ପରି କହିଲା, ଜାଣି ନାହିଁ କ'ଣ, ତତେ କହି ଯାଇ ନାହିଁ ?” ପୁୟୁ କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଲା ନାହିଁ । ବୁଢ଼ୀ କହିଲାଗିଲା, “ଭାଗେ ପୁରୁଷ ଅଛନ୍ତି ସେହିପରି ସେମାନେ, ବୁଲିଯିବେ କହିଯିବେ ନାହିଁ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛନ୍ତି କେତେବେଳେ ଆସିବେ, ଏଣେ ମଣିଷ ଧରି ହେଉଥିବେ ତେଣେ ତାଙ୍କ ବାଟରେ ସେ । ବଡ଼ ଖରାପ, ଭାରି ଖରାପ । ଆମର ବୁଢ଼ୀ ସେମିତି ନୁହେଁ । ହେଇ ଦେଖୁନ, ଏତେ ଲୋକ ଗଲେ ବୁଢ଼ୀ ଗଲା ନାହିଁ । କହିଲି ଯା', ମଉଜ କରି ଆସିବୁ ଯା', ବରଷକେ ଥରେ ତ । କ'ଣ କହିଲା ଜାଣୁ ? କହିଲା ବରଷକେ ଥରେ ଯେ ସେ ଖାଲି ଆସେ ଚାଲିଯିବାପାଇଁ, ତା' ପଛରେ ଗୋଡ଼େଇ କ'ଣ ହେବ ? ଖାଲି ଦରଜ ଘୋଳା ବିଷା । ତୁ ନ ଗଲେ ସେ ବି ଭଲ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ତା' ଅପେକ୍ଷା ଆମର ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀ ଏକାଠି ଏଇ ଗାଁରେ ଚଢ଼ତ ପାଳୁଥିବା, ତୁ ମୋ ପାଖରେ ଥିବୁ, ମୁଁ ତୋ ପାଖରେ ଥିବି ।” କହିଲାବେଳେ ବୁଢ଼ୀର ମୁହଁ ଉପରେ ହସରେ ହସରେ ସାନ ସାନ ଲହଡ଼ି ଖେଳୁଥାଏ, ବୁଦ୍ଧିଗତିଆରେ ବେଙ୍ଗଡ଼ିଆଁ ଟିକି ଢେଉପରି ବୁଢ଼ୀର ଆଖି ଝଲସି ଉଠୁଥାଏ ଗର୍ବରେ ।

ଶୁଣି ଶୁଣି ପୁୟୁ ତା'ର ପୁଅକୁ ଆଉଁଶୁଥାଏ, ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏଇ ଟିକକ କେବେ ମଣିଷ ହେବ, ତେବେ ଯିବ ତା'ର ଦୁଃଖ, କାହାର କାହାଣୀରେ ତା'ର ଥାଏ କ'ଣ ?

ପର୍ବର ବାଜା ବାଜି ଆସେ ଆଖପାଖ ଗାଁରୁ, ମନର ସବୁ ସବୁ ଝୁଆଗୁଡ଼ାକ ଧରି ଆଲାରା କରି ପକାଏ, ଦୂରରୁ କାହାର ଉଲ୍ଲାସର ଗୀତ କୁହାଟ, କେଉଁ ବାଟୋଇ ଚଇତର ମହୁରେ ମନ ଭରିକରି ଉଡ଼ି ଚାଲିଛି । ପୁଣି ଭାବେ, ଝୁରି ହୁଏ ସେତିକିବେଳେ । ତଳକୁ ମୁହଁପୋତି ପିଠି ପଥର କରି ମଡ଼ା ବାଟରେ ଚାଲିବାର ଘୁଙ୍ଗାପଣ ଉଭେଇଯାଏ କୁଆଡ଼େ, ଯେତେ ମନକୁ ସମ୍ଭାଳିବାକୁ ଖୋଜିଲେ ବି କାହିଁକି ଅକାରଣରେ ମନେ ପଡ଼େ, ମଣିଷ ମଣିଷ, ମଣିଷ ହସ କାନ୍ଦର ଆଲୁଅ ଛାଇର ମଣିଷ, ସେ କେବଳ ଅବସ୍ଥାର ଦାସ ନୁହେଁ, ଗୋଷୀର ଛେଚାପିଟା ମତବାଦର ଦାସ ନୁହେଁ, ତା'ର ଅନୁଭୂତି ଅଛି । ପୁଣି ହାତ ପିଠିରେ ଲୁହ ପୋଛେ, ହାକିନା ମା' ଦୁଧରେ ମୁହଁ ଲଗେଇ ଦେଇ ସଂସାର ଆଡ଼କୁ ପିଠି କରି ଝୁଲି ପଡ଼ିଥାଏ, ମା'ର ଆଖିର ଲୁହ ସେ ଦେଖେ ନାହିଁ ।

ପୁଣି ଭାବୁଥିଲା, ସଂସାରର ସାଧାରଣ ମଣିଷ ଯେପରି ଭାବନ୍ତି, ସେ ଭାବନାର ଆରମ୍ଭ ଶେଷ ନାହିଁ, ତର୍କର ସୂତା ଗୁଚ୍ଛା ହୋଇ ନାହିଁ ତହିଁରେ, କେବଳ ମେଣ୍ଡାଏ ଧୂଳିମଳିମିଶା ପବନର ହୁ ହୁ, ମନ ଭିତର ଘାଉଁ ଘାଉଁ କରେ, ଦେହର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଂଶାଣୁ ଉପରେ ଖେଳେ ତା'ର ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଫଳିତ ଛବି । କେତେ ଅଧାଡିଆରି ମନର କଥା, କେତେ ସ୍ମୃତି ତହିଁରେ, ସବୁ ମିଶିଯାଇ ଆଉଟି ହୋଇଆସେ ଗୋଟାଏ ମନର ଭାବନା, ଆଖିର ଚାହାଣିର ଗୋଟାଏ ରୂପ, ମୁହଁର ଗୋଟାଏ ବନ୍ଧା ଠାଣି ।

ଏହିପରି ପାଗ କେବେ ହେଇଥିଲା । ସାହିର ଭଉଣୀ ଶରଧାରେ ବସି ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧି ଦେଉଥିଲା, ଗାଲରେ ଚିକ୍‌କଣ କରି ବୋଲି ଦେଉଥିଲା ଇଡ଼ାତେଲ ହଳଦୀ, ମାଠି ମାଠି ଦେଖୁଥିଲା କାତପରି ଦିଶିଲା କି ନାହିଁ । ଅଣ୍ଟାଯାକେ ଖୋଲା କନ୍ଥୁଣୀଦେହ ତା'ର ଝଟକି ଉଠୁଥିଲା ସାନ ଖରାର ଚଂ ଚଂ ଆଲୁଅରେ । ତଳେ ମେଣ୍ଡାଏ ଫୁଲମାଳ, ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧିସାରି ଦେହ ମାଠିସାରି ସହୀ ତା'ର ଗଳାରେ ଗଭାରେ ଫୁଲ ନାଲଦେବ । ଦୁଆରେ ଚାହିଁ ବସିଛନ୍ତି କେଉଁମାନେ ଦୃଶ୍ୟରୁ ପଦେ କଥା ଶୁଣିବାକୁ, କିଏ ଯାଉଛି ଆସୁଛି ବାରେଇ ହେଉଛି କେତେ ଛଟକରେ, ଦର୍ପଣରେ ତା'ର ଛାଇ ପଡ଼ି ଯାଉଛି, ଓଠରୁ ହସ ଓଟାରୁଛି ଯେତେ ମୁହଁ ଲଦିଲେ ବି । ମା' ଠିଆହୋଇ ରହିଛି ପଛଆଡ଼େ, ଏକା ଜିଦ୍ ଧରିଛି “ନା, ତୋର ପେଟ ପୂରି ନାହିଁ, ଆଉ ଗଣ୍ଡିଏ ଖାଇକରି ଯା’, ଖାଇକରି ଯା’ ।” ଦୁଆରେ ସେ କିଏ - ଜାଣି ଜାଣି ଘାଗଡ଼ା ଗଳାକୁ କଅଁଳ କରି ସ୍ବରଧରି ଡାକୁଛି, “ପୁଣୁ, ପୁଣୁ ହେଇଚି ନେ ମକାଯୋଡ଼ିଏ ଆଣିଛି ।” ହସ ଆନନ୍ଦ ମଣିଷର ଅସରନ୍ତି ଆଶା । କେବେ ବାପଘରେ ଝିଅ ହୋଇଥିଲା ସେ, କୁଆଡ଼େ ଗଲା ସେ ଦିନ । ଯୌବନ କାହିଁ ? ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ କାହିଁ ? କ’ଣ ହେଇଯାଉଛି ଏ ଦେହ ଦିନୁ ଦିନ କେଉଁ ତୁଲିରେ ପଶୁଛି ଆହା !

ପୁଣୁ ନିରାଶ ହୋଇଥିଲା । ବୁଝିଥିଲା, ସବୁ ଯାଇଛି ଆଉ ଫେରାଇ ଆଣି ହେବ ନାହିଁ ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ଏଣିକି ପୁରୁଷ ତା'ର ଆୟତ୍ତାଧୀନ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଏଡ଼େ

କଠିନ ସତକଥାଟା ମୁଣ୍ଡ ଭିତରକୁ ଯେତେ ଗଜେଇଲେ ବି ଅଧାରୁ ଅଟକିଯାଏ, ଅଧାରୁ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼େ । ପୁରୁଷ ଆୟତାଧୀନ ନୁହେଁ, ତେବେ କାହିଁକି ଏ ପିଲାଟା, ଏଇ ହାକିନା କିଏ ଯେ ? ସବୁ ନିଷ୍ଠୁର କଥା କଠୋର କଥାର ମୂର୍ତ୍ତିମତ ଅବିଶ୍ୱାସର ପିଣ୍ଡୁକା । ପିଲାଟା ହସେ, ଦି' ହାତ ହଲେଇ ଆସୁଛି ପକାଏ, ବାଡ଼େଇ ପକାଏ । ଏତିକିରେ ତା'ର ସଂସାର ଭର୍ତ୍ତି, ଏଇ ପିଲାର ସାଓଁଜା ଶୀତଳ ଦେହରେ ହାତ ବୁଲେଇଲେ ସଂସାରର ଆରପାଖଟା ବୁଲିହୁଏ । ପୁଣି ତା'ର ଦେହର ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଅବୟବ ଓଟାରି ଓଟାରି ପିଲାକୁ କିଲି କିଲି କରେ, ମା' ହସେ ପିଲା ହସେ । ମା'ର ଦରହରଜା ମନ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଯାଏ ।

“କ’ଣ ଏତେ ହସାହସି ଲଗେଇଛୁ ମ ପୁଣୁ, କିଲୋ କ’ଣ ହେଲା କି ?” ପୁଣୁ ରୋକିନେଲା । ନିଦ ମଳ ମଳ ଆଖିରେ ପୁରୁଲି । ପୁରୁଲି ଠିଆହୋଇ ଭିଡ଼ିମୋଡ଼ି ହେଲା, ହାଇ ମାଇଲା । ଏଣିକି ଭାବନାର ଦିଗ ବଦଳିଗଲା । ସେହିପରି ପୁରୁଲି ଠିଆ ହୋଇଥାଏ, ଭାରୀ ଭାରୀ ମୁହଁରେ ହସରେ ଯୋଗଦେବାକୁ ମନକରି ଗୋଳେଇ ମିଶେଇ କହୁଥାଏ, “ମଲା, ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା କାହିଁକି ମ, କ’ଣ ହେଲା କହ କହ ।” କାଲିକାର ଟୋକା ପୁରୁଲି ଆଜି କେଡ଼େଟାଏ ହୋଇଗଲାଣି । ଯେପରିକି ସୁସ୍ଥ ସବଳ ମୋଟସୋଟ ହୋଇ ଗୋଟାଏ ଫୁଲଗଛର ଲତା ତହିଁରେ ପତ୍ରବିଛାବିଛି ଚାରିଖଣ୍ଡ ତଳ ବଡ଼ ବଡ଼ ଚାରିପେଛା ଫୁଲ, ଗଣ୍ଡିଏ ଗଣ୍ଡିଏ ଫୁଲ, ସେହିପରି ସେ । ଗୋଡ଼ ଫରକଟେଇ ଦି'ହାତ ଫଡ଼କେଇ ଦେଇ ଅଳସ ମାରିବାକୁ ଯେତେବେଳେ ସେ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼େ, ସେହି ଟାଣ ଲଗାର ତୋରି, ଶିଆଳୀମାଳ ପରି, ବଣର ‘ପାଏରମାଳ’ ଫୁଲପରି ସେହି ଫୁଲ ପେଛାଗୁଡ଼ାକ, ବାଟର ବାଟୋଇ ଯାହାକୁ ଅନେଇ ଦେଖିବାକୁ ଖୁସିପାଏ । ପୁଣୁ ଆଖିରେ ଆଖିରେ ପୁରୁଲିର ବଳ କଷ୍ଟୁଥିଲା, ଆପଣାର ମନଟା ଦବି ଦବି ଯାଉଥିଲା ଅତି ତଳକୁ । ଏଇ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ଏଇ ଯୌବନ, ଏଇସବୁ । ଆଉ ସେ, - ଗୋଟାଏ ଫମ୍ପା ଖୋଜପା । ଭିତରୁ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଜୀବନ ପଦାକୁ ଗାଭିଳି ପକେଇ ପୋଲା ହେଇ ପଡ଼ିରହିଛି ଯେ ମାଟି ସଙ୍ଗେ ମିଶିବାକୁ । ମନ ସ୍ୱୀକାର କରେ ନାହିଁ ପୁରୁଲି ସଙ୍ଗରେ ତା'ର କୌଣସି ବାଦ ଅଛି ବୋଲି, ପୁରୁଲି, ତା'ର ସ୍ନେହର ପୁରୁଲି, - କିଏ ଏତେ ଭଲପାଏ ତାକୁ ପୁରୁଲି ବିନା ? ଅକାରଣରେ ମନଟା ଦବିଯାଏ, ମନଗହୀରର ସୂଚନା ଯେତିକି ପ୍ରକାଶ ସେତିକି ।

“ସେମିତି ମୁହଁଟାକୁ ଲଦି ରହିଲୁ କାହିଁକି ପୁଣୁ ? କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ହସୁଥିଲୁ, ଆଜିକାଲି ତୋ ମୁହଁରେ ହସ ଦେଖିବା ହେଲାଣି ସାତ ସପନ, ନୁହେଁ ଲୋ ପୁଣୁ ?”

ପୁଣୁ ପୁଣି ଅନ୍ୟମନସ୍ ହେଲା, ଏହି କଥା ପଦକ - ମନେପଡ଼େ କେତେ କଥା ତହିଁରେ - କିଏ କେବେ କହିଥିଲା ଏହି କଥା ? ଅଭିମାନ କରି - ସ୍ନେହାଞ୍ଜନ - ପୁଣୁ ଜନ୍ମ ଜତିହାସର କେଉଁ ଯୁଗରେ ସେ - ମନେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କହିଥିଲା । ମୁହଁ ଉପରେ ଛଟ୍ଟ କରି ଛାଇ ଚାଲିଗଲା । ତା'ପରେ ପୁଣୁ ଆଶ୍ଚସ୍ତ ହେଲା । ଟାଣିଓଟାରି ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲା ।

ପୁଅ କହିଲା, “ଏତେ ଜଳଦି ଉଠିପଡ଼ିଲୁ କାହିଁକି ମୁଁ ପୁଅଲି, ଆଉ ଟିକିଏ ଶୋଇଲୁ ନାହିଁ ?”

ଏଥର ପୁଅଲିର ବଳ ପାଇଲା । ଜୋର କରି କହିଲା, “ଭୋକ କରୁଚି, କ’ଣ ଗଣ୍ଡାଏ ଦେ ।” ପୁଅ କହିଲା, “ରଜଥା ଟିକିଏ, ପିଲାଟା ଦୁଧ ଖାଇସାରୁକି -” ବାଉଳା ହେଲାପରି ପୁଅଲି ଚଟ୍‌ଚଟ୍ କରି ଭାଉଜ ପିଠିରେ ମାଇଲା, ଲୁଗାକୁ ଓଟାରିଲା । କହିଲା, “ଆଉ ରଜଥା ରଜଥା କ’ଣ, ଦଉନୁ ଗଣ୍ଡାଏ -” ପୁଅ କହିଲା - “ଏଡ଼େ ତରତର କାହିଁକି ମ, ଟିକିଏ ରହ । ଖାଇସାରି କୁଆଡ଼େ ଯିବୁ କ’ଣ କାହାକୁ କଥା ଦେଇଛୁ ?” ପୁଅଲି କହିଲା, “ତୁ କଥା ଦେଇଛୁ ତୁ ଯିବୁ ।”

“ମୁଁ ଯିବି ? - ତେବେ ତତେ ସମ୍ଭାଳିବ କିଏ ? ହଇଲୋ ପୁଅଲି, ଗଲୁ ନାହିଁ କାହିଁକି ତୋ ଭାଇ ସାଙ୍ଗରେ, ସେମାନେ ପରା ବନ୍ଦିକାର ଯିବେ କହୁଥିଲେ -”

“ତୁ ଗଲୁ ନାହିଁ ?”

“ମୁଁ ଯାଆନ୍ତି ? ମୋର କ’ଣ ସେଦିନ ଆଉ ଅଛି, କହିଲୁ । ମୋର ଯୋଉ ଶିରୀ - ପଦାକୁ ବାହାରିଲେ ଲୋକେ ମିଛରେ ଭେଟଣା ହେବେ । ଆମେ ତୋକ୍ରୀଲୋକ, ଆମର ଏଇ ତୁଲିମୁଣ୍ଡ । ନାହିଁ ସତେ ମ, ଗଲୁ ନାହିଁ କାହିଁକି, ମୁଁ ସେଇଆ ଭାବୁଚି, କୋଉଠି ଚିନ୍ତାରେ ଚିନ୍ତାରେ ଗାଲରେ ହାତଦେଇ ବସି ଭାବୁଥାନ୍ତୁ ନା, ଖାଲି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ନିଘୋଡ଼ ନିଦ । ତୁ ଆଉ ଖାଇବୁ କ’ଣ, ତୁ ଯା’ ବସି ଚିନ୍ତାକର ।”

ପୁଅଲି ହସୁଥିଲା । କହିଲା, “ତୁ ଭାରି ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲୁ ମୋ ଭାଇପାଇଁ ନୁହେଁ ଲୋ ?”

ପୁଅ କହିଲା, “ତୁ ଦେଖୁ ନୋହୁଁ ପରା, ସେଇଥିପାଇଁ କହୁଛୁ । ତୋ ଭାଇପାଇଁ ଚିନ୍ତା ନ କରୁଥିଲେ ତୋରି ପରି ତ ଶୋଇରହିଥାନ୍ତି ଆଉ ଟେକିଥାନ୍ତା କିଏ । ହଉ ତୁ ଟିକିଏ ପୁଅକୁ ନେଲୁ, ମୁଁ ଖାଇବାକୁ ଦେବି ।” ପୁଅଲି ହାକିନାକୁ ଧରି ଅନ୍ୟମନସ୍କା ହୋଇ ବସି ରହିଲା ।

ଏଡ଼ିକି ବକଟେ ପିଲା, ଏଇ କୁଆଡ଼େ ତା’ର ବାପର ଆତ୍ମା । କାହିଁ କେଉଁପରିତା ତା’ ବାପର, କିଛି ତ ଦିଶୁ ନାହିଁ, ପିଲାଟା ଆଉ କାନ୍ଦୁ ନାହିଁ ତା’ ପାଖରେ, ପିଲା ବି ବୁଝିଲାଣି ଏଇମାନେ ତା’ର ସଂସାରର । ଘର ଭିତରୁ ଖୁଡ଼ଖାଡ଼ ଧୁଡ଼ଧାଡ଼ ଶୁଭିଲା, କୁଆଡ଼େ ଥିଲା ଦସ୍ତ କୁକୁର ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ହୋଇ ଆସି ପହଞ୍ଚି ମୁହଁକୁ ଅନେଇଁ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ବାଡ଼େଇଲା । ତା’ର ଦେହରୁ କାତି ଛାଡ଼ୁଛି ଏ ଗରମରେ । ଦିନଯାକ ଶୋଇରହିବାରୁ କି କ’ଣ ପୁଅଲିକୁ ଆଦୌ ସୁଖ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ଭିତରୁ ପୁଣି ଖୁଡ଼ଖାଡ଼ ଧଡ଼ଧାଡ଼, ତା’ର ତାଳେ ତାଳେ ଦସ୍ତ କୁକୁରର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ବାଡ଼ିଥା । ସବୁ କାନ୍ଦୁରା କଥା ମନର ସବୁ ଭିକାରିପଣିଆ ମନେପଡ଼ିଲା ପୁଅଲିର । ସେ ପରବରୁ ଏ ପରବ କେତେଦିନ ସେ ବସି

ହିସାବ କଲା । ସଞ୍ଜ ବୁଡ଼ିଯାଉଛି, କୁଆଡ଼େ କିଛି ସୋରଷବଦ ନାହିଁ ଏହିପରି ଦିନଗୁଡ଼ାକ କଟିଯାଉଛି । କେଉଁଠି କଳରେ ମୂର୍ତ୍ତୀ ଧରିଛି, ପର୍ବର ଆନନ୍ଦ ଭିତରେ କେଉଁଠି ଗୋଟାଏ ବିଦାବିଦିର ଦୁଃଖ ଲୁଚିରହିଛି । ଯହୁଁ ଯହୁଁ ଆଲୁଅ ନିଭି ନିଭି ଆସିଲା ତହୁଁ ତହୁଁ ପୁରୁଲିର ମୁଣ୍ଡ ଉପର ଭାରୀ ଭାରୀ ଲାଗିଲା, ଆସୁଛି ଏଇ ରାତି, ଏଇଥିରେ ବୋଧହୁଏ ସବୁ ଶେଷ । ପୁରୁଲିର ସରାଗ ନିଭି ଯାଇଥିଲା ।

ହାଣ୍ଡିଶାଳରେ ପୁଣି ବୁଲି ଲଗେଇଲାଣି, କିଛି ଗୋଟାଏ କରି ନ ଦେଲେ ସେ ଖାଇବାକୁ ଦେବ ନାହିଁ । ସବୁଦିନେ ସେହିପରି ସେ, ଖଟିମରିବାକୁ ଭଲପାଏ । ପୁରୁଲି ଭାବୁଥିଲା । “ହଇଲୋ, କ’ଣ ଏତେ ଭୋକି ରାହୁଛୁ ମଁ, ତତେ ଏତେ ମାଡ଼ିପଡୁଛି କାହିଁକି ?”

ରୋଷେଇ ଘର ଚେଁ ଚେଁ ସାଇଁ ସାଇଁ, ସେହି ତା’ର ଜବାବ । ତା’ର ଉଡ଼ତା ମନ ବସା ବାନ୍ଧିବାକୁ ଖୋଜୁଥିଲା, ପୁରୁଲି ଭାବୁଥିଲା ପୁଣିର ଦିନ ଭଲ ଯାଉ ନାହିଁ ।

II ଏକାବନ II

ସେହି ସଞ୍ଜରେ, ପୁଣି ଗାଁ ଭେରାମଣରେ ବରଗଛ ଫାଙ୍କରେ ଜହୁଆଲୁଅ ବିଞ୍ଚିହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ନିତିଦିନର ଅଭ୍ୟାସ ଅନୁଯାୟୀ ତାହାରି କଣିକା ଗୋଟେଇ ମନରେ ସାଇତିବା ସକାଶେ ଝଙ୍କାଗଛ ତଳେ ମଣିଷ ବୁଣ୍ଡ ହେଲେ । ଜହୁରାତିରେ ଧୂଳି ଉଡ଼େଇ ନାଟିବାକୁ ପାଦ ଉଠୁଛି ମନ ଥରୁଛି, କିନ୍ତୁ ନଚେଇବାକୁ ଟୋକାଏ ନାହାନ୍ତି ଯେ, ତାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି କରି ସମୟ ତଳା ହେଉଛି ମାଟିରେ ପାଣି ପରି, ଏଣେ ନାତ ବନ୍ଦ ହେଲା, ଶିକାର ବୁଲା ବନ୍ଦ ହେଲା, ଟୋକାମାନଙ୍କ ମନ ଛକପକ । ସେହି ଆଲୋଚନା ପଡ଼ିଥିଲା ମଝିଦାଣ୍ଡରେ, “ଆଉ ଟାକି ବସିଥିବା କେତେଦିନ, ନ ହେଲାବେଳକୁ ବୁଢ଼ା ଦି’ ତିନିଜଣକୁ ଧରି କାଲି ବାହାରି ପଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ପର୍ବର ବୁଲା ତ, ଏକା ଝିଅ ପଞ୍ଚାଏ ଗଲେ ଚଳିବ, ଯେଉଁ ଗାଁକୁ ଗଲେ ସେ ଗାଁରେ ଆଦର, ଟୋକାଏ ଫେରନ୍ତୁ ଦେଖିବେ ନାତ ପାଇଁ ଲୋକ ନାହାନ୍ତି ।” ବୁଢ଼ାମାନେ କହୁଥାନ୍ତି, “ଠିକ୍ କଥା ଠିକ୍ କଥା ।” ଟୋକା ଟୋକା ଦୁଇ ପକ୍ଷ ନ ହେଲେ ନାତ ଅସମ୍ଭବ । ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କର ମଦୁଆ ବସ୍ତ୍ରତା, କାହାର ପଡ଼ିଛି ହାଲୁକା ଶଳପ ମଦ, କେବଳ ଗୀତ ଗାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି, କାହାର ବା କଡ଼ା ମହଲ ମଦ, ଖାଲି ନାତ ମାଡୁଛି । ଥାଇଥାଇକା ପଛତ ଆଗରେ କିଏ କେତେ ବୁଢ଼ା ଗୋଟିଗୋଟିକିଆ ହୋଇ ନାତି ନାତି ତଳେ ପଡୁଛନ୍ତି । କେବଳ ବେହେଲ, ହସାହସି, ଗଡ଼ାଗଡ଼ି ।

ଦୁଇଜଣ ବୁଢ଼ା, ଲେଡା ଆଉ ଆର୍ଜୁ ପରସ୍ପରକୁ ଟୋକା ଟୋକା ବୋଲି ଧରିନେଇ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ନାତ ଦେଖାଉଛନ୍ତି, ଜଣେ ବୋଲୁଛି ଧାନ୍ଦାର ଗୀତ ଆଉ ଜଣେ ଧାନ୍ଦାର । “ଅଦାବା କେଡ଼େ କେଡ଼େ ନିଶ ମୋର ଧାନ୍ଦାର ବାଃ -” “ଆହୁରି ବଡ଼ ଥିଲା ଗୋ,

ଦାଆ ଧରି କାଟିପକେଇଲି ସେଦିନ ।” ଏହି ବେତାଳ ନାଟକୁ ସାନ ପିଲା ପଞ୍ଚାଏ ବେତାଳିଆ ବାଜା ବଜୋଉଛନ୍ତି, ତୋଳ ଉପରେ ଦି’ଜଣ କିଏ ବଇଁଶୀ ବଜୋଉଛନ୍ତି ଛଅକଣାର ଦି’ହାତିଆ କନ୍ଧ ବଇଁଶୀ ।

ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳେ ଦୂରରୁ କାହାର ପାଟି ଘୋ ଘୋ ଶୁଭିଲା । ପଞ୍ଚାଏ ଲୋକ ଅବଶ୍ୟ, ଢହୁ ରାତିରେ କୁଆଡ଼େ ମିଶିଯାଇଛନ୍ତି ବାରି ହେଉ ନାହିଁ । କିଏ ଜଣେ କହିଲା, “ଜୁରିଆ (ଡକେଇତ)” । ମଦୁଆ ଦି’ଜଣ ପାଟିକଲେ “ଜୁରିଆ - ଜୁରିଆ ।” “ସତକୁ ସତ ଜୁରିଆ ହୋଇଥିଲେ କ’ଣ କରିବୁ ପାଣ୍ଡୁ ଦିଶାରି ? ମର୍ଦ୍ଦ ତ ନାହାନ୍ତି, ଦୁଃଖା ବୁଢ଼ା ଲୋକ, ତୋର ନକ୍ଷତ୍ରମାନେ କ’ଣ କିଛି ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବେ ?” କିଏ ଜଣେ କହିଲା ।

“ନକ୍ଷତ୍ର କହିଛନ୍ତି ଏତେବେଳେ ଏମିତି ଖାଲି ପାଟି କରି କରି ହଲି ଦୋହଲି କରି ଜୁରିଆ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ, ନକ୍ଷତ୍ର ଯୋଗ ଦେଇଦେଇଛି ଜୁରିଆ ଆସିବେ ନାହିଁ ।”

କିଏ ଜଣେ ଡାକିଲା, “ଜୁରିଆ, ହେ ଜୁରିଆ-” ତେଣୁ ଆସୁଥିବା ଲୋକଗହଳିରୁ ତା’ର ପ୍ରତିଧ୍ବନି ହେଲା, “ଜୁରିଆ ଜୁରିଆ ।” ହୋହୋ ହସ ଶୁଭିଲା, ଜଣେ ପାଟିକଲା, “ଆମେ ତୁମ ଗାଁ ଜୁରିବାକୁ ଆସିଗଲୁ, ସବୁ ଜୁରିନହୁଁ, କୁଆଡ଼େ ଗଲ - ଧାନ୍ତାମାନେ ଅଛ କିରେ ?” ତେଣୁ ଗୀତ ଶୁଭିଲା । ଧାନ୍ତାମାନେ ଚଞ୍ଚଳ ହେଲେ । ଜାମିରି କନ୍ଧ କୁକୁରମାନଙ୍କୁ ସମୋଧନ କରି କହିଲା, “ତୁଃ-ତୁଃ - ଚୋଃ ଚୋଃ-” ଅର୍ଥାତ୍ କନ୍ଧଦେଶର କୁକୁର ଭାଷାରେ ହେ କୁକୁରମାନେ, ଯାଅ ଦେଖ । ତୁଃ ତୁଃ ଶବ୍ଦରେ ଗଣ୍ଡାଏ ପାଞ୍ଚଟା କନ୍ଧ କୁକୁର ଭୁକିଭୁକିକା ଦୋଡ଼ିଗଲେ, ଝିଅମାନେ ଉଠିବାକୁ ହେଉଥିଲେ, ଜାମିରିକନ୍ଧ କହିଲା, “ରହ, ବସ” । ପାଣ୍ଡୁ ଡାକିଲା, “କିଏ ଯାଉଛ” -

“ଆମେ ଜୁରିଆ” ।

“ଏ ଗାଁରେ ଟେସିଣି (ଥାନା) ଲୋକ କମାଣ୍ଡ କରୁଛନ୍ତି, ଜୁରିଆ ତ ବାଟେ ବାଟେ ଯାଅ ।” ଉତ୍ତରରେ କେବଳ ହସ । କିଏ ଜଣେ କହିଲା, “କ’ଣ ଭେଣ୍ଡିଆ ଭେଣ୍ଡିଆ ସବୁ ଶିକାର କରି ଯାଇଛନ୍ତି ନା କ’ଣ ? ଖାଲି ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କ ପାଟି ଶୁଭୁଛି” - ବନ୍ଧୁକ ଅବାଜ୍ ହେଲା ଡୋ କରି । ଗଛରୁ ଚଢ଼େଇଗୁଡ଼ାକ ଉଡ଼ିଲେ । କୁକୁରଙ୍କ ବୋବାଲି ଅତି ଭୀମରୁ ଅତି କରୁଣ ବିଳାପି ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ଜାମିରି କନ୍ଧ ବିରକ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଲୋତାକନ୍ଧ ଧାନ୍ତାମାନଙ୍କ କାନେ କାନେ କହୁଥିଲା, “ତୁମେ ଶୋଇଯା, ତୁମେ ଶୋଇଯା ।” ଜାମିରିକନ୍ଧ ବଡ଼ପାଟିରେ କହିଲା, “ତୁମ ଘର କୋଉ ଗାଁ ହୋ ?”

“ଆମର ଘର ଆଜି ରାତିରେ ତୁମ ଗାଁରେ -”

“ଦେଖ ଅତିହ୍ନା ଲୋକ, ଥଙ୍ଗା ନକଲ ପଛେ ହେବ । ଏତେ ରାତିରେ ତୁମେ ଆମ ଗାଁକୁ ଆସୁଛ, ସେଇଠି ଠିଆହୁଅ, କହ କ’ଣ ତମ ପରିଚୟ, ଆଉ ପାଦେ ଆଗେଇଛ କି ପଛେ ପଛେଇବ, ଭଲ ହେବ ନାହିଁ ମୁଁ କହିଦଉଛି, ହୁସିଆର୍ ।”

ତେଣୁ ସେହି ଜନ୍ମ ଆଲୁଅ ଭିତରୁ ପ୍ରତିଧ୍ବନି ପରି ପଂଜା ଶବ୍ଦରେ କଥାଭାଷା ଶୁଭିଳା,
 “ଆରେ କହିଦିଅରେ, ବେଶି ଗେଲ ଖେଳୁ ଖେଳୁ ପୁଣି ହରବରରେ ପଡ଼ିଯିବଟି ।”

ତା’ ପରେ ମଧୁର ଗଳାରେ ସମ୍ଭାଷଣ ଭାସି ଆସିଲା, “ଓଡ଼େ ସୋଇ (ହେ ବନ୍ଧୁ)
 ଓଡ଼େ ସୋଇ (ହେ ବନ୍ଧୁ) ଆମେ ମିଟିଂଗାର ହୋ, ଆସୁ ଆସୁ ଏତେ ରାତି ହୋଇଗଲା
 କ’ଣ କରିବୁ -” ଅତିହ୍ନା ସ୍ବର ଆହୁରି ଅନେକ ବିବରଣ ଦେବାକୁ ବସିଥିଲା, ତା’ର କଥା
 ଦାବିଦେଇ ଏ ପାଖରୁ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ‘ହୋ’ ହେଲା, ପିଲାଝିଲା ଟୋକା ସମସ୍ତେ
 ଧାଇଁଗଲେ । ସବୁ ଗୋଳମାଳ ହୋଇଗଲା ଗାତରେ ଗାତରେ । ସବୁ ମାନ୍ଦାପଣିଆଁ ସବୁ
 ପ୍ରକାର ଘଟନାହୀନତା କଟିଯାଇ ମିଶିଆପାୟୁର ମାଟି ଦୁଲ୍‌ଦୁଲ୍ କମିଲା, ପର୍ବ ଚେଇଁ
 ଉଠିଲା ।

ହାତ ଧରାଧରି ହୋଇ ପୁଲମ୍‌ଫ୍ କାଠକ୍ ଟିଟ ଜଞ୍ଜାଲ ପୁରୁଲିକୁ ଖୋଜିବସିଲେ ।
 ଏତେ ଗୋଳମାଳରେ ପୁରୁଲିର ଦେଖା ନାହିଁ ।

ଅତିଥି ସକ୍ବାର ଲାଗି ମିଶିଆପାୟୁ ବ୍ୟସ୍ତ । ଗାଁର କୁକୁର ପଛକୁ ଘୁଞ୍ଚିଗଲେ, ମଣିଷ
 ଆଗକୁ ଆସିଲେ । ପୁୟୁ ଖୋଜି ଖୋଜି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ତା’ର ବାପଘରର ଲୋକ
 ଆସିଛନ୍ତି । ଠିକଣା ବେଳେ ଆସିଛନ୍ତି ତା’ର ହତାଶ ମନ ପଛଆଡ଼େ ଡିରାଦେଇ ବସିବାକୁ ।
 ଆଜି କାଉ ରଡ଼ି ନାହିଁ, ଆଜି ହାତରୁ ଖସି ନାହିଁ ।

କେହି ତାକିଯାଇ ନାହିଁ, ତଥାପି ସେମାନେ ଆସିଛନ୍ତି ଭୁଲିଲା ମାଟିରୁ ଖବର
 କାନ୍ଧେଇ । ପୁୟୁର ମନ କୁଣ୍ଠେମୋଟ ହୋଇଗଲା । “ହେଇରେ ହାକିନା, ମାମୁକୁ ଦେଖୁ
 ଆ । ହେଇ ଦେଖୁଲୁ ଦେଖୁଲୁ କିଏ ଆସିଛନ୍ତି, ହେଇ ଦେଖମାଁ ।” ହାକିନା ମା’ କୋଡ଼ରୁ
 ମୁଣ୍ଡଟେକି ଅନେଇଲା, କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଶାନ୍ତିରେ ମା’ ଦେହରେ ଆଉଜି ଯାଇଥିଲା,
 ନିଦବେଳ । ହାକିନା ଡବ ଡବ ଆଖିରେ ଅନେଇଁ ଦେଖିଲା, ଚାରିଆଡ଼େ ଝିଲ୍ ଝିଲ୍
 କରୁଛି, ତହିଁରେ ଟିକ୍ ଟିକ୍ ଦାନ୍ତ, ଅତିହ୍ନା ମୁହଁଗୁଡ଼ାକ ଲାଗିଲାଗି ଆସୁଛି ତା’ ମୁହଁ
 ପାଖକୁ । ଦି’ ହାତରେ ମା’ର କାନି ମୁଠେଇ ଧରି ହାକିନା ପୁଣି ମୁହଁ ଲୁଚେଇଲା । ପୁୟୁ
 କହିଲା, “ଶୋଇଲା ବେଳ, ତେଣୁ । ତୁମର କାହିଁକି ଏତେ ଡେରି ହେଲା ? ସହଜେ
 ବଣବାଟ ସଞ୍ଜ ଆଗରୁ ଗାଁ ଧରିବା କଥା, ରାତିକି ରହନ୍ତି ନା -”

ପୁୟୁର ସହାନୁଭୂତି ଗୋଟାଏ ପାଖେ, ତା’ର ବୁଢ଼ାଳିଆ ସହାନୁଭୂତିକୁ
 ଟୋକାମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ, ବାପଘର ଗାଁର ଡମ୍‌ଠାରୁ କନ୍ଧ ପରଜାଯାକେ ସମସ୍ତଙ୍କ
 କଥା ଗୋଟାଗୋଟି କରି ନ ପଚାରିଲେ ତା’ର ନ ଚଳେ, ଖାଲି ମଣିଷ ନୁହେଁ, ଗାଁର
 ଗଛମାନଙ୍କ କଥା, ବାରିଘର କଥା, ସବୁ କଥା ତା’ର ଜାଣିବା ଦରକାର । କିଏ ଏତେ
 ଫଟେଇ ହେବ ତା’ ସାଙ୍ଗରେ ? ଏତେ ଗହଳି, ତଥାପି ବେଶୁ କନ୍ଧ ପାଟି କରୁଥାଏ
 “ଆଉମାନେ କାହିଁ ଗଲେ, ଆଉମାନେ କାହିଁ ଗଲେ ?” ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କର କୁଶଳପ୍ରଶ୍ନର

ଶିଳାଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏଡ଼ାଇ ମଝିଫାକର ସେହି ଅନୁପସ୍ଥିତ ଆଉମାନଙ୍କୁ ଖୋଜିବା ସକାଶେ ବେଶୁ କଷ୍ଟ ପଛେ ପଛେ ସୁନ୍ଦର ଜାଗିଲି ମୁହଁଲେତା । ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ବସିରହିଲେ କେବଳ ସେହିମାନେ, ଯେଉଁମାନେ କ୍ଳାନ୍ତ, ଯାହାକର ଏ ଗାଁ ସଙ୍ଗରେ ପରିଚୟ ନାହିଁ ।

କିଛି ନ ଜାଣିଲାପରି ପୁରୁଲି ତୁନିହୋଇ ଯାଇ ଘର ସେପାଖର ବଡ଼ପଥର ସେକରେ ଏକୃତିଆ ଜହ୍ନଆଡ଼କୁ ମୁହଁକରି ବସି ରହିଥାଏ । ସେହି ପଥର ସେପାଖେ, ଯେଉଁଠି ତା'ର ଓ ବେଶୁ କଷ୍ଟର ପରିଚୟ ନିବିଡ଼ରୁ ନିବିଡ଼ତର ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଜାଣି ଜାଣି ନିରୋଳା ଜାଗା ବାଛିବା ପାଇଁ ସେହି ଜାଗାକୁ ପସନ୍ଦ କରି ସେ ବସି ନାହିଁ, କେବଳ ମନର ଖୁଆଳ । ପାଦ ଆପେ ଆପେ ଗଢ଼ିଯାଇଥିଲା ସେହି ଜାଗାକୁ, ଯେପରିକି ସେହି ଜାଗା ତା'ର ଜତିହାସର ଘାଟି, ଉତ୍ତାଳ ମନରେ ନିସତ ଦେହର ଆଧାର ହେବାପାଇଁ । ଜହ୍ନଆଡ଼କୁ ମୁହଁକରି ସେ ବସିଥିଲା, ଆପଣା ମନର ଜହ୍ନ ଆହୁରି ପ୍ରବଳ, ତାହାର ଡେଇଁରେ ଦୃଷ୍ଟି ବାଧିହୋଇ ରହେ ମନେ ମନେ, ପଦାକୁ ଯାଏ ନାହିଁ ।

କେତେ ତା'ର ଥିଲା ଫୁଲଗୁଛା ଆଉ ଦିନଗଣା, ମନେ ମନେ ସେ ବେଶୁ କଷ୍ଟକୁ ବିଭା ହୋଇସାରିଛି, ମନେ ମନେ ଘରକରଣା କରିଛି, କେତେ ମନେ ମନେ ସାତ ପାଞ୍ଚ କରି ଅନୁଭୂତିରେ ଭାସିଚାଲିଛି ଥରକୁଥର । ଧାନ୍ତୀ ବାଟ ଚାହିଁ ବସିଥାଏ, ଯୋଗକୁ ଯଦି ମନର ମଣିଷ ଆସେ ଧାନ୍ତୀ ଥରେ ବାଛେ, ଥରେ ମନକୁ ଥ'କରେ । ସେ ଭାସିଥିଲା ସେ ତା'ର ହାତର ମାଳା ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇସାରିଛି । ସେହି ଯେ ବେଶୁ କଷ୍ଟ ଆସି ମତେଇ ଦେଇ ରଙ୍ଗ ବୋଲିଦେଇ ଚାଲିଗଲା ଆଉ ତା'ର ଶୁଣାଗୁଣା ନାହିଁ । କ'ଣ ହୁଅନ୍ତା ଏତେ ଦେଖାଦେଖୁ ଏତେ ଶୁଣାଗୁଣା - ଦିନେ ନା ଦିନେ ସବୁ ଅବଶ୍ୟ ହେବ । ଏଥିରେ ତା'ର ଦୁଃଖ ନ ଥିଲା, ମନେ ମନେ ସେ ନିର୍ଭର ପାଇଥିଲା ବେଶୁ ତା'ର । ତା' ଗୋଡ଼ରେ ବେଡ଼ି ନାହିଁ ।

ତେଣୁ ବେଶୁ ତା'ର ଦେହରେ, ବେଶୁ ତା'ର ମନରେ, ତା'ର ମନରେ ବିରହର ଦୁଃଖ ନ ଥିଲା, କାରଣ ସେଠି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଈର୍ଷା ନାହିଁ, ଅଭାବ ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ଯେମିତି ସେ ଗାଁରେ ଗୋଡ଼ ଦେଇଛି, ଦେହଟା କ'ଣ ହୋଇଗଲା କାହିଁକି ?

ପୁରୁଲି ଏକୃତିଆ ବସି ରହିଥିଲା, କେହି ତାକି ଆସିଲେ ନାହିଁ କି ଖୋଜି ଆସିଲେ ନାହିଁ । ବେଳ ଗଲା । ଗାଁର ହୁମୁଦମୁ ସବୁ ଶୁଭୁଥାଏ । ସମସ୍ତେ ସେଠି ଥିବେ । ସେ ଯିବ । କ'ଣ କହିବ ବେଶୁ ତାକୁ ? ଚଇତ ପର୍ବରେ ଗାଁ ବୁଲିବାକୁ ମିଟିଂରୁ ଏକଦମ୍ ମିଶିଆପାୟ, ମଣିଷ ବୁଲିବାକୁ କ'ଣ ଏତେଦୂର ସତରେ ଚାଲିଆସେ ? ପୁଣିର ବାପଘର ହଁ, ଏମିତି କ'ଣ ପୁଣି ପାଇଁ ସକେଇ ହୋଇ କାହାର ଦିନ ସରୁ ନାହିଁ । ପୁରୁଲି ଭାବିଲା, ନା ଏସବୁ ମିଛ, ଏସବୁ ପଡ଼ିଆରାର କଥା, ଛଳନାର କଥା । ବେଶୁ ଆସିଛି ତାହାରି ପାଇଁ, ବେଶୁ ଓର ଉଣି ଉଣି ଆସିଛି, ଶୁଂ ଶୁଂ ହୋଇ କୁକୁର ଯେପରି ମାଡ଼ିଆସେ ଅନହୁତି କେଉଁ ଦୂରରୁ ।

ଏହିପରି ଭାବି ଭାବି ମଣିଷ-ପଶୁ ଆପଣାକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ତଡ଼ୋଉଥିଲା, ଏକା ଆଖିରେ ଜହ୍ନୁଆଡ଼କୁ ମୁହଁକରି ବସିରହିବା ସୋର ତା'ର କଟିଯାଇଥିଲା । ସେ ଅସ୍ଥିର ହେଲା, ବସି ବସି ଗୋଡ଼ ହଲେଇଲା, ନଖରେ ଭାଙ୍ଗି ପକେଇଲା, ଛିଣ୍ଡେଇ ପକେଇଲା ସାନ ସାନ ତାଳପତ୍ର, ପୁରୁଲିର ମନେହେଲା ଏଥର ସେ ଯିବ ।

ତେଣେ ବେଶୁ କଷ ପୁରୁଲିକୁ ଖୋଜି ବୁଲୁଥାଏ । ଅତିହା ଗାଁର ଟୋକାପଲ ପରଦେଶୀର ମୋହର ବଶୀକରଣ ଚିତା ମୁଣ୍ଡରେ ମାରି ଧାଇଁ ଆସିଛନ୍ତି । ସେହି ତନ୍ତ୍ରରେ ଏ ଗାଁର ଝିଅ ଖୁକୁରୁକୁ ହୋଇ ନାନା ଛଟକରେ ପାଖକୁ ଲାଗିଆସନ୍ତି । ଜହ୍ନୁ ଆଲୁଅ । ଶୂନ୍ୟଶାନ୍ତ ବଡ଼ି ଚାଲିଥିବା ରାତି । ଦିନ ଗୋଟାକର ଘାଟି ତଡ଼ା ତାକୁ ଓହ୍ଲୁଆରେ ହାଲିଆ ଘାଲିଆ ହୋଇ ଦେହ ଖୋଜୁଛି ଶାନ୍ତି ।

ଦେହ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏହି ରାତିରେ ଜଣେ ଆଉ ଜଣକଠୁ ବେଶି ଫରଦ୍ ଲାଗେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବେଶୁ କଷର ଫଳ ହେଲା ବିପରୀତ । ପୁରୁଲି ତା'ର ବେଶି ବେଶି ସ୍ମରଣ ପଡ଼ିଲା, ସେ ଖୋଜି ବୁଲିଲା । ଚାରିଆଡ଼େ ଖୋଜି ନ ପାଇ ବେଶୁ କଷ ବି ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ଚାଲିଲା ସେହି ଅବାଟରେ, ଏ ଗାଁର ଏହି ଗୋଟାଏ ଅବାଟ ସେ ଚିହ୍ନେ । ଦୂରରୁ କାହାର ପଦଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଗଲା ଖଙ୍କାରିବା ଶୁଣି ପୁରୁଲି ଚମକି ଅନେଇଁ ଦେଲା । କେତେ ତେଜୀ ଦିଶୁଛି ଲୋକଟା, ଛାତି ଛାତି ଝାଙ୍କି ଝାଙ୍କି ପାହୁଣ୍ଡ ପକୋଉଛି । କ'ଣ ତା'ର ମନରେ ଖବର ଦେଲା ଏ ସେହି ହୋଇଥିବ; ଭିତର ମନ ଧରିଲା, ଉପରେ ମନ ଧରିଲା ନାହିଁ ।

ଆପଣାର ଅସ୍ଥିତ୍ ପ୍ରଚାର କରିବା ପାଇଁ ପୁରୁଲି ଗୀତ ଧରିଲା, ପ୍ରଥମେ ଗୁଣୁଗୁଣୁ ହୋଇ, ସେ ପାଖକୁ ଯେପରି ଗଲା ଖଙ୍କାରିବା ଖୁବ୍ ଟାଣ ଟାଣ ହେଲା ବଡ଼ପାଟିରେ ଗୀତ ବୋଲିଲା । ତା' ଦେହର ପ୍ରବୃତ୍ତି ସେହି ସରଳ ଗୀତକୁ ଦେଲା ମହଲର ନିଶା, ଆପଣାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସଫଳ କରିବା ସକାଶେ । ପୁରୁଲି ଗୀତ ବୋଲିଲା । ବସୁଧା ଟାଣି ଧରିଲା ତା'ର ଅଞ୍ଚଳଟି, ଜହ୍ନୁ ଆଲୁଅ ହେଲା ପିଠିଆଡ଼ର ଛବି, ବେଶୁ କଷର ଛଟପଟ ଉଭେଇଗଲା, ଗୀତର ଜବାବ୍ ଗାଇବାକୁ ମନେପଡ଼ିଲା ନାହିଁ, କୁହକରେ ଟାଣି ହୋଇଗଲାପରି ସେ ଚାଲି ଚାଲି ଆସିଲା । ସେ ଯହଁ ଯହଁ ପାଖକୁ ପାଖ ଆସିଲା ପୁରୁଲିର ଗୀତ ଆହୁରି ଉପରକୁ ଉଠିଲା, ପୁରୁଲି ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ ।

ବେଶୁ କଷର ମୁହଁବନ୍ଧନ ଫିଟି ଆସିଲା ଧୀରେ ଧୀରେ । ଠେଲି ଫେଲି କେତେ କଅଁଳ ଉପମା ବାହାରି ଆସିଲା ତାହା ମନରୁ ଘାଗଡ଼ା ଶବ୍ଦରେ ପବନର ତୋଫାନ ମିଶେଇ, ଗୋଟାକ ଉପରେ ଗୋଟାଏ, ଜକାଜକି ଶବ୍ଦ ଯାହାର ଅର୍ଥ ସେ ବି ବୁଝିବାକୁ ସମୟ ନାହିଁ, ଧୀରେ ଧୀରେ ତା'ର ବି ସ୍ଵର ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଗଲା, - ନାନା ଜାତି ଉପମା, ନାନା ଜାତି ରୂପକ, ନାନା ଜାତି ସମ୍ବୋଧନ । ଶରଧାରେ ଧାନ୍ଡ଼ାକୁ ଯେଉଁ ନାଁ ଦିଆହୁଏ ଯାହାର ଅର୍ଥ ଅଭିଧାନରେ ନାହିଁ - ଲେମ୍ବର ତୁମ୍ବର ଜାମ୍ବର, ନିଲମ ତାଲମ୍ କେବଳ ଫଳ ପରି ଶୁଭେ; - ଜୋଡ଼ିଦାନା, ସଙ୍ଗଦାନା, ଆହୁଜୋଡ଼ୁ, ଫଗୁଯୋଡ଼ୁ, ବନ୍ଦରପାଣି, ଯାହାର

ଅର୍ଥ କେବଳ କାନ୍ଧକୁ କାନ୍ଧ ମିଶିଲା ଭଳି, ସାଙ୍ଗର ଲୋକେ ଯେ ନିଜଠି ମିଶିକରି ଅଛି, - ବିରିବାଡ଼ା, ସାଲାମବାଡ଼ା, ବିଦାବାଡ଼ା ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି ମାମୁଝିଅ ଯାହାକୁ ମଣିଷ ବିଭା ହୋଇପାରେ - ସରଳ ଶବ୍ଦ ଯେ କି କେବଳ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଆଂଶିକ ଅର୍ଥରେ ବଳାୟାନ୍ ହୋଇ ଧୂପଧୂଆଁ ପରି ଧାନ୍ତୀ ଆଗରେ ଉପରକୁ ଉପରକୁ ଉଠେ, ତା'ପରେ ପୁରୁଲି ଟିକିଏ ଆଗେଇଗଲା, ବେଶୁ ଟିକିଏ ଆଗେଇ ଆସିଲା, ମଝିରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଥର ବ୍ୟବଧାନ ଥାଇ ଦୁହେଁ କଷ୍ଟ ମିଳେଇ ପୁରୁଣା ଶୀତ ଗାଈ ବସିଲେ - 'ଦାଦୌ ପୁରୁଣାବାଡ଼ାରେ' (ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଭୂଇଁରେ ବୁଦ୍ଧିହେଲା ବୟସରେ ଆମେ ଏକାଠି ହୋଇଛୁ) । ବେଶୁ ପରିଷ୍କାର ଗଳାରେ ତାକିଲା, “ପୁରୁଲି !”

ପୁରୁଲି ତାକିଲା - “ବେଶୁ !”

ଦେହ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାଙ୍କର ଦୁର୍ବଳ ଭଲ ପାଇବା ନୁହେଁ ଯେ ପରସ୍ପର ପାଖ ହେଉ ହେଉ ମୂଳ, ବଧୂର, ନିର୍ଜୀବ ହୋଇ ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ଆଉଜିପଡ଼ି ରହିଯିବେ, ହୃଦୟର ବନ୍ଦ ହୋଇ ଆସିବ । କଷ୍ଟ ଚାଷୀର ପ୍ରେମ, ବଳିଷ୍ଠ ଦେହ । ଦେହର ମୂଳରେ ଜୀବନର ତଉଲ । ସ୍ତ୍ରୀ ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରିବ । ପୁରୁଷ ସନ୍ତାନର ପିତା ହେବ । ଦୁହେଁ ମିଶି ସନ୍ତତି ରଖି ଦେଇଯିବେ - ବାଘ ରୋଗ ଶୀତ ଆଉ ପଥର ଦେଶରେ ଭୂଇଁ ତଷି ମଣିଷର ଧୂଜା ଉଡ଼ାଇବାକୁ ।

॥ ବାଉନ ॥

ସକାଳୁଆଟା ହୋଇଥାଏ, ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ ଗାଁକୁ ଉଠି ଆସୁଥାଏ ‘ଗୁଡ଼ିଆ’ ଆଡ଼, ଯେଉଁଠି ଉପତ୍ୟକାରେ ତୋଟା ଆଉ ତାଷ ହୋଇ କନ୍ଧମାନଙ୍କର ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ତାଷ ବାଡ଼ି (ଗୁଡ଼ିଆ) ହୋଇଛି । ଉପରୁ ଖରା ଫିଟିପଡୁଛି ତଳର ଖାଲକୁ । ହାଲୁକା କୁହୁଡ଼ି ପଡ଼ିଛି, କି ଖରା କି ଶୀତ ଯେପରି କୁହୁଡ଼ି ପଡ଼େ ସକାଳବେଳେ ଏହି ମାଳ ଦେଶରେ । ଗାଁରେ ଟୋକାଏ ନାହାନ୍ତି, ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧକୁ ଭଲ ହୋଇଛି, ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁମାନେ ବୟସରେ ସାନ ଅର୍ଥାତ୍ ଦରୁବୁଢ଼ାମାନଙ୍କଠୁ ଟିକିଏ କମ୍ ସେହି ଦଳରେ ସେ । ଟୋକାମାନେ ଶିକାରକୁ ଗଲେ, ସେ ଗଲା ନାହିଁ, ଗାଁ ଭାର ନେଇ ବସିରହିଲା ସେ । ତା'ର ମନ୍ତ୍ରୀ ଭୂଷାମୁଣ୍ଡା ବାରିକ୍ । ଦିନ ରାତି ତାହାରି ପାଖେ ବସି ଫୁସୁରଫୁସୁର ହୋଇ ତାହାରି ପାକଳ ଉପଦେଶରେ ଟୋକା ନ ଥିବା ଗାଁ ଚଳେଇବ ସେ । ଏ ଦୁହିଁଙ୍କର ଆଲୋଚନାର ପ୍ରଧାନ ବିଷୟ ହୋଇଉଠେ - ଗାଁର ଟୋକାମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ରର ହୁଗୁଳାପଣିଆଁ, ସେମାନେ ବେମୁରବ୍ୟା ହୋଇପଡୁଛନ୍ତି, ଏହାଦ୍ୱାରା କେତେବେଳେ କ'ଣ ଅନିଷ୍ଟ ହେବ । ଅଶାନ୍ତି, ଅଭାବ, ସୁଶୃଙ୍ଖଳ ଜୀବନର ଅଭାବ, କ୍ରମେ ବଂଶଲୋପ, ଅମାନିଆଁ ହେଲେ କେତେବେଳେ କେଉଁ ‘ଅଧିକାରୀ’ଙ୍କର କୋପ ପଡ଼ିବ ତହିଁରେ ଗାଁ ଉଜୁଡ଼ିବ । ଆଜି ସକାଳୁ ଗୁଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳରୁ କାମ ସାରି ପୁଣି ସେହିପରି ଗାଁ ବାରିକ ସଙ୍ଗରେ ଟିକିଏ ଆଲୋଚନା ପଡ଼ିଗଲେ

ଭଲ ହେବ ବୋଲି ଲେଖୁ କଷ୍ଟ ଚାଲିଛି । ନିତିଦିନ ପରି ମନ୍ଦାଏ ଲେଖାଁ ରକ୍ଷାମଦ ପିଇ ବାରିକ ମୁଣ୍ଡ ଚୁଙ୍ଗାରିବ, ରକ୍ଷାମଦ ପିଇବାକୁ ମିଳିବ ସେଠି । ବାରିକ କହୁଥିବ ବାରମ୍ବାର, - “ଗାଁ ଉଡୁଡୁଛି, ତୁ ସାଓଁତା ନ ହେଲେ ନ ଚଳେ ।” ଆଉ, ସେଠି ଥିବ ସୋନାଦେଇ । ମଦ ଆଣିବାକୁ, ପରର ବିହିତ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାକୁ ବାରିକ ଭୂଷାମୁଣ୍ଡାର ହାତବାରଣି ।

ଲେଖୁ କଷ୍ଟ ଅଧା ଡାଲୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠିଯାଇଛି ହଠାତ୍ ତା’ର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କଲା ତଳ ଖାଲର ଧଡ଼ିର ପଦା ଜାଗାରେ କୁଟ୍ରା ଦି’ଟା ଦଉଡ଼ି ପକେଇଗଲେ । ଲେଖୁ କଷ୍ଟ ନିଜେ ଶିକାରୀ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ଶିକାର ପଛେ ପଛେ ଦୌଡ଼ିବା ଓ ହୋହା କରିବାକୁ ତାକୁ ଭଲ ଲାଗେ । ‘ଯାଅ’ ଲେଖୁ ଭାବିଲା ଲୋକେ ଯାଆନ୍ତି ପର୍ବତ ମହୁଡ଼ରେ ଶିକାର ଖୋଜିବାକୁ, ଜହ୍ନ ବୁଲନ୍ତି ଗାଁ ତଳ ତଳ ବୁଦାରେ କ୍ଷେତ ଭିତରେ ।”

ଟୋକା ମନର ବିଦ୍ରୋହର କାରଣ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଦୃଶ୍ୟର ସେ ସଜେଇଛି ତହିଁରେ ଗୋଟାଏ କାରଣ ହେବ ସେମାନଙ୍କର ନିର୍ଭୁଞ୍ଚିତା, ଆଜି ଭୂଷାମୁଣ୍ଡା ବାରିକ ପାଖରେ ମଦତାଟିଆ ଉପରେ ଯେଉଁ ବଜ୍ରତା ହେବ ତାହାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ସେ ବାନ୍ଧିନେଲା । କିନ୍ତୁ ଏ କ’ଣ ? କୁଟ୍ରାକୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଲେଖୁ ଦେଖିଲା ଦି’ଟା ଟୋକାଟୋକା ଗୋଡ଼ିଆଗୋଡ଼ି ହେଉଛନ୍ତି । ତା’ ଗାଁର ଦିହେଁ - ବୁଢ଼ା ଗନ୍ଧାକନ୍ଧର ଝିଅ ପୁଲମେଁ ଆଉ ଆଦିର ପୁଅ ବାଦ୍ରି । ଲେଖୁ କଷ୍ଟ ଆହୁରି ଦେଖିବା ସ୍ଥାନକୁ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା । ପୁଲମେଁ ବାଦ୍ରି ଉପରେ ଫୁଲଗୁଡ଼ାଏ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ଧାଇଁ ପକେଇଲା, ହେଲ ବାଦ୍ରି ଖଣ୍ଡେ ଧୂଆଁପତ୍ର ଦେଖାଉଛି, ପୁଲମେଁକୁ ଭୁଲାଇବାକୁ ଅବଶ୍ୟ ।

ଲେଖୁ କନ୍ଧର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା, କାହାଳାରୁ ଧୂଆଁପତ୍ର ସରିଛି । ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଭଲମନ୍ଦ ଖବର ବି ବୁଝୁ ନାହିଁ । ହେଲ ସେଇଠି - ପୁଲମେଁ ଲୁଚିଛି, ବାଦ୍ରି ଖୋଜୁଛି, ଦେଖା ପଡ଼ିଗଲା, ହସ । ବଡ଼ ଆତ୍ମଗନ୍ଧ ଗଣ୍ଡି ଚାରିପାଖେ ଭାଲୁ ଧରିଲା ପରି ଦିହେଁ ଗୋଡ଼ିଆଗୋଡ଼ି ହେଉଛନ୍ତି । ଦେଖୁଦେଖୁ ଲେଖୁ କନ୍ଧକୁ ଚିଡ଼ି ମାଡ଼ିଲା, ସେ ସମାଜପତି, ଏଗୁଡ଼ାକ ଯିବ ନାହିଁ ତାହା ଆଖିରେ ।

କିଏ ପଚାରୁଛି ତା’ର ମତାମତକୁ । ଲେଖୁ କନ୍ଧ ବିଡ଼ିରି ବିଡ଼ିରି ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେଲା । କେତେଥର ଏହି ଗୁଡ଼ିଆରେ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ମଉଜ ତା’ର ଆଖିରେ ପଡୁଛି । ଦିହେଁ ବିଭା ହେଉ ନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ? ଲେଖୁ ବିଚାରିଲା । ସେମାନଙ୍କର ବିଭା ହେବାର ପ୍ରୟୋଜନ ହିଁ ନାହିଁ । କେବଳ ପ୍ରଜାପତି, ଦାୟିତ୍ୱ ନେବେ ନାହିଁ, ଲାଗିଥିବ ଯାଙ୍କର ଗୋଡ଼ିଆଗୋଡ଼ି !

ଗନ୍ଧା କନ୍ଧର ଆଖିକି ଦିଶେ ନାହିଁ, ଆଉ ଆଦି, କେଉଁଦିନୁ ତୁମା ହୋଇଯାଇ ନିଷ୍ଠାର ପାଇଗଲାଣି ସେ । ଡାଲୁ ବାଟେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ଟୋକା ଟୋକା ଖାଲକୁ ଗଢୁଥାନ୍ତି । ଲେଖୁ କନ୍ଧ ତେଣେ ଅନାଏଁ, ଯେତେ ମନକୁ ଫେରାଇବାକୁ ଚାହିଁଲେ ବି ସେହି

ବାବୁ ଆଉ ପୁଲମେଁ । ଖେଁ ଖେଁ ଖେଁ ଖେଁ ହସ, - ଟିକିଏ ଛପି ଯାଉଛନ୍ତି ଟିକିଏ ବାହାରି ପଡୁଛନ୍ତି, ଛେଃ । ଲେଖୁ କଷ ଆଉ ସହିପାରିଲା ନାହିଁ । ସକାଳୁ ତା'ର ମିଜାଜଟା ବିଗିଡ଼ି ଗଲା । ଉପରକୁ ଉଠିଗଲା ବେଳକୁ ଗଛ ଉଡୁଆଳ ହେବାରୁ ମାରି ସାରିଲା ସେଆଡ଼କୁ ଚାଟାର ଉପରେ ଯୋଡ଼ାଏ ଟେକା ।

ତା'ପରେ, ବିରକ୍ତି ସହିତ ଭୟ ହେଲା । ବାଘ ବାଘୁଣୀ ଖେଳ ଖେଳୁଥାନ୍ତି, ବାଧା ପାଇଲେ କୁଆଡ଼େ ମାରିବାକୁ ଧାଇଁ ଆସନ୍ତି । ସେହିପରି ଏ ଟୋକାଗୁଡ଼ାକ ଅମାନିଆଁ, ଅକୁହାର । ଆପଣାର ଜଜଡ଼ ଆପେ ଜଗି ଲେଖୁ କଷ ପହଞ୍ଚିଗଲା ଯାଇ ବାରିକ୍ ଘର ଆଗରେ ।

ସୋନାଦେଇ । ଲେଖୁ କଷ ଦେହରେ ବିଜୁଳି ଖେଳିଗଲା । ତତଲା ମୁହଁରେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଥରେ ସେ ଅନେଇଁଦେଲା । କେହି କୁଆଡ଼େ ନାହିଁ । କେତେଦିନ ଏହିପରି ଉପାଧିଆ ଉପାଧିଆରେ କଟୁଥିବ ତାହାର ? ବାରିକ୍ ଜାତିରେ ତମ୍ବ, ସୋନାଦେଇ ତମ୍ବ, କନ୍ଧର ଧାରଣାରେ ସେମାନେ ଅଜାତି, ଲୋକେ କହନ୍ତି ତମ୍ବ ଜାତି ଚୋରଜାତି, ଲୋକେ କହନ୍ତି ସେମାନେ ଛଳନାରେ ଧୁରନ୍ଧର, କିନ୍ତୁ ଲେଖୁ କଷ ସୋନାଦେଇକୁ ଦେଖେ ଆଉ ଭାବେ ମଣିଷ ଜାତି ଏକ, ମଣିଷ ଜାତି ସୁନ୍ଦର, ଟୋକାଙ୍କ ଧାରଣାରୁ ଉଧାର ନେଇ ସେ ମନକୁ ମୁଷ୍ଟ କରେ । ସୋନାଦେଇ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି । ଲେଖୁ କଷ ତାକିଲା, “ରହ ଶୁଣ ।” ବାଡ଼ର ଉଡୁଆଳରେ ଦୁହେଁ ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି । ସବୁଦିନେ ସେହିପରି ତଳକୁ ମୁହଁକରି ଠିଆହୁଏ ସୋନାଦେଇ । ନିତିଦିନ ଏହିପରି ଅପେକ୍ଷା କରିବା ତା'ର ସ୍ବଭାବ ।

“ସୋନାଦେଇ -”

ସେହିପରି ଚୋବୋଉ ଚୋବୋଉ ମୁହଁ ନ ଉଠେଇ ଶବ୍ଦ କଲାପରି ତା'ର ଜବାବ୍ - “ଉଁ” ।

ଦୁନିତାନି ଦୁହେଁ କିଛି ସମୟ । ସୋନାଦେଇକୁ ଏପରି ଅସହାୟ ଏକୁଟିଆ ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖିଲେ ଲେଖୁ କନ୍ଧର ବୁଦ୍ଧି ହଜିଯାଏ । ଦୋହରା ପ୍ରଶ୍ନ ମନେପଡ଼େ ନାହିଁ ।

“ହଁ ସୋନାଦେଇ” ।

“ଉଁ” ।

“ବାଲ୍‌ମୁଣ୍ଡା ଘରେ ଅଛି ?”

ସବୁଦିନ ପରି ଶୋକସତ୍ତ୍ୱ ମୁହଁରେ ସୋନାଦେଇ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇଲା, ବାଲ୍‌ମୁଣ୍ଡା ନାହିଁ, ବାଲ୍‌ମୁଣ୍ଡା ରହେ ନାହିଁ, ସେ ବାହାରି ଚାଲିଯାଏ କେଉଁ ଦୂର ଗାଁକୁ ଚୋରି କରିବାକୁ ନ ହେଲେ ମଦ ପିଇ ଗଡ଼ିବାକୁ, ତା'ର ଜୀବନରେ ଏତିକିମାତ୍ର ସୁଖ, ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ।

“ଦୁରୁଞ୍ଜା ?”

“ନାହିଁ ।”

ପାଗ ଭଲ । କି ସୁନ୍ଦର ନାଲି ହୋଇ ସୂର୍ଯ୍ୟଟା ଉଠି ଆସୁଛି ହେଇ ସେଠି, ଲେଖୁ କନ୍ଧକୁ ହଠାତ୍ ଭଲ ଲାଗିଲା । “ବାରିକ୍ ଅଛି ?”

“ହଁ ।”

“ଆଜ୍ଞା ତୁ ଆ, ଯା ବାରିକ୍‌କୁ କହ ମୁଁ ଆସିଛି ।”

ସୋନାଦେଇ ଟିକିଏ ହସିଲା, ଆଗେ ଆଗେ ଯାଇ ଘର ଭିତରେ ପଶିଗଲା । ଲେଖୁ ପଛେ ପଛେ ଆସିଲାବେଳକୁ ଦୁଆରମୁହଁରୁ ବାରିକ୍ ବାହାରିଲା ପୁରୁଷ ମୁଣ୍ଡ, ତଳ ଓଠ ତଳକୁ ଝିଙ୍କି ହେଉଛି, ମୁଣ୍ଡ ଦେହ ପାଇଁ ଶ, ବାରିକ୍ ଦୁଇହାତ ବଢେଇ ଦେଇ ସମାକ୍ଷଣ ଜଣାଇ ପାଟିକରି ଉଠିଲା, “ଜୁହାର୍ ଜୁହାର୍ ସାଓଁଟା, ମୋର ସାଓଁଟା ଅଇଲା, ତୁ ମୋର ରଜା ।”

ବାରିକ୍ ସକାଳୁ ଉଠି ମଦ ପିଇ ମାଟି ସାରିଥିଲା । ଅନର୍ଗଳ ବକିଗଲା, ପଛଆଡ଼େ ସୋନାଦେଇ ହସୁଥାଏ । ବାରିକ୍ ବୁଝିପାଞ୍ଚ ବସି ଖୁସ୍ ଗପ କରିବାର ଅବସ୍ଥାରେ ନ ଥିଲା । କହିଲା, “ଦେଖ୍ ସାଓଁଟା, ତୁ ନିଶାପ କର, ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲେ ଏମିତି କ’ଣ ବାପକୁ ଅମାନ୍ୟ କରିବା ପୁଅମାନଙ୍କର କାମ, ମତେ ଘର ଜଗେଇଦେଇ ଯେ ଯୁଆଡ଼େ ପକେଇଲେ । ମଦ ଗୋପିଏ ରଖୁଯାଇ ନାହାନ୍ତି ଖାଲି ପାଣିଗୁଡ଼ାକ । ପାଣି ପିଇ ପିଇ ତ ମୁଁ ମରି ସାରିଥିବିନି, ସେମାନେ ଧନ ଦଉଳତ ବୋଝେଇ ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରିଲେ ମତେ କୋଉ ପୋଷି ପକେଇବେ । ତୁଜ୍ଞା ପାଣିଗୁଡ଼ାକ, ଆଜ୍ଞା ମୋର ରଜା, ତୁ ଟିକିଏ ଆ, ମୁଁ ମନ୍ଦେ ପାଣି ପିଇ ଆସେ । ହେ ତୁ ବସିଆ ମୋର ରଜା ସାଙ୍ଗେ, କଥା ହ’ ମୁଁ ଆସୁଛି ।”

ଲେଖୁ କନ୍ଧ ବୋକାପରି ବସି ରହିଥାଏ, ବାରିକ୍ ଚାଲିଗଲା, ଆଉ ଘରୁ ମଦ ପିଇଲା, ପାଟି କରି କରି ବାରିଆଡ଼କୁ ଗଲା । ତା’ର ଫେରିବାର ଆଉ ସୂଚନା ନାହିଁ । ତଥାପି ଲେଖୁ କନ୍ଧ ବସିଥାଏ ।

ସୋନାଦେଇ ଗଲା । ବାଟ ଆଡ଼କୁ ଶୁଖେଇବାକୁ ଲୁଗା ଟାଙ୍ଗି ଦେଇ ଫେରିଆସିଲା । ଗୋଟାଏ ରସତାଟିଆରେ ତାଟିଆଏ ରକ୍ଷାମଦ ଆଣି ଲେଖୁ କନ୍ଧ ହାତରେ ଧରେଇଦେଲା । ଲେଖୁ ସେତକ ପିଇଦେଲା, କହିଲା, “ଆହୁରି ।” ସୋନାଦେଇ କିଛି ସମୟ ଛାଡ଼ି ଆହୁରି ମଦ ଧରି ଫେରିଲା, ଲେଖୁ ହାତକୁ ବଢେଇଦେଲା । ଲେଖୁ କନ୍ଧ ମଦ ପିଇ ପିଇ ସୋନାଦେଇ ପିଠି ଆଉଁଶୁଥାଏ, ସୋନାଦେଇ ସେହିପରି ସେଠି ବସି ରହିଥାଏ । ସକାଳର ଗୋଡ଼ିଆଗୋଡ଼ି ଦୃଶ୍ୟର ଦୁଃସାହସ ସ୍ମରଣରେ ପକେଇ ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଆଗୁସାର ହେଲା । ସୋନାଦେଇ ମିନତି କଲାପରି କହିଲା, “ଛି-ଛି-ଏମିତି ହୁଅନା, ଏମିତି ମାତିଲେ ଲୋକେ କ’ଣ କହିବେ - ହେଇ ବାରିକ୍ ଆସୁଛି ।” ପୁଅମାନଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେଇ ଦେଇ ବାରିକ୍‌ବୁଢ଼ା ଆସି କହିଲା, “ଛି ଛି ବୁଢ଼ା ପାଣି - ବୁଢ଼ା ପାଣିଗୁଡ଼ାକ ।”

ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଉଠି ଚାଲିଗଲା । ତା’ର ଦେହ ଗୋଟା ଅରୁଥାଏ ।

ଏମିତି ସୋନାଦେଇ କହେ । କଅଁଳେଇ ଆପରି କରେ । ଅଳସେଇ ଅଳସେଇ ମଠେଇ ମଠେଇ ପାଖ ବାଟଦେଇ ଦୂରକୁ ଘୁଞ୍ଚିଯାଏ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରି । ଲେଖୁ କନ୍ଧ ବୁଝେ ସୋନାଦେଇର ବିଶେଷ ଆପରି ନାହିଁ । ମନେ ମନେ ସବୁ ବୁଝେ । କିନ୍ତୁ ସେତିକିରେ ସେ ନିବୃତ୍ତ ହୁଏ । ସେ ତା'ର ଭଲ ପାଇବାରେ ସୁଦ୍ଧା କୌଣସି ପ୍ରକାର ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ସେହିପରି ସମ୍ମାନାର୍ହ ସମାଜପତି ହୋଇ ଆପଣାର ବୟସର ଆସନ ଉପରେ ସେ ବସି ରହିଥିବ, ତା'ର ଦୁର୍ନାମ ରଟିବ ନାହିଁ । ତାକୁ କନ୍ଧ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଅଥଚ ସେ ମନର ପ୍ରବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରିବ କେବଳ ତା'ର ଭୋଗ, ତ୍ୟାଗର ପାଖ ପଶିବ ନାହିଁ ସେ । ନିତି ଦିବସ ବିକୃତ ଚିନ୍ତାରେ ଘାରି ହୋଇ ହୋଇ ତା'ର ମନର ଅଧଃପତନ ଘଟିଛି । ସେ ମନ ଆଉ ଖୋଲା ମେଲା ନାହିଁ । ସେଠି ଭୟ ଅଛି ସନ୍ଦେହ ଅଛି ଆଶଙ୍କା ସବୁବେଳେ, କୌଣସି ଗୋଟାଏ ଚାଳ ପାଇଁ ସେ ନିରୁଦ୍ଧ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ହାତପାଆନ୍ତିରେ ସୋନାଦେଇକୁ ସେ ପାଏ, ଠିକ୍ ଯେତେବେଳେ ଈର୍ଷାପୂର୍ଣ୍ଣ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସକାଶେ ତା'ର ଦେହର ପ୍ରତ୍ୟେକ ରକ୍ତବିନ୍ଦୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହେ, - ସେତିକିବେଳେ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଘଟେ, ସମୟର ପ୍ରତିକୂଳ ଗାନ୍ଧାର୍ଯ୍ୟ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଏ, ଲେଖୁ କନ୍ଧ ନିରସ୍ତ ହୁଏ । ସେହି ନିରସ୍ତ ହେବାରେ ତା'ର ତପାତ୍ ଟୋକାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ, ବାତ୍ରି, ଦିଉଡୁ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ, ତା'ର ବୟସର ଚାପରେ, ଅବସ୍ଥାର ଚାପରେ ତଳକୁ ଦବିଯାଇ ଟୋକାମାନଙ୍କ ସ୍ତର ପାଖକୁ ସେ ଉଠିପାରେ ନାହିଁ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କୁ ତା'ର ଈର୍ଷା ହୁଏ, ଈର୍ଷାରୁ ହୁଏ ରାଗ । ସେହି ରାଗର ଜୋରରେ ତା'ର ସମାଜପତି ଆସନ, କିନ୍ତୁ ସେତିକିରେ ତା'ର ଶାନ୍ତି ନାହିଁ ।

ବେଳେବେଳେ ତା'ର ବି ଆଶା ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ମନହୁଏ, ସଁ ସଁ ହୋଇଯାଇ ଆପଣା ଦେହ ଉପରେ ତା'ର ବିରକ୍ତି ଆସେ, ଭାବେ ଏ ଜନ୍ମ ଗଲେ ତେବେ । ଏତେ ହତସ୍ତ ଛଟପଟ ହୋଇ କି ଲାଭ ଅଛି ? ଜୀବନରୁ ବଡ଼ ଭାଗକ ଗଲାଣି, ବାକି ଭାଗକ ସ୍ୱପ୍ନ ପରି କଟିଯିବ, ତା'ପରେ ସେ ଆଉ ଠକେଇ ହେବ ନାହିଁ, ତା'ପରେ ହୁଏତ ପୁଣି ସୁଖର ମୁହଁ ଦେଖିବ ସେ । କିନ୍ତୁ ଦେହଟା ତା'ର ଆୟତ୍ତାଧୀନ ନୁହେଁ । ମଦ ଟୋପିଏ ପଡ଼ିଲେ, କୁମାନ୍ଦୁୟ ମାଂସ କି ଡିମ୍ବ ଭୋଜନ ମିଳିଲେ ନ ହେଲେ ନିଛାଟିଆ ବାଟରେ ପରର ସୁଖ ଦେଖିଲେ ଅଥବା ଯେତେବେଳେ ହେଲେ ଏଇ ସୋନାଦେଇ ହାବୁଡ଼ିଗଲେ ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଅନୁଭବ କରେ, ଦେହଟା ଫୁଲୁଛି, ଦେହର ଯେତେ ଅଜଣା ପ୍ରକ୍ରିୟା ତତେଇ ଚାଲିଛି ତା'ର ମନକୁ, କନ୍ଧଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ଦର୍ଶନ କି ତ୍ୟାଗର ପଥ ତାକୁ ସେତେବେଳେ ବୋଧଶୋଧ ଦେଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ତା'ର ମନର ବିକାରରେ ଓଲଟପାଲଟ ଖାଇଖାଇ ସେ ଖୋଜେ ପୁରୁଣା ସ୍ମୃତି କଟେଇ ଦେଇ ଫିଟି ଚାଲିଯିବାକୁ । ଦିଉଡୁଠାରୁ ସେ ଅଲଗା ହେବ । ସବୁ ଘରଦ୍ୱାର ତା'ର ତୋକା ହେବ ନିଜର ହୋଇ, ଆଉ ଏ ଗାଁ, ଯଦି ଏଠି ରାଜୁତି ଯୋଗ ନାହିଁ ତା'ର,

ତେବେ ଏଠି ତା'ର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ, ମନ ନାହିଁ ଟୋକାଟାକିଲିଆଙ୍କ ହାତତଳିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବ ଏଇ ଗାଁରେ ।

କିଏ ଅଛି ତା'ର ? କିଏ ଅଛି ? ଆପଣା ବୟସର ବିଫଳତା ଆପେ ଆପେ ଆଶେ କାନ୍ଦୁରା ଚିନ୍ତା, ନିଜ ଉପରେ କୃପା ହୁଏ, ନିଜକୁ ପର ମନେକରି ସାକୁଲେଇ ହୁଏ, ବଣର ପଶୁ ଆଘାତ ପାଇ ଆସି ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ବସିରହି ନିଜ ଜିଭରେ ଘା'ଗୁଡ଼ାକ ଯେପରି ଚାଟୁଥାଏ ସେହିପରି ।

ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଠାଏ ଛିର ହୋଇ ବସି ରହିଥିଲା ।

॥ ତେପନ ॥

ରାତିଟା ତା'ର କେମିତି କଟିଲା ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ, - ପୁରୁଲି - କେବଳ ପିଛୁଡ଼ାଏ ଟିକିଏ କର ଲେଉଟେଇବ ତା'ପରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଯିବା ପୁଣି ଆଖି ବୁଜିଦେବା ପୁଣି ଉଠିପଡ଼ିବା । ତା'ର ଭଲ ପାଇବା ଠିକ୍ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ବଥ ପରି । ଆଉ ସେହି ବଥ ବର୍ତ୍ତମାନ ଟଣକେଇ ରହିଛି ଠିକ୍ ଫାଟିବା ଉପରେ । ଏହି ପରା ମଣିଷର ଜୀବନ କୁଆଡ଼େ, ଯେ ତା'ର ଭଲ ପାଇବା ବି ଗୋଟାଏ ରୋଗ, ଗୋଟାଏ କଷ୍ଟ ଏବଂ ତା'ର ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ କରିବା ମଧ୍ୟ, ଯାହା ସେହି ଭଲପାଇବାର ଗୋଟାଏ ପାହାଚ । କୋଡ଼ିଏଥର ଉଠି ପଡ଼ାକୁ ଯାଇ କୋଡ଼ିଏଥର ପିଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଫେରିଆସି ପୁରୁଲି ଶୋଇପଡ଼ିଥିଲା । ସକାଳକୁ ତା'ର ନିଦ ହୋଇଯାଇଥିଲା, ହାତ ବୁଲେଇ ଦେଇଥିଲା ପ୍ରକୃତି, ଉପର ମନର ସବୁ ଦୁଃଖ, ସବୁ ସଂଶୟ ଉପରେ ଗହୀର ମନର ଛିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇ ଜମି ବସିଥିଲା । ସେହି ଶୋଇବା ଦେହରେ କୌଣସି ଅସ୍ଥିରତା ନାହିଁ, ସେହି ଶୋଇବା ଦେହ ଉପରେ କେଉଁଠି ହେଲେ ନାହିଁ ତିଳେମାତ୍ର ବିଚ୍ଛନ୍ନତାର ରେଗେଡ଼ା ବାଲି । ପୁରୁଲି ଭାସୁଥିଲା ।

ସକାଳୁ ପୁଣି ଉଠିଲା, ହାକିନାର କୋଳାହଳ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ପହିଲି ଆଳୁଅବେଳଠୁ । ପୁଣି ସେଠି ଅନେଇଁ ରହିଲା । ତା'ର ନିଦରେ ବ୍ୟାଘାତ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତା'ର ଅଶାନ୍ତିରେ ଦେହର ପୀଡ଼ା, ଆଖି କସକସ, ଦେହ ରଜରଜ । ପୁଅକୁ ଧରି ପୁରୁଲି ପାଖରେ ଘଡ଼ିଏ ଠିଆ ହେଲା, ବିନା କାରଣରେ । ଗୋଲ ଗୋଲ ହାତ ଗୋଡ଼, ବଳିଷ୍ଠ ଛାତି, ଆଉ ସେହି ମୁହଁ ପୁରୁଲିର ବୟସର । ବଳିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ଅଦେଖା ତେଜ ରୁମ୍ବକ ପରି ଅଟକେଇ ଦିଏ ଦୁର୍ବଳ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବକୁ । ପୁଣି ଗଲା । ଆହୁରି କେତେ ଆସିଲେ ଗଲେ । ମିଟିଂଗାଁର ଲୋକେ ଗାଁ ଆରପାଖେ ଥାନ୍ତି । ଗାଁ କୋଳାହଳ ବଢ଼ିଲାକୁ ପୁଣି ଉଠିଲା, ସକାଳର ନିଦରଜାରେ ପୁଣି ଆସିଲା ନାହିଁ ହଁର ତର୍କ ଆଲୋଚନା । ଏହି ପୁରୁଣା ମାଟି, ଏହି ପୁରୁଣା ଜନ୍ମସ୍ଥଳୀ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମୁହୂର୍ତ୍ତକର ସହଚର । ଏହି ଧୂଳିରୁ ଏହି ପବନରୁ ସତେକି, ବଢ଼ି ଉଠିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସାନବଡ଼ କେତେ ସ୍ବପ୍ନ ଆସି ମନର ଖୋଲିରେ ବସା ବାନ୍ଧିଛି, ଘର କରିଛି, ଟିକିଏ କିଛିହେଲେ ଏକାସାଙ୍ଗେ ସବୁ ସ୍ମୃତିର ଜୀବନ ସମଷ୍ଟି ଫଡ଼ଫଡ଼ ହୋଇ ଅସ୍ଥିତ୍ବକୁ

ଦୋହଲେଇ ପକାଏ । ଯେପରି ବାରି ପଛଆଡ଼ ଝଙ୍କା ଗଛରେ ରାଜ୍ୟର ସାନ ଚଢ଼େଇ ରାତି ଅନ୍ଧାରରେ ପତ୍ରରେ ତାଳରେ ଲାଖି ରହିଥାନ୍ତି, ଅଳ୍ପକେ ଛୁଇଁଦେଲେ ଗଛଯାକ ଝର ଝର ଶବ୍ଦ, ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ସମସ୍ତେ ଥରିଉଠନ୍ତି ଚହଲିଉଠନ୍ତି । ସେହିପରି ପୁରୁଲି ଥରୁଥାଏ, ପୁରୁଲିର ଚେତନାରେ ଗୋଟିଗୋଟିକିଆ ସ୍ମୃତି ଥରୁଥାଏ ଗଭୀର ମନର ଛିର ନିଷ୍ଠିର ସ୍ମୃତି ଦେଖାଦେବାରେ ।

ହେଇ ସେଠାରେ ସେଇ ଶାଳଗଛ ମୂଳେ, ସେଇଠି ସରବୁ ସାଓଁଟା ତା'ର ବିଶାଳ ଦେହଟା ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ଉଡ଼ିଗଲା, ଏ ଘରର ସବୁ ଗଣି ଛିଣ୍ଡେଇଦେଇ ହୁଗୁଳା କରିଦେଇ, ଚିରଦିନକୁ ବାପା ତାଙ୍କ ତୁବେଇ ଦେଇ । ସେଠି ମା' ମରିଥିଲା, ମା' ଭାବି ଭାବି କାନ୍ଦିବାକୁ ଭାରି ଇଚ୍ଛାହୁଏ, କିନ୍ତୁ ତା'ର ଚୁପଟା ମନେପଡ଼େ ନାହିଁ । ମା' ସେ, ଜନ୍ମ କରିଥିଲେ । ଏହି ମାଟିରେ ତା'ର ବି ସମାପ୍ତି । ଏହିବାଟେ ଆସିଥିଲା ପୁଣି । ଭାବିବସିଲେ ଶିତି ଲମ୍ବିଯାଏ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ମୃତି ଯେପରିକି କହେ, “ମୁଁ ବି ଅଛି, ମୁଁ ବି ଅଛି - ମତେ ଟିକିଏ ମତେ ଟିକିଏ” - ସକାଳୁ ସାଙ୍ଗ-ସରିସାପରି ପାଖକୁ ପାଖ ବସିଲା ଆସି ଦସ୍ତ କୁକୁର, ମୁହଁଟିକୁ, ପୁରୁଲି ମୁହଁକୁ ଟେକିଦେଲା, ଗୁଲୁ ଗୁଲୁ ହୋଇ ଅନେଇଁ ରହିଲା । “ମୁଁ ବି ସ୍ମୃତି - ମୋର କ'ଣ ତୁମଠିଁ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ - ପଦେ କଅଁଳ କଥା - ଟିକିଏ ଆଉଁଶା ମୁଁ ଦସ୍ତ ”

ପୁରୁଲି ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ ପକେଇ ଉଠିଗଲା ।

ଆଜି, - ତା'ର ଜୀବନର ଗୋଟାଏ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଗାଧୁଆ ତୁଠରେ ପୁଣି ସଙ୍ଗରେ ଦେଖା । “କେତେ ଛୁଣିକା ଗାଧୋଇବାକୁ ଚାଲି ଆସିଲୁଣି ହଇ ଲୋ, କାହିଁ ମୁଁ ତ ମୋଟେ ଦେଖୁ ନାହିଁ ।”

ପୁଣି ହସିଲା, ଶେଷ ଟୋପାକ ଗିଳି ପକେଇଲା ପରି ତାହାରି ଆଡ଼କୁ ପୁରୁଲି ଅନେଇ ରହିଲା । ଏଇ ତା'ର ସ୍ନେହର ପୁଣି, ତା'ର ସାଙ୍ଗ, ତା'ର ମା', ତା'ର ଭାଉଜ ସବୁ ସେ, ମିଶିପକ ସଙ୍ଗେ କେତେ ବା ଦେଖା । “ତୋରି ପରି ସୁଛି ହୋଇଛି କି ମୁଁ, ତୁ ସିନା ନିଦରୁ ଉଠିବୁ ନାହିଁ, ମୋର ଆଉ ସେ ବୟସ ଅଛି ନା ?” ସକାଳୁ ନଶାସ ସାଙ୍ଗେ ଥଙ୍ଗା ଲଗେଇବ ବୋଲି ତା'ର ଓଦା ମୁହଁଟି ଝଲସି ଉଠୁଥାଏ ସହସ୍ରେ ଭଙ୍ଗୀରେ, କହିଲା, “ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଚକତ ପରବ ଚାଲିଯାଉଛି, ଗଲୁ ତ ନାହିଁ ବନ୍ଦିକାରା ଟିକିଏ, ଆଉ କ'ଣ ହେଲା ? ଖାଲି ନିଦରେ ନିଦରେ ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖିଲେ କ'ଣ ଯେତ ପୂରିବ ?”

ସେହିପରି ନବଜ ଲଗେଇ ତା'ର ଜବାବ ଦେବାକୁ ଯାଇ ପୁରୁଲି ହସ ରଖିପାରିଲା ନାହିଁ, ଗମ୍ଭୀର ହୋଇଗଲା, କହିଲା, “ଆଜି ଆମେ ଯାଉଛୁ ମାଁ, ଯିବୁ ତୁ ?”

“ଏଁ - ବନ୍ଦିକାରା ?”

“ଆମେ ଆଜି ବଣ ବୁଲି ଶିକାର କରି ଯାଉଛୁଁ ଲୋ, ସେମାନେ ଗଲେ ଯେ ଗଲେ, ତାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିରହିଲେ ଆହୁରି ଥରେ କ’ଣ ଚଇତ ପରବ ଆସିବ ? ହେଲ ଦେଖୁନୁ ଭାଇ କଥା, ଭାରି ଆପଣାସାଥୀକା, ଚଞ୍ଚଳ ଆସିବ ବୋଲି ଜାଣି ଜାଣି ଉଛୁର କରୁଛି ବାବୁଆଟା -”

“କ’ଣ ଦରକାର ଭଉଣୀ ? - ଆପଣା ପାଇଁ ଯେଝା ଯେଝା, ଆପଣା ଖୁସିରେ ବୁଲି ଯା’, ମଉଜ କର, କାହାକୁ ଅପେକ୍ଷା ଗୋଟାଏ କ’ଣ ?” ପୁୟୁ ବୁପ୍ ହୋଇଗଲା । ପୁକୁଲି ଭାବିଲା କଥାଗୁଡ଼ାକ କେମିତି ଛଲେଇ କରି ସେ କହିଛି । କାହିଁକି ? ପୁକୁଲି ଭାବୁଥିଲା ପୁୟୁର ମନ ଭଲ ନାହିଁ । ପୁୟୁ କୁଳକୁ ଆସିବାରୁ ପୁକୁଲି ତା’ ବେକରେ ଓହଳି ପଡ଼ିଲା, ଆଖି ଛଳ ଛଳ କରି କହିଲା, “ମୁଁ ଯାଉଛି, ମନରେ କିଛି ଧରିବୁ ନାହିଁ ତ ପୁୟୁ-” ପୁୟୁ ଫେର ହସିଲା । ପୁକୁଲି ଆପଣାକୁ ସଂଯତ ରଖିପାରିଲା ନାହିଁ, ଉଠି ପକେଇଗଲା, ତା’ର କାନ୍ଦିବାକୁ ମନ ହେଉଥିଲା ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ଗାଁ ବାଟରେ ଲେଖୁ କନ୍ଧ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା । ସେଠି ବି ବୁଲିଯିବା ପାଇଁ ପୁକୁଲି ଅନୁମତି ମାଗିଲା, ଥମ ଥମ ହେଲା ସେଠିବି । ଦାଦି ଆପଣାର ଭାବନାରେ ଆପେ ବ୍ୟସ୍ତ, ଝିଆରୀ ସଙ୍ଗେ ଏତେ ଗପ କରିବାକୁ ତା’ର ସମୟ ନାହିଁ ।

ତା’ପରେ ଜାମିନିକନ୍ଧ । ବୁଢ଼ା ଆଶୀର୍ବାଦ କଲା, “ଭଲ ଶିକାର ପା, ବିପଦ ନ ପଡ଼ୁ, ମନଖୁସିରେ ଦିନ କରୁଥାଉ ।”

ସଜବାଜ ହୋଇ ସମସ୍ତେ ବାହାରିଲେ, ଶିକାରୀ ସାଜରେ ବଣ ମିଟିଂର ଧାଡ଼ାମାନେ, ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଆପାୟୁର ବୁଢ଼ା କେଇଜଣ, ଆଉ ସବୁଯାକ ଧାଡ଼ୀ । ବାଜା ଶବ୍ଦରେ ଦାଣ୍ଡ କମିଲା । ପୁକୁଲି ଚରଚରରେ ଆସି ହାକିନାକୁ କାଖେଇ ପକେଇଲା, ଗେଲ କଲା, ପୁୟୁକୁ କହିଲା, “ମୁଁ ଯାଉଛି !”

ସ୍ବର ଥରି ଯାଉଥାଏ । ନଶୟ ଭାଉଜ ମୁହଁ ଚାହାଁଚାହିଁ ହେଲେ, ପୁକୁଲିର ବୁଝ ବନ୍ଦ, ଆଖିର ଚାହାଣିରେ ଅନେକ କଥା । ପୁୟୁ ଭାବୁଥାଏ, କେବେ ଏପରି ସେ ଦେଖୁଥିଲା, କେଉଁଠି ଦେଖୁଥିଲା, କ’ଣ କହିବାକୁ ଖୋଜୁଛି ପୁକୁଲିର ଆଖି । ବାରମ୍ବାର ପୁକୁଲି କହିଲାଗିଛି, ‘ମୁଁ ଯାଉଛି ମୁଁ ଯାଉଛି’, ଗୋଡ଼ ଚଳୁ ନାହିଁ । ଦାଣ୍ଡରୁ ବଡ଼ବାଜା ଆଉ ତୁରୀ ତାକ ପକେଇଲା, ବଂଶୀରେ ସ୍ବର ଭାଙ୍ଗି ଭାଙ୍ଗି କେଉଁମାନେ ବଜେଇ ଲାଗିଲେ ‘ଝାମୁଡ଼େ ଝାମୁଡ଼େ’ (ଆସ ଆସ), ତା’ର ବିଷୟ ଆଖିରେ ଉଜ୍ଜ୍ବଳ ପ୍ରତିଫାର ତେଜ ପୁଟେଇ ଶେଷଥରକ ଚମକେଇ ଦେଇ ପୁକୁଲି କହିଲା, “ମୁଁ ଯାଉଛି ପୁୟୁ” ଆଉ ବାହାରି ଚାଲିଗଲା ।

ବାଟରେ ତା’ର ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ବସିରହିଛି ଗାଁର ତିସାରି ପାଣ୍ଡୁ କନ୍ଧ । ସେହିପରି ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ବସିଛି ସେ ଯେପରି ବସେ । ଏତେ ଗହଳ ଚହଳ ଏତେ ପଡୁଆର, -

କାହିଁରେ ସେ ନାହିଁ ଯେପରିକି, - ଦେଖୁଦେଖୁକା ଆଖିର କଳା ଏତେ ବର୍ଷରେ କଳାରୁ କସରା, କସରାରୁ ନେଳି ପଡ଼ିଆସିଛି, କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତିକୁ ସମାନ ଆଶୀର୍ବାଦ ତା'ର, ନିଜେ ଭାଗୀ ନ ହେଲେ ବି । ସେଠି ବି ପୁରୁଲି ଅଟକିଗଲା, କହିଲା, “ମୁଁ ଯାଉଛି” ।

“ଯାଉଛୁ ସତେ ? ହଉ ଯା’ ଝିଅ, ଯୋଗ ତ ଭଲ ଅଛି ।”

ପୁରୁଲି ଚମକିପଡ଼ିଲା, ସନ୍ଦିହାନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବୁଢ଼ା ମୁହଁକୁ ନିରେଖୁ ଦେଖିଲା । ନା ସେହିପରି ସେ ମୁହଁ, ସେହି ଶାନ୍ତ ପ୍ରସନ୍ନ ହସ, ଉଡୁଆଳରେ ତା'ର କି ଗଣନା କି ବିବେଚନା ଅଛି ବାରି ହେବ ନାହିଁ । ପୁରୁଲିକୁ ଅଟକିଯିବାର ଦେଖୁ ପାଣ୍ଡୁକାନି ନିଜେ ଚରଚର କଲା, କହିଲା, “ଯା’ ଯୋଗ ଫିଟିଯିବ, ଭଲ ଯୋଗ ଅଛି, ଏତିକିବେଳେ ଯା । ସେମିତି ଥକ୍କା ହେଲୁ କାହିଁକି ମା’ ? ପିଲାଲୋକ ଏ ଦିନେ ଏତେ ଚିନ୍ତା ଦକ କାହିଁକି ? ଯା’ ମନ ପୂର୍ତ୍ତି କର, ଖୁସିରେ ବୁଲ ।”

ପରୁଆର ବାହାରି ଚାଲିଗଲା ।

ପିଲାଟିକୁ କାଖେଇ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ ପୁଅ, ବେକ ଭାଙ୍ଗି ଭାଙ୍ଗି ଅନେଇ ଅନେଇ ବାକ ବୁଲିଗଲା ପୁରୁଲି । ଲେଖୁ କନ୍ଧ ନିର୍ବୋଧ ପରି ବସି ପିଂକା ଟାଣୁଥାଏ । ପାଣ୍ଡୁ କନ୍ଧ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ ବସି ରହିଥାଏ । ମନକୁମନ କହିଲା, ‘ଠିକ୍ ଠିକ୍ - ରେଦାସି’ ଯୋଗରେ ଭେଟାଭେଟି । ‘ରେଡି’ ଯୋଗରେ ବିଭାଘର ପାଗ । ଏହି ତ ରେଡି ଯୋଗ ପଡ଼ିଛି, କେବେ ବୁଲୁ ହୋଇପାରେ ? ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ତୁମେ ଆକାଶର ତାରା, କି ନାଚ ନଚାଅ ମାଟିର ମଣିଷକୁ, ଆଜି ରେଡି ଯୋଗରେ ମଣିଷକୁ କରିଛ ଦଶରା ମାସର ବୁକୁର !” ବୁଢ଼ାଟା ମନକୁ ମନ ବକେ । ଘରୁ ତା'ର ବୁଢ଼ା ବାହାରିଲା । ପାଣ୍ଡୁ କନ୍ଧ କହିଲା, “ଆଣିତୁ ?” ବୁଢ଼ା ହାଣ୍ଡିରେ ଟୋପିଏ ବଢ଼େଇ ଦେଲା । ପାଣ୍ଡୁ କହିଲା, “ଦେଖୁଲୁ - ସରବୁ ସାଓଁତାର ଝିଅ ଗଲା ।” ବୁଢ଼ା କହିଲା, “କୁଆଡ଼େ ଗଲା ?” “ଗଲା -” ପାଣ୍ଡୁ କନ୍ଧ ହସିଲା, କହିଲା, “କେତେ ତ ଯାଆନ୍ତି ଆସନ୍ତି ଏଇ ଦାଣ୍ଡରେ, ‘ରେଡି’ ଯୋଗ ପଡ଼ିଥିଲେ, ସେଥିରେ ଆଉ କୁଆ କ’ଣ ? ତେବେ, - ଆମ ସାଓଁତାର ଝିଅ ଗଲା, ଟିକିଏ ଦେଖୁଥାନ୍ତୁ ।”

॥ ଚଉବନ ॥

ଗାଁ ପର୍ବତର ଢାଳୁଏ ଢାଳୁଏ, ତଳକୁ ତଳକୁ -

ଅଶେଷ ହେଲା ଆଳିପରି ବଡ଼ପଦର ଉପରେ ମାଣ୍ଡିଆ ଭୂଇଁ, ଅଳସି ଭୂଇଁ, ଗାଁର ଭାତଥାଳି । ମଣିଷର ପ୍ରତିନିଧି ପରି ସେହି ଖାଲି ପଦର ଉପରେ ପାଖ ପାଖ ହୋଇ ଅସଂଖ୍ୟ ମଲା ଥୁଣ୍ଡା, କୁରହାଡ଼ି ପାହାର ପଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ କେବେ ସେ ଗଛ ହୋଇଥିଲା । ଠିଆଠିଆ କଳା କଳା ଥୁଣ୍ଡା ଆଉ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ପଥର, ସେଠିକି ସେଠି ।

ସେହି ଗଡ଼ାଣି ବାଟରେ ତରତର ହୋଇ ସମସ୍ତେ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଲେ, ଦିନଗୋଟାକ ଆଗରେ ପଡ଼ିଛି ସିନା ଶିକାରର କଥା ଠିକଣା ନାହିଁ । ଅରାଏ ଅରାଏ ବଡ଼ଗଛର ଜଙ୍ଗଲ, ସାନଗଛ ସରିଛି, ଲଟାମାଳ ଶୁଖିଛି, ପାତଳ ହୋଇଛି । ସବା ତଳେ, - ସେଠି ଥିଲା ଧାନଭୂଇଁ ଚେନାଏ ଚେନାଏ, ଧାନ ନାହିଁ । ସେଇଠି ଠିଆହେଲେ ଶିକାରର ଜାଗା ପାଖ ହୁଏ । ସେଇଠି ଝୋଲାର ଫାଟରେ ଜାଆଦ ସମ୍ବରଜର ଚରାଭୂଇଁ, ପର୍ବତର ଗୁମ୍ଫାରେ ବାଘର ଘର, ଏଦିନେ ମଣିଷର ଦାଉ, ତା'ପରେ ଖରାଦିନଟା କୌଣସିମତେ କଟେଇ ଦେଲେ ପଟାଳିଆ ବାଘର କାଳ ପଡ଼ିବ, ଆଉ ମଣିଷ ନ ପଶେ ।

ସେହି ତଳର ଖାଲରୁ ପୁରୁଲି ଉପରକୁ ଅନେଇଁ ବସିଲା । ହେଇ ସେ ଉପରେ କେଉଁ ବାଙ୍କରେ ତାଙ୍କର ଗାଁ । ଗାଁ ଅଛି ବୋଲି କେହି ପଢ଼ା ପାଇବ ନାହିଁ । ପର୍ବତର ଗୋଲେଇ ଆଉ ଜାଲୁରେ ଉପରର କେତେ ଭାଗ କୁଆଡ଼େ ଲୁଚି ରହିଯାଏ, ତଳୁ ଦେଖି ମଣିଷ ଯେଉଁଟାକୁ ଭାବେ ପର୍ବତର ଶିଖରୀ ବୋଲି ସେ କେବଳ ଗୋଟାଏ ତଳର ପାହାଚ । ନା, ଗାଁ ଦିଶୁ ନାହିଁ । ସେହି କେତେ ଉଞ୍ଚରେ ବୋଲି, ସେଇଠି ତା'ର ବାପଅଜାର ମାଟି, ସେଇଠି ତା'ର ପିଲାଦିନ, ସେଇଠି ତା'ର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅସ୍ଥିତ୍ବର ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ, ଆଉ ଆଗରେ, - ଶିକାର, ପୁରୁ, ମଣିଷ ଜୀବନର ନୂଆ ପରିଚ୍ଛେଦ, ସବୁ ନୂଆ ।

ସମସ୍ତେ ଆନନ୍ଦରେ ଚାଲିଥାନ୍ତି, ପୁରୁଲି ତା'ର ସାଙ୍ଗର ଟୋକୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଥାଏ, କେତେ ଆଗରେ ବଣରୁଦା ଉଣ୍ଡି ଉଣ୍ଡିକା ନଳି ଟେକିଟେକି ମିଟିଂଗାଁର ଧାଂଡ଼ାମାନେ ।

ବଣ ପଡ଼ିଲା, କେବଳ କୁଞ୍ଜି ଆଉ ଖୋଲ, ଚାରିପାଖେ ଅନ୍ଧାରର ବିସ୍ମୟ । ସେଠି ଭୂଇଁର ଫାଟପରି ଗହୀରିଆ ଝୋଲା ଉପରୁ ତଳକୁ ସିଅସିଅ ହୋଇ ଚାଲିଯାଇଛି, ତାହାରି କରେ କରେ, ଚଢ଼ିବା ବାଟ । ବଣରେ ପଶି ଧାଂଡ଼ାମାନେ ଆଗେ ଆଗେ ଗୀତ ଧରିଲେ, ପଛରୁ ଧାଂଡ଼ାମାନେ ଗାଇଲେ ତା'ର ଘୋଷା । ଆଗରୁ ଜଣେ କିଏ ସମସ୍ତିକୁ ତୁନି କରିଦେଲା, ହାତଠାରି କହିଦେଲା ଅଟକି ରହିବାକୁ । ତୁନିହୋଇ ସମସ୍ତେ ଅପେକ୍ଷା କଲେ, ଗୋଟାଏ ଉଠାଣି ତଳେ । ସାମ୍ନାରେ ଉଠାଣି ଉପରକୁ ବହୁଳ କାନ୍ଧେଇ ବେଶୁ କନ୍ଧ ଉଠିଯାଇଛି । କାନ୍ଧ ପରି ବାଟର ଦାଡ଼, ସେଠି ଖସଡ଼ା ପଥର, ଗଛର ଥୁଣ୍ଡା ଖେଣ୍ଡା । ଶବ୍ଦ ନ କରି ଖୋଜ ଠିକଣା ରଖି ସେହିବାଟେ ଉଠାଣିରେ ଚଢ଼ିଲା ବେଳକୁ ଦେହର ମାଂସପେଶୀସବୁ ଟଣକି ଉଠୁଛି । କେଡ଼େ ଓସାର ତା'ର ଛାତି, କୁନ୍ଦିଲା ପରି ଦେହର ଗଡ଼ଣ, - କଳା ମିଶିମିଶି ଲୁହା-ଭୀମ । ବହୁଳ ଉଞ୍ଚେଇ ଉଠାଣି ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବେଶୁ କନ୍ଧ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା, ତଳେ ତଳେ ବାଙ୍କ ବୁଲି ଚାଲିଗଲା ତା'ର ବହୁ ସୁବି କନ୍ଧ ।

କ'ଣ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି ଏତେ ଲୋକ ? କେଡ଼େ ତୁନିତାନି ! ଶିକାରୀ ଜାତିକ ତାଲିମ୍, କେହି ହଲ୍‌ଚଲ୍ ହେବେ ନାହିଁ, କେହି ଜାଣିବେ ନାହିଁ ।

ତୁପ୍‌ତାପ୍ ।

ଏଇ ଅପ୍ରାକୃତ ଦୁନିତାନ୍ତି ଭିତରେ ପୁରୁଲି ଗୋଟାଏ ଗଛକୁ ଆଉଟି ଠିଆ ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରତାକ୍ଷାର ବିଦ୍ଵନ୍ନ ପଣିଆଏ ତା'ର ଛାତିରେ, ଆପଣା ଛାତିର ଧୃତ୍ୟୁୟ ପିଟା ଆପେ ଶୁଭୁଥାଏ । ବେଳ ଗଲା, ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଖରା, ଅଗନାଗ୍ନି ବନସ୍ତ ଭିତରେ କେଉଁଠି ଟିକିଏ ଖୁଡ଼ କରି ସୁଖା ନାହିଁ । ପୁରୁଲିର ମନ ଭିତରେ ଆଶଙ୍କା ଦୋହଲିଲା । ଏତେବଡ଼ ଭେଣ୍ଡିଆ, ହାତରେ ହତିଆର ଅଛି ସତ, ବେଶୁ କନ୍ଧ, ଯଦି ଆଉ ସେ ନ ଫେରିବ ? ଟିକିଏ ରହି ଯଦି ଶୁଭିବ କେବଳ ତା'ର ଆଉଁ ଚିହ୍ନାର ? ବଣ ଯେତେ ଆପଣାର ହେଉ ପଛକେ, ବଣକୁ କେତେ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ ତ ! ଉଠାଣି ସେକରେ ବାଘର ଘାଟି, ମଣିଷପରି ବାଘ ବି ବୁଲୁଥାଏ ପାରିଧି କରି, ମଣିଷ କି ଛାର ତାହା ପାଖରେ ? ଗୋଟାଏ ସାନଡିଆଁ, ଗୋଟାଏ ସରୁ ବୋବାଳି, ଗୋଟାଏ ଚାପଡ଼, ତା'ପରେ ଝିଟିପିଟି ପାଟିରେ ଝରିପୋକ ପରି ମଣିଷ ଚାଲିବ ବାଘ ମୁହଁରେ, ନିତିଦିନର ଦେଖା ଦୃଶ୍ୟ ।

ଅପେକ୍ଷା କରି କରି କାନ ଭିତରେ ଖାଁ ଖାଁ ହେଲା । ପୁରୁଲି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି, ବେଶୁ କନ୍ଧର ଚିହ୍ନାର ଶୁଣିବ । ହୁ ହୁ ହୋଇ ପବନ ଦେଲା, ବଣ ଭିତରେ ସାଇଁସାଇଁ । କେଉଁଆଡୁ ତମ୍ବାର ବାସ୍ନା ଆସିଲା, କେଉଁଆଡୁ ବଣ ନିଆଳିର । କୁସିତ ପ୍ରତାକ୍ଷାର ମୋହ କଟିଗଲା । ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଛାଡ଼ି ବାହାରକୁ ଅନେଇ ପୁରୁଲି ଦେଖିଲା ଚଇତର ଖରା, ବଣ ଭିତରେ ଝିଲୁ ଝିଲୁ, ତା'ର ସାଙ୍ଗର ଲୋକେ ଦୁନିତାନ୍ତି ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି, ଉପରକୁ ଅଧାବାଟରେ ଠା ଠା ହୋଇ ଗାଁ'ର ବୁଢ଼ାମାନେ ବସିଛନ୍ତି । କାହିଁ କିଛି ନାହିଁ ।

ହଠାତ୍ ବଜ୍ରର ରଡ଼ି ଛାଡ଼ି ଓଡ଼ିଆ ନଳିର ତାଇ ଶୁଭିଲା । ପୁରୁଲି ଚମକିପଡ଼ି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ସମସ୍ତେ କଲରବ କରି ଆଗକୁ ଧାଇଁଲେ । ଦୂରରୁ କାହାର ଉଲ୍ଲାସର ସ୍ୱର ଭାସି ଆସିଲା ଜହ୍ନ ଗଢ଼ିଛି, ଧାଇଁ ଆସ ଧାଇଁ ଆସ ।

ପଡ଼ିଉଠି କେତେ ବାଟ ସେ । ସ୍ଥାନେ ଝୋଲାରେ କଟାକଟି ତିପ ତାଲୁର ଚାଙ୍ଗରରେ, ପର୍ବତ ତଳେ, ଗିଲି ବୁଦା ପାଖେ ବଡ଼ ଶିଙ୍ଗାଳ ସମରଟିଏ ପଡ଼ିରହିଛି, ତାହା ପିଠିଆଡ଼େ ତାର ଲମ୍ବା ନଳି ଧରି ବେଶୁ କନ୍ଧ ଠିଆ ହୋଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ହସୁଛି ।

ସମସ୍ତେ ବେଢ଼ିଗଲେ । ଖୁସିରେ ଧାନ୍ତାମାନେ ଚାରିପାଖେ ଘୁରି ଘୁରି ନାଟିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଧାନ୍ତାମାନେ ବେଶୁ କନ୍ଧକୁ କାନ୍ଧରେ ଟେକି ଚକା ବୁଲିଲେ । ସମସ୍ତିଙ୍କ ମୁହଁରେ ପ୍ରଶଂସାର ବାଣୀ, ବଣରେ ପଶୁ ପକ୍ଷ ଛଣାଣ ଆଖିରେ ଜହ୍ନ ବାରିପାରି ଓଡ଼ିଆ ନଳିରେ ଜହ୍ନ ନିକାଶ କରିବା କାହାରି ପକ୍ଷରେ କମ୍ ପ୍ରଶଂସାର କଥା ନୁହେଁ । ଅସଂଖ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଉ ଦେଉ ବେଶୁ କନ୍ଧର ଝାଳ ବୋହିପଡ଼ିଲା । “କେମିତି ଦେଖୁଲୁ ?” “କେମିତି ମାରିଲୁ ?” “ଆଉ କ’ଣ କ’ଣ ମାରିଲୁଣି ।” “ଉଲ ଲାଖ ଅଛି ଭେଣ୍ଡିଆ ।” ବେଶୁ କେବଳ ପୁରୁଲି ମୁହଁକୁ ଅନେଇଲା, ପିଲାଳିଆ ହସଟିଏ ହସୁଥାଏ । ତା'ର କହିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ “କଥାରେ କ’ଣ ଅଛି, କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦେଖୁଲୁ ତ” - ପୁରୁଲି ଚାହିଁ ଚାହିଁ ହସୁଥାଏ,

କିଛି କହୁ ନ ଥାଏ ସେ, ତା'ର ମନର କଥା, - “ଲୋକେ ଜାଣିବାରେ କ’ଣ ଅଛି ? ସବୁ ମୁଁ ଜାଣେ । ତେଣୁକରି ତ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ମୁଁ ତୁମର -”

ସେଠି ବିଚାର ଲାଗିଗଲା, ଶିକାର ଆଉ ହେବ ନା ଏତିକିରେ ଶେଷ । ଦୁଇ ଦଳର ଦୁଇ ମତ । ବୁଢ଼ାମାନେ ଉପଦେଶ ଦେଉଥାନ୍ତି, “ଯୁଆତୁ ହେଉ ଗୋଟାଏ ଜହୁ ତ ପଡ଼ିଲା ଚାଲି ଫେରିଚାଲି, ଆଉ ହରବର କାହିଁକି ?” ଟୋକାମାନେ ପରଦେଶୀ ଲୋକ ତାଙ୍କର ମତାମତ ନାହିଁ, ସେମାନେ କାତରପଣ କି ଲୁଚି ଦେଖାଇବାକୁ ଟୋକାମାନଙ୍କ ଆଗକୁ ଆସି ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଦିନିକିଆ ଶିକାରୀ ନୁହନ୍ତି ଯେ ମାରି ପକେଇବାର ପାଗଳାମିରେ ମାତି ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ଶୁଆଇ ଲାଗିଥିବେ । ଏ ମତର ବିପରୀତ ଦୁନିଆର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ, ଶିକାର ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ ଭାବି ନାଚି ନାଚି ପାଟିକରି ସେମାନେ ଜିଦ୍ ଧରିଥାନ୍ତି । “ଏତିକିରେ କ’ଣ ହେବ, ଏ ତ ମୋଟେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ବଣ ଘେରୋଉ ହୋଇ ନାହିଁ, ଜହୁ ଖେଦା ହୋଇ ନାହିଁ, ଘରୁ ଆସୁ ଆସୁ ଶିକାର ବନ୍ଦ ! ହରିଣର ପୁରୁଷ ସମ୍ଭାରର ପୁରୁଷର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ପ୍ରାଣ ଉପରେ କାଳତୁଷ୍ଟ ଅଜାଡ଼ି ଅଜାଡ଼ି ଟୋକାମାନେ ଘୋଷା ଧରିଥାନ୍ତି ‘ଆହୁରି - ଆହୁରି’ । ସମସ୍ତେ ରାତି ପଡ଼ିଗଲେ, କଥା ଛିଡ଼ିଲା ଭଳି ଜାଗା ବାଛିନେଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଶ୍ରାମ କରାଯିବ, ଖାଇପିଇ ସାରି ପୁଣି ଶିକାର, ତା’ପରେ ଘରବାହୁଡ଼ା ।

ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଝରଣା - ଅତଡ଼ାରେ ଛାଇତଳେ ସମାନ ଭୂଇଁ ତିନି ପାଖେ ଜଙ୍ଗଲ । କାନ୍ଧରୁ ଭାରବୋଝ ଓହ୍ଲା ହେଲା, ଲାଉତୁମ୍ଭାରୁ ମାଣ୍ଡିଆ ଆଉ କାନ୍ଦୁଲ (ବଡ଼ ହରଡ଼), ବଣର କନ୍ୟା । କନ୍ଧଘର ରନ୍ଧା ବେଶି ବେଳ ନିଏ ନାହିଁ । ବଣରୁ କାଠ ଆସିଲା ପତ୍ର ଆସିଲା । ପାଖପାଖି ହୋଇ ରୋଷେଇ ବସିଗଲା, ତାହା ପୂର୍ବରୁ ସାଙ୍ଗରେ ଆଣିଥିବା ବାସି ଖାଦ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଜଳଖିଆ । ପଥର ଉପରେ ଦେହ ଭରାଦେଇ ଧାର ଧାର ଅଙ୍ଗା ଗପ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କଲେ ଲେଖାଁ ଧୂଆଁପତ୍ର-ପିକା, ଏହିପରି ବଣର ମଣିଷର ବିଶ୍ରାମ, ସମ୍ଭରଟା ଠାଏ ପଡ଼ି ରହିଥାଏ । ମରା ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତିକର ଆଖି, ମରା ହେଲେ ଶିକାର ଖେଳ ସରିଗଲା, ତାହାପରେ ସେଇଟା କେବଳ ଖାଦ୍ୟ, କେହି ଦୁଇଥର ତା’ପାଇଁ ଭାବେ ନାହିଁ ।

ରୋଷେଇ କାମ ବଢ଼ିଗଲା । ଖରାର ଝାଞ୍ଜି ବାଜିଗଲାଣି ଚାଇଁଚାଇଁ । ଖରା ଅଳ୍ପେ ଅଳ୍ପେ ପୁଣି ଶିକାର ହେବ । ପାଖରେ ଅଛି ଖଣ୍ଡେ ବୁଦ୍ଧା ଜଙ୍ଗଲର କୁଦ, ତିନି ପାଖେ ଝରଣା, ଘେରାଉକରି ଘାଟି ଜଗି ବସିଥିଲେ ହରିଣ ମିଳିବା ସମ୍ଭାବନା । ବୁଢ଼ାମାନେ ହୁଲେଇଲେ । ଟୋକାଟୋକା ପାଖପାଖି ହୋଇ ବସି କଥା ଗପିଲେ, କାହାରି କାହାରିକୁ ଭୟ ନାହିଁ, ନିଜ ରୁଚି ବିରୋଧରେ ଇଚ୍ଛା ବିରୋଧରେ କେହି ବାଧ୍ୟ ନୁହନ୍ତି । ସେହି କଥାଗପ ଭିତରେ ଭବିଷ୍ୟତର ବଡ଼ ଜୀବନକୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ କଳନା । ସମୟର ମୋହରେ ପଡ଼ି ଜଣେ ଜଣକୁ କେତେ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା କରନ୍ତି, ଫୁଲର ଫଳର ଭେଟି, କଅଁଳ କଥା ମିଠାଖିଆର ସୁଖରେ ସମୟ କାଟିବାକୁ ଦୁର୍ହିଙ୍କର ରାତି ।

ଏହି ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ପୃଥ୍ବୀୟ ମଝିରେ, ବେଶୁ କନ୍ଧ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲା, “ଆସ ଝୋଲାରେ ମାଛ ମାରିବା ।” ଅନେକେ ଆଗ୍ରହରେ ଉଠିପଡ଼ିଲେ, ମାଛମରା କେବଳ ଶିକାରୀର ମଉଜ ନୁହେଁ । ସମସ୍ତେ ମିଶିଯାଇ ଝୋଲାର କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ପଥରରେ ବାନ୍ଧିଦେଇ ପାଣି ବୋହିଦେବେ, ତା’ପରେ ହାତରେ ଚିପିଚିପିକା ମାଛମରା । କେତେ ପାଣି ଛିଆଛିଷ୍ଟ କାଦୁଅ ଫୋପଡ଼ାଫୋପାଡ଼ିର ସୁବିଧା ଏଥିରେ, ମାଛ ମାରିବା ଦୁଇ ଦଳଙ୍କର ମିଳିମିଶି କେବଳ ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ । ହସାହସି ହୋଇ ଅନେକେ ପାଣିକି ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଲେ, ପାଖ ଦୁଠରେ ବନ୍ଧ ପକା ହୋଇ ପାଣି ବୁହାହେଲା, ଗଦାଏ କାମ, ସମସ୍ତେ ଯେତେବେଳେ ଏକାଠି ଲାଗିଥାନ୍ତି, ଉପରେ ଗଛମୂଳେ ବୁଢ଼ାମାନେ ନିଦରେ ତୁଳୋଉଥାନ୍ତି, ବେଶୁ କନ୍ଧ ପୁରୁଲି ପାଖକୁ ଆସିଲା, ପୁରୁଲି ନଈ ପଡ଼ିଥାଏ । ପୁରୁଲିର କାନମୂଳେ ନିଆଁ ଗଦେଇଦେଇ ଦେହରେ ବିଜୁଳି ଖେଳେଇ ଦେଇ ବେଶୁ କନ୍ଧ କହିଲା, “ତାଳ ଆମର, ସେ ଭିତରକୁ ଯିବା, ସେଠି ଝରଣା ସରୁ ହୋଇଛି ମତେ ଲାଗୁଛି, ଚଞ୍ଚଳ ମାଛ ମିଳିବ । ଚତୁର ପଣିଆରେ ଦୁହେଁ ହସାହସି ହେଲେ । ବଡ଼ ପାଟିକରି ବେଶୁ କହିଲା, “ରହ ସେଠି ଅନ୍ଧାର ହୋଇଛି, ନଳିଟା ନେଇଯିବା ଭଲ ।” ବେଶୁ କନ୍ଧ ତା’ର ନଳି ଆଉ ସାମାନ୍ୟ ବୋଝ ଉଠେଇ ନେଲା । ସମସ୍ତେ ପାଣି ବୋହୁଥାନ୍ତି, ମିଶିଆପାୟୁର ପୁରୁଲି ଏବଂ ମିଟିଂଗାଁର ବେଶୁ ପଛକୁ ପଛ ହୋଇ ପଶିଗଲେ ଅନ୍ଧାରୁଆ ଝୋଲା ଭିତରେ ।

ଦୁଇ ପାଖେ ଦୁଇ କାନ୍ଥ ଠିଆ ହୋଇଛି । ଅଳ୍ପ ଛାଡ଼ି ଚାହାରି ଫାଟରେ ଝୋଲା ଚାଲିଛି । ପର୍ବତୀଆ ନଈ । ମଝିରେସରୁ ଧାରଟିଏ, ଦୁଇପାଖେ ଓଦା ସରସର ସରୁବାଲି, ପାଣି ପାଇ ବନସ୍ତ ବଢ଼ିଛି, ଉପରେ ଏପାଖର ବଣ ସେପାଖର ବଣ ଜାଲପରି ଛନ୍ଦିହୋଇ ମିଶିଯାଇଛି ତଳେ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ପଥ, ସେହି ଝୋଲା ବାଟେ ବାଟେ ବାଁ ତାହାଣରୁ ଆହୁରି କେତେ ସେହିପରି ଝୋଲା ଆସି ମିଶିଛି, ପାତାଳ ଭିତରେ ମାୟା ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ପରି ।

ଦି’ ଖୋଜ ଯାଇ ପୁରୁଲିର ବାହାକୁ ଧରିପକେଇ ବେଶୁ କହିଲା, “ହୁସିଆର ନୁନି ହୁସିଆର, ତର ମାଡୁଛି କି ?” ସାମ୍ରାର ସେହି ଅନାମିକାକୁ ଦେଖିଲେ ଛାତି ଥରିବାର କଥା । କେବଳ ଅନ୍ଧାରର ସୁଅ ଉପରେ ଭିଡ଼ାଭିଡ଼ି ଗଛଲତାର ଜାଲ ମଝିରେ କେଉଁ ଆକର୍ଷକ କଣା ବାଟେ ମୁଣ୍ଡ ଉପରୁ ଗୋଲ ଗୋଲ ହୋଇ ଅରାଏ ଅରାଏ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆଲୁଅ ଝରିଛି, ଦ୍ଵିପ୍ରହର ବେଳ ବୋଲି । ତାକୁ ବି ଗିଳି ପକାଇବା ସକାଶେ ଦି’ପାଖ ଡିଙ୍ଗ ପାହାଡ଼ କାନ୍ଥରୁ ଝୁଲିପଡ଼ିଛି ନିଘଞ୍ଚ କକୋଡ଼ି (ଫର୍ଷ୍ଟ) ବଣ, ସବୁବେଳେ ସେଥିରେ ହଲର୍ ହଲର୍ ଲାଗିଛି । ମଶାର ମେଘ ଘାଁ ହୋଇ ଉଡୁଛି ମୁହଁ ଉପରକୁ । ଏ କାନ୍ଥରୁ ସେ କାନ୍ଥ ବୁଡ଼ିଆଣୀ ଜାଲ ଛନ୍ଦି ହୋଇଛି, ପୁଞ୍ଜିପତିପରି ବଡ଼ ବଡ଼ ବୁଡ଼ିଆଣୀ ସେଥିରେ ବସିଛନ୍ତି, ଆଖିରେ ତୀବ୍ର କଠୋର ଚାହାଣି । ପାହାଡ଼ର କାନ୍ଥ ଚାପି ଆସିଲାପରି ଲାଗୁଛି । ଆକାଶ ନାହିଁ । ଟାଣକରି ବେଶୁକନ୍ଧର ହାତକୁ ଧରି ପକେଇ ପୁରୁଲି କହିଲା, ନା ଭୟ ନାହିଁ ।”

ସେହିପରି ସେମାନେ ଆଗକୁ ଚାଲିଲେ । ପଛଆଡୁ ଲୋକଙ୍କ ପାଟି ଶୁଭି ଶୁଭି ଯାଉଥାଏ, ଧୀରେ ଧୀରେ ତାହା ବି ଦୁନି ହୋଇଗଲା ଦୁଇଟା ପାଙ୍କ ବୁଲିଗଲା ପରେ ବାହାର ମଣିଷର ସବୁ ଗନ୍ଧ ସବୁ ସ୍ପର୍ଶ ଶେଷ । ପୁରୁଲି ପଚାରିଲା, “ଏଥର କୁଆଡ଼େ ବେଶୁ -”

ବେଶୁ ହସିଲା, କହିଲା, “ଯାଉ ତ ଆଉ ଟିକିଏ, ଏଣିକି ଝୋଲାଟା ଡିପ ହୋଇ ହୋଇ ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଛି । ଆମେ ଚଢ଼ୁଛୁ ପର୍ବତର ଉପରକୁ ଉପରକୁ । କେତେ ତଳେ ସେମାନେ ରହିଲେଣି । ଏଥର ହୁସିଆର ନୁନି, ବାଘମାମୁ ରହେ ଏଇ ଉପର ଝୋଲାରେ । ଭୟରେ ମୁଣ୍ଡ ବିଗିଡ଼େଇବୁ ନାହିଁ, କିଛି ଗୋଟାଏ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ ମତେ କୁଣ୍ଡେଇ ଧରିବୁ ନାହିଁ, ମୋ ପଛରେ ମୋ ପାଖେ ପାଖେ ରହିବୁ, ମୁଁ ଠିକ୍ କରିଦେବି । ଆଉ ଟିକିଏ ତ ।”

ଅନ୍ଧାର ବଢ଼ିଲା । ଝୋଲା ଅଣଓସାର ହେଲା । ପାହାଡ଼ କାନ୍ଧରେ ଖୋଲ ଆଉ ଗୁମ୍ଫା, ସେଠି ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା ଅନ୍ଧାର । ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଜନ୍ତୁମାନେ ଦଉଡ଼ି ପଳେଇବାର ଶବ୍ଦ ହୁଏ, ଏ କାନ୍ଧରୁ ସେ କାନ୍ଧ ହରିଣ ସମ୍ଭର ଡିଆଁତି, ପୁରୁଲି ହାତ ଦେଖାଏ, ବେଶୁ କନ୍ଧ ଜଳିତକରି କହେ, ରହ ରହ । ଝୋଲାର କାନ୍ଧ ଧୀରେ ଧୀରେ ସାନ ହୋଇଆସୁଛି, ଝୋଲାର ଗତିପଥ ଅତଟ ହୋଇ ଉଠିଛି, ତହିଁରେ ପାହାଚ ପାହାଚ । ଝରଣାର ଗର୍ଜନ ବଢ଼ି ଲାଗିଛି । ଏଣିକି ଝୋଲା ଭିତରୁ ଉପରକୁ ବଡ଼ ଗଛ ଉଠିଛି ଅନର୍ଯ୍ୟାପ । ବେଶୁ କହିଲା, “ଭଲ ଜାଗା ଦେଖିଲେ ଏଥର ଆମେ ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଯିବା, ଆମର ଝୋଲାବାଟ ସରିଆସିଲା ପରା !”

ଆହୁରି ଟିକିଏ ଉପରକୁ, ଝୋଲାର ଅତଡ଼ାଯାକ ପଲପଲ ହେଇ ମୟୂର ବସିଛନ୍ତି । ପୁଣି ବେଶୁ କନ୍ଧ ହାତ ଦେଖାଇ ପୁରୁଲିକୁ ବାରଣ କଲା, ଟିକିଏ ଉତ୍ତାରୁ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ମ୍ୟାଉ ମ୍ୟାଉ କରି ଏପାଖ ଅତଡ଼ାର ବାଘ ସେପାଖ ଅତଡ଼ାର ବାଘୁଣୀ ପରସ୍ପରକୁ ସମ୍ବୋଧନ କଲେ । ଅତି କଅଁଳ, ରସାଳ ସ୍ଵର । ବାଘର ଯେପରିକି ମିନତିର ‘ହୋଇ ହୋଇ’ ସ୍ଵର; ବାଘୁଣୀର ‘ନାହିଁ ନାହିଁ’, ଭଦ୍ର କଅଁଳ । ବେଶୁ ଉପରକୁ ହାତଟେକି କହିଲା, “ବଡ଼ ବାଘ, ବାଘ ବାଘୁଣୀ ।” ପୁରୁଲି ଭୟରେ କାଠ ହୋଇଗଲା, ବେଶୁ ପାଖକୁ ଘଷିହୋଇ ଆସିଲା । ବହୁଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରଙ୍ଗ ବେଶୁ ପୁରୁଲିକୁ ଧରି ଦି’ଖୋଜ ତଳକୁ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଲା, ବାଘୁଆ ଭାଷାରେ ମଧୁର ଲହରୀ ତଥାପି କାନରେ ବାଜିଯାଉଛି, ଗଛରୁ ପତ୍ର ଝଡ଼େଇ ପକେଇବା ଭଳି ଘଡ଼ଘଡ଼ିଆ ବୋବାଳି, ଯହିଁରେ ରକ୍ତ ପାଣି ହୋଇଯାଏ, ଦେହ ନିଷ୍କଳ ହୁଏ । କାହିଁ ଏଥିରେ ତାହାର ଆଭାସ । ଅତି ଧୀର, ଅତି ଭଦ୍ର, ଚିହ୍ନା ସ୍ଵର ପରି । ବେଶୁ ହସୁଥାଏ । କହିଲା, “ନିଜ ଭିତରେ ଏମିତି ଏମାନେ ଗୋଲ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଶିକାର ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କର ତୋଡ଼ ବାହାରିବ । ବାଘର ଘର ଅଛି ସେ ଉପରେ । କେଉଁଠି ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଗୁମ୍ଫା, ତା’ ତଳେ ଭୁଇଁ ଦୁଇପାଳ ହୋଇ ପାଟିଯାଇ ସେଠୁ ଝରଣା ବାହାରିଥିବ, ପାଣି ପାଖ, ରନ୍ଧା ବସାକୁ ପାଖ । ସେଇ ତ ଭଲ ବସା । ଏପାଖେ ଜଣେ ଯାଇଛି

ସେପାଖେ ଜଣେ ଯାଇଛି, କହୁଛି ମତେ ହୁଁ କେମିତି ହୁଇଁବୁ । ବାଘ ଯାହୁଁ ଭଲ ମୟୂର ଶିକାର, କହୁଛି ଯେତେଟା ମାଗିବୁ ତତେ ଦେବି ଖାଲି ପାଖକୁ ଆ, ବାଘୁଣୀର ନାହିଁ ନାହିଁ । ହଉ ଆମର ତଳକୁ ଟିକିଏ ଚାଲ, ଜାଣିକାଣି ବାଘ ବାଘୁଣୀ ମଝିରେ ପଡ଼ିବାକୁ କୌଣସି ଦରକାର ନାହିଁ, ନଳି ଥିଲେ କ'ଣ ହେଲା'' ପୁରୁଲିର ହାତ ଧରି ବେଶୁ କହୁ ଅତି ହୁସିଆରିରେ ତଳକୁ ଓହ୍ଲେଇ ଓହ୍ଲେଇ ଚାଲିଲା । ଉଜାଣି ବାଟ ଭଲ ଥିଲା, ତଳକୁ ଅତି ଖସଡ଼ା, ଥରେ ପଡ଼ିଲେ ଆଶୁଗଣି ଯିବ । ପୁରୁଲି ତଳକୁ ଅନେଇଁଲା, ଚଢ଼ିଲା ବେଳେ ଜଣାପଡ଼ୁ ନ ଥିଲା, ତଳକୁ ତଳକୁ ଅନ୍ଧାରି ପାତାଳ, କାନ ବଧୂରା କରି ଝୋଲାର ଛଳଛଳ ଶବ୍ଦ, ଯେପରି ଖାଲି ସବୁ ଖସିପଡ଼ୁଛି ସତ୍‌ସତ୍, ଖସିପଡ଼ି ଭାସିଯାଉଛି ଝୋଲାଏ ଝୋଲାଏ ।

ବେଶୁ ପୁରୁଲିର ମନକଥା ବୁଝିପାରିଲା । ତଳକୁ ଓହ୍ଲେଇବାକୁ କହୁଣୀର ବି ସାହସ ପାଉ ନାହିଁ । ପୁରୁଲିକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ କହି ଅତଡ଼ାଏ ଅତଡ଼ାଏ ବେଶୁ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲା । ପବନର ଦିଗବାରି ନାକଟେକି ଶୁଦ୍ଧି ବସିଲା । ଗଛ ପତ୍ରରେ ଭୁଇଁରେ କାନପାରି ପରସ୍ତେ ଶୁଣି ଲାଗିଲା । ନଇଁ ଠିଆ ହୋଇ ଗୁରୁଣ୍ଡି ଲେପଟି ବୁଦାରେ ଝଟାରେ ଟେକା ଫୋପାଡ଼ି ଆଖପାଖର ବନସ୍ତଳାକୁ ଥରେ ପରଖି ଦେଖିଲା । ବେଶୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେଲା, ବିପଦ ନାହିଁ । ଉପରୁ ଆଶ୍ୱାସର ହସ ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା କରି ତଳକୁ ଫୋପାଡ଼ିଲା । ଉପରେ ବେଶୁ, ତଳେ ମୟୂରୀ ପରି ଉପରକୁ ମୁହଁଟେକି ପୁରୁଲି । ବେଶୁ ଓହ୍ଲେଇ ଆସିଲା । ପୁରୁଲିକି ଟେକିଧରି ମୋଟ ଶିଆଳୀ ମାଳରେ ଚଢ଼େଇ ଦେଇ ଆପେ ଅତଡ଼ାରେ ଚଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ପଛେ ପଛେ ।

ପୁରୁଲିର ବିଶ୍ୱାସ ଆସିଥାଏ । କିଛି ସମୟ ପରିଶ୍ରମ ପରେ ଉପରର ଲତାଜାଳ ପାଖେ ସେମାନେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ତା'ପରେ ଅତଡ଼ାର ମୁଣ୍ଡ...ତା'ପରେ ଉପର ।

ତକୁ ଠିକ୍ ଉପରଟା ଯେତେ ବେଶି ଜଙ୍ଗଲ ଭରି ଦିଶେ ପ୍ରକୃତରେ ସେତେ ଜଙ୍ଗଲ ସେଠି ନାହିଁ । ସବୁ ଜଙ୍ଗଲ ଝୋଲାର ମୁଣ୍ଡାମୁଣ୍ଡି । ଅସଂଖ୍ୟ ଚଢ଼େଇ ବସା, ନାନା ଜାତିର ଚଢ଼େଇ, ତଳର ଝୋଲାର ସୀମା ଦେଖାଇବା ଲାଗି ଝୋଲା ଉପରେ ସାପେଇ ସାପେଇ ବନସ୍ତର ଲହଡ଼ି । ଦି'ପାଖ ଅଳ୍ପ ଭାଲୁ, ବୁଦା ବୁଦା ଗୋଟା ଗୋଟା ବଣ, ପଥର ବେଶି । ହେଲେ ସେ ଉପରେ ପର୍ବତର ଚୂଡ଼ା ଦିଶୁଛି, ପର୍ବତର ଉପରେ ସେମାନେ, ସେଠି ପରିଷ୍କାର ଆକାଶ ଚାରିପାଖ ଖୋଲା, ମଝିରେ ସାନ କୁଦପରି ପଥର ଜଙ୍ଗଲ ଭରି ପର୍ବତର ଚୂଡ଼ା । ବେଶୁ କହିଲା, “ଝୋଲା ପାଖେ ପାଖେ ଘାଟିବାଟ ନିଶ୍ଚୟ ଥିବ, ଚାଲିଆ ।”

କେଉଁଠି ସେମାନେ ମାଛ ଧରୁଥିଲେ ? କେଉଁଠି ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବେ ? କାହିଁ କେଉଁଠି ? ସେ ପର୍ବତ କେତେ ତଳେ ରହିଲାଣି ।

ଝୋଲାର ତଳି, ପର୍ବତର ତଳି, ପାତାଳ ସେ ଏ ଉପରୁ ଦେଖିଲେ, ଆଉ ମେଘର ପରସ୍ତ ପରି ଏହିସବୁ ପାହାଡ଼ ପର୍ବତ ଉହାଡ଼ରେ କେଉଁଠି ଲୁଚି ରହିଲାଣି ଆହୁରି ଖଣ୍ଡେ

ସାନ ପର୍ବତ ଯାହା ଉପରେ ତାଙ୍କର ଗାଁ ମିଶିଆଯାଉ । ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇଲା ପରେ ସହଜ ମନରେ ଉଦାସ ଲଗାଇ ସେହିଆଡ଼େ ପୁରୁଲି ଅନେଇଁ ରହିଲା ଖୋଜିଲା, କାହିଁ ତା'ର ପରା ନାହିଁ ତ । ଖାଲି ପର୍ବତ ତଳେ ପର୍ବତ ବିଛେଇ ହୋଇଛି, ସନ୍ଧିର ଗହୀର ଖୋଲରେ ଗହଳି ଜଙ୍ଗଲ ଖରା ଭଳି ଆସିଲାଣି, ପର୍ବତର ଉପର ଅଧିକ ବାଇଗଣି ଦିଶୁଛି, ତଳର ଖୋଲକୁ କଳା ଛାଇ ଲାମ୍ବି ଚାଲିଛି; ଯେତେଦୂର ଆଖି ଯାଉଛି ଖାଲି ଢେଉ ଢେଉକା ପର୍ବତ, ମଣିଷର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ସେଠି । ତା'ର ଅନୁଲର ମନର ବ୍ୟଥା କ୍ଷଣକେ ବୁଝିନେଇ ବେଶୁ କନ୍ଧ କହିଲା, “ଗାଁ ଖୋଜୁଛୁ ପୁରୁଲି ? ହେଇ ସେଇ ପର୍ବତ ଉଡୁଆଇ ରହିଲାଣି । ସେ-ଏ-ତକୁ ଆମେ ଉଠି ଉଠି ଆସିଥିଲୁଁ, ଆଉ ବାଟ ପାଇବୁ ସେଠିକି ? କାହିଁକି ଆଉ ମନ ବେଷ୍ଟ କରୁଛୁ ନୁନି, ଗଲାକଥା ଗଲା, ଏଥର ଧାଇଁଚାଲୁ ବେଳ ପଡ଼ିଯିବ, ଆଜିକେ ଯେକୌଣସି ମତେ କାକିରି ଘାଟି ପାଖେ ଲଟାଉଣି ଗାଁ - ରାତିକ ଚଢ଼ି କାଲି ରନ୍ଧାବସାକୁ ଚମ୍ପା ଝରଣା ଧରିପାରିଲେ କାଲି ବେଳକୁତୁ ସୁଦ୍ଧା ଆମ ଗାଁରେ ପହଞ୍ଚିଥୁବା । ଏଠି କ'ଣ ଦେଖୁଛୁ ନୁନି, ଚାଲୁ ସେଠିକି ଚାଲୁ, ଦେଖୁଛୁ ଆମ ଗାଁରେ ଥକ କେମିତି ବଣ କେମିତି, ଦେଖୁଛୁ ସେଠି ଶିକାର କେମିତି ହୁଏ, ଖାଲି ଜହର ଖଣି । ବଣବାଟ, କିଛି ଭୟ ନାହିଁ, ଏଇ ନଳି ତ ଅଛି, ବାଟରେ ଆମ ଗାଁ ଲୋକ ପୁଣି ଭେଟି ପାରନ୍ତି, ସେମାନେ ବାହାରି ଯିବେଣି ।”

ପୁରୁଲିର ଦୋହଲା ମନକୁ ଡିରାଦେଇ ସିଧା କଲାପରି ବେଶୁ କନ୍ଧ ଯାବତ ଟାଣ କଥା କହି ଦମ୍ଭ ଦେଲା, ଆଉ ଭାବିବାକୁ ବେଳ ନାହିଁ, ପଛକଥା ପଛରେ ରହିଲା, ବେଶୁ କନ୍ଧର ହାତ ଧରି ଅଜଣା ବଣ ବାଟରେ ପୁରୁଲି ପଶୁ ମେଲିଦେଲା ।

ଆଦିମ କାଳରୁ ପ୍ରଥା ଏପରି, ବଣର ହରିଣୀକୁ ଧରିଲାପରି ବଣର ଝିଅକୁ ଧରିନେଇ ଯାଇ ଥୋକେ ବିଭା ହୁଅନ୍ତି ତାକୁ କହନ୍ତି ଉଡୁଲିଆ ବିଭା । ଗୋଟାଗୋଟାକ ମନ ଘେନି କନ୍ଧ ସମାଜର ବିଭାଘର, ଆଗରୁ କହିରଖି, ଆଗରୁ ସୁତରାଈ, ଦିନେ ବର ଆସି କନ୍ୟାକୁ ଉଡ଼େଇ ନେଇଯାଏ, ଧରାପଡ଼ିଲେ ଯୁଦ୍ଧ ଦେବାକୁ ସେ ଆଗରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ମାଡ଼ ଖାଇ ମାଡ଼ ଦେଇ ସେ ବିଭା ହୁଏ । ଅବଶ୍ୟ ଏ କେବଳ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ବିଭାଘର । ଯାହାର କନ୍ୟାସୁନା ଦେବାକୁ ସଜ୍ଜିତ ନାହିଁ, ଯେଉଁଠି ବଡ଼ବଡ଼ିଆଙ୍କର ଅମତ ଆଶଙ୍କା, ଅଥବା ଯଦି ଘରଜୋଇଁଆ ଖଟି ପରିଶ୍ରମରେ କନ୍ୟାସୁନା ଶୁଝିବାକୁ ବରର ଅମତ ସେଠି ଏହି ‘ଉଡୁଲିଆ’ ବିଭାର ପ୍ରଚଳନ ଅଛି, ପ୍ରାଚୀନ କାଳର ମଣିଷ ସମାଜର ଧରାକନ୍ୟା ବିଭା ହେବା ପ୍ରଥାର ସ୍ମାରକ ଏ ।

ଏହିପରି ଥରେ ଚିହ୍ନା ପରଗାଁ ଲୋକର ହାତଧରି ପୁରୁଲି ଚାଲିଗଲା । ଦୁନିଆର ବଜାରରେ ଯେଉଁଠି ନିଜ ମନର ଗଡ଼ଣ ଅନୁଯାୟୀ ନିଜ ଆଦର୍ଶର ସାଙ୍ଗ ବାନ୍ଧିବାକୁ ରୁଚି ଧାଏଁ, ଥରେ ଚିହ୍ନାରେ ଆପଣାକୁ ସେ କଲି ସାରିଥିଲା, ଆଉ ତା'ର ବନ୍ଧାବନ୍ଧି ନାହିଁ । କେଉଁଠି କେବେ ବଢ଼ିଥିଲା ସେ । କାହା ଘରର ମାଣିଆ ଭାତ କନ୍ଦାସିଝା ଖାଇ ଖାଇ

ଯୌବନର ଏ ଦୁଃସାହସ ପାଇଁ ତା'ର ଦେହ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିଲା, କାହାର ସେ, କେଉଁ ଗାଁର । ଏତେ ତଉଲ ତାଉଲ ତା'ର ମନେ ନାହିଁ । ସେ ଯୁବତୀ, ତା'ର ମନ ତାକିଲା, ତା'ର ରୁଚି ଚାହିଲା, ସେ ଚାଲିଗଲା ।

॥ ପଞ୍ଚାବନ ॥

ତେଣେ ଅତଡ଼ା-ତଳ ଝୋଲାରେ -

ପାଣି ବୋହି ବୋହି ପାଣି ସରିଲା, ପଥୁରିଆ ଝୋଲା ଭିତରେ ଖାଲି ସାନ ମାଛ ସାଲୁସାଲୁ । ପଥର ଖୋଳିଲେ ଗଡ଼େଇ ମାଛ ମୁଣ୍ଡ ପୋତୁଛି, ବାଲିଗରଡ଼ା ବାଲିରେ ମୁହଁଟିକୁ ପୋତିଦେଇ ଭାବୁଛି ସେ ନିଷ୍ଠାର ପାଇଛି, ସାନସାନ ମାଛର ଏଣେତେଣେ ଫୁକୁର୍ ଫୁକୁର୍ ଡିଆଁଡେଇଁ । ସମସ୍ତେ ଏଣେତେଣେ ଧାଇଁ ମାଛ ଗୋଟୋଇଛନ୍ତି, ଏ ତା' ଉପରେ ସେ ଯା ଉପରେ ପଡୁଛି । ସେହି ମାଛଧରା ଭିତରେ ପାଖକୁ ପାଖ ଠେଲିଠେଲି ହେବାରୁ କିଏ କାହାକୁ କେନ୍ଦ୍ର ଦେଉଛି କୁତୁକିତ କରୁଛି ଖାଲି ହସର ପାଟି, ନକଲି ରାଗର ପାଟି । ଗୋଳମାଳରେ ଅତଡ଼ା ଉପରୁ ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା । ଉପରୁ ଦିଶୁଛି ଖଣ୍ଡେଦୂରରେ ଛାନେ ଦଳ ଦଳ ମୟୂର ଓହ୍ଲେଇ ଖୋଲର ଡାକୁଯାକ ବସିଗଲେଣି । ମାଛମରାର ଆଗ୍ରହଠୁ ବଳି ବୁଢ଼ାଦୁଣ୍ଡରେ ନରମ ମୟୂର ମାଂସର ସୁଆଦର କଳ୍ପନା ।

ବୁଢ଼ାମାନେ ଉପରୁ ପାଟିକଲେ, ‘ମେଲକା-ମେଲକା’ (ମୟୂରଗୁଡ଼ାଏ, ମୟୂରଗୁଡ଼ାଏ) ଆରେ ତୁମେ ମାଛମାରି ଆସିଛ କି ବେଷ୍ଟ (ଶିକାର) କରି ଆସିଛ ? ଆସ ଆସ । ଶିକାରର ଆଗ୍ରହ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସମସ୍ତେ ଉଠିପଡ଼ି ଅତଡ଼ାକୁ ଆସିଲେ । ବହୁଳ ଲୋକ ହେଲା, ଦୂରତା ଦେଖା ହେଲା, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମନ୍ତ୍ରଣା ବସିଗଲା କିଏ କେଉଁବାଟେ ଯିବ, କାରଣ ମୟୂର ଚଞ୍ଚଳ ଦେଖିନିଏ । ମନ୍ଦାକେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଝାଲିଆ ମୟୂର, ପଞ୍ଚାଏ ଲେଖାଁ ମାଛ । ସୁଧିଧାରେ ବସିଛନ୍ତି, ଏଠି ମଣିଷର ରାହାଜାନି ନାହିଁ, ତେଣୁ ।

ଯେଉଁ ଲୋକଟା ସକାଳେ ଆସିଲାବେଳେ ହେଇ ଏଡ଼େବଡ଼ ସେ ଶିଂଘାଳ (ଅଣ୍ଡିରା ସମ୍ବର) ସମ୍ବରଟାକୁ ଏକୁଟିଆ ଶିକାର କରି ଆଣିଲା ମୟୂର ବିରୋଧରେ ଅଭିଯାନ ଆରମ୍ଭ ହେବାରୁ ତାହାରି କଥା ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟରେ ଆସିଲା । ମିଶିଆପାୟୁର ବୁଢ଼ା ବାଗୀ କଷ୍ଟ କହିଲା ସେଇ ଭେଣ୍ଡିଆ ଆଗକୁ ଆସୁ, ସେ କହୁ । ଝିଅମାନେ ଏକାଠି ହେଲେ । ମାଛମରା ନିଶା ଛାଡ଼ିଯିବାରୁ ଝିଅମାନେ କାଠକ ଟିଟ କଞ୍ଜାଇ ପାଟି କଲେ, “ପୁରୁଲି ? ପୁରୁଲି କାହିଁ ?”

ମିଟିଂଗାଁର ଧାଂଡ଼ାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚହଳ ଖେଳିଗଲା । ଲୋତା ଆର୍ଜୁ ଉଡୁଆଳକୁ ଯାଇ ମନ୍ତ୍ରଣା କଲେ । ଆର୍ଜୁ କହିଲା, “ଆ ତୁନିତାନି, ଗାଁକୁ ଗଲେ କହିବା ।”

ଲେଡା କହିଲା, “ବାୟା ହେଉଛୁ ତୁ । ସେମାନେ ତ ଗଲେଣି । ଏମାନେ ଯଦି ଆଜି ନ ଜାଣିବେ କାଲି ଜାଣିବେ ତ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଧନ୍ଦିହୋଇ ସମସ୍ତେ ମରିବେ ଯେ । ବାଘ ଖାଇଲା କି ସାପ ଖାଇଲା ଭାବିବେ, କନ୍ଦାବୋବା ହେବେ ।”

ଆର୍ଜୁ କହିଲା, “ହେଲେ ବା କନ୍ଦାବୋବା, ଖାଲି ତାଙ୍କ ଝିଅ ପାଇଁ ହୁଅନ୍ତେ ଏମିତିରେ ଆମ ପୁଅ ପାଇଁ ବି ମନ ଦୁଃଖ କରିବେ ।”

“ନା ନା, ସେ ଗୋଟାଏ କଥା ନା; ବୁଝା କାରଣରେ କହେଇ ଦବା -”

“କହିଲେ ମାଡ଼ପାଇଁ ପିଠି ପଡେଇ ଥିବୁଟି ଗାଇ ।”

“ସେ ତ ହେବ ।” ଦିହେଁ ହସିଲେ ।

ମିଟିଂଗାଁର ଲୋକେ ପ୍ରକାଶ କଲେ, ବେଶୁ ଆଉ ପୁରୁଲି ଉଦୁଲିଆ ପକେରଛନ୍ତି । ମୁହୂର୍ତ୍ତେ, ବଜ୍ର ପଡ଼ିଲା ପରି ସମସ୍ତେ ଶ୍ରୁତ ହୋଇଗଲେ । ତା’ପରେ ଚୋପାନ ଉଠିଲା । ବୁଢ଼ା, ଟୋକୀ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ହୋଇଗଲେ । ଏକାଠି ରାଗର ଗାଳି ଖଇପରି ଫୁଟିଲା ସମସ୍ତିକ ଦୁଶୁରୁ, କାଠକ ଚିଟ ଜଞ୍ଜାଉ ପୁରୁଲିର ସାଙ୍ଗମାନେ ସତକୁସର କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦିଲେ, ଆଉମାନେ ହସିଲେ, ବୁଢ଼ାମାନେ ଗର୍ଜିଲେ, କିଏ କାହାର ହାତକୁ ଜୋରରେ ଧରି ଟିକିଏ ଝାଙ୍କିଦିଏ, ତରତର କରି କହେ, “କହ କହ କେଉଁବାଟେ ଗଲେ ?” କିଏ ଖଣ୍ଡେଦୂର ବୋଡ଼ିଯାଏ ପୁଣି ବୋଡ଼ି ବୋଡ଼ି ଫେରିଆସି ହାତ ହଲାଇ, ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ, ଛଟପଟ ହୁଏ । ପ୍ରଥମ ଘୋ ଘା’ ଉତ୍ତାରୁ ଦୁଇ ଗାଁର ଲୋକ ଦୁଇ ଦଳ ହୋଇ ମୁହାଁମୁହଁ ଠିଆ ହେଲେ । କହରା ଜଟ ଝାଡ଼ି ଝାଡ଼ି ଯୁଥପତି ପରି ଦଳ ଆଗରେ ଠିଆହୋଇ ମିଶିଆପାୟୁ ବୁଢ଼ାମାନେ ମହାଦର୍ପରେ ଗାଳି ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ଖଜାର (ଖଣ୍ଡ) ପଚ୍ଚକାର (ଠକ) ଗଣ୍ଡା (ମନ୍ଦ) ତାନ୍ତିଆଁ (କୁଟିଳ) ମିଟିଂଗିଆମାନେ, ମାଗିଥିଲେ କ’ଣ ଦେଇ ନ ଥା’ନ୍ତୁ ଯେ ଆମର ଝିଅକୁ ଆସି ଚୋରିକରି ନେଇଗଲା ଗ୍ୟାଙ୍ଗ ଚୋରମାନେ । ନା ପିରା ବୁଢ଼ତାତି ମି ଗୁଡିତା କାଞ୍ଜାଇଁ (ଖରାପ ଗାଳି) ଗଣ୍ଡା ପଚ୍ଚକାର ନିସ୍ତା ପିସ୍ତା (କୋଡ଼ିଆ) ଶକେ । ଆମର ମଦ ପାଣି ଦିଅ, ଆମ ଭୋଜିଭାତ ଦିଅ, ଆମର ଝୋଲା (କନ୍ୟାସୁନା) ଦିଅ ଭଲ ଦଣ୍ଡା ଅଛି ତ । ଆମର ହକୁ (ନ୍ୟାୟ) ଦେଇକରି ନ ଗଲେ ଆଗକାଳପରି ମାଡ଼ ଖୁଡ଼ି ଚଳିବ ଦେଖ ।”

ମିଟିଂ ଟୋକାଏ ତାଳିମାରି ହସୁଥାନ୍ତି । ଜବାବ ଦେଲେ ଆମର କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ ତୁମର ଝିଅ ତା’ ରାଜିରେ ଆମର ପାଣି ଦୁମେଇ (ଜାଲି) ପିଇଛି ତା’ ରାଜିରେ ଘର କରି ଚାଲିଯାଇଛି । ଆମେ ନା ଚୋରି କରିଛୁଁ ନା ତକେଇତି କରିଛୁଁ ଯାହାର ଯାହାର ରାଜି, ଉଦୁଲିଆ ବିଭା ଆମ ଦେଶରେ ତୁଆ ନୁହେଁ, କାହିଁକି ଆମକୁ ରାଜି କରୁଛ ? ଏଥର ତୁମେ ଆମର ଶକା ହେଲେ ଶଶୁର ହେଲ ଆଉ ମନ ରୁଖାରୁଖ କାହିଁକି ଶଶୁରମାନେ ? ତୁମେ ପାଇପାଇ ପଟେ ହଡ଼ା ପାଇବ, ଟିଣେ ମଦ ପାଇବ, ଗୋଟେ ଗୋଜି ପାଇବ । ତୁମେ ତ

ଅସଲ ହଡ଼ାବେପାରି, ହଳଦୀ ବେପାରି, ତୁମ ପାଇଣା ନ ପାଇଲେ ତୁମେ କାହିଁ ଛାଡ଼ିବ, ଶଶୁରମାନେ ? ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଟୋକାମାନେ ମିଟିଂ ଲୋକକୁ ଆକ୍ରମଣ କଲେ । ବିଧା ଚାପୁଡ଼ା ଆସୁଡ଼ା - ଦୁର୍ବଳା ଅବଳା ଯାହା କରିପାରନ୍ତି । ଏ ମାଡ଼ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଚାର, ଏଥିରେ ଡିକ୍ଟା ନ ଥିଲା, କେବଳ ପୂର୍ବ କାଳର ଧରାକନ୍ୟା ବିଭାର ସ୍ଥାରକ । ଟୋକାମାନେ ଆପରି ନ କରି ସବୁ ସହିଯାଉଥାନ୍ତି ଓଲଟି ହସୁଥାନ୍ତି । ମନଇଚ୍ଛା ମାଡ଼ ହେଲା । ତା'ପରେ ଦୁଇପକ୍ଷ ଅଲଗା ହେଲେ, ମିଟିଂଲୋକ ମିଟିଂକୁ ଗଲେ, ମିଶିଆପାୟୁର କୁଦା (ଦଳ) ମିଶିଆପାୟୁ ଗଲେ ।

II ଛପନ II

ମଦ ଆହୁରି ମଦ, ଲେଖୁ କଷ ଠେକିଧରି ବସି ରହିଥାଏ, ଏତିକି ତା'ର ଜୀବନର ଆରାମ । କେତେ ପ୍ରକାର ଅଭିନୟ ମନେ ମନେ ସେ ଆବୃତ୍ତି କରେ, ସବୁ ହାରିଯାଏ ସୋନାଦେଇ ପାଖେ, ସେ ମଣିଷଟି ତା'ର ହାତ ଭିତରେ ଛିଂଲେଇ କରି ବାହାରି ଚାଲିଯାଏ, ଲେଖୁ କଷ ଖାଲି ଆବାକାବା ହୋଇ ପଛକୁ ଅନେଇଥାଏ । ଯେତେଥର ସେ ହାରେ ସେତେଥର ସେ ଆପଣାକୁ କଳି ବସେ, ଟୋକାମାନଙ୍କୁ ଗାଳିଦିଏ, କ'ଣ ସେମାନଙ୍କର ଅଛି ଯାହା ତା'ର ନାହିଁ ? ସେ ଭାବିପାରେ ନାହିଁ ।

ହେଇ ସେତେବେଳେ ବାରିକ୍ ଥାଏ ନାହିଁ, ଲେଖୁ କଷ ମଧ୍ୟ ମଦ ପିଇଦେଇ ଭେଣ୍ଡିଆ ଲୋକପରି ଯାଇ ଗର୍ଜନ କରିଥିଲା, “କୁଆଡ଼େ ପଳାଇବୁ ଘର ମେଲା କରିଦେଇ, ହେଇ ବସ, ହେଇ ନେ-”, ଜବାବ ନାହିଁ, ଖାଲି ଗୋଟାଏ ପିଠିରୁ ଫାଲେ, ହେଇ ହେଇ କରୁକରୁ ସବୁ ହୋଇ ହୋଇ ପିଠିଟା କୁଆଡ଼େ ମିଶିଗଲା । ଆହୁରି ଟୋପିଏ ପିଇ ମନଟାକୁ ସରମ କରି ହସି ହସି ଡାକିଲା, “ଆରେ ଲୁଟିଲୁ କୁଆଡ଼େ, ଆ ଆ କଥା ହେବା, ନାଟ କରିବା -” ତ ଗରିଆଟିଏ କାଖେଇ ବାଟେ ବାଟେ ବାହାରି ଚାଲିଗଲା, ସେ କହିଦେଇ ଗଲା “ଟିକିଏ ଦେଖୁଥା ସାଉଁଟା, ବାରିକ୍ ଆସିବ ଇଲେ । ତୁମେ ତ ଅଛ ଘର ମେଲା ଥାଉ -” ଆହୁରି ଆହୁରି ହୋଇ ଠେକିକଯାକ ସରିଗଲା, ତା'ପରେ ବାରିକ୍ ଘର ଉଠାଲିଲେ ବି ‘ଖାଲି ବୁଝା’ ପାଣି, ନାଟ ସରିଲା ଗାତ ସରିଲା - ତଥାପି ତା'ର ଦେଖା ନାହିଁ । ହଁ ଖୋଜି ଯାଇଥାନ୍ତା ବା, ସେ କେମିତି ଖୋଜିଯିବ କଥା ଦେଇଛି ଘର ଜରିଥିବ । ବାରିକ୍‌ର ଘରେ କ'ଣ ବା ଅଛି କିଏ ଚୋରି କରିବ ତା' ନିଜ ଘରର କୁଦା ଦଳ ବିନା, କିନ୍ତୁ ନା, ଯେତେ ମଦ ଖାଇଲେ ବି ନିଶାଟା ଯାଇ ଭୟ ଦେହରେ ଧକ୍କା ବାଜେ, ଉଦୁଆଳରେ ଏଇ ଘରେ ଏଇ ଦୁଆରେ ମନଇଚ୍ଛାରେ ସେ ତା'ର ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖେଇପାରିବ କିନ୍ତୁ ପଦାରେ ନୁହେଁ । କେଉଁ ଦିନ କ'ଣ ବକୁ ବକୁ କ'ଣ କହି ହୋଇଯିବ କାଳେ ସେତିକି ନିତିଦିନର ଚିନ୍ତା, ଭୟ ।

କୌଣସିଟା ନ ପାରି ସବୁଠି ହାରି କେବଳ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତଦେଇ ସେ ବସିଥାଏ, ସଂସାରର ସବୁଯାକ ଦୁଃଖ ଯେପରିକି ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଲଦାଲଦି । କ'ଣ ମନ ଭିତରୁ କହି ଲାଗିଛି ତାକୁ ଆସେ ନାହିଁ ତାକୁ ଆସେ ନାହିଁ । ପୁଣି ଭାବୁଛି, ତା'ର କେହି ନାହିଁ କେହି ତାକୁ ଖୋଜୁ ନାହିଁ । ଏହିପରି ମାୟା ଦୁଃଖର ଅବତାର ହୋଇ ନିଷ୍ପେକ୍ତ ହୋଇ ପଥର ଉପରେ ବସିଥିଲାବେଳେ ତା'ର ମଲା ସ୍ତ୍ରୀ ରୁଫନା ବି ମନେପଡ଼େ । ଯେତେ ଯେ ମରିଛନ୍ତି ଯେତେ ଯେ ହଜିଛନ୍ତି ସବୁ ହାଲୁକା ହୋଇ ଉପରକୁ ଭାସିଆସେ ମଦର ରସ ଗରୁଆ ହୋଇ ତଳକୁ ଗଳିପଡ଼େ ।

ଜାଣି ଜାଣି ଆପଣାକୁ ବହୁତ ଦୁଃଖିତ କରିସାରିଥିଲା ସେ । ପାଣ୍ଡୁ କନ୍ଧ ପାଖକୁ ଆସି କହିଲା, “ତୋର ଦେହ ବଡ଼ ବିରସ ଦିଶୁଛି, ବିରାଜ ଦିଶୁଛି ଲେଞ୍ଜୁଭାଇ, ହୁସିଆର ତତେ ଜର ହୋଇପାରେ” ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧର କାନ୍ଦଣା ଧାନ ଭାଙ୍ଗି ନ ଥାଏ । ପାଣ୍ଡୁ କନ୍ଧ ଆହୁରି ଉପଦେଶ ଦେଲା, “ତୁ ବେଳୁସୁ ହୁସିଆର ହ ଓ ଖା, ଏ ଦିନେ ବଡ଼ ଖରାପ ମାକୁଆ ଜର ହେବ ଚାରିଆଡ଼େ । ପଡ଼ିଯିବୁ ପଡ଼ିଯିବୁଟି -”

କଥାଟା ବଡ଼ ଭଲ ଲାଗିଲା ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧକୁ, ମଦ ନିଶାର ଶେଷାଶେଷି ନିଜ ଉପରେ ଦୟା ଆସିଲା, ଇଚ୍ଛା ହେଲା ପାଣ୍ଡୁ କନ୍ଧର ବେକକୁ କୁଣ୍ଡେଇ ସେ ବହେ କାନ୍ଦିବ । ଏହି ଭଲ ହେଲା, ସେ ମରିଯିବ, କେହି ତା' କଥା ଭାବିବେ ନାହିଁ, କେହି ଶୋକ କରିବେ ନାହିଁ, ସଂସାରରେ ଅଧମ ସେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଜମଣା ।

ପାଣ୍ଡୁଜାନି ସୁଦ୍ଧା ବସି ରହିଲା ନାହିଁ ଘଡ଼ିଏ ।

ସଂସାରଟା ଏହିପରି ।

ଗାଁଟା ତୁନିପଡ଼ି ରହିଛି । ନିଃଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ କରି ରହିଛି ସେତିକି, କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଖବର ଶୁଣିବା ଆଶାରେ । କେତେ ଶୂନ୍ୟଶୂନ୍ୟ, ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧ ଭାବୁଥାଏ - ଏଡ଼େ ନିରୋକ୍ତାରେ ବି ସୋନାଦେଇ ଖାଲି ତାକୁ ଚେତେଇଦେବ ଯେ ସାଓଁଟା ହେଉ କି ଯାହାହେଉ ସେ, ସେ ନୁହେଁ ତାହା ମଲ୍ଲାର ।

ଏମିତି ଭଲ, ଯାଉ ଜୀବନଟା ଶେଷ ହୋଇଯାଉ, ତଞ୍ଚଳ ସରୁ, ଏ ଜୀବନର ଅମେଷ ଆଶା ଆଉ ଜୀବନରେ ମେଣ୍ଟେଇ ହେବ କାଳେ । କେହି ତା'ର ନୁହେଁ, ତେଣୁ କେହି କାହାର ନୁହେଁ, ସଂସାର ତୁଳୁ, ମିଛ ମାୟା ।

ବେଳ ରତରତ ହେଉଥାଏ, ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ବାଜା ବାଜିଲା, ଗୀତ ଶୁଭିଲା । ଚଢ଼ଳ ପଡ଼ିଗଲା, ଚାରିଆଡ଼ୁ ସମସ୍ତେ ଦୋଡ଼ି ଆସିଲେ । ଗୋଟାଏ ମଲା ସମ୍ବରକୁ ଫୁଲମାଟରେ ବେଶ କରି କୋକେଇରେ ପକେଇ ବୋହି ଚାଲି ଆସୁଛନ୍ତି ଗାଁର ବୁଢ଼ାମାନେ, ସାଫଲ୍ୟରେ ମୁହଁକୁ ହସ ଅଣ୍ଟୁ ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କୁ ଘେରି ହାତ ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି ହୋଇ ଆଗକୁ ପଛକୁ ଦୋହଲି ଦୋହଲି ନାଚି ନାଚି ଆସୁଛନ୍ତି ଗାଁର ଝିଅମାନେ, ଗୀତରେ ପାଟିରେ ବାଣ୍ଟ କମ୍ପୁଛି । ଲେଞ୍ଜୁ

କନ୍ଧର ଆଖି ପଡ଼ିଲା ସେହି ସମ୍ବରତା ଉପରେ ଆଗ । ସେ ଅନୁଭବ କଲା ତାକୁ ଭୋକ କଲାଣି । ସମ୍ବର ମାଂସ ବାସି ହେଲେ ଭଲଲାଗେ, ତେବେ ସକ ଥିଲେ ବି ମନ୍ଦ ନୁହେଁ, ନିଆଁରେ ଟିକିଏ ସେକିଦେଇ ଚୋବେଇ ଚୋବେଇ ଖାଇବାକୁ । ଭୋକ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପୁଣି ସେହି ଅନାଥ ଭାବ । କିଏ ଅଛି ତା’ର, ଏତେ ଭୋକ କରୁଛି, ବୁଝୁଛି କିଏ ? କାହିଁକି ଏମାନେ ଏମିତି ହେଉଛନ୍ତି ? ଜଣାଯାଉଛି ଯେପରି ଉପରେ ଚଢ଼ି ସମ୍ବରତାକୁ ଚୋବେଇ ଖାଇଦେବାକୁ ତାଙ୍କର ମନ । ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧ ଆଉ ସମ୍ବଳି ହେଲା ନାହିଁ, ଭାବିଲା ଏଥର ଉଠିବ । ଉଠୁ ଉଠୁ କରୁଛି ଜଞ୍ଜର ଦୌଡ଼ିଦୌଡ଼ି ଆସିଲା, କହିଲା, “ଲେଞ୍ଜୁକାକା, ପୁରୁଲି ଉଡୁଲିଆ ପଳେଇଲା ସେ ମିଟିଂଗାଁର ବେଶୁ କନ୍ଧ ସଙ୍ଗରେ -”

ପୁରୁଲି, ମିଟିଂ, ବେଶୁ କନ୍ଧ ଏକାଠି କରି ହେଲା ନାହିଁ, ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧ କହିଲା, “ଏ”

“ଆମେ ସବୁ ଝୋଲାରେ ମାଛ ଧରୁଥିଲୁଁ, ବେଶୁ -”

“ବେଶୁ ? -”

“ହଁ ସେଇ ଯେ ସେ ସମ୍ବରତାକୁ ମାରିଛି - ଏମିତି ଶିକାରୀ ସେ- ଲେଞ୍ଜୁକାକା”

ଧୀରେ ଧୀରେ ସବୁ ଧାରଣା ଏକାଠି ହୋଇଗଲା । କପାଳ ଉପରେ ବଙ୍କାଡ଼ଙ୍କା ଗାର, ଓଠ ଅରିଲା, ନାକ ଡେଇଁଲା, ଅହେତୁକ ରାଗରେ ଭୟଙ୍କର ମୁହଁ ସରକୁ ସାଉଁଟାର ଭାଇ ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ ଦାଣ୍ଡ କମ୍ପେଇ ଗର୍ଜନ ଛାଡ଼ି ଡେଇଁପଡ଼ିଲା, “କ’ଣ ହେଲା - ଉଡୁଲିଆ ନେଇ ପଳେଇଲା ! ମୋର ପୁରୁଲିକୁ ବେଶୁ କନ୍ଧ ନେଇ ପଳେଇଲା !” “କ’ଣ ହେଲା କ’ଣ ହେଲା” କହି ଚାରିଆଡୁ ଲୋକ ଦୌଡ଼ିଆସିଲେ, ବାଜା ନାଚ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା, ଶିକାରକୁ ଯାଇଥିବା ଲୋକେ ତାଟଙ୍ଗା ହୋଇ ଅନେଇଲେ, କେତେକ ବୁଢ଼ୀ କାନ୍ଦିପକେଇଲେ । ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧ ଗର୍ଜନ କରୁଥାଏ ।

ପୁୟ ହାକିନାକୁ ବୁଝେଇବାକୁ ଘରୁ ଆସୁଥାଏ, “ହେଇତିରେ ହାକିନା, ସମ୍ବର ଦେଖିଯିବା ଚାଲୁ ଦେଖୁଲୁ କେମିତି” ହଠାତ୍ ବାଜା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ଶୁଭିଳା ଯେମିତି କିଏସବୁ ଗର୍ଜନ ଛାଡୁଛନ୍ତି, ଯେପରି କ’ଣ ମାଡ଼ପଉଡ଼ିଦାରି ଲାଗିଯାଇଛି ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ । ଗର୍ଜସର୍ଜ ହୋଇ ଦୌଡ଼ିଦୌଡ଼ି ଟୋକାପଞ୍ଜାଏ ଆସି କହିଲେ, “ବେଶୁ ପୁରୁଲିକୁ ଉଡୁଲିଆ ନେଇଗଲା -”

ହଠାତ୍ ପୁୟର ଦି’ ଆଖିରେ ଲୁହଟୋପାଗୁଡ଼ାକ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଗଲା । ପୁୟ ଲେଉଟି ଆସିଲା ।

ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧ ଗର୍ଜି ଲାଗିଥାଏ “ଏହାତକି (କାହିଁକି) - ଏହାତକି”, ଯା’ ହାତରୁ ତା’ କାନ୍ଧରୁ ବର୍ତ୍ତା ବନ୍ଧୁକ ଝିଙ୍କି ଲାଗିଥାଏ । ‘ସେଇଟା କିଏ ତା’ ଘର କୋଉଠି ପରପାଇଁ ସାଇତା ହୋଇଥିବା ଧନକୁ ଚୋରେଇ ନେଇ ଚାଲିଗଲା, ଆମକୁ କୁହା ନାହିଁ ବୋଲା ନାହିଁ । ହାଗୁଣା ସାଉଁଟା କ’ଣ ଭାବିବ ? ତୁମେ ଏତେ ଲୋକ

ଯାଇଥିଲା ଗାଁ ନାଁ ବୁଝେଇଦେଇ ଆଇଲ ? ଶିକାର କରି ଯାଇଥିଲା ପରା ହାତହତିଆର ଧରି, ପର ଲୋକ ତୁମ ଝିଅକୁ ଝିଙ୍କି ନେଇଗଲା, ଲାଜ ମାଡ଼ିଲା ନାହିଁ ? ଚାଲ ବାହାର ? ଚାଲ କୋଉଠି ହୋଇଥିବେ, ତାଙ୍କ ପାଇଟି କରିଦେଇ ଆସିବା, ନ ହେଲେ ତାଙ୍କ ଗାଁକୁ ଯାଇ ଗାଁ ଉକାଡ଼ିଦେଇ ଆସିବା, ଉଠ ଉଠ, ଗାଁରେ ଭେଣ୍ଡିଆ ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଆମେ କ’ଣ କେବେ ଭେଣ୍ଡିଆ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ?” ତା’ର ଓଜସ୍ବିନୀ ବକ୍ତୃତାରେ ସେ ନିଜେ ତାତୁଥାଏ ଆଉ କେହି ତାତୁ ନ ଥାନ୍ତି । କାରଣ ରାଜି ଉପରେ କାହାର କଥା ନାହିଁ, ଝିଅର ଯାହାକୁ ଇଚ୍ଛା ତାକୁ ସେ ବିଭା ହେଲା ଏବଂ ଏହି କନ୍ଧଦେଶରେ, ଯେଉଁଠି ଦୁଇଟା ବଳିଷ୍ଠ ହାତ ମଣିଷର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମ୍ପଦ, ସେଠି ଗୋଟାଏ ହାର୍ଗୁଣା ସାଉଁଟା ଗୋଟାଏ ବେଣୁ କନ୍ଧ ଭିତରେ ତପାଡ଼ ବେଶି ନାହିଁ । ଲେଖୁ କନ୍ଧର ରାଗିବାକୁ ହେଉଥାଏ । ସେ ରାଗୁଥାଏ, ତା’ର ମନ ପଛଆଡ଼େ ଥାଏ ରାଗ, ଉପରେ ଆଉ ମନ ଗୋଟାଏ ପ୍ରବଳ ଶକ୍ତି, ସେ ତା’ର ଭୟ । ଦିଉଡୁ ଫେରିବ, ଦିଉଡୁ ଶୁଣିବ, ସେ ଯେପରି ଆଶୁଆ ଲୋକ କାହାକୁ ଦାୟୀ କରିବ କିଏ ଜାଣେ ?

ପାଗଳ ପରି ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଧାଇଁଗଲା ତା’ର ଘରକୁ, ପାଟିକରି କହିଲା, “ବୋହୂ ବୋହୂ ଶୁଣିଲୁଣି ହେ ବୋହୂ !” ପୁଣି କିଛି ନ କହି କାଠପରି ଠିଆ ହୋଇଥାଏ । “ଆମେ କ’ଣ ହତାଦର କଲୁ ତାକୁ ବୋହୂ, ନ କହି ନ ପୋଛି ଏହିପରି ଉଡୁଲିଆ ପକେଇବାକୁ ତା’ର ମନ ଥିଲା । ଏତେଲୋକ ତ ବିଭା ହୋଇଛନ୍ତି ତା’ପରି କିଏ ଉଡୁଲିଆରେ ଆସିଛି କହିଲୁ ? ସାଉଁଟାର ଝିଅ, ସାଉଁଟାର ଭଉଣୀ, କେତେ ସୁନ୍ଦର ବର ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଛି ହାର୍ଗୁଣା ସାଉଁଟା । ଏମିତି ହେଲା -”

ଲେଖୁ କନ୍ଧ ପାଟି କରୁଥାଏ, କାହାରିଠୁ ଜବାବ୍ ନ ପାଇ ତା’ର ରାଗ ଆହୁରି ଚିତ୍ତ ହୋଇଉଠୁଥାଏ । ଗୋଳମାଳରେ ବୁଢ଼ୀ କେଇଟି ଏକାଠି ଜମିଥାନ୍ତି, ପିଲାମାନେ ସମସ୍ତେ ଯାଇ ଦାଣ୍ଡରେ ସମ୍ବର ପାଖେ, ଯେଉଁଠି ନାଚ ଚାଲିଛି, ଶିକାରର ସଫଳତା ଯୋଗୁଁ ମଦପିଆ ଲାଗିରହିଛି । ଗୋଳମାଳ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଗମ୍ଭୀର ମୁହଁ କରି ପାଣ୍ଡୁ କନ୍ଧ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ଲେଖୁର କାନ୍ଧରେ ହାତ ପକାଇ ପଛକୁ ଟାଣିନେଲା, କହିଲା, ‘ବାୟା ଲାଗିଛି ତତେ ଲେଖୁ, ଏପରି ହେଉଛି ? କ’ଣ ହେଲା, ଯେ ଯାହାର ସେ ତା’ର ହୋଇ ବଛାବଛି ହୋଇ ଆଦରାଆଦରି ହେଲେ, ସେଥିରେ ଆମର କି ଯାଏ ? ଆମର ବୟସ କ’ଣ ତାଙ୍କର ହୋଇଛି ଯେ ତୁମ ଆମ ପରି ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବେଇ ବସି ସାତ ପାଞ୍ଚ କରି ହିସାବ କରି କାମ କରୁଥିବେ ? ଭେଣ୍ଡିଆ ଲୋକ, ଯେତେବେଳେ ଯାହା ମନହେଲା ତା’ କରିବେ, ଆମଠୁ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଗୋଡ଼ଭାଙ୍ଗି ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବେ, ନା କ’ଣ ଜାମିରିଭାଇ ?”

ଜାମିରି କହିଲା, “ସତ ସତ” ।

ଲେଖୁ କନ୍ଧ ସବୁ ରାଗ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିସାରିଥିଲା । କହିଲା, “ହଉ ହଉ ତୁମେ ଗାଁ ଲୋକେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଅପବାଦ ପାଇ ଯଦି ଚଳିବ ନାହିଁ, ଏକା ମୁଁ କାହିଁ ପାଟି କରି କରି ମରୁଥିବି ?”

ପାଣ୍ଡୁ କନ୍ଧ କହିଲା, “ସେଇ ଭଲ ସେଇ ଭଲ । ଏତେ ସାଓଁଟା ସାଓଁଟା କହୁଛୁ ଯେ ସାଓଁଟାଘର ଝିଅ ହେଲେ ବି ତ ସେ ମଣିଷ ! ଆରେ ବାବା, ତୁମେ ଆମେ କିଏ ସବୁ ପାଗଯୋଗ ନକ୍ଷତ୍ରର କଥା, ମୁଁ ତ କହିଦେଇଥିଲି । ହାଗୁଣାଟା ମାକଡ଼ି ଯୋଗର ପିଲା, ହାଗୁଣା ତାକୁ ପାଇ ନାହିଁ, ପାଇବ ନାହିଁ, ନକ୍ଷତ୍ରର କାମ ନକ୍ଷତ୍ର କଲା, ତୁମେ ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ କାହିଁକି ?”

ପାଣ୍ଡୁ କନ୍ଧ ତା’ର ଉଦାସ ପ୍ରସନ୍ନ ହସି ହସିଦେଇ ଚାଲିଗଲା । ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଗଲା, ତା’ର ଭୟ ସରି ନାହିଁ, କ୍ଷଣକୋପୀ ଦିଉଡ଼ୁ ପାଖକୁ ଖବର ଦେବାକୁ ହେବ । ସମସ୍ତେ ଗଲେ ଏକୃତିଆ ପଡ଼ିଗଲା ପୁଣି, ଯେ ଯୁଆଡ଼େ ହେଲେ ବି ତା’ର ତ ଯିବାର ନାହିଁ କୁଆଡ଼େ ! ସରଳ ସମ୍ଭାବିତ କଥାଗୁଡ଼ାକ ଥରେ ଘଟିଗଲେ କେଡ଼େ ଜୋରରେ ବାଜେ ମଣିଷର ମନରେ । ପୁଣି ଭାବୁଥିଲା, ପୁରୁଲି ସତେ ବିଭାହୋଇ ଚାଲିଗଲା ! ପୁରୁଲି ବି ଘର ବାନ୍ଧିପାରେ ! କିଏ ତେବେ ତା’ର ?

ପୁଣି ସେଇଠି ବସିରହିଲା । କେତେବେଳେ ସଞ୍ଜ ଗଢ଼ିଗଲା, ଜହ୍ନରାତି, ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଆନନ୍ଦ କୋଳାହଳ । କେତେବେଳେ କନ୍ଧ ଗାଁର ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ରୋଷେଇ ନିଆଁ ଧୁମେଇଁ ଧୁମେଇଁ ଜଳିଲା, ରନ୍ଧାବଡ଼ା କାମ, ଖୁସି ଗପ କାମ, ମଲା ସମ୍ବରକୁ ବେଢ଼ି ନାଚ, ବୁଡ଼ାମାନଙ୍କର ମଦପିଆ, ଝିଅମାନଙ୍କ ଗୀତ, କ୍ରମିକ ଜୀବନର ସହଜ ଛନ୍ଦ । ପୁଣିର ଜମା ମନେ ନାହିଁ । ଏକାଠାଆକେ ସେହିପରି ସେ । ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ କଳାଛାଇ ଖସୁଛି, ସବୁ ନିଭିଯାଉଛି । ଚଇତରାତି ନୁହେଁ ତ ଶ୍ରୀବତ୍ସର ଉଆଁସୀ ମେଘ । ତାରାଗ୍ରାସୀ ମେଘ ଆଉ ଅନ୍ଧାରି ହାହାକାର । ଏତିକି ତା’ର ଅନୁଭୂତି, ଖାଲି ପଦର ଉପରେ ବର୍ଷାର କୋଳାହଳ, ସେଠି ଉଷ୍ମ ନାହିଁ ।

ଜାମିରିର ବୁଡ଼ା ରନ୍ଧା ବସେଇଦେଇ ପାଖ ଦୁଆରପିଣ୍ଡାରୁ ପୁଣିର ନାଁ ଧରି ଡାକିଲା । ଜବାବ୍ ନାହିଁ । କହିଲା, “ଆରେ, ବୋହୂଟା କ’ଣ ଶୋଇପଡ଼ିଲା ? ବୁଲି ଲଗା ହୋଇ ନାହିଁ ! ଏମିତି ଉପାସ ଭୋକରେ ଗଢ଼ିଲେ କ୍ଷୀର କୋଉଠୁ ହେବ ଯେ ପିଲା ଖାଇବ ?” ବୁଡ଼ା ଆସି ପୁଣିରୁ ହଲେଇଦେଲା । ସ୍ୱପ୍ନରୁ ଉଠିଲା ପରି ଉଠିପଡ଼ି ପୁଣି କହିଲା, “ଏ ପୁରୁଲି - ପୁରୁଲି” ତା’ର ସ୍ୱର ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଲା, ପୁଣି କାନ୍ଦିଲା ।

ତା’ର ପିଠିରେ ହାତ ବୁଲେଇଦେଇ ସାନ୍ଧୁନୀ ଦେଇ ବୁଡ଼ା କହିଲା, “କ’ଣ ହୋଇଛି କ’ଣ ? ପିଲାଙ୍କ ପରି ଏମିତି ହଉଛି ? ଉଠ ଉଠ ।”

ପୁଣିର କଇଁ ବାଧା ମାନିଲା ନାହିଁ ।

॥ ସତାବନ ॥

ସେଦିନ ଗପ ପଡ଼ିଥିଲା, ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଶୁଣୁଥିଲା, ପଟାଳିଆ ମହାବଳ ବି କୁଆଡ଼େ ସୁନ୍ଦରପଣକୁ ବିନତି କରେ, ଏଡ଼ିପାରେ ନାହିଁ । ସେହି ବନ୍ଦିକାରା ଗାଁରେ, କେବେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦରୀ କନ୍ଧାଧାଡ଼ାକୁ ମଣିଷଶୁଆ ପଟାଳିଆ ଧରି ନେଇଯାଇଥିଲା । ପଥର ଚାଁତ୍ରା ଉପରେ ପକେଇ ରଖିଲା, ଧାନ୍ତୀର ହୋଇ ନ ଥାଏ । ପଟାଳିଆ ଯାଏ ଆସେ, ଶୁଙ୍ଘେ ଚାଟେ, ଅତି ଯତ୍ନରେ ତା'ର ମଖମଲ ଥାବାର ନଖଗୁଡ଼ାକ ଘୋଡ଼େଇ ପକେଇ ଧାନ୍ତୀକୁ ଆଉଁଶେ, ସାଉଁଳେ, କାନପାଖେ କହେ ମ୍ୟାଓଁ ମ୍ୟାଓଁ । ଚାଲିଯାଏ ଏକାଦୃଷ୍ଟିରେ, ନିରେଖି ବସୁବସୁ ଦେହଟା ତା'ର ଫୁଲିଯାଏ, ନିଶ ଠିଆହୁଏ, ଲାଞ୍ଜକୁ ତଳେ ପିଟିପିଟି ପର୍ବତ କମ୍ପେଇ ଗର୍ଜନ ଛାଡ଼ି ସେ ଡେଙ୍ଗୁରା ପିଟେ ସେ ପଟାଳିଆ, ସେ ମହାବଳ; କିନ୍ତୁ ଧାନ୍ତୀକୁ ଖାଏ ନାହିଁ । ସେହି ସୁନ୍ଦର ଦେହକୁ ନିରେଖି ଦେଖୁ ଦେଖୁ ବାଘର ବେଳ ଗଲା, କିଏ ଗୋଟାଏ ବସେଇ ଦେଲା ତୁ ତୁ । ମହାବଳ ଚଳିପଡ଼ିଲା ।

ସେହି କଥା ଭାବେ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା, ପିଓଟି ସୁନ୍ଦର । ଯେତେ ଯେଉଁଆଡ଼େ ଶିକାର କରିଗଲେ ବାଟ ପଡ଼ିଥାଏ ସେହି ବନ୍ଦିକାରା ବାଟେ, ବନ୍ଦିକାରା ଗାଁ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତାକୁ ଭଲ ଲାଗେ । ଶିକାର ଭୋଜି ଓ ନାଟ କରି କରି ଆହୁରି କେତେ ବେଶ ବୁଲୁଥିବା ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଖାହୁଏ କଥାଭାଷା ହୁଏ, ଜନ୍ମ ମରଣ, ଶିକାରୀର ନାଁ ଉଡ଼େ ।

ସେହି ସୁଯୋଗରେ ଦେଖାହୁଏ ପିଓଟି ସହିତ, ବାରମ୍ବାର । ପିଓଟି, ନିତି ନୂଆ ତା'ର ସାଜ । ତଳଦେଶର ଶିକ୍ଷାରେ ବଢ଼ିଆସି ଉପରମାଳରେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ କନ୍ଧୁଣୀ ହେଉ ହେଉ ନିତି ତା'ର ରୂପ ବଦଳିଯାଏ, ସେ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ, ସୁନ୍ଦର ଲାଗେ, ଦିନୁଦିନ ନୂଆ ଭାଷା ଶିଖୁଥିବା ଦରୋଟି ଶିଖୁପରି । ଦିଉଡୁ ଉପରେ ପଡ଼ି ତା' ସହିତ ବନ୍ଧୁତା କରେ ଦୁହିଁଙ୍କର ଗୋଟାଏ ସମାନ ପରମ ଏତିକି ଯେ ଦୁହେଁ ମଦ ଖାଇ ଜାଣନ୍ତି, ପିଓଟି ଅନେକ କଥାରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କନ୍ଧୁଣୀମାନଙ୍କ ପରି ନୁହେଁ । ଉପରେ ପଡ଼ି ମାଡ଼ିଆସେ, ଦିଉଡୁର ପଶୁମନକୁ ଚଞ୍ଚଳ କରିଦିଏ, ମାଡ଼ିଗଲେ ପଛେଇ ଯାଏ, କନ୍ଧା, କୋଳି ଆଉ ଫୁଲ ମିଶି ଯେତେ ଉପହାର ସବୁ ଉଠେଇ ନେଇ ହସି ହସି ଚାଲିଯାଏ । କହେ, “ମୁଆଁ ଦେବୁ ? ମଦ ଦେବୁ ? ଧୁଗିଆ ଦେବୁ ? ଦିଉଡୁର ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ଝରଣା ପାଖ ପଥରକୁଦ ଉପରେ ବସି ଅନାଇଁ ଅନାଇଁ ଗର୍ଜନ କରି କରି ସେ ବି ଲାଞ୍ଜ ପିଟନ୍ତା, ବୁଝେଇଦିଅନ୍ତା ମିଶିଆକା ବଂଶର ସରବୁ ସାଓଁତାର ପୁଅ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ସେ, ସେ କି ଏ ବନ୍ଦିକାରାକୁ ଖାତିର କରେ ? ଲାଞ୍ଜ ପିଟନ୍ତା, ତା'ର ଲାଞ୍ଜ ନାହିଁ, ବାକି ସବୁ ଅଛି ।

ପୁଣ୍ୟକୁ ସେ ଭୁଲି ରହିପାରିଛି, ଭୁଲିବା ପାଇଁ ଚଇତ ପରବ, ସେ ଭୁଲିଛି । କିନ୍ତୁ ତା'ର ଦଳର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଏତେ ଭୋଗ ଅସବୁ କରିଗଲେ, ପାଇବା ହଜମ କରିବାର ହିସାବ ଯୋଡ଼ିଦେଇ ତାଙ୍କର ସମୟର ଗଣନା, ଦିଉଡୁର ଖାଲି ମଦଠେକି ଆଉ ପିଓଟି ପିଓଟି ପବନ ଆକାଶ ଅନୁଭୂତି । ସେହିପରି ଭାସି ଚାଲିଥିଲା ସେ - ।

ସେଦିନ ଭଲ ସଞ୍ଜଟିଏ ଓହ୍ଲେଇ ଆସୁଥିଲା ତା' ଆଗରେ । ପିଠିପଟେ ଖୋଲର ସମତଳ ଉପରେ ଘଞ୍ଚ ଶାଳବଣ ସାମ୍ନାରେ ପଥର ଆଉ ବାଲିଗରଡ଼ା ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ହୋଇ ସୁନୁସୁନୁ ଝୋଲାଟିଏ, ସେଇଠି ସେଦିନର ଶିକାରୀ କୁଡ଼ିଆ, ପତ୍ରର ବାଲସା (କୁଡ଼ିଆ) ଧାଡ଼ିଧାଡ଼ିକା, ସାନ କନ୍ଧବଞ୍ଚିଟିଏ ପରି । ଆଗରେ କାଠଗଣ୍ଡି ସବୁ ମଡ଼ିଛି ରାତିର ଧୂନି ହେବ ବୋଲି । ଠାଆକୁଠାଆ ବର୍ଣ୍ଣା ପୋତା ହୋଇଛି, ଖେଣ୍ଟାରୁ ଧନୁ ଝୁଲୁଛି, ଓଡ଼ିଆ ନଳିସବୁ ଛକି ମରାହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଛି । ଲୋକେ ମଉଜ କଳରବରେ ବ୍ୟସ୍ତ । କେଉଁଠି ଗୀତ ଲାଗିଛି, କେଉଁଠି କଂ-ବର୍ଣ୍ଣାର ପ୍ରତିଯୋଗିତା, କେଉଁଠି ଅବା ବ୍ରହ୍ମାମାନେ ପଥର ଉପରେ ବସିଯାଇଛନ୍ତି, ପିକା ଧୂଆଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କନ୍ଧ-ପୃଥ୍ବୀର ହାଲୁଚାଲୁ ନିଷ୍ଠରି ହେଉଛି । ତାହାରି ଉପରେ କୋଲାବ କୁଳର ସୁନାଧୂଳି ବିଛୁବିଛୁକା ସ୍ବପ୍ନର ପଞ୍ଜ ପଡ଼ପଡ଼ କରି ମାଳଦେଶର ସଞ୍ଜ ଓହ୍ଲେଇଲା । ଦିଉଡୁ ସାଉଁଟା ଖୁସି ଥାଏ । ପିଓଟି ଆଜି ତା' ପାଇଁ ଧୂଆଁପତ୍ର ଖଣ୍ଡେ ଧରି ଛାଉଣିକୁ ଆସିଥିଲା, ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଘେରି ବସିଥିଲେ, ତା'ର ସଖାମାନଙ୍କୁ ସେଠି ବନ୍ଧା ପକେଇ ଦେଇ ପିଓଟି ଦିଉଡୁକୁ ସଂଖୋଳି ଆସିଥିଲା ଖରାବେଳେ ।

“ସବୁଦିନେ ତୁ ଖାଲି ଦେଉଥିବୁ ସାଉଁଟା ମୁଁ କିଛି ଦେବି ନାହିଁ?... ନାହିଁ ନାହିଁ ଆଜି କିଛି ଖାଇବି ନାହିଁ ସାଉଁଟା - ଯଦି ଏତେ ଜିଗର କରୁଛୁ କାଲିକୁ ଆମେ ସବୁ ଆସିବୁ, ଶିକାର କରି ଯିବା ହେଇ କେଉଁ ପାଖକୁ, ସେଠୁ ଫେରିଲେ ଖାଇବୁ ପଛେ -” କ'ଣ ଗୋଟାଏ ବାସ୍ନା ଆସୁଥିଲା ତା'ର ଜିକିଜିକି ମୁଣ୍ଡରୁ, ସେଠି ଫୁଲ ତ ନ ଥିଲା । ଦିଉଡୁ ତା'ର ବିଶ୍ୱମୟ ହାତପାପୁଲିରେ ସେହି ଛୁଡ଼ା ଉପରେ ସାଉଁଲେଇ ସାଉଁଲେଇ ହାତ ଶୁଦ୍ଧିଥିଲା, ମୁଣ୍ଡରେ ନାକ ଲଗେଇ ଥିଲା । ପିଓଟି ଘୁଞ୍ଚି ଯାଇ ନାହିଁ । ପିଓଟି ବିରକ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ । ପିଓଟି କାଲି ଆସିବ । ସେ ସ୍ମୃତି ସାଜତି ରଖିବାକୁ ଆସିଛି ଏ ସଞ୍ଜ, ଦିଉଡୁ ସାଉଁଟା ଖୁସି ଥିଲା ।

କେତେ ହରଡ଼ତଡ଼େଇ ବସିଲେଣି ସେ ଝୋଡ଼ିଗଛରେ । ଗୋଟାଏ ଗୁଲିରେ ଦି'ପୁଞ୍ଜା ପଡ଼ନ୍ତେ ପରା । କିନ୍ତୁ ଦିଉଡୁର ମନ ହେଲା ନାହିଁ । ସେବାଟେ ସେଠି କାମେଲାକନ୍ଧ ଏପାଖୁ ଚାଟିରିକନ୍ଧ ବଞ୍ଚୁକ ଉଠେଇ ନେଇ ଆଗେଇଗଲେ । ଦିଉଡୁ ବସି ରହିଥାଏ । ନା ସେ ମାରିବ ନାହିଁ । ବଣର ଚଢ଼େଇ, କାହାର ସେ ଧାରନ୍ତି କ'ଣ ? ବଣ ଗଛକୁ କୋଳି ଦି'ଟା ତ । ମଲାବେଳେ କି କରୁଣ ଆଖି, ଯେପରି ତୋକା ପଛଆଡ଼େ ମେଘ ଖଣ୍ଡେ ଉଠିଉଠି ଆସୁଛି, ଦୂରରୁ ପାଖକୁ ଆସୁଛି, ପହଞ୍ଚି ନାହିଁ । ପଥରଦିନ ଯେଉଁ ଚଢ଼େଇଟି ଜୀଅନ୍ତା ଖସିପଡ଼ିଥିଲା ରହିଥିଲା ଆଜି ସକାଳେ କୋଳିଟିଏ ବାନ୍ତି କରିପକେଇ ସେ ମରିଗଲା, ଆଖିର ଚାହାଣିରେ କହିଗଲା ସତେକି “ଏତିକି ମୁଁ ତୁମ ପୃଥ୍ବୀର ଧାରିଥିଲି ହେଲେ ନିଅ ।”

ବଞ୍ଚୁଥିଲେ ପିଓଟି ନେଇଥାନ୍ତା । କ’ଣ ଭାବୁଛନ୍ତି କ’ଣ ଭାବିହୁଏ । ଯାଃ । ଚାଟିରି ସାଓଁତା କେତେ ଲାଖ କରୁଛି । କିନ୍ତୁ ଦିଉଡୁ ମନା କରିବ ନାହିଁ, ହରଡ଼ତଢେଇ ମାଂସ ସୁଆଦ ଲାଗେ, ଯେ ଅସଲ କାଉଆ ହରଡ଼ । କିନ୍ତୁ ମନେ ମନେ ସେ ମନା କରିବ । ଦେଖାଯାଉ, ଝାକର ଦେବତାକୁ ଡକରା କରାଯିବ, କେତେ ତା’ର ଶକ୍ତି ବିଦ୍ୟାଯାଉ । ହେ ଝାକର ପେନ୍ତୁ, ଯଦି ତୁ ସତ ତା’ହେଲେ ଏଇ ମାରଣା ଦୁଇ ବଣୁଆଙ୍କ ଲାଜ ପିଟିଯାଉ, ପିଟିଯାଉ । ହୁ-ହୁ-ଧନ୍ୟ ଝାକର ଦେବତା, ହେ ପ୍ରଭୁ, ଜୁହାର ଜୁହାର । ଚାଟିରି ପାଟି କରୁଛି, “ଯାଃ ଆଲୁଅ କମିଗଲା, କୋଉଟା ପତର କୋଉଟା ଚଢ଼େଇ ଟିକେ ଚିହ୍ନା ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ।”

ଦିଉଡୁ କହିଲା, ‘ହଁ ହଁ ସେମିତି ହୁଏ ।’

କାମେଲା ଜାନି ଆପଣା ନଳିକୁ ଗାଳି ଦଉଛି । “ସେଇ ବିଲୁଆଟା ମାରିଦେଇ ପୁଅଟା ମୋ ନଳି ଖରାପ କରିଦେଲା । ମନା କରିଥିଲି ବିଲୁଆ ମାରିଲେ ନଳି ଭଲ ମାଡ଼ ଦିଏ ନାହିଁ, କଥା ଅଛି । କ’ଣ ମାନିଲା ? ନଳିଟା ଖାଲି ଛିକୁଟି, ମାଡ଼ ଦୂରକୁ ଯାଉ ନାହିଁ କିଛି ନାହିଁ ।”

ଦିଉଡୁ ଉପଦେଶ ଦେଲା, “ଧୁଆଁପତ୍ର ଖଣ୍ଡେ ଘଷିଦେଇ ଟିକିଏ ମନ୍ତ୍ରରେଇ ଦଉନ୍ତୁ ।” କିନ୍ତୁ ମନେ ମନେ ଭାରି ଖୁସି । ଝାକର ତା’ର ମନର ଗୁହାରି ଶୁଣିଲା । ଯାଃ - ଦିନ ଆଲୁଅ ଶେଷ, ଜହ୍ନ ଆଲୁଅ ଆସିଲା । କେଡ଼େ ନିଛାଟିଆ ଲାଗିବ ଏଥର । ହାକିନା କ’ଣ କରୁଥିବ । ସାନ ଛୁଆଟି, ବଡ଼ ହେଲେ ସେ ବି ବାଣୁଆଁ ହେବ । ବାଣୁଆଁ ହେବ । ଧାଂଡ଼ୀ ଖୋଜିବ ଆଃ, ପିଓଟି ବନ୍ଦିକାରା ଗଲେ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ରାତିକ । ପିଓଟିର ଘର । ପୁୟୁ - ଛିଃ, ହାକିନା-ପୁୟୁ, ପିଓଟି-ପୁୟୁ - ଧେର୍ ଧେର୍ କି ଦୁଃଖ ପଡ଼ିଥିଲା ସେଇଟାକୁ ସେ ବାହା ହୋଇଥିଲା । ଏଥର ଉଦାସ ଲାଗିଲା । କ’ଣ ତା’ର ଅଭାବ ? କେଉଁ ଜାଗାଟା ଖାଲି ପଡ଼ିଯାଇଛି ? ହଁ ରାତିକ ବନ୍ଦିକାରା ଗଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ।”

“ଆରେ - ଯିବା ? ହେଇ ପାଖଟା ତ” “କାଇଁକି ହୋ ଏତେ ପର ଗାଁକୁ ? ଭାବିବେ ଯାକର ଖାଦି ସରିଯାଇଛି, ଆସିଲେ ଭାଟିଆ ମାଗିବାକୁ, ନା ନା - ଏଠି କ’ଣ ଅଡୁଆ ହଉଛି କି ଆମର ?”

“ଆରେ ସାଓଁତାକୁ ଏକୁଟିଆ ଲାଗୁଥିବ ରେ, ଏକୁଟିଆ ରହିବାକୁ ତ ତା’ର ଅଭ୍ୟାସ ନାହିଁ ।” ହୋ ହୋ ହୋ ହସ ଧାଡ଼ ।

ବଣ ସନ୍ଧିରେ ଦି’ଟା ନିଆଁପରି କ’ଣ ହଲର୍ ହଲର୍ ହେଉଛି, ପର୍ବତ ଉପରେ - ତଳକୁ ଗଡ଼ି ଆସୁଛି । ଏକାଠି ବୁଲିବୁଲି ଯାଉଛି ବାଁକୁ ତାହାଣକୁ । “ଓଡ଼େ ସୋଇ, ଦେଖ ତ ସେଇଟା କ’ଣ ? ବାଘ ଆସୁ ନା ?”

“ହାଃ - ଆରେ - ବାଘ ଆସୁ କୁଆଡୁ ମ, ବାଘ ଆସୁ କ’ଣ ନାଲିଆ ଦିଶେ ?”

“ଦେଖୁଁତ, ବିଲୁଆ କି ହେଟା - ତାଙ୍କରି ଆଖି ଦିଶେ ନାଲିଆ, ବାଘ ଆଖି ତ ସାବଜା ଦିଶେ, ତାରା ଆଲୁଅ ପରି ।”

“ଭାରି ଜାଣିଲାବାଲା, ଗୟଳ କି ବଣ-ପୋଡ଼ ନ ହୋଇଥିବ କାହିଁକି ?”

“ଆରେ ସେଗୁଡ଼ା ଗୋରୁକାତିଆ, ଆଖିଗୁଡ଼ାକ କାତପରି ଲୁକୁଲୁକୁ ଦିଶେ ବଡ଼ ଲୁକୁଲୁକିଆ ପୋକପରି ।”

“ବିଲୁଆ -”

“ବାୟା ହେଲୁ, ଏଡ଼େବଡ଼ ବିଲୁଆ କୋଉଠୁ ଆସିବ, ଏତେ ଉଞ୍ଚରୁ ଆଲୁଅ ଦିଶୁଛି, ଯେ ଗଧୁଆ ବାଘ ନ ହେଲେ ବଡ଼ ଚିତା ବାଘ, ତା’ରି ଆଖି ଦିଶିଯାଏ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ନାଲିଆ ।”

“ଆଛା, ଦେଖୁଁତ ।”

ଆଲୁଅ ଦି’ଟା କିଛି ସମୟ ପରେ ପାଖକୁ ଆସିଲା, ଦେଖିଲାବେଳକୁ କେବଳ ଦି’ଟା ନିଆଁଅଟା ।

“କିଏ ହୋ ?”

“ଆମର ମିଶିଆପାୟୁ ଲୋକ ଅଛ କିହୋ, ସାଓଁତା ଅଛି ?”

ଭାରି ହସ ଲାଗିଲା । କେବଳ ବୁଢ଼ା ବାରିକ୍ ଆଉ ତା’ ସଙ୍ଗରେ ବନ୍ଧିକାରାର ଲୋକେ । ବାରିକ୍ ତା’ର କାମ ବଜେଇବାକୁ ଆସିଛି, ବଡ଼ ଗମ୍ଭୀର ।

“କେମିତି ମାଡ଼ିଆସିଲୁ ବୁଢ଼ା ବାରିକ୍, ରାତି ରାତି ଏକୁଟିଆ -”

“ସେଟା ତ କହୁଛେ - ରାତି କାମକୁ ବୁଢ଼ା ବାରିକ୍, ଆମେ ତ ରାତିରେ ବୁଲିବା ଲୋକ, ଦିନ କାମକୁ ଭେଣ୍ଟିଆ ସାଓଁତା ।”

“କେନ୍ଦ୍ର ହେଲା ବାରିକ୍ ।”

“କହୁଛେ, ଟୋପେ ଦେବ କିଛି ପିଇବି । ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲିଣି ସାଓଁତା ଗୋଡ଼ ଗାଗଡ଼ମାନ୍ (ଅଜପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ସବୁ) ଝିକି ଦେଉଛି, ତହିଁରେ ପୂରା ଖାଦି ନାହିଁ । ଦେ ଟୋପେ ଦେ ।”

“ଆରେ ଦିଅରେ କାହା ପାଖରେ ଅଛି, ବୁଢ଼ାକୁ ଦିଅ ।” ତଞ୍ଜିଟା ଉଷ୍ମମେଲ ଦେଇ ବାରିକ୍ ତା’ର କାହାଣୀ କହିଲା । ଦିଉଡ଼ୁ ସବୁ ଶୁଣିଲା । ରାଗରେ ତା’ର ଥୋମଣି ଯାବ ପଡ଼ିଗଲା, ଦେହ ଟଣକି ଉଠିଲା । ଟାଙ୍ଗିଆ ଟାଣିନେଇ ପାଖର ଗଛଥୁଣ୍ଡା ଉପରେ ସେ ଦି’ଟାରି ଟୋଟ ପକେଇଲା, ଦାନ୍ତ ରଗଡ଼ିଲା, ଦମଦମ ହୋଇ ଭୁଇଁରେ ଗୋଡ଼ କଟାଡ଼ି କଟାଡ଼ି ସେ ଦୁଇଘେରା ବୁଲିଆସିଲା । ରାଗରେ ତା’ ମୁହଁରୁ କଥା ବାହାରୁ ନ ଥାଏ, ଖାଲି କହିଲା, “ଆଖି ପିଇବି ।”

ଚାଣୁଆଁ କରି ଠେକିରୁ ମନ୍ଦିର ପିଇସାରି ତହିଁ ଝାଡ଼ିଦେଇ ଏକାଥରକେ ସେ ଗର୍ଜିଉଠିଲା, ତା'ର ଆଖି ଘୁରିଲା, ପାଟି ଫେଶେଇଗଲା, ବାୟାପରି ହୁଙ୍କାର ଦେଇ ଠିଆହେଲା ଦିଉଡ଼ୁ ସାଉଁଟା, ସମସ୍ତେ ଗଦା ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

“କ’ଣ ହେଲା ! କୁହା ନାହିଁ ପୋଛା ନାହିଁ ଏକଦମ୍ ଉଦୁଲିଆ ଉଡ଼େଇ ନେଇ ଛୁ ! ସେହି ପୁଣୁ ସେଇ ପୁଣୁ-ଗାଁର ଲୋକ ମିଟି-ଗାଁର ଲୋକ । ଏକାଦିନକେ କେବେ ଯା ହୋଇପାରେ ? ଉଦୁଲିଆ ନେବା ଆଗରୁ ସୁତୁରେଇବାକୁ କୁଟୁଣୀ ଜଣେ ଦରକାର ତ । ସେହି କୁଟୁଣୀ କାମ କରିଛି ପୁଣୁ ପକ୍କା ବଦମାସ୍ ମଉନମୁହଁ । ଯେମିତି ଆମେ ଏଣେ ବାହାରି ଆସିଲୁଁ ତେଣେ ଖବର ପଠେଇଥିବ, ‘ଆସ ଏଥର, କେହି ନାହିଁ ।’ ଆଛା ରହ ରହ । ଲେଖୁକକା ଥିଲା, କ’ଣ ତା’ର ହେଇଛି ଦିନୁଦିନ ପିଲାପରି ହୋଇଯାଉଛି, ଦେଖ ତା’ କଥା । ଆଛା ରହ ଆଛା ରହ ମନମୁଁ (ରହ) ଗାଡ଼ାକା (ଟିକିଏ) ଏମିତି ଘର ଜଗୁଆଳି ହୋଇଛି ବୁଢ଼ା ବାରିପଟେ ଚିତାକାଟି ଭାଗେ । ଇଉତ ମହତ ସବୁ ଗଲା । ହାଗୁଣୀ ପିଲା କ’ଣ ଭାବିବ । ନଉ ସେ ‘ସଗର୍ଭା’ (କ୍ଷତିପୂରଣ) ମିଟିଙ୍ଗିଆ ଗଣକୁ । ମହା ଠକ ସେମାନେ, କୋଉ ବଣରେ ପଶିବେ ଆଉ ଝୋଲା (କନ୍ୟାସୁନା) ଦେବେ ନା ସଗର୍ଭା ଦେବେ, କିଏ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତ ପାଇବ । ତାଲ ପିଲେ ଉଠ ଏଥର ଆଗ ମିଟି ବାଟ ଧରିବା ଡିଆଁସିଲ ତମ୍ବିପଦର ବାଟେ । ଚୁଣୁହାୟମୁଁ (ହାଣ) ଚୁଣୁହାୟମୁଁ -”

ସାଉଁଟାର ଗର୍ଜନ ଆଗରେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ତୁନି ହୋଇଥିଲେ । ବାରିକ୍ ବୁଢ଼ା ବରଡ଼ାପତ୍ର ପରି ଥରୁଥିଲା, କନ୍ଧର ରାଗ, ପର୍ବତର ନିଆଁ, କେତେବେଳେ ଚହଟି ଆସିବ ଯଦି କଥା ସରିଲା । ସମସ୍ତେ ଗୁମ୍‌ମାରି ବସିଥାନ୍ତି । ବାରିକ୍ ବୁଢ଼ା ନିଘା କରୁଥାଏ, କ’ଣ ଥିବ ଏତେ ମନରେ ଏହିପରି ଏମାନେ ସବୁ ତୁନିହୋଇ ବସି ଏକାତାନରେ ସବୁ କଥା ଭାବନ୍ତି, ଜଣେ ଯାହା ଭାରୁଥିବ ସମସ୍ତେ ସେଇଆ । ହୁଏତ ସମସ୍ତେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସାଉଁଟା ସହିତ ତାଲ ଦେଇ କହିବେ ‘ଚୁଣୁହାୟମୁଁ’ ଉଠିପଡ଼ିବେ ସମସ୍ତେ ଏହି ରାତି ରାତି । କନ୍ଧର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଆଉ ହାତୀର ଦାନ୍ତ ପଛକୁ ହଟେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ନା, ବାରିକର ଆଶଙ୍କା ଅମୂଳକ ହେଲା । ତା’ର ବିରୋଧୀ ଜହ୍ନରାତି, ପାଖରେ କେଉଁ ଛାଉଣୀରୁ ବଇଁଶୀ ଡ଼ୁଗୁଡ଼ୁ-ଗା ଏ ସଙ୍ଗାତର ଐକ୍ୟତାନ ଏବଂ ଝିଅ ଦୁଷ୍ଟରେ ତା’ର ଉତାର ସଙ୍ଗାତ । ସାଉଁଟାର ରାଗ ହାଉଳି ଖାଇ ଖାଇ ଖସିପଡ଼ିଲା, ତାହାର ପିଠିଆଡ଼େ ଭିରାଦେବାକୁ କେହି ନାହାନ୍ତି । ତା’ର ସରିଲା, ଦଳରୁ ଜଣେ କିଏ ଉଠି ସ୍ବାଧୀନ ମତାମତ ବଖାଣିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । “ଏହ୍ନାତକି (କାହିଁକି) ?”

ବାରିକ୍ ବୁଢ଼ାର ଆଶଙ୍କା ତୁଟିଲା । “ଏହ୍ନାତକି ? କାହିଁକି ଆମକୁ ଚତୋଉଛୁ ସାଉଁଟା, କ’ଣ ଦୋଷ ହେଲା ଯେ ଆମକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ କାହାକୁ ମାରିବାକୁ ? ତୋର ମନ ହେଉଛି ତୁ ରାଗୁଛୁ, ଆମକୁ ରାଗ ମାତୁ ନାହିଁ ତ । ଯାହାର ଯାହାକୁ ମନହେଲା ସେ ତା’ ସାଙ୍ଗରେ ଗଲା, ଆଉ ମଣିଷ ବାହାହୁଏ କେମିତି ? ଆମକୁ ନ କହି ଚାଲିଗଲେ, ତାଙ୍କର

ଭଣ୍ଡା, ତାଙ୍କ ଦୟା । ହାର୍ଗୁଣା ସାଓଁତାକୁ କନ୍ୟା ଅପ୍ରାପ୍ତ ହେବେ ନାହିଁ, ଆମ ଦେଶରେ କନ୍ୟା ଯାହାକୁ ଯେତେ । ତଥାପି ସେ ରାଗିବ ଯଦି ରାଗୁ, କାହାର ରାଗ ଆମେ ବନ୍ଦ କରିପାରିବା ନାହିଁ ତ । କାହିଁର ସଗର୍ଭା କିଏ ଦେବ ? କ’ଣ ବିଭାଜନ୍ୟା ନା ସଗର୍ଭା ଦେବ ? ଏମିତି ଚକ୍ରତ ପରବରେ, ଟୋକାଟୋକାଙ୍କ ମନଘେନି ପରବ ଲାଗିଛି, ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଦିନର ତିନିପୋଲିଆ (ମାହାଲିଆ)ରେ ଆମେ ଯିବୁଁ ମଦପିଇ ହାଣକାରୁ କରିବାକୁ ? ଲୋକେ କ’ଣ କହିବେ - ଅଧିକାରୀ କ’ଣ କହିବେ ? ନାହିଁ ନାହିଁ ମୁଣ୍ଡ ଥଣ୍ଡା କରୁ ସାଓଁତା, ବିନା ଦୋଷରେ କାହିଁର ଦଣ୍ଡ ବିନା କାରଣରେ କାହିଁର ରୋଷ ?” ଅନେକେ ପାଟିକରି ଉଠିଲେ, “ହାଦିଗୋ (ସାବାସ) ହାଦିଗୋ, ଠିକ୍ ଠିକ୍ । ଏଥର ମଉଜ କର, ତୁ ଗାଁ ଯିବୁ କହୁଥିଲୁ ପରା ସାଓଁତା, ତାଲୁ ବନ୍ଦିକାରା । ହେ ଭାଇ ଖାରି ପକେଇ ନାହାନ୍ତି କେହି, ଜହ୍ନରାତିରେ ହରିଣ ସମ୍ବର ଓହ୍ଲାଇ । ଆଜ୍ଞା, କିଛି ଆପଣ ନାହିଁ ତାଲୁ ବନ୍ଦିକାରା ।”

ଦିଉଡୁ ଆନନ୍ଦରେ ଯୋଗ ଦେଇପାରିଲା ନାହିଁ । ତା’ର ମନରୁ ସରାଗ ଉଡ଼ିଯାଇଥିଲା । ପାଙ୍କା ମନର କାକୁଡ଼ି ମେଣ୍ଟାଇବା ପାଇଁ ସେ ମନରେ ପୂରାଇଥିଲା ରାଗ, ଅଭିମାନ । ପୁରୁଲି ତା’ର ଦଖଲରୁ ଖସିଗଲା, ଭଉଣୀ ହେଉପକ୍ଷେ ସେ ପରର । ଦଖଲରୁ ଖସି ଚାଲିଗଲା, ନାରୀ, ତା’ର ସୁଖରେ ସେ । ଭାଇର ଅଧୀନତା ସ୍ୱୀକାର କଲା ନାହିଁ, ପିଲାଦିନର ଏତେ ସ୍ନେହ ଏତେ ସମ୍ବନ୍ଧ, ସବୁ ଉଠେଇଗଲା ଦି’ଦିନ ଦେଖା ପର ମଣିଷର ମୁହଁକୁ ଅନାହିଁ । ପଦେ ପଚାରି ଗଲା ନାହିଁ ଚାଲିଗଲା । ସନ୍ଦେହ କଲା ଭାଇ ତା’ର ସୁଖର କଣ୍ଠକ ଯେ ମନକୁ ମନ ‘ଉଡୁଲିଆ’ ପକେଇଗଲା । ଦିଉଡୁର ଅଭିମାନରେ ଆଘାତ ବାଜିଥିଲା, ସେ କେବଳ ଭାଇ ନୁହେଁ ସେ କନ୍ଧ ସାଓଁତା, କିନ୍ତୁ କ’ଣ ସେ କରିବ ଦଳର ମତ ତା’ର ମତ ପରକ୍ । ଏମାନେ ହସି ଉଡ଼େଇ ଦେଉଛନ୍ତି ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ନାହିଁ, ନିରୁପାୟ । ଦିଉଡୁ ଗୁମ୍ ହୋଇ ବସିଲା, ରାତିଟା କଟିଗଲେ ସକାଳକୁ ସେ ତା’ର ମନର ଗର୍ଜନକୁ ପ୍ରକାଶ ଦେବ ।

ନିଦ ହେଲା ନାହିଁ । ଏକା ରାଆକେ ମନ ଭାବି ଲାଗିଛି ଭାବି ଲାଗିଛି । ମଲା ଗଲା ଏକାପରି, ଭଉଣୀର ଅସ୍ଥିତୁ ବିଷୟରେ କେବେ ବସି ସେ ମନକୁମନ ଭାବି ନ ଥିଲା । ଘର ଆଉ ଜୀବନ ସହିତ ସହଜ ଉପକରଣ ସେ ବି, ମନ ଘେନି ନେଇଥିଲା ସେ ବି ଚିରନ୍ତନୀ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟିଛି, ସେହି ଆସନ କିଏ ଓଟାରି ନେଇଛି । ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ଶୋକକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ଯାଇ ଦିଉଡୁ ରାଗୁଥିଲା, ନିଜ ନିଜକୁ ସନ୍ତୁଳୁଥିଲା, ବାହାରେ ତା’ର ସହାନୁଭୂତି ନାହିଁ । ଏତେବଡ଼ ଦୁଃଖକୁ ଭୁଲେଇ ଉଡ଼େଇ ଦେବାକୁ ତା’ର କିଛି ନାହିଁ । କେବଳ ମଦ, ମଦ, ଆହୁରି ମଦ । ଅତି ମଦ ପିଇ ଦିଉଡୁ ଶୋଇରହିଲା । ତା’ପରେ ସେ ସବୁ ଭୁଲିଗଲା ।

ରାତି । କେବଳ ଗୁଡ଼ାଏ ନିଦରେ ଅଚେତନ ଦେହ । କାହାର କେବଳ ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ୱାସ । କାହାର ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି । ଗାଲ ପୁଲିଉଠୁଛି ଦବିଯାଉଛି ପୁଲିଉଠୁଛି ଦବିଯାଉଛି, ପାଟିବାଟେ

କୁସୁମୁସ ପବନ । କାହାର ମୁହଁ କରୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ପାଣିଧାରଟିଏ ତଳକୁ ବୋହିଆସୁଛି । ସୋର ନାହିଁ ଶବ୍ଦ ନାହିଁ ଗୁଡ଼ାଏ ମଣିଷ ଦେହ, ଆଶ୍ରା ତା'ର ମାଟି, ଯେଉଁ ମାଟିରେ ଖତ ଗୋବର ଗଛ ପଥର, ସଂସାରର ଏତେ ଛପନକୋଟି ଜୀବଜନ୍ତୁ । ଦେହ, ଅଧାଲଙ୍ଗବା ଦେହ, ଅଲରା ବାଳ, ବଡ଼ ବଡ଼ ରୁମ ହନୁମାଙ୍କଡ଼ ଦେହ ପରି । ତାହାରି ଭିତରେ ଅଛପା ହୋଇ ଶୋଇରହିଛି ଚେରବସିଛି ଅଜଣା ଶକ୍ତି ଏବଂ କେତେ ଚିନ୍ତା, ଭାବ, ଧାରଣା । ସେତିକି ଛଡ଼ା ଏଡ଼େ ବଡ଼ ମୋଟା ଦେହରେ ନିଜର କିଛି ପ୍ରକାଶର ଆଲୁଅ ନାହିଁ । ନିଷ୍ପେକ୍ଷ ସେ, ଜଡ଼ ମାଟି । ହେଉ ସେଇଟା ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁତାର ଦେହ, ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ପଗ, ଗୁଡ଼ାଏ ଖୁଣ୍ଟ, ଗୁଡ଼ାଏ ପିଣ୍ଡୁକା, ତହିଁରେ ବନ ଅଛି ଜୀବନ ଅଛି, ନିଦରେ ସବୁ ତୁନିତାନି । ତା'ର ପରିସର ଏତିକି, ଏଥୁରୁ ଅଧିକ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ତାହା ଭିତରେ ଯେଉଁ ଧାରଣା ଏବଂ ଯେଉଁ ସ୍ୱପ୍ନ ତା'ର ପରିସର ଦିଶୁ ନାହିଁ, କେଉଁ ଦୂର ଦିଗ୍‌ବଳୟ ସେପାରି ଆହୁରି କେଉଁ ଦିଗ୍‌ବଳୟର ଧାଡ଼ିରେ ତା'ର ଆଶ୍ୱଦରଣା ତେଜ, ତେଣିକି ସବୁ ଅନ୍ଧାରେ ଅନ୍ଧାରେ ।

ମଦୁଆ ନିଦରେ ମୁହଁର କମନାୟତା ନାହିଁ, ଭିତରର ଆଲୁଅ ବାହାରକୁ ପଡ଼ୁ ନାହିଁ, ବାହାରେ କେବଳ କାନର କଠୋରତା, - ଗୋଟାଏ ମଣିଷର ଅବୟବ, ତାହା ଉପରେ ମୃତ୍ୟୁର ଧାସ । ଏହି ଖୋଳପା ତଳେ ପୌରୁଷର ଈର୍ଷା କ୍ରୋଧ ଅନୁରାଗ ପୁୟ, ଖାଇପିଇସାରି ଅଇଁଷା ପତର ଫମ୍ପା ମଦହାଣ୍ଡି ଖତକୁରରେ ଫୋପଡ଼ା ହୋଇଛି, ସେଠି କଦଳୀଚୋପା, ମକ୍କାର ଥୁଣ୍ଡା ଥୋଡ଼, ପଶୁର ହାଡ଼ । ମନର କାଉଁରି ହଜିଛି ଯେ ଖୋଳପାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଦେଇ ପୁଣି ସେ ଆଉ ଯୌବନ ଦେବ, ଦେଖିଲେ ବିରକ୍ତ ଲାଗେ । ହାକିନା, କେବଳ ବଂଶଧର, ମା'ର ଏକତେଟିଆ, ପୁରୁଷର ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟର ସ୍ମାରକ, ପ୍ରତିଦୃଶ୍ୟ । କେବଳ ଅଧିକାର ସ୍ୱତ୍ୱ ଯୋଗୁଁ ତାହା କଥା ଭାବିବାକୁ ହୁଏ । ହାକିନା ଆଉ ପୁୟ - ସାମାଜିକ ଦାୟିତ୍ୱ । ପୁକୁଲି, ଭଉଣୀ, ଯାପଣାର ଦେହକୁ ଖଣ୍ଡେ, ଆପଣାର ଦେହର । କିନ୍ତୁ ସେ ନାହିଁ । ବାଡ଼ିରେ କଦଳୀ କାନ୍ଦିକ ଫୁଲି ଫୁଲି ବନି ଆସିଥିଲା, ଅଧିକାରୀ ତାକୁ କାଟି ନେଇଗଲେ । ପିଠିଟି, ସେ ଗୋଟାଏ ଜବାନ୍‌ର ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ୍ର ଦେହ, ଯେତେଥର ଶୁଣିଲେ ଜବାବଟା ଭଲଲାଗେ, ରୁଚେ, ଦେହର ମନର ଆଜି ଦିନର ଅବସ୍ଥାକୁ । ସୋନାଦେର - ମଡ଼ାବାଟ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ଧାରି ଝୋଲାକୁ ମନେପକାଇ ଦିଏ, ଯେଉଁଠି ସମାଜର ବନ୍ଧନ ନାହିଁ, ମନର ପ୍ରେତ ସୁଖରେ କାହାରି ସୁଖରେ ବୁଲି ରହନ୍ତି, ସେଠି ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ଏଣିକିତେଣିକି ତାହି ଅକଥା କରିବାକୁ, ଗୋଡ଼ ଦି'ଟା ଉପରକୁ ଟେକି ମୁଣ୍ଡରେ ଚାଲିବାକୁ, ନାକବାଟେ ପାଣି ପିଇବାକୁ । ଭିତରେ ଭିତରେ ଏହିପରି ତଳତ୍-ଚିତ୍ର, ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଆସେ, କିନ୍ତୁ ତା'ର ବି ଆରମ୍ଭ ଅଛି - ମଝି ଅଛି - ଶେଷ ଅଛି, ସେଠି ବି ସମାଧାନ ହୁଏ, ଧାରଣା ଆଗକୁ ଆଗକୁ ବଢ଼େ, ଜାଗ୍ରତ ଅବସ୍ଥାରେ ସେକାସେକିର ବାଡ଼ ତେଉଁ ଉଛୁଳି ପଡ଼େ ତା'ର ପ୍ରକାଶ ନିତିଦିନର ଜୀବନକୁ । ଭିତରେ ଭିତରେ ମନ ଗହୀରର ତଳେ ତଳେ କୁଆର ଚାଲିଛି, ବାହାରେ

ତା'ର ପରିଚୟ ନାହିଁ । ବାହାର ଆଉ ଭିତର ମଝିରେ କବାଟ ପଡ଼ିଛି, ଏଣୁ ତେଣିକି ତେଣୁ ଏଣିକି ବନ୍ଦ । ଭିତରେ କେବଳ ଗଣାଗଣି ଲାଗିଛି, ହିସାବପତ୍ର ଲାଗିଛି କେବେ ବାହାରୁ କ'ଣ ଆସିଥିଲା ସେହିସବୁର । ବାହାରେ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତାର ନିରୁଆ ଦେହ, କେବଳ ଖଣ୍ଡେ ଗଛ ପରି, ପଥର ପରି, ସେଠି ପୁଣି ନାହିଁ ପୁରୁଲି ନାହିଁ — ପିଓଟି ନାହିଁ । କେବଳ ଘାଉଁ ଘାଉଁ ମଣା ବସିବସି ରକ୍ତ ଶୋଷୁଛନ୍ତି । ଜହ୍ନ ଜଳି ଜଳି ଚାଲିଛି, ଶାଳଗଛର ଛାଇ ପଡ଼ିଛି ସବୁଦିନ ପରି । ସେଠି ସହାନୁଭୂତି ନାହିଁ ।

II ଅଠାବନ II

ସକାଳୁ ଉଠି ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଦଳକୁ ଡାକି ହାଁକିଲା - ଆଜି ଗାଁକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ହେବ, ଆଉ ଏଠି ଅଟକି ରହିଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଧାଂଡ଼ାମାନେ ରାଜି ପଡ଼ିଗଲେ, ବାସ୍ତବିକ ତେଣେ କେତେ ଗାଳି ଦେଉଥିବେ ଗାଁର ଧାଂଡ଼ାମାନେ, ଶିକାର କରେଇ ଦେବାକୁ ଗାଁର ଲୋକ ନ ଥିବାରୁ ସିନା ପରଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ଭରସାରେ ବାହାରିପଡ଼ି ଗୋଟିଏ ଟୋକା ଉଡୁଲିଆ ପଳେଇ ଆସିଲା । ଚଢ଼ତକୁ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ ।

ଥରେ ଯୁଁ ନିଷ୍ଠରି ହେଲା ଗାଁକୁ ଯିବା, କନ୍ଧିଆଭାଇର ଅନ୍ୟ ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ତାକୁ କେବଳ ଗୋଟାଏ ନିଷ୍ଠରି କରିବାକୁ ଯାହା ବେଳ ଲାଗେ, ଥରେ ତା' ସରିଲେ ସେ ଏକାମୁହାଁ ।

ଛାଉଣୀ ଉଠିଲା, ବଣେ ବଣେ ବାଟ, ଘାଟିଟିକୁା ତେଜଁ । ବନ୍ଧିକାର ଥୋଡ଼ାଏ ବାଟ ଥାଇ ଗୋଟାଏ ଦୋ'ଛକି ରାସ୍ତା, ଗୋଟାଏ ଘାଟି ଉପରେ, ଗୋଟାଏ ପର୍ବତ ତଳେ, ସମତଳ ଉପରେ ବଙ୍କେଇ ବୁଲେଇ, ବନ୍ଧିକାର ବାଟେ । ଦିଉଡୁ କହିଲା, “ଚାଲ ଏହି ତଳବାଟେ ।” “ଏମିତି ଗାଁକୁ ଗାଁ ବସି ବସି ଗଲେ କେତେବେଳକୁ ଆମ ଗାଁ ଧରିବା ସାଓଁତା”, ଜଣେ କହିଲା, “ନା ଚାଲ ସିଧା ଉପର ବାଟେ,” ତର୍କ ଲାଗିଲା । ଆଉ ଜଣେ କହିଲା, “ଖାଲି ବନ୍ଧିକାର ବନ୍ଧିକାର ହୋଇ କ'ଣ ହେବ ହୋ, ଯେତେ ଖୁସି ଶରଧା କରିବାର ସବୁତ ସରିଲା, ଆହୁରି ଆହୁରି କେତେ ?” “ସେ ଗାଁରେ ସକାଳ ବେଳଟାରେ କିଏ ବସିଥିବ କେ ସେଠିକି ଯିବ ? ଏ ? ସମସ୍ତେ ଥିବେ ଯାଇ ଝୋଲା କୁଳରେ ।” “ଏଇ ସିଧା ଘାଟିଟିକକ ଉଠିପଡ଼ିବ ନାହିଁ ଯେ ପୁନେବୁଲା ଘାଟିତଡ଼ିଲେ ହେବ କ'ଣ ? ସକାଳ ହୋଇଛି, କ'ଣ ଝାଳ ବୋହିବ ?” ବନ୍ଧିକାର ଯିବା ହେଲା ନାହିଁ, ଦଶଜଣଙ୍କ ମତରେ ଜଣକର ମତ, ଦିଉଡୁ ରାଗୁଥାଏ, ପୁଣି ମନେ ପଡୁଥାଏ ତା'ର ମତ ନ ନେଇ ତା'ର ଭଉଣୀର ଉଡୁଲିଆ ବିଭାଘର ହୋଇଯାଇଛି । ରାଗ ରାଗି ଜୋରୁଜୋରୁ ଚାଲି । ସବୁ ରାଗ ନିଗିଡ଼ି ନିଗିଡ଼ି ପୁଣି ଉପରେ ।

“ହୁଁ, ମାଡ଼ିଆସ, ଆଉ ପଛେଇଲ କାହିଁକି ?”

“ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ଧାଇଁପାରିବୁ ନାହିଁ ସାଓଁଟା, ପିଲାଙ୍କର ବାପ ହୋଇ ତଥାପି ତୁ ଭେଣ୍ଡିଆ ହୋଇ ରହିବୁ ।” ବାଟ ଚାଲିକୁ କନ୍ଧ ମସଲା ହସଥଙ୍ଗା, ଦିଉଡୁର ସେସବୁକୁ ମନ ନ ଥିଲା, ‘କିଛି ମନ ନ ଥିଲା, ଆଜିର ସକାଳଟା କେଉଁଠୁ କ’ଣ ବିଗିଡ଼ି ଯାଇଛି, ମୁଣ୍ଡର ପଛଆଡ଼େ କିଏ ଜଣେ କେନ୍ଦରା ଧରି ଯେପରିକି ମୋଡ଼ାବାଳ ଉପରେ ଘଷିଲାଗିଛି ଗୋଟାଏ କାନ୍ଥରା ରାଗିଣୀ, ନିରାଶାର ଗୀତ । ସବୁ ଓଲଟି ଯାଇଛି, ସବୁଥିରେ ବିଫଳ ସେ ।

ଗାଁ ପହଞ୍ଚି ପହଞ୍ଚି ପ୍ରଥମେ ଦେଖା ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧ ସଙ୍ଗରେ । ଦୂରରୁ ଧାଡ଼ାପଲ ଦେଖି ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧ ଦବିଯାଇଥିଲା । କାନ୍ଧରେ ଟାଙ୍ଗିଆ ପକେଇ ସେହିପରି ଏକା ଠାଆକେ ସେ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥିଲା । କିଏ ଥଙ୍ଗା କଲା, “ପହରା ଦଉଛି । ଉଡୁଉଦିଆ ଖରା, ଚୋରିହାରି ହେବ ନାହିଁ ତ ?” ଗୋଟାଏ କରକୁ ଝୋଲା କୁଳରେ ନଇଁପଡ଼ି ବାଳମୁଣ୍ଡା ଫେର ସ୍ତ୍ରୀ ସୋନାଦେଇ ପାଣିମାଠିଆ ବୁଡ଼ୋଉଛି । ଦଳଭିତରୁ ବୁଡ଼ା ବାରିକ ପାଟିକଲା, “ହେ ସୋନାଦେଇ, ସବୁ ଭଲ ତ ?” “ତୁ ଏଇଦିନେ ଘରୁ ଚାଲି ଆସିଥିଲୁ କ’ଣ ଅସାର ହୋଇଯାଇଥାନ୍ତା ବାରିକ୍” । “ବୋହୂ ଅଛି ବାରିକ, ପଲେଇ ନାହିଁ, ଦେଖୁନୁ କିଏ ଜଗିଛି ।” ଦିଉଡୁ ଆହୁରି ରାଗିଲାଣି । ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧର ହୋସ୍ ହେଲା, ଅନର୍ଥକ ଏମାନଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ଠିଆ ହେଇଥିଲେ ତା’ର ଆପଣା ଗୌରବରୁ ହାନି ହେବ । ପିଠି ବୁଲେଇଦେଇ ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧ ଚାଲି ଯାଉଥିଲା । ଦିଉଡୁ ଚିତ୍କାରକରି ଡାକିଲା, “ଲେଞ୍ଜୁକକା ?”

“ହୋ -”

“ମୋର ପୁରୁଲିକୁ କ’ଣ କଲୁ ଲେଞ୍ଜୁକକା, ପଚାର ନିଷ୍ଠା ପିଣ୍ଡା ବୁଡ଼ା କାହିଁକା-”

“କ’ଣ କହିଲୁ -” । ଆଖି ତରାଟି ଟାଙ୍ଗିଆ ମୁଠେଇ ଧରି ଲେଞ୍ଜୁକକା ଦି’ ପାହୁଣ୍ଡ ଆଗେଇ ଆସିଲା । “କ’ଣ କହିଲୁ ଫେର ଆଉଥରେ କହ ଆଉ ଥରେ କହ, କଣ କହିଲୁ ! କଣ କହିଲୁ ! ଦିଉଡୁ ଖତେଇ ଚିଗୁଲେଇ ହେଲା । “କହିବେ ନାହିଁ ଯାକୁ ଡରିବେ । ନିଷ୍ଠାପିଣ୍ଡା ବାନ୍ଧାବୁଡ଼ା କାହିଁକା, ତୋର ମଣିଷପଣିଆ ଥିଲେ ଗାଁ ମୁହଁରେ ଜୋତାମାରି ଝିଅକୁ ଝିକିନେଇ ଯାଇଥାନ୍ତେ ପର ଗାଁର ଲୋକ ? କହିବି ନାହିଁ ଛାଡ଼ିଦେବି ? ତୁ ମୋର କରିବୁ କ’ଣ ?”

ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ ରାଗରେ ପାଗଳପରି ହୋଇ ଟାଙ୍ଗିଆ ଉଠେଇ ଝୋଲାଆଡ଼କୁ ଧାଇଁ ଆସିଲା, ସେପଟୁ ଦିଉଡୁ ବି ମାଡ଼ି ଆସୁଥାଏ, ଝୋଲାଖଣ୍ଡକ ପାରିହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଲାଗିଯିବ ଲୁହା ସାଙ୍ଗକୁ ଝଙ୍କମକି । ଦିଉଡୁର ସାଙ୍ଗାଲୋକ ଦିଉଡୁର ଲେଞ୍ଜୁର ମୁହଁର ଭଙ୍ଗା ନିଘା କରିପାରି ନ ଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଧାରଣାରେ ମନ ଦୁଃଖ ହେଲେ ଏପରି କଳିଆ ବହୁତ ହୁଏ, ପୁଣି ବୋଧଶୋଧ ହୋଇଯାଆନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ନିଘା କରୁଥାଏ ଆଉଜଣେ,

ସେ ଝୋଲା ସେପାଖର ସୋନାଦେଇ । ମଣିଷର ଆଖିରେ ବାଘର ଚାହାଣି, ତା'ର ସଙ୍କେତ କେବଳ ଗୋଟିଏ । ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ କେବେ ଏପରି ରାଗେ ନାହିଁ, ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁତାର ଖୁସିବାସିଆ କାଉଁରୀ ମୁହଁରେ ଖେଳିଯାଏ ନାହିଁ ସହିବା ଶେଷରେ ଏପରି ବିକଟ ଭଙ୍ଗ । ଦୁହେଁ ଦୁଇଆଡ଼ୁ ଆଗେଇ ଆସିଲେ ଦୁଇ ରାଗୀ ମଣିଷ ପଶୁର ଆଖିର ବିଛୁଳି କଟାକଟି ଦେଖୁ ଦେଖୁ । ସୋନାଦେଇ ତାଟକା ହୋଇଗଲା, କ'ଣ ତା'ର ଘୋଟିଗଲା, ଚିତ୍କାର ଛାଡ଼ି ମାଠିଆ ସମେତ ଝୋଲା ଭିତରକୁ ହାମୁଡ଼େଇ ହୋଇ ସେ ପଡ଼ିଲା । ମୁହଁ ବୁଲେଇ ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧ ଦେଖିନେଲା ଆଉ ଧାଇଁଗଲା, ମୁହଁପାଖେ ହେଇ ସେଠି ସୋନାଦେଇ ମରୁଛି, ମରୁଛି ନିଶ୍ଚୟ, ନୋହିଲେ ଏପରି ଆକସ୍ମିକ ଭାବେ ଆଉ କିଛି ଆସେ ନାହିଁ । କନ୍ଧର ଟାଙ୍ଗିଆ କାନ୍ଧକୁ ଫେରାଇଆଣି ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧ ଦଉଡ଼ିଯାଇ ତାକୁ ଧରି ଉଠାଇଲା, ସୋନାଦେଇ ବଳବଳ ହୋଇ ଅନାଇ ରହିଥାଏ । 'କ'ଣ ହେଲା, କ'ଣ ହେଲା,' କହି ଝୋଲା ସେପାଖରୁ ସମସ୍ତେ ଧାଇଁ ଆସୁଥାନ୍ତି । ବୁଢ଼ା ବାରିକ୍ ପାଗଳପରି ପାଟି କରୁଥାଏ । ସେହିଆକୁ ମଝିରେ ରଖି ଚାରିପାଖେ ଘେରି ସମସ୍ତେ କୋଳାହଳ କରୁଥାନ୍ତି । ହାତଗୋଡ଼ ଛାଟୁଥାନ୍ତି, ବିଞ୍ଚୁଥାନ୍ତି, କିଏ କହୁଥାଏ ବଣ ଭିତରୁ ଚେରମୂଳର ଔଷଧ ଆଣିବାକୁ । ସୋନାଦେଇ ଆଶ୍ଚସ୍ତ ହେଲା । ତରତର ହୋଇ ଉଠିପଡ଼ି ଆପଣାକୁ ସଜାଡ଼ି ନେଲା, ଆଖିରେ ସେହି ଅଜଣା ଭୟ, କିନ୍ତୁ ଭୟର କାରଣ ଏଠି କିଛି ନାହିଁ । ଅତି କଅଁଳ ହୋଇ ଅତି ଯତ୍ନରେ ତାହାରି ସୁବିଧା ପାଇଁ ସମସ୍ତେ ଲାଗିପଡ଼ିଛନ୍ତି । ତୁନିହୋଇ ସେ ଘରକୁ ଚାଲିଗଲା । ଗଡ଼ର ଗଡ଼ର ହୋଇ ହୋଇ ପଛେ ପଛେ ପାଛୋଟି ଗଲାପରି ସମସ୍ତେ ଚାଲିଗଲେ, ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧ ଥାଏ ଆଗେ ଆଗେ, ତାହା ପଛକୁ ବୁଢ଼ା ବାରିକ୍, ତା'ର ମୁଣ୍ଡରେ ଅଜସ୍ର ପୁଣ୍ଡ, ଜବାବ୍ ଦେବାକୁ ସୋନାଦେଇର ପ୍ରବୃତ୍ତି ନାହିଁ ।

ଘୋ'ଘା' ସାରି ଘରକୁ ଗଲାବେଳକୁ ଦିଉଡ଼ୁ ଦେଖିଲା ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧା ନାହିଁ । ଭାବିଲା ଏହିପରି ନିର୍ଲିପ୍ତ ଏ ଲୋକଟା, ପୁରୁଲି ଯାଇଛି, କ'ଣ ହେଲା ସେ ବିଷୟରେ ନିଜ ମୁହଁରେ ଦି'ପଦ କଥା କହିବାକୁ ବି ସେ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ଭାବିଲା ଏ ଦାୟିତ୍ୱ ନେବ ନାହିଁ ଭାଗ ନେବ, କଷ୍ଟ କରିବ ନାହିଁ, ସମାଲୋଚନା କରିବ, ଦସ୍ତ କୁକୁର ସୁଧା ଯା'ଠାରୁ ଡେର ଭଲ । ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଦସ୍ତ କୁକୁର ସାଙ୍ଗେ ଭେଟ ସତକୁ ସତ । ଏତେଦିନ ଅଦର୍ଶନ ପରେ ତା'ର ସାହୁକାର ଫେରିଛି, ଗୋଡ଼ଯୋଡ଼ିକ ଟେକି ଲାଞ୍ଜି ହଲେଇ ହଲେଇ ମୁହଁ ଚାଟିଚାଟି ହସିହସି ଦସ୍ତ ମାଡ଼ିଆସିଲା, ତା'ର ପୁରସ୍କାର କାନମୋଡ଼ି ଗାଲରେ ଏକ ବ୍ରହ୍ମଚାପଡ଼ । ଦିଉଡ଼ୁର ମନ ବିଗିଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ସମସ୍ତିକ ଘର ଆଗରେ ପାଛୋଟିବା ପାଇଁ ବାୟାଣୀପରି ଆସୁଛନ୍ତି କାହାର ଭଉଣୀ - କାହାର ସ୍ତ୍ରୀ, ତା' ନିଜ ବେଳକୁ ଖାଲି ବୁଢ଼ା କୁକୁର । ଏତେ ଆସନ୍ତା ବଢ଼ିଯାଉଛି କୁକୁରଠୁ ମଣିଷଯାକେ ସମସ୍ତିକର ।

ହେଇ ତା'ର ଘର । ପୁଣି ଦୁଇଜଣ ପୁଲସର ମାରି ମନର ରାଗ । ଆଜି ପୁଣ୍ୟକୁ ସେ ପିଟିବ, ଲଘା କରି ପିଟିବ, ସବୁ ଗୋଳମାଳ ପାଇଁ ଦାୟୀ ସେ ପୁଣ୍ୟ, ନ ହେଲେ ତା'

ବାପଘର ଗାଁର ଲୋକ ସୁତୁରେଇ କବଳେଇ କେମିତି ଅଚିହ୍ନା ଧାଂଡ଼ୀକୁ ଉଠେଇ ନେଇ ଚାଲିଯାଆନ୍ତେ, ଆସିଆନ୍ତେ ପୁଣି ଓର ଉଣି, ଯେତେବେଳେ ଗାଁର ଭେଣ୍ଟିଆମାନେ ନ ଥିବେ ସେତେବେଳେ ?

ଦୁଆର ମୁହଁରେ ପୁଣି ଠିଆହୋଇ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛି । କେଡ଼େ ଦୁର୍ବଳ ଦିଶୁଛି ସେ । ଦିଉଡ଼ୁର ନିଘା ତା'ର ସରୁସରୁ ହାତଗୋଡ଼ ଉପରେ ଥରେ ବୁଲିଆସି ବେକତଳେ ଅଟକିରହିଲା, କେବଳ ହାଡ଼ କେତେଖଣ୍ଡ, କେଡ଼େ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯାଇଛି ସତେ ପୁଣି ! ଦିଉଡ଼ୁର ରାଗ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ବିବେଚନାକୁ ଫେରିଆସିଲା, ଭାବିଲା ଆଜିପରା ଦିନରେ ସେ ପୁଣିକୁ ହାତ ଉଠେଇବ ନାହିଁ, ପୁଣି ତା'ର ମାଡ଼ ସହିପାରିବ ନାହିଁ । ଭିତରକୁ ଯାଇ ହାକିନାକୁ ଧରି ପୁଣି ପୁଣି ପଦାକୁ ଆସିଲା, ଝୁଲେଇ ଝୁଲେଇ ପୁଅକୁ ଗେଲ କରୁଥାଏ, ପୁଅର ବାପକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଦେଖୁଥାଏ । ହାକିନାକୁ ଧରି ଠିଆ ହେବା ତା'ର ମୁହଁର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ କେତେ ଅଂଶରେ କମ୍ ଦିଶେ ଦିଉଡ଼ୁ ଭାବିଲା । ପୁରୁଲି ଯାଇଛି, ପୁଣି ଅଛି । ପୁରୁଲି ପରଗୋତ୍ରୀ, ପୁଣି ତା'ର ନିଜର, ଆପଣାର । କ'ଣ ଭାବୁଭାବୁ କେଉଁ ଆଡ଼କୁ ମନ ଗଲା । ଦିଉଡ଼ୁ ରାଗିପାରିଲା ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ଦୟା ହେଲା । ଯେ ଯୁଆଡ଼େ ଯାଉ ପଛେ ଗାଲି ଅବହେଳା ସହି ସେହିପରି ପୁଣି ଲାଖି ପଡ଼ିରହିଛି । ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକେଇ ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳିନେଇ ଦିଉଡ଼ୁ ପୁଣି ପାଖକୁ ଗଲା । କହିଲା, “ଧୂଆଁପତ୍ର ଥିଲେ ଟିକିଏ ଦେ -”, ଅଚିହ୍ନା କନ୍ଧ-କନ୍ଧୁଣୀକର ସାଧାରଣ ପରିଚୟର ଭାଷା । ତା'ର କଥା ଶୁଣି ପୁଣି ଚମକି ପଡ଼ି ଅନେଇଲା । ଭାବିଲା କାମର ପଘାରୁ ଦିନାକେତେ ଫିଟିରହି ଦିଉଡ଼ୁ ମଝିର ଗୋଳମାଳିଆ କଥା ମନରୁ ପୋଛି ପକେଇଲା ବୋଧହୁଏ । ଦିଉଡ଼ୁ ପୁଣି ପଞ୍ଚାରିଲା, “ଧୂଞ୍ଜିଆ ଅଛି ଦେବ ନା ମୁଁ ଦେବି ?” ପୁଣି ହସି ପକେଇଲା ।

॥ ଅଶଷ୍ଠି ॥

ନିଶ୍ଚଳ ରାତି । ଆପଣା ଘରର ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ପିକା ଜୁକୁଜୁକୁ ଲଗେଇ ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁତା ବସି ରହିଥାଏ । ପୁଣି ରନ୍ଧାବଡ଼ା କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଯାଉଛି ଆସୁଛି, ପାଦର ଦୁମଦୁମ, ହାତର ବଳାର ଝୁଣଝୁଣା ଭିତରୁ ରୋଷଜର ଶବ୍ଦ, ଧୂଆଁ । ମୁହଁପଟେ ଏକା ସେଣିକିଆ ପିଣ୍ଡାରେ ଖୋପ ଖୋପ ହୋଇ ନିଆଁ ଧାସ, ମଝିରେ ମଝିରେ କେଉଁ ପଡ଼ୋଶୀଘରୁ କଥାଭାଷାର ଶବ୍ଦ । ପିଣ୍ଡା ତଳେ ଦୁଆରମୁହଁ ଆବୋରି ବସିରହି ଦସ୍ତ ଜୁକୁର ପହରା ଆରମ୍ଭ କଲାଣି, ରହିରହିବା ଧୀରେ ଧୀରେ ଭୁବେ, ଘଡ଼ିକେ ପହରକେ ଖୁଦିଖାଦିଆ ହୋଇ କାହାକୁ ଗୋଡ଼େଇଯାଏ, ଫେରିଆସି ଲାଞ୍ଜ ବାଡ଼ାଏ । ସେହିପରି ଅନ୍ଧାରର ଶାନ୍ତି, ଘରର ଆରାମ ।

ଏହି ପୁରୁଣା ଛବି । ନୁଆଁଣିଆ ଚାଳତଳେ, ଅନ୍ଧାରୁଆ ଅଣଓସାର ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ପରିଚିତ ଏହି ଅନୁଭୂତି, - ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କ ଦିନରୁ ମଣିଷର ଚିହ୍ନା ଖୋଳପା ପରି, ବୁଲି ବୁଲି ହାଲିଆ ଘାଲିଆ ହୋଇ ଫେରିଆସି ଏଇଆ ଘୋଡ଼େଇ ହୋଇ ବସିବାକୁ ଭଲ ଲାଗେ ।

ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁଟା ଥିରିହୋଇ ବସିଥିଲା । ମନ କେଉଁଠି ଅଛି ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ । ସେଠି ରାଗରୋଷ ନାହିଁ, ଅବସୋସ ନାହିଁ କି ଉଲ୍ଲାସ ନାହିଁ । ଖାଲି କ୍ଲାନ୍ତି, ମଠେଇ ମଠେଇ ଧୂଆଁପତ୍ର ପିଉପିଉ ଆଖିପତା ଉପରେ ବୋଝ ବୋଝ କାକର ନିଦ । କେଡ଼େ ନିଶ୍ଚଳ ଏ ଅନ୍ଧାର, ଗଛପତ୍ର ସେହିପରି ଠିଆଠିଆ, ହଲ୍ ନାହିଁ ଚଲ୍ ନାହିଁ । ଆକାଶରେ ତରା ବେଶି, କାଲି ଖୁବ୍ ଖରା ହେବ ପରା ।

ପୁରୁଲି ଚାଲିଯାଇଛି । ଲେଞ୍ଜୁକକାର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖା ନାହିଁ । ଲେଞ୍ଜୁକକା - କେଉଁଠୁ କେଉଁଠିକି ରାଗ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଥିଲା, ନାଲିଆ ରାଗ । କେବେ ଏତେଦୂର ହୁଏ ନାହିଁ, ଯାହା ଯାହା ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ବି ଦିଉଡ଼ୁର ମନ ଘାରି ହେଉ ନ ଥିଲା । ସବୁ ସହଜ, ମନେ ମନେ ଥାଇଥାଇ ସବୁ ପୁରୁଣା । ତା'ର ଲେଞ୍ଜୁକକାର ପଟିବ ନାହିଁ । କୁତାଚୋରାରେ କେଉଁ ଦିନୁ ସମ୍ଭବତଃ ଘୁଣ ଖାଇଖାଇ ପୋଲା ହୋଇଯାଇଥିଲା ଆଜି ଦେଖାଦେଖିରେ ମର... ଯାଉ ।

ମନ ଭିତରୁ ବାହାରିଆ ଜିନିଷ ଗୋଟିଗୋଟି କରି ଅନ୍ଧାରକୁ ଚାଲି ଯାଉଥିଲାବେଳେ ପିଓଟି ମନେ ପଡୁ ନ ଥିଲା । କେତେ ତଳେ ସେ । କରୁଣ ଆଉ ଅବସାଦ ଏକାଠି ମିଶିମାଣି ଯାଇଛି । ଚେତନାରୁ ଅନୁଭୂତି ହଜିଛି, କେବେ ଶିକାରକରି ସେ ଯାଇଥିଲା । କାହିଁକି ଏତେ ବଣବୁଲା ଏତେ ଘୋଳାବିଷା ? ଦିଉଡ଼ୁ ଭାବୁଥିଲା ସବୁ ନିଷ୍ଠଳ । କିଛି ଦରକାର ନାହିଁ ।

ମାଲ ଉପରେ ହାଇ ଖୁନ୍ଦିହୋଇ ଆସିଲା । ମନେହେଲା ପୁରୁଲିକୁ ସେ ଡାକିବ । ଖୁବ୍ ଦୁର୍ବଳଭାବେ ସ୍ମରଣ ହେଲା ଯେପରି, ପୁରୁଲି ନାହିଁ । ପୁରୁଲିକୁ ସେ ଡାକିବ ନାହିଁ, ନାହିଁ ଆଉ ।

କେତେବେଳେ ଦିଉଡ଼ୁ ଅନୁଭବ କଲା ମୁହଁପାଖେ ଆଲୁଅର ଡେଜ, କିଏ ତାକୁ ଠେଲିଠେଲିକା ଉଠୋଉଛି, ଯେପରିକି ସକାଳ ହେଲାଣି, ନିଦଟା ବି ନିଷ୍ଠଳ, ନିଦଟା ବି ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ । ସେହିପରି ନିଦୁଆ ମନ ପଛକୁ ଝୁଙ୍କିଯାଇ ଭାବିହେଲା - କିଏ ଯାଏ, କିଏ ପାରେ - ନିଦର ଆରାମ୍ଭ ।

ଆଲୁଅ ଧରି ମୁହଁପାଖେ ଝୁଙ୍କିପଡ଼ି ପୁରୁଲି ଉଠୋଉଛି - ନା ନା - ପୁଣି ଉଠୋଉଛି “କଣ - ଖାଇବା ନାହିଁକି ? ମା’ ଲୋ କି ନିଦ -”

“ଏଁ ଏଁ ଲେଞ୍ଜୁକକା ? -” ପିଣ୍ଡାତଳେ ପଥର ଉପରେ ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ଅନ୍ଧାର ମେଞ୍ଚାଏ ବସିଛି - ଦିଉଡ଼ୁ ପାଟିକରି ପଚାରିଲା, “ଲେଞ୍ଜୁକକା ଖାଇଲାଣି ?”

ପଥର ଉପରୁ ଦସ୍ତ କୁକୁର ପୁଣି କାହାକୁ ଗୋଡ଼େଇଲା, ଦିଉଡ଼ୁ ହତାଶ ହେଲା, ପୁଣି କହିଲା, “ଉଠ ତୁମେ ଖାଇନିଅ ତ, ଲେଖୁକକା କାହିଁ ଆସି ନାହିଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ - ପୁଣି କ୍ଲାନ୍ତି । ଦିଉଡ଼ୁ ଆଖି ବୁଜିଦେଲା, କାନ୍ଧ ଆଡ଼କୁ ଢଳେଇ ପଡ଼ିଲା । ହଲେଇ ହଲେଇ ପୁଣି ଉଠେଇ ଲାଗିଲା, “ପୁଣି ଶୋଇଲା ଯେ, ଉଠ ଉଠ, ପୁଅ ଏକୁଟିଆ ଶୋଇଛି ପରା, ଉଠୁନ ।” ସେପାଖୁ ଜାମିରି କଷ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ହାକୁଟି ମାରିଲା, କହିଲା, “କିରେ ଦିଉଡ଼ୁ ଖାଇଲୁଣି ?” ଦିଉଡ଼ୁ ଚମକିପଡ଼ି ଉଠି ଠିଆହେଲା । ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ ତଥାପି ଖାଇବାକୁ ହେବ । ପୁଣି ଅତି ଖୁସିହୋଇ ବାଡ଼ିବାକୁ ଚାଲିଗଲା । ଦିଉଡ଼ୁ ଗନ୍ଧାର ହୋଇ ପଛେ ପଛେ ଗଲା । ମନେପଡୁଛି, ଅନେକ କଥା ମନେପଡୁଛି, କଥା ଥିଲା ପୁଣି ଉପରେ ସେ ରାଗିବ । କିନ୍ତୁ ରାଗର ପୁଞ୍ଜି ସବୁ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ନେଇ ଲେଖୁକକା ଅନ୍ଧାରରେ କୁଆଡ଼େ ଛପିଛି, ବେଶୁକକ୍ଷ ସୁଖରେ ଘର କରୁଛି, କୌଣସି କାମ କରିବାକୁ କି ରାଗିବାକୁ ଦିଉଡ଼ୁର ମନର ପ୍ରବୃତ୍ତି ନ ଥିଲା ।

ସନ୍ଦେହରେ ସନ୍ଦେହରେ ପଚାରି ବସିଲା, “ମିଟିଂଗାର ଲୋକ କେତେବେଳେ ଆସିଥିଲେ ? ଆସିବେ ବୋଲି ଆଗରୁ କିଛି କହିଥିଲେ ? ପୁରୁଲି କିଛି କହିଥିଲା ? ଏପରି ହଠାତ୍ ପୁରୁଲି ଚାଲିଗଲା ଯେ - ଆଗରୁ କିଛି କହିଥିଲା କି ?” ଯହଁ ଯହଁ ଦିଉଡ଼ୁ ଚେଇଁ ଉଠୁଥାଏ ତହଁ ତହଁ ତା’ର ମନର ପୁରୁଣା ଅବସ୍ଥା ଫେରିଆସୁଥାଏ, ସେହି ରାଗ, ସେହି ଅଭିମାନ, ସେହିପରି କଷା ପିତା ଚିତ୍ତା । କିନ୍ତୁ ସାମ୍ରାରେ ହେଇ ହାକିମା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ନିଘୋଡ଼ ନିଦରେ ଶୋଇରହିଛି, ଭାତ ଖୋଇବାକୁ ସେବାୟତ୍ କରିବାକୁ ପୁଣିର ଏତେ ଆଦର ଆଗ୍ରହ, ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼ୁ ନାହିଁ, ମୁହଁରେ କିଲିବିଲେଇ ଉଠୁଚି ନାନା ପ୍ରକାର ଶୁଭ ଇଚ୍ଛା, କୁଶଳ ପ୍ରଶ୍ନ । ଦିଉଡ଼ୁ ତାହା ଉପରେ ରାଗିପାରିଲା ନାହିଁ, ଭଉଣୀକୁ କାହିଁକି ଉଡ଼େଇଦେଲୁ ବୋଲି କାଠଫାଳିଆରେ ସେହି ପାତଳ ଦୁର୍ବଳମୁହଁକୁ ଛେଚି ପକେଇବାକୁ ହାତ ଗଲା ନାହିଁ । ଶାନ୍ତି ଅଶାନ୍ତିରେ ଦୋହଲି ଦୋହଲି ମୁହଁ ବିକୃତ କରିକରି ଦିଉଡ଼ୁ ତା’ର ସେବାୟତ୍ ସହିଗଲା । ବାହାରକୁ କାଠ ପରି ।

“ହେଇଚି, - ଆଉ ଦି’ଟା ମାଣ୍ଡିଆ ଭାତ ଦିଏଁ, ଏଁ ? ଆଉ ଖାଇବ ନାହିଁ ? ଏତିକିରେ ଯେତ ପୁରିଗଲା ! ଆଉ ଖଣ୍ଡେ କନ୍ଦା - ଆଉ ଦି’ଟା ପୋଡ଼ା ଶିଆଳି ମଞ୍ଜି - ଏତିକିରେ ଉଠିଯିବ ?”

ଆଜି ପୁଣି ଉପରେ ପଡ଼ି ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଉଛି । ଯେତିକି ସେ ଛଟପଟ ହେଉଛି, ସେତିକି କେମିତି କେମିତି ଲାଗୁଛି ଦିଉଡ଼ୁକୁ । ପୁଣିର ପାଟିରେ ବାଟୁଳି ବାଜୁ ନାହିଁ ଆଜି, ପାଦରେ ପଶୁ ଲାଗିଛି । କ’ଣ ହେଇଚି କ’ଣ ?

“ଗୋଡ଼ ଲୁଣପାଣିରେ ବୁଡ଼େଇଲ ନାହିଁ ଯେ - ଘୋଳି ହେଉ ନ ଥିବ ? ପାଣି ବସିଛି ଦେବି ? ଖରାପ ଲାଗୁଛି ? ଗୋଡ଼ ଘଷିଦିଏ ? ନା, ମୁଁ ପରେ ଖାଇବି, ଘଷିଦିଏ ତୁମେ ଶୁଅ ।”

ନିଶ୍ଚଳ ରାତି, ବିକୃତ ରାତି । ଦିଉଡ଼ୁ ପଦାକୁ ଆସିଲା । ଖାଇପିଇ ପେଟ ଶାନ୍ତି । ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଯାଇଛି । ମୁହଁରେ ଥଣ୍ଡାପବନ ବାଜୁଛି । ଦେହର ଦୁର୍ବଳତାର ମୋହ ମନରେ ନାହିଁ । ଦେହର ବଳ ବହୁବଳ ମନ ଭିତରେ ପୁରୁଷପଣ ବଢ଼ିଯାଇଛି, ମନର ରୁକ୍ଷତାରେ ପୁଣି ମୂଳ ନାହିଁ । ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନେଇଦେଲା । ଗାଁ ଶୂନ୍ୟଶାନ୍ତ । ସମସ୍ତେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେଣି । କେଉଁଠି ହେଲେ ଆଳୁଅର ଧାସ ଧାପେ ନାହିଁ । କ'ଣ ହେଉଛି ଆଜି ? କୁଆଡ଼େ ଗଲା ତା'ର ପ୍ରତିଜ୍ଞା । ପୁଣି ସେ ପୁଣି ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଛି ଆଗଦିନ ପରି ।

ସବୁ ମନେପଡ଼ିଲା । ପୁଣି - ଶୁଣିଲା ସେମେଟା ହାତୁଆ ରୋଗିଣୀ ମଣିଷ । ଆଖିରେ ଆଳୁଆ ନାହିଁ, ମୁହଁରେ ନାହିଁ ମହଲର ପାଣି । ପୁଣିର ଏହି ମୂର୍ଚ୍ଛି ଯେପରିକି ତା'ର ଆଖି ଆଗରେ ସବୁଦିନ ଅଙ୍କାହୋଇ ରହିଛି, ଆଖିରେ ଖେଆ ମାରିବା ପାଇଁ । ସେହି ପୁଣି ସହିତ ପୁଣି ମିଳାମିଶା ପୁଣି ସହି ! ଅତି ଦେଖେଇ ହେଉ ହେଉ କେମିତି ତା'ର ମୁହଁଟା କେମେଇ ହୋଇଯାଏ, ବୀଭତ୍ସ ଦିଶେ । ଦେହରେ ହାଡ଼ ବାଜେ, ଥଣ୍ଡା ହାଡ଼, ନିଜର ପତି ନିଜକୁ ସିଝାଏ । ଏତେଦିନ ଯେ ପୁଣି ଆଉ ପ୍ରକାରେ ଥିଲା, ଆଜି ଏପରି ଉପରେ ପଡ଼ି ଭୁଲେଇବାକୁ ଆସୁଛି । ଦିଉଡ଼ୁ ଭାବିଲା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ସ୍ବଭାବ ଏପରି, ହାରିଗଲେ ଏହିପରି ସେ ଛଳନା ଦେଖାଏ, ପେଖନା କରେ । ସବୁ ବିରୋଧୀ ଚିନ୍ତା ମନ ଭିତରେ ଗୋଳେଇ ପୋକେଇ ଦିଉଡ଼ୁ ଏକାଠି ବଳୁଆ କଳି ପୁଣି ବିରୋଧରେ ଠିଆ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା, ଯେତିକି ସେ ଭାବିଲା ଯେତିକି ସେ ନିଛାଟିଆରେ ଆପଣାକୁ କଳିବସିଲା ସେତିକି ଯେପରିକି ତା'ର ବିଶ୍ବାସ ଆସିଲା । ଏ ସାଲିସ ତା'ର ସେ ତା'ର ହୋଇ ନାହିଁ, ପୋଡ଼ା ଦୁଶ ପୋଡ଼ି ଅଙ୍ଗାର ହୋଇଯାଇଛି, ଆଉ ତାକୁ ସୁଧୁରେଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରି କି ଲାଭ ?

ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା, ଅପ୍ରାକୃତ ଅନୁକୃତି କଟି କଟିଗଲା । ଖାଇପିଇ ଧୂଳିଆ ପିଇ ନିଶ୍ଚିତରେ ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ବସି ଯହୁଁ ଯହୁଁ ଦେହ ଗୋଟାକରେ ଉଷ୍ମ ଉଷ୍ମ ଆସୁଟି ଲାଗୁଥାଏ ତାହୁଁ ତା'ର ଚିନ୍ତା ପୁଣି ଛାଡ଼ି ପଦାକୁ ମୋହୁଁଥାଏ । ଏଇ ନିଛାଟିଆ ରାତି । ସୋନାଦେଇ ଶୋଇଥିବ । ହଠାତ୍ ତା'ର କ'ଣ ଏପରି ହୋଇଗଲା, ଠିକଣା ମୁହଁରେ ଏଡ଼େବଡ଼ କିଲିକିଲା ଛାଡ଼ି ସେ ପାଣିଭିତରେ ପଡ଼ିଗଲା । ସୋନାଦେଇ ତା'ର ରଜତ । କେବଳ ରଜତ ନୁହେଁ । ତା'ର ସେବାଏଡ଼ ଆପଣାର ଲୋକ ବୁଢ଼ା ବାରିକର ବୋହୂ । ଦିଉଡ଼ୁ ଆପଣାକୁ ନିନ୍ଦିବସିଲା ଯେ କାହିଁକି ସୋନାଦେଇର ଭଲମନ୍ଦ ବୁଝିବା ସକାଶେ ସେ ଗଲା ନାହିଁ । ଆଜି ବେଶି ରାତି । ପୁଣି ଜଗୁଆଳି ପରି । କାଳେ ଗାଁରେ କିଏ କ'ଣ କରୁଛି ? ସେ ନିଶ୍ଚୟ କଲା କାଲି ସେ ଅବଶ୍ୟ ଯିବ । ତା'ପରେ ପିଓଟି-ପିଓଟି ଭାବିଲେ କେବଳ ଖୁସି ଲାଗେ ନାହିଁ, ଛାତି ଭିତରେ କେଉଁଠି କ'ଣ ଫାଙ୍କା ଫାଙ୍କା ଲାଗେ, ମନ ଦବିଯାଏ । ପିଓଟି ପଛେ ପଛେ କ୍ରୋଧ ବଢ଼େ, ପୁରୁଲି, ଦାୟିତ୍ବ ସୂତ୍ରରେ ଲେଖିକକା । ଲେଖିକକା ଯେଉଁଆଡ଼େ ଯାଉ ନ ଆସୁ ସେଥିରେ କାହାର କହିବାକୁ କିଛି ନାହିଁ । ଦିଉଡ଼ୁ ଭାବିଲା, ଲେଖିକକା ଏପରି ନିକମା ହୋଇଯାଇଛି । ସେ ବୁଢ଼ାଲୋକ ହେଲେ ବି ତାକୁ

ଶାସନ କରିବା - ଆକଟ କରିବା ଦରକାର । ଆପଣାର ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ତିଳେ ତା'ର ଦୁଃଖ ହେଲା ନାହିଁ । ପିଓଟିର ସ୍ମୃତି ହେତୁ ତା'ର ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ତାକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେବାର କାରଣ ହେଉଛି ପୁରୁଲିର ଉଦୁନିଆ ବିଭା, ତେଣୁ ଦାୟିତ୍ୱ ପରର - ଦୋଷ ପରର । ଭାବୁ ଭାବୁ ବୈରାଗ୍ୟ ଆସିଲା । ସଂସାରରେ ସେ ଜନ୍ମ ହୋଇଛି ଯେ କେହି ତା'ର ନିଜର ନୁହେଁ, କେହି ତାହାର ସାହାଉରସା ନାହିଁ, ସମସ୍ତେ ବିରୋଧୀ, ସମସ୍ତେ ଅକଲେରବାକୁ ଜୀବନଟା ଦୁର୍ବଳ କରିଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ, ଶାନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହି ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ, ତା'ର ମା' ମନେପଡ଼ିଲା, ବାପ ମନେପଡ଼ିଲା । ଆଆନ୍ତେ ଭଲ ସେମାନେ ! ଲେଖୁକକା ଉପରେ ପୁଣି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ପଡ଼ନ୍ତା ନାହିଁ । ସେମାନେ ଥିଲେ ହୁଏତ ସବୁ ଭଲ ହେଇଥାନ୍ତା ।

ଖାଲି ତରା ମେଞ୍ଚମାଞ୍ଚ । ଖାଲି ଜାଲଜାଲୁଆ ଅନ୍ଧାର । ବିଭିନ୍ନ ଜାତିର, ପରପର ମେଘପରି, ଧୂଆଁପରି । ସମସ୍ତେ ଶୋଇଥିବେ । କେବଳ ଭୂତ, ପ୍ରେତ ଜନ୍ମ ନ ହୋଇଥିବା ତୁମା, ଆଉ ଅନ୍ଧାର, ଭିତରେ ବାହାରେ । ଦିଉଡୁ ସାଓଁତାର ଅଶାନ୍ତମନ କୁହୁଳି ଉଠୁଥିଲା, ରଙ୍ଗ ନେଉଟିଲା ।

କାମସାରି ପୁଣି ତାକିଲା, “ବସିଛ ଯେ, ନିଦ ମାତୁ ନାହିଁ ? -” ଟାପରା କଜାପରି ହାଲୁକା ଅନ୍ଧାରରେ ଫାଇଁକରି ତା'ର ଦାନ୍ତ ଦି'ପାଟି ଦବିଗଲା ପରି ଲାଗିଲା । ପୁଣି କହିଲା, “ଦେହକୁ ବାଧାହେବ, ଶୁଅ -” ।

“ହୁଁ -” ଦିଉଡୁ କହିଲା । କଲ ଚାଲିଲା ପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ଅନ୍ୟମନସ୍ତ ଭାବେ ଘର ଭିତରେ ଶୋଇବାକୁ ଗଲା ।

ସେତେବେଳକୁ ପୃଥ୍ବୀ ଶୋଇପଡ଼ିଥାଏ । କେବଳ ସ୍ୱପ୍ନ ଅନୁଭୂତିର ଜୀବନ, ସଂକେତରେ ସଂକେତରେ ।

॥ ସାଠିଏ ॥

ସକାଳୁ ପିଲାଟାର ଅପ୍ରିୟ କାନ୍ଦଣାରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା । କେବଳ କାନ୍ଦଣା ନୁହେଁ, ଗୁଡ଼ କଥାରେ କାନପାଖେ କିଏ ଯେପରି କ'ଣ କହୁଛି । ନିଦ ଭାଙ୍ଗୁ ଭାଙ୍ଗୁ ଲାଗୁଥିଲା ଯେପରିକି କିଏ ସମ୍ଭାଦ ଆଣିଦେଇଛି ରାତିରେ ସୋନାଦେଇ ମରିଗଲା - ମରିଗଲା - ଚମକିପଡ଼ି ମନେ ମନେ ଆହା ଉହ କରୁ କରୁ ପୁଣି କ'ଣ କହିବ ସେ ଜବାବ୍ ଫାହୁଛି, ଏତିକିବେଳେ ଏ ଅପ୍ରିୟ ବାଧା । ରୁଡ଼ ବଢ଼ିଛି, ଆଖି ନାଲି ନାଲି, ଭୁକୁଟିକରି ଆଖି ଗାରଡ଼େଇ ଦିଉଡୁ କହିଲା, “ଏ - କ'ଣ କହୁଛୁ ?”

“ସାହିଲୋକେ ସମସ୍ତେ କଥାତାଷା ହେଉଛନ୍ତି, ଲେଖୁକକା କୁଆଡ଼େ ଗଛମୂଳେ ବସି କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି, ତୁମେ ତାଙ୍କୁ କ'ଣ ଗାଳି ଦେଇଥିଲ ? ସମସ୍ତେ କହୁଛନ୍ତି ଲେଖୁକକା

କୁଆଡ଼େ ଅଭିଷାପ ଦଉଚିଛି । କହୁଛନ୍ତି ଗାଈ ମରିଗଲାକୁ ତୁମେ ତାକୁ ହତାଦର କଲା-'' ପୁଣି କହିଲାଗିଛି ପୁଣି ଧୀରେ ଧୀରେ ଗୟରେ ଗୟରେ ଫୁସଫୁସ ହୋଇ କହିଲା, ''ଲେଖୁକକା କୁଆଡ଼େ ଗିନେ ହେବେ କହୁଛନ୍ତି, ଛି ଛି କି କଥା ହେଲା - କ'ଣ ତାକୁ କହିଆସିଲା, ଶୋଇଛ କ'ଣ, ଘର ପୋଡ଼ିଜଳି ଛାରଖାର ହେଲାଣି, ଖାଲି ଭଗାରି ହସୁଛନ୍ତି, ଇଠି, ଯାଅ ଟିକିଏ ବୁଝ-''

''ଏ, କ'ଣ କହିଲୁ ?''

''ତୁମେ ଟିକିଏ ଯାଅ, ତାକୁ ବୁଝେଇ ଘରକୁ ଘେନିଆସ, ପଛକଥା ପଛକୁ, ଯେତେହେଲେ ତୁମ ଦାଦି ତ, ରାଗଭୋଜରେ କ'ଣ ବକିଦେଇଥିବ, ରୁଷିଛନ୍ତି, ଯାଅ ବାଟି (କ୍ଷମା) ମାଗି ତାକୁ ନେଇଆସ । ଯାଉଛ-''

ଯେ କ'ଣ କହୁଛି ? ଦିଉଡୁ ଆଖି ଫାଡ଼ିହୋଇ ଆସିଲା, ମୁହଁ କଠିନ ହୋଇଗଲା । ହଜିଲା ଚାତିର ସବୁ କଅଁଳପଣିଆ ମନରୁ ପୋଛି ହୋଇଗଲା । ଦିନ ପିଟିଲାଣି, ସେ କାଲି ସକାଳେ ଯେଉଁ ଦିଉଡୁ ଥିଲା ଆଜି ସକାଳେ ସେହିଆ । ଏ ଯେଉଁ ପୁଣୁ ଥିଲା ସେହି ପୁଣୁ, ପରିବର୍ତ୍ତନ ନାହିଁ । ଯେ କ'ଣ କହୁଛି ? ହତଶ୍ରୀ ଅପ୍ରିୟବାଦିନୀ ନରକକାଳ । ବାଟି ମାଗିବାକୁ ଯିବ ସେ, ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ! ପୁଣି ସବୁକଥା ତା'ର ଆଉଣ୍ଡି ହୋଇ ଲେଉଟି ଆସିଲା, ଯେପରିକି ହେଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଆଉ ଲେଖୁକକା କହିଥା ଲଗେଇଛନ୍ତି, ଲେଖୁ କହ ତାକୁ ଗାଳି ଦେଇଛି, ତା'ର ଉତାର ଶୋଧନ ପାଇଁ ଯେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଛି । ଗର୍ଜିଉଠି ପୁଣୁ ଉପରକୁ ଚମକିଯାଇ ସେ ଉଡ଼ିଛାଡ଼ିଲା - ''କ'ଣ କହିଲୁ ? ମୁଁ ଯିବି ବାଟି ମାଗିବାକୁ ? ଗଣ୍ଡା ପଟ୍ଟକାର ଦୁଷ୍ଟଲୋକମାନେ - ତୁ ଆଉ ତୋର ଲେଖୁକକା ମିଳି ମୁଁ ନ ଥିଲାବେଳେ ମୋର ଭଉଣୀକୁ ଘରୁ ଭଗେଇଦେଲ, ଉଡ଼େଇଦେଲ, ଲାଜ ମାତୁ ନାହିଁ ପୁଣି କଥା କହୁଛୁ ?''

ପୁଣୁ କାଠ ହୋଇଗଲା । ଡରି ଡରି କହିଲା, ''ତା'ହେଲେ ତୁମେ ଯିବ ନାହିଁ ? ତା' ହେଲେ ସତେ ଲେଖୁକକା ଆମଠୁ ଅଇଗା ହୋଇଯିବ ? ତା'ର ନିଃଶ୍ୱାସ ପଡ଼ିବ ମୋର ହାକିନା ଉପରେ ? ମତେ ମାରିବ ପଛେ ମାର, ତୁମେ ଯାଅ, - ଯାଅ-''

''ଫେର୍ - ଫେର୍-'' ହାତ ଉଠେଇ ଦିଉଡୁ ତା' ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ିଗଲା, ''ଆଉ ସେମିତି କହିବୁ କି ତତେ ଠିକଣା କରିଦେଇଛି ଜାଣିଥା-'' ମନକୁ ମନ ବକର ବକର ହୋଇ ଦିଉଡୁ ଗାଁ ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲା ଗାଳି ଦେଇଦେଇକା । ପୁଣୁ ସେହି ଏକା ଜାଗାକେ ଠିଆ ହୋଇ ଅନେଇଁ ଥାଏ, ଆଖିରୁ ଲୁହଧାର । ଦିଉଡୁର ଆଜି ଏ କି ଗାମମୂର୍ତ୍ତି ! ଏକା ଦିନକର ନୁହେଁ, କେତେ ଦିନର ବଡ଼ଜା କ୍ଷାତି-ସାପ ଯେପରିକି ପାଣି ଭିତରୁ ତା'ର ଲାଞ୍ଜ ଦେଖେଇ ଦେଇଛି, ଦାଉରେ ଯାହା ପଡ଼ିବ ପିଟିନେଇ ଆଣି କଣା କରି ଖାଇଦେବ । ସେହିପରି ଘାର ମନର ଚିତ୍ର ।

ପୁରୁଷ ସନ୍ଦେହରେ ପଡ଼ିଥିଲା, ଗଲା ରାତିର ବ୍ୟବହାର ସଙ୍ଗେ ଏହାର ଚିକିଏ ବୋଲି ସାମାଜିକ୍ୟ ନାହିଁ, ତେବେ କ'ଣ ତା'ର ବିଶ୍ୱାସ ହୁଏ, ଦିଉଡୁ ଆଉ ତା'ର ହେବ ନାହିଁ ? ଆଖିର ଧାର ବହଳ ହୋଇଯାଉଥାଏ ।

ଏହି ଆଜିର ସକାଳ ପହିଲି ହୋଇ-

ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଗର୍ଜି ଗର୍ଜି ଗାଁ ଭିତରକୁ ଗଲା । ନିଦରା ଦରଖଣିଆ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିଛି, ସକାଳୁ ପୁଣି ଏ ଖେଳା, ଦିନ ଗୋଟାକ ତ ଆଗରେ ପଡ଼ିଛି । ସତକୁସତ ଲୋଞ୍ଜୁକକା ଶଳପ ଗଛମୂଳେ ବସିରହିଛି, ଗାଁର ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ା ଲୋକେ ତାକୁ ବେଢ଼ି ବସିଛନ୍ତି, କଥାଭାଷା ପଡ଼ିଛି, ସମସ୍ତେ ଗମ୍ଭୀର । ବକି ବକି ପାଖକୁ ଲାଗିଥାଏଲାବେଳକୁ ସମସ୍ତେ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ତାହାରି ଆଡ଼କୁ ଅନେଇଁ ରହିଲେ, ଦୁଇ ପକ୍ଷଙ୍କ ପାଟିଦୁଃଖ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କର ସ୍ଥିର ଚାହାଣି ଓ ଆତଙ୍କିତ ମୁହଁ ଆଗରେ ଦିଉଡୁ ତା'ର ଔଷଧ୍ୟର ଟେକ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ, ଏଡ଼େ ଚିକିଏ ହୋଇଗଲା ।

ବୁଢ଼ା ଜାମାକନ୍ଦ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲା, “ଆସିଲୁ ଭଲ କଲୁ ସାଓଁତା, ପଞ୍ଚାତି ହେବ ଯେ ଅଇଁଛା ତତେ ଡକେଇ ପଠେଇଥାନ୍ତୁ ଆମେ ।”

ଦିଉଡୁ କହିଲା, “ଭଲ, ଭଲ, ପଞ୍ଚାତିରେ ପକାଅ, କେତେ କଥା କହିବାକୁ ଅଛି । ଗାଁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଘର ଛାଡ଼ିଦେଇ ମଣିଷ ପଦାକୁ ଚିକିଏ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିବାର ବି ଉପାୟ ନାହିଁ, ଚିକିଏ ପିଠି ବୁଲେଇଲେ, ଯାହାକୁ ଭରସା କରି ମଣିଷ ଜଗେଇ ଦେଇ ଯାଇଥିବ ସେ ଯିବେ ମଦ ପିଇ ଗଢ଼ିବେ, ସବୁ ଉଛୁଡ଼ିଲା । କ୍ଷେତ କାମକୁ ପଠାଅ, ଯାହାହେଲେ କମାଣି (ଆବାଦ୍) କରିବାକୁ ଦିଅ, ନିଜେ ନ ରହିଲେ ସବୁ ଢିଲମଢିଲା । ଯଦି ଭଲରେ ମନ୍ଦରେ ପଦେ କହିଦେଇଛି ତ ଯିବି କୁଆଡ଼େ, ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଗରମ ହୋଇ ହାଣିବି ପୂଜିବ ଏମିତି କଥା, ତୁଙ୍ଗାକୁ ରୁଷାରୁଷି ତୁଙ୍ଗାକୁ ଅଭିମାନ । କେତେ କିଏ ସହିବ କେତେ ଯାକୁ ଚକେଇବ ତୁମେ ହେଲେ କହ । ନା, ପଞ୍ଚାତି କରି ଛିଣ୍ଡେଇଦିଅ, ସବୁଦିନେ କାହିଁକି ଅଶାନ୍ତି ଲାଗିଥିବ ।”

ଲୋଞ୍ଜୁ କହିଲା, “ଶୁଣୁଛୁ, ଶୁଣୁଛୁ ?”

କେହି ପାଟି ଫିଟେଇଲେ ନାହିଁ । ସେହିପରି ତୁନିହୋଇ ଦିଉଡୁର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ସେ ଦବିଗଲା, ଏଣିକି ତାହା ମନରେ ଆଶଙ୍କା ହେଲା କେଉଁଥିରୁ କ'ଣ ସେ କହିଦେଇଛି, ଯାହା କହିବାର ନୁହେଁ ତାହା ତା'ର ମୁହଁରୁ ବାହାରି ଯାଉଛି, ପରିଣାମ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ । ମୁହଁ ଶୁଖେଇ ସେ ଠିଆହୋଇ ରହିଲା । ସମସ୍ତିକର୍ମ ଅପ୍ରାକୃତ ତୁନିତାନ୍ତି ଦେଖି ଲୋଞ୍ଜୁକନ୍ଦ ମଧ୍ୟ କିଛି କହିବାକୁ ଭରସିଲା ନାହିଁ । ତା'ର ରାଗ ଖସି ପଡୁଥିଲା ।

ସେହି ଜାମାକନ୍ଦ ପୁଣି କଥା ଆରମ୍ଭ କଲା, “ତେବେ ଏଠିଟାରେ କାହିଁକି ? ଚାଲ ଗାଁ ଭେରାମଣକୁ ଯିବା, ସେଠି କଥା ପଚାରିବା ।” ସମସ୍ତେ ହୋ ହୋଇ ଉଠିପଡ଼ିଲେ । ଲୋଞ୍ଜୁ ଆଉ ଦିଉଡୁ ଗହଳି ଭିତରେ ତୁନିତାନ୍ତି ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ଚାଲିଲେ, କାହାରି ଦୁଃଖରେ

କଥା ନାହିଁ । ଦୁହେଁ ସତେକି ଏକାଥରକେ ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି ଦିହଁକା ଦିହେଁ ଅପରାଧୀ, ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ଦଳବଳ ଆଗରେ କେଉଁ କଥାରୁ କେଉଁ କଥା ହେଲାଣି, ଝିମିଟି ଖେଳରୁ ମହାଭାରତ । ଦିହଁକାଦିହେଁ ବିଚାର ଆରମ୍ଭ କଲେଣି, ପଞ୍ଚାଏତ୍ ହେବ ? କାହିଁକି ହେବ ? କିଏ ତାକିଛି ପଞ୍ଚାଏତ୍, କି ଦୋଷ କାହାର ? ବାଟରେ ଜାମାକନ୍ଧ ପୁଣି କଥା ପକେଇଲା, “ପ୍ରକୃତରେ, ଦି’ତା ଦାଦି ପୁରୁରା ଏପରି ମାଡ଼ଗୋଳ ଲାଗି ଅଣାନ୍ତି ଅସତ୍ୟୋଷ, କାହାରି ମନ କାହାରି ସଙ୍ଗେ ମିଳୁ ନାହିଁ । ଦିନୁ ଦିନ କଢ଼ିଆ ବଳେଇଲା । ସରବୁ ସାଉଁଟା ଥାଆନ୍ତା, ତା’ତ ନାହିଁ । ଏମିତି ଦିହେଁ ଦୁହଁଙ୍କ ଛାଇ ପଡ଼ିଲେ ଡେଉଁଥିବେ, ଆମେ ଗ୍ରାମବାସୀ ଦେଖୁଥିବୁ ? ନା, ତା’ ହୋଇ ନ ପାରେ, ଆଜି ଯଦି କଥାଟା ପଡ଼ିଲା ତେବେ ବୁଝିଦେବା ଭଲ, ଚିରକାଳକୁ ଛିଣ୍ଡିଯିବ, ନା କ’ଣ କହୁତ ଭାଇ ?”

ଧୀରେ ଧୀରେ ଦିଉଡୁ ରାଗି ଆସୁଥିଲା । ତା’ର କକା, ତା’ର ଘର, ତା’ ଉପରେ ଏତେ ପ୍ରକାର କଳି ଲଗେଇ ଧୂଡ଼ୁକି ବଜେଇ ନିଷାପ କରିବାକୁ କିଏ ଏମାନେ ? ହଠାତ୍ ତା’ର ପାଟିରୁ ବାହାରିଗଲା, “ଗଣ୍ଡା ପଟ୍ଟକାର-

ଖବର୍କାର, ଜାଗ୍ରତା, ବହୁତ କହି ପକୋଉଡୁ । ଭାରି ଭଲଲୋକ ବୋଲୋଉଛୁ ତ ନା ଜାମାକନ୍ଧ ? ମନ ଅଛି ତ ଦୁନିହୋଇ ଆମର ଶାସନ ମାନିନେଇ ଏ ଗାଁରେ ଘର କର, ନ ହେଲେ ନିକାଲି ଦେଉଛି ଯା ତୋର ଯୁଆଡ଼େ ଇଚ୍ଛା-”

ହଁ ହଁ ହୋଇ ସମସ୍ତେ ଘେରିଗଲେ । ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କର ରାଗ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମନରେ ଆଶଙ୍କା ଆସିଲା, ଦି’ତା ଥୋଇଲା କି ? ଅକୁହାର ଅମାନିଆଁ ରାଗୀଲୋକ, କ’ଣ ତା’ର ଠିକଣା । “ନିକଲ ଜାମାକନ୍ଧ, ମୁଁ ସାଉଁଟା ନା ତୁ ସାଉଁଟା ? ତୋର ମୁଣ୍ଡରେ ପିର ହେଲାଣି ମୋର ଘରକଥା ନେଇ ତୁ ପଞ୍ଚାତି କରିବୁ ? କିଏ ତତେ ପଞ୍ଚାତି ମାନିଲା, କିଏ ?” “କାହିଁକି ଚିତୁଛୁ ସାଉଁଟା, ମୁଁ ତ ତା’ ଆଗରୁ କହୁଥିଲି, ନାହିଁ କିହୋ ଭାଇ । କହି ନାହିଁ ? ଆମର ଗାଁରେ ସାଉଁଟା ସେ, ସେ ପିଲା ହେଉ କି ବୁଢ଼ା ହେଉ ଆମେ ତା’ର ତଳେ ରଇତ । ଯଦି ତା’ ଉପରେ ପଞ୍ଚାତି ତାକିବ ତେବେ ଆମ ରଇତକଦ୍ୱାରା ତା’ ହେବ ନାହିଁ, ସାତ ଖଣ୍ଡ ଗାଁର ପଡ଼ି-ପଡ଼ିଶା ସାଉଁଟା ବଡ଼ ରଇତକୁ ତାକ । ଆମ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଏ ବୋଝ କିଏ ଦେଲା, କିଏ କହିଲା ଆମକୁ ଗାଳିଖାଇବାକୁ, ନା କ’ଣ ହେ ?”

“ପଞ୍ଚାତି କରୁଛନ୍ତି, - ” ଦିଉଡୁ ଖେଳି ଲାଗିଥାଏ, “ଖୁଣି ହୋଇଛି ନା ତୋରି ହୋଇଛି ଯେ ପଞ୍ଚାତି କରୁଛନ୍ତି, ସବୁ ଏଇ ଲେଖୁକକାର ମତଲବ, ବୁଢ଼ା ହେବାରୁ ବୁଦ୍ଧି ପାରୁଛି-” ଦିଉଡୁ ଗର୍ଜନରେ ଲେଖୁର ଗର୍ଜନ ମିଶିଗଲା । ଗାଳି ଖାଇ ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ାମାନେ କରକୁ ହୋଇଗଲେ । ଏତିକିବେଳେ ପୁଅଟିକି କାଖେଇ ବାଳ ଫୁରୁଫୁରୁ ଉଡୁଛି ଦୌଡ଼ିଦୌଡ଼ି କିଏ ସେଠିକି ଆସିଲା, ଲେଖୁ କନ୍ଧର ହାତ ଧରିପକେଇ ଓଟାରି ନେଇ କହିଲା, “ସେ ତ

ସେମିତି, କାହିଁକି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଜଣକୁ ଜଣ ହେବ, ତାଙ୍କ ଲେଖିକକା ଘରକୁ ଚାଲ ।” ସମସ୍ତେ ତମକି ପଡ଼ିଲେ, - ପୁଣି । ହାକିନା ଭେଁ କଲା, ଲେଖିକକାକୁ ଜବାବ ଦେବାକୁ ଅବସର ନ ଦେଇ ପୁଣି ଓଟାରି ନେଇ ଚାଲିଲା, କହିଲା, “ଆସ ଆସ ପୁଅ କାନ୍ଦିଲାଣି । ଆଗ ତମକୁ ଖାଇବାକୁ ଦେଲେ ପରେ ତା’ କଥା ବୁଝିବି, କାହା ଉପରେ ତୁମେ ଅଭିମାନ କରିଛ ? ସେ କ’ଣ ମଣିଷ ?” ମୁହଁଟା ପଛକୁ ବୁଲେଇ ଦିଉଡ଼ୁକୁ ଶୋଧୁଶୋଧିକା ଆଗକୁ ପାଦ ପକେଇ ପକେଇ ଲେଖିକକା ଘରକୁ ଚାଲିଲା । ଏଥର ସେ ପଞ୍ଚାବତ୍ ପାଇଁ ଖୁସାମଦଖୋର ନୁହେଁ, ଏଥର ସେ ଲେଖିକକା । ଦିଉଡ଼ୁର ଜବାବ ତା’ର ପାଟି ଗିତରେ ପାଣି ହୋଇଗଲା, ଲେଖିକକାର ତାଟି ଆଗରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇଦେଇ ମୁହଁ ଗରଗର କରି ଦିଉଡ଼ୁ ପଛରେ ମାଷେଇ ରହିଗଲା ।

ସମାଧାନ ତା’ର ମନକୁ ଘଟିଯାଇଛି, ଏଣିକି ମର୍ଯ୍ୟାଦାହୀନ ହେବା ରୟ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଦିଉଡ଼ୁ ମନରେ ସୁଖ ନ ଥିଲା । ସେହିପରି ଅପ୍ରସନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେ ଚାହିଁ ରହିଲା ଲେଖି ଆଉ ପୁଣି ଯିବା ବାଟକୁ । ସଂସାର । ଏହିପରି ସେ, କେବଳ ସେ ହାରିହାରିକା ପଛେଇ ପଛେଇ ଯାଉଥିବ; ସମସ୍ତେ ମେଣ୍ଟ ବାନ୍ଧୁଥିବେ, ସୁଖର ଘର କରୁଥିବେ । ସବୁଥିରେ ଥିଲେ ବି କାହାରି ଉପରେ ତା’ର ଅଭିଆର ନାହିଁ । ଲେଖିକକା ତା’ର ଅଭିମାନ ଫୁ ଉଡ଼େଇଦେଇ ତାକୁ ହରେଇଦେଇ ତା’ର ଭାଇଘରକୁ ଗଲା, ଲୋକେ ତାକୁହିଁ ଦୟା କରିବେ, ତାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବେ, ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁଟା ହୋଇ ସୁଖ ପଦାରେ ପଦାରେ । ଲେଖିକକା ପରାଜୟ ଦେଇଗଲା, ଶେଷରେ ତାକୁ ବଳ ଦେଇଗଲା ତା’ର ଆପଣାଗର ସ୍ତ୍ରୀ ପୁଣି !

ଗୋଟାଏ ଠାଆକରେ ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଉ ହେଉ ସେହି ଦୁହିଁଙ୍କ ଉପରେ ଦିଉଡ଼ୁ ଗନ୍ଧତାଉଳ ଚୋବାଉଥାଏ, ପାଣ୍ଡୁକାନି ଆସିଲା, ଦିଉଡ଼ୁର କାନ୍ଦ ଚାପୁଡ଼େଇ ପିଠି ଚାପୁଡ଼େଇ କହିଲା, “ବାଃ ବାଃ-”

ସେହିପରି ଗରଗର ହୋଇ ବାଳ ଛିଆଡ଼ି ଦେଇ ପାଣ୍ଡୁ କନ୍ଦ ଆଡ଼କୁ ଦିଉଡ଼ୁ ମୁହଁ ବୁଲେଇଦେଲା । ସେ ମୁହଁରେ ରାଗ, ବିକଟାଳ ରାଗ, ଦୁନିଆ ପୋଡ଼ାରାଗର ନିଆଁ । ପାଣ୍ଡୁ କନ୍ଦ ଅନ୍ୟମନ୍ଦ ଥାଏ, ଦିଉଡ଼ୁର ରାଗ ଛୁଇଁଲା ନାହିଁ । ମନଶୁଦ୍ଧିରେ ଗପିଗଲା, “ବାଃ ବାଃ ମୁଁ ସେହିଆ ଦେଖୁଛି । ଗିଷା ହୁଅ, ଝଗଡ଼ା କର ଯାହା କର, ଠିକ୍ ପୁଅ ତୁ ସରବୁ ସାଓଁଟାର, ଆଉ ସେ ଠିକ୍ ତା’ର ଭାଇ । ଏମିତିବେଳେ ସାଓଁଟା ଯାହା କରିଥାନ୍ତା, ଯେପରି କରିଥାନ୍ତା ତୁମେ ସେହିପରି କଲ । ସତକଥା, ଆପଣା ଘରକୁ ଆପେ, ବାଡ଼ିଆପିଟା ହୁଅ କି ଗାଳିପଡ଼ିତ ହୁଅ, ନିଜ କଥା ନିଜେ ବୁଝିବା ଚାହିଁ, ସେଥିକି ପର କାହିଁକି ? ତାକୁ ମୁହଁ ହଲେଇବାକୁ ଦେଲେ ମୁହଁ ବଢ଼ିଯିବ, ସେମାନେ କାହିଁକି ?”

ତା’ର ହିତ ଉପଦେଶ ଦିଉଡ଼ୁର କାନରେ ଗଳିଲା ନାହିଁ, କହିଲା, “ଦେଖୁଛୁ ତ ଯାକର କଥା-” ପାଣ୍ଡୁ ଡିସାରି କହିଲା, “ଏହିପରି ସେ ରାଗୁଥିଲା, ସରବୁ ସାଓଁଟା,

ଏମିତି ତା'ର ମୁହଁ ଦିଶେ ସେତେବେଳେ । ବାଃ ବାଃ, କେମିତି ଏକାବେଳେକେ ମିଳିଯାଏ ସେ ମୁହଁର ଛିଲିକା-''

ଶୂନ୍ୟକୁ ଅନେଇ ପାଣ୍ଡୁ ଡିଏାରି କହିଲା, ''ସରକୁ ସାଓଁତା - ସରକୁ ସାଓଁତା-''

ବାପର ନାଁ ଶୁଣି ଦିଉଡୁର ଉଦ୍‌ବିଗ୍‌ବିଗ୍‌ଆ ଧୀରେ ଧୀରେ ଦବିଗଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ତା'ର ସାଓଁତାପଣିଆ ବସିବସିକା କୁଜା ହୋଇଗଲା । ସେ ଆଜି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତା'ର ନାଁଟା ଅଛି, ସେହି ନାଁରେ ଆସେ ତା'ର ସ୍ମୃତି, ଦିଉଡୁ ତା'ର ଆସନକୁ ଖସିଯାଏ ।

ଘରକୁ ଯିବାକୁ ମନ ହେଲା ନାହିଁ, ସେଠି ପୁଣି ସେହି ଅପ୍ରୀତିକର ତୋଫାନ, ସେଠି ଲେଖୁ, ପୁସ୍ତକ, ବକ ଦେଖାଇଲେ ଅନର୍ଥ ଘଟିବ, ଗାଁରୁ ବାହାରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ଦିଉଡୁ ବଣକୁ ଚାଲିଲା ।

ବଣ ଶୁଖିଯାଇଛି, ବଣ ଖାଲି, ମୁହଁ ଉପରେ ଖରା ।

ବଣ ନିଆଁ ଲାଗିହେବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଛି, ପର୍ବ ସରି ଆସିଲା, ଏଣିକି ତୁଆ କାମ ଲାଗିବ । ଆଗରେ ସେହି ବଣଟା ହଣାହୋଇ ନିଆଁ ଲଗାଇବାକୁ ଏବର୍ଷ କଥା ଥିଲା । କୁଦ ଉପରୁ ଉଠି ଉଠି ଦିଉଡୁ ସବୁ ଦେଖିଲା । ସବୁ ବୁଝିପାଞ୍ଚି ଥିଲା, ଦୂରରୁ କେଉଁଠି କୁରିଚଢ଼େଇ ବୋବେଇଲା, କୁରୁ-କୁରୁ-ବାରମ୍ବାର-ବାରମ୍ବାର ।

କ'ଣ ହଜିଯାଇଛି କି ? କ'ଣ ଚାଲିଯାଇଛି ? ଆମ୍ଭହରା ହୋଇ ଚଢ଼େଇ ଖୋଜୁଛି, - ସେହି ଏକାପ୍ରକାର । ଶାଳଗଛର କାନ୍ଧରେ ଲମ୍ବ ମହୁଫେଣା ଓହଳିଛି । ଅଦ୍ୟାପି ଛାଇ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଅଛି, ତଳର ଅଛପା ଝୋଲାରେ ପାଣି କଳ କଳ । ଆଉ କୌଣସି ଜନ୍ତୁର ଶବ୍ଦ ନାହିଁ କେବଳ କେତେ ଦୂରରେ ସେହି ଚଢ଼େଇଟା । ଝିଙ୍କାରିଟିଏ ଝିଁ ଧରିଲା । ହଠାତ୍ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଭାବିଲା, ଏତେ ତାଷ, ଏତେ ବଣମରା - ଏସବୁ କ'ଣ ହେବ ? କାହା ପାଇଁ ? କିଏ କାହାର ? କହିବାକୁ ସମସ୍ତେ, ସହିବାକୁ କେହି ନାହିଁ । ଭାରି କ୍ଳାନ୍ତି ଲାଗିଲା । ସଂସାରକୁ ଅଭିମାନ କରି ଆପଣାକୁ ଦୟା ଦେଖାଇ ସେଇଠି ଛାଇତଳେ ତା'ର ଲେଙ୍କୁଟିପିନ୍ଧା ଦେହକୁ ତୁଳେଇ ଦେଇ ସେ ବୋଧ ଦେଲା, କେହି କାହାରି ନୁହେଁ, ତେଣୁ ଏତେ କାହା ପାଇଁ ? କହିବାକୁ ସମସ୍ତେ ଆଗୁସାର ସିନା, ସହିବାକୁ କେହି ନୁହେଁ ।

ସବୁ ବୁଝା ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ତା'ର ନିଦ ହୋଇଗଲା, ଦେହ-ବାୟୁକା ଥିଲା ।

॥ ଏକଷଠି ॥

ପର୍ବ ସରିଆସୁଥିଲା । କ୍ଷଣିକ ମୋହର ଆବେଗ ଶେଷରେ ସର୍ଜନ କଳ୍ପନା । - ସୃଷ୍ଟି, ଆଉ ଛିତି । ଆମ୍ଭଗଛରେ ଚଣା ଫୁଟିଲାଣି । ଅଶେଷେ ଫୁଲର ଡେମ୍ଫରେ ଚାଣୁଆ ପଥରିଆ କଷି, ସେ ତୋଫାନ ସହିବ, ତାତି ସହିବ, ବଡ଼ ହେବ । ଦି'ଦିନିଆଁ ରଙ୍ଗରଙ୍ଗର

କଅଁଳ ପତ୍ରର ଚମକ ଲଗାଉଥିବା ଶୋଭା ପରିବର୍ତ୍ତେ ନିତି ଚିହ୍ନା ସେହି ଚାଆଁସିଆ ସାବୁଜା ସବୁଦିନିଆ ।

ଚଇତ ‘ଡୋକ୍ରୀ’ (ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ) ହେଲାଣି, ଏଣିକି ତା’ର ରୂପ ଆଉ ଚଇତ ନୁହେଁ ।

ଦିନକର ହାତତୋଟାର ସାଙ୍ଗି ଧାନ୍ତୀ ବାଟଭାଙ୍ଗି ଗଲା ପରେ ଘରର ସଂସ୍କୃତିବତୀ ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ମରଣ ପରି ପର୍ବର ଶେଷ ମଉଜ ଆଡ଼କୁ ଜମିର ଚିତା । ବେଢ଼ା-ଜମି ନିଘୋଡ଼ ନିଘରେ ଶୋଇଛି, ଗୁଞ୍ଜୁଡ଼ି ମାରୁଛି, ସେଠି ଫଡ଼ା ଫଡ଼ା ଫାଟ, ସାଙ୍ଗ ସାଙ୍ଗ ପବନ, ଯାବତ ଅଲରା ଅରମା ଘାସ ଲଟା, ବେଶା ଗଇଶ ଚାଆଁସିଆ କୋଟକକାଳି ମୁଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡ ଫୁଲ । ବେଢ଼ା ଜମି ଉପରେ ଲଙ୍ଗଳ ମାଡ଼ି ତାଷ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ତଥାପି ସେଦିନ ରାତିରେ ବନ୍ଦିକାର ଗାଁରେ ପର୍ବ ଲାଗିଥାଏ । ଜହ୍ନ ନାହିଁ । ଅଗି ଚାରିଆଡ଼େ ନାଚ, ବାଜା, ଗୀତ । ମଝିରେ ଅମ୍ବିଯାଏ, ମଦ ପିଆ ଲାଗେ, ଲୋକଗହଳି ନାହିଁ । ପୁଣି ଦଳେ ଆସନ୍ତି, ନାଚ ଅଳପେ ତେଜେ ।

ପିଓଟି ବସି ନାଚ ଦେଖୁଥିଲା, ପିଓଟିର ମା’ ବୁଢ଼ୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମାଲୋଚନାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲା । ବଡ଼ ଢୋଲ ବାଜୁଛି, ଶଳପୁ କନ୍ଧ ବୁଢ଼ୀପଣ ଭୁଲି ମଦପିଇ ଯୋଷାର ନାଚ ନାଚୁଥାଏ । ହାତରେ ବନ୍ଧୁକ ନାହିଁ, ଖଣ୍ଡା ନାହିଁ, ଅସ୍ତ୍ର ପରିବର୍ତ୍ତେ କେବଳ ଖଣ୍ଡେ କଞ୍ଚାତାଳ । ସେତିକି ଧରି ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ଧତି ସୁମରି ବୁଢ଼ା ଶଳପୁ କନ୍ଧ ଆଖିତୋକା ବୁଲେଇ ବୁଲେଇ ଛଟାଛଟି ଭୁସାଭୁସି କରୁଛି, ତା’ର ଦ୍ୟୋତନା ପାଇଁ ଚାରିପାଖରୁ ଗୋଷ୍ଠୀର କୋଳାହଳ, ସାମ୍ନାରେ ନିଆଁର ଧାସ, ସେତିକି ।

ସେହି ତିନିହଜାର ଫୁଟ୍ ଉଞ୍ଚ ମାଳ ଉପରେ, ବଣ ଦେଶରେ କନ୍ଧର ଯୁଦ୍ଧ ନାଚ, ପାହାଡ଼ ଗୋଲେଇ ହୋଇ ଆଖି ରୁଷିହୋଇ କନ୍ଧର ବିଚାରରେ ନିଜର ଖଣ୍ଡିଆ ଟାଙ୍ଗିରେ ଯୋଷା ସେ, ସେ ମଣିଷ ସମାଜର ସମାଜପତି । ବାହାରେ ଏତେ ଜଳରବ, ମାରଣକୁ ଏତେ ପ୍ରକାର ଯଦୁ, ଏତେ ପ୍ରକାର ସାଜସଜ୍ଜା, ସେଗୁଡ଼ାକ ତା’ର ଗୋଷ୍ଠୀର ଗଡ଼େଇ ଭିତରେ ପଶି ତା’ର ବିଶ୍ୱାସ ଆଉ ସ୍ୱପ୍ନକୁ ଉଡ଼େଇ ନେଇ ନାହିଁ । ଶଳପୁ କନ୍ଧର ମୁଣ୍ଡବୁଲା ନାଚରେ ଦେଖଣାହାରିର ରକ୍ତ ଚାତି ଆସୁଥାଏ, ବାଜାର ଥାକ ଚରବରେଇ ଯାଉଥାଏ, ଘୋ ଘା ବଜୁଥାଏ ।

କେମିତି ପରିସ୍ଥିତିର ସମ୍ପର୍କରେ ମଣିଷର ଚିତା ବାଙ୍କବୁଲି ଉଗ୍ର ହେଉଥାଏ । ବୁଢ଼ୀମହଲରେ ଆଲୋଚନା ପଡ଼ିଥିଲା ପର୍ବ ଶେଷଆଡ଼କୁ ଯେଉଁ ଛୋଟିଆ ଛୋଟିଆ ଅଧିକାରୀମାନେ ଆସିଥିଲେ ସେହିମାନଙ୍କ ବିଷୟ । ‘ଅମିନ’ର ଦଳ ଗଲେ, ‘ରିବିନି’ର ଦଳ ଆସିଥିଲେ । ସେମାନେ ଗଲେ, ପୁଣି ‘ଫରାଷି’ର ଦଳ । ତା’ଛଡ଼ା ସାଲୁଟୁ ଗିଲୁଟୁ ପିଆଦା ଚପରାସା ପଲ ପଲ, କାମାରିକୁ ଅସନ୍ଦୋଷ କରିବାକୁ ମଣିଷର ସାହସ ନାହିଁ ।

ତାଷ ହେବ, ଯିବ କୁଆଡ଼େ ଖାଇବ କିଏ । କଦଳୀ ଫଳିବ, କାଟିବ କିଏ । ଏତେ ପରିଶ୍ରମରେ ବଣ ଭିତରର ଉଚ୍ଛୁଡ଼ା ରାଜକରେ ଏତେ ପ୍ରକାର ଯେ ତାଷ, ପରକୁ ଖୋଇ ଖୋଇ ଦେଇ କେତେ ତହିଁରୁ ବଳିବ । କୁକୁଡ଼ା ତିନ ଦେଉଛି କାହା ପାଇଁ, କାହା ସକାଶେ ଛେକି ଛୁଆ ପକୋଉଛି । ଚିଲାମାରି ଲୋକେ ନେଇସାରିଲା ଉତାରୁ ବୁଡ଼ାମାନଙ୍କର ଏକାଠି ବସି ‘ଗଲା ଗଲା’ ନାଦ ।

ସେହି ନାଚର ବାଜାରେ ମନର କୋହ ଜଳିଜଳି ଉଠୁଥାଏ, ଯେତେ ପ୍ରକାର ବିଦ୍ରୋହ ଅଭିମାନ । ପୁରୁଷଙ୍କ ପଙ୍କତରେ ନାନାପ୍ରକାର ଜମିକଟିଆ ଆଲୋଚନା ହେଉଛି । କେମିତି ଖଞ୍ଜରେ ତାଙ୍କ ଗାଁର ଗୁଡ଼ା (ପଲ୍ଲୀ) ପର ଗାଁରେ ସାମିଲ କରି ଦିଆହୋଇଛି, କର ନ ଥିବା ଝୋଲା ଜମି ଉପରେ କେଉଁ ଅଧିକାରୀ ଖଜଣା ଭିଡ଼ି ଲାଗିଛି ।

ଏହି ଗପ ଓ ଗହଳି ଭିତରେ ବୁଢ଼ୁଳା ବୁଢ଼ୁଳି ଧରି ପିଠିରେ ବାନ୍ଧି ପାଖ ଗାଁର ତମ ପଞ୍ଚାଏ ଦାଣ୍ଡକୁ ଆସି ବସିଲେ । ସୋଭେନା କନ୍ଧ ପଚାରିଲା, “ଏତେ ରାତିରେ କାହାର ମୁଣ୍ଡପିଟି ଫେରୁଛ ରେ ?”

“କାହିଁର ମୁଣ୍ଡପିଟା ସାଓଁତା-ମହାଶନି ପଡ଼ିଛି ଆମକୁ ଆଜି ଆଉ ମୁଣ୍ଡ ପିଟିବୁ ?”
 “କ’ଣ ହେଲାରେ ତୁଁତେଇଁ ? ଏତେବେଳଯାକେ ଥିଲା କୋଉଠି ?”

“ହାଟରୁ ବାଟେ ବାଟେ ଘରକୁ ଫେରୁଥିଲୁଁ - ଚିତିଝୋଲା ଗାଁ ପାଖେ ଅମିନର ଲୋକେ ଧରି ପକାଇଲେ, କହିଲେ ଅମିନ ଆସିବ, ଏଇ ଝୋଲା ପାଖେ ବାଲୁସା ଖଣ୍ଡେ କରିଦିଅ, ତାଳପତ୍ର ହାଣ, ଜାଗା ତାଞ୍ଚ । କହିଲୁଁ ବାବୁ ଖାଦି ନାହିଁ, ଆମେ ଦୂରିଆ ବାଟର ଲୋକ, ଆଉ ଲୋକ କ’ଣ ମିଳିବେ ନାହିଁ ? ଆମକୁ କାହିଁକି ?”

ସେ ଯେଉଁ ନିଶ୍ଚୁଆ ପାଇକ ଦଳେଇତ, ବାଡ଼ି ଉଠେଇ ଖେଦି ଆସିଲା, ହଟ୍ ହଟ୍, ମାଠ ଗଣ୍ଡି ଉତାର, ରଖ୍ ସେଠି । କାମ ନ କରି ଯିବୁ କୁଆଡ଼େ ?

କାମରେ ଲାଗିଲୁ, ବେଳ ମୁଣ୍ଡେଯାକେ ହେଲା, ଖିଆ ନାହିଁ ପିଆ ନାହିଁ ।

ସେଠୁ ଉଦ୍ଧାରପାଇ ଅଧେବାଟ ଆସିଲୁଁ, ଧରି ପକେଇଲା ଗୋଟାଏ ଜମାନ୍ ବୋଲୁଛ କି । କହିଲା ବୋଝ ବୋହ, ଅଧେ ବାଟ ଖେଟେଇ ନେଇ ତାଳ ବଣବାଟ । ଫେର୍ ତା’ ସଙ୍ଗରେ ଗଲୁ । ବେଳ ବସିଗଲା । ତା’ ପରେ ମିଶିଆପାୟୁ ଗାଁରେ ଟିକିଏ ରହିଗଲୁ ବାରିକ୍ ଘରେ, ବୋଇଲୁଁ କି ଆଜି କାହା ମୁହଁ ଦେଖି ମଣିଷ ହାଟରୁ ବାହାରିଛି ଯେ, ଯୁଆଡ଼େ ଗଲେ ଖାଲି ଅଧିକାରୀ, ବୋଝ ବୋହ, ବାଲୁସା ବାହ, ଏହିପରି କାମ ହେଲେ ବେଳ ଥିଲେ ସିନା ! ବେଳ ବୁଡ଼ୁ, ଲୋକ ନ ଦେଖିଲାପରି ହେଲେ ଥିରିଥିରି ଘରକୁ ଫେରିଯିବା-”

“ଏଁ ତୁମେ ମିଶିଆପାୟୁ ଯାଇଥିଲ । ବାଟରେ ଅଧିକାରୀମାନଙ୍କୁ ବି ଭେଟିଲ । କ’ଣ ଖବର କହିବଟି-” ପାଞ୍ଚ ସାତଜଣ ପାଖକୁ ଘୁଞ୍ଚିଆସିଲେ । ଏହି ନିଘଞ୍ଚ ବଣ

ଭିତରେ ବି ଖବର ଶୁଣିବାକୁ ମଣିଷର ଆଗ୍ରହ ବହୁତ । ବାହାରର ଖବର, ପର ମଣିଷର ଖବର, ମଣିଷ, - ପରସ୍ପର ସହିତ ବନ୍ଧାବନ୍ଧି ଗୁଡ଼ିଆଗୁଡ଼ି ଏକା ସୂତାରେ ।

କାକ ବାରତା ପରି ବାରତା ବୋହି ବୋହି ବିଷ୍ଣୁ ବୁଣି ଏ ଗାଁରୁ ସେ ଗାଁ ସାନ ବେପାରୀମାନେ ବୁଲନ୍ତି, ଯେତେ ପୁରୁଣା ହେଉ, ଯେତେ ନୂଆ ହେଉ ଗୋଟେଇନେଇ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି ବଣର ମଣିଷ-।

କଥାକଥାକେ ମିଶିଯାପାୟୁ ଖବର ପଡ଼ିଲା । ଖବର ମିଳିଲା ସାଓଁତାର ଭଉଣୀ ମିଟିଂର ବେଶ୍ଟି କନ୍ଧ ସଙ୍ଗେ ଉଡୁଲିଆ ପଲେଇଛି, ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ଘରେ କଳିଗୋଳ ଲାଗିଛି, ଦିଉତୁ ସାଓଁତା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଖାଇଗୋଡ଼ାଉଛି । ସାଧାରଣ କୁତୂହଳ ସ୍ୱଭାବରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଗପସପ ମଝିରେ ଖବର ଘେନିବାକୁ କାନ ତେରିଥାନ୍ତି, ତେଣେ ଶଳପୁ କନ୍ଧ ନାଚ କରୁଥାଏ । ମିଶିଆପାୟୁର ଗୋଟାଏ ଝିଅ ଉଡୁଲିଆ ବିଭା ହୋଇ ଯାଇଛି । କିଛି ନୂଆ ଖବର ନୁହେଁ, - ଏ ଗାଁର ଏତେ କନ୍ଧ ବୋହୂ ଭିତରୁ କେତେଜଣ ଉଡୁଲିଆ ନୁହନ୍ତି !

ଏହି ଉଡୁଲିଆ ନାଁରେ ମହୁ ଲାଗିଛି, ଉଡୁଲିଆ ଆସିଥିବା ବୁଢ଼ୀମାନେ ଭାବୁଥାନ୍ତି, ଆଉ ଯାହାର ବର କୁଟି ନାହିଁ, ତା'ର ସ୍ମରଣ ଭିତରେ ଏହିନାଁଟା କେବଳ ଗୋଟାଏ ଖେଷା, ଭାବି ଭାବି ଝରସରି ହେବାକୁ । ବାଧା ନାହିଁ, ମନ ଯେଣେ ଚାହିଁଲା ଉଡ଼ିଉଡ଼ିକା ଏଣେତେଣେ ଯାଏ ଚାଲି, କତିରେ ଅଛି ଆପଣାର ମନବନ୍ଧା ମନ ମାଫି ମଣିଷ ଆଗରେ ବିସ୍ତୃତ ପୃଥିବୀ, ବଡ଼ ଜୀବନ । ‘ଉଡୁଲିଆ’ ତା'ର ପରିଚୟ ।

କିଏ କେତେକଥା ଭାବୁଥିଲା, ଆପଣାର ସ୍ୱପ୍ନ ଅଭିଷ୍ଟତାର ଛାଞ୍ଚରେ ତଳା ଆପଣା ମାନିଆ ଚିତ୍ର । ପିଓଟି ପାଟିରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ଗୁଞ୍ଜି ମୂର୍ତ୍ତି ପରି ଠିଆ ହୋଇଥିଲା । ତା'ର ଆଖି ଆଗରେ ମାଳର ରାତିକୁ ପଛକୁ ଠେଲିଦେଇ ଭାସି ଉଠୁଥିଲା ତଳ ରାଜଜର ଛବି । କେତେ ଲୋକ ଆସିଥିଲେ, ସମସ୍ତେ ପଛରେ ରହିଗଲେ, କିଏ କେତେ ଉଡୁଲିଆ ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି, ତଥାପି ମା' କାନିକୁ ସେ ଛାଡ଼ିପାରି ନାହିଁ, ସେହିପରି ବନ୍ଧା ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ।

ଯାହାର ଏଥିରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ ସେ ଭାବୁଥିଲା । ଯାହାର ସମ୍ବନ୍ଧ ଥିଲା ସେ ଖବର ଜାରି କରୁଥିଲା, କ୍ରମେ ଦଳ ଭିତରେ ଖବର ପହଞ୍ଚିଲା ପୁରୁଲି ଆଉ ହାଗୁଣାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସି ନାହିଁ, ପୁରୁଲି ଘରକରି ଗଲାଣି ।

ତୁପୁରୁଟାପୁରୁ ହେଉ ହେଉ ଶବ୍ଦ ବଢ଼ିଗଲା, ତୀବ୍ର ସମାଲୋଚନା ଲାଗିଲା, ପାଟି ହେଲା, ଶଳପୁକନ୍ଧ ଯୋଦ୍ଧାର ନାଚ ଛାଡ଼ି ଚିତ୍ତିରେଇ ଉଠିଲା - “ଏଁ, ଟୋକା ବାହାରିଗଲା !”

ନାଚଦାଣ୍ଡରେ ପଞ୍ଚାଏତ୍ ବସିଥିଲା । ସମସ୍ତେ ଗମ୍ଭୀର ।

“ଆଗର କାଳ ଯଦି ହୋଇଥାନ୍ତା ପିଲାମାନେ ତେବେ ଆମେ ଯାଆନ୍ତେ ମିଟିଂ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ । ମାରି ହାଣି ପୋଡ଼ି ସେମାନଙ୍କୁ ଅଙ୍ଗାର ନ କଲେ ମଣିଷ ଘରକୁ ଫେରତେ

ନାହିଁ । ମନେଅଛି ମୋର, ପିଲାଦିନେ ଏଇ କାରଣରୁ କେତେ ହଣାକଟା ହୋଇ କେତେ ଲୋକ ମରିଛନ୍ତି-”

ସୋଭେନା କହିଲା, “ହଁ, ମରିଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ଆମେ ବି ମରିବା । ଏକା ତତେ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ତ ତୁ ଯାଇ ମାରିଦେଇ ଆସନ୍ତୁ, ଆଉ ଏତେଜଣଙ୍କୁ ଏତେ ଖୁସାମତ କାହିଁକି ? ନା କ’ଣ ଅଜ୍ଞା-”

“ଗେଲ ଲାଗିଛି, ନୁହେଁ । ତୁ କନିଆଁଟିଏ ଆଣ, ଆଉ ଜଣେ ଝିଙ୍କିନେଇ ଯାଉ, ବୁଝିବୁ ତେବେ-”

“କନିଆଁ ତ ହାଗୁଣା ସାଉଁଟା ଆଣି ନାହିଁ, ଆଣିଥିବା କନିଆଁ ବନ୍ଦିକାରା ଗାଁରୁ ବୁଲେଇ ନେଇଯିବ ଏଡ଼େ ସାଧ କାହାର ?”

“ସବୁ ସବୁ”, ଶୁକ୍ଳ କନ୍ଧ ଟୋକାମାନଙ୍କୁ ଗାଳିଦେଲା, “ନିଜେ ଯାଇଥିଲ ପରା ମିଶିଆପାୟୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିଲ । ଏବେ ପା । ଚଢ଼େଇ ଉଡ଼ିଗଲାଣି, ରବେଇ ଖବେଇ ହୋଇ ଖାଲି ଟେକା ପକେଇବା ସିନା, ଆଉ ତାରା କ’ଣ ?”

ବହୁତ ବେଳଯାକେ ପଞ୍ଚାତି ବସିରହିଲା । ଲୋକେ କେବଳ ମିଶିଆପାୟୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଗାଳିଦେଲେ, କିଛି ଠିକଣା ଜବାବ ଦିଆହୋଇ ନ ଥିଲା ବୋଲି କ୍ଷତିପୂରଣ ଟଙ୍କା ଆଦାୟ କରିବା ଅସମ୍ଭବ ପଡ଼ିବ, ଚଳନ୍ତି ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ କାହାରିକୁ ଦୋଷ ଦେଇହେବ ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ବନ୍ଦିକାର ରାଗୁଥିଲା । ଏ ଯେପରିକି ବନ୍ଦିକାର ଗାଁ ଉପରେ ଘୋର ଅପମାନ ।

ପିଓଟିର ମା-ବୁଢ଼ୀ ପିଓଟି ଆଇ ପରକୁ ବୁଝେଇ କହିଲା, ବାଁରେଇ ହୋଇ ଗୁଡ଼ାଏ ବକିଗଲା, “ଦେଖୁଛୁ ଲୋକେ ଏପରି ଭାବେ ମଣିଷକୁ ଦଗାବାଜି କରନ୍ତି । ସାଉଁଟା ପିଲା, କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର, କେଡ଼େ ସୁଧାର, ଦି’ ଗାଁ ଭିତରେ କଥା ପଡ଼ିଥିଲା ସେ ଟୋକୀକୁ ବୋହୂ କରି ଆଣିବେ । ଲାଞ୍ଜ ଟେକି ସେ ଛୁ’ । ଯାକୁ କ’ଣ କନିଆଁ ମିଳିବେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତା’ର କଥା ଦେଖ, କି ଭଲ ବରଘର ପାଇବ ବୋଲି ଏମିତି କଲି ଲାଗେଇଦେଇ ସେ ପକେଇଗଲା । ଗଲେ ଗଲା ସେଥିକି ଏତେ ପଞ୍ଚାତି କାହିଁକି ?”

ଗୁମସାର ସ୍ତ୍ରୀ ମୁଣ୍ଡ ଚୁଞ୍ଚାରିଲା, “ଭଲ ଟୋକୀଟେ ଥିଲା ସେ ଅପା, ତୁ ତାକୁ ଦେଖୁଛୁ ?”

ପିଓଟିର ମା’ କହିଲା, “କି ଭଲ ଲୋ । ଭଲ ହୋଇଥିଲେ ଏମିତି ସେ ଚାଲିଯାଇଥାନ୍ତା । ପର ଗାଁକୁ ଅପେକ୍ଷା ରହିଲେ ଏମିତି ହୁଏ, ବର’ ନିଜେ ଦେଖି ଶୁଣି ଜାଣି ନିଜ ଗାଁ କି ନିଜ ଅଭିଆର ଭିତରୁ ଗୋଟିକୁ ଆଣିଲେ ଏମିତି ବିପଦ ପଡ଼େ ନାହିଁ ।

ମା’ କହିଲାଗିଥାଏ, ମନେ ମନେ ପାଦକୁ ପାଦ ଯୋଡ଼ିଦେଇ ପିଓଟି ଭାବିଲାଗିଥାଏ, ଭାବିବାକୁ ଅସୁଖ ଲାଗେ ନାହିଁ, ମା’ର କହିବା କଥା ସେ ଟିକିଏ ଟକିଏ ବୁଝିପାରେ । ଅଜାଣତରେ ସ୍ନେହ ଢାଳିଦେଇ ପିଓଟିର ମା’ ଝିଅ ପିଠିରେ ହାତ ବୁଲେଇ

ଦେଲା, କହିଲା, “ନାଟ ତ ସରିଲାଣି, ଆଉ ରାତି ଜାଗୁଛୁ କାହିଁକି ଝିଅ, ଘରକୁ ଯା । ଦେଖ, କେମିତି ହୁଣ୍ଡାଟା, ନିଜ ଦେହକୁ ଟିକିଏ ବି ନିଘା କରିବ ନାହିଁ । ଗାଲରେ ତେଲ ହଳଦୀ କାହିଁ, ମୁଣ୍ଡରେ ସୁଛା କାହିଁ, ପୁଲ କାହିଁ, - ଦାଣ୍ଡକୁ ଏମିତି ବାହାରନ୍ତି ?”

ଗୁମ୍ଫାର ସ୍ତ୍ରୀ କହିଲା, “କ’ଣ ହେବ ଅପା, ଯେ ନିଜେ ସୁନ୍ଦର ତାକୁ ବାହାର ସୁନ୍ଦର ମୋଟେ ଦରକାର ନାହିଁ ।”

ପିଓଟିକୁ ଯା ଯା କହି ପିଓଟିର ମା’ ହାଗୁଣୀ ଆଡ଼କୁ ହାତ ଦେଖାଇଦେଲା । ପଞ୍ଚାୟତ ଜାଗାରେ ଖଣ୍ଡେ ଉଞ୍ଚ ପଥର ଉପରେ ସେ ବସିରହିଛି, କହିଲା, “ଦେଖ ଦେଖ, କେମିତି ନୋଟାକୋଟା ହୋଇ ପିଲା ବସିଛି, ପିଲା ମନ, ସତରେ କ’ଣ ସେ ଗାଁର ସାଓଁତାର ଭଉଣୀକୁ ସେ ଏତେ ଭଲ ପାଉଥିଲା ? ତା’ ନୁହେଁ ଯେ ଲୋକଙ୍କ କଥାରେ ତା’ ମନରେ ଛଳ ପଶିଛି, ମାଡ଼ ବାଜିଛି । ହେଲା ତ ହେଲା, ଲୋକେ ଏତେ କଥା ମାଜିମାଜି ମୋଟ କରନ୍ତି କାହିଁକି ? ଆହା ବିଚରା, ମା’ ନାହିଁ ବୋଲି ସିନା !”

ହାଗୁଣୀ ସାଓଁତା ତୁନିହୋଇ ବସିଥାଏ । ହାଗୁଣୀ, ସେ ଜଙ୍ଗାୟୁ ପକ୍ଷୀ, ତେଣା ମୁଦିଦେଇ ମୁହଁ ତଳକୁ କରି କୁଦ ଉପରେ ବସିରହି ସେ ଭାବୁଛି । ଏଡ଼େବଡ଼ ଚଢ଼ି ପରବ ତା’ର ପିଠି ଉପରେ ଢେଉ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି, ତା’ର ପଶୁ ଡିହେଇ ନାହିଁ । ତା’ର ମୁହଁବାଟେ ଦେହ ହାତ ଛାଡ଼ି ନାନାପ୍ରକାର ଠାଣି ଦେଖାଇ ଦେଖାଇ ପିଓଟି ଗଲା, ହାଗୁଣୀ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଲା ନାହିଁ । ପୁରୁଲି ଚାଲିଯାଇଥିଲା, ତେଣୁ ସେ ତାକୁ ଧ୍ୟାନ କରୁଥିଲା ।

ବହୁତ ରାତିରେ କୋଳାହଳ ସରି ସଭା ଭାଙ୍ଗିଥିଲା । କିଛି ଠିକଣା ହୋଇପାରି ନାହିଁ । କେବଳ ବନ୍ଦିକାର ରାଗୁଥିଲା ।

॥ ବାସ୍ତବି ॥

କେତେ ଚଞ୍ଚଳ ଖରାର ତାତି ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଯାଏ, ମାଜ ଦେଶରେ ଖରା ଜଳୁଦି ବଢ଼େ, ଜଳୁଦି ସରେ, ସରୁ ସରୁ ମାଡ଼ିଆସେ ବରଷାର ଧାର, ଶୀତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

ଆଗର କଳପରି ହାଗୁଣୀ ସାଓଁତା କାମକରି ଯାଉଥିଲା, ସେ ବିଷୟାନୋକ, ତା’ର କାମ ବହୁତ । ଅନେକେ ଆନ୍ତି ଯେଉଁମାନଙ୍କ ମନର ବୟସ ଦେହର ବୟସର ବହୁତ ଆଗରେ, ସେହିପରି ସେ, ହିକୋକା ହାଗୁଣୀ । କାମ ଦେଖିଲେ ତାକୁ ଭଲ ଲାଗେ, ସେ କାମ କରେ ।

ଚଢ଼ତ ସରୁ ସରୁ ଗାଁରେ ପଞ୍ଚାତି କରି ପୋତୁ ହାଣିବାକୁ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଥିଲା । ଭଲ ଦିନ ଦେଖି ଗାଁର ଡିସାରି ଶହ କନ୍ଧ ସମସ୍ତିଙ୍କୁ ନେଇ ପୋତୁ’ର ଶୁଭ ଦେବାକୁ ଗଲା । ବନ୍ଦିକାରରୁ ମିଶିଆପାୟୁ ଆଡ଼କୁ ଯେଉଁ ପର୍ବତ ପଡ଼ିଛି, ଏବର୍ଷ ସେହି ପର୍ବତ ଜାଲୁରେ ଗଛ କାଟି ନିଆଁ ଜାଳି ପୋତୁ ତାସ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା । ଆଇନ୍ ଅଦାଲତ ଗୋଟାଏ

ପାଖେ, ଗାଁ ପଞ୍ଚାତିର ନିଷ୍ଠୁରି ଗୋଟାଏ ପାଖେ । ଆପଣା ଛୋଟିଆ ସଂସାରର ସୁବିଧା ହିସାବ କରି ଗୋଷ୍ଠୀର ନିଷ୍ଠୁରି କାର୍ଯ୍ୟର ବିଧାନ କରିଦିଏ, ସମସ୍ତେ ସେହିଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ିଚାଲନ୍ତି । ‘ପୋଡୁ ତାଷ’ କଲେ ବଣ ନଷ୍ଟ ହୁଏ, ବିନା ସଂକୋଚରେ ଏତେ ପ୍ରକାରର ଏତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛ ମୂଳପୋଛ କରିଦେଇ କଷ୍ଟ ନିଆଁ ଲଗେଇଦିଏ, ପ୍ରଥମ ବର୍ଷ ମାଣ୍ଡିଆ, ଦ୍ଵିତୀୟ ବର୍ଷ ‘ଅଲସି’ ତେଲମଞ୍ଜି ଫସଲ, ତୃତୀୟ ବର୍ଷ ସୁଆଁ, ଚା’ପରେ ଜମିର କପାଳ, ଭଲ ଜମି ଥିଲେ ତାଷ ହେଉଥିବ, ନ ହେଲେ ସେ ଗଲା ।

ଜମି ଠିକଣା ସରିଲା, ବଣର ପରିଧି ନିଶ୍ଚିତ ହେଲା, ଡିସାରିର ମତାମତ ନେଇ ଦିନେ ପୂଜାଟିଏ ହେଲା, ସେହିପରି ବେଜୁଣୀ, ଅରୁଆଚାଉଳ, କୁକୁଡ଼ାଛୁଆ, ରନ୍ଧାମଦ ମିଶେଇ ପୂଜା । ଏହି ପୂଜା ବଣ ଭିତରେ ଥିବା ପୋଡୁତାଷର ଅଧିଦେବତା ବାହୁଶୁ ପେନ୍ଥୁ ପ୍ରତି । ପୂଜା ଶେଷରେ ମହାସମାରୋହରେ ଗାଁ ଲୋକେ ଯାଇ ନିଶ୍ଚିତ ଅଞ୍ଚଳର ପରିଧିରେ ଗୋଟିଏ ଗଛ ହାଣି ନିଆଁ ଲଗେଇଦେଲେ, ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟର ଆରମ୍ଭ ଏହିପରି - କଷ୍ଟ ଡିସାରିର ଗଣନା ଅନୁଯାୟୀ ବିଖ୍ୟାତ ଉଡ୍ରା ଯୋଗରେ, ଏହି ପୋଡୁର ଆରମ୍ଭ, ବଣପୋଡ଼ିରୁ ପୋଡୁ ତାଷର ଉପକ୍ରମ ।

ଏହା ପରେ ଫାରାଷି ଗାରଡ଼ର ଅଞ୍ଜାଗୁଞ୍ଜା ‘ମାସୁଲ’, ତାକୁ ବଳେଇଲେ ଫାରାଷି ନିଜେ, ସେତେବେଳକୁ ଘରେ ଫସଲ ଥିବ, ବାରିରେ କଦଳୀ ଥିବ, ସାହୁକାରମାନେ ଗଣିଦେଇଥିବା ଦାଦନରୁ କଞ୍ଚାଟଙ୍କା କିଛି ଥାଇପାରେ । ଯଦି ନିତାନ୍ତେ ମକଦ୍ଦମା ଲାଗିବ ତେବେ ପଚିଶ ଜଣକ ପୋଡୁତାଷ ଅଞ୍ଚଳ ଦୁଇଜଣକ ମୁଣ୍ଡରେ ଅଠା ବୋଲିଦେଇ ଜୋରିମାନା ଗାଁଯାକ ଭେଦାକରି ଦେବେ, ଯାହାର ଯାହାହେଉ ସବୁକଥାକୁ ଦାୟୀ ନିଶ୍ଚଳ ଗୋଷ୍ଠୀ ।

ସେଦିନ ସଞ୍ଜରେ ବନ୍ଦିକାର ଲୋକେ ଏକାଠି ହୋଇ ପୋଡୁତାଷର ଶୁଭ ଦେଉଥାନ୍ତି । ପୂଜା ସରୁ ସରୁ ସଞ୍ଜ ଶେଷ । ହାଣ ଖାଇ ତିପ ଉପରେ ମହାଲୀମ୍ବ ଗଛ ପଡ଼ିଥାଏ । କଟା ଗଣ୍ଡି ଦିଶୁଥାଏ ନାଲି ଚହଚହ, କଳା ଗଛର ନାଲିଆ ଘା’ ପରି । ନିଆଁ ଲଗେଇଦେଲେ । ଦିନ ଦିନ ରାତି ରାତି ଏ ଗଛ ଜଳି ଜଳି ଅଙ୍ଗାର ହେଉଥିବ । କାମ ସରିଲା । ଦଣ୍ଡେ ବସି ଝାଳମାରିଲା ପରେ ଘରବାହୁଡ଼ା । ସମସ୍ତେ ଖୁସି ଥାନ୍ତି ।

ଚଡ଼ଚଡ଼ ହୋଇ ଜଳି ଜଳି ନିଆଁ ଉପରକୁ ଉଠୁଛି, କେତେ ପ୍ରକାର ତା’ର ରଙ୍ଗ ।

ମାଳ ଉପରେ ଶୀତଳ ପଡ଼ିଲାଣି, ଶାନ୍ତି ପଡ଼ିଲାଣି, କୁଦ ଉପରେ ଗୋଟିକିଆ ନିଆଁ ଥାଲୁଅ । ଦୂର ପର୍ବତରେ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ ନିଆଁର ଗାର ଫୁଟିଉଠୁଛି, ଦୂରର ନିଆଁ ସବୁଦିନେ ସୁନ୍ଦର, ଅନ୍ଧାର ମୁହଁର ବିସ୍ମୟ ଆଉ କିମିଆଁ ।

ହାର୍ଗୁଣୀ ସେହି ନିଆଁକୁ ଅନେଇଁ ଭାବୁଥାଏ । ଆସନ୍ତା କାମର ସୂଚନା ପରି ଏ ନିଆଁ । ବଣ ଭିତରେ କୁରହାଡ଼ି ପାହାର ପଡ଼ିବ, ବଣ ହାଣିବାକୁ କନ୍ଧର ଜରୁ, ଆଜିର ବଣ ମାସକ

ପରେ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିବ । କୁଆ ପଦା ଜାଗା ଏଣିକି ତାଷ, ଫସଲ ନିତିଦିନିଆ କାମ । ଭାବୁଥାଏ, ଏଥର ସେ ଶଗଡ଼ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ, କୁଆ ଧାରଣା ଆଣିବା ପାଇଁ ପୁଣି ନାରଣପାଟଣା ଯିବ ମାମୁଘରକୁ । ସମ୍ପର୍କି ଓ ସମ୍ପର୍କି କଳନା ଅନୁପାତରେ ତା'ର ଜୀବନର କବିତା, ସେ ବଢ଼ି ଉଠିବାକୁ ଚାହେଁ ।

ଗୋଟିକିଆ ବର୍ତ୍ତମାନ କିଏ ଗାଁରେ ବଜୋଉଛି, ସାମ୍ବାରେ ଗଛର ବତା ନିଆଁ, ପାଖେ ପାଖେ ଗାଁ ଭାଇମାନେ, ଧୀର ଦୃଷ୍ଟରେ ଗପ ଲାଗିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାକୁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗେ । ସେହି ଗୋଟିକିଆ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚିହ୍ନା ରାଗିଣୀ ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ପ୍ରଗତିର ଧାରଣା ବର୍ତ୍ତମାନର ବାସ୍ତବତା ଛାଡ଼ି କେଉଁ ଶୂନ୍ୟକୁ ମନଟା ଉଡ଼ି ପକେଇଗଲା । ସେଠି କେବଳ ଶୂନ୍ୟର ରାତି, ବିଷ୍ଣୁ ହୋଇଥିବା ତରା ଆଲୁଅ ତଳେ ପରସ୍ତ ପରସ୍ତ ଅନ୍ଧାର ଉପରୁ ହାଲୁକା ହୋଇ ଖସି ତଳେ ଘନ ହୋଇଯାଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ବରକୁ ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ ସେଇଠି ମନଟା ଧାଇଁ ପକେଇଥାଏ । ସବୁ ଚିହ୍ନାଚିହ୍ନି ଦୂର ପାଖଦେଇ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ପଛକୁ ବୋହି ପକେଇଛି, ଆଗକୁ ନିଛାଟିଆ ଆଉ ଏକୃତିଆ ଉଦାସ ।

କେତେବେଳୁ ନିଃସଙ୍ଗ ମନ ପୁରୁଲିର ସ୍ମୃତିକୁ ବାଟର ସାଙ୍ଗୀ କରି ସଙ୍ଗେକି ନେଇଥିଲା ତା'ର ଶିଆଳ ନାହିଁ । ପାଖର ଲୋକେ ତାହାରି ବିଭାଘର କଥା ପକାଇଲେ, ସେତେବେଳେ ଉକ୍ତିମାରି ସେ ଦେଖିଲା, ସେ ବୁଢ଼ିଛି । ଏତେଦିନଯାକେ ପାଖେ ପାଖେ ହାତପାଆନ୍ତିରେ ପାଇ ବି ସେ ବୁଢ଼ିପାରୁ ନ ଥିଲା, ଆଜି ଯେତେବେଳେ ପୁରୁଲି ଚାଲିଗଲା ତେରିରେ ତା'ର ବୁଢ଼ି ହେଉଛି; ହାଇଁପାଇଁ ଲାଗୁଛି, କାରଣ ପୁରୁଲି ଆଉ ତା'ର ହେବ ନାହିଁ ।

ଏଡ଼ିକି ସୁନ୍ଦର ଥିଲା ସେ, ଏମିତି ତା'ର ଗଡ଼ଣ, ତା'ର ମୁହଁ, ଆଖି ।

ଆଜି ନ ପାଇବାର ଝଲସ ଲାଗି ଆହୁରି ଲକ୍ଷେଗୁଣ ବଢ଼ିଉଠୁଛି ତା'ର ବିଚିତ୍ରତା, ପୁରୁଲି ସବୁଠୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଥିଲା, ସବୁଠୁ ସୁନ୍ଦର, ଜଗତର ଶ୍ରେଷ୍ଠା ସୁନ୍ଦରୀ, ଗୁଣରେ କେହି ତାକୁ ସରି ହେବ ନାହିଁ, ସବୁଥିରେ ସମସ୍ତିକଠୁ ଉପରେ ସେ । ପାଇବାର ଆତ୍ମପ୍ରସାଦ ଭିତରେ ବାନ୍ଧିହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ସେ ଆଜି ସବୁ, ସବୁ ।

ଚିହ୍ନାଦିନଠୁ ବଡ଼ଦିନଯାକେ ସବୁ କଥା ଗୋଟିଗୋଟି କରି ମନେପଡ଼ିଲା, ହାଗୁଣା ହତାଶା ହେଲା । ଆଜି ସେ ଆପଣାକୁ ଦୋଷ ଦେବ, ନିଷ୍ଠୁର ଘଟିବ ବୋଲି ମନକୁ ମନ ଧରିନେଇ ପୁରୁଲିକୁ ପୋଷା ମଣେଇବାକୁ କେବେ ସେ ଉପରେ ପଡ଼ି ଚେଷ୍ଟା କରି ନାହିଁ । ଦିନୁ ଦିନ ତାହା ବିରୋଧରେ ଆପଣା ମନରୁ ମତାମତ ସଂଗ୍ରହ କରି ତା'ର ମୂର୍ତ୍ତିରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ସେ କାଳି ବୋଲୁଥିବ, ତା'ର ବିପତ୍ତି ଶୁଣିଲେ ଖୁସି ହେଉଥିବ, କଠିନ ହୋଇ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଭାବରେ ରୋଷକୁ ଧ୍ୟାନ କଲାପରି ସବୁ ସୌଖୀନ ସ୍ମୃତି ସେ ଧ୍ୟାନ କରି ପକାଇବ, କିନ୍ତୁ ସେଦିନର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଇଁ ନାହିଁ, ଆଜି ସବୁ କଳାଘୁମର ।

ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଆପଣାର ସମ୍ମାନ ବଞ୍ଚେଇବା ଲାଗି ଗାଁର ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇଛି, ଘରେ ତା'ର କଳିଗୋଳ, ହାଗୁଣା କାନରେ ଖବର ପହଞ୍ଚିଛି, ଦିଉଡୁକୁ ସେ ଦୋଷ ଦେଇପାରେ ନାହିଁ, ବିଶ୍ୱାସ ହୁଏ ନାହିଁ ଯେ ଜାଣି ଜାଣି ଦିଉଡୁ ଶଠତା କରିଥିବ ।

କିନ୍ତୁ ଦୋଷ ଦେବା ନ ଦେବାରେ ଅଛି କ'ଣ ? ପୁରୁଲି ତ ଚାଲିଯାଇଛି, ପୁରୁଲି ପରର ।

ଜଳନ୍ତା ମହାଲିମ୍ବ ଗଛକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ସମସ୍ତେ ଫେରିପଡ଼ିଲେ । ଲୋକଙ୍କ କୋଳାହଳ ଭିତରେ ବି ସେହି ଗୋଟିକିଆ ବଙ୍କାଶାର ସ୍ୱର ପରିଷ୍କାର ହୋଇ ଶୁଭୁଛି । ପର୍ବତ ଉପରୁ ତଳର ବନ୍ଦିକାର ଗାଁର ବସ୍ତିର ଆଲୁଅ ଝଙ୍କମଙ୍କ ଦିଶୁଥାଏ । ଗୋଡ଼ତଳେ ତା'ର ଗାଁ ବସିଛି, ଏ ଗାଁରେ ତା'ର ଭବିଷ୍ୟତର କାମ । କିନ୍ତୁ ଖରାଦିନିଆଁ ସଞ୍ଜରେ ପରିଶ୍ରମରୁ ଫେରି ଗାଁକୁ ଅନେଇ ଦେଇ ଆହୁରି ତାକୁ ନିଛାଟିଆ ଲାଗିଲା । ନିତିଦିନ ଏତେ ଖଟଣି, ଏତେ କାମ, କାହା ପାଇଁ ?

ଉଦାସୀ ଦୁଃଖର ପସରା ମୁଣ୍ଡେଇ ସାଧାରଣ ମଣିଷର ବାହାରକୁ ଦେଖାଇବା ସହଜ ଭଙ୍ଗୀରେ ହାଗୁଣା ସାଓଁତା ଗାଁ ଭିତରକୁ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଲା । ନିତିଦିନର ଘଷରାବାଟ ପରି ନିତିଦିନର ଜୀବନ, ସେଥିରେ ତୃଥା କଥା ନାହିଁ, ତୃଥା ଅନୁଭୂତି ନାହିଁ, ସ୍ୱପ୍ନ ପାଇଁ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ମନର ଭାବନାର ଓଲଟା ଛବି ବାହାରକୁ, ଆପଣାର ମନ ତୃପ୍ତି ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଆଉ ତୃପ୍ତି ନାହିଁ ।

ନ ପାଇବାର ପରାସରେ ପ୍ରାଣ ଟଣକି ଉଠିଲା ବେଳେ ହାଗୁଣା ସାଓଁତା ଭାବି ଲାଗିଲା ଜୀବନକୁ ଧରି ସେ ବହୁତ ଖେଳିଛି ଖାଲି, ସେ ବସା ବାନ୍ଧି ନାହିଁ, ତେଣୁ ତା'ର ବସା ନାହିଁ, ସେ ଅଘୋରି । ଟିକି ବୟସରେ ପ୍ରଥମ ଯୌବନରେ ନାଲି ମନ ଉପରେ ଖଇରିଆ ଗେରୁଆ ଢାକି ହୋଇ ସେ ବୈରାଗ୍ୟ ଭାରୁଥିଲା, କେବେ ତା'ର ଗୋଟର ନ ଥିଲା ଯେ ପୁରୁଲି ତା'ର ମନର ଏତେ ଭାଗ । ପୁରୁଲି, ଯାହା ସାଙ୍ଗେ ଉପରେ ଉପରେ ଦି'ଦିପଦ କଥାଭାଷା, ଯାହା ତୁଲେ ଘନିଷ୍ଠତା ହେଉ ହେଉ ଅଧବାଟରେ ଅଟକିଯାଇଛି, ଆଜି ତାହାରି ଚିନ୍ତା ହାଗୁଣାର ମନର ଗୁଣ, ଘୁଣାଣୁଆ ବାଉଁଶରୁ ସଙ୍ଗାତ ପରି ତା'ର ପୋଲାମନର ରାଗିଣୀରେ ତାହା ମନର କବିତା, - ସବୁ ଦୁଃଖର ।

ଅନ୍ଧାରରେ ଗାଁରୁ ବି ପର୍ବତ ଉପରର ମହାଲିମ୍ବ ଗଛଟି ଜଳିବାର ଦେଖାଯାଉଥାଏ । ଚାରିଆଡ଼ର ଅନ୍ଧାରର ପର୍ବତ ଭିତରେ ସେହି ଗୋଟିଏ ବୋଲି ବଡ଼ ଅଗି, ବଣଭୂଇଁରେ ମଣିଷର ନିଶାଣ । ଗାଁର ପବନରେ କାମର ଗନ୍ଧ ଖୋଲ ଭିତରେ ମଣିଷବସତି ମେହୁମାଞ୍ଚ । ପେଟ ଆଉ ମନର ଦରକାର ଅଦରକାର ଅନୁପାତରେ ଏତେ ଲୋକଙ୍କର ଗୋଡ଼ ଛଟାଛଟି ହାତ ଛଟାଛଟି, ବଣ ପର୍ବତ ତୁବେଇଦେଇ ମାଲର ଯେତେ ହିଂସ୍ର

ପ୍ରତିକୂଳ ଅବସ୍ଥା, ସବୁ ପରାହତ କରି ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ସେହି ମହାଲିମ୍ବର ଧୁନିନିଆଁ ପରି ମଣିଷର ଗୋଟାଏ ବୋଲି ପ୍ରବଳ ଉତ୍ତ୍ୱାସ, ସେ ମଣିଷ ହୋଇ ବଞ୍ଚି ରହିଥିବ, ଯାହା ଯାଉ ଯାହା ଆସୁ ସେ କାନ୍ଦୁ ଚାଲିଥା ଓହ୍ଲେଇ ଦେବ ନାହିଁ, ହାତରୁ ଲଞ୍ଜକମୁଠା ଛାଡ଼ିଦେବ ନାହିଁ । ଏହି ବାରପଣର ସୂଚନା ଦିଏ ବନସ୍ତ ଭିତରେ ଗାଁ ବସତିର ପବନ ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ହାର୍ଗୁଣାର ମନରେ କାମର କଳ୍ପନା ଗଜୁରି ଉଠୁଥାଏ, ତାହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମନ-କରତା ପୁରୁଲି - ଦୁର୍ବଳତା ପ୍ରତି ସବଳ ପ୍ରତିରୋଧ । ପୁରୁଲି, - ପ୍ରଜାପତି, ପ୍ରଜାପତି ପରି ଉପରର ରଙ୍ଗରେ ଆଖି ବାନ୍ଧି ହୋଇ ମିଟିଂ ଗାଁର ଲୋକଙ୍କ ସୁନ୍ଦରା ସୁନ୍ଦରିରେ ଭୁଲି ସେ ଚାଲିଯାଇଛି, ସେ ଯେତେ ଉପଯୁକ୍ତ ହେଉ ସେହି ଶେଷ ନୁହେଁ, ପଣା ଗୋଳିବାକୁ ଜଣେ କେହି ବାସୁପଣ୍ଡା ଏକା ପୃଥ୍ବୀରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଛି ଏକଥା ମିଛ । ପୁରୁଲିର ଆଘାତକୁ ହାର୍ଗୁଣା ଜୟ କରିପାରେ ।

କିନ୍ତୁ କାଟେ ଯାହା ସେହି ଅପମାନଟା, ପୁରୁଲି ତା'ର ହେଲା ନାହିଁ- ସେ ଗୋଟାଏ ଅପମାନ । ପୁରୁଲି ତାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ମନେକଲା ନାହିଁ, ମିଶିଆପାୟୁ ମନେକଲା ନାହିଁ ସେ ଉପଯୁକ୍ତ; ସେ, - ଲେଖୁ ସାଓଁତାର ପୁଅ ହିକୋକା ହାର୍ଗୁଣା, ତା'ର ମଣିଷପଣିଆ ସାଓଁତା ପଣିଆକୁ ଉପହାସ କଲାପରି ତା' ପାଇଁ ଠିକଣା ହୋଇଥିବା ବୋହୂ ଆଉଜଣକୁ ଦିଆଗଲା । ଅପମାନ ଭାବିଲେ ସେ ରାଗରେ ଥରେ, ତା'ର ରାଗକୁ ବାଡ଼ି ହିଡ଼ି ନାହିଁ ।

କ'ଣ ତୋର ହୋଇଛି ସାଓଁତା, ଏତେ ମନ ବିରସ କାହିଁକି ? ଗୋଟାଏ ଟୋକା ଚାଲିଗଲେ ଦଶଜଣ ମିଳିବେ ମନକଲେ, ସେଥିପାଇଁ ଏତେ ଦୁଃଖ କାହିଁକି ?” ସୋଭେନା କନ୍ଦ କହିଲା ।

“କିଏ ଦୁଃଖ କରୁଛି ଯେ ଏତେ ପ୍ରବୋଧ ଦେଉଛୁ ତୁ ରେ, କିଏ ତତେ ଭଲଲୋକି କରିବାକୁ ଡାକିଛି ?”

“ମୋ ଉପରେ ରାଗିବୁ ଯଦି ରାଗ ସିନା ଏମିତି ଗୁମ୍ ହୋଇ ତୁ ବସିରହନା, ତୁ ଲୁଚେଇବୁ ସିନା, ମୁଁ କ'ଣ ଜାଣେ ନାହିଁ ?”

ହାର୍ଗୁଣା କିଛି କହିଲା ନାହିଁ ।

ସୋଭେନା କହିଲା, “ସେମାନେ ଭଲଲୋକ ନୁହନ୍ତି ସାଓଁତା, ଠକ, ଡାକର, ତାଙ୍କର କଥାରେ ଠିକଣା ନାହିଁ । ସେ ଗାଁରୁ କନିଆ ଆଣି କ'ଣ ହ'ନ୍ତା, ଦିନେହେଲେ ଦିନେ ଠକିଦେଇ ବାପଘରକୁ ଯାଉଛି କହି ଚାଲିଯାନ୍ତା, ତା'ପରେ ଆଉ କାହା ସାଙ୍ଗରେ ପଳାନ୍ତା । ସେତେବେଳକୁ କେମିତି କରିଥାନ୍ତୁ । ସେ ମଞ୍ଜି ତ ସେଇଆ । ନା, ଭଲହେଲା ସେ ଆଗରୁ ଚାଲିଯାଇଛି । ମୁଁ ଜାଣେପରା ସେ ଟୋକାଟାକୁ ଦେଖିଲାବେଳକୁ !”

ଆଉ ଛାଡ଼ି ଖରାପ କଥାରେ କନ୍ଦ ଗାଳିଦେଇପାରନ୍ତା ନାହିଁ । ସୋଭେନାର ନାକଟେକା ହାର୍ଗୁଣାକୁ ଡିଜେମାତ୍ର ଘୁଞ୍ଚେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ପିଲାଙ୍କ ପରି ସେ କହିଲା,

“କାହିଁକି ସେଗୁଡ଼ାକ କହୁଛୁ ସୋଭେନା, ମୁଁ ସେକଥା ଭାବି ନାହିଁ, ମୋର ସେଥିକି ଛଳ ନାହିଁ । ରାଜ୍ୟଯାକର କାମ ମୋର ବାକି ପଡ଼ିଛି, କିଏ କାହା ସଙ୍ଗେ ଉଦୁଲିଆ ଗଲା ପଚାରୁଛି କିଏ ? ଏଥର ଖଣ୍ଡେ ଶଗଡ଼ କରିବି ଭାବୁଛି, ନା’ କ’ଣ କହୁଛୁ ? ଭଲ ବଢ଼େଇଟିଏ ଖୋଜିଲୁ ।”

ସୋଭେନା ତୁନିହୋଇ ଚାଲିଗଲା ।

II ତେଷଠି II

ମିଶିଆପାୟୁ ଆଉ ବନ୍ଦିକାର ଦୁଇ ଗାଁର ଅଭିସମ୍ମାତ ମୁଣ୍ଡେଇ ଯେଉଁ ଦୁଇଜଣ ଟୋକାଟୋକୀ ଘର ଛାଡ଼ି ପଦାକୁ ବାହାରିଗଲେ ସେମାନଙ୍କର ପଣ୍ଡେଇବାକୁ କୌଣସି କାରଣ ନ ଥିଲା । ପର ପାଇଁ ଲୋକେ ମନାସନ୍ତି, ଅଧିକାଂଶ ମନ୍ଦ, ଅଳ୍ପ ଭଲ, କିନ୍ତୁ କିଛି ଫଳେ ନାହିଁ । ସମାଜକୁ ଖତେଇ ବିଗୁଲେଇ ହୋଇ ବିବାହ ବାହାରେ ଅଜାତି ପିଲା ତଷ୍ଟୁ କୋରମେଇଁରେ ପଡ଼ି ବି ମଣିଷ ହୁଏ, ବିଘଟନ ବି ସୁଖର ହୁଏ, ବୃଥା ପରକୁହାରେ ଚତଲାପାଣିରେ ଘର ପୋଡ଼େ ନାହିଁ ।

ବେଶୁର ବାପା ମିଟିଂ ଗାଁର ବୁଢ଼ାଠାଠା ସାଓଁତା ବୋହୂକୁ ପାଇ ବଡ଼ ଖୁସି ହୋଇଥିଲା, ତା’ର ସ୍ତ୍ରୀ ବହୁଦିନୁ ମରିଛି, ପହିଲି ଯୌବନରେ ସ୍ତ୍ରୀର ସବୁ ପରିଚୟ ଘେନି ବୁଢ଼ା ମନକୁ ଉଷୁମେଇବା ପାଇଁ ଘରକୁ ପୁରୁଲି ଆସିଛି । ରଘୁ ସାଓଁତା ପୁଅ ବୋହୂଙ୍କ ପାଇଁ ଅଲଗା ଘର ତୋଳିଦେଲା, କନ୍ଧକୁଳରେ ପଞ୍ଚତି ଯେପରି, ବୋହୂ ଘର ମଣିଗଲା ।

ବୁଢ଼ା ବିବାହ, ଛାଇପରି ମିଶିଯାଇ ଦିହେଁ ଏକାଠି ବୁଲନ୍ତି, ବେଶୁ ଆଉ ପୁରୁଲି । ବେଶୁ ‘ବେଢ଼ା’ରେ ହଳ କରେ, ପୁରୁଲି ପଥର ବାଛେ, ପର୍ବତକୁ ବେଶୁ ଯାଏ କାଠ ହାଣି, ପୁରୁଲି କନ୍ଦା ଖୋଳି ପତ୍ର ଆଣି । ବୁଲିବୁଲି ପରସ୍ପରକୁ ଭଲ ପାଇବାଲାଗି ଖରା କାଟେ ନାହିଁ, କାମ ବାଧେ ନାହିଁ, ଝାଙ୍କି ଖରାରେ ବି ମୁହଁକୁ ମୁହଁ ଅନେଇ ଦେଲେ ଥଣ୍ଡା ଲାଗେ, ଆଖି ତୁଲେଇ ଆସେ । ବେଶୁର ଶରଧା ଶିକାର ବୁଲା । ସମ୍ଭର ହରିଣକୁ ଫୁସୁଲେଇ ଏକାଠି ଜମେଇବା ପାଇଁ ଘାଟିପାଖେ ଜାଗା ପରଖକରି ବେଶୁ ‘ଖାରି’ ପକାଏ; ଅର୍ଥାତ୍ ଅରାଏ ଖୋଳିଦେଇ ପାଣିକାଦୁଅ କରି ମାଟିରେ ଲୁଣ, ଶୁଖୁଆ, ମୃତ ଏକାଠି ଗୋଲେଇପୋଲେଇ ଦିଏ । ‘ଖାରି’ର ବାୟାରେ ଜହ୍ନ ଆସି ଦିନୁଦିନ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଚାଖି ଚାଖି ଯାଆନ୍ତି, ତା’ ପରେ ଶିକାରୀ ଦିନେ ଜଗିରହି ତୁ ଫୁଟାଏ । ଗହଳି ବଣଭର୍ତ୍ତି କାଛପରି ପାହାଡ଼ ଉପରେ କେତେଠି ଚନ୍ଦ୍ର ଖାରି ଦୂରକୁ ଦିଶେ, ‘ଖାରି’ ପାଖେ ଗଛତାଳ ଉପରେ ତାଳପତ୍ରର ବସାବାନ୍ଧି ମଣିଷ ସେଠି ଜଗି ରହେ । ଖାରି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଅନେକ ଉପାୟରେ ଶିକାରୀ ଜହ୍ନକୁ ଉଣେ, ବୁଲିବୁଲି ଜହ୍ନର ପ୍ରିୟ ଗଛପତ୍ରରେ ଖଣ୍ଡିଆ ଦେଖି, ତଳେ ମାଟିରେ ପାଦଟିହୁ ଦେଖି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରେ କେଉଁଠିକି ଜହ୍ନ ଖରାଝାଞ୍ଜିରେ ପାଣି

ପିଇବାକୁ ଓହ୍ଲେଇବ, କେଉଁଠିକି ଚରିବା ପାଇଁ । ଏଥିରେ ବି ପୁକୁଳି ବେଶ୍‌ର ଛାଇପରି ବୁଲୁଥାଏ, ସ୍ବାମୀର ଲାଖ, ସ୍ବାମୀର ବଳ ସେ ପାଖେ ପାଖେ ଥାଇ ଅନୁରବ କରି ଖୁସି ହେବାକୁ ଚାହେଁ । ଯେଉଁଆଡ଼େ ଗଲେ ଖୋଲା ପ୍ରକୃତି, ବଣର କାନ୍ଧ, ଚଢ଼ା, ସୁଡ଼ଙ୍ଗ, ଯେତେ ଖରା ହେଲେ ଯେତେ ଗଛ ଶୁଖିଲେ ବି ମାଳର ଶୋଭାରେ ହ୍ରାସ ହୁଏ ନାହିଁ ଚିରଦିନ ରହିଥାଏ ସେ, ଯୌବନର ଶ୍ୟାମ ପୃଷ୍ଠପଟ ।

ଚମ୍ପା ଝରଣା ପାଖେ ଖାରି ପକେଇ ମଞ୍ଚା ବାନ୍ଧି ବେଶ୍‌ କଷ୍ଟ ଜନ୍ମ ଜଗେ, ତାଳ ଉପରେ ସ୍ବାମୀର ଦେହରେ ଆଉଜିପଡ଼ି କଣାବାଟେ ପଦାକୁ ଅନେଇଁ ପୁକୁଳି ବସିଥାଏ । ଜହ୍ନ ଉଠେ, ଛାଇ ଆଲୁଅର ନେସାନେସିରେ ପଥର ଆଉ ଗଛ ଉପରେ ନାନାପ୍ରକାର ରୂପ ଆକି ହୋଇ ରହେ, ଦୁହେଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସି ରହନ୍ତି । ବାହାରର ଭିତରର ସଙ୍ଗାତ ପାଇଁ କେବଳ ଗୋଟାଏ ଆଧାର ଯୋଗାଏ, କଷ୍ଟକରୁଣୀଙ୍କର ଭଲପାଇବା ଚାଲେ ନିଛାଟିଆ ବଣ ଭିତରେ ଖୋଲଖୋଲରେ, ପଥର ସନ୍ଧିରେ, ଗଛ ଡାଳରେ । ଝାମୁଳି ନଳି ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି, ହାତରେ ବନ୍ଧା, ଖଣ୍ଡା, ଛୁରୀ, ଚାଙ୍ଗିଆ, ଧନୁ, ସବୁ ହାତହତିଆର ଖଞ୍ଜି ହେଇ ଦୁହେଁ ଶିକାର କରି ବୁଲନ୍ତି, ଏଣୁ ଗଲେ ତେଣୁ ଗଲେ ସହସ୍ର ବାଙ୍କରେ ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଭେଟାଭେଟି । ଆଖି ଯେତେ ଦୂର ଯିବ ଖାଲି ଅଗ୍ନୀଅଗ୍ନି ବନସ୍ତ, ଏକରେ ସେକରେ ଡାଲୁଡାଲୁଆ ହୋଇ କେତେ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଇଛି, ଦୁଇ ଡାଲୁର ବିକଟ ମିଳନ ସନ୍ଧିରେ ପାତଳ ଗହୀରର ଉପତ୍ୟକା ତଳେ ପଥର ସାଲୁସାଲୁ ଅନ୍ଧାରି ଝରଣା, ସେହି କଷ୍ଟକରୁଣୀ ଭେଟାଭେଟି ହେବା ଜାଗା । ବାଟେ ବାଟେ ପର୍ବତର ଅତଡ଼ା କରେ କରେ ସବୁ ରାସ୍ତା, ଗୋଡ଼ ଖସିଲେ ହାଡ଼ ସୁଷା ଗୁଆ ହୋଇଯିବ । ତଳର ଖାଲକୁ ଚାହିଁଦେଲେ ମୁଣ୍ଡ ବୁଲିଯିବ, ଗଛର ଥିଣ୍ଡା ଗଛ ତେର ଏବଂ ପଥର ଛେକାଛେକି ହଜାର ହଜାର ପୁଟ ଉଜଡା ଉପରେ ରାସ୍ତା, ସେଠିକି ଗାଡ଼ି ଯିବ ନାହିଁ, ଘୋଡ଼ା ଯିବ ନାହିଁ, କେବଳ ଆପଣାର ଭାଗ୍ୟ ଆପଣାର ଜୀବନ କାନ୍ଧରେ କାନ୍ଧେଇ କରୁଣୀଙ୍କର ସେଠି ଗତାଗତ । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ମାଳରେ ଦମକରେ ଗଣ୍ଡି ପଡ଼ିଲା ପରି ପର୍ବତ କୁଡ଼କୁଡ଼ ବାଙ୍କ, ବୁଲୁବୁଲୁ କେଉଁଠି କେତେ ତଳରେ ହଠାତ୍ କେଉଁ ଗାଁ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଯାଏ, ବଣ ଭିତରେ ଏପରି ଖଞ୍ଜରେ ଲୁଚି ରହିଛି ଯେ ବାହାରୁ ନିଘାକୁ ଆସିବ ନାହିଁ, ସେହିପରି ହଠାତ୍ ଆସେ ଗାଁ ସବୁ ଆଗରୁ ସୂଚନା ଦିଏ ନାହିଁ, ସେହିପରି ହଠାତ୍ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଏ । ପର୍ବତର ଫାଟରେ ସନ୍ଧିରେ ଚଳୁ ଉପରକୁ ଝରଣା ଗଡ଼ିଆସିଲା ବାଟରେ କେଉଁଠି ଦିଶେ ଗୋଟିଏ ଜଙ୍ଗଲର ସୁଡ଼ଙ୍ଗ, ସେହିବାଟେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ଖଣ୍ଡେଦୂର ଉଠିଗଲେ ହଠାତ୍ ଜଙ୍ଗଲ ଟିକିଏ ଆଡ଼େଇ ହୋଇ ଦିଶେ ଆଡ଼ୁଡ଼ାଖାଡ଼ୁଡ଼ା, ବଡ଼ ବଡ଼ ପଥର ଉପରେ ହାମୁଡ଼େଇ ହୋଇ ବସିପଡ଼ିଥିବା ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି କଷ୍ଟବସ୍ତି । କେଉଁଠି ସେହିପରି ନିଘଞ୍ଚ ବଣ ଭିତରେ ଚାରିପାଖର ପାଚିରି ପାହାଡ଼ ଉପରେ ହଠାତ୍ ଶୁଭେ କାଠହଣା ହେଉଥିବାର ଠୋ ଠା ଶବ୍ଦ । ସେହି ପାଚିରିର ଆହୁରି ଉପରେ ଆହୁରି ଉଞ୍ଚରେ କେଉଁ ଗାଁ ଥିବ, ସେଠି ପିଲା ନାଟ କରୁଥିବେ,

ଧାଂଡ଼ାଧାଂଡ଼ା ଗୀତ ବୋଲୁଥିବେ । ପଦାକୁ ତା'ର ପରିଚୟ ନାହିଁ । କେବଳ ଖରାତେଜରେ ଫିକା ପଡ଼ିଯାଇଥିବା ମେଘବର୍ଷର ଜଙ୍ଗଲ, କୁଡ଼କୁଡ଼ ପର୍ବତ, ଆକାଶକୁ ତା'ର ଗୋଜିଆ ଚେପଟା ଚୁଡ଼ା, କେଉଁ ପର୍ବତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦିଶୁଛି, କେଉଁଠାରୁ ଫାଳ ଫାଳ ଖାଇହୋଇ ଗଲାପରି, କେଉଁଠା ତଳୁ ସବୁ ହୋଇ ଉପରକୁ ବୋଝ ବୋଝ ହୋଇ ଏପରିଭାବେ ରହିଛି ଯେପରି ଅଇଛା ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ି ଗଡ଼ଗଡ଼େଇ ଚାଲିବ ତଳର ଝୋଲା ନଈରେ ଆଉଟି ହେବାକୁ ।

ଶିକାରକୁ ଉଣି ଉଣି ବଣରୁ କନ୍ଦାଟାଏ ଫଳଟାଏ ଉଠେଇ ନେଇ ଏହି ବଣରେ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ କନ୍ଧକନ୍ଧୁଣୀ ବୁଲନ୍ତି, ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖନ୍ତି । ବୁଲୁବୁଲୁ କେଉଁ ଚୁଡ଼ା ଉପରୁ ପର୍ବତର ଫାଟେ ଫାଟେ ପୂର୍ବର ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଖୋଲିଯାଇ ଦିଶେ ପରମ ଟଳିପଡ଼ିଛି ତଳକୁ ତଳକୁ, ସୁତେଇ ଦେଉଛି ଦୂରରେ ସେହି ଝଞ୍ଜାବତୀ ନଦୀର ଗତିପଥ ।

ବେଶୁ କଥା ଗପେ, ପୁରୁଲି ଶୁଣେ ।

ଉନ୍ମୁ ପଳେଇଆସି ବି ପଳେଇବାର ନିଶା ସେମାନଙ୍କର ହୁଟିଯାଇ ନ ଥାଏ, ତଥାପି ଲୋକଙ୍କ ଆଖିକୁ ଠକି ଉଡୁଆଳରେ ବୁଲିବାକୁ ମନ, ବଣେ ବଣେ ଆପଣାକୁ ହଜେଇ ଦେବାକୁ, ଯେପରିକି ଏ ସଂସାରରେ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଛଡ଼ା ହୃତୀୟ ଜଣ ବୋଲି ଆଉ କେହି ମଣିଷ ନାହିଁ, କେବଳ ସେମାନେ, ଆଲୁଅ ଆଉ ତା'ର ପ୍ରତିବିମ୍ବ, ଆଉ କେହି ନାହିଁ । ସେଠି ନାହିଁ ସମାଜର ଶାସନ ଆଉ ଆଇନ୍, ପରମ ମନ ଜଗି ଚଳିବାର ବାଧାତା । ଦୁନିଆର ଆଖିଦରଶା ନୀତିରେ ଆପଣା ମନର ଆପଣା ରୁଚିର ସବୁ ନିଜସ୍ବକୁ ଛେତି ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ଭଦ୍ରହୋଇ ଗଣିଗଣିକା ଦିନ ବଞ୍ଚିବା ସୁଆଗ । ତାଙ୍କର ପୂରା ସ୍ଵାର୍ଥପର ଜୀବନ, ଜଣେ ଜଣକଠି ଆବଦ୍ଧ, ତା' ବାହାରକୁ ପତାରିବାକୁ ତା'ର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ କି ତର ନାହିଁ ।

ସେହି ଉଡୁଆଳ-ଭର୍ତ୍ତି ବଣ ଭିତରେ, ଯେଉଁଠି ପଥର ଗଛ ଗୋଲେଇ ହୋଇ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ସାନ ସାନ ଖୋଲ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ସଂସାରର ରୂପ, ସେଠି ବି ଛାଇ ଆଲୁଅ ଚଳନ୍ତି ଛବିରେ ରଙ୍ଗ ବଦଳାଏ, ତା'ର ଅଣଓସାର ନାଲିଆ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ବାଟ ମୁହଁରେ ପ୍ରତୀକ୍ଷା ବି ଆସେ, କ'ଣ ଏଠି ଥିବ ଭାବି ପିଲାଳିଆ ପ୍ରତୀକ୍ଷା ଏବଂ ସେହି ପ୍ରତୀକ୍ଷାର ଉତ୍ତର ମିଳେ ଆପଣା ମନ ଭିତରେ ଛବି ବଦଳାବଦଳିରେ ।

ଉଡୁଉଡିଆ ଖରାରେ ଝୋଲାକୁଳରେ ଛାଇ ନିଶ୍ଚଳରେ ବସି ପଲ ପଲ ମୟୂର ଦୁଇଜୋଡ଼ାଧି, ତୋଟାର ପତ୍ରଗହଳିରୁ ଶୁଭେ ଶାରୀମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗୀତ ପ୍ରତିଯୋଗିତା, କୁଟ୍ରା ହାବୁଡ଼େ, ହରିଣ ସମ୍ବର ଦିଶିଯାଇ ପୁଣି ମୁହଁ ଲୁଚାନ୍ତି, କସ୍ତୁରି-ମୁଷା ତେଜ୍ ତେଜ୍ ପଳେଇଯାଏ । ଟିକିଏ ଆଉ ବୁଲିଗଲେ ଏତେପ୍ରକାର ଜନ୍ତୁ । କାହାର ଚମକ ଲାଗେ ମଣିଷର ପେଟରେ, କାହାର ବା ମଣିଷର ଆଖିରେ, କାହାର ମନରେ । ଶିକାରୀ ବହୁତ

ଦେଖେ, ମାରେ ଯେତେ ଅଭିଜ୍ଞତା ଗୋଟାଏ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଧିକ । ଝାଳ ବୁହେ, ତତଲା ଗୋଜିଆ ପଥର ଆଉ କଷ୍ଟ ପାଦରେ ପୁଟେ, କିନ୍ତୁ ବଣର ମଣିଷ ବଣ ବାଟରେ ପାଦ ଖସାଏ ନାହିଁ ଅଥବା କ୍ଳାନ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ । ପିଇବାକୁ ଝୋଲାର ପାଣି ଖାଇବାକୁ ଲାଉତୁମ୍ଭାରୁ ମାଣ୍ଡିଆ ଭାତ, ମାଣ୍ଡିଆ ପେଜ, ବିଶ୍ରାମ ଗଛ ତଳେ । ବେଶୁ କଷ୍ଟ ଆଉ ପୁରୁଲି ମିଟିଂ ଗାଁ ପାଖ ବଣ ଜଙ୍ଗଲରେ ବୁଲି ଲାଗିଥାନ୍ତି । କେବେକେବେ ଶିକାର ପଡ଼େ, ଗୋଟାଏ ଦିନର ଚେଇଁ ଆସୁଥିବା ଉଛାସର ଶେଷ ସେଇଠି, ଶିକାର ନ ମିଳିଲେ ବି ଖରାଟିଆ ଖରା ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ହଜମ କରିସାରି ଫେରିବାକୁ କିଛି ଖରାପ ଲାଗେ ନାହିଁ ।

ଯେଉଁ ସହଜ ସରସଗୁଣରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଦି'ଦିନରେ ପରକୁ ଆପଣାର ଏବଂ ଆପଣାର ଲୋକକୁ ପର କରିଦେଇପାରେ ସେହି ଗାରଡ଼ିରେ ପୁରୁଲି ମିଶିଆପାୟକୁ ବୁଲିଥିଲା । କେତେଦିନ ଗଲା, ମିଶିଆପାୟ ଲୋକେ ସଂଖୋଳି ଆସିଲେ ଦିଉଡୁ ଆସିଲା । ଗାଁରେ ପଶି ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ବେଶୁ କଷ୍ଟକୁ ସେମାନେ ମାଡ଼ ମାଇଲେ । ତଳମୁହାଁ ଚାକ ତଳେ ବାଟମୁହଁରେ ଅଣ୍ଟା ଭାଙ୍ଗି ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖି କରି ପୁରୁଲି ଠିଆ ହୋଇ ଦେଖୁଥାଏ, କାଳେ ଏମାନେ ବେଶି ମାଡ଼ ମାରିବେ ନାହିଁ ତ ! ବେଶି ମାରିଲେ କ'ଣ ହେବ । ପିରୁ ପିରୁ କେତେଠି ରୋଷ ଚଢ଼ିଯାଏ, ଲହୁଲହାଣ ହୁଅନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ତାହାରି ଆଡ଼କୁ ଦେହ ବଳେଇ ସଳଖ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇ ବେଶୁ ହସୁଥାଏ, କହୁଥାଏ “ସରିଲା ନା ଆଉ ଅଛି ? ଚଞ୍ଚଳ ସାର, ଯାହା ମାରିବ ମାର ।” ଚଞ୍ଚଳ ସରିଲା ତା'ର ହସହସ ଖୁସିମୁହଁକୁ ଅନେଇଁ ଅପ୍ରିୟତା କରିବାକୁ କାହାରି ଇଚ୍ଛା ନ ଥିଲା, ଖାଲି ନାଁକୁ ପ୍ରଥା ପାଇଁ । ଦୁଇପକ୍ଷ ଏକାଠି ବସି ଧୂଆଁ ପିଇଲେ, କଥାଭାଷା ତୁଟିଲା । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କନ୍ୟାସୁନା (ଝୋଲା) ବାବତକୁ ବେଶୁର ବାପ ରଘୁ ସାଓଁତା ଦଶୋଟି ଟଙ୍କା ଥୋଇଦେଲା, ଗୋଟିଏ ହଡ଼ା ଆଣି ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ବାନ୍ଧିଦେଲା, ଟିଣେ ରନ୍ଧାମଦ ରଖିଦେଲା । “ପିଲା ପିଲାଙ୍କ ମନ ତ, ମନ ହେଲାତ ଉଡ଼ି ପଳେଇଗଲେ, ହେଲେ କ'ଣ ହେଲା ? ବିଭା ହେଲେ ଆମ କୁଳରେ ଯାହା ଦିଆ ହୋଇଥାନ୍ତା, ଯାହା କରାହୋଇଥାନ୍ତା ତାହା ଆମେ କରିବୁଁ, ନ କରିବୁଁ ବୋଲି ଦୋଷ ଦେବ କିଏ ?”

ଦିଉଡୁ ତା'ର ଦଳର ଲୋକଙ୍କୁ ଅନେଇଁ ରହିଲା । ତା'ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝିପାରି ଶିବକାନି କହିଲା, “ଏସବୁ ତ ଦେଲୁ ସାଓଁତା, କିନ୍ତୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ରହିଗଲା ଯେ । ବନ୍ଦିକାରା ହାଗୁଣା ସାଓଁତାକୁ ସରଭା (କ୍ଷତିପୂରଣ) ଦେବାକୁ ହେବ, କନ୍ୟା ତ ତା'ର, ତୁମେ ସିନା ଉଦୁଲିଆ ନେଇଆସିଲ ।”

ରଘୁ ସାଓଁତାର ଶାନ୍ତିପ୍ରିୟ ମୁହଁ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇଗଲା ।

“କ'ଣ କହୁଛୁ ସାଓଁତା, ସରଭା କଥାଟା ମଧ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ଛିଣ୍ଡିଯାଉ, ପଛକୁ କାହିଁକି ଅଡୁଆ ରହିଥିବ -” ଆଖି ନାଲିକରି ଜଟ ଝାଡ଼ିଦେଇ ରଘୁ ସାଓଁତା କହିଲା, “କ'ଣ

କାହାର ଛାଡ଼ିବା ଫାନ୍ତି (ଦୁର୍ଘରିତ୍ରା) କନ୍ୟା ହୋଇଛି ଯେ ମୁଁ ତା' ପାଇଁ ସଗର୍ଭା ଦେବି ? କିଏ କ'ଣ ଯାଇ କାହା ଘରୁ କାହା ବିଭାହେଲା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଘେନିଆସିଛି ଯେ ମୁଁ ସଗର୍ଭା ଦେବି ? କାହିଁକି ଏପରି ଅପମାନିଆ କଥା ଉଠୋଉଛନ୍ତି ତୁମେ ? ଭଲରେ ଭଲରେ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧିବା ନା ବୃଥା କଥାରେ ପିଟାପିଟି ହୋଇ ଆମେ ମରିବା ?”

ପୁରୁଲି ଏକାଠାଆଳେ ଠିଆ ହୋଇ ତାଳକୁ ହାତରେ କଟମଟ କରି ଧରିରହି ଶୁଣୁଥାଏ, ଖଣ୍ଡେ ଛାଡ଼ି ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ତାହାରି ଉପରେ ପଞ୍ଚାଏତ୍ ବସିଛି । ବାପଘର ଗାଁ ପ୍ରତି ତା'ର ଅଶ୍ରୁକା ନ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ମନେ ମନେ ଏହି ପଞ୍ଚାଏତ୍ କଥା ଭାବିଲାବେଳକୁ ବାପଘର ବିରୋଧରେ ସେ ପଟନେଇ ଠିଆ ହୁଏ, ଖାଲି ତାକୁଥାଏ ଚଞ୍ଚଳ କେମିତି ଏ ଗୋଳମାଳ ସରିଯାଉ ତାଙ୍କର କଥା ନ ରହୁ ।

କେତେ ପଥରର ଛାତି ଏମାନଙ୍କର ! କେବଳ ବେଉସା - ବେଉସା ।

ଏମାନେ କେବେ ଭଲ ପାଇ ନ ଥିଲେ ? ବାହା ହୋଇ ନ ଥିଲେ ? କାହିଁକି ଏତେ କଠିନ ଏମାନେ ? ନାହିଁ, କଥା ଛିଡ଼ିଆସୁଛି । ରଘୁ ସାଓଁତା ସମସ୍ତିକି ଦବେଇ ଦେଇ କହିଲା, “ଚୋକାଲୋକ ତୁମେମାନେ, ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ା ତ ନାହାନ୍ତି କି ଅକଳ ତମୁକୁ ଜଣା ? ଝୋଲା ଉପରେ ସଗର୍ଭା, ନେବେ ସଗର୍ଭା, ହଉ ଉଠ ଏଥର ଏ ପଞ୍ଚାତି ସରିଲା ।”

ଏ ଗାଁ ପ୍ରତି ପୁରୁଲିର ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଢୁଥାଏ ।

ସତା ଭାଙ୍ଗୁ ଭାଙ୍ଗୁ ଛାଇ ଲେଉଟାଣି ବେଳ, ପୁରୁଲି ଜାଣିଥାଏ ଏଥର ଦିଉତୁ ଆସିବ । ସମସ୍ତେ ବକିଛନ୍ତି ଦିଉତୁ ବେଶି କିଛି କହି ନାହିଁ । ଦିଉତୁ ଏପରି ଦୁନିହୋଇ ବସେ ନାହିଁ, ତା'ର ମନ ଭିତରେ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଘାବୁଛି । ଲେଖୁକକା ଆସି ନାହିଁ ।

ସେମିତି ଅପେକ୍ଷା କରୁ କରୁ ବହୁତ ବେଳ ଗଲା । ଦିଉତୁ ତା'ର ସାଙ୍ଗାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କ'ଣ କ'ଣ କଥାଭାଷା ହେଉଥାଏ, ବୃଥା ଅପେକ୍ଷା କରିବା ସାର ହେଲା, ଦିଉତୁ ଆସିଲା ନାହିଁ । କରଛଡ଼ା ଦେଇ ତା'ର ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଭାଇ ଖାଲି ଏକର ସେକର ହେଉଛି, ପୁରୁଲି ନିଜର ମନକୁ କଳି ଦେଖିଲା, ଅପରାଧର କୌଣସି ଚିହ୍ନ ସେଠି ସେ ପାଇଲା ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମନକୁ ଯେତେ ଢିରାଦେଇ ଉପରକୁ ଟେକିଲେ ବି ଦିଉତୁର ଏପରି ଧରଣରେ ମନଟା ଦବି ଦବି ଚାଲିଲା । ଜାଣି ଜାଣି ପଦାକୁ ବାହାରେ, ତାକିବ ତାକିବ ବୋଲି ଭାବି ଦି' ଖୋଜ ଆଗକୁ ମାଡ଼ିଯାଏ ପୁଣି ଫେରିଆସେ । ବିନା କାରଣରେ ହେପର ମୁଠା (ଛାଞ୍ଚୁଣୀ) ଧରି ବାରମ୍ବାର ପିଣ୍ଡାଟିକି ଓଲେଇ ଲାଗିଲା, ସମୟ ଗଲା, ଦୂରରୁ ବାଁରେଇ ହୋଇ ଥରଟିଏ ଏପାଖକୁ ଅନେଇ ଦେଇ ପୁଣି ଦିଉତୁ ମୁଣ୍ଡ ବୁଲେଇ ନିଏ । ପୁରୁଲି ଆହୁରି ଛଟପଟ ହେଉଥାଏ । କ'ଣ ଭାବିଛି ଦିଉତୁ ?

ରଘୁ ସାଓଁତା ତାକିଲା, “କ'ଣ ବୋହୂ, ଭାଇ ସାଙ୍ଗରେ ଦେଖାହେଲାଣି ?”

ମୁହଁ ନେପେଡ଼ି ୭୦ ଗୋଟିଆ କରି ପୁରୁଲି କହିଲା, “ତେରି ହେଲାଣି, ମୁଁ ପାଣିକି ଯାଉଛି ।” ତିନିଥର ଯାଇ ଝୋଲା ଭିତରୁ ପାଣି ଟେକି ଆଣିଲା । ଦଶାରେ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବେଇ ଦେଇ ଅଜକାର ଝଣଝଣେଇ ବସି ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧିଲା । ଦିଉଡ଼ୁ ଗାଳି ଦେଇଥିଲେ ସେ ହସି ଦେଇଥାନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ଏ ତୁନିତାନି, ବଡ଼ ବାଧେ ।

ସଞ୍ଜ ଅଳ୍ପ ତେରି । ପୂର୍ବ ଘାଟର ମାଳ ଉପରେ ସଞ୍ଜ ପୂର୍ବର ଫିକା ଆଲୁଅ ଟିକିଏ ମଠେଇ ମଠେଇ ହୁଏ ଏକାଥରକେ ଦୂରର ପାଖର ପର୍ବତଶ୍ରେଣୀ ଉପରେ ବିଭିନ୍ନ ଆକୃତିର ନିଆଁର ଧାର ଝଙ୍କମକି ଉଠିଲା, ଦିନଯାକ ସେ ଜଳେ, ରାତିକି ତା’ର ରୂପ ଚହଟେ ବିଜୁକିର ଝଲକ ପରି । ଗାଁଯାକ କେବଳ ଧୂଳି ଆଉ ପାଟି, ସମସ୍ତେ ଆପଣା ଆପଣା ଘର ଆଗରେ ମେଞ୍ଚାମେଞ୍ଚ । ଯିବା ଆସିବାର ପାଟିତୁଣ୍ଡ କମିଗଲା । ଗାହା ଉଭାରୁ ସଞ୍ଜ ପୂର୍ବର ନିରୋକା ନିଛାଟିଆ । କାହାପରି ହୋଇ ପିଣ୍ଡା ଆଗରେ ଏକୁଟିଆ ଦିଉଡ଼ୁ ଠିଆ ହେଲା, ଘର ଭିତରେ ପୁରୁଲି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ ।

ଦିଉଡ଼ୁ ଡାକିଲା - “ପୁରୁଲି !”

କିଲିକାଲିଆ ହୋଇ ଘର ଭିତରୁ ପୁରୁଲି ଛୁଟିଆସିଲା, ପଦାକୁ ଆସି ମଠ ମଠ ହେଲା, ଛାତି ଦମ ଦମ, ଜାଣି ଜାଣି ଏହିପରି ସମୟରେ ଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତା ଆସିଲା ?

ଦିଉଡ଼ୁ ଡାକିଲା, “ପୁରୁଲି-!”

ପୁରୁଲି କଥା କହିପାରିଲା ନାହିଁ । ମୁହଁକୁ ତଳକୁ ପୋତି ଠିଆ ହୋଇଥାଏ ।

ଟିକିଏ ରହି ଦିଉଡ଼ୁ କହିଲା, -“ମତେ ଅନା ପୁରୁଲି-”, କେଉଁଠି ତା’ର ସ୍ଵର ଭିତରେ ଆଉ କେଉଁ ଚିହ୍ନାସ୍ଵରରୁ ଟିକିଏ ମିଶିଯାଇଥାଏ ପରା ସରକୁ ସାଓଁତା ଏହିପରି କଥା କହୁଥିଲା ।

ପୁରୁଲି ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଲା, ପୁଣି ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇଦେଲା । କାଠପରି ଦୁହେଁ ଠିଆହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି; ଦିଉଡ଼ୁର ଦୀର୍ଘସ୍ଵାସର ଶବ୍ଦ ପୁରୁଲିକୁ କେବଳ ବିଚଳିତ କରୁଥାଏ ।

ମନକୁମନ ଦିଉଡ଼ୁ କହିଲାଗିଲା, “ନାଃ- ଥାଉ-” । ପୁରୁଲିର ମୁହଁ କଳାକାଠ ପଡ଼ିଯାଇଥାଏ, ଭିତରୁ କାନ୍ଦଣା ପଦାକୁ ବାହାରିବାକୁ ପ୍ରାଣପଣେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି, ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଦିଉଡ଼ୁର ମନ କଅଁଳ ହୋଇଆସିଲା । କଥା ବୁଲେଇ ନେଇ ଦିଉଡ଼ୁ କହିଲା, “କିଛି କହୁ ନାହିଁ ଯେ, ଏଡ଼େ ଚଞ୍ଚଳ ପାସୋରି ପକେଇଲୁ ଆମ୍ଭକୁ ।” ବିନା କାରଣରେ ପୁରୁଲି ଆଖୁରୁ ଝରଝର ଲୁହ ବୋହିପଡ଼ିଲା । ଦିଉଡ଼ୁ କହିଲା, “କାହୁଁ କାହିଁକି ?” ହସିଦେଇ କହିଲା, “ପୁଣି ଯଦି ତୋର ବଣୁଆଁ ବର କି ତୋର ବାରପୁରୁଷ ଶଶୁର ଦେଖୁ ପକେଇବେ ତେବେ କହିବେ କିଏ ଏ ଲୋକଟା, ଅନର୍ଥକ ଆସି ଆମ ଘରମଣିଷକୁ କନ୍ଦୋଉଛି, ଯାର ପାଇଟି କରିଦେବା-, ନାହିଁଲୋ ପୁରୁଲି-”

ଏତିକି କଥାରେ କିଏସେ ଯେପରି ତେନ୍ତୁଳି ଛାତରେ ପୁରୁଲିର ମୁହଁ ଉପରେ ଟାଣ କରି ପାହାରେ ପିଟିଦେଲା, ପୁରୁଲି କଇଁକଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦିପକେଇଲା ।

ଦିଉଡୁ ପ୍ରକୃତରେ ତରଳିଗଲା, ପାଖକୁ ଆସି ପୁରୁଲିର କାନ୍ଧରେ ହାତ ଥୋଇ ମୁହଁକୁ ଟେକିଧରିଲା, ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଆସେ ଆସେ ଆଉଁଶିଲା । ଅତିଶୟ ଦୁଃଖରେ ତା'ର ଆଖି ଓଜନ ହୋଇ ନଇଁପଡ଼ିଲା ଭଉଣୀର ମୁହଁ ଉପରକୁ ।

ଦିଉଡୁ କହିଲା, “କାନ୍ଦନା-ଛି, କାନ୍ଦୁଛୁ କାହିଁକି ? ଏହି ପଦେ କଥାକୁ ମୋର ଏପରି ଛଳ କଲୁ ତୁ ପୁରୁଲି ? କାହିଁ ଘରେ ତ କେବେ ଅଇଁଗୁଣ ବୁଝୁ ନ ଥିଲୁ-” ପୁରୁଲିର ଲୁହ ବୋହି ଲାଗିଥାଏ, ସେହି ଲୁହଧାରରେ ଭାସିଯାଉଥାଏ ପିଲାଦିନର ସବୁ ସ୍ମୃତି, ବାପଘରେ ବଢ଼ି ବଡ଼ ହେବାଯାକେ । ବିଛେଦର ସବୁ ଦୁଃଖର ଯବନିକା ପରି ଭାଇ ଆଗରେ ଭଉଣୀର ଏହି କାନ୍ଦ । ଦିଉଡୁ କହିଲା, “ତୁ କାନ୍ଦନା, କେବେ ତୋର ଆଖିରେ ଲୁହ ମୁଁ ଦେଖୁଥିଲି କହିଲୁ ?... କାନ୍ଦିବାର କ'ଣ ଅଛି ଭଉଣୀ, ଯଦି ତୁ ଖୁସିରେ ରହିଲୁ ସେତିକି ଆମର ଯଥେଷ୍ଟ । ବାହା ତ ଯେବେହେଲେ ହୋଇଥାନ୍ତୁ, କିଏ ତୋର ଛଛା ବିରୋଧରେ କେଉଁଠି ତତେ ଖଟେଇ ଦେଇ ନ ଥାନ୍ତା ତ, ଯେଉଁ ଘରକୁ ତୋର ମନହେଲା ସେ ଘରକୁ ତୁ ଆସିଲୁ, ମୋର ସେଥିରେ କିଛି ଅବସୋସ ନାହିଁ, ତୁ କାନ୍ଦନା ।”

କେବେ ମଦୁଆ ଦିଉଡୁ ଏପରି ଉଦାର ହୋଇଗଲା ! କେବେ ତା'ର ମନ ଏଡ଼େ ଥଣ୍ଡା ଏଡ଼େ ସ୍ନେହଶୀଳ ହୋଇଗଲା ? କାହା ମୁହଁର ଏ କଥା, ଏ ଆଶ୍ୱାସ ? ପୁରୁଲି ଭାବିପାରିଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତା'ର ମନରେ ଦମ୍ଭ ଆସିଲା ।

ଦୂର ଗାଁରେ ନୁଖୁରା ସଞ୍ଜରେ ଆଜି ଯେପରି ଭାଇଭଉଣୀ ପରସ୍ପରକୁ ଚୁଆକରି ଚିହ୍ନିଛନ୍ତି । ପୁରୁଲିର ନିଜର ସଂସାର ହୋଇଛି, ସେ ଆଉ ଭାଇର ହାତତକିଆ ନୁହେଁ, ଆଜି ଦୁହେଁ ସମାନ ସମାନ, କେହି କାହା ଉପରେ ନିର୍ଭର ନ କରିବାରୁ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ତାଙ୍କର ଆଜି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ।

“ପୁୟୁ ଭଲ ଅଛି ଭାଇ ?”

ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ଦିଉଡୁ କହିଲା, “ହଁ ।”

“କ'ଣ କହିପଠେଇଛି ମୋ ପାଖକୁ ?” ଦିଉଡୁଠୁ ଜବାବକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ପୁରୁଲି କହିଲାଗିଲା, “ଏଥର ତା'ର କାମ ଭିଡ଼ ପଡ଼ିବ, ବଡ଼ ବେମାର ଅଛି ସେ, ତୁ ତାକୁ ଗାଳି ଦବୁ ନାହିଁଟି ଭାଇ ?” ଦିଉଡୁର ମୁହଁ ଭୟଙ୍କର ହୋଇ ଆସିଲା, ଯେପରିକି କ'ଣ ତା'ର ମନର କଥା ପଦାକୁ ଆସିବାକୁ ଖୁଜୁଛୁଛୁ ହେଉଛି, ଅଭିନୟ ବହୁତ ବେଶି ହୋଇଗଲା, ଏଣିକି ସେ ତୁଲେଇ ପାରୁ ନାହିଁ । ପୁୟୁର କଥା ଇତିଶ୍ରୀ ହେଲା, କେଉଁଠୁ ପଛଦୁଆ ଦେବାକୁ ହୁଏ ନାରୀମାନର ହୁସିଆରି ପଣିଆରେ ପୁରୁଲି ତାହା ବୁଝିପାରିଥିଲା । ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ହାକିନାଠୁ ବେଙ୍ଗୁଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତିକ କଥା ପୁରୁଲି ଫଟେଇ ଫଟେଇ

ବୁଝିଲା, ଆଲୁଅ ଜାଳିବା ବେଳ ହେଲା । ଭରସି ଭରସି ଦିଉଡ଼ୁ ପଚାରିଲା, “ତା’ପରେ, ଭଲଜାଗା ପରି ଲାଗୁଛି ତ, ତତେ କେମିତି ଲାଗୁଛି ?” ପୁରୁଲିର ପାଟି ଖୋଲିଗଲା, ଭରସା ପାଇ କହିଲାଗିଲା କେଡ଼େ ଭଲ ଏ ଜାଗା, ତାସକୁ ଭଲ ଶିକାରକୁ ଭଲ । ଦିଉଡ଼ୁକୁ ଦୁନିତାନି ଦେଖୁ ମନଇଚ୍ଛା ପୁରୁଲି ଚପିଗଲା, ଭାଇ ଭାରି ଖୁସି ହେଉଛି । ବେଳ ଗଲା, ରଘୁ ସାଓଁତା ଆସିଲା, ବେଶୁ କଷ ଆସିଲା, ରଘୁ ସାଓଁତା କହିଲା, “ଖାଲି ବସେଇ ରଖୁ ଗପୁଡ଼ୁ କ’ଣ ଲୋ ବୋହୂ, ଭାଇକୁ ଖୋଇବୁ ପେଇବୁ ନା, ଖାଲି ଗପୁଡ଼ୁ ?” ଦିଉଡ଼ୁ ଦେଖିଲା, ପୁରୁଲିର ଆଖି ହସ ଛଳଛଳ, ମୁହଁରେ ଆଖିରେ ତୃପ୍ତା ପ୍ରକାର ଆଲୁଅ । ଅଳ୍ପ କେଇଟା ଦିନରେ ପୁରୁଲି ବଦଳିଯାଇଛି, ଯାହା ଥିଲା ତାହା ଆଜି ନାହିଁ ।

ଆପଣାର ଭଜା ଦଦରା ମନ ସହିତ ତଉଲି ଦେଖିଲା, ତୁଳନା ହୋଇ ନ ପାରେ ।

ତା’ର ଅଶାନ୍ତିରେ ତା’ର ଦୁଃଖରେ ତିଳେହେଲେ ଭାଗୀ ହେବ ନାହିଁ ଏ, ମା’ପେଟର ଭଉଣୀ ହେଲେ ବି । ଆଉ ଯାର ନିଜର ଆନନ୍ଦ, କେଡ଼େ ସ୍ୱାର୍ଥପର, ପାଖତଳର କାହାରି ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ସେ ଉପରୋଧ ରଖୁ ନାହିଁ ।

ଭାବିଲା ନାରୀଜାତିଟା ଏହିପରି ଆପଣାର ସୁଖରେ ବୁଡ଼ିରହି ପର ଆଡ଼କୁ ବିଲୁକୁଲ ଅଥ ।

ସଁ ସଁ ହୋଇ ଦିଉଡ଼ୁ ଉଠି ଚାଲିଗଲା । ଟାଣୁଥିବା କାହାଳୀକୁ ତାହା ହାତକୁ ଧରେଇ ଦେଇ ବେଶୁ କଷ କହିଲା, “ଶିକାର ଯଦି କରିବାକୁ ମନ ଥିବ ଚାଲିଆସିବ ଆମ ଗାଁକୁ, ଚାରିଆଡୁ ତିପ ଜାଲୁ ଆମରି ଅଞ୍ଚଳରେ ତଳକୁ ଖସିଯାଇଛି, ଦଶକୋଶର ଯେତେ ଜନ୍ତୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଖଣି ଯେପରିକି ଆମରି ଗାଁ ବଣରେ ପଡ଼ିଛି, ଯେତେବେଳେ ବଣକୁ ଆସିବ, ଖାଲି ହାତରେ କେବେ ଫେରିବ ନାହିଁ । ଯେ ବଣରେ ବଣ-ପୋଡ଼ ଅଛନ୍ତି, ତୁମ ବଣରେ ଅଛନ୍ତି ?”

ଦିଉଡ଼ୁ କହିଲା, “ନା-”

ବେଶୁ କଷ କହିଲା, “ଏ ବଣରେ ବାର-ଶିଂଘା ହରିଣ ଅଛନ୍ତି, କଳା ବାଘ ଅଛନ୍ତି, ଭୃଙ୍ଗରାଜ ଚଢ଼େଇ ବି ଅଛନ୍ତି । ଆସ କେବେ ଥରେ, ଖେଦା କରିବା ।”

ରଘୁ ସାଓଁତା ହସିଲା, ବିନୟା ନମ୍ର ହୋଇ କହିଲା, “ଯେତେବେଳେ ତାଠୁ ଶୁଣ ଖାଲି ଶିକାର କଥା, ସେଥିପାଇଁ ତ ମୁଁ କହେ, ମଣିଷପିଲା ବାହା ହେଲୁ କାହିଁକି, ବଣର ବାଝିଆ ଗୋଟାକୁ ବାହା ହୋଇଥାନ୍ତୁ ସେ ବଣେ ବଣେ ଧାଇଁଥାନ୍ତା ତୁ ତା’ ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼େଇଥାନ୍ତୁ । ବାୟାଟା, ତା’ କଥା କାହିଁକି ଶୁଣୁତ ? ବାହା ହୋଇକରି ମଧ୍ୟ କ’ଣ ଘରେ ରହୁତି ? ଖାଲି ଧାନ୍ତାଟାକୁ ଧରିକରି ବଣେ ବଣେ, ଆଜି ଏଠି ଖେଦା ଅଛି ତ କାଲି ସେଠି ଗଛ ଉପରେ ଜଗି ବସିବା-”, ତା’ ପୁଅ ପ୍ରତି ବକେଇ ବୁଲେଇ ଗୌରବ ସୂଚେଇ କହିଲା, “ବାୟାଟା ହେଉ କି ବୁଲାଟା ହେଉ ମାରେ ଭଲ, ହାତ ସଲଖ ଅଛି ।”

ଦିଉଡୁକୁ କହିଲା, “ଦେଖୁଛ ତ କେମିତି ବଣର ଦେଶ ଆମର, ତୁମ ବଣକୁ ବଳିକରି, ଆମେ ଏଠି ମାଙ୍କଡ଼ ବରାବର ଅଛୁ, ଆମକୁ ଆରେଇଲାଣି ତୁମକୁ କଷ୍ଟ ହେବ, ଯାହାହେଉ ଝିଅ ଦେଇଛ ସହିଯାଅ ଦି’ ଦିନ ଆଉ କ’ଣ କରିବ ।”

॥ ଚଉଷଠି ॥

ଏହି ପରା ତା’ର ଶଶୁର ଘର, - ମିଟିଙ୍ଗାଁ, ଦିଉଡୁ ସାଉଁଟା ଭାବୁଥାଏ ।

ଛବରାନ କରି କେହି ନେଇ ତା’ଠି ମାଡ଼ିଦେଇ ନାହିଁ, ମନକୁ ଏ ଗାଁର ଆକାଶ ମାଟିକୁ ପିଠି ଆଡ଼େଇ ଦେଇ ପୁଣି ଏଠୁ ଯାଇ ତା’ର ଘରେ ପଶି ନାହିଁ, ପୁଣି ସେ ତାକି ନେଇଥିଲା ଖୋଜି ନେଇଥିଲା, ସେଦିନର ଆଲୁଅର ରଙ୍ଗରେ ପରୀ ଭଳି ଦିଶିଥିଲା ପୁଣି ଆଉ ବିଜେତା ପରି ଦିଉଡୁ ତା’ର ମନଟାକୁ ଜୟ କରି ଧରି ନେଇଯାଇଥିଲା ସରକୁ ସାଉଁଟାର ବୋହୂ କରି ତା’ର ପାଦତଳେ ଖଟେଇ ଦେବାକୁ ।

କେବେ, କେବେ ସେ ବିଭା ହୋଇଥିଲା ?

ସେଦିନର ସ୍ଥାନ ଆଜି ବି ପଡ଼ିରହିଛି ତା’ର ସୂତନା ନାହିଁ, ସେହି ମଣିଷ ସେ କେତେ ବଦଳିଛି, ସେ ଦିନର ପୁଣି ଆଜି ସେ କାଟେ, ଯାହା ସେତେବେଳେ ଗୌରବର ଟିକା ପରି ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧି ବଢ଼ାଇ କରିବାକୁ ମନ କହୁଥିଲା ଆଜି ସେ ଚିଆଁ, ଆଜି ସେ ତୁନକାଳି, ଲୁଚେଇଲେ ପ୍ରାଣ ଶାନ୍ତି ପାଏ ।

ସେହି ଘର ସେହି ଦୁଆର, ସେ ମଣିଷ ନାହାନ୍ତି, ପୁଣି ନିଜର ବୋଲି ଏଠି କେହି ନାହିଁ । ଏ ଗାଁର ଛାଉଁ ବୋଲି ଲୋକେ ଥଟ୍ଟା କରନ୍ତି, ବୁଢ଼ୀ ବୁଢ଼ୀମାନେ ବି ବକା ଅଣ୍ଟାରେ ହାତ ଭରାଦେଇ ଥଙ୍ଗେଇ ଥଙ୍ଗେଇ ପଚାରନ୍ତି, “ଆମର ପୁଣି କେମିତି ଅଛି ? ମନେପକାଏ ନା ଆମକୁ ? ପୁଅ କେମିତି ଅଛି ? ପୁଅ କାହାପରି ହୋଇଛି ?”

ତା’ର ଏ ରାଜ୍ୟ, ତା’ର ଜରୁସ୍ଥଳୀ । ଏଡ଼େ ଭୀଷଣ ଅରଣ୍ୟ, ପାତଳ ଉପରେ ଓହଳିଲା ପରି ଝୋଲା ଉପରେ ଉପତ୍ୟକା ଉପରେ ନାନା ଠାଣିର ନାନା ଆକାରର ପର୍ବତ, କେଉଁ ଅନ୍ଧାରିତଳେ ତା’ର ମୂଳ, କେଉଁ ଉପରେ ଯାଇ ତା’ର ବୁଢ଼ୀ ଅସୁରର ପାଟିରି ପରି ଧାର ଧାର ଆକାଶରୁଷା ପର୍ବତଶ୍ରେଣୀ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ‘ମାଳି’ ଉପରେ ଚଟା ପତନ ହୋଇଥିବା ‘ଦମକ’, ନିବିଡ଼ ବଣ, କେଉଁ ସରୁ ସନ୍ଧିରେ ତହିଁକୁ ବାଟ । ତଥାପି ଏଇଠି ପୁଣି ବଢ଼ିଥିଲା, ଲୋକ ଆଖି ଅନ୍ଧାରାଳରେ ମାଳର ଫୁଲ ପରି ଏହି ଦାଣ୍ଡରେ ଚହଳ ପକେଇ ସେ ଧୂଳିଖେଳ ଖେଳିଥିବ, ଏମାନେ ତାକୁ ଚିହ୍ନିଥିବେ ଏହି ପ୍ରକୃତି, ଏ ଦେଶର ମୟୂର ଜାଆଦ ।

ଇଚ୍ଛା ନ ହେଲେ ବି ପୁଣି ସେଦିନଗୁଡ଼ାକ ମନେପଡ଼େ, ଆପଣାର ବିବେକ ବିରୋଧରେ ସୁଦ୍ଧା ଦିଉଡୁ ପାଏ ଏଠି ଏକପ୍ରକାର ଦଖଲି ସ୍ୱତ୍ୱ । ମିଟିଂ ଭଲ ଲାଗେ, ପୃଥିବୀର କୋଟିଏ

ଅଜ୍ଞାତ କୋଣ, ଏତେ ବିପଦ ମୁଣ୍ଡେଇ ଏଡ଼େ ଭିତରକୁ କେହି ଆସନ୍ତି ନାହିଁ, ପରର ଆଖି କନ୍ଧର ଶବ୍ଦ ।

ସବୁ ଭଲ ଲାଗେ, ପୁଣି ସବୁ ଅତୁଆ ହୋଇଯାଏ, ପରଘରେ ଚୋର ହୋଇ ପଣିଲାପରି ଲାଗେ, ପୁଣିର ସ୍ମୃତି ଯେପରିକି ତାଙ୍କ ପକେଇଛି “ଏ ଚୋର, ଚୋର !” ଯେଉଁଆଡୁ ଭାବୁ ଆଗ ଆପଣା ପ୍ରତି ଦୟା ହୁଏ, ପରେ ପୁଣି ପ୍ରତି, ପୁଣି ଉଦାସ ଲାଗେ ।

ଏହି ତା’ର ବାପଘର ବସ୍ତିରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ମନେହୁଏ, ପୁଣିକୁ ସେ ଭଲପାଏ ନାହିଁ, କେବେ କେହି କାହାରିକୁ ଭଲ ପାଇ ନ ଥିଲେ, ମୂଳରୁ ଏଯାକେ ସବୁ ଗୋଟାଏ ଭୁଲ୍, ପ୍ରତିକାର ନାହିଁ ।

ଏହି ମିଟିଙ୍ଗାଁ, ତା’ର ଭଲପାଇବାର ସମାଧିପ୍ତ । କେବେ କେଉଁ ଭୁଲା ଅତୀତରେ ରକ୍ତର ନିଶାରେ ତରଳ ଯୌବନର ପାଗଳାମିରେ ଏଇ ଗାଁରେ ସେ ଧରା ପଡ଼ିଥିଲା, ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଆଶା ବାନ୍ଧି ଝୋଲାଏ ଝୋଲାଏ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲା ତା’ର ଘରକରଣାର ସାନ ନାହାଟି । ମଣିଷ ଧାଏଁ, ଭାବିବସିଲେ କୁଝେ ସବୁ ବୁଝା, ତେଣୁ ଦିଗରୁ ସାଉଁଟା ବିରକ୍ତ ହୋଇ ମଙ୍ଗ ଛାଡ଼ିଦେଇଛି ।

ଧରା ପଡ଼ିଗଲା, ପୁଣି ହେଲା ସ୍ତ୍ରୀ । ତା’ପରେ ବିଶାଳ ଜୀବନରେ ଦିନୁଦିନ କେତେ ଝିଅ ସେ ଦେଖିଛି, ଭାବିଛି ସମସ୍ତେ ପୁଣିଠୁଁ ସୁନ୍ଦର, ସମସ୍ତେ ପୁଣି ଅପେକ୍ଷା ଉପଯୁକ୍ତ ଆହୁରି । ଆଖିରେ ଦେଖୁ ଅନୁଭୂତିରେ ତଉଲି ବାନ୍ଧିବାନ୍ଧିକା ମନ ତା’ର ବହୁତ ଆଗକୁ ଚାଲିଯାଇଛି, ପୁଣି, ଧତଡ଼ା ସେମେଟା ଶୁଖିଲା ପୁଣି, କେତେ ତଳେ ରହିଲାଣି ତା’ର ସ୍ଥାନ, ଆଜି ଭାବିବସିଲେ ତା’ ପଛକୁ ତା’ ପଛକୁ ହୋଇ ଅସଂଖ୍ୟ ଫୁଲମେଁ ପିଓଟି ସୋନାଦେଇ ପିଠି ଆଡ଼କରି ରଖୁନିଅନ୍ତି ପୁଣିର ଛାଇକୁ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟର କଠୋର ବାଟରେ ଜାଗତିଆର ରହି ସଲକୁ ଅସଲ ବୋଲି ଭାବି ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଚେତାଇବା ପାଇଁ ସରକୁ ସାଉଁଟାର ଶୁଖିଲା କାଶ ଆଉ ନାହିଁ, ବାଧରେ ପଡ଼ି ଭୟ ଲାଜକୁ ଡରି ପରହାତରେ ବାଗେଇ ହୋଇଥିବା ମନର ଗତି ନିଆରା, ବଣ ଭିତରେ ଅମଣିଆଁ ମାଡ଼ି ଚାଲିଥିବା ମନ ନିଆରା, ଗୋଟାଏ ଆରଟା ସାଙ୍ଗରେ ଠିକଣା ହୋଇ ମିଶିପାରେ ନାହିଁ ।

ପୁଣି ବହୁତ ତଳେ, ଅଥଚ ଲୋକଦେଖାଣିଆକୁ ଦେଖେଇ ହେବାକୁ ପୁଣି ଆଉ ଆଉ ତା’ର ଅଭିନ ପ୍ରାଣ, ସବୁବେଳେ ତାହା ମନର ପୁଣି । ତେଣୁ ବାଧରେ ମୁହଁ ଫିଟେଇ ହସିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ବାଧରେ ମୁଣ୍ଡ ଚୁଙ୍ଗାରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, କଷ୍ଟ ଯେତେ ସଳଖ ସିଧା ବଣର ମଣିଷ ହେଉପଛେ ସେ ମଣିଷ ଏବଂ ମଣିଷର ନିଜର ଗୁଣ ଆତ୍ମଗୋପନ ପାଇଁ ପ୍ରଚାରଣା ।

ପୁଣି ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ଏପରି ବୋଲି ପୁଣି ସେହି ଗାଁରେ ବିଚାହେଲା ବୋଲି ପୁରୁଲି ଉପରେ ତା’ର ମନର ରାଗ ମନ ଭିତରେ ସବୁ ରବେଇ ଖବେଇ ରଖି ବାଧହୋଇ ବାହାରକୁ ଦାଣ୍ଡଲାଜକୁ ତାକୁ ମୁଖା ପିନ୍ଧିବାକୁ ହୁଏ, କାରଣ ପୁରୁଲି ତା’ର ଭଉଣୀ ହେଲେ

ବି ପୁରୁଲି ଜଣକର ଘରଣୀ, ଦୁଇ ସ୍ୱାଧୀନ ମଣିଷଙ୍କ ଭିତରେ ରୁଷ୍ଟାରୁଷ୍ଟି ହେଲେ ଖାଲି ସମ୍ବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗେ ସିନା, କାହାରି ହାରିବା ଜିତିବାର କଥା ଉଠେ ନାହିଁ । ଦିଉଡୁ ଭାବୁଥାଏ ଏଇ ଥରକରେ ଶେଷ, ସମାଜରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ଏହି ଶେଷଥରକ ମିଟିଂଗାଁରେ ତା'ର କାମ ତୁଟେଇ ଦେଇ ସେ ପିଠି ବୁଲେଇ ଦେବ, ତେଣିକି ପୁରୁଲିର ଭାଗ୍ୟ, ତା'ର ଆଉ କି କାମ ଏଠି ?

କିନ୍ତୁ ଭଲ ଜାଗାଟିଏ, ହଜାରେ ଚକ୍ରକାଳ ମନର ଜାଉଆ ରଙ୍ଗ କଟେଇ ଦେଇ ଆଜିବି ସେଦିନର ସ୍ମୃତି ଟେକି ଟେକିଉଠେ, ସେଠି ସେଇମାନଙ୍କରେ ହେବ ପରା, ବଣ ମିଟିଂ ଯାଇ ସମୁଦ୍ରା ଗାଁ ବାଟେ ଝଞ୍ଜାବତୀ ନଦୀ ସେପାରି ନାରଣପାଟଣା ଯିବା ବାଟ । ଏପାଖେ ପଛକୁ ପଛ ହୋଇ ପର୍ବତକୁ ପର୍ବତ ବିଖ୍ୟାତ ଲାଉମାଳ ମୁଠା, ପୂଜାରି ପର୍ବତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା'ର ଧାପ, ସେପାଖେ ସୋଡ଼ାବିଶି ମୁଠା ବାଟେ ରାୟଗଡ଼ର କନ୍ଧମାଳକୁ । ଏହି ମିଟିଂ, ସମତଳକୁ ଓହ୍ଲେଇ ପଡୁଥିବା ଘାଟ ତାଲୁର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ କିନ୍ତୁ କି ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ, କନ୍ଧ ଏଠି ନିଧଡ଼କ । ପର୍ବତର ଭଉଁରି ଭିତରେ କେଉଁଟା ଏଠିକୁ ପଶିବାକୁ ବାଟ ତା' କେହି ଜାଣିପାରିବ ନାହିଁ । ବଣର ବିପଦ ଏଠି କେହି ଆସିବ ନାହିଁ କନ୍ଧର ସେ ରକ୍ଷାହାଣ୍ଡିର ସୋରିଷ ଗଣିବାକୁ । ଏହି ଭୁଲା ପୃଥିବୀରେ ସେ ନିରକ୍ଷୁ ଛତ୍ରପତି ।

କେବଳ ନିରାଶର ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ । ତା'ର ଏଠି ସ୍ୱତ୍ୱ ଥାଇ ବି ସ୍ୱତ୍ୱ ନାହିଁ, କିଛି ନାହିଁ, ସେ କାହୁଁ ଅଇଲା ।

ପୁରୁଲିର ବେଶ୍ୱର ବିଭାଘର ହେବ ।

କ୍ଷତି କ'ଣ ଯଦି ବିଭାଘର ଯଥେଷ୍ଟ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ପରି ଏକାଠି ବହୁଦିନୁ ସେମାନେ ଘର ସଂସାର ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେଣି ? କନ୍ଧର ଆନନ୍ଦ ପୂଜାର ସଂସ୍କାର ଭିତରେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଚିହ୍ନାଚିହ୍ନି ହେବାକୁ ପରିସର ଅଛି, କେତେ ଖୋଜାଲୋଡ଼ା କେତେ ପରୀକ୍ଷା ଉଭାରୁ ଠିକଣା ପୁରୁଷକୁ ଠିକଣା ସ୍ତ୍ରୀ ଏହି ସଂସାର ଜଙ୍ଗଲରେ ଜୁଟେ, ସେସବୁ ପୂର୍ବରାଗ ବିବାହ ପିଞ୍ଜରାର ବାହାରେ । ବିବାହ ନ ହେଲେ ବି କ୍ଷତି ନ ଥିଲା, ବିବାହ ପର୍ବରେ ଅଧିକ ବା କ'ଣ ହୁଏ ? କିନ୍ତୁ ମଣିଷର ଶେଷ ଦୁର୍ବଳତା ଆତ୍ମାଭିମାନ ଆତ୍ମସମ୍ମାନ କୌଣସି ଗୋଟାଏ ଜାତିରୁ ଅନ୍ତର ହୋଇ ନାହିଁ, ସେହି ଗୁଣକୁ ପରିପୁଷ୍ଟ କରି ଆତ୍ମପ୍ରସାଦ ପାଇବା ସକାଶେ 'କନ୍ଧ' ବିଭାହୁଏ 'ଗଦବା' ବିଭାହୁଏ, 'ପରଜା' ବିଭାହୁଏ, ତା'ର ବିଭାଘର ଘଟିସାରିଥିବା ମନର ଯୋଡ଼ର କେବଳ ଗୋଟାଏ ଶସ୍ତ୍ରା ବିଜ୍ଞାପନ ।

ରଘୁ ସାଓଁତା ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରି କହନ୍ତା, “ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପୁଅ ମୋର, ତା'ର ବିଭାଘର ହେବ ନାହିଁ ?” ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ନାଲି ଆଖି କରି ଗର୍ଜିଉଠି କହନ୍ତା, “କ'ଣ ! ମୋର ଭଉଣୀ କ'ଣ ପାତ୍ରି ହୋଇଛି ଯେ ମୋର ଜାତିର ଟେକ ବୁଡ଼େଇ ଦେଇ ତଳଦେଶର ଲୋକଙ୍କ ପରି ରଖୁଣୀ ହୋଇ ରହିବ ?”

କିନ୍ତୁ ଏକା କଥା, ଏକାଦିନକେ ପାଟିର ପୁ' ଦ୍ଵାରା ବିବାହର ସବୁ ଗୁଡ଼ତ୍ତର ଓଲଟେଇଦେଇ ପୁରୁଲି କହିଦେଇପାରନ୍ତା “ମୋର ସ୍ଵାମୀ ମତେ ଭଲ ପାଏ ନାହିଁ, ମୁଁ ମୋର ସ୍ଵାମୀକୁ ଭଲ ପାଏ ନାହିଁ, ଆଜିଠୁ ବିବାହ ଭାଙ୍ଗିଗଲା ମୁଁ ଚାଲିଲି ।” ସନ୍ତାନ ଥିଲେ ପୋଷିବାକୁ କୌଣସି ଅସୁବିଧା ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ସନ୍ତାନ ବାପର, ଚୋରେଇ ନେଇପାରିଲେ ମା'ର ମଧ୍ୟ । ବଞ୍ଚିବାର ସରଜ୍ଞାନ ଯେଉଁଠି ଅତି ସରଳ, ଛଅ ବର୍ଷରେ କୋଡ଼ି କୁରୁହାଡ଼ି ଧରି ମୁଣ୍ଡରେ ପଗଡ଼ି ବାନ୍ଧି ତୁଣ୍ଡରେ ପିକା ଲଗାଇ ଶିଶୁ ସଂସାରର ଉପାର୍ଜନକ୍ଷମ ମଣିଷ ଜଣେ ହୁଏ, ଯେଉଁଠି ପ୍ରାଣ ଧରିବାର ଉପକରଣ ଗୋଟାନ୍ତି ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଉଭୟେ, ଯେଉଁଠି ମାଟି କାତୁଅ ଦୁଃଖ ମଡ଼କର ବିକଟ ବାସ୍ତବିକତା ଆଗରେ ସମସ୍ତେ ସମାନ, ସେଠିକାର ସମାଜ ହୁଏ ନିଆରା, ଅର୍ଥନୀତିର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ସଂସ୍କରଣରେ ସେ ସମାଜର ମୂଳଦୁଆ, ଗୋଡ଼ରେ ହାତରେ ନାଲ ଝମଝମ କରିବାକୁ ସେଠି ସୌଖୀନ ଶୃଙ୍ଖଳ ନାହିଁ ।

ଯାହାହେଉ, ପୁରୁଲିର ବେଶୁର ବିଭାଘର ହେବ, ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଦୁଇ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କର ପଞ୍ଚାଏତ୍ରେ କଥା ପଡ଼ି ‘ଝୋଲା’ (କନ୍ୟାସୁନା) ଦିଆନିଆ ସରିବା ବେଳୁଁ ତା'ର ଶୁଭ ଦିଆହୋଇ ସରିଛି । ଧର୍ତ୍ତନୀର ପୋରୁହୁଆଁ ପୁଅ କନ୍ଧ, ଗୁମ୍ଫା ମଣିଷର ଉତ୍ତମୟ ପକ୍ଷତରେ ତା'ର ବବାହ ଆଚରଣ । ପ୍ରଥମେ ଭଞ୍ଜକବିଙ୍କର ଅନୁରାଗ, ତା' ପରେ ଯୁଦ୍ଧରେ କନ୍ୟାହରଣ ଏକପ୍ରକାର କାଞ୍ଚାବିଜୟ ପରି, ତାହାପରେ ଶୁଭବିବାହ, ସମଗ୍ର ହଟଗୋଳ ମଝିରେ ମେରୁଦଣ୍ଡ ପରି ଆକଥାକ ହୋଇ ସଜାସଜି ଘରକରଣା ପାଇଁ ମଣିଷର ଉଦ୍‌ବେଗ ଓ ଉଦ୍ୟମ । ସେହି ରାତିରେ ସାନ ଭୋଜିଟିଏ ହେଲା, କନ୍ଧ ଭୋଜି-ଭାତ ଭଲପାଏ । ଉଜ୍ଞା (ମା'ସ) ଆଉ କୁଟା (ଶାଗ), ଓଷ୍ଠା (ଭାତ) ଆଉ ତମ୍ବା (ମାଣ୍ଡିଆ ଭାତ) ସବୁ ଏକାଠି ମିଶାମିଶି, ଶେଷରେ ମିଟିଂର ଗୁପ୍ତ ଝୋଲାରୁ ଟିଣରେ ଟିଣେ ମଦ । ଉଭୟକୁଳ ଖୁସି ଥିଲେ । ଅଧରାତିରେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ସବୁ ନିଶ୍ଚଳ ନିଶ୍ଚବଦ ଠଉରେଇ ବେଶୁକନ୍ଧ ଧୀରେ ଧୀରେ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଗଲା । ସାହିରେ କେବଳ ନିଶ୍ଵାସର ଶବ୍ଦ, ଆଇ ଆଇ ଜଗୁଆଳି କୁକୁରଙ୍କ ପରିଚୟ । ଖାଇପିଇ ନିନ୍ଦୋଡ଼ ନିଦରେ ସମସ୍ତେ । ଅନ୍ଧାରୁଆ ଘର ଦୁଆରମୁହଁରେ ଧଳା ଧଳା ହୋଇ ଜିକିଜିକି କ'ଣ ଦିଶୁଛି । ବେଶୁ କନ୍ଧ ଠିଆହୋଇ ରହିଲା, ଶବ୍ଦ ନାହିଁ । ବୁଲିପଡ଼ି ବେଶୁ ଯିବାକୁ ଭାବିଲା, ଦେହରେ ବଳ ଥିବାରୁ ସଂଯମ ତା'ର ବେଶି, ପୁରୁଲି ଶୋଇଥିଲେ ସେ ତାକୁ ବିରକ୍ତ କରିବ ନାହିଁ । ବୁଲି ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ପୁରୁଲି ଉଠି ଠିଆହେଲା, ବେଶୁ ଲେଉଟି ଆସିଲା । ତଣ୍ଡି ବସେଇ ବସେଇ ସାକୁଲେଇ ହୋଇ ପୁରୁଲି କହିଲା, “ଭାରି ନିଦ ମାଡୁଛି ।” ବେଶୁ ହସିଲା । ଏତେବେଳ ହେଲାଣି ଆଖି କସରା ପଡ଼ି ନାହିଁ, ସେହିପରି ଦୁଆର ମୁହଁରେ କବାଟକୁ ଆଉଜି ମେଞ୍ଚାମେଞ୍ଚ ହୋଇ ପୁରୁଲି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ସେହି ପୁରୁଲି ତା'ର, ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ତା'ର ।

“ନିଦ ମାଡ଼ିଲାଣି ଶୋଇ ନାହିଁ କାହିଁକି ନୁନି ?”

“କବାଟ ମେଲା ଅଛି, ଘରେ କେଉଁ ନାହିଁ ।”

“ଘର ଜଗିବୁ ?” ବେଶୁ ହସିଲା, “ଓଃ କେତେ ଝାଳ ବୋହୂଟି । ଘର ବଳେ ଆମ୍ଭେ ଆପଣାକୁ ଜଗିବ, ବଡ଼ ଗରମ ହେଉଛି, ଚାଲୁ ଆମେ ବାହାରକୁ ଯିବା ।”

ଦୁହେଁ ବାହାରି ଚାଲିଗଲେ, ଝାଳ-ଧୂଳି-ମଳି-ବୋଳା ଲେଙ୍କୁଟିପିନ୍ଧା ପୁରୁଷଟିଏ, ନା’ର ରୁଡ଼ ବଢ଼ିଛି ଶତମୂଳି ଗଛର ତଳପରି, ମୁହଁରେ ମହଲ ମଦର ଉଦକଟ ଗନ୍ଧ, ଦେହ ପଥର ପରି । ଆଉ ସ୍ତ୍ରୀଟି, ହଳଦୀ ଜଡ଼ା ତେଲ ଓ ଝାଳର ପୁଟ ନାଜାଛି, ଖୋଲା ଛାତିରେ ବୋଝ ବୋଝ କାଟମାଳି, ଅଣ୍ଟାରେ ଖଣ୍ଡେ ମୋଟ ଖଦି ।

ବାହାରି ଚାଲିଗଲେ, - ତେଣାକୁ ତେଣା ଖଞ୍ଜିଥିବା ଆକାଶର ଦୁଇ ଚଢ଼େଇ ପରି । ସେମାନେ ଚୋର ତରୁର ନୁହନ୍ତି, - ରାତିବୁଲା ପ୍ରାଣୀ; କେବଳ ମାଟି ଆଉ ବିଜୁଳି ଗୋଳିଆଗୋଳି ମଣିଷ ଦୋଟି, ରୁହାରୁହି ଘରକଣରେ ଯାହାଙ୍କର ସମୟ କଟେଇବାକୁ କଷ୍ଟ ହୁଏ, ଆଉ ମନକଥା ଖୋଲି ଛାତିର ଧୂତୁଳି ଶୁଣି ଶୁଣି ତୋଳା ଖୋସିଦେଇ ମିଳନରେ ଏକା ତାଳ ପିଟିବାକୁ ଦରକାର ଖୋଲା ଆକାଶ, ତରା ଆଉ କି ନକ୍ଷତ୍ର ଆଉ, ଖୋଲା ବୁଝି, ପ୍ରକୃତି, ଝିଙ୍କାରି ଗୋଟିଏ ଯୋଡ଼ିଏ ଆଉ ରାତିର ଚଢ଼େଇ ।

ବାଟରେ ବେଶୁ କହିଲା, “ଆଉ ତେରି ନାହିଁ ନୁନି, ଡିସାରି ଖୁବ୍ ଚଞ୍ଚଳ ଯୋଗ ଦେଇଛି, କାଲି ଆମର ବିଭାଘର ହେବ । ଜିନିଷ ଖଞ୍ଜାଖଞ୍ଜି, ବାଜା ଆଉ ଭୋଜି, କମି କି କାମ ? ସେଥିପାଇଁ ଏତେ ତେରି ହେଲା ପରା ! ଯାହାହେଉ ନୁନି, ସବୁ ମନମାଟି ହେଉଛି, ତୋର ଗାଁ ଲୋକେ ମତେ ଆଉ ଦୋଷ ଦେବେ ନାହିଁ ।” ପୁରୁଲି କିଛି କହିଲା ନାହିଁ, କେବଳ ବେଶୁର ହାତପାପୁଲିକୁ ଚାପି ଧରିଲା, ବାଟ ଚାଲିଲା ।

ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ବଣରେ ନିଆଁ ଲାଗିଛି, ଦୂରର ଦିଗବଳୟ ହାଲୋକମୟ । କଳା ବିଷ୍ଣୁଟି ଭିତରେ ଉପର ତଳ ହୋଇ ଛକାଛକି ହୋଇ ଗାର ଗାର ଆଲୁଅ ଝୁଲୁଛି, ଲତାପରି ତଳେଇ ତଳେଇ ଲେଛି ଲେଛି ଫୁଲ ଫଳ ଓହଳିଲା ପରି, ବଣ ଦେଶର ଖରାଦିନିଆଁ ହାବେକି । ଅନ୍ଧାରରେ ନିଆଁ କେତେ ଖୁସି ଲାଗେ, ଅଜଣା ଭିତରେ ଜ୍ଞାନର ଧାସ ପରି, ପର୍ବତର ଅବୟବ ଦିଶୁ ନାହିଁ, କେବଳ ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ନିଆଁ ଦୋହଲୁଛି । କେବଳ ବିସ୍ମୟର ଦ୍ୟୋତକ ।

ପାଖପାଖ ତୋଟାର ଗଛ ସବୁ କମ୍ପଳ ଲଦାଲଦି, ମଝିରେ ମଝିରେ ଫାଙ୍କ ଭିତରେ ପାତଳ ଅନ୍ଧାର, ତଳ ଉପର ହୋଇ ଲମ୍ବିଯାଇଛି ଗଡ଼ିଗଡ଼ିକା, ଦୂରରେ ବର୍ଷର ବହଳ ପାତଳ ଘେନି ଏକା କଳା ଅନ୍ଧାରରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପ । ଉପରେ ତାରା ଝଙ୍କମକ, ଜଳ ଜଳ ଆଲୁଅ ପରି ଛାୟାପଥ ।

ଅଧରାତି ଗଢ଼ିଥାଏ । ଝିଙ୍କାରି ଝିଂ ଝିଂ କରୁଥାଏ । ଗୋଟା ଗୋଟା ଗୋଠଖଣ୍ଡିଆ ଛୁକୁଛୁଲିଆ ପୋକ ଟିକି ମଶାଲ ଛାଳି ଦୂର ବାଟକୁ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା ଲଗେଇଥାନ୍ତି । ଉପରୁ ସର ସର ହୋଇ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ତାରା—ଗୁଣ୍ଡି ଝଡ଼ିଲା ପରି ଉଲ୍ଲକା ଖସିପଡ଼ି ଅଧବାଟରେ ନିଜିଯାନ୍ତି କେଉଁଆଡ଼େ ।

ଏହିପରି ରାତିରେ ପଥର ଉପରେ ବେଶୁ ଆଉ ପୁରୁଲି ବସିରହିଥାନ୍ତି, କରକେ ଗାଁ ବାନ୍ଧର ନିର୍ଭରମୟ ଛବି, ଆଉ କରକେ ଭୂଇଁ ତାଲୁ ହୋଇ ଚାଲିଯାଇଛି ସେପାଖର ଓହଲିଥିବା ପର୍ବତ ତଳର ପାତାଳର ପେଟକୁ ବୋଲି ।

ତାଲୁରେ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ନିଆଁ ପରି କଲରାପତିରିଆର ଆଖି ଜଳଜଳ କରି ବୁଲି ଲାଗିଲା । ବେଶୁ କହିଲା, “ସବୁଦିନେ ଏତିକିବେଳେ ଆସୁଛି କୁକୁର ଚୋରଣୀ ତୁର୍କା, ପଟେ ଧଳା କୁକୁର କି ଧଳା ଛେଳି ବାନ୍ଧି ମଞ୍ଚା ବାନ୍ଧି ଜଗିଲେ ହୁଅନ୍ତା ରାତିଏ ।” ପୁରୁଲିର ଆଖି ତୁଳେଇ ଆସୁଥାଏ, ଚମକିପଡ଼ି ଅନେଇଁ ଦେଇ ତାଛଲ୍ୟରେ କହିଲା, “ଓ ଏଇଟା” । ସ୍ବର ଶୁଣି ତୁର୍କା ପଲେଇଗଲା, ଆଉ ବସିଲା ନାହିଁ ।

କେତେବେଳକେ, ଦୂର ବଣରୁ ମଡ଼ ମଡ଼ ସାଇଁ ସାଇଁ ହୋଇ ଶବ୍ଦ ଚହଟି ଆସିଲା । ବେଶୁ କହିଲା, “ତୋଫାନ ଆସୁଛି, ଚାଲ ଏଥର ଯିବା ।” ତୋଫାନ ପାଖେଇ ଆସିଲା । ଆଗରୁ ଆଗରୁ ଦେହରୁ ଦେହ ଉଲୁସେଇ ହାବୁକା ହାବୁକା ପବନ । ଝିମିଝିମିଆଁ ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ତୋଫାନର ଶବ୍ଦରେ ମନ ଭିତରକୁ ଦୁର୍ବଳତା ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଆସେ, ଆସେ କେତେ ଅଧା ଶୁଣିଥିବା ବୁଢ଼ାମା’ ଗପର କିମ୍ବଦନ୍ତ କଳ୍ପନା । ପୁରୁଲିର ମନ ଭର୍ତ୍ତିଥାଏ, ଶାନ୍ତିର ଅଳସ ଆସ୍ତେ ଆଡ଼େଇ ଦେଇ ହାଇମାରି ପୁରୁଲି ଉଠିପଡ଼ିଲା ।

ତୋଫାନର ଶବ୍ଦ ପାଖେଇ ଆସିଲା । ପୁରୁଲି କହିଲା, “ଏମିତି ଅନ୍ଧାର ଏ ତୋଫାନ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ଭୂତ ପ୍ରେତ ବୁଲି ବାହାରିଥିବେ ନା—”

ବେଶୁ କହିଲା, “ବାହାରିଲେ ବାହାରକୁ - ଆମର କ’ଣ କରିବେ ?”

ଘରପାଖୁଆ ହେବାରୁ ପୁରୁଲି କହିଲା, “ଭାବୁଥିଲି ଗୋଟିଏ କଥା, ମୁଁ ଯଦି ମରିବି ଏହି ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ତୋଫାନରେ ଆସି ତୁମର ଘରକରଣା ଦେଖି ଯାଉଥିବି, ତୁମେ କ’ଣ ଚିହ୍ନିପାରିବ ?” ବେଶୁଠୁ ହାତମୋଡ଼ା ଖାଇ ପୁରୁଲି କହିଲା, “ଉ - ନା ଆଉ କହିବି ନାହିଁ, ଜାଣେ ପରା ତମେ ଚିହ୍ନିବ ।”

ଘର ଭିତରେ ବେଶୁ କହିଲା, “ଥିରି ହୋଇ ଶୋଇପଡ଼, କାଲି ପରା ଆମ ବା’ ଘର ।”

॥ ପଞ୍ଚଠି ॥

ସେହି ନିଶା ରାତିରେ, ବୈଶାଖର ଅନ୍ଧାରୀ ତୋଫାନ ଆଗରେ ଯେତେବେଳେ ସବୁ କଡ଼ କଡ଼ ଡାକୁଥିଲା ସମସ୍ତେ ନିରାପଦରେ ଲୁଚିବାକୁ ଖୋଲ ଖୋଲୁଥିଲେ, ଗାତ ଖୋଲୁଥିଲେ, ପ୍ରକୃତିର ଲୁହାଣୀରେ ଖେଳୁଥିଲା ଅଜଣା ଭୟ, ସେହି ରାତିରେ ଚାଲିଥିଲା ଆଉ ଗୋଟିଏ ଲୋକ, ଗୋଟିଏ ଶୁଖିଲା ହାତୁଆ ବୁଢ଼ାଟିଏ, କାନ୍ଧରେ ଟାଙ୍ଗିଆ ଖଣ୍ଡେ, ଗୋଟିଏ ହାତରେ ଲୁହୁଲୁହୁ ନିଆଁ ଅଟା, ଆଉ ହାତରେ ମାଠିଆଟିଏ । ଅନ୍ଧାରର ଅଂଶ ସେ ବି, ଅନ୍ଧାରୀ ଦେବତାର ଉପାସକ । ଗଛ ତଳେ ସେ ଖାଲି ମଡ଼ ମଡ଼ ପତରର ଶବ୍ଦ, ପଦାରେ ଖୋଲାରେ ତାରା ଆଲୁଅରେ ସେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଛାଇ, ପିଠି ମଝିରେ ବନ୍ଧନୀ ଚିହ୍ନ ପରି ଖଣ୍ଡିଏ ଶୁଖିଲା ପାଣିଖୁଆ ବାଉଁଶର କଳା ଧନୁ, ତା' ତଳକୁ ଦି' ଖଣ୍ଡ ବାଡ଼ି, ଚଟୁପରି ଚଟା ଚଟା ପିଟା ଦି'ପାଲି ତରତର ହୋଇ ଆଗକୁ ପଛକୁ ବୁଲୁଛି, ବାଡ଼ି ଦି'ଖଣ୍ଡି ଚାଲିଛି ଠୁକୁରୁ ଠୁକୁରୁ ସମାନ ବ୍ୟବଧାନ, ସମାନ ଗତି ।

ସେହି ଏ ଗାଁର ଡିସାରି ବୁଢ଼ା, ପୁୟର କେଉଁ ବଂଶର ଲୋକ, ହାଗୁଣୀ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଆପାୟୁ ଯାଇଥିଲା ସେଥର ପୁୟର ପୁଅକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବାକୁ ।

ସାମ୍ରା ଆକାଶରେ ଅନ୍ଧାର ଉଡ଼େଇ ବର୍ଷର ପହିଲି ତୋଫାନ ଆସୁଛି; ପବନର ଗତିରେ ଗଛଲତା ଦୋହଲି ଲାଗିଲାଣି, ବୁଢ଼ା ମାଠିଆଟିଏ ଧରି ଚାଲିଛି । ଆଜିର ନିଶାପରେ କାଲି ଦୁଇ ଟୋକା ଟୋକାକର ବିଭାଘର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଉଛି, କାଲିକା ଯୋଗରେ ବିଭାଘର ହେବ; ବୁଢ଼ାର ଦାୟିତ୍ୱ, ପୂଜା ଭଲ ହେବ, ଦେବତା ପ୍ରସନ୍ନ ହେବ, ଯେଉଁ ଦୁଇଜଣକୁ ସେ ଏକାଠି ଛନ୍ଦିବ ତା'ର ପୂଜା ମନ୍ତ୍ରର ଦୃଢ଼ ଅଠାରେ ସେ ଦୁହିଁଙ୍କ ପ୍ରେମ ହେବ ଅଟଳ, ସୌଭାଗ୍ୟ ଆସିବ, ଜଣକର କଲ୍ୟାଣ ହେଲେ ଗୋଷ୍ଠୀର ମଙ୍ଗଳ ହେବ । ସେହି ଦାୟିତ୍ୱ ମୁଣ୍ଡେଇ ବୁଢ଼ାକୁ ନିଦ ନାହିଁ, ଭୁଲ୍ ହେଉ କି ଠିକ୍ ହେଉ ତର୍ଜର ଗୋଲକଧାରେ ତା'ର ପାଦ ଖସି ନାହିଁ, କେବଳ ତା'ର ବିଶ୍ୱାସ, ସେହି ବିଶ୍ୱାସରେ ତା'ର ମନର ନିଶା ।

କାଲି ପୂଜା ହେବ । କନ୍ଧର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି ବିବାହ ପାଇଁ ଶୁଦ୍ଧ ପାଣିମାଠିଆଏ ରାତିରୁ ସାଇତା ହୋଇ ରହିଥିବ । ନିଶା ଅନ୍ଧାରରେ, କେହି ଦେଖିବେ ନାହିଁ, କେହି ଜାଣିବେ ନାହିଁ, ତୁନିତାନି ପାଣିମାଠିଆଏ ଆଣି ସେ ସାଇତି ରଖୁଥିବ । କାହାରି ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଗଲେ ସେ ପାଣି ଅପବିତ୍ର ହୋଇଯିବ, ପଶୁ ତ ପଶୁ ଟିକି ଚଢ଼େଇଟିଏ ଯଦି ସେହି ଘାଟରେ ସେତେବେଳେ ଅଳ୍ପ ବୁଢ଼େଇଥିବ, ତେବେବି ସେ ଘାଟରୁ ପାଣି ନେଲେ ଅଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଯିବ, ତେଣୁ ନିରୋକା ନିଛାଟିଆରେ ତା'ର ଅଭିଯାନ-, ଆସ୍ତା, ଉତ୍ରା ଅଥବା 'ଲଦା' ଯୋଗ ପଡ଼ିଥିବ, କନ୍ଧ ଗଣତିରେ ସତେଇଶ ଯୋଗ ଭିତରେ ଶୁଦ୍ଧ ଯୋଗ; ବଶର ଚଢ଼େଇ ପାଣି ପିଇ ନ ଥିବେ, ସେତିକିବେଳେ ତୁଆ ମାଠିଆଟିଏ ଧରି ଡିସାରି ପାଣିକୁ ଓହ୍ଲାଇବ । ସେହି ପାଣିରେ ବିଭାଘର କାମ ।

ତୋଫାନ ଭିତରେ ମହାବଳର ବୋବାଳି ପରି କ’ଣ ଶୁଭୁଛିନା, ତୋଫାନ ତାକୁ ଆଖିମିଟିକା ମାରିଛି, ଏହି ତା’ର ବେଳ । ଏହି ଯୋଡ଼ି ବରଫ ଉପରେ ସେ ବର୍ଷ ବାଘ ଖାଇଥିଲା, ଆହୁରି ହେଲ ସେ ମଦକା ପଦର ଉପରେ, ପୁଣି ସେଠି ମାଣ୍ଡିଆ କ୍ଷେତର କୁଦ ଉପରେ ତେଜା ପଥରର ଗୋଡ଼ତଳେ, ପଦେ ପଦେ ବିପଦର ଲତିହାସ । ଝୋଲାର ସେହି ବାଙ୍କରେ, ସେ ଦିନର କଥା ତ, ଷାଠି ସାପ ପାଣିଭିତରୁ ଲାଞ୍ଜ ଛାଟି ଗାଁର ଗୋଟିଏ ବୁଢ଼ାକୁ ଅତଡ଼ାରୁ ତଳେ ପକାଇ ଦେଇଥିଲା; ଅପମୃତ୍ୟୁ ।

ଗାଁଠୁ ଦୂରକୁ ଅନ୍ଧାରେ, ଗୋଡ଼ପାଖେ କେତେ ପ୍ରକାର ଶବ୍ଦ, କ’ଣ ସବୁ ଚାଲି ଯାଉଛନ୍ତି, କିଏ ଛକୁଛି, କିଏ ଡେଇଁପଡ଼ୁଛି, କିଏ ଲୁଚୁଛି । ଦେବତାର ବେଳ ଏ, ଆଉ ପଶୁର, ମଣିଷ ଅତେତ ନିଘୋଡ଼ ନିଦରେ, ବୁଢ଼ା ଚାଲିଛି । କାଲି ଛାଡ଼ି ଆରଦିନ ହୁଏତ ତା’ର କାଳ ପୂରିଯିବ, ତା’ପରେ ‘ତୁମା’ ହୋଇ ଏହି ଅନ୍ଧାର ଆଉ ତୋଫାନ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ସେ ବୁଲୁଥିବ, ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜନ୍ମ ନ ହୋଇଛି । ସେଥିପ୍ରତି ବୁଢ଼ାର ଛୁଣେପ ନାହିଁ । ସେ କଷ୍ଟ, ସେ ସଂସାରକୁ ଯେପରି ପାଏ ସେହିପରି ନିଏ, ଭୟ ଥିଲେ ବି କର୍ତ୍ତବ୍ୟରୁ ହଲେଇ ଦେଇପାରିବେ ନାହିଁ । ତାହାରି ଦେଖିବାରେ ଏହି ଅତଡ଼ା ଉପରେ କେଜାଣି କେତେ ଲୋକଙ୍କର ଛାଇ ଅସ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି, ଏହି ନିରୋଳାରେ ସବୁ ମନେପଡ଼େ । ତା’ର କଷ୍ଟଟି ସେହିମାନେ, ପାଙ୍କା ପବନର ବି ଆଖି ଅଛି, ଦମ୍ଭ ଶୁଏ ନାହିଁ, ଧର୍ତ୍ତନୀ ଶୁଏ ନାହିଁ ଏବଂ କାନ୍ଦା ଛାଡ଼ି ଛାନ୍ଦା ହୋଇଥିବା ଯେତେ ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କର ତୁମା, ସମସ୍ତେ ସବୁବେଳେ ଦେଖୁଥାନ୍ତି କଷ୍ଟ ଆଦର୍ଶ ରଖୁଛି ନା ହଜେଇ ଦେଇଛି ।

ସେହି ଶୁଖିଲା ଡିସାରି, ଲୋକ ଗଣତିରେ ଜଣେ ସେ ଦଳ ଗଣତିରେ କେଉଁ ପଛରେ ଗହଳି ଭିତରେ ଦେହଟାକୁ ସେ ଚାପିଦେଇ ଲୁଚେଇ ଦେଇଥାଏ । ‘ଅଧିକାରୀ’ର ଆଖିରେ ଲେଙ୍କୁଟିପିନ୍ଧା ଧୂଆଁପତ୍ରଖିଆ କଷ୍ଟଟାଏ, ପୁରୁପୁରୁ ବାଳ, ଦୃଷ୍ଟି ତଳକୁ ତଳକୁ, ବିଶିଷ୍ଟତା ନାହିଁ କାରଣ ଦୁର୍ବଳ ବୁଢ଼ାଟାଏ, - କାଉଡ଼ି ବୋହିପାରିବ ନାହିଁ, ତାଳ ହାଣିବାକୁ ଦେଲେ ଅକ୍ରିୟ ।

କିନ୍ତୁ ଅଧରାତିରେ ସେ ଚାଲିଛି, ଦିନରେ ଯେ ମୌନ ଅନ୍ଧାରରେ ସେ ତ୍ୟାଗର ଦୀପ୍ତିରେ ହସମୁହଁ ହୋଇ ଚାଲିଛି, ତାହାରି ଏ ଶୁଖିଲା ହାତ ଲାଗି କେତେ ଘରୁ ଅନିଷ୍ଟ କଟିଛି, କେତେ ବିବାହ ସୁଖର ହୋଇଛି, ଖାସୁଲା ଖାସୁଲା ଧୂଳିଆମଳିଆ ସବଳ କଷ୍ଟପିଲା ଏତେ ଏତେ, - ସବୁ ତା’ର କରାମତି, ତା’ର ନିଷ୍ଠାପରତାର ପ୍ରମାଣ ବୋଲି ସେ ଭାବେ, ସମାଜର ଉପକାରରେ ଲାଗିଛି ବୋଲି ଖୁସିପାଏ ।

ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନେଇ ଦେଇ ଝୋଲାର କଳା ଅତଡ଼ା ବାଟେ ଅନ୍ଧାର ଭିତରକୁ ସେ ଓହ୍ଲେଇଗଲା, ଥିଣ୍ଡା ଆଉ ପଥରଖଣ୍ଡ, ତଳର ରେଗେଡ଼ା ମଟାଳ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରେ ସେ ବାଟ ଚିହ୍ନେ, ଦୁନିଆକୁ ଚିହ୍ନେ । ପାଣିମାଠିଆ ଧରି ସେ ଉଠିପଡ଼ିଲା, ତୋଫାନ ବଢ଼ିଲାଣି, ନିଆଁ ଅଗାରୁ

ଛରିକି ଛରିକି ଝୁରା ଉଡୁଛି, ଆକାଶର ଫାଳେ ଅନ୍ଧାର ହେଲାଣି, ଦୂରରେ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଉପରେ ଘଡ଼ଘଡ଼ି । ସେହି ନିଆଁ ଅଟାକୁ ସେ ଦୃଢ଼କରି ଧରିଥାଏ, ପାଣିମାଠିଆଟି ହୁସିଆରରେ ସାଇତିଥାଏ । ପୃଥୁବୀର ବିକଟାଳ ରୂପ ଦେଖୁ ଶୁଖିଲା ଛାତି ଭିତରେ ଖସଖସ ଲାଗୁଥାଏ, କାରଣ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସରିଛି । ତରତର ହୋଇ ଚାଲିଆସିଲା ବେଳେ ଡିସାରି ମନ୍ତ୍ର ଜପୁଥାଏ-

“ସାପ ନ ଖାଉ,-
ବାଘ ନ ଖାଉ,
ଗୋଡ଼ରେ କଣ୍ଟା ନ ପଶୁ-
ମୁଣ୍ଡରେ ଝଟା ନ ଲାଗୁ -
କାହାରି ଦୃଷ୍ଟି ନ ପଡ଼ୁ, ସବୁ ସୁଖର ହେଉ-”

ପବନରେ ମନ୍ତ୍ରର ଶବ୍ଦ ସେ ଶୁଣିପାରୁ ନ ଥାଏ, ଶୁଣୁଥାଏ ମନେ ମନେ ।

କଷ୍ଟ ଗୋଷ୍ଠୀର ଜଣେ ନଗଣ୍ୟ କର୍ମୀ ସେ, ତା’ର କାମ ନିଜ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ତା’ର ଦଳ ପାଇଁ ।

II ଛଷଠି II

ରାତିର ତୋଫାନ ରାତିରେ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ଚାଲି । ସକାଳୁ ଉଠିଲା ହୋଇ ପୂର୍ବଦିଗରେ ସିନ୍ଦୂରା ପାଟିଲା; ଘରକୁକୁଡ଼ାଙ୍କ ପାଟି, ବଣକୁକୁଡ଼ାଙ୍କ କୁହାଟ, ମୟୂର ବୋବାଳି, ରୁଷି ରହିଥିବା ବଣତଡ଼େଇଙ୍କ କୋଳାହଳ, ସବୁ ମିଶି ରଜା ନିଦ ଭାଙ୍ଗିବାର ନହବତ ବାଜଣାଠୁ ବଳି ଦୁନିଆର କାମିକା ମଣିଷକୁ ସୃଷ୍ଟିର ଆନନ୍ଦ ବିଶ୍ୱାସର ସ୍ୱାଗତମ୍ । ପୁରୁଲି ଉଠିଲା, ପରସ୍ପରକୁ ଅନେଇ ରହି ଗୋଟିଏ ଚିନ୍ତାରେ ମଗ୍ନ ରହି ନୁହେଁ ନୁହେଁକୁ ଅପେକ୍ଷା କଲେ, ଆଜି ତାଙ୍କର ବାହାଘର ।

ଏକାଠି ଘରକରି ରହିଲେଣି ବୋଲି ଚମକ ତାଙ୍କର ଉଣା ନୁହେଁ, ବିଭାଘର ଦଳର ଚମକ, ଗୋଟିକିଆ ମଣିଷ ସେଥିରେ ଭାଗ ନେବାକୁ ବାଧ୍ୟ । ଆଜି ଦଳ ସହିତ ତାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ହେବ, ସମସ୍ତିକ ପରି ସେମାନେ ବି ପରସ୍ପରକୁ ଆବୋରି ସଂସାର କରିବେ, ଆଜି ଭବିଷ୍ୟତର ସ୍ୱପ୍ନକୁ ଦଳର ଆଖିରେ ସେମାନେ ଦେଖିବେ, ସବୁ ଆନନ୍ଦ ଆଉ ବିପ୍ଳୟ । ଶୁଭଦିନ ।

ବେଶୁ ଗଲା, ଆୟୋଜନ କରିବାକୁ ହେବ । ବେଜୁଣୀ ଓ ଡିସାରିକୁ କୁହାଯୋଛା, ଦୁଆରେ ଛାମୁଡ଼ିଆ ଡିଆରି । ପର ପରି ଆଡ଼େଇ ହୋଇ ରହିଲେ ତା’ର ଚଳିବ ନାହିଁ; ବୁଢ଼ା ବାପ । ପୁରୁଲି ଗଲା, ଘରଦ୍ୱାର ଲିପାଯୋଛା କରି ସବୁ ଠିକଣା ରଖିବା ତା’ର ଦାୟିତ୍ୱ, ସବୁ ସାରି ସେ ନିଜେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ । ରଘୁ ସାଉଁଟା ସକାଳୁ ଉଠି କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛି, ତା’ର ଦେଖା ନାହିଁ । ମିଶିଆପାୟୁର ଲୋକ ବାହାରେ ବାହାରେ ।

ବୋଝେ କାମ ସାରି ଝାଳ ସରସର ହୋଇ ବେଶୁ ପହଞ୍ଚିଲା ଜାଗିଲି କନ୍ଧ ପାଖରେ । ଜାଗିଲି ତା'ର ବନ୍ଧୁ ଏବଂ ଜାଗିଲି ଖୁଅର କରେ । ଜାଗିଲି ହସି ହସି ଧୂଆଁପତ୍ର ବଢ଼େଇ ଦେଲା, କହିଲା, “ବସ ।” ବେଶୁ କାହିଁକି ଆସିଛି ଜାଗିଲି ଅନୁମାନ କରିପାରୁଥିଲା, ତଥାପି କହିଲା, “କୁଆଡ଼େ ଶିକାରକୁ ଯିବାକୁ ତାଜି ଆସିଲୁ, ଭଲ ହେଲା ମୟୂର ଉଡ଼ି ଥିବେ ।”

ନା, ଆଜି ଶିକାର ନୁହେଁ ।

“ଶିକାର ଅଛି ଯେ ତୁ ଏକୁଟିଆ ଯିବୁ, ମୁଁ ଗଲେ ଭାଗ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଆଜି ତୁ ଭାଗ ଦେବୁ ନାହିଁ । ଏହି କଥା ନା ।”

“ସତେରେ, ଶିକାର ଯିବି ନାହିଁ । ହେଇ ଦେଖୁଲୁ କେତେ ରୁଡ଼ ବଢ଼ିଛି ଭାଲୁପରି ହେଲିଣି, ଆଉ ମୁଣ୍ଡରେ ଯେଉଁ ବାଳ, ଆହାହା- । ଗରମ ବଢୁଛି କିନା, ବାଳଗୁଡ଼ାକ ବଡ଼ ଅଡୁଆ ଲାଗୁଛି, ଟିକିଏ ହିଣିପି (ଖିଅର କରି) ଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ ?”

“ହଁ ହଁ, ଦେବା, କାହିଁକି ନ ଦେବା । ଗରମ ତ ବଢୁଥିବ, ଏଥର ଆହୁରି ବଢ଼ିବ, ନା କ'ଣ ?” ଦିହେଁ ହସିଲେ । ବେଶୁ ଆଶ୍ଚଯୋଡ଼ି ବସି ରହିଲା, ଜାଗିଲି ତା'ର କାମ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଚାଳରୁ ତା'ର ହିଣିପିପା (ଖୁର) ବାହାର କଲା, ମସ୍ତବଡ଼ ହଟିଆର, ସେହି ଗୋଟାଏ ଛୁରୀରେ ଦୁଇ କାମ ଚାଲେ- ଖିଅର ଓ ବାଳକଟା । ବେଶୁର ମୁହଁ ସଫା ହେଲା, ଠାଏ ଦି'ଠା ଆସୁଡ଼ି ହୋଇଯାଇ ରକ୍ତ ବୋହୁଥାଏ । ସିଧା କପାଳ ଉପରକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଅଧେ ବାଟଯାକେ ପରିଷ୍କାର ହୋଇ ଖିଅର ହେଲା, ସେହି ହିଣିପା ଦାହରେ ମାଣ୍ଡିଆ ଫସଲ କାଟିଲା ପରି ଚୁଟିକୁ ହାତରେ ଝାଙ୍କି ଧରି ଛୋଟ କରିକରିବା ଜାଗିଲି ଆଗକୁ ମାଡ଼ିଲା, ବେଶୁ ଖାଲି କହୁଥାଏ, “ସମାନ ହେଉଛି ତ ?”

ମୁଣ୍ଡ ପଛପଟେ ମେଥାଏ ଲମ୍ବା ବାଳ, ଜନମ ବାଳ, ମୁଣ୍ଡର ବାଲର ସୁଷା ଲମ୍ବା ଇତିହାସ ଅଛି ଏତିକି ତା'ର ପ୍ରମାଣ । ଖିଅର ସରିଲା । କରେ କରେ ଚନ୍ଦା ହୋଇ ହୋଇ ମଝିରେ ନଡ଼ିଆଭୁଷିପରି ପୁଲିଏ ବାଳ, ସେହି ତା'ର ଶୋଭା, ସେହି ତା'ର ସୁନ୍ଦର । ମୁଣ୍ଡର ସଦ୍ୟ ଚନ୍ଦା ହୋଇଥିବା ଅଂଶ ଧଳା ଧଳା ଦିଶୁଛି, ମଝିବଣ ଚାରିପାଖେ ସଦ୍ୟ ପୋଡ଼ୁର ପାଇଁଶପରି । ଏତେବଡ଼ ହଟିଆରରେ କେଉଁଠି ଜଙ୍ଗଲ ହାଣିଲାପରି ନିଠେଇ ନିଠେଇ ଖିଅର ହେବା ଗୋଟାଏ ନିମିର ଉଠେଇବା ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ସବୁ ସହି ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ବେଶୁ ତା'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରୁଥାଏ, କେବଳ ଝାଲେଇ ପଡୁଥାଏ ।

ସେଠୁ ଗଲା । ଝୋଲାର କାକରପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ବୁଡ଼ି ଗାଧୋଇଲା, ସରୁବାଲି ଆଉ ‘ଚିଲି’ ପତ୍ର ମିଶେଇ ହାତ ରଗଡ଼ି ରଗଡ଼ି ଘଷିହେଲା, ସବୁ ତମ୍ବାବର୍ଣ୍ଣ ପଡ଼ିଗଲା । ଖଣ୍ଡେ ସଫା କୌପୁନି । ମୁଣ୍ଡରେ ଜଡ଼ାତେଲ ବୋଳି ବାଳକୁ କୁଣ୍ଡେଇ ଗଣ୍ଠି ପକେଇଦେଲା ଦେଉଳପରି, ତାହା ଭିତରେ ଖଣ୍ଡେ ସାନ କାଠପାନିଆ ।

ଶୁଦ୍ଧି ଓ ନିଷ୍ଠାରେ ମନ ଭିତର ପବିତ୍ର । ଝୋଲାକୁଳରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଗାଁକୁ ଆସୁ ଆସୁ ମନେ ମନେ ବେଶୁ କନ୍ଧ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଡାକୁଥାଏ, ଦମ୍ଭ, ଧର୍ତ୍ତା, ଝାକର ଦେବତା, ବଣ ଦେବତା, ଘର ଦେବତା । ଆଜି ତା'ର ଏତେବଡ଼ ଦିନ । ସମସ୍ତିଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ଦରକାର । କେତେ ଅଦେଖା ବିପଦ, ଅଜଣା ଅମଙ୍ଗଳ; ମଣିଷର ଜୀବନ ପାଣିପୋତକା ପରି । ଯେତେ ଦମ୍ଭ ଥାଉ ସାହସ ଥାଉ; ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଜୀବନର ନିଷ୍ଠୁର ଆଗରେ ମୁହାଁମୁହିଁ ହୋଇ ଠିଆହେଲେ ମୁଣ୍ଡ ଘୁରିଯାଏ, ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଅନେଇ ମଣିଷ ତେଜ ଗିଣା କରେ, ପବନଠୁଁ ବଳ, ମାଟିଠୁଁ ସହିବା ଶକ୍ତି ।

ସେପାଖ ବଣରେ ମୟୂର ପାଟି କରୁଛନ୍ତି ।

ମୟୂର ମାଂସର ସୁଆଦ ମନେପଡ଼ିଲା, ବଣ ବୁଲିଯିବା ନିଶା । ବେଶୁ ସେହିସବୁ ରୋକିନେଲା, ଶିକାରୀର ଧନୁର୍ବାଣ କରକୁ ଡେରିଦେଇ ମାଂସର ବୃତ୍ତ ନିରୋଧ କରି ସେ ତପସ୍ୟା କରିବ, ସବୁ ମଙ୍ଗଳ ତା'ର ଦରକାର ।

ଜୀବନ ଭିତରେ ଆଜିର ଦିନଟିଏ ତ, ଜନ୍ମ ହେବାଦିନ ମନେ ନାହିଁ, ମରଣଦିନ ଚେତା ନ ଥିବ । ଦୁଇ ଶିଖର ମଝିରେ ଆଜିହିଁ ତା'ର ମନମାପି ଘାଟି, ଅନୁଭୂତିର ଲହଡ଼ି ଆଗକୁ ପଛକୁ ।

॥ ସତ୍ୟଠି ॥

ପୁରୁଲିକୁ ହଳଦୀ ଜଡ଼ାତେଲରେ ଜୁଡୁରୁଡୁ କରି ମିଟିଂଗାଁର ଝିଅମାନେ ଘାଟକୁ ନେଇଗଲେ । ଧାର ଲାଗିଛନ୍ତି ପଟାଶ ଝିଅ । କେଉଁ ଗାଁର ସେ, କେଉଁ ଗାଁର ସେମାନେ । କିନ୍ତୁ ଉସାହ ତାଙ୍କରି । ପଟାଶଟି ମୁହଁ ଝଲସି ଉଠୁଛି ଆନନ୍ଦରେ, ପଟାଶ କଣରୁ ଏକାଥରକେ ଗୀତ । ପୁରୁଲି ତା'ର ନିଜର ନୁହେଁ, ସେ ଗୋଷ୍ଠୀର । ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ବାଜା ବସିଛି, ଗାଁଯାକ ଲୋକ ଉତ୍ସବ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ଗାଁର ବୋହୂ ଝିଅ ଚୁଆ କନିଆଁର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ । କନ୍ଧର ଏକାଶେଶିକିଆ ଗାଁର ରୀତି ଏହି, ଜଣକର ଯାହା ସମସ୍ତଙ୍କର ତାହା ।

ପର୍ବତମାଳାର ଢେଉଢେଉକା ଦେଶ ଉପରେ ବିଭାଦିନର ଆନନ୍ଦ କାନ ବଧୂରା କରି ଗଡ଼ି ଲାଗିଥାଏ । ବାଟର ବାଟୋଇ କାନ୍ଧର ବୋଝ ଉଡୁରେଇ ଦେଇ ଠିଆ ହୋଇ କାନପାରେ । ପର ଗାଁର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଚାଲିଗଲାବେଳେ ଏ ଗାଁର ବାହାଗୀତର ଘୋଷାରେ କଣ ମିଶାନ୍ତି ।

ଶାନ୍ତସ୍ଥିର ବଣ କୋଳରେ ପଥୁରିଆ ଚପଳା ନଈ । ଚହଳ ପକେଇ ସମସ୍ତେ ପାଣିକି ଓହ୍ଲେଇଲେ । କନ୍ୟା ଉପରକୁ ଆଞ୍ଜୁଳା ଆଞ୍ଜୁଳା ପାଣି ପୋପାଡ଼ି ପୋପାଡ଼ି ପାଣି ଛାଟିବାର ଗୀତ ବୋଲିଲେ ।

ସମସ୍ତେ ଆନନ୍ଦରେ ମର । ପୁତୁଲି କେବଳ ଖେଳଣା କଣ୍ଢେଇଟିଏ । କିଏ ଦେହରେ ମୁହଁରେ ବଟା ଚିଲିପତ୍ର ବୋଲି ମଳି ଛଡ଼େଇଦେଲା, କିଏ ଘଷିଦେଲା, କିଏ ପୋଛିଦେଲା । ପୁଣି ପୁତୁଲିକୁ ପାଣିରୁ ଉଠେଇ ସେମାନେ ନେଇ ଚାଲିଲେ, ସମସ୍ତର ଗୀତ ଛାଡ଼ି ନ ଥାଏ, ପୁତୁଲିର ନିଜର ଆୟତ୍ତ ନ ଥାଏ । କେବଳ ଗୋଟାଏ ପ୍ରତୀକ ସେ, ସେହିଆକୁ ଉପଲକ୍ଷ କରି ଭଲପାଇ ଘର କରିବା ଶକ୍ତି ଆଗରେ ଏତେ ମଣିଷଙ୍କର ଗୀତ ନାଚ । ମୁଣ୍ଡରେ ଜଡ଼ାତେଲ ମଖାହୋଇ ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡେଇ ଦିଆହେଲା, ଦେହରେ ମୁହଁରେ ହଳଦୀ ଓ ଜଡ଼ାତେଲର ପୁଚ । ଦେହଯାକ ଲେନ୍ଦି ଲେନ୍ଦି ବଣପୁଲମାଳ । କନ୍ଧ ଦେଶର ବିଚିତ୍ର ଅଳଙ୍କାରରେ ଝଣଝଣ ହାତଗୋଡ଼ । ରଘୁ ସାଓଁଟା ଖଣ୍ଡିଏ ନୂଆ ଖଦି ଓ ଗୋଟିଏ ଟଙ୍କା ଉପହାର ଦେଲା । ପୁତୁଲି ବି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା ।

ବେଳ ଦୁଇଲାଠି ଉଠିଲାବେଳକୁ ରଘୁ ସାଓଁଟାର ଦାଣ୍ଡ ବାଇଦ ବାଇଣାରେ କମିଉଠିଲା । ଗାଁ ଲୋକେ ସେଠି ରୁଣ୍ଡ ହେଲେ । ଛାମୁଡ଼ିଆ ତିଆରି ସରିଛି, ତିନି କରେ ତାଳ ପତ୍ର ଛାଟିଦେଇ ଅନ୍ଧାରୁଆ ଘରଟିଏ ହୋଇଛି । ଡିସାରି ବୁଢ଼ା ତାହାରି ଭିତରେ ମଙ୍ଗଳ କଳସ ରଖିଦେଲା, ଗଲା ରାତିରେ ଏତେ କଷ୍ଟରେ ଆଣିଥିବା ପାଣି ମାଠିଆକ । ଭାଲିଆ ଫଳ, ରଙ୍ଗ ମୁରୁଜ, ହଳଦୀବୋଲ ଅରୁଆତାଉଳ ପକେଇଲା, ଦୀପ ଲଗାଇଲା, ଧୂପ ଜାଳିଲା । ଏକୁଟିଆ ସେହି ଅନ୍ଧାର ଘରେ ବସି ଗାଁର ପୁରୋହିତ ‘ଜାନି’ ଅବୁଝା ମନ୍ତ୍ରର ମେଘର ବାମ୍ଫ ଉଡ଼େଇଦେଇ ଦେବତା ଆସିଲା । ବାହାରେ ଗାଁର ବେକୁଣୀ ସଙ୍ଗେ ବୁଢ଼ାମାନେ ପାଲି ଧରିଲେ । ମଣା ଘାଉଁ ଘାଉଁଠୁ ଆରମ୍ଭ କରି ତୋଳର ଶବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠି ଉଠି ମନ୍ତ୍ର ଚାଲିଲା, ବେକୁଣୀକୁ କାଳିଶି ଲାଗିଲା, ପୂଜା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ବେକୁଣୀ ଡେଇଁଲା । ସାହିମାଇପେ ତାହା ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼େଇଲେ, ରକ୍ଷାମଦ ଜଳା ହେଲା, କୁକୁଡ଼ାଡ଼ିମ୍ବ ଥୁଆହେଲା, କାର୍ଯ୍ୟ ବଢ଼ିଚାଲିଲା ।

ଡିସାରି ଲଗ୍ନ ଧରିଦେଲାରୁ କନ୍ୟାକୁ ନେଇ ସମସ୍ତେ ଝୋଲା (ନଈ) କୂଳକୁ ଗଲେ । ସେଠି ଆଗ ରାହୁପୂଜା ଅର୍ଥାତ୍ ଘାଟପୂଜା, ତା’ ପରେ ବଣ ଭିତରେ ଝାକରଦେବତାକୁ ପୂଜା, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦିଅଁ ଦେବତାଙ୍କୁ ଜଣାଣ । ଗାଁ ଚାରିପଟେ ଦେବତା ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଚିତ୍ର ହୋଇଥିବା ସାନ ସାନ କାଠବର୍ତ୍ତୀ, କାଠଖଣ୍ଡା ଥୁଆହେଲା, କୁକୁଡ଼ାଡ଼ିମ୍ବ, ଫୁଲ ଥୁଆ ହେଲା । ସେତେବେଳକୁ ମୁଣ୍ଡେ ବେଳ । କନ୍ୟା ପଛେ ପଛେ ଦୁଇଧାର ହୋଇ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷମାନେ ପାଖ ବଣକୁ ଗଲେ, ଦୁଣ୍ଡରେ ‘ବାଇଲେ ବାଇଲେ’ ଘୋଷାର ଗୀତ । ବଣରେ ‘କନ୍ଦା ଖୋଲା’ ପର୍ବ । କନ୍ୟା କନ୍ଦାଖଣ୍ଡିଏ ବୋହି ଫେରିଆସିଲା, ତାହା ପଛେ ପଛେ କଦଳୀ, କନ୍ଦା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପରିବାପାତି ବୋହି ପଟୁଆର କରି ଧାନ୍ତାମାନେ ଚାଲିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଗୋଡ଼େଇଲେ । ଗାଁ ବୁଲା ହେଲା । ଧାନ୍ତାମାନେ ‘କନ୍ଦା-ଖୋଲା’ ଗୀତ ବୋଲୁଥାନ୍ତି, ଗୀତର ଗହଳ ଘୋଷାରେ କେବଳ ‘ତୁଁବରା ମାଲିଗାଁ’ ଧାନ୍ତାମାନଙ୍କୁ ଶରଧାରେ ‘ତୁମ୍ଭର’ ‘ଲେମ୍ବର’ ବୋଲି ଡାକି ଆପେ ବାହାଦୁରି ନେବା ଖଞ୍ଜ-

“ହେଁ ହେଁ ଡୁବରା ମାଲିଗାଁ - (ଆରେ ତୁମ୍ଭରମାନେ, ମାଲିମାନେ) ।

ତାଡ଼ିଗା ତାଜାମାଲ ମେଲ (ଆମେ କଦଳୀ ଆଣିଛୁ)

କୁନ୍ଦାଆଁ ତାଜାମାଲ ମେଲ (ଆମେ କନ୍ଦା ଆଣିଛୁ)

ବିରିବାଡ଼ାତି ଲେହେଁ ତରି

ମେଝଣା ହାରା ଲେହେଁ ତରି

ଡୁବରା ମାଲିଙ୍ଗା (ଆରେ ମାମୁଘର ଝିଅମାନେ, ଆଣ ଆଣ)

କେବଳ ‘ହେଁ ହେଁ ଡୁବରା ମାଲିଗାଁ ।’ ସବୁଥିରେ କନ୍ଧର ପରମ୍ପରା ଅଭିନୟ । କନ୍ୟା ମଙ୍ଗୁଳା ହେଲା, ଘର କରି ବସିଲା କନ୍ଧର ସହଜ ଜୀବନଯାତ୍ରାରେ ଆଦିମ ବ୍ୟବସାୟ ବଣରୁ କନ୍ଦାମୂଳ ଖୋଳି ଆଣିବ, ସେଥିରେ ସେ ଯୋଗ ଦେଲା, ତା’ପରେ ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀ ମିଶି ସୁଖରେ ଦେଶନେଶର ଘରକରଣା, ଝାଳନାଲ ହୋଇ କାମ କରି କରି ଯାହା ଯେମିତି ଗୋଟେଇ ପୋଟେଇ ପୁରୁଷ ଘରକୁ ବୋହିଆଣିବ, ସ୍ତ୍ରୀ ପେଜ ରାନ୍ଧିବାଡ଼ି ଦେବ, ଧୂଆଁପତ୍ର ବଳି ପିଙ୍କା କରିଦେବ, ଆଦର ଦେବ, ସୁଆଗ କରିବ ।

ଜଣକର ଶୁଭ ବିବାହ - ଅନ୍ୟ ଲୋକର ମନେପଡ଼େ ନିଜର ଅତୀତ । ଦିଉଡୁ ପାଉଁଟା ଗୋଟିଏ ଉଷା ପଥର ଉପରେ ବସି ବିଭାଘର ଦେଖୁଥାଏ, ଗାଁଯାକ ହଳଦୀପାଣିରେ ଜୁଡୁବୁଡୁ ମଣିଷ ସାନ୍ଧିସୁନ୍ଦି ହୋଇ ଲହଡ଼ି ଖେଳୁଛନ୍ତି, ସମସ୍ତିକର ଏକା ଗୀତ, ସମସ୍ତିକ ମୁହଁରେ ଏକା ଆବେଶ ଭାବ । ଗାଁ ଉଠୁଛି ପଡୁଛି । ଆଜି ଦି’ଟା ଲୋକଙ୍କର ବିଭାଘର ।

ଦିଉଡୁ ଭାରୁଥାଏ, ଦିନେ ସେ ବି ବିଭା ହୋଇଥିଲା ।

ସେଦିନ ବି ଏହିପରି ଛାମୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥିଲା । ବାଜା ବାଜୁଥିଲା, ଗୀତରେ ବାଜାରେ ବାଣ୍ଟ କମ୍ପୁଥିଲା । କୌଣସି ସ୍ତୋତ୍ର କୌଣସି ପୂଜା ଅଭାବ ପଡ଼ି ନ ଥିଲା ତା’ର ବିଭାଘରରେ । ଆଜି ଭାବିଲାବେଳକୁ ଚିଡ଼ିମାଡ଼େ, ଉଦାସ ଲାଗେ । ବାହାଘର, ଛେଷ, ବାହାଘରରେ ଆଜି ତା’ର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ମିଛ କଥା । ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧିଲେ ଦି’ଟା ମନର ଯୋଡ଼ ଧରେ ନାହିଁ କେବେ । ଖାଲି ଲୋକଦେଖାଣିଆଁ ।

ଦୁଇଟା ପ୍ରାଣୀ, ବାଲିଘର ତୋଳି ମିଛିମିଛିଆଁ ଘରକରଣା ଲଗେଇଦେବାକୁ ବ୍ୟସ୍ତ । ସେହିମାନଙ୍କୁ କୁଣ୍ଢେଇ କରି ସମାଜ ଖେଳିବ ବାହାଘର, ଲୋକେ ତୁରୀ ଫୁଲିବେ, ଢୋଲ ପିଟିବେ, ସେ ଗୋଟାଏ ଉପଲକ୍ଷ ହେବ ପାଟି କରିବାକୁ, ନାଟିବାକୁ, ମଦ ପିଇବାକୁ । ସଂସାର ଚୂପ୍ସ, ଗୋଷ୍ଠୀର ଖେଳ ଶେଷ । ଦୁଇଟା ଜନ୍ମ ଦୁଇ ଦିଗରୁ ଆସି ଅନ୍ଧାରରେ ପଶିବେ, ପରସ୍ପରଙ୍କର ଅଖାଡୁଆମି ବିଯୋଡ଼ପଣିଆଁ ଲୁଚେଇ ମାତିଯିବେ ଦି’ଦିନ କଞ୍ଚାମାଂସର ମୂଳ ଚଉଳରେ । ତା’ପରେ ଅଠା ଶୁଖିଯିବ, ଗଣି ଖୋଲିଯିବ, କେବଳ ସବୁ ଅଖାଡୁଆ ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁମୁହଁ ଦାନ୍ତକୁ ଦାନ୍ତ, ଅଣ୍ଟକୁ ଅଣ୍ଟ, ଖୁଣ୍ଟା ଆଉ ଜିମାକୁ ଖୁଣ୍ଟା ଆଉ ଜିମା । ତଥାପି ସଂଘର୍ଷରେ ମାତି କେଁ କରର ହୋଇ ଘରକରଣା ଚଳେଇନେବାକୁ ପଡ଼ିବ ଦଶଲୋକକୁ ଦେଖେଇହେବା ସକାଶେ ସେହି ଶୁଭ-ବିବାହର ‘ଛିଡ଼ିନିବନ୍ଧା’ କେବେ ଆଉ ମୁକୁଳିବ ନାହିଁ ।

ସେହି ଡେଙ୍ଗା ପଥର ଉପରେ ବସି ଚାରିଆଡ଼କୁ ଦେଖି ଗୋଡ଼ ଉପରେ ଗୋଡ଼ ଲଦିଦେଇ ଧୂଆଁ ଟାଣୁଟାଣୁ ଦିଉଡ଼ୁ ସାଉଁଟା ଘାଉଡ଼ା ମନରେ ସମାଜର ରୀତି ଆଲୋଚନା କରୁଥାଏ । ତାକୁ ହସମାଡ଼େ । ଥାଇ ଥାଇ ସମାଲୋଚନା ପଦେ ଦିଏ ବଜେଇ, ଆହୁରି ପାଟିକରି ଗୀତ ବୋଲ, ଅଥା ଦୋହଲୁ ନାହିଁ, ନାଚ ହେଲା ନାହିଁ । ଅନର୍ଥକ ତା'ର ମୁହଁଟା ବିକୃତ ହୋଇଯାଏ, ସେହିପରି ଶାନ୍ତି ପାଏ ସେ, ମନର ବିଷ ପଦାକୁ ବାହାରେ ।

କିଏ ପଟାରେ ତାକୁ । ଆଜି ଲୋକେ ମଦ ପିଅନ୍ତି, ସାଧାରଣ ଦୃଶ୍ୟ ।

ଖରାର ଝାଞ୍ଜି ବଢ଼ିଯାଇଥାଏ । ବଣର ବାମ୍ଫୁଆ ନିଶ୍ବାସ ପରି ରହିରହିବା ମେଞ୍ଚାଏ ଲେଖାଁ ଝୋଲାମରା ପବନ । ବର ବେଶୁ କନ୍ଧ ଅପେକ୍ଷା କରି କରି ଛଟପଟ ହେଉଥାଏ । ଛାମୁଡ଼ିଆ ସାମ୍ରାଜ୍ୟେ ବାଜା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅସଂଯତ କୋଳାହଳ । ଶୁଖିଲା ବୁଡ଼ା ଡିସାରିଟି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାଏ ଭୂଇଁରେ କାଠି ପୋତିଦେଇ । ଡିସାରି ଛାଇକୁ ଦେଖିଲା; ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଚମକେଇ ଦେଇ କହିଲା, “ଏଥର ବିଭା ଲାଗିଲା”, ତା'ର ସବୁ ହାତଟି ଉପରକୁ ଟେକି ଟେକି ସବୁ ଗୋଳମାଳ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ବେଜୁଣୀ ଆପଣା ପେଟରେ ଖଣ୍ଡାରେ ବୁସୁଥାଏ, ପାଟି ଆଁ କରି ଧୂପଦାନି ଉପରେ ନଇଁପଡ଼ି ଧୂପଧୂଆଁ ଖାଉଥାଏ । ସିନ୍ଦୂରବୋଳା ଖଣ୍ଡାଟିକୁ ଟେକି ନିଦରେ ଚାଲିଲାପରି ସେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ଡିସାରି ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଆସିଲା । ଡିସାରି କେବଳ କହିଲା, “ହୁଁ” ।

ଆଉ ବେଶି କହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ, ବରକୁ ଧରି ବରପକ୍ଷର ଦୁଇଜଣ ପ୍ରତିନିଧି ରଘୁ ସାଉଁଟା ଓ ମୁର୍ଚ୍ଛ କନ୍ଧ ଆସିଲେ । କନ୍ୟାକୁ ଧରି କନ୍ୟାପକ୍ଷର ଦୁଇଜଣ ପ୍ରତିନିଧି ଦିଉଡ଼ୁ ସାଉଁଟା ଆସିଲେ । ଡିସାରି ଆରହାତରେ ପୁଣି ଇଙ୍ଗିତ କଲା । ବାଜା ଶବ୍ଦରେ ଦାଣ୍ଡ ଝଣଝଣେଇ ଉଠିଲା, ଚଢ଼ିରେ ବଣର ସହଯାକ ପଶୁ ଯେପରି ଏକାସଙ୍ଗରେ ବୋବାକି ଛାଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଡିସାରି ଗଲା, ପାଣିମାଠିଆଟି ଆଣିଲା । ମାଠିଆ ମୁହଁରେ କଦଳୀପତ୍ର ବାନ୍ଧିଦେଇ କନ୍ୟା ମୁଣ୍ଡକୁ ମାଠିଆଟି ଟେକିଦେଲା । ପାଣିମାଠିଆ ମୁଣ୍ଡେଇ ଗୁରୁଦାୟିତ୍ୱ ମୁଣ୍ଡେଇଲା ପରି ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ପୁରୁଲି ବେଶୁ କନ୍ଧର ଚାରିପାଖେ ବୁଲିଲାଗିଲା । ବୁଲା ସରିଲା । ପୁରୁଲିକୁ ଧରି ଡିସାରି ବେଶୁକନ୍ଧ ପାଖକୁ ଆଣିଲା । କହିଲା, “ପାଦ ଚାପିଧର ।” ସମଗ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀର ଜଳଜଳ ଆଖି ଆଗରେ ବେଶୁ ତାହାଣ ପାଦ ଟେକି ପୁରୁଲିର ବାଁ ପାଦ ଉପରେ ମାଡ଼ି ଧରିଲା । କାନ ଅତରା ପକେଇ ବାଜା ବାଜୁଥାଏ । ବରକନ୍ୟା ଏହିପରି ଠିଆହୋଇ ରହିଥିବାବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ଚାରିଆଡ଼େ ଉରଯପକ୍ଷର ଦି'ଦିଜଣ ଓ ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଦି'ଜଣ ବେଜୁଣୀ ବୁଲି ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଛାମୁଡ଼ିଆ ପାଖେ ଜାନି ବସି ମନ୍ତ୍ର ବୋଲୁଥାଏ । ପିଣ୍ଡା ଉପରୁ ପଥର ଉପରୁ ଗୋଛାହୋଇ ନଇଁପଡ଼ି ଘରଣୀମାନେ, ପିଲାମାନେ ବାହାଘର ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ଡିସାରି କହିଲା, “ଲଗ୍ନ ହେଲା ।” ଡିସାରି ପାଣିମାଠିଆ ଟେକିଦେଲା, ବେଜୁଣୀ ବରକୁ କନ୍ୟାକୁ ପାଖକୁ ପାଖ ଯୋଡ଼ିଦେଇ

ଠିଆ କରି ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମୁଣ୍ଡକୁ ଏକାଠି କଲା, ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ପାଣିମାଠିଆକ
ଥୋଇଲା । ଦୁହେଁ ଏକାଠି ଡିସାରିର ମନ୍ତ୍ରରା ପାଣି ମୁଣ୍ଡେଇ ଠିଆ ହେଲେ । ତା’ପରେ
ବେଢୁଣୀ ପାଣିମାଠିଆଟି ଟେକି ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଠିଆହେଲା । ବାହାଘର ସରିଲା ।

ପାଣି ଢାଳିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ହୋହା କରି ଗାଁଯାକ ଲୋକ ଦଉଡ଼ିଆସିଲେ ।
ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ପୁରୁଲିକୁ ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଟେକିନେଲେ, ପୁରୁଷମାନେ ବେଶୁ କନ୍ଧକୁ
ଟେକିଲେ । ବରକନ୍ୟାକୁ କାନ୍ଦେଇ ମୁହଁମୁହଁ ଦୁଇଦଳ ହୋଇ ନାଟିଲେ ।

ଏତିକିବେଳେ ସମସ୍ତିଙ୍କ ମୁହଁରୁ ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ଧତିରେ, କନିଆଁ ଉତୁରେଲା ବେଳର
ଓହ୍ଲେଇ ଦେଲାବେଳର ଶରଧା ଗୀତ, ପୁଣି ସେହି ଲେମ୍ବର, ତୁମ୍ବର, ତାଳସ ନିଳସ
ପ୍ରଭୃତି ଧାନ୍ତାମାନଙ୍କ ଶରଧା ନାଁର ଗୀତ, ସେହିପରି ସେଥିରେ ମାମୁର ଝିଅର ପ୍ରତି
ଶବ୍ଦ ବିଡ଼ିବାରା, ମେହେଶାତାଙ୍କ ପ୍ରଭୃତି ଯୋଗା ହୋଇଛି, ‘ସଙ୍ଗରଗୋଡ଼ି’ ‘ବନ୍ଦର
ପାଣି’ ଅର୍ଥାତ୍ ‘ସାଙ୍ଗର ଲୋକ’ର ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ସବୁ ରହିଛି, ସେହିପରି ହୋ ହା’ରେ ତା’ର
ଅନ୍ତ । ଖରା ତରା ଭୁଲି, ଧୁଲିଧୁଳା ଭୁଲି ଗୋଳମାଳିଆ ହୋଇ ସମସ୍ତେ ନାଟିଲେ ।
କେତେ ସିଟି, କେତେ କୁହାଟ, ଗଡ଼ାଗଡ଼ି ଧରାପରା ଭିତରେ ଯାହା ବାହାରେ ତାହା ।

“ଯେଇକେ ତୁମ୍ବର ତୁମ୍ବର ହେ
ଯେଇକେ ଲେମ୍ବର ଲେମ୍ବର ହେ
ଯେମୁନି ବିରିଗା ବାଡ଼ାରେ ହେ
ଯେମୁନି ମେହେଶା ହାରାରେ ହେ
ସଙ୍ଗର ଗୋଡ଼ିତି ଲେକାନି ହେ
ବନ୍ଦର ପାନିତି ଲେକାନି ହେ....”

ଗୋଳମାଳ ସରିଆସିଲା, ଆନନ୍ଦ କଲରବରେ ସମସ୍ତେ କ୍ଲାନ୍ତ, ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟର
ଯବନିକା ପରି ଆରମ୍ଭ ହେବ ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କ ଗୀତ, କାରଣ ଧ୍ବଂସ ହୋଇଥିବା କନ୍ଧ ସଂସ୍କୃତିରେ
ଅଭିନୟ ଚାତୁରୀ ମାତ୍ରକ ଏବେ ଅଛି । ଲୋକେ ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତି, ବଢ଼ନ୍ତି, ବାହା ହୁଅନ୍ତି, କିନ୍ତୁ
ତା’ପରେ ? ତା’ ପରେ ବୁଢ଼ାପଣ ଆସେ । ଏହି ବିଭାଘର ଦୁଆରେ ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କର ବି
କହିବାକୁ କଥା ଅଛି, ହେଉପକ୍ଷେ ବୁଢ଼ାର ଗୀତ ଦୁଃଖର ।

ସବୁ ବୁଢ଼ା ଏକାଠି ହେଲେ । ଝୁଲିଝୁଲି ଗୀତ ବୋଲିଲେ, ‘ବୁଢ଼ାଲୋକର କୌତୁକ’ର
ଗୀତ :

ଜୀଘ୍ନ ମନେ ମାଲ (ଜୀବନ ଅଛି ବୋଲି ସିନା)
ପାରାଣୀ ମନେ ମାଲ (ପ୍ରାଣ ଅଛି ବୋଲି ସିନା)
ଇଁଟିରେ ସୋଡ଼ାଗା ମାଲ (ଏପରି ଆନନ୍ଦ ହେଲା)
ଇଁଟିରେ ଝେଡ଼େକା ମାଲ (ଏପରି ଶରଧା ହେଲା)

କିନ୍ତୁ କ'ଣ ହେବ ? ଦିନ ସରିଯିବ । କୁଟ୍ରାଠି ମାଂସ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ, ବୁଢ଼ାର ନାଟ ବି ଅଳ୍ପ ବେଳ । ସଂସାରରେ ଦୁଃଖର ଭାଗ ବେଶି । ଯେତିକି ଦିନ ଆୟୁଷ ଅଛି, ଖୁସି ଆନନ୍ଦରେ ସମୟ କଟେଇ ଦେବା ଭଲ :

ବୁଢ଼ରେ ନାଟ ଡେଁ ଡେଁ କା (ବୁଢ଼ାର ନାଟ ଅଳ୍ପ ସମୟ)
 କୋଟାର ମାଂସ କାଁଡ଼େ କା (କୁଟ୍ରାର ମାଂସ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ)
 ଇଠିରେ ମୋତି ପୁରୁ ତା' (ଏହି ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରରେ)
 କାକୁଲି ଗାଟା କୋନେ ତା' (ଅତି ଦୁଃଖଥିବା ଲୋକ)
 କୋକ୍କାରି ଝେଡ଼ା କାକୁ ଲି (ପିଲାଦିନରୁ ମଣିଷର ଦୁଃଖ)
 କୁମାଁଡ଼ା କୁଟା କାକୁ ଲି (କଖାରୁଗଛ ଶାଗ ହେଲାଦିନଠାରୁ ଦୁଃଖୀ)
 ବାଉଁଶି ଜୁଲିମୋରେ ମା (ବାଉଁଶଗଛ ହଲିହଲିକା ମରିଯାଏ)
 ପରଜା ବୁଲି ମରେ ମା (ରଜତ ବୁଲିବୁଲିକା ମରେ)
 ଡିଡିରେ ନହକନା ତା (ଭାଙ୍ଗିବା ଲୁହା ଘରକଣରେ ଫୋପଡ଼ା ହୁଏ)
 କାକୁଲି ଗାଟା ଜାଡ଼ା ତା (ଦୁଃଖୀଲୋକ ପଶେ ଘୋର ବଣରେ)
 ଟୋଟୋତା ବର ଆସାଁ ହାଁ (କାନ୍ଧରେ ଶାବଳ ବୋହି)
 ଡ୍ରାୟ୍‌କା କଲିଆସାଁ ହାଁ (ମୁଣ୍ଡରେ ଟୋକେଇ ବୋହି କନ୍ଧର ଘରକରଣା)

ଅତୀତର କେଉଁ ଧ୍ୟୁସ ନିପାତର ଇତିହାସକୁ ଅଭିମାନ କରି ଏ କରୁଣ ଗୀତ ଯେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ସ୍ମରଣ କରାଇଦେବାକୁ ଗାଇବାକୁ ହେବ ମଙ୍ଗଳ ସମୟରେ, ଏ ଦିନର କନ୍ଧର ତା' ସୋର ନାହିଁ । ସେ ଏପରି ଗାଏ କାରଣ ତା'ର ବାପ ଅଜ୍ଞ ଏପରି ଗାଇଥିଲେ । ପ୍ରାଚୀନତାକୁ ମୁଣ୍ଡପାତି ସେ ଗୌରବ ଅନୁଭବ କରେ । ସଂସ୍କୃତି ସେ ତା'ର ଜୀବନଠୁ ବଡ଼ । ଜୀବନ ସିନା ଜଣେ ମଣିଷର, ସଂସ୍କୃତି ଲକ୍ଷେ ଜୀବନର ଇତିହାସ । ସେ ଗୋଷ୍ଠୀର, ତା'ର ଗଠନ ପଛଥାଡ଼େ ଗୋଟାଏ ଜାତିର ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ଚରିତ୍ର । ଆଗ ସେ ।

ଏହିପରି ନାଟି ଗାଇ ଖରାଗୋଟାକ ପିଠିରେ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ତେଣେ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ଭୋଜି ଆୟୋଜନ କରୁଥାନ୍ତି । ହଡ଼ା ହଣା ହୋଇ ରନ୍ଧା ଲାଗିଥାଏ । ଛାଇଲେଉଟାଣି ବେଳକୁ କାଉ-ଶାଗୁଣା ପରି ସାଲୁ ସାଲୁ ହୋଇ ଲୋକେ ଭୋଜିରେ ବସିଗଲେ, ତା' ପରେ ମଦ ପିଆପିଇ, ଯେ ଯେତେ ପାରିଲା । ସଞ୍ଜ ପବନରେ ମଦଗନ୍ଧ ଗାଁ ବାହାରକୁ ଚାରିଆଡ଼େ ଚଢ଼ି ବୁଲିଲା, ଗାଁ ବାହାରର ବିବାହର ସୂଚନା । ଦିଉଡୁ ନିଘୋଡ଼ ନିଦରେ ଶୋଇରହିଥିଲା, ତା'ର ସାଙ୍ଗମାନେ ଗାଁ ଭିତରେ ବୁଲୁଥିଲେ, ରାତିକି ଆହୁରି ବାସି ଭୋଜି ଅଛି, ନାଟ ଅଛି ।

ବେଶୁ କଷ ବୁଲି ବୁଲି ଦେଖିଲା, ପୁରୁଲି ସଙ୍ଗେ ଭେଟାଭେଟି ଅସମ୍ଭବ । ଆଜି ସେ ଗାଁର ତୁଆବୋହୂ, କେତେ ପରସ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିରେ ସେ, ତାକୁ ଯେତେ ପ୍ରକାର ସଜାଇ ଯେତେ ସୁଆଦିଆ ଖାଦ୍ୟ ଦେଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କର ମନ ମେଣ୍ଟୁ ନାହିଁ । ସବୁ ଘର ତାକୁ ବୁଲେଇବେ, ସବୁ ଘରୁ ସେ ଉପହାର ପାଇବ, କେଉଁଠୁ ରଙ୍ଗଲୁଗା, କେଉଁଠୁ ବା ରଙ୍ଗକାତର ମାଲି ସରିବ । ତାକୁ ଛୁଟି ନାହିଁ ।

ବେଶୁ କଷ ମନେ ମନେ ଠିକଣା କଲା, ଗୋଟାଏ ତୁଆ କଥା ସେ ନିଶ୍ଚୟ କରିବ, କେହି ଜାଣିବେ ନାହିଁ, ତା'ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରିବ ।

ସେତେବେଳେ ସଞ୍ଜ ବୁଡ଼ି ଆସୁଥାଏ । ପର୍ବତ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଆକାଶରେ ଗାର ଗାର ହୋଇ ସିନ୍ଦୂର । ବେଶୁ ନିଆଁଖେଣ୍ଟା ଧରି ଚାଙ୍ଗିଆ ପକେଇ ନଳି କାନ୍ଧେଇ ବଣରେ ପଶିଲା । ଗଛ ସନ୍ଧିରେ ଅନ୍ଧାର ଝିଲିଝିଲି, ଖାଲ ଭିତରକୁ କଳା ବୋହିପଡୁଛି, ବନସ୍ତ ଉପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ରାତି ଓହ୍ଲେଉଛି ।

ଏତିକିବେଳେ ବାଘ ବାହାରେ, ନ' ତୁଆଣି ବୁଲନ୍ତି ।

ଖେପା ମାରି ବେଶୁ ଗୋଟିଆ ପର୍ବତ ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଗଲା । କିଛି ସମୟ ପରେ ସେହିପରି ତରତର ହୋଇ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲା ।

ରାତି ହେଲା, ସଞ୍ଜର ସିନ୍ଦୂର ଆଉ ନିଭିଲା ନାହିଁ, ସମସ୍ତେ ଦେଖିଲେ, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଦେଖିଲେ, ଗାଁ ସେପାଖର ଉଚ୍ଚ ଗୋଟିଆ ପର୍ବତର ତୁଡ଼ା ଦାଉ ଦାଉ ହୋଇ ଜଳିଲାଗିଛି ।

ବୁଡ଼ା ଡିସାରି ବେଶୁର କାନ୍ଧ ଥାପୁଡ଼େଇ କହିଲା, “ଦେଖ ଦେଖ, ତୋର ବିବାହ ସୁଖର ହେବ, କେଡ଼େ କପାଳିଆ ତୁ, ହେଇ ଦେଖ ଦେବତାର ଇସାରା ।”

ବେଶୁ ସେହି ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁରହିଲା ।

॥ ଅଠଶଠି ॥

ପାଞ୍ଚ ମାସ, ମିଶିଆକା ହାକିନା ବଡ଼ ହୋଇଥିଲା ।

ପାଞ୍ଚୋଟି ମାସ ଶିଖାଇଥିଲା ତାକୁ କଷଘର ପୁଅର ସରକ ସୁନ୍ଦର ଅଖଲା ହସ, ସେହି ହସରେ ଲାଗିରହେ ପଥରତିଆଁ ଝରଣାର ଛବି, ମାଳଦେଶର ଚାରିଆଡ଼ ଖୋଲା ଢେଉଢେଉକା ନିଦ୍ରୁଆ ପୁଅବୀର ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ, ଆଖି ଘିମାଏ, ମୁହଁ କୁଞ୍ଚେଇ ଉଠେ, ବାଆବତାସି ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନକୁ ଉପହାସ କରି ଜନ୍ମାନ୍ତରବାଦୀ ଆଶାୟୀ କଷ ହସେ ହସ ।

ମା' ଭାବେ, - କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର !

ପାଞ୍ଚ ମାସରେହିଁ ମିଶିଆକା ହାକିନା ମୁଠେଇ ଶିଖୁଥିଲା । ଯାହା ହାତପାଖୁଆ ମିଳିପାରିଲା, ସେଥିରେ ବନ୍ଧାବନ୍ଧି ନାହିଁ, ଅବସୋସ ନାହିଁ, କେବଳ ଉନ୍ମୁକ ଆଖି, ତୃପ୍ତି ।

ମା'ର ପୁରୁପୁରୁ ଉତୁଥୁବା ତୟାଳିଆ ବୁଟିରୁ ମେଣ୍ଟାଏ; ମା'ର ବୋଝ ବୋଝ କୋତରା ମାଳିରୁ ଯେତେ ସରି ହାବୁଡ଼େ ପଡ଼ିଲା, ଆଉ ମା' କ୍ଷୀର । ହାତ ଜାବ ପଡ଼ିଯାଏ, ଦେଖୁ ଦେଖୁକା ହାକିନାର ପାଟିରୁ କାଳ ଉଡୁରି ପଡ଼େ, ପୁଟେ ହସ ।

ପାଞ୍ଚ ମାସରେ ସେ ତା'ର ଭବିଷ୍ୟତର ଲାଳାକ୍ଷେତ୍ର ଚିହ୍ନି ସାରିଥିଲା । ଏଇ ବୈଶାଖର ଖରାରେ ଲୁଚିଲୁଚିକା ବଣ ଭିତରୁ ଯେତେବେଳେ ଝାଞ୍ଜିପବନ ହାଲୁକା ଶୁଖିଲା ଚିର ବଢ଼େଇଦେଇ ଶୋଷିନେଇଯାଏ ପର୍ବତ ଦେଶର ଶିରୀ, ଏଇ ଝୋଲାମରା ଖରାରେ ମା' ଛାତିରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ହାକିନା ଗାଁରୁ କ୍ଷେତରୁ କ୍ଷେତକୁ ବଣରୁ ବଣକୁ ବୁଲୁଥାଏ । ଯେଉଁଆଡ଼େ ଗଲେ ସେହି ପରିଚିତ ଦୃଶ୍ୟ, ସେହି କେବଳ ମଣିଷ । ଗାରେ ସେଥିରୁ, ମା'ର ଯୋଡ଼ି କ୍ଷୀରପରି ହାକିନାର ଖାଦ୍ୟର ଉତ୍ସାର ବୋହି ଚାଲିଛନ୍ତି, ସେହି ଆଡ଼କୁ ଆଁ କରି ଅନେଇଁବାକୁ ହାକିନାକୁ ଗଲ ଲାଗେ । ତାଙ୍କ ହାତରେ ବି ପିରକର ବଳା, ବେକରେ ମାଳି, ସମସ୍ତେ ଦିଶନ୍ତି ମା'ର ଜାତି, କିନ୍ତୁ ନା, ସେମାନେ ମା'ଠୁ ଉଣା, ଯେତେହେଲେ କିଏ ମା' ପରି ହୋଇପାରେ କି ? ସେମାନେ ଯେତେଥର ହାତ ବଢ଼ାନ୍ତି ହାକିନା ତା'ର ମା' ଛାତିରେ ପିଟେ, ହସିହସିକା ମା' ଛାତିରେ ମୁହଁ ଲୁଚାଇ କ୍ଷୀର ଖାଏ, ଗୋଟାଏ ଆଖିରେ ଅନେଇଁ ରହେ ସେହିମାନଙ୍କୁ । ମା' ତା'ର ଘର, ସେତିକି ଭିତରେ ଠିଆ ହୋଇ ଜଗତକୁ ସେ ବୁଝାଉଁ ଦେଖାଇବ, ଏହିପରି ତା'ର ଅଭିପ୍ରାୟ ।

ଆଉ ଆରଜାତିଆ ଯେଉଁମାନେ - ବିଧାତା ତାଙ୍କୁ ଗଢ଼ିଛି ଶାକଗଛରେ ବଳାବଳା ହୋଇ ପୁରୁଣା ଗୁଳୁଚି ଲଟା ଭିଡ଼ିଲାପରି । ବଡ଼ କର୍କଶ ସେମାନେ, ମୁହଁରେ ସେହି କଳାକଳା ଲାୟାଲୟା ପିକା, ଧୂଆଁ ବାହାରୁଛି । ପାଖକୁ ଆସି ନିଆଁଗିକା ଆଖିରେ ଅନାତି, ବହଳ ବୁଦାକିଆ ଆଖିପତା, ଦେହଯାକ ରୋମ, ପଥର ପାଟରୁ ଚପ ଚପ ପାଣିପରି ଅଭିରାମ ଝାଙ୍କ, ଭାଲୁଆ ଛାତିରେ ସକାଳ ପହରେ ମାଣ୍ଡିଆ ପଦାରେ କାକରା ଟୋପା ପରି ଟୋପା ଟୋପା ଝାଙ୍କ । ବଡ଼ ଆଗ୍ରହରେ ପାଖକୁ ମାଡ଼ି ଆସନ୍ତି । ମୁହଁକୁ ପାଖକୁ ଆଣନ୍ତି । ସେହି ଏକାପ୍ରକାର ଗନ୍ଧ, ହାକିନାର ନାକ ରୁଷି ହୋଇଯାଏ, ଧୂଳିଆ ଧୂଆଁରେ କାଶ ମାଡ଼େ । ହାକିନା ତା'ର ମା'କୁ କୁଣ୍ଢେଇ ଧରେ, ସତେକି କିଏ ତା'ର ମା'କୁ ନେଇଯିବାକୁ ଆସିଛି, ସଂସାର ଭିତରେ ତା'ର ଗୋଟିଏ ବୋଲି ସମ୍ପର୍କକୁ । ସନ୍ଦେହରେ ଗୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ହାକିନା ଚାହେଁ । ତାଙ୍କୁ ଭଲପାଏ ନାହିଁ ।

ବୈଶାଖର ଖରାରେ କ୍ଷେତରେ ସାନ ସାନ ବଳଦ ଯୋଡିଦେଇ ଲୋକେ ହଳ କରୁଥାନ୍ତି । ପର୍ବତ ଉପରେ ସୁଷା ତାଷ ଲାଗିଥାଏ, କେବଳ ହାତରେ ଚାଡ଼ିଚାଡ଼ିକା, ବଣରେ ଖାଲି ଠୋ ଠୋ କୁରାଡ଼ି ପାହାର । ଗନ୍ଧାରିଆ ବେଡ଼ା (ଖାଲଜମି) ଭିତରୁ ଡିପପଦର ଉଞ୍ଚ ଜମି ବାଟେ ପର୍ବତର ତାଲୁରେ ଭରି ହୋଇ ଶିଖରୀ ଉପରଯାକେ ଯେଉଁଆଡ଼େ ଦୃଷ୍ଟି ଯାଉଛି କେବଳ ମଣିଷ, ଉପରକୁ ଉପରକୁ ଛୋଟ ହୋଇ ହୋଇ ସୁଷା ଉପରେ ସେମାନେ କେବଳ କଣ୍ଢେଇ । ହାକିନାର ମନ ହୁଏ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସେ

ଖେଳନ୍ତା । ଗୋଟାକୁଗୋଟା ମଝିରୁ ଧରି ଟେକିନେଇ ତା'ର ପାଟିରେ ପୁରେଇ ଦିଅନ୍ତା, ସବୁକଥାକୁ ତା'ର ମନ ହୁଏ । ସବୁକଥାରେ ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ କେବଳ ତା'ର ମା' ଛଡ଼ା ଆଉ କାହାରିକୁ ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କରିଦିଏ ନାହିଁ । ସେ କେବଳ ଗୋଟାଏ ମଣିଷଛୁଆ — ସେତିକି ।

ସେ ଆଉ ତା'ର ମା', ବାପର ସ୍ନେହ କ'ଣ ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ ଅଥଚ ବାପର ନାଁର ମୂଳହୁଆ ଉପରେ ତାକୁ ଘର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ବାପକୁ ସେ ଭଲ ପାଏ ନାହିଁ, ବାପକୁ ଦେଖିଲେ କେବଳ ତା'ର ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ମା'କୁ ଆହୁରି ଦୃଢ଼ଭାବେ ଧରିପକେଇ ଅଟକେଇ ରଖିବାକୁ, ମା' ଯେପରିକି ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଯିବ ନାହିଁ, ତା'ଠୁ ମା'କୁ କେହି ଛଡ଼େଇ ନେଇପାରିବେ ନାହିଁ । ସେହି ଛାଇଟା ବେଳେ ବେଳେ ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଉଥାଏ, ଯାହାର ମୁହଁକୁ ଦୁଇହାତ ଦେଖିଲେ ଅଜଣା ଭୟ ଆସେ, ଯେ ଆସିଲେ କେଉଁଦିନ ଶାନ୍ତିରେ ଯାଏ ନାହିଁ, ତରାଏ, ପାଟିକରେ, ମା'ର ମୁହଁକୁ ଗୁଲୁଗୁଲୁ କରି ଅନେଇଁ ହାକିନା ଦେଖେ ମା'ର ମୁହଁ ବଦଳିଯାଉଛି, ଆଉପ୍ରକାରେ, ଯାହାକୁ ଦେଖିଲେ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ । ସେ ବିପଦ ଚାଲିଯାଏ, ଲୋକେ ଯାହାକୁ କହନ୍ତି ବାପ, ତା'ର ମା'କୁ କେହି ଛଡ଼େଇ ନେଇପାରି ନାହାନ୍ତି, ହାକିନା ଖୁସିରେ ମୁଟିପକାଏ, ପ୍ରଶଂସା ପାଇବା ପାଇଁ ଆପଣା ମୁହଁକୁ ମା' ମୁହଁ ଆଡ଼କୁ ଟେକି ଧରେ, ସେହି ତା'ର ସବୁ ।

ମନ ଯେତେବେଳେ ଶାନ୍ତ ଥାଏ, ଉଦ୍‌ବେଗ ନାହିଁ, ଅଭାବ ନାହିଁ, ହାକିନା ପଦାକୁ ଅନେଇ ଖୁସି ପାଏ, ମନର ସବୁ ଦୁଆର ଖୋଲିଯାଇଥାଏ, ସେହିବାଟେ ଭିତରକୁ ଆଲୁଅର ଯେତେକ ବଦଳାବଦଳି, ପ୍ରକୃତିର ଯେତେ ଛବି, ଖରା, ଧୂଳି, ପବନ, ସବୁ । ମା' କ୍ଷୀର ପରି ସେ ବି ତା'ର ଖାଦ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ଏଠି ଜାଣି ହୁଏ ନାହିଁ, ହାକିନା ଆପେ ଆପେ ଫୁଙ୍ଗାରେ ବଢ଼େ । ଫୁଙ୍ଗାରେ କେତେ ଧାରଣା ଆସି ବସା ବାନ୍ଧି ରହେ ତା'ର ବଡ଼ତା ମନରେ ସାମ୍ରାଜ ବଡ଼ ଜୀବନ ପାଇଁ । ହାକିନା ବଢ଼େ ।

॥ ଅଶସ୍ତ୍ରୀ ॥

ଦିଉଡୁ ସାଓଁଟା ଘରକୁ ଫେରିଥିଲା ।

ସେହି ପାହାଡ଼ିଆରୁ ଉଠି, କୁକୁଡ଼ା ଡାକିଲାବେଳରୁ — ଯେତେବେଳେ କନ୍ଧ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରେ, ପଛଆଡୁ ଯେପରି କାହାର ପେଲା ଖାଇ ଖାଇ ଦିଉଡୁ ସାଓଁଟା ଉଠି ପଳେଇ ଯାଇଥିଲା । ଜୀବନଯାକ ମଣିଷ ଯାଉଥାଏ, କେବେ କେଉଁଥରକ ଦୁର୍ଘଟି ଭିତରେ ସନ୍ଧି ହୋଇ ରହିଯାଏ, ଦିଉଡୁ ସାଓଁଟା ମନେ ରଖୁଥିଲା । ପୁରୁଲିର ବାହାଘର ସରିଛି, ଏଣିକି ତା'ର ସେ କେହି ନୁହେଁ, ଆଗ ବର ପଛେ ଭାଇ, ପୁରୁଲି ତା'ର ସୁଖର କଥାହିଁ ଭାବିଲାଗିଥିଲା, ଦିନ କେତେଟାରେ ଏତେଦିନର ରକ୍ତର ଟାଣ ସେ ଭୁଲିଛି, ସେ ଗାଁରେ

ଦିଉଡୁର କାମ ନାହିଁ । ମଦର ନିଶା ଗଲା, ନିଦର ନିଶା ଗଲା, ପାହାନ୍ତିଆରୁ ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଦିଉଡୁ ଭାବିଲା ଆରେ ସତେ ତ' । ଦଳବଳ ଧରି ବାଟ ଚାଲି ଚାଲି ଘାଟି ଉପରେ ଝାଳ ଶୁଖେଇ ବସି ଦିଉଡୁ ଦେଖିଲା ଖରା ଫିଟିଛି, ପାହାଡ଼ ସବୁ ଧୋବ, ନେଲି ଆଉ ବାଇଗଣି, ପଛର ପାହାଡ଼ ଉଡୁଆଳ କରି ରଖିଲାଣି ମିଟିଂଗାଁକୁ ।

ମିଟିଂ, - ପୁରୁଲିର ଶଶୁର ଘର, ଦିଉଡୁ ତାକୁ ଘୃଣା କରେ ।

ସେହି ମିଟିଂରୁ ସେ ପୁଅକୁ ଆଣିଥିଲା, ତା'ର ସବୁ ବିପତ୍ତି ସବୁ ହାନିମାନର କାରଣ ଏହି ମିଟିଂ, - କାହିଁକି ? କେବେ କେଉଁ ଜନ୍ମରେ ବାଘ ହୋଇ ସେ ଏ ମିଟିଂକୁ ଧ୍ବଂସ କରିଥିଲା ? କ'ଣ କରିଥିଲା ସେ ଗାଁର ଯେ ଏହି ଗାଁ ହେଲା ତା'ର କାଳ ? ନାକ ଫୁଲେଇ ଆଖି ନାଲି କରି ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଚାହିଁରହିଲା ସେହି ଆଡ଼କୁ - ହାତମୁଠା କରି କହିଲା, “ମିଟିଂ- ହେଇ ମିଟିଂ” । ହଉ, - ସେଠି ଆଉ ତା'ର କେହି ନାହିଁ, ଯେ ଯିବାର ସେ ଯାଉ ତା'ର କି ଯାଏ । ଅତି ତାତ୍କାଳ୍ୟରେ ସେ ପିଠି ବୁଲେଇଦେଲା । ବୋଝ ଉତ୍ତାରି ଦେଲାପରି ଫାଙ୍କା ଲାଗିଲା ମନ ଗୋଟାକ ।

ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଫେରିଥିଲା ।

ପୁଣି ସେହି ଗାଁ, ପୁଣି ତା'ର ଘର ଦୁଆର ସବୁ । କିନ୍ତୁ ଲାଗିଲା କେବଳ ସେଠି ଭଙ୍ଗା ଘରୁ ଖେଣ୍ଟା ପରି ବତାଗୁଡ଼ାକ ବାହାରିଛି, ତା' ଦେହରେ ଖୁଞ୍ଚା ମାରି ବିକିବା ସକାଶେ, ସେତିକି ତା'ର ବାଟପାଛୋଟା ଅଭ୍ୟର୍ଥନା । ମୁଣ୍ଡ ଫାଙ୍କା, ଏଠି ତା'ର କିଛି ନାହିଁ, କେବଳ ତାକୁ ପୋଡ଼ିଜାଳି ମାରିବାକୁ ସମସ୍ତିକର ମେଣ୍ଟ, ଏଠି ଶାନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ ମନରେ ପଶିଛି ଅଶାନ୍ତିର କାଟ, ବିରକ୍ତ ଲାଗୁଥିଲା । ମନେଅଛି ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା ପୁୟ, ପୁଅକୁ କାଖେଇଥିଲା । “ଦେଖୁଲୁ ରେ ପୁଅ କିଏ ଆସୁଛି ? ହେଇ ଦେଖ, କାନ୍ଦନା, କାନ୍ଦନା ।” ପିଠା ଆଗରେ ପଥର ଉପରେ ବସି ଲେଞ୍ଜୁକଣ୍ଠ ପିକା ଟାଣୁଥିଲା, ଗୋଡ଼ ତଳେ ଦସ୍ତ ଜୁକୁରଟା । ହସି ହସି ପୁୟ ପଚାରିଲା, “କେମିତି ହେଲା ? ବାହାଘର ସରିଲା ? ପୁରୁଲି କ'ଣ କହୁଥିଲା ?” ଲେଞ୍ଜୁକକା ମୁହଁ ଫଟେଇ ହସୁଥାଏ, ବଡ଼ ବଡ଼ ଖଇରିଆ ଦାନ୍ତରେ ବିକଟ ବିହୂପ । “କ'ଣ କହୁନା କାହିଁକି ? ଭୋଜିପିଠା ସବୁ ତ ଖାଇଲ, ଆମୁକୁ କହିବ ନାହିଁ ସୁଦ୍ଧା ପଦେ ।” ପୁଣି କୁଆଡ଼ର ଟେକା କେଉଁଠି ଯାଇ ବାଜିଲା, ଦିଉଡୁର ମୁଣ୍ଡକୁ ପୋକ ଉଠିଗଲା । ପୁୟର ଆକୃତିଟା ଦିଶିଲା କେମିତି ସବୁ ଆଉ ପିଲାଳିଆ, ବେକଟା ଯେମିତି ବଡ଼ପାଟିରେ ତାକ ପକେଇଛି, ମତେ ଚିପିଦିଅ ଭାଙ୍ଗିଦିଅ ହାତକୁ ନରମ ଲାଗିବ । ରାଗିଯାଇ ଚମକିଗଲା ଦିଉଡୁ, କ'ଣ ଗୁଡ଼ାଏ ବକିଗଲା । କୁଆଡୁ କ'ଣ ହୋଇଥାନ୍ତା, ମଝିରେ ଲେଞ୍ଜୁକକା ଆସି ଆସ୍ତେ ଦିଉଡୁକୁ ପେଲିଦେଇ କହିଲା, “ମଦୁଆ କାହିଁକା, ନିଶା ଝାଡ଼ିବାକୁ ଜ୍ଞାନା ମିଳିଲା ନାହିଁ ଖାଲି ଆପଣା ଭାରିଯା ଛଡ଼ା ?”

ପୋତା ଖୁଣ୍ଟ ପରି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥାଏ ପୁଅ, ମୁହଁରେ ରକ୍ତ ନାହିଁ, କ'ଣ ସେ ସଙ୍ଗେ ରଖିଦେଇଥିଲା, କିଏ ଆସି ଗୋଇଠା ମାରି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲା ସତେକି, କେତେ କଷ୍ଟରେ ନିପାଣିଆଁ ଦେଶରେ ଅଟଳ କ୍ଷେତରେ ଗଜା ଅଙ୍କୁରି ଆସିଥିଲା, ପୁଣି ଶୁଖିଯାଇ ସବୁ ସେହି ପୁରୁଣା ଟେକାବଣ । ଗରଗର ହୋଇ ଦିଉଡୁ ଅନ୍ୟଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା, ଗାଳି ଦେଇ ଦେଇ ସମାଲୋଚନା କରି କରି ଗୋଟାଏ ଆଡ଼େ ଗଲା ଲେଖୁକକା । ପୁଅ ସେହିପରି ସେଠି ଠିଆ ହୋଇ ଶୂନ୍ୟକୁ ଚାହିଁରହିଥାଏ । ସେହି ଶୂନ୍ୟରେ ତା'ର ଦରହପୋଡ଼ା ଟେକାବଣ, ସବୁ ଶୁଖିଯାଇଛି, ସବୁ । କେତେଦିନ ଏହିପରି ଚାଲିଥିବ ? କାହିଁକି ତା'ର ସ୍ବାମୀ ତାକୁ ଭଲ ପାଏ ନାହିଁ, କେଉଁଆଡ଼େ ଗଲା ତା'ର ସ୍ନେହ ଆଦର ? କିଏ ତାକୁ ଗୁଣିଗାରଡ଼ି କଲା ? ଗାଁ ଲୋକେ କାଠପତର ଆଣିଯାଇଛନ୍ତି, ସକାଳର ଗହଳିରେ ସବୁ ଶୂନ୍ୟଶୂନ୍ୟ ପଡ଼ିଛି । ପୁଅ ଆସି ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ବସିଲା । ଆଖିରୁ ବୋହିଲାଗିଲା ଦରଦର ଲୁହ । ସମାଧାନ ନାହିଁ ।

ଦିଉଡୁ ପୁଣି ଯାଇଥିବ ମଦ ପିଇ ପିଇ କାହା ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଳମାଳ ଲଗେଇବାକୁ, ଲେଖୁକକା ଘରୁ ପଦାକୁ ଗଲେ । ଆଉ ଜଣେ, ହାକିନା ତା'ର ମୁହଁ ଲଗେଇ ରେକେଟି ଲାଗିଛି ତା'ର ଖାଦ୍ୟର ଭଣ୍ଡାର । କାହା କଥା ବୁଝେ କିଏ ? ପୁଅ କାନ୍ଦୁଥାଏ, ମନ ଭିତରେ ପାଲି ଧରିଛି । ଲୁହର ତାଳେ ତାଳେ କେବଳ ସେହି କଥା - କାହିଁକି ? କାହିଁକି ? ତଳେ ଧର୍ତ୍ତନୀ, ଉପରେ ଧର୍ମ, ଏହି ସଂସାରରେ ଏତେ ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କର ବାସ, ସମସ୍ତେ ଅଛନ୍ତି, ସମସ୍ତେ ଘର କରୁଛନ୍ତି, କାହିଁକି ବାରମ୍ବାର ତା'ର ଜଣକର ଏ ବିଡ଼ମ୍ବନା ?

ନିଷ୍ଠୁରିଟା ମୁଣ୍ଡଯାକେ ଉଠି ଉଠି ଆସେ, ତଳଦେଶ ଲୋକର ଆତ୍ମହତ୍ୟା ନିଷ୍ଠୁରି ନୁହେଁ, କଷ୍ଟ ତାହା ବୁଝେ ନାହିଁ, ତା'ର ଆଉ ରକମ । ଆଖିରେ ନିଆଁ ଜଳିଉଠି ପୁଣି ନିଭେ । ମୁହଁରେ କଠିନପଣିଆଁ ଧାର ହୋଇ ହୋଇ ପୁଣି ତରଳିଯାଇ ହୁଏ ଲୁହ । ବାରମ୍ବାର ମନ କହେ ସେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ବଳ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ । ପୁଅ କାନ୍ଦେ ।

ନା, ତା'ର ପଛଟି ନୁହେଁ ଜୀବନକୁ ତରି ଶସ୍ତାସଲଖ କଟାଣି ବାଟରେ ସେ ମୁକ୍ତି ଖୋଜିବ, ବରଂ ଦିଉଡୁ ସେ ଅଲଗା ହୋଇଯିବ । ଭାବିଲାବେଳକୁ ହାତଟା ଆଉଁଶୁଥାଏ ହାକିନାର ପିଠି, ସବୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବାମ୍ଫ ହୋଇ ଉଡ଼ିଯାଏ କେବଳ ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସରେ ।

ଏହି ଗୋଟାଏ ସାନ ମାଂସପିଣ୍ଡକା, ଧୀରେ ଧୀରେ ସେ ବଢ଼ିଉଠୁଛି, ଦିନେ ସେ ମଣିଷ ହେବ, ତେଣିକି ତା'ର ଘର ତା'ର ଦୁଆର । କେହି କାହାରି ସଙ୍ଗେ ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି ବନ୍ଧାବନ୍ଧି ନୁହେଁ, ଯେଝାର ଜୀବନ ତା'ର ନିଜର ସମ୍ପତ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏହି ମାଂସପିଣ୍ଡକାଟି, - ଆଉଁଶି ଲାଗିଲେ ମନ ଭିତରେ ସ୍ବପ୍ନ ଭାସିଯାଏ, ଏହାରି ଗଡ଼େଇ ପିଣ୍ଡରେ କେତେ ସ୍ବପ୍ନ ବୋଳାବୋଲି, ଅତୀତର କେତେ ସୁଖର ଦୁଃଖର ଘରକରଣାର ପରଶ, ପାଣି ପବନର

ଛିଟାପରି ସେଠି ଘରର ସ୍ମୃତି, ଆଜି ସେ ଘର ଭାଙ୍ଗିଆସୁଛି, କିନ୍ତୁ ହାକିମା ତେତେଇଦିଏ ଘର ଥିଲା ଘର ଅଛି । ନିରୋକାରେ ଯେତେଥର ପୁଣି ଭାବେ ତା'ର ଦୋଷ କ'ଣ, ଦେଖେ ଦୋଷ ନାହିଁ, ଦିଉଡ଼ୁ ବଦଳିଛି, ତାକୁ ଯିବାକୁ ହେବ, ଭାବିଲେ ମନଟା ଥରି ଉଠେ, ଦେଖେ ସ୍ନେହର ଭଣ୍ଡାର ଅଦ୍ୟାପି ସରି ନାହିଁ, ସୁସ୍ଥିବାଦର ଝଙ୍କାର ଅଦ୍ୟାପି ଅଛି ପବନରେ, ଛାତି ତଳର ସୁଖ, ବୁଲି ପାଖର ଆରାମ, ବନ୍ଧାଗତର ମଡ଼ାବାଟ ପାଦରେ ସାଉଁଳା । ସେଠି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖାଲ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଢିପ ତା'ର ଚିହ୍ନା ଜଣା ।

ନା, ପୁଣି ଭାବେ ସିନା, ସେ ଯେଉଁଠି ସେଇଠି ।

ସେହିପରି ବଡ଼ ବଡ଼ ବାମ୍ଫୁଆ ଆଖିରେ ଅନାଏଁ, ପୁଅକୁ ଆଉଁଶେ ।

ଦୁର୍ବଳ ମଣିଷ ଆପଣାର ନିଗଡ଼ ଭିତରେ ବସିରହି ଆଶା କରେ, ଆଉ ଭାବେ ଗୋଟାଏ କିଛି ଘଟିବ ଯହିଁରେ ତା'ର ଆଶା ମେଣ୍ଟିବ, ସ୍ବପ୍ନ ସତ ହେବ । ଗୋଟାଏ କିଛି ଘଟିବ, ଯାହା ତା'ର ତର୍କର ବାହାରେ, ଯାହା ନିତିଦିନର କାରଣ ଆଉ ଫଳ ତଉଲ ଆଉ ମୂଲର ଚିହ୍ନା ଘଟନାର କଷ୍ଟାକଷ୍ଟକୁ ମାନିବ ନାହିଁ, ଘଟିବ, ଗୋଟାଏ ଦିନରେ ଦରିଦ୍ର ହେବ ରଜା, ଗୋଟାଏ ହେବ ଭୀମ, ଦିନର ଛାଇ ଉଜାଣି ଗଢ଼ିବ ।

ଗୋଟାଏ କିଛି ଘଟେ ନାହିଁ, ଚାଲୁ ଚାଲୁ ଗାଡ଼ି ଭାଙ୍ଗିପଡ଼େ, ପଡ଼ିରହିଥାଏ ବଦଳା ହେବାଯାକେ, ଦିନ ଦିନକର ମୁରୁଚା ଆଉ କାଣ୍ଡି ଲାଗିରହିଥାଏ ସେହିପରି, ଦିନ ଗଡ଼ୁ ଗଡ଼ୁ ଜୀବନର ରସ ସରି ସରି ଆସେ, ମାଠିଆ ଆଉ ପୁରେ ନାହିଁ ।

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଆଉ ଅଭୂତ ସମ୍ଭାବନାକୁ ଆଶା କରି କରି ଆପେ ହସି ଆପେ କାନ୍ଦି ମନେ ମନେ କାଣୀ ପିଠା ଖାଏ, ସେଦିନ ଆଉ ଆସେ ନାହିଁ ।

ଦିଉଡ଼ୁ ଭାବେ, ସେ ମୁଗ୍ଧ ହେବ । ପୁଣି ଭାବେ ସବୁ ଭଲ ହୋଇଯିବ । ସୋନାଦେଇ ତା'ର ଅଣପୁରୁଷା ସ୍ବାମୀ ବାଲୁମୁଣ୍ଡା ଆଡ଼କୁ ଅନାଏଁ, ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ ପକାଏ, ଭାବେ କେବେ ତା'ର ସ୍ବପ୍ନର ପୁରୁଷ ଆସିବ, ଫଟାକପାଳ ଯୋଡ଼ିହେବ, ତା'ର ଭେଣ୍ଟି ହେବ ସୁନା । ଲେଖୁକନ୍ଧ ଘରକରଣା ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖେ । ପାଣିପରି ବୋହିଯାଏ ଦିନ, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଘଟେ ନାହିଁ, ମାଟି କୋଡ଼ି କୋଡ଼ି ବୁଡ଼ା ହୋଇ ଚଷା ମାଟିରେ ମିଶେ, ହକୁଆ ବଳଦ ଘା'ଘାଉଡ଼ ହୋଇ ବିଦାକାଠି ପରି ହାଡ଼ ଦି'ଖଣ୍ଡରେ କାମ କରି କରି ଦିନେ ଶୋଇପଡ଼େ ଆଉ ଉଠେ ନାହିଁ । ସଂସାର । ସବୁ କଳ୍ପନାକଳ୍ପନାକୁ ଉପହାସ କରି ଘର ଆଉଁସ ପଥର ଉପରେ ବସି ଡିସାରି ପାଣ୍ଡୁକନ୍ଧ ସବୁଦିନ ପରି ତାରାଗୁଡ଼ାକୁ ଅନାଇଁ ଯୋଗ ଠିକଣା କରେ, ଭାବେ ସେ ଜାଣିଛି, ସେ ଜାଣିଛି, କାରଣ ଆଉ ଫଳ, ଯୋଗ ଆଉ ଘଟନା, ସେ ସବୁ ଜାଣେ ଅନ୍ୟମାନେ ମୂର୍ଖ ।

॥ ସଦୁରି ॥

ଉଦୁଡ଼ିଆ ଖରା ଉଡ଼ୋଉଥିଲା ପବନରେ କମଳାଫୁଲର ବାସ୍ନା, ଚାରିଆଡ଼ୁ ନିଦୁଆ ନିଦୁଆ । ସେହି ଶାନ୍ତ ଅଳସ୍ ତନ୍ଦ୍ରା ଭିତରେ ପଣସଗଛରୁ ଡିକିଆ ପଣସ ଓହଳିଛି । ଆମ ଦରୋଟି ହେଲାଣି, ଗଛରେ ବନି ବନି ଆସୁଛି, କ୍ଷେତରେ ଚାଷୀ ମଜୁରିଆ ମଣିଷ, ଖୋଲା ତଡ଼ା ହଳତଷା, ଦୂରରୁ ଦୂରରୁ ପୋଡ଼ୁ କ୍ଷେତର ଧୂଆଁ ।

ଲେଖୁ କନ୍ଧର କାମ କରିବାକୁ ମନ ନ ଥାଏ । କାହାପାଇଁ ସେ କାମ କରିବ, କିଏ ତା'ର ନିଜର ?

ସେ ଦିଉଡୁର କ୍ଷେତକୁ ଅନେଇଁ ରହେ ଚୋଟା ଛାଇରୁ; ଦିଉଡୁ କାମରେ ଲୋଟୁଛି, ଦରଦର ଝାଳ ବୋହିପଡୁଛି, ମୁହଁ ଶୁଖିଗଲାଣି, ବୋଝେ କାମ ବାକି । ଛାଇତଳିଆ ଖରାଟିଆ ଶାନ୍ତି ଭିତରେ ବଣ ଚଢ଼େଇର କାକଳି ଯେତେବେଳେ ଲେଖୁକକାକୁ ଯୌବନ ପରଶି ଦେଇଯାଏ, ଧୂଂଶିଆ ଧୂଆଁ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରସନ୍ନ ହସ ହସିଦେଇ ଦିଉଡୁର ବିକଳ ଆଡ଼କୁ ଅନେଇଁ ଲେଖୁ କନ୍ଧ ନିର୍ବିକାର ହୋଇ ବସିପଡ଼େ । ତା'ର ବି ଲେଖୁଟି ଅଛି, ସେ ବାବାଜି ।

ପୁରୁଣା କାମ ପୁରୁଣା କ୍ଷେତକୁ ଅନେଇଁ ମନେ ମନେ ସେ ଆହୁରି ହସେ ଏଇଆ ଭାବି ଯେ ଦିଉଡୁ ପାନେ ପାଉଛି, ଏତେ ଖଟି ଏତେ କଷ୍ଟକରି ଭାଇର ପୁଅକୁ ନିଜର ଭାବି ଯେ ଏତେ ଯୁଗ ସେ ଅକାତରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଆସିଥିଲା ଦିଉଡୁ ସେଥିପାଇଁ ଏତେ ଟିକିଏ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇ ନାହିଁ । ଏଣିକି ସେ ହାତ ଉଠେଇ ନେଇଛି, ଦିଉଡୁ କରୁ ସେ ଖାଇବ, ଦିଉଡୁର ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବି ଏଣିକି ସେ ଜାଗତିଆର, ଦିଉଡୁ ଟିକିଏ ପାଟିକଲେ ଲେଖୁକକା ନାଲିଆଖୁ କରି ଖାଇଗୋଡ଼େଇବ, ଅତି ରାଗରେ ଦିଉଡୁର ଅଭିମାନ ହୋଇ ସେ ଆଉ ପାଟି ଫିଟାଉ ନାହିଁ, ଭଲ, ତା'ର ଗୁମାନ ତା'ଠି ଥାଉ, ଲେଖୁକକାର କାମ କେବଳ ହସିବା ।

ଭଲ ଲାଗୁଥାଏ, ଦିଉଡୁର ଅସୁବିଧା ଭାବି ଭାବି । ହାତରେ ଗଢ଼ିଲା ଜିନିଷ ଭାଙ୍ଗିଦେବାର ଆନନ୍ଦ ଏବେ ତା'ର । କିଏ ଆସୁଛି ? ପାଣ୍ଡୁ ଦିଶାରି ନା ! “ଖାଲି ବସିଛୁ ଲେଖୁଭାଇ-” “ବସିବି ନାହିଁ ଆଉ କ’ଣ ନାଚିବି ?” “ଭଲ ଭଲ, ଯାହାର ସୁବିଧା ଅଛି ସେ ବସୁ, ତୋର ଏଡ଼େ ଧନୁର୍ବର ପୁଅ ଅଛି ବୋଲି ସିନା ।” “ଟୋକାଲୋକ କାମ କରିବେ, ବୁଢ଼ାଲୋକ ବସିବେ ଏଇନା ଖଞ୍ଜ ।” ପାଣ୍ଡୁ ଦିଶାରି ରାତିରେ ତାରା ଗଣେ ଦିନରେ ଚାଷ କରେ । ଲେଖୁ ମୁହଁ ମୋଡ଼ିଦେଲା । କ୍ଷେତ ଉପରେ ନଇଁ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ମଣିଷ, କାମ ଭିତରେ ଗପ ଚାଲିଛି, ଗୀତ ଚାଲିଛି, ଦିଉଡୁ ମୁହଁଟାକୁ ପଥର କରିଦେଇ ଭୁସି ଲାଗିଛି ତଷି ଚାଲିଛି, ଅନ୍ୟଥାଡ଼େ ତା'ର ଆଖୁ ନାହିଁ । ଏକୁଟିଆ । ଯେତେଥର ତାହା ଆଡ଼କୁ ଅନେଇଁଲେ କେବଳ ବିରକ୍ତି ଥାଏ । ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଭାବିଲା ଯେତେଦିନ ଏମିତି ଚାଲିବ ଚାଲୁ, ତା'ପରେ ସେ ଅଲଗା ହୋଇଯିବ । ଭାବିଲେ ଶାନ୍ତି ଲାଗେ, ଆଖୁ

ଅଧରୁଜା ହୋଇଆସେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାକୁ । ଅଲଗା ହୋଇଯିବ । ତା'ର ଘର ତା'ର ଜମି । ସମ୍ଭବତଃ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ । ତା'ର ବି ସନ୍ତାନ ହେବ, ସେ ବାପ ବୋଲେଇବ । ମନ ଭିତରୁ ଚିତ୍କରେଇ ଉଠିଲା, ସେ ବାପ ବୋଲେଇବ, ସେ ବୁଢ଼ା ନୁହେଁ, ସେ ବି ଯୁବା, ବହୁତ ଆୟୁଷ ବାକି ।... ଆଖି ଖୋଲିଗଲା, ଖରା ଢଳିଲାଣି, ଖରା ଡେଇରେ ହଳଦୀ ଗୋଲିହୋଇ ଗଲାଣି, ଉପର ପାହାଡ଼ରେ ଗାଡ଼ ନେଲି, ତଥାପି ବେଳ ବାକି । ଆଖି ଖୋଲି ଲେଖୁ କଣ ଦେଖିଲା ସେହିପରି ଗଛମୂଳେ ସେ ବସିରହିଛି, ସେହିପରି କ୍ଷେତରେ ଲାଗିଛି ତାଷ, କିଛି ବଦଳି ନାହିଁ । ଅଳ୍ପ ଶୀତୁଳି ପଡ଼ିଆସୁଛି, ସେତିକିରେ ରାତିର ଚିତ୍ରା ଉଦାସ ଲାଗିଲା ।

ନା, ସବୁ ମିଛ, ସବୁ ଫାଙ୍କି । ଦିନ ଗଣୁଗଣୁ ଚିତା କାଟିଦେଇ ଜୀବନ ପଲେଇ ଯାଉଛି, ନୂଆ ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ, ସେ ଯେଉଁଠି ସେଇଠି । ତା'ର ରାଗରେ କି ଅଭିମାନରେ କାହାରି କିଛି କ୍ଷତି ନାହିଁ, ତା'ର ଅଭାବ ବାଧ୍ୟ ନାହିଁ କାହାରିକୁ । କେବଳ ଦେଖିଶାହାରି, - କେହି ନୁହେଁ ସେ-

ଜାମା କନ୍ଧର କ୍ଷେତ ପାଖେ, ବୁଢ଼ା ଜାମା ମଧ୍ୟ ହଳ କରୁଛି । “କୁଆଡ଼େ ଲେଖୁଭାଇ, ରହ ରହ ଟିକିଏ ଧୂଆଁ ପିଇବା ।” ଜାମାକନ୍ଧ ପକାଇଲା ଦିଉଡ଼ୁର କଥା । ଦିଉଡ଼ୁକୁ ସେ ତରେ, ତେଣୁ ପିଠିଆଡ଼େ ସମାଲୋଚନା କରେ । “ତୋଯାପୁଟ ପାଖେ ରାସ୍ତା ଫିଟିବ ଶୁଣାଯାଉଛି, - ବୁଝିଲୁ ଲେଖୁଭାଇ, ରାସ୍ତା ଫିଟିଲେ ବହୁତ ଅଧିକାରୀ ଆସିବେ । ନା, ନା, - ମିଛ ନୁହେଁ, ହାତରେ କଥା ପଡ଼ିଥିଲା ।” ଏଠିବି ଦିଉଡ଼ୁର ଆସନ୍ତା ଦୁର୍ଗାଗ୍ୟର କଥା, ଯେ ଅଧିକାରୀ ଆସିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦିଉଡ଼ୁ ସମ୍ମାନିତ କିପରି, ଫଳରେ- । “ଭଲ କଲୁ ଆଡ଼େଇ ହୋଇଗଲୁ ଲେଖୁଭାଇ, ବାପ କିଏ ଦାଦି କିଏ । ତହିଁକି ତାରି ଖାତିରି ପଡ଼ୁ ନାହିଁ କ’ଣ କହିବ । ଭଲ କଲୁ, ଆଜ୍ଞା କଲୁ ତୁ କୁଟା ଖଣ୍ଡକ ଦି’ଖଣ୍ଡ କର ନା । ଜମି ତ ଏକୁଟିଆ ତା’ର ନୁହେଁ ତତେ କାହିଁକି ନ ପୋଷିବ ?” ଲେଖୁର ଭିତ ଖୋଲିଗଲା, ଗୁଡ଼ାଏ ଗପିଲା । ଦିଉଡ଼ୁ ଏପରିକି ତା’ର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସୁଦ୍ଧା ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର କରୁଛି । ଆଜି ଖରାବେଳେ ଖାଦି ମୁଣ୍ଡେଇ କ୍ଷେତକୁ ପହଞ୍ଚିବେ ଦେବାକୁ ଆସିଥିଲା ସେ, ଲେଖୁଭାଇ ଆଃ, ଦେଖିଲେ ଦୁଃଖ ଲାଗେ କ’ଣ ସେ ହେଲାଣି । ଖାଲି ହାତ କଣ ଦୋହଲିଲାଣି । ମୁଣ୍ଡବାଳ ପୁରୁପୁରୁ ଉଡୁଛି, ମୁହଁ ଯେମିତି କାଠ, କେମିତି ମାଡ଼ଗାଳି ଖାଇ ସେ ପଡ଼ିରହିଛି ମୁଁ କାବା ହେଉଛି । ହଉ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଥିଲୁ ଯା ଲେଖୁଭାଇ, ଯାଏଁ ଆଉ ଟିକିଏ ହଳ କରୌ, ଖରା ବଢ଼ିଗଲେ ମାଟିରୁ ବତର ଚାଲିଗଲେ ହରକତ କରିବ, ବୁଢ଼ାଲୋକ, ଆଉ କ’ଣ ସେକାଳ ଅଛି ?”

ଲେଖୁର ମନ ଉସତ ଥାଏ । ସେ କରକ୍ଷତା ଦେବାରୁ କେବଳ ଯେ ଦିଉଡ଼ୁର ବଳ ହଟିଯାଇଥିବ ସେତିକି ନୁହେଁ, ସମାଜରେ ଅପବାଦ ନିନ୍ଦାବାଦ ଲାଗିରହିଛି । ପା ପାନେ ଆଜ୍ଞାକରି ପା । ଲେଖୁ ଖୁସି । ‘ଗୁଡ଼ିଆ’ ପାଖର ପାହାଡ଼ର ଜାଲୁରେ ବାରିକର ପୁଅ

ତୁରୁଖା ଗୋରୁ ଅଡ଼େଇ ଅଡ଼େଇ ଚାଲିଛି । ଆରପାଖେ କୋଡ଼କି ଧରି ବାରିକ୍ ବୁଢ଼ା ବାଲୁମୁଣ୍ଡା ଦିହେଁ ତିପଜମି ତାଡ଼ି ଲାଗିଛନ୍ତି । ଗାଁ ଗୋଟାକର ସମସ୍ତେ ଅଛନ୍ତି କ୍ଷେତରେ । ଗାଁରେ କେବଳ କୁକୁରମାନେ କେହି କେହି ଥିବେ । କେବଳ କୁକୁର କି ? ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଏତେ ଆଡ଼ ବୁଲିଆସିଲା, ସୋନାଦେଇ ଦେଖା ନାହିଁ । ମନହେଲା ଗାଁକୁ ଯାଏଁ । ନୁଆଁଣିଆ ଖରା, ପର୍ବତର ଉପର ବାଜଗଣିଆ । ଗାଁ ବାଟେ ବାଟେ ତାଲୁ ତଳେ ଝରଣା ପାଖେ ପଞ୍ଚାଏ ଟୋକୀ । କାମ ମଝିରେ ଆମ୍ଭ ପରା ଲାଗିଛି । ଥୋକେ ବସି ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧୁଛନ୍ତି, ମୁଣ୍ଡରେ ପୁଲ ପିନ୍ଧୁଛନ୍ତି, ଲୁଗା ସଜାଡ଼ୁଛନ୍ତି । କାମ ମଝିରେ ପର୍ବତିଆ ଝିଏ ଛୁଟିନେଇ ଆରାମ କରନ୍ତି । କେତେଥର ଏହିମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଭାବିଛି ଅନେକ କଥା । ଏମାନଙ୍କର କେବଳ ହସ, ଝରଣାର ଗୁରୁଗୁରୁ ପାଣିସୁଅ ସଙ୍ଗରେ ପ୍ରତିଦୃଷ୍ଟିତା ଭିଆଇଲା ପରି ତମଡ଼ାରେ କେଉଁଠି ଏତେ ଟିକିଏ ଲୋଟାକୋଟା ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କର ଚାରିପାଖେ ଆୟୁଷ ଏବଂ ଆଶା ।

କାହିଁପାଇଁ ? ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ ମାରେ । “ଠିଆହେଲୁ ଖାଲି କାହିଁକି, ଆମ୍ଭ ଖାଇବୁ ତ ଆ-” “କେମିତି ଅନୋଉଛି ମାଁ, ଭୁସିବୁ କି ଲେଖୁଅଜା” । ଧେବ୍, କେବଳ ଉପହାସ । ଅଜାର ଟିକା ଅଜାର ଶିଙ୍ଗ ଲଗେଇଦେଇ ଯାଇଛି ବୟସ, ଯେତେ ମୁଣ୍ଡ ଝାଡ଼ିଲେ ବି ସେ ଖସିବ ନାହିଁ । ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଗୋଡ଼େଇଗଲା, ସେମାନେ ହସି ହସି ପକେଇଗଲେ । କେତେ ଆବେଗରେ କେତେ ମିନତି ଧରି ଏତେପ୍ରକାର କରି ସେ ଅନାଏଁ, କେବେ କାହାର ହାତ ଧରିପକେଇ କହେ, “ମୋ ସଙ୍ଗେ ଘର କରିବୁ ?” ସତ କହିବୁ ଲେଖୁଅଜା, ମୁଁ ଗୀତ ବୋଲିବି ତୁ ନାଚିବୁ, ମୁଁ ପିଠା କରିବି ତୁ ଖାଇବୁ ।” ଅଜା, ଅଜା - ଅଜା । କେଡ଼େ ଶୀଘ୍ର ସେ ଅଜା ହୋଇଯାଉଛି, ଅଥଚ ସେହି ହାତଗୋଡ଼ ଅଛି ସେହି ମନ ଅଛି - ସେହି ମଣିଷତା । କାଲି ସକାଳେ ରୂପନୀ ମରିଥିଲା, ଆଜି ସେ ଅଜା । ନା, ତା’ର ମନର କଥା କେହି ବୁଝିବେ ନାହିଁ । ଲେଖୁକନ୍ଧ ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଗଲା । ପୁଣି ମନ ହେଲା ପଥର ଉପରେ ବସିରହି ସେ ଏମାନଙ୍କୁ ଚାହିଁଚାହିଁ ଦେଖୁଥିବ । ଧୂଳିଆ ଧରେଇଲା, କି ସୁନ୍ଦର ଆଲୁଅ, କି ସୁନ୍ଦର ଦୃଶ୍ୟ । ଛାଡ଼ିଛାଡ଼ିକା ଡୋଟା, ମଝିରେ ମଝିରେ କ୍ଷେତ, ଏହି ଖାଲ ଚାରିପାଖେ ପର୍ବତ ଉଠିଛି । ଏତେ କାମରେ ଦିନବେଳେ ବି ସବୁ ଶୂନ୍ୟ ପଡ଼ିଯାଇଛି । ସେହି ଟୋକୀମାନଙ୍କୁ ଅନେଇଁ ଲେଖୁକନ୍ଧ ବସିରହିଲା । କେତେକେ ପୁଣି କାମକୁ ଫେରିଗଲେଣି, ଅଳ୍ପ କ’ଣ କେତେ ଅଛନ୍ତି, ଲେଖୁର ଆଖିରେ ଧକ୍ କରି ନିଆଁ ଜଳିଉଠିଲା । ସରବୁ ସାଞ୍ଜିତା ନାହିଁ ଯେ ତା’ର ସ୍ମୃତିରେ ସେ ବନ୍ଧା ପଡ଼ିଯିବ । ପୁରୁଲି ନାହିଁ ଯେ ଏମାନଙ୍କୁ ସବୁଦିନେ ସେ ଭାରୁଥିବ ପୁରୁଲି ସାଙ୍ଗର ଲୋକ ବୋଲି । ସେ ମଣିଷ । ସେ ଅଘୋରି, ତା’ର ଘର ଦରକାର ।

ତଳେ କିଏ ଗୋଟାଏ ପାଟି କଲା, “ଖାଲି ବସିଛ କିରେ-” ସମସ୍ତେ କାମକୁ ଗଲେ, ଲେଖୁ ଭାବିଲା ତା’ର ଧୂଳିଆ ମାୟା ପଡ଼ିଗଲା, ଏଥର ଆହୁରି କିଛି ଦରକାର ।

ଲେଖୁ କଷ୍ଟ ଉପରକୁ ଚାଲିଲା । ଯାଉ ଯାଉ ପୁଣି ସେହିକଥା । ଦିଉତୁର ଘର ତାକୁ ଚଳ ଲାଗୁ ନାହିଁ । ସେ ଅଲଗା ହେବ । ସେ ସାଞ୍ଜେ ହେବ । ଗାଁଠୁ ଛଡ଼ାରେ ଏହି କଷ୍ଟଗୁଡ଼ିଆର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ କେଉଁଠି ଖଣ୍ଡେ ସାନଘର କରିବ, ଚାରିପାଖେ ପଥର ବାଡ଼ । ଗୁହାଳରେ ଗୋରୁମାନେ ବୋବାଳି ଛାଡୁଥିବେ । ଦୁଆରେ କୁକୁଡ଼ା ବୁଲୁଥିବେ । କାମ କମାଣି ପାଇଁ ହଳିଆ ଦି'ଜଣ । ନସରପସର ହେଉଥିବ ଆହୁରି ଜଣେ, ଯେଉଁ ଜଣକ ପାଇଁ ଏ ଘର ଦୁଆର । ସେ ଜଣକ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ । ତା'ର ନୂଆ ସ୍ତ୍ରୀ । କିନ୍ତୁ କାହିଁ ? ପବନରେ ମିଳେଇଯିବା ଭଳି କେବଳ ଫାଙ୍କା କଳ୍ପନା, ନିଜ ସଙ୍ଗେ ଛନ୍ଦି ହେବାପାଇଁ ଯାହାର ସ୍ବାମୀକୁ ବାଘ ଖାଇଥିବ ଏପରି ସ୍ତ୍ରୀ କେଉଁଠୁ ପାଇବ ସେ ? ପାଇଲେ ବି ସେ ତା'ର ମନମାଫି ହେବ ଅଥବା ତାକୁ ମନ କରିବ ତାହାର ମଧ୍ୟ କେଉଁ ଠିକଣା ? ଶୀତଦିନେ ବାଘ ମାତେ, ସେହି ଶୀତଦିନେ ସେ ଖୋଜି ଦେଖିବ । କେତେ ଲୋକକୁ ସେ ଚିହ୍ନେ । ସେହିମାନଙ୍କ ସ୍ବାମୀମାନଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରି ଲେଖୁ ଭାବିଲା କେଉଁ ଜଣକୁ ବାଘ ଖାଇଲେ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ ତାକୁ ସୁବିଧା ହେବ, ବରଷା ପୂର୍ବରୁ ଆଦିର ପୁଅ ବାଡ଼ି ଯଦି ବିଭା ହୁଏ ତେବେ ତାକୁ ବାଘ ଖାଇଲେ ଶୀତଦିନ ଗଲେ ପୁଲ୍‌ମେଁ ତା'ର ହୋଇପାରେ । ବାଡ଼ିର ଶୁଭ ମନାସି ଲେଖୁକ୍ଷ ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଗଲା । ପୁଲ୍‌ମେଁ - ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । “କାନ୍ଦନା, କାନ୍ଦନା ପୁଲ୍‌ମେଁ, ମୁଁ ଅଛି, ଭୟ କ'ଣ ? ବାଘ-ତୁମ୍ଭା (ପ୍ରେତାତ୍ମା) ହୋଇ ସେ ଚାଲିଗଲା, ତାକୁ ମନେ ପକେଇଲେ ତତେ ପୁଣି ହରବର କରିବ, ବରଂ ମୋ ଆଡ଼କୁ ଅନା, ମୁଁ ତତେ ଯଦୁରେ ସମ୍ପାଦିବି ।”

ବୃଥା କଳ୍ପନା, ସେ ପାଗଳ । ବାରିକ୍ ଘର ଆଡ଼କୁ ବାଟ ପଡ଼ିଛି । ସୋନାଦେଇ । ଯଦି ଥିବ ଏକୁଟିଆ ଥିବ । ଗାଁକୁ ସମସ୍ତେ ଫେରୁଫେରୁ ଆହୁରି ଦୁଇଘଡ଼ି ଯାଏ । ଭିତରକୁ ପଶି ଯାଉ ଯାଉ ଲେଖୁକ୍ଷ ଭାବିଲା, ସବୁ ମଣିଷ ସମାନ, ସୋନାଦେଇ ତମ୍ଭ ହେଲେ ବି ମଣିଷଠୁ ହୀନ ନୁହେଁ । କେତେ ଦିନ ହେଲା ସୋନାଦେଇ ସଙ୍ଗେ ତା'ର ଖୁସି ଗପ ପଡ଼ି ନାହିଁ । ଲାଗିଲା ଯୁଗେ ପରି । କେତେ ବାଟ ଦିହେଁ ଆଗେଇ ଆସନ୍ତି, ପୁଣି ଯେଉଁଠି ସେଇଠି, ଘଟନା ଘଟେ ନାହିଁ । ଆଜି ବେଳ ଅଛି ଦୁଃଖ ସୁଖ ହେବାକୁ, ଦିନର ରହଣି ନାଁକୁ, ଏହି ପ୍ରକୃତରେ ନିଛାଟିଆ ।

ଆଶାରେ ପାଦ ବଢ଼ାଇଦେଇ ଶବ୍ଦ ନ କରି ବାରିକ୍‌ର ଅଗଣାକୁ ସେ ଚାଲିଗଲା । ଘର ଭିତରୁ କାମ କରିବାର ଶବ୍ଦ ଶୁଭୁଛି ।

“ବାରିକ୍ -” । ସୋନାଦେଇ ପଦାକୁ ଆସିଲା “ବାରିକ୍ ନାହିଁ ।” “ବାରିକ୍ ନାହିଁ ମୁଁ ଜାଣିଛି ।” ଲେଖୁ କଷ୍ଟ ହସିଲା । ସୋନାଦେଇ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଅନେଇଁ ରହିଲା । ଲେଖୁ କହିଲା, “ଭିତରକୁ ଚାଲୁ କହିବି ।” ଚତୁର ଭାବେ ହସି ହସି ଲେଖୁକ୍ଷ ଘରେ ପଶିଲା, ପଛେ ପଛେ ସୋନାଦେଇ । ଲେଖୁକ୍ଷ ମଦ ପିଇ ନ ଥିଲା ।

॥ ଏକସ୍ତରି ॥

ସୋନାଦେଇ ଖରାକୁ ଦେଖେ ନାହିଁ, ପବନକୁ ଦେଖେ । ତା'ର ବେଶି କାମ ନ ଥାଏ, ମନର ଚିତା ପ୍ରବଳ ଯାହାର କାମ ତାହା ଦ୍ଵାରା ଆପେ ଆପେ କରିହୁଏ, କେତେବେଳେ କାମ ଆରମ୍ଭ ହେଲା କେତେବେଳେ ସରିଲା ତାହାର ଖିଆଲ ନାହିଁ । କଳ ପରି ବାହାରର କାମ, ଆପେ ବୁଲେ ଆପେ ଚଳେ, ସବୁବେଳେ ସଜାଗ ଯେ ସେ ତା'ର ଚିତା ।

ପବନକୁ ଦେଖିଲେ ତା'ର ମନ ସମତାଳ ପାଏ । ଘୁରିଘୁରିକା ଖଣ୍ଡିଆକୁତ ଯାଏ, କେବଳ ଗୁଡ଼ିଏ ଶୁଖିଲା ଧୂଳି ଶୁଖିଲା ପତ୍ର । ସାଙ୍ଗି ସାଙ୍ଗି ଝାଞ୍ଜିବାଆ ମାଡ଼ି ଆସେ । ଐଶ୍ଵାନ୍ୟରୁ ଆସେ ତୋଫାନ, ପଛେ ମେଘ ଫସର ଫାଟିଯାଏ ଗର୍ଜିତ ପବନରେ । ଏତିକିବେଳେ, ଯେତେବେଳେ ପାହାଡ଼ ଦେଶ ରାଜ ରାଜ ଟ୍ରାହି ଟ୍ରାହି ତାଳ ଛାଡ଼େ, ଆମ୍ବରଜ ଲୋଟିପଡ଼ି ବୁଲିରେ ଅଜାଡ଼ିଦିଏ ଫଳର ବୋଝ, ନିଛାଟିଆ ହୋଇ ସୋନାଦେଇ ସେଇଆଡ଼େ ଅନେଇଥାଏ, ନାକକାନ-ରୁଷା ଧୂଳିର ମେଘ ତୁହାଇ ତୁହାଇ ଫୁଲି ହୋଇ ହୋଇ ଚାଲିଛି, ଧୂସରା ଆକାଶ, ପର୍ବତମାଳା ଉପରେ ନିରାଶାର ଛାଇ । ତା'ର ଭିତରର ମନ ସେଥିରୁ ସହାନୁକୃତି ପାଏ, ସୋନାଦେଇ ତାହେଁ, ଚାରି ହସିବାକୁ ମନ ହୁଏ, ଘରର ଖୁଣ୍ଟରେ ହାତମୁଠାର ଜାବ ପଡ଼ିଯାଏ ।

ପାଣି ପବନକୁ ଡରି ମାଳଦେଶର ଘର ବିଲୁଆ ଖୋପ ପରି, ସେଥିରେ ଝରକା ନାହିଁ, ସାନ ଦୁଆରମୁହଁ, ଘର ଉପରର ଚାଳ ବାହାରର ପିଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଝୁଲିପଡ଼ିଛି, ଗଳି ଗଳି ନଇଁ ନଇଁ ଯା'ଥାଏ । କଷ୍ଟପିଲା ଚୋଫାନ ଦେଖିଲେ ଦୁଆରେ ଡିଆଁତି, ତାଙ୍କୁ ଖୁସି ଲାଗେ, ତୋଫାନ ହେଲେ ଗାଁଯାକର ଟୋକାଟୋକୀ ପାଟି କରି କରି ଆମ୍ବ ଗୋଟେଇ ଯାଆନ୍ତି, ସେ ବି ଖେଳ, ମୁହଁରେ ଆଖିରେ ଧୂଳିମାଡ଼, ପବନରେ ଘୁରିଘୁରିକା ଓଲଟପାଲଟ, ଗଛ ମୂଳେ ଆମ୍ବ, ମନଇଚ୍ଛା ।

ତହିଁରେ ସୋନାଦେଇର ଯାଏ କେତେ ?

ପାଟିର ସୁଆଦ, ଘରକରଣାର ନିଶା, ଦେହମୁଣ୍ଡର ଭଲମନ୍ଦ, - କେଉଁଦିନୁଁ ପାସୋରି ସାରିଲାଣି ସେ । ବାପଘରେ କେବେ ପିଲା ହୋଇଥିଲା, ସେ ଦିନର ସ୍ମୃତି ଖାଲି ଭୟର, ପୁଲିସ୍, ଧରପଗଡ଼, ଘର ତଲାସି; ଶାସନ, ବନ୍ଧାବନ୍ଧି, ନା ସେ ବାପଘରେ ଝିଅ ହେବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ ।

ଶାଶୁଘରେ ବୋହୂ ହେଲା, ମାଳଦେଶର ଝିଅ ବର ବାଛି ମନଇଚ୍ଛା ବିଭା ହେବାକୁ ଯେଉଁ ସୁଯୋଗ ପାଏ, ବିଧାତା ତାକୁ ସେଥିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିଛି । ମନେ ଅଛି ସେଦିନର କଥା । ଖରାବେଳେ ଗାଧୋଇଆସି ଅଗଣା ଆଡ଼କୁ ମୋହିଁଗଲାବେଳେ ଅଚିହ୍ନା ଲୋକଙ୍କ ପାଟି । କୁର୍ତ୍ତା ଜଘିଆ, ଟୋପି ପଗଡ଼ି, ପ୍ରଭୁ ଅଧିକାରୀ ନିଶ୍ଵସ । ଛିଣ୍ଡା ଶୁଖିଲାକୁଗା

ପିନ୍ଧିଥାଏ, ଦେହ ଗୋଟାକ ଥରୁଥାଏ । କିଏ ଜଣେ ପ୍ରକୃ ଅଧିକାରୀ କହିଲେ, “ଧର ତାକୁ ସଉଦା (ତଲାସ) କର, ତାହାରିଠୁ କଥା ବାହାରିବ ।” ଦି’ତାରିକଣ ମାଡ଼ିଆସିଲେ, ନିଶ୍ଚୁଆ ନିଶ୍ଚୁଆ । ସେପାଖରୁ ଗର୍ଜନ ଡମ୍ବର ମିନତି ଶୁଣୁଥାଏ, “ମହାପ୍ରଭୁ, ମୋର ଝିଅ ମହାପ୍ରଭୁ, ସେ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ, ତାକୁ କିଛି ନାଉଁକର ମହାପ୍ରଭୁ” ମହାପ୍ରଭୁ, ସୋନାଦେଇ ଖୁଣ୍ଟ ହୋଇଯାଇ ଠିଆହେଲା । ଅଗଣାର ସେପଟେ କେତେଜଣ ଲୋକ ବସିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ‘ଅଧିକାରୀ’ ନୁହନ୍ତି କି ‘ମହାପ୍ରଭୁ’ ନୁହନ୍ତି, ସେପରି ଭେକ ନାହିଁ, ସେପରି ଦେହ ନାହିଁ । ଆକୃତିରୁ ଲୁଗାପିନ୍ଧାରୁ ସେମାନେ ତମ୍ଭଲୋକ । ପର ଗାଁର । ଜଣେ ବୁଢ଼ା ବସିଛି । କେଉଁ କାରଣରୁ ଆସିଥିବେ ବା ।

ବାପର କରୁଣ ଅନୁନୟନ ବାଣୀ କାନରେ ବାଜୁଥାଏ, ଆଶ୍ୱାସ ଦେଉଥାନ୍ତି ଗାଁର ନାଉକ ଚଲାନ୍ ବଡ଼ ରଇତମାନେ; ଗାଁର ବଡ଼ମୁଣ୍ଡିଆମାନେ; ରହିରହିବା କେଉଁ ବିକଟ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ‘ହୁଏ’ ‘ହୁଏ’ ଗର୍ଜନ । ସେହି ପାଟିତୁଣରୁ ସୋନାଦେଇ ନିର୍ଗତ ପାଉଥାଏ ଯେ ସେ ଏକା ନାହିଁ, ଗାଁ ଲୋକେ ଅଛନ୍ତି - “କାହିଁକି ସେମିତି ହେଉଛୁ ଗର୍ଜନ, ଅଧିକାରୀ ମା’ ବାପ, ତାଙ୍କର କାମ ସେ କରନ୍ତୁ, ତୋର ଝିଅର କି ତର ?” “କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ ନାଉକ, ସେ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ-” ସୋନାଦେଇ ସେହିଆଡ଼କୁ ଯାଉଥିଲା କ’ଣ ତେଣେ ହେଉଛି ? ବାରି ପଛଆଡ଼େ ? ଜଣେ କିଏ ଅଧିକାରୀ ତାକୁ ଧରିପକେଇଲେ । “ରହ, ଯାଉଛୁ କୁଆଡ଼େ,” ଭେଣ୍ଡିଆ ଅଧିକାରୀ । ଗୋଲ ମୁହଁଟା ହାଣ୍ଡିପରି, ସେଠି ରୁଡ଼ ନାହିଁ । କି ବିଚିତ୍ର ନିଶ, ଠିକ୍ ନାକପୁଡ଼ା ତଳ ଅରାକ ଭାଲୁ, ବାକିତକ ଉଇ ଖାଇଲା ପରି ଖାଲି ଯାହୁଯାହୁଆ । କପାଳଟା ଆରୁ ପରି ଉଠିଛି, ଆଖିରେ ଦୟାମାୟା ନାହିଁ । ବାହା ଉପରେ ସେହି ଅତିହ୍ନା ମଣିଷର ମୁଠା, ମୁହଁରେ ଦେହରେ ତାହାର ଜଳନ୍ତା ଆଖି । କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ସେହି ମୁଠା ଥରିଉଠିଲା, ସେ ମୁହଁ ବଦଳିଗଲା, ଚାହାଣିରେ କ’ଣ ବଦଳିଗଲା, ପିଲାଙ୍କ ପରି ଅଳ୍ପ ଲଗେଇ ଲଗେଇ ଅଳ୍ପ ଖନେଇଦେଇ ଅଧିକାରୀ କହିଲେ, ସଉଦା (ତଲାସ) କରିବି, ହାତଉଠା । ସେହି ଜଳନ୍ତା ଚାହାଣି ଆଗରେ ହାତଦି’ଟା ସିଧା ଉପରକୁ ଉଠିଗଲା, ସଉଦା କରିବା ବାହାନାରେ ଏତେ ଲୋକଙ୍କ ଆଖି ଆଗରେ ପରପୁରୁଷର ହାତ ଦେହଯାକ ଖେଳିବୁଲିଲା । ୩୫-୩୫ ୩୫-ଭୟ ଭିତରେ ସୁଖ ଦେଲା ପରି ସେହି ହାତ ଦି’ଟା ସଉଦା କରୁ କରୁ ଅଟକିଯାଏ, ଥରେ ଆଉଁଶିଯାଏ । ଅଧିକାରୀ କହିଲେ ତାକୁ ସେ ଘରକୁ, ପଚାରିବି । ଗାଁ ମୁଣ୍ଡିଆଳ ପ୍ରବୋଧ ଦେବାକୁ ଆସିଲେ, “ତରନା ମା’, ମାବାପ୍ ଯାହା ପଚାରିବେ, କହିବୁ” ହାଉଲେ ଗର୍ଜନ ଉଠେଇ ମାବାପ୍ ରଡ଼ିଲେ “ତୁମେସବୁ କାହିଁକି ଆସିଲ ରେ, - ରହ ଜଣ ଜଣ କରି ପଚାରିବି ।” ମୁହଁକୁ ତଳକୁ ପୋତି ଶୁଖିଲା ଛାତିରେ ଚୋର ପରି ଆପଣା ଘର ଭିତରକୁ ସୋନାଦେଇ ପଶିଗଲା, ପଛେ ପଛେ ସେହି ମହାପ୍ରଭୁ ଅଧିକାରୀ । କିଏ ଯେ ? କ’ଣ ଖୋଜି ବୁଲୁଛି ? କ’ଣ ପଚାରିବ ? ଆସ୍ତେ କାନ ପାଖେ, “ତାକୁ ସେ କଣକୁ ।” ପକେଇବାକୁ ବାଟ ଛେକିଛନ୍ତି ମହାପ୍ରଭୁ ଅଧିକାରୀ, ପଛଆଡ଼ୁ

ହୁଇ ହାବୁକା, କାନ୍ଧ ଉପରେ ସେହି ସଶୁଆସି ପରି ହାତର ଚାପ, ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଇଚ୍ଛିତ ଭିତରର ରକ୍ଷାବଶୁର ଅନ୍ଧାରକୁ, ଯେଉଁଠି ଚୋରା ହଠାତ ମାଉଁସ ଶୁଖେଇ ରଖାହୁଏ, ଚୋରାଧନ ବୁଲରେ ପୋତି ରଖାହୁଏ । “ଓଃ-ଓଃ-” । “ହୁଏ” - ମୁହଁ ଉପରେ ସେହି ସଶୁଆସି ହାତ । ଆଗକୁ - ଆଗକୁ - ସେହି ଅନ୍ଧାର ଭିତରକୁ ।

ଟିକିଏ ଛାଡ଼ି ସୋନାଦେଇ ବାହାରି ଆସିଲା, ଯାଇଥିଲା ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ହୋଇ ଆସିଲା ଆଉ ପ୍ରକାର ହୋଇ, ମୁହଁ ଗମ୍ଭୀର, ଆଖିରୁ ଲୁହଧାର, ଏଣିକି ସେ ଘର କରିବ । ଆଗେ ଆଗେ ଅଧିକାରୀ ତରତର ପାଦ ପକାଇ ଚାଲିଗଲେ, “କିଛି ମିଳିଲା ନାହିଁ - କିନ୍ତୁ ଜାଗର୍ଣ୍ଣା (ହୁସିଆର) ଗର୍ଜନ ତମ୍ଭ, - ଏଥର ଛାଡ଼ିଦେଲି ।” ପ୍ରଭୁ ଅଧିକାରୀ ଗଲେ, ଦୌଡ଼ିଦୌଡ଼ିକା ଦୁଆରମୁହଁକୁ ଆସୁଛି ତା’ର ବାପ ଗର୍ଜନ ତମ୍ଭ, ଦୃଷ୍ଟରେ ନୂଆ କଥା ‘ମିଣିଆପାୟୁ ଲୋକ ମାଙ୍ଗଣି କରି ଆସିଛନ୍ତି ଦେଖୁରୁ ଆ ନୁନି, କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଝୋଲା ଦେଲେ, ତତେ ତାଙ୍କୁ ଦେଇଦେଇଛି, ବାରିକର ବୋହୂ ହେବୁ ଯା ନୁନି ” । ବାହାରେ ଲୋକଙ୍କ ଘୋ ଘା । ଏ କି ନୂଆ କଥା - ନା, ସେ ଲୁହ ବନ୍ଦ କରିବ । ଭୟରୁ ଆନନ୍ଦକୁ । ଗର୍ଜନ ତମ୍ଭ ରଫାଏଲ୍ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍ ହୋଇଥିଲା ସତ, କିନ୍ତୁ ତା’ର ତର ସହିଲା ନାହିଁ । କେତେବେଳେ କେଉଁ ଅଧିକାରୀ, - ପୁଲିସ୍ ତ ଅଛନ୍ତି । ଯାହା ଜୀବନରେ ଖରା ବର୍ଷାର ଧରାବନ୍ଧା ଧରା ନାହିଁ, ସବୁ ଅଚାନକ, ତା’ର ବେଳ ଅବେଳ ନାହିଁ । ରଫାଏଲ୍ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍ ଝିଅ ବିକିଦେଇ ଝୋଲା ଟଙ୍କା (କନ୍ୟାସୁନା) ଗଣିନେଲାବେଳକୁ ଗର୍ଜନ ତମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । କୈଫିୟତ୍ ନେବାକୁ କେଉଁ ପାତ୍ରି ସାହାବ ଧାଇଁ ଆସୁଛି ବଣ ଭିତରକୁ-

ଏକାଦିନକେ ସୋନାଦେଇ ବଢ଼ି ବଢ଼ିବା କଡ଼ରୁ ଅଧା ମଉଳା ଛିଣ୍ଡା ଫୁଲ ହୋଇ ଉଡ଼ିଆସିଥିଲା କେଲାଗରୁ ମିଣିଆପାୟୁ । ସେଦିନ ସଞ୍ଜରେ ବି ତୋଫାନ ଉଠେଇଥିଲା ।

ଶସ୍ତ୍ରାରେ ବୋହୂଟାଏ ପାଇ ଶସ୍ତ୍ରା ଭୋଜିରେ ଛାତିକୁଳର ଦି’ଚାରି ଜଣକୁ ଘରକୁ ବିଦାକରି ଭୂଷାମୁଣ୍ଡା ବାରିକ ଆଙ୍ଗୁଠି ଦେଖେଇ କହିଲା, “ଏଇଟା ତୋ ବର ।”

ଅନ୍ଧାର ରାତି । ତୋଫାନ ହୁ ହୁ ତାକୁଆସ । ବାଟ ଚାଲି ଚାଲି ପାଦ ଫୋଟକା, ଜଙ୍ଘ ଦି’ଟା ଦରଜରେ ପାତି ଆସୁଛି । ନିଦ ଘାରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗେ । ଖଣ୍ଡେ ଛାଡ଼ି ଟେକାମହୁଲି ପକେଇ ବର ବସିରହିଛି, ତା’ର ପିଙ୍କାର ଗୁଲ ବଢ଼ିଯାଉଛି କମିଯାଉଛି ନିଶିଆସୁଛି ପୁଣି ଜକୁଛି । ବର ବସି ବସି ଦୁଲେଇଲା । ସୋନାଦେଇ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲା ବରକୁ । ଅନ୍ଧାରରେ ପିଙ୍କା ଜୁକୁଜୁକୁ । ଗୋଟାଏ ଉଇହୁଙ୍କା, ତା’ ଉପରେ ଜଳନ୍ତା ନିଆଁ - ଦି’ଟା ଜଳନ୍ତା ନିଆଁ - ଦି’ଟା ଆଖି-ପ୍ରଭୁ ଅଧିକାରୀ ଯାହାଙ୍କର ଗୋଲ ମୁହଁ, ଆରୁପରି କପାଳ, ନାକ ତଳେ ନିଶ ଉଇ ଖାଇଛି - ପାହାନ୍ତିଆକୁ କି ଗୋଟାଏ ଅଲକ୍ଷଣା ବୋବାଳି ଶୁଣି ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ତୋଫାନ ସରିଛି । ବର ନାହିଁ ।

ସେହି ତା’ର ପହିଲି ରାତି ।

ମାସେ ପରେ ଡରି ଡରି ଶଶୁରକୁ ସେ କହିଥିଲା, “ମୁଁ ଘରକୁ ଯିବି ।” ଶଶୁର ଶୁଣି ହସରେ ଉଡ଼େଇଦେଲା । ପୁଣି ସେ ଅଳି ଧରିଲା ଦିନୁ ଦିନ, ମୁହଁ ଫିଟେଇ କହିଲା, ‘ନିତୁ’ - ‘ନିତୁ’ (ମୋର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ) । ବାରିକ୍ ପୁଅକୁ ଗାଳି ଦେଲା, ବୋହୂକୁ ଗାଳିଦେଲା । କହିଲା, “ତୁ ପଳେଇରୁ, ଆଉ ମୋର ଝୋଲା ଯେ ? ମୋର ଘର କିଏ ସମ୍ଭାଳିବ, କିଏ ମୋତେ ରାନ୍ଧିଦେବ ?” ଖବର ଆସିଲା ଥରେ ଯେ ଗର୍ଜନ ତମକୁ ଧରିନେଇ ଯାଇଛନ୍ତି, କାନ୍ଦି ବୋବେଇ ବାଡ଼େଇ କଟାଡ଼ି ହୋଇ ସୋନାଦେଇ ରହିଲା, ସେ ବାଟ ବନ୍ଦ । ସେହିଦିନୁ ବନ୍ଦିନୀ ସେ ।

କାହିଁକି ଭଗବାନ୍ ତାକୁ ଘୁଙ୍ଗା କଲା; କାହିଁକି ନ ଦେଲା ବଳ ? ସେ ଭଗବାନକୁ ନିନ୍ଦା କରେ । ମନହୁଏ, କରିପାରେ ନାହିଁ । ବୁଝେ ଜାଣେ, ଟାଣକରି କହିପାରେ ନାହିଁ । ବାଲମୁଣ୍ଡା ତାକୁ ଏଡ଼ି ଏଡ଼ି ଚାଲେ । ବାହାର କାମରେ ବାର ସେ; ଆପଣ ଘରେ ତାକୁ ଡରମାଡ଼େ । କୁଆଡ଼େ ଦିଗ୍‌ବିଜୟକୁ ସେ ଯାଏ । ଘରେ ମରୁଆ ବୁଢ଼ା ବାରିକ୍, କାମ ପଡ଼ିଲେ ସେ ସୁଷା ନ ଥାଏ । ନିଜାଟିଆ ଗାଁ ମୁଣ୍ଡିଆ ଘର, ସୋନାଦେଇର ନିରିମାଣି ଜୀବନର ପ୍ରତୀକ ପରି ।

ସେହି ଜୀବନରେ ଦରବୁଢ଼ା ଲେଖୁକନ୍ଧ ଓହ୍ଲେଇଥିଲା, କନ୍ଧ କେବେ ପତିତ ନ ହେଲେ ତମ ସମାଜକୁ ଆସେ ନାହିଁ । ସେହି ଭଙ୍ଗାଘର ଚାରିଆଡ଼େ ଆପଣା ମନର ରୋଗରେ ବୁଲୁଥିଲା ଦିଉତୁ ସାଓଁଡା, ବୁଲୁଥାଏ, ଭରସି ଆସେ ନାହିଁ । ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଆସିଥିଲା । ତା’ର ମୁହଁ ପାଖେ ସୋନାଦେଇ ମଦ ଚାଟିଆ ଟେକି ଧରେ, କହରା ବାଳ ଭିତରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ଭରି କରି ଜଟର ଫାଶଗୁଡ଼ାକ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଓଟାରେ, ଆଉ ଭାବେ, ଯେ ଘୁଙ୍ଗା ଭାବିବାକୁ ତା’ର ଜରୁ ।

ବୁଢ଼ା ବାରିକ୍ ତାକୁ ଭଲପାଏ, ବୁଢ଼ା ଲେଖୁକନ୍ଧ ତାକୁ ଭଲ ପାଏ, କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ା ବାରିକ୍ ବାଡ଼ି ଖଣ୍ଡେ ଧରି ଜଗେ ଦୁଆରମୁହଁରେ, ଖାଁ, ଖାଁ କାଶୁଥାଏ, କହେ “କାହିଁକି ତର ମୁଇଁ ଜଗିଛି ଯେ । ...ହେ ବୋହୂ, ହେ ସୋନାଦେଇ, କାହିଁ ଯାଉଛୁ, କାହିଁ ପଳାଇବୁ ଏତେ ରାତିରେ ଯା ଘରକେ ଯା-” । ସବୁଦିନେ ଠିକ୍ ସଞ୍ଜରେ ସେତିକିବେଳକୁ ବାଲମୁଣ୍ଡା ଯାଏ କୁଆଡ଼େ ? ତୁରୁଞ୍ଜା ଯାଏ କୁଆଡ଼େ ? ସୋନାଦେଇ ପଚାରି ବୁଝେ ନାହିଁ । ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳକୁ ତାକୁ ନିଶା ଲାଗେ, ସବୁ ଭୟ ସବୁ ସଙ୍କୋଚକୁ ଉଡ଼ୁଥାଳ କରି ଦୁଆରମୁହଁରେ ସ୍ପନ୍ଦ ତା’ର ଶୁଶୁର, ଆପଣାକୁ ଜଣାଇ ଦେଲାପରି ତା’ର ଖାଁ ଖାଁ କାଶ...

ତୋଫାନରେ ଛଟପଟ ଗଛପରି ପ୍ରବଳ ଭାବେ ଝାଙ୍କି ଘୋଇଯାଇ ଗରକାଠପରି ଲେଖୁକନ୍ଧ ଆଉଜିପଡ଼େ । ଦିନବେଳେ ତାକୁ ଦେଖିଲେ ସୋନାଦେଇର ଘୃଣା ଆସେ । ଖରା, ପବନ, ଖୋଲା ପ୍ରକୃତି ବାରମ୍ବାର ତା’ରି ବିଚାରକୁ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଦିଏ, ଭିତକୁ କାଟେ କାହୁଅର ବି ସ୍ବାଦ । କିନ୍ତୁ ଯେତେଥର ଦେଖେ ବାଲମୁଣ୍ଡାକୁ ତା’ର ବିଦ୍ରୋହ ଜଳିଉଠେ, ଲେଖୁକନ୍ଧ ତା’ରି ଛୋଟ ବିଦ୍ରୋହର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ।

ସ୍ବାମୀକୁ ଦେଖିଲେ ମନ ଦବେ ନାହିଁ । ବାଲୁମୁଣ୍ଡା କାମ ଫରମାଣି କରେ, ସୋନାଦେଇ ଚକ୍ର କରେ ନାହିଁ, କେବଳ ପଛ ମୋଡ଼ିଦେଇ ଚାଲିଯାଏ । ବାଲୁମୁଣ୍ଡା ରାଗିଲେ ସିଧା ସୋନାଦେଇ ଅନ୍ୟ ତା' ମୁହଁକୁ, ସେହି ଚାହାଣିର ତିରସ୍କାରରେ ବାଲୁମୁଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଏ, ଭରସି ପାରେ ନାହିଁ, ଯାଏ ଦବିଯାଏ । ଅଶିଶମାସ ହେବ ପରା, - ମୁଣ୍ଡରେ ଚିତା ଲଗେଇ ହାତରେ ଅଣ୍ଟାରେ ମାଳମାଳ ଜଡ଼ିବୁଟି ବାନ୍ଧି ହସି ହସି ବାଲୁମୁଣ୍ଡା ଥରେ ଆସିଲା । କେଉଁ ଡିସାରିଠୁ ଔଷଧ ନେଇ ଆସିଥିଲା ସେ । ତା'ର ହସ ଦେଖି ସୋନାଦେଇ ଡରି ଯାଇଥିଲା, ଭାବିଥିଲା ଗୋଟାଏ କିଛି ହେବ । ବାଲୁମୁଣ୍ଡା ଝପଟି ଆସିଲା, ଟିକିଏ ଅପେକ୍ଷା କଲା, ଦୁଇ ହାତରେ ମୁହଁକୁ ମାଡ଼ିଦେଇ କୁକୁରଛୁଆ ପରି କୁଁ କୁଁ ହୋଇ କାନ୍ଦିଉଠି ଘର ଛାଡ଼ି ପଳେଇ ଯାଇଥିଲା । ସୋନାଦେଇ ଭାବିଲା, ଯେ କ'ଣ ବାୟା ହୋଇଯାଉଛି ?

ଆଉ ବାଲୁମୁଣ୍ଡା ଔଷଧ ନାଇ କେବେ ଆସି ନାହିଁ ।

କେତେଥର କେତେ ଚିତ୍ତ ଦରବ ଧରି ବନ୍ଧୁତା କରିବାକୁ ବାଲୁମୁଣ୍ଡା ଆସିଛି, ତା'ର ହତଶ୍ରାମ ମୁହଁରେ ଆଖିରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଦଣ୍ଡବତର ସନ୍ତୋଷନ । ତା'ର କଥାବାର୍ତ୍ତା ସହିହୁଏ, ତା'ର ରାଗ ସହିହୁଏ, କିନ୍ତୁ ତା'ର ସ୍ନେହ ବିଲେଇ ପରି, ସୋନାଦେଇ 'ଫ' କରି ଉଠେ, ଯାଏ ତା'ର ଘୁଙ୍ଗାପଣ ତା'ର ମଉନ ସ୍ଥିରତା, ବାଲୁମୁଣ୍ଡା ମାଡ଼ଖାଇ ପଳାଏ ।

ଏଇ ତା'ର ମନ, ବାହାରେ - ସେ ଅତି ଥଣ୍ଡା, ଧୀର ସ୍ଥିର ବାରିକ୍ ଘର ବୋହୂ । ମୁଣ୍ଡ ନ ଟେକି ବାଟ ଚାଲେ । ମୁହଁ ଉପରେ କେବଳ ଗୁଡ଼ାଏ ଛାଲ ସିଝେଇଦେବା ଚିନ୍ତାର ଚିହ୍ନ । ଲୋକେ ତା'ର ଦୁଃଖ ଅନୁମାନ କରିପାରନ୍ତି, ଯୁଆଡ଼େ ଗଲେ ସମସ୍ତିକର ସହାନୁଭୂତି ସେ ପାଏ, ଖାଲି ଆହା ଆହା । ଉଡ଼ିଯିବାକୁ ଏଠି ତା'ର ରାହା ନାହିଁ । ପୋଡ଼ା ଜୀବନର ବୋଝ ମୁଣ୍ଡେଇ ବିକଳ ହୋଇ ସୋନାଦେଇ କେବଳ ଆଶାରେ ବଞ୍ଚେ । ଏତିକି ତା'ର ଜୀବନ, କେବଳ ବାଲି ଅପନ୍ତରା, ଜୀବନ କ'ଣ ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ । କେବଳ ଅନୁଭୂତି ଭିତରୁ ବାରିହୋଇ ବାହାରେ ଦାପଘରେ ସେଦିନ ସେ ମହାପ୍ରଭୁ ଅଧିକାରୀ, କେବଳ ଦି'ଟା ମୁହୂର୍ତ୍ତ । ଆଉ ନାହିଁ, ଜୀବନ ଫାଙ୍କା । ସଂସାରରେ କେତେ ମହାପ୍ରଭୁ ଅଧିକାରୀ । କେହି କେବେ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ ।

॥ ବାସ୍ତବି ॥

ଖରାଝାଞ୍ଜିରେ ବଣ ଶୁଖିଛି, ମଣିଷର ତାପରେ ପାଖର ବଣ ପୋଡ଼ି ତାସ ଭୂଇଁ ହୋଇଛି, ଗ୍ରୀଷ୍ମରେ ବଣର ଶିରୀ ତୁଟିଛି । କୋଣେ ଗଲେ ଗୋଡ଼ ଥକିପଡ଼େ, ପଦାକୁ ବାହାରିଲେ ଦେହ ସିଝିଯାଏ । ହାତରେ କୋଡ଼କି କାନ୍ଧରେ ଚାଙ୍ଗିଆ ତାଡ଼େ, କାମକଲା ଭୂଇଁରେ ଚିହ୍ନାଘରର ଶତ୍ରୁ ହୋଇଯାନ୍ତି ଟେକା ପଥର ଗରମ ହୋଇ ବିନ୍ଧେ ପାଦରେ । ଏଦିନେ କୁକୁଡ଼ା, ମୟୂର ପାହାନ୍ତିଆରୁ ତଳକୁ ଉଡ଼ି ପହରେ ଖରା ଲାଗିଲାବେଳକୁ ବଣ

ଭିତରେ ପଶିଥାନ୍ତି । ଦି'ଘଡ଼ି ହେଲେ ଚାରିଆଡ଼ର ଚନ୍ଦ୍ରଭାଙ୍ଗ ପାଟିଯାଇ ଲାଲ୍ ଦିଶେ, ଅସମାନ ପାହାଡ଼ଦେଶର ପର୍ବତ ଲହଡ଼ି ଉପରେ ପବନରେ ଚାଟି ଝଲର ଝଲର ହୋଇ ନାଚେ ।

କେବଳ ଅଳସେଇ ଅଳସେଇ ହୋଇ ଦିନ ବିତେଇବା କାଳ । ଯେପରିକି ଗତି ବନ୍ଦ କରି ସବୁ କୌଣସିମତେ ହୁଲେଇପଡ଼େ । ଆଜି ଯାହା କାଲି ତାହା ।

ସବୁ ଯେତେବେଳେ ପାଟି ଶୁଖି ଝଡ଼ିପଡ଼େ, ତିମିରି, ଆମ୍ବ, ପଣସ, ହଳଦିଆପତ୍ର, ବେଙ୍ଗୁଣୀ ତା'ର ଗୋଟିକିଆ କୁଡ଼ିଆ ଛାଡ଼ି ଗାଁ ପର୍ବତର ଶିଙ୍ଗ ଉପରେ ଚଢ଼ି ବସି ଭାବେ । ସାଧାରଣ ମଣିଷର କାମ ହାତରେ, ବେଙ୍ଗୁଣୀର କାମ ତା'ର କଳ୍ପନାରେ, ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ । ଖରାଦିନ ଦ୍ଵିପ୍ରହରେ ଏଇଠି ତାହାର ଗୁପ୍ତ ଆଶ୍ରମ, ପଥର ଖୋଲ ଭିତରେ କଠିନ ସବୁଜା ଶିଆଳିପତ୍ର ଲଦାଲଦି ଗଜା ଶାଳଗଛ ଗୋଡ଼ତଳେ, ଗାଁ ବସ୍ତିରୁ ଖୁବ୍ ଉଞ୍ଚରେ ଯେଉଁଠୁ ଚାରିପାଖରେ ଦେଶ କେବଳ ପାତାଳ । ଉଞ୍ଚ ଗଛରେ ଶାଗୁଣୀ ପଲ ପଲ, ଦ୍ଵିପ୍ରହରେ ପୂର୍ବଘାଟର ଉଗଲ ମୟୂରମାରୁ ଚଢ଼େଇ ଦେବଦାରୁ ଅଗରେ ବସି ମୁଣ୍ଡରେ ଚୁଲ ହଲାଏ, ବିଞ୍ଚ ହୋଇ ଚାରି ପାଖକୁ ନିଘା କରେ ।

ତଳ ତାଲୁର ବାଉଁଶବଣରୁ ଖରା ତାଟିରେ କିପରି ଗୋଟାଏ ବାଞ୍ଛୁଆ ପବନ ଆସେ, ନିଶ୍ଵାସକୁ କଷ୍ଟଦିଏ । ଆଉ ଖାଲି ସାଇଁ ସାଇଁ ଫାଇଁ ଫାଇଁ, ଘଡ଼ିକେ ପହରକେ ଫମ୍ପା ପ୍ରତିଧ୍ଵନି ପରି ଦୂରରୁ କାହାର କଥାର ଶବ୍ଦ, ଟାଙ୍ଗିଆ ପାହାର, ଅଳ୍ପ ବାରି ହେଉଥିବା ବଣଜହ୍ନର ବୋବାଲି ।

ତତଲା ଦି'ପହରକୁ ଚିରି ଚିରି ଚହଟିଆସେ ଜାତିଜାତିକା ବାସ୍ନା, ଅତି ଉତ୍କଟ ଫମ୍ପା, ଶାଳଗଛର ଝାଳ, ମାଟିର ବାସ୍ନା ଭିତରେ ବଦଳାବଦଳି ।

ଦିନର ଗତିରେ ଛବି ପରିବର୍ତ୍ତନ ।

ସବୁରି ମଝିରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମର ଜରତାରୁପ, କେବଳ ଜଣେ ବେଙ୍ଗୁଣୀ ନୁହେଁ, ସବୁ ଏକାପରି । ଦମ୍ଭ ଦେବତାକୁ ଚାଷୀର ଅର୍ଘ୍ୟ ପରି ମୋଟା ଧୂଆଁ ଉଠେ ପୋତୁ ଚାଷର । ପର୍ବତ ତାଲୁରେ କୋରାପୁଟିଆ ବୁଦା ଅଗଛା ଘାସର ବହଳ ବାଳ ଶୁଖି କହରା ହୋଇଛି, ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଚନ୍ଦ୍ର । ଝୋଲା ଗାଡ଼ର ଖଣ୍ଡିର ବଣ ଧ୍ଵସ ହୋଇଯାଇ ବସୁଧାର ସବୁ ଦୁର୍ବଳତାର ଗୁମର ଫିଟିପଡ଼ି ଦିଶୁଛି ବିକଳ, ଆକାଶରୁ ପାତାଳକୁ ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ଫାଟ ବଙ୍କେଇ ବୁଲି ଚାଲିଯାଇଛି କୋଶ କୋଶକୁ, ଚଡ଼ ଚଡ଼ ଫାଟ, ଶୁଖିଲା ।

ରୂପରୁ ଗନ୍ଧରୁ ଶବ୍ଦରୁ ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା ଧୂଳି ପାଉଁଶ, ଛିଣ୍ଡା ଫୁଲ, ମଲା ବକଳ ଉଞ୍ଚିନେଇ ବୁଡ଼ା ବେଙ୍ଗୁଣୀ ନିଛାଟିଆରେ ବସି ତା'ର ଭାବନା ପାଇଁ, ଧାରଣା ପାଇଁ ମାଳା ଗୁଲ୍ଲେ, ଅଳଙ୍କାର ଗଢ଼େ । ସବୁଥିରେ ସେ ଦେବତାମାନଙ୍କର ପରିଚୟ ପାଏ ଏହିପରି ତାଙ୍କର ଅଶରୀରୀ ରୂପ, ବେଙ୍ଗୁଣୀ ଚିହ୍ନେ ଆଉ କେହି ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏହି ଉଦୁଉଦିଆ

ଶୁଖିଲା ସେମେଟା ଦି'ପହରରେ ମନ୍ଦାରମାଳା ନାଈ ବୋଝ ବୋଝ ମାଳି ଓହଲେଇ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବେଇ ବସି ଭାବିବାକୁ ତାକୁ ସୁବିଧା ହୁଏ । ବେଜୁଣୀ ଭାବେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେ ଦେଖିପାରୁଛି, ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଦୁଃଖସୁଖ ହେଉଛି । ତେଣୁ ନିତି ଦି'ପହରେ ବଣର ଚୂଡ଼ାରେ ଏକୁଟିଆ ବସି ସେ ଭୁରୁରୁ ଭୁରୁରୁ ହୁଏ, ବ୍ୟାଘାତ ପାଏ ନାହିଁ । କୋଡ଼ି କୋଡ଼ି ହୋଇ କେତେ ନାହିଁ କେତେ ବର୍ଷ ଯାଇଛି ତା' ଆଖି ଆଗରେ, ଲୋକେ ପାଟିଛତ୍ତି, ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଛନ୍ତି, କାହାର କଅଁଳ କଡ଼ରେ ଅଦିନିଆଁ ଝାସର ଦାହ । ଆଜି ସେମାନେ ନାହାତି । କେତେ ତ ଆସିଥିଲେ, ସେମାନେ ଲୁଣ କିଣି ଗଲେ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସଙ୍ଗୋଳିବାକୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ହିସାବ ଆସିଲେ, ରଖିବାକୁ ବସିରହିଛି ସେ, କିନ୍ତୁ ତା'ର ଦୁଃଖ ନାହିଁ ।

ମରି ଯେଉଁମାନେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ଆସିଲେ, କିନ୍ତୁ ଯାହାର ଘଟ ଠିକଣା ହୋଇ ନାହିଁ ସେ ଉଡୁଛି ଖାଲି ପବନର ଶରୀର, ଗୁଣର ରଙ୍ଗରେ ଛାଇ ରୂପର ବର୍ଣ୍ଣ ଆସକ୍ତିରେ ନାଲି ହୋଇଉଠି ଟିକି ନାଲି ଚଢ଼େଇ ପରି ପଞ୍ଜା ପଞ୍ଜା ହୋଇ ଉଡ଼ିଯାଆନ୍ତି ସେମାନେ, ଧୂଆଁକିଆ ଆଖିରେ ଡହଳିକଳ, ଆଶା କରିବାକୁ ଦେହ ନାହିଁ, ଭୋଗ କରିବାକୁ ଅନୁରୂପ ନାହିଁ । ବେଜୁଣୀ ଭାବେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖେ । ଭାସି ଭାସି ହଲି ହଲି । ଯୁଗ ଯୁଗର ଆତ୍ମା । କ'ଣ ସେମାନେ କରିଥିଲେ ତାହା ତାଙ୍କଠି ନାହିଁ, କେବଳ ଯାହା ଭାବିଥିଲେ କରିବାକୁ କିନ୍ତୁ ନ କରିଥିଲେ, ଖାଲି ଅମେଷା ଆଶା କୁଡ଼ କୁଡ଼ । ସେହି କାମନାର ନାଲି ଜାଲଲୁଗା ଫଡ଼କେଇ ଦେଇ ସେମାନେ ଉଡ଼ିଯାଆନ୍ତି, ଦେଜୁଣୀ ମନକୁମନ ଭୁରୁରୁ ଭୁରୁରୁ ହୁଏ “କେମିତି ଅଛ ? କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛ ? କେତେକାଳ ଭାଁ ବୁଲୁଥିବ ଏହିପରି ?” ଆଖିରେ ଆଖିରେ କଥା କହିଦେଇ ହଜିଲା ଲୋକର ତୁମା (ପ୍ରେତ) ଭାସି ଚାଲିଯାଏ, ପବନର ଶିମିଳି ତୁଳା ପରି, ଘାସ ଅଗଛର ତୁଳା ପରି । “ଯାଅ ତୁମା, ଯାଅ । ତୁମେ ପରା ସୈନିକ ଦଳ, ବହୁତ ଲଢ଼ିଥିଲ, ବହୁତ ବୀରତ୍ବ ଦେଖେଇଥିଲ, ଶତ୍ରୁ କାଳେ ଗୁପ୍ତ କଥା ନେଇଯିବ ବୋଲି ଜିତ କାମୁଡ଼ି ଛିଣ୍ଡେଇ ଫୋପାଡ଼ିଥିଲ, ଗୋଡ଼ହାତ ବନ୍ଧା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲାବେଳେ ମୁଣ୍ଡକୁ ପିଟି ପିଟି ତୁମା ହୋଇଥିଲ । ତୁମେ ପରା ଛାଉଣୀ ପୋଡ଼ିଥିଲ, ତୁମେ ମଣିଷ ହାଣିଥିଲ ।

ମାରିଥିଲ ପଲ ପଲ କରି, ମରିଥିଲ କୁଡ଼ କୁଡ଼ ହୋଇ, ଧରି ରଖିବ ବୋଲି ଭାବିଥିଲ । ତୁମ ପାଉଁଶର ଧାନ ମାଣ୍ଡିଆ ସୁଖା ସାହୁକାର ବୋହି ନେଇସାରିଛି । ଯାହା ତୁମେ ଗଢ଼ିବାକୁ ପ୍ରାଣ ଦେଇ ତାହା ଏବେ ଧୂଳିରେ ମିଶିଛି, ତୁମେ ମରି ଭୂତ ହୋଇଛ, ତୁମକୁ ଏଠି କେହି ଚିହ୍ନେ ନାହିଁ, ତୁମର ସନ୍ତତି ବଣର ପଶୁ, ଗଛର ମାଙ୍କଡ଼ । ଯାଅ । ତେଜି ଉଠୁଛି ଆଖି ? ଝଣକି ଉଠୁଛି ଖଣ୍ଡ ? ହା—ହା—ଟେକାଟିଏ ଫୋପାଡ଼ି ପାରିବ ଭଲ ? ଆହୁରି ଜାଲିବ କାହିଁକି ନିଜକୁ ? ଯାଅ ଯାଅ...

ହେଇ ଆସୁଛି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ତିସାରି, ଗାରଡ଼ିର ଅବତାର । ତାରାମାନଙ୍କୁ ଭାରିଯାର ପଣତକାନିରେ ବାନ୍ଧିଥିଲୁ ପରା, ଆକାଶକୁ ପୂରେଇଥିଲୁ ତୋର କାନ୍ଦର ଲାଉଦୁଆରେ ।

ମଣିଷକୁ ମେଣ୍ଟା କରୁଥିଲା । କେତେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲା, କେତେ ପାଗ ଦେଇଥିଲା, ତଥାପି ଅଡ଼ୁସ୍ତ । ଯା ଭାବି ଯା-”

ସେ ଲୋକକୁ ଯିବାକୁ ତା’ର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ, ଜୀବନ ମରଣର ସନ୍ଧି । ସେଠି ଅଛି ଚାହିଁରହିବା, ତହଳ ବିକଳ ହେବା, ପରର ଦେଖି ନିଜେ ଝରସରି ହେବା, ନିଜର ଭାବି ଖାଲି ନିଷ୍ଠକ ହତାଶରେ ଝଡ଼ିପଡ଼ିବା, ଗୁଡ଼ାଏ କାମନା ସେଠି ବିହିଛି, ବଣର କଣ୍ଟାରୁ ବେଶି ବିଷ ।

ଆକାଶରେ ତାହାରି ସୂଚନା, ଖରା ଝାଉଁରେ ତାହାରି ଛାଇ । ଚାହିଁ ଚାହିଁ ବେଜୁଣୀ ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ଆଉଜି ପଡ଼ିଥାଏ । କପାଳର ଲଙ୍ଗଳ ସିଅ ଆହୁରି ଗହୀର, ପାଟି ଆଁ କରି ରହିଛି, ବିକଟାଳ ଗୋଟିକିଆ ହଳଦିଆ ଦାନ୍ତର ଲାଖ ଆକାଶକୁ, ତମ ଲୋତାକୋତା ହୋଇ ଓହଳି ପଡ଼ିଛି, ଦେହ ଢିଲା ହୋଇ ରହିଛି, ସବୁ ହୁଗୁଳା ସବୁ ହଳଦିଆ, ନିଛାଟିଆ ଆକାଶ ପର୍ବତ ଉପରେ ଗୋଟିକିଆ ବୁଡ଼ାଲୋକଟିଏ । ସ୍ୱପ୍ନ-ସ୍ୱପ୍ନ-ସ୍ୱପ୍ନ, ପବନରେ ସ୍ୱପ୍ନର ଭାର, ପୋଲା ବାଉଁଶ ଭିତରୁ ସ୍ୱପ୍ନର ତାକ, ମଣିଷ, କେତେ ସେ ସହିବ — ।

ସେ ବଞ୍ଚୁ ନାହିଁ, ସେ ମରି ନାହିଁ, ମଲା ଜୀଇଲା ମଝିରେ ଜଣେ ସେ । ଏଇଆ ଭାବି ତା’ର ମନ ଆପଣାକୁ ପଡ଼ିଆରା ଦେଖାଏ ଯେ ସେ ନିଆରା, କାରଣ ପ୍ରେତ ତ ପ୍ରେତ, ଦେବତାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବି ତା’ର ପରିଚୟ । କେହି ନ ଥିଲା ଦି’ପହରେ, ଏହି ନିଛାଟିଆରେ ବଣର ଆତ୍ମା ହୋଇ-ପେନ୍ଥୁ (ବଣ-ଦେବତା) କ’ଣ ଆସି ତା’ ସହିତ ଦୁଃଖ ସୁଖ ହୁଏ ନାହିଁ ? ଏହିସବୁ ଅଞ୍ଚଳ, କଷ୍ଟଦେଶରେ ଯେତେ ବଣ, ସବୁରି ଠାକୁର ସେ । କହେ ଦେଖି ବେଜୁଣୀ, କେଡ଼େ ଖରା କେଡ଼େ ପୋଡ଼ି । ତଥାପି ଏତେ କଷ୍ଟ ସହି ଛାଇ ଘୋଡ଼େଇ ରଖି ମଣିଷମାନଙ୍କୁ, ଝରଣାରେ ପାଣି ରଖି ଦେଶରେ ଶୀତଳ ରଖି । କ’ଣ ହେବ ? ଏତେ କରି ବି ମଣିଷର କୃତଜ୍ଞତା ନାହିଁ, ‘ପୋଡୁ’ ଉପରେ ‘ପୋଡୁ’ ବଢୁଛି, ବଣ ନାରଖାର ହେଉଛି । ସବୁଦିନେ ଏପରି ନ ଥିବ ତ ବେଜୁଣୀ, ଖରା କଟିଯିବ, ମେଘ ଦୁଲୁକିବ, ବାଘ ଖାଇଲେ ଲୋକେ ମତେ ସୁମରିବେ । ଖରାର ତାତିରେ ହୁଳା ଭିତରେ ଦିଶେ ମେଘ ଦେବତା ‘ବୀମାରାଜା’ର ମୁକୁଟ, ଏତେ ଉପରୁ ହୀନସ୍ତା ଭିତରେ ସୁଖା ତା’ର ଆଶାୟୀ ହସ କୁହାଟ ମାରି କହେ, ଆସୁଛି ବେଜୁଣୀ, ରହ ଆଉ ଟିକିଏ ତ’ ।

ଆଁଟାଏ କରି ବାୟାଣୀ ପରି ବୁଡ଼ାଟିଏ ଗଛମୂଳେ ପଡ଼ିଛି, ମଲାକ ପରି ପଡ଼ିଛି । ଗାଈଆଳ ଟୋକା ଥରେ ଅନେଇଁ ଦେଇ ଦି’ଥର ବି ଦେଖେ ନାହିଁ, ଡରି ଡରି ଗୋରୁ ଅଡ଼େଇ ନେଇ ତଳକୁ ଗଡ଼ିଯାଏ । ଚିଲ ଶାଗୁଣା ଭଉଁରି ଉଡ଼ନ୍ତି, ବିଲୁଆ ଆସି ଅନେଇଁ ଅନେଇଁ ବରଫଳ ଖାଇ ଚାଲିଯାଏ, ସେହି ଭଳ ଲାଗେ ବେଜୁଣୀକୁ, ସେ ଭାବେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେ ଚିହ୍ନିଛି, ସେହିମାନେ ଛଦୁବେଶୀ ଦେବତା, ଏହି ସମସ୍ତେ ମଣି ତା’ର ଜଗୁଆଳି ।

କିନ୍ତୁ ବେଳେ ବେଳେ, ଏତେ ଜଗୁଆଳି ଏତେ ଅଙ୍ଗରକ୍ଷୀ ଥାଇ ବି ବେକୁଣୀର ଆଶଙ୍କା ହୁଏ । ସୂର୍ଯ୍ୟଟା ଦି'ଲାଠି ବାଟ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଥିବ ତଳକୁ, ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ଛାଇ । ପଛକୁ ପଛ ଡେଇଁଡେଇଁକା ପବନର ନାଚ । ପ୍ରବଳ ଭାବେ ବେକୁଣୀର କାଶ ଉଠେ, କାଶି କାଶି ଦେହ ଲୋଟାକୋଟା ହୋଇଯାଏ । ସେତିକିବେଳେ ପବନ ହାବୁକାରେ ତାକୁ ଛୁଇଁ ଦେଇ ତୁମା ପ୍ରେତମାନେ ଧାଇଁ ପକାଇଯାନ୍ତି, କହିଯାଆନ୍ତି 'ଆ-ଆ-ଆ ।' ସହାନୁଭୂତିରେ ସ୍ଵର ବୋଝେଇ ଦେଇ କାନ ପାଖେ କିଏ କହେ, "ଆଉ କେତେ ଦିନ ବୁଢ଼ୀ, ଗୋଟାଏ ମାଟି ଗୋଟାଏ ଗାଁ, କେତେ ଦିନ ଏଠି ପଡ଼ି ରହିଥିବୁ ? ଚାଲ ଯିବୁ ଚାଲ ।" ତରତର ଉଡ଼ି କିଏ ପୁଣି ଆସି ହତୁବଡ଼େଇ ଯାଆନ୍ତି, - "ଚାଲ-ଚାଲ-ଚାଲ" । ବେକୁଣୀ ଡରେ, ବେକୁଣୀ ବିକଳ ହୁଏ । ଆଖି ଖୋଲେ, ଦେଖେ, ସେହି ମାଟି ଅଛି ସେହି ବଣ ଅଛି, ସେ ରହିଛି ।

ପୋଷେ ବର୍ଷ ମୋଟେ, ମୁଠାଏ ବି ହୋଇ ନାହିଁ । ଯିବାକୁ କି ଗରଜ ପଡ଼ିଛି ? ଗାଁ ସମ୍ପାଦିବ କିଏ ? ରୋଗ ଭଲ କରିବ, ଦେବତାଙ୍କୁ ଦୃଷ୍ଟ କରିବ, ଭଲମନ୍ଦ ବୁଝିନେବ । ଭବିଷ୍ୟତରେ ଭଲ ନାହିଁ, ଆହୁରି ହାନିମାନ ଆହୁରି କଷ୍ଟ ଏ ଲୋକକର । କିନ୍ତୁ ତା'ର କେହି ନାହିଁ, ଯେ ସମସ୍ତେ ତା'ର, ଏତେ ଚଞ୍ଚଳ ଆପଣା ମୁଣ୍ଡରୁ ଦାୟିତ୍ଵ ଓହ୍ଲେଇ ଦେବାକୁ ସେ ଖୋଜୁ ନାହିଁ । କେତେ କାମ କେତେ ଦାୟିତ୍ଵ । ସେ ଯିବ ନାହିଁ । ଦେବତା ଆଉ ପ୍ରେତ ସେ ବୁଲିଯାଏ, ଶୀତେଇ ଉଠି ଦେହ ପୁଣି ଭଲ ହୋଇଯାଏ, ଥୁରୁଥୁରୁ ହୋଇ ଗାଁକୁ ଫେରେ, ତା'ର ସାଙ୍ଗ ଦରକାର । ଲେଉଟାଣି ବେଳେ ଯେତେଥର ଉପରୁ ସେ ଗାଁକୁ ଦେଖେ, ତା'ର ଫମ୍ପା ଦେହରେ ଓଜନ ପଶେ, ପାଦ ଆହୁରି ଦୃଢ଼ କରି ମାଡ଼େ ମାଟି ଉପରେ, ହାତର ବାଡ଼ିକୁ ଟାଣ କରି ଧରେ । ଏହି ତା'ର ଜୀବନ, ବଞ୍ଚିରହିବାର ସୁଖ, ଜଉଲାସ ।

ଦିନକର ଏହିପରି ବେକୁଣୀ ପଡ଼ି ରହିଥାଏ, ଆକାଶକୁ ଆଖି, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଜ୍ଞାନରେ ବାହାରର ତେତନା ନାହିଁ । ସ୍ଵପ୍ନରେ କେବଳ ରୋଗ ଶୋକ ମରୁଡ଼ି ମଡ଼କ । ଦୂରରେ ଉଠିଛି ଧୂମ, ଆଗେ ଆଗେ ପବନ ସଣସଣେଇ ମାଡ଼ି ଚାଲିଛି କେବଳ ଝା- ଝା (ଆ-ଆ) ଡାକ, ସେହି ଡାକର ତୀବ୍ର ନିଷ୍ଠୁରତାରୁ ନିଜକୁ ବଞ୍ଚେଇବାକୁ ଯାଇ ମୋଡ଼ିମୋଡ଼ି ହୋଇଯାଉଛି ବେକୁଣୀ, ଅଜାକଲା ପରି ସେହି ଉଚ୍ଚ ଅଜହାସ — ଆ-ଆ ।

ବଣରେ ମଣିଷଙ୍କ ପାଟି ଶୁଭୁଛି । ପାଖେଇ ପାଖେଇ ଆସୁଛି । କାହିଁ ଯାଡ଼େ ନାହିଁ ତ, ଗଲା କୁଆଡ଼େ ? "ଝାକର ପାଖେ ଦେଖୁ ଆସିଲେ ସେଠି ନାହିଁ, ଘରେ ନାହିଁ, ଗାଁରେ ନାହିଁ, ଏ ବଣରେ ନାହିଁ, ଗଲା କୁଆଡ଼େ ?" ଏମିତି ଦିନେ ବାଘ ମୁହଁରେ ଯିବ ସେ ଦେଖୁକୁ କୁଆଡ଼େ ନାହିଁ କୁଆଡ଼େ ପଲୋଉଡ଼ି - "ଖୋଜି ଦେଖୁତ ଲେଖୁ ଆଗକୁ ଚାଲ" "ଆଗରେ ଆଉ କ'ଣ ଅଛି ଲେଖୁରାଇ, ପର୍ବତ ସରିଲା, ହେଇତ ଅଗ ଦିଶିଲାଣି, ସେଠି କୁଆଡ଼େ ଥିବ ? ତା' ତଳକୁ ବାଘ ଗୁମ୍ଫା, ତେଣିକି ତ ପାତାଳି-"

କଥା କହୁ କହୁ ଲେଲୁ ଓ ଲେଖୁ ଦିହେଁ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଲେଖୁ ବୁଢ଼ା ଦିଉଡ଼ୁର ପଡ଼ୋଶୀ । ସେମିତି ବେଜୁଣୀ ଖତେଇ ହେଲାପରି ପଡ଼ି ରହିଥାଏ, ଦେହ ହାତ ହଲ୍‌ଚଲ୍ ନାହିଁ ।

ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ଭେଟଣା ହେଲାପରି ମୁହଁ ଚାହାଁଚାହିଁ ହୋଇ ଅଟକି ଚାଲିଲେ । ସେମାନେ ଜୀଅନ୍ତା ବେଜୁଣୀକୁ ଖୋଜି ଆସିଥିଲେ, ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲେ । ନିଛାଟିଆଟା ଆଉ କେହି କୁଆଡ଼େ ନାହିଁ । ଲେଲୁ ବୁଢ଼ା ଦି' ପାହୁଣ୍ଡ ଆଗେଇ ଯାଉ ଯାଉ ପଛକୁ ଲେଖୁ ତାକୁ ଚାଣି ଆଣିଲା, କାନ ପାଖେ ତୁନି ତୁନି କହିଲା, “ଚାଲ ଗାଁକୁ ଯିବା... କଣ ହେଲା ?” ଲେଖୁ ଗମ୍ଭୀରତାବେ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇଲା, ବାଧା ନ ମାନି ଆଗେଇ ଚାଲିଲା, ଲେଖୁ ମୁହଁକୁ କେମିତି କରି ଯେତେ ଅପ୍ରିୟ ହେଲେବି ଘଟଣାକୁ ପିଠେଇ ଦେଇ ମୁହଁ ମାଡ଼ିଦେଲା । ଏଇ ଦି'ଟା ମୁହୂର୍ତ୍ତର ତୁନିତାନି, ଲେଖୁ ଭାରୁଥାଏ ସେ କାହିଁକି ଆସିଲା । ତା'ପରେ ଗମ୍ଭୀରତାବେ ଗଳାକୁ ଅରେଇ ଅରେଇ ଲେଖୁକନ୍ଧ ନିଜକୁ ଚାଣିଓଟାରି ବଡ଼କରି ଡାକ ପକେଇଲା, “ବେଜୁଣୀ, ହେ ବେଜୁଣୀ !” ସମସ୍ତିକୁ ତାଟକା କରିଦେଇ ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ବେଜୁଣୀର ଦେହ ଉଠି ଠିଆ ହେଲା, ଲେଖୁ କନ୍ଧ ଲେଲୁବୁଢ଼ାର ହାତକୁ କସି କରି ଧରିଥାଏ । ଅତି ବିରକ୍ତ ହୋଇ ବେଜୁଣୀ ଅନର୍ଗଳ ବକିଗଲା - “କାହିଁକି ତୁମେ ଆସିଲ ? କାହିଁକି ଏଠିକି ଆସିଲ କହ ତ ? ଯୁଆଡ଼େ ଯିବି ପଛେ ପଛେ କୁକୁରପରି । ଓଃ - ଛି-” ବେଜୁଣୀର ଦୁଇହାତ ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ । ବେଜୁଣୀର ଗାଳି ଶୁଣି ଲେଖୁର ହସ ବାହାରିଲା “ଚାଲ ଚାଲ ପଛେ ଗାଳିଦେବୁ ବେଜୁଣୀ । ଖୋଜି ଖୋଜି ମଣିଷ ହଇରାଣ, ଏଣେତେଣେ ପଳେଇ ଲାଗିଛୁ କେବେ ଯଦି ବାଘ ଖାଇଦେବ କ'ଣ କରିବୁ ବେଜୁଣୀ ?” “ବେଜୁଣୀକି ବାଘ ଖାଇବ ! କ'ଣ କରି ପାଇଲୁ କିରେ ବେଜୁଣୀକି ଏଁ ? ବେଜୁଣୀକି ଯଦି ବାଘ ଖାଇବ ତେବେ କାହାକୁ ନ ଖାଇବ ଏ ସଂସାରରେ ? ଆରେ ତୁ ସିନା ଅନାଚାରିଟା, ବୁଢ଼ାଟାଏ ହୋଇ ଦୋଷରେ ପାପରେ ବୁଡ଼ିରହିବୁ, ଆଗକୁ ଦେଖୁ ନୋହୁଁ, ପଛକୁ ଦେଖୁ ନୋହୁଁ, ତତେ ସିନା ଆଗ ବାଘ ଖାଇବରେ, ବେଜୁଣୀ କି ଦୋଷ କରିଛି ବାଘ ଖାଇବ । ଭାବିବୁ ବେଜୁଣୀ ବୁଢ଼ୀ ହେଲାଣି, ବେଜୁଣୀର ଆଖି ନାହିଁ, ନୁହେଁରେ ତୁ କୁଆଡ଼େ ସରବୁ ସାଓଁତାର ଭାଇ, ମନେ ମନେ ନିଜେ ସାଓଁତା ହେବୁ ବୋଲି ଫସି କରୁଛୁ, କାହିଁକି ତୁ ଆସିଲୁ ଦେବତାଠାନକୁ, ବେଜୁଣୀ ଆଗକୁ, କହିଲୁ ଲେଖୁମାଙ୍କଡ଼, ତୋର ଡର ନାହିଁ-” ଲେଖୁକନ୍ଧର ମୁହଁ ଶୁଖିଯାଉଥିଲା ଦୋଷ କରୁଛି - ସାଓଁତା ହେବାକୁ ମନ ବଳେଇଛି, ସୋନାଦେଇ- ସର୍ବଜ୍ଞ ବେଜୁଣୀ । ଲେଲୁ ବାଧାଦେଲା “ବୁଆ ବକିଲାଗିଛୁ ବେଜୁଣୀ, - ଯଦି ତତେ ଏବେ ଦେବତା ଘୋଟିଛି ଆମର ମୁଣ୍ଡ ତୋର ପାଦରେ ଲାଗୁ, ତୋର ପାଦୁକା ଶୀତଳ ଥାଉ ।” “ଦେବତା ଲାଗିଛି ! କେତେବେଳେ ବେଜୁଣୀକୁ ଦେବତା ଲାଗି ନ ଥାଏରେ ବାୟାକାହାଁକା-” ଦୁଇ ବୁଢ଼ା ନଇଁପଡ଼ି ତାକୁ ଦଣ୍ଡବତ କଲେ.... “ତୋ ଦୟା.....ତୋର ଗୋ ପୋ ତୁ ରକ୍ଷା କର - କୋପ କଲେ ଆମେ ଜଳିଯିବୁ ।”

ବେକୁଣୀ ହସିଲା ।

ଏଇଆ ତା'ର ଦରକାର, ସେ ଚାଲିଯାଉଥିବ, ସଂସାରର ସମସ୍ତେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ଲୋଟିପଡୁଥିବେ, ପଥର ପର୍ବତ ଉପରେ ଦମ୍ଭ ଦର୍ତ୍ତନୀର ଏକୃତିଆ ପୃଥ୍ବୀରୀ ସେ; ସମସ୍ତେ ତା'ର ପ୍ରତାପରେ ନଇଁ ଲହଡ଼ି ଭାଙ୍ଗିବେ, ସେ ଚାଲିଥିବ, ଏତିକି ମୁରବିପଣିଆ ପାଇଁ ତା'ର ବଞ୍ଚେଇବିବା । ସ୍ବାମୀ ନାହିଁ, ସତ୍ୟାନ ନାହିଁ, ସଂସାରର ଆଉ କିଛି ବନ୍ଧନର ସୁଖ ନାହିଁ, ସେ ଫତୁରି, ସବୁ ଯାଇ କେବଳ ଏତିକି ।

“ହଉ ଉଠ ପିଲେ, ଅବେଳାରେ ବେକୁଣୀକି ଲୋଡ଼ି ଆସିଲ କାହିଁକି ?”

“ସାଓଁତାର ଭାରିଯା, - ଜର ଧରିଛି କାଲି ରାତିରୁ, ଖାଲି ତାତି ବାନ୍ଧି କମ୍ପ, କ'ଣ ହେଇଯାଉଛି ତା'ର । କ'ଣ ଦେବତା ଉତୁରିଛି, ଏଣୁତେଣୁ ବକୁଟି, କେଡ଼େ କେଡ଼େ ଆଖି, ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼ୋଉଛି । ପିଲାଟା କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ସାରା, କିଏ ବୁଝୁଛି ତା' କଥା-”

ବେକୁଣୀ ଦୀର୍ଘନିଶ୍ବାସ ମାରିଲା; ଅସରନ୍ତି ଦୁଃଖ ନିଗିଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ତା'ର ଆଖିକୁ ।

॥ ତେଷ୍ଟରି ॥

ପୁରୁକୁ ଜର ହୋଇଛି । ଦୁଆରେ ଡିସାରି, ବେକୁଣୀ, ସାହିପଡ଼ିଣା । ପୃଥିବୀ ପୁରୁଣା ହୋଇଛି, ଇତିହାସ ନୂଆ ହୋଇଛି, ତଥାପି ପର୍ବତ ଉପରେ କନ୍ଧ ସମାଜରେ ମୂଳରୁ ଶେଷଯାକେ ସେହି ଦି'ଜଣ, ଡିସାରି, ବେକୁଣୀ, ଧର୍ମର ପଣ୍ଡା ପୁରୋହିତ, ସଂସ୍କୃତିର ଗଣ୍ଡରେଇ । ପୁରୁ ଖାଇ ଖାଇ ଦେବତା ମୋଟା ହୋଇଛନ୍ତି, ଡରି ଡରି ମାନି ମାନି ମଣିଷ ହୋଇଛନ୍ତି ସୁବୋଧ ସୁଖୀନ, ତଥାପି ରୋଗସତ୍ୟ ଛାଡ଼ି ନାହିଁ, ଦେବତାଙ୍କୁ ଭୟ ଭରସା ଯାଇ ନାହିଁ, ବଞ୍ଚବାର ନୀତି ପୃଥିବୀରେ ନ ଖୋଜି ମଣିଷ ଅପେକ୍ଷା ରଖୁଛି ଆକାଶକୁ ।

ମାଳଦେଶରେ, ସବୁ ଅଦଭୁତ ଯେପରି ରୋଗ ସେପରି, ସବୁ ଅନିଶ୍ଚିତ ଯେପରି, ଆୟୁଷ ସେପରି । ମାଳ ଜର ଡେଙ୍ଗୁରା ପିଟି ଆସେ ନାହିଁ । ଆସୁ ଆସୁ ତାତି ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଯାଇ ଖଇ ପୁଟେ । ତା'ପରେ, କିଏ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଉଠେ କିଏ ଆଉ ଉଠେ ନାହିଁ, କିଏ ଦି'ଓଳିରେ ଦେହ ଛାଡ଼େ କାହାକୁ ମାସ ମାସ ଲାଗେ । ତେଣୁ କନ୍ଧ ଜରକୁ ଡରେ, ଜର ହେଲେ କହେ ଜର ‘ଧରିଛି’ । ଜର ଛଡ଼େଇବାକୁ ବେକୁଣୀ ବାୟାଣୀ ପରି ବାଜ ମୁକୁକା କରି ନାଚେ, ଝୁଣାଧୂଆଁ ଖାଏ, ନିଆଁରେ ଚାଲେ, ପେଟକୁ ଖଣ୍ଡାରେ ଭୁସେ, ଶିଖୁଥିବା ପଦଗୁଡ଼ିକ ବୋଲିବୋଲିକା ବସିରହେ ସକାଳୁ ସଞ୍ଜଯାକେ । ଦକର ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ କଷ୍ଟ ପାଇ ବାରଛୁକୁଟୀ ହୋଇ ଦୂର ଦୂର ହୋଇ ବେକୁଣୀ ବୁଲେ, ଡିସାରି ଉପାୟ କରେ, ଔଷଧ କରେ, କହେ ଡଙ୍ଗର ବାଦ୍ରିର ମୂଳ ଖାଅ ଭଲ ହୁଅ । ଏତେ କରି କରି ତଥାପି ପଟାକି ପରି ଲୋକ ପଡ଼ିଯାଆନ୍ତି, ଲୋକେ ନିଦ ଯାଆନ୍ତି, ଭୁଣ କିଣି ଯାଆନ୍ତି, ସେହି ବେକୁଣୀ ପୁଣି ପ୍ରେତ ଘଉଡ଼େଇବାକୁ ନାଚେ, ସେହି ଡିସାରି କ୍ରିୟା ବଢ଼େଇ ପ୍ରେତକୁ

ଘଡ଼ତେଇ ଦିଏ, ସେହିମାନେ ହିଁ ପୁଣି ବୁଝାଇ କହନ୍ତି, “ଏଇଟା ଖରାପ ଲୋକର ତୁମା (ପ୍ରେତାତ୍ମା)ର ପରଜନ୍ମ ହୋଇ ମଣିଷ ହୋଇଥିଲା, ତେଣୁ ଚଞ୍ଚଳ ଚାଲିଗଲା, ସଂସାରକୁ ଇନ୍ଦ୍ରେ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ, ଗଲା - ସମାଜକୁ ଭଲ ହେଲା ।” ତାହା ବି ମଣିଷ ବିଶ୍ୱାସ କରେ, ବିଷକୁ ଅମୃତ ବୋଲି ମଣି ଦୁଇ ହାତରେ ଟେକି ପିଇଦିଏ, ଏହି ଏଠି ତା’ର ଜୀବନ ।

ପୁଣ୍ୟକୁ ଜର ହୋଇଛି । ରାତି ଶେଷରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା ଭାରି ଶୀତରେ, ମାଳଦେଶରେ ବିନା ଭୂମିକାରେ କେତେ କେତେବେଳେ ବଣ ଭିତରୁ ଶୀତୁଆ ପବନ ଉଠିଆସେ । ହାକିନାକୁ ସର୍ବ ହେବ, ପୁଣ୍ୟ ଉଠି ବାହାରକୁ ଗଲା, ଦିଉଡୁ ଶୋଇଛି, ଲେଖୁ ଶୋଇଛି, ଅନ୍ଧାର ରାତି, ଝଲ ଝଲ ତାରା । ତୁହାଇ ତୁହାଇ ଶୀତ ଆସୁଛି, ଦେହ ଟାଣି ଓଟାରି ହୋଇ କସମସ୍ ହୋଇଉଠୁଛି । ପୁଣ୍ୟ ଅଟକି ରହିଲା, ରାତିର ଉଦାସ ସଙ୍ଗେ ମନ ଯୋଡ଼ିଦେଲା । ଗୁହାଳରୁ ଗୋରୁମାନେ ସଁ ସଁ ହେଲେ, ଦସ୍ତ ଉଠିପଡ଼ି ‘ମୁଁ ଅଛି’ ‘ମୁଁ ଅଛି’ ବୁଝେଇଲା ପରି ପାଖକୁ ଆସି ଲାଞ୍ଜ ଝାଡ଼ିହେଲା । ପୁଣ୍ୟକୁ ଲାଗିଲା ଯେପରିକି ଜୁତି ଜୁତି ଆନନ୍ଦ ଗୋଟାଇଲା ବେଳେ ସେ ଚିହ୍ନା ପଡ଼ିଗଲା । ଘରକୁ ଫେରିଆସି କବାଟ ଦେଲା, ବାହାରେ ଦିଉଡୁ । ଶୀତ ବହୁଛି । ଖରାଦିନର ରାତି, ପୁଣ୍ୟର ମନେ ନ ଥିଲା । ଏତେ ଶୀତରେ ଘରେ ନିଆଁ ନାହିଁ, ହାକିନାକୁ ସର୍ବ ହେବ । ଘୋର ଆଶଙ୍କାରେ ନିଜେ ଥୁରୁଥୁରୁ ହେଉ ହେଉ ମାଠି ଆଣି ହାକିନାକୁ ହିଁ ସେ ଘୋଡ଼େଇ ଦେଲା । ଅଳ୍ପ ସମୟ ନ ଯାଉ ଘୋର କମ୍ପରେ ସେ ଲୋଟାକୋଟା ହୋଇଗଲା, ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଏକାଥରକେ ଯେପରିକି ବିଛା କାମୁଡ଼ୁଛନ୍ତି, ଆଖିପତା ପାଖେ କିଏ ନିଆଁ ଜାଳୁଛି । ବାନ୍ତ ଠକ ଠକ, ଦେହ ଛଟପଟ ହୋଇ ପ୍ରବଳ ଭାବେ ପୁଣ୍ୟ ଥରିଉଠିଲା, ବାନ୍ତି ଉଠେଇଲା । ପୁଣ୍ୟ ବୁଝିଲା ତାକୁ ଜର ଧରୁଛି । ମାଳ ଜର ତୋଫାନ ପରି ଆସେ, ଦେଖୁ ଦେଖୁ ତାତି ଉଠିଯାଏ କାହିଁ କାହିଁ, ହୋସ ବୁଡ଼ିଯାଏ । ସବୁ ଲୋପ ହୋଇଯାଉଛି, କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି ଚିନ୍ତା ଭାବନା, - କ’ଣ ସେ ପାଟି କରୁଛି, କ’ଣ ଗପୁଛି ଘଣ୍ଟାଏ ପରେ ପୁଣ୍ୟ ଆଉ ମଣିଷ ।

ଦିଉଡୁ ଉଠିଲା, ଦେଖିଲା ତାତି ଯେ ଦେହରେ ଖଇ ଫୁଟୁଛି, ଆଖି କୁମ୍ଭାତୁଆ ଆଖିପରି । ପୁଣ୍ୟକୁ ଜର ହୋଇଛି, ନୂଆ କଥା ନୂଆ ବିପଦ, ଦିଉଡୁକୁ ଖରାପ ଲାଗିଲା ।

ଶୋଇ ରହିଛି । ଖାଲି ଘୁମୁରୁଛି, ପଟାରିଲେ ଜବାବ ନାହିଁ । ଥୋଡ଼ାଏ କମ୍ପେ, ବାନ୍ତି କରେ, ଦେଖୁ ଦେଖୁ ତାତି ବଢ଼ିଯାଏ, ଦିଉଡୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିରହିଲା । ମା’ର ଜରୁଆ ଦେହରେ ଲାଖୁ ରହି ରହି ହାକିନାର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା, ଏଣିକି ଦିଉଡୁ ଆହୁରି ବ୍ୟସ୍ତ । ଏପରି ଅଖାତୁଆ ସଙ୍ଗତି ତାକୁ ଜଣା ନାହିଁ, ତା’ ଜାଣତାରେ ଏମିତି ବେହାଲୁ ହୋଇ ପୁଣ୍ୟ କେବେ ପଡ଼ି ନ ଥିଲା ।

ହାକିନା ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ଚିହ୍ନାର ଆରମ୍ଭ କଲା, ଦିଉଡୁ ନାନା ପ୍ରକାର ତାକୁ ଫୁସୁଲେଇଲା, ହାକିନା ତାକୁ ମଙ୍ଗେ ନାହିଁ, ଧରିଲେ ଆହୁରି କାନ୍ଦେ ।

ଖରା ଉଠିଲା, ବନ୍ଦ ଅଡ଼େଇ କୋଡ଼ି ଯୁଆଳି ବୋହି ଗାଁଲୋକେ କ୍ଷେତକୁ ବାହାରିଲେ, ଗାଁର ଘରଣୀ ଓଳିଆ ପୋଳିଆ ଛିଡ଼େଇ ପଂଝା ପଂଝା ହୋଇ ଝୋଲାକୁ ଯା'ଆସ କଲେ, ଦିଉଡ଼ୁର ଘର ଅବଳ, ସେହିପରି ସେଇଠି ସେ ବସିଛି, ପୁଣି ଶୋଇଛି । ଲେଖୁକକା ଅନୁମାନ କରିପାରେ ପୁଣି ବେମାର ଥିବ, କିନ୍ତୁ ତା'ର ଦିଉଡ଼ୁର କଥାବାର୍ତ୍ତା ନାହିଁ, ତା'ର ସହାନୁଭୂତି କେହି ଖୋଜୁ ନାହିଁ, ନିଜକୁ ବାଁରେଇ ଲେଖୁକକା ବାହାରି ଚାଲିଗଲା ।

ସମସ୍ତେ ଆପଣାର କାମରେ ମାତି ରହିଲାବେଳେ ଏ ଘର ନିଶ୍ଚବଦ । ପୁଣି କେବେ କିଛି କହେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେ ଏ ଘରର କଳ ପରି ବୁଲି ରହିଥିଲା । କଳ ଆଜି ବନ୍ଦ, କେହି ଥିଲେବି କେହି ନାହାନ୍ତି ଏଠି, ସବୁଠି ସବୁ କାମ ଚାଲିଛି ଏଠି କିଛି ନାହିଁ । ଘଟନାର ମର୍ମ ଦିଉଡ଼ୁ ଅନୁଭବ କଲା, ବଡ଼ ଖରାପ ଲାଗିଲା । ଘର ଓଲଟେବ କିଏ ? ବୁଲି ଲଗାଇବ କିଏ ? ସବୁଥିରେ ସବୁଦିନେ ସେବା ଆଉ କାମ ଦିଉଡ଼ୁ ନେଇଛି । ନେଇ ଭାବିଛି ସବୁ ତା'ର ନ୍ୟାୟ୍ୟ ପାଉଣୀ । ଆଜି ଦେବାକୁ କେହି ନାହିଁ ।

ଲାଠିଏ ବେଳ ହେଲାଣି, ଶିର ଦୃଷ୍ଟିରେ ପୁଣିକୁ ଅନେଇଁ ରହି ସେହିପରି ଦିଉଡ଼ୁ ବସିଛି, ଜୀବନର ଏ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଦିଗ, ତାକୁ ଅଜଣା, ଘରକରଣୀ ତାକୁ ଜଣା ନାହିଁ, ସହି ସେ ଶିଖୁ ନାହିଁ, ସେବାଶୁଶ୍ରୂଷା ସେ ଭାବେ ସ୍ତ୍ରୀର କାମ, ତାକୁ ଜଣା ନାହିଁ । ପୁଣି ବାଡ଼ିକରି ଆସି ଥିରିହୋଇ ଶୋଇଲା, ଆଖି କଥା କହୁଛି, ବୁଣ୍ଡ ଖୋଲିବାକୁ ମନ ନାହିଁ । ହାକିନା କାନ୍ଦିଲା । ଅତି ଦୁଃଖରେ ସ୍ତ୍ରୀ ପାଖକୁ ଯାଇ ଦିଉଡ଼ୁ ତା'ର କପାଳରେ ହାତ ଥୋଇଲା, ବଡ଼ ତାତି, ଫାଇଁ ଫାଇଁ ହୋଇ ପୁଣି କାନ୍ଦିଉଠିଲା, କାନ୍ଦିକାନ୍ଦିବା ପାଟି ବଢ଼ିଗଲା ଦୀର୍ଘ ବନ୍ଧୁତା ଝାଡ଼ିଲା, ଯାହା ଦିଉଡ଼ୁ ବୁଝେ ନାହିଁ । ନାନା କୁଳଥାରେ ଦିଉଡ଼ୁକୁ ଶୋଧୁଶୋଧିକା ଝିଜାସିଲା, “କିଏ ତୁ ? କାହିଁକି ଏଠି ବସିରହିଛୁ ! କିଏ ଏଠି ତୋର, ତୁ କାହାର କ'ଣ ? ବାହାର ବାହାର । ଆଜି ଭାରି ସୋଗ ବଳିପଡ଼ିଛି, ଭାରିଯା ଉପରେ ନୁହେଁ । ମୁଁ ବାହାରିଯିବି, - ମୁଁ ବାହାରିଯିବି ଦଣ୍ଡେ ରହିବି ନାହିଁ ତୋ ଓଳିତଳେ-” । ଦେହ ଅରୁଛି, ରାଗରେ ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ, କାନ୍ଦୁ ଆଉଜି ଉଠିବାକୁ ହେଉଛି, ପଡ଼ିଯାଉଛି, ଉଠିପଡ଼ି ଗାଳିଦେଉଛି ବୀଜସ ଭାବରେ ।

ଏତେ ସହାନୁଭୂତିର ଏହି ପ୍ରତିଦାନ ? ଦିଉଡ଼ୁ ରାଗିଗଲା । ବାସି ମୁହଁରେ ପାଣି ଦେଇ ନାହିଁ ଏକା ଜାଗାକେ ବସିରହିଛି ସେ, ଆଉ ପୁଣି ଶୁଣାଉଛି ନୂଆ କଥା, ସେ ତୋର ଛିଣ୍ଡେଇ ଚାଲିଯିବ, ସେ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବ, ସେ ତା'ର କେହି ନୁହେଁ ।

ଏତେ ଘୃଣା ଥିଲା ତା' ମନରେ ? ଦିଉଡ଼ୁର ଇଚ୍ଛା ହେଲା, ହାତେ ହାତେ ସେ ଫଳ ଦେଇଦିଅନ୍ତା ଶୁକ୍ରଟାମୁହାଁକୁ, କିନ୍ତୁ ପୁଣିକୁ ଜର ଯେ, - ମାରୁ ମାରୁ ଯଦି ସେ ମରିଯିବ ଦୁନିଆର ଲୋକେ ଦୋଷ ଦେବେ । ଥାଇ ଥାଇ ପୁଣି ଚିହିକିଉଠେ, କଥା କହୁ କହୁ ଦୁର୍ବଳ ହାତରେ ଶୁଖିଲା ମୁହଁରେ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗା କରେ । ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଦିଉଡ଼ୁ ଉଠି ଚାଲିଗଲା । ହଉ, ପୁଣିର ଯାହା ହେବ, ବାହାରେ ବାହାରେ ରହି ସେ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ ବୁଲିବ ।

ଦିଉଡୁ ଚାଲିଗଲା ପରେ ପୁଣିର ରାଗ ହେଲା କାନ୍ଦଣା । ମା' ଛୁଆ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ କାନ୍ଦଣାରେ ଘର ପୁରି ଉଠିଲା, ସାହିମାଲପେ ଜମିଲେ, କାନ୍ଦଣା ମଝିରେ ଜଳନ୍ତା ଆଖି କରି ଏଣୁତେଣୁ କେତେ ସେ ବକି ଲାଗିଥାଏ । ଜାମିରିର ବୁଢ଼ା ପୁଅକୁ ନେଇଗଲା । ଲେଲୁର ସ୍ତ୍ରୀ ଲେଲୁକୁ ପଠେଇଲା ଲେଖୁ କଷକୁ ଡାକିବାକୁ । ଘରେ ଧୂପ ଧୂଆଁ ଦିଆହେଲା, ନିଆଁ ଜାଳି ପୁଣିକୁ ସେକିଲେ । ଗାଁରେ ଖବର ଚହଟିଗଲା, ସାଓଁତାର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଜର ହୋଇଛି । ବୁଢ଼ା ମାଲପେ ଓଷଧ ବରାଦ କଲେ, ତଙ୍ଗରବାଡ଼ି ଗଛର ମୂଳ ସହିତ ଗୋଲମରିଚ ମିଶେଇ ଅନୁପାନ । ଗୋଷ୍ଠୀର ଲୋକ ପୁଣିର ଚିକିତ୍ସାର ଭାର ନେଲେ । ବେଳ ଗଲା, ପୁଣିର ତାତି ଓହ୍ଲେଇଲା ନାହିଁ ।

ଖରା ଥାଉ ଥାଉ ବେଜୁଣୀ ଆସିଲା । ବିପଦ ପଡ଼ିଲେ, 'ଚିତାଗୁଡ଼ି' ଦେବତାକୁ ଲୋକେ ସାହାଯ୍ୟ ମାଗନ୍ତି, ଚିତାଗୁଡ଼ିକୁ ମାଗଣ ହେଲା । ତିସାରି ଘଡ଼ି ବଢେଇଲା । ବେଜୁଣୀ ନାତିଲା, ତା' ସଙ୍ଗରେ ଗାଁର ବୁଢ଼ୀମାନେ ନାତିଲେ । ଦୁଆରମୁହଁରେ ବସିରହି ଝୁଣାଧୂଆଁ ଆଗରେ ପାଗଳପରି ବେଜୁଣୀ ମନ୍ତ୍ର ଗାଇ ଲାଗିଲା-

“ତଳେ ଧରତୀ ଉପରେ ଧର୍ମ ।

କାଳୀଗାଇ ତୋତାଗାଇ ।

ଦିକିରାଇ ପାଇକରାଇ ।

ହାଲିହାଲା ଜାଲାଜାଲା ।

ଷୋଡ଼ ଶିଙ୍ଗା ଷୋଡ଼ ସଜା

ନିଡ଼ିବିରୁ ପାଟୁନେରୁ

ସାକି ମାସୁଡ଼ ରାଇ ।

ଆଡୁତିରା ମୁଉଁତିରା

ହିଂଜାତିହିଁ (କହୁଛି)

ଜୋଡ଼ାସାକି ଜୋଡ଼ାଗାଦି

ଦେଉପୁରୁ ଲେରିକଗାଡ଼ା

ସରୁସୁତା ପାଟୁତୋରୁ ।

ଲେକା ଗାଡ଼ତି ଏଜାଗାଡ଼ତି ।

ଥୁଲେ ଲେକା ମଲେ ହେଜା ।

ମାଙ୍କୁଡୁଗୁରୁ ଆରାଡୁଗୁରୁ

କାଟିହିମାଇଁ ଲୁଲିହିମାଇଁ

ରେପୁ ପିଇଲି ପାଟୁପିଞ୍ଜଣି

କୁଲାଦାରା ମାଣାମେଜ —

ସମସ୍ତେ ଅନେଇଁ ରହିଥାନ୍ତି । ନାତି ନାତି ଦୁଆର ମୁହଁରେ ବସି ଆଗକୁ ପଛକୁ ଦୋହଲି ଦୋହଲିକା ଅତି ଗମ୍ଭୀରଭାବେ ବେଜୁଣୀ କନ୍ଧଦେଶର ଏହି ଜର ଛଡ଼େଇବା ପଦ ବଖାଣି ଲାଗିଥାଏ । ସରଳ ବିଶ୍ୱାସରେ ଗାଇ ଲାଗିଥାଏ ‘ମାଙ୍କଡ଼ୁଗୁରୁ ଆଙ୍କଡ଼ୁଗୁରୁ ଦିକିରାଇ ପାଇକରାଇ’, କ’ଣ ତା’ର ଅର୍ଥ ସେ ନିଜେ ଜାଣେ ନାହିଁ, କେତେ ଅତିହ୍ନା ମଣିଷ ଅତିହ୍ନା ଜାଗାର ନାଁ ସେଥିରେ, କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତିଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଏତିକିରେ ଜରଦେବତା ଚଳିପଡ଼ିବ, ବେଜୁଣୀ ତୁଣ୍ଡରୁ ଦେବତାଙ୍କ ନିଜର ଭାଷାରେ ଜାଅନ୍ତା ମନ୍ତ୍ର, ଆଶାୟୀ ହୋଇ ଗମ୍ଭୀର ସମ୍ମାନରେ ଦଳକଯାକ ଏହି କ୍ରିୟାକୁ ଅନେଇଁ ରହିଥାନ୍ତି, କାହାରି ମୁହଁରେ ହସ ନାହିଁ କି କଥା ନାହିଁ ।

ପୂଜା ସରୁ ସରୁ ପହରେ ରାତି, ଜହ୍ନ ଉଇଁଥାଏ, ପବନ ଦେଉଥାଏ । ବେଜୁଣୀର ପଦ ବନ୍ଦ ହେଲା । ଘର ଭିତରୁ ଥରିଲା ଥରିଲା ଦୁର୍ବଳ ସ୍ୱରରେ ପୁଅ କହିଲା, “ପୁଅ କାହିଁ ? ମୋ ପୁଅକୁ ଆଣ ।” ବେଜୁଣୀ ହସିଲା । ସମସ୍ତେ ଜାଣିଲେ ଦେବତା ଛାଡ଼ିଛି, ଏଣିକି ସାଧାରଣ ଜର, ଆଉ ଭୟ ନାହିଁ । ଜାମିରିର ବୁଢ଼ୀ ହାକିନାକୁ ମା’ କୋଡ଼କୁ ବଢ଼େଇଦେଲା । ହାକିନା ନିଦରୁ ଉଠି ମା’କୁ ଦେଖିଲା, ପୁଣି ଆଖି ବୁଜିଦେଇ ଆପଣା ଚିହ୍ନା ଜାଗାଟିରେ ନିଜ ସମ୍ପତ୍ତି ଚିହ୍ନିନେଇ ମା’ କ୍ଷୀରରେ ମୁହଁ ଲଗେଇ ଶୋଇପଡ଼ିଲା ।

ବେଜୁଣୀ କହିଲା, “ଏଥର ଶୋଇବ, ଚାଲ ଯିବା ବାହାରି-”

ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିରାପଦ ଭାବି ଗୋଷ୍ଠୀର ଲୋକେ ଏଥର ଉଠିଲେ, ବ୍ୟକ୍ତିର ସୁଖରେ କନ୍ଧ-ଗୋଷ୍ଠୀର ସୁଖ ।

॥ ଚଉପ୍ରତି ॥

କିନ୍ତୁ ପୁଅର ଜ୍ୱର ଏତେ ଚଞ୍ଚଳ ଛାଡ଼ିଗଲା ନାହିଁ । ଦି’ ଦିନ ରହି ଓହ୍ଲେଇଗଲା, କିନ୍ତୁ ପାଳିଧରି ଦିନେ ଛଡ଼ା ଦିନେ ଫେର୍ ଆସେ । ବେଜୁଣୀ ନିତି ନାତି ଆସେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମନ୍ତ୍ର ବୋଲି ଆସେ । ଦୁଆରମୁହଁ ଆବୋରି ତା’ର ସେ ଚହଲିଲା ଛାଇପରି ମୂର୍ତ୍ତିଟି ଦେଖି ନିତି ଦିବସ ତା’ର ସେ ‘ଆଙ୍କଡ଼ୁଗୁରୁ ମାଙ୍କଡ଼ୁଗୁରୁ’ ଭୃତରୁ ଭୃତରୁ ଶୁଣି ପୁଅର ନିରାଶା ବଢ଼େ ଯେ ସେ ମରିବ ନାହିଁ, ଜୀବନର ସବୁ ଅନିତୋଗ ଭୁଞ୍ଜିବା ପାଇଁ କି ଆହୁରି ଘୋଷାରି ହେବାକୁ ବଞ୍ଚିରହିଥିବ ପରା; ନା, ତା’ର ମରଣ ନାହିଁ । କି ଦୁର୍ବଳ, କର ମୋଡ଼ିବାକୁ କଷ୍ଟ, ମୁଣ୍ଡ ଝାଇଁ ମାରିଦେଉଛି, ଦେହ ହାତ ଧୀରେ ଧୀରେ କଷ୍ଟ ଦେଇ ଦେଇ ଛିଣ୍ଡିପଡୁଛି, ମୁଣ୍ଡଟା ମହଣେ ଭାରୀ । ଦିନେ ମାଳ ଜର ହେଲେ ବର୍ଷକର ବଳବତ୍ତ ପରିଯାଏ ।

ଦିନ ପରେ ଦିନ ଯାଏ, ପୁଅ ଖାଲି ଘୁଷୁରୁଥାଏ । ଝମ ଝମ ହୋଇ ଶୀତ ଆସେ, ଜର ବଢ଼େ, ଦେହ ହାତରୁ ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଯାଏ, ଗୋଳିଆପୋଳିଆ ମୁଣ୍ଡରେ କିଛି ପଶେ ନାହିଁ । ଜର ନ ଆସିଥିବା ସମୟ ମଝିରେ ସେ ଖାଲି ବସି ବସି କୁଲେଇ ହୁଏ । ବାପ

ମନେପଡ଼େ, ମା ମନେପଡ଼େ, ଯେତେପ୍ରକାର କାହୁଁରା ଅନୁଭୂତି ସବୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି କାହିଁବାକୁ ମନ ହୁଏ । ଦିନୁ ଦିନ ଜରରେ ଶୋଇ ଖିନ ହେଲା ପରେ ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ବୁଢ଼ୀ ଅସୁରୀ ପରି ଜର ଆସେ, ଜୀବନର ଆଶା ବୁଢ଼ିଯାଏ, ଭାରି ଦୁଃଖ ହୁଏ । ମନର ଉଦାସ ଦୁଃଖରେ ସମସ୍ତକୁ କ୍ଷମା କରି ହୁଏ । ଦିଉଡ଼ୁକୁ ଖୋଜେ, ଦିଉଡ଼ୁ ନାହିଁ ।

ଭାବେ, ଦିଉଡ଼ୁର କିଛି ଯାଏ ନାହିଁ, ଦିଉଡ଼ୁ ଖାଲି ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଛି କେତେବେଳେ ସେ ମଲେ ଆହୁରି ଥରେ ବିଭା ହେବ, ସୁଖରେ ରହିବ । ତା'ର ଶୁଖିଲା ହାତୁଆ କରୁଆ ଛାତିରେ ତୁଙ୍ଗାକୁ ଯେତେବେଳେ ହାକିନା ଲଟକି ପଡ଼ିଥାଏ, ପୁଣି ହାକିନାକୁ ଆଉଁଶେ, କେତେ କଥା ଭାବେ, ପୁଅକୁ ଗେଲ କରୁ କରୁ ସଂସାର ଅନ୍ଧାର ଦିଶେ, ପୁଣି କାନ୍ଦେ । ଜର ଧରିଛି, ଦିନୁ ଦିନ ଦୁର୍ବଳ କରିଦେଉଛି । ଡିସାରିର ଏତେ ପାଗଯୋଗ, ବେକୁଶୀର ଏତେ 'ମାଙ୍କୁତୁଗୁରୁ ଆଙ୍କୁତୁଗୁରୁ କାଳୀଗାଈ ପେତାଗାଈ' ବାକ୍ୟ ଅନର୍ଗଳ ଝରି ଲାଗିଲେ ବି ଫଳ ଦେଉ ନାହିଁ, ସେଥିରୁ ବି ବିଶ୍ୱାସ କମୁଛି । ଯଦି ସେ ମରେ କାହାରି କିଛି ଯିବ ନାହିଁ, ଦିଉଡ଼ୁ ତୁଆ କନିଆଁ ଆଣିବ, ସବୁ ସରିଯିବ କେବଳ ଏହି ପିଲାଟିର ।

ଖବର ବୁଝିବାକୁ ଗାଁ ଲୋକେ ଆସନ୍ତି, ଏଣୁତେଣୁ ପଚାରନ୍ତି, ଧୂଆଁ ଖା'ନ୍ତି, ଚାଲିଯାନ୍ତି । ଏମୁଣୁ ସେମୁଣୁ ଏକା ଦୁଆର ହୋଇ, ଦି' ସାଉଡ଼ି ଘରର ଗାଁ, ପିଣ୍ଡାକୁ କୁଛେଇ କୁଛେଇ ବାହାରିଲେ ଗାଁ ଦିଶେ । ଦିନଯାକ ଶୂନ୍ୟଶାନ୍, ଯେଝା କାମରେ ଯେ । ପୁଣି ସଞ୍ଜ ବୁଡ଼ିଲା ବେଳକୁ ଗାଈ ପଛେ ପଛେ ମଣିଷ ଆସନ୍ତି, ବଳ ପଶେ, କେହି ନ ଆସିଲେ ବି ଏତେ ମଣିଷ ମୁହଁ ଦେଖିଲେ ରୋଗିଣୀର ସାହସ ହୁଏ ।

ଖବର ବୁଝେ ଲେଖୁକକା । ଦିଉଡ଼ୁକୁ ସେ ଭଲପାଏ ନାହିଁ । ତେଣୁ ପୁଣୁକୁ ବେଶି ଭଲପାଏ । ମା' ପୁଅକୁ ଦେଖିଲେ ତା'ର ମୁରବିପଣିଆଁ ମନେପଡ଼େ, ସେ ଖୋଜେ ତା' ଉପରେ ଲୋକେ ନିର୍ଭର କରନ୍ତୁ । କିନ୍ତୁ ସଞ୍ଜ ପରେ ଲେଖୁକକା ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଏ, ଚୋଷ୍ଟ ମାତି ଫେରେ କେବଳ ଗଡ଼ିବାକୁ ।

ମଝିରେ ମଝିରେ ଦିଉଡ଼ୁ ଆସେ, ପୁଣି ସଙ୍ଗେ ମୁହାଁମୁହିଁ ହେଲେ ସେ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ, ପୁଣୁର ନିଘାକୁ ଆପଣାକୁ ବଞ୍ଚେଇ ରଖିବାକୁ ଖୋଜେ । ଦିଉଡ଼ୁ ଆସିଲେ ଘାଗଡ଼ା ପାଟିରେ ପଚାରି ଯାଏ 'କେମିତି ଅଛୁ ? କେମିତି ଲାଗୁଛି ?' ଜର କମେ ନାହିଁ ।

ତଙ୍ଗରବାଡ଼ିମୁକ ଗୋଲମରିତ ଖାଇ ଖାଇ ପନ୍ଦର ଦିନ ପଡ଼ିବା ପରେ, ଦିନେ ପୁଣି ଦେଖିଲା ଆଉ ଶୀତ ନାହିଁ ଆଉ ତାତି ନାହିଁ । 'ଚିତାଗୁଡ଼ି' ଠାକୁରାଣୀ ଦୟା କଲେ, ତାକୁ ଜର ଛାଡ଼ିଛି । ଲେଖୁକକା ଡିସାରିକୁ ଡାକି ଆଣିଲା, ନାଡ଼ୀ ଦେଖି ମୁହଁ ପାପୁଲି ପରଖି ଡିସାରି ହସିଲା, ଜର ନାହିଁ । ଔଷଧ ଦେଇଗଲା, - ଖାଇଲେ ଆଉ ଲେଉଟିବ ନାହିଁ ।

ଦି'ଦିନ ଗଲା ତିନିଦିନ ଗଲା, ଜର ଛାଡ଼ିଛି, ପୁଣି ନିଶ୍ଚିତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଦେହ ଯୋଡ଼ୁ ନାହିଁ, ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଖାଲି ଖାଲି ଲାଗୁଛି । ସେଠି କ'ଣ ସବୁ ଥିଲା, ଆଜି ନାହିଁ । ଛିଣିପଡ଼ିଲା

ପରି ଲାଗୁଛି । ବାହାରେ ଡୋପାନର ଶବ୍ଦ, ଆଖିରେ ଦିଶୁଛି ଗୋଲ ଗୋଲ ଆଲୁଅ ବୁନ୍ଦା ବୁନ୍ଦା, ମେଣ୍ଡା ମେଣ୍ଡା ଅନ୍ଧାର, ସବୁ ଉଡୁଛି । ବସିରହିଲେ ବି ଶିରାମୟ ଉଠୁଛି । ହାକିନାର ଅବସ୍ଥା ରହିଲାଣି, ଦିଉତୁର କେମିତି ହତଶ୍ରୀକ ନିପାଣିଆଁ ଚେହେରା, କେତେଦିନ ହେବ ଭଲ କରି ମୁଠାଏ ସେ ଖାଇ ନାହିଁ ପରା ! ଚାରିଆଡ଼ ଅଳିଆ ଅପୋଛା, ବହୁତ କାମ ଜମା ହୋଇଛି । ପୁଣି ଘୋଷାରି ହେଉଥିଲା ।

ସେଦିନ ଜାମିରିର ସ୍ତ୍ରୀ ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧି ଦେଉଥାଏ, ଶୁଖିଲା ମୁହଁରେ ତେଲ ହଳଦୀ ଲଗାଇ ଦେଉଥାଏ । ଜାମିରିର ସ୍ତ୍ରୀ ବର୍ଷନା କରୁଥିଲା ପୁଣିର ଦେହ କିପରି ହୋଇଛି । ତା' ମୁହଁରୁ ଏତେ ଆପରି ଏତେ ସହାନୁଭୂତି ଶୁଣିଶୁଣିକା ହସ ମାଡୁଥାଏ । କାମ ଛିଣ୍ଡେଇବା ପାଇଁ ତରତର ହୋଇ ପୁଣି କହିଲା, “ହେଲାଣି ମ ଆଜି, ସରିଗଲାଣି, ମତେ କ’ଣ ଜଣାପଡ଼ୁ ନାହିଁକି ।” ସେତିକି ବୁଝେଇଦେବା ସକାଶେ ଅଣ୍ଟାଲି ଅଣ୍ଟାଲି ପୁଣି ତା’ର ସାନ ଆରଶିଟି ବାହାର କଲା । ଥରେ ଆରଶିରେ ମୁହଁ ଦେଖିଦେଇ ପୁଣି ବିବର୍ଷ ପଡ଼ିଗଲା । କ’ଣ ହେଇଛି ତା’ର ? କାହାର ଏ ମୁହଁ ? ଥର ଥର ହାତରେ ବାରମ୍ବାର ଆରଶିକୁ ପୋଛି ପୋଛି ପୁଣି ଦେଖିଲାଗିଲା । ଆରଶି ପୁରୁଣା ହେଲାଣି, କେତେ ଦିନର । ହାଟକୁ ଯିବାକୁ ଶକ୍ତି ହେଲେ ସେ ଖଣ୍ଡେ ନୂଆ ଆରଶି କିଣିବ । କହନ୍ତି ଝରଣା ପାଣିରେ ମୁହଁ ଭଲ ଦିଶେ । ଆରଶିରେ ସେହି ମୁହଁ, ଯେତେଥର ଦେଖିଲେ । ହାକିନା ହେଲା ପରେ ତଳିପେଟ ଉପରେ ଶିଝିଲା ଶିଝିଲା ଗାର ପଡ଼ିଥିଲା, ଜର ହେଲା ପରେ ମୁହଁ ଗୋଟାକ ସେତେରା ହୋଇଯାଇଛି । ଖାଲି ହାଡ଼, ଗାଡ଼, ତାହା ଉପରେ କେନ୍ଦୁକାଠ ପରି ଚମ । ବାଜ ପୁରୁପୁରୁ, ସେ ବି ପାତକା ହେଲାଣି, ଜାମିରିର ବୁଢ଼ୀ କେତେ ବାଳ ଏକାଠି କଲାଣି ଆସ୍ତୁଡ଼ି ଆସ୍ତୁଡ଼ି ।

ଦେହଟା ଆଉ କାହାର, ନିଜର ଦେହ ଦେଖି ନିଜକୁ ଲାଜ ମାଡୁଛି, ଆପଣାର ବୋଲି ସମ୍ପର୍କ କେବଳ କଲାକେନ୍ଦୁ ଚମ ଭିତରେ ଆବୁଖାବୁଡ଼ା ହାଡ଼ କେଇଖଣ୍ଡର ବୁଜୁଳି । ଠିଆହେଲେ ମୁଣ୍ଡ ଝାଲ୍ ମାରି ଦେଉଛି । ସେ ନିଃସହାୟ ।

ଯୌବନ ଯାଇଛି, ଅକାଳରେ ବିନା ଦୋଷରେ ସେ ବୁଢ଼ୀ ହୋଇଯାଇଛି, ସାହାରରସାହାନ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ପୃଥ୍ବୀରେ ଥୁରୁଥୁରୁ ବୁଢ଼ୀଟିଏ । ହାର ଉପରେ ହାର, ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ ଉପରେ ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ, ଆପଣାର ଚଳଚଳ ଦୁର୍ବଳ ପେଟୁଆ ଆଖି ଉପରେ ତୋଳାକୁ ତୋଳା ଥାପି ଛିରପ୍ରତିଷ୍ଠା ସଂଚାରି ପୁଣି ଭାବିଲା, ପୁଣି ଦେହଟାକୁ ସେ ଆଗର କରି ଗଢ଼ିବ, ଜୀବନ ତା’ର ଦରକାର, ନିଜ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ହାକିନା ପାଇଁ ।

କେତେବେଳୁ ଦିଉତୁ ଆସି ଦୁଆରେ ଠିଆ ହୋଇ ଅନେଇଛି । ଖରାଝାଞ୍ଜିରେ କାମ କରି ଆସି ରଙ୍ଗ ମଉଳି ପଡ଼ିଛି, କିନ୍ତୁ ଝାଳ-ଧୂଳିବୋଳା ଟାଣୁଆ ମାଂସପେଣୀ ଚିହ୍ନାଉଛି ତା’ର ରେଣ୍ଡାପଣ । ବଙ୍କା ହସଟାଏ ଟାଣିହୋଇ ରହିଛି ଓଠ ଉପରେ, ତାଳି ମାରିଲା ପରି ଚାକରା ହସ ଘୋଡ଼ିହୋଇ ପୁଣିକୁ ଅନେଇଁ ଅନେଇଁ ଦିଉତୁ ଦେଖୁଛି, ତଳିପାହାଡ଼ର ଗୁମ୍ଫା

ଭିତରକୁ ଗଣିଓଟାରି ଜାମିରିର ସ୍ତ୍ରୀ ବେଳବୁଡ଼ାଣିର ହଳଦୀ ରଙ୍ଗ ଭର୍ତ୍ତି କରୁଛି, ପେଟନୀ ପରି ବସିରହି ପୁଅ ଦେଖିଲାଗିଛି ତା'ର ମୁହଁର ଶିରୀ ।

ଏଇ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ, ଏଇଆକୁ ଘରକୁ ଆଣିବାକୁ ତାକୁ ତର ସହି ନ ଥିଲା ।

ଦିଉଡୁ ବୁଲିଗଲା ପୁଅ ଜରୁଆ ମନ୍ତ୍ର, ସେ ଦାଷରୁ ଫେରିଛି, କାମଛୁଟିର ସ୍ବପ୍ନ ନେଇ ଫେରିଛି, ତା' ଆଖିରେ କେବଳ ନିଜେ ସେ, ଆଉ କେହି ନାହିଁ । “ଭାରି ସଜବାଜ ଲାଗିଛି ଯେ, କୁଆଡ଼େ ଯିବାକୁ ଅଛି କି ?” ଚମକିପଡ଼ି ପୁଅ ଅନେଇଁଲା, ଜାମିରିର ବୁଢ଼ୀ ସେ କଥାକୁ କାନ ବି ଦେଲା ନାହିଁ । ଦିଉଡୁ କହିଲା, “ଶୁଖିଲା ମୁହଁରେ ମଠାମଠି କରୁ କରୁ ଦିନ ଗୋଟାକ ଯାଉଛି ଆଉ କ୍ଷେତକୁ ଖାଦି ଗଣ୍ଡିଏ ତିଆରି କରି ପଠେଇବାକୁ ସତର ପେଖନା, କାହିଁକି ଏତେ ଲାଗିଛି, ଗାଁ ଗାଁ (ଅଙ୍ଗାର) ଉପରେ ହାଁଗା (ହଳଦୀ) ବୋଳି ବୋଳି କ'ଣ ହେବ ? ତହିଁରେ ପୁଣି ମୁହଁ ଦେଖା ଲାଗିଛି ।” ପୁଅ କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦିପକେଇଲା, ପୁରୁଣା ସାନ ଆରଣିଟିକୁ କଟାଡ଼ି ଫୋପାଡ଼ିଲା ହୁଆର ଆଡ଼କୁ । ‘ଓଃ’ ଏତିକିରେ ଭାରି ଛଳ ପଶିଗଲା ପରା, କଥାକଥାରେ କାନ୍ଦଣା” ।

ଜାମିରିର ବୁଢ଼ୀ ରାଗୁଥାଏ । କହିଲା, “କାହିଁକିରେ ପୁଅ, ଉପରେ ପଡ଼ି ତୁ କଞ୍ଚିଆ ଭେଉ ? ଏଇଆ କ'ଣ ତତେ ସୁଖ ଲାଗେ ? ଦେଖୁଛୁ ଜରୁଆଲୋକଟା, ତୋର ଟିକିଏ ଦୟାମାୟା ନାହିଁ ?”

ସେହିପରି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ପୁଅ କହିଲା, “ମନ ହେଉଛି ତ ଆଉ କେଉଁଠୁ ସୁନାମୁହଁ କନିଆଁ ଆଣି ତୁମେ ବିଭା ହେଉନା, ମୁଁ କ'ଣ ମନାକରୁଛି ନା ମୁଁ ତୁମ ବାଟରେ ବସିଛି, ତୁମେ ତ ଭେଣ୍ଡିଆ ଅଛ, ମୁଁ ସିନା ବୁଢ଼ୀ ହେଲିଣି, ଶୁଖିଲା ମୁହଁ ଆଉ ଅଙ୍ଗାର ତୁମର କି ଦରକାର, କିଏ ତୁମକୁ ତାକିଛି ସେଗୁଡ଼ାକ ଅନେଇଁ ମନ ଖରାପ କରିବାକୁ ।”

ଦିଉଡୁର ମନ ଦବିଗଲା ନାହିଁ, ନିତି ମନେ ମନେ ଏହିପରି କେତେ ଦୃଶ୍ୟ ସେ ଭାବି ସାରିଛି, କେତେ କାନ୍ଦଣା ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସେ ପଥର । ପୁଅର ରୋଗ ଛାଡ଼ିଛି, ତା' ମୁଣ୍ଡରୁ ଦାୟିତ୍ବ ଯାଉଛି, ଯା ପରେ ପୁଅର ମନ, ସେଥିପ୍ରତି ତା'ର ଖାତିରି କମ୍ ।

ତେବେ ଜାମିରିର ବୁଢ଼ୀ ମୁହଁ ଉପରେ କଥା କହି ସେ ଗାଁବାଲାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଞ୍ଚିଆ କରିବାକୁ ଚାହେ ନାହିଁ । ମନର ବିରକ୍ତି ମନ ଭିତରେ ଚାପି ଦିଉଡୁ ଗୋଡ଼ କଟାଡ଼ି କଟାଡ଼ି ଘର ଭିତରେ ପଶିଲା ।

ଏହିପରି ସମୟରେ ସେ ପୁରୁଲିକୁ ମନେପକାଏ, ପୁରୁଲି ଥିଲେ ଘର ଆରେଇଆନ୍ତା ବୋଧହୁଏ । ଗୋଟାଏ ପାଖେ ସେ, ଗୋଟାଏ ପାଖେ ଲେଞ୍ଜୁକକା, କେବଳ ଉଡ଼େଇ ଖାଇକାଣେ ଆଉ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ, ଗୋଟାଏ ପାଖେ ପୁଅ । ଗୋଟିକିଆରୁ ଦି'କଣିଆ ହୋଇ ଏକାଠି ହେଲେ କଞ୍ଚିଆଗୋଳ ସମ୍ଭାବନା, ଆପଣା ଆପଣା ଘରେ ସମସ୍ତେ କୁଣିଆଁ ପରି । ଅଳସୁଆ ମୁଣ୍ଡରେ ଏହିପରି ଭାବେ ଦିଉଡୁ, ସମସ୍ତିଙ୍କୁ ସେ ଚଢ଼ିପାରନ୍ତା

ଯଦି ଠେଙ୍ଗା ଉଞ୍ଚେଇ ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ ଚଢ଼ିପାରନ୍ତା, ତେବେ ଜୀବନ ସାଙ୍ଗେ ନୂଆ ବାଟରେ ନୂଆ ହୋଇ ଚିହ୍ନାଚିହ୍ନି ହୋଇପାରନ୍ତା । ତା' ପରେ ପିଓଟି ଖାଲି ମଣିଷର ଆଶା, ତା'ର ସାର୍ଥକତା ନାହିଁ ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ପୁଣି ଠିଆ ହେଲା; ଧୀରେ ଧୀରେ ବାଡ଼ି ଭରାକୁ ଖାଲି ହାତଯାକେ ଅଭ୍ୟାସ କରି କରି ଚାଲି ବୁଲିଲା ଗାଁ ବାଟରେ । କିନ୍ତୁ ମାଳ ଜର ତାକୁ ମୋଡ଼ିଦେଇ ଠକିଦେଇ ଗଲା, ଦିନୁ ଦିନ ଆହୁରି ନିଛାଟିଆ ଆହୁରି ହତାଶା । ସେ ଆଉ ସେ ପୁଣି ନାହିଁ ।

॥ ପଚସ୍ତରି ॥

ବା'-ଲି ପୂଜା ଅଳ୍ପଦିନ ଥାଏ, ନୂଆ ତାଷଜମି ହେବ ବୋଲି ଗୋଟା ଗୋଟା ପର୍ବତ ଜଳି ସାରିଥାଏ । ଫାରାଷି ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା, ସେ ତନୟ କରିଯିବ କେଉଁ ଲୋକଟା ବଣ ମାରି ପୋଡ଼ି କେତେ କ୍ଷତି କରିଛି । ତା'ର କୋଡ଼ିଏ କୋଶ ବଣ, ଚାରି କୋଶକୁ ଜଣେ ଜଣେ ବଣ ଜଗୁଥାନ୍ତି 'ଗାରଡ଼' । ସମସ୍ତେ ଦେଖୁଥିଲେ ଶାଳବଣ ହଣାହୋଇ ଜଳିଗଲା, ଗଲା ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ବାଉଁଶବଣ, କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ଯାଇ କ'ଣ ହେବ ? ପର୍ବତ ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ସେତେ ସହଜ ନୁହେଁ, ବଣରେ କଷ୍ଟ ଅଛି ସାପ ଅଛି ବାଘ ଅଛି । 'ଗାରଡ଼' ଯଦି ତା' ଚାରିକୋଶ ମଝିରେ କେନ୍ଦ୍ରଭାଗା ଦେଖୁ ବସିରହିଥିବ ତେବେ ଫାରାଷି ଅତଳ, ତେଣୁ ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ତା' ପାଖରେ ରହନ୍ତି । ଜଣେ 'ଗାରଡ଼' ରାନ୍ଧେ, ଜଣେ 'କପି' କରେ, ପିଲା କାଖାଏ, ଜଣେ ଥାଏ ଶିକାର ଉଣିବାକୁ ଓ ଫାରାଷି ଶିକାର କରିଯିବ ବୋଲି ଭଲଭାଗା ଖୋଜି ମଞ୍ଚା ବାନ୍ଧିବାକୁ, ଜଣେ ନଳି ସଫା କରେ, ସେ ସାଙ୍ଗରେ ଥାଏ । ଗାରଡ଼ ଯଦିବା ପଦାକୁ ବାହାରେ, ସେ ତା'ର ଚିହ୍ନାଲୋକମାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଗୋଳିବାକୁ ଯାଏ, ମଦ ପିଏ, ଗଞ୍ଜେଇ ଟାଣେ, ନ ହେଲେ ଅଫିମ ଖାଇ ତା' ଇଲାକାର ଗଛମାନଙ୍କୁ ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖେ । ଜର ଆଉ ବ୍ୟଗ୍ତିତାରରେ ସଦ୍‌ସଦ୍‌ ସମସ୍ତେ ଦିଶନ୍ତି ବୁଢ଼ା ଘୋଡ଼ାପରି, ଫାଳେ ଫାଳେ ଅଧେ ଅଧେ ମଣିଷ, ଗାଲ ପଶିଯାଏ, ବାଳ ପାଟିଯାଏ । ଦରବାରୀ ବେଶରେ ବାହାରି ପଡ଼ିଲାବେଳେ ପୁରୁଣା ପୋଷାକ ହୁଗୁଳାହୋଇ ଝୁଲିପଡ଼େ, ବାଦୁଡ଼ି ପକ୍ଷୀପରି ଫଡ଼ ଫଡ଼ ହୁଏ । କୋଡ଼ିଏ କୋଶ ଘାଟି ପର୍ବତ ମାଳି ଦମକର ବଣକୁ ଗୋଟିଏ ଫାରାଷି ସେ, ସହକାରୀ ପାଞ୍ଚଟି ଗାରଡ଼, ତହିଁରୁ ତିନୋଟି ବୁଢ଼ା, ଜଣକର ଗୋଟିଏ ଆଖି ନାହିଁ ଆଉ ଜଣେ କାଲ । ଫାରାଷିର ଦରହମା ଡିରିଣି, ଗାରଡ଼ର ସାତ । କେବେ କେବେ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ମାସର ଦରହମା ବାକି ପଡ଼ିଯାଏ । ତଥାପି ଫାରାଷି ଲେଞ୍ଜର ହାତରୁ ଖାଇ ଭାରୁଆ ବୋଝିଆଳ ମୂଲଦେଇ ମାସକୁ କୋଡ଼ିଏ ଦିନ ଗସ୍ତ କରୁଥିବେ । ପର୍ବତର ପବନ ବଡ଼ ମିଠା, ନିଜ ପେଣ୍ଠର ଆଖପାଖ ଗାଁରେ ଭଲ ଚରାଭୁଇଁ । ଫାରାଷି ଶିକାର କରେ ଯେତେଥର ଛେଳି ପାଏ ସେତେଥର 'ପଲାଉ ପାଟି' କରେ, ପୁରୁଣା ରେକର୍ଡ଼ ବଜାଇ 'ପାଲାଘାଡ଼େ

ମାଲାଘାଡ଼େ' ଗୀତ ଶୁଣେ, ଘର ମନେପକାଏ ଆଉ ଗାରଡ଼ ସଚିବମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଘେରି ହୋଇ ବସି ଆପଣା ବଣର ରୋଷି ଦେଖେ ।

“ଓବେ ସାହୁ-”

“ମାହାପୁ -”

“ସେଟା ସର୍ଗିଘାଟି ଜଳୁଟି ନାରେ, ମିଶିଆପାୟୁ ଖେଳା ?”

“ଚିତଂ ଚିତଂ ମହାପୁ-”

“ଆଉ ସେଟା ଯେ ?”

“ଗ୍ୟାଲ୍‌ପ ଡମ୍‌ମାନେ ଲଗେଇଥିବେ ମାହାପୁ, ସେଟା ମାଛପୁର ତଙ୍ଗର ପରି ଦିଶୁଛି ।”

“ବାହାରିବା କିବେ ସାହୁ -”

“ତମର ଈଷଂ, ଚିତଂ ମାହାପୁ ଗ୍ୟାଲ୍‌ପ ପଇସାବାଲା ଡମ୍‌ମାନେ-”

ବଡ଼ ‘ଲେଞ୍ଜର’ ସାହେବ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧେ, ମଧ୍ୟବୟସ୍କ ହେଲେବି ସେ ବିଭା ହୋଇ ନାହିଁ । କବାଟ କିଲିଦେଇ ସାହେବୀ ଗଡ଼ ଅନୁକରଣ କରି ବେହେଲା ବଜାଏ ଓ ନାଟେ । ତା’ର ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡ । ମନ୍ତ୍ରଣା ଦେବାକୁ ବଣ ମକଦମାରେ ହାଜର ହେବାକୁ ଓ ବଡ଼ ବଡ଼ ଯୋଜନା ତିଆରି କରିବାକୁ ମାସକର ଅଧିକାଂଶ ଦିନ ତାକୁ ‘ହୁଜୁର’ କାମରେ ସହରକୁ ଯିବା ଦରକାର ପଡ଼େ । ବଣକୁ ଆସିଲେ ତା’ର କାମ, - ଦେଖେଇ ଦେଖେଇ ସିଗାରେଟ୍ ପୋଡ଼ିବା, ସଭ୍ୟଜଗତର ପୋଷାକ ଦେଖେଇବା, ଇଂରେଜୀ ଭାଷାରେ ଫାରାଷିକୁ ଗାଳିଦେବା ଓ ତା’ ନାଁରେ ‘ହୁଜୁରକୁ’ ରିପୋର୍ଟ କରିବା । ବେଳକାଳ ଦେଖୁ ଭାରଥୋର୍ ଧରି ଫାରାଷି ‘ହୁଜୁରକୁ’ ଯାଏ । ଲେଞ୍ଜର ବେହେଲା ବଜାଏ ଓ ନାଟେ । ହୁଜୁରରେ କାଗଜ ସବୁ ହଜିଯାଏ । ଫାରାଷି ପଲୋଉପାଟି ଖାଏ, ଲେଞ୍ଜରର ଦୁର୍ନାମ ଗାଏ । ବଣ ଜଳିଲାବେଳେ କେତେଥର ଫାରାଷି ଗାରଡ଼ ଅନୁପସ୍ଥିତ ହେବା ଦରକାର ପଡ଼େ । ବାରମ୍ବାର କୁରୋଗ ପାଇଁ ଔଷଧ ଖାଇବାକୁ ଆଳୁଅକୁ ଯିବା ତ ଲଗାତାର ଲାଗିରହିଛି, ତାହା ଛଡ଼ା ଆହୁରି ବଡ଼ ବଡ଼ କାମ ଅଛି ।

‘ଅର୍ଡ଼ର’ ଆସିଲା ଅମୃତଠି ସାଗୁଆନ ଗଛ ଲଗା ହେବ । ଗାଁକୁ ଖବର ଗଲା ଲକ୍ଷ୍ମୀନରିତ ବନ୍ଧାହୋଇ । ଲୋକ ଆସିଲେ । କାମ ଲାଗିରହିଲା ଚାରିମାସ । କାଠ ଉପରେ ନାଁ ଲେଖା ହୋଇ ଖୁଣ୍ଟି ପୋତା ହେଲା, ତହିଁରେ ଭରା ଦିଆହୋଇ ଗଛ ଲଗାହେଲା । ବର୍ଷକୁ ଥୁଣ୍ଟାସବୁ ବଢ଼ିଯାଇ ବଡ଼ ବଡ଼ ହୁଙ୍କା ହୋଇଯାଇଛି । ଗଛ ମୁଣ୍ଡି ପାଇଛି । ଏଣିକି ରିପୋର୍ଟ ତା’ପରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ କାମ । ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ଧରି ବଙ୍ଗକାଟିଏ ତିଆରି ହେଉଛି, ଭଟା ପୋଡ଼ା ହେଉଛି, ଏପରି ତ ଅନେକ କାମ । କେବେ

କେଉଁ ଆହୁରି-ବଡ଼ ଅଧିକାରୀ ରାସ୍ତାବାଟିଆ ଅଞ୍ଚଳକୁ ବିଜେ କରିଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ଖବର ବୁଝିବାକୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ନ ଗଲେ ମୁଣ୍ଡର ‘ଛେଷ୍ଟି’ ରହିବ ନାହିଁ । ବାଘ ଶିକାର ହେବ, ତେଣୁ ଖୋଜିବାକୁ ପଡ଼ିବ କେଉଁ ବଣରେ ବାଘର ପାହୁଲ ଦିଶୁଛି, ସେ କେଡ଼େ ଲମ୍ବା, କେଉଁ ବଣରେ ବାଘର ଲକ୍ଷ୍ମି ପଡ଼ିଛି, ତା’ର ଆକାର କେଡ଼େ । ନିୟମିତ କଟକଣାରେ ବାଘମାମୁକୁ ତିନିଦିନରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ପୋଡ଼ ଖାଇବାକୁ ଦେଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ରାସ୍ତା ଆଡ଼କୁ ପାଖେଇ ପାଖେଇ ପୋଡ଼ସବୁ ବାନ୍ଧି ବାନ୍ଧି ଆଣି ବାଘକୁ ରାସ୍ତା ଆଡ଼କୁ ମୋହିଁ ଆଣିଲେ ଦିନେ ବଡ଼ ମଣିଷ ବଡ଼ ଗଛ ଉପରେ ସିଢ଼ିରେ ଚଢ଼ି ବଡ଼ ବନ୍ଧୁକରେ ବଡ଼ ବାଘ ମାରିବେ, ଫାରାଷି ଧନ୍ୟ ହେବ । ପଡ଼େ ‘ଜଙ୍ଗଲ ମୁର୍ଗୀ ସୁର୍’ ଅର୍ଥାତ୍ ବଣକୁକୁଡ଼ାକୁ କୁ’ । ବଣକୁକୁଡ଼ା ତା’ର ହୁସିଆରରେ ଲୁଚି ଲୁଚି ବୁଲୁଥାଏ । ଯେଉଁଠି ହୁ ହେବ ସେହି ବଣକୁ ତାକୁ ଅଣେଇବା ପାଇଁ ମାସ ମାସ ପରିଶ୍ରମ କରି ଫାରାଷି ବୁଲୁଥାଏ । ପ୍ରତିଦିନ ମହଣ ମହଣ ମାଣିଆ ଚାଉଳ ଫୋପାଡ଼ି ଫୋପାଡ଼ି ବଣକୁକୁଡ଼ାକୁ ଠୁଳି କରିବ । ଠିକଣା ଦିନ ଖେଦା ହେବ, ମେଘ ପରି ବଣକୁକୁଡ଼ା ଉଡ଼ିବେ, ଗୁଳି ଫୁଟିବ, ହାନକପାଳିଆ ବଣକୁକୁଡ଼ା ଆଠ ଦଶଟା ପଡ଼ିଯିବେ, ଫାରାଷିର ପର୍ବ ଉଜୁଆଁ ହେବ । ଗୋଟାଏ ଲୋକର ଏତେ କାମ, ତହିଁରେ ପୁଣି ଏଡ଼େ ଲଳାକା, କୁଆଡୁକୁ ହେବ ସେ । ଜର ମଣା କଷ୍ଟ ଦୁଃଖ । ବିହୁଳ ହୋଇ ଫାରାଷି ବଣର ରୋଶି ଦେଖେ, ପୁରୁଣା ରେକଡ଼ ଶୁଣି ଶୁଣି ମନର ପରାଣ ମେଣ୍ଟାଏ, ବାଲିକାଗଛରେ ରିପୋର୍ଟ ଲେଖି ଲକ୍ଷ୍ୟମରିଚ ବାନ୍ଧି ପଠାଏ, ଲେଖିର ବେହେଲା ବଜାଏ, ଗାରଡ଼ ‘ମୁଣ୍ଡବଥା’ କହି ଘରେ ବସି ଦମ୍ ଲଗାଏ । ବଣ ଜଳେ ।

ମିଶିଆପାୟୁ ବାଟର ଗାରଡ଼ ଏପରି, ଫାରାଷି ଏପରି ।

ସମସ୍ତେ ଏକାମିଛାକେ ନୁହନ୍ତି । ଯାହାର ଭାଗ୍ୟ ଭଲ ସେ ଏ ବାୟୁଆ କରୁଆ ବଣକୁ ଆସିବ କାହିଁକି ? ଏଠିକି ଆସିଲେ ଯେତେ ଫାଙ୍କିଦେଲେ ସୁଦ୍ଧା ବଣରେ ନ ବୁଲିଲେ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଟକ । ବଣରେ ବୁଲୁଥିଲେ ବାଘ ସଙ୍ଗରେ ହାତୁଡ଼ାହାତୁଡ଼ି ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ । କେଉଁଦିନ ‘ଗାରଡ଼’ ବିଚରା ଫାରାଷି ପାଇଁ କାପି ନେଇ ଦେଉଛି ଶିକାର ମଞ୍ଚାକୁ, ବାଟରେ ବାଘ ଉଠେଇନେଇ ହୁ । ପୋଖରୀ ବସିଥିଲେ ବାଘ ଖାଇଯିବ, ବାଟରେ ଚାଲୁଥିଲେ ବାଘ ଖାଇଯିବ, ଥରେ ବସା ଛାଡ଼ିଲେ ଭଗବାନ୍ ଭରସା । ମାଲ ଜରରେ ଭୋଗି ଭୋଗି କାହାର ଦାନ୍ତ ଝଡ଼ିଯାଉଛି, କାହାର ପେଟରେ ସେରେ ପ୍ଲାହା । ବେକରେ ହାତରେ ଯେତେ ଡଉଁରିଆ ବାନ୍ଧିଲେ ସୁଦ୍ଧା ବଉଁଶ କୁଟୁମ୍ବରୁ ମାଲ ଜରରେ ଅବଶ୍ୟ ଜଣେ ଦି’ଜଣ ଯିବେ, ଗାରଡ଼ ବି ମରେ, ଫାରାଷି ବି ମୃତ୍ୟୁର ଅଧୀନ । ଗସ୍ତରେ ଗଲେ କେଉଁଠି ଛାଉଣି ପଡ଼ିବ ନିଶ୍ଚିତ ନାହିଁ, କାହାର ଗୁହାଳ ଘରେ, କାହାର ପିଣ୍ଡାରେ, କେଉଁଠି ଗଛ ମୂଳରେ । ଚାରିଭାଗରୁ ତିନିଭାଗ ଦିନ ଶୀତ ବରଷା, କୁହୁଡ଼ି ଅନ୍ଧାର, ତିନି ଥରି ତାହାରି ଭିତରେ ଘାଟି ପର୍ବତର ଅବାଟରେ ପାଦରେ ଚାଲି ଗସ୍ତ, ରାସ୍ତା ନାହିଁ, ଯାନବାହନ ନାହିଁ ।

ମରିଗଲେ ପତାରିବାକୁ କେହି ନାହିଁ, କନ୍ଧ କେବଳ କହିବ, “ଖରାପ ତୁମା ବୋଲି ଚଞ୍ଚଳ ମଲା”, ସେଥିରେ ଦୁଃଖ କ’ଣ ? ଏହି ଜୀବନ ପାଇଁ ଗାରତର ସାତ ଟଙ୍କା ଦରମା, ପାରାସିର ଡିରିଣ୍ଡ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ମାସ ବାକି ପଡ଼େ । ଏତେବଡ଼ କୋଡ଼ିଏ କୋଶର ବଣ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ମୋଟେ ଗୋଟାଏ ପାରାସି, ମୋଟେ ପାଞ୍ଚଟା ଗାରତ । ତାଙ୍କର ବଞ୍ଚିବା ମରିବା ଖୋଜିବା ପାଇଁ କାହାରି ଗରଜ ନାହିଁ, ତାଙ୍କପାଇଁ ଡାକ୍ତରଖାନା ନାହିଁ, ଡାକଘର ନାହିଁ, ସତ୍ୟ ଜୀବନର କୌଣସି ପ୍ରକାର ଆନନ୍ଦ ନାହିଁ କି ସୁବିଧା ନାହିଁ, ସେମାନେ ନିର୍ବାସିତ । ଆଶା ନାହିଁ, ସୁଖ-ସ୍ୱପ୍ନ ନାହିଁ, ଜୀବନ ବଣ୍ୟ, ନିର୍ଦ୍ଦୟ । ମଣିଷ ଶିଖେଇଛି ଅମଣିଷ ହେବାକୁ, ଜୀବନ ଶିଖେଇଛି ସୁବିଧାବାଦୀ ହେବାକୁ, ତେଣୁ ପାରାସି ଏପରି, ଗାରତ ଏପରି ।

ସେମାନେ ଆସୁଛନ୍ତି, ଖବର ଆସିଛି । ଆଗରୁ ଆଗରୁ ବାଜା ଶବ୍ଦରେ ଖବର ଚାଲିଛି, ଏ ଗାଁର କନ୍ଧ ଗାଁରେ ବସି ଡୋଲ ପିଟିଦେଲା, ସେ ବାଜଣାର ସଙ୍କେତ ବୁଝିବ ଆଉ ଗାଁର କନ୍ଧ ଯେ ପାରାସି ଆସୁଛି, ସେ ଗାଁର ଡୋଲ ଶବ୍ଦରେ ତହିଁ ଆଉ ଗାଁକୁ ବି ଖବର ଗଲା । ହାଟରେ ସେହି ଚର୍ଚ୍ଚା, ଏ ଗାଁରୁ ସେ ଗାଁ କୁଣିଆ ଯାଉଥିବା ଲୋକ ହାଟରେ ସେହି ଖବର, କନ୍ଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ପଇସାପତ୍ର ଭେଦା ହୋଇ ଠୁଳ ହେଉଛି, ଯୋଗାଡ଼ ଲାଗିଛି ମହୁ, ପାକୁଅ, ଖମ୍ବୁଆକୁ, ଲଙ୍କାମରିଚ, ତେନ୍ତୁଳି ଓ କ୍ଷେତର ପୁରୁଣା ଶସ୍ୟ । ଗୋଟାଏ ପାରାସି, - ଗୋଟାଏ ଗାଁକୁ କେତେଥର ସେ ଆସିପାରିବ ? ତାକୁ ସନ୍ତୋଷ କରି ବିଦାକରି ନ ପାରିଲେ ବିପଦ ଲାଗେଇବ । ଆପେ କୌପୁନି ପିନ୍ଧି ପୁରୁପୁରୁ ମୁଣ୍ଡରେ କୁଣିଆ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାକୁ ଏତେ ପ୍ରକାର ସାଜ ସ୍ନେହରେ ନୁହେଁ, ଭୟରେ । ପଞ୍ଚାଏତ ହୋଇ ସବୁ ଠିକଣା ହେଲା ପୋଡ଼ୁ କରିଥିବା ଅଞ୍ଚଳ ସବୁ ଯେତେପାରିଲେ ହଳ କରିଦେଇଗଲେ, ପାରାସିର ଭ୍ରମ ହେଉ ନୂଆ ପୋଡ଼ୁ କେଉଁ ଖଣ୍ଡକ ପୁରୁଣା ପୋଡ଼ୁ କେଉଁ ଖଣ୍ଡକ । ଗାଁରେ ଲୋକେ ସଲା ହୋଇଛନ୍ତି, କାହାରି ନାଁ କେହି କହିବ ନାହିଁ, ପାରାସି ଯାହା ଗୋଟିଏ ଠିକଣା କରିଦେବ ସମସ୍ତେ ବାଣି ନେଇ ଉଦ୍ଧାର ହେବେ । ନିହାତି ଜିଗର ଧରିଲେ ଦୁଇ ଜଣ ବାହାରିବେ, କହିବେ ଆମେ କରିଛୁ । ଯାହା ଦଣ୍ଡ ପଡ଼ୁ କି ତଣ୍ଡ ପଡ଼ୁ ସମସ୍ତେ ଭେଦାରେ ଦେବେ ।

କେଉଁଠି ତା’ର ଛାଉଣି ପଡ଼ିବ ଠିକଣା ହୋଇସାରିଛି, କିଏ ତା’ର ଭାର କାନ୍ଧେଇ ଯିବେ, କୁକୁଡ଼ା କେଉଁଠୁ ଆସିବ, କେଉଁ ଛେଳିଟା ହଣା ହେବ । ସମସ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ, କେବଳ ପାରାସି ଆସିଲେ ହେଲା ।

ଗୋଟାଏ ରାତି ଡିସାରି ତାରା ଦେଖୁ ଦେଖୁ କଟେଇଲା, ସକାଳୁ ତା’ ପାଖେ ଗୋଷ୍ଠୀର ଲୋକ ଜମା, “କହ ଡିସାରି, ପାରାସି ଯେ ଆସୁଛି, ଯୋଗ କେମିତିକା ପଡ଼ିଛି, ଫଳ କ’ଣ ହେବ ।” ରାତି ରାତି ବସି ଡିସାରି ଜବାବ ପାଇଛି, କେବଳ ତା’ର ଦଳର ଲୋକଙ୍କପାଇଁ । ଡିସାରି କହିଯାଏ, ଅଧେ ଭଲ ଅଧେ ମନ୍ଦ, ସେହି ଅନୁସାରେ

ପ୍ରକ୍ତାବ ହୋଇଥିବା ଛେଳି ସାନଟିରୁ ବଡ଼ଟାଏ ହୁଏ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ବଢ଼େ କମେ । ସବୁ ଅଧିକାରୀ ମହାପ୍ରଭୁ, ଫାରାସି ପୋଡୁ କଲେ ଧରିବ ଇନ୍ଦ୍ର ମାରିଲେ ଧରିବ, ଗୋରୁ ଘାସ ଖାଇବା ସକାଶେ ପାନୁ (ଟିକସ) ଅଛି, ପ୍ରତି ଲଙ୍ଗଳ ପିଛା ପାନୁ ଅଛି । ଏହା ଉପରେ ଆହୁରି କ୍ଷମତା ତା'ର ଅଛି ଯେ ସେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ନାନା ବିଷୟରେ ଯାଇ ଖବର ଦେବ, କିଏ ମଦ ରାନ୍ଧେ, କାହା ଦୁଆରମୁହଁ ଅଛିଆ ହୋଇଛି, କାରଣ ସବୁ ଅଧିକାରୀ ଏକାଜାତି । ବଣର କନ୍ଧୁ ଭିନ୍ନ ।

ତିସାରି ପାଳି ସରିଲା । ଛେଳୁଣୀର ପାଳି ପଡ଼ିଲା, ଝାକରଦେବତା ଘରଦେବତା ଓ ଆପଦତାରିଣୀ ଚିତାଗୁଡ଼ି ଦେବତା ଏମାନଙ୍କ ପାଖେ ଜଣାଣ କରାହେଲା । ଅଧିକାରୀ ଆସିବ, ସେ କୁଳର ଲୋକ ନୁହେଁ ଦଳର ଲୋକ ନୁହେଁ, ସେ ଆସିଲେ ଯେପରି ବିପଦ ନ ପଡୁ । କନ୍ଧର ହାତ ବନ୍ଧା, ନୂଆ ଜଗତକୁ ତା'ର ପ୍ରାଣେ ଭୟ, ବେଶି ଭୟ କାଗଜ ଉପରର ଲେଖାକୁ, ତର, ଅବିଶ୍ୱାସ, ଆଶଙ୍କାରେ ଦୋହଲି ଦୋହଲି ତା'ର କାମ କେବଳ ଦେବତା ପୂଜା କରି ଭୂଇଁରେ ମୁଣ୍ଡ କୋଡ଼ି କୋଡ଼ି ବର ମାଗିବା ଯେ ବିପଦ ନ ପଡୁ, ନଷ୍ଟ ନ ପଡୁ, ଠାକୁରେ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ।

ଖରା ଥାଏ ଫାରାସି ଆସିଲା । ଆଗରେ ଦିଉଡୁ ସାଉଁଟା ପଛେ ପଛେ ବାରିକ କୁର୍ଖାମୁଣ୍ଡା, ଗାଁର ବଡ଼ ରଇତମାନେ, ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ଦଳ ହୋଇ ଅଧିବାଟକୁ ପାଛୋଟି ଯାଇଥାନ୍ତି । ସାଉଁଟା ଆପେ ବୋହିଥାଏ ଗୋଟିଏ ଠେକିରେ କ୍ଷୀର ଟିକିଏ; ମୁହଁରେ ପତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇ ଦଉଡ଼ିରେ ଝୁଲୁଛି, ଫେଣାଏ ପାଟିଲା କଦଳୀ । ଆଗ ବାଟବରଣ ପାଦପୂଜା, ଯେ ଅଧିକାରୀ ଏତେ ଦୂରରୁ ଧାଇଁଆସିଛି ଦେହ ବାଧୁକା ହୋଇଥିବ, ଅଧିବାଟରେ ବସି କାଫି କରିସାରି ଗାଁକୁ ଗଲେ ଭଲ ।

ହେଇ ଆସୁଛି ସେ । ଆଗେ ଆଗେ କନ୍ଧଭାରୁଆ ଚାଲିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପଛରେ ବେତ ଖଣ୍ଡେ ଧରି ଜଣେ ଗାରଡ଼ ଚାଲିଛି । ଶେଷ ପଛରେ ଫାରାସି, କଣା ଗାରଡ଼ ବହୁଳ କାନ୍ଧେଇଛି । ମିଶିଆପାୟୁର ଲୋକ ଘାଟି ଉପରୁ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲେଇଲେ, ସେଠି ଖଣ୍ଡେ ପଥର ଚଟାଣ ଅଛି, ଗଛ ଛାଇ ଅଛି, ଯେତେ ଅଧିକାରୀ ଆସିଲେ ସେଇଠି ଭେଟାଭେଟି । ‘ମହାପ୍ରଭୁ - ମହାପ୍ରଭୁ’ କହି ତୋଫାନ ଆଗରେ ବାଉଁଶଗଛ ପରି ସମସ୍ତେ ନଇଁପଡ଼ିଲେ । ଫାରାସି ବିରକ୍ତ ହୋଇ ପାଟିରୁ ଦକ୍ଷିଣୀ ସୁତା ଫୋପାଡ଼ି ମାରିଲା, ତା'ର ଦେହଯାକ ଝାଙ୍କ ଛୁଡୁଛୁଡୁ । କହିଲା, “କିବେ ଗ୍ୟାଲୁପମାନେ, - ଶଲେ ବଣ ମାରିବ ଖରାଏ ଖରାଏ ମତେ ଦୌଡ଼େଇବ । ରହ ତମ ପାଇଟି କରୁଛି । ... କିବେ, ଶଳା ସାଉଁଟା, ନୂଆ ହୋଇ ସାଉଁଟା ହେଇବୁ ବୋଲି ସବୁ ବଣ ମାରିଦେଇ କରାମତି ଦେଖାଉବୁ, ନୁହେଁ ? ରହ ରହ ତମକୁ ତୋ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ସାଉଁଟା କରୋଉଛି ଦେଖୁବୁ ।” ଚାରିଆଡ଼େ କେବଳ ମହାପ୍ରଭୁ ମହାପ୍ରଭୁ ନାଦ । ଫାରାସିର ଧମକ ଶୁଣୁଶୁଣୁ ସମସ୍ତେ ଗାରଡ଼ମାନଙ୍କ ପାଖେ ଫୁସୁଫୁସୁ କହି ଯା'ଆସ କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ।

ଫାରାଷ୍ଟିର ଧମକର ଅର୍ଥ ବଣୁଆଁ ଲୋକ ବୁଝନ୍ତି ଭିନ୍ନେ । ସେମାନେ ବୁଝନ୍ତି ଯେ ତା’ର ଅର୍ଥ ହେଉଛି - ସବୁ ଠିକଣା ହୋଇଛି ତ ? ଖାଇବା ପିଇବା ରହିବା ନେବାରେ କୌଣସି ଅସୁବିଧା ଘଟିବ ନାହିଁ ତ ? ସରୁଚାଉଳ, ବାସ୍ନା ଘିଅ, ଛେଳି, କୁକୁଡ଼ା ସମ୍ପାଦିତ୍ତ କି ନା ?

ଦି’ଥର ଶଳା ଗ୍ୟାନ୍ଧ ବତେଇ ଦେଇ ପାଇଟି କରିବି ବୋଲି ରୟ ଦେଖେଇଦେଲେ ବଣୁଆଲୋକେ ଧାଇଁବେ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ତଳ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ପାଖକୁ, “... ତୁମେ ଟିକିଏ ବୁଝେଇଦେବ ମହାପ୍ରଭୁ... କିଛି ତ ନାହିଁ ବଣର ମାଙ୍କଡ଼ପରା ଅଛି, ଯାହା ଯେଉଁଠୁ ହେଲେ ସଁ ଗାଈଛୁଁ (ରଖାଇଛୁଁ) ସେମିତି କହିବ ନାହିଁ ମାହାପ୍ର ମରିଯିବୁଁ ନାହିଁକି, ତୁମ ଅଧିକାରୀ କୋପ କଲେ ଆମେ କୋଉଠି ରହିବୁଁ, ଦେଖିଆ ଲୋକ ଘରୁ ବାହାରିଲେ ସିକ୍ସନ୍ (ଆଇନ୍ ବହି) ଲଘିବୁଁ; ଦୋଷ କରିବୁ, ତୁମେ ରକ୍ଷା ନ କଲେ କିଏ ରକ୍ଷା କରିବ ? ଆମର ଦିକୁ (ଅବସ୍ଥା) ଦେଖ ମାହାପ୍ର, ବଡ଼ ମାହାପ୍ରଭୁ ଟିକିଏ ବୁଝେଇ କହିଦେବ...”

ଫାରାଷ୍ଟି ବସିପଡ଼ିଥାଏ । କଷମାନେ ବିସ୍ମୟାନ୍ତି । ଗୋଟାଏ କରରେ ନିଆଁ ଜଳା ହେଲାଣି । ଅଖିରେ କୁକୁଡ଼ାତିନ୍ତ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜିନିଷ ଲୁଚେଇ ଚୋରପରି ଲୁଚୁଡ଼େଇ ଲୁଚୁଡ଼େଇ ସେହି ନିଆଁ ପାଖକୁ କଷମାନେ ଯା’ ଆସ କରୁଥାନ୍ତି । ଯେ ପଟାରିଲେ ଉତ୍ତର ହେଉଛି “କିଛି ଦେଇ ନାହୁଁ, କ’ଣ ଦେବୁଁ, - ବଣୁଆ ମଣିଷ କ’ଣ ଆମର ଅଛି କ’ଣ ଆମେ ଦେବୁଁ, ଏ ? ନା, ନା, - ଉତ୍ତମ ଲୋକ ସେ, ମହାପ୍ରଭୁ ଅଧିକାରୀ ବିରୋଧରେ କିଛି କହିବାକୁ ଆମର ମୁଣ୍ଡ ଅଛି କି ? କିଛି କଷ ଦେଇ ନାହିଁ, କିଛି ଅତ୍ୟାଚାର କରି ନାହିଁ, ଠାକୁର ପରି ଲୋକଟିଏ ।” ପଥର ଉପରେ ମହାପ୍ରଭୁ ବସିଥାନ୍ତି । “ଓବେ ସାହୁ ଗ୍ୟାନ୍ଧମାନେ ବାଲସା (ପତ୍ରକୁଡ଼ିଆ) ବାନ୍ଧିଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ଏଇଠି ବସେଇ ରଖୁଥିବେ” ତେଣେ ହଟ୍ ହଟ୍ ଯା ଯା ଚିତ୍କାର - “ଆରେ ଶଲେ ଗାଁରେ ବହୋବସ୍ତ କର, କପି ଖାଇସାରିଲେ ଆମେ ଗାଁକୁ ଯିବୁଁ ନା ଏଠି ବସିରହିଥିବୁଁ ? ଯ, ଯ, -”

ପର୍ବତ ଉପରୁ ଗାଁ ଲୋକେ ଆସି ଦେଖିଯାଉଥାନ୍ତି, ଯାରି ନା ଅଧିକାରୀ, ଯାରି ପାଇଁ ଏତେ ଆନ୍ଦୋଳନ, ଭାବିଭାବି ସତେ ଯେ ଆସିଲା ।

ଜଳଖିଆ ଖାଇସାରି ପ୍ରଭୁ ଅଧିକାରୀ ଉଠିଲେ । ତାଙ୍କର ବୋଝିଆ କଷମାନଙ୍କଠାରୁ ବାଟର ସବୁ ହାଲଚାଲ ଏ ଗାଁ ଲୋକମାନେ ବୁଝିସାରିଥିଲେ । ଆଗେ ଆଗେ ଛତର ଛାଉଣି ହୋଇ ଲୋକେ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଚାଲିଛନ୍ତି, ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଲୁଚୁଛନ୍ତି, ପିଲାମାନେ ପଲୋଉଛନ୍ତି । ପଛେ ପଛେ ବାଡ଼ି ଧରି ଜୋଡ଼ା ଖର୍ ଖର୍ କରି ଅଧିକାରୀ, ତାଙ୍କ ପଛରେ ଏ ଗାଁର ବଡ଼ଲୋକମାନେ । ଆଗେ ଆଗେ ‘ମହାପ୍ରଭୁ, ମହାପ୍ରଭୁ’ ନାଦ, ଦଣ୍ଡବତ, ଜୁହାର, ପଛେ ଶଳା, ଗ୍ୟାନ୍ଧ, ଲାଞ୍ଜିକୋଡ଼କା ଲମ୍ଫକୋଡ଼କା (ବେଶ୍ୟାର ପୁଅ) “କିବେ ବଣ ହାଣିଛ ? କିବେ ଜନ୍ମ ମାରିଛ ?” ହଁ, ପତ୍ରକୁଡ଼ିଆ ବନ୍ଧା ହୋଇଛି ଗାଁ ବସ୍ତିଠୁଁ ଅଳ୍ପ

ଛାଡ଼ି । ସେଠି କାଠ ଅଛି ପାଣି ଅଛି, ଛତିଶା ନିଯୋଗ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ମହାପ୍ରଭୁ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଭାଙ୍ଗି ହେଉଥିବା ଖୋଳି ହେଉଥିବା ଖଟ ଚୌକି ବିଛା ହୋଇଗଲା । ମହାପ୍ରଭୁ ବସି ପିକା ଟାଣିଲେ । ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିସାରି ଧୁଳିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ତାଳି ଆଡ଼କୁ ମୁହଁକରି କନ୍ଧମାନେ ବସିପଡ଼ିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନଠାରୁ ମହାପ୍ରଭୁ ଗାଁରୁ ବାହୁଡ଼ିଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଛାଉଣୀ ଚାରିପାଖେ ସେମାନେ ଘେରି ବସିଥିବେ । ତୁନିତାନ୍ତି ବସିରହିଲେ ଆଖକାର ସେହି ଖରାପ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପହଞ୍ଚି ଯାଇପାରେ, ଯେତେବେଳେ ଅଧିକାରୀ ପଚାରିବେ ପୋତୁ ମରା ବିଷୟରେ । ଗାଁଲୋକ ଗଡ଼ର ଗଡ଼ର ହେଉଥାନ୍ତି, ସାଓଁଟା ଓ ମୁରବି ପରି ଲୋକମାନେ ରସଦପତ୍ର ତାଳାରେ ଚରିକରି ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ଆସି ଅଧିକାରୀର ଗୋଡ଼ ତଳେ ରଖି ଦେଉଥାନ୍ତି । ଛେକିର ମେଁ ମେଁ ଶୁଭିଲା, କୁକୁଡ଼ାର କିଁ କିଁ ଶୁଭିଲା, ନାନା ପ୍ରକାର ଶବ୍ଦ ଓ ନାନା ପ୍ରକାର ଚିନିଷରେ ଛାଉଣୀଟି ହେଲା ଗୋଟିଏ ନୂଆ ସ୍ଥାନ ଯାହା ଏ ଗାଁରୁ ବାରି ହୋଇପଡ଼େ ।

ପ୍ରଥମ ଶାନ୍ତି ସରିଲା ଉତ୍ତାରୁ ସଞ୍ଜରୁଡ଼େ ଅଧିକାରୀ ଚାଲିଲେ ବଣକୁଲି । ଉଠି ଉଠି ଗାଁ ପର୍ବତର ଶିଙ୍ଗଯାକେ ରଲେ । ସେହି ତିପରୁ ଦୂରର ଦୂରର ବଣ ପର୍ବତ ସବୁ ଦିଶିବ । “ଓବେ ସାହୁ, ହେଇ ସେଠି ଅରାଏ ଯାଇଛି, ନିସାର ଗାଁର ପର୍ବତରୁ”, “ମହାପ୍ରଭୁ ଆହୁରି ସେଠି, ହାସ୍ତପଦର ଖେୟା, ତେଜଶାଗୁଡ଼ାର ତଳର ପର୍ବତ, ଚିକୁଗୁଡ଼ାର ଦମକ ।” ରାଉଡ଼ କହିଯାଉଥାଏ, ଫାରାଷି ଲେଖିଯାଉଥାଏ, କନ୍ଧମାନେ ଗୟରେ ମୁହଁ ଚାହାଁଚାହିଁ ହେଉଥାନ୍ତି, ନିଜ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ପର ଗାଁର ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ । ଫାରାଷି ଆଖିରେ ଅନେଇଁ ଦେଇ ଦେଇ ପାଞ୍ଚ କୋଶ ଦୂରର ପର୍ବତ ଉପରର ପୋତୁର ପରିମାଣ ହିସାବ କରି ଲେଖି ଦେଉଥାଏ, “ନିସାର ମାଜି - ୩୦.୭୩ ଏକରା, ସର୍ଗି ଜଙ୍ଗଲ, ଗୋଟା ଗୋଟା ଗଛର ଗୋଲେଇ ୬ ଫୁଟରୁ ୧୬ ଫୁଟ ଯାକେ, - ହାସ୍ତପଦର ଖେୟା ତଳେ ୪, ୦୯ ଏକରା, ସାଡ଼େ ସତେଇଶ ଗାଡ଼ି ଲଟା ବୁଟା, ଉପରେ ୨୯.୫୮ ଏକରା । ସର୍ଗି, ଦାମାଣା, ବିଜା ଓ ମହାଲିମ୍ବକାଠମାନ, ଗଛର ଗୋଲେଇ ୬ ଫୁଟରୁ ୧୩ ଫୁଟ ୪ ଇଞ୍ଚ ।” ବେଙ୍ଗୁଣାର ଦିବ୍ୟଦୃଷ୍ଟି ଓ ତିସାରିର ତାରାଗଣାଠୁ ଆହୁରି ତାନ୍ତ୍ର ଆହୁରି ପରିଷାର ଗଣନା ଯୋଗୁଦେଇ କହିଆବାଇକୁ ଚାକ୍ ଇରେଇଦେଇ ସେହି ଗୋଟାଏ ସ୍ଥାନରେ ଠିଆହୋଇ ଫାରାଷି ଚିପିନେଲା ଦଶ ମାଇଲ୍ ଏଗାର ମାଇଲ୍‌ଠୁ ଆରମ୍ଭ କରି ମାଇଲିକ ଦୂରର ପୋତୁ କରିବା ଅଞ୍ଚଳସବୁର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ, ଗଛର ଜାତି, ତା’ର ଗୋଲେଇ, ସବୁ କେଉଁ ଦୁର୍ଗେଦ୍ୟ ବଣମାଳ ଭିତରର କଥା, ଯାଇଆସି ବୁଝି ଲେଖିଥିଲେ ଲାଗିଥାନ୍ତା ମାସେ କାଳ, ଗୋଟାଏ ଯୁଗ, ତେନ୍ ଘୋସରା ହୋଇ ନାହିଁ, ଛେକାଛେକି କରି ସର୍ବେ କରାହୋଇ ନାହିଁ, ମିଶିଆପାୟୁର ପର୍ବତର ଶିଙ୍ଗ ଉପରେ ସଞ୍ଜବେଳେ ଠିଆହୋଇ ଫାରାଷି ପାଇଗଲା ଦଶମିକ ବିନ୍ଦୁ ସହିତ କ୍ଷେତ୍ରଫଳ, ପୌନଃପୁନିକ ବିନ୍ଦୁ ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼ିଯାଇ ନାହିଁ । ମାସକର କାମ ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ କରିବା ତା’ର ପାରିଜାପଣ, ତା’ର ବାହାଦୁରି, ତା’ର ଫଳସଫଳା ଦରକାର ।

ସଞ୍ଜବୁଡ଼େ ଅନ୍ଧାର ପଡ଼ିବାରୁ ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ ଗଲା ସୋନାଦେଇ ଘରକୁ, ବାରିକ ପାଖକୁ । ଆଜି ଘରେ ଦୁରୁଞ୍ଜା ଅଛି, ବାଲୁମୁଣ୍ଡା ଅଛି । ବାରିକ୍ ଆଉ ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ ଦୁହେଁ ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ମଦ ପିଇଲେ । “ବେଶି ପି ନାହିଁ ବାରିକ୍, ଗନ୍ଧ ହେଲେ ଅଧିକାରୀ ଧରି ପିଟିପକେଇବ, ଆଣ୍ ମତେ ଦେ ।” “ତୁ ବା ବେଶି ପିଇଲେ କେମିତି ଚଳିବ ସାଓଁତା ? ଯିବା ପରା ।”

“ଗାଁ ଲୋକେ କ’ଣ ଭାବିବେ ବାରିକ୍, ଦିଉଡୁଟା ସବୁବେଳେ ଲାଗିରହିଛି ଜୋକ ପରି ।”

“ମୁଁ ତା’ର ବନ୍ଧୋବସ୍ତ କରିଦେବି, ତୁ ମୋ ଉପରେ ଛାଡ଼ିଦେ ତ ସାଓଁତା, ଆଗ କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଗାରଡ଼ ମହାପୁରୁ, ଆମେ ଦିହେଁ ଯିବା ଗାରଡ଼କୁ ଘରକୁ ଡାକି ଆଣିବା । ଗାରଡ଼ କହିବ ପାରାଶିକି । ପାରାଶି କହିବ ରିବିଶିକି, ରିବିଶି କହିବ ନିଂଗାମନକୁ । କାମ ଏମିତି ହୁଏ । ସବୁ ଅଧିକାରୀ ଭାଇ ଭାଇ । ଜଣେ ଜାଣିଲେ ସମସ୍ତେ ଜାଣିବେ । ଶେଷକୁ ଯେଉଁଦିନ ତୋରି ମୁଣ୍ଡରେ ଶିରିପା ଭିଡ଼ାହେବ, ତତେ ଦିଆହେବ ନାଲକପଣ, ତୁ ବୁଝିବୁ ମୋ କଥା ସତ କି ମିଛ । ଗାଁର ସାଓଁତା ହେବୁ ତୁ, ମତେ ଭଲକରି ଜମିବାଡ଼ି ଦେବୁ ତ ସାଓଁତା, ନା ସେତେବେଳେ ଭୁଲିଯିବୁ ?”

ଘରଭିତରୁ ଜଳନ୍ତା ବୁଲି ପାଖେ ସୋନାଦେଇର ମୁହଁ ଲାଲ ହୋଇ ଦିଶୁଥାଏ, ଉଷାହ ଦେଉଥାଏ, ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ ଭାବୁଥାଏ ସତେ ସତେ ସେ ସାଓଁତା ହେବ ।

“କିଛି ରଖୁ ତୁ ସାଓଁତା, ନା ଖାଲି ଦୁଣ୍ଡରେ ଦୁଣ୍ଡରେ ସବୁ ?” ସୋନାଦେଇ ଆଗ୍ରହରେ ଅନେଇଁ ରହିଛି, ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ କି ଜବାବ୍ ଦେବ । ତା’ର ଲୁଗା ଚିରିଯାଇଛି, ହାତ ଖାଲି, ଦୁଣ୍ଡରେ କହିପାରେ ନାହିଁ । “ଅଛି କିଛି ବାରିକ୍, ନ ଅଛିଲେ କରଜ ଦାମ୍ କ’ଣ କେହି ଦେବେ ନାହିଁ ?”

ବାରିକ୍ ଦୀର୍ଘନିଶ୍ବାସ ମାରିଲା । ମଣିଷ ଚରିତ୍ରଟି ତା’ର ବିଶ୍ବାସ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ, ତୁଙ୍ଗାଟାରେ ସମସ୍ତେ ଏତେ ମିଶୁଥିବେ, ପଇସା କଥା ଉଠିଲାମାତ୍ରେ ମୁହଁରେ ତାଲା ପଡ଼ିଯିବ । କେତେ ପଇସା ଅଛି କହିଦେଇ ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ ଧରା ଦେବାକୁ ରାଜି ନୁହେଁ ।

ରାତି ଘଡ଼ିଏ ହେଲା । ଦୁଇବନ୍ଧୁ ଗଲେ, ଅନ୍ଧାରେ ଅନ୍ଧାରେ ଫୁସଫୁସ୍ କଥାବାର୍ତ୍ତା । ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କ ବିଦ୍ରୋହ । ବାଟରେ ଗଲା ଖଜାରି କାଣି କାଣି ଆହୁରି ଚାରି ପାଞ୍ଚଜଣ ବୁଢ଼ା ଆସିଲେ, ଜାମ୍ବାକନ୍ଧ ଆସିଲା । କଥା ପଡ଼ିଥାଏ କି ଉପାୟ କଲେ ଦିଉଡୁକୁ ଓଟାରି ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧକୁ ସାଓଁତା କରାଯାଇପାରେ, ବିଚାରିବାକୁ ସମସ୍ତେ, କହିବାକୁ ଡର । ଦିଉଡୁ ଜାଣିଦେଲେ ନିର୍ଦ୍ଦାମିଆ ମାଡ଼ ଚଢ଼େଇବ । ପ୍ରଥମ ଦୁର୍ଘଟଣା ପାରାଶିର ଛାଉଣୀ ଆଗରେ । ରକ୍ଷା ବସା ପାଖରୁ ଚମକିଆସି ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ବାରିକ୍‌କୁ ଆକ୍ରମଣ କଲା ଆଗ, ମାରେ କି ନ ମାରେ । “କୁଆଡ଼େ ଥିଲୁ ଏତେବେଳଯାକେ, ମଦୁଆ କାହିଁକା, କି ଉପକାର କରିବୁ କାହାର ? ଅଧିକାରୀ ଆସିଛନ୍ତି, କୋଉଠି ଖବର ବୁଝି ବୋଲିହାକ କରିବାକୁ ତୁ ବାରିକ୍ ଜମି ଖାଉଛୁ ନା ଘରେ ବସି ମଦ ପିଇବାକୁ । ଚାଲ୍ ତତେ ଗାରଡ଼ ଆଗକୁ ନେଇଯାଏ—”

ଗାରଡ଼ ସ୍ଥାନେ ଆରାମରେ ବସି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲା । ଶଳା ଗ୍ୟାନ୍ତ କହି ଗର୍ଜିଉଠି ବସେଇଦେଲା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଚଟକଣା, “ଶଳା, - ବାରିକ୍ ହେଇଚି, ତାକି ତାକି ପଦେ ଜବାବ୍ ନାହିଁ । ଆ ନେ, ଗାଡ଼ (ନଇ) କୁ ଯାଇ ନୋକିତାବଲା (ବାସନକୁସନ) ମାଜିଆଣ୍, ନଇଲେ ମର୍ ପଡ଼ି ବାଟରେ କୋଉଠି ।” ବାରିକ୍‌ର ବୁଦ୍ଧି ହଜିଯାଇଥାଏ । ଗଲାବେଳେ କାନ୍ଦରା ପାଟିରେ କହିଦେଇଗଲା, “ବିନା ଦୋଷରେ ମତେ ମାଡ଼ ଖୁଆଇଲୁ ତତେ, ମତେ ଧରମ ଅଛି ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା, ମୁଁ ବୁଢ଼ାଲୋକ ।” ଗାରଡ଼ ତା’ର ସ୍ଥାନକୁ ଫେରିଯାଇଥିଲା । ଫାରାଷି ବସାଘରେ ଶୋଇଛି, କନ୍ଧପିଲାମାନେ ତା’ର ଗୋଡ଼ ମୋଡ଼ି ଦେଉଛନ୍ତି, ଫାରାଷି ଶୁଣିଥିବ, ଭାବିଥିବ ‘ଗାରଡ଼’ ବୁଢ଼ା ହେଲେ ବି ନିପାରଗ ହୋଇ ନାହିଁ । ଗାଁର ବୁଢ଼ାମାନେ ଦିଉଡୁକୁ ଘେରି ବସିଲେ । “ଅକାରଣରେ ବୁଢ଼ାଟାକୁ ମାଡ଼ ଖୋଇଲୁ ସାଓଁତା - ।”

“କ’ଣ ଦୋଷ କଲା ସେ, ସଞ୍ଜବୁଡ଼ିଯାକେ ତ ଥିଲା, ଘରୁ ଯାଇ ଆସିବାକୁ ତର ସହିଲା ନାହିଁ ? ଏତେ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ନୋକି ତାବଲା ମାଜିବାକୁ, ବୁଢ଼ା ବାରିକ୍ ନ ହେଲେ ଅଟଳ ?

ବୁଢ଼ା ସାଓଁତା ଜାଣୁଥିଲେ ଏମିତି ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା ଦିଉଡୁ ।”

ଆଉ କଜିଆ ଲଗେଇବାକୁ ଦିଉଡୁର ଇଚ୍ଛା ନ ଥିଲା, ପର ହାତରେ କାହାରିକି ମାଡ଼ ଖୋଇବା ତା’ର ଅଭିପ୍ରାୟ ନ ଥିଲା, ଖଣ୍ଡେ ହେବ, ଲୋକେ କଥାଟା ଗାଁରେ ଦୋଷ ଦେବେ ତାକୁ ।

ମୁହଁ ଉଡ଼କ ଦେଖାଇ ଦିଉଡୁ କହିଲା, “ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି ବାରିକ୍‌ର ପଟ ନେବାକୁ ତ ଯାଅ ସେ ଘରେ ଫାରାଷି ଶୋଇଛି ତାକୁ ପଚାର । ବାରିକ୍ ବାରିକ୍ ତାକି ତାକି ତାଠୁ ଜବାବ୍ ନାହିଁ । ସେ ଖାଇବ ବାରିକ୍ ଜମି, ଅଧିକାରୀ ଖାଇବ ମତେ । ଯଦି ନ ପାରୁଛି ତେବେ କାମ ଛାଡ଼ିଦେଉ, ଆଉ କାହାକୁ ବାରିକ୍ କରିବା ।” ଅଧିକାରୀର କୋପ ହୋଇଛି, ତା’ର କାରଣ ଥାଉ ନ ଥାଉ, ସେତିକିରେ ବୁଢ଼ାଲୋକେ ବୁଝି । ଲେଖୁର ମନଟା ଦବି ଦବି ଗଲା, ବହୁତ ଆଶା କରି ସେ ଆସିଥିଲା । ହାତରେ ହଜିଲା ପିଲା ପରି ଯା ମୁହଁରୁ ତା’ ମୁହଁକୁ ସେ ଖାଲି ଅନେଇଁ ଲାଗିଲା ଗାରଡ଼କୁ ଯାତିବାକୁ ଅଣ୍ଟାରେ ସେ ପଇସା ଆଣିଛି, କିନ୍ତୁ ବାରିକ୍ ନାହିଁ । ତା’ ପାଇଁ କହିବାକୁ କେହି ଜଣେ ନାହିଁ । ଫାରାଷି ହେଉ ସେଠି କାହା ସଙ୍ଗରେ କଥାଭାଷା କରୁଛି, ଭିତରକୁ ଯାଇ ପିଲାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଯାଇ ତା’ ପାଦରେ ହାତ ବୁଲେଇଲେ ଯଦି - ।

ବହୁତ ଭାବିଚିନ୍ତି ଭିତରକୁ ଗଲା । ଗୋଟିଏ ପିଲା କେତେବେଳୁ ଲାଗିଛି । ଲେଖୁ ତା’ର ସ୍ଥାନ ନେଲା । କିଛି ସମୟ ବୁଝାପୁଞ୍ଜ ଘଷିବା ପରେ ପାଦ ଛିଆଡ଼ିଦେଇ ଫାରାଷି

ଖେଳି ଉଠିଲା, କେବେ ଘଷି ଶିଖୁକୁରେ ଶକା, ହାତରେ ଖାଲି କଣ୍ଟାଗୁଡ଼ାଏ ଲଗେଇଛି, ନଖରେ ଆମ୍ବୁଡୁଛି, ମୋଡ଼ିଦେଉଛି ନା ଫୋଡ଼ି ଦେଉଛି । ତଥାପି ଲେଖୁକକା ରହି ରହି ଧୀରେ ଧୀରେ ହାତ ବୁଲେଇଲା । ଅଧୀର ହୋଇ ଫାରାଷି ଡାକିଲା, “ଓବେ ସାହୁ, ସେ ପିଲାକୁ ଡାକିଦେ ରେ”, ଏ ବୁଢ଼ାଟା କୁଆଡୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ହରବର କରିବାକୁ, ଲେଖୁକକା ଡରି ଡରି ପଛେଇ ଆସିଲା । ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଦରେ ହାତ ମାରିବାକୁ ତା’ର ଆଉ ଅଧିକାର ନାହିଁ । ଦୁଆରମୁହଁରେ ବସିରହିଲା, ଅପେକ୍ଷା କଲା । କେତେବେଳେକେ “ଡରି ଡରି କହିଲା ମାହାପୁ, ଆମ ଗାଁରେ ବଡ଼ ଅକାଳ ପଡ଼ିଛି ମାହାପୁ, ଏଣିକି ଆଉ ସୁଖ ନାହିଁ, ଆଉ ଭଲ ନାହିଁ ଗାଁ ଛିଣ୍ଡି ଯାଉଛି ।” ଥରେ କଥା ଆରମ୍ଭ କରି ଆପଣା ମନଇଚ୍ଛା ଗଢ଼ିଯାଇଥାନ୍ତା ଲେଖୁକକା, କିନ୍ତୁ ମାହାପୁ ବିଗିଡ଼ି ଗଲା ।

କହିଲା “କିଏ ତତେ ପଚାରି ବସିଛି ବେ ପଟ୍ଟକାର ତ ? କିଏ ତମୁକୁ ଶହେ ଷାଠିଏ ମାଗୁଛି ଯେ ଉପରେ ପଡ଼ି କହୁଛୁ ଗାଁ ଛିଣ୍ଡି, ଖାଇବାକୁ ନାହିଁ, ଆମେ ମରିଯାଉଛୁ । ଚୋର ଗ୍ୟାଙ୍ଗମାନେ, ସକାଳୁ ଉଠିଲେ ବଣମାରି ଚାଲିଲେ, ତନଖି କରିଆସିଲେ କଥା କହିବ । ଦିକୁ ଦେଖ ମାହାପୁ କିଛି ନାହିଁ ମାହାପୁ । ଓବେ ସାହୁ ।”

ଦୁଆରମୁହଁରୁ ଦିଉଡୁ ଦୌଡ଼ି ଆସିଲା, କହିଲା, କଥାତ କହି ଆସେ ନାହିଁ କାହିଁକି ପ୍ରଭୁ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଆଗରେ ମୁହଁ ଖୋଲୁ ଲେଖୁକକା ।” ହାତ ଧରି ଘୋଷାରି ନେଇଗଲା । ମନେ ମନେ ସେ ହସୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ ବାରିବ୍ ପରି ତା’ର କକା ମାଡ଼ ଖାଇଗଲେ କଥାଟା ଭଲ ଦିଶିବ ନାହିଁ । ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଇଚ୍ଛା ବିରୋଧରେ ସେ ମଝିରେ ପଶିଲା । ଲେଖୁକକା ଗୋଟାଏସୁଖ ଥରୁଛି । ଭିତରକୁ ସାହୁ ଗାରଡ଼ ଗଲାଣି ଫାରାଷିର ପାଟି ଶୁଖୁଛି “ଦେଖୁଛ ଏ ଗ୍ୟାଙ୍ଗମାନଙ୍କର କଥା ସାହୁ, ଚୋର ପରି ନୁଂ ନୁଂ ହୋଇ ବୁଢ଼ାଟା ଆସିଲା, ମତଲବ କ’ଣ ନା ମତେ ବସି ଫୁସୁଲେଇବ, ଠକିବ, ମୁଁ ପିଲା ହୋଇଛି ପରା !”

ମଧୁର ଗାଳିରେ ଲେଖୁକୁ ଭୁଡ଼ୁବୁଡ଼ୁ କରିଦେଇ ଦିଉଡୁ କହିଲା, “କହିଲେ ତ ଶୁଣିବୁ ନାହିଁ ଭଗବା (ଦାଦି), ଓଲଟି ମତେ ରାଗିବୁ, ଦେଖ ତୁ କ’ଣ କଲୁ, ସେ କ’ଣ ବୁଝିଲା । ତୁ ଯାଆ ମୁଁ ଯାଉ ବୁଝାଏ । ଦିଉଡୁ ଗଲା ନାଲିଛାଲି ହେବାକୁ “ବୁଢ଼ାଟା କଥା ମନରେ ଧର ନାହିଁ ମାହାପୁ । ତୁମେ ବାପ ଆମେ ପୁଅ, ଆମ ଦୁଃଖ କଥା ତୁମକୁ ନ କହିଲେ ଆଉ କାହାକୁ କହିବୁ କିଏ ଶୁଣିବ ମାହାପୁ —” ରକ୍ଷାଘରୁ ଭଜା ମାଂସର ବାସ୍ନା ଆସିଲା । ଫାରାଷି ତେଣେ ନିଘା ଦେଲା । “ଓବେ ସାହୁ - ଆଗ ବି’ଖଣ୍ଡ ଥାଣି ଥୋଇଦେ ସେମିତି ହଁ କ’ଣ କହିବୁ ସାଓଁତା ? କାଲି ସକାଳେ ଯିବା, ସବୁ ‘ପୋଡୁ’ ମତେ ଦେଖେଇ ଦେବୁଟି । ଆରେ ଦୋଷ ତ କଲ, ଆଉ ଲୁଚେଇଲେ କ’ଣ ଛପିବ ?”

॥ ଛସ୍ତରି ॥

ସେବା କରୁ କରୁ ଅଧରାତି ଟପିଗଲା, ଗାଁ ଲୋକେ ରହିଲେ ଫାରାଷିର ଛାଉଣୀ ପାଖେ । ସେଇଠି ଶୁଆବସା, ସେଇଠି ମଶାକାମୁଡ଼ାରୁ ଚୁପୁରଟାପୁରୁ ଯେ କି ଉପାୟ କଲେ ଉଧୁରିବ ମଣିଷ ଯାକ ଦାଉରୁ । କଷ୍ଟ ମିଛ କହେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ କଥା ଲୁଚେଇ ରଖିବାକୁ ଆପଣ ନାହିଁ । ରାତିଯାକ ଭାବନା, ଦିଅଁ ଦେବତାଙ୍କୁ ସୁମରଣ । ହେ ମା ଚିତାଗୁଡ଼ି, ପାରା ଦେହୁଁ, କୁକୁଡ଼ା ଦେହୁଁ, ଗ୍ରାହି କର ନିଦରବୀ ଗାଁ । ହେ ମା' ଝାକରଦେମ୍ବତା, ରକ୍ଷା ମଦରେ ତତେ ଗାଧେଇ ଦେହୁଁ, ଛେଳି ବଳି ଦେହୁଁ, ଘୁଷୁରି ବଳି ଦେହୁଁ, ଏହି ଫାରାଷି ଗାରଡ଼ଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ବିଜେ କର, ରକ୍ଷା କର ।” ବଣଦେବତା ଉଭା ହୁଏ ନାହିଁ ଆଶ୍ୱାସ ଦିଏ ମନ ଦମ୍ଭ କରି ଭାବିଭାବିକା ନିନ୍ଦୋଡ଼ ନିଦ । ଉପରେ ତାରା ତଳେ ଫୁଜା ଖୋଲାରେ ମଣିଷ ।

ସକାଳୁ ଫାରାଷିର ଅଭିଷେକ ହେଲା ପୁଣି ଭାର ଭାର ଜିନିଷ ଆସିଲା, ଯାବତ ସରଞ୍ଜାମ, ଯାହା ସେ କହିଛି ଯାହା ନ କହିଛି ସବୁ । ଫାରାଷି ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରିଲା । ଖବର ମିଳିଛି, ଆଜି ସେ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଯିବ । ତେଣୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ଛାତି ଦମ୍ଭ ଦମ୍ଭ, ବିପଦର ବେଳ ପାଖେଇ ଆସୁଛି, ଫାରାଷି କାମର କଥା କହିବ ।

ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେ ଏକାଠି କଲା । ତୁନି ହୋଇ ସମସ୍ତେ ବସିଲେ । ହୁକୁମ ହେଲା “ଯାଅ ସମସ୍ତେ ଗାଧେଇକରି ଆସିବ ।” ଯଦି ସେ କହିଥାନ୍ତା ଯାଅ ମରିକରି ଆସିବ ତାହାବି ସହି, ବଡ଼ଲୋକମାନଙ୍କର ପିଲାଙ୍କପରି ଖେଳିବାକୁ ଖିଆଲ ହୁଏ । ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ ଜୁଡ଼ାରେ ତେଲବୋଲି ପୁଣି ସମସ୍ତେ ବୁଣିଲେ । ଲୁଙ୍ଗି ପିନ୍ଧି ମୋଟା ପିକା ଲଗେଇଦେଇ ଫାରାଷି ମାହାପୁ ବସିଥାନ୍ତି, ସହଚରମାନେ ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି, ଅପେକ୍ଷା କରି ମାହାପୁ କହିଲେ, “ଓବେ ସାଦୁ, - କୋଥଳିଟା ଆଣିବୁଟି ।” ଗୋଟାଏ ମୁଣି ଆସିଲା, ସମସ୍ତଙ୍କ ନିଘା ସେହିଆଡ଼କୁ । ମୁଣିରେ ହାତ ପୁରେଇ କାଠକଣ୍ଢେଇଟିଏ ଫାରାଷି ବାହାର କଲେ । ତାହାର ମୁଣ୍ଡରେ ସିନ୍ଦୂର ବୋଳାହୋଇଛି । କନ୍ଧମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଦୁଇଥର କଣ୍ଢେଇକୁ ନବେଇ ଦେଇ ଗୋଟିଏ ପଥର ଉପରେ ଥାପିଦେଲେ । ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲେ, “ହେଇ ଦେଖ ତିରୁପତି ଠାକୁର, ଜୁହାର କର ଜୁହାର କର ।”

ଚାରିଆଡୁ ଶବ୍ଦ ହେଲା “ଜୁହାର ମା ଜୁହାର ଜୁହାର ।”

ଫାରାଷି କହିଲେ, “ଆରେ ମା ନୁହେଁରେ ବାପା ।”

“ଠାକୁର ଯେ ସେ ମା ବି ବାପା ବି ମାହାପୁ ।” ଫାରାଷି କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ, ଲୋକଙ୍କର ମନ କଳିବା ଲାଗି ଅନେଇ ରହିଲେ, ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ସେଇ କଣ୍ଢେଇ ଉପରେ । ଯେ ଠାକୁର ଭଲପାଏ ଯେକୌଣସି ଠାକୁର ଦେଖିଲେ ତା’ର ମୁଣ୍ଡ ନଇଁପଡ଼େ, ତିରୁପତି ଠାକୁର କିଏ ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସମ୍ମାନ ଉଣା ନାହିଁ କାହାରି ଆଖିରେ ।

“ଏତେ ବ’ଣ ଅନେଇଁ ଦେଖୁଛ ଜହ୍ନାକଲେ ତମୁକୁ ଖାଇଦେବ ରେ ।”

“ମାହାପୁ - ମାହାପୁ, - ସେମିତି କହିଲେ ଆମେ ମରିଯିବୁ ନାହିଁକି -”

“ଶୁଣ କନ୍ଧମାନେ, ତୁମେ ସବୁ ଗାଧେଉକରି ଆସିଛ, ଜଣ ଜଣ କରି ଯାଇ ତିରୁପତି ଠାକୁର ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ସଫା ସଫା କହିଯାଅ, କିଏ କେଉଁଠି କେତେ ବଣ ମାରିଛ ।”

ସମସ୍ତେ ବୁଝ, ଟିକିଏ ଖସ୍ ଖସ୍ ଶବ୍ଦ ବି ନାହିଁ କେଉଁଠି । ଏତେ ବଡ଼ ପ୍ରସ୍ତାବ ସକାଶେ କେହି ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲେ । କେହି ଚଳିଲେ ନାହିଁ ।

‘ଗାରଡ଼’ମାନେ ପାଟି କରି ବୁଲିଲେ “କିରେ ଅଧିକାରୀ ମା ବାପ ଯାହା କହିଲେ ତା’ କରୁନା କାହିଁକି ? କିରେ ଶୁଭୁ ନାହିଁ ?” ଲୋକେ ମୁହଁ ଚାହାଁଚାହିଁ ହେଲେ, କେହି ଜବାବ୍ ଦେଲେ ନାହିଁ ।

ଗାରଡ଼ ମାହାପୁରୁମାନେ ଉଠିଲେ, ବାଡ଼ିଆଗରେ କେହ୍ନକେହ୍ନକା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଉଠେଇଲେ “ଯ, ଯ, ତିରୁପତି ଠାକୁରକୁ ଛୁଇଁଦେଇ ଯାଅ କହି ଆସ । ଆମକୁ ବସେଇ ରଖୁଥିବ କି ?” ଆପଦ ପଡ଼ିଗଲା, ଏକାଥରକେ ସମସ୍ତେ ଘୋ ହୋଇ ଉଠିଲେ, ଏକାଠିଆକେ ନାହିଁ ନାହିଁ । ଫାରାଷି ବସି ରହିଥାଏ, କେତେ ଏପରି ସେ ଦେଖୁଛି, ସେ ଯାକୁ ଚିହ୍ନେ । ସବୁ ଚର୍ଚ୍ଚ ନିଷ୍ପଳ ହେଲା, ଅଧିକାରୀର ହୁକୁମ୍ ମାନିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆପଣା ଭିତରେ ବହେ ପାଟି କରିସାରି ଲୋକେ ଘୋଳି ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ, ତଥାପି ଅଧିକାରୀମାନେ ତେତେଇ ଲାଗିଥାନ୍ତି, “ହଁ, ହଁ, ଉଠ ଉଠ ।” “କେମିତି ମାହାପୁରୁକୁ ଛୁଇଁମୁ ମାହାପୁ ? ତାକୁ ଛୁଇଁ କେମିତି ପରମାଣ କରିମୁ ? ଦୋଷ ଲାଗିବ ମାହାପୁରୁ-”

“ଆସୁଛୁନା ।”

ମାହାପୁରୁ ରତୁଛି ସେ ମାହାପୁରୁକୁ ଛୁଇଁବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଦୁଇ ବିପଦ ମଝିରେ ଗୟବିହ୍ନ ଆଖି, ଅନାଗତକୁ ଆଶଙ୍କା । କ୍ରମେ ଚର୍ଚ୍ଚ ମାୟା ହୋଇ ଆସିଲା, ଅଧିକାରୀଙ୍କ ସତର୍କବାଣୀ ବଢ଼ିଉଠିଲା । ପରମାଣ (ଶପଥ) କରିବାକୁ କନ୍ଧ ଭୟ କରେ, ତା’ର ବିଶ୍ୱାସ ତାକୁ ବୋଝ ବୋଝ ଲାଗେ । ଗୋଷ୍ଠୀର ଏ ବିପଦ ବେଳେ ଗମ୍ଭୀରହୋଇ ଡିସାରି ଉଠି ଠିଆ ହେଲା । କନ୍ଧର ଦେବତା ଆକାଶର ଦମ୍ଭୁ ଆଡ଼କୁ ହାତ ଟେକି ନଇଁପଡ଼ି ଦର୍ତ୍ତନାକୁ ଛୁଇଁ ହାତକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗେଇଲା । କହିଲା, “ଆମକୁ ପାପ ଲାଗିବ ନାହିଁ ଆମକୁ ଦୋଷ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ଅଧିକାରୀ କହୁଛନ୍ତି ଯାଅ ।” କିନ୍ତୁ ଯିବ କିଏ ଆଗେ ? ସାଞ୍ଚି ପଛେଇ ପଛେଇ ହେଉଛି । ଅନ୍ୟମାନେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଫାରାଷି ଡାକିଲା “ଓବେ ସାଦୁ, ତୁ ଗ୍ୟାନ୍ନ କିଛି କାମର ନୋହୁଁ ।”

ସାଦୁ ଗାରଡ଼ ତପ୍ତ ହେଲା ମୁହଁ ପାଖରୁ ଜଣେ ବୁଢ଼ାକୁ ହାତ ଧରି ଘୋଷାରି ନେଇ କହିଲା “ଛୁଁ ଛୁଁ କହ କହ” ସେ ଜାମା କନ୍ଧ । ଆକୁଳ ହୋଇ ଜାମା ପାଟିକଲା ‘ମାହାପୁ,

ତୋର ଗୁମୁତ ଖାଉଛି ମାହାପୁ’ - ସାବୁ ଜବରଦସ୍ତି ଜାୟାର ହାତକୁ କାଠକଣ୍ଢେଇ ଆଡ଼କୁ ଟାଣିନେଲା । ଜାୟା ଗୋଟା ସୁଜା ଥରୁଥାଏ । ତା’ର ହାତପାପୁଲି କାଠକଣ୍ଢେଇରୁ ସୂତାଏ ଛାଡ଼ିଥାଏ, ଜାୟା ଫମ୍ପା ଗଳାରେ କହୁଥାଏ “ମୁଁ ନାହିଁ ମାହାପୁ - ମୁଁ ନାହିଁ ମାହାପୁ” - ଗାଡ଼ର ଜାୟାର ହାତକୁ କାଠକଣ୍ଢେଇ ଦେହରେ ମାଡ଼ିଦେଲା । ଜାୟାର ଝାଳ ଫିଟିଗଲା । ଫାରାଷି ପଟାରିଲା, “କୋଉଠି ବଣ ମାରିଛୁ କହ ।” ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖି କରି ଜାୟା ସେ କଣ୍ଢେଇଟାକୁ ଅନେଇ ରହିଲା । କହିଗଲା - “ଟମ୍ପା ଗଛ ଖୋନ୍ଦାରେ ଦୁଇ ମୋଡ଼ା ପରି ଜମି ହେବ” ସବୁକଥା କହିଗଲା । ଫାରାଷି କାଗଜ ବାହାର କଲା, ଲେଖି ବସିଲା । ପିଲା ଡରିଲା ପରି ଚିତ୍କିରେଇ ଉଠି ଛଟପଟ ହୋଇ ଜାୟା ଡେଇଁଲା “ଲେଖି ନାହିଁ ମାହାପୁ - ତୋ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ୁଛି ମାହାପୁ -” ଫାରାଷି ଲେଖିଗଲା, ଆଁ କରି ଅନେଇ ରହିଲା ଜାୟା କଷ୍ଟ ଗୋଟିସୁଦ୍ଧା ଝାଳରେ ଡିଡ଼ିଥିଲା । କେହି କିଛି ଲେଖିଲେ କଷ୍ଟ ପ୍ରମାଦ ଗଣେ, ତା’ର ପ୍ରାଣ କାନ୍ଦିଉଠେ । “ସବୁଥିରେ ଆମର ହୁଁ ମାହାପୁ, କୋଉ କଥାକୁ ଆମେ ମେଡୁଆର (ଅବାଧ) ନୋହୁଁ, ତୋର ଅଇଁଠା ଖାଇକରି ବଣ ଭିତରେ ଆମେ ପଡ଼ିବୁଁ, କି ଦୋଷରେ ଲେଖିନେଇଛୁ ମାହାପୁ !” ମାହାପୁ ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । ଜଣେ ଆସି ଶପଥ କରି ଗାଇଯାଇଛି, ଖେଦାଖାଲକୁ ବାରିଆ ପଲ ପରି ତା’ ପଛକୁ ତା’ ପଛ ସମସ୍ତେ ଯାଇ କହିଦେଇ ଆସିଲେ ।

ଉପରେ ହାତ ଥୋଇଦେଇ ଫାରାଷି ସବୁ ଲେଖିଗଲା । କଣ୍ଢେଇ ନଟେଇ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ବସି ସବୁ ଖବର ସେ ଗୋଟେଇନେଲା । ଜାଗାକୁ ଯାଇ ନାହିଁ, ପୋଡୁ କେଉଁ ବଣରେ ହୋଇଛି ତାହା ସେ ଆଖିରେ ଦେଖି ନାହିଁ, ତଥାପି ରିପୋର୍ଟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ତିରୁପତି ମାହାପୁ କୋଥଳି ଭିତରେ ପୁଣି ପଶିଲେ, ତାଙ୍କର କାମ ସରିଛି, ପୁଣି ତାଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଗାଁରେ । ଫାରାଷି ହିସାବ କସି ଲାଗିଲା, ତା’ ପରେ ଚାଲିଲା ବକ୍ସିତା, ସେଠି ବଣ ଭିତରେ ବି ବକ୍ସିତାର ସ୍ଥାନ ଅଛି, ଉପାଦେୟତା ଅଛି । ଆସନ୍ତା ମେଘ ଆଗର ଝଡ଼ିତୋଫାନ ପରି ଅଧିକାରୀଙ୍କ କଥାର ଝଡ଼ ସମସ୍ତେ ସହି ସହି ଅପେକ୍ଷା କଲେ କପାଳ ଫାଟିବ କେତେବେଳେ । ସେ ଝଡ଼ରେ ପାନଛେପର କଣିକା ଉଡ଼ି ଚାଲିଲା, କାକାନାଡ଼ା ପିକାର ଧୁଆଁ ଚହଟି ବୁଲିଲା, ଘାଗଡ଼ା ଗଳାରେ ବଜ୍ରର ସୂଚନା, ସବୁ ମିଶି ଗୋଟାଏ ବିକଟ ଚିତ୍ର ନ ଆସିବା ଭବିଷ୍ୟଦ୍ଦର, ଯାହାକୁ ଭାବିଲେ ଚାମୁଣ୍ଡାର ଲହ ଲହ ଜିଉ ତଳେ ତଳେ ଦିଶେ ଜେଲ୍‌ଖାନା, ଜୋରିମାନା, ସର୍ବସ୍ୱାତ୍ତ ଅବସ୍ଥା, ମାଡ଼ ଗାଳି, ଘର ଭଙ୍ଗା, ଗାଁ ଉପଡ଼ା, ଭୟାନକ । “ଶକାମାନେ ଗ୍ୟାଙ୍ଗମାନେ ଫଟ୍‌କାର କଷ୍ଟମାନେ, ତମେ ଏ କ’ଣ କଲ କହ । ଲେଖିର ମୋ ଗଳାରେ ଫାଶୀ ଲଗେଇବ, ଗ୍ୟାଙ୍ଗ ତମେ ମତେ ବୁଡ଼େଇ ମାରିବ । କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ବଣ, କେଡ଼େ ମହା ମହା କାଠ ।”

“ମାହାପୁ ଲଟା ବୁଟା ମାହାପୁ, ଆଗେ ହାଣିଲା ‘ସବୁଆ ଡଙ୍ଗର’ (ଥରେ ହଣା ହୋଇ ପଦା ହୋଇଥିବା ଜାଗାରେ ଯେଉଁ ବୁଦା ବଣ ହୁଏ) ମାରିବୁ-”

“ପୁଣି ମୋ କଥା ଉପରେ କଥା କହୁଛୁ ଲାଞ୍ଜିକୋଡ଼କା, ଓବେ ସାହୁ, ତା’ ପାଇଁଟି କରିବୁଟି ରେ । ହଁ, କେତେ ସୁନ୍ଦର ବଣ, ବାଘର ଘର, ତାକୁ ବି ତୁମେ ହାଣି ପଦା କଲ । ସବୁ ବଣ ମାରିଦେବ, ବାଘର ରହିବାକୁ ଜାଗା ନାହିଁ ଆସିବ ତମକୁ ଖାଇବ । ଯାହା କଲ କଲ, ଏବେ ଦିଅ ଭରଣା, ମର ଶକେ ।”

କ୍ଷତିପୂରଣ ହିସାବ ହେଲା, ହିସାବ ସରିଲା । “ଏବେ କୋଉଠୁ ଦବୁ ମାହାପୁ”, ପୁଣି ଭାରଥୋର ଆସୁଛି, ଚୋରପରି ତୁନି ତୁନି ହୋଇ ପଛବାଟେ ଛାଉଣି ଆଡ଼କୁ ଜିନିଷ ଚାଲିଛି । କୁକୁଡ଼ା କରୁ କରୁ ହେଉଛନ୍ତି, ଗୋଡ଼ ବନ୍ଧା ହୋଇ ଛେଳି କହୁଛି ମେଁ, ଫାରାଷି ସେହିଆଡ଼କୁ କଣେଇଁ ଚାହୁଁଛି, କ୍ଷତିପୂରଣ ହିସାବ ଲଗେଇ ଦେଉଛି । ନ ଦେବ ଯଦି ତେବେ ମୋର କ’ଣ ଅଛି ମୁଁ ଲେଖୁ ଦେଉଛି ହେଇ ଦେଖ, କୋରୋଟକୁ ଯିବ, ସେଠି କଥାଭାଷା କରିବ, ମତେ ଆଉ ଦୋଷ ଦେବ ନାହିଁ । ଓବେ ସାହୁ-” । ଫାରାଷି କାଗଜ ଉପରେ କଲମଧରା ହାତ ଥୋଇଲା । ଏ ପାଖରୁ ଏକାଥରକେ ବିକଳ ଚିତ୍କାର, - “ହେ ମାହାପୁ, ହେ ମାହାପୁ, ତୋ ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼ୁଛି ସେମିତି କରୁ ନାହିଁ-”

“ତ ଦିଅ, ଥୁଅ-”

“ଆହୁରି କିଛି ନ ଉଶାକଲେ ନ ହୁଏ ମାହାପୁ, ସେତେ ଦେଇ ନ ପାରୁଁ ମାହାପୁ -”
“ହଉ ଲେଖୁଟି, ତମେ ମେଡୁଆର୍ (ଅବାଧ) ମାନେ ଶୁଣିବ ନାହିଁ-”

ପୁଣି ବ୍ୟଗ୍ର ଆକୂଳ ଚିତ୍କାର “କୋଡ଼ିଏଟା ଉଣା କରିଦେ ମାହାପୁ, ତୋର ପାଦ ଧରୁଛି-” ଏହିପରି ଚାଲିଲା ଘଡ଼ିଏ କାଳ । ଲୁଚି ଲୁଚି ଦୂରରେ ଥାଇ ଗାଁର ଘରଣାମାନେ ଶୁଣୁଥାନ୍ତି । ଏଣେ କଥା ଛିଡ଼ିଗଲା । ମୁହଁ ଶୁଖେଇ କଷମାନେ ଚାଲିଗଲେ । ଫାରାଷି ହାକିଲା “ଓବେ ସାହୁ, କାଫି ଆଣ ।”

ଗାଁରେ ଲାଗିଲା ଟଙ୍କା ଉଠେଇବା ପର୍ବ । ସାଓଁଟା, ବାରିକ୍, ବଡ଼ ବଡ଼ ରଇତମାନେ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଜମା ହେଲେ । ଅଧିକାରୀ ରାୟ ଦେଇଦେଇଛି, ଅଧି ଯାଇ (ସ୍ୱାକାର କରି) ସମସ୍ତେ ନିସ୍ତାର ପାଇଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ମହଲତ୍ ନାହିଁ । ଦେଲେ ସେ ଉଠିବ । ବାଦାନ୍ତବାଦ ହୋଇ ବହୁତ ଦୂର, କିଏ କେତେ ଦେବ, କିଏ କେତେ ପୋତୁ କରିଛି ସେହି ଅନୁସାରେ ହିସାବ ହେବ । ମଝିରେ ମଝିରେ ବସାଘରୁ ଗାରଡ଼ ମାଡ଼ି ଆସନ୍ତି, ଜଲ୍‌ଦି ଜଲ୍‌ଦି କହି ହଡ଼ବଡ଼େଇ ଦିଅନ୍ତି, ବୁଦ୍ଧି ହଜିଯାଏ, ତରୁଆ ରଇତ । ହିସାବ ସରିଗଲା । ବାଡ଼ି ଠୁକୁ ଠୁକୁ କରି ବୁଡ଼ା ବାରିକ୍ ଘର ବୁଲି ରହିକଲା, “ଆଣ ଆଣ, ଡେରି ହେଲା ।”

ଦି’ ବଖୁରିଆ ଘର ଜଣ ଜଣକେ । ଭିତର ବଖରା ଅନ୍ଧାର ବିଲ୍ ବିଲ୍, ସେଠି ‘ଘରୁଦେବତା’ର ଆସ୍ଥାନ, ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କ ସ୍ମୃତି । ସେଠି କେଉଁ ଜକାଜକି ମାଣ୍ଡିଆ କୋରମେଇଁ ସନ୍ଧିରେ କାନ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ କଣା ଅଛି । ମୋଟା ବାଉଁଶନଳି ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଘରର ଖଜଣା-ଖାନା, ବାଉଁଶନଳି ସେହି କଣାରେ ପୋତା

ହୋଇଥାଏ । ତାହାରି ଭିତରେ କନ୍ଧର ସର୍ବସ୍ୱ, କାଠୁଆ ହୋଇଥିବା ଦେହର ଝାଳ, ହୃଦ୍‌ପିଣ୍ଡର ରକ୍ତ, ଟଙ୍କା କେଜଟି । କଙ୍କର ପଥର ସଙ୍ଗେ ଲଢ଼ିଲଢ଼ିକା ଖରା ବରଷା ଖାଇ ଅତି କଷ୍ଟରେ ମଣିଷ ଉତ୍ପତ୍ତ୍ୟ ଶସ୍ୟ । ଆଗରୁ ଖାଇବାକୁ ଆଣିଥିବା ସାହୁକାରର ଦାଦନ, ଶିସୁଦାସ୍ତ୍ର ପାନୁ ହୋଇକରି କେତେ ପ୍ରକାର ଦେୟ, ଏସବୁ ମିଶି ଶସ୍ତ୍ରାରେ ଫସଲ ଉଡ଼ିଯାଇ ଆସେ ଟଙ୍କା ।

ତାକୁ ବି ରଖୁ ହୁଏ ନାହିଁ, ନିରାଶାର ଅନ୍ଧାର ଘୋଡ଼େଇଦେଇ ବାଉଁଶନଳ ଶୂନ୍ୟକରି ସେ ଉଡ଼ି ଚାଲିଯାଏ ।

ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ମୁଣ୍ଡରେ ହାତଦେଇ ତା'ର ବାଉଁଶନଳ ପାଖରେ ବସି ବସି ମାଷେଇ ହେଉଥିଲା । ଖୋଲିବାକୁ ହାତ ଯାଏ ନାହିଁ, ମୁଣ୍ଡ ବୁଲେଇ ଦିଏ ତାହାରି ଉପରେ ଆଖି ରଖି ଉଦାସ ହୋଇ ସେ ଭାବୁଥିଲା । ପଦାରୁ ବାରିକ୍ ପାଟିକଲା “ଆଣିଲୁ ସାଓଁତା, ବେଳ ଯାଉଛି । ଗାରଡ଼ ମାହାପୁଅ ଅପେକ୍ଷା କରିଛି ପରା” ଦିଉଡୁ ଜବାବ ଦେଲା ନାହିଁ । ଅନ୍ଧାରେ ଅନ୍ଧାରେ ଦି'କେରା ଲୁହ ଝରିପଡ଼ିଲା, ନଳିରୁ ଟଙ୍କା ଝାଡ଼ିନେଇ ଦିଉଡୁ ପଦାକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ଦେଶ ନେଶ ସରିଲା । କାଗଜରେ କ'ଣ ଗାରେଇଦେଇ ଫାରାଷି କହିଲା, “ନିଅ ରସିଦ୍ ନିଅ, ରଖୁଥା ।” ଘଡ଼ିଏ ବେଳଯାଏ ନିଜ ନିଜ କାଗଜ ସମସ୍ତେ ଓଲଟେଇ ପଲଟେଇ ଦେଖିଲେ । କ'ଣ ତା'ର ଅର୍ଥ ? କ'ଣ ତହିଁରେ ଅଛି ? କୁକୁଡ଼ା ? ଛେଳି ? ବୋଝ ବୋଝ ଶସ୍ୟ ? ଟଙ୍କା ? ଏତେ ପଦାର୍ଥର ସମତୁଲ କ'ଣ ଏହି ଖଣ୍ଡେ କାଗଜ ?

ଗନ୍ଧ ନାହିଁ, ବାସ୍ନା ନାହିଁ, ସୁଆଦ ନାହିଁ, ଓଜନ ନାହିଁ । ହାତକୁ ଖସ୍ ଖସ୍ ଲାଗେ ଚାରି ଆଙ୍ଗୁଳିଆ କାଗଜ ଖଣ୍ଡେ ।

କନ୍ଧ ପଡ଼ି ଜାଣେ ନାହିଁ ।

ଗାଁରୁ ବୋଝିଆ ଆସିଲେ, ବାରିକ୍‌ର କାମ ବେଠିଆ ଉଠେଇବା । ଜିନିଷପତ୍ର ବନ୍ଧାବନ୍ଧି ସରିଲା । ଗଲାବେଳେ ଗୋଟାଏ ଦୋପଇସି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ଫାରାଷି କହିଲା, “ନେ ବେ ଶକା ସାଓଁତା, ନେ ଇନାମ୍ ନେ, ନଇଲେ ଆମେ ଚାଲିଗଲେ ଯେ ଆସିଲେ କହିଲାଗିରୁ ଯା ଦେଲୁ ତା ଦେଲୁ ପଇସା ଦେଲେ ନାହିଁ ଚାଲିଗଲେ । ଲାଞ୍ଜିକୋଡ଼କା ।”

॥ ସତସ୍ତ୍ରରି ॥

ଫାରାଷି ଗଲା ।

ଭୟ ଗଲା । ହେଇ ଚାଲିଯାଉଛି ସେ, ଅଧିକାରୀ ରୂପରେ, ବୋଝ ବୋଝିଆ ଧରି, ପର୍ବତେ ପର୍ବତେ ତର ତର ହୋଇ ଓହ୍ଲେଇ ଯାଉଛି, ଦୂର ହୋଇଯାଉଛି, ଦୂର ହେଇଯାଉଛି । ଗାଁର ଛେଳି ପଛକୁ ଓଟାରି ହୋଇ ମେଁ ମେଁ ବୋବେଇ ଚାଲିଛନ୍ତି, କୁକୁଡ଼ା ଗୋଡ଼ ବନ୍ଧା ହୋଇ ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ କରି ବାଡ଼ିରେ ଲଟକିଛନ୍ତି । ଯାହା ଯିବାର ଯାଉ, ଚକ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ଫାରାଷି ଫେର୍ ଆସୁ ଆସୁ ଯାଏ ଦିନାକେତେ ।

ଖାଲି ବସାକୁଡ଼ିଆ ପାଖେ ଅଇଁଠା ପଡ଼ିଛି, ଅଳିଆ ପଡ଼ିଛି, ରୁମାରୁମି ହୋଇ କୁକୁଡ଼ା ପଖି, ଖଲି ପତ୍ର । ଅଣ୍ଟାରୁ ବଳ ଯାଇଛି, ପଇସା ଯାଇଛି ମଣିଷଙ୍କ ମୁହଁକୁ କଳା କାଠ ।

କିନ୍ତୁ କଷ୍ଟ ହତାଶ ହୁଏ ନାହିଁ, ହତାଶ ହେଲେ ମାନବେଶରେ ବଞ୍ଚିବା ଅସମ୍ଭବ । ବିନା କାରଣରେ ବିପଦ ଆସୁଥିବ, ତା'ର ବେଳ ନାହିଁ, ଘଡ଼ିନକ୍ଷତ୍ର ନାହିଁ, ପାରାଷ୍ଟି ଯିବା ପଛେ ପଛେ ପ୍ରଚୁର ମଦ ପିଆ ଲାଗିଲା । ଉଶ୍ମାସ ହୋଇ ଗାଁର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ପଞ୍ଚା ପଞ୍ଚା ହୋଇ ଦାଣ୍ଡରେ ବୁଲିଲେ, ପିଲାଏ ହସିଲେ, ଲୋକେ ବସି ଧୁଗିଆ ପିଉ ପିଉ ଆଲୋଚନା କଲେ ଯେ ଏତେ ଟଙ୍କା ଦେଇ ସୁଖ ତାଙ୍କର କ୍ଷତି ହେବ ନାହିଁ । କାଟି ହାଣ୍ଡି ସଫା କରିଥିବା ପର୍ବତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁ ଫସଲ ହେବ ସେ ଖୁବ୍ ବେଶି । ସେ ହିସାବରେ ଦେହ ମେହନତ୍ ପଶିଲା ନାହିଁ, ବାଘଖିଆର ଆଖଙ୍କା ଉପଦ୍ରବ ପଶିଲା ନାହିଁ, ଆଗରୁ ଲୁଣ ପରି ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଦାଦନ ବିହ୍ନିଦେଇ ଯେଉଁ ଶସ୍ତା ଭାଉ ଠିକଣା କରିଦେବ ସାହୁକାର ତାହା ବି ସେ ହିସାବରେ କିସା ହେଲା ନାହିଁ । କେବଳ, - କହ ଖସି ରହିବାକୁ ଗୋଟିଏ କାରଣ ଗଢ଼େ, ସେତିକି ସେ ।

ଏତେବଡ଼ ଦୁଃଖକୁ ଦ୍ଵିତୀୟଥର ମନରେ ନ ପକାଇ ଲୋକେ ପୁଣି ତାଷକୁ ଚାଲିଲେ, ଅଧେ ବେଳ ବାକି ଅଛି ଦିନଗୋଟାକରୁ । କେତେ ତ ଅଧିକାରୀ ଆସୁଥିବେ, କେତେ କ୍ଷୟ ହେଉଥିବ ବର୍ଷକଯାକ, ଝୁରି ବସିଲେ ଆୟୁଷ ପୁରିଯିବ । ପୁଣି ନିତିଦିନ ପରି ପାହାଡ଼ ସନ୍ଧିରେ ଗାଁର ଗଡ଼, ଯେମିତିକି କିଛି ହୋଇ ନାହିଁ, ସବୁ ସମାନ ।

କିନ୍ତୁ ସଞ୍ଜରୁଡ଼େ କାମରୁ ଫେରି, ଭାବିବାକୁ ଯେତେବେଳେ ବେଳ ମିଳିଲା, ସବୁ ଚିନ୍ତା ଏକାବେଳକେ ମାଡ଼ିପଡ଼ିଲା । ଭାଗ୍ୟବାଦୀ ପାଣ୍ଡୁ ଡିସାରି ସୁଖା ତାରା ଦେଖିବାକୁ ଭୁଲିଯାଇ ଡାକିଲା, ଭଗବାନ୍ ଏ କ'ଣ କରୁଛ ଭଗବାନ୍ ! ଆମେ କିଏ ପାରାଷ୍ଟି କିଏ ଗାରଡ଼ କିଏ, କାହିଁକି ସେ ନେବ ଆମର ଟଙ୍କା, ବଣ କିଏ ଲଗେଇଥିଲା ? ବେକୁଶୀ କହିବ, ଦିଅଁ ଦେବତା ଦୁଃଖ ଦିଅନ୍ତି ମଣିଷକୁ ଠାକୁରଙ୍କ କଥା ଚେତେଇ ଦେବାକୁ, କିନ୍ତୁ ସେତିକିରେ ଅବୁଝା ମନ ବୁଝେ ନାହିଁ, ସାଧାରଣ ମଣିଷ ଭାବେ ।

ଦିଉଡୁର ଲେଖୁର ବହେ ଲାଗିଗଲା, ଦିଉଡୁ ଦୋଷ ଦେଲା ଯେ ଲେଖୁକକା ପାରାଷ୍ଟିକୁ ରଗେଇବାରୁ ଏତେ ଟଙ୍କା ପଡ଼ିଲା । ଲେଖୁ କହିଲା ଯେ ଦିଉଡୁକୁ ଅଧିକାରୀ ଚଳେଇ ଆସେ ନାହିଁ, ନ ହେଲେ ଅଛରେ ତୁଟିଥାନ୍ତା । ଅନେକ ତକରାଳ ଦେଖି ଆସିଲେ । କୁଳର ମାନ ରଖିବାକୁ ପୁଣି ଉପରେ ପଡ଼ି ଶଶୁରକୁ ବଞ୍ଚେଇ ସ୍ତ୍ରୀମାନୁ ଅଟକେଇଲା, ଫଳରେ ଦାଦିପୁତୁରାଙ୍କ କକିରୁ ତାଳ ହିଣ୍ଡିଲା ରୋଗିଣୀ ପୁଣି ଉପରେ । ଦିଉଡୁ ଗର୍ଜିଲା, ପୁଣି କାନ୍ଦିଲା, ହାକିନା କାନ୍ଦିଲା, ନିଜେ ଜାମିରି ବୁଢ଼ା ଦଉଡ଼ି ଆସିଲା ତାଳ ସମ୍ପାଳିବାକୁ ।

କେତେ ଘରେ କେତେ ଅଶାନ୍ତି ସଞ୍ଜପହରେ, ପାରାଷ୍ଟି ତା'ର କିଛି ଖବର ରଖେ ନାହିଁ, ସେ ପର ଦେଶର । କୋଥଳି ଭିତରର ତିରୁପତି ଠାକୁର ତା'ର ସୁବିଧା କରିଦେଇଛି,

ସେ ଖୁସି ତା'ର କାମ ଶେଷ, ପୁଣି ନୂଆ ଗାଁରେ ତା'ର ନୂଆ ନାଟ । କେତେ ତ ଏପରି ଅଧିକାରୀ ତାଲିଯାତି, ଯାହାର କହିବାକୁ ବଳ ନାହିଁ, ରୋକିବାକୁ ଶକ୍ତି ନାହିଁ, ନୂଆ ପୃଥ୍ବୀ ଭିତରେ ରହିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଯେ ଅତୀତର ପ୍ରେତର ଉପାସକ, ପଛୁଆଣି ଯେ ନୁଆଁଣିଆ ଯେ ସମସ୍ତେ ତା'ର ଅଧିକାରୀ, ହଁ କୁ ନାହିଁ କହି ଆସକରି ଆଖିତରାଟି ଠିଆହେବାକୁ ତା'ର ଭିତିରି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ବଳ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଦୁଃସ୍ବରେ ସିନା ସେ କିଛି କହିପାରେ ନାହିଁ, ବୋଡ଼ାସାପ ପରି ଆପଣା ଲାଞ୍ଜରୁ ସେ ପୁଲ୍ୟ ଖାଏ, ସେତିକି ତା'ର ସାବ୍ବନା । ତେଣୁ ଗରିବଙ୍କ ସାହିରେ ସଞ୍ଜରୁଡ଼େ ଗାଳିତକରାଳ, ଦିନଯାକର ସବୁ ଅପମାନ ସବୁ ଗାଳି ମାଡ଼ ସେତିକିବେଳେ ମନ ଉପରକୁ ଭାସିଉଠେ, ମଣିଷର ପଶୁ ମନରେ ଖେଳେ ପ୍ରତିହିଂସାର ଝୁଙ୍କ, ମାଡ଼ ମାରିବା ଲୋକ ପାର ହୋଇ ଛୁ, କୌଣସି ପେଖେନା ଫାନ୍ଦି ଘରଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ମଣିଷ ବଳ ଝଡ଼େଇ ହୁଏ, କାନ୍ଦଣାର ରୋଲଉଠେ । ଆପଣାର ଘର ପୋଡ଼ିଦେଇ ପରକୁ ସୁମରି ପ୍ରତୀକ କରି ମନରେ ଆପି ସଂକେତ ଛଳରେ ମଣିଷ ଦେଖେ ଶତ୍ରୁର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ।

ବୃଥା ବାଡ଼େଇ କଟାଡ଼ି ହୋଇ ଶୋଧା ଆଉ କାନ୍ଦଣା ମୂଲେଇ ମଦ ପିଇଦେଇ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଥିଲା । କେତେ ଏହିପରି ନିଶ୍ଚିତ ହେଲେ । ନିଶା ଅନ୍ଧାର ବଢ଼ି ବଢ଼ି ତାଲିଲା, ଗାଁ ନିଆଁ ନିଭି ନିଭି ତାଲିଲା, ରାତିର ଆଶ୍ବିତ୍ରେ ଭୁଲାନିଶାର ଅନୁଭୂତି ହେଲା ସତ, ଦିନର କଥା, ରୁକ୍ଷ ଜୀବନ ମିଛ ସେ, କେବଳ ମିଛ ସ୍ବପ୍ନ ।

ଦିଉଡୁ ପୁସ୍ତକ ହରେଇଦିଏ, ହାରେ ନାହିଁ ହାକିନା, ସ୍ଥିର ନିଷ୍ଠର ଦୃଷ୍ଟିରେ ବାପକୁ ଅନେଇଁରହେ ଆଉ ଖେଳେ । ନିର୍ବିକାର ଭାବରେ ମା'ର କଟିକି ଲାଗିଯାଇ କ୍ଷୀର ଭରି କରେ ପାଟିରେ ଆଉ ଶୋଷେ । ମିଶିଆକା ହାକିନା, ସରକୁ ସାଓଁତାର ବଂଶଧର, ମଣିଷର ସନ୍ତାନ । ଦୁଃଖ, ଦୈନ୍ୟ, ରୋଗ, ପରାଧୀନତା ସବୁ ଗରଳର ଗୋଳାଗୋଳି ଅମୃତ ସେ, ସବୁ ସେ ତନିତ କରିବ ।

ଦିଉଡୁ ସାଓଁତାର ପଶୁବଳ ତାକୁ ଅଭିଭୂତ କରେ ନାହିଁ । ଆଲୁଅ ତା'ର ଖେଳର ସାଥୀ, ପବନ ତା'ର ଜୀବନ, ଅନ୍ଧାର ତା'ର ବିଶ୍ରାମ, ସେ ମଣିଷ ଶିଶୁ, ସେ ବିଚିତ୍ର ।

ଦିଉଡୁ ତାକୁ ହାତ ବଢ଼ାଏ, ସେ ଆସେ ନାହିଁ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମାଲୋଚନା ତା'ର ଆଖିରେ, ସେହିପରି ସେ ଧ୍ୟାନ ଉପରେ ଅକ୍ଷତ ହୋଇ ରହେ, ସେ ଶାସନର ବାହାରେ, ଦିଉଡୁ ତା'ର କିଛି କରିପାରିବ ନାହିଁ ।

ଆଲୁଅର ପାଗ ସରି ସରି ଆସୁଛି, ତୋଫାନ ହାକିନାକୁ ଡର ମାଡ଼େ । ଯେଉଁ ଦେହ ଦିଉଡୁ ଆଖିରେ କିଛି ନୁହେଁ ତା'ର ସେ ଦୁର୍ଗ, ତା'ରି ନିର୍ଭୟ କୋଡ଼ରେ ଶୋଇରହି ହାକିନା ତୋଫାନ ସଙ୍ଗେ ଚିହ୍ନାପରିତ ହୁଏ । ହଠାତ୍ ତାତି ପରିବର୍ତ୍ତେ ଅଣ୍ଡା ସୁଅ, ଚାହୁଁ

ଚାହୁଁ ସୁସ୍ଥି ପରିବର୍ତ୍ତେ ଦୋହଳା ଦୋହଳି, ଚିହ୍ନା ଧାରଣା ସବୁ ଯାଏ ଓଲଟି । ମା' କବାଟ କିଲିଦିଏ, ଛିଣ୍ଡାକନାକୁ ପରସ୍ତ ପରସ୍ତ ଭାଙ୍ଗି ଘୋଡ଼ିପୁଡ଼ି ଦିଏ, କାନପାଖେ ଗୀତ ବୋଲି ବୋଲି ଦେହ ଥାପୁଡ଼ାଏ । ଉଷ୍ମ ପାଇ ନିଦ ହୋଇଯାଏ । ଘରେ ଆଉ କେହି ନାହିଁ, ଚାଖଣ୍ଡେ ପିଲା, ଫାଲେ ମା, ଦିହେଁ ପରସ୍ତରକୁ ଆଶ୍ରା, ଆଉ କେହି ନାହିଁ ।

ଦିନେ ବହୁତ କଢ଼ିଆ କରି ଦିଉଡୁ ସଖିକୁ ଚାଲିଯାଇଥିଲା । ଭାରି ତୋଫାନ, ପାଖ ଘରୁ ଜାମିରିର ବୁଢ଼ାର ସୋରଶବଦ ନାହିଁ, ତୋଫାନ ପଛରେ ଅନ୍ଧାରେ ଅନ୍ଧାରେ ଆଛା ମେଘ ଅସରା କୁଟୁଥିଲା । ସକାଳର ବାସି ପେଜ ଅଛି, ରନ୍ଧା ମଦ । ହାକିନା ଶୋଇଥାଏ । କ୍ଳାନ୍ତ ନିଦରେ ଉଠି ପହଡ଼େ ରାତିରେ ପୁଣି ପଦାକୁ ଆସିଲା, ଗାଡ଼ ଅନ୍ଧାର । ଦିଉଡୁ ବି ନାହିଁ, ଲେଖୁକକା ବି ନାହିଁ । କନ୍ଧ ଗାଁରେ ସମସ୍ତଙ୍କ କବାଟ ପଡ଼ିଛି, ଅନ୍ଧାରରେ କିଛି ଦିଶୁ ନାହିଁ ।

ପଦାରେ ବସି ପୁଣି ଭାବୁଥାଏ, ସେ ଚାଲିଯିବ । ରାଗଟା ଉଠିଉଠିକା ଆସେ ଯେତେବେଳେ ସେ ଭାବେ, କାହିଁକି ଏ ଯନ୍ତ୍ରଣା, ବିଭା ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ଗଲେ ଭାରି ଭଲ । ସେତିକିବେଳେ ଅନ୍ଧାରକୁ ଦେଖେ ତୋଫାନକୁ ଦେଖେ, ଧାରଣା ବଦଳିଯାଏ, ବାରମ୍ବାର ଭିତରକୁ ଯାଇ ହାକିନାକୁ ମଶା ଖାଉଥିବେ ବୋଲି ଘୋରେଇ ଦେଇ ଆସେ ।

କିନ୍ତୁ ପୁଣି ସେ ଆସେ ଦିନରେ, କ୍ଷତିର ସୁମରଣା ଅଭାବର ଖେଳ । ବଳଦ ବୁଢ଼ା ହେଲେଣି ଏଇ ଦିନୁ ଆଉ ହଜେ କିଣି ରଖିବା ଭଲ । କରିଆ ପୁରୁଣା ହେଲାଣି ଚାରି ହାତ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିଏ ହେଲେ ତିନିଖଣ୍ଡ ପିନ୍ଧିବା ପୋଷାକ ହୋଇପାରିଥାନ୍ତା । ବର୍ଷାଦିନ ଆସୁଛି, କାଶ ଛାତିଦୁଖା ଶୀତୁଆ ଜରର ଦିନ, ମାଠ ଖଣ୍ଡିଏ ନ କିଣିଲେ ନ ହୁଏ । ଭାରିଯା ପାଇଁ ମାଲି ମୁଦି, ପିଲା ପାଇଁ ଖଜା, ଆପଣା ପାଇଁ ଟାଙ୍ଗିଆ ଖଣ୍ଡିଏ, ପତରସିଆଁ ବର୍ଷାତିଟିଏ । ପୁଣି ସେତିକିବେଳେ ଅଧା ଖାଲି ବାଉଁଶନଳ ପାଖରେ ବସି କନ୍ଧ ଚପସ୍ୟା କରେ, ଭାବେ କେଉଁ ଦେବତାର ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ତା'ର ଭିତରଟା ପୁରିଉଠନ୍ତା ପରା, ସବୁ ଭଲହୁଅନ୍ତା । ଜମିକୁ ବିହନ ଯାଇ ନାହିଁ, କେବେ ଫସଲ ପାଟିବ, ବିକ୍ରି ହେବ, ଟଙ୍କା ଆସିବ, ତାହା ମଝିରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଧିକାରୀଙ୍କର ଆହୁରି ଧାଡ଼ି ଧାପ ଅଛି, ନିଜାମନ (ଅମିନ) ରିବିଶି ଆସିବାର ଅଛି ଶିସୁ (ଖଜଣା) ଉଠେଇବା ପାଇଁ । ସବୁ କୌଣସିମତେ ବାହାରିବ ଘରଦେବତା ଥିବା ବଖୁରିର ସେହି ବାଉଁଶନଳ ଭିତରୁ, ସେଇଠି ଟେକା ମହୁଲି ପକେଇ ନୀରବରେ ଦିଉଡୁ ଭାବେ ।

ପୁଣି କପାଳ ବି ଦିନୁଦିନ ଯାଏ ଚଢ଼କି । ଦିଉଡୁ ତାହାରି ଉପରେ ମନର ଅଶାନ୍ତି ଝଡ଼େଇ ହୁଏ । ଖରାର ଶେଷ, ଦିନୁ ଦିନ ଉପରଓଳି ତୋଫାନମିଶା ହାଲୁକା ଅସରା । ପହିଲି ଯୌବନ ପରି ପହିଲି ବରଷା, ତା'ର ଗତି ଅଛି ଓଜନ ନାହିଁ, ବିଷ୍ଣୁଟି ଅଛି ଦାୟିତ୍ବ

ନାହିଁ । ମଣିଷ ମନରେ ତାହାରି ହାଲୁକା ଛାଇ ପଡ଼େ, ଓଦା ମାଟିର ବାସ୍ନାରେ ପୁରୁଣା ଚିତା ଗଜୁରିଓଠେ ଚୁଆ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ, ମଣିଷ ଚାଷୀ ତା'ର ଖିଆଲର ମଞ୍ଜି ବୁଣିବାକୁ ବ୍ୟାକୁଳ ହୁଏ ଉର୍ବର କି ବାଂଝର ନ ବିଚାରି ।

ଦିଉଡ଼ୁ ପୁଣୁକୁ ଅନାଏଁ ତା'ର ସ୍ବପ୍ନରେ ପିଓଟି ଟହ ଟହ ହସୁଥାଏ । ଆକାଶ କଳା ପର୍ବତ କଳା ମିଶିଯାଇ ପବନରେ ଚହଳି ଆସୁଥିବା ଧୋବଳା ମେଘର ଧୂଆଁକୁ ପିଠି ଆଡ଼େଇ ଦେଇ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଯେତେବେଳେ ଟାଙ୍ଗି ହୋଇ ରହେ ସେତେବେଳେ ରାଉ ରାଉ ପବନରେ ଦିଉଡ଼ୁର କାନରେ ପିଓଟିର ତାକ । ପୁଣୁକୁ କଷ୍ଟ ଦିଏ ଆଉ ଦେଖେ । ଶୁଖିଲା ହାତୁଆ ପିଠିଟା ମିଶିଛି ମୁଣ୍ଡେ ନୁଖୁରା ବାଳ ତଳେ, ଗଣ୍ଡିଗଣ୍ଡିଆ ବେଶିରା ହାଡ଼ । ମୁହଁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ିଛି । ଅରୁଛି, କମ୍ବୁଛି । ଫମ୍ପା କାନ୍ଦଣା । ଚିଁ ଚିଁ ଅଭିମାନ । ଶୁଖିଲା ପିଠିଟା ହଳିଲାଗୁଛି, ଅଲଗା ବାଳ, ଅସୁନ୍ଦର ବାଳ ଘୁଷୁରି ଲାଗିଛି ମାଟିରେ । କ'ଣ ବକିଯାଉଛି ସେ, ଦଦରା ମନର କାନ୍ଦୁରା କାହାଣୀ, କେତେ ବଜ୍ର ତୋଫାନ ସେଥିରେ । ଦିଉଡ଼ୁ ତାଙ୍କିଲ୍ୟ କରେ । ଫୁଲହାର ବେକର ଫାଶ ହୋଇଛି । କରୁଣା ନାହିଁ । ଧୂଳିଆ ଲଗେଇ ଦେଇ ଥିରିହୋଇ ଖୁଞ୍ଚି ପରି ବସି ବେଳେ ବେଳେ ଦିଉଡ଼ୁ ତେଣିକି ଅନାଏଁ । ଆହୁରି ପଦେ ପଦେ ବଜେଇଦିଏ । ଖୁସି ଲାଗେ ।

ମନ କହେ ଯେ ଫଟାକପାଳ ଆଉ ଯୋଡ଼ି ହେବ ନାହିଁ । ଅନ୍ଧାରର ଆଶ୍ବାସ ନାହିଁ ।

ସେଦିନ ଦିଅଁ ଦେବତାଙ୍କୁ ସେ ସୁମରୁଥିଲା । ସେମାନେ ପରା ସବୁଠି ଥାନ୍ତି, ସବୁଠି ତାଙ୍କର ଆଖି । ସମସ୍ତଙ୍କି ତାଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ । ଏତେ ଭକ୍ତି ଏତେ ପୂଜା ପାଉଛନ୍ତି । କାହିଁ ତାଙ୍କର ଦୟା ?

ନିଜ ପାଇଁ କିଛି ଦରକାର ନାହିଁ, ସବୁ ତା'ର ପିଲା ପାଇଁ ।

ଏତେ ଅନିରୋଗ, ଏତେ ହତାଦର, ସତେ ମଣିଷ ହେବ ହାକିନା ?

ତା'ର ବିହ୍ବଳ ଚିନ୍ତାକୁ ଚିରି ଚିରି ଦେଇ ଦେବତାର ଉଜ୍ଜ୍ବଳ ରୂପ ଉଭାହୁଏ କଞ୍ଚନାରେ, କହ୍ନିଶୀର ଅଭିଜ୍ଞତାଗଡ଼ା କଞ୍ଚନାରେ । ବାଉଳା ମନ ପଚାରି ହୁଏ, କାହିଁକି ଯେ, କେତେଦିନ । ଗଭୀର ମନରୁ ଦେବତା ତୁଣ୍ଡରେ ତା'ର ଢବାବ୍ ମିଳେ, ଅନ୍ଧାର ପରେ ଆଲୁଅ, ମଣିଷର ସ୍ବାଭାବିକ ବଞ୍ଚିରହିବା ପ୍ରବୃତ୍ତି ପରୀକ୍ଷୟ ସ୍ବାକାର କରେ ନାହିଁ, ମଲାଯାକେ ସେ ଅଜେୟ ।

ସାଧାରଣ ରାତି ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ରାତି ସେ । କିଛି ଘଟଣା ଘଟି ନାହିଁ, କାହାଣୀ ଲମ୍ବି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମନେ ମନେ ସେ ଢବାବ୍ ପାଇଛି । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇଛି, ତପସ୍ୟାର ସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ଢୋଲପିଟା ଆଦେଶ ଦରକାର ନାହିଁ ।

ପୁଣୁ ଶାନ୍ତ ହେଲା । ହାକିନାକୁ କୋଡ଼ରେ ପୁରେଇ ନିଘୋଡ଼ ନିଦରେ ଶୋଇରହିଲା ।

॥ ଅଠଶ୍ରବି ॥

ବନ୍ଦିକାର ।

ସଞ୍ଜକୁଡ଼େ ପିଓଟି ତା' ଘର ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡୋଇଥାଏ ।

ଏଠି ସେ ଦେହମେହେନତ କରେ, ମା' ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇ ଗାଁର ଜମିରେ କାମ କରେ, ତାହା ବଦଳରେ ତାଙ୍କର ନିଜର ହୋଇ ଖଣ୍ଡେ କୁଡ଼ିଆ, ଖାଇବାକୁ ମାଣ୍ଡିଆ ଭାତ, ଲେଙ୍ଗୁଟିପିନ୍ଧା ବଣୁଆଁ କନ୍ଧକ ସମାଜରେ ଟିକିଏ ସ୍ଥାନ । କିନ୍ତୁ କନ୍ଧ ହେଲେ ବି ଚେହେରା ବାଗେଇବାକୁ ମନା ନାହିଁ । ପିଓଟି କହୁଣୀ ବେଶରେ ବି ଆପଣାକୁ ସୁନ୍ଦର କରେ, ଫୁଲ ପିନ୍ଧେ ।

ବିନା କାରଣରେ ନିତି ଏହି ସଞ୍ଜରେ ବେଶ ହୋଇ ସେ ବୁଲି ବାହାରେ, ନଇଲେ ଶାନ୍ତି ଲାଗେ ନାହିଁ, ଅଭ୍ୟାସ ପଡ଼ିଯାଇଛି । ବୃଥା ପ୍ରତୀକ୍ଷାର ପସରା ମୁଣ୍ଡେଇ ଅନଥନ ମନରେ ଏ ଦୁଆର ସେ ଦୁଆର ହୁଏ । ଏଠି ଛାଡ଼ିଆସିଥିବା ତଳଦେଶ ନାହିଁ, ତା'ର ଭେକର ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ, ଖାଲି ଭୋକ ହିଁ ସାର । ତଥାପି କୁଆଡ଼େ ଏଇ ବନବାସରେ ସେ ଜୀବନ ବିତେଇବ, ଯାରି କଥା କହିଲା ବେଳକୁ ମା'ର ମୁହଁ ଝଲସେ, କେମିତି ହୋଇଯାଏ ମା' ।

ପଥର ପଥର, ଧୂଳି କେବଳ ଧୂଳି, ଧୂଆଁପତ୍ର ଛେପ ଛେପ ହିଁ ଖାଲି, ଆଉ ଏହି ଲୋକେ ରକ୍ତରେ ଯାହାଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ କୁଆଡ଼େ ସେ, ଏମାନେ ବର୍ବର, ଯା ବାହାରେ ଲୁଚାବୋରା ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥ ତାକୁ ଦିଶେ ନାହିଁ, ସେ ବିରକ୍ତ ହୁଏ, ମୁକ୍ତି ଖୋଜେ ।

ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡେଇ ଦେଉ ଦେଉ ମା' କହିଲା, - “ସାଓଁତା ପିଲା ଦି'ପହରେ କ'ଣ, କହିଲା ପିଓଟି ?”

“କାମ ଥିଲା ।”

“କିଛି କହି ନାହିଁ ?”

“କାମ ଥିଲା ବୋଲି ତକେଇଥିଲା, କହିଲି ପରା- ।”

“ତା'ରି ଦୟାରେ ଆମର ଜୀଉଣା, ଜାଣିଛୁ ତ ପିଓଟି, କାମ ଯଦି ଥାଏତ ସଞ୍ଜକୁଡ଼େ ତା' ଘରକୁ ଯାଇ କରିଦେଇ ଆସୁ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଗାଁ ଭିତରେ ମଣିଷ ତ ସେହି, କାହାକୁ ଆଉ କରିବା ଧରିବା ? ଗଲୁ ଆସିଲୁ, ଏମିତି ଛାଟିପିଟି ହୋଇ ପଳେଇ ଆସିଲେ ତା'ର କେମିତି ହେବ କହ ତ ?”

“କାମ କରିବାକୁ ଲୋକ କ'ଣ ଅଭାବ ଅଛନ୍ତି ମା' ?”

“ନାହିଁ ସତରେ କହୁଟି, ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧି ତ ସାରିଲୁଣି, ଯାଉନୁଁ ତା କାମଟା ଛିଣ୍ଡେଇଦେଇ ଆସିବୁ-”

“ସପାସୁରୁରା ହୋଇ ଛାଇ ଅନ୍ଧାରରେ ଖତ ମୁଣ୍ଡେଇ କ୍ଷେତକୁ ଯିବି ?”

“ଖତ ମୁଣ୍ଡେଇବୁ !”

“ଆଉ କାହିଁକି ଡାକିଥିଲା କି ସେ; ସେ କହିଲା ପରା, - ଏମିତି ଅଳସ ହେଲେ ମୋ କାମ ଚଳିବ ନାହିଁ, ଆଜୋହୁଁ କ୍ଷେତକୁ ଖତ ପାଉଁଶ ନ ବୋହିଲେ ପାଟିବ କ’ଣ, ଖାଇବା କ’ଣ ?”

“ଆଉ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ ?”

ପିଓଟି ଭାରି ହସିଲା, ତା’ର ମନର ସବୁ ଅଭିମାନ ମା’ ଉପରକୁ ଫୋପାଡ଼ି ମାରିଲା ହସରେ । ମା’ ବିରକ୍ତ ହେଲା । “ତା’ର କାମଟା ଭଲ କରି କର ପିଓଟି, ମୋ କଥାକୁ ହସରେ ଉଡ଼େଇ ଦେଉଛୁ ?”

“ଖତ, ମାଟି, ଗୋବର, ତାଷ ଯାହା ବତୋଉଛି ସବୁ ତ କରୁଛି ମା’, କେଉଁଥିରେ କିଛି ହେଲା ଅଛି ?”

“ହଉ ତତେ ଯାହା ଭଲ ଲାଗୁଛି ଲୋ ଝିଅ-”

ଦୁହେଁ ଦୁନିତାନ୍ତି । ଚିତୁଆଉ ସେ । ଯେ ନ ବୁଝି ଚିଡ଼ିବ ତାକୁ ଉପାୟ କ’ଣ ? ପିଓଟି ଭାବୁଥାଏ । ମା’ ତାହେଁ ସେ ହାଗୁଣାକୁ ପାଲରେ ପକାଉ, ବିଭା ହେଉ, ଗାଁ ମାଟିରେ ଚେର ଆହୁରି ଗହୀରକୁ ଭେଦିବ, ମା’ ଦେଖିବ । ନିଜର ରୁଚିକୁ ଅପମାନ ଦେଇ ଥୋଡ଼ାଏ ବାଟ ସେ ଓହ୍ଲେଇଯାଇଛି, ତାଠୁ ଦେଖିକି ସବୁ କପାଳ ।

“ବୁଝିବୁ ପିଓଟି, ହାଗୁଣା ପରି ଲୋକ କପାଳରେ ଥିଲେ ମିଳେ । ମୁଁ ମା’, ତୁ ଝିଅ, ଆଉ ଅଧିକ ତତେ କ’ଣ କହିବି । ଆମର କେହି ନାହିଁ, ପରର ଦୟାକୁ ଆମର ନିର୍ଭର । ତୁ ଯଦି ବିଭା ହୁଅନ୍ତୁ ମୋର ବୋଝ ଖସନ୍ତା, ମୁଁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । କାହିଁକି ଆଉ ଏତେ ବାଟ ମୁଁ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଆସିଛି ? ମୋର ତ ଗୋଟାଏ ପେଟ-”

“ମୋର ବି କ’ଣ ଦି’ଟା ପେଟ ମା ?”

“ହଉ ତୋର ଯାହା ଲଜ୍ଜା ।”

ଟିକିଏ ରହେ, ପୁଣି କହେ, ନିତି କହେ, ଉଷାଏ ଖେଳେ । କ’ଣ ସେ ଭାବିଛି ? ସେ ବୁଝେ ନାହିଁ, ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ନାହିଁ । ଭାବେ ସେ ଯେମିତି ପା’ଣିଆଣୀ, ମଣିଷକୁ ବାଘ କରିଦେବାକୁ ତା’ର ଦୁଃସାହସ, ସମସ୍ତିକର ସେହିପରି ହୋଇଥିବ ।

ବାର୍ଦ୍ଧଶ୍ରୀସ ପକେଇ ପିଓଟି ଉଠିଲା । ଆଜି ତୋଫାନ ନାହିଁ, ସୁନ୍ଦର ସଞ୍ଜ ହୋଇଛି । ଏମିତି ସଞ୍ଜରେ ପରା ମନେହୁଏ, କିଏ ସେ ଯଦି ଆସନ୍ତା ।

“ଠିଆଟା ହେଇ କ’ଣ ଭାବୁଛୁ ଝିଅ, ଏତେ କ’ଣ ଭାବୁ ? ଯାଉନୁ ବୁଲି ଆସିବୁ । ଯା- ।”

“ହୁ-”

ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ପିଠଟି ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ଦୂରର ମାଲ ଉପରୁ ଆଖି ଖସେଇ ହେଉ ନାହିଁ । ନିଭି ଯାଉଥିବା ମଳିନ ଛାଇ ସେଠି, କାହାର ଗହୀର ଦୁଃଖର ମୂଳ ତାହାଣି ପରି ।

ଏମିତି ସଞ୍ଜରେ ମନେପଡ଼େ, ଯାହା ତାକୁ ଆନନ୍ଦ ଦେଇଥାନ୍ତା ସେଥିରୁ ସେ ତଡ଼ା ଖାଇଛି । ଯେ ପୃଥିବୀ ତା’ର ନୁହେଁ, ଯେ ମଣିଷ ତା’ର ନୁହନ୍ତି, ସେ ଧରି ରଖିପାରି ନାହିଁ, ଜୀବନ ତାକୁ ଫାଉ ମାରିଛି ।

ଦାଣ୍ଡରେ ଗହଳି ବଢ଼ିଲାଣି । ପଞ୍ଜା ପଞ୍ଜା ଲୋକ । ପିଲାଏ ଡୋଲ ପିଟିଲେଣି, ଧାନ୍ଡାମାନେ ଫୁଙ୍କିଲାଗିଲେଣି କଷ୍ଟ ବଜୁଣୀ । ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଛାଇପରି ତୁନିତାନ୍ତି ଘରଣୀମାନେ ଝୋଲାକୁ ଯା’ଆସ ଲଗେଇଛନ୍ତି । ଏତେ ଲୋକ । ତା’ ପାଇଁ କିଏ ?

ସେ ଅତିକ୍ଷ୍ମା ।

ଗୁମ୍ଫାସାନୀ ବୁଢ଼ୀ ଘର ଆଗରେ ଛୋଟିଆ ପଞ୍ଜତଟିଏ ବସିଛି । ଟୋକୀ ବୁଢ଼ୀ ମିଶି ତା’ରି ଆଡ଼କୁ ଆକୁଠି ଦେଖେଇ ଫୁସଫୁସ କରି କେତେଜଣ କ’ଣ କହୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ କହନ୍ତି । ଶୁଣି ଶୁଣି ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇଗଲାଣି । ଗୁମ୍ଫାସାନୀ ଡାକିଲା, “ଆଲୋ ଝିଅ, କୁଆଡ଼େ ଯାଉଥିଲୁ ?” ପିଠଟି ଆସି ବସିଲା । କଥାକଥାକେ ସେ ଦେଶର ଗପ, ତଳଦେଶର, ସେମାନେ ପଚାରନ୍ତି ସେ ବଢ଼େଇ କହେ । ସଞ୍ଜକୁଡ଼େ କ’ଣ ହେଉଥିବ ସେ ଦେଶରେ ? ଘରେ ଘରେ ବାଜା ବାଜୁଥିବ, କି ସୁନ୍ଦର ସେ ବାଜା ! ଲୋକେ ମଦ ପିଉଥିବେ, ଗୀତ ବୋଲୁଥିବେ, ନାଚୁଥିବେ । କୋଠାର କଥା, ଗାଡ଼ିର କଥା, ମଣିଷଙ୍କ କଥା । ସେଇଠି ପିଠଟି ଭାବେ ସେ ଜିତେ । କେଉଁ ଶୁଣାଣି ଆଁ କରି ଅନେଇ ରହିଥାଏ ଯେ ତା’ର ଆଉ ଆଁ ବୁଜେ ନାହିଁ, କାହାର କେବଳ ‘ଆ-ହା, ହୁ-ହୁ’ କେହି ବି ମିଛ ମଣେ, ତର୍କ କରେ, ହସେ, ହସାଏ । କେତେ ସେ ଗପିଲାଣି, ଶୁଣି ଶୁଣି କାବା ହୋଇ ସେମାନେ ଉଠିଯାଆନ୍ତି । ଯେତେ ସେ ତାଙ୍କର ହେବାକୁ ମନ କରେ ତା’ର ଗପ ତାକୁ କରେ ପର । ଜଣେ ମଣିଷ ଆଉ ଜଣେ ମଣିଷର ବଡ଼ଟି ପାଖେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଏ, ନୋହିଲେ ଉଠି ଚାଲିଯାଏ । ନିଜକୁ ଛୋଟ କରି ପରକୁ ବଡ଼ କରି ଆଖି ଆଗେ ଆସି ରଖିଲେ ବଶୁଆ ମଣିଷର ମନ ଉଣା ହୁଏ ।

କେତେ ଦିନ ଏହିପରି ଗପୁଥିବ ସେ ? କଥାକଥାକେ ସେହି ଅଶୋଭନ କୁତୂହଳ “ଏଡ଼େ ଭଲ ରାଜଜ ଛାଡ଼ି କାହିଁକି ଚାଲିଆସିଲ ନୁନି ? କ’ଣ ହେଲା ?” ହାଗୁଣୀ ବସି କଥା ଶୁଣେ । ସେ ମତାମତ ଦିଏ ନାହିଁ । ବୁଢ଼ୀମାନେ ବି ମତାମତ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଖାଲି ମୁଣ୍ଡ ଚୁଙ୍ଗାରନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ବି ଜାଣନ୍ତି । ଗପୁ ଗପୁ ବେଳ ଘଡ଼ିଏ ହେଲାଣି । ଟୋକୀମାନେ କେତେବେଳୁ ଗଲେଣି । ଖାଲି ଗୁମ୍ଫାସାନୀ ଆଉ ସେ ।

“ଆମ ଗାଁ ତତେ ଭଲ ଲାଗୁଛି ନୁନି ?”

“ଲାଗୁଛି -”

“ଏତେ କଥା ଜାଣିଲୁ ଏତେ ଦେଖି ଦେଖିଲୁ, ବିଭାହେବୁ ନାହିଁ ଏମିତି ଥିବୁ ନୁନି ?” କି ଜବାବ ଦେବ ସେ । “ଆମ ଗାଁର ସାଉଁଟା, ହିକୋକା ହାଗୁଣା ।” ଚାଲିଲା । ଯେଉଁଠି ତା’ର ମା’ର ବନ୍ଧୁ ସେଠି ହିକୋକା ହାଗୁଣାର ଗପ । ଚାରିଆଡୁ ସେହିକଥା ଖାଇ ଗୋଡ଼ଉଛି, ମନେ ମନେ କନ୍ୟା ଦେଖିଲେ ବର, ବର ଦେଖିଲେ କନ୍ୟାଲୋକ ବଛାବଛି କରୁଥାନ୍ତି ପରପାଇଁ । ଅସମ୍ଭାଳ ଲାଗିଲା । ପିଓଟି ଉଠି କହିଲା “ମୁଁ ଯାଉଛି ।”

ବିଭା ନ ହୋଇ ବଢ଼ି ଉଠୁଥିଲେ ସମାଜର ଲୋକେ ଖେଷ୍ଟା ମାରନ୍ତି, ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରନ୍ତି ।

ସାହି ମୁଣ୍ଡରେ ହାଗୁଣାର ଘରଟା ପାଖେଇ ଆସୁଛି । ତା’ପରେ ପୁଣି ସେ କୁଡ଼ିଆକୁ ଫେରିଯିବ, ଦିନଟାଏ ଗଲା । ମା’ କହିଥିଲା ସଞ୍ଜବୁଡ଼େ ସାଉଁଟା ଘରକୁ ଯିବୁ । ମା’ ଜାଣେ ନାହିଁ, ଉପରେ ପଡ଼ି କେତେଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସେ ଆଳାପ କରିବାକୁ ଯାଏ । କେତେ ସାଜ, କେତେ ସୁବିଧା ଉଛାଉଛି । ସବୁ ଟୋକାଙ୍କର ମନମାଫି ଝିଅ ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁଠି ତାକୁ ସଜ ପଡ଼େ । ତାଠି ସମସ୍ତେ ଅସଜ । ବାଉରି ସାହିରେ ମାଣିକ । କି ବୁଝିବେ ତା’ର ମୂଳ ଏମାନେ ।

ହାଗୁଣା ତା’ର ପିଣ୍ଡାରେ ଏକୁଟିଆ ବସିଛି । ଖାଲି ପିଙ୍କା ଜାକୁଛି । ପିଓଟି ପାଖେଇ ଆସିଲା । ଖଣ୍ଡିକାଶରେ ତା’ର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କଲା । ହାଗୁଣା ଚଢ଼ିଲା ନାହିଁ । ଜାଣିଶୁଣି କେତେଥର ହାଗୁଣା ସଙ୍ଗେ ସେ ଏକୁଟିଆ ହୋଇଛି । ତଳିପାରୁ ମୁଣ୍ଡଯାକେ କନ୍ଧର ବିଶିଷ୍ଟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ତାକୁ ଥରେ ଅନେଇଁ ନେବା ଛଡ଼ା ହାଗୁଣା ଆଉମିତି ହୋଇ ନାହିଁ । ଲେଙ୍କୁଟିମରା କନ୍ଧରେଣ୍ଡିଆ, ଗାଁଯାକଙ୍କର ଏତେ ମାନ୍ୟ ଏହିଆକୁ ?

ମୂଲିଆଠୁ ବଳି କାମ କରେ । ବାକି ସବୁଥିକି ଏଡ଼େ ଓଲୁ !

ହାଗୁଣା କାଠ ହାଣ୍ଡୁଥିବା ଝୋଲାକୁଳରେ ଜାଣିଜାଣି ସେ ଗାଧେଇଛି, ବାଳ ଶୁଖେଇଛି । ତା’ର କାମ କଲାବେଳେ ଜାଣି ଜାଣି ବିଚିତ୍ର ଚାହାଣି ଛିଆଡ଼ି ଛିଆଡ଼ି ହାଗୁଣା ମୁଣ୍ଡକୁ ସେ ବୋଝ ଟେକିଦେଇଛି, କେତେଥର ଦେହକୁ ଦେହ ଲାଗିଛି । ତଥାପି ହାଗୁଣା ପାଟି କରିବ - “କାମ କର, ବସ ନାହିଁ ।” ସେ କେବଳ ଲଙ୍ଗୁଳା କନ୍ଧ ନୁହେଁ, ପଥୁରିଆ ମଣିଷଟାଏ, ସ୍ନେହ ସହାନୁଭୂତିରୁ ବଞ୍ଚିତ । ମା ଏସବୁ ଜାଣେ ନାହିଁ, ଜାଣିଲେ କ’ଣ ଥାଏ ବା-

ହାଗୁଣା ଘର ଓଲଟକେ । “ବସିଛୁ ସାଉଁଟା ?”

“କିଏ ସେ, ପିଓଟି ?”

ସେ ହାଗୁଣାକୁ ଘୃଣା କରେ । ଯେତେ ପୁରୁଷ ନିଜକୁ ଉନ୍ନତ ପର୍ବତ ବୋଲି ମଣିବି ସମସ୍ତଙ୍କ ଘୃଣା କରେ । ଓଃ କି ତାଛାଲ୍ୟ ତା' ଦୃଷ୍ଟରେ, ଚିହ୍ନି ନାହିଁ ସତେ ! ଗୋଟାଏ ଝିଅ ଗୋଇଠା ମାରିଦେଇ ଆଉ କାହା ସଙ୍ଗେ ମିଶି ପଲେଇଛି, ଠିକ୍ କରିଛି । ତଥାପି ଏଡ଼େ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ପୁରୁଷର !

“କାହା କଥା ଭାବୁଛୁ ସାଉଁଟା ?”

“କାହା କଥା ଭାବିବି ନୁନି, ମୋର ମୁଁ ବସିଛି କାହା କଥାରୁ ମୁଁ ପାଇବି କ'ଣ ?”

ଅନ୍ଧାର ଘୋଟିଲାଣି । ଯା ଆସ ନାହିଁ, ପିଓଟିର ମୁଣ୍ଡରେ ଖୁଆଲ ଉଦେ ହେଲା । ପିଆତଳକୁ ଲାଗିଯାଇ ହାଗୁଣାର ମୁହଁ ପାଖକୁ ମୁହଁ ନେଇ ଫୁସଫୁସ କରି କହିଲା, “ମୁଁ ଜାଣିଛି, ସାଉଁଟା ଭାବୁଛି ସାଉଁଟା ଝିଅକୁ, ମିଶିଆପାୟୁ ମନେପଡ଼ୁଛି ସାଉଁଟା, ସତ କହିଲୁ, ନୁହେଁ ?” କହିଦେଇ ପିଓଟି ସଁ ସଁ ହୋଇ ହସିଲା, ହସି ହସି ଗଡ଼ିଗଲା ।

ହାଗୁଣା ଚମକିପଡ଼ିଲା । କହିଲା, “କୋଉଠୁ ପିଇ ଆସିଛୁ କି ନୁନି । ଯା, ଘରକୁ ଯାଇ ଥିବି ହୋଇ ଶୋଇପଡ଼, ଏଦିନେ ବେଶି ପିଇଲେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଧରେ ।” ଖାଲି ପଥର ନୁହେଁ । ଧାରୁଆ ପଥର । ଅଣ୍ଟା ପଥର ଏମିତି ସେ ଖେଆମାରେ, କାଟି ପକାଏ । “ମଦ ପିଇଥିଲେ ବାସନ୍ତା ନାହିଁ ସାଉଁଟା, ତୁ ଭାବୁଛୁ କିନା, ତତେ ସେମିତି ଲାଗୁଛି ।” ପିଓଟି ହସିଲା । “ମୁହଁ ଶୁଫିବୁ ସାଉଁଟା, ହେଇ ଦେଖ ହେଇ ହେଇ”, ପିଆ ଉପରେ ଦୁଇ ହାତ ଭରାଦେଇ ହାଗୁଣା ଆଡ଼କୁ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ିଥାଏ ପିଓଟି, ଉଷ୍ମ ନିଶ୍ବାସରେ ହାଗୁଣାର ମୁହଁ ସିଝିଯାଉଥାଏ । “ହଉ ହଉ ହେଲା ହେଲା । ମତେ ପାଇବାକୁ କିମିଆଁ କରିବାକୁ ଆସିଛୁ ଟୋକା ? ପାରିବୁ ନାହିଁ । ଘରକୁ ଯା ।”

ପିଓଟି ଆହୁରି ହସିଲା । ହାଗୁଣା କହିଲା, “ଠିଆହେଲୁ କାହିଁକି ? ଘରକୁ ଯା ତୋ ମା' ଖୋଜୁଥିବ ।” ଜଟାୟୁ (ହାଗୁଣା)ର ଆସନ ଚଳୁଥାଏ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁଥାଏ । ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ଆପଣା ଘର ପିଆପାଖେ ଏମିତିଭାବେ ଚଳଦେଶର ଚଢ଼ାଉ ସଙ୍ଗେ ପରିଚୟ ଲାଗାଇବାକୁ ତା'ର ସ୍ବପ୍ନରେ ନ ଥିଲା । ପିଓଟି ଚାଲିଲା । ହାଗୁଣା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା । ଖଣ୍ଡେଦୂର ଯାଇ ପିଓଟି ଚିତ୍ତିରେଇଲା - “ଓଃ ! ସାଉଁଟା ଓଃ ! ତେଇପଡ଼ି ହାଗୁଣା ଧାଇଁଗଲା । ଚଳିଚଳିକା ଛୋଟେଇ ଛୋଟେଇ ପିଓଟି ଫେରିଆସୁଛି, ଦୃଷ୍ଟରେ ସେହି ବିକଳ ଚିତ୍କାର ‘ଓଃ’ ! ‘କ’ଣ ହେଲା ନୁନି, କ’ଣ ? କ’ଣ ?”

ତାହାରି ଉପରେ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇପଡ଼ି ସାପପରି ତାହା ବେକରେ ବାହା ଗୁରେଇଦେଇ ପିଓଟି କହିଲା, “କ’ଣ କାମୁଡ଼ିଦେଲା ପରି ଲାଗିଛି । ଶୀତ କରୁଛି । ନେଇ ଚାଲୁ ଆଗ ଦେଖୁ ।” ହାଗୁଣାର ବୁଦ୍ଧି ହଜିଯାଇଥିଲା । ବୋଝ କୁଣ୍ଡେଇ ପିଆ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲା, ପିଆରେ ଆଲୁଅ ନାହିଁ, ପିଓଟି ତାଙ୍କ ଛାଡ଼ିବି “ଆଲୁଅ ପାଖକୁ ଆଲୁଅ ପାଖକୁ ।”

ରହିରହିକା ପିଓଟିର ଦେହ ଛଟପଟ ହୁଏ, ଆହୁରି ଜୋରରେ ଭିଡ଼ିଧରେ ତା'ର ଆଶ୍ରୟକୁ । ଓଲଟି ହାଗୁଣାର ଦେହରେ କମ୍ପ ଲାଗେ ।

ସେହିପରି ବୋଝବୋହି ଧକାମାରି ହାଗୁଣା ତା' ଘରର କବାଟ ଖୋଲିଲା, ଭିତରେ ଚୁଲିରେ ଚିକିଏ ରଡ଼ନିଆଁ ଅଛି । ଅନ୍ଧାରରେ ଚୁଲିପାଖେ ପିଓଟିକି ସେ ଓହ୍ଲେଇଦେଇ ଶୁଆଇଦେଲା । ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଚୁଲି ଫୁଙ୍କିଲା । ପିଓଟିର ଓଃ ଓଃ ବନ୍ଦ ହୋଇ ନାହିଁ । “କୁଆଡ଼େ ଗଲୁ ସାଓଁତା, ମତେ ତର ମାଡ଼ୁଛି ! ଭାରି ପୋଡ଼ୁଚିଲୋ” ଅସ୍ଥିରଭାବେ ଛଟପଟ ହେଉଥାଏ । ହାଗୁଣା ଆଶ୍ୱାସ ଦେଉଥାଏ, “ରହ, ମୁଁ ଦେଖୁଚି ନୁନି, କିଛି ତର ନାହିଁ - କିଛି ହେବ ନାହିଁ” ଚୁଲି ଫୁଙ୍କି ଲାଗିଥାଏ । ନିଆଁ ଜଳିଲା । ନିଆଁ ଖଣ୍ଡେ ନେଇ ହାଗୁଣା ତଲାସ କରିଗଲା । “କେଉଁଠି କାମୁଡ଼ିଲା” ? “ଏଇଠି”, “ଏଇଠି ?” “ନା ନା ସେଠି ନୁହେଁ, ଏଇଠି ଏଇଠି ।” “ଏଠି ?” “ନା” । ହାଗୁଣା ଝାଲେଇ ଯାଇଥାଏ । “ପାଇଲି ନାହିଁ ନୁନି ।” କାନପାଖେ ଭାରୀ ଭାରୀ ନିଶ୍ୱାସ, କଠିନ ଭାବେ ତାକୁ ଧରିରହିଛି ପିଓଟି, ନିଆଁଟା ଜଳିଜଳିକା ହାଗୁଣାର ହାତଯାକେ ଆସିଲାଣି । ପିଓଟି ଫୁଙ୍କି ଦେଇ ନିଭେଇଦେଲା । ଘର ଅନ୍ଧାର । ଦମ ଦମ ଛାତିରେ ହାଗୁଣା ଶୁଣିଲା, ପିଓଟି ଧୀରେ ଧୀରେ ହସୁଛି । କିଏ ତାକୁ ବାନ୍ଧି ପକୋଉଛି, ଗୁଣ୍ଡ କରି ପକୋଉଛି । କେବଳ ଅନ୍ଧାର ଆଉ ସ୍ୱପ୍ନ । ସେ ନାହିଁ, ପିଓଟି ନାହିଁ, କେହି ନାହିଁ, କେବଳ ସ୍ୱପ୍ନ ।

ରାତି ପହରକୁ ଜଣି ଯାଇଥାଏ । ଝାଳରେ ଗାଧୋଇ ପିଣ୍ଡାରେ ଆସି ହାଗୁଣା ବସିଲା । ତାରିଆଡ଼ ନିଶ୍ୱବଦ ପଡ଼ିଲାଣି । ମୁଣ୍ଡ ଭାରୀ ଭାରୀ ଲାଗିଥାଏ । ହାଲ ଉଠୁଥାଏ । ବହୁତ ଭାବୁଥାଏ ହାଗୁଣା ସାଓଁତା । କିଛି ସେ ଜାଣିପାରୁ ନାହିଁ ଅଥଚ ସବୁକଥା ଏଥର ବାସ୍ତବ । ମନ ଭିତରେ ଦୃଢ଼, ସ୍ୱପ୍ନ କି ସତ, ସତ କି ସ୍ୱପ୍ନ, ଅଳସ ଦେହ ଭୂଇଁ ଖୋଜିଲା । ଥଣ୍ଡା ପବନ ଚିକିଏ ଦେଲା । ହାଗୁଣା ଶୋଇଲା ।

ପିଓଟି ଘରକୁ ଫେରିଥିଲା । ହାଗୁଣାକୁ ସେ ବିଭା ହୋଇପାରିବ କି ନା ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ, ମୁହୂର୍ତ୍ତକର ଜିତା ଦିନକର ଜିତା ନୁହେଁ, ହାଗୁଣା ତାକୁ ଛଳେଇଥିଲା, ପୁରୁଷର ସଂଯମରେ ତାହାର ମନରେ ଦୈଷ କୁହୁଳିଥିଲା, ତା'ର ଯୋଡ଼ି ଭଲହୋଇଛି, କିନ୍ତୁ ମନ ଭିତର ଫମ୍ପା ଫାଙ୍କା, ସେଠି ଦୈଷ ବି ଆଉ ନାହିଁ, ଆନନ୍ଦ ବି ନାହିଁ । ସବୁ ବିଜୟ ପରି ତା'ର ବିଜୟ ବି ଉଦାସ ପରାଜୟ । ସମାପ୍ତି ପରେ ଦୁଃଖ ।

ମା' ପଚାରିଲା, “ସାଓଁତା ଘରକୁ ଯାଇଥିଲୁ ?”

“ହଁ କହିବାକୁ ଛାତି ପାଇଲା ନାହିଁ, ତରି ପିଓଟି କହିଲା, “ନା” ।

“ଗଲୁ ନାହିଁ ?”

“କାହିଁକି ଯାଆନ୍ତି ? କାହିଁକି ମୋତେ ବିରକ୍ତ କରୁ ?” କଇଁ ଆସୁଥାଏ, ପିଓଟି ପଦାକୁ ଗଲା । କାବା ହୋଇ ବୁଡ଼ା ତାକୁ ଅନେଇଁ ରହିଲା ।

॥ ଅଶାଅଶୀ ॥

ସକାଳେ ହାଗୁଣା ସଙ୍ଗେ ପୁଣି ଦେଖା, ରାତିର ଛକନା ଭାବି ଲାଜ ମାତୁଥାଏ । ସେ ଯେଉଁ ସାନ୍ଧ୍ୟ ଡଳେଇ ଗଡ଼ିବାକୁ ଆଶା କରିଥିଲା କାହିଁ ତାହା ? ହାଗୁଣା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ବିକାର । କିନ୍ତୁ ନା, ରକ୍ତ ମାଂସର ଦେହ ତା’ର ବି । କ୍ଷେତରେ କାମ କଲାବେଳେ କ୍ଷେତପାଖ ବଣର ଛାଇତଳେ ବିଶ୍ରାମ ନେଲାବେଳେ ହସି ହସି ହାଗୁଣା ପଚାରିଲା, “କୋଉଠି କାମୁଡ଼ିଥିଲା କାହିଁ ଦେଖେଇଲୁ ନାହିଁ । କେମିତି, ଭଲ ଅଛି ?”

ତା’ର ବ୍ୟଙ୍ଗ ପିଓଟିକୁ ହାଣିଲାଗିଲା । ହାଗୁଣା ହସି ହସି ପାଖକୁ ଆସିଲା, “ଏତେ ପାଠ ପଢ଼ାନ୍ତି ନା ତଳ ଦେଶରେ ?” ପିଓଟି ପକେଇଲା, ଧାଇଁ ଧାଇଁ ପକେଇଲା, କେବଳ ଲାଜରେ ନୁହେଁ, ଭୟରେ । ହାଗୁଣା ପୁଣି କାମରେ ମନ ଦେଲା ।

ପାଖ ପାଖ ରହି କାମ କଲାବେଳେ ପିଓଟି ଭାବୁଥାଏ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି କେଉଁଠି ଏ ଚକ ଅଟକିବ । ଅନୁମାନ କରିପାରୁଥାଏ, ହାଗୁଣା ତା’ର ପିଛା ନେବ, ହୁଏତ ମୁହୂର୍ତ୍ତକର ଖେଳତାମସା ପାଇଁ ହାଗୁଣାର ଗୋଡ଼ତଳେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ତାକୁ, ଚିରଦିନ ମା’ ଖୁସିହେବ, ଗୁମ୍ଫାମା ଖୁସି ହେବ । କିନ୍ତୁ ତା’ର ଆପଣାର ଦୂରତ ମନ ? ହାଗୁଣା ତହିଁରେ ଗୋଟାଏ ଖେଳ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ତ । ଭାବେ ହାଗୁଣାକୁ ଡରୁଛି ସେ, ଯୋଦ୍ଧା ପରି କୋଦା ସବଳ ମଣିଷ, ବୟସ ବେଶି ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ପୁରୁଷ ପିଲା । ସେହି ଭୟର ପତିଆରା ଦେଇ ସତର୍କ ରହିବାର କାରଣ ସୁତେଜ ବାରମ୍ବାର କଣେଇଁ କଣେଇଁ ସେ ହାଗୁଣାକୁ ଚାହେଁ, ଦୂରର ଲମ୍ବା ଦୃଷ୍ଟି ମାଷେଇ ମାଷେଇ ହୁଏ ହାଗୁଣାର ଦେହରେ ମୁହଁରେ । ଲଣ୍ଡା ପର୍ବତ ଉପରେ ତାଙ୍କର ତଷାତଷି କାମ; କାମକଲା ଟୋକୀ ସେ ଏକା ନୁହେଁ, ପୁରୁଷ କେବଳ ହାଗୁଣା ନୁହେଁ । ଦ୍ଵିପହରେ କାନ ପାଖେ ଆସି ହାଗୁଣା କହିଦେଇଗଲା, “କାଲି ସେହି ଯେ ଚମକି ପଡ଼ିଥିଲୁ କ’ଣ କାମୁଡ଼ି ଦେଲା ବୋଲି, ସେଇଥିପାଇଁ ପରା ମଠ ମଠ ହେଉଛି, କାମ କରିବାକୁ ଦେହ ନିସତ ଲାଗୁଛି ।”

ପିଓଟି ‘ଭାବ୍’ ବୋଲି କହି ମୁହଁ ଉଠେଇଲା ବେଳକୁ ହାଗୁଣା ସେଠି ନାହିଁ, ଦୂରକୁ ଯାଇ ଆହୁରି କେଉଁ ଦଳକୁ କାମ ବତୋଉଛି । ଗୋଟାକଯାକ ଖରା ପିଠିରେ ଭାଙ୍ଗିଲା, କାହିଁ ହାଗୁଣାର ଉଚ୍ଛନ୍ନମଣିଆଁ ? ଲେଙ୍ଗୁଟିମରା ଲୁହାର ମଣିଷ ପରି କଷ୍ଟ ଭେଣ୍ଡିଆ, କାମ କରୁଛି ନା କାମ କରୁଛି, କୋଡ଼କି ଧରି ପଥର ଉପରେ ମାରି ଚାଲିଛି, ଏକା ଧାନକେ । କ’ଣ ତା’ର ସ୍ଵପ୍ନରେ ଅଛି ? ପିଓଟି ? ଆଉ କେଉଁ ଝିଅ ? ନା, ତା’ର ‘କାମର’ ଭୋକ ନାହିଁ, ସତ୍ୟ ମଣିଷ ପରି ତା’ର ଭାବନା ଭିତରେ ନାହିଁ ଦୁର୍ବଳ ଓଦା ଲୁଙ୍ଗୁଡ଼ା ଚିତା, ଶାଢ଼ିର ଧଡ଼ି, ମୁଣ୍ଡତେଲର ବାସ୍ନା, ଛାତିଫଟା ଦୀର୍ଘଶ୍ଵାସ । ବିକାର ସେଠି ହୃଦୟର ଫଙ୍କୁ ଧାରା ହୋଇ ସମ୍ମାନ ପାଏ ନାହିଁ, ସେପରି ଲୋକକୁ ଏକା ନାକଚେକାରେ ସିଧା କରିଦେଇ କୁଞ୍ଜି କଷ୍ଟ କହେ, ‘ଦୁର୍ନିଆଁ’ ।

ହାଗୁଣା ଲାଗିପଡ଼ିଛି । ପର୍ବତ ଉପରେ ତା'ର ତାଷ ପାଟିବ, ସୁଆଁ, ମାଣିଆ, ଅଳସି । ବଣ ପରି ତା'ର ତାଷ ମାଡ଼ିଯିବ, କଙ୍କରରୁ ଉଠୁଛିବ ମଣିଷର ଖାଦ୍ୟ । ପରିଶ୍ରମ ତା'ର ଔଷଧ । ଝାଳର ମୂଳ ତା'ର ଧେୟବସ୍ତ୍ର । କିନ୍ତୁ ପିଓଟି ରହିରହିବା ତା'ର ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ପାଡ଼ିଦେଖୁବା ଚାହାଣିରେ ଅନେଇଁ ଥାଏ । ଦେଖେ ସମସ୍ତେ ସେହିପରି କଳପରି ଲାଗିଛନ୍ତି । କେଡ଼େ ଅଣିଷ୍ଠିତ ବର୍ବର ଜାତି, କାମ ଭିତରେ ସୁଆଗ ନାହିଁ, ଖାଲି କାମ । ପଛଆଡୁ ଅଙ୍ଗ ଶୁଭେ “ଦେଖ ତଳଦେଶର ଟୋକୀ କେତେ କାମ କଲାଣି” । “ତଳଦେଶର ଲୋକ ଦିଶନ୍ତି ଫୁଲା ଫୁଲା, କଟାକର ଜୋରୁନାହିଁ ।” “କାମ କଲେ ହାତଗୋଡ଼ରେ ବିଣି ପଡ଼େ ମ, ନ ହେଲେ କାହିଁକି ଅଳସ ଧରନ୍ତା ?” “ଖାଇଲେ କିନ୍ତୁ ପେଟ ଖରାପ ହୁଏ ନାହିଁ, ସେତେବେଳକୁ ଅଳସପଣ ନ ଥାଏ ।” ମୁହଁ ବୁଲେଇ ଦିଏ, ଲୋକେ ଦାନ୍ତ ନେପେଡ଼ି ଦେଇ ହସୁଥାନ୍ତି । ତା'ର ଗୋଲ ବାହା ଆଉ ବାକ ଚାହାଣିର ମୂଲ୍ୟ ଏମାନଙ୍କଠି ନାହିଁ । କି ବିକଟାଳ ହସ ! ମରି ସରି ପିଓଟି କାମ କରେ । ଅଭ୍ୟାସ ନାହିଁ । କଷ୍ଟ ହୁଏ ।

ଏହି ମୂଲିଆ ଜୀବନ ଆଦରି ଦୁଃଖ ପାଇବାକୁ ଏତେ ବାଟ ମା' ତା'ର ଦଉଡ଼ି ଆସିଥିଲା ? ସବୁଦିନ ପରି ଶୁଖି ସେତେରା ହୋଇ କଇଛା ବାଇଗଣ ପରି ପିଓଟି ଘରକୁ ଆସିଲା । ପୁଣି ମା' କହିଲା, “ଯାଉନୁ କୁଆଡ଼େ, ମଣିଷ ତତେ କ'ଣ ଗଣାନ୍ତି ?”

କୁଆଡ଼େ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନ ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ରାତି ବଢ଼ିଲାଣି, କାଲିର ବେଳରେ ଆହୁରି ଥରେ ଆସିଲା କାଲିର ଚିନ୍ତା । ଦମ ଦମ ଛାତିରେ ସାଓଁତା ଘର ଓଳିତକ ଅନ୍ଧାରରେ ପିଓଟି ଠିଆ ହେଲା ।

ପିଣ୍ଡାରେ କେହି ନାହିଁ, ସାଓଁତା ନାହିଁ ।

ବେଳ ମାଷେଇବାକୁ ପାଖରେ ଅନ୍ଧାରରେ ପିଓଟି ବସିଲା, ବହୁତ ବେଳ ବସି ରହିଲା । ଶବ୍ଦ ଧରିବାକୁ କାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥାଏ । କି ନିଶ୍ଚଳ ରାତି, ଖୁବ୍ କରି ଟିକିଏ ବି ନାହିଁ ।

ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ତା'ର କିଛି କାମ ନାହିଁ, ପିଣ୍ଡା ଉପରକୁ ସେ ଯିବ ନାହିଁ, ଘରେ କେହି ଥାଉ ବା ନ ଥାଉ । ଦି' ଥର କାଣିଲା, କେଉଁଠି ତା'ର ଜବାବ ନାହିଁ । ପିଓଟି ଘରମୁହାଁ ଚାଲିଲା । ଖଣ୍ଡେଦୂର ଯାଇଥାଏ ପଛରୁ ହାଗୁଣା ସାଓଁତାର, ସୋଭେନା କନ୍ଦର ପାଟି ଶୁଭିଲା । ବୁଲିପଡ଼ି ଚାହିଁଲା । ଅନ୍ଧାରରେ ଦାଉ ଦାଉ ଦି'ଟା ପିଙ୍କା ଆଗ, ଖଣ୍ଡେ ଛଡ଼ା, ପାଖ ପାଖ ହୋଇ ଆସୁଛି, ବଡ଼ପାଟିରେ ଦୁହେଁ କଥା କହୁଛନ୍ତି । କୌଣସି ଗୋଟାଏ ତର୍କ ।

କାଲିର ବେଳ ଆଜି ବଦଳିଯାଇଛି । ଆଜି ଆଉ ‘ଉଃ ଉଃ’ ବୋଲି ପାଟି କଲେ କେହି ଶୁଣିବେ ନାହିଁ । ଏତେ ଜାଣି ଏତେ ବୁଝି ମନରେ ବ୍ୟର୍ଥ କୁଟୁହଳ ଖାଲି ମାଡ଼ ମୂଲେଇବାକୁ ବାରମ୍ବାର ଆଗେଇଯାଏ ପରା । ନା, ତା' ସମ୍ବନ୍ଧେ ନୁହେଁ । ହାଗୁଣା କହୁଥାଏ, “ବିଲେଇ ଝୋଲା ଭିତ୍ତେ ଭିତ୍ତେ ସଳଖେ ସଳଖେ ବାଟ ନେଇଗଲେ ତ ଶଗଡ଼

ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁରା ଚାଲିଯିବ, ତୁ ଆଉ ବାଟଟା କାହିଁକି କହୁଛୁ ?” ସୋଭେନା କହୁଥାଏ,
 “ଖାଲ୍‌କଣା ଛାଡ଼ି ବିଲେଇ ଝୋଲା କାହିଁକି କିଛିରୁ ? କ’ଣ ତମା ଗାଁ ଯିବୁ ?” “ହଉ ତୁ
 ଆ, କଥା ଶୁଣ ।” ସେହି ପିଣ୍ଡାରୁ ପାଟି ଶୁଭୁଥାଏ ।

କାଳିର ସ୍ବରକୁ ଅନୁକରଣ କରି ମନ ଭିତରେ ‘ଉଃ ଉଃ’ କହି ପିଓଟି ଘରକୁ
 ଫେରିଲା, ସେହି ତା’ ମନର ସଙ୍ଗୀତ । ଆଜିର ରାତିରେ ତା’ର କବାବ୍‌ନାହିଁ ।

ଦିନୁଦିନ ଲାଗିରହେ କଷିଆଭାଇର କାମ, ବରଷା ରତୁ ଅଳ୍ପେ ଅଳ୍ପେ ଆସୁଛି,
 ଆଗରୁ ସବୁ ତଷାତଷି ଶେଷ ହେବ । ଦିନୁ ଦିନ କାମରେ ମାତିରହେ ହାର୍ଗୁଣା ସାଓଁଟା,
 କେତେଥର ଏକାଠି ହୋଇ ପିଓଟି କାମ କରେ, ହାର୍ଗୁଣା ଯେପରିକି ଚିହ୍ନେ ନାହିଁ ସେ
 ପୁରୁଷ କି ସ୍ତ୍ରୀ, କାମର ଘଣାରେ ଏମିତି ଖାଲି ଦି’ ଦି’ଟା ହାତ, ତାଠୁ ଅଧିକ ନୁହେଁ
 କେହି । ଏଇଟା କର୍-ସେଇଟା କର୍-ଏଇଟା ହେଲା ନାହିଁ - ସେଇଟା ହେଲା ନାହିଁ -
 ବାହାରର ନୂଆ ଶିକ୍ଷାରେ ଶିକ୍ଷିତ ପିଓଟିର ନାରୀତ୍ବ କାମିକା ମଣିଷଙ୍କର ସରଳ ନିର୍ଭରକୁ
 ବୁଝେ କେବଳ ଅବହେଳା, ଓଠରେ ଦାନ୍ତକୁ ମାଡ଼ି ନିଜକୁ କିଲିଦେଇ ପିଓଟି କାମ କରିଯାଏ,
 ଘୃଣା ଭିତରେ ଛପିଛପିକା ଆସେ ଗୋଗିଣୀ କୁତୁହଳ, କେମିତିକା ମଣିଷ ଏମାନେ, କଣ ।

ଖରାବେଳ ହୋଇଥାଏ । ଦି’ପହର ।

କିଏ କେଉଁ ଉପାୟରେ ବିଶ୍ରାମ ନେଉଥାନ୍ତି, କ୍ଷେତରେ ଥୋକେ ଅଛନ୍ତି, ପୁଣି
 ଏମାନେ କ୍ଷେତକୁ ଯିବେ । ଚନ୍ଦା ପର୍ବତ କ୍ଷେତକରର ଛାଇଆଳି ବଣ ଭିତରେ ପିଓଟି
 ପଶିଲା । ଅଥାନ ଥାନ କଣ୍ଠାଗଛରେ କୋଳି ହୋଇଛି । ଶୁଭିଯାଉଛି ତଳେ ଝରଣାର ଦୁରୁ
 ଦୁରୁ । ଝରିଝରେଇ କରି ପବନ ଟିକିଏ ଆସିଲା । ଗଛକୁ ଆଉଜି ପିଓଟି ବସିରହିଥାଏ,
 ଡାଲୁ ଆଡ଼କୁ ଆଖି । ସିଧାସିଧା ଶାଳବଣ, ସାବଜା ଚାନ୍ଦୁଆ ତଳେ ଖୁମ୍ବଗୁଡ଼ାଏ
 ଛାଡ଼ିଛାଡ଼ିକା । ଡାଲୁ ଆଡ଼କୁ ଝରଣା, ସେହି ଆଡ଼କୁ ତଳେ ତଳେ ବୁଦା ବଢ଼ିଛି, ଗଛର
 ଗଣ୍ଡରେ ଛାପିଛାପିକା ସବଜା ଶିଉଳି ଚଢ଼ିଛି, ଅଗଛିଆ ଭିଡ଼ିଛି । ହାତୀକାନ ପରି ଗଛ
 ଉପରେ ଟାଆଁସିଆ ଛତୁ, ସେଥିରେ ବି ସାବଜା ଗୁଣ୍ଡା ଝୁଡ଼ିଛି ।

ହରିଶଟିଏ ଆସିଲା, ପଛେ ପଛେ ହରିଶାଟିଏ, ଦିହେଁ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲେ ଡାଲୁ ତଳକୁ ।
 ପିଓଟି ଅପେକ୍ଷା କଲା । ଛନ୍ଦରେ ଛନ୍ଦରେ ଖାଲି ଝରଣାର ଶବ୍ଦ । ଅବିରାମ । ସମୟର ଛାତି
 ଧୁବୁଧୁବି ପରି । ଦେହରେ ମାଟିର ଆକର୍ଷଣ, କେତେବେଳ ତା’ର ମନେ ନାହିଁ । ସେହି
 ଅତଡ଼ା ଆଡ଼କୁ ହାର୍ଗୁଣା ସାଓଁଟା ଓହ୍ଲେଇଗଲା, ପଛେ ପଛେ ଗୋଟିଏ ଟୋକା । ପିଓଟି
 ଡେଇଁପଡ଼ି ଠିଆ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ବାଟ ଅବାଟ ଭୁଲି ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଧାଇଁଲା । ତଳକୁ
 ତଳକୁ ବେଶି ବଣ । କ’ଣ ତାକୁ ଠେଲୁଛି ଚାଲିଛି ସେ । ପାଗଳ ଲଗେଇଲା ପରି କେଉଁ
 ସନ୍ଧିରୁ ଦି’ଜଣଙ୍କ କଥାଭାଷାରୁ ଫାଳେ ଫାଳେ କେତେବେଳେ ପାଖରେ, କେତେବେଳେ
 ଦୂରରେ । ତା’ପରେ ସବୁ ବୁଝିପାଠ । ରହାଳି ହୋଇ ପିଓଟି ଆଗକୁ ଚାଲିଲା । ସାମ୍ବାରେ

ଅଚଳା ଛିଟିଛି ଚଳର ଅଣ୍ଟପସାର ଝୋଲାକୁ, ଅଚଢ଼ାରେ ବାଟ ନାହିଁ, ତା' ସେକରେ, - ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ଜଙ୍ଗଲ ଭର୍ତ୍ତି, ପର୍ବତଶ୍ରେଣୀ, ପଛକୁ ପଛ, ଉପରେ ଆକାଶ ।

ଚେହି ଦେଲାପରି ମଣିଷର ସ୍ଵରପରି ଶବ୍ଦ ହୁଏ, ତୁନି ପଡ଼େ । ହାର୍ଗୁଣା ଦେଖା ନାହିଁ ସାଙ୍ଗର ମଣିଷ ଦେଖା ନାହିଁ । ପିଠଟି ବାଟ ବୁଲିଥାଏ । ଛାଇ ଘୋଡ଼େଇଲା । ଦୁଃଖ ଆଉ ଔଷଧ୍ୟ ଉପରେ ଭୟ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇପଡ଼ିଥାଏ । ସେ ଏକା ।

ଧାର୍ଯ୍ୟଧାର୍ଯ୍ୟ ବଣ ଘେରେଇ ହୋଇଯାଏ, ଚିକିଏ ରହି ପୁଣି ଗୋଟାଏ ଆଡ଼େ ସେ ପଶେ । ସବୁଠି ଏକା ଶାବରଛ । ସବୁଠି ଏକାପରି ଖାଲ ଢିପ । ସେଥିରେ ଚିହ୍ନଟ ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ଛୋଟିଆ ମୁଣ୍ଡିଆ ହାବୁଡ଼ିଲା, ବଡ଼ ବଡ଼ ପଥର କୁଡ଼ ଉପରେ ଅଗଛିଆ ଅଜାଡ଼ି ଗଛର ସ୍ଵଳ୍ପସ ବଜାର । କେଉଁ ରାଇଜ ଏ ? ଉପରକୁ ଅନେଇଲା, ସେହି ଶାବକା ପତ୍ର ଠେଲିପେରି । କେଉଁ ସନ୍ଧିରେ ତା'ର ଆକାଶରୁ ଛାଇ ନିରିଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି । ଅଧିକା ପବନରେ ବର୍ଷା ପୂର୍ବର ବାୟା ।

ପିଠଟି ଆଶା ଛାଡ଼ିଥିଲା ।

ଖେଳୁଛି କିଏ ? କିଏ କାଶୁଛି କଷ୍ଟ ପାଉଛି ? ଏ ବଣରେ ଘାଉଁ ଘାଉଁ ମହୁମାଛି । ବଡ଼ ଜୋରରେ ଦମଦମ ଶବ୍ଦ କରି ପାଟିରେ ଟାକରା ପୁଟେଇ ପୁଟେଇ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ବୋକି ଚାଲିଛି ।

ପିଠଟି ପ୍ରାଣପଣେ ଦୌଡ଼ିଲା । କଷ୍ଟ ବାଜି ରକ୍ତ ବୋହିଯାଉଛି, ପୁଣି କଷ୍ଟରେ ଚିରି ହେଉଛି, ଝୁଣୁଛି, ପଡ଼ୁଛି, ଉଠୁଛି ପୁଣି ଧାଇଁଛି କୋଳିପରି ଲୁହଗୁଡ଼ାକ ଝଡ଼ିପଡ଼ୁଛି, ପାଟିକରି କାନ୍ଦିବାକୁ ସାହସ ନାହିଁ, ଚଣି ପାଖେ ଭୟ । ପିଠଟି ଦୌଡ଼ୁଛି ।

ହଠାତ୍ ବଣ ସରିଗଲା । ସାମ୍ନାରେ ପଦା କ୍ଷେତ । ସେଠି ବି ଲୋକ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ କାମ କରୁଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଏଇଟା ଡାକର କାମ କରିବା ଜାଗା ନୁହେଁ । ବୁଲି ବୁଲି ପୁରୁଣା କ୍ଷେତକୁ ଫେରିଆସିଲା । ହାର୍ଗୁଣା ବସି କୋଡ଼କି ଚଳେଇଛି ନିର୍ବିକାର । କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନାହିଁ । ଗାଈ ଦି'ଫାକ ଆଖି ତଳକୁ ଅଳ୍ପ ଖସିଯାଇଛି ପରା, ପିଠଟି ଭାବିଲା ।

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଅନେଇଁ ଅନେଇଁ ହାର୍ଗୁଣା କହିଲା, “ଆରେ ଆମ ତଳଦେଶର ଟୋକା ଯେ, କୋଉଠି ଗଡ଼ୁଥିଲୁ ନୁନି, ଏ କ'ଣ ହେଇଛି ?”

କାହିଁ ସେ ଟୋକାଟା ? ହେ ସେଠି କୋଡ଼କି ମାରୁଛି । ଯାକରି ପାଇଁ ଏତେ ? ନିଜେ ଏକୁଟିଆ ଠିଆ ହୋଇଛି । କେହି ତା' ଆଡ଼କୁ ଅନୋଉଁ ନାହାନ୍ତି । ମେଘ ଆସୁଛି । ଚୋପାନ ଉଠେଇଛି । ଦି'ଗୋଡ଼ିଆ ମଣିଷ-ଜନ୍ତୁ ମୁହଁମାଡ଼ି କାମ କରି ଯାଉଛନ୍ତି ।

ଖାଲିଟାରେ ବକା ପରି ଠିଆ ହୋଇ ହୋଇ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ଲାଗିଲା । ପିଠଟି ବି କାମରେ ଲାଗିଲା ।

ହାତରେ ମୁହଁରେ ମାଟି, ଭିତରେ ମାଟି, ସେହିପରି ମୁହଁ ତଳକୁ କରି ମାଟିରେ ମିଶି ଅନବରତ କାମ କରିଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତା'ଠୁ ଅଧିକା ବଡ଼ ଜୀବନ ଭଲ ଜୀବନ ଏଠି ନାହିଁ । ପିଓଟି ଭାବିଲା । ଭାବିବାକୁ ତର ନାହିଁ, ଏକାଠି ସବୁ କ୍ଷେତରେ ସମସ୍ତେ ଲାଗି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଗୋଷ୍ଠୀର ନୀତିରେ କାମ କରିଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତାରା ନାହିଁ ।

॥ ଅଣୀ ॥

ରୋଗଣୀ ମନରେ ଧାଇଁ ଆସୁଥିଲା ଦିଉଡ଼ୁ ସାଉଁଟା, ଅସୁସ୍ଥ ମନ, ଘରର ଜିନିଷକୁ ମନ ହୁଏ ନାହିଁ, ଲଜ୍ଜାହୁଏ ପରକୁ । ତରତର ହୋଇ ବାଟ କଟିଯାଏ ନ ଦିଶୁଣୁ ଦିଶେ ବନ୍ଦିକାର, ପିଓଟି ମନେପଡ଼େ । ବାଟେ ବାଟେ ଆସନ୍ତା ଅନୁକୂଟି ସେ କଳ୍ପନା କରିଯାଏ, ପାପ ହେଉ କି ପୁଣ୍ୟ ହେଉ ହୃଦୟର ଆକାଂକ୍ଷାର ତାନ୍ତ୍ରତାରେ ତା'ର ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଦିବ୍ୟଦୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ସେ ଭାବିଯାଏ । ଗୋଟାଏ ଜୀବନରେ ଅଗଣିତ ଜୀବନ ଏହିପରି ବଞ୍ଚେ ମଣିଷ, ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ପରି ସେ, ସବୁ ଆସେ ଯାଏ । କେତେ ଅତୀତ, କେତେ ଭବିଷ୍ୟତ । ଯାହା ତା'ର ସ୍ମୃତି ଦିନଗଣାରେ ଘଟି ନାହିଁ, ଘଟିବ କି ନାହିଁ କେହି ଜାଣେ ନାହିଁ । ଭାବର ଉଗ୍ରତାରେ କଳ୍ପନାର ଚାପରେ ଟକିଟକିକା କେତେଥର ସିଧା ବାଟରୁ ଓଲଟିପଡ଼େ ଗଡ଼ିପଡ଼େ ନିତିଦିନିଆ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ଗାଡ଼ି, ସୁସ୍ଥି ତା'ର ନାହିଁ, ଆକାଂକ୍ଷା ବିଏ ନାହିଁ ଅଥଚ ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି ଧରାଧରି ଆକାଂକ୍ଷାର ଜାଲରେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚନ୍ଦରଣା ସୃଷ୍ଟି । ଦିନକୁ କେତେଥର ବାୟା ହୁଏ ମଣିଷ, ସେଥିରେ ବି ପୁଖ ପାଏ, ଘରକରଣା ସଜେଇ ରଖି ସୁଖ ପାଏ । ପୁଣି ତାକୁ ଓଲଟେଇଦେଇ ସୁଖ ପାଏ । ଅସ୍ଥିର ମଣିଷ, ଅଥଚ ସ୍ଥାଣୁ ସେ ମଣିଷ ଜୀବନର ଗତି, ମରଣର ସ୍ଥିତି । କି ବିଚିତ୍ର ସେ !

ସେଇ ଛାଇଟା, - ପିଓଟି ।

କେବଳ ନାରୀ, - ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଦେହ, ପୁଣ୍ଡର ଯାହା ପିଓଟିର ତାହା । ସେଇ ଦେହଟା, ମା'ର ଯାହା ଭାରିଯାର ତାହା ।

ନିତି ତାହା ସଙ୍ଗେ ପରିଚୟ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା, କ୍ଷୀରକୁ ହାତରେ ଧରି ଖାଇଥିଲା । ସେହି କ୍ଷୀର ପୁଣି ଭୋଗ କଲା, ସନ୍ତାନ ହୋଇ ଆସି ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତେଜକବାକୁ ସେହି ଭୂଇଁରେ ମଞ୍ଜି ବୁଣିଦେଲା ।

ଅଥଚ ପିଓଟି - ସେ ପୁଣି ନୁହେଁ । ଦିଉଡ଼ୁ ସାଉଁଟାର ଅସ୍ଥିର ମନରେ ପିଓଟି ପୁଣିଠୁ ଭିନ୍ନ । ପୁଣି କେଉଁ ଅତୀତ ଜୀବନର, ପିଓଟି ଆଜିର । ଦେହର ଅଣୁ ବଦଳି ବଦଳି ବାହାର ରୂପ ଭିତରେ ନୂଆ କଳେବର ହୋଇଛି, ମନର ଅଣୁ ନାହିଁ, ସେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ଶକ୍ତି, ସେ ସ୍ବାଧୀନ, ସେ ଶିଆଳୀ । ଆଜିର ମନରେ ପୁଣି କୁଳି ହୋଇଯାଇଛି, - ବିକି ହୋଇଯାଇଛି, ହାଟରେ ବିକା ସରିଥିବା ପସରା ପରି (ଆଟାଙ୍ଗା ହାଙ୍ଗୁଡ଼ା) - ବାଟରେ

ବିକିଳା ପସରା ପରି (ମାଟାଙ୍ଗ ବାବୁଲା) - ଆଜି ପୁଣି ନାହିଁ । ଲାଉତୁମ୍ଭାରେ ବାସି ଖାଦି ଆଉ ଠୁଙ୍ଗାରେ ବୁକୁଳିରେ ଦିନକର ପାଥେୟସ୍ବରୂପ ପାଣିଆ କନ୍ଦା ଓ ହାଣ୍ଡି ବାନ୍ଧି ବାଡ଼ିରେ ଲଟକେଇ ବାଡ଼ି କାନ୍ଦେଇ ସେ ବାହାରିଥିଲା । ଅନ୍ଧାରେ କୌପୁନି, ଶୋଇବାକୁ କୁଇଁଁ ଯଥେଷ୍ଟ । ଗଲାବେଳେ ବାଟରେ ଶୁଖିଲା କାଠ ଦି'ଖଣ୍ଡ ଭାଙ୍ଗିନେଇ ଶିଆଳୀ ତୋରରେ ସେହି ବାଡ଼ିରେ ସେ ଝୁଲେଇ ନେବ, କାନ୍ଦରେ ଗାଙ୍ଗିଆ ପଡ଼ିଛି ।

ବଳିଷ୍ଠ ଦେହରେ ରୋଗର ଚିହ୍ନ ନାହିଁ । ବାଟ ପାଇଁ ବିଦେଶ ପାଇଁ ସେ ନିଶ୍ଚିତ । କେବଳ ତା'ର ଖିଆଲ ।

କୁକୁଡ଼ା-ତାକେ ସେ ବାହାରିଥିଲା । କନ୍ଧ ଯୁଆଡ଼େ ଗଲେ ସେହି 'କୁକୁଡ଼ା-ତାକେ' । ଅନ୍ଧାର ଚାଲିଯାଉଛି, ବେଳୁ ବେଳ ମନ ଉସତ । ବାଟରେ ଝୋଲାପାଖେ ସେ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରିଲା । ଉଞ୍ଚ ଖାଲକୁମି ଉପରେ ଫରତାର ଆଲୁଅ ଲହଡ଼ି ଖେଳିଲାଣି । ଧାନ୍ତ ଆମ ଖେଦାର ସାନ ଘାଟି ଉପରକୁ ଉଠିଗଲାବେଳକୁ ନାଲି ଫିଟିଗଲାଣି ପୃଥ୍ବୀ । ସାବୁଜା ନେଲିଆ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଇଁଲା, ଦୂରରେ ଦିଶୁଛି ମିଣିଆପାୟ, - ମିଞ୍ଜିମିଞ୍ଜିକା-କ୍ଷେତର ତାଷ ଧୁଳି ଖାଲି ଅବିର ପରି । କିନ୍ତୁ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତାକୁ ସକାଳ ନୁହେଁ, ତା'ର ଅନୁଭୂତିରେ ଥିବା-ଦେଖିବାର ପରଶ ନାହିଁ ।

ପ୍ରକୃତିର ଏତେବଡ଼ ହାଲୋଳମୟ କଳରବ ଆଉ ବିପ୍ଳବ, ସେ କେବଳ ପାଖେଇ ପଡ଼ିଛି, ଦିଉଡୁର ମନରେ ଛାଇନେଉଟା ବେଲର ବଣ, ନିଛାଟିଆ ବଣ, ଚଇତରେ ଶିକାର କରିବାକୁ ଆସି ନୂଆ ଜନ୍ମ ସଙ୍ଗେ ହାବୁଡ଼ାହାବୁଡ଼ି ହେଲାପରି ସେ ପିଓଟିକୁ ପହିଲି କରି ଦେଖୁଛି । ତା'ର ପାଦ ବାଜି ବାଟ ଖସି ଖସି ପଛେଇ ଧାଇଁଲାବେଳକୁ ପୁଣି ସେ ଦୃଶ୍ୟ ବଦଳି ଯାଉଛି, ଶାଳବଣକୁ ପିଠି ଆଡ଼େଇ ଦେଇ ଝୋଲାକୂଳରେ ମିଣିଆପାୟ ଲୋକକର ଯେଉଁ ଶିକାର ଛାଉଣୀ, ସେଠିକି ବାରମ୍ବାର ପିଓଟି ଆସୁଛି, ପିଓଟି ଆସୁଛି, ତାହାରି ସମ୍ପର୍କରେ ସମୟର ଘଡ଼ି, ସେହି ଘଡ଼ିରେ ସ୍ଥାନର ଦୃଶ୍ୟ, ବାହାର କିଛି ନୁହେଁ, ଭିତର ସବୁ ।

ଖାଲି ପିଓଟି ।

ଖାଲି ମନର ଗୋଟାଏ ଅବସ୍ଥା ।

ମିଣିଆପାୟ ଆଉ ବନ୍ଦିକାରା ଏ ଦୁଇ ଗାଁ ମଝିରେ ସରିହାବୁ ହୋଇ ପର୍ବତ ଶ୍ରେଣୀଟାଏ, ତାହାରି ଘାଟି ଧାନ୍ତିଆମ । ପର୍ବତର ଉପରଟା ଟଟା 'ଦମକ' ଉପରେ ଉପରେ ବି ଚଲାବାଟ ପଡ଼ିଛି ଗାଁରୁ ଗାଁକୁ । ଧାନ୍ତିଆମ ଠେଙ୍ଗ ଆଉ ଦଳେ କନ୍ଧଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା । ଚିଲିଶକା ଗାଁର ଦଳେ । ତୁମ୍ଭାଗୁଡ଼ା ହାଟକୁ ଚାଲିଛନ୍ତି । ଆରେ ସତେ ତ ! ଆଜି ହାଟକୁ ଯିବାର କଥା, ବନ୍ଦିକାରା ଗାଁରେ ପୁରୁଷମାନେ ନ ଥିବେ । ଜାଣି ଜାଣି କ'ଣ ଏହି ଦିନ ବାଛି ସେ ବନ୍ଦିକାରା ଚାଲିଛି ? ମନ ଗହୀରର ନିଷ୍ଠି ହୁଏତ । କିନ୍ତୁ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା

ଜାଣିପାରିଲା ନାହିଁ ଯେ ମନକୁମନ ନିଜେ ସେ ନିଜର ସୁବିଧା କରିଛି । ହାଟକୁ ଯାଉଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖି ମନେପଡ଼ିଲା । ଖୁସି ଲାଗିଲା ।

“କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛୁ ସାଓଁତା ?”

“ବନ୍ଦିକାରା ଯାଉଛି । ବା’ଲି ପୂଜା ଆସୁଛି କି ନା, ପାରୁଆ କିଣିଯାଉଛି ।” ତୁଣ୍ଡରୁ କଥା ବାହାରିଗଲା ପରେ ମନେପଡ଼ିଲା ସତେ ତ’, ଏ କ୍ଷେପରେ ସେ ପାରୁଆ କିଣି ବି ଗାଁକୁ ଫେରିବ, ସବୁ ଗାଁରେ ପାରା ମିଳନ୍ତି ନାହିଁ, ନ ଖୋଜିଲେ ଠିକଣାବେଳେ ମିଳେ ନାହିଁ ।

ଚିଲିଶଂକା ଲୋକେ ଚାଲିଗଲେ । ଭିନ୍ନ ଗାଁରୁ ଆଉ କେତେ ପକ୍ଷା ଲୋକ ଆସିଲେ ଗଲେ । ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ସେହି ଚଟା ଦମକ ଉପରେ ଚଢ଼ିଲା ମାରିଲା । କାହିଁକି ମାଷେଇବାକୁ ମନ ହେଉଛି ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ । ଲୋକ ଯାଉଛନ୍ତି, ପସରା ଚାଲିଛି, ପଛେ ପଛେ କୁକୁର ଗୋଡ଼େଇଛି । ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଅଁକାକୋଳି ତୋଳି ତୋଳି ଖାଉଥାଏ । ଦମକ ଉପରେ ଛାଡ଼ିଛାଡ଼ିକା ଗୋଟା ଗୋଟା ବଡ଼ଗଛ ଧାଡ଼ିହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି । ଦୁଇ ଗାଁ ମିଶିଆପାୟୁ ଆଉ ବନ୍ଦିକାରା ମଝିରେ ସସି ସେତିକି, ଦୂରରୁ ଦୁଇ ଗାଁର ଲୋକ ଚନ୍ଦ୍ରା ପର୍ବତ ଉପରେ ଶେଷ ବାଳପରି ସେହି ଚନ୍ଦ୍ରାଗଛକୁ ଦେଖନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ାକ ଠିଆ ହୋଇଥିବାଯାକେ ଦୁଇ ଗାଁର ସୁନ୍ନି, ପରସରକ ଇଲାକା ତପାଡ଼ ରହିଛି, ଗୋଳମାଳ ନାହିଁ ।

ପସରାଏ ମୁଆଁ ଚାଲିଲା, ମାଳି ଗାଁର ମୁଆଁ ଆଉ ଗୁଡ଼ମିଶା ସାନମୁଆଁ । ଦିଉଡୁ ଭାବିଲା ଉଠାଣି ଚଢ଼ିଲା ପରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବିଶ୍ୱାସ ତା’ର ହେଲାଣି । ଦୁଇପଇସାକୁ ଚବିଶଗଣ୍ଡା ମୁଆଁ ତୁମ୍ଭାରେ ପୂରେଇଲା, ପିଓଟି ପାଇଁ କାମରେ ଆସିବ ପରେ । ଗଡ଼ାଣିରେ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା ବନ୍ଦିକାରା ଆଡ଼କୁ । ମୁଆଁ କିଣିବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲା ବୋଲି କହିଥିଲେ ସେ ଅବିଶ୍ୱାସ କରିଥାନ୍ତା ।

ଗଦବା-ଗୁଡ଼ା ଗଲା । କନ୍ଧ ବଣ୍ଡିକୁ ସଦରବାଟ ଛାଡ଼ିଦେଇ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ସେ ସିଧା ବାଟ କାଟିଦେଲା କହ୍ନୁଶାଳ ଗାଧୁଆତୁଠ ବାଟେ । ଖରା ଉଠିଗଲାଣି । ଗାଧୁଆବେଳ ଲାଗିଯିବଣି । ତା’ର ଜାଣତା ମନରେ ସେ ଭାବି ନାହିଁ ।

ଝୋଲାରେ ପାଣି ଚବର ଚବର ଶୁଖୁଛି, ପାଟି ଶୁଖୁଛି । ଝୋଲାର ବାକ ଉପରେ ଲୁଗା ସିଝୋଉଥିବା ଚୁଲିର ଧୁଆଁ ଉଠୁଛି ।

ଟିକିଏ ଉପରବାଟେ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ପଶିଗଲା, ଯାଇ ବୁଲିଗଲା ସେପାଖର ଗାଧୁଆତୁଠ ପିଠି ଆଡ଼କୁ । ଦିଉଡୁ ଦେଖିଲା ପିଓଟି ଆସୁଛି । ଦିହେଁ ମୁହାଁମୁହଁ ପଡ଼ିଯିବାରୁ ଏକାସାଙ୍ଗକେ ଦୁହେଁ ଚମକିପଡ଼ିଲେ । ପିଓଟି ଲୁଗାପଟା କାନ୍ଧରେ ପକେଇଛି, ମୁହଁରେ ଖଣ୍ଡେ ଦାନ୍ତକାଠି । ସେହିପରି ସେ ଠିଆହୋଇ ରହିଲା । ଆଗ ଦିଉଡୁ କହିଲା, “କିରେ ନୁନି, ଚଲ ଅଛୁ ?” ଲୋକ ଯା’ଆସ କରୁଥାନ୍ତି, ପିଓଟି କେବଳ ହସିଦେଇ ମୋଡ଼ିହୋଇ

ହଲିହୋଇ ଝୋଲାକୁ ଚାଲିଗଲା । ଦିଉଡୁ ଗାଁ ଆଡ଼କୁ ଗଲା । ପଛକୁ ଅନେଇଲା, ପିଓଟି ଚାଲିଯାଉଛି ବାଟେ ବାଟେ, କାହିଁ, ଅଟକୁ ନାହିଁ ତ’ । ନା, ପୁଣି ଦେଖାହେବ । କେତେ କଥା ସେ ଭାବି ଭାବି ଆସିଥିଲା । ସୁଆଦିଆ କଥା । ତୁମ୍ଭାରେ ତା’ ପାଇଁ ମୁଆଁ ପଡ଼ିଛି ମନ ଭିତରେ ଅଛି କଥା । ପିଓଟି ଚାଲିଗଲା ।

ସ୍ୱପ୍ନ କରିଗଲା । ବେଳ ହେଲାଣି କେତେ । କୁଆଡ଼େ ଆସିଛି ସେ ? ବକାପରି ଦିଉଡୁ ସାଉଁଟା ଅନେଇଲା । କୁଆଡ଼େ ସେ ଆସିଛି କୁଆଡ଼କୁ ଯିବ ? ପ୍ରଥମେ ଯେ ଦେଖା ପଡ଼ିଲା ସେହିଆଡୁ ଦିଉଡୁ ପଚାରି ଆସିଲା, “ହଇହୋ ତମ ଗାଁରେ ପାରୁଆ ଅଛନ୍ତି ?”

“ବହୁତ ଅଛନ୍ତି ।”

“କିଏ ବିକେ ?”

“ବିକିବ କିଏ ବଣପାରାକୁ ?” ଦିଉଡୁ ଗାଁରେ ପଶିଲା । କନ୍ଧ ଗାଁକୁ ପରଗାଁର ଲୋକ ଆସିଲେ ସମସ୍ତେ ଆଗ ସନ୍ଦେହରେ ଅନାନ୍ତି । ସେ ଠିକ୍ ଭାବିଥିଲା, ଗାଁର ବେଶିଭାଗ ଲୋକ ହାତକୁ ଯାଇଛନ୍ତି, ଫେରୁ ଫେରୁ ରାତି କି କାଲି ସକାଳ ।

ଖାଲି ବୁଢ଼ାହଢ଼ା କି ପିଲାଲୋକ ଏଇଭଳି ପୁରୁଷଲୋକ କେତେଜଣ, ବାକି ସମସ୍ତେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ନିଜ ନିଜ କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ସେହି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ଆଖି ଦିଉଡୁ ସାଉଁଟାକୁ ପରଖି ଦେଖୁଥାଏ, ତା’ର ଭଉଣୀକୁ ଏ ଗାଁରେ ବିଭା କରିବାକୁ ସେ ପରା ଉପଯୁକ୍ତ ମନେକଲା ନାହିଁ, ପୁଣି କେଉଁ ମୁହଁରେ ସେ ଆସିଛି ?

ବିନା ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ଟିଂଗୁ କନ୍ଧର ପିଣ୍ଡାରେ ଯାଇ ଦିଉଡୁ ବସିପଡ଼ିଲା, କାହା ଘର କାହା ପିଣ୍ଡା ବୋଲି ପଚାରି ବୁଝି ଦୋଦୋପାଞ୍ଚ ହେବାକୁ କନ୍ଧର ଗରଜ ନ ଥାଏ । ବସିପଡ଼ିଲା, ଶୁଖିଲା କାଠ କେତେଖଣ୍ଡ ଥୋଇଦେଲା, ପଥର ଗୋଟେଇ ଆଣି ବୁଲି ତିଆରି କଲା । ଏଣିକି ସେ ଗାଁର ଅତିଥି । ପିଲାମାନେ ଆସି ସେଠି ନଡ଼ବଡ଼ ହେଲେ । ଘରଣୀମାନେ କଥା ନ କହି ତୁନିତାନି ଦୁଆରମୁହଁ ପାଖେ ଆଣି ଚାଉଳ, ପରିବା, କୁକୁଡ଼ାଡ଼ିମ୍ବ ଥୋଇଦେଇ ଗଲେ । ଦିଉଡୁ ସାଉଁଟା ରୋଷେଇ ବସେଇଲା । ଏ ଗାଁରେ ତା’ର ଭୋଜିପରି, କାରଣ ରାନ୍ଧିବାକୁ ଭୋଜିଭାତ ମିଳିଛି ।

ରୋଷେଇ ଚାଲିଥାଏ । ସେହି ଗୋହିରିବାଟେ ପିଓଟି ଆସିଲା । ଅଜାକରି କହିଲା, “ତମକୁ ରାନ୍ଧି ବି ଆସେ ?” ଦିଉଡୁ କହିଲା, “କ’ଣ କରିବା, ତୁମେ ତ ଭାତ ଗଣ୍ଡାଏ ଦେଲ ନାହିଁ ।”

“ଆସି ମାଗିଲ ନାହିଁ ?” -ପିଓଟି ହସିଲା ।

“ମାଗିଲେ ମିଳିବ ?”

“ମାଗିବାକୁ ତ ମନ କଲ ନାହିଁ, ସେ କଥା ପଚାରି ଲାଭ ?”

“କଣେଇ କରି ଅନେଇ ଦେଇ ଦିଉଡ଼ର ଛାତି ଭିତରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଦେଇ ପିଓଟି ଚାଲିଯାଉଥିଲା, ଦିଉଡ଼ ଲେଉଟି ଡାକିଲା, “ଶୁଣି ଯା -”

“କୋଉଠି ଅଛ ?”

“ହେ, ସେ ବାଙ୍କ ବୁଲିଗଲେ ଯେଉଁ ଘର ସେଇଟା ଆମ ଘର ।”

“ଆଉ କିଏ କିଏ ଅଛନ୍ତି ?”

“ମା ଅଛି, କାହିଁକି ଅଟକେଇଦେଲ କିଛି ଦେବ କି ?” ପିଓଟି ହସିଲା । ଦିଉଡ଼ ତା’ର ଲାଉଡ଼ୁଆ ଓଟାରିଲା, କିନ୍ତୁ ସାନ ସାନ ପିଲାଗୁଡ଼ିଏ ଅନେଇ ଠିଆହୋଇଛନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୁଆଁ ଦେଲେ ପିଓଟି ପାଇଁ କ’ଣ ରହିବ ? କେତେ କଥା ସେ କହିପାରିଥାନ୍ତା, କିନ୍ତୁ କଟମଟ କରି ଚାହିଁଛନ୍ତି ପିଲାଗୁଡ଼ାକ । ଆଉ ଗାଁର ପିଲା, ଗାଳି ଦେଇ ହେବ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖୁକରି ଦିଉଡ଼ ଅନେଇଲା, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଓଲୁପିଲା, ତା’ର ଦୃଷ୍ଟି ତାଙ୍କର ସରଳ ଆଖୁ ଆଗରେ ହାରିଗଲା । ହାତ ଖଲ ଖଲ ହେଉଛି, କିନ୍ତୁ ମୁଆଁ ବାହାର କରି ଦେଉ ନାହିଁ । ପିଲାଗୁଡ଼ାକୁ ବିଷଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନେଇଁ ଅନେଇଁ ଦିଉଡ଼ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲା ଏଥୁରୁ ଗୋଟିଏ ମୁଆଁ ସେ କାହାରିକୁ ଦେବ ନାହିଁ, ସବୁ ପିଓଟି ଖାଇବ, ସବୁ !

ତା’ପରେ ତରତର କାମ, ରୋଷେଇ ସବୁ ନାହିଁ, କାଠଗୁଡ଼ାକ କଞ୍ଚା ଓଦା; ମାତ୍ର ହାଣ୍ଡିରୁ ପାଣି ମରୁ ନାହିଁ, କାମ ବାକି । ତରତର ହୋଇ ଦିଉଡ଼ ବୁଲିଲେ କାଠ ଖଞ୍ଜି ଲାଗିଲା, ଧୂଆଁରେ ଆଖୁରୁ ଦରଦର ପାଣି ବୋହିଲା, ସେ ପାଖରୁ ଅଙ୍ଗା ଶୁଖିଲା, “କେମିତି ମ, ରୋଷେଇଟିଏ ହାତରେ କରି ଶିଖୁ ନାହାନ୍ତି ! ଭଉଣୀଟା ସେମିତି ଓଲି ହୋଇଥିବ, ନ ହେଲେ ଆମ ଗାଁକୁ ନ ଦେଲେ କାହିଁକି ?” ସବୁ ସହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କେବଳ ପିଓଟି ପାଇଁ ।

ଯେ ଯାହା ଭାବୁ, ତା’ର ଯାଏ କେତେ ?

ଲୋକେ କହିବେ । ଲୋକଙ୍କ ମୁହଁକୁ ବାଡ଼ବତା ନାହିଁ ।

ହାଣ୍ଡିରେ ମାଣ୍ଡିଆ ପେଜ ଫୁଟିଲାଣି । ପରିବା, କୁକୁଡ଼ାଭିନ୍ନ, କନ୍ଦା, ସବୁ ଏକାଠି । ଏତକ ସରିଲେ ସେ ଗାଁ ବୁଲିଯିବ, ପାରା ଖୋଜି ସେହି ଅବକାଶରେ ପିଓଟି ।

ରୋଷେଇବାସ ବାରପଣିଆ ହୋଇ ଆସିଥାଏ, ଧୀରେ ଧୀରେ ମେଘ ଘୋଡ଼େଇଲା, ଦୂରରୁ ସାଇଁ ସାଇଁ ପବନ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଗଛପତ୍ର ମୋଡ଼ି ମଟକିଦେଇ ଚହଲ ପକେଇ ତୋଫାନ ଆସିଲା । ଅନ୍ଧାରରେ ଚାରିଆଡ଼ ବୁଜିହୋଇ ଆସିଲା । ଭୀଷଣ ତୋଫାନ ପଛେ ପଛେ ବନ୍ଧୁ ଘଡ଼ଘଡ଼ି । ପିଣ୍ଡାକୁ ଭାରି ଜୋର୍ ପବନ ପିଟିଲା, ବୁଲିରୁ ନିଆଁ ଏଣେ ତେଣେ ଉଡ଼ିଉଡ଼ିକା ବୁଲି ନିଗିଗଲା । ଶୀତରେ କୁକୁରି କାଂକରି ହୋଇ କାନ୍ଧକୁ ଲାଗିଯାଇ ଦିଉଡ଼ ବସିରହିଥାଏ । ଅନ୍ଧାର ବଢ଼ିଲାଗିଲା । ଘରେ ଘରେ କବାଟ ପଡ଼ିଗଲା । ହାଟ ଦିନ

ବୋଲି ପୁରୁଷମାନେ ନାହାନ୍ତି, ପର ଗାଁର କୁଣିଆ କେଉଁ ଘର ଆଗରେ ଯାଇ ଠିଆହେବ କହିବ ଜାଗା ଦିଅ ? ଚପର ଚପର ମେଘ ପଡ଼ିଲା, ପାଣି ପବନର ହାବୁକା ହୁ ହୁ ସୁ ସୁ ହୋଇ ପିଣ୍ଡାଯାକ ଖେଳି ବୁଲିଲା, ଛପର ସାଙ୍ଗେ କଳିଆ କଲା, ଛାଉଣୀ ଉଡ଼େଇଲା । ଦିଉଡ଼ୁର ମନ ଦବିଯାଇଥାଏ, ଘଡ଼ିଏ ପାଇଁ ଘର ମନେ ପଡୁଥାଏ, ଯଦି ଏ ଲାଗି ରହିବ କେମିତି ସେ ଘରକୁ ଫେରିବ ଭାବୁଥାଏ । ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଉଡ଼ାରୁ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ତାକିଲା, ଶୀତୁଆ ପବନ କଣ୍ଠାଛାଟପରି ପିଟି ଲାଗିଲା । ଆଶ୍ରୟ ଦରକାର, ଦିଉଡ଼ୁ ହାଣ୍ଡିର ଅଧା ତିଆରି ଖାଦ୍ୟ ତୁମ୍ଭାରେ ଅଜାଡ଼ିନେଇ ପୂରାବୁଜୁଳି ଜାକି ତଳକୁ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଲା । ମୁହଁମୁହଁ ଦୁରବସ୍ଥାକୁ ଦେଖି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଆସିଲା, ଦିଉଡ଼ୁ ଦେଖିଲା ସୁବିଧା ପଡ଼ିଛି । ମେଘ ଅନ୍ଧାରରେ ପ୍ରତିଧ୍ବନି ଉଠିଲାପରି ତା'ର ଅନ୍ଧାରୁଆ କଳା ଉଗ୍ରଚିତ୍ରା ପୁଣି ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ନିଷ୍ଠିରି ଦେଇଦେଲା, ଏହି ତା'ର ପାଗଯୋଗ । ଚରଚର ହୋଇ ସେ ଚାଲିଲା ।

ଦି'ସାଉଡ଼ି ଏକାସେଣିକିଆ ଗାଁରେ ବାଁଏ ତାହାଣେ କେବଳ ଜାତିଜାତିକା କବାଟ ଦିଶୁଛି, ଚାଟି କବାଟ, କାଠକବାଟ, କେବଳ କବାଟ, ପିଣ୍ଡାରେ କୁକୁରଟିଏ ବି ଦିଶୁ ନାହିଁ । ଟିକିଏ ଆଗରୁ କ'ଣ ଥିଲା କ'ଣ ହେଲା । ମାଳ ଉପରେ ଅନହୁତି ପାଗ ଏହିପରି, ସ୍ଥିରତା ନାହିଁ, ନିଶ୍ଚିତ ନାହିଁ, ସ୍ଥିର କେବଳ ବଣର ମାୟା, ପର୍ବତର ଆସନ । ଚରଚର ଚାଲି, ଚରଚର । ବାକ ବୁଲିଯାଇ ହେଇ ସେଇତା ପିଓଟିର ଘର । ଦିଉଡ଼ୁ କବାଟରେ ବାଡ଼େଇଲା । ଜବାବ ନାହିଁ, ପାଟିକଲା, କିଏ ଶୁଣୁଛି ? ବାରମ୍ବାର ବାରମ୍ବାର କବାଟ ଉପରେ ଚଢ଼ାଉ କରି ଲାଗିଲା, ତା'ର ଏତେ ଟିକିଏ ବୋଲି କୁଣ୍ଡା ନାହିଁ । ମନେ ମନେ ଭାବି ଭାବି ସେ ପିଓଟିକୁ ଅଧିକାର କରିସାରିଛି, ତା'ର ଦଖଲ ଆସିଛି, ତେଣୁ ତା'ର ଲଜ୍ଜା ନାହିଁ । ପିଓଟି କବାଟ ଫିଟେଇ ଦେଲା । ସାତଜନ୍ମର ଚିହ୍ନା ଜନ ପରି ଅଭିମାନ କରି ଦିଉଡ଼ୁ କହିଲା, “ଏତେ ବାଡ଼ୋଉଟି, ଜବାବ ନାହିଁ ?”

ଅନ୍ଧାର ଘର । ମଝିରେ କାଠଗଣ୍ଡିରା ଗଦାହୋଇ ନିଆଁ ଜଳୁଛି । ଧୂଆଁ । ପିଓଟି ପଛେ ପଛେ ତା'ର ବୁଡ଼ାମା କାବାହୋଇ ଅନେଇଛି । ଖୋଲା କବାଟ ବାଟେ ହା ହା ହସି ଶୀତୁଆ ପବନ ପଶିଆସିଲା ବେଳକୁ ପିଓଟି କବାଟ ବନ୍ଦ କରିଦେଲା । ଥୁରିଥୁରି ସ୍ନେହରେ କହିଲା, “ମୁଁ ତ ବସିଛି । ତୋଫାନ ହେଲା କହିଲି କୁଆଡ଼େ ଗଲେ । ତମେ ତ ମିଶିଆପାୟୁ ଗାଁର ସାଓଁତା, ସେଇଆ ଭାବିଲି ସାଓଁତା ସାଓଁତାଘରେ ନ ରହି କାହିଁକି ଆସିବ ଆମ ଗରିବ ଘରକୁ ?” ପିଓଟି ତା'ର ମା'କୁ ଚାହିଁଲା, ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁତାର ପରିଚୟ ସେ ଦେଇସାରିଛି ।

ଦିଉଡ଼ୁର ଦେହରେ ହାତମାରି ପିଓଟି କହିଲା, “ଆହା, ଓଦା ହୋଇଯାଇଛି ! ଆମେ ତମ ପରି ସାଓଁତା ନୋହୁଁ, ଗରିବ ଲୋକ, ଆମ ଘରେ କୁଣିଆଁ ପରି ହେଲେ ଆମେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ଜାଣିବୁ ନାହିଁ, ରଖ, ଭାର ବୁଜୁଳି ଥୋଇଦିଅ, ଆସ ସେକି ହୁଅ ।”

ପିଓଟି ହସିଲା, ଦିଉଡୁର ହାତ ଧରି ଘୋଷାରି ନେଲା ନିଆଁପାଖକୁ, କହିଲା, “ଏଠି ଲାଜ ନାହିଁ ।” ମା’, ଝିଅ, ଦିଉଡୁ ତିନିହେଁ ବସିଲେ ନିଆଁ ପାଖରେ । ପିଓଟିର ମା’ ସଙ୍ଗେ ଦିଉଡୁର ପରିଚୟ ନାହିଁ, ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ପଡୁଥାଏ, ପିଓଟି କହିଲା, “ଏଇ ମୋର ମା’, ଆମେ ଦି’ଜଣ ମାଛପିଲୋକ ଏ ଘରେ ।” କଥା କହିବାକୁ ତା’ର ମା’ ଗୋଟାଏ ବିଷୟ ପାଇଲା । କହିଲା, “ହଁ ବାପା, ଦି’ଟା ମଣିଷ ମୋଟେ, ଆଉ ଆମର କେହି ନାହିଁ । କହିଲି, ପିଓଟି, ବାପ ତ ଗଲା, ଆଉ ଏ ବିଦେଶରେ କାହିଁକି, ଚାଲ ଯିବା । ଆସିଲୁଁ । କେତେ ଅଲିଅଳରେ ପିଲାଟିଦିନୁଁ ବଢ଼େଇଟି, ଏତେ କଷ୍ଟ ଥିଲା ତା’ ଭାଗ୍ୟରେ । ଯାହାହେଉ, ପର ଦେଶରେ ରଜା ହେବାଠୁଁ ନିଜ ଦେଶରେ ଭିକାରି ହେବା ଭଲ । ନା କ’ଣ କହୁଚ ବାପା ?” ଗଡ଼ଗଡ଼ କରି ପିଓଟିର ମା’ କହିଲାଗିଲା, ସେ କେତେ କଥା, ଦିଉଡୁକୁ ପିଲାଦିନେ ସେ ଦେଖୁଥିଲା, ସରକୁ ସାଓଁଟା କେଡ଼େ ଭଲଲୋକ ଥିଲା, ଇତ୍ୟାଦି । ପିଓଟି କହିଲା, “ଖାଇବା କଥା ପଚାରିଲୁ ନାହିଁ ତ ମା, ଆଗ ସିନା ସେଇଟା । ହଁ କ’ଣ ଖାଇଚ ?” ପିଓଟିର ସହଜ ବ୍ୟବହାର ଦେଖି ଦିଉଡୁକୁ ଲାଜ ମାଡୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ପିଓଟି ସହଜରେ ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ । ବାହାରେ ପବନର ହୁ ହୁ ଚାଲିଛି, କବାଟକୁ ଝାଙ୍କି ପକୋଉଛି । ସବୁ ଲାଜ ସଂକୋଚର ବିରୋଧୀ ସେ । ଅନ୍ଧାର ଚାରିଆଡୁ ରୁଦ୍ଧିଆସେ, ମଣିଷକୁ ଏକାଠି କରେ । ଦିଉଡୁର ନିଜର ଚାରା ନ ଥିଲା ।

ପାଖର ସାନ ବଖୁରିକୁ ତୁମ୍ଭାର ଅଧା ରନ୍ଧା ଖାଦ୍ୟ ମିଟେଇବାକୁ ପିଓଟିର ମା’ ଚାଲିଗଲା । ଏ ଘରର ନିଆଁ ମାୟା ପଡ଼ିଗଲାଣି । ତୋଫାନ ଭିତରେ ମେଘ ଅସରା ଛେରୁଛି, ଅନ୍ଧାର ବଢୁଛି ।

କାଠ ଗଣ୍ଡିରାର ରଡ଼ନିଆଁ ଧାସରେ ପିଓଟି ଦିଉଡୁ ବସିରହିଲେ । ପିଓଟି ପଚାରିଲା -

“କୁଆଡ଼େ ଆସିଥିଲ ?”

“ପାରୁଆ କିଣିବାକୁ ।”

“ପାରୁଆ ଏ ଗାଁରେ ମିଳନ୍ତି ?”

“ସେକଥା ମୋଠୁଁ ତୁ ବେଶି ଜାଣୁ ?” ପିଓଟି ହସିଲା । କହିଲା, “ଘରେ ପିଲାପିଲି ଭଲ ଅଛନ୍ତି ?” ଦିଉଡୁ ସେ ଅଜା ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । ପିଓଟି ପଚାରିଲା “ଭାରିଯା ଭଲ ଅଛି ?”

“ହଁ ।”

“କେମିତି ଭାରିଯାକୁ ଏକୁଟିଆ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ମେଘ ତୋଫାନରେ ତୁମେ ପାରୁଆ କିଣିଆସିଲ ?”

ଦିଉଡୁ ଗାଜଦେଇଗଲା । ତା’ର ଭାରିଯାର ସବୁ ଦୁର୍ଗୁଣ ସେ ବାହୁନି ଲାଗିଲା । ପିଓଟି ହସୁଥାଏ ଆଉ ଅଜାରେ ସହାନୁଭୂତି ଦେଖାଇ କହିଲାଗିଥାଏ,

“ଆହା - ଆହା” । ଦିଉଡୁର ହାତରେ ନିଆଁ ଲାଗୁଥାଏ, ଆହୁରି ଚାଟିଯାଇ ସେ ପୁଅକୁ ଗାଳିଦେଉଥାଏ, ହଜାର ଶପଥ କରି ଯାଉଥାଏ ଯେ ସେ ପୁଅକୁ ଛାଡ଼ିଦେବ, ଆଉ ଘାଣ୍ଟିହେବାକୁ ତା’ର ମୋଟେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନାହିଁ । ସେହି ଅପ୍ରଗଳ୍ଭ ପ୍ରଳାପ ଭିତରେ ପିଓଟି ତାକୁ କଳିନେଉଥାଏ । ସେ ଘରୁ ପିଓଟିର ମା ଶବ୍ଦ କରୁ ନାହିଁ । ହାଣ୍ଡିରେ ମାଣ୍ଡିଆପେଜର ଗଦଗଦ ଶୁଭୁଛି । ଦିଉଡୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲା ସଂକୋଚ କରିବାକୁ କିଛି ନାହିଁ । କହିଲା, “ମୁଆଁ ଖାଇବୁ ନୁନି, ମୁଆଁ -” ତା’ର ତୁମ୍ଭା ଭିତରୁ ମୁଆଁତକ କାଢ଼ି ପିଓଟିକୁ ବଢ଼େଇଦେଲା । ପିଓଟି କହିଲା, “ତୁମୁକୁ ସିନା ଭୋକ କରୁଛି, ଆସ ମୁଁ ଖୋଇଦିଏଁ -”

“ମୁଁ ଖୋଇଦେବି ନାହିଁ ନୁନି ? -”

ଦୁହେଁ ଯେତେବେଳେ ମୁଆଁ ଖୁଆଖୋଇ ହେଉଥାନ୍ତି, ଧୀରେ ଧୀରେ ପିଓଟିର ମା’ ଆସି ଫେରି ଚାଲିଗଲା । ଦିଉଡୁର ସବୁକଥା ସେ କାନପାରି ଶୁଣିଛି, ସେ ଘରକୁ ଯାଇ ମନକୁ ମନ କାହାକୁ ସେ ଦଣ୍ଡବତ କଲା, ତୁନିତୁନି କହିଲା, “ତା’ର କପାଳ, ତୁମର ଦୟା ।”

ଦିହେଁ ଏ ଘରେ ଚମକି ପଡ଼ିଲେ । ପିଓଟି ଡାକିଲା “ମା -”

“ହଁ, ରୋଷେଇ ସଇଲାଣି ।”

II ଏକାଅଶୀ II

ପୁଣି ନିଶା ରାତି ଶେଷରେ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ସେ ଘରୁ ବାହାରିପଡ଼ିଲା । କୁକୁଡ଼ା ଡାକୁଛନ୍ତି । ଆଳୁଅ ଝିଲି ଝିଲି କରୁଛି ଅନ୍ଧାରେ ଅନ୍ଧାରେ, ମେଘ କୁଣ୍ଡା ଝାଡୁଛି, ଦୂରରୁ ଶୁଭିଯାଉଛି ଚୋପାନ ଚାଲିଯାଉଥିବାର ସାଇଁ ସାଇଁ ଶବ୍ଦ । ସକାଳ ହେବାଯାକେ ସେ ରହିବ ନାହିଁ, କାମ କ’ଣ ଅଛି ବନ୍ଦିକାରିଆ ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଖାଚାହାଁ ହେବାକୁ ?

ବାଟ ମୁହଁରେ ଦି’ ପାହୁଣ୍ଡ ଆଗେଇ ଆସି କାନ ପାଖେ ଫୁସଫୁସ କରି ପିଓଟି କହିଲା, “ପାରୁଆ କିଣିବୁ ନାହିଁ ତ ସାଓଁତା !” ଦିଉଡୁ ବୁଲିପଡ଼ିଲା, ହସି ହସି ପଛକୁ ଡେଇଁଯାଇ ପିଓଟି କହିଲା, ଆରଥର ଯେତେବେଳେ ଆସିବୁ ପଇସା ଆଣିଥିବୁ ଗୋଟାଏ ଛେକି କିଣିବାକୁ ।

ଅସଲ ଦୁହାଁକ ଗାଇ କିଣିଆସିବି ନୁନି, ହଉ ମୁଁ ଯାଉଛି -

ଅନ୍ଧାର ଛାଡ଼ି ନାହିଁ, ବାଟେ ବାଟେ ବଣକୁଦା ପାହାଡ଼ ତଂଗର, ମା’ କହୁଥିଲା, ଏଇ ପାହାଡ଼ିଆ ବେଳେ କୁଆଡ଼େ ଜହ୍ନଜହ୍ନା ଫେରୁଥାନ୍ତି, ବାଟରେ ହାତୁଡ଼ି, - ପିଓଟି ଭାବିଲା । ମନଟା ଦବିଗଲା । ହଲିଲା ପାଣି ପରି ତା’ର ଡରଜ ମନ ସୁଦ୍ଧା ଏହି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲୋକପାଖେ ଅଜାଣତରେ ଧରା ପଡ଼ିଯାଇଛି । ତଳଦେଶ ଲୋକଙ୍କ ପରି ଯାର ନୋଲି ନ ଥାଉ ପଛେ, ସେ ଦେଶର ଭେଣ୍ଡିଆଙ୍କ ପରି ନ ଥାଉ କୋଟ୍ କାମିଜ୍, ସଫା ପାଇକାମା, କିନ୍ତୁ ଯେ ବି

ନିଆରା, ପୋଷାକ ଖୋଲି ଫିଙ୍ଗିଦେଲେ ରହେ ଯେଉଁ ଦେହ, ବଳରେ ବପୁରେ ଗଢ଼େଇର ସୁନ୍ଦର ପଣରେ ଛଳଛଳ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟରେ ମଣିଷପଣିଆଁର ବଡ଼ିର ଟେକ ଦେଖାଏ, ତହିଁରେ ଯେ ବଡ଼ । କେବଳ ଦେହକି ଖାଲି । ସରଳମନ ପଣତକାନିରେ ବାନ୍ଧି ରଖିହେବ, ପୁରୁଷର ଏହିପରି ମନକୁ ଘରଣୀ ଝୁରେ । ସାଓଁଡା, ଦିଉଡୁ ସାଓଁଡା, ଉଜ କୁଳରେ ଜନ୍ମ ତା'ର । ପିଓଟି ଲୋଭେଇଥିଲା । ଏଡ଼େ ପାହାନ୍ତିପହରୁ ଯେ ଯିବ ।

“ତାଲିଯିବୁ, ମା'କୁ ଦେଖୁଗଲୁ ନାହିଁ ?” ମା କମ୍ବଳ ଘୋଡ଼ିହୋଇ ସେହି ରୋଷେଇ ଘର ବୁଲି ପାଖେ ଶୋଇରହିଛି । “ମା ଉଠିଲେ କହିଦେବୁ ନୁନି, ମୁଁ ଯାଉଛି ।”

“ତୋର ଜନ୍ମ ନାହିଁ ? ବଣ ବାଟ । ଏଡ଼େ ଅନ୍ଧାରରୁ ଏକୃତିଆ ଯିବୁ ?”

“ବଘେଇ ପାଗ ହେଇଛି ସତ ନୁନି, ମେଘ ଘୋଡ଼େଇଲେ ବାଘ ଖାଏ । ସେଇ ଧାଂଡ଼ାଆମ ଖେନ୍ଦାର ଘାଟି, ଭୟ ଟିକିଏ ସେଠି ଥାଏ । କିଏ ମୋର କ'ଣ କରିବ ନୁନି, କାନ୍ଦରେ ଚାଙ୍ଗିଆ ଅଛି । ନିତିଦିନର ଚଲାବାଟ, ଆମର କି ଭୟ ? ତୁ ମୋ ପାଇଁ ଭାବ ନା ନୁନି, ମତେ ଯାଇ ଦେ । ହାଟକୁ ହାଟ ଆସୁଥିବୁ ଏ - ସେଇଠି ଦେଖା ହେଉଥିବା । ଆଉ ଅଳ୍ପ ଦିନ ତ । ହଉ ମୁଁ ଯାଉଛି ।”

ଜାଙ୍ଗୁଲୁ ଜାଙ୍ଗୁଲୁ ରାତି ଭିତରେ ସେ ମିଶିଗଲା । ପିଓଟି ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ ପକେଇଲା । ଦୂର ପବନର ସାଇଁ ସାଇଁ ମିଳେଇଯାଉଛି ସେହି ଦୂରରେ । କଜଳପାତା ଦି'ଟା କେଉଁଠି ବୋବେଇ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଆକାଶରେ ଧୂଆଁପରି ମେଘ ଚାଲିଛି । ଭାରି ଶୀତ ।

ଅବସାଦ ଉପରେ ଆଖି ଦି'ଟା ନିଦରେ କଷା କଷା ଲାଗୁଛି । ତଥାପି ଚାଲିଯାଉଥିବା ଏହି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲୋକଟାର ମୋହ । କେଡ଼େ ନିର୍ଭୀକ ସେ, କେଡ଼େ ବଳିଷ୍ଠ, କିନ୍ତୁ ପିଲାଟିଏ ପରି, ସରଳ ସୁବୋଧ, ତା'ର ବଳର ଆଉ ସାହସର ବଡ଼େଇ କରି ଶିଖି ନାହିଁ ତଳଦେଖି ଲୋକଙ୍କ ପରି !

ପିଓଟି ଯାଇ ଶୋଇପଡ଼ିଲା ସକାଳୁଆ ସୁଖସୁପ୍ତ ଘୋଡ଼ି ହୋଇ -

ବଡ଼ ଜୀବନର ଉଲ୍ଲାସର ତାକ ବାଜୁଥିଲା କାନରେ, ଦିଉଡୁ ଚାଲିଥିଲା । ସେଠି କ୍ଷତିର ହିସାବ ନାହିଁ, ନାହିଁ ଦୁଃଖର, କ୍ଷତକୁ ଅନେଇ ଅନେଇ ସକେଇହେବାର କବିତା, ସେଠି ଚିରସ୍ଥାୟୀ କିଛି ନୁହେଁ, କଣ୍ଢେଇ ଗଢ଼ାହୁଏ, କେବଳ ଭଙ୍ଗା ହେବାକୁ, ଆଉ ଯେ କେହି ଶକ୍ତି ଯେ କେହି ଆତ୍ମା ଯାହାର ଗୋଟାଏ ନିଦରେ କଳେ ବିତିଯାଏ, ଯାହାର ସ୍ବଭାବରେ ପାଣି ହୁଏ, ବୁଦ୍ଧବୁଦ ଅଥବା ବାମ୍ବ, ଯେ ପଛଆଡ଼େ ଥାଇ ନିଜର ବିଚିତ୍ର ସୃଷ୍ଟିକୁ ଅନାଏ, ସେ ତା'ର କ୍ଷଣଭଙ୍ଗୁର କଣ୍ଢେଇର ସଂସାରକୁ ଦିଏ ଅମର ହେବାକୁ ଆଶା, ଯେତେ ବାଆ ବତା ଆସୁ ଓଲଟି ପୋଲଟି ହୁଆ ଭେକରେ ବି ମାଟିରେ ଟେର ମଡ଼େଇ ଧରି ରହିବାକୁ ପ୍ରବୃତ୍ତ । ତେଣୁ ସେ ପୁରୁଣାକୁ ଛାଡ଼ି ନୂଆକୁ ଧରିଥାଏ, ଦୁଃଖକୁ ଭୁଲି ଆନନ୍ଦକୁ ଧରିଥାଏ, ଚିରନ୍ତନ ମରଣ ସଙ୍ଗେ ମଲାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ଯୁଝି ଯୁଝି ଖଟମ୍ ହୁଏ ସେହି କଣ୍ଢେଇ, ତା'ର ମନ ଅଜ୍ଞେୟ ।

ଆଜିର ସକାଳର ସୁନ୍ଦରପଣ ନାହିଁ । ଚାରିଆଡ଼େ ମେଘ ଘୋଡ଼େଇ ପକେଇଛି । ଦୂରର ପାହାଡ଼ ଦିଶୁ ନାହିଁ, ପାଖର ପାହାଡ଼ ଉଦାସ ନିଷ୍ଠୁର । ଭାକୁଭାକୁଆ ଲଣ୍ଡା କ୍ଷେତ ଉପରେ ବର୍ଷାର ଧୂଆଁ ଚହଟି ଯାଇଛି । ଚାରିଆଡ଼େ କାଉଯା ସତସନ୍ତିଆ, ଶୀତୁଆ ।

କିନ୍ତୁ ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁତାର ମନ ଖରାପ ନ ଥିଲା । ତା'ର ଅଶ୍ରୁ ମନରେ ଶାନ୍ତି ଆସିଥିଲା । ଆଜି ଜୋରକରି ସେ ହାତମୁଠାରେ ମୁଠେଇ ଧରିପାରେ ନୂଆ ଘର ନୂଆ ସଂସାର, ସେ ପିଓଟିକୁ ପାଇଛି । ଆଜି ତା'ର କାହାରି ସଙ୍ଗେ ମନ ଦୁଃଖ ନାହିଁ, ଏପରିକି ପୁଣି । ପୁଣି ବି ତାକୁ ବିରକ୍ତ କରୁ ନାହିଁ, ପୁଣିକୁ ସେ ହାନ ବୋଲି ହେୟ ଡାକୁଛି । ରାଗ ନାହିଁ ।

ଗାଁ ପାଖ ହେଲା । ଅଭ୍ୟାସ ଅନୁଯାୟୀ ଧାରଣା ଆସିଲା । ଆହୁରି ଥରେ ଚିହ୍ନା ଡିହର ଚିହ୍ନା ଚିହ୍ନା - ପୁଣି ପ୍ରତି ତା'ର ରାଗ ନ ଥିଲେ ବି ଆଜି ଏ ଫିଟିଚାଲିଯିବା ସମ୍ପର୍କ ଭିତରେ ଏତେଦିନର ଗଣି ମନେପଡ଼ି ମନକୁ ଚେତେଇ ଦେଉଥିଲା, ପୋକରା ହେଉ ଦଦରା ହେଉ ଯେ ବି ଅଛି, ଯାଇ ନାହିଁ । ଅଭୁଆ ଲାଗୁଥିଲା, କାହାରିକୁ ନ କହି ସେ ଚାଲି ଆସିଛି । ସେମାନେ ପଚାରିବେ, ତାଙ୍କୁ ଜବାବ ଦେବାକୁ ହେବ । ସେ ଚୋରିକରି ଆସିଲା ପରି ଲାଗୁଥାଏ, ପିଓଟିର ମୋହ ଏତିକି ଗୁଣରେ ତପାଡ଼ ।

ଗାଁରେ ପହଞ୍ଚି ପହଞ୍ଚି ପାଣ୍ଡୁ ଡିସାରି ସଙ୍ଗେ ଦେଖାହେଲା । “ବାଆଲି ପୂଜା ଲାଗିବ ଯେ ସାଓଁତା, କାହିଁ କିଛି ଯୋଗାଡ଼ ହେଲା ନାହିଁ ଯେ - , କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲୁ, ବଡ଼ ଦୂରରୁ ଫେରୁଛୁ -”

“ବାଆଲି ପୂଜା ? କେବେ ଯୋଗ ପଡ଼ୁଛି ?”

“ଆଉ ଦିନ କାହିଁ ?”

“ଏଡ଼େ ହଠାତ୍ ?” ଡିସାରି ହସିଲା, ଆକାଶକୁ ହାତଟେକି କହିଲା, “ସବୁ ତାଙ୍କର ନ୍ୟାୟ ବିଚାର ସାଓଁତା, ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା । ସେମାନେ ତ ଆମକୁ ପଚାରି ବୁଝି ଯୋଗ ଦେବେ ନାହିଁ ଯେ ଆମେ ଜାଣିବା । କାଲି ସଞ୍ଜରେ ବସି ବସି ତାରାମାନଙ୍କୁ ଦେଖୁଥିଲି, ଭାରୁଥିଲି କେବେ ବାଆଲି ପୂଜା ହେବ, ଦେଖୁଲି, ସେମାନେ ଏକାଠି ହେଲେ, ବାଆଲି ପୂଜାର ସବୁ ନକ୍ଷତ୍ର ସମାନ ଭାଗରେ ଏକାଠି ତେଜ ମିଶେଇଲେ । ଭାବିଲି ଆରେ କହିଦିଏଁ, ବେଳ ତ ନାହିଁ ।”

“ତେବେ ତ ଭଲ କଥା ଡିସାରି, ଜମିରେ କାସିରି (ହଳ) ହୋଇସାରିଛି, ଆମେ ଗାଁଯାକ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲୁ, ଚଞ୍ଚଳ ବାଆଲି ପୂଜା ହେଲେ ବିହନ ବୁଣିଦେବୁଁ ବୋଲି, କେବେ ପୂଜା ଲାଗିବ ?” “କେବେ ଲାଗିବ । କାହିଁ ଏ ବର୍ଷ ନୂଆ କିଛି ନାହିଁ ତ, ଯେମିତି ବୁଧବାର ଦିନ ପୂଜା ଲାଗେ ଏ ବର୍ଷ ବି ସେମିତି ଲାଗିବ, ‘ସମ୍ବତ୍’ ନକ୍ଷତ୍ରର ଯୋଗରେ ବୁଧବାରେ ବାଆଲିପୂଜା ଆରମ୍ଭ, ଗୁରୁବାର ଶେଷ ପ୍ରତିବର୍ଷ ପରି, ଚାରି ଧରମ୍ ଦେବତାର ଥାଉ, କିଛି ବିଗିଡ଼ିଲେ ସିନା ଦିନରୁ ଅଦିନ ହୁଏ -”

ଦିଉଡୁ ଚିତାଶୀଳ ଥିଲା, ଯା ପରେ ଘରେ ପହଞ୍ଚିବ, ପୁଣି ରାନ୍ଧୁଥିବ, ପୁଣି ବିରୋଧରେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ଶେଷ କରି ସେ ଘରକୁ ଫେରୁଛି, ସେହିଆକୁ ପୁଣି କହିବ ଭାତ ଦେ, ପାଣି ଦେ । ଡିସାରି ଦିଉଡୁ ସାଉଁଡାର ଗମ୍ଭୀର ମୁହଁକୁ ହିଁ କେବଳ ଦେଖିଲା, ମନକୁ ମନ ନୂଆ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିନେଇ ଦୁଃଖିତ ହେଲା, କହିଲା, “ବୁଝିପାରୁଛି ସାଉଁଡା, କ’ଣ ତୁ ଭାବୁଥିଲୁ । ପୃଥିବୀରେ ବଡ଼ଲୋକ କେହି ନିଦ ଗଲେ ମଲେ କି ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଲେ ଦେଶ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଆକାଶର ନକ୍ଷତ୍ରଙ୍କ ଯୋଗ ବି ଅଦିନରେ ପଡ଼େ, ପୂଜା ପର୍ବ ମଧ୍ୟ ପଡ଼େ ଅଦିନରେ ଅକାଳରେ, ସତ । ତୋ ବାପା ସରବୁ ସାଉଁଡା ବଡ଼ଲୋକ ଥିଲା, ସରବୁ ସାଉଁଡା ମରିଛି, ତୁ ଭାବୁଛୁ ଅଦିନରେ ବା’ଲି ପୂଜାର ଯୋଗ ନ ପଡ଼ିଲା କେମିତି, କମିଲୋକ ଥିଲେ ତୋର ବାପା ! କିନ୍ତୁ ସେ ଖାଲି ତ ମରି ନାହିଁ, ଆହୁରି ଥରେ ହାକିନା ହୋଇ ଜନ୍ମ ହୋଇଛି ତୋ କୋଡ଼ରେ, ସେ ବୁଢ଼ା ଥିଲା ପିଲା ହୋଇଛି, କ’ଣ ଯାଏ ସେଥିରେ । ସବୁ ସମାନ୍ ଅଛି, ଯୋଗ ବଦଳିବାର କାରଣ ନାହିଁ ।” ଦିଉଡୁ ଡିସାରିଠୁ ବିଦାହେଲା । ହାକିନା, - ଠିକ୍ କଥା, ହାକିନା ବି ଅଛି ତା’ର କୁଳର ବଂଶଧର । ହାକିନା ତା’ର ଅନିଷ୍ଟ କରି ନାହିଁ । ପୁଅ ବାପର, ପୁଣି ଯିବ, ହାକିନା ରହିବ, ସେ ବି ଗୋଟାଏ ସମସ୍ୟା । ହାକିନାକୁ ଛାଡ଼ି ପୁଣି ରହିବ କିପରି ? ଦୁର୍ବଳ ପୁଣି, ନିରାଶ୍ରୟ ପୁଣି, ସଂସାରରେ ତା’ର କେହି ନାହିଁ ନିଜର ବୋଲି । ଦିଉଡୁର ମନର ନିଷ୍ଠିଆ ଆଜି ସ୍ଥିର, ସେହି ସ୍ଥିର ନିଷ୍ଠିଆ ଆଗରେ ପୁଣ୍ୟପାଇଁ ସହାନୁଭୂତି ବି ଆସେ । ମନ ଭିତରୁ ଠେଲିପେଲି ସେ ତାକୁ ପର କରିଦେଇଛି, ବାହାରିଆ ଲୋକର ସମ୍ପର୍କ ନ ଥିବା ଅଣ୍ଟା ଚାହାଣିରେ ତାକୁ ଚାହିଁ ଦେଖେ ଆଉ ଭାବେ ।

ସେ ଆଉ ତାକୁ ଗାଳି ଦେବ ନାହିଁ, କଷ୍ଟ ଦେବ ନାହିଁ, ଆଉ ଯେତେଦିନ ଅଛି ସୁଖରେ । କିନ୍ତୁ ତାକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଖୁସିରେ ନ ଗଲେ ବଳେ ବାଧରେ ପଡ଼ିଯିବ, ସମ୍ପର୍କ ଅଚଳ ହେଲା, ଜାଣି ଜାଣି ଜୀବନଟା ପୋଡ଼ିଜାଳି ଦେଇ ପଳ କ’ଣ ?

ସେଠି ବସିଛି ପୁଣି, ଯାହା ଦିନେ ଥିଲା ତା’ର ଧାନ୍ତୀ, ଆଜି ନାହିଁ । ତରବର ହୋଇ ଯାଇ ଗୋଡ଼ ଧୋଇବାକୁ ପାଣି ଆଣିଦେଲା, କଅଁଳେଇ ପଚାରିଲା, “କିଛି ଖାଇବ ? ଆସ, ଖାଇଦିଅ ।” ତା’ର ମୁହଁରେ ସରାଗ ନାହିଁ । ମାଡ଼ ଖାଇବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କଲାପରି ସେ ଚାହାଣି । ଏତେ ତର ? କାହିଁକି ? ଦିଉଡୁ କଅଁଳ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । କେତେ ଘୃଣା କରେ ସେ ଚାହାଣି ଦିଉଡୁକୁ । ବାହାରେ ଭୟ ଭିତରେ ଘୃଣା, ଅଥଚ ଆଖିରେ ତା’ର ଚିହ୍ନ ନାହିଁ । ଲୁଚୋଇଛି । ଦିଉଡୁ ଭାବୁଥାଏ, କହିଲା, “କେତେ ଦୂରକୁ ଆସିଲି ଚାଲି ଚାଲି, ସେମିତି ଘୁଙ୍ଗାପରି ଠିଆ ହୋଇଛୁ କାହିଁକି ? ସେମିତି କାହିଁକି ମୁହଁ କରୁଛୁ ? ମୁଁ କ’ଣ ତତେ ମାରିବି ?”

ସେହିପରି ଶାନ୍ତ ଭାବରେ ପୁଣି କହିଲା, “ଆସ ଖାଇବ, ସବୁ ସରିବି ।”

କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲୁ ବୋଲି କାହିଁକି ଏ ପଚାରୁ ନାହିଁ ? ପଦେ କଥା କାହିଁକି ପଚାରୁ ନାହିଁ । ଯେମିତିକି ତା'ର ଜାଣିବାକୁ କିଛି ଅଛପା ନାହିଁ । ସେହି ପୁଣୁ ବାଡ଼ିଦେଲା । ଚିତ୍ତିତ ମନରେ ଦିଉତୁ ଖାଇବସିଲା ।

ଅଧାଝୁଆ ହୋଇଥାଏ । ଭାବିଲା ଏଥର କହିଦେବ । କହିଦେବ, “କାହିଁକି ଆଉ ପୁଣୁ, ମୋର ମନ ତତେ ନାହିଁ, ଆଉ କାହିଁକି ଏ ମିଛିମିଛିକିଆ ଘରକରଣା ? ମୋ ଘରେ ତୁ କାହିଁକି ପରଝିଅ ଘାଣିହୋଇ ମରିବୁ ? ତୋର ତୁ ଯା -”

କ୍ଲାନ୍ତ ଦେହରେ ଉଷ୍ମ ମାଣ୍ଡିଆ-ଭାତ ଗଣ୍ଡାକ ଭଲଲାଗେ, ପେଟ ପୂରିଆସିବ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମନଟା କଅଁଳ ହୋଇଥାସେ । ଆର ଦିଗର ଟେନାଏଁ ଟେନାଏଁ ଦିଉତୁର ମନେ ପଡୁଥିଲା । ଏହି ଦୁର୍ବଳ ମଣିଷ, ଗୋଟାଏ ଲୋକର ପୂରା ସଂସାରର ଭାର ଟାଣି ଓଟାରି ହୋଇ ଏ ତୁଲେଇ ଯାଉଥିଲା ଏତେଦିନ । କାମ କରିଚି, ନ କରୁ ବା ଆଉ କିଛି । ପୁଅଟିଏ ଦେଇଛି । ତା'ଠୁ ବି ଉପକାର ଥିଲା ।

ନା - ତଥାପି ସେ ଯିବ ।

ମଝି ଆକାଶରେ ମେଘର ଧୂଆଁ ଲହଡ଼ି ଭାଙ୍ଗୁଛି । ଦୂର ଦିଗ୍‌ବଳୟରୁ ଉହୁକି ଆସୁଛି ବହଳ କଳାମେଘ । ଝିଁ ଝିଁ ଶୀତୁଆ ପବନ । କେଡ଼େ ନିଛାଟିଆ । ପ୍ରକୃତିର ଏଇ ହତାଦର ଭିତରେ ଓଲଟିପଡ଼ି ମଣିଷ ଉଷ୍ମ ଖୋଜେ । ଅନ୍ଧାରି ଘର । କବାଟ ପଡ଼ିଛି । ଅନ୍ଧାର ଘରେ କାଠ ଗଣ୍ଡିରାର ରଡ଼ନିଆଁ ପାଖେ ମୁହାଁମୁହିଁ ବସି ମୋଟେ ବି'ଜଣ । ଏହି ତା'ର ପ୍ରତିବାଦ । ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟବନ୍ତ ସବଳ ପୁରୁଷ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ଖୋଜେ, ସୁନ୍ଦରପଣ ଖୋଜେ । ସେଠି ହାଡ଼ ଟମ କଳାକର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ପିଓଟି ଆସିବ ।

ତୁନିତାନି ଖାଇ ଲାଗିଥାଏ । ପୁରୁଷର ଦମ୍ଭ ଟେହିହୋଇ ତଣ୍ଡିଯାକେ ଆସେ, ପଦେ କଥା, ପିଓଟି ଆସିବ, ଯା' ପଦେ କଥାରେ ଏକା ଚୋଟକେ ନିଷ୍ଠୁରି ଶେଷ । କହି ହୁଏ ନାହିଁ ।

ସୁଆଦ ହୋଇଛି ପୁଣୁର ରୋଷେଇ ।

ସେ କିଛି ନ କହିଲେ ବି ତା'ର ଅଜାଣତରେ ତାକୁ ନିରେଷ୍ଟ ଲାଗିଥିଲା ପୁଣୁ । ଏହି ମଣିଷର ପ୍ରତି ଭାବଭଙ୍ଗୀକୁ ସେ ଚିହ୍ନେ, ଭୋଲ ଟମକ ବାଡ଼େଇ ପ୍ରଚାର କରିବସେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଛାଇପରି ଥାଇ ଥାଇ ସବୁ ସେ ବୁଝିପାରେ, ସବୁ ସେ ଚିହ୍ନେ ।

ନାରବ ମଣିଷଟାକୁ ଆଖିରେ ଆଖିରେ ସେ ବୁଝିଲାଗିଛି । ଦିନଦିନକର ଘଟନା ମନେପଡ଼ି ପ୍ରକାରେ ପ୍ରକାରେ ଚାହାଣିରୁ ଭଙ୍ଗାରୁ ବାହାରି ଠିଆ ହେଉଛି ଅନୁଭୂତିରେ ସେହିପରି ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ରୂପ, ଅନୁଭୂତିର ଶବ୍ଦହୀନ ବୋଧରେ । ପୁଣୁ ବସି ବସି କରୁଣରସର ଅଭିନୟ ଦେଖୁଛି ତା'ର ସ୍ବାମୀ ସମ୍ପର୍କରେ । ବାହାରେ ବରଷା, ପୃଥିବୀର କାନ୍ଦରା ରୂପ, ତାହାରି ଅନୁରୂପ ଏ ତୁଆ ଅନୁଭୂତି । ଦୁହେଁ ସମାନ ।

କେତେ ଦୂର - କେତେ ଦୂର -

ସ୍ବାମୀ ଭାସି ଚାଲିଯାଇଛି । ସଂସାର ଭାସି ଚାଲିଯାଇଛି । ଘୁ ଘୁ । ତୋଫାନରେ ଗୋଳିଆ-ଘଣ୍ଟା ହୋଇ ଭଉଁରି ଭଉଁରି ଚାଲିଛି ଯେତେ ଚିହ୍ନ ଆଶ୍ରୟ ଯାହା ଆପଣାର ସବୁ । କଥା ବି କହୁ ନାହିଁ ଟିକିଏ ବି ଦ୍ରବୁ ନାହିଁ ତା'ର ପଥୁରିଆ ମନ ।

ମୁହଁରେ ଲୁଗା ଦେଇ ପୁଣି କାନ୍ଦିଲା । ଦିଉଡୁ ସାଉଁଟା ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହେଲା, ଏଥିକି ତା'ର ଚିହ୍ନ ରୂପ । ରିଷାରେ ଜଳିଉଠି ଖାଇସାରିଥିବା ପତ୍ର ଉପରେ ହାତ କଟାଡ଼ି ସେ କହିଲା, “ବାହାରିଲା, ବାହାରିଲା, ମୁଁ ଘରେ ପାଦ ଦେଲେ ଯା'ର କାନ୍ଦଣା -” ବାକି କଅଁଳ କଥା ସେ ଭୁଲିଯାଇଥିଲା । ପୁଣି ସେହି ପୁଣି ସେ ତାହା ଆଖିରେ ଯାହାକୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ତା'ର ମନ, ଦୟା ମାୟା ନାହିଁ ।

॥ ବୟାଅଣୀ ॥

ପାଞ୍ଚଦିନ ଝଡ଼ି ବରଷା ଧରି ଅକସ୍ମାତ୍ ଛାଡ଼ିଯାଇଛି । ଦି' ଦିନ ଗଲା ତିନିଦିନ ଗଲା ଆଉ ବରଷାର ଦେଖା ନାହିଁ । ରଣକୁହୁଡ଼ି ଖରାରେ ଝଲଝଲୋଉଛି, ଦି'ପହରେ ବଣ ଭିତରୁ ଉଷ୍ମ ମାଂସ ବାମ୍ପ । ମାଟିରେ ବତର ଧରିଛି, ହଳ ପଡ଼ି ମଞ୍ଜି ବୁଣା ହେବ ।

ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳକୁ ଡିସାରିର ଯୋଗ । ବୁଧବାର । ବାଆଁଲି ପୂଜାର ଦିନ । ସକାଳୁ ପାଣ୍ଡୁ ଡିସାରି ତୁଆ ଧାରଣା ଅନୁଭବ କଲା । ସବୁ ପୂଜାର କର୍ତ୍ତା ସେ, ଆଜି ତା'ର ବିହନ-ପୂଜା । ତା'ର ବୁଢ଼ୀ କେତେବେଳୁ ଉଠି ନିଆଁ ଜାଳିଦେଇ ନଈକୁ ଚାଲିଗଲାଣି । ସଂସାରରେ ତା'ର ସମଗ୍ର ସମ୍ପତ୍ତି ତା'ର ବୁଢ଼ୀ ଆଉ ତା'ର ଜମି । ବାଆଁଲି ପୂଜାସାରି ଜମିରେ ମଞ୍ଜି ବୁଣିଦେଲେ କେତେ ଫସଲ ଉତ୍ପତ୍ତିବ । ଆଉ ତା'ର ବୁଢ଼ୀ, ସେ ବି ଫଳ ଦେଇଥିଲା, ସମସ୍ତେ ଚାଲିଗଲେ, ଆଜି ଖାଲି ବୁଢ଼ୀବୁଢ଼ୀ । ଠାକୁର ତୁମାଳ କିଣାଚାକର ସେ, ଆକାଶର ତରାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତା'ର କଥାବାସା । କିନ୍ତୁ ସେ ଜର, ଛାତିବଥା ଜର ବସନ୍ତ, କାହାରିକୁ ରୋକିପାରି ନାହିଁ, ମରଣକୁ ଅଟକେଇପାରି ନାହିଁ । ତଥାପି ଡିସାରି ସେ, ସର୍ବସ୍ଥ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ।

ଦେବତାମାନଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସର ବୋଝ ଅକାରଣରେ ପିଠିରେ ବୋହି ସବୁକଥାକୁ ହସିଦେଇ ତାକୁ ପୂଜାନୀତି କରେଇ ନେବାକୁ ହେବ, ଆଜି ବାଆଁଲି ପୂଜା, କାଲି ଟାକୁ ପୂଜା, ପହରିଦିନ ଦଶରା ପୂଜା । ସେଥିରୁ କିଛି ତାକୁ ପଇସା ମିଳେ ନାହିଁ । ପୁରୋହିତଙ୍କ ପରି ଦକ୍ଷିଣା ମିଳେ ନାହିଁ, କେବଳ ଗୋଷ୍ଠାଗତ ଘରକରଣା ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଦାୟିତ୍ୱ ସେ ଆବୋରି ନେଇଛି, ସମସ୍ତଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ସମାଜ ସକାଶେ ଏତକ ସେ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ।

ଆଜିର ସକାଳ ଅନ୍ୟ ସକାଳଠୁଁ ଭିନ୍ନ ନୁହେଁ ସେତେ । ଡିସାରିର ଆଖିରେ ଆଜିର ବିଶେଷତ୍ୱ ଅଛି । ପଞ୍ଜା ହୋଇ ଗାଁର ଗଛ ଉପରୁ ଶାରୀମାନେ ନାନା ରାଗିଣୀରେ ଗୀତ

ବୋଲୁଛନ୍ତି, ଆଜି ମୟୂରଙ୍କ ଡାକ ପରିଷ୍କାର ଶୁଭୁଛି । ଖରାର ଆଜି କେତେ ରଙ୍ଗ । ଦିଗନ୍ତର ଶୋଭା କିପରି । ପ୍ରକୃତି ଅପେକ୍ଷା କରିଛି, ଆଜି ମଣିଷ ମଞ୍ଜି ବୁଣିବ ।

କିନ୍ତୁ ଆଜି ଡିସାରି ମନରେ ଡାକ ଲାଗିଛି, ଆଜି ପରା ସକାଳରେ ବଉଁଶ କୁଚୁମ୍ବ ଏକାଠି ହୋଇ ଆନନ୍ଦ କରିବେ ବୋଲି ପିଲାଛୁଆ କେତୋଟି ତା'ର ଥିବା ଦରକାର ଥିଲା । ସକାଳୁ ସକାଳୁ ଚାରିଆଡ଼େ ଧୁମ୍‌ଧାମ୍ ଲାଗିଗଲାଣି । ପିଲାମାନେ ଭୁଜା ଖାଇଲେଣି, ଢୋଲ ପିଟିଲେଣି । ସବୁ ମନେପଡୁଛି ଆଜି ।

ଡିସାରି ଉଠି ଆୟୋଜନ କରିବାକୁ ଗଲା । ଗାଁଲୋକ ସବୁ ଜାଣନ୍ତି, ତଥାପି ଦଳ ଲୋକଙ୍କ ଲକ୍ଷଣ ଏପରି ଯେ ଜାଣିଶୁଣି ସେମାନେ ମାଷେଇ ହେଉଥାନ୍ତି ଚେତେଇ ହେବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି । ନାଉକକୁ କହିଯିବାକୁ ହେବ ଗାଁର ସାଓଁତା ପାଖକୁ । ସାଓଁତା, ପାଣ୍ଡୁ ଡିସାରି ହସିଦେଇ ମୁହଁ ମୋଡ଼ିଦେଲା, ତଥାପି ଏହି ଲୋକଟାଠୁ ସରବୁ ସାଓଁତା ପୁରୁଣା ମଣିଷ ଏତେ ଆଶା ଭରସା ରଖୁଥିଲା ! ନା, ବୁଢ଼ାମାନେ କରିବେ ଆୟୋଜନ, ସରବୁର ଭାଇ ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ, ଲେଡା, ଆର୍ଜୁ, ବାଗି, ଜାମ୍ବା, ଆଉ ଟୋକାମାନେ, ସେମାନେ ପୂର୍ବ ଆମୋଦର ଭାଗୀ । ଟୋକାଙ୍କର ଟୋକା ଅଛନ୍ତି, ବୁଢ଼ାଙ୍କର କେବଳ ଧୂଆଁପତ୍ର ଆଉ କର୍ବସ୍ୟ ।

ବା'ଲି ପୂଜା ବୋଲି ସକାଳୁ ସକାଳୁ ଘରଦ୍ୱାର ଲିପାପୋଛା ଲାଗିଗଲାଣି । ନାଲି ମାଟି, ଧଜା ମାଟି, ହଳଦିଆ ମାଟି, କଳା ମାଟି ଛତାଛତି ଲେସାଲେସି । ସେଠି ଅଖାରେ ଲୁଗା ଗୁରେଇଦେଇ ଲାଗିଛନ୍ତି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ, ଦାୟିତ୍ୱର ବାରପଣର ଭାଗୀ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ, ସେହିମାନଙ୍କର କେବଳ ଆଗ୍ରହ, “କେତେବେଳେ ଯୋଗ ପଡୁଛି ଡିସାରି -”

“କହିଯା ଡିସାରି, କହିଯା ଡିସାରି -”

ସାନ ସାନ ପିଲାମାନେ ଗୋଡ଼ରେ ଗୁରେଇ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ପଚାରିବ ଆଜି ଭୋଜି ହେବ କି ନାହିଁ, ଜବାବ୍ ପାଇ ତେଜ୍ ତେଜ୍ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି । ସକାଳୁ ଗାଧେଇ ପାଧେଇ ବକର ବକର ହୋଇ ଟୋକାମାନେ ଆସୁଛନ୍ତି । ଆପଣା ଭିତରେ କହିଲାଗିଛନ୍ତି, “ରାତିଯାକେ ପୂଜା ଡେରିକଲେ ଆମେ ଆଉ ଶୀତରେ ନାତିପାରିବୁ ନାହିଁ ଜାଣିଥା । ରାତିରେ ଡର । ରାତିରେ ଶୀତ । ସଞ୍ଜ ଥାଇ ଥାଇ ତମ ମନ୍ତ୍ର ଛିଣ୍ଡେଇ ଦିଅ ।

ଧୁଆଡ଼େ ଗଲେ ଡିସାରି, ଡିସାରି, ସବୁକଥାରେ ସମସ୍ତିଙ୍କର ଅବଲମ୍ବନ । ସେହିପରି ତା'ର ବରାଦ ହେବ ଯେ ଦେବତା କାମରେ ଖଇଚା ପଡ଼ିବ ନାହିଁ, ମଣିଷ କାମରେ ବାଧା ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । କାମ କରି କରି ସେ ବନ୍ଧା ପଡ଼ିଯାଇଛି, ସମାଜକୁ ଦେଖୁ ସେ ଶୋକ ଭୁଲେ । ସମସ୍ତେ ତା'ର, ସେ ସମସ୍ତିଙ୍କର ।

ବାରିକ୍ ଘର ଗଳି ମୋଡ଼ରେ କେତେଜଣ ବୁଢ଼ା ଏକାଠି ବସି ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଛନ୍ତି । ପୂଜାର ଆୟୋଜନ । ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ କହିଲା, “ଦେଖୁ ତ ଡିସାରି, ମତେ ଦେଇଛନ୍ତି ମଦ

ଆଣିବା ଭାର, ମୁଁ ତ ସେ ଭାର ନେଲି, ମୁଁ କହିଲି ଦିଉଡୁକୁ କହ ଶାର (ମାଂସ) ଆଣିବା ଭାର ସେ ନେଉ ଯେ ମାନୁ ନାହାନ୍ତି, ଜାମା ଲେତା ମତେ ଧରୁଛନ୍ତି ।”

“ଆମେ ତ ତାକୁ ଚିହ୍ନୁ ନାହିଁ କି ଜାଣୁ ନାହିଁ । ଟୋକାଟାକିଲିଆ ଲୋକ, କି ବିଶ୍ୱାସ ତାକୁ ? ତତେ ନ ଧରିବୁଁ ତ ଯାଉ ଗାଁ ଭୋଜି ବୁଡୁ । ସାଓଁତା ଥିଲା ସରବୁ ସାଓଁତା, ତୁ ତା’ର ଭାଇ ।”

“ଶାଗ ପାଇଁ ଏତେ ପେଲାପେଲି କାହିଁକି କରୁଛ,” ଡିସାରି କହିଲା, “ଗାଁରେ କାହାର ହଡ଼ା କି ଛେଳି କ’ଣ ନାହିଁ, ଭେଦା ତ ଉଠେଇଛ, ହବ୍ ପଇସା ଦେବ କିଣି ଆଣିବ, ସେଥିରେ କ’ଣ ଅଛି ।” ନା, ଗୋଳମାଳ ସେଠି ନାହିଁ । ବାମା କନ୍ଧର ଗୋଟିଏ ଅକାମୀ ହଡ଼ା ଅଛି, ମାଗିଲେ ଦେଉ ନାହିଁ, କହୁଛି ତୁତୁମାଗୁଡ଼ା ହାଟରେ ସେ ନେଇ ବିକିବ, ସେଥିପାଇଁ ଏତେ ତକରାଳ । ଡିସାରି ହସିଦେଇ କହିଲା, “ବାରିକ୍‌ର ବୁଦ୍ଧି ଏ । ତୁମେ ହାତରୁ ପଇସା ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ, ତାକୁ କହିବ ମାଲୁ ଛାଡ଼ । ଦାଣ୍ଡର ଧାରା କରିଦିଅ, ଟଙ୍କା ଦେଇଦିଅ, କ’ଣ, ହେଲା ଗାଁ ଲୋକ ତ, ତୁମ ହିସାବରେ ଟଙ୍କାଏ ମସାଏ ବେଶି ନେଉ, ଦେଖିବା, ଜିନିଷ ଯଦି ତଥାପି ନ ଦେବ ତେବେ ପଞ୍ଚାଏଦ୍ କରିବା ।”

“କାହିଁକି ? ଆମର କ’ଣ ଯାଉଛି, ସାଓଁତାକୁ କହିଦିଅ, ଯୋଉଠୁ ହେଲେ ସେ ଆଣୁ - ବାମା ତାକୁ ମନାକରୁ, ସାଓଁତା ତାକୁ ଗାଁରୁ ଡହ -” ଲେଖୁକନ୍ଧ କହିଲା ।

ଡିସାରି ବିରକ୍ତ ହେଲା, - “ନାହିଁ ନାହିଁ ସେଗୁଡ଼ା ପିଲାକିଆ କଥା । ତୁ ଯା ବାରିକ୍, ମୁଁ ଯେମିତି କହିଲି ସେମିତି କର, ବାମା ଦେବ, ଆଜି ପରବ୍ କରିବା ନା କଜିଆ କରିବା ? ତା’ ପରେ, ଏ ତ ଗଲା ପେଟଟିତା । ପୂଜାମଣ୍ଡପ କାହିଁ, ଛାମୁଡ଼ିଆ କିଏ କରିବ, ପୂଜାର ବରାଦ୍ କିଏ କରିବ, ନା ସେସବୁ ବି ସାଓଁତା ଉପରେ ଛାଡ଼ିଦେବ ତ ଦିଅ, ଖାଲି ଭୋଜି ଖାଉଥା ।”

ସମସ୍ତେ ଉଠିପଡ଼ିଲେ, ଏଇ ଛାଟକ ସମସ୍ତେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ, ସବୁଠୁ ବଡ଼ କାମ ଗାଁ ମଝିରେ ।

ଘରୁ ଘରୁ ଲୋକକୁ ଓଟାରି ଏକାଠି ହୋଇ କାନ୍ଧରେ ଟାଙ୍ଗିଆ ପକେଇ ଲୋକେ ବଣକୁ ଚାଲିଲେ । ଡିସାରି ଗଲା ବେଙ୍ଗୁଣୀବୁଡ଼ୀ ପାଖକୁ । ବେଙ୍ଗୁଣୀ ଜାଣେ, କିତୁ ତଥାପି ତା’ ସଙ୍ଗେ ପରାମର୍ଶ କରିବା ଦରକାର ।

ଖରା ମୁଣ୍ଡେ ହେଲାବେଳକୁ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ କାମ ଲାଗିଗଲାଣି । ଗାତ ଖୋଳା, ଖୁଣ୍ଟ ପୋତା, ଛାମୁଡ଼ିଆ ତିଆରି, ଘର ତୋକା । ସେଠି ତୋଳ ବାକୁଥାଏ, ଗୋଟିକିଆ ତୋଳର ତାଳେ ତାଳେ ଲୋକେ କାମ କରୁଥାନ୍ତି, ଉତ୍ସବର ସୂଚନା ଏହି ।

ରଞ୍ଜାଳିଆ ଖରାବେଳେ କ୍ଷେତରୁ ଫେରି ଜଟ ଫଡ଼େକେଇ ହାତରେ ଗୋଟାଏ ବର୍ଣ୍ଣାଧରି ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ଦେଖିଲା ଲେଖୁକନ୍ଧ ଛାଇତଳେ

ପଥର ଉପରେ ବସି ଧୂଆଁ ପିଇ ପିଇ ଦେବତା କୋଠି ତିଆରି ଦେଖୁଛି, ବୁଢ଼ାମାନେ ପାଞ୍ଚ ସାତ ହୋଇ ଚୋକି ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରୁଛନ୍ତି । କାହାରିକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନ କରି ଘାଗଡ଼ା ଗଳାରେ ଦିଉଡ଼ୁ ଗର୍ଜନ ଛାଡ଼ିଲା, “ସେଠି କାହିଁକି ହେଲା ? ଏ ଜାଗା କିଏ ଠିକଣା କଲା ? କାହାର ବୁଦ୍ଧି ଯେ, ଏଇ ବାରିକ୍ ଘର ପାଖରେ ଛାମୁଡ଼ିଆ ଲଗେଇ ଦେଇଛି ଏ ?”

ଲେଖୁକନ୍ଦ ନ ଶୁଣିଲା ପରି ବସି ବସି ଧୂଆଁପତ୍ର ପୋଡ଼ିଲା । ଜାମ୍ବାର ଥୋମଣି ଆହୁରି ଗୋଜେଇ ଗଲା । ବେକ ଫୁଲିଗଲା, ପାଖରେ ଥାଇ ଲେତା କନ୍ଦ ତା’ର ବାହା ଚାପିଧରି ମୁହଁ ପାଖେ ହାତପାପୁଲି ଦେଖେଇଲା । ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁତା କଜିଆ କରିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ପାତ୍ର ପାଇଲା ନାହିଁ, କ୍ଲାନ୍ତ ବିରକ୍ତି ଦେଖେଇ ପାଟି କଲା, “ବାରିକ - ଗଲା କୁଆଡ଼େ ବୁଢ଼ା ?”

“ଅଛି ଅଛି ସାଓଁତା -” ବୁଢ଼ାବାର୍ଦ୍ଧିକ ଖରାରେ ଝାଲେଇ ଗୋଟାଏ ଡାହି ଟେକି ଧରିଥିଲା, ପାଖ ଲୋକକୁ ବଢ଼େଇ ଦେଇ ଆଜ୍ଞାଧୀନ ଭୃତ୍ୟ ବୋଲେଇ ପାଖରେ ଆସି ଠିଆହୋଇ ନାଲିଛାଲି ହେଲା ।

“କିଏ ଯେ ଜାଗା ଠିକଣା କଲା ବାରିକ, ଗଲାବର୍ଷ ଆଉ ଟିକିଏ ତଳକୁ କୁଡ଼ିଆ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିଲା ବୋଧହୁଏ ।”

ଥରେ ସାଓଁତା ଆଡ଼କୁ ଥରେ ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ କରୁଣ ବିଚଳିତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନେଇଁଦେଇ ବାରିକ କହିଲା, “ତିସାରି ଏଠି ଜାଗା ଦେଖେଇଦେଲା, ବେକୁଣୀ କହିଲା, ଏଇ ଠିକ୍ ହେବ, ତୁ ତ ଆଉ ଅନୀତି ବତାକୁ ନାହିଁ ସାଓଁତା, ସେହିଆ ଭାବି ଏଇଠି ଆମେ କାମ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲୁ ।”

ଏହିପରି କଅଁଳ କଥାରେ ତମ୍ବ ପରର ହୃଦୟକୁ ବଙ୍କେଇଦେଇ ଆପଣାର ବନ୍ଧାଭୂତ କରେ । ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁତା ନରମ ହେଲା । ପାଟିକଲା “ଆରେ ଜଳଦି କର ରେ, ଜଳଦି କୁଡ଼ିଆ ବାନ୍ଧ, ହେ ସେଠି ଆହୁରି ପତ୍ର ଗୋଜିଦେ, ଭିତର ଗୁମର ପଦାକୁ ଦିଶିଲେ ଆଉ କି ପୂଜା ହେବ । ଆରେ ଏପାଖେ ବଙ୍କା ହେଉଛି ।”

ବୁଢ଼ାମାନେ ତଥାପି ଚକିଲେ ନାହିଁ, କାମ ବଢ଼ିଲା ନାହିଁ କି କମିଲା ନାହିଁ । ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ରାଗରେ ଅନେଇଁ ଲଣ୍ଡାଏ ଛେପ ପକେଇ ଦେଇ ଭୂଇଁରେ ଗୋଇଠା ମାରି ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁତା ଘରକୁ ଫେରିଲା । ସେ ନ ଦେଖୁଥିଲେ କାମ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଥାନ୍ତା ଏ ବିଶ୍ୱାସରେ ତା ଧୂଳି ବି ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ।

ଘର ଠିଆ ହୋଇଗଲା, ତାଳପତ୍ରରେ ନିରୁଜା କୁଡ଼ିଆଟିଏ । ତାହା ଭିତରେ ବାଲିରେ ବେଦୀ ତିଆରି ହେଲା । ଛାଇ ଲେଉଟିଲା ବେଳକୁ ସମସ୍ତେ ସେହି ପୂଜାଘର ପାଖେ ରୁଣ୍ଡ ହେଲେ । ବାଜା ଓ କୋକାହକ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଚାନ୍ଦୁଡ଼ାରେ ବାଲିରେ ଗଜା ହୋଇଥିବା

ହାତେ ଲେଖାଁ ମାଣିଆ ମକା ଗଛକୁ ଲୋକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତୂଆ କରୁଥିଆରେ ଘୋଡ଼େଇ ପକେଇ ଚରଚର ହୋଇ ପାଣ୍ଡୁ ଡିସାରି ସେହି ଘରେ ପଶିଲା, ବାଲିର ବେଦୀ ଉପରେ ତୂଆ ଶସ୍ୟର ଗଜା ଗଛ ଥାପିଦେଲା । ପୁଲ, ମୁରୁଜ, ହଳଦୀବୋଳା ଅରୁଆଚାଉଳ ବିଞ୍ଚିଦେଲା, ଝୁଣା ଅକାଡ଼ି ଧୂପଦାନି ଥୋଇଦେଲା, ଦୁଆରମୁହଁରେ ଘିଅବଳିତା ରଖିଦେଲା, ପଦାକୁ ଆସିଲା । ଏହି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବାଆଳି ପୂଜାର ଶୁଭ ଦିଆହେଲା ।

କେଉଁ ଦେଶରେ ଚୈତନ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ବାଲିଯାତ୍ରା ହୁଏ, କେଉଁଠି ‘ବାଲୁକା’ ପୂଜା, ଜୟପୁର ରଜା-ଘରେ କନ୍ଧର ବା’ଲି-ପୂଜା ଓ ଚକଦେଶର କଉତୁକ ମିଶାମିଶି ପାଲାବାଲା ପରି ବେଶ ପିନ୍ଧି ବର୍ତ୍ତଣୀ ବଜେଇ ପ୍ରେମର ଅଭିନୟ କରି ଯେଉଁ କାନଅଚରା ଗୋଳମାଳ ହୁଏ ସେ ବି ‘ବାଲିଯାତ୍ରା’, କିନ୍ତୁ କନ୍ଧର ବାଆଳି ପୂଜା ସ୍ବଚ୍ଛ, ତା’ର ଅର୍ଥ ଭିନେ, ତା’ର ଉପାୟ ନିଆରା, ଅତି ଗମ୍ଭୀର ଅତି ପବିତ୍ର ଧରିତ୍ରୀମାତାର ପୂଜା ସେ, ସେ ପୂଜା, ସେ ତାମସା ନୁହେଁ ।

ପୂଜା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସମସ୍ତେ ପୂଜା କୋଠି ଆଗରେ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ବସିଥାନ୍ତି । କୋଠି ଦୁଆରମୁହଁରେ ବେଲୁଣୀ ବୁଢ଼ୀ ବସି ମନ୍ତ୍ର ବୋଲୁଥାଏ । ଦୁଇହାତରେ ଦୁଇଟା କୁକୁଡ଼ାଛୁଆ ଧରି ଚାଉଳ ଟୋକୋଉଥାଏ । ତାହା ସାଙ୍ଗରେ ଆହୁରି ଦି’ଜଣ ବୁଢ଼ୀ ବସିରହି ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ ହଲେଇ ମନ୍ତ୍ରଗୀତର ପାଲି ଧରୁଥାନ୍ତି । ଦୁଆରେ ବାଜା ବାଜୁଥାଏ, ବାଆଳି ପୂଜା ଚାଲିଥାଏ ।

ଅଛିଣ୍ଡା ମନ୍ତ୍ର ଯେତେ ବୋଲିଲେ ସରେ ନାହିଁ । ଯେତେ ଦେବଦେବୀ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସମସ୍ତିକ ନାଁ ଧରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । କନ୍ଧଦେଶର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କର ଯେତେ ନା, ସବୁ ଗାଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଯେତେପ୍ରକାର ଶୁଭ ହୋଇପାରେ ତାହାର ତାଲିକା ଦେବତା ଆଗରେ ବଖାଣିବାକୁ ପଡ଼ିଲା, ମଣିଷର ଘରକରଣା, ଦେହପା, ଶସ୍ୟ, ଭାଗ୍ୟ, ସବୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ । ସେହି ପୁରୁଣା ପୂଜାମାନଙ୍କରେ ବୋଲିଲା ପରି, ବଣକୁ ଗଲେ କଣ ନ ବାଜୁ, ବାଘ ନ ଖାଉ, ରୋଗ ନ ହେଉ, ଗୋରୁ ନ ମରନ୍ତୁ ଇତ୍ୟାଦି । ପର୍ବତ ଉପରେ ମେଘ ଶାଗୁଣୀଙ୍କ ସହିତ ମିଳିମିଶି ଯାହାର ଘରକରଣା ତା’ର ବିପଦର ତାଲିକା ବଡ଼ ହୁଏ । ଶୁଭ ମନାସୁ ମନାସୁ ଯେତେ ବାର, ମାସ, ନକ୍ଷତ୍ର ଯୋଗ ଅଛି, ନିଠେଇ ସବୁଯାକ ବେଲୁଣୀ ଗାଇଯାଉଥାଏ ଯେପରିକି ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତ କନ୍ଧଜାତି ପାଇଁ ସୁବିଧାର ହେବ । ବାଜା ସହିତ ଛାନ୍ଦ ପକେଇ ଏକାଠି ହୋଇ ଏତେ କଥା ଗାଇଲାବେଳକୁ ବେଳ କାହିଁ ?

ଧୀରେ ଧୀରେ ବେଲୁଣୀ ମାଡୁଥାଏ, ଧୀରେ ଧୀରେ ନାଚର ଦେବତା ସେହି ବୁଢ଼ୀମାନଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଉଥାଏ । ଧୂପଧୂଆଁ ମୁହଁକୁ ଉଠୁଛି, ବାଜା ବାଜୁଛି, ହଲି ହଲି ମନ୍ତ୍ର ବୋଲୁ ବୋଲୁ ମୁଣ୍ଡ ଝାଙ୍କୁଛି, କାଳିଶି ଲାଗୁଥାଏ । ବସୁ ବସୁ ବୁଢ଼ୀ ତିନୋଟି ଉଠିପଡ଼ନ୍ତି । ନାଚନ୍ତି, ଷ୍ଟୋତ୍ର ବୋଲି ବୋଲି ଲଢୁଆ ମେଣ୍ଟାପରି ପଛକୁ ଡେଇଁଯାଇ

ଆଗକୁ ଡେଇଁଆସି ତିନିମୁଣ୍ଡ ଏକାଠି ଭାଇ କରନ୍ତି । ତିନିହେଁ ପରସ୍ପର ମୁଣ୍ଡକୁ ଆମ୍ବୁଡ଼ା ଆମ୍ବୁଡ଼ି କରନ୍ତି । ବଡ଼ ସ୍ତୋତ୍ର ସରିଆସିଲା । ରକ୍ଷାମଦ, କୁକୁଡ଼ାଛୁଆଙ୍କ ରକ୍ତ ବୁଦ୍ଧରେ ଢଳା ହେଲା । ବେଜୁଣୀକୁ କାଳିଶି ଲାଗିଲା । ତା' ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆଉ ଦି'ଜଣ ବୁଢ଼ୀ ମଧ୍ୟ ଅସମ୍ଭାଳ ହେଲେ । ତୋଳ ଢାଉଁ ଢାଉଁ ବାଜିଲା । ପୂଜା କୋଠି ଆଗରେ ବେଜୁଣୀ ଧୂପଧୂଆଁ ଖାଇଲା, ଖଣ୍ଡାକୁ ପେଟରେ ଭୁସିଲା, କଣ୍ଠରେ ଚାଲିଲା, କଣ୍ଠର ଦୋଳି ଉପରେ ବସି ଦୋଳି ଖେଳିଲା, ଦେବତା ଆପଣାକୁ ପ୍ରକଟ କଲା । ପାଖେ ପାଖେ ଆଉ ଦୁଇ ବୁଢ଼ୀ ନାଚୁଥାନ୍ତି । ନାଚର ଢେଉ ଦଳରେ ପଶିଲା । ଆହୁରି କେତେ ବୁଢ଼ୀ ଦରହବୁଢ଼ୀ ବସିଲାଠୁ ଉଠି ଆସି ବେଜୁଣୀ ସଙ୍ଗେ ନାଚିଲେ । ଲହଡ଼ି ପରି ଏକା ଧାଡ଼ିକେ ଚହଲି ଯାଆନ୍ତି । ପୁଣି ଧାଡ଼ି ଫିଟେଇଦେଇ ଗୁଣ୍ଡା ଗୁଣ୍ଡା ହୋଇ ବିଞ୍ଚି ହେଲାପରି ଦଳ ଭିତରେ ଜଣେ ଜଣେ ଏଣେତେଣେ ମାଡ଼ିଯାନ୍ତି, ଯେ ଯୁଆଡ଼େ ଯାଏ ସେ ସମସ୍ତିକ ମୁହଁରେ ଆମ୍ବୁଡ଼ି ପକାଏ, ଏ ଗୋଟିଏ ଆମ୍ବୁଡ଼ା ପର୍ବ, ଲୋକେ କେବଳ ହସନ୍ତି । ଚାରିଆଡ଼େ ହୁଲର ଖେଳିଯାଏ ।

ତେଣେ ପୂଜା-କୋଠି ଆଗରେ କାମେଲା ଜାନି ପାଣ୍ଡୁ ଡିସାରି ପାଠ ବୋଲୁଥାନ୍ତି । ପୃଥ୍ବୀ କେମିତି ତିଆରି ହେଲା । କନ୍ଧ କେମିତି ଜନ୍ମ ହେଲେ ବଂଶ ବଢ଼େଇଲେ, କିପରି ଭାବେ ଧୀରେ ଧୀରେ ମଣିଷର ସମାଜ ବଢ଼ିଲା, ବୃଦ୍ଧି ବଢ଼ିଲା । ଏଣେ ପାଠ ବୋଲାହୁଏ ବେଜୁଣୀ ଓ ତା'ର ସାଙ୍ଗୀମାନେ ସାହି ବୁଲି ବୁଲି ସେହି ସେହି କଥା ଅଭିନୟ କରନ୍ତି, ଅଧଳଙ୍ଗକା କନ୍ଧ ଦର୍ଶକମାନଙ୍କ ଆଗରେ ସମାଜତତ୍ତ୍ୱ ଆଲୋଚନା କରାହୁଏ ।

ପ୍ରଥମେ ବଣରୁ ଗୋଟେଇ କନ୍ଧା ଫଳ ଆଣିବା ମଣିଷର ଘରକରଣ । ବେଜୁଣୀ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଗାଁ କଟି କଟି ବଣକୁ ଯାଇ ଆମଟାକୁଆ ଗୋଟାଏ, ତେନ୍ତୁଳି ମଞ୍ଜି ଗୋଟାଏ, ଲଟାପତ୍ର ଓଟାରି ଛିଣ୍ଡେଇ ଆଣେ । ତା'ପରେ ଶିକାରୀ ମଣିଷ ଧନୁ କାନ୍ଧେଇ ବର୍ଣ୍ଣାଧରି ମିଛିମିଛିକିଆ ଶିକାରର ଅଭିନୟ କରି ସେ ଫେରେ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଷୀ ମଣିଷ, ବାଜାର ତାଳେ ତାଳେ ଖୁରୁପୀ ଧରି ବେଜୁଣୀ ଜମି ତାଡ଼େ, ମଞ୍ଜି ବୁଣେ । ଧୀରେ ଧୀରେ ତା'ର ସମାଜ ବଢ଼େ । ବେଜୁଣୀ ବଢ଼େଇ ହୋଇ ସାହି ବୁଲେ, ପାଟିକରେ, “ଆଣ ଲଙ୍ଗଳ କରିଦେବି, ମୋର ପଲ୍ଲୀମାଣକ ଦିଅ ।” ସେହିପରି କମାର ଅବତାର “ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା ଭାଙ୍ଗିଯାଇଛି ? ଦା’ ଦରକାର ?” ସାହି ସାହି ବୁଲି କନ୍ଧାର, କୁମ୍ଭାର, ତେଲୀ, ଗୁଡ଼ିଆ, ତନ୍ତୀ, ମଜୁରିଆ, ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ହୋଇଯାଇ ବେଜୁଣୀ ଅଭିନୟ ଦେଖାଉଥାଏ, ଗାଁଲୋକେ ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼େଇ ଥାନ୍ତି, ବୁଢ଼ୀମାନଙ୍କୁ ମଝିରେ ମଝିରେ ନାଚ ମାଡ଼େ, ନାଚି ନାଚି ସେମାନେ ଆମ୍ବୁଡ଼ି ପକାନ୍ତି । ଏହି ଏତେପ୍ରକାର ବୃଦ୍ଧିଧାରୀ, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ କୋଠ-ଗାଁର ସେବାଏତ୍ । ସମସ୍ତିକର କାମ କରିବେ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ପୋଷିବେ । ଗାଁ କେବଳ ଗୋଟାଏ ଦଳର ଛାଉଣୀ, ମଣିଷ ପକ୍ଷରେ ଆଗ ତା'ର ଗୋଷୀ, ପରେ ସେ ନିଜେ, ବେଜୁଣୀ ଗାଁର ବଡ଼ରଇତ ହୋଇ ମଝିଦାଣ୍ଡରେ ବସି

ପଞ୍ଚାଏତ କଲା । ଗାଁର ବାରିକ ହୋଇ ଘର ଘର ବୁଲି ଖଜଣା ପାଇଁ ଚାରିଦା କଲା, ପ୍ରତି ଦୁଆର ମୁହଁରେ ବାଡ଼ି ଠକଠକ କରି ପ୍ରତି ଘରୁ ତା'ର ମୂଳ ମାଗିନେଲା, ଗାଁର ବଡ଼ମୁଣ୍ଡିଆ ସାଓଁତା ହୋଇ ସେ ଗାଁ ପାଳିଲା, ହାନିଲାଭ ବୁଝିଦେଲା । ପୋଷାକ ନାହିଁ, ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ନାହିଁ, ରଙ୍ଗ ଆଳୁଅ ନାହିଁ, କେବଳ ମଝି ଦାଣ୍ଡରେ ଠାକୁର ଆଗରେ ସବୁ ବର୍ଷପରି ସେହି ପୁରୁଣା ଅଭିନୟ ସଙ୍କେତ ଓ ରୂପକ ଛକରେ । ତାକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ବି ଏତେ ଲୋକ । ବାଜାରରେ ଦାଣ୍ଡ ହୁ ହୁ କମୁଛି । ମଦପିଆ ହେଲାଣି, କେହି କେହି ମାତିଲେଣି । ସମାଜର ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚି ବାଆଳି ପୂଜାର ଅଭିନୟ ଆବୃତ୍ତି ଶେଷ, କାରଣ ଏଠିକି ନାଲିରାସ୍ତା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସି ନାହିଁ, ନୂଆ ସତ୍ୟତା ପଣି ନାହିଁ, ନୂଆ ସମସ୍ୟା ପ୍ରବଳ ହୋଇ ନାହିଁ ।

ଆହୁରି କେତେ ଅଭିନୟ ବାକି ରହିଗଲା ଯେ କିଏ ମଜଲିସରେ ମାଡୁଛି, ଫାଉରେ ଫାଉରେ ତାହାରି ଘରକୁ ଧନଦଉଳତ ଭାର ଆସୁଛି, କିଏ ଠିକ୍ ତାହାରି ଘରପାଖେ ଦିନରାତି ପରିଶ୍ରମ କରି କରି ବି ଉପାସ ଭୋକରେ ଗଡୁଛି, କେତେପ୍ରକାର ନକଲି ଧସପାବାଜି ଠକାମି ଚୋରି, ସେସବୁ କଷ୍ଟ ସମାଜରେ ପଣି ନାହିଁ ଯେଉଁଠି ଜଣେ କନ୍ଦା ଖଣ୍ଡେ ଖାଇଲେ ବି ଆର ଜଣକ ଉପାସ ରହିବ ନାହିଁ । କଷ୍ଟ-ବେଜୁଣୀ ନୂଆ ନାଚ ଜାଣେ ନାହିଁ । ତା'ର ସବୁ ପୁରୁଣା ।

ଆଗରୁ ପଛଯାକେ ଏହିପରି ସବୁ ଗଡ଼େଇ ଆଣିଲେ ବାଆଳି ପୂଜା ସରିଗଲା । ମଣିଷ ବଣରୁ ଆସି ସତ୍ୟହୋଇ ହୋଇଛି ତାଷୀ, ପାଣିରେ ଶୋଇବା ପ୍ରାଣୀ ହଳ ଧରିଛି । ବସୁମତୀର ପୂଜା ହେଲା, ଏଥର ବୁଣାବୁଣି ହେବ, କଷ୍ଟ ଦେଶର ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ପର୍ବ ସରିଗଲା ।

ରାତିଯାକ ଭୋଜି ନାଚ । ବାଜା ବାଜୁଥାଏ, ନିଶ୍ଚଳ ରାତିରେ ଭାସି ଆସୁଥାଏ ଦୂର ଗାଁରୁ ତା'ର ଉତ୍ତର । କେତେବେଳଯାକେ, ଜୋଲ, ଟମକ, ଦୁଇ ଦୁଇ ହୋଇ ବଜୁଣୀର ସ୍ଵର ଗୋଡ଼ିଆଗୋଡ଼ି, ଯେଉଁଠି କୁଣ୍ଡ ଖାଦ୍ୟ ଦେବ, କୃତଜ୍ଞତାରେ ତାହାରି ବନ୍ଦନାର ଉତ୍ସବ ।

II ତେୟାଅଣୀ II

ବୁଧବାର ପୂଜା ନାଚ । ଗୁରୁବାର କେବଳ ନାଚ । ସେହି ଗୁରୁବାର ଦିନ ପୂଜା କୁଡ଼ିଆ ଭିତରର ଗଜାଗଛସବୁ ଓ ପୂଜାର ଫୁଲ ପାଣିରେ ଭସେଇଦେଇ ଗାଁ ଲୋକେ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ ତାଷରେ । ଖରା ପିଚୁଛି, କିନ୍ତୁ ବର୍ଷାଦିନର ଖରାକୁ କି ଭରସା ? ଆକାଶର ଧଡ଼ିରେ ପୁରୁପୁରୁ ମେଘ କୁଞ୍ଚିପରି ଉଡୁଛି । ଆଜି କାମର ଭିଡ଼ ବେଶି, ମାଟିର ବତର ଶୁଖିଯିବ । ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ସମୟ ନାହିଁ ।

କାମର ନିଶା ମୁଣ୍ଡରେ ପଶିଲାବେଳେ ପୁରୁଷ ଖୋଜେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଲାଉଦୁମ୍ପାରେ ମାଣ୍ଡିଆ-ପେଜ, ମାଣ୍ଡିଆ ଭାତ, ମଝିରେ ମଝିରେ ଧୂଆଁପତ୍ର । ସ୍ତ୍ରୀ ନେଇଥାଏ ଯୋଗାଣ

ବିଭାଗର ଭାର । ହଳ କରି କରି ଦେହ କଟକଟ ହେଲେ ସଞ୍ଜରେ ଫେରି ଡୋଲେ ମଦ । ତା'ପରେ ଧୂଆ ମୂଳା ଅଧୂଆ ମୂଳା ସବୁ ସମାନ, ବନ୍ଧାବନ୍ଧି ନାହିଁ, ତଉଲା ନିକିତି ନାହିଁ, କାମ ଶେଷରେ ପ୍ରାକୃତିକ ପଶୁର ଜୀବନଯାତ୍ରା, ନିଘୋଡ଼ ନିଦ ।

ପୁୟୁ ଭାବେ ତା'ର ଶୁଭଦିନ ଆସିଛି, ଦିଉଡୁ ତା' ସଙ୍ଗରେ କଟାଳ କରିବାକୁ ବେଳ ପାଏ ନାହିଁ, ବେଖାତିର କରେ ନାହିଁ, ବରଂ କାମ ବରଗେ । “କାଲିକି ଗୁଣୁପୁର ସବୁଧାନ ଦେବୁ ପିପଲ ଗଛର ପଦରରେ ବୁଣିବା ଆଉ କିଛି ଠାକୁର-ଭୋଗ ରଖୁଥିବୁ ଏସାଲେ ବୁଣିଥିବା; କେତେବେଳେ କେଉଁ ପ୍ରଭୁ ଅଧିକାରୀ ଗାଁକୁ ଚାଲି ଆସୁଛନ୍ତି, ସିଧା ଦେବାକୁ କିଛି ଭଲ ଧାନ ନାହିଁ ।”

ପୁୟୁ ମନଃପ୍ରାଣ ଡାଳି କାମ କରେ । ବିଲକୁ ତିନିଥର ଯାଇ ଖାଦି ଦେଇଆସେ, ଦିଉଡୁ ଆସି ବିଶ୍ରାମ କଲାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛତିଶା ନିଯୋଗ ସଜେଇ ରଖୁଥାଏ, ଛୁଆ ପାକେ, ଘର ବୁଝେ । ନିଛାଟିଆ ସଞ୍ଜରୁଡ଼େ, ବଣ ଗହଳି ଝାକରଦେବତା ପାଖେ ଦି'ଟା ଜଳନ୍ତା ସକିତା ଗୋଟାଏ ଫୁଲ ଥୋଇଦେଇ ଛୁହାର ହୋଇ ପୁୟୁ କହେ, “ମହାପ୍ରଭୁ, ନିଆଶ୍ରୀର ଗୁହାରି ଶୁଣିଛ, ଗରିବ ହାକିନାର ଗୁହାରି ଶୁଣିଛ, ତୁମକୁ ଅଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ, ଏମିତି ଦୟା ରଖୁଥିବ ମହାପ୍ରଭୁ, ଯାହା କହିବ ତାହା ଦେବି, ସବୁଦିନେ ସକିତା ଜାକୁଥିବି ।”

ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଆପଣାର ପ୍ରାଣର କଥାକୁ ଆଲୋଡ଼ି ଦେଖେ ନାହିଁ, ଦେଖେ ତା'ର ତାଷକୁ, ଭାବେ କେବେ ବୁଣାବୁଣି ସରିଯିବ ସେ ନିଶ୍ଚିତ ହେବ । ଖାଦ୍ୟର ସୁଆଦ ତା'ର ମନେ ପଡ଼େ ନାହିଁ, ପୁୟୁର ସୁଆଦ ତା'ର ମନେ ପଡ଼େ ନାହିଁ । କେବଳ ତା' ଆଖିରେ ଗୋଟାଏ ଦୃଶ୍ୟ । ଏତେ ଯେ ବାପ ଗୋସବାପଙ୍କ ଅମଳରୁ ତା'ର ଜମି, କେବେ ତା'ର ବୁଣାବୁଣି ସରିବ । ତାଷୀର ଦୃଷ୍ଟିରେ କେବଳ ପାଗ ହିଁ ବଡ଼, ଗୋଟାଏ ଦିନ ନଷ୍ଟ ହେଲେ ଫଳ ପାତିଲାଦେଲେ ଗଡ଼ିଶା ଗଡ଼ିଶା ଧାନ ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବ, କେଉଁ ଗଛ ସାନ ହୋଇଯିବ କେଉଁଥିରେ ପୋକ ଲାଗିଯିବ । ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଗୋଟି ହଳିଆମାନଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ବୁଲେ । ବଳଦଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥା କହେ । ମାଟି, ବଳଦ, ତାଷୀ । ଗୋଟାଏ ଜିନିଷ ତା'ର ମନରେ ଖେଆଦିଏ ଖାଲି ଯେ ଲେଞ୍ଜୁକକାର କ'ଣ ଘଟିଯାଇଛି, ସେ ଭଲରେ ନାହିଁ ମନ୍ଦରେ ନାହିଁ, କଡ଼ାକର ସାହାଯ୍ୟର ଆଶା ତାଠୁ ନାହିଁ । କେବଳ ମନଖୁସିରେ ମଦ ପାଣି ପିଇ ଧୁ'ରିଆ ଟାଣିଟାଣିକା କୁଆଡ଼େ କୁଆଡ଼େ ସେ ବୁଲୁଥାଏ । ଦିଉଡୁ ବୁଝିସାରିଥିଲା ଲେଞ୍ଜୁକକା ଭିନେ ମଣିଷ ହୋଇଯାଇଛି, ବେଶି ତର୍କ କଲେ କେବଳ ସେ ଅନିଷ୍ଟ ଭିଆଇବ, ତାକୁ ଗାଳିଦେଲେ ଗାଁରବୁଢ଼ାମାନେ ତା'ର ପଟ ନେବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ନୁହେଁ, ପରେ ସେ ଦାଉ ସାଧୁବ ଲେଞ୍ଜୁକକା ଉପରେ ।

ଦେଖୁଛୁ ପୁୟୁ, ଲେଞ୍ଜୁକକାର କଥା, କାହିଁକି ଏତେ ଦୁ ରାନ୍ଧିବାଡ଼ି ତାକୁ ଦେଉଛୁ, ଏତେ ଚର୍ଚ୍ଚା ତାକୁ ନ କଲେ କ'ଣ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ପୁଅ ଖୁସି ହୁଏ, ଏତିକି ମନ ସେ ବୁଝେ ଯେ ସ୍ବାମୀ ପୂର୍ବପରି ଘରକରଣାର ଗହନ କଥା ତା' ସହିତ ଆଲୋଚନା କରୁଛି । ସେ ପ୍ରତିବାଦ କରେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଲେଖୁକକା ଯାହା ହେଉ, ତା'ର ପଡ଼ିକାଟ କରିବାକୁ ସେ ଭାବି ହିଁ ପାରେ ନାହିଁ ।

ବେଳ ଦେଖି ଲେଖୁକକା ପାଖେ ସେ ଅଜିକରି ବସେ, “କକା, ଏତେ ଜମି, ଜଣିକିଆ ଲୋକ କ'ଣ ବୁଣାବୁଣିକୁ ପାରିଉଠିବ ? ତୁମେ ଟିକିଏ ଦେଖାଶୁଣା କଲେ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ?” ଲେଖୁକକା ହସେ । ପୁଅକୁ ସେ ଭଲପାଏ, କଷ୍ଟଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଠିକ୍ କେଉଁ ଜାଗାଟାରେ ତା'ର ଜଖମ, କେମିତି ସେ ବୁଝେଇବ ସରବୁ ସାଓଁତାର ବୋହୂକୁ ।

“କାଲିକି ଯିବ କକା ?”

“ହଁ - ହଁ ।”

କାଲିକି ଆଉ ଲେଖୁକକା ଯାଏ ନାହିଁ । ବାରିକ୍ ଘର ତଳ ପର୍ବତର ଡାଲୁରେ ବସି ଖାଲର ଗୁଡ଼ିଆମାନଙ୍କୁ ଅନାଏ ।

ସେଠି କାମ ଲାଗିଛି । ମଣିଷର ଝାଳ, ବଳଦର ଝାଳ, ମାଟିର ଝାଳ ଆଉଟା ଆଉଟି । ମଣିଷ ଚଷିଯାଉଛି, ବୁଣିଯାଉଛି । କନ୍ଧୁଣୀ ସ୍ବାଲୋକ ତାଲାରେ ବାଉଁଶିଆରେ ଫସଲର ବିହନ ଟେକି ଧରିଛି, କଷ ନେଇ ଆଖୁଳା ଆଖୁଳା କରି ଫୋପାଡୁଛି । ହଳର ବଛାବଛି ନାହିଁ, ଗାଈକୁ ବଳଦ, ବଳଦକୁ ଷଷ୍ଠ, ବଳଦକୁ ବଳଦ, ଗାଈକୁ ଗାଈ ଯେ ଯାହା ପାଇଛି ଯୋଟି ଦେଇଛି, ହାଲୁକେ ହାଲୁକେ ଲଙ୍ଗଳ କଣ୍ଠି ଉପରେ ଚାପ, ସେତିକି ଯଥେଷ୍ଟ । ତଳେ ଧାନ, ଡିପରେ ମାଣ୍ଡିଆ, ତାହା ଉପରକୁ ସୁଆଁ, ପର୍ବତ ଡାଲୁରେ ବଡ଼ ହରଡ଼ (କାନ୍ଦୁଲ) ଠା'ଠାକେ ଜଡ଼ା । ମେଘ ଦେବତା ପାଣି ଦେବ, ଭାସିବୁଲିବ ସକ୍ତା ପତ୍ରର କଳାଖତ । “ଓଟାମଡ଼ା ଲେହେଁପୋରୁ ପାୟାପେ, ପାଏର ମାଡ଼ା ଲେହେଁ କାଲା ଯାୟାପେ” ବଣର ଗଛ ଲଟା ପରି ତାଷ ମାଡ଼ିଯିବ । ଜଙ୍ଗଲ ପରି ତାଷ, ବଣରେ ବିଲରେ ତାଷ, ଅସୁମାରି । ଲୋକଙ୍କ କୁହାଟ ଶୁଭେ ଲୋକଙ୍କ ପରିଶ୍ରମ ଦିଶେ, ଗାଁରେ କେହି ନାହିଁ, ଜମିରେ ସମସ୍ତେ । ଲେଖୁକକା ଅଳସେଇ ଅଳସେଇ ଭାବେ ପୁଅ କହିଥିଲା ପରା -

କହିଥିଲା, - କିନ୍ତୁ କ'ଣ ସେ ବୁଝିବ ପିଲାଲୋକ । ଦିଉଡୁର ବିଚାରର ଠିକ୍ ନାହିଁ, ତା'ର ଘଡ଼ିକେ ଘୋଡ଼ା ଛୁଟେ । ଦିଉଡୁ ବୁଝିଛି ପରା, ସରବୁ ସାଓଁତାର ସାନ ଭାଇ ତା'ର ଆଶ୍ରିତ । ସେ ପର, ସେ ପରଠୁ ଅଧିକ । ଏହି ସଂସାରରେ ଭାଇ ଥିଲାବେଳେ ତା'ର ସବୁ ଥିଲା, ଆଜି କିଛି ନାହିଁ । କାହାପାଇଁ ହାଡ଼କୁ ହାଡ଼ ବଜେଇ ଚମ ଧୁଡୁକେଇ ସେ ଖଟି ମରିବ ? ଗୋଟାଏ ପେଟ ତ, ପୁରିବ ନାହିଁ କ'ଣ ?

ଅଭିମାନ କରୁ କରୁ ଉଦାସ ଓହ୍ଲାଏ, ପୁରୁଣା ମନର ରୋଗ ତା'ର ମନେପଡ଼େ, କିଛି ତା'ର ନାହିଁ, କେହି ତା'ର ନୁହେଁ । ବସେ, ଧୂଆଁ ଖାଏ, ତୁନିହୋଇ ବାରିକ୍ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ କଅଁଳେଇ ତାକେ - “ସୋନାଦେଇ ଅଛୁ ?”

ବୁଣାବୁଣି ଚାଲିଲା ସାତ ଆଠଦିନ, ମଝିରେ ମଝିରେ ମେଘ ଡୋପାନ ହୁଏ, ଶୀତର ଦିନ ବଢ଼େ, କାଉଯା ମେଘପାଣିର ଦିନ ବଢ଼େ । ଦିଉଡ଼ୁ ସାଉଁଟା କାମକୁ ନିନ୍ଦାକରି ଗତାନୁଗତିକ ପଛାରେ ମାଡ଼ିଚାଲେ, ପାଣି କାଦୁଅର ସ୍ପର୍ଶ ଲାଗି ଅଳସୁଆ ମନର ଛଟପଟ ତା'ର ମନେ ପଡ଼େ ନାହିଁ ।

ବର୍ଷାର ଝଡ଼ି ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ଜାଜିବା କାଠ ସାଜତା ହେଉଛି । ଯେଝା ପିଣ୍ଡାରେ ସ୍ତୂପ ପରିମାଣେ ଶିଆଳିପତ୍ର ଗଦେଇ ଯେଝା ଯେଝା ବସିପଡ଼ି ପତ୍ର - ବର୍ଷାତି ତଳାତଳି ବୁଣୁଛନ୍ତି, ପତ୍ରର ଛତା ବୁଣୁଛନ୍ତି, ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଉଭୟେ । କୁସୁମ ତେଲ ପେଡ଼ାପେଡ଼ି ଲାଗିଛି, ବର୍ଷାଦିନେ ଦେହରେ କୁସୁମତେଲ ବୋଳି ନ ହେଲେ ମଣିଷର ଖୋଲା ଛାଲବାଟେ ସର୍ବ ଲସମ ପଶିଯିବ । ଭିଡ଼ ଭାରି । ହାକିନାକୁ କୋଡ଼ରେ ପୂରେଇ ପୁୟୁ ବସି ସ୍ବାମୀର ସୁବିଧା ତିଆରି କରୁଛି । ଆପଣା ଦୁଆରମୁହଁରେ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବେଇ ସମସ୍ତେ ଘରକୁ ଘରଣୀ ।

ରାଉ ରାଉ ହୋଇ ମେଘ ମାଡ଼ିଆସିଲା, ଚାରିଆଡ଼ ଅନ୍ଧାର । ଦିନର ଚେତା ବୁଡ଼େଇଦେଇ କେବଳ ମୂଷକ ଧାରାରେ ପାଣି । ପୁୟୁ ଦୁଆରମୁହଁରେ ବସି ତଳିତଳା ବୁଣୁଥାଏ । ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଉତ୍ତାରୁ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ମାରେ, ପବନ ଆଉ ପାଣି ଏକାଠି ଘାଣ୍ଟିଚକଟି ହୋଇ ପର୍ବତ ଉପରେ ପ୍ରଜୟ କରିଯାଏ । ପୁୟୁ ଭାରୁଥାଏ ଦିଉଡ଼ୁ କେଉଁଠି ଆଶ୍ରୟ ନେଲା ।

ମୁଣ୍ଡେ ବେଳ ହୋଇଥାଏ, ମେଘ ଫାଙ୍କରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ କେବଳ ଖଣ୍ଡେ ଅମଜା ଥାନ୍ତି, ପାଣିରେ କୁଡ଼ୁକୁଡ଼ୁ ହୋଇ ଶୀତରେ ଥରି ଥରି ଦିଉଡ଼ୁ ଆସିଲା । ପୁୟୁ କହିଲା କାହିଁକି ଡିକିକୁଡ଼ି ଆସିଲା, ହଉ ଆସ, ନିଆଁ ଟିକିଏ କରେଁ ଟିକିଏ ସେକି ହୁଅ । ଘରେ ପାଦ ନ ଦେଉଣୁ ଦିଉଡ଼ୁର ମହାରାଗ, ଗୋଡ଼ କଟାଡ଼ି ଆଖି ତରାଟି ଦିଉଡ଼ୁ ଗାଳିଦେଇ ଲାଗିଲା । ମଣିଷ ଖଟି ଖଟି ମରୁଛି, ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ କେହି ନାହିଁ । ତଳାତଳି ଛତା ଛତୋଡ଼ି ଦି'ଖଣ୍ଡ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତିଆରି ହେଲା ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ପୁୟୁ ଦାୟୀ । ବିଲକାମ ଏତେ ଡେରି ଲାଗୁଛି ସେଥିପାଇଁ ଦାୟୀ ଲେଖୁକନ୍ଧ, କିଏ ନ ଜାଣେ ସେ ସବୁବେଳେ ତମ୍ବଘରେ ପଶିଛି । ମିଶିକରି କାମ ବି କରୁ ନାହିଁ । ଅଲଗା ବି ହେଉ ନାହିଁ । ଲେଖୁକନ୍ଧଠୁ ପୁୟୁ, ପୁୟୁଠୁ ଲେଖୁକନ୍ଧ, ଗାଳି ଚାଲିଲା । ପଚାରିଲା, “ମଦ ଅଛି ?” “ଯାହା ଥିଲା ସକାଳେ ତ ଖାଇ ଯାଇଥିଲା, ଆଉ କୋଉଠୁ ଆସିବ ?” “ନା, - କିଛି ନାହିଁ, - ପୁକୁଲି ଥିଲା ବୋଲି ସିନା ସବୁ ସଜାଡ଼ି ରଖୁଥିଲା, ଆଉ କିଏ ରଖିବ, କିଏ ବୁଝିବ ?” ପୁଣି ପଡ଼ିଗଲା ପୁକୁଲି କଥା, ସେ ବିଭା ହୋଇଗଲା ସେଥିପାଇଁ ବି ପୁୟୁ ଦାୟୀ । ରାଗି ଗରଜି ଦିଉଡ଼ୁ କହିଲା, “ରହ, ତତେ ନିକାଲିବି, ସେ ଲେଖୁକୁଡ଼ାକୁ ନିକାଲିବି, ବାରିକ୍ବର ଘର ଉପାଡ଼ିଦେବି, ଯାଇ ମୋ ମନ ଶାନ୍ତ ହେବ ।” ଡିକି ଡିକି ଗାଁ ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲା ଦିଉଡ଼ୁ ।

ପୁୟୁ ଥରୁଥାଏ । ଏତେ ଦିନ ପାଗ ଭଲ ଥିଲା । ଆଜି ପୁଣି କେତେ କଠିନ କଥାଗୁଡ଼ାଏ ଯେ କହେ, ବଜ୍ରପରି ଚୂନା କରିଦେଇଯାଏ ମଣିଷକୁ । ମଝିରେ ଦିନ କେଜଗାର ଖୁସି ଆନନ୍ଦ ପୁୟୁ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲା, ସେ ଯେଉଁଠି ସେଇଠି ।

ଅନ୍ଧାର ବଢ଼ିଚାଲିଛି । ତଳୁ ଉପରଯାକେ ମେଘର ଦରିଆ, ସେଠି ଆରାମ ନାହିଁ, ଉଷ୍ମ ନାହିଁ । ପର୍ବତ ଉପରେ ମେଘର ବାମ୍ଫ ଉଠି ଉଠି ଆସୁଛି, କୁହୁଡ଼ିରେ ଦୂରରେ ଭାସିଲା ପରି ତଜ୍ଜର ପର୍ବତ, ତାହା ଉପରେ ଆହୁରି ଲଦାଲଦି ହୋଇ ଆକାଶ ଉପରକୁ ମେଘର ପର୍ବତ ଶିଖର ଟେକିଛି, କେଉଁଟା ମେଘ କେଉଁଟା ପର୍ବତ ବୁଝି ହେଉ ନାହିଁ । ନା, ଏ ପାଗର ଆଶ୍ୱାସ ନାହିଁ, ଏଥିରେ ଭଙ୍ଗା କାନ୍ଥ ଆହୁରି ଭୁଣୁଡ଼ି ପଡ଼େ, ଭଙ୍ଗା ମନ ଆହୁରି ଭାଙ୍ଗି ଅଜାଡ଼ି ହୋଇପଡ଼େ ।

କାହିଁକି ଏଠି ସେ ମୁଣ୍ଡମାଡ଼ି ପଡ଼ିରହିଛି, ପୁଣି ଭାବୁଥିଲା, କି ଆଶା ଏଠି ଅଛି । ପୁଣି ଦିଉଡ଼ୁ ସେହି ଭୀମ ଅବତାର । କେଉଁଠି ମଦ ପେଟେ ପିଇ ଖୁଣି କରି ସେ ଫେରିଆସିବ, ଦୋଷ ଦେବ, ଶୋଧୁବ ।

ହୁଏତ ଦି'ଟା ପିଟିଦେବ ବି ।

ମେଘ କଟିଗଲେ ଖଞ୍ଜ ଦେଖୁ ଚାଲିଯିବ ଧାନ୍ତୀ ଖୋଜି, ଆଉ କେଉଁଠି ମଉଜ କରିବାକୁ ।

ହାତ ଉପରେ ଗାଲ ଭରାଦେଇ ମେଘକୁ ଅନାଇଁ ପୁଣି ବସିରହିଲା, ଧୀରେ ଧୀରେ ମନରେ ବିଦ୍ରୋହ କୁହୁକୁଛି, ବର୍ଷା ଦେଖୁ କିଛି ଆଶା ଆସୁ ନାହିଁ । ପୁଣି ତା'ର କପାଳ ଓଲଟିଛି, ପୁଣି ଦିନାକେତେ ଅଶାନ୍ତି କରି କରି କଟେଇବ ଦିଉଡ଼ୁ, ସକ୍ଷୀ ବାଟ କାଟିଯିବାକୁ ତା'ର ଅଣ୍ଟାରେ ବଳ ନାହିଁ ।

ଘଡ଼ଘଡ଼ି ମାରିଲା, ଅନ୍ଧାର ଘରୁ ହାକିନା କାନ୍ଦିଉଠିଲା, ପୁଣି ଭିତରକୁ ଦୌଡ଼ିଗଲା । ବାରମ୍ବାର ମନ ଉଠି ପକେଇବାକୁ ଚାହେଁ, ବାରମ୍ବାର ଖେଞ୍ଚିଦେଇ ଚାଣିଆଣେ ଏଇ ହାକିନା, ଉପାୟ ନାହିଁ । ଝର ଝର ମେଘ ବରଷୁଥାଏ, ଦିଉଡ଼ୁ ଆଉ ଆସିଲା ନାହିଁ, ପୁଅକୁ ଶୁଆଇ ପକେଇ ସେହି ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ବସି ରହିଥାଏ ପୁଣି । ଜାମିରିର ଘରେ କବାଟ ପଡ଼ିଛି, ଶୀତ ବରଷାକୁ ବୁଢ଼ାହାଡ଼ ସହେ ନାହିଁ । ଦୁଃଖସୁଖ ହେବାକୁ କେହି ଗୋଟାଏ ନାହିଁ ।

କେବଳ ମେଘର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁଛି, ସ୍ୱାମୀ ଥାଇ ସ୍ୱାମୀ ନାହିଁ । ପର୍ବତ ଉପରୁ ଉଡ଼ିଉଡ଼ିକା ଚାରିଆଡ଼େ ବିଛେଇ ହୋଇଯାଉଛି ମେଘର ବାମ୍ଫ, ରାଉ ରାଉ ଗର୍ଜନ କରି ମୋଡ଼ି ବଙ୍କେଇ ମେଘର ଶର ପଞ୍ଜା ପଞ୍ଜା ହୋଇ ପିଟିଯାଉଛି ବିନ୍ଧିଯାଉଛି । ଅନ୍ଧାର ଚନ୍ଦ୍ରକୁଟି, ଅନ୍ଧାର କମ୍ବୁ ନାହିଁ । ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ ସୁଅ ପଡ଼ିଛି ।

କେବଳ ଗୁଡ଼ାଏ ଆତଙ୍କ ପ୍ରକୟର ଗର୍ଜନ, ସବୁ ଭଙ୍ଗାଭଙ୍ଗି, ଧସାଧସି ହୋଇ ଚାଲିଯିବା ଦୃଶ୍ୟ । ମେଘର ଠାକୁର ବୀମାରଜା ମାଟିଛି, ମଣିଷର ଆଶା ଭରସା ଭାସି ଚାଲିଯାଉଛି ସେହି ଅଭିଯାନର ଛଟକରେ । ଆଲୁଅ ନାହିଁ ।

ସେହି ବିପଦ ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇଦେଇ ଶୀତରେ କୁକୁରିକାକିରି ହୋଇ ମେଞ୍ଚା ହୋଇ ବସିପଡ଼ିଲା ପରି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଖାଲି କନ୍ଧ କୁଡ଼ିଆ, ବଣ ଭିତରେ ପଥର ସନ୍ଧିରେ

ତା'ର ପରା ନାହିଁ । କୁଡ଼ କୁଡ଼ ପର୍ବତ, କୁଡ଼ କୁଡ଼ ବଣ, ପ୍ରକୃତିର ପର୍ବତ ଦେଶରେ ମଣିଷର ବସତି ପିମ୍ପୁଡ଼ିଗାତ ପରି । ସେଠି ମଣିଷର ଅଭିମାନ ନାହିଁ, କେବଳ ଭାଗ୍ୟବାଦୀ ସେ । ପୁଣି ସେହି ଦୃଶ୍ୟରେ ଆମ୍ଭହରା ହୋଇଥିଲା । ଜାଣତା ମନରେ ଚିନ୍ତା ଲେଖମାତ୍ର ନାହିଁ, ଅଜଣା ମନରେ ଗହୀରେ ଗହୀରେ ବାଜି ଲାଗିଛି ମେଘର ଧ୍ବନି, ସେଠି ଚିତ୍ର ଉପୁଜୁଛି, ଅନୁଭୂତିର ବିଚିତ୍ରତା ଅଛି, କିନ୍ତୁ ସବୁ ଆବୋରି ରହିଛି କରୁଣ ରସର ବହଳ ମେଘ, କେବଳ ପ୍ରତିଛବି ସେ ।

ପଦାରେ ଗୋଟାଏ କୁକୁରଛୁଆ ବି ନାହିଁ, ବେଳ ଢଳୁ ଢଳୁ ବଢ଼ିଲାଗିଛି ବରଷାର ବସ୍ତ୍ର, ତିନିବୁଡ଼ି ଜଣେ ଆସିଲା, ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଜଟା ଫୁରୁ ଫୁରୁ କରି ଆସିଲା, ସେ ଦିଉଡ଼ୁ ନୁହେଁ ସେ ଲେଖୁକକା । ପୁଣି ଦେଖୁ ତମକି ପଡ଼ିଲା, ମୁହଁରେ ଚାହାଣିରେ ଏ କି ତୋଫାନ ତା'ର ! ଆସୁ ଆସୁ ଗର୍ଜନ କରି ଲେଖୁକକା କହିଲା, “ପୁଣି, ମୋର ପୁଅ ହୋଇ ତହିଁ ଧରି ମତେ ଦିଉଡ଼ୁ ନିକାଲି ଦେଲା, ମୁଁ ଯାଉଛି ।”

କ'ଣ କହୁଛି ଯେ, ପୁଣିର ଛାତି ଭିତର କ'ଣ ହୋଇଗଲା । ଏମିତି କାହିଁକି ଅରୁଛି ସେ, ବାୟାପରି ଆଖି ତରାବୁଛି । “ଲେଖୁକକା, ତୁମର ଦେହ ଭଲ ନାହିଁ; ବସିପଡ଼, ଧୁଗିଆ ଖାଅ, କ'ଣ ଟିକିଏ ଦିଏ ।”

“ଆଉ ବସିବି ଏଠି, ଏଟା ପରା ତା'ର ଘର, ଏ ଘରଦୁଆର ବିଲବାର ସବୁ କୁଆଡ଼େ ତା'ର ସେ କହୁଛି, ଆଉ ଏଠି ମୋର କି କାମ । ମତେ ଘରୁ ହାକୁକାମାରି ନିକାଲି ଦେଲା ସେ, ମୋର ଦେହରେ ହାତ ଦେଲା, ବୁଢ଼ାଲୋକ ନିପାରିଲା ଦେଖିଲା । ଆରେ ତୁ କାଲିକାର ପିଲା, ମଦ ମାଇକିନିଆ ହୋଇ ଏଡ଼େ ମୁଣ୍ଡ ତୋର ବିଗିଡ଼ି ଗଲାଣି ତୁ କହିବୁ ମତେ ନିକଲ । ଆଜି ମୋର ଭାଇ ମରିଗଲା ବୋଲି ସିନା, କୋଉ କଣରେ କୁକୁରପରି ତୁ ଲୁଚି ବୁଲୁଥିଲୁ, ଆଜି ଏଡ଼େ ହେଇଗଲୁ । ସବୁ ମୋର ମୋର କହି ମତେ ଖେଦୁଛୁ, ପର୍କାର୍, ଗଣ୍ଡା ନିଷ୍ଠା ପିଷ୍ଟା, ଆଜି ବି ଟାଙ୍ଗିଆ ଫାଳରେ ତୋର ମୁଣ୍ଡ ଉଡ଼େଇ ଦେଇ ପାରନ୍ତି । ହଉ ଖୁଣି ଚଳେଇବି ନାହିଁ ତୋ ଉପରେ, ତୁ ମୋର ଭାଇର ପୁଅ, ନ ହେଲେ ଟିକିଟିକି କରି ତତେ କାଉ ଶାଗୁଣାକୁ ଦେଇଦିଅନ୍ତି । ତତେ ଏ ଦର୍ମ୍ମ ଦଣ୍ଡ ହେଉ, ଏ ଦର୍ତ୍ତନା ଦଣ୍ଡ ଦେଉ, ତୋର ଘର ନଶ୍ତିଯାଉ, ଦେହ ନଶ୍ତିଯାଉ ଖୋ ପୋ ସମସ୍ତେ -”

ପୁଣି ତା'ର ପାଦ ଧରିପକେଇ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଲୋଟିଗଲା, କହିଲା, “କ'ଣ ତୁମେ କହିଯାଉଛ ଲେଖୁକକା, ଏମିତି ତ ତେମେ କେବେ ହ' ନାହିଁ !”

ରାଗରେ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ହୋଇ ଲେଖୁକକା କହିଲା, “ଏଡ଼େ ଝଡ଼ିବରଷା, ବାରିକ୍ ଘରେ ନିଆଁ ପାଖେ ବସି ତାପି ହେଉଥିଲି, କାହାର କି ଦୋଷ ମୁଁ କରିଛି, କ'ଣ ଖାଇଯାଉଛି, କ'ଣ ଉଜାଡ଼ି ଦେଉଛି, ଭୂତ ପରି ଯାତୁ ଆସିଲା, ଯାହା ଦୁଷ୍ଟରେ ଆସିଲା ତାହା କହିଲା, ମୋ ବାପଦିନୁ ନ ଶୁଣିବା କଥା, ଘିଡ଼ଘାଡ଼ିଆ କରି ମତେ ଘୋଷାଡ଼ି ଆଣି ପାଣିକି

ଠେଲିଦେଇ କହିଲା କ’ଣ ନା ଯା ମୋର ଗାଁ ଛାଡ଼ି, ପଳା ଆଉ ଏଠି ଛାଇ ମଡ଼ାନା, ମୋ ମାନ୍ୟ ମାନ୍ଦତା ଭୁଲିଲା, ବାପ ଦାଦି ହୁଡ଼ିଲା । ସବୁଦିନେ ଗୋଡ଼ିକୁ କହିଲା ପରି ମୋ ସାଙ୍ଗେ ଲାଗିଥିବ, ଆଉ ରହିବି ଏଠି । ତତେ କହିଦେଇ ଯିବାକୁ ଆସିଲି, ହୁସିଆର ଥିବୁ, କେମିତି ପିଲା ହୋଇ ତୁ କେମିତି ପଚାର ସାଙ୍ଗେ ଚକ୍ରନ୍ତୁ, ଆଉ ମତେ ବଳାନା ମା, ବେଶି ରିଷା ଚଢ଼ିଲେ କ’ଣ ପୁଣି ଖୁଣି ଚଳିଯିବ, ମୁଁ ସମ୍ଭାଳି ପାରିବି ନାହିଁ । ଛାଡ଼ ମୁଁ ଯାଏଁ -”

ଲେଖୁକକା ବେଶି ମାତି ନାହିଁ, ଦିଉଡୁ କ’ଣ ତେଣେ ପ୍ରଳୟ କରିଛି, ପୁଣି ଲେଖୁକକାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲା । ସେହି ଦୁଆରେ ବର୍ଷାରେ ଡିଡି ଠିଆହୋଇ ଲେଖୁକକା ବିକଟ ଚିତ୍କାର କରି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି କହିଲା -

“ଆରେ ମୋର ଭାଇ ସରକୁ ସାଓଁଟା, ତୁଇ ଦେଖୁ ତୁଇ ଶୁଣ । ମୋର ଭାରିଯା ମରିଗଲା, ଭାଗ୍ୟ ନଶିଗଲା, କେବେ ଦିନେ ମୁଁ ତୋଠୁ ଭିନେ ହୋଇ ନାହିଁ, ତୋରଟା ମୋର କରିଛି, ତୋର ଘର ସମ୍ଭାଳିଛି, ତୁ ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ସବୁ ସଂପିଦେଇ ଚାଲିଗଲା, ଏଇ ଡିଅରେ ଡିଅର ଢମଣା ପରି ମୁଁ ଆଡ଼ି ରହିଥିଲି, ଆଜି ତୋର ପୁଅ ମତେ ଚଢ଼ିଦେଲା, ମୁଁ ଯାଉଛି ।”

ବରଷାର ବେଗ ବଢ଼ିଲା, ହାତୀଅନ୍ଧ ପାଖେ ଭଙ୍ଗା କାନ୍ଥରୁ ଖଣ୍ଡେ ତଳେ ଦୁଡ଼ୁରୁସ କରି ଅଜାଡ଼ି ହୋଇପଡ଼ିଲା । ହେଇ ଲେଖୁକକା ଚାଲିଯାଉଛି, କାନ୍ଦଣା ଭିତରେ ପୁଣିର ଭୟ ବି ହେଲା, କ’ଣ ଦେଖୁଛି ସେ, କ’ଣ ଏସବୁ ଘଟିଯାଉଛି, ତା’ର ମୁଣ୍ଡ ଘୁରିଗଲା ।

ସଞ୍ଜ ପାଖ ହୋଇଆସୁଛି, ମେଘ ଅନ୍ଧାର ଘୁମୁରି ଘୁମୁରି ବହୁଛି, ଆକାଶବ୍ୟାପୀ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାଶ କଳା ଭାଲୁ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ୁଛି, ମାଡ଼ି ବସୁଛି, ଚାରିଆଡ଼ର କଳାଘୁମର ଅବୟବ ତା’ର ଏକାଠି ହୋଇଯାଉଛି, ମଝିରେ ତା’ର ଧୋବଲା ଛାତି, ମାଡ଼ିବସୁଛି, ମାଡ଼ିବସୁଛି, କି ଭୟଙ୍କର ! ଲେଖୁକକା କ’ଣ ସତେ ଚାଲିଗଲା, ପୁଣି ଭାବୁଥାଏ, ଆଉ ସେ ଆସିବ ନାହିଁ ? ଏତେବଡ଼ ଝଡ଼ି ବରଷାରେ କୁଆଡ଼େ ସେ ଯିବ ? ପବନ ଦୁଲୁକାରେ ଶୀତରେ ମଞ୍ଜ ଥରିଯାଉଛି । ଖାଇଯାଇ ନାହିଁ । କ’ଣ ହେଲା ଯେ ?

ପୁଣି ଅସ୍ଥିର ଲାଗିଲା; ଭାବିଲା, ସେ ଦିଉଡୁକୁ ଖୋଜିବାକୁ ଯିବ, କ’ଣ କରିବ ଦିଉଡୁ ତା’ର ହେଲେ ବା ସେ ବଳୁଆ କି ମଦୁଆ, ଦଶ ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ବାହା ହୋଇଛି ତ ଭାରିଯାକୁ, ବିଭାହେଲା ଭାରିଯା, ରଖୁଣା ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ହାକିନାକୁ ଏକା ଛାଡ଼ି ପଦାକୁ ଗୋଡ଼ ବଢ଼େଇବାକୁ ଡର । ପୁଣି ସେଇଠି ବସିରହିଲା ।

କିଛି ସମୟ ପରେ, ମଦ ପିଇ ପାଟି କରି କରି ଦିଉଡୁ ଆସିଲା । “ଆରେ ପୁଣି, ଆରେ ହଡ଼ା, କୁଆଡ଼େ ଗଲା ସେ ବୁଢ଼ାଟା, ଏଣେ ଆସିଥିଲା କି ? ଶଃ - ସାନବାପା - ଲେଖୁକକା - ଗଣ୍ଡା ପଚାର ନିଷ୍ଠା ପିଷ୍ଠା ଦୁନିଆ କାହାଁକା, ମଦୁଆ ଡମ୍ବରୁକାର ସେଟା

ତମ ଘରେ ଖାଉଛି, ତମୁଣା ମାଲକିନା ରଖୁଛି, ସେଟା କାହିଁକି ମୋର ଇଚ୍ଛାବା (ସାନବାପା) ହେବ । ବୋଲୋଉଛ ମୋର ହିତକାରିଆ, ଆହା - କାସିରି ମାରିଲି ବିହନ ବୁଣିଲି ଦିନେ ଜମି ଉପରକୁ ଦେଖା ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ଯାଅ ଲୁଚୁଡ଼େଇ ତମ ବାରିବ୍ ଘର ଭିତର ବଖରାରେ ଚୁଲିମୁଣ୍ଡ ପାଖେ ବସିଥିବ, ତୁମେଇ ତୁମେଇ (ମାଠିଆରେ ପିଛବା ପାତ୍ର ବୁଡ଼େଇ ବୁଡ଼େଇ) ସଦାବେଳେ ମଦ ପିଉଥିବ, ସୋନାଦେଇ ମୁହଁକୁ ଅନେଇଁ ବସିଥିବ, କାମ ନାହିଁ କମାଣି ନାହିଁ । ବୁଡ଼ି ବୁଡ଼ି ପାଣି ପିଇଥିବୁତୁ, ମୁଁ ଜାଣିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ସାଓଁତା, ତୁ ମୋର ପରଜା, ତୁ କଷ୍ଟ ହୋଇ ତମଘରେ ବନ୍ଧୁ କରିବୁ, ଦୁନିଆ ହବୁ, ମୋ ଗାଁରେ ଘର କରି ରହିଥିବୁ । ତୁଟା କିଏବେ ? ତୁ ମୋର କକା ? ମୋର କକା ତ ମାଲକିନା ବୋଇଲେ ମୁହଁ ଟେକିବ ନାହିଁ, ବେଳୁ ଅଣପୁରୁଷା ପରି ଥିବ । ମୋର ଇଚ୍ଛାବା ନାହିଁ, କେହି ନାହିଁ, ମୋର ଇଚ୍ଛାବା ମରିଛି, ବଣରେ କେଶେ ମରିଛି, ତୁ କାହାର ଖରାପ ତୁମା (ପ୍ରେତାତ୍ମା) । ଦିଉତୁ କହିଗଲା, “ଇଚ୍ଛାବା ମରିଛି ଆଲୋ ଆଲୋ ହାତେୟଁ ହାତେୟଁ (ହାୟ ହାୟ ମରିଗଲା - ”

ବେଶି ମଦପିଇ ପାଗଳପରି ସେ । ପୁଣୁ ଯାଇ ଧରି ପକାଇଲା, ଟଳଟଳ ମଣିଷଟାକୁ ଭରା ଦେଇ ଦେଇ ଘର ଭିତରକୁ ନେଇଗଲା । ପଦେ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ଦିଉତୁ କାନ୍ଦଣା ସ୍ଵରରେ ମରଣର ବିକାପ ଧରିଥାଏ “ହାୟ ଇଚ୍ଛାବା, ମୋର ବେଳୁପରି ଇଚ୍ଛାବା ମରିଗଲା, ଆଲୋ ଆଲୋ ହାତେୟଁ ହାତେୟଁ” ଶୋଇପଡ଼ି ମୁଣ୍ଡକୁ ତଳେ ପିଟିଦେଲା ମଲାଲୋକର ଶୋକରେ । କର ଲୋଉଟେଇ ଶୋଇଲା ।

ଅନ୍ଧାର ସବୁ ଘୋଡ଼େଇ ପକେଇଲାଣି । ହଜାରେ ମାଦଳ ଏକାଠି ବାଜିଲାପରି ଝମଝମ ହୋଇ ବରଷା, ହାଉ ହାଉ ପବନ । ପୁଣୁ କବାଟ କିଜିଦେଲା । ଚୁଲି ଜାଳି ରାତିର ଖାଦି ଫୁଟେଇବାକୁ ଲାଗିଗଲା । ଭାବିବାକୁ ବହୁତ କଥା ଅଛି, କିଛି ବିଶ୍ଵାସ କରିବାକୁ ମନ ହୁଏ ନାହିଁ, ଯାହା ଯେତେବେଳେ ହେବାର ତା’ ହେବ, ଏତିକି ତା’ର ବୁଦ୍ଧି ।

ବରଷା ଓହ୍ଲେଇଛି । ଘୋର ବରଷା ।

II ଚଉରାଅଶି ॥

ରାତିଯାକ ପୁଣୁର ନିଦ ହୋଇ ନାହିଁ, ଜାଗି ବସିଛି, ଟାକି ବସି ହେଉଛି ଲେଖୁକକା ଆଇଲା କି ? କିଏ ଥିରିଥିରି ଡାକୁଛି “ପୁଣୁ, ଶୋଇଲୁଣି କି -” ନିଘୋଡ଼ ନିଦରେ ଶୋଇଛି । କି ଚିନ୍ତା ତା’ର, ତା’ର ଦାଉରେ ଅନ୍ୟମାନେ କଷ୍ଟ ପାଇବେ ସେ ଶୋଇରହିଥିବ । ବାରମ୍ବାର ପୁଣୁ ତଲାସି ଦେଖେ, ପଦାର ମେଘ ଅନ୍ଧାର ଦେଖୁ ଫେରିଥାସେ । ଲେଖୁକକାର କୋଠରିର କବାଟ ସେହିପରି ବନ୍ଦ ରହିଛି, ପବନ ହାବୁକା ମାରୁଛି, ଧଡ଼ଧାଡ଼ । ନିର୍ଜନ ରାତି, ପ୍ରବଳ ମେଘ, ଲେଖୁକକା ନାହିଁ ।

ଆପଣାର ମନ ବିକଳ ହୋଇ ଜବାବ ଦିଏ, ସେ ଆଉ ଫେରିବ ନାହିଁ, ପ୍ରାଣରେ ଅପମାନ ପାଇ ସେ ଗଲା । ଆପଣାର ମନ ଜବାବ ଦିଏ । ସହିବାର ସୀମା ତେଜି ଉପୁଡ଼ି ବଳେଇ ଗଲାଣି, ଏଥର ଘର ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିବ, ସବୁ ଗଲା, ଛତରଛାଉଳ ।

ସରକୁ ସାଉଁଟା ଘର ଡୋକିଥିଲା, ଖୁଣ୍ଟ, କାଠ, କାନ୍ଥ, ଚାକ ।

ଶାଳଗଛପରି ପ୍ରକାଶ ମଣିଷ, ପ୍ରାଚୀନ କଷ୍ଟ, ସମାଜର କଷ୍ଟ, ସଂସ୍କାରର ପ୍ରତୀକପରି, - ହାୟ କୁଳବୃଦ୍ଧ, ସଂସ୍ଥିତିର ଜଗୁଆଳି, ଆପଣା ଦଳ ଆପଣା ଗୋଠ ଜଗି ଧରଣୀରେ ଯୁଗେ ବିତେଇ ଦେଇ ଚାଲିଗଲା । ଘର ଆଗରେ ଏଇ ଚଟା ପଥର ଉପରେ ତା'ର ଆସନ ଥିଲା । ସେଇଠି ବସି ତା'ର ରାଜୁତି ।

ଆଜି ସେ ନାହିଁ, ସମାଜ ଉପରେ ତା'ର ଚେତ ନାହିଁ, ପବନରେ ତା'ର ସ୍ପର୍ଶ ନାହିଁ । କେବଳ ବିଷ, ଧରି ରଖେଇବା ଗୁଛି ରଖେଇବା ଶକ୍ତି ଚାଲିଯାଇ ସବୁ ଖାଲି ଗୁଆ ଧୂଳି, ସେହି ଧୂଳି ସୁଧା କଷ୍ଟତ୍ୟୁତ । ପବନ ଉଡ଼ୋଉଛି ମେଘ ଭସେଇ ନଉଛି, ସବୁ ଯେ ଯୁଆଡ଼େ, ଛିଡ଼ି ନାହିଁ, ବିରୁଦ୍ଧ । ସମୟର ବିଷ, ଯୁଗାନ୍ତର, ମନୁଷ୍ୟ ।

ପୁଣି ଭାବୁଥିଲା ।

ପୁଣି ଭାବୁ ନ ଥିଲା, ତା'ର ମନ ଗହୀରର ଦର୍ପଣ ଉପରେ ଛାଇ ପଡ଼ିଥିଲା ପର୍ବତ ଦେଶର ମେଘର ଅନ୍ଧାର । ଶୀତ । କାନରେ କେତେ କ'ଣ ରାଉ ରାଉ ଶବ୍ଦ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ୁଛି । ଓଲଟିଯାଉଛି । ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ଚାଲିଯାଉଛି ବସୁଧା ପୀତର ଅନ୍ଧାର ପାତାଳକୁ । ପୁରୁଣା ଯାହା ସଂସ୍ଥିତିବାନ୍ ଯାହା, ତାହା ଆଉ ରହୁ ନାହିଁ । କାହିଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପୃଷ୍ଠପଟ, କି ପ୍ରକୟ ଏ, - ଭବିଷ୍ୟତର ରୂପ କ'ଣ ?

ହାକିନା ଶୋଇଛି, ଦିଉଡୁ ଶୋଇଛି, ଘର ଭିତରେ ହଲ୍ଲ ନାହିଁ ଚଲ୍ଲ ନାହିଁ, ତଥାପି ପୁଣି ମନକୁ ଛୁଇଁଛି କେଉଁ ଅଜଣା କଳା ଭୟର ଥଣ୍ଡା ପରଶ, ଭାବିବାକୁ ଡର, ହାତ ମାରିବାକୁ ଡର ।

ମଶାଣିରେ ସେ ଚେଇଁ ବସିଛି କି ?

ଓଃ କି ଭୟ, କାହିଁକି ଏ ଭୟ, ବରଷା, ଅନ୍ଧାର ।

ସକାଳକୁ ତେରିରେ ଦିଉଡୁ ଉଠିଲା, ଆଖି କସରା ପଡ଼ିଛି, କପାଳରେ ଲଙ୍ଗୁଳ ସିଅ ପରି ଗାର । ଖାଲି ଟାପରା କଳାପରି ଆଳୁଅ ଟିକିଏ ହୋଇଛି, ଟିକିଏ ଦୂରକୁ ଝାପୁସା ଦିଶୁଛି, ସେହି ଅନ୍ଧାର, ଶୀତ, ସେହିପରି ମେଘ ଦର ଦର ସମୟର କଳନା ନାହିଁ । ହୁଙ୍କାପରି ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ମାଠ ଘୋଡ଼ିହୋଇ ବସିରହିଲା, ପୁଣି କିଛି ପଚାରିଲା ନାହିଁ କିଛି ମାଗିଲା ନାହିଁ । ପୁଣି ତା'ର କାମ କରିଗଲା, କଣେଇ କଣେଇ ଅନେଇଲା, କଣେଇ ଆସି ଛପି ଛପି ଧୂଆଁପତ୍ର ବିଡ଼ାଏ ଥୋଇଦେଇ ଗଲା, ନିଆଁ ଅଟାଟାଏ ଥୋଇଦେଇ ଗଲା । ହାକିନା ଟିକ ପରି ତା'ର ଦେହରେ ଲାଖୁଥାଏ ।

କେତେବେଳେ ଗାଁର ଖା' ପିଆ ବଢ଼ିଯାଇଥାଏ । ପାଖକୁ ଯାଇ ପୁଣି ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲା, “ଖାଇବ ନାହିଁକି ?” ଉତ୍ତରରେ ଗୋଟାଏ ବିକଟାଳ ହେଙ୍ଗଳ, ତା’ର ଅର୍ଥ କିଛି ନାହିଁ । ଚମକିପଡ଼ି ପୁଣି ପଛକୁ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା, ପୁଣି-ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲା, “ଦେହ ଖରାପ ଲାଗୁଛି ?” ଡିସାରିକୁ ଡାକିବି ?” ଦିଉଡ଼ୁ ପାଟିକଲା, “କାହିଁକି ଲାଗିଛି ଦେଖୁ ?” ପୁଣି କାମରେ ଚାଲିଗଲା । ଚହଲା ପାଣିକୁ ଦେଖୁଦେଖୁକା ଦିଉଡ଼ୁ ସେଠି ବସି ରହିଥାଏ । ଥରେଗର୍ଜନ କଲା - “ମଦ ।”

“ଶୁଭୁଛି ? କହିଲି ମଦ ।”

କଅଁଳହୋଇ ଅପରାଧୀପରି ପୁଣି କହିଲା, “କୋଉଠୁ ପାଇବି ? ଘରେ ତ ନାହିଁ-”

“ଯା ବାରିକ ଘରକୁ, ଆଣିବୁ ।”

ପିଲାଟିକୁ ଛାତିରେ ଜାକି ପିଠି ବଙ୍କେଇ ଚିତ୍ତିଚିତ୍ତିକା ଦୋଡ଼ିଦୋଡ଼ି ପୁଣି ଚାଲିଲା ବାରିକ ଘରକୁ, ତଞ୍ଚିଯାକେ କାନ୍ଦ ଉଠି ଆସୁଥାଏ ପୁଣି ଉପରୁ ତଳକୁ ଗଡ଼ି ପଡ଼ୁଥାଏ ନିରୁଦ୍ଧା ଅନ୍ଧ ଭୟର ବୋଝ । ଆଜି ତା’ର ନୂଆ ସକାଳ ସତ, ସାଓଁତାର ବୋହୂ ସାଓଁତାର ଭାରିଯା ହୋଇ କେବେ ସେ ତଳ ହାତରେ ମାଗିବାକୁ ଡମ୍ବ ବାରିକର ଦ୍ଵାରସ୍ଥ ହୋଇ ନାହିଁ ।

କଥା ହେଉ ଅକଥା ହେଉ କେଉଁଥିରେ ସେ ବାଧା ଦେବ ନାହିଁ, ଅରାତିର ସୂଚନା ଆଜି ବି ରହିଛି କସର ଶୀତୁଆ ସକାଳରେ । କପାଳ ଆପେ ଫାଟୁ, ନିଜେ ଜାଣିଶୁଣି ସେ ଫଟେଇବ ନାହିଁ ।

“ବର୍ଷାରେ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛୁ ନୁନି, ଆରେ ଆରେ ଶୁଣିଯା -” “ହେ ନୁନି, କାହିଁକି ତିରୁଛୁ, ତଳାତଳିଟେ ହେଲେ ନେଇ ଯା, ଆଲୋ, ଆଲୋ ହାକିନାର ମା -” ସାହି ଭିତରେ ଦି’ପାଖେ ଆପଣା ଘରେ ନିଆଁ ଉପରେ ଅଣ୍ଟି ମେଲେଇଦେଇ ଲୋକେ ବସିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଛାତୁଛନ୍ତି । ବର୍ଷା ଛେଚୁଛି । ନା, ସେ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବ ନାହିଁ, କଜିଆ ମୂଲେଇବ ନାହିଁ, ଯେ ଯାହା ଭାବୁ ପଛେ । ଏଇ ବାରିକର ଘର । ଦାଣ୍ଡରେ କେହି ଥିଲେ କହିଦିଅନ୍ତା । କେହି ନାହାନ୍ତି । ଆଜି ଡମ୍ବ ଘର ଭିତରେ ତାକୁ ପଶିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କୁଲର ବୋହୂ, ଶଶୁର ଥିଲେ କ’ଣ କହିଥାନ୍ତା -

“ଅଦିନିଆ ଏଡ଼େ ବରଷାରେ କୁଆଡ଼େ ଆସିଲୁ ସାଓଁତାଣୀ, ଆ, ଆ, ଉଠିଆ ଉଠିଆ । ଆରେ, କୁଆଟିକୁ ବି ଡିଙ୍ଗେଇ ଦେଲୁ । ହେ ବୋହୂ - ଜଲୋ ବୋହୂ ସାଓଁତା ଘରର ଲୋକ ଆସିଛନ୍ତି ଖଣ୍ଡେ ଖଟ ପାରିଦେ ଲୋ । ଆଃ - କି ଅକାଳ । ମେଘ ଲାଗିଛି ତ ଲାଗିରହିଛି । ବସ, ଯୁଇ ତାପ୍ ନୁନି ଯୁଇ ତାପ୍ ନୁନି ଲେସମ ଲାଗିଯିବ । କୁଆଡ଼େ ଆସିବୁ ?”

ବୁଢ଼ା ବାରିକ ବ୍ରହ୍ମାମୁଣ୍ଡା ତମ ଅସ୍ଥିର ହୋଇପଡ଼ିଲା । ମନ ଭିତରେ ଭାରି କୁତୂହଳ ହେଲାଣି, ଦିନେ ନାହିଁ କାଳେ ନାହିଁ ଆଜି କାହିଁକି ସାଓଁଡ଼ାର ମାଉକିନା ଆସିଲା । କାଲି ରାତିରେ ତା’ ଘରେ ଗୋଟାଏ ଘଟନା ଘଟିଯାଇଥିଲା, ତା’ ପରଠୁ ଲେଖୁନକ୍ଷର ଦେଖା ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବରଷାରେ ଚିତ୍ତିବୁଡ଼ି ଦିଉଡ଼ୁର ସ୍ତ୍ରୀ ପଳେଇ ଆସିବି ପିଲାଟିକି ନେଇ । ଖଟରେ ସେ ବସିଲାଣି । କେମିତି ମୁହଁ କରି ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନେଇଁ ଲାଗିଛି, କିଛି କହୁ ନାହିଁ ।

“କହ କହ ନୁନି, ମନଖୋଲି ସବୁ କହିଯା, ମୁଁ ତୋର ଶଶୁରର କୁକୁର, ମତେ ଗୋଟାଏ ସଂକୋଚ କ’ଣ ?” ପୁଣି ସୋନାଦେଇକୁ ଦେଖୁଥାଏ । ବାରିକର ବୋହୂ । ତୁଣ୍ଡ ଫିଟୁ ନାହିଁ, ମୁହଁକୁ ତଳକୁ ପୋତି ସେ ବୋଲୁଛନ୍ତି କରୁଛନ୍ତି । ଯାରିଠେଇଁ କ’ଣ ଅଛି ଯାହାପାଇଁ ଗାଁରେ ଖଣ୍ଡେ ହୋଇଛି, ହାଟ ବସିଛି । ବାରିକ ତା’ର ଦୃଷ୍ଟିରେ ତା’ର ହାବଭାବକୁ ନିଘା କରୁଥାଏ । ଅନୁମାନ ଠିକ୍ ଲାଗୁଛି ପରା, ପୁଣି ସେହି ସୋନାଦେଇକୁ ଅନେଇଁ ରହିଛି ଯେ ପଲକ ପଡ଼ୁ ନାହିଁ । ହଁ ଲୋକେ ତା’ରି ବୋହୂକୁ ଦାୟୀ କରିବେ, ତା’ରି ପୁଅକୁ ଦାୟୀ କରିବେ, ସେ କ’ଣ ଜାଣେ ନାହିଁ । ପାପର ଶାସ୍ତି ଖୁଣି । ଭଗବାନ ଦେଖୁଥିବେ, ତା’ର କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ ।

ପୁଣି କାହିଁକି ଆସିଥିଲା ଭୁଲିଯାଇ ସାରିଲାଣି । ଏଇ ଘର, ଯେ ଆସନ, ଏ ଘରର କଳା ଇତିହାସର ଗନ୍ଧ ସତେକି ଲାଗିରହିଛି ପବନରେ । ବୁଢ଼ୁଆ ବାଳମୁଣ୍ଡା ଚୋରି କରନ୍ତି, ବାରିକ ରାନ୍ଧେ ମଦ, ସୋନାଦେଇ ପରା କବାଟ କଣରେ ଜାଲ ପକେଇ ବୁଡ଼ିଆଣୀ ପରି ଛକି ବସିଥାଏ, ଏଇ ସେ ସୋନାଦେଇ ।

“କୁଆଡ଼େ ଆସିଲୁ କହିଲୁ ନାହିଁ ନୁନି” କ’ଣ ସେ ଶୁଣୁ ନାହିଁ ? ବାରିକ ଭାବୁଥିଲା । ମାଉକିନିଆଙ୍କ ଛାତିରେ ବଳ କେତେ । ଏହିପରି ବକା ହୋଇ ବସନ୍ତି କିଛି ଗୋଟାଏ ଦେଖିଲେ ।

ସମାଜ ତାକୁ ନିନ୍ଦିତ ନିଶ୍ଚୟ । ଅତି ବେଶି ହେଲେ ବାରିକ କାମ ଖଣ୍ଡ ଛାଡ଼ିଦେଇ ନେଇଯିବେ, ବାରିକ ଭୂମିରୁ ବାହାର କରିଦେବେ । ଦିଅନ୍ତୁ । କିନ୍ତୁ ତା’ପରେ ଆପଣା ପରିଶ୍ରମରେ କମେଇ ଖାଇବାକୁ ତ ତମ ଶିଖୁ ନାହିଁ, ବରଂ କାମକରି ଖାଇବାକୁ ସେ ଘୁଣା କରେ । ସେ ଆକୁଳ ହେଲା ।

ପୁଣି ସାନ ହୋଇ ମଦ ଚିକିଏ ମାଗିବାକୁ ଦୋଦୋପାଞ୍ଚ ହେଉଥିଲା । କ’ଣ ବୋଲି ସେ ଆରମ୍ଭ କରିବ ? ତା’ପରେ ଏହି ସୋନାଦେଇ, ତା ଆଗରେ ନିଜକୁ କେମିତି ଛୋଟ କରିବ ସେ ?

ବହୁତ ଅପେକ୍ଷା କରି ଛେପ ଢୋକି ଢୋକି ସେ କହିଲା, “ସାଓଁଡ଼ା ତତେ ତାକୁଛି ।”

“ତାକୁଛି ? ସେଥିପାଇଁ ତୁ ଦଉଡ଼ିକରି ଆସିଲୁ, କ’ଣ ହେଉଛି ତା’ର ?

“କିଛି ନାହିଁ । ମେଘୁଆ ପାଗ, ଥଣ୍ଡା ଲାଗୁଛି । କହିଲା ନିଶାପାଣି କୋଉଠୁ କିଣିବାକୁ ବି ମିଳୁ ନାହିଁ, ଯା ବାରିକ ବୁଢ଼ାକୁ ଡାକିଦେବୁ - ।”

“ଏ ତକେଇଟି ମୋର ରଜା, ଆରେ ସୋନାଦେଇ, ମୋର ଠେଙ୍ଗାଟା ଦେ ରେ-” ଠେଙ୍ଗାହିଁ ବାରିକର ସତକ, ଗୋଟାଏ ଠେଙ୍ଗା ଅଜାଠୁ ନାତି ହାତକୁ ଚାଲିଆସେ । ବାରିକ୍ ଧଉଁସ୍ ହେଲା, ତରତର କଲା । “ଦେ ରେ ଦେ ରେ, ଏ ବର୍ଷା ପାଗରେ ମୋର ଖାଉଣି ମତେ ସ୍ମରଣ କରିଚି, ଆହା ତା’ର ପାଦୁକା ଶୀତଳ ଥାଉ, କି ଦୟା ! ମଦପାଣି ନାହିଁ ବୋଲି କହିଚିରେ । ଆରେ ସୋନାଦେଇ, ସେ ମାଠିଆଟା ଘରୁ ଆଣି ଦେ, ପିଇଯାଉ ମୋର ରଜା, ଅସଲ ରନ୍ଧାମଦ, ପାଣି ଟିକିଏ ବି ନାହିଁ, ବର୍ଷା କାକରକୁ ଦେହରେ ତାତି ଆଣିବ - ତରବର କର, ତରବର କର -” ଗଲା ବସେଇ ବସେଇ ବାରିକ ଘରୁ ପିଣ୍ଡାକୁ, ପିଣ୍ଡାରୁ ଘରକୁ ବାଉଳା ପରି ଦୌଡ଼ ଲାଗେଇଦେଲା । ହଁ, ଚଲାଖ ଲୋକ ସେ, କାଲି ରାତିର ଦୁର୍ଘଟନା ପରେ ସମସ୍ତିଙ୍କ ଆଗରେ ସାଓଁତାକୁ ଖୁସାମତ କରିବା ତା’ର ଦରକାର ପଡ଼ିଛି ।

ସୋନାଦେଇ ଠେଙ୍ଗା ବଢ଼େଇ ଦେଲା, ମଦମାଠିଆ ଆଣିଦେଲା । ବୁଢ଼ା ବାରିକ ତା’ର ପୁଅମାନଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେଉଥାଏ, “ଦେଖତ ଏ ମେଘ ଧୂକାରେ, କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛନ୍ତି ଦୁଇଭାଇ, ତା’ର ଠିକଣା ନାହିଁ । ଥିଲେ ଏତା ବୋହି ନ ଥାନ୍ତେ, କେତେ ଭାରୀ - ”

ସୋନାଦେଇ ତର୍ଳା ତର୍ଳି ବଢ଼େଇଦେଲା । ବାରିକ୍ କହିଲା, “ତୁ ଗୋଟେ ନେ ନୁନି, ବର୍ଷାରେ କେମିତି ଡିଙ୍ଗିବୁ ।” ପୁଅ ନାକ ଟେକିଲା ନା ତା’ର ସେତକ ସମ୍ମାନ ଅଦ୍ୟାପି ବାକି ରହିଛି । କହିଲା, “ନା ।” “ଏଡ଼େ ବଡ଼ ପାଣିରେ କେମିତି ଯିବୁ ନୁନି ?”

“ତୁ ଆଗରେ ଯା, ମୁଁ ପଛେ ଯିବି ।”

“ହଉ ହଉ, ବସିଥା ମା, ଆହା କେଡ଼େ ଭାଗ୍ୟ, କେଡ଼େ ପୁଣ୍ୟ ! ଆରେ ସୋନାଦେଇ, ସାଓଁତାଣୀର ଗୋଡ଼ ମୋଡ଼ିଦେ, ଦେଖ ଟିକିଏ ଯଦି ହେଲା କରିବୁ ଆସିଲେ ପକ୍ଷେଇ ପିଟା କରିବି, ହଉ ମୁଁ ଚାଲିଲି । ସୋନାଦେଇ ମୁହଁରେ ଲୁଗା ବିଣ୍ଡାଏ ମାଡ଼ି ହସୁଥାଏ, ବାରିକ୍ ସବୁଥିରେ ମାତ୍ରା ବଢ଼େଇ ଦିଏ ସେ ଜାଣେ । ମଦ ବୋହିଥିବ ବାରିକ୍, ପଛେ ପଛେ ସାଓଁତାର ସ୍ତ୍ରୀ । ପୁଅକୁ ଏ ଦୃଶ୍ୟ ବେପସନ୍ଦ ଲାଗିଲା । ଏଇ ଭଲ । ଦିଉଡ଼ୁର ମନ ବୁଝିଯିବ, ସେ ଆଉ ଚିଡ଼ିବ ନାହିଁ ।

ନିଛାଟିଆ ଘରେ ଦି’ଟା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ, ପାଖକୁ ପାଖ ।

ସୋନାଦେଇ ମୁହଁରୁ ଲୁଗା ବିଣ୍ଡାକ ନେଇ ନାହିଁ । ପୁଅ ଆଡ଼କୁ ଅନେଇଁ ସେମିତି ହସି ଲାଗିଛି । ବାହାରେ ଓଃ କି ବର୍ଷା, ଖାଲି ଗୁଡ଼ିଆର ସେ ପାଖ ଅଧକ ଦିଶୁଛି ଯେପରି ଟାଆସିଆଁ ଧୂଆଁଆଁ ବାମ୍ଫର ସମୁଦ୍ର । ପୃଥିବୀ ଗର୍ଜୁଛି । ସୋନାଦେଇ ହସୁଛି ।

କେତେ ପ୍ରକାର ସନ୍ଦେହ ହେଲା ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁତା ସ୍ତ୍ରୀ ମନରେ । କ’ଣ ହୋଇଛି ତାଙ୍କ ସଂସାର ଯେଉଁଥିପାଇଁ ହାନରୁ ହାନ ତମୁଣୀ ମଧ୍ୟ ହସିପାରେ ଏତେ ! ସ୍ତ୍ରୀ ମନର ସହଜ କୁତୂହଳ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳାଗିଲା । ପୁଣି ଭାବିଲା ଏଥିରେ କ୍ଷତି କ’ଣ, କେହି ତ ନାହିଁ କଟାକ୍ଷ କରିବ । କି ରହସ୍ୟ ରହିଛି ଏ ଘରେ ? ବାଳମୁଣ୍ଡା ପରି ସ୍ତ୍ରୀମାନ ପାଇଁ ସୋନାଦେଇ କେବେ ତପସ୍ବିନୀ ହୋଇ ରହିପାରେ ? ହେଉ ପଛେ ତମୁଣୀ । କି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, କି ଦେହ, ସଇତାନ ପରି ମଉନମୁହଁ, ତଳକୁ ଆଖି, ଅସତର୍କ ଥିଲେ ଓଲଟିପଡ଼ି ସାପେଇ ଦେଖିବ, ପୁରୁଷକୁ ଠକିପାରିବ ସେ କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ନୁହେଁ । ଏଇ ମଉନ ମୂକ ହାବତାବ, ଏଥିରେ କ’ଣ ଗମ୍ଭୀର ଗର୍ବ ନାହିଁ ? କେତେ ଛପାଛପି ଘଟନାର ନୀରବ ଚିହ୍ନଣୀ କ’ଣ ଏ ନୁହେଁ ? ପୁଣି ଆଗ୍ରହ ହେଲା ବୁଝିବାକୁ ଯେ ସୋନାଦେଇ କ’ଣ ଜାଣେ, ସେ କେତେଦୂର ଜାଣେ । ଗଲା ଥରେଇ ଥରେଇ ଡାକିଲା, “ସୋନାଦେଇ,-”

“ଶୀତ କରୁ ନାହିଁ ସାଓଁତାଣୀ, ପିଲାଟି ପରା ଅଛି, ଘର ଭିତରକୁ ଆସ ।”

“ଘର ଭିତରକୁ ଯିବି ସୋନାଦେଇ ?” ପୁଣି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା । କି ବିଚିତ୍ର ଅନୁରୋଧ ! ସୋନାଦେଇ କିଛି ନ କହି ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲା । କ’ଣ ସବୁ ଶୁଣିଲା ସେ ଗଲାବେଳେ, ସେ କ’ଣ ହସିଦେଇ ଗଲା ନା ତାକୁ ଅଣ୍ଟା ଲାଗିଛି । କିଛି ସମୟ ପରେ ସୋନାଦେଇ ନିଆଁ ଫୁଟିଲା, ଆଗ ବଖରାରେ ନିଆଁ ଜଳିଲା । ସୋନାଦେଇ ପାଖକୁ ଆସି କହିଲା, “ଉଷ୍ମ ମୁଁ କରି ପାଣିରେ ମିଶେଇ ମଦ ଟିକିଏ ଆଣିଦେବି, ହାଲୁକା ମଦ ?” ପୁଣି କହିଲା “କ’ଣ କହିଲୁ ? କଥାଭାଷା ସିନା ନାହିଁ, ମତେ କ’ଣ ତୁ ଚିହ୍ନୁ ନାହିଁ କି ଲୋ ?”

ସୋନାଦେଇ ଏଥର ପରିଷ୍କାର ହସିଲା, ଲାଜ କରିବାକୁ ଗରଜ ନାହିଁ ତା’ର ମୋଟେ । କହିଲା, “ସାତ୍ରା (ଶଶୁରବୁଢ଼ା) ପରା କହିଦେଇ ଗଲା ତୁମେ ଶୁଣିଲୁ ମୁଁ ତୁମର ସେବା କରୁଥିବି । ଆମେ ତୁମର ନୌକର ଲୋକ, ଆମ ଘର କ’ଣ ତୁମର ନୁହେଁ ? ଭିତରକୁ ଆସନ୍ତୁ, ନିଆଁ ପାଖେ ବସନ୍ତ, ଟିକିଏ ଆରାମ୍ କରନ୍ତୁ । ଏମିତି ଯେଉଁମାନେ କରନ୍ତି ତାଙ୍କର କ’ଣ ଜାତି ଚାଲିଯାଏ ନା ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ପାଖରେ ପୁରାନ୍ତି ନାହିଁ ।”

ପୁଣି ମନକୁମନ କ’ଣ ବୁଝିପାରିଲା, ଆଉ ଜବାବ ଦେଲା ନାହିଁ । ଭାବିଚିନ୍ତି ପଚାରିଲା, “ସୋନାଦେଇ, କାଲି ଏଠିକି ଲେଖୁକକା ଆସିଥିଲେ କି ?”

ଫୁଁ କରି ଉଠି ପଣା ପିଟିଲାପରି ସୋନାଦେଇ କହିଲା, “ସେ କଥା ମତେ କାହିଁକି ସାଓଁତାଣୀ ? ମୋର ସେ ଗୋଳମାଳରେ କି ଯାଏ ? ସେ ବୁଢ଼ାକୁ ପଚାରିଲ ନାହିଁ, ସେ ମଦୁଆ ବୁଢ଼ାକୁ, ସେ ବାରଲୋକକୁ ଆଣି ଘରେ ପୁରାଏ । ମୁଁ ତ ମୁଣ୍ଡ ବିକିରି, ବୁଢ଼ା ମଦ ଖାଇ ହୁକୁମ କରୁଥିବ ମୁଁ ବସି ଗୋଡ଼ ଘଷି ଦଉଥିବି । ଏଇଥିପାଇଁ ମୋ ଜନ୍ମ ପରା । ନ ହେଲେ ଆଜି କେହି ନ ଥିଲାବେଳେ ମୋର ବର ନ ଥିଲାବେଳେ ତମେ ମତେ ଏମିତି ଦରିଆସ୍ତି କରନ୍ତୁ କି, ମୋ କର୍ମ ।”

ସୋନାଦେଇ କାନ୍ଦିଲା । ପୁଣୁ କହିଲା, “ସତରେ ଡୋର ବର ଏଠି ଥିଲେ ଡୋର ବଳ ହୋଇଥାନ୍ତା ?”

“ହଁ ତା ନାହିଁ ?” ସୋନାଦେଇ କହିଲା, ‘କାହିଁର ମୁଁ ଓଳୀହୁଣ୍ଡୀ ପିଲାପରି ଲୋକ, କାହିଁର କୋଉ ଗୋଲମାଲ, ଗାଳି ତକରାଳ - ଛେପ ଢୋକିନେଇ କଥା ବଦଳେଇ ଦେଲା, କହିଲା, “ସେଇ ବୁଢ଼ାକୁ ପିଟ, ମାର, ସବୁ ଅନର୍ଥର ମୂଳ ସେ, ସବୁ ନାଟ ଲଗେଇବ ମତେ ଝଗଡ଼ାଝାଟିକୁ ଟାଣିବ । ଆମେ ତରୁଆ ଲୋକ, ନିଆଣ୍ଡୀ ଲୋକ, ହେଇଚି ତମେ ଆଗରୁ ତିଆର ହୋଇ ଆସିଛ, ପିଲାଟା - ଶୀତରେ ଥରୁଛି ପଛେ ଲୁଇ ଟିକିଏ ତାପି ହେଲ ନାହିଁ, ମୁଁ ଯାଚିଲି ବୋଲି, ମାର କାଟ ଯାହା କର, ଏଇ ମେଘଦେବତାଙ୍କୁ ସାକ୍ଷୀ ରଖି କହୁଚି, ଯୋଉ ନିୟମ ଦେବ ସେ ନିୟମ କରିବି, ବାଘଛାଲ ଧରିବି, ସିଦ୍ଧସନ ପୋଥି ମୁଣ୍ଡେ ବୋହି କହ କହିଲେ କହିବି, ମୁଇଁ ନିଦୋଷ ମୁଇଁ ନିଦୋଷ -”

ସୋନାଦେଇ ପାଟିକରି କାନ୍ଦିଉଠିଲା । ତା’ର କାନ୍ଦଣା ଦେଖି ହାକିନା କାନ୍ଦିଲା । ପୁଣୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା କେତେବେଳଠୁ ଏ ମାଇକିନା ତାକୁ ଛକି ରହିଥିଲା, ବାଃ ବାଃ ସାମାନ୍ୟ ଜନ୍ମ ନୁହେଁ ତ !

“କିଲୋ ତୁ ସେମିତି କାନ୍ଦୁଛୁ କାହିଁକି, ମୁଁ କିଛି କହିଲି କି ତତେ ?”

ସୋନାଦେଇ ରା’ ଧରିଥାଏ “ମୁଇଁ ନିଦୋଷ ମୁଇଁ ନିଦୋଷ । ତମେ କୋପ କରିବ, ବୁଢ଼ାକୁ ଗାଁରୁ ଖେଦିଦେବ, ଗାଁ ଲୋକେ ଏ କୁଡ଼ିଆକୁ ଉପଡ଼େଇ ଦେବ, ତୁମର ଇଚ୍ଛା, ମୁଁ କ’ଣ କହିବି, ଯୁଆଡ଼େ ହେଲେ ଚାଲିଯିବି, ମାତ୍ର ଜାଣିରଖ ମୁଇଁ ନିଦୋଷ -ନିଦୋଷ -”

“ଜାଣିଚି ଜାଣିଚି ସୋନାଦେଇ, କିଏ ଡୋର କୋଉ ଦୋଷ ଦେଉଛି ? ମୁଁ କ’ଣ ମଣିଷ ନୁହେଁ ମୁଁ ନ ଜାଣିମି ? ହଉ ଏ ମେଘ ଆଉ ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ ମୁଁ ଦେଖୁଚି, ଯାଏଁ ଡେରି ହେଲାଣି ତେଣେ ।”

ସୋନାଦେଇ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ନ ବୁଲେଇ ବର୍ଷାରେ ଡିଡ଼ି ପୁଣୁ ଘରକୁ ଚାଲିଗଲା । ଯା ପରେ ସେଠି ରହିବା ଅସମ୍ଭବ ।

॥ ପଞ୍ଚାଅଶୀ ॥

ରାଉ ରାଉ ହୋଇ ବର୍ଷାଦିନଗୁଡ଼ାକ ଚାଲିଯାଏ ଏହିପରି । ଦିନ ଆଉ ଗଣି ହୁଏ ନାହିଁ । ସେହି ମେଘ ଲଦି ରହିଛି, ବର୍ଷା ଭାଲୁଚି ତ ଭାଲୁଚି ଦିନ ରାତିର ପ୍ରଭେଦ କେବଳ ଅନ୍ଧାରର ତାରତମ୍ୟରେ, ରାତିରେ ବହଳ କଳା, ଦିନରେ ଖଇରିଆ କଳା ମୁଗୁରାକଳା, ଯଦି ଦିନରେ କେବେ କେତେବେଳେ ଆଲୁଅ ଟିକିଏ ଫିଟେ ତ ଦିଶେ ଅଶଗଛିଆ ବଢ଼ିଯାଇଛି, ଟାଙ୍ଗର ହୋଇଛି ଭାଲୁଆ, ବଣ ଭିତରକୁ ଦୃଷ୍ଟି ଭେଦୁ ନାହିଁ ଏତେ ବହଳ ସେ ।

ମାଳଦେଶର ବର୍ଷା କେବଳ ବର୍ଷେ ନାହିଁ, ଛାଟରେ ଠାଇ ଠାଇ ପିଟିଯାଏ । ତା' ପଛକୁ ତା' ପଛକୁ ଲାଗିଲାଗିକା ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ବରକୋଳି ଫଳପରି ଟୋପାଗୁଡ଼ାକ, କି କାକର ସେ । ସବୁବେଳେ ସାଇଁ ସାଇଁ ପବନ ତା'ର ଗତିରେ ଘୋଡ଼ାପରି ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଚାଲନ୍ତି ମେଘ, ମଣିଷର ଆଖି ଦିଶୁଛି, ଦେହକୁ ଛୁଇଁଯାଉଛି, ଗାଁ ଗୋହିରି ବାଟେ ଘର ଭର୍ତ୍ତି କରି ମେଘର ବାମ୍ଫ ଚାଲିଛି ତିନିହଜାର ଫୁଟ ମାଳଭୂମି ଉପରେ । ସବୁବେଳେ କାନରେ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ଉଡ଼ିବା ଶବ୍ଦ, କାନମୁଣ୍ଡା ଝାଲ୍ ଝାଲ୍ । ବଣ ଭିତରେ ହାଉହାଉ ଲାଗିଛି, ପ୍ରକୃତିରେ ତୁମ୍ବଳ ଚହଳ, ରହିରହିକା ଘଡ଼ଘଡ଼ି ତାକୁଛି, ସେଠି ଆଶାର ବାଣୀ ନାହିଁ, ଯୁଦ୍ଧର ପ୍ରବୃତ୍ତି ନାହିଁ, ପାଦେ ଚାଲିଲେ ମେଘ ପବନ ଗଡ଼େଇ ପକୋଉଛି, ପ୍ରବଳ ଶୀତ ।

ଏହିପରି କେତେଦିନ, କେବଳ ସହିଯିବା କଥା, ଚାଲିଯିବା କଥା ।

ଅନ୍ଧାରୁଆ ପଲା କୋଠି ଭିତରେ ନାକରୁକ୍ଷା ଧୁଆଁ, ଚାଇଁ ଚାଇଁ ରଡ଼ ନିଆଁ, ଦୁଆର ମୁହଁରେ ସାନ ପିଣ୍ଡା ଓଦା ସର ସର, ଗୋଡ଼ର କାଦୁଅ, ତଳା ତଲି ପତର ଛତାରୁ ଦରଦର ପାଣି, ମୁଦି ମୋଡ଼ି ହୋଇ ଓଦା ଗନ୍ଧିଆ ରୁମ ଘୋଡ଼ିହୋଇ କୁକୁର ଶୋଇଥିବ, କୁକୁଡ଼ା ଖୁମ୍ବୁଥିବେ । ଘୁଷୁରି ସଶର ସଶର ହୋଇଥିବେ, ଗାଁ ଗୋହିରିର ଆଖୁଏ କାଦୁଅରେ ବୁଲି ବୁଲି ଆସି ପିଠିରେ ଲହଡ଼ି ଖେଳେଇ ଗୋରୁ ବାଛୁରୀ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଚାହିଁଥିବେ ଉଦାସ ଆଖିରେ । ଘରୁ ଘରୁ କାଶର ଶବ୍ଦ, ଜରର କୁଛା ବାନ୍ତି । ଶିଂଘାଣୀ ସଡ଼ ସଡ଼ ପିଲା ଛିଣ୍ଡା ଅଣା ପିଠିରେ ବାନ୍ଧି ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଢୋଲ ପିଟୁଥିବେ, ଗୀତ ବୋଲୁଥିବେ, ମେଘ ଦେବତା 'ବାମା-ରଜା'ର ବନ୍ଦନା ।

ଏଇ ପାଗରେ ପର୍ବତ ଉପରୁ ଖସଡ଼ା ଅତଡ଼ା ବାଟେ କାନିରୁ କୁଣ୍ଡା ବିଛୁ ବିଛୁ ପାଦ ପକେଇ ଗଛର ଖୁଣ୍ଟା ଲଟା ଧରିଧରିକା ଗାଁ ମାଇପେ ଝୋଲାକୁ ଯାଆନ୍ତି ପାଣି ଆଣି, ବଣକୁ କନ୍ଦାମୂଳ କରଡ଼ି ଖୋଳି ଯାଆନ୍ତି । ପୁରୁଷମାନେ ପାହାଡ଼ ତଳ ପାହାଡ଼ ଉପରର ବିଲ ଦେଖୁଯାଆନ୍ତି, ଫସଲ କେତେ ବଢ଼ିଲାଣି, କେଉଁଠି ମାଟି ଧୋଇ ନେଉଛି ନାଳିଆ କାଟି ଦେବାକୁ ହେବ, ପଥର ଗଦେଇ ମୁଣ୍ଡା ବାନ୍ଧିବାକୁ ହେବ । ଏଇ ଅସମ୍ଭବ ପାଗରେ ମେଘ ସଙ୍ଗେ କୁରହାଡ଼ି ମିଶେଇ ପୋତୁ ହୋଇଥିବା ଶିଖର ଅଗରେ ଗଇଁଠିରେ ମାରି ପଥରକୁ ଓପାଡ଼ି କନ୍ଧ ଜମି ତିଆରି କରେ । ବାଉଁଶରେ ତଜ୍ଜା ପରି କରି ଝୋଲା ଭିତରେ ଥୋଇ ସୁଅର ଉପର ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ଡଳ ଆଡ଼କୁ ପିଠି କରି ରଖି ପିଠିକୁ ଟେକି ତଳେ ପଥରକୁ ଖୁଣ୍ଟ ପରି ଥୋଇଦିଏ, ତଜ୍ଜା ଭିତରେ ତାଳପତ୍ର ଖଞ୍ଜିଦିଏ, ତା'ର ଆଶା ଯଦି ଗାଡ଼ (ନଈବଢ଼ି) ଆସିବ ପାଣି ଛାଡ଼ିଗଲେ ଏ ଜଙ୍ଗାରେ ମାଛ ପଡ଼ିଥିବେ, ଯାରି ନାଁ 'ବିସର' । ଏ ପାଗ ଦିନିକିଆ ନୁହେଁ ଯେ ମଣିଷ ହାତ ଛନ୍ଦିଦେଇ ଘର ଭିତରେ ଟେକା ପକେଇଦେଇ ଖାଲି ନିଆଁ ପାଖେ ବସିପଡ଼ିଥିବ । କାମ କମାଣି ଚାଲେ, ହାଟ ବାଟ ନ କଲେ ଲୁଣ ଟିକିଏ ମିଳିବ ନାହିଁ । ତଳା ତଲି, ବାନ୍ଧି ହୋଇ ଶିଆଳିପତ୍ରର ବୋଝ ଛତୋଡ଼ି

ଧରି କାନ୍ଧରେ ଟାଙ୍ଗିଆ ପକେଇ ମେଘର ବାମ୍ଫରେ ମିଶି ମଣିଷ ବୁଲନ୍ତି । ଘାଟି ମୁଣ୍ଡ ଭରି ମଣିଷଖୁଆ ମହାବଳ ବସିଥାଏ, ହିଡ଼ମୁଣ୍ଡ ଭରିଥାଏ ‘ଡଙ୍ଗର-ଚିତି’ ସାପ କଳା ମିଶୁ ମିଶୁ କଳାନାଗ, କଳାଟି, - ଆଉ ଅନ୍ଧାର ଘୋଟିଛି, ମେଘ ପବନ ଝୋଲା ଖସଡ଼ା, ଗଛ ଉପୁଡ଼ିପଡୁଛି; ପାହାଡ଼ରୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ସଡ଼୍ ସଡ଼୍ ହୋଇ ଖସିପଡୁଛି ତଳକୁ, ବାଟ ବନ୍ଦକରି କେବେ ନ ଦେଖିଲା ନୂଆ ନୂଆ ପଥର ମୁଣ୍ଡିଆ, ଯୁଆଡ଼େ ଗଲେ ଜଙ୍ଗଲ ଜଙ୍ଗଲ, ସାମାନ୍ୟ ପିରିଘାସ ବି ମଣିଷର ଦେହା, ତାହା ଭିତରେ ସବୁବେଳେ ଛପିଛି ଅଜଣା ଭୟ ।

ଏହି ମାକଦେଶର ବରଷା, - କେବଳ ଅନ୍ଧାର, ଶବ୍ଦ, ହାବୁକା, ପାଣି ଆଉ ଶୀତ ।

ପର୍ବତ ଉତ୍ତାରୁ ପର୍ବତ ଲାଗିରହିଛି ସେ କେତେଦୂର, ଖାଲ, ବୃ୍ୟହ, ଶିଖର, ଚଟାଣ । ରାସ୍ତା ନାହିଁ ଶଗଡ଼ ଗୁଳା ନାହିଁ । ମଲା ଜାଙ୍ଗଲାର ଲେଖା ନାହିଁ, ଗଣତି ନାହିଁ । କେବଳ ଗଛ, ପଥର, ପାଣି, ମଣିଷ ସେଠି ନଗଣ୍ୟ ।

ତଥାପି ଧୀରେ ଧୀରେ ସ୍ଥିରନିଶ୍ଚିତ ଗତିରେ ଲାଗି ରହିଥାଏ, ମଣିଷର ସଂସ୍କୃତିର ପରିଚୟ, ପସଲ ବହୁଛି, ଚାଷଜମି ବହୁଛି, କେତେ ବର୍ଷାତି ତିଆରି ହେଉଛି, କେତେ ଆହରଣ ହେଉଛି । ଭକ୍ତ ବହୁଛି, ମାଂସ ବହୁଛି, ଏତେ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ପ୍ରକୃତିର ଏତେ ଶତ୍ରୁତା ସତ୍ତ୍ୱେ ବି ଜାଗରୁକ ରହିଛି ମଣିଷର ଅଜେୟ ମନ, ତା’ର କଳ୍ପନା, ତା’ର ପ୍ରାଣ । ଗନ୍ଧି ସେ, ସ୍ଥିତପ୍ରସ୍ଥ ।

ସେହି କାଳବେଳା ପରେ ।

ଅପମାନ ମୁଣ୍ଡେଇ ନୀରବରେ ଗାଁ ଭିତରେ ଚହଳ ପକେଇ ଲେଖୁକନ୍ଧ ଚାଲିଯାଇଥିଲା ।

କେବେ ଆଗେ ତା’ର ଚାଷ ଥିଲା, ତା’ର ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପନୀ ମଲାପରେ ଉଛୁଡ଼ି ଯାଇଥିଲା, ସେ ଦିଉଡୁକୁ ଭାଗ ମାଗି ଅଲଗା ହୋଇପାରିଥାନ୍ତା । ସେଥର ପୁରୁଲି ଚାଲିଗଲା ପରେ ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ରଗାରଗି ହୋଇ ଦିଉଡୁ ଉପରେ ସେ ପଞ୍ଚାଏତ କରୋଉଥିଲା, ଏଥର ବି ପଞ୍ଚାଏତ କରିପାରିଥାନ୍ତା । ଏଇ ଗାଁରେ ଦିଉଡୁକୁ ଅବସ୍ଥା କରି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଘର କରି ସେ ରହିପାରିଥାନ୍ତା ।

ସେସବୁ କିଛି ସେ କଲା ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ଧକ୍କା ପରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ତା’ର ଆଖି ଖୋଲିଯାଇଥିଲା । ସେ ଆପଣାକୁ ଦେଖୁଥିଲା କେବଳ ଅକାମୀ ନିରୁପାୟ ବୁଢ଼ା ବୋଲି । ସୋନାଦେଇ ପାଖରୁ ବରଷା ରାତିର ସୁଖ ଭିତରୁ ଆରାମ ଭିତରୁ କଳିତକରାଳ କରି ଯେତେବେଳେ ତା’ର ପୁତୁରା ତାକୁ ପଦାକୁ ଟେକି ନେଇଗଲା, ତା’ର ମଦୁଆମି ତା’ର ଅଳସୁଆମି ଏହି ସାମାନ୍ୟ କଥାରୁ ଚିହ୍ନିକିରଠି ସୋନାଦେଇ ତମୁଣୀ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ଆଲୋଚନା କରି ବାକସ୍ତ ଭାବେ ଗାଲିଦେଇ ତା’ର ତଣ୍ଡୁକୁ ବକ୍ରମୁଠାରେ ଧରି ହଲେଇଦେଇ

ବରଷାକୁ ଫେଲିଦେଲା, ବିହୁଳ ଆଖିରେ ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ ଦେଖିଲା ସେ ନିଜେ ଅପରାଧୀ
 ଆଉ ଆଗରେ ତା'ର ସାଓଁତା, ଗୋଟାଏ କନ୍ଧ ଦଳର ମୁଣିଆଳ, ଯେ ଆଗେ ଆଗେ ଯାଇ
 ପଛେ ପଛେ ଗୋଷୀକୁ ରଣଭୂଇଁ ଆଡ଼କୁ ବାହିନିଏ, ଯେ ରଜାର ଶିରିପା ବାନ୍ଧେ, ଦଳ
 ଭିତରେ ବିଚାରପତି ହୋଇ ପଥର ଉପରେ ବସି ଦୋଷୀକୁ ଶାସ୍ତି ଦିଏ, ତମ ସମ୍ପର୍କ
 କରିଥିବା ଆପଣା ଆଭିଜାତ୍ୟକୁ ନୁଆଁଇଥିବା ଇଚ୍ଛତହାନି କରିଥିବା କନ୍ଧକୁ ମୁଣ୍ଡ ଲଣ୍ଠାକରି
 ଗୋଇଠା ତଣ୍ଡିଆମାରି ନିକାଲି ଦିଏ ଗାଁରୁ ଗାଁ ବାହାରକୁ । ଏଇ ଅପରାଧର ନା 'ଦୋଷ୍'
 ଏଇ ଅପରାଧୀର ନା 'ଦୁନିଆ' । ପ୍ରାଚୀନ ଜାତି ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ଆପଣାର ରକ୍ତକୁ
 ଏକାଦେଶୀ ରଖେ, ଭାବେ ତା'ର ଜାତିର ମନୋଭାବ ଜାତିର ବିଶିଷ୍ଟତା ଅତୁଟ ରହିଥିବ,
 ଭାବେ ତା'ର ସଂସ୍କୃତି ଆଉ ସବୁ ଜାତିର ଶିହା ସତ୍ୟତାଠୁ ବଳି ହିମାଳୟ ପରି ଉଚ୍ଚ ।
 ଆଉ ଏହି ନୀତି ଲଂଘନ ଯେ କରେ, ପ୍ରାଚୀନ ଗୋଷୀ ତାକୁ ଶାସ୍ତି ଦିଏ । ସେ ଜାତିରୁ
 ଅଜାତି ହେଲା, ତ୍ରିଶକୁ ।

ଯାହା ଗୋଷୀ ଚାହେଁ ନାହିଁ ତାହା ପାପ । ମଣିଷ ମନରେ ତାହାରି ଦେଖଣାହାରି
 ମଣିଷର ହାତର କି ମନର ତିଆରି ତା'ର ଗୋଷୀର ଠାକୁରମାନେ । ଦର୍ତ୍ତନୀ ଦେଖିଛି,
 ଦର୍ମ୍ମ ଦେଖିଛି, ଝାକର ଦେବତା ଜାଣିଛି, ଦେବତାର ନିଜ ଲୋକ ବେଜୁଣୀ ବୁଢ଼ୀ ବି
 ଜାଣିଛି, ସମ୍ମୁଖରେ ପୁଣି ସାଓଁତା, ଖାଲି ପୁରୁରାର କି ଥିଲା ତାକୁ ଏତେ ପରାବର
 ଦେବ ?

ଅନ୍ୟବେଳ ହୋଇଥିଲେ କେଜାଣି ବା ସେ ଟାଙ୍ଗିଆରେ ହାତ ପକେଇଥାନ୍ତା ।
 ତୁରୁଙ୍ଗା ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଶ୍ୱାସରେ କୁଆଡ଼େ ଦୌଡ଼ି ପଳେଇଛି, ବାରିକ୍ ଲମ୍ବହୋଇ ଭୂଇଁରେ ମୁହଁମାଡ଼ି
 ଶୋଇଛି, ସୋନାଦେଇ କାହିଁ କେଉଁ ଅନ୍ଧାରରେ ପଶିଲାଣି । ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ ବାଧାଦେଇ
 ପାରିଲା ନାହିଁ । କ'ଣ ସେ କହିଲା ତାହା ତା'ର ଉପର ମନର କଥା; ସବୁ ନିଶ୍ଚା
 ଛାଡ଼ିଯାଇ କେବଳ ଗୋଟାଏ ବୋଲି ଚିନ୍ତା, - କେମିତି ତା ଭିତରେ ଦିଉଡୁ ଭିତରେ
 ଦୂରତା ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଯିବ, ସେ ପକେଇବ, ହେଉ ପଛେ ବରଷାର ଅନ୍ଧାର ।

ଥରେ ବାହାରକୁ ଆସିଲା ପରେ ପଛକୁ ଅନେଇଁ ଦେଇ ସେ ଧାଇଁଥିଲା, ପାଣିରେ
 ଡିଙ୍ଗିଲା, ଶୀତରେ ଥରିଲା, ଠିଆ ହୋଇପଡ଼ି ତା'ର ହୋସ୍ ହେଲା ଏ କ'ଣ ହେଲା ?

ମୁଣ୍ଡବାଳ ସଜାଡ଼ିଲା । ନିଜକୁ ରଗେଇ ରଗେଇ ଫୁଲେଇଲା, ମାଷେଇ ହେଲା ଭାବି
 ଯେ ଦିଉଡୁ ପଛରେ ଧାଇଁବ ସେ । ତା'ର ଦେହରେ ହାତ ଛୋଇଛି । ସେହି ତ କନ୍ଧର
 ଶେଷ ଅପମାନ । ଦର୍ମ୍ମ ଅଛି ଦର୍ତ୍ତନୀ ଅଛି, ଆପେ ସାଓଁତା ହେବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ଯେ ସେ
 ପାଇଛି ସାମାନ୍ୟ ପିଲାଟାଠୁଁ ଅପମାନ ।

ଏଇ ସାହି ଦିଶିଲାଣି, କେତେଘର କବାଟ ପଡ଼ିଛି, କେତେ ଘର ଭିତର ଦିଶୁଛି,
 ଦିଉଡୁ ଆସୁ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ବାରିକ ଘରେ ଶାସ୍ତି ଦେଉଥିବ ବୋଧହୁଏ । ସାହି ଦିଶୁଛି,

ଲେଖୁକନ୍ଧର ରାଗ ଅପ୍ କରି ନିଭିଗଲା । ସେମାନେ ବି ଜାଣିବେ, ସେମାନେ ବି ଘଡ଼ଡ଼େଇବେ, କ'ଣ ବୋଲି କରିବ ସେ ପଞ୍ଚାଏତି । ପାଦ ବାଟ କଢ଼େଇ ନେଉଛି ଆପଣାର ଟୁଙ୍ଗିଆଡ଼କୁ, ଘାଉଡ଼ା ମନ ସେଇଠି ବିଶ୍ରାମ ଚାହେଁ ।

ଏଇ ତା'ର ଘର, ପୁଣି ବସିଛି । ପୁଣି ତା'ର ଭେକ ବଦଳିଗଲା, ସେ ଦରକୁଡ଼ା ଲୋକ, ଏ ଘରର ମୁରବି ସରକୁ ସାଓଁତାର ଭାଇ, ସେ ଅପମାନ ପାଇଛି । ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ଭାଇ ମଲାପରେ ଦିଉଡ଼ର ସବୁ ଅବହେଳା, ସବୁ ଅଧଃପତନ ଏଇ ପୁଣି ତା'ର ପ୍ରମାଣ । ନରମ ହେଉ ହେଉ ଲେଖୁକନ୍ଧ ତାତି ଉଠିଲା, ପୁଣି ବିଦା ହେଲା, ପଛ ବୁଲେଇ ଦେଇ ଚାଲିଗଲା ।

ଏତେ ଦିନର ଯେଉଁ ମନ ଭିତରେ ରୁଷି ରଖୁଥିବା ବିଦେଷ ଆଉ ଅଭିମାନ, ଅନୁକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ପାଇ ଏକାଥରକେ ସେ କୁହୁଳି ଉଠୁଥାଏ । ଅପମାନ ଆଉ ଭୟ ସୁଦ୍ଧା ରାଗ ହୋଇଯାଇ ଭିତର ମନକୁ ଶାନ୍ତି ଦେଉଥାଏ । ଠିକଣା କଲା, ଆଉ ମମତା ନାହିଁ, ଆଉ ଉପରୋଧ ନାହିଁ, ଏ ଗାଁରୁ ଆଗ ସେ ଚାଲିଯିବ, ରାତି ଆସୁଛି, ତର ସହୁ ନାହିଁ ।

ସାହିରେ ଲାଗିଛି ସଞ୍ଜ ପୂର୍ବର କଳରବ, ଦିଉଡ଼ର ପାଟି ଶୁଭୁଛି କେଉଁଠୁ, ତର ତର ହୋଇ ଲେଖୁକନ୍ଧ ଚାଲିଲା, ଆପେ ଆପେ ପାଦ ପଡ଼ିଗଲା ଖାଲର ଗୁଡ଼ିଆ ଆଡ଼କୁ । ସାହି ଶେଷରେ ବାରିକ ଘର ପାଖେ ସେ ଅଟକିଲା, ଜନଶୂନ୍ୟ ପଥ, ସେତିକିବେଳେ ସ୍ମରଣ ପଡ଼ିଲା ଏହିପରି ବାରମ୍ବାର ମେଘରେ ଗାଧେଇ ଶୀତରେ ଥରି କେତେ ବାଟ ବା ସେ ଯାଇପାରିବ । ଅନ୍ଧାର ଆସୁଛି, ପ୍ରବଳ ମେଘ ପବନ, ଦଶ ହାତ ଦୂରକୁ ସଫା ଦିଶୁ ନାହିଁ, ଗଳ ଗଳ ପାଣି, ଉପର ତଳ ପାଣି, ଆଶ୍ରୟ କାହିଁ ?

ଭାବିଲା ବାରିକ ଘରକୁ ଯାଇ ପତରଛତା ଆଉ ତଳା ଖଣ୍ଡେ ସେ ମାଗିନେବ, ଆଉ ଆଶ୍ରୟ - ଆଉ ନ ଆଉ ଏ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ସେ ଚାଲିଯିବ, ଚାଲିଯିବ ।

ବାରିକ ଘର ହତା ଭିତରେ ପଶିବା ପୂର୍ବରୁ ପୁଣି ଅଂ ଅଂ ହୋଇ ଏକହି ସେକହି ସେ ଆଖି ବୁଲେଇଲା, ସଞ୍ଜର ଅନ୍ଧାର ଦୂର ମେଘ ପରି ଘୋଡ଼େଇ ପକୋଉଛି, ବର୍ଷା ଭିତରେ ଫିକା ହୋଇ ଦିଶୁଥିବା ଦୂର ଦୂରର ମୁଣ୍ଡିଆ କ୍ରମେ କଳାମେଘର ଗାରରେ ମିଶି ଆସିଲାଣି । ଧୀରେ ଧୀରେ ସେ ବି ନିଭିଯିବ । ଛାଡ଼ି ପୁଣି ସେହି ଘରର ପିଣ୍ଡାକୁ ଉଠିଯାଇ ଲେଖୁକନ୍ଧ ତାଲିଲା 'ବାରିକ-' କାଣିଲା, ଠିଆ ହେଲା ।

କେତେବେଳ ହେବ ସେ, ଏଇ ଜାଗାରେ ତା'ର ମୁଣ୍ଡରେ ଚଢ଼କ ପଡ଼ିଥିଲା, ମନର ତୋଫାନ ଯେ ଆଜି ତଡ଼ି ନେଇଯାଉଛି ତାକୁ ଦୂରକୁ, ଆରମ୍ଭ ତା'ର ଏଇଠୁ ପରା ଅଥଚ ସେହିଠିକୁ ଆଉଥରେ ଆସି ଠିଆହେଲାବେଳକୁ ନୁଆଁଣିଆ ଅନ୍ଧାରୁଆ ଚାଳରୁ ଝଡ଼ିପଡ଼ୁଛି ସତେକି ମାୟାର ଜାଲ, ଭୁଲି ଓ ଭୁଲ ହେବାର କିମିଆ ମୁଣ୍ଡ ପଛଆଡ଼େ କେଉଁ ପଶୁଲଗା

ସାନପରୀଟି ବସି ସୁନାକାଠିରେ ରୁପାଇଟାରେ ପିଟିଲାଗିଛି ସୋନାଦେଇ ସୋନାଦେଇ -
ହେ - ହେ - । ସେ ଅନ୍ଧାରୁଆ କୁଳକୁଡ଼ା ତେଡ଼ାକୁଡ଼ା ମାୟା, ପାଦରେ ବନ୍ଧନ ମୁହଁରେ
ବନ୍ଧନ । କୁଆଡ଼େ ଯିବ ସଞ୍ଜପହରେ ସେ ? କି ଗରଜ ପଡ଼ିଛି ‘ବାରିକ - ବାରିକ -’

“ନାହାନ୍ତି ।”

“ସୋନାଦେଇ - ”

ଜବାବ ନାହିଁ ।

ପୁଣି ଟଳିଟଳିକା ଘର ଭିତରକୁ ଗଲା । ସେହି କାଠ ଗଣ୍ଡିରା ଏବେବି ଜଳୁଛି । କଥା
ନ କହି ସୋନାଦେଇ ଠିଆ ହୋଇଛି କଣରେ । ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ ତାକୁ ଆଉଁଶି ଲାଗିଲା, ମୁଣ୍ଡ
ଭିତରେ ସବୁ ଗୋଳମାଳ ହୋଇଗଲା ପୁଣି ।

“ଆଃ, ଛାଡ଼ ଦୁଃଖ, କାହିଁକି ପାଣିଗୁଡ଼ାକ ବୋଲି ଲାଗିଛ କହିଲ, ଉଃ -” ସୋନାଦେଇ
ଥରି ଥରି ଘୁଞ୍ଚିଗଲା । ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧର ପାଗଳା ମନରେ ତା’ର ଅର୍ଥ ଫୁରିଲା ନାହିଁ । ଆଗେଇ
ଗଲା, ତଣ୍ଡି ବସେଇ ବସେଇ ପ୍ରଳାପ କଲା, “ତାଲ ବାହାରିଯିବା ତୁଲ ଆଉ ମୁଇଁ -
ବାହାରିବା, - କିଏ ଆମର କ’ଣ କରିବ ? କାହାକୁ ଡର ? କାହାକୁ ଭୟ ? ଆ ।”
ସୋନାଦେଇ ପାଖକୁ ଯାଇ ତା’ର ହାତ ଧରିଲା । ହାତ ଛିଆଡ଼ି ଦେଇ ଦୂରକୁ ଘୁଞ୍ଚିଯାଇ
ତୀବ୍ର ସ୍ଵରରେ ଫିସ୍ ଫିସ୍ କରି ସୋନାଦେଇ କହିଲା, “ଛି, ଟିକିଏ ବି ଲାଜ ସରମ ନାହିଁ
ତମର ? ଡର ନାହିଁ ? ମୋର ବର ଶଶୁର ଆସିଲେ କ’ଣ ହେବଟି ତମ ଦଶା - କ’ଣ
ହଉତ - ଛି ତମ ମୁହଁକୁ -”

କହିପାରୁ ନ ଥାଏ, ଦୁଇଛି ଥରୁଛି ତା’ର ଦେହ । କାଠ ଗଣ୍ଡିରାର ନିଆଁ ଧାସ ପଡ଼ିଛି
ତା’ର ନାଲି ଖଦିପିନ୍ଧା ଜନ୍ତୁଦେହ ଉପରେ, ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ ଅଟକିଯାଇ କହିଲା, “ଏ” ।
କାଶ ଉଠିଲା ।

“କଣ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଖକର୍ ଖେଁ ହଉତୁ ସେଠି ବୁଢ଼ାମାଙ୍କଡ଼, ଯା ବୁଢ଼ାଲୋକ ମାଙ୍କଡ଼ମୁହଁ
ବୁଢ଼ା ହଡ଼ା ମଦପିଇ ଧାଙ୍ଗଡ଼ା ନାଟ ଲଗେଇ ଦେଇଟି ମନେ ମନେ - କାହିଁକି ସେଠି ଠିଆ
ହେଇବୁ ? ପୁଣି ନିଆଁ ଲଗେଇବୁ ? ଯାଉତୁ ନା - ”

ବୁଢ଼ା ଲୋକ ! ଧାଂଡ଼ା ନାଟ ଲଗେଇଟି । ବୁଢ଼ାମାଙ୍କଡ଼ । କିଏ ଯେମିତି ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧର
ବ୍ରହ୍ମତାକୁ ଉପରେ ନିର୍ଦ୍ଦାତିଆ ଠେଙ୍ଗାଏ ପିଟିଦେଲା । ଟଳି ଟଳି ପଦାକୁ ସେ ଚାଲିଗଲା ।
କୁଆଡ଼େ ଆସିଥିଲା ? ଛତା ଛତୋଡ଼ି ଦରକାର ? ମଦପାଣି ଦରକାର ? ସେ ଭୁଲି
ଯାଇଥିଲା । ହେଇ ଅନର୍ଗଳ ବରଷା ଭିତରେ ମେଘ ଦୁଲୁକି ଆସୁଛି, ଦେହ ଜୁଡୁବୁଡୁ ଓଦା
ସରସର, ତଳେ ପାଣି ଉପରେ ପାଣି । ମୁନିଆ ପଥର ଖସଡ଼ା ପଥର ଉପରେ ହେଇ
ବାଟ ପଡ଼ିଛି ତଳର କନ୍ଧ ଗୁଡ଼ିଆକୁ ।

ସୋନାଦେଇ ହାତରେ ମୁହଁମାଡ଼ି ଫୁଲସରା ମାରି ବସି କାନ୍ଦିଲା । ଘରର ଲୋକ ଚୋରି କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ଘରେ ଉଦ୍‌ପାତ । କି ଘର । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ଚରିତ୍ର ଥାଉ କି ଚରିତ୍ର ନ ଥାଉ, ତା'ର ଆତ୍ମସମ୍ମାନ ଅଛି ।

ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ଚଳିଚଳିକା ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ ଚାଲିଥାଏ, ଆଖିର ଲୁହ ଠିଆ ହେଉଥାଏ । ପବନ ପଛକୁ ଠେଲିହେଉଛି ତା'ର ଜନ୍ମଭୂମି ଆଡ଼କୁ । ବରଷାର ବିରାମ ନାହିଁ । ଅନ୍ଧାର ଆସୁଛି । କେଉଁଠି କୁଟ୍ରା ବୋବାଉଛି, କୁରୁରା ଚଢ଼େଇ ପ୍ରାଣ ଅରେଇ ତାକୁଛି 'କୁର କୁର', ଯା ପରେ ଅନ୍ଧାର, ମାଳ ଉପରେ ବରଷା ରାତିର ଅନ୍ଧାର । ଡାଲୁରେ ଗାଁଲୋକ କିଏ ପାଟି କରି କରି ଉଠି ଆସୁଛନ୍ତି, ଖୁରୁଡ଼ାରେ କେହି ନ ଥିବେ ଏଣିକି । ପବନରେ କଥା ବାରି ହେଉ ନାହିଁ । କେତେ ଉଞ୍ଚ ବଢ଼ିଛି ପିରିଘାସ, କେହି ଦିଶୁ ନାହାନ୍ତି ।

କେବଳ କନ୍ଧ ବୋଲି ବଣ ସନ୍ଧି ସନ୍ଧି ଫାଟ ପଥର ଆଉ ଅତାଡ଼ୁଆ ବାଟ ଉପରେ ଅଜଣାରେ ବି ଗୋଡ଼ ମୋଡ଼ି ନ ହୋଇ ପାଦ ନ ଖସୁଣୁ ଖୋଜ ପଡ଼ିଯାଉଛି ତଳକୁ ତଳକୁ । ପାଣିଟିଆ ଶୀତରେ ଦେହ ଥୁରୁଥୁରୁ କମିଲାଣି, ନାକରୁ ପାଣି ବହିଲାଣି । କେଉଁଠି ଆଜି ବସା ? ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ ଦୋଦୋପାଞ୍ଚ ହେଲା । ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଝୋଡ଼ିଗଛ ତଳେ ଠିଆହୋଇ ପଛଆଡ଼କୁ ଅନେଇଁଲା । ଗାଁ ଦିଶୁ ନାହିଁ, ଦିଶୁଛି ଗାଁ ପର୍ବତର ଅତଡ଼ା । ଧୀରେ ଧୀରେ ଅତି ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲା ସେ । ଅକାମୀ ନିଆଣ୍ଡା ବୁଢ଼ାଲୋକ, ତା'ର କେହି ନାହିଁ, ଏଇ ଗାଁରେ ସବୁଥିଲା ଦିନେ । କେହି ତାକୁ ଖୋଜୁ ନାହିଁ ଲୋଡୁ ନାହିଁ, ଆଜିର ଏ ମରଣଯାତ୍ରା ପରି ରକ୍ତକର ଅଜଣା ବାଟଚଳାରେ କେଉଁଠି ତା'ର ଖଡ଼ ଖଡ଼ ହାଡ଼ଗୁଡ଼ାକ ପାଇଁ ଉତ୍ସୁକ ନାହିଁ, କେଉଁଠି ନାହିଁ ଟିପେ ବୋଲି ଚାଲ ।

ବର୍ଷା ଅନ୍ଧାରର କଣିକା କଣିକା ମିଶି ଫେରିଆସିଲା ଅତୀତର ଛବି । ତା'ର ରୁପନୀ । ରୁପନୀ ଥାଆନ୍ତା । ଛୁଆପିଲା ଥାଆନ୍ତେ । ଏ ଗାଁରେ ସେ ବି ହୋଇଥାନ୍ତା ମଣିଷ ।

ଆଉ ଆଜି ଏ ଗାଁରୁ ତଡ଼ାଖାଇ ଯାଉଛି ।

ସବୁ ବଳ ସଞ୍ଚୟ କରି ଛାତି ଉପରେ ବାହା ଛକିଦେଇ ଅନ୍ଧାରରେ ହଜିଯାଉଥିବା ଗାଁ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି ସେ ଠିଆହେଲା । ଆଖିରୁ ଲୁହ ଧାର ଧାର ଛୁଟିଥାଏ । ଗାଁର ପାଦ ତଳର ପଥର ଧାର ଦିଶୁଛି ନିଶ୍ଚଳ ନିଶ୍ଚୁର, ଛାତିର ରକ୍ତ ଦେହରେ ଚହଲେଇ ନିଶ୍ବାସରେ ଝଞ୍ଜା ଖେଳେଇ ଦେଇ ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲା -

ଯାଉଛି ମଲେ ତ ଗଲି, ଭୂତ ହୋଇ ଆସିବି ଗାଁ ଉଜାଡ଼ିବାକୁ, ଯଦି ବଞ୍ଚୁଥିବି, ଭବ୍ବ କରିବି ଏଇ ଗାଁକୁ, ସୋନାଦେଇ ତମୁଣୀକୁ, ଦିଉଡୁ କନ୍ଧକୁ ।

ଦାନ୍ତ ଟିପି ଟିପି ଫିସ୍ ଫିସ୍ କରି କହି ଚାଲିଲା, “ଜନମ ମାଟି, ଜନମ ମାଟି, ଆଜିଠୁଁ ଟୋ ତୁଲେ ମୋର ବିରୋଧ -”

ହାଉଁ ମାଉଁ ହୋଇ ମେଘୁଆ ପବନ, ଉଡ଼େଇ ନେଉଛି ତଡ଼ି ନେଉଛି, ଗାଲରେ ବେକରେ ପିଟି ପକୋଉଛି ଠାଲ ଠାଲ । ତାସ ଖାଲର ଚାରିପାଖେ ଗୋଲହୋଇ ଜଙ୍ଗଲ ଛୁଆଣି ହୋଇ ବିକଟ ପାହାଡ଼, ଉପରଗ ଅନ୍ଧାର ଆକାଶକୁ ମୁଣ୍ଡ ଉଠେଇ ନେଲାଣି, ତଳେ ତଳେ ତା'ର ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ସିଅ ତା'ର ଅବୟବ, ଅନ୍ଧାରେ ଅନ୍ଧାରେ ଖାଲ ଭିତରକୁ ମାଡ଼ି ଆସୁଛି । ପଣି ଆସୁଛି । ଅନ୍ଧାର ସତେକି ପାଞ୍ଚହାତ ଦୂରରେ । ତାସ ଖାଲର ହିଡ଼େ ହିଡ଼େ ପୁରୁଷେ ଉଞ୍ଚ ବେଣାଘାସ ପିରିଘାସର ବଣ, ଗୋଟା ଗୋଟା ଗଛର ଥୁଣ୍ଡ, ଉଇ ହୁଙ୍କା, ପାଦ ଖସିଯାଇ ଖେତର କାଦୁଅରେ ଗତି ଯାଉଛି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାକେ । ଯୁଆଡ଼େ ଗଲେ ମଶା ତାଆଁଶ ଘାଉଁ ଘାଉଁ ହୋଇ ଉଡୁଛନ୍ତି, କାନ ଅତରା ପକେଇ ଏକା ରାଆରେ ବେଙ୍ଗମାନଙ୍କର କେଁକଟର । ସେହି କାଦୁଅ ବିଲ ଉପରେ ସଡ଼ୁର୍ ସଡ଼ୁର୍ ହୋଇ କ'ଣ ସବୁ ଚାଲିଛନ୍ତି, ହିଡ଼ ଉପରେ ଜାତିଜାତିକା ଖସ୍ ଖସ୍ ଶବ୍ଦ ।

ହିଡ଼ ଛକିର ବୁଦାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଭୁଲୁକୁଳିଆ ବସିପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଯେତେ ବାଟ ଚାଲିଲେ ଆଗକୁ ଦେଖିଲେ ସେହି ଚଉଖୁଣ୍ଟିଆ ବିଲର ହିଡ଼, ସେଠି ଅନ୍ଧାର ବଡ଼ି ଚାଲିଛି, ଚାରିଆଡ଼େ ବିନ୍ଧି ଲାଗିଛି ପଞ୍ଜା ପଞ୍ଜା ହୋଇ ପାଉଁଶିଆ ମେଘର ଶର ପାଖକୁ ପାଖ । ହିମରେ ଦେହ କେମ୍ପେଇ ଆସିଲାଣି, ତାଙ୍ଗ ଖୁଣ୍ଟାର ଆସ୍ତତା ଲାଗୁଛି ଛୁରାଧାର ପରି, ପଥର କହୁଛି ମୁନିଆ କଣ୍ଟା ପରି । ଠା ଠାକେ ଅନ୍ଧାର ମେଞ୍ଚ ମେଞ୍ଚ ହୋଇ ଛାଡ଼ିଛାଡ଼ିକା ତୋଟା, ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଅନନ୍ତତରେ ଖାଲୁଆ ଝୋଲାର କାଜିଆ ବିସ୍ତୃତି, ପାଣି ଚାଲିଛି ସୁ ସୁ । ଓହ୍ଲେଉଟି, ପଶୁଟି, ଉଠୁଛି । ପୁଣି ଚାଲୁଛି ଗୋଟିକିଆ ମଣିଷ, ଚଳି ପଡ଼ି, ଉଠି ।

ହେଇ ଝୋଲାର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଗହୀର ପାଣି ନାଗମୁଣ୍ଡକଟା ସୁଅ ତୋଡ଼ରେ ଟାଣିନେଇ ଚାଲିଛି ମଣିଷକୁ, ଆଗରେ ପଛରେ କଳା କଳା ଦି'ଟା କାଛ, କାହିଁ ଏଠି ମଣିଷର ବସତି । ବରଫ ଥଣ୍ଡା ପାଣି କହୁଟି ଶୋଇପଡ଼ ଶୋଇପଡ଼ । ଟାଣିନେଇ ଯାଉଛି ସକଶ ଚଳେଇ ଦେଉ ନାହିଁ । କାନରେ ଏ କ'ଣ ପ୍ରବଳ ତୋପାନର ଶବ୍ଦ । ଝୋଲାରେ ଗର୍ଜି ଗର୍ଜିକା ପୁର ଆସୁଛି । ଉଛାଳି କରି ମାଡ଼ି ଦଳି କଟି ଗୁଣ୍ଡାକରି ଉସେଇ ନେଇଯିବ କେଉଁ ଦେଶକୁ । ପାଖ ହୋଇଆସିଲାଣି ଶବ୍ଦ, ଅନ୍ଧାରରେ କିଛି ଦିଶୁ ନାହିଁ ।

ହେଇ ଆସିଗଲା, ଆସିଗଲା ପରା, କାନରେ ମୁତୁ୍ୟର କରାଳ ଶବ୍ଦ ଚିରି ପକୋଉଛି, ଫଟେଇ ପକୋଉଛି । ଘର ଉଞ୍ଚରେ ପାଣି ଆସୁଥିବ, ଉଠେଇ କଟାଡ଼ି ଗଡ଼େଇ ତଡ଼େଇ ଆଶୁଥିବ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଥର, ଉଠିରି ବୁଲେଇ ଆଶୁଥିବ ମୂଳରୁ ଓପଡ଼ା ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛ, ଏଇ ଶେଷ ଭାବିଲା ଲେଖୁକଣ୍ଠ, ଗୋଡ଼କୁ କିଏ ଓଟାରି ନେଇଯାଉଛି, ଆଖି ବୁଜିଦେଲା । ସେତିକିବେଳେ ଚଡ଼କଡ଼ାକ୍ ହୋଇ ବଛ ମାରିଲା । ଚାରିଆଡ଼ ଦିନ ପରି ହୋଇଗଲା ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ, ଲେଖୁକଣ୍ଠ ଦେଖିଲା କୁଳ କତିରେ ଅସ୍ତ୍ର ପାଣିରେ ଖସଡ଼େଇ ଖସଡ଼େଇ ସେ କରକୁ ଚାଲିଛି, ଉପରେ ଓଲଟାହେଲା ଗୁରୁ ପୁରୁ ଚାନ୍ଦୁଆ ପରି ମେଘ ଓହଳିଛି, ପାଣି ବରଷୁଟି । ବଞ୍ଚିବାର ଆଗ୍ରହ ବଳି ପଡ଼ିଲା, କୋଲ ମାରିଯାଇଥିବା ବୋଥରା ଗୋଡ଼କୁ

ଘୋଷାରି ଘୋଷାରି ସେ କୂଳର ଅତଡ଼ାକୁ ଉଠିପଡ଼ିଲା । ଅମଡ଼ା ମାଡ଼ି ଅଧେ ବାଟ ଚଢ଼ିଛି ପୋଲ ଉପରେ ରେଳଗାଡ଼ି ଗଡ଼ିଲା ପରି ଝୋଲୀରେ ବଢ଼ି ଆସିଗଲା । ଆଉ ଚିକିଏ ତ, ଶୀତେଇ ଶୀତେଇ ପୁଣି ତାଷ ଜମି ଉପରକୁ ସେ ଉଠିଗଲା । କେତେ ଲୋକଙ୍କୁତ, ଗାଡ଼ ମାରିନିଏ, ତାକୁ ବି ନେଇଥାନ୍ତା ।

ବର୍ଷାର ସଁ ସଁ କମି ଆସିଲାଣି, ଝୋଲାର ଘୋ ଘୋ କାନରେ ବାଜିଥିଲା, ପବନ ହାଉଲେ ମାରୁଛି, ମେଘ କେବଳ ଝୁପୁରୁ ଝୁପୁରୁ, ନିଃଶବ୍ଦରେ ବିଛୁଳି ଖେଳିଯାଉଛି ଘଡ଼ିଘଡ଼ିକେ, ଏ ଖଣ୍ଡେ ଖଦଖଦଡ଼ିଆ ଜିପ ଜମି, ପଦର, ଆଗରେ କମଳା ତୋଟା ଦିଶୁଛି, ତା'ର ଆଗରେ ଫଟା ପଥରଟା ଗଛପରି ଠିଆ ହୋଇଛି । ଭିତରେ ତାଷ କୁଡ଼ିଆ ଥିବ ।

ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ ଚାଲିଲା । ଏହିପରି ଗୋଟାଏ ଆଶ୍ରୟ ତା'ର ମନ ଭିତରେ ଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ କି ଆଶ୍ରୟ ସେ, ପାଦତଳେ ପଚର ପଚର ଠାସୁକୁମରା ବାଟ କମଳା ଆଉ କଦଳା ତୋଟା ଭିତରକୁ ଛାଡ଼ିଏ ଉଞ୍ଚ ‘ଗାଣିଆ’ ଫସଲର ବଣ ମଝିରେ, ତାହାଣେ ଦିଶୁଛି ପର୍ବତର ଡାଳୁ, ଘଞ୍ଚ ଜଙ୍ଗଲ ସେଠି, ନାନାଜାତି ଜନ୍ତୁକର ବାସଭୂଇଁ, ବର୍ଷା ଅନ୍ଧାରରେ କମଳା ତୋଟା ଭିତରକୁ ଅନେଇଁଦେଲାବେଳକୁ ଭୟରେ ପ୍ରାଣ ଧଡ଼କୁଛି, କାହା ସଙ୍ଗରେ ହାବୁଡ଼ାହାବୁଡ଼ି ହେବ, କେଉଁ ଜନ୍ତୁ ଛପି ରହିଥିବ ଉପରକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିବ, ଆଳୁଅର ଧାସ ସୁଧା ନାହିଁ, ଶେଷ ଭରସା, କାମକଲା ଲୋକେ ତାଷ କୁଡ଼ିଆରେ ଯଦି କିଛି ଛାଡ଼ି ଯାଇଥିବେ, ନିଆଶାରେ ଆଶା ସେତିକି ।

‘ଗାଣିଆ’ କ୍ଷେତ ଭିତରେ ତର ତର ହୋଇ ଚାଲିଲା ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ, ବାଟ ନାହିଁ, କେବଳ ମର୍ ମର୍ ସାଇଁ ସାଇଁ । କେଡ଼େ ଚଞ୍ଚଳ ବଢ଼ିଯାଏ ମାଣିଆର ବଡ଼ଭାଇ ଏଇ ଗାଣିଆ, କରଡ଼ା ଓସାର ଲମ୍ବ ପତ୍ରରେ ବୋଝେ ପାଣି, ଆଖରେ ଚମ ଆଞ୍ଜୁଡ଼ି ହୋଇଯାଏ । ପାଦରେ ବଳ ନାହିଁ, ଦେହରେ ଜୀବନ ନ ଥିଲା ପରି, ଖକୋଖକ୍, କାଣି କାଣି ଭୁସିଲା ପରି ମାଡ଼ି ଚାଲିଛି ସତେକି ଗୋଟାଏ ବଣର ଜନ୍ତୁ ଅମଡ଼ା ମାଡ଼ି ଅନ୍ଧାରେ ଅନ୍ଧାରେ । ଗାଣିଆ କ୍ଷେତ କଟିଗଲା, ଫଟା-ପଥର କରପଟ ଚିହ୍ନା ବାଟରେ କନ୍ଧଗୁଡ଼ିଆର ଅନ୍ଧାରି ସମୁଦ୍ରରେ ସେ ତୁବ ମାରିଲା, ନିଛାଟିଆ, ଝିଙ୍କାରି ସାଇଁ ସାଇଁ, ଏତିକିବେଳକୁ ସରୁବାଲି ପରି ଝଡ଼ି ଲାଗିଲା ମେଘଟା, ଏତେବେଳର ବାଟର ସାଙ୍ଗାର ଅସ୍ଥିତ ନିଭିଗଲା ପରି ହଠାତ୍ ସବୁ ଶୂନ୍ୟଶୂନ୍ୟ, ହାଟ ଭାଙ୍ଗିଲା ପରେ ହାଟ ପଦା ପରି, ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧର ଛାତି ଥଣ୍ଡା ହୋଇଆସିଲା, ଆଉ ଚାଲି ହେଉ ନାହିଁ ।

ଭୟ, ଭୟ, ମରିବାକୁ ଭୟ, ବାଘମୁହଁରେ କଞ୍ଚା ଚୋବେଇ ହେବାକୁ ଭୟ । ଶୋଇଲା ବଣକୁ ଚମକେଇ ଦେଇ ମଝିରେ ମଝିରେ ନାନାଜାତି ଶବ୍ଦ ଶୁଭୁଟି; ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଚଢ଼େଇ ଫଡ଼ଫଡ଼, ଆଉ କେତେ ଦୂର ? ବାଟ ଭୁଲିହେଲା କି ? ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ ଆପଣାକୁ ପଚାରିଲା,

ଜବାବ୍ ପାଇଲା ନାହିଁ, ବାରମ୍ବାର ଭୟରେ ଚମକି ଗଛଦୁଦା ସାଙ୍ଗେ ହାବୁଡ଼ାହାବୁଡ଼ି ହୋଇ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମରି ପ୍ରତି ଆଉ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସୁକୁସୁକୁ ହୋଇ ଜାଇ ସେ ଘୋଷାରି ହୋଇ ଆଗକୁ ଚାଲିଲା । କିଏ ବସିଥିଲା ? ଡେଇଁପଡ଼ିଲା, ଝୁପୁଝୁପୁ ଶବ୍ଦ ହେଲା, କ'ଣଟାଏ ଦଉଡ଼ିଗଲା ଏପାଖରୁ ସେ ପାଖକୁ ? ପଛରେ କ'ଣ ଦୌଡୁଛି ଦୁଲୁ ଦୁଲୁ ଶୁଭୁଛି ? କେତେ ସନ୍ଦେହ, କେତେ ଭୟ । ତାକିଲେ ଶୁଣିବ ବନସ୍ତ, ମଲେ ଦେଖିବ ଅନ୍ଧାର, ମଣିଷର ଛାଇ ନାହିଁ ଏଠି ।

କମଳା ବଣ ସରିଗଲା, ଠାଏ ମଝିରେ ପଦା ଜାଗା । ଗୋଟିକିଆ କୁଡ଼ିଆଟିଏ ଠିଆ ହୋଇଛି, ଗୁଡ଼ିଆ ଭିତରେ ତାଷକୁଡ଼ିଆ, ଲେଖୁକନ୍ଧର ସାହସ ଆସିଲା । ହଠାତ୍ ଲାଗିଲା ଦେହଯାକ ଦରଜ, ଛିଣ୍ଡିପଡୁଛି, ଭାଙ୍ଗିପଡୁଛି । କୁଡ଼ିଆର ଦୁଆରମୁହଁରେ ଠିଆହେଲା ବେଳକୁ ଛାତିରେ ହାବୁଡ଼ି ପଡୁଛି । ଭିତରେ କ'ଣ ଥିବ କାଳେ ? କେବେ ଏଠିକି ମଣିଷ ଆସନ୍ତି କେବେ ନାହିଁ । ମହୁମାଛି ଫେଶା ଝୁଲାଏ, ଭାଲୁ ଛୁଆ ଦିଏ, ବାଘ ରହେ, ସାପ ରହେ ।

ପଦାରେ ଓଦାରେ ସେହି କୁଡ଼ିଆ ଚାଳକୁ ଧରି କାନ୍ଧ ଉପରେ ଅଜାଡ଼ି ହେଲାବେଳକୁ ମନେପଡ଼ିଲା ବେଶି ରାତି ହୋଇ ନ ଥିବ, ମିଶିଆପାୟୁ ଗାଁରେ ବାରିକ୍ ଘରେ ସୋନାଦେଇ ବୁଲି ଜାଳିଦେଇ ରାନ୍ଧୁଥିବ, ବୁଲିପାଖେ ବସି ବାରିକ ନିଆଁ ପୁଉଁ ଥିବ, ମଦ ପିଉଥିବ । ପୁଣି ତା'ର ରାଗ ଜଳିଉଠି ଆଖିକୁ ଅନ୍ଧ କରିଦେଲା, ପାଣି ଦରଦର ଦେହରୁ ନିଗିଡ଼ି ପଡୁଛି, ଲେଖୁକନ୍ଧ କୁଡ଼ିଆ ଭିତରକୁ ପଶିଗଲା ।

ପାଦରେ ଶୁଖିଲା କୁଟା ଖସି ଖସି ଶୁଭୁଛି । ଉପରେ ଛାତ ଅଛି । ଏଇଠି ତା'ର ଆଶ୍ରୟ । କି ଶୀତ ! ଲେଖୁକନ୍ଧ ଓଦା ଲୁଗାପଟା ଖୋଲିଦେଇ ଦୁଆରମୁହଁରେ ଫୋପାଡ଼ିଦେଇ ଘୁଷୁରି ଘୁଷୁରି ଭିତରକୁ ପଶିଲା । କୁଟା ପୁଲ୍ୟ ଗୋଟେଇ ଦେହରେ ଲଦିଦେଇ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନେଇଁଲା । ସନ୍ଧାନୀ କନ୍ଧ-ଦୃଷ୍ଟି ତା'ର ଲାଖି ରହିଛି ଘରର ଗୋଟାଏ କଣରେ, କ'ଣ ଜଳ ଜଳ କରୁଛି ସେଠି ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ? ଜୁକୁକିଆ ? ବଣ ବିଲେଇ ? ତାଳି ମାରିଲା, ପ୍ରତିଧ୍ବନି ହେଲା । ଘୁଷୁରି ଘୁଷୁରିକା ସେହି ଆଡ଼କୁ ଗଲା, ନଇଁପଡ଼ି ଦେଖିଲା, ହାତମାରି ଦେଖିଲା ନିଆଁ - ତା'ର ନିସ୍ତେଜ ଛାତି ଭିତରେ ଆନନ୍ଦର ଲହଡ଼ି କୁଦାମାରିଲା, କୁଟା ପୁଲ୍ୟ ଗଦେଇ ପ୍ରାଣପଣେ ସେ ଫୁଟିଲାଗିଲା, ନିଆଁ ଜଳିଲା ।

ସାନ କୁଡ଼ିଆଟିଏ । ଛୁଆଣି ସାରି ପାଳଗଦାଟିଏ ଗୋଟିଏ କଣରେ କିଏ ରଖିଦେଇ ଯାଇଛି, ଘରଯାକ ମଡ଼ାମଡ଼ି ହୋଇ କୁଟା ପଡ଼ିଛି । ଆଉ କଣରେ ଦି'ଖଣ୍ଡ ପଥର ସନ୍ଧିରେ ଦରହପୋଡ଼ା କାଠ, ପାଖରେ ମୋଟ ମୋଟ ଅଧ ଅଧ ପୋଡ଼ା କାଠଗଣ୍ଡି, ଏମିତି ବଣ ମଝିରେ ମଇଁଷି ଗୋଠ ଜଗୁଆଳ ରାନ୍ଧି ଖାଇ ଦୂରକୁ ଯାଏ, ବାଟର ବାଟୋଇ ବସା କରେ, ଚୋର ଭୋଜି ଖାଆନ୍ତି ।

ଲେଖକଙ୍କ କାଠ ଗଣ୍ଡି ଦି'ଟାକୁ ନିଆଁରେ ଦେଖେଇ ଦେଲା, ହୁତୁହୁତିଆ ନିଆଁରେ ସେକିଦେଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ସର୍ତ୍ତ ଫେରୁଛି, କଳନା ହେଉଛି ଦେହର କ୍ଷତିର କି କଷ୍ଟ । ନିଆଁକୁ ଅନେଇ ରହି ସାହସ ଆସୁଛି, ବଣ ଅନ୍ଧାର ଆଉ ମେଘ ଭୁଲି ହୋଇ ଚିତ୍ତ ରହିଛି ଜଳନ୍ତା ନିଆଁର ଧାସରେ । ଏହି ଅପଚରାରେ ଯେ ଛାଡ଼ିଯାଇଛି ନିଆଁର ସାନ ଧୂନିଟିଏ କୃତଜ୍ଞତାରେ ତାହା ପ୍ରତି ମନ ନଇଁଆସିଲା । କିଏ ସେ ହୋଇଥିବ ? ସତେ କ'ଣ କେଉଁ ବାଟୋଇ ନା କେଉଁ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ପ୍ରେତାତ୍ମା ? ସେ କ'ଣ ରୁପନୀ ? ଲେଖୁ ଭାବିଗଲା ।

ଏପରି ବି ଶୁଣାହୁଏ ମଲାଲୋକର ଆତ୍ମା ଭଲ ପାଇଥିବା ଲୋକକୁ ବିପଦରେ ସହାୟ ହୋଇ ଅଦେଖାରେ କେତେ ସୁବିଧା ରଖିଦେଇଯାଏ, ସତେ କ'ଣ ତା'ର ମଲା ହଜିଲା ଭାରିଯା ରୁପନୀ ବରଷା ଅନ୍ଧାରରେ ତାକୁ ବାଟ କଢ଼େଇ ଘେନି ଆସିଛି ବିପଦ ଭିତରେ ? କାହିଁ ଜଙ୍ଗଲ, କାହିଁ ପଥୁରିଆ ବାଟ, କାହିଁ ଝୋଲାର ଚୋପାନି ବଢ଼ିରେ ଛେଟିହୋଇ ମରିବାର ସଦ୍ୟ ଆଶଙ୍କା ସଙ୍ଗେ ମୁହାଁମୁହଁ ହେବା ଆଉ ଏଇ କୁଡ଼ିଆଘରେ କୁଟାପାଳ ଆଉ ନିଆଁ ଟିକକ । ପଦେ ପଦେ ତା'ର ମରଣ ହୋଇଥାନ୍ତା । ତା'ର ମରଣ ହୋଇ ନାହିଁ ।

ରୁପନୀ — ସେ କେଉଁ ହଜିଲା ଅତୀତର ସାଙ୍ଗ, କାହିଁକି ଆଜି ବାରମ୍ବାର ମନର କବାଟ ଧଡ଼ ଧଡ଼ କରି ଟେକେଇ ଦେଉଛି ? ଲେଖକଙ୍କ କାନ୍ଦିଲା । ନିଆଁ ତାତିରେ କେନ୍ଦୁକାଠରୁ ପାଣି ବୋହିଲା ପରି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ସେ ତରଳି ଚାଲିଲା । ସତେଯେପରି କାଲି ମରିଛି ରୁପନୀ, କାଲି ତାକୁ ବାଘ ଖାଇଛି ।

କେତେ ଲୋକଙ୍କର ଧାନ୍ତୀ ସେମିତି ଅଛନ୍ତି, ତା'ର ଧାନ୍ତୀ ମରିଗଲା । କେଡ଼େ ଟାଣ ଥିଲା ତା'ର ଭଲ ପାଇବା, ଭଲପାଇ ବିପଦକୁ ଆସି ରୁପନୀ ବାଘ ମୁହଁରେ ଗଲା । ରୁପନୀ ରୁପନୀ - ଲେଖକଙ୍କ ଏମିତି ବହୁଦିନୁ କାନ୍ଦି ନାହିଁ । ଅଭିଆଡ଼ା ରହି ଜୀବନଟାକୁ ଉଜାଡ଼ି ଉଜାଡ଼ି ବାୟା ପରି କରିଛି ବାକି ଦିନଗୁଡ଼ାକ । ପ୍ରେମ ନାହିଁ, କି ଜୀବନ ସେ । କେବେ କଦବା ମାଂସ କଟ କଟ କରିଛି, ଦେହର ନିୟମ ମାନି ସେ ଧାଇଁଛି କେଉଁ ନାରୀ ପଛରେ, ମୁହୂର୍ତ୍ତର ନିଶା, ଜନ୍ମ ଦେହର ବିକାରର ମଉଜ, ସେ ତ ଆଉ ପ୍ରେମ ନୁହେଁ । ସେଠି ନାହିଁ ଉଷ୍ମ ପାଣି ଲାଉତୁମ୍ଭାରେ ପୁରେଇ ମହିମହିକରି ଭାଲି ଗାଧୋଇ ଦେବା, ପୋଛି ଦେବା, ସେଠି ନାହିଁ ନିଠେଇ ନିଠେଇ ରାନ୍ଧି ବାଢ଼ିଦେବା, ବଲେଇ ବଲେଇ ଖୁଆଇବା, ଝଡ଼ି ବରଷାରେ ଚିତ୍ତି ଲାଉତୁମ୍ଭାରେ ଉଷ୍ମ ଖାଦି ପୁରେଇ କ୍ଷେତକୁ ନେଇ ଦେବା, ଆଉ ସେଠି ନାହିଁ ବାୟୁଆ ପାଗରେ ସ୍ବାମୀକୁ ଜଗି ରହିବା ପାଇଁ ଅଧରାତିରେ ପର୍ବତ ତଳ ତାଷକୁଡ଼ିଆକୁ ଯାଇ ବାଘ ମୁହଁରେ ଝାସ ଦେବା । ପ୍ରାଣରେ ଆଘାତ ପାଇ ଭାରିଯା ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲା, ସୁମରି ସୁମରି ଲେଖକଙ୍କ କାନ୍ଦୁଥିଲା ।

କାନ୍ଦି ସେକିହୋଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ବଳ ସଞ୍ଚରିଲା, ଭାବିଲା ଚାଲିଆସିବା ଛଡ଼ା ତା'ର ଅନ୍ୟ ଗତି ନ ଥିଲା । କାନ୍ଦରେ ଟାଙ୍ଗିଆ ଥିଲେ, ଦେହରେ ବଳ ଥିଲେ କଷ୍ଟ ଆଉ କେଉଁ କଥାକୁ ଡରେ ନାହିଁ, ଡରେ ଲଜ୍ଜା ଅପମାନକୁ । ଏପରି ବି ତ ହୋଇଛି - ଅଗନାଗ୍ନି

ବଣ ଭିତରେ ପାଣି ପାଖ ଦେଖି ଗୋଟିକିଆ ଘରଟିଏ କନ୍ଧ ବସେଇଛି, ଜଙ୍ଗଲ ଅରିଏ ସଫାକରି ତା'ର ସୁଆଁ ମାଣ୍ଡିଆ ତାଷର ବେଉସା ରେଇଛି, ହଳଦୀ ଲଗେଇଛି, ମହୁ, ପାଳୁଆ କାଢ଼ିଛି । ଗାଈଆରେ କାଠ ବାଉଁଶ, ହାତତିଆରି ଧନୁ କି ଓଡ଼ିଆ ନଳି ହେଲେ ଶିକାର, ରାତିରେ ମହୁଲ ଗୋଟେଇ ନିଜେ ତିଆରି କରିଥିବା ମଦ ଟୋପିକ, ଆଉ ବଇଁଶୀ ବଜେଇ ଏକୃତିଆ ନିଆଁ ପାଖରେ ନାଚ । କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ଦଳରେ ରହେ, ଏକୃତିଆ ରହିପାରେ ନାହିଁ, ସେଥିପାଇଁ ଚିନ୍ତା ନାହିଁ, ଜଣେ ଭଲ ବସାଟିଏ କଲେ ବଳେ ଅନ୍ୟମାନେ ଆସି ବସା କରନ୍ତି । ବସତିରୁ 'ଗୁଡ଼ା' 'ଗୁଡ଼ା' ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଗାଁ । ବଣ ଭିତରେ ଗାଁ ଉଠେଇ ନେଇ ଦୁଆ ଗାଁ ବସେଇ କେତେ କନ୍ଧ ତ ବୁଲୁଥାନ୍ତି, ଜୀବନ ଥିଲେ ପେଟ ପୋଷି ହୁଏ, କପାଳରେ ଥିଲେ ବଳେ ହେବ ।

ବେଳ ଗଲା, ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ ଉଠିଲା, ଓଦା ଲୁଗାତକ ତୁପୁଡ଼ି ଦେଇ କୁଡ଼ିଆ ଦୁଆରମୁହଁରେ ବାଟ ବନ୍ଦ କରି ଚାଣିଦେଲା । ପୁଆଳ ବିଛେଇ ଶେଯ କଲା, ପୁଆଳ ଘୋଡ଼ିହୋଇ ନିଆଁପାଖେ କ୍ଲାନ୍ତ ନିଦରେ ଶୋରପଡ଼ିଲା ।

ପୁଣି ମେଘ ବରଷିଲାଣି, ମବନ ଦେଉଛି, କୁଡ଼ିଆ ଦୁଲୁକୁଛି, ଚାରିଆଡ଼େ ଅନ୍ଧାର ଆଉ ଜଙ୍ଗଲ, ମଣିଷ ନାହିଁ । ଅଧରାତିରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା, ମହାବଳ ରଡ଼ି ଶୁରିଗଲା ପରି ଲାଗିଲା, ଗାଲି ପାରି କାନେଇଁ ରହିଲା କେତେବେଳେ ବଣର ଶବ୍ଦ ବାରିବା ପାଇଁ, ପୁଣି ଶୋଇଲା ।

ଆହୁରି ଥରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା ଶେଷ ରାତିରେ । ପ୍ରବଳ କମ୍ପ ଆସୁଛି, ଦେହ ଥରିଯାଉଛି । ବାଉଳା ହୋଇ ଘର ମନେକରି ତା'ର ମୋଟା ମାଠକୁ ଓଟାରିବାପାଇଁ ଲେଞ୍ଜୁ କନ୍ଧ ହାତରେ ଅଣ୍ଟାଜିଲା । ବଡ଼ ଦରଜା । ବଡ଼ ଶୀତ । ରଡ଼ି ନିଆଁ କାଉଁଡା ମସିଆ ପଡ଼ି ଗଲାଣି । ଫୁଙ୍କିବାକୁ ବେଳ ବଢ଼େଇ କମ୍ପରେ ପୁଣି ନିଷ୍ଠେଇ ହୋଇପଡ଼ିଲା । କମ୍ପକମ୍ପିକା ବୁଝୁଡ଼ି ମାଛ ପରି ଛଟ ଛଟ ହେଲା, ଆଉ ନିଦ ନାହିଁ । କେତେବେଳେ ରାଗେ କେତେବେଳେ କାନ୍ଦେ, କମ୍ପରେ ଦାନ୍ତକୁ ଠକ୍ ଠକ୍ ବଜେଇ ଆଶୁକୁ ପେଟରେ ମାଡ଼ି ସେ ଶୋଇରହିଲା, ଦେହ ଭିତରେ ବଢ଼ିପାଣିପରି ବଳ ଯେପରିକି ଛାଡ଼ି ଛାଡ଼ି ଆସୁଛି, ମୁଣ୍ଡରେ ତାଆଁଶ ଦଂଶୁଛନ୍ତି, ତା'ର ପୁରା ହୋଇ ନ ଥିଲା ।

ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧକୁ ଘୋଟିଥିଲା ମାକୁଆ ଜର ।

ଆଳୁଅ ଫିଟିଲା । ବରଷା ଲାଗିରହିଛି । ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ ପୁଆଳ ଭିତରେ ସେହିପରି ପଡ଼ିରହିଛି କନ୍ଧର ତାଷ-ଗୁଡ଼ିଆର ନିଛାଟିଆ କୁଡ଼ିଆ ଭିତରେ । କମ୍ପ ଆଉ ନାହିଁ । ଦେହରେ ପୁରୁ ରହିଛି ଜର । କେବଳ ବେଳେବେଳେ କର ଲେଉଟେଇଛି, ଅଧାହୋଇରେ ଗଡ଼ୁଛି । କେହି ଆସିଲେ ନାହିଁ । ଦି'ପହର ଗଡ଼ିଗଲା । କେତେବେଳେ ଅଧା ଚେଟା ଭିତରେ ମନେହୁଏ ଲୋକଙ୍କ ପାଟି ଶୁଭୁଛି । ପାଖର ପାହାଡ଼ରେ ବାଉଁଶ କରଡ଼ି ଚାଲି

ଶିଆଳିପତ୍ର ତୋଳି ଲୋକେ ଆସିଥିବେ । ପଛଆଡ଼େ ତାଷ-ଗୁଡ଼ିଆକୁ ଲୋକ ଆସିଥିବେ ଚାଷ ଦେଖିବାକୁ, ମାଛ ମାରିବାକୁ । ସଂସାର ତା'ର କାମରେ ମାତିଛି । ଲେଖୁକନ୍ଧ ମଲା କି ଗଲା କାହାରି ଗରଜ ନାହିଁ ପଚାରିବାକୁ । ଜର ବାଉଳାରେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଭାବେ ସମସ୍ତେ ତାକୁ ପର କରିଦେଲେ, ସେ ବନ୍ଧୁ ବୋଲି କାହାରି ଇଚ୍ଛା ନୁହେଁ, ସେ ମରୁ । କିନ୍ତୁ ମରିବାକୁ ତା'ର ଇଚ୍ଛା ଆଦୌ ନାହିଁ । ଦୁନିଆର ଆଖିରେ ନିଆଁଖୁଣ୍ଟା ଗୋଟିଲା ପରି ସେ ବନ୍ଧୁ ରହିଥିବ, ପଡ଼ି ରହିଥିବ । ପୁଣି ହୋଇ ବୁଡ଼ିଯାଏ, ଜରରେ ପଡ଼ିରହେ ସେହିପରି ।

ତିନିଦିନ, ତିନିରାତି । ପେଟରେ ଦାନା ପଡ଼ି ନାହିଁ, ଖାଡ଼ା ଖାଡ଼ା ।

ଜରବାଉଳା କମିଲେ ଘୁଷୁରି ଘୁଷୁରି ଦୁଆରମୁହଁ କୁଡ଼ିଆ ସେପାଖେ ସରୁ ନାଳିଆରୁ ପାଣି ମୁଦିଏ ପିଏ, କେତେଥର ପଡ଼େ, କେଉଁଠି ଯେ କି ଅବସ୍ଥା ହୁଏ ତା'ର ଠିକ୍‌ଠିକଣା ନାହିଁ । ଆଉ ରାତିରେ ନିଆଁ ନାହିଁ, ନିଆଁ ଲିଭିଗଲା । କେଉଁଠୁ ଯାଇ ଓଷ୍ଠଗଛର ଶୁଖିଲା ତାଙ୍ଗ କୁରୁହେଇ ଗଛର ଶୁଖିଲା ତାଙ୍ଗ ସେ ଖୋଜି ଆଣିବ; ଗୋଟାକ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ଥୋଇ ଦି'ହାତରେ ମଇଦା, ନିଆଁ ବାହାର କରିବ । ଶୀତ, ବରଷା ଝରି, ଦେହରେ ଅତି କଷ୍ଟ, ଖାଲି ସବୁ ପାଟିପଡୁଛି, ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇଯାଉଛି, ମୁଣ୍ଡ ମହଣ ମହଣ ଓଜନ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିପଡୁଛି, କ'ଣ ସେ କରୁଛି ବିଚାର ନାହିଁ କି ବୁଝି ନାହିଁ ।

ତିନିଦିନ, ତିନିରାତି । ଜର, କାଶ, ବାନ୍ତି, କଷ୍ଟ, କେମିତି ସତେକି ହାତ ଗୋଡ଼ ସବୁ ଶୁଖି ଶୁଖି ସେମେଟା ହୋଇଯାଉଛି । ବଳ ଚାଲିଯାଉଛି । ଲେଖୁକନ୍ଧ ଭାବିଲା ସେ ମରୁଛି । ଏହିପରି ହୋଇ ସେ ମାଟିରେ ମିଶିବ କାହାରି ମୁହଁ ଦେଖିବ ନାହିଁ । ମୃତ୍ୟୁ — କି ଇନ୍ଦକର ସେ !

ଉପାସ ଭୋକରେ ଜରରେ ସିଝି ସିଝି ଦିନେ ସେ ଉଠିଲା । ଜର ଆଉ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କି ଦୁର୍ବଳ ସେ ! କୁଡ଼ିଆର ମୁହଁଦେ ଜାକିକୁକି ହୋଇ ହତାଶ ଆଖିରେ ପଦାକୁ ଅନେଇ ରହିଲା । ମନେପଡ଼ିଲା, ଭୋକ, ମଦ ଧୁଙ୍ଗିଆ କାହିଁ ? କାହିଁ କିଏ ? ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ଏକା ସେ । ମୁହଁରେ ଦେହରେ ହାତ ମାରିଲା । କ'ଣ ସବୁ ଥିଲା ଆଜି ନାହିଁ । କେବଳ ଖାଲ ଖାଲ ଆଉ ହାଡ଼ ହାଡ଼ । ମୁହଁରେ ଟାଣୁଆ ଜଟୁଆ ରୁଡ଼ ବଢ଼ିଛି । କେତେ ପ୍ରକାର ଗନ୍ଧ, ଗନ୍ଧ ବୁବେଇବାକୁ ମଦ ଧୁଙ୍ଗିଆ ନାହିଁ । ଇଚ୍ଛା ହେଲା ଏଥର ପୁଣି ସେ ବାଟ ଧରିବ । କିନ୍ତୁ ଠିଆହେଲା ବେଳକୁ ମୁଣ୍ଡ ଝାଲି ମାରି ଦେଉଛି । କୁଆଡ଼େ ଏକୁଟିଆ ଯିବ ଜରୁଆ ରୋଗିଣୀ ଲୋକ ?

ଆଜି ଶକ୍ତି ଆସିଛି ସେ ନିଆଁ କରିପାରିବ । କାଠି ମଛି ମଛି ନିଆଁ ଟିକିଏ କଲା ବହୁ କଷ୍ଟରେ । ବର୍ଷା ଆଜି କମିଛି । ବେଳ ଠିକ୍ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ । ଛାଡ଼ି ଛାଡ଼ି ହୋଇ କେନ୍ଦୁଗଛର ବଣ । ସେ ପାଖକୁ ପର୍ବତର ଡାଳୁରେ ବାଉଁଶବଣ ବଢ଼ିଛି ଘଷ ହୋଇ, ଉଷ ଡାଳୁ ଚାଲିଯାଇଛି ପର୍ବତର ଉପରକୁ ବୋଲି, ଘନ ଅରଣ୍ୟ । ବରଷା ପାଙ୍କରେ ଆଲୁଅ ଟିକିଏ

ଫିଟିଛି, କେତେ ଜାତିର ଚଢ଼େଇ ଖୁସି କରୁଛନ୍ତି । ଏଇ, ଭୃଙ୍ଗରାଜର ସିଠି । କୁକୁଡ଼ା ଡାକୁଛି, ମୟୂର ବୋବୋଉଛି, ଉପରେ ଚକ୍ରି ମାରୁଛି ପୂର୍ବଘାଟର ଈଗଲ ଚଢ଼େଇ ‘ମୟୂରମାରୁ’ । ବାଡ଼ି ଧରି ଧରି ପାଖ ବଣକୁ ଗଲା । ବଣ ଗୁରୁଡ଼ି ଆମ ପଳିଛି । ହେଉ ଲଟାରେ କାଙ୍କଡ଼ ପେଛି ପେଛି, ବଣ କୁହୁରୁ, ବଣର ପାନ । ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧର ଭୋକ ବଳେଇଥାଏ । ବଣର ଫଳ ବଣର ମୂଳ ଗୋଟେଇ ଆଣିଲା । ନିଆଁରେ ସିଝେଇ ଖାଇଲା । ତଙ୍ଗରବାଡ଼ି ଗଛର ମୂଳ ସଂଗ୍ରହ କଲା, ଔଷଧ କରି ଖାଇଲା । ସେହିଦିନକ ପୁଣି ସେଠି କଟେଇଲା । ଅଳ୍ପ ଦମ୍ଭ ଲାଗିଲା । ଜର ନାହିଁ, କାଶ କମିଛି । ବଞ୍ଚିରହିବାକୁ ପ୍ରବଳ ଆଗ୍ରହ । ଯେ କୌଣସିମତେ ପାଖ ଗାଁ ବନ୍ଦିକାରୀରେ ତା’ର ପହଞ୍ଚିବା ଦରକାର । ଟାଣ ହେବାଯାକେ ସେହି ଗାଁରେ । ସେ ଗାଁର ଏ ଗାଁର ଅପଡ଼ ବଢୁଛି, ଠିକ୍ ହେବ । ଦେହ ଭଲ ହେଲା ପରେ ଗାଁ ମୁଣ୍ଡିଆଳଠୁ ଅନୁମତି ନେଇ ଗାଁ ପାଖରେ ବଣ ଭିତରେ ଆପଣାର ତାମ୍ରଗୁଡ଼ିଆ ଖଣ୍ଡେ ଭିଆଇବ ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ । କାହାରି ଆଶ୍ଚିତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ, ଏ ଗାଁର ସାଓଁତାର ଭାଇ ହୋଇ ସେ ଗାଁର ସାଓଁତା ପାଖେ ମୁଣ୍ଡବିକା ଗୋଡ଼ି ହୋଇ ସେ ରହିପାରିବ ନାହିଁ । ସେହି ଅଲଗା ରହି ସେ ତା’ର ଗୁଡ଼ା ବସେଇବ । ଯାହାର ସ୍ବାମୀକୁ ବାନ୍ଧ ଖାଇବ ସେହିଆକୁ କନ୍ଧ ଆଇନ୍ ନ ଲଢ଼ୁଣୁ ସେ ବିଭା ହୋଇପାରିବ । ତା’ର ନିଜର ଘର, ତା’ର ନିଜର ତାମ୍ର ।

ବନ୍ଦିକାର ସେହି ଭଲ । ଦୂରରେ ରହି ସବୁ ମନା କରି ହେବ, ବାରିକ ସାଙ୍ଗେ ତା’ର ବନ୍ଧୁତା ନ ଥିଲା । ସୋନାଦେଇକୁ ସେ ଚିହ୍ନେ ନାହିଁ । କିଏ ଦେଖୁଛି ? ଦିଉଡୁ ତା’ର ଶତ୍ରୁ କାହାର ପରତେ ହେବ, କୁଳର ମୁଣ୍ଡିଆଳ ସେ, ସେଇ ଦିଉଡୁର ସେହି ସୋନାଦେଇର କପାଳ ପୋଡ଼େଇବା ପାଇଁ ମିଶିଆପାୟୁ ପାଖରେ ଅଲଗା ହୋଇ ରହି ସେ କଳିମଞ୍ଜି ପୋତିବ, ପାଣି ଦେବ, ଗଛ ବଢ଼େଇବ । ତା’ପରେ ଦେଖିନେବ ତା’ର ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ।

ସେହି ଦୃଷ୍ଟି ତାକୁ ବଳ ଦେଲା, ଜରୁଆ ମଜୁକୁ ବାଟ କଢ଼େଇଲା, ରାଗ ଉଠିଲେ କନ୍ଧ ବାଟର ଗଛକୁରୁଛ ହାଣି ପକାଏ ପରା, ପଥର ଗଢ଼େଇ ଦିଏ ।

ସକାଳ ହୋଇଥାଏ, ମିଶିଆପାୟୁ ଉପରେ ରକ୍ତଚାଉଳ ଚୋବେଇ ଗାଳି ଦେଇ ଦେଇ କୁଡ଼ିଆ ଭିତରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା ଠୁକୁରୁ ଠୁକୁରୁ, ଯେ ଦେଖିବ ଦୁର୍ବଳିଆ ଦରକୁଡ଼ା ନିରାଶ୍ରୟ କନ୍ଧଟିଏ, କେଉଁ ଦୂରରୁ ମାଳ ଭିତରୁ ଚାଲି ଚାଲି ଆସିଛି, କୋଟକିଆ ଆଖିରେ ମୂଳ ଅର୍ଥହୀନ ଦୃଷ୍ଟି, ଉପାଡ଼ିତ ଦରିଦ୍ର ଅରକ୍ଷ ମଣିଷ ।

॥ ଛନ୍ଦାଅଶୀ ॥

ବନ୍ଦିକାର ଗାଁରେ ପିଓଟି ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଏ, ସେହି ଝୋଲା ବାଟେ ପାରିହୋଇ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଆସିବ, ମିଶିଆପାୟୁ ଗାଁର ସାଓଁତା । ଏମିତି ବର୍ଷା ଝଡ଼ି ଲାଗିଥିଲା ସେ ଦିନ, ଅଦିନିଆଁ, ଏଣିକି ପ୍ରବଳ ବର୍ଷା ଆସିଛି, ବର୍ଷାରତ୍ନ । ଝୋଲାକୁ ଗଲେ

ସେଦିନର କଥା ମନେପଡ଼େ, ନିରାଶ ହୋଇ ସେ ଫେରିଆସେ । ଦିନେ ଦିନେ ମେଘ ଅନ୍ଧାରରେ ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ବସି ସେ ଭାବେ ଭଗବାନ ତାକୁ ଦୟାକରି ବୁଦ୍ଧି ଦେଇଛି ଭାବି ମରିବାକୁ ଯେ କଥାଗୁଡ଼ାକ ଆପଣା ଆପେ ଛଦି ହୋଇଯାଏ, ଯୋଖି ହୋଇଯାଏ, ଫଳାଫଳର ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିଦେଇ ମନକୁ କଷ୍ଟ ଦିଏ । ଏତିକି ସାନ ବୟସରେ ଅଭିଜ୍ଞତା ତା'ର ଅଳ୍ପ ହୋଇ ନାହିଁ । ଦକ୍ଷିଣର ସହର ତଳି, କେତେ ସୋମାୟା, ସାଙ୍ଗାନ୍ନା, ପେଣ୍ଡାୟା ।

ଗାବେ ପୁରୁଷର ସ୍ୱଭାବ ଏପରି, ତା'ର ଅଭାବ ମେଣ୍ଟିଗଲେ ସେ କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ି ଚାଲିଯାଏ, ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ୱଭାବ ତା'ର ଓଲଟା, ଯେତେ ସେ ଚିହ୍ନେ ସେତେ ସେ ଆଉଁଳିପଡ଼େ । ମନେପଡ଼େ ସଖୀ ପ୍ୟାଡିତେଲିଆମ୍ମାର ଉପଦେଶ, ଆଡ଼େଇ ହୋଇ ରହ, ଦୂର ଦୂର କର, ତେବେ ତୁ ଜିତିବୁ, ସେମାନେ ହାରିବେ - ତେବେ ତୁ ହସିବୁ, ସେମାନେ କାନ୍ଦିବେ, ନାକେଇଥିବେ ତୋରି ପାଦତଳେ କିଣାଚାକର ହୋଇ । ସଖୀ ପ୍ୟାଡିତେଲିଆମ୍ମା, ସୁନ୍ଦର ସତ, ଅଣ୍ଟାକୁ ସୁନା ପଟି କରିଛି, ବାହାକୁ ବାହୁଟି, କିନ୍ତୁ କେତେ ନିର୍ଦ୍ଦୟା ହୃଦୟହୀନା ସେ, କଂସାର ଚମ୍ପୁଲୋଟାପରି ପିଟିଲେ ଟାଙ୍ଗି ଟାଙ୍ଗି ବାଜେ । କହେ ଏହି ନୀତିରେ ଚାଲି ଥରେ ପ୍ରାଣଟା ପୋଡ଼ିବା ପରେ ପାଉଁଶ ଉପରେ କୋଠାଘର ତୋଳିପାରିଲି, ଭଲ ଅଛି ମୁଁ, ଦେଖୁ ଶିଖୁ ।

ଶିଖୁ ହେଲା ନାହିଁ, ଯାହାର ଗଡ଼ଣ ଯେପରି ।

ବିଭତ୍ତ ସାଓଁତାକୁ ହସରେ ଉଡ଼େଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁ କରୁ ଆପେ ପାଖରେ ପଡ଼ି ପାଦ ଗଲେଇ ଦେଇଥିଲା ସେ । ଖାସ୍ ଏଇ ପେଟ ପାଇଁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କନ୍ଧୁଣୀମାନଙ୍କ ପରି ପିଠିରେ ପିଠି-ପଖୁଆ ବା ତନ୍ତ୍ରା ବାନ୍ଧି ମୁଣ୍ଡରେ ଛତୋଡ଼ି ପକେଇ ବରଷାରେ ଡିନ୍ତି ସେ ଯାଏ ବରଷାରେ ବିଲ କାମ କରି, ପର୍ବତ ଉପରେ ଜମି ତାଡ଼ି । ସବୁ ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇଯାଉଛି, ହାତରେ ବିଣ୍ଡି ପାଦର ଚମଡ଼ାରେ ବାଲିଖୁଆ କଣା, ଚାଲୁଣୀ ପରି । କେଉଁଦିନ କାହାର ଜମିରେ କାମ । ବୁଣା, ବୁଆ, ବନ୍ଧା, ନାଳିଆ ମରା । ସବୁ କରେ, ତଥାପି ଠା ଠାଆକେ ବାରିହୋଇ ପଡ଼େ ତା'ର ବିଦେଶୀ ଶ୍ୱେଜା । ଟୋକାମାନେ କାମ କଲାବେଳେ ଗୀତ ଧରିଲେ ସେଥିରେ ସେ ସ୍ୱର ମିଳେଇପାରେ ନାହିଁ, ସମସ୍ତିକ ଆଗରେ ତୁମ୍ଭାରୁ ଅଜାଡ଼ି ଚୌକନୀରେ ଭରି ସଡ଼ସଡ଼ କରି ମାଣ୍ଡିଆ ପେଟ ପିଇବାକୁ ତାକୁ କୁଣ୍ଡା ଲାଗେ, ଚାଲିଚଳଣ ଚାହାଣି ଛଟକରେ ଫୁଟିଉଠେ ପୋଷିଆମା ଦେଶର ଠାଣି । ଆଉ କେହି ତାକୁ ଥଙ୍ଗା କରୁ ନାହାନ୍ତି, କେହି ଅନୋଇଁ ନାହାନ୍ତି ନୂଆଲୋକକୁ କଳିବା ପ୍ରବୃତ୍ତିରେ, 'ରାଣୀ ଛୁଣୀ' ଘର ତାଙ୍କର ଘରର ଗଣନା, ସେମାନେ ଗାଁର ହତଭାଗ୍ୟ ରଇତ, ବୁଡ଼ାଟିଏ ତା'ର ଝିଅ, କେବଳ ମଜୁରିଆ, ଦଳଯାକର କରୁଣାର ପାତ୍ର । ବେଶି ମିଶିପାରେ ନାହିଁ । ସାଓଁତା ହାଣ୍ଡାଣା କଣକୁ ଉପର ମୁହଁରେ ଚାହିଁପାରେ ନାହିଁ । ହେଉ ପଛେ ସେ କୌପୁନିପିକ୍ଷା

କନ୍ଧ, - ସେ ପୁରୁଷ, ସେ ତା'ର ଗୁମର ଜାଣେ । ନିଛାଟିଆ, ସହାନୁଭୂତିହୀନ, ଏଇ ବର୍ଷାରତ୍ନ ପରି ସନ୍ଧସନ୍ଧିଆ କାନ୍ଦରା ପୁରୁ ପୁରୁ ତା'ର ଜୀବନଟା ବିତିଯାଉଛି କେଉଁ ହତଭାଗ୍ୟ ମାଳତୁମି ଉପରେ, ଆଶାର ଆଲୁଅ ଝଲକେ ଦେଖା ନାହିଁ, ଯୁଆଡ଼େ ଚାହିଁଲେ କେବଳ ବନସ୍ତ, ମେଘ, ଝୋଲା ନାଲିଆ, ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଦୁକୁଦୁକୁ ପାଣି ଓଲଟା ପୃଥିବୀ । ଖାଲି ପବନ ଆଉ ବରଷା, କି ଶୀତ । ସାହସ ସ୍ତରେ ନାହିଁ, ବାଟ ଦିଶେ ନାହିଁ, ପରିସ୍ଥିତି ମାଟିରେ ଚାପି ହେଇ ବେକକୁ ନୁଆଁଇଦିଏ କେବଳ ଆଉ ସମସ୍ତିକ ପରି କଳପରି କାମ କରିଯିବାକୁ । କେବଳ ଦିନ ବିତେଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

କେବଳ ଭାଗ୍ୟବାଦୀ ନଗଣ୍ୟ ମଣିଷ, ମୂଷା ପରି ମଣିଷ, ବିକୁଆ ପରି ମଣିଷ । ସେ ଆଶାର ଲଙ୍ଘନ ଉଠେଇ ନେଇ ପ୍ରକୃତିର ତୋଡ଼ରେ ଭାସି ଚାଲିଯାଏ, ଉଡ଼ି ଚାଲିଯାଏ, କପାଳରେ ଯାହା ଥାଉ ।

ସେ ଆପଣାର ବଡ଼େଇ କରି ଶିଖୁ ନାହିଁ, ବାଦବୁଦିଆ କରି ଗୋଟିଗୋଟିକିଆ ହୋଇ ବଢ଼ି ଶିଖୁ ନାହିଁ, ଅଲଗା ହୋଇ ଯୁଷ୍ଟକରି ଶିଖୁ ନାହିଁ, ମୂଲ ଦେଇ ଶିଖୁ ନାହିଁ ।

କେବଳ ଘୁଷୁରିପଲ ପରି ଗୋଠରେ ଜୀବନ ଡାକର, ଗୋଠରେ ଚାଲି ଗୋଠରେ ଚଳି ପରସ୍ପରର ନିଶ୍ୱାସର ତାତିରେ ଉଷ୍ମ ହୋଇ ବର୍ଷା ଆଉ ଶୀତକୁ ପାରି କରିବାର ଚଳନ, ଗୋଠ ଭିତରେ ଧନୀ ଦରିଦ୍ରର ଭେଦ ନାହିଁ, ବଳୁଆ ଭେଦ ନାହିଁ, ସମସ୍ତେ ସମାନ । ଏକାପରି ଗନ୍ଧ, ଏକାପରି ଅଧାଲଙ୍ଗଳା, ଏକାତାବ, ଏକାଧାନ । ସମସ୍ତେ ମିଶି ପାଳିକରି ସମସ୍ତିକ ଜମି ବି ତାଷ କରିଦିଅନ୍ତି । ପଇସାର ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ, ପଇସା ଉପରେ ଗର୍ବ ନାହିଁ । ଅଣ୍ଟାକୁ ଗୋଟାଏ ସୁନାର କମରପଟି, ହାତକୁ କଙ୍କଣ, କି ଜଣା ଏ ମୃରୁଖ କନ୍ଧକୁ କି ଗର୍ବ କାଠ ହୋଇ ରହିଛି ତହିଁରେ । ମୂଲ ଖରୁ ଖରୁ କିଏ ଏଠି ଦିଏ କେବଳ ମାଣ୍ଡିଆ, କିଏ ଦିଏ କେବଳ ମଦ, କିଏ କେବଳ ଧୁଳିଆ । କେହି ମାଗେ ନାହିଁ ଆଉ ଦିଅ, କେହି ଦୁଃଖିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏ ଅନ୍ଧ ରାଜତ୍ୱରେ ସୁନ୍ଦରୀକୁ ବନ୍ଧ କରିବାକୁ କେହି ବାରହାତି ଦକ୍ଷିଣୀ ଶାଢ଼ି ଉପହାର ଦିଏ ନାହିଁ, କେହି ଟଙ୍କା ଦେଖାଏ ନାହିଁ, ଆଦର କରି ସୁଆଗ କରି ଆପଣାର ସମ୍ପର୍କି ବାଡ଼ିର ବଡ଼ଟି ବଖାଣେ ନାହିଁ । ମୂଲ ନାହିଁ, ମଉଜ ନାହିଁ । ପଶୁ, - ପଶୁଠୁ ଅଧମ ଏମାନେ, ସଭ୍ୟ ଆଖିରେ ପିଓଟି କନ୍ଧଣୀ ବିଚାର କରି ଦେଖେ, ତା'ର ଛଇଛଟକ ଏଠି ବ୍ୟର୍ଥ ।

ତଥାପି ମିଶିଆପାୟୁର ସାଓଁତାକୁ ସେ ଭଲ ପାଇଥିଲା । ସେହି ନିର୍ବୋଧ ପଶୁ, ବଳିଷ୍ଠ ପଶୁ ତା'ର ହାତ ଚାଟିଥିଲା, ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖିରେ ମୁହଁକୁ ଅନେଇ ସତେକି କହିଥିଲା, ବଡେଇ ଦେ, କେମିତି ମୁଁ ମରିବି ଯେ ଦେଖିଲେ, ତୁ ଖୁସି ହେବୁ । ତୁ କହିଲେ ଏ ପର୍ବତକୁ ବାରମ୍ବାର ଭୁସି ଭୁସି ମୁଁ ମରିପାରେ, ଗଛ ଓପାଡ଼ିପାରେ, ଦୂରକୁ ମାଡ଼ିଆସି ଶିଙ୍ଗରେ ଭାଲ ଲଗେଇ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଥରକୁ ମୂଳରୁ ତାଡ଼ି ଖୁରାରେ ଛାଟି ଝୋଲାରେ ଗଡ଼େଇ ଦେଇପାରେ । ଦେଖୁକୁ କି ଥରେ ?

ସେହି ବର୍ଷ ପଶୁକୁ ସେ ଭଲ ପାଇଥିଲା, ଗଛ ପଥରର କୁଦ କୁଦ ଅଭିଶା ଦୁନିଆ ଭିତରେ ତା'ର ଗୋଟିଏ ବୋଲି ବହୁ, ମିଶିଆକା ଦିଗୁ ଘାଞ୍ଚି ।

ମା'ର ମନ ଖୁସି ହୋଇଥାନ୍ତା, ହିକୋକା ହାଗୁଣା ପିଲାର ଗର୍ବ ଖର୍ବ ହୋଇଥାନ୍ତା କନ୍ଧ ସମାଜରେ ନୀତାକ ହୋଇଥାନ୍ତା, ଆଉ, - ଏଇ ବରଷା ଶୀତରେ ମାଙ୍କଡ଼ସା ସାତକାମୁଡ଼ା ମେଣ୍ଡ ମେଣ୍ଡ ଶୁଖିଲାପତ୍ର ଗୁଛା ହୋଇଥିବା ଖୋଳ ବର୍ଷାତିରେ ଦେହର ଚାଟି ବଞ୍ଚେଇ ଅଣେବଣେ କାଦୁଅରେ ଖଟି ମରିବାକୁ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା ପରା । ସା'ଗାରା ସୋମାୟାଙ୍କ ପରି ନୁହେଁ ସେ, ସାତ ଜରୁରେ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଏଠି ସେମାନେ ମିଳିବେ ନାହିଁ ।

ଦିନ ଶେଷରେ ଧୂଆଁ ଆଉ ମଦବାସ୍ତାରେ ଚେତାକୁଡ଼ା ଗୋଷୀର ପଞ୍ଜତକୁ ଯାଇ ନ ପାରି ମନ ମାରିଦେଇ ଆପଣା କୁଡ଼ିଆରେ ସେ ରହେ । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ କେତେ ଛକପକ ସଜ ସଜକେ, ଆତି ସେ ନାହିଁ । କାକୁଆ ପାଣିଖୁଆ ମୁହଁ ଉପରେ ତେଲ ମାରିବାକୁ ହାତ ଚଳେ ନାହିଁ, ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧିବାକୁ ଭୁଲିଯାଏ, ମୋଟା ମଇଳା ଖଦି ପିନ୍ଧି ମେଞ୍ଚାହୋଇ ବସିରହେ, ଅବିରାମ ବର୍ଷାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ନିଦ ହୁଏ ନାହିଁ ସଞ୍ଜପହରେ, ହାଲିପାଲି ହୁଏ ମନେ ମନେ, ଚୁଷରେ ପଦେ କଥା ନାହିଁ ।

ତା'ର ମନର ଅଭିମାନକୁ ଉପହାସ କରି ସେହି ବର୍ଷାରାତିରେ କାହା ଘରୁ ଡୋଲ ମାଦକ ଶୁଭେ, କାହାଘରୁ ଯୋଡ଼ି ବଇଁଶୀ, ଯେଉଁ ପାଗ ତାକୁ ରୁଚେ ନାହିଁ ସେଥିରେ ଏ ଢାଳି ପୁରୁଁ କରନ୍ତି ତାଙ୍କ ବିକୁଆ ଖୋପରେ, ମଦ ଉଷ୍ମ ଦିଏ, ଧୂଳିଆ ମୁହଁକୁ ଖୋଲେ, ସାନ ହେଉ ବଡ଼ ହେଉ ଏଇ ପକ୍ଷୀଘର ଦେଖାଏ, ଛିତିବାନ୍ ଜୀବନର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଗିରି, ବରଷା ତାକୁ ଧୋଇପାରେ ନାହିଁ ।

ମା'ଟିଏ ଝିଅଟିଏ ଦିହେଁ କେବଳ । ମା'କୁ ସହି ହୁଏ ଯେତେବେଳେ ସେ ପଟାରେ ନାହିଁ, ସାକୁଲେଇ ହୁଏ ନାହିଁ, କହେ ନାହିଁ “କାହିଁକି ଏକୁଟିଆ ବସିଛୁ ଝିଅ, ଯାଉନୁଁ ସାହିକୁ” କିନ୍ତୁ ଗୁମ୍‌ବାନୀ ଆସି ଭୁଟେ, ଶବ୍ଦପୁ କନ୍ଧ ସଞ୍ଜୋଳି ଆସେ ଉପଦେଶ ଦେବାକୁ ଚେକାମାଡ଼ି ବସିପଡ଼େ, ଝିଅର ମୁହଁ ଉପରେ ବାରମ୍ବାର ସେହି ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ପାଣିଆଣି ଡିସାରିକୁ ପଟାରେ, ତାରାମାନଙ୍କଠୁଁ କିଛି ଜବାବ ମିଳିଲା ଡିସାରି, ଏଇ ପିଠିଟିର କପାଳର ଭଲମନ୍ଦ ବିଷୟରେ ? ବିଷପରି ଲାଗେ, ଛାତିପିଟି ହୋଇ ପଲେଇ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛାହୁଏ, କିନ୍ତୁ ବାଟ ଅନ୍ଧାର, ମାକୁଆ କନ୍ଧବସ୍ତି, କୁଆଡ଼େ ଯିବ ସେ ?

ମେଘୁଆ ପାଗ ଯହଁ ଯହଁ ବଢ଼ିଚାଲେ ଖାଲି ମନେପଡ଼େ ଦିଗୁ ଘାଞ୍ଚି, ନିକୁଟା ମନର ଦାବି ରଖୁଥିବା ଇଚ୍ଛା ତାକୁ ନିଠେଇ ନିଠେଇ ଗଡ଼େ, ଦମ୍ଭ ଦିଏ, - ନିଶ୍ଚେ ସେ ଆସିବ । ମନେ ମନେ କେତେ ଖେଳ ଖେଳେ । କେତେବେଳେ ଛାତି ଦମ୍ଭ ଦମ୍ଭ ପଡ଼େ, କାନମୁଣ୍ଡା ଚାଟିଯାଏ । ପୁଣି ସବୁ ଦବିଯାଏ ଶୁଖିଯାଏ, ମୁହଁରୁ କଳାପାଣି ନିରିଡ଼ି ପଡ଼େ,

ମାଳର ବରଷାକୁ ଅନେଇଁ ଅନେଇଁ ପିଓଟି ଭାବେ, ସେ ଆସିବ ନାହିଁ, ବରଷା ଫାଟିବ ନାହିଁ, ପିଓଟି ଏକାଠି ମରିବ, ଅନ୍ଧାର ସରିବ ନାହିଁ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆଉ ଦିଶିବ ନାହିଁ ।

ସ୍ବାକାର କରେ ମନକୁ ମନ - ସେ ସାନ ନୁହେଁ, କେହି ତାକୁ ଫୁଲକମ କରି ନଚେଇ ପାରନ୍ତା ନାହିଁ । ଦକ୍ଷିଣର ସହରତଳିରେ କେତେ ଶିକ୍ଷା କେତେ ଉପଦେଶ ପାଇ କଠିନ ଜୀବନର ନିର୍ମମ ସଂଘର୍ଷ ଭିତରେ ଶିଖି ଶିଖି ସେ ମଣିଷ ହୋଇଥିଲା । ପରୀକ୍ଷା ଦେଇଛି । କେତେଥର ଜିତିଛି । ଜିତି ଜିତି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଭଗେଇ ଦେଇଛି, ଆଜି ସେ ଜିତା କେବଳ ପରାଜୟ । ଜୀବନ ନିଜାଟିଆ ।

କିନ୍ତୁ ଭାବିଥିଲା ପରା, ମୋହର ବୟସ ତା'ର ସରିଛି, ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ଅଭିଜ୍ଞତାରେ ପାକଳ ହୋଇଛି ମନ । ଯେଉଁ ସମାଜରେ ସେ ବଢ଼ିଥିଲା ସେଠି ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟିପିଟିକା ମୋହ ଭାଙ୍ଗିଦିଆନ୍ତୁଏ, ବେପାରୀର କାଳ, ମନର ରୋଗ ଦେହର ରୋଗ ସେହି ମୋହ । ଜୀବନର ସ୍ତର ଉପରେ ଆସେ ଆସେ ଗଢ଼ିଯିବା, ସବୁଠି ଲାଭ ଉଠେଇ ନେଇ, କୌଣସିଠି କ୍ଷତି ନ ଦେଇ, - ଅଚଳି ନ ରହି ତଳକୁ ନ ବୁଡ଼ି ହାତକୁ ହାତ ହୋଇ ଉପହାର ଗୋଟେଇ ଗୋଟେଇ ଚାଲିବା, ଦିନଯାକର ଅନୁଭୂତି ଏକାଠି କରି ଆରଦିନକୁ ଶୁଖିଲା ଫୁଲଦାନିର ଶୁଖିଲା ଫୁଲ ପରି ସେଗୁଡ଼ାକ ଫୋପାଡ଼ି ଦେବା, ନୂଆଫୁଲ ତୋଳିବା, - ଏହି ମାଲ୍ୟାଣୀ-ସମାଜ ଭିତରେ ସେ ବଢ଼ି ଆସିଥିଲା । କାହିଁ ସେ ଶିକ୍ଷା ? କାହିଁ ସେ ସଂଯମ ? କେଉଁ ଛଟକରେ ଆପଣାକୁ ଉଜାଡ଼ିଦେଇ ବସିଲା ସେ ?

ମନକୁ ପଚାରେ, ଛାତିକୁ ପଥର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ।

କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ପଥର ନୁହେଁ, ମଣିଷର ଦେହ ରକ୍ତ ମାଂସର । ମଣିଷ କଳ ନୁହେଁ, ଭୁଲ ହେବା ତା'ର ସ୍ବାଭାବ । ପିଓଟି ଅଥୟ ହୁଏ, ମାଳଦେଶର ପୁରୁଷ ତା' ଆଖିରେ ମିଶିଆକା ଦିଉଡ଼ୁ ସାଉଁଟା ।

ଆଷାଢ଼ ଯାଉଛି, ତା'ର ଘଣ୍ଟା କନ୍ଧକର ଆତ୍ମତାକୁଆ ଛେଟା ପର୍ବ, ଟାକୁ ପର୍ବ ବାଘ ଦେବତାର ପୂଜା । ଅକାଳେ ସକାଳେ ରକ୍ତ ପାଣି ଫଟେଇଦେଇ ବନସ୍ତ ଭିତରୁ ବାଘ ଦେବତାର ରଡ଼ି ଶୁଭୁଛି । ତାକୁ ଶାନ୍ତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ପୁଣି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ ବିଧାନ, କନ୍ଧ ଡିସାରି ରୋହିଣୀ ଯୋଗ ଧରିଦେଲା, 'ଜାନି' ଆଉ ଡିସାରିକର ମନ୍ତ୍ର, ବେଜୁଣୀର କିକିକିଲା ଓ ନାଚ । ଆତ୍ମତାକୁଆ ଏକାଠି କରି ଛେଟି କୁକୁଡ଼ାଛୁଆର ବେକ ଛିଣ୍ଡେଇ ବୁର୍ଜରେ ତା' ରକ୍ତ ଜାଳି ରକ୍ଷାମଦ ଜାଳି ବାଟରେ ଆଖୁଏ ଉଞ୍ଚ ଛାମୁଡ଼ିଆ ଉପରେ ଫୁଲ, କୁକୁଡ଼ା ଡିମ୍ବ, ଭାତ, ମୁରୁଚ ଥୋଇ ଗାଁ ପାଖ ବର ଭିତରେ ଜୋଲ ମାଦଳ ବଜେଇ 'ଟାକୁ' ପର୍ବ ଉଜୁଆଁ ହେଲା । ଗଛମୂଳେ ବାଘ ଦେହ ପରି ଚିତ୍ର ହୋଇଥିବା କାଠର ଖଣ୍ଡା, ବର୍ତ୍ତା । ଭାର ଭାର ଆତ୍ମତାକୁଆ ସାଇତା ହୋଇ ରହିଲା । ଖାଦ୍ୟ ସରିଗଲେ ଆତ୍ମ କୋଇଲି ଜାଉ ହେବ, ତେନ୍ତୁଳି ମଞ୍ଜି ଭିତରର ଶସ ଜାଉ ହେବ, ରକ୍ଷାହେବ, ଶଳପ ଗଛର କାଠ ଭିତରୁ ଛେଟିଲେ ଯେଉଁ ଧୂଳି ବାହାରେ । ଟାକୁ ପର୍ବ ଗଲା, ବାଘ ଦେବତାର

ଶାନ୍ତି ନାହିଁ । ଖବର ଆସୁଛି ଭିତରେ ବନ୍ଧୁ ବାଘ ଧରି ଧରି ଗୋରୁ ଖାଇଯାଉଛି, କେଉଁଠୁ କେଉଁଠୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମଣିଷ । ଚମ୍ପି ସାହୁକାରର ମଇଁଷିଗୋଠ ଜଗୁଆଳି ଦୁଇଜଣ ଗଲେ । ଖାଲକଣାର ବାରିକହୁଡ଼ା । କୁଟିଂ ଗାଁର ଲୋକେ ଲଛିପୁର ହାଟକୁ ଆସୁଥିଲେ ଗୋଟିଏ କମ୍‌ହାରକୁ ମହାବଳ ଉଠେଇ ନେଇଗଲା । ‘ବଡ଼-ଶଙ୍କା’ ଗାଁର କିଏ ଜଣେ କନ୍ଧ ବାଘ ହାବୁଡ଼େ ପଡ଼ିଥିଲା, ଓଡ଼ିଆନଳି ଫୁଟେଇ କପାଳ ଥିଲାବୋଲି ପଲେଇ ଆସିପାରିଲା । ମେଘୁଆ ଦିନରେ ବାଘର କଥା । କେମିତି କେମିତି ଖବର ଚହଟି ଆସେ । ବଞ୍ଚିଲାଲୋକେ ମଲାଲୋକଙ୍କ କଥା ଭାବି ଯୋଡ଼ା ପାପୁଲି କପାଳରେ ବାଡ଼େଇ ଦେବତାଙ୍କୁ ଛୁହାର କରନ୍ତି, - ବିପଦ ନ ପଡ଼ୁ ।

ନିତି ଶୁଣି ଶୁଣି ଦେହଘଷା ହୋଇଯାଏ । ପାଣିମିଶା ତୋଫାନ ନିତିଦିନର ଦୃଶ୍ୟ । ବଦଳେ ନାହିଁ । ମେଘ ବଢ଼ି ଲାଗିଲା, କାମ ପ୍ରାୟ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । କେତେ ବୀର କେତେ ଦୁଃସାହସୀ ପଟାଳିପରି ପଡ଼ିଗଲେ ଜର କାଶ ଛାତିବଥାରେ । ଯୁଆଡ଼େ ଚାହିଁଲେ ଅରମା ବଢ଼ିଛି । ଚିହ୍ନାବାଟରେ ଗଛ ଗଛୁରି ଉଠି ପଥର ଗଡ଼ିଆସି ବାଟର ବେଶ ବଦଳିଛି । ଝୋଲାରେ ନାଳିଆରେ ପାଣି ଢିଲେଇଦେଲା, ଦଶହାତ ଝୋଲାକୁ ବି ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ, ମାରି ନେଇଯିବ । ଅନ୍ଧାର ଆଉ ମେଘ-ବାମ୍ଫ ତଳେ ମହାବଳ ଝପଟି ଥିବ । ନଈରେ ଥିବ ଷାଠୀ-ସାପ, ସୂତାପରି ଷାଠିଏ ହାତ ଲମ୍ବ ଦେହରେ ଗୁରେଇ ହୋଇଯାଏ, ଆଖିକୁ ଡାକି ଖାଏ କୁଆଡ଼େ, ଲୋକେ କହନ୍ତି । ସବୁ ଭୟ ପଛକୁ ଫୋପାଡ଼ିଦେଇ ଆଗୁସାର ହେଲେ ଅତି ଖସଡ଼ା ଶିଉଳିନେସା ଉଠାଣି ଗଡ଼ାଣି ପଥୁରିଆ ବାଟରେ ପବନ ଅବସ୍ଥା ରଖେ ନାହିଁ, ଆଗକୁ ପଛକୁ ବାଏଁ ତାହାଣେ ଗୋଡ଼ ଖସିଗଲେ ପ୍ରାଣ ଗଲା ।

କାମ ବନ୍ଦ, ଭୀଷଣ ବରଷା, ଚେତାହୁଡ଼ା ବରଷା । ପିଓଟି ପଟାରେ, - “କେତେ କାଳ ଏ ଲାଗିରହିଥିବ ମା ?” ତା’ର ପ୍ରଶ୍ନର ତୀବ୍ର ଅଭିମାନର ସ୍ୱର ମା’ ବାରିପାରେ ନାହିଁ । ଭରସା ଦେଇ କହେ, “ଆଉ କେତେଦିନ, ଅତି ବଳେଇଲେ ବାମାରଜାକୁ ପୂଜାଦେଇ ବରଷା କମେଇ ଦେବେ ନାହିଁ କି ଲୋକେ ।” ପୂଜା ଦେଲେ ମେଘ ବନ୍ଦ ହେବ, ପୂଜା ଦେଲେ ମେଘ ଅଜାଡ଼ିବ । ନିତି ନିତି ପୂଜା ଦେଖୁ ଦେଖୁ ପିଓଟି ହଇରାଣ । “ଏମିତି ପାଗ ହେଲେ ଏଠି ଆମେ ବଞ୍ଚିପାରିବାଟି ମା, ଦେଖୁଲୁ କି ହଟହଟା, କ’ଣ ଅଡୁଆ ଲାଗୁଥିଲା ତଳଦେଶ ?” ମା’ ଜବାବ ଦେବାକୁ ଖାତିର କରେ ନାହିଁ । ବଣ ମୂଲକକୁ ତୁଆ ଯେଉଁମାନେ ଆସନ୍ତି, ଲାଗେ ଲାଗେ କୋଡ଼ିଏ ଦିନ ପତିଶ ଦିନ ସୂର୍ଯ୍ୟ ନ ଥିବା ଅନ୍ଧାରି ପାଗ ଦେଖନ୍ତି । ପହିଲେ ଏହିପରି ଭାବନ୍ତି ସେମାନେ, ପରେ ଆରେଇ ଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଯାଉ ତଳଦେଶ ? ବୁଢ଼ା ଭାବିପାରେ ନାହିଁ । ଏଡ଼େବଡ଼ ଝଡ଼ ବରଷାରେ ମଣିଷ ଆଉ କୁକୁର କୁକୁରିକାଙ୍କିରି ହୋଇ ଘରେ ଘରେ, ମୂଲପାତି ବନ୍ଦ । ତଥାପି ଖାଇବାକୁ ମିଳେ, ଘରେ ନ ଥିଲେ ସାଓଁତା ଘରୁ ଆସେ, ଆପଣା ଦେଶରେ ଭଲମନ୍ଦ ଘଟିଗଲେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସମସ୍ତେ ।

ସେଦିନ ଦୀପ ଲଗାଣି ରାତି ହୋଇଥାଏ । ତଳା ତଳି ଘୋଡ଼ି ହୋଇ ପାଣିରେ ମତର ମତର ହୋଇ ଗୁମ୍‌ସାର ବୁଡ଼ା ଆସି ପାଟିକଲା, “ଆଲୋ ପିଓଟିର ମା, ଆଲୋ ପାଣିଆଣୀ, ଅଛୁଟି ?” ପିଓଟି ଘର କୁଡ଼ିଆରେ ରହା ବସିଥାଏ । ଗୁମ୍‌ସାନର ଆଗ୍ରହ ଆଜି ବଢ଼ିଛି । “ଆଣ ଆଣ ଧୁଞ୍ଜିଆ ଖଣ୍ଡେ ବଢ଼େଇ ଦେ । ଓଃ, ଭାରି ଶୀତ । ହଁ, ଶୁଣିଲୁଣି ନା ?”

ସାହିର ଖବରକାଗଜ, ବୁଢ଼ାର ସଉକ ସେତିକି ।

“ଶୁଣିଲୁଣି ନା ପିଓଟିର ମା”, ମିଣିଆପାୟୁରୁ ସାଓଁଡାର ଦାଦି ଆସିଛି ।” ପିଓଟି ଚମକିପଡ଼ିଲା, ଆଜି ଅଛି ତଟକା ଖବର, ତାଜା ଖବର, ଭଲ ଖବର । ପିଓଟିର ମା’ ଆନମନା ହୋଇ କହିଲା, “ଏଁ ।”

“ମିଣିଆପାୟୁର ଲେଞ୍ଜୁ ମ, ସରବୁ ସାଓଁଡାର ଭାଇ । ଆଃ ଭାରି ଭଲଲୋକ ଥିଲା ସରବୁ ସାଓଁଡା ।”

ଜଳଦି କହୁ ନାହିଁ କାହିଁକି ବୁଢ଼ାଟା ? ଏମିତି ଘୋର ଝଡ଼ିପାଗରେ ଦାଦି ତ ଖାଲି ଏକୁଟିଆ ଆସି ନ ଥିବ, ପଛେ ପଛେ ପୁତୁରା ଅବଶ୍ୟ ଥିବ । “କେତେଦିନୁ ଦେଖୁ ନ ଥିଲି ମୁଁ, କି ଦଶା ହେଲାଣି ତା’ର । ଆଃ ସରବୁ ମରିଗଲା ଘରଟା ଉଛୁଡ଼ିଗଲା, ଦିଉଡୁ ସାଓଁଡା କୁଆଡ଼େ ଗଲା, କ’ଣ ଆଣିଥିବ ଏଥର, ସେହିପରି ମୁଆଁ ଭାରେ ? ଆସୁଥିବ ବୋଧହୁଏ, କି ନା, ତା’ର ଅଭ୍ୟାସ ନୁହେଁ ସିଧା ଆସିବା ପରା । “ଶୁଣିଲୁଣି ପିଓଟିର ମା, ଗାଁଯାକ ହାଟ ବସିଛି ପରା । କେମିତି ଏ ବରଷାରେ ଡିଡ଼ିବୁଡ଼ି ଆସିଲା କେମିତି ଜୀବନ ପାଇ ଆସିଲା କାବା କଥା । ସେମିତି ଜରରେ ଗଡ଼ୁଛି, ସୋଭେନା ଘର ଦୁଆରମୁହଁରେ । କେତେ ସେ ବକିଗଲା, - ହା, ଏଇଆ ଥିଲା ଦିଉଡୁର କପାଳରେ, ଦିଉଡୁ ପରି ପୁଅ-” “କ’ଣ ହେଇଛି କ’ଣ ହେଇଛି ଦିଉଡୁର ?” ପିଓଟି ଚିରିରେଇଲା, “ମା’ ଦେଖୁଛୁ ତ ସେଥର ଆମ ଘରକୁ ଆସିଥିଲା” ଗୁମ୍‌ସାନୀ କିଛି ନ କହି ଧୂଆଁପତ୍ର ଚୋବେଇଲା, ବଡ଼ ଅବସ୍ଥାରେ ଅନେଇଗଲା ଏ ଝିଅଟାକୁ । ପିଓଟି ଦୁନିହେଲା । ଦୁତୁଗୁଡ଼ୁ ମନରେ ଅଶନିଶ୍ୱାସୀ ହୋଇ ଅପେକ୍ଷା କଲା । ଦିଉଡୁ କେତେ ଆସି ନାହିଁ ।

ମନ୍ଦ କଥା - ହଁ । ତା’ ନ ହୋଇଥିଲେ ଜରୁଆ ଦେହରେ ଆସନ୍ତା ତା’ର ଦାଦି ? ଗୁମ୍‌ସାନୀ କହି ଲାଗିଲା, ଧୀରେ ଧୀରେ ପିଓଟିର ଦୁର୍ଘଟା କଟିଯାଇ ଖେଳିଗଲା ଗୋଟିଏ ନୀରବ ହସ । ଗୁମ୍‌ସାନୀ କହିଯାଉଛି, ଦିଉଡୁ ତା’ର ଦାଦିକୁ ଡ଼ିଦେଇଛି, ତା’ର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଛି, ମଦ ଆଉ ଉଷତପଣିଆଁରେ କେତେ ଆଇନ୍ ଭାଙ୍ଗିସାରିଲାଣି ସେ । ନିଷ୍ଠୁର ନିର୍ମମ ନୀତ ପାଷଣ ଦିଉଡୁ ସାଓଁଡା ।

ଦୁଇବୁଢ଼ା ସମାଲୋଚନାରେ ଲାଗିଲେ । ହାର୍ଗୁଣା ସାଓଁଡା ମିଣିଆପାୟୁର ଲେଞ୍ଜୁକୁ ଅଭୟ ଦେଇଛି, ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇଛି, ରଇତ ହେବାକୁ ବାଧା ନାହିଁ । ଲେଞ୍ଜୁ ଚାହେଁ ଭଲ ହେଲେ ବଣ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ତାଷଗୁଡ଼ିଆ ଖୋଳିବ, ପୁରୁଣାକାଳିଆ କନ୍ଧ, କେବଳ ତଳହାତରେ ନେବାକୁ ସେ ଭଲପାଏ ନାହିଁ । ଲୋକେ ତାକୁ ପ୍ରଶଂସା କରୁଛନ୍ତି, ଗାଁର ସେ

ଅତିଥି, ସମସ୍ତେ କୁସା କରୁଛନ୍ତି ଦିଉଡ଼ୁକୁ, ଭଉଣୀକୁ ଅନ୍ୟଠେଇଁ ଦେଲା, ଜବାବ ଦେଇ କଥା ଭାଙ୍ଗିଲା, ତା'ର ବଣକୁ ଅନ୍ୟ ଗାଁର ଗୋରୁ ଗଲେ ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ, କୁଆଡ଼େ ସେ ହଜିଯିବେ, -ସବୁବେଳେ ମଦପିଇ ଭୋଲ୍ - ଅମଣିଷ । ପିଠିଟିର ମନରେ ପ୍ରଥମ ଆଶ୍ୱାସ, ଦିଉଡ଼ୁ ଭଲ ଅଛି । ଦ୍ୱିତୀୟରେ ଉଲ୍ଲାସ, କୌଣସି ଅଛପା କାରଣରୁ ସେ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀକୁ କି ପୁଅକୁ ଆଉ ଅନୋଉଁ ନାହିଁ । ବାକି ଖବର ସବୁ ଭଣ୍ଡାରିଜଳାରେ ଗଲା । ମନର ଛବିରେ ଏସବୁ ଶୁଣାକଥା କେଉଁଠି ହେଲେ ଖାପିପାରୁ ନାହିଁ, ଦିଉଡ଼ୁ ଆସିଲେ, ଉଞ୍ଚ ମୁଣ୍ଡକରି ସବୁ ସେ ବୋଝେଇ ପାରିବ ।

ଯେତେ ଶୁଣିଲେ ସେ ବିଶ୍ୱାସ ଯିବ ନାହିଁ ଯେ ଦିଉଡ଼ୁ ଖରାପ । କହନ୍ତୁ ଲୋକେ ମନଇଚ୍ଛା ।

ଦିନାକେତେ ଗାଁରେ ଚାଲିଲା ସେହି ଆଲୋଚନା । ସୋଭେନା ଘର ପିଣ୍ଡାରେ ଅଧେ ବାଉଁଶତାଟି ଛାଟି ଦିଆହୋଇଛି । ସେଇଠି ଗୋଟାଏ ଲୋକ ବସିଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଭଙ୍ଗାରଙ୍ଗି ହୋଇ ଦରବୁଡ଼ା ମଣିଷଟାଏ, ଭୟଙ୍କର ତା'ର ମୁହଁ । ପିଲାଛୁଆ ପାଖ ପଶନ୍ତି ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଦେଖିଲେ ବିକୃତ ହୋଇ ତା'ର ଚାହାଣି ଲାଖିରହେ । ବସି ବସି ଧୁଙ୍ଗିଆ ଟାଣେ, ଖକୋ ଖକ୍ କାଶେ ।

ଦିଉଡ଼ୁର ଶତ୍ରୁ ସେ ।

ଗାଁର ଅତିଥି ।

ପ୍ରତି ସଞ୍ଜରୁଡ଼େ ଗୁମ୍ଫାସାନୀ ଗୋଟେଇଥିବା ମିଶିଆପାୟୁ ସାଓଁତା ଘରର ଖବର । କେତେ ସହାନୁକୃତି ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ ପାଇଁ ସନ୍ତାନ ପାଇଁ, ସତେକି ସେମାନେ ଗୁମ୍ଫାସାନୀର ପେଟର ଭାବି ଭାବି ମନକୁ ପିଠିଟି ବଜାଏ, ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁତା ଗୁହାଳ ସଫା କରୁଛି, ଘର ଓଲଉଛି, ଅନୁହତ ଦିନେ ସେ ଆସିବ । ଆପଣା କଥା ଭାବିଲେ ବୁଝିପାରେ, ଏତେ ବିପଦରେ ବି ତା'ର ଗୋଟାଏ ମନ ରହିଯାଇଛି । ସେତିକି ଦୁର୍ବଳତା ଆପଣାର ସେ କ୍ଷମା କରିପାରେ ।

॥ ସତାଅଶୀ ॥

ତୋଫାନ, ତୋଫାନ୍ - ମେଘ ଆଉ ତୋଫାନ, ତୁହାଲ ତୁହାଲ ଚେରରୁ ହଲେଇ ଦେଇ ଧସେଇ ଦେଇଯାଏ ସେ । ବାହାରକୁ ଚାହିଁହୁଏ ନାହିଁ । ମଣିଷ ଭିତରକୁ ଚାହେଁ, କଳେ, ହେଜେ, ଓଜନ କରେ, ହାଲପାଇଁ ହୁଏ, ଛଟପଟ ହୋଇ ବୁଆ ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଏ, କେବେ କ'ଣ ଘଟିବ ପରା, କେବେ, କେବେ ହେବ ?

କିଛି ଘଟେ ନାହିଁ, ଯାହାକୁ ହାତରେ ଧରି ଆଖିରେ ଦେଖି ସେ କହିବ, ଘଟିଛି ଏତିକି ପାଇଁ ତପସ୍ୟା । ପଦାର ପ୍ରକୃତି କେବଳ ଗୋଟାଏ ପୃଷ୍ଠପଟ ହୋଇ ଦେଖେଇ ଲାଗେ

ମଣିଷର ନିଜର ଚିନ୍ତାଗୁଡ଼ାକ, ବରଷାର ଆଘାତ ବାଜି ପ୍ରତିଘାତ କରି ବାଜିଉଠେ ମନ ତଳର ବେସୁରା ରାଗିଣୀ, ବିଚ୍ଛନ୍ଦ, ବିଯୋଡ଼, ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ସେହିପରି ସଞ୍ଚରଖୁଥିବା ମାଣ୍ଡିଆ ସାଙ୍ଗେ ଆତ୍ମତାକୁଆର ଶ୍ଵେତେନ୍ଦ୍ରକିମଞ୍ଜିର ଶ୍ଵେତ ମିଶେଇ ଘରର ଘରଣୀ ଦି'ଓଳି ଖାଦ୍ୟ ତିଆରି କରୁଛି, ପୁରୁଣା ପରି କାତୁଆ ଗାଁ ଗୋହିରିର ରୀତି, ସେହି ପୁରୁଣା ଛବି ବର୍ଷାଦିନର, ସେମିତି ଚାରିଆଡ଼ ଘୋଡ଼େଇ ପକେଇ ସାନ ସାନ କୁଡ଼ିଆଟିମାନ କମ୍ପେଇ ହଲେଇ ମାଲଦେଶର ବରଷା ଲାଗିଛି । ସବୁ ପୁରୁଣା ।

ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧ ଚାଲିଯାଇଛି । ହଜିଆଠୁ ଗାଈଜଗୁଆଳଠୁ ହାଟର ଲୋକଠୁ କେମିତି କେମିତି ହୋଇ ଖବର ଆସି ପହଞ୍ଚୁଛି ସେ ବନ୍ଦିକାର ଗାଁରେ ରହିଛି । ଦିଉଡୁ ସାଉଁଟା ଶୁଣେ, ମତାମତ ଦିଏ ନାହିଁ । ପୋଡ଼ପରି ଗୁମ୍ ହୋଇ ଥାଏ । ଅଳ୍ପ କଥା କହେ । ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ଥିବା ହୋଇ ବସି ଗୋଟାକୁ ଗୋଟା ଧୁଜିଆ ପିକା ଭସ୍ମ କରେ । ସବୁ ତାକୁ ବିରକ୍ତ ଲାଗେ । ଗାଁରେ ସବୁକଥା ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି, ଭଲ କି ମନ୍ଦ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ କେହି ଆସେ ନାହିଁ ।

ଘଟଣା ଘଟିଗଲା, ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧକୁ ସେ ତଡ଼ିଦେଲା, ମନ ଅପେକ୍ଷା କରେ ଗାଳିଦିଅନ୍ତା କି କେହି, କେହି ଆସି ଧମକାନ୍ତା ସେ କୈଫିୟତ ଦିଅନ୍ତା, ବୁଝନ୍ତା । କେହି ପଚାରେ ନାହିଁ । ଏହି ବାଟେ ଗଲାବେଳେ ସେଦିନ ଜାମାକନ୍ଧ ମାଣ୍ଡେଇ ମାଣ୍ଡେଇ ହେଉଥିଲା, ବୁଡ଼ା ଜାମାକନ୍ଧ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ପ୍ରତି ତା'ର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହାନୁଭୂତି । କପାଳକୁ ତଳକୁ ଢିଲେଇ ଦେଇ ଦିଉଡୁ ସାଉଁଟା ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲା, ଜାମାକନ୍ଧ ଅଟକିଲା ନାହିଁ । ଦିନଯାକ କ'ଣ ସେ ବସି ଭାବେ, ପ୍ରସ୍ତୁ ଦେଖିଯାଏ, କହିବାକୁ ସାହସ ସ୍ତରେ ନାହିଁ । ଦିଉଡୁ ଚାହିଁଥାଏ । ସେହି ଘରେ ଲେଞ୍ଜୁକନ୍ଧର ଖଟିଆ ପଡ଼ିଛି । ଛିଣ୍ଡା ଲୁଗାପଟା ଓହଳିଛି । କାନ୍ଧକୁ ଲାଗି ଡେରା ହୋଇ ରହିଛି ପୁରୁଣା ଫଟା ତଳା ତଳି । ସେହି ଘରେ ତା'ର ବାଡ଼ିଟା ଅଛି । ଏଇ ପାରାଖୋପ ଭିତରୁ ସକାଳୁ ଉଠି ମଣିଷଟାଏ ପଦାକୁ ଯାଉଥିଲା । ଯାହାକଥା ଥରକରୁ ଦି'ଥର ସେ ଭାବିବାକୁ ମନ ଦେଇ ନାହିଁ । ରାଗରେ ଈର୍ଷାରେ ଅବହେଳାରେ ଯାହା ସଙ୍ଗେ ମନର ବଦଳ ଉଦଳ । ଖାଲି ଘରକୁ ଥୋବରା ମୁହଁରେ ଅନେଇ ରହିବାକୁ ମନ ହୁଏ, ଘର ଖଣ୍ଡ ସେହିପରି ପଡ଼ିଛି, କେବଳ ପରିଷ୍କାର କଲାଭଳି ଅତୀତର ସ୍ମୃତିମିଶ୍ରା ଗୋଟାଏ ନ ଥିଲା ମଣିଷର ଛାଇଟା ସେଠି । ଘର ଛାଇତଳେ ଘରଚଟିଆ ଉଡ଼ାଉଡ଼ି ଲାଗାନ୍ତି । ଫମ୍ପା, - ଶୂନ୍ୟ, - ସେହି ଦିଉଡୁକୁ ଜବାବ୍ ।

କେତେ ଦିନ ହୋଇଗଲାଣି ? - ନା କେତେ ବର୍ଷ ହୋଇଗଲାଣି ? - ସେହିପରି ବରଷା, ସମୟକୁ ସେ କଳି ନାହିଁ, କରପଟିଆ ହୋଇ ସେମିତି ଲେଞ୍ଜୁକକାର ବଖରା, ମୁହଁପଟେ ମାଳର ଅନ୍ଧାର, ମେଘର ଶର, ଗୋହିରିରେ ପାଣି, ପଛଆଡ଼େ କଳପରି କାମ କରିଯାଉଛି ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟହୀନା ଗୋଟାଏ ସ୍ତ୍ରୀ, ତା'ର ପୁରୁଷପଣିଆରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣଲେଦ । ଗୋଟାଏ

ପିଲା ଯେ କାନ ଅତରା ପକାଏ । ଚାରିଆଡ଼େ ବିରୂପ ଆଉ ଧୂସାର, ଲୁଚି ଲୁଚି ଛପି ଛପି ମନକୁ ବିଶେ । ଗୁମହୋଇ ଦିଉଡ଼ୁ ବସେ । ଦସୁ କୁକୁରକୁ ବି ପିଟେ ନାହିଁ କି ତଡ଼େ ନାହିଁ, ପଛଆଡ଼େ ଶାତରେ ରୁମ ଟାଙ୍କୁରେଇଦେଇ ଦସୁ କକୁର ଶୋଇରହେ । କେତେ ଯୁଗ ହୋଇଗଲାଣି ? - ସେହି ପହିଲି ଦିନ ପରି ମଦ ଠେକିଏ ନେଇ ବାରିକ୍ ଆସେ ସଞ୍ଜରେ, ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁଟା ଗର୍ଜନ କରେ, ‘ବାରିକ୍’, ବାରିକ୍ ବଡ଼େଇ ଦିଏ, ତା’ପରେ ଆଉ କଥାଭାଷା ନାହିଁ, ବାରିକ୍ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରି ଜାଣେ । ମଦ ପିଇ ଅନ୍ଧାର ପିଇ ଅନୁଶୋଚନା ପିଇ ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁଟା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ, ଘଟନା ଘଟିବ, ଘଟନା ଘଟିବ । କେମିତି ଅନ୍ଧାର ବଢ଼ି ଲାଗିଛି, ଆତଯାତ ବନ୍ଦ, କ୍ଷେତରେ ଫସଲ ଆପେ ବଢୁଥିବ, ଯେଝା ଘରେ ଯେଝା । ଦିଉଡ଼ୁ କେବଳ ଉଦାସ ହୋଇ ବସୁଛି । ଭାବିବାକୁ ତର ମିଳିଛି । ଗୋଳମାଳ କରିବାକୁ କେହି ନାହିଁ, ସମାଜ ତାକୁ ବୁଲିଛି ।

ସେଦିନ ସଞ୍ଜରେ ବରଷା କମିଥାଏ, ଘୋର ଅନ୍ଧାର, ବାରିକର ବେଳ ଗଢ଼ିଗଲାଣି, ସାହିର ପିଣ୍ଡାରେ ଘରୁ ଘରୁ ଆଲୁଅ ଧାସ ଛିରିକି ପଡ଼ିଥାଏ । ଅନ୍ଧାରରେ କିଏ ଜଣେ ଆସୁଛି । ହେଇ, ମଦର ବାସ୍ନା ମଦର ବାସ୍ନା । ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁଟା ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଲା ଦାଣ୍ଡକୁ । ‘ସାଓଁଟା’ -

“କିଏରେ -”

“ମୁଁ, ସୋନାଦେଇ, ମଦ ଆଣି ଦେଇଛି -”

“ବାରିକ୍ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ?”

“ଛାତିବଆକୁ ଘରେ ଶୋଇଛି ସାଓଁଟା -”

କେବଳ ଗୋଟାଏ ଅନ୍ଧାରର ଆକୃତି, କିଛି ଦିଶୁ ନାହିଁ । ମଦ ଠେକି ନେବାକୁ ହାତ ବଢ଼େଇଦେଇ ହାତରେ ପଡ଼ିଲା ସୋନାଦେଇର କଅଁଳ ବାହା । ଗୋଲଗାଲ ନରମ ମାଂସ । ଖୁଣ୍ଟପରି ଠିଆହୋଇ ରହିଛି ଆକୃତିଟା, ଆଡ଼େଇ ହଉ ନାହିଁ ।

“ଆଣିତୁ ?”

“ହଁ ।”

ସେମିତି ହାତରେ ଧରି ରହି ପୁଣି ହାତ ଉଠେଇ ନେଇ ମଦଠେକିକୁ ଦିଉଡ଼ୁ ଧରିଲା, ଟିକିଏ ପିଇଲା । ପଚାରିଲା, “ଆଜି ତୁ ଆଇଲୁ ?”

“ହଁ ।”

“ତୋର୍ ବର !”

“ବୁଢ଼ାର ଛାତିରେ ତେଲ ଘଷିଦେଉଛି ?”

“ତୁରୁଞ୍ଜା ପିଲା ?”

ଅନ୍ଧାରରେ ହସ ଶୁଭିଗଲା । ମଦର ଉଷ୍ମ ମରାତ୍ମରେ ଖେଳିଲାଣି । ହସି ହସି ସୋନାଦେଇ କହିଲା, “ତୁରୁଖା ଡରିଲା, ହଉ ମୁଁ ଯାଉଛି ସାଓଁତା” ଦିଉଡୁ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ଅନ୍ଧାରି ଛବିଟା ଦି’ପାହୁଣ୍ଡ ଯାଇଛି କି ନାହିଁ ତାକିଲା, “ହେ” । ସୋନାଦେଇ ଅଟକିଲା । ଦିଉଡୁ ତା’ର ପିଛା ନେଲା ।

ଆଜି ଏତେଦିନକେ ଘୋଡ଼େଇ ରଖୁଥିବା ମନ ଭିତରର ଅନ୍ଧାରି ପାହାଡ଼ ତଳେ ତଳେ ସୁଅ ପଡ଼ିଛି, ସଡ଼ସଡ଼ ହୋଇ ଖସିଲାଗିଛି । ମୁଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡା ଅନ୍ଧାର । ବାହାରେ ଅନ୍ଧାରର ବିରାମ ନାହିଁ, ଝିପିଝିପି ହୋଇ କୁଣ୍ଡାଝଡ଼ା ବରଷା । ଆଜି ଦିଉଡୁର ମନରେ ଅନ୍ଧାରରେ ପଡ଼ିଛି ଚହଲା ଗତି, ଚେତାବୁଡ଼ା ଅଗ୍ୟାମର ବେଗ, କିଛି ଦିଶୁ ନାହିଁ, କିଛି ସେ କୁଝିପାରୁ ନାହିଁ । କାଲିପରି ଲାଗୁଛି, ରଜା ମଲେ ଯେଉଁ ବର୍ଷ । ନନ୍ଦପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ, ବରିଗିମୁଠାର ପର୍ବତ ମାଳରେ, ଆଉ ପଟାଙ୍ଗା ପାଖ ପର୍ବତରେ ପଡ଼ିଥିଲା ଏହିପରି ଅନ୍ଧାରି ସୁଅ, ପର୍ବତ ତଳେ ସାନ ସାନ ଗାଁରେ ପଲ୍ଲୀରେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ମଣିଷ ଶୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ମଣିଷ ବସତିର ସୁଛି, ଉଷ୍ମମ, ଭରସା ଉପରୁ ପର୍ବତ ଭୁଶୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲା, ଗାଁର ପରା ନାହିଁ, ମଣିଷ ମଣିଷର ସରା ନାହିଁ । ଯୁଗ ଯୁଗର ଭୂ-ଚିହ୍ନର ସୁସ୍ଥିବାଦର ଦାୟିତ୍ବ ଧରି ଠିଆ ହୋଇଥିଲା ଯେଉଁ ତୁଙ୍ଗମାଳି ଦମକ ସେ ଲେଉଟି ପଡ଼ିଲା, ସେଠିକାର ଛବି ବଦଳିଗଲା ଚିରଦିନକୁ । କିଏ ଜାଣିଥିଲା ? କିଏ କଳିଥିଲା ପର୍ବତ ତଳେ କେଉଁଠି ପାଣି ଉଛୁଳି ମାଟି ଗୋଳି ହେଉଛି ? କିଏ ଖୋଜିଯାଇଥିଲା ପର୍ବତର ଚାପ କେତେ । କିପରି ବଢ଼ିଚାଲିଛି ଦିନୁ ଦିନ ରୁକ୍ଷିରଖା ବିପ୍ଳବର ବେଗ ସେହି ସେହି ବିରାଟ ଅସୁର ପରି ବୁଡ଼ା ପର୍ବତର ଜଡ଼ ବୋଝ ତଳେ ତଳେ । ଘଟନା ଘଟିଲା, ଭୁଶୁଡ଼ି ପଡ଼ି ଗଡ଼ିଗଡ଼ିକା ଚାଲିଗଲା ସବୁ ରସାତଳକୁ ।

ଅନ୍ଧାରରେ ଛାଇ ଛାଲିଛି, କଥା କହୁ ନାହିଁ, ଚାଲିରହିଛି ଆଗେ ଆଗେ ।

ଶାସ୍ତି ଦେବ ପରା ଗାଁର ସାଓଁତା, ଗୋଷ୍ଠୀର ଜଗୁଆଳ ମୁଣ୍ଡିଆଳ । ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କ ଭେଜୁଥିବା ଜାତିର ରକ୍ତ ଗୋଳିଆ ହେବ ନାହିଁ, ଗୋଷ୍ଠୀ ବୁନିଆଦ ଦମ୍ଭ ରହିଥିବ, କନ୍ଧ-ସଂସ୍କାର ଅ-କନ୍ଧ ହେବ ନାହିଁ । ଜାତି-ଜାତିର ବାଡ଼, ପାଣି ପଶିବ ନାହିଁ, ପବନ ପଶିବ ନାହିଁ । ମଲା ହଜିଲା ବୁଡ଼ା ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଜାତି ଅତୁଟ ରଖିବାକୁ କେତେ ପ୍ରକାର ବିଧାନ, ଘୃଣା ଦୈଷର ସଂସ୍କାର, ରକ୍ତ ଜାଲି ତା’ର ଶାସ୍ତି ।

ଚାଲି ଲାଗିଛି ହେଇ, - ଅଜାତି । ତମ୍ଭ, ପାଣ, ଗଣ୍ଡା, ଅଜାତି । କନ୍ଧ ନୁହେଁ ସେ, କନ୍ଧ ଜାତି ଦ୍ଵାରା କେବେ କେଉଁକାକୁ ବିଜିତ ତମ୍ଭ ଜାତି । କନ୍ଧଜାତିରେ ମିଶିପାରିବ ନାହିଁ, ଜନ୍ମଦିନଠୁ କେତେ ଧାରଣାର ବାଜ ବୁଣା ହୋଇଛି ମଣିଷ ମନରେ କେବଳ ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଠିକଣା ରଖିବାକୁ । ସେ ତମ୍ଭ, ମଣିଷ ହେଉ ପଛେ, ମଣିଷ ପରି ଚେହେରା ମଣିଷ ପରି ଖାଦ୍ୟ, ସେ କୁଆଡ଼େ ଚୋର, ଖଣ୍ଡ ଜାତି, ଅସତ ଜାତି, ଗଣ୍ଡା ପର୍କାର ଅଛବ ।

ଗୋଷ୍ଠୀର ଅତତଃ ଜଣକୁ ଗାଁ-ବାହାର କରେଇଛି ଯେ, ଗାଁର ସାଉଁଟା ଶାସ୍ତି ଦେବ, କଠିନ ନିର୍ମମ ଶାସ୍ତି । ସାମାନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟାଏ । ସବୁ ବେଳ, ନରମ ମାଂସ ମେଞ୍ଚାଏ, ହାତର ମୁଠା ଭିତରେ ରହିଯାଇ ପାରିବ । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ମୁଠା ଛୋଟ ହୋଇ ଆସିବ, କଷ୍ଟ ସାଉଁଟାର ଶାସ୍ତି, ନିର୍ମମ ଶାସ୍ତି । ତଳେ ‘ଦର୍ଦ୍ଦନୀ ଉପରେ ଦର୍ମ୍ମ’ । ଆମୁକୁ ଦୋଷ ଲାଗୁ ନାହିଁ, ଆମକୁ ପାପ ଲାଗୁ ନାହିଁ, ତୁମେ ଭିଆଇଛ, ତୁମେ ହିଁ ଖାଉଛ । ହେ ଦେବତା, ଆମର ଦୋଷ ନାହିଁ । ଗାଁର ସାଉଁଟା ଶାସ୍ତି ଦେବ । ଶାସ୍ତି ଦେଇଥାନ୍ତା ।

ଗାଁର କଷ୍ଟ-ବସ୍ତି ସରିଯାଇଥାଏ, ବାରିକ୍ ଘରକୁ ଖାଲର ତାସଗୁଡ଼ିଆ ଆଡ଼କୁ ନିଛାଟିଆ ରାସ୍ତା ନିଯିଯାଇଛି । କେବଳ ଅନ୍ଧାର । ଧୀରେ ଧୀରେ ଅନ୍ଧାରି ସୋନାଦେଇ ଚାଲିଛି । ପଲେଇବାକୁ ସେ ବ୍ୟସ୍ତ ନୁହେଁ । ହଜେଇବା ଭଳି ତା’ର କିଛି ନାହିଁ । ଏଇ କିଟିକିଟିଆ କଜଳକଳା ଦୁର୍ଗାଗ୍ୟ ରାତି, ତାରାର ଧାସ ବି ନାହିଁ, ସବୁ ତା’ର ଦେହସହା ହୋଇଯାଇଛି, ଜୀବନ ହେବ ନାହିଁ ଯାଉ ବି କଳା ଯାଉ ବି ନିର୍ଦ୍ଦୟ । ପଛେ ପଛେ ମନୁଆ ସାଉଁଟା ଆସୁଛି । ସୋନାଦେଇ ଚାଲିଛି । ନିଛାଟିଆ ବାଟର ମଝି ଅଧକରେ ହଠାତ୍ ସୋନାଦେଇର ଗୀତ ବୋଲିବାକୁ ମନ ହେଲା । ପହିଲେ ଗୁଣ୍ଡଗୁଣ୍ଡ କରି, କ୍ରମେ ଆପଣାଠୁ ଭରସା ପାଇ ଆହୁରି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ, ଆହୁରି ବଡ଼ପାଟିରେ । ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ସେ, ଚିତ୍ତା ନାହିଁ, ଦକ ନାହିଁ, ବାପଘରେ କେଲାବୁ ଗାଁ ଫେରଟି ଡିପଡ଼ାକୁ ବାଟରେ ଗୋଟିକିଆ ତମ୍ବୁ ଧାନ୍ତୀ ଗୀତ ମେଲିଦେଇଛି । ବାଟରେ ତମ୍ବୁଣୀ ଗୀତ ବୋଲେ, ଗାଁ ପଞ୍ଚତରେ ତମ୍ବୁଣୀ ଗୀତ ଶିଖେ, ଲୋକେ କହନ୍ତି ମାୟାବୀ ଜାତି ତମ୍ବୁ, ଗୀତରେ ଭୁଲେଇ ନିଏ, ଛଟକରେ ଚୋରେଇ ନିଏ । ସୋନାଦେଇର ଗହୀର ମନକୁ ଅଭିଆତୀ-ଯୁଗର ଗୀତର ଧ୍ବନି ଉଠୁଥାଏ, ସବୁ ଅନ୍ଧାରର ପାଗଯୋଗ ମିଶି ପୁଣି ତା’ର ପୁନର୍ଜନ୍ମ ହୋଇଛି ।

ଦିଉଡ଼ୁ — ସାଉଁଟା ହାଙ୍କ ମାରିଲା, - “ସୋନାଦେଇ, ହେ ସୋନାଦେଇ, ଗୀତ ବୋଲୁଛୁ ?”

ତା’ର ଜବାବ୍ ମେଞ୍ଚାଏ ହସ । ଫାଟିପୁଟି ପଡ଼ି ସାନ ସାନ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ପାଖୁଡ଼ା ପୁଣି ଏକାଠି ଯୋଡ଼ି ହୋଇଯାଉଛି । ଅନ୍ଧାର ଘେରିହୋଇ ଜହ୍ନର ମାୟା ବୋଲିହୋଇ ଜଳଜଳ ହୋଇ ଗୋଟାଏ ପୁଲ ସେ, ପୁଟି ଉଠେ, ଛୁଇଁବାକୁ ଗଲେ ଧୂଳି ହୋଇଯାଏ, ପୁଣି ପୁଟିଉଠେ, ପୁଣି ତୁଟିଯାଏ, ମଣିଷ ପଶୁର ଗହୀର ମନରେ ତା’ର ତମସା ଡୋରିର ଅଦେଖା ଆକୃଷ୍ଟୀ, କିଛି ନୁହେଁ, ଗୋଟିଏ ଖୁଆଲ୍ ସବୁ ସେ ।

“ଗୀତ ବୋଲୁଛୁ ସୋନାଦେଇ ।”

“କେମିତି ରାତି, କେମିତି ବାଟ, କିଏ ଅଛି ସାହାଶାଖୀ, ତରୁ ଲାଗୁଛି ସାଉଁଟା ।”

ସୋନାଦେଇ ପୁଣି ଗୀତ ବୋଲିଲା, ଦିଉଡ଼ୁ ସାଉଁଟା ପାଖେଇ ଆସିଲା ।

ସେହି ରାତିରେ । ପୁଣି ଶୋଇଥାଏ ହାକିନାକୁ କୋଡ଼ରେ ପୂରେଇ । କୁଟିବିହ୍ନ ମନଟା ତା'ର ଡେଇଁ ରହିବାକୁ ଅପାରଗ । ସ୍ବପ୍ନରେ ସେ ସୁଖ ଖୋଜୁଥାଏ । ପରିଷ୍କାର ଆକାଶ, ଖରା ଝଲଝଲ କରୁଛି । ନାଲି ଚହଟହ ସାନତଡ଼େଇଟିଏ ଛୁଆଟିଏ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଉଡ଼ି ବୁଲୁଛି । ପ୍ରକୃତିର ଶୋଭା ଉପରେ ଆସ୍ତେ ଭରାଦେଇ ଉଡ଼ି ପକୋଉଛି ଆକାଶକୁ । ଛୁଆକୁ ଅଧାର ଦେଉଛି, ଥଣ୍ଡ ମେଲାକରି ଛୁଆ ଅଧାର ନେଉଛି । କେତେବେଳେ ପୁଣି ଛୁଆହୋଇ ଭାବେ, କେତେବେଳେ ସେ ନାଲି ଚହଟହ ମାଆଟି, କେତେବେଳେ ସେ ଲହଡ଼ିଭଙ୍ଗା ଭରା ଫସଲ ସାଙ୍ଗରେ ଭାବିଯାଏ, ଲହଡ଼ି ଖେଳେ ଭାବନା ସମ୍ଭାଳି ପାରେ ନାହିଁ, ପୁଣି ଅଧାରଦିଆ ଦେଖେ । ଆଖିରୁ କାହିଁକି ଧାର ଧାର ଲୁହ ବୋହୁଥାଏ । ଅଧରାତିରେ ଦିଉଡୁ ଫେରିଲା, ଦସୁ ଭୁଲିଲା, ଦିଉଡୁ ପାଟିକରି ଖେଦିଗଲା, କବାଟରେ ବାଡ଼େଇଲା । ପୁଣି ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ହୁ ହୁ କରି ହାକିନାକୁ ସାକୁଲେଇ ଦେଇ ପୁଣି ଯାଇ ନିଦ ମଳମଳ ଆଖିରେ କବାଟ ଖୋଲିଦେଇ ଫେରିଆସିଲା । ଅତି ଉଗ୍ର ମଦ ଗନ୍ଧ, ଗର୍ଜନକରି ଦିଉଡୁ କ'ଣ କହୁଛି ନିଦ ଭୋଳରେ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ମନେପଡ଼ିଲା ସଞ୍ଜ ବୁଡୁ ବୁଡୁ ଯେ ଯାଇଥିଲା, କିଛି ତ ଖାଇ ନାହିଁ । ଆଉ ଉଲେଇ ହେବାକୁ ମନ ଗଲା ନାହିଁ । ପୁଣି ପୁଣି ଶୋଇପଡ଼ିଲା ।

ସକାଳୁ ଉଠି ଦିଉଡୁ ଆଉ ବସିରହିଲା ନାହିଁ, ପାଗ ସେହିପରି ଅଛି, କିନ୍ତୁ ତଳା ତଳି ବାନ୍ଧିହୋଇ ଦିଉଡୁ କ୍ଷେତ ଆଡ଼କୁ ମୋହିଁଲା । ଆଜି ତା'ର ପ୍ରତାପ ଡେଇଁଛି ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ସେ ସାଓଁତା । ବାରିକ୍ ପିଣ୍ଡାରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହି ବାରିକର ପୁଅ ବାଳମୁଣ୍ଡା ହାତରେ ସେ ଜାମାକନ୍ଧକୁ ତକେଇଲା । ଛାତି-ବଥା ବୋଲି ଘର ଭିତରେ ନିଶାରେ ଦୁବି ବାରିକ୍ ଶୋଇଛି । କବାଟ ପାଖେ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ସୋନାଦେଇ ତୁନିହୋଇ ଠିଆହୋଇ ରହିଛି, ଶାନ୍ତ ମୟଣୀ ମଉନମୁହଁ ମା'ସପିଣ୍ଡୁଳା ମେହୁଏ । ଆଖି ତା'ର ନିଦୁଆ ନିଦୁଆ, ସବୁଦିନ ପରି ଛିଣ୍ଡାଲୁଗା ପିନ୍ଧିଛି, ବେଶରେ ପରିପାଟୀ ନାହିଁ । ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଜାମାକନ୍ଧକୁ ଅପେକ୍ଷାକରି ବସିଥାଏ । ସୋନାଦେଇକୁ ତା'ର କିଛି କହିବାକୁ ନାହିଁ, ମୁଣ୍ଡ ପଛଆଡ଼େ କେଉଁଠି ଚିହ୍ନାଚିହ୍ନି ଲାଗିଛି ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ କାଲି କିଏ ଗୀତ ବୋଲିଥିଲା । କେତେ ମେଘ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇପଡ଼ିଛି ତାହା ଉତ୍ତାରୁ, ରାତିର କାହାଣୀ ଧୋଇହୋଇ ଚାଲିଯାଇଛି ଅତଳ ଝୋଲାକୁ । ଏଇ ତା'ର ଦେହ, ନାରୋଗ କର୍ମଠ, ଅତୁଟ । ଏଇ ତା'ର ଗାଁ, ଏଠି ସେ ସାଓଁତା । ମନ ଭିତରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ଅଛି, ଦୃଢ଼ା ନାହିଁ ।

ବାଳମୁଣ୍ଡା ସଙ୍ଗେ ଜାମାକନ୍ଧ ଆସିଲା । ତନ୍ମ ଘର ହତା ଭିତରେ ପଶିବାକୁ ଦୋଦୋପାଞ୍ଚି କଲା, - ଦିଉଡୁ ଚାହିଁଛି । ଅବଞ୍ଚା ଆଉ ଘଣ୍ଟା ଦେଖେଇ ଜାମାକନ୍ଧ ମୁହଁରେ ମେଣ୍ଟାଏ ଲୁଗା ମାଡ଼ିଦେଲା, ବାରମ୍ବାର ଛେପ ପକେଇଲା, ଓକିତକେ ଦୁଆରମୁହଁରେ ଠିଆହେଲା ସାଓଁତା ଆଗରେ ।

“ତତେ ତକେଇଥିଲି ଜାମା ବୁଢ଼ା, -”

“ଥୁ ଝୁ -”

“ମୋ କ୍ଷେତରେ ଚାରିଦିନ କାମ କରେଇ ଦେ -”

“ଏ ?”

“ମୋ କ୍ଷେତରେ ଚାରିଦିନ କାମ କରେଇ ଦେ, ଚାଲ ‘ଗୁଡ଼ିଆ’କୁ ଯିବା ।”

“ମୁଁ ଯିବି ? ମୋର କାମ କିଏ କରିବ ?”

“ଅମାନିଆ ହେବୁ ? ତୁ ରଇତ ହେଇ ସାଉଁଡ଼ାର ଦରକାର ହେଲେ ତୁମେ ତା’ର କାମ କରିଦେବ ନାହିଁ । ହଉ, ନାହିଁ ଯଦି ନାହିଁ କର ।”

ଜାମ୍ବାକନ୍ଧ କାବା ହୋଇଗଲା । ହଁ, ସାଉଁଡ଼ା ‘କାମକର’ କହିଲେ ରଇତ କାମ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ଏ ଚଳଣ କନ୍ଧକର ଗୋଷ୍ଠୀମାନିଆଁ ଗାଁରେ ବେଶି ପଡ଼େ ନାହିଁ । ସରବୁ ସାଉଁଡ଼ା ଥରେ ଅଧେ ଡାକୁଥିଲା ସତ, ଦିଉଡୁ ସାଉଁଡ଼ା ଖୋଲା ଛାଡ଼ି ଦେଇଛି । ହଠାତ୍ ଏ କି ଆପଦ !

“ତୁନି ରହିଲୁ ଜାମ୍ବା, ମନ ହେଲେ ନାହିଁ କରିଦେ !” ଛେପ ଢୋକି ଢୋକି ଜାମ୍ବା କହିଲା, “ନାହିଁ କାହିଁକି କରିବି ସାଉଁଡ଼ା, ତେବେ ଗାଁରେ ଏତେ ରଇତ ଥାଉ ଥାଉ ମୋରି ଉପରେ ବେଠି ଲଦା ହେଉଛି କାହିଁକି । ଥାଉ ତ କେତେ ଅଛନ୍ତି ?”

“ମୁଁ ଏତେକଥା ଶୁଣିବି ନାହିଁ ଜାମ୍ବା । ଜଣିକିଆ ମଣିଷ ହେଇଗଲି, ବେଶି ତାଷ, ତୋର ପୁଅମାନେ ଅଛନ୍ତି । ଚାରିଦିନ ଆଗ ତୁ କାମ କର । ଏମିତି ବେଠି ବେଠି କହୁଛୁ କାହିଁକି ? ଏ କ’ଣ ରଜାଘର ବେଠି ହେଉଛି ନା ସାଇବ ଘର ବେଠି ? କାମ ମାଗିଲି, କାମ ଦେ ।”

ହଉ କହି ମୁଣ୍ଡପୋତି ଜାମ୍ବାକନ୍ଧ ଚାଲିଗଲା । ଡିସାରିର ଲେଖାରେ ବେଡ଼ତାଉ ଯୋଗରେ ଜରୁ ତା’ର, ଯେତେ ଉପାତ ଆସିଲେ ଆଗ ତା’ ମୁଣ୍ଡରେ ।

ଦିଉଡୁ କ୍ଷେତକୁ ଚାଲିଲା । ଆଜି ସକାଳେ ଝଡ଼ି ସରିଆସୁଛି, କେବଳ କସରା ମୁଗୁରା ହୋଇ ମେଘର ବାମ୍ଫ । ଖରା ନାହିଁ, ଆଳୁଅ ଫିଟିଛି, ପବନ ପିଚୁଛି । କନ୍ଧଗୁଡ଼ିଆରେ ଚହକ ପଡ଼ିଛି । ଏତେଦିନର କଳା ପାଗ ଫସରଫାଟି ଯାଉଛି ଧଳା-ମୁଗୁରା ମେଘୁଆ ବାମ୍ଫରେ ।

॥ ଅଠାଅଶୀ ॥

ମାଲର ବର୍ଷାରେ ଫାକ ଫିଟିଥାଏ, ଚାରିଆଡ଼େ ଲାଗିରହିଥାଏ ନିଜାଣି ଅର୍ଥାତ୍ ବଛାବଛି । ମେଘର ଛୁଟି, ମଣିଷର କାମ । ଦିନେ ନ ଅନେଇଁଲେ ଶତ୍ରୁପରି ଅଗନ୍ଧିଆ ମାଡ଼ିବସିବ, ପାଟିଲା ବେଳକୁ ଭରଣ ଭରଣ ଫସଲ ନଷ୍ଟ । ବିଲାତି ଗଛ

‘କୋରାପୁଟିଆ’ ବୁଦା, ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି କେତେ ଦୂର ବ୍ୟାପିଛି, କାହା ବଗିଚାରୁ କାହା ବାଡ଼ରୁ, ଯେତେ ମାରିଲେ ମରେ ନାହିଁ । ଖାଲର ‘ବେଢ଼ା’ ଧାନରେ ସାନ ସାନ ବାଉଁଶ ଜାତିର ଗଛ, ଶରଗଛ, ବେଣା ଗଛ । ତାଲୁର ଫସଲରେ ବଣୁଆଁ ଗଛର ପ୍ରକୋପ, ଗିର୍ଲି, ଧାତୁକୀ, କୁରହେଇ, କେନ୍ଦୁ । ବଢ଼ିଗଲେ ଶତ୍ରୁ ମାଟିତଳକୁ ଚେର ବିଛେଇଦିଏ । ତେଣୁ ଏହି ନିଜାଣି ପାଗରେ ସକାଳୁ ସଞ୍ଜଯାକେ ମଣିଷ ଜମିଠି, ଗାଁ ଜଗିବାକୁ କେବଳ କୁକୁର ।

କଷ କାମ, ଏହି ଚାଷ ବେଉସା । ଅନ୍ଧାରି ବଣରେ ବିଜ୍ଞାନର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳବତି ନାହିଁ । ଯାହା ମଣିଷ ପୁରୁଷ ପୁରୁଷ ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ଶିଖୁଛି । ବିଜ୍ଞାନ ପାଇଁ ମାଟି ଅଛି, ପାଣିପାଗ ଅଛି, ଫସଲ ନାହିଁ, ଶସ୍ୟ ବଦଳେଇ ବଦଳେଇ ଜମିର ସାର ବଢ଼େଇବାକୁ ଜଣା ନାହିଁ । ଅଭ୍ୟାସରୁ ଯେତିକି ମନରୁ ବାହାରିବ, ବାକି କାମ ପାଇଁ ଦର୍ତ୍ତନୀ ମାତା । ସାନ ସାନ ବଳଦ ଯୋଡ଼ି ଭୂଇଁ ଭିତରକୁ ଚାଖଣ୍ଡେ ମାଟି ହାଲୁକା ଲଙ୍ଗଳରେ ତାଷ, ନ ହେଲେ ହାତର କୋଉକି ମାରି ମାରି ହାଣିହାଣିକା ମଞ୍ଜି ବୁଣା । ପଥୁରିଆ ମାଟି, ଖାଲଡ଼ିପ ମାଟି, ତିମା ଖେଙ୍କା, ପଥର, ରୁଗୁଡ଼ି । ପର୍ବତକୁ ହାଣି ପାହାଚ ପାହାଚ କରି ବନ୍ଧ ବାନ୍ଧିଦେଲେ ସେଠି ଫସଲ ହେବ । ସେହିପରି ଢାଲୁଡାଲୁଆ ତିପ ଖାଲ ଜମିରେ କେବଳ ତଳ ଉପର ପାହାଚ ପାହାଚ ହୋଇ କିଆରି ଧାନ ଗହୀର ଭିତରେ ବି ଉପରୁ ତଳକୁ ପାହାଚ ପାହାଚ କିଆରି । ଝୋଲାଲ ଅତଡ଼ା ଛିଣ୍ଡିଲେ ଆହୁରି ଟିକିଏ ଓସାରକରି ବନ୍ଧ ପକେଇଦେଇ ଦି’ବର୍ଷ ବୁଢ଼େଇ ରଖିଲେ ଝୋଲା ଭିତରୁ ‘ଅଟାଳ’ ଜମି ବାହାରେ ଟିକିଏ ନ ଜଗିଲେ ଝୋଲା ଭିତରକୁ ନୂଆ ଝରଣା ଗଡ଼ି ଆସି ପାଣିର ବେଗରେ ଜମି ଭସେଇ ନେଇ ରଖିଯାଏ ବାଲି । ବନ୍ଧର ବଳରେ ତାଷର ବଳ । ଅଟାଳରେ ଧୂଆଁପତ୍ର ହୁଏ, ରବି ଫସଲ ହୁଏ, ଝୋଲା ଭିତରର ଗହୀର କ୍ଷେତରେ ଧାନ, ତା’ର ଷୋଳକାନ୍ଦି, ଅଠର କାନ୍ଦି । ପଦର ଅର୍ଥାତ୍ ଅଳ୍ପ ତିପଜମିରେ ଧାନ ହୁଏ, ସାର କମିଗଲେ ମାଣ୍ଡିଆ, ଉଞ୍ଚ ଜମିରେ ମାଣ୍ଡିଆ, ସୁଆଁ, ଅଳସି, କାନ୍ଦୁଲ, ପାହାଡ଼ ଢାଲୁରେ ମାଣ୍ଡିଆ ଉପରେ ସୁଆଁ ଚଢ଼ିଯାଏ, ତେଣିକି ପିଚୁଳିଗଛ ପରି ଉଞ୍ଚ ବହଳ କାନ୍ଦୁଲ ବା ବଡ଼ହରଡ଼, ପାହାଡ଼ ମହୁଡ଼ ଆଡ଼କୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗବକ୍ଷେତ । ଉଞ୍ଚ ପର୍ବତର ଅରାଏ ଅରାଏ ‘ପୋଡ଼’ କରି ଚନ୍ଦାହୋଇ ଫସଲ ଲାଗିଥାଏ, ପର୍ବତ କରେ କରେ ବଣୁଆଁ ଜନ୍ତୁ ଫସଲ ଖାଇ ଆସନ୍ତି । ବାଘ, ସାପ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗ ପାଗ । ଖତକୁ କେବଳ ଅଙ୍ଗାର ପାଉଁଶ ଛିଣ୍ଡିଲା ପରି ଗୋବର ଏବଂ ପଦର ଜମିକୁ ମଝିରେ ମଝିରେ ପଡ଼ିଆ ପକେଇ ବିଶ୍ରାମ । ଏପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ସୁଷା ଧର୍ତ୍ତନୀ ମା’ ଦୟାକରେ, ‘ଶିଆଳୀମାଳପରି ଫସଲ ମାଡ଼ିଯାଉ’ କନ୍ଧର ଏପରି ବିନତି ସାର୍ଥକ ହୁଏ, ପର୍ବତରୁ ସଡ଼ାପତ୍ରର ଖତ, ବଣ ମାଟିର ସାର ଭାସିଆସେ, ଜଙ୍ଗଲର ଫସଲ ଜଙ୍ଗଲପରି ବଢ଼େ, ପ୍ରଚୁର ଶସ୍ୟ ହୁଏ, ବେଶି ଜମିକୁ ଉଣା ଲୋକ ।

ବର୍ଷା ମଝିରେ ଏହି ଦୃଶ୍ୟ ଆଖିରେ ପଡ଼େ । ପାଗ ଖୋଲିଛି, ମେଘଦେବତା ବୀମାରଜାର ଗୋଟାଏ ଅଭିଯାନ ଗୁରେଇ ହୋଇଯାଇ ପଛକୁ ହଟିଛି, କେବଳ କୁହୁଡ଼ି, ହାଲୁକା ହାଲୁକା ମେଘ ଅସରା, ପୁଣି ଅଳ୍ପ ବିଶ୍ରାମ ଛାଡ଼ି ଦିନାକେତେ ଝଡ଼ି ଧରିବ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦିନଯାକ ତାଷବୁଇଁ ଉପରେ ହାଲୋଳମୟ । ରଙ୍ଗର କଣିକା ମାଟିକୁ ଛାଡ଼ି ଆକାଶକୁ ଉଠିଛି, ଠେଲାଠେଲି ଗଛ ଲଟା, ଓଦା ସରସର ଆଳୁଅ ଜକଜକ ପର୍ବତର ରାଜ୍ୟ । ସେଠି ତାଷ ଉପତ୍ୟକା ମୁଖରିତ କରି ଆକାଶ ଉନ୍ମୁଳେଇ ଶୁଆପଲ, ପର୍ବତ ଡାଳୁରେ ଦଳ ଦଳ ମୟୂର, ଆମ୍ବଗଛରେ ବି ପଲ ପଲ ଶାରୀ, ଆଉ ସବୁପ୍ରକାର ଶବ୍ଦଠୁ ବେଶି ମନୋହାରୀ, - ମଣିଷର କଷ୍ଟସ୍ୱର, ଯେତେଠି ତାଷ ସେତେଠି ମଣିଷ । କେଉଁଠି କାମର ବ୍ୟଗ୍ରତାରେ ହୁଡ଼ାହୁଡ଼ି ଲାଗିଛି, କାମିକା ଲୋକ ନରମ ଭୂମିକା ଲଗେଇ କଥା କହି ଜାଣେ ନାହିଁ; ଅଖାଡୁଆ ସମ୍ବନ୍ଧ, ମଣିଷ ସାଙ୍ଗରେ, ବଳଦ ସାଙ୍ଗରେ, ଜମି ସାଙ୍ଗରେ, କେଉଁଠି ବା ଚଢ଼େଇ ପକ୍ଷୀ ପରି ତଲ୍ଲା ତଲ୍ଲି, ଘୋଡ଼ିପୁଡ଼ି ହୋଇ ପଲେ ଧାନ୍ତୀ ଏକାଠି ନଇଁପଡ଼ି କାମ କରିଯାଉଛନ୍ତି ଏକାତାନରେ ଗୀତର ଧ୍ୱନି ଉଠୁଛି, ଅଛିଣ୍ଡା ଗୀତ । ସେହିପରି ପାହାଡ଼ ଖୋଲରେ ଚିର୍ଚ୍ଚିରେଇ ଚିର୍ଚ୍ଚିରେଇ ଯୋଡ଼ି ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ବଇଁଶୀ ଶୁଭୁଛି, ଏଣେତେଣେ ଅମଡ଼ା ମାଡ଼ି ମଇଁଷି ଜଗୁଆଳର ଗୋଠ । ଶବ୍ଦ ଆଉ ରଙ୍ଗର ପୃଥ୍ବୀ, ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ, ସୁନ୍ଦର ଲାଗେ ।

ସେହି ପୃଥ୍ବୀରେ ପସଲ ପିଛା ପିଛା ପିଲାଙ୍କ ପରି ପାଟିତୁଣ୍ଡ କରି ଡେଇଁ ଲାଗିଥିଲା ଦିଉଡୁ ସାଉଁଡ଼ା, ତା’ର ଲୋକଙ୍କର କାମ ତଦାରଖ କରୁଥିଲା, ଆପେ କାମ କରୁଥିଲା । ପଥରରୁ ପଥର ଡେଇଁପଡ଼ି ହିଡ଼ ମରାମତ କରେ, ନାଳିଆ ଖୋଳିପକାଏ, ପବନ ବେଗରେ ଚାଞ୍ଚିଆ ବୁଲେଇ ବୁଲେଇ କାଟି ଗଦା କରିଦିଏ କୁଡ଼କୁଡ଼ ଅରମା । ଉସାହ ଦେବାକୁ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କର ପାଟି ଶୁଭୁଛି । “ହେଇ ସେ ଆଡ଼ି ଧଉଁ ଯାଉଛି... ଦେଖନ୍ତୁ ଗାଡ଼ (ଝୋଲା) କଣ କରିଛି ଯେ... ହାଣିପକାଅ ସେ କୋରାପୁଟିଆ ବୁଦାଗୁଡ଼ାକ, ହେଇ ଅଳସୁଆ, କେତେବେଳଯାକେ ଧୂଆଁ ପିଉଥିବୁ ।” କ୍ଷେତ ପାଖେ ପାଖେ ରୋଷେଇର ଧୂଆଁ ଉଠୁଛି, କାମ ଅବସରରେ ଟୋକାଟୋକାଙ୍କର ଗୀତରେ ଗୀତରେ ମାଗଣ ଚାଲିଛି, ଫୁଲ ପିନ୍ଧା ହେଉଛି, ଜୁଡ଼ା ସାଉଁଟା ହେଉଛି, ସାନପିଲାମାନେ ମାଛ ମାରୁଛନ୍ତି । କାହିଁକି ଏତେ କାମ ? କେଉଁ ସାଉକାରର ସୁନାବଳା ମୋଟ କରିବାକୁ ବଣ ଭିତରେ ଅଧା ଲଙ୍ଗଳା ଲୋକଙ୍କର ଏ ନାଟ ? ପ୍ରଶ୍ନ କେହି ପଚାରେ ନାହିଁ । ଜୀବନ ଶେଷରେ ମରଣ ସୁନିଶ୍ଚିତ ତଥାପି ଜୀବନକୁ କେହି ମରଣବାହୁନା ବୋଲି ଭାବେ ନାହିଁ । ଆସୁ ଯେତେବେଳେ ଆସିବ ଯେଉଁ ସାହୁକାର, କଷ୍ଟ ତାଷ କରେ ।

କାମର ନିଶାରେ ଦିଉଡୁର କଳ୍ପନାରେ ଭାସିଉଠୁଥିଲା ନୂଆ ଜୀବନର ଛବି । ମନର ରୁକ୍ଷଣା କଟିଯାଇଛି, ଲେଖିକକା ଯାଉ, ରହୁପଛେ ବଢ଼ିକାର ଗାଁର ରଇତ ହୋଇ ବଣ ଭିତରେ, ଅବସୋସ ନାହିଁ । ସେ ମଣିଷ । କେବେ ସେ ବାପ ମଲା ପରେ ବାପର ବସିବା

ଜାଗାରେ ସାଓଁତା ହୋଇ ବସି ଗର୍ବ କରୁଥିଲା, ସେହି ପଥର ଉପରେ ସେମିତି କାହାଳୀ ଧରେଇ ଦେଇ ଗୋଡ଼ ହାତ ମେଲେଇଦେଇ ବସି ରହି । କେବର କଥା ସେ । ସେ ଧାରଣା ମଜାରେ ରହିଲାଣି । ତା'ପରେ ଗଲା ଲେଖୁକକା, ଆଜି ଲେଖୁକକାକୁ ଭାବିଲେ ଲାଗେ ଯେପରିକି ଆପେ ମଣିଷଖୁଆ ବାଘ, ଜୀଅନ୍ତା ମଣିଷକୁ ଶବ କରିଦେଇ ତାହାରି ଲହୁ ପିଇ ପିଇ ମଦାରିଆ ପରି ଫୁଲିଲାଗିଛି । ଅରଣ୍ୟ ମଣିଷ, ପଶୁ-ବଳବାଦୀ ଜଡ଼ବାଦୀ ମଣିଷ କେବଳ ଜୟକରି ନିରସ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ, ଜୟ ଉଭାରୁ ଛାରଖାର କରେ, ନାରୀ ଧର୍ଷଣ କରି ନାରୀକୁ ହତ୍ୟାକରେ । ମଣିଷ ମନର ଅନ୍ଧାରି ଗୁମ୍ଫାର ସେହି ପଶୁ ଧାରଣାରେ ଲେଖୁକକାକୁ ଡଢ଼ି ସେ ସୋନାଦେଇକୁ ପାଦରେ ଦଳିଥିଲା । କାମର ଭୁଲ୍ ଉପରେ ରଇତପଣିଆ, ସାଓଁତା ପଣିଆ ଉଭୟ ଗୋଳିଦେଇ କପାଳରେ ଜୟତିକକ ମାରି ଆନନ୍ଦ ପାଇଲା ବେଳକୁ ଆଜି ଆଉ ସୋନାଦେଇ ତାହା ଆଖିରେ କିଛି ନୁହେଁ, ଶବଠୁ ବି ହୀନ ସେ, ସେଥିପାଇଁ ତା'ର ଭାଜେଣି ନାହିଁ । ଆଜି ନାହିଁ ଅକାରଣ କୁତୂହଳ, ଅକାରଣ ଛାତିର ଧକ୍ ଧକ୍ । ସୋନାଦେଇ ଗୋଟାଏ ତମୁଣୀ ମାତ୍ର, ଗୋଟାଏ ଅଲକ୍ଷଣୀ ଅଭାଗୀ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ । ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ଯାଇଛନ୍ତି, ଜାୟାକନ୍ଦ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇଛି, ବାରିକ୍ କେବଳ ପୋଷା କୁକୁର, ଗାଁରେ କେହି ନାହିଁ ଯେ ତା'ର ଆଖିକୁ ଅନେଇ କହିଦେଇ ପାରିବ, 'ନାହିଁ' ବୋଲି । ଆପଣାର ଜମି ଆପଣାର ଲାଗୁଥିଲା, ଭଲ କି ମନ୍ଦ ବିବେଚନା ନ କରୁଣୁ ସମୟ ଜଣେଇଁ ଦେଉଥିଲା ସେ ବଳରେ ବଳାୟାନ୍, ସେ ଖ୍ରୀଣରେ ପ୍ରାଣାୟାନ୍ । ଉଦ୍ଧତ ସେ, ଦୁର୍ମଦ, ଦୁର୍ଭର୍ଷ । ତା'ର ପରା ମନକରତା ଦୁର୍ବଳତା ନାହିଁ । ଜୋରରେ ଜୋରରେ କାମ କରେ ।

ଅସାଧ୍ୟା ବନ୍ଧନ ଗୋଟେଇ ସ୍ବାଧୀନ ଜୀବନ ଗଢ଼ିବାକୁ ମନର ପ୍ରବଣତା ବାରମ୍ବାର ଦିଏ ତେତେଇ, ସେହି ତା'ର ସ୍ବାଧୀନତା ନିତି ନୂଆ, ମନଇଚ୍ଛା ମନଖୁସି ଦି'ଦିନିଆ ଖୁଆଲ, ଆଜିକ ତୋଳି କାଲି ଭାଙ୍ଗି ଦେବାକୁ । ଲେଜୁଟିପିନ୍ଧା ବଣୁଆ କନ୍ଧଟିଏ, ତା'ର ବି ମନ ଅଛି, ମନର ସହଜ ଗୁଣରେ ସେଠି ବି ଫୁଲ ଫୁଟେ ।

ଦେଖେ ଆପଣାକୁ ସରବୁ ସାଓଁତା ସାମ୍ବାରେ, ଲେଖୁକନ୍ଦ ସାମ୍ବାରେ, ଆପଣାକୁ ହିଁ ବଡ଼କରି ଦେଖେ । ପିଓଟି ପଛେ ପଛେ ପୁଣ୍ଡର କ୍ଷୀଣଦେହ ପବନରେ ମିଳେଇଯାଏ । ପିଓଟି, ସେ ବର୍ଷା ଶେଷ ଶରତର ହାବେଳି, ସେ ଭୁଲି ହୁଏ ନାହିଁ ।

କନ୍ଧକନ୍ଧୁଣୀଙ୍କ ଗୀତ ଶୁଭେ, ନିବେଦନ ଓ ତା'ର ଉତ୍ତର, ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ତା'ର ଜବାବ । କାମ କରୁ କରୁ କେଉଁ ଗୀତର ପଦକ ବିଶେ ମନରେ, ପାଦ ଟଳିଯାଏ, କାମ ମଠେଇଯାଏ । କାହିଁକି ଆଉ ସେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି ? ଠିକ୍ - ପିଓଟି, ପିଓଟି ମନ ଭୁଲେଇବାକୁ ତରତର କରି ସେ କାମ କରିଯାଏ ।

ମାଟିର ଅଞ୍ଜନ ଦେହରେ ବୋଳି ଲାଗିପଡ଼ିଆତି ମଣିଷ ।

ତାଷ-ଉପତ୍ୟକା ଭିତରକୁ ବୁଢ଼ୀ ବେକୁଣୀ ଓହ୍ଲେଉଥିଲା ।

ଦ୍ଵିପ୍ରହର ଗଢ଼ିଯାଇଛି, ବର୍ଷା ନାହିଁ, ଖରାର ରଙ୍ଗ ବଣର ରଙ୍ଗ ଆଉଟି ହୋଇ ଭାସୁଛି ରଣକୁହୁଡ଼ିରେ ।

ମନ୍ଦାରମାଳ ପକେଇଛି, ହାର ପରି ଜାତି ଜାତି ଡଉଁରିଆ, ଜଡ଼ିବୁଟି । ନାଲି କରୁଛିଆ ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧି ବାଡ଼ିଧରି ଓହ୍ଲାଇ ପଡୁଛି ସବୁ ଛାଇଟାଏ, ତଳକୁ ତଳକୁ ।

ତା'ର ଅତୀତ ନାହିଁ, ତା'ର ଭବିଷ୍ୟତ ନାହିଁ, ଏଇ ବର୍ତ୍ତମାନରେ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ଗଣ୍ଡି ପଡ଼ିଛି । ଆଜି ପରି ପାଗ, ଏଥିରେ ଦିବ୍ୟଦୃଷ୍ଟି ଦରକାର ନାହିଁ, କେବଳ ଆଖି ଖୋଲି ରଖିଲେ ଦିଶୁଛି ସେ ପୁରର ଲୋକ ଏ ପୁରର ଲୋକ ମିଶାମିଶି । ବହଳ ନେଲି ମୋଟା ସାପପରି ବଙ୍କେଇ ବଙ୍କେଇ ଧାନର ଜମି ଲମ୍ବିଯାଇଛି । କେତେ ଗଢ଼ିଶା ପାଟିବ ସେଥିରେ । ଶସ୍ୟ ମଣିଷର ଖାଦ୍ୟ, ମଣିଷର ଘରକରଣ, ତା'ର ଆତ୍ମସମ୍ମାନ । ହେଇ, ଧର୍ତ୍ତନୀ ମା' ହସୁଛି, ବେଜୁଣୀ ଦେଖୁଛି । ଜୁହାର ମା ଜୁହାର, କୋଟି କୋଟି ଜୁହାର ତୋ ପାଦରେ । ତୁ ନ ପାଳିଲେ କୋଉଠି ଥାଆନ୍ତୁ ଆମେ । ସେମିତି ସବୁଦିନେ ଟୋକାପରି ହୋଇ ବିରାଜୁଥା, ସେହିପରି ପ୍ରଶାନ୍ତ ହସ ଖେଳୁଥାଉ ତୋର ଆଖିରେ, ପାଦୁକା ଶୀତଳ ଥାଉ, ପାଦୁକା ଶୀତଳ ଥାଉ । ବେଜୁଣୀ ଭାବେ ଧର୍ତ୍ତନୀ ମା'କୁ ସେ ଦେଖିପାରେ, ସେ ନ ଦେଖିଲେ କିଏ ଦେଖିପାରିବ ଦେବତାକୁ ? ଧର୍ତ୍ତନୀ ମା', ଡଉଁଲଡାଉଁଲ କହୁଣୀ ସ୍ଵାଟିଏ ପରି ଦିଶେ, ମୁଣ୍ଡରେ ଓଡ଼ଣା, ମୁହଁରେ ହଳଦୀ ଜଡ଼ାତେଲ ମଠାମଠି ହୋଇ ଜିକିଜିକି, ବେକରେ ସବୁ ସବୁ ନାଲିରଙ୍ଗର କଳା ରଙ୍ଗର ମାଲି ସରି ସରି, ସ୍ନେହରେ କ୍ଷୀର ବୋହିଯାଉଛି । ଧାନ କ୍ଷେତରୁ ମୁଣ୍ଡ ଟେକେ, କାନ୍ଦୁଲ କ୍ଷେତରୁ ମୁହଁ ଦେଖାଏ, ମାଣ୍ଡିଆ ବଣରେ ବସିଥାଏ ବାଳମୁକୁଳା କରି ।

“ଜାଣିଚି ମା, ଦିନୁ ଦିନ ହାନିଅବସ୍ଥା ପଡ଼ିବ, ରଜତର ଖଳାର ଫସଲ ବୋହି ହୋଇଯିବ ପର ମୁହଁକୁ, କେତେ ଛଟକରେ ଶୋଷି ହୋଇଯିବ କ୍ଷେତର ପାଟି, ଗଣ୍ଡିରେ ଲାଗିରହି ସୁନ୍ଦା ମୁଣ୍ଡଟା ହେବ ପରର, ମଣିଷପଣ ରହିବ ନାହିଁ । ସବୁ ମୁଁ ଜାଣିଛି ତୋ ଦୟାରୁ । ଯାହା ହେବାର ହେବ ପଛେ ହେଉ, ମୋ ଦେଖିବରେ ନୁହେଁ, ଏତେଦିନ ସେବା କଲି, ମୋର ମିନତି ରହିବ ନାହିଁ ?”

ଧର୍ତ୍ତନୀ ମା' ତାଷ-ଉପତ୍ୟକାରେ ଥାଇ ମୁଣ୍ଡ ଚୁଙ୍ଗାନ୍ତୁଛି, ପାହାଡ଼ ସେପାଖେ ବୀମାରଜା ବସି ବାହାବା ନେଉଛି, ଭଲ ବର୍ଷା କଲା, ଜଙ୍ଗଲ ବାଙ୍କରେ ଧାରେ ଧାରେ ଦିଶିଯାଉଛି ଝରଣାର ଆରଣି, ସେଠି ବଣର ଦେବଦେବୀଙ୍କର ଦୁଠ ପରା, କିଏ ବାଳ ମୁକୁଳାକରି ଶୁଖୋଉଛି, କିଏ ଗୋଡ଼େଇଛି, କିଏ ଖୋଜିବୁଲୁଛି, ଉଦୁଉଦିଆ ଦିନ ଆଲୁଅରେ ଦେବତାମାନଙ୍କର ଖେଳ । କେତେ ଅଜଣା ସମୋଧନ କରି କରି ମନକୁ ମନ ବୁଟୁରୁ ବୁଟୁରୁ ହୋଇ ବେଜୁଣୀ ବୁଡ଼ି ତଳକୁ ଓହ୍ଲେଇଗଲା । ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ପାଟି ଶୁଭୁଛି, ମଣିଷ ଦିଶୁଛନ୍ତି । ଆପଣାର କେହି ନାହିଁ, ଏହିମାନେ ତା'ର । ଆପଣା ପାଇଁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚାଏ

କେବେଠୁଁ ସେ ବୁଲିଗଲାଣି, ତା'ର ଦଳହିଁ ତା'ର ସଂସାର । ପତ୍ର ଝଡ଼ିଛି, ବାହି ଭାଙ୍ଗିଯାଇଛି, ଶୁଖିଲା ଥୁଣ୍ଡା ହୋଇ ପଡ଼ି ଦଶଜଣକ ଗୋଜିଣା ହେବାରେ ତା'ର ଆନନ୍ଦ ।

ଆକାଶର କଥା ଦେବତାଙ୍କ କଥା, - ସବୁରି ମୂଳରେ ତା'ରି ଦଳ, ତା'ରି ସମାଜ । ତାଙ୍କରି ଭରସାରେ ମରଣକୁ ଜିଣି ଅକଳନ ବୟସର ଅସଞ୍ଜ ଦାଡ଼ରେ ବୁଲୁଁରେ ପାଦ ମାଡ଼ିଦେଇ ଅଦ୍ୟାପି ସେ ରହିଛି । କେତେ କେତେ ଯାଇଛନ୍ତି, ସେ ଅଛି । ପୁନର୍ଜନ୍ମ ତା'ର ଦରକାର ନାହିଁ ।

“କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଛୁ ? ବେଜୁଣୀ, ହେ ବେଜୁଣୀ ।”

ବିଲ ବାଛିବୁ ବେଜୁଣୀ ?”

“ଶୁଣିବ ନାହିଁ, ତା'ର ଡାକରା ପଡ଼ିଛି ବୋଧହୁଏ, ବେଜୁଣୀ ଦେବତା ଠାନକୁ ଯାଉଛି ।”

ଶୁଣିବାକୁ ତା'ର ଗରଜ ନାହିଁ, ହଠାତ୍ ତା'ର ଆତ୍ମସମ୍ମାନ ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ, ସାଧାରଣ ମଣିଷଙ୍କଠୁଁ ସେ ବହୁତ ଉଚ୍ଚରେ । ପିଚୁଳିଗଛ ମୂଳେ ରେନ୍ଦ, କାଠକ, ଟିଟି ପିଚୁଳି ଖାଉଛନ୍ତି, ଡାକରେ ବସିଛି ଜଞ୍ଜାଳ ।

ଗୋଟାଏ ଗୋରୁକୁ ଦି'ଆଡୁ ଦି'ଜଣ ଖେଦି ଖେଦି ବଣଆଡ଼କୁ ଗଲେ, ପୁଲମେଁ ଆଉ ବାଡ଼ି ।

ଦିଉଡୁ ସାଓଁତାର ଘରଣୀ ପୁଅକୁ କାଖେଇ ହାଣ୍ଡିଟିଏ ମୁଣ୍ଡେଇ ବିଲରୁ ଫେରୁଛି, ହାକିନାକୁ ହାତ ବଢେଇ ଦେଖାଉଛି, “ହେଇ ଦେଖ, ବେଜୁଣୀ ।”

ଏକାମୁହାଁ ହୋଇ ବେଜୁଣୀ ଚାଲିଛି, ସବୁ ଦେଖୁଛି, ଅଟକୁ ନାହିଁ । ବିଲ ମଝି ମଝି ହିଡ଼େ ହିଡ଼େ ବାଏଁ ତାହାଣେ ଝାଳ ସର କଳା କଳା ପିଠି ଅସଂଖ୍ୟ ପାଖକୁ ପାଖ, କାମ କଲାବେଳର ପାଟି, କାମର ଶବ୍ଦ । ଏହି ତା'ର ପରିଚିତ ପୃଥ୍ବୀ, ଏହି ପରିସର, ନିତି ନୂଆ, ନିତି ପୁରୁଣା । ପ୍ରଜାପତି ପରି ବେଜୁଣୀ ଉଡ଼ିଯାଉଥାଏ, ଚିହ୍ନା ବନ୍ଧନା ଭିତରେ ସେ ସ୍ବାଧୀନ ।

ଅତଡ଼ା ଉପରୁ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ନାଳିଆ ଭିତରକୁ ପଥରଟାଏ ଗଡ଼େଇ ଲାଗିଥିଲା ପାଣ୍ଡୁ ଡିସାରି, ନଇଁପଡ଼ି ଦି'ହାତରେ ପେଲି ଲାଗିଛି । ଦିନରେ ଆଉ ତାରା ଗଣିବା ନାହିଁ, ଦିନରେ ତାଷ କାମ । “କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଲୁ ବେଜୁଣୀ - ?”

ଅଟକି ଯାଇ ଗୋଟିକିଆ ଦାତଟା ହଲେଇ ଦେଇ ବେଜୁଣୀ ଆଁ କଲା, ସେହି ତା'ର ବଡ଼ ହସ । ନେଳି ଧୂଆଁକିଆ ଗହୀର ଆଖି ଉପରେ କୁଞ୍ଚି କୁଞ୍ଚି ହୋଇ ହଳଦିଆ ଚମ ଓହଳିଛି, ଗହୀର ହୋଇ ପରସ୍ତ ପରସ୍ତ ହୋଇ ରହିଯାଇଛି ବର୍ଷ ବର୍ଷର ବାର ଅନିତୋର ।

ବେଜୁଣୀର ପ୍ରସନ୍ନ ହସ ।

ହଜିଲା ଭଟିହାସର ଧୂଳି ମେଞ୍ଚାଏ ।

“କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛୁ ବେଙ୍ଗୁଣୀ ଛଣେ ବସ, ଛଣେ ରହ ।” ଡିସାରି ବଡ଼ ବଡ଼ ନିଶ୍ବାସ ମାରିଲା । ଅନ୍ଧାରୁ ଧୂଆଁପତ୍ର ବାହାର କଲା । ମନକୁମନ କହିଲାଗିଲା, “ଭାରି ପାଣି, ହେଇତ ମୋଟେ ରୋହିଣୀର ଆରମ୍ଭ, ବହୁତ ମେଘ ବର୍ଷିବ ଏବର୍ଷ ।” ଅନ୍ୟମନସ୍ ହୋଇ ବେଙ୍ଗୁଣୀ ଗୋଟାଏ ପଥର ଉପରେ ବସିରହିଲା । ଡିସାରି ତାଷ ବେଉଷା କଥା ଆଲୋଚନା କଲା, ଭଲ ଫସଲ ହେବ, ଗୋରୁ ମଡ଼କ ନାହିଁ । କଥା ମଝିରେ ବେଙ୍ଗୁଣୀ ବସି ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇଲା, ଠିଆ ହୋଇପଡ଼ି କହିଲା, “ଭଲ ନାହିଁ, ଭଲ ନାହିଁ ।”

“ବଘେଇ ଲାଗିବ ? ବାଘ ମାତିବ କହୁଛୁ ?” ଘଷ୍ଟ ଅରଣ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଅନେଇଁ ଡିସାରି କହିଲା । ବେଙ୍ଗୁଣୀ ଉଦାସ ହୋଇ ଚାରିଆଡ଼େ ଅନେଇ ଦେଲା, ଜୋରରେ ଜୋରରେ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ କହିଲା, “କିଛି ଭଲ ନାହିଁ ।” ଉଠି ଚାଲିଗଲା । ଡିସାରି ପଛରୁ ଅନାଇଲା, ପର୍ବତ ଆଡ଼କୁ ବେଙ୍ଗୁଣୀ ଚାଲିଛି ପର୍ବତ ଢାଳୁରେ ସୁଆଁ କ୍ଷେତରେ ମାଣ୍ଡିଆ କ୍ଷେତରେ ମଣିଷ ଅଛନ୍ତି । ଅଟ୍ଟକୁ ନାହିଁ, ସିଧା ଚାଲିଯାଉଛି ସେ, କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି । ମନକୁ ମନ ଡିସାରି କହିଲା, “ବାୟା, ବାୟା ଲାଗିଛି ।” ତା’ର ପଥର ଗଡ଼େଇବାରେ ଲାଗିଗଲା । ଖରା ଫିକା ପଡ଼ିଗଲାଣି । ସାନ ମେଘ ଖଣ୍ଡେ ପର୍ବତ କରେ କରେ ଧୂଆଁ ଖେଳେଇ ଖେଳେଇ ଆସୁଛି, ପାଣି ବରଷିବା ଆଗରୁ ପଥର ଖଣ୍ଡକ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ପକେଇବା ଦରକାର ।

“ଭଲ ହେବ ନାହିଁ ।” - ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀ ସେପରି ଭାବନ୍ତି । ବୁଢ଼ାକିଆ ଦିନବେଳେ ଭୂତ ଦେଖନ୍ତି, ଅକାରଣରେ ଅମଙ୍ଗଳ ଆଶଙ୍କା କରି ନିଜେ ଡରନ୍ତି, ପରକୁ ଡରାନ୍ତି ।

ତାଷ ଜମି ଭରି ହୋଇଛି, ଉଛୁଳି ଉଠୁଛି ଫସଲ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚାଷୀର ଛାତି । ଭଲ ନ ହେବାକୁ କୌଣସି କାରଣ ପାଇଲା ନାହିଁ ଡିସାରି । କାମରେ ମନ ଦେଲା ।

ବେଙ୍ଗୁଣୀ ପର୍ବତ ପାଖେ ପହଞ୍ଚିଗଲା, ତାଷ ଗୁଡ଼ିଆର ହିଡ଼ ପରି ଠିଆ ହୋଇଥିବା ପର୍ବତରୁ ଠାଏ । ଘଷ୍ଟ ଜଙ୍ଗଲ ଲଦାଲଦି, ମଝିରେ ତିନିକୋଣିଆଁ ହୋଇ ଉପରଯାକେ ଉଠିଯାଇଛି ଅରାଏ ପୋତୁ ହୋଇଥିବା ଜମି, ସେଥିରେ ବାରଜଣଙ୍କର ତାଷ, ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁତା କାମ କରି କରି ବୁଲୁଛି ।

ଦିଉଡ଼ୁ ପଚାରିଲା, “କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛୁ ବେଙ୍ଗୁଣୀ,” - ଅଙ୍ଗା କରି କହିଲା, “କାଠ ପତର ଆଣିଯିବୁକି ?” ବେଙ୍ଗୁଣୀ ଠିଆ ହୋଇପଡ଼ି ଏକା ଦୃଷ୍ଟିରେ ସାଓଁତାକୁ ଅନେଇଁ ରହିଲା, କିଛି କହିଲା ନାହିଁ, ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲିଗଲା । ତାକୁ ଉପରେ ଅଳ୍ପ ଉଚ୍ଚକୁ ଚଢ଼ିଗଲା । ଗାଁ-ପର୍ବତ ଶିଖର ଉପରୁ, ତାଷଗୁଡ଼ିଆର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦୁଆ ଦିଗରୁ ଦୁଆ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ମଣିଷଙ୍କ କାମର ଭୂଇଁକୁ ଦେଖିବାକୁ ତାକୁ ଭଲ ଲାଗେ, ଦୁଆ ଦୁଆ ଧାରଣା ଆସେ ।

ଏତେ ଲୋକ କାମ କରୁଛନ୍ତି ସମସ୍ତେ ଏକା ଘରର । ଉପରେ ଲୋକ ତଳେ ଲୋକ ସମସ୍ତେ ଭାଇ ଭାଇ । ଆକାଶରେ ଧର୍ମ୍ମ ଅଛି, ତଳେ ଅଛି ଧର୍ତ୍ତନୀ, ଦୁଇ ଦେବତାଙ୍କର ଛୁଆପିଲା ହୋଇ ସଂସାରରେ ଏକାଘରକେ ଏତେ ମଣିଷ । ସୁନ୍ଦର ପୃଥିବୀ । ଏହି ତା’ର ଘର ।

ଖରା କେତେ ଜଳି ଗଲାଣି, ଘର ବାହୁଡ଼ାଣି ଖରାର ଧାସ ପର୍ବତ ରାଜ୍ୟରେ ନାନା ଜାତି ରଙ୍ଗ ଅକାଡ଼ିଦେଇଛି । ତଥାପି, ସବୁ ଚିତ୍ର ଉପରେ ଯେପରିକି ଧୀରେ ଧୀରେ ମଉକି ପଡ଼ିବାର ନିଶି ଆସିବାର ସୂଚନା, ଏ ଦୃଶ୍ୟ ରହିବ ନାହିଁ, ସବୁ ନିଶିଯିବ । ଏତିକି ଉଞ୍ଚରୁ ଏହିପରି ସମୟରେ ଚିନ୍ତାର ଆଖି ଖୋଲିଦେଇ ଦେଖିଗଲେ ଖାଲି ଉଦାସ ଲାଗେ । ଗୋଟାଏ ପାଖରୁ ଆକାଶରେ ଅଙ୍ଗାର ବୋଲି ବୋଲି ତଳେ ଧୂଆଁ କୁହୁକେଇ କୁହୁକେଇ ମେଘ ଖଣ୍ଡେ, ହାଲୁକେ ହାଲୁକେ ଉଡ଼ି ଆସୁଛି, ଏମିତି ବେଳରେ କେଉଁ କହି ବିକସିରୁ ମନ ଭିତରର ହଜିଲା ଚିନ୍ତା କାହାର ଚିନ୍ତା ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ପୁଣି ପାଖକୁ ଆସେ, ବେକୁଣୀ ଆଉ ବେକୁଣୀ ହୋଇ ରହେ ନାହିଁ, ହୁଏ କେବଳ ଗୋଟାଏ ଶୁଖିଲା ମଣିଷ । ଏହି ବେଳ କାଳର ଛବିକୁ ପିଠିଆଡ଼େ ଟାଙ୍ଗିଦେଇ କେତେ କ୍ଷେତ୍ର ପୁଣି ଅତୀତର ଅନ୍ଧାରରୁ ଗଢ଼ି ହୋଇ ହୋଇ ଉପରକୁ ଉଠେ, ନିଛାଟିଆ ସାରୁଜା ଭିତରେ ଗୋଟିକିଆ ନାଲି ଫୁଲପରି ଆଖୁକୁ ବାନ୍ଧିରଖେ, ଶୁଖିଲା ହାତ ତମର ଖୋଳପା ଭିତରେ ଅନୁହତି ଆସେ ଅନୁହତି, ବେକୁଣୀ ଆପଣା ମନର କଥା ଶୁଣେ ।

କେଉଁ ପୁରୁଣା କାଳର କାହାଣୀ ସେ କାହିଁ ଆଜି ତା'ର ଛାଇ ବର୍ଷ । କେବେ ବୁଢ଼ୀ ବେକୁଣୀ ଧାନ୍ତୀ ହୋଇଥିଲା । ଦିଉଡୁକୁ ଦେଖିଲେ ସରବୁ ସାଉଁଟା ମନେପଡ଼େ । ଧାନ୍ତୀ ଦିନ ଯାଇଛି, ସରବୁ ସାଉଁଟା ଯାଇଛି, ସବୁ ଯାଇ ଯାଇ ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ଆସୁଛି ଯାଇଛି ଚିହ୍ନା ପୃଥ୍ବୀରେ ଚିହ୍ନା ଦୃଶ୍ୟ, ଚିହ୍ନା ଖେଳ, ଧାନ୍ତୀ ଦିନ ଆଉ ଆସୁ ନାହିଁ ।

ସରବୁ ସାଉଁଟା ଧାନ୍ତୀ ହୋଇଥିଲା, ଯେତେ ଭାବିଲେ ଏହି ନିରୋଳା ବେଳ ସଙ୍ଗେ ବୁଢ଼ୀ ସରବୁ ଆଉ ଖାପେ ନାହିଁ । ସେ କାଳର ଯୁବା ଆସି ପଚାରେ, “କାହିଁ ସଜ ହୋଇ ନାହିଁ, ବଣ ବୁଲି ଆଜି ଆଉ ଯିବା ନାହିଁ, ମିଛରେ ଆମ ଖାରି ଖାଇଦେଇ ସମ୍ଭର ଜାଆଦ ପକେଇବେ ?” ତାହାରି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ପଥର ଡେଇଁ ପର୍ବତର ଫାଟ ଆଉ ଉଠାଣି ଉପରେ ହରିଣୀ ପରି ଧାଇଁ ବୁଲିବାର ନିଶା । କ’ଣ ମିଳିଲା ତହିଁରୁ, ପ୍ରତିଦାନ ଖୋଜି ଅଭିମାନର ତାତିରେ ଆପଣାକୁ ଅଦିନରେ ଝାଉଁକେଇ ପକେଇ ନାହିଁ, ଧୀରେ ଧୀରେ ପଥର ହୋଇଛି, ପଥର ।

“ସୁନ୍ଦର ଚାଲି ତୋର, ଚାଲୁ ନାହିଁ ତ ନାଚୁ ।”

ଏତେ ଅନା ନାହିଁତ ମତେ, ଅନେଇଁଲେ ମୋର ନିଘା ଗାଙ୍ଗିଯିବ ଜାଣିଥା ଜନ୍ମ ପକେଇବ ।

ନା, ଆଉ ଦିନେ ତତେ ସାଙ୍ଗରେ ଆଣିବି ନାହିଁ, ତୁ ଆସିଲେ କେଉଁଥିରେ ମୋର ମନ ଲାଗିବ ନାହିଁ ।

ସମ୍ଭର ଜାଆଦ ଖାରି ଖାଉ ଖାଉ ଶବ୍ଦ ବାରିଦେଇ ପକାନ୍ତି, ତାହାରି ମୁହଁକୁ ଅନେଇ ଅନେଇ ବସି ରହିଥାଏ ମଣିଷଟା, ବିହ୍ୱଳ ଆଖିରେ ପଲକ ପଡ଼ିଲା ପରି ଦିଶେ ନାହିଁ, ଦେହରେ ଲହଡ଼ି ଖେଳିଯାଏ, ହସ ଉଛୁଳି ପଡ଼େ ।

“ଆଜ୍ଞା ହଉ ତେବେ ଆଉ ଶିକାର ନାହିଁ ଚାଲ ସେ ଚଟାଣ ଉପରେ ବସିବା, ଉଠ ଉଠ -”

ଆଉ ଟିକିଏ ବାଁକୁ, ଛାଡ଼ିଛାଡ଼ିକା ଶାଳଗଛ ଉପରେ ଲଦାଲଦି ହୋଇ ଶିଆଳିଲଟାର ଚାକୁଆ, ତାହାରି ତଳେ ଓସାର ଚଟାଣ, ମୁହଁ ପାଖେ ଖୋଲା ପର୍ବତର ଅତଡ଼ା ଦିଶେ ଚାଷ ଉପତ୍ୟକା ଦିଶେ, ଚାଷୀ ରାଇଜର ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଭାତହାଣ୍ଡି ପରି ।

ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ସେଠି ଭଲ ଦିଶେ ।

ସେହି ଯୌବନର ତୀର୍ଥ, ଆହୁରି ଟିକିଏ, ଆହୁରି ଟିକିଏ ବାଁକୁ ।

ସରକୁ ସାଓଁତା ତା’ର ହେଲା ନାହିଁ, ସେଥିପାଇଁ ଆଜି ଦୁଃଖ ନାହିଁ, ମଣିଷର ମନ ଯେତେଠି ହେଲେ ସବୁଠି ଲାଖ୍ୟାଏ ନାହିଁ । ଘର କଲା ନାହିଁ, କେମିତି କେମିତି ହୋଇ ରକ୍ତର ତେଜରେ ଶୀତଳି ପଡ଼ିଗଲା, ସେ ମୁହଁ, ସେ ଆଖି ସେ ଦେହ ଗଲା କୁଆଡ଼େ । ଧୀରେ ଧୀରେ ସଂସାର ଉପରୁ ମୁଣ୍ଡ ଉଠେଇନେଇ ଦେବତା ରାଇଜରେ ସେ ଧାନ ଲଗେଇଲା । ସ୍ବାମୀ ନାହିଁ, ସନ୍ତାନ ନାହାନ୍ତି, ଦେବତାଙ୍କ ବାହନ, ଗାଁର ବେଢ଼ୁଣୀ ।

ହେଉଛି ତଳେ, ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା କାମରେ ଲାଗିଛି, ଉପରେ ଲୋକ; ତଳେ ଲୋକ, ପୋଡୁହେଲା ଅଞ୍ଚଳରେ ଭାଲୁପରି ଗଛ ବଢ଼ିଛି, ବଛାବଛି କାମ ବହୁତ ବେଶି । ବେଢ଼ୁଣୀ ବାଁକୁ ଚାଲିଗଲା । ବର୍ଷା ସବୁ ପ୍ରଳୟ କରିଦେଇଛି, ଫଡ଼ା ଫଡ଼ା ହୋଇ ମାଟି ଧୋଇଯାଇଛି, ଉପରୁ ବୋହି ଆସିଥିବା ପାଣି ସୁଅରେ ବାଟେ ବାଟେ ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ପଥର କୁଡ଼ କୁଡ଼ । ଚିହ୍ନାବାଟରେ ଅରମା ବଢ଼ିଛି, ଅଚିହ୍ନା ବାଟ ଫିଟିଯାଇଛି, ସବୁ ଚୁଆ, ପର୍ବତର ବିସ୍ମୟ । ଚାଷ ଜମି କରେ କରେ ପର୍ବତର ନଇଁଲା କାନ୍ଥରେ ଜଳାଳ ଠିଆ ହୋଇଛି । ନାନା ଜାତି କକୋଡ଼ି ପର୍ବ ବଣରେ ତଳ ଭୂଗର୍ଭ ଦଇତା ପଥର ଦିଶୁ ନାହିଁ, ଖାଲି ଚଟାଣରେ ଜାତିଜାତିକା ଶିଉଳିର ଗଦି । ଅଧାନ ଥାନେ ହଠାତ୍ ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା ଫୁଲ ସରଳ ବର୍ଣ୍ଣର ପେଲା ପେଲା ହୋଇ ବାଘନଖୀ ଫୁଲ ଲଟକିଛି ଗଛର ଗଣ୍ଡିରେ, କୁଳାପରି କାଠଛତୁ, ସାବଜା ଧଳା ହାତୀ କାନ ପରି ହାଡ଼ଭଙ୍ଗା ଗଛର ପତ୍ର । ଫାଳକେ ଖରା ପତ୍ର ସହି ସହି ଭକିମାରୁଛି, ଫାଳକେ ମେଘ ଘୋଡ଼ୋଉଛି, ମୋଡ଼ିହୋଇ ଧୂଆଁ ଆସୁଛି । ତଳା ମେଘ ଦି’ଟୋପା ଝାଡ଼ିଦେଇ ଚାଲିଯିବ, ବେଢ଼ୁଣୀ ଭାବିଲା । ଛାଁକୁ ଛାଁ ପାଦ ପଡ଼ିଗଲା ସେହି ଚତରା ଚଟାଣ ଆଡ଼କୁ ବେଶି ଦୂର ନୁହେଁ ।

ଚଟାଣ ଉପରେ ଠିଆହୋଇ ବେଢ଼ୁଣୀ ଅସ୍ଥାନ ମୁହଁ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଅନେଇ ରହିଲା । ଆଜି ବି ସୁନ୍ଦର, ଠିକ୍ ସେହିଦିନପରି ସୁନ୍ଦର, କିନ୍ତୁ ସେଦିନ ନାହିଁ । ଦୂରର ଭାତହାଣ୍ଡି ପରି ଉପତ୍ୟକା ସେପାରି ଲହଡ଼ିମାଳ ଆଡ଼କୁ ଅନେଇ ରହିଲା । କେଡ଼େ ନିଃଶବ୍ଦ, କେଡ଼େ ନିଛାଟିଆ ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ ଆସିଲା ଦି’ଟା, କୋରଡ଼ପରି ଆଖିରେ ଅନ୍ଧାର ମାୟା ଖୁସିହେଲା । ସବୁ ସେହିଦିନ ପରି ସତେ, କେଡ଼େ ଚଞ୍ଚଳ ଚାଲିଗଲା, ଦିନ ଗଣିହେଲା ନାହିଁ, ଦଉଡ଼ି ଗଣି ମାନିଲା ନାହିଁ, ସଞ୍ଜ ରୁଡ଼ିଗଲା, ସବୁ ଶେଷ ।

ନିତି ଏହି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠୁଛି, ନିତି ଚାଲିଯାଉଛି ସେ ପାଖକୁ, ସବୁଦିନେ ଧର୍ତ୍ତନୀ ଉପରେ ପାଦତରା ଦେଇ ଏକା ଅବସ୍ଥାରେ ଖରାର ଆତଯାତକୁ ଦେଖିବାକୁ କାହାରି କିମିଆ ନାହିଁ, ଦେବତା ହାତରେ ଚାବିକାଠି, ମଣିଷ ତା'ର ଖେଳନାକଣ୍ଠେଇ ।

ସେ ବେକୁଣୀ ହୋଇଛି, ଦେବତାଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜିଛି, ତଥାପି ବେଡ଼ି ବନ୍ଧାହୋଇ ପଡ଼ିରହିଛି ସେ ମଣିଷର ଦୁର୍ବଳତାରେ ।

ସବୁ ଫୋପାଡ଼ିଦେଇଛି ସଂସାରର ଯେତେ ଭୋଗ ବିଳାସ, ମଣିଷର ସୁଖର ଘରକରଣା, ସଂସାରୀର ଧାରଣା । ତ୍ୟାଗ କରିଛି ସୁଆଦ ଭୁଲି ସଂଯମ ସହ ଦେବତା ପାଦରେ ନିଜକୁ ପାଣି ଛତାଇ ହୋଇଥିଲା ବେକୁଣୀ । ଏ ପୁରୁଣା ଚଟାଣ ଉପରେ ପୁରୁଣା ଦୃଶ୍ୟ ଉପରେ ଆଖି ରଖି ନିରୋଳା ନିଛାଟିଆରେ ଆପଣା ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲାବେଳେ ସେ ବିଶ୍ୱାସ ବି ରହେ ନାହିଁ ।

ଠକି ହୋଇ ହୋଇ ବୁଢ଼ୀ ହୋଇଛି, ମନ ଚେତେଇ ଦିଏ ସବୁ ଫାଙ୍କ ।

ସେପାଖ ମେଘଟା ଅନ୍ଧାର କରି ଆସିଲା । ନିମିଷକେ ଖରା ନିଭିଗଲା । ଉପର ଆକାଶ ଚିକ୍‌କଣ କଳା, କ୍ଷେତ ଉପରେ ଫଜେରା ବେଳର ଛାଇ ଅନ୍ଧାର ପଡ଼ିଛି । ଆକାଶର ଏମୁଣୁ ସେମୁଣୁ ହାରପରି ଚାଞ୍ଚିହୋଇ ଝୁଲି ଝୁଲି ଉଡ଼ିଗଲେ ପଲେ ଧଳା ବଗ, ଚିକ୍‌କଣ କଳାତଳେ, ମୁହଁଟେକି ସେହିଆଡ଼କୁ ବେକୁଣୀ ଅନେଇଁ ରହିଲା । ମୁହଁରେ ଆପଣାକୁ ଭୁଲି ମୁହଁରେ ପୁଣି ହଜିଲା ହାହାକାରର ରାଗିଣୀ ଫେରାଇଆଣି ବେକୁଣୀ ଘିର ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲା । ମେଘର ଧୂଆଁ ପାଖକୁ ଆସୁଛି, ତା'ର ଦକା ନାହିଁ କି ଭୟ ନାହିଁ । ଓଦା ବାୟୁ । ଓଦା ବୋତକ ଗନ୍ଧ, ଫୁରୁକୁଟିଆ ଗନ୍ଧ, ମଡ଼ ପୋଡ଼ିଲା ପରି ପୁଣି ସଡ଼ା ମଡ଼ପରି ଏକାଠି ମିଶାମିଶି । ପାଖେଇ ଆସୁଛି । କାଳଖୁଣ୍ଟ ଗଛର ଫୁଲ ହୋଇଥିବ । ପାଖେଇ ଆସୁଛି, ଟପର ଟପର ବରଷାର ଶବ୍ଦ କତିକି କତି, ଚାରିଆଡ଼ କଳାଘୁମର । ବଗ ଚାଲିଯାଉଛନ୍ତି । ହେଇ, ଚାରିଆଡ଼ ଧଳା ହୋଇଗଲା ।

ହଠାତ୍, ଅନ୍ୟମନସ୍ ବେକୁଣୀ ଚମକିପଡ଼ି ଭୁଲ୍ ଉପରୁ ଟେକିହୋଇଗଲା କାହାର ବକ୍ତ୍ର ବନ୍ଧନରେ । ତୋଫାନ ସାଙ୍ଗେ ମିଶିଯାଇ କୁଆଡ଼େ ସେ ଚାଣିହୋଇ ଚାଲିଛି । ସବୁ ବଳ ଏକାଠିକରି ବୁଢ଼ୀଟି ତିନିଥର ରଡ଼ିଛାଡ଼ିଲା, ତା'ପରେ ଚେତା ବୁଡ଼ିଯାଇ ଆଖି ବୁଜିଦେଲା । ମଣିଷଖୁଆ ପଟାଳିଆ ବାଘ ବେକୁଣୀକି ଜାକିଧରି ଖେପା ମାରି ମାରି ଚଢ଼ିଗଲା ପର୍ବତ ଉପରକୁ । କେତେବେଳ ପରେ, ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଚେଇଁଉଠି ବିକିବିକେଇଲା ପରି ବୁଢ଼ୀ ଆହୁରି ଦି'ଥର ରଡ଼ିଲା, ଶେଷର ବୋବାଳି ତଣ୍ଡି ଭିତରେ ଘଡ଼ଘଡ଼ ହୋଇ ମରିଗଲା । ମଣିଷକୁ ତଳେ ଫୋପାଡ଼ିଦେଇ ଗର୍ଜନକରି କୁଦିଆସି ବାଘ ମାଡ଼ିବସିଲା ।

ଭସା ମେଘ ଟିକିଏ ବରଷି ଦେଇ ଭାସି ଚାଲିଗଲା ।

ବେକୁଣୀ ଆଉ ଫେରିଲା ନାହିଁ ।

ମେଘବେଳେ ମୁହଁମାଡ଼ି ଗଛତଳେ ବସି ରହିଲାବେଳେ ବର୍ଷାର ରାଉ ରାଉ ସାଇଁ ସାଇଁ ଭିତରେ ଅସ୍ୱାଭାବିକ କିଲିକିଲା ରଡ଼ି କେହି କେହି ଶୁଣିଥିଲେ, କେହି ସେତେ ନିନ୍ଦା କରି ନାହିଁ, ଜଙ୍ଗଲରେ ଘରକରି ରହିଲେ ବି ଜଙ୍ଗଲର ସବୁ ତତ୍ତ୍ୱ କେହି ବୁଝେ ନାହିଁ, କେତେ ପ୍ରକାର ବଣର ଶବ୍ଦ ଶୁଭେ, ତେଣିକି ମନଦେଇ ପ୍ରତି ଖଡ଼ ଖଡ଼ରେ ଚମକିଲେ କାମ କରି ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଦୂରରେ ହଳଦିଆ ଖରା ପର୍ବତର ଫାଳକେ ଝଲସିଲା, ଧୀରେ ଧୀରେ ଖରା ମାଡ଼ି ଆସିଲା । ପାଣି ଉପରେ ଆଲୁଅ ପଡ଼ିଛି । ବେଜୁଣୀ ଦେଖୁଥାନ୍ତା, ଧର୍ତ୍ତନୀ ମା' ସଞ୍ଜ ଗାଧୁଆ ଗାଧେଇ ଖରାରେ ଠିଆ ହୋଇଛି, ଦମ୍ଭୁ ଟେକି ଧରିଛି ସାତବର୍ଷର ଧନୁ, କି ସୁନ୍ଦର, କି ସୁନ୍ଦର ! ଦୟା କରିଥା ଦେବତା, ତୋର ପାଦୁକା ଶୀତଳ ଥାଉ । ଏହି ରତରତ ଖରାରେ କାମ ସରିବାର ସଂକେତ ଏହି ଆଲୁଅ ଟିକକ ମରିଯିବ, ତା'ପରେ ଘର ବାହୁଡ଼ାଣି । ହଠାତ୍ ନାନା ଜାତି ଶବ୍ଦରେ ଚାରିଆଡ଼ ମୁଖରିତ ହେଲା, ପର୍ବତ ତଳେ ମୟୂର ମୟୂରୀ ଦିନଯାକର ସରାସରି ନାଟ ଲଗେଇ ଦେଇ ତକାଡ଼କି ହେଲେ ମ୍ୟାଓଁ ମ୍ୟାଓଁ । ବୁଦାରେ ଗଛରେ ଟିକିଟିକି ଚଢ଼େଇ ସ୍ୱରଲିପିର ଭଗ୍ନାଂଶ ପରି, ପଞ୍ଜା ପଞ୍ଜା ଚଢ଼େଇ ଗଛକୁ ଗଛ ଉଡ଼ି ବୁଲିଲେ, ତାଷ ଉପତ୍ୟକାରୁ ଉଠିଲା ଚୋକାଚୋକୀଙ୍କ ଘେନାଘେନି ସଙ୍ଗୀତ । ଦିନ ଶେଷର ଖରାରେ ଚାରିଆଡ଼ ହସିଉଠୁଛି, ସୂର୍ଯ୍ୟ ନଇଁ ଯାଉଛି ପର୍ବତର ମୁକୁଟ ଆଡ଼କୁ, ଗିରିଶୃଙ୍ଗର ମେଘର ପଗଡ଼ିରେ ଅପରୂପ ରଙ୍ଗର ବିନ୍ୟାସ ।

ପାହାଡ଼ ଉପରେ କିଏ ଜଣେ ପଚାରିଲା ବେଜୁଣୀ କାହିଁ, ବେଜୁଣୀ କାହିଁ ? କେତେଜଣ ଏକାଠି ପଚାରିଲେ ବେଜୁଣୀ କୁଆଡ଼େ ଗଲା । ବେଳ ସରିଆସୁଛି । ଲୋକେ କହିଲେ ଦେଖୁଛନ୍ତି ମେଘ ଆସିବା ଆଗରୁ ଏଇ ବଣର ଧଡ଼ି ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଯାଉଥିଲା ବୁଡ଼ୀଟି । ସାତ ପାଞ୍ଚ ହୋଇ ବଣ ପାଖକୁ ଯାଇ ଡାକିଲେ, 'ବେଜୁଣୀ' 'ବେଜୁଣୀ' -ଜବାବ ନାହିଁ । କାନ୍ଧରେ ଟାଙ୍ଗିଆ ପକେଇ ବେଜୁଣୀ ବେଜୁଣୀ ରଡ଼ିରଡ଼ିକା ଥୋକାଏ ଚଟାଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋହିଁଗଲେ, ମନ୍ଦାର ଫୁଲ ଛିଣ୍ଡି ଛିଣ୍ଡି ପଡ଼ିଛି ।

ସବୁ ନାଲି ମାଲିରୁ ଖଣ୍ଡେ ଛାତିଏ ଉଞ୍ଚରେ ବୁଦାର ଥୁଣ୍ଡାରେ ଲଟକିଛି, ଓଦା ବଣରେ ଫୁରୁକୁଟିଆ ସଡ଼ା ଗନ୍ଧ ଲାଗିରହିଛି, ଆଉ ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ନାହିଁ । ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଲୋକେ ଫେରି ଆସିଲେ । ହାତମୁଠାକୁ ଶିଙ୍ଗାକରି ଫୁଲିଲେ, ତଳର ଉପତ୍ୟକାକୁ କୁହାଟ ଛାଡ଼ିଲେ । ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଲୋକ ଜମାହେଲେ, ମୁହଁ ହାତ ହଲେଇ କେବଳ ଡର୍କ, ମନରେ ଅଜଣା ଭୟ, ଆଶଙ୍କା । କିଏ ଧାଇଁ ଯାଇ ପାଖ ଖୋଲ ଭିତରୁ ମଇଁଷିଆଳ ସହିତ ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ମଇଁଷି ଗୋଠ ଅଡ଼େଇ ଆଣିଲା । ଖରା ମରି ମରି ଆସୁଥାଏ, ଆଗରେ ମଇଁଷି ଗୋଠ ଅଡ଼େଇ ଅଡ଼େଇ ପଛରେ ଟାଙ୍ଗିଆ, ବାଡ଼ିଧରି ହୋହା ପାଟିକରି ଗଛରେ ବାଡ଼ି ପିଟି ପିଟି ଦଳେ ମଣିଷ ବଣରେ ପଶିଲେ । ବେଶି ଦୂର ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ବୁଦାର ଡାଳରେ

ବେକୁଶୀର ନାଲି କରୁଆ ଖଣ୍ଡି ଛିଣ୍ଡି ଯାଇ ଲାଖୁଛି, ପବନରେ ବାଘ ଗନ୍ଧ । ଟିକିଏ ଉପରେ ଖଣ୍ଡେ ପଥର ଉପରେ ଆହୁରି ମାଲି ପଡ଼ିଛି, ରକ୍ତ ପଡ଼ିଛି, ଲଣ୍ଡା ଓଦା ମାଟିରେ ଘୋଷରା ପଡ଼ିଯାଇଛି ତାକୁ କାନ୍ଧରେ ଉପରକୁ । ସେହି ରକ୍ତ ପଡ଼ିବା ଜାଗାରେ ଠିଆହେଲା ବେଳକୁ ଉପରୁ ଶୁଭିଳା ମହାବଳ ବାଘର ବିରକ୍ତିର ସାନ ଗର୍ଜନ । ତା’ପରେ ମଇଁଷିମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଭୟଙ୍କର ଗର୍ଜନ ଛାଡ଼ି ପଟେ ମଇଁଷିପରି ଆପଣାକୁ ଫୁଲେଇ ଦେଇ ମହାବଳ ଉଠି ଠିଆହେଲା । ମଇଁଷି ପଛରେ କାଠ ହୋଇ ସମସ୍ତେ ଠିଆ ହେଲେ, କପାଳରେ ହାତ ଯୋଡ଼ି ଗୁହାରି କଲେ, “ମହାପ୍ରଭୁ, ମହାପ୍ରଭୁ, ଆମ ଉପରେ ରାଗ ନାହିଁ ଦୟା କର ମହାପ୍ରଭୁ ।” ଉପରୁ ତଳକୁ ଅନେଇଁ ଅନେଇଁ ଆପଣାର ପରାକ୍ରମ ବୁଝେଇ ଦେଇ ମହାବଳ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲା, ତା’ପରେ ଗଛର ପତ୍ର ଝଡ଼େଇ ଦେଇ ଛାଡ଼ି କମ୍ପେଇ ଦେଇ ଆହୁରି ଦି’ଟା ରଡ଼ି ଛାଡ଼ିଲା, ବିଜୁଳି ବେଗରେ ତା’ର ଦେହଯାକ କ’ଣ ଡେଉଁ ଖେଳିଗଲା, ପାଟି ଦେଖେଇ ଲାଞ୍ଜକୁ ତଳେ ପିଟି ଗୋଟାଏ କରକୁ ବାଘ କୁଦା ମାରିଲା, ସମସ୍ତେ ବକାପରି ଚାହିଁ ରହିଥାନ୍ତି, ମୁହଁକୁ ଝାଡ଼ିଦେଇ ପଟାଳିଆ ବାଘ କରପଟିଆ ଗୋଟାଏ ପଥର ସନ୍ଧିର ଖାଲ ଭିତରୁ ବୁଡ଼ା ବେକୁଶୀର ବିକଳାଙ୍ଗ ଶବକୁ ଉଠେଇ ନେଲା, ଝିଟିପିଟି ଝରିପୋକ ବୋହିନେଲା ପରି ମୁହଁରେ ଧରି ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ପର୍ବତର କାନ୍ଧେ କାନ୍ଧେ ବୋହିନେଇ ଚାଲିଗଲା ରକ୍ତ ଝରଝର ଲାସ୍‌ଟାକୁ ।

ସମସ୍ତେ ଦେଖୁଥାନ୍ତି, ପାଟି ଫିଟୁ ନ ଥାଏ, ନେଲା ନେଲା ବୋଲି ସୁସ୍ବା କାହାରି ଦୁଃଖରୁ ବାହାରୁ ନ ଥାଏ, ନିର୍ଭୟରେ ଖେପା ମାରି ମାରି ପଟାଳିଆ ବାଘ ଚାଲିଗଲା ।

ଆଖୁରୁ ଅନ୍ତର ହେଲା ଉତ୍ତାରୁ ଲୋକେ ଚହଳ ପକେଇଲେ, ବାଘ ଯିବା ବାଟକୁ ଅନେଇଁ ଟାଙ୍ଗିଆ ଉଞ୍ଚେଇ ବାଡ଼ି ହଲେଇ ହୋ ହୋ କଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ହୋଇଯାଇଥାଏ, ବଣ ଦେଶ ଉପରେ ବିଷଣ୍ଣ ଛାଇ, - ଡିସାରି କହିଲା - “ତୁନି ହ, ପାଟି କର ନାହିଁ, ନିରାପଦରେ ଆଗ ଘରେ ପହଞ୍ଚ, ବାଘତୁମା ଓଗାଳିବ ।”

ବାଘତୁମା ବାଘ ଖାଇଥିବା ମଣିଷର ପ୍ରେତାତ୍ମା - ବାଘକୁ ଯେତେ ଡର ନାହିଁ ବାଘତୁମାକୁ ତା’ଠୁ ବଳିକରି । ନିଜେ ମଲା ବୋଲି ବଞ୍ଚୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ତା’ର ଭାରି ଈର୍ଷା, ବାଟ ଭୁଲେଇବ, ଡରେଇବ, ଆପଦ ପକେଇବ । ନାଲି ପାଟି, ନାଲି ଚନ୍ଦ୍ରାମୁଣ୍ଡ, ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ପିଲାଟିଏ ରୂପରେ ବାଘର ଲାଞ୍ଜ ଉପରେ ସବାର ହୋଇ ବାଘକୁ ବୁଦ୍ଧି ଶିଖେଇବ କେଉଁ କଦରରେ କେଉଁ ଲୋକଟାକୁ ଖାଇବାକୁ ହେବ । ରାତି ଆସୁଛି, ବାଟେ ଘାଟେ ବେକୁଶୀର ବାଘତୁମା ବୁଲି ଲାଗିଥିବ, ଭେଟେଣା ହେବା ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ ।

ମଇଁଷିଆଳ ଗୋଠ ଅଡ଼େଇନେଲା । ମୁଣ୍ଡପୋତି ଏକାଠି ମେହୁମାଞ୍ଚ ହୋଇ ତରତର କରି ମିଶିଆପାୟୁ ଗାଁଲୋକ ଘରକୁ ଫେରିଲେ । କାହାର ଗୋଡ଼ ଖସେ । କିଏ ଡାଳଖଣ୍ଡେ

ପତ୍ରଟାଏ ଝୁଣି ଚମକିପଡ଼ି ଡିଆଁଟାଏ ମାରେ, କିଏ ଦୂରର ଅନ୍ଧାରୁଆ ବୁଦା ଆଡ଼କୁ ଆଙ୍କୁଠି ଦେଖେଇ ସାଙ୍ଗାମାନଙ୍କୁ ଅଟକାଏ, ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦକରି ଅନ୍ଧାର ଭିତରକୁ ଆଖି ମୁନେଇ ଦେଇ ଲୋକେ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତି, ବାହାରେ ଗୋଟାଏ ବିଲୁଆ ।

ଏମିତି ପଡ଼ିଉଠି ବାଟ କଟିଗଲା, ଉପରୁ ଗାଁର ଆଲୁଅ ସାହସ ଦେଲା, ଗାଁ ପର୍ବତ ଡାଳୁରେ ପାଦ ଦେଲାମାତ୍ରେ ପାଟି କରି କରି ଯେଝା ବାଟେ ଯେଝା । ଆଗ ଆଗ ଯାଇ ଆପଣା ଘରେ ଆଜି ଦିନର ବଡ଼ ଖବର ଗପିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ବାଘ କେମିତି ‘ଡ୍ରୋ’ । କଲା, କେମିତି ଅନେଇଲା, କିଏ ଡରି ନାହିଁ - ସମସ୍ତିଙ୍କ ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା । କେତେ ବାହାଦୁରି, କେତେ ବଖାଣ । ଗାଁ ଘୋ ଘୋ କମ୍ପିଲା । ପ୍ରିୟଜନମାନେ ଫେରି ଆସିଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ କୁଣ୍ଢେଇଲେ, ଗେଲ କଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ବାଘ ଖାଇ ନାହିଁ ବୋଲି କୃତଜ୍ଞତାରେ କେତେକ କାନ୍ଦିଲେ, ନିର୍ଭର ଦେଇ ଛାତି ଫୁଲେଇ ଫୁଲେଇ କେତେ ଲୋକ ବକ୍ସତା ଲଗେଇଲେ ବାଘ ଖାଇବା ଜାଗାରୁ କେତେ ପାଖରେ ଥିଲେ ସେମାନେ, ବିପଦର ଠିକ୍ ମୁହଁ ଉପରେ, ସେମାନେ ବଞ୍ଚି ଫେରିଛନ୍ତି ।

ଗାଁ ଭିତରକୁ ପଶିଗଲାବେଳକୁ ଦିଉଡୁ ସାଓଁଟା ପଛରେ ଥାଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆସୁଥାଏ । ଭାବୁଥାଏ, ଯାହା ଦେଖୁଛି ତାହା ଭୁଲି ହେଉ ନାହିଁ । ଟିକିଏ ଆଗରୁ ଯେଉଁ ଲୋକଟା ତା’ ସାଙ୍ଗେ ଗପ କରିଗଲା ସେ ନାହିଁ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ହେଉ ନାହିଁ । କି ଭୟଙ୍କର ! ମୁଣ୍ଡ ଭିତର ମେଘ ଲଦିଲା ପରି । ଚିତ୍ତାଶକ୍ତିର କଳ ବିଶିଦ୍ଧି ଯାଇଛି ।

ବାରିକ୍ ଘରଠୁଁ ଗାଁକୁ ଯିବାକୁ ନିଛାଟିଆ ବାଟ ବାଙ୍କରେ ମୁର୍ଗା ବାଡ଼ ଅନ୍ଧାରରେ କିଏ ଜଣେ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଛି - ସୋନାଦେଇ । ଦିଉଡୁ ପାଖେଇ ଆସିଲା । ସୋନାଦେଇକୁ ଦି’ପାହୁଣ୍ଡ ଚପିଗଲା । ଚାଲି ମାନ୍ଦା ପଡ଼ିଗଲା । ପଛରୁ ତୁନି ତୁନି ତାକ ଶୁଭିଲା -

“ସାଓଁଟା - ”

“କଣ୍ଠବେ, କ’ଣ କହୁଛୁ ?” ଅତି ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଦିଉଡୁ ଗର୍ଜନ ଛାଡ଼ିଲା ।

“ତର ଲାଗୁଛି ସାଓଁଟା, କଣ ସବୁ କହୁଛନ୍ତି ବେଜୁଣୀ - ”

“ତର ଲାଗୁଛି ତ ମର” ବିନା କାରଣରେ ଦିଉଡୁ ରାଗିଲା, ପୁଣି ତା’ର ସାବକ ଖୋଜ ବଢ଼େଇଦେଲା । ତରତର ହୋଇ ଚାଲିଗଲା । ଏଥର ମନଟା ହାଲୁକା ଲାଗୁଥାଏ ।

ଥୋଡ଼ାଏ କଲରବ କଲା ଉତ୍ତାରୁ ସମସ୍ତେ ତୁନି ପଡ଼ିଗଲେ ।

ସେହି ରାତିରେ, ନିଠେଇ ନିଠେଇ ଲୋକେ ଘରର କବାଟ କିଲିଦେଲେ, ରାତିରେ ଆଉ ପଦାକୁ ଉଠି ନାହାନ୍ତି । ମୁହଁ ଘୋଡ଼ିହୋଇ ଫୁଟୁ ଫୁଟୁ ନିଶ୍ୱାସ ମାରି କାନଡେରି ପଡ଼ିରହିଥାନ୍ତି ମଣିଷ ଘରେ ଘରେ, ବାଘଦୁମାର ବୋବାଲି ଶୁଭିବ ବୋଲି । କିଛି ଶୁଭିଲା ନାହିଁ, କେବଳ ରାତିର ନିଶ୍ଚିନ୍ତା ଭାଙ୍ଗି ଅଧରାତିରୁ ବର୍ଷା ଅଜାଡ଼ିଲା ।

॥ ଅଶାନବେ ॥

ସକାଳକୁ ମେଘ ନାହିଁ, ଅଳସୁଆ କୁହୁଡ଼ି ଉପରେ ତୁନିତାନ୍ତି ହୋଇ ଆଲୁଅର ଗୁଣ୍ଡା ଝଡ଼ିଲାଗିଛି । ଗାତିର ତାରା-ଦେଖାଳି ପାଣ୍ଡୁ ଡିସାରି ପଥର ଉପରେ ବସି ତାଷ ଉପତ୍ୟକା କରର ପର୍ବତ ଆଡ଼କୁ ଅନେଇଁ ରହିଲା, ଆଖି ଲାଖିଗଲା । ସେଇଠି କେଉଁଠି ପଡ଼ିଥିବ ବେଜୁଣୀ, କେଉଁ ପଥର ଖୋଲ ଭିତରେ, କେଉଁ ଅଜଣା ଗଛମୂଳେ, ଯାହାର ନାଁ ନାହିଁ । ଖରା ଉଠି ଲାଗିଛି । ହେଇ ସେଠି ପର୍ବତ ଉପରେ ଆକାଶର ସଫା ଅରାକରେ ଶାଗୁଣୀମାନେ ଚକ୍ରି ମାରୁଛନ୍ତି । ବାସି ମଡ଼ାଟାଏ ପଡ଼ିଥିବ, ଓଦା ସର ସର ହିମ କାକର । ଖଣ୍ଡିଆ ଖାବୁଡ଼ା ମଣିଷର ଦେହ, - ଚିହ୍ନି ହେବ ନାହିଁ । ମାଛି ବେଡ଼ିଥିବେ, ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଧାର ଲାଗିଥିବେ, ମଣିଷର ଦେହ ସେ, ଓଃ ଭାବି ଭାବି ଡିସାରି ଶୀତେଇ ଉଠିଲା ।

ସେହି ଦେହକୁ ରଚରଚ କରି ଶାଗୁଣୀମାନେ ଛିଣ୍ଡେଇ ଖାଉଥିବେ, କୁଦିଆସି ଦାନ୍ତ ଲଗେଇ ଫଡ଼ା ଫଡ଼ା କରୁଥିବ ପଟାଳିଆ ମହାବଳ ବାଘ । କାଳି ବାଟ ଚାଲୁଥିଲା, କଥା କହୁଥିଲା, ଆଗତ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଭାବୁଥିଲା, ବିଚାରୁଥିଲା । ହେଇ ତା'ର ଲାଞ୍ ପଡ଼ିଥିବ ସେଠି ଅଗନାଗ୍ନି ବନସ୍ତ ଭିତରେ । ମଣିଷ ସେଠି ନାହିଁ । କେବଳ ଧର୍ତ୍ତନର ପଥୁରିଆ କୋଡ଼, ଧର୍ମ୍ମର ନିଆଁଜଳା ଆଖି କେବଳ ବାଘ, ଶାଗୁଣୀ, ପିମ୍ପୁଡ଼ି ।

ଶିରୁଶିରେଇ ଶିରୁଶିରେଇ ଡିସାରିର ମନ ଭିତରେ ଦମ୍ଭ ଖେଳିଗଲା, ସେ ସେଠି ନାହିଁ, ସେ ବଞ୍ଚିଛି । ଜୀବନରେ ଥାଇ ଆପଣା ବସିବା ଜାଗାରେ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦରେ ବସି ବେଜୁଣୀ ପାଇଁ ସୌଖୀନ ଦୁଃଖ ହେଲା, ସେହି ତାହା ଭିତରେ ଜୀବନର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା । ବେଜୁଣୀଟିଏ ଯାଇଛି, ପୁଣି ସମାଜର କାମ ଚଳେଇବା ପାଇଁ ବେଜୁଣୀଟିଏ ଗଢ଼ାହେବ, ପୁଣି ଡିସାରି ଯୋଗ ଦେଲେ ଆଉ ଆଉ କେଉଁ ବେଜୁଣୀ ଦେବତାଙ୍କ ବନ୍ଦନା ଆଉ ମଣିଷଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ଗୀତ ବୋଲି ବୋଲି ଡେଇଁବ ନାଟିବ । କିନ୍ତୁ ଏ ବେଜୁଣୀ କ'ଣ ସେ ଥିଲା, - କଷ ଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ବିପ୍ଳୟ, ଗୋଟାଏ ହଜିଲା ଯୁଗର ଇତିହାସ । ଡିସାରି ଭାବିଗଲା, - ଆଉ କେହି ନାହିଁ ଡିସାରିର ଗଣନାକୁ ପୁରୁକି ଉଡ଼େଇଦେଇ ବଖାଣିବ ଦିବ୍ୟଦୃଷ୍ଟିର ଦର୍ଶନ । ସେ କ'ଣ ଦେବତାଙ୍କୁ ଦେଖୁଥିଲା ? ନା ଗୋଳିଆ କୋଟଳିଆ ଆଖିରେ ଅନ୍ଧାର ଛାଇ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଭାବୁଥିଲା ଦେବତା ଦେଖୁଛି । ନକ୍ଷତ୍ରଙ୍କ ଯୋଗହେତୁ କ୍ରିୟା, କ୍ରିୟାରୁ ଫଳ, ଦୁଇ ଦୁଇ ମିଶି ଚାରି, ଏ କଥା ଭୁଲ୍ ବୋଲି ସେ ପ୍ରମାଣ କରି ଯାଇପାରିଲା ନାହିଁ । ନକ୍ଷତ୍ର ଯୋଗ ଦେଲା, ବେଜୁଣୀକୁ ବାଘ ଖାଇଲା, ସେ ମଲା । ମଲା ବେଜୁଣୀ ପ୍ରତି ତା'ର ଦୟା ହେଲା, ଆପଣାର ବିଶ୍ବାସରେ ବଳ ସଞ୍ଚରିଲା, କହିଲା ଆହା ଆହା ବାୟାଣୀପରି ବୁଢ଼ୀଟିଏ, କେତେ କାଳର ସେ ଚାଲିଗଲା !

ବେଜୁଣୀକୁ ବାଘ ଖାଇଲା, ତା'ର କାମ ଲାଗିଲା, ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ହିତ ପାଇଁ ତାକୁ

ବାଘ-ତୁମାକୁ ଆୟତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ରବିବାର ଦିନ ‘ରୋହିଣୀ’ ଯୋଗରେ ବାଘତୁମାକୁ ଡାକି ଶୁଣିମାରି ଦେଇ ବାଘତୁମାକୁ ସେ ଅଟକେଇବ । ‘ଜେଟି’ ଯୋଗରେ ବଣ କିଲିଦେଲେ ବାଘ ତାକୁ ଡେଇଁ ଆସିବ ନାହିଁ । କେତେ ପ୍ରବୀଣତା କେତେ ବିଚକ୍ଷଣତା ଦରକାର ଏତିକି କାମକୁ । ଆକାଶକୁ ଛୁହାରକରି କହିଲା, “ତୁମେ ହିଁ ଉଦ୍ଧାର କରିବ ତୁମେ ଜାଣ ।”

ଅଳସ ଭାଙ୍ଗି ଧୂଆଁପତ୍ର ଲଗେଇଦେଇ ସେହି ପଥର ଉପରୁ ପର୍ବତରେ ଶାଗୁଣୀମାନେ ପଛତରା ମାରିବାର ଡିସାରି ଦେଖିଲାଗିଲା, ବାରମ୍ବାର ଅସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟକର କୁତୃହଳ ହେଲା, ଆଉ ଥିବ କି ନ ଥିବ ? ହାତ ଚମ ହୋଇ ପୋଷେ ମୋଟେ ତ ମଣିଷ, କ’ଣ ଆଉ ଥିବ ତା’ର ?

ଏତେ ଦିନର ସମ୍ବନ୍ଧ ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରେ । ଦୁହେଁ ମିଶିଲେ ଯାଇ ଗାଁର ଧର୍ମବଳ, ଡିସାରି ଯୋଗ ଦେବ, ପୂଜା କରି ବେଜୁଣୀ ନାଚିବ, ଲୋକଙ୍କ ମନୋବାଞ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ । କାହାକୁ ଟିକିଏ ସର୍ବ ହେଲେ, କାହାର ହାତ ମୋଡ଼ି ହୋଇଗଲେ, ସାମାନ୍ୟ ଅନିଷ୍ଟ ଭଲ କରିବା ପାଇଁ ଡିସାରି ଆଉ ବେଜୁଣୀ । ବାଘ ଖାଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ଆଜି ପୂଜା କରିବାକୁ ହେଉଛି । ଡିସାରି ଭାବିଲା, ଏତେବେଳେ ବି ସେ ବେଜୁଣୀ ଥାନ୍ତା କି । ବେଜୁଣୀ ଯେଉଁ ପଲ୍ଲୀର ହେଉ, ଡିସାରିର ନିତିଦିନିଆ ଜୀବନରେ ସେ ଗୋଟାଏ ସାଙ୍ଗୀ, ଗୋଟାଏ ସେ ବଳ ଆଉ ନାହିଁ ।

ଲୋକେ ଚଳପ୍ରଚଳ ହେଲେ । ସାତ ପାଞ୍ଚ ହୋଇ ସେହି ଆଲୋଚନା, ବେଜୁଣୀର ମରଣ । କଥା ମାନିଲେ କେବଳ ଭୟ ବାହାରେ । ତାଷ ଖାଲ ଆଡ଼କୁ ଅନେଇ ଦେଲେ ଛାତିରୁ ରକ୍ତ ଶୁଖେ । ଗୋଷ୍ଠୀ ଭିତରୁ ଜଣକୁ ବାଘ ଖାଇଲା, ଏଥର ଲାଗିଲା ବାଘଖୁଆ-ବଢେଇ । ମଣିଷର ସୁଆଦ ମୁହଁରେ ବାଜିଛି ଏଣିକି ସେହି ତା’ର ଖାଦ୍ୟ । ବାଟରେ ଚାଲିଲେ ସେ ଛକି ବସିଥିବ । କ୍ଷେତରେ କାମ କରିଗଲେ ବୁଦା ଭିତରୁ ସେ ବାହାରି ପଡ଼ିବ, ଦିନବେଳେ କ୍ଷେତରେ, ସଞ୍ଜକୁଡ଼େ କ୍ଷେତରୁ ଫେରିବା ବାଟରେ, ରାତିରେ ଗାଁ ତଳେ ତଳେ ସେ ଜଗି ବସିଥିବ । ଦି’ଦିନକୁ ତା’ର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡ ଦରକାର ଯେଉଁ ଗାଁରୁ ହେଲେ ସଂଗ୍ରହ କରିବ । ସେ ମହାବଳୀ, ସେ ଦେବତା, କାହାରି ପ୍ରତି ତା’ର ଉପରୋଧ ନାହିଁ ।

ବଣ ଭିତରେ ଘର କରି ବଣକୁ ଏଡ଼ି ଚଳି ହେବ ନାହିଁ, ବାଘ ଖାଇବ । ଏହି ଆଲୋଚନାରେ ଦିଉରୁ ସାଞ୍ଜିତା ଯୋଗ ଦେଲା । ସକାଳୁ ଉଠି ବାରିକକୁ ତକେଇ ଚାରିଲୋକ ସାଙ୍ଗଦେଇ ସେ ପୁଲିସ୍ ଥାନାରେ ଖବର ଦେବାକୁ ପଠେଇ ଦେଇଛି । ଗବରମେଣ୍ଡ ଅର୍ଡର, ରିପୋର୍ଟ ନ ପଠେଇଲେ ଦଣ୍ଡ ହୋଇଯିବ । ଯେଉଁ ସମୟରେ ବଢେଇ ଲାଗିଥାଏ, ଦଳେ ପୁଲିସକୁ ଯାଇ ସେଠୁ ଫେରିଲା ବେଳକୁ ଅଧବାଟରେ ଆଉ ଦଳଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଦେଖାହୁଏ, ବାଘ ଖାଉଥାଏ, ପୁଲିସକୁ ଖବର ଯାଉଥାଏ, “କାଲି ମୁଣ୍ଡେବେଳକୁ ପୁଲିସରେ

ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିବେ,” ସାଓଁଟା କହିଲା, “ତହିଁର ଚାରିଦିନ ଭିତରେ କେହିଆସିଲେ ଆସିପାରେ ।” “ତୁରନ୍ତ ପଠେଇଲୁ ଭଲ କଲୁ ସାଓଁଟା, ନଇଲେ ଫେର୍ -” । ପୁଲିସ ଆସି ବୁଝିଯିବେ ମଣିଷଟା ବାଘଝୁଆରେ ମରିଛି ନା କେମିତି ମରିଛି । ପୁଲିସ ବାଘକୁ ମାରିବାକୁ ଆସିବେ ନାହିଁ । କେହି ବାଘକୁ ମାରିବାକୁ ଆସିବେ ନାହିଁ, ମଲେ ଅକସ୍ମାତ୍ ମରିବ କନ୍ଧର ଓଡ଼ିଆ ନଳିରେ । ସେଥିପାଇଁ ବି ଡିସାରିର ଯୋଗ ଦରକାର । ଚାରିହାତ ଲମ୍ବା ନଳିଟା ଗୋଟାଏ ଗଛରେ ଛନ୍ଦା ହୋଇଥିବ । ଗଞ୍ଜକରେ ନିଆଁ ଲଗେଇଲେ ଶବ୍ଦ କରି ସର୍ ସର୍ ସର୍ ସର୍ ହେବ ଘଡ଼ିଏଯାକେ । ବାଘ ଯେଉଁଆଡ଼କୁ ଯାଉଥିବ ଶିକାରୀ ନଳୀର ମୁହଁକୁ ସେହିଆଡ଼କୁ ବୁଲେଇ ଦେଉଥିବ । ତୋପ ପଡ଼ିଲା ପରି ନଳୀ ପୁଟିବ, ଯଦି ବାଘ ପକେଇ ନ ଥିବ ଓ ଯଦି ବାଘ ଦେହରେ ଗୁଳି ବିଶିବ ସେ ଅବଶ୍ୟ ମରିବ । ସବୁ ଡିସାରିର ନକ୍ଷତ୍ରଯୋଗ ଦରକାର । ଗୋଳିଆ ମିଶା ହୋଇ ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗପ ଚାଲିଥାଏ । ଡିସାରି ଆଜି ଦ୍ଵିଗୁଣ ବେଗରେ ତା’ର ଯୋଗମାନଙ୍କର ବଳ ପ୍ରଚାର କରୁଥାଏ; ଯୋଗ ଲଘିଲେ କିପରି କ୍ରିୟା ନିଷ୍ଫଳ ହୁଏ, ବିପଦରେ ଆଁ କରି ଶୁଣୁଥିବା ଗୋଷୀର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସେହିଆ ବୁଝେଇ ବୁଝେଇ ଡିସାରି ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଧୂଆଁ ଛାଡୁଥାଏ । ଡଗକୁ ବିପଦ ପଡ଼ିଲେ ଦଳବାହି ସଂସାର କରୁଥିବା ସବୁ ଲୋକ ଆପଣା କଥା ଭାବି ଅଭିଭୂତ ହୁଅନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ବଳ ଦେଇ ସଳଖ କରି ରଖିବା ଡିସାରିର କାର୍ଯ୍ୟ, ସେହି ତା’ର ପୌରୋହିତ୍ୟ ।

“ନିୟମ ମାନି ଚଳିଲେ କିଛି ଦୁଃଖ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ, କିଛି କଷ୍ଟ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ,” ଡିସାରି କହୁଥାଏ, “ଯାହା କରିବ ପଚାରିକରି କର, ବୁଝିକରି କର, ଭୟ କ’ଣ - ।”

ମନର ବିହ୍ୱଳତାବ ହେତୁ ଟୋକାମାନେ ବି ଡିସାରିକୁ ପ୍ରତିବାଦ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ, ଡିସାରିର କଥା ମଲା ବେକୁଣୀର ସ୍ମୃତି ମନେ ପକାଇ ଦେଉଥାଏ, ଏହିପରି, କେତେ କଥା ଗପୁଥିଲା ସେ ଯାହା ସାଧାରଣ ମଣିଷ ନିଜର ଜୀବନ ବିତେଇବା ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରିପାରିବ ନାହିଁ । କେତେ ଜ୍ଞାନର କଥା ବାହାରୁଥିଲା ସେହି ପାକୁଆ ପାଟିରୁ, ରୋମଟାଙ୍କୁରା କଥା, ମୁଣ୍ଡଘୁରା କଥା, ତଥାପି ତ କର୍ମର ତୋରିରେ ଟାଣି ହୋଇଯାଇ ପୁଣି ବାଘ ପେଟରେ ପଶିଲା ସେ, ସବୁ ପ୍ରାଜ୍ଞଣ ବିଦ୍ୟା ଅଲୌକିକ ଜ୍ଞାନର ପରିସମାପ୍ତି ସେତିକିରେ ।

ଡିସାରି କହୁଥାଏ “ଏବେ ଦେଖ ବେକୁଣୀ ମଲା । ବୁଢ଼ାହଢ଼ା ବୁଲିମୁଣ୍ଡର ଉଷ୍ମ ପାଖେ ବସି ରହିବା କଥା, ଆମେ କ’ଣ ତାକୁ ଦେଉ ନ ଥିଲୁ, ଖୋଜୁ ନ ଥିଲୁ ଯେ କ୍ଷେତକୁ ଯିବାର କିବା କାମ । ଗଲା ଯଦି ଗଲା, ବାୟାଣୀ ପରି ହୋଇ ବର୍ଷାଦିନର ବଣ ଭିତରକୁ ପଶିବା କି ଦରକାର ଥିଲା ? କାହିଁକି ସେଠିକି ସେ ଗଲା, କାହିଁକି ତାକୁ ବାଘ ଧରିଲା କହିପାରିବ କେହି ? ସବୁ ଭାଗ୍ୟ, ନକ୍ଷତ୍ରଙ୍କ ଯୋଗ, ତାଙ୍କରି ଦୟା । ସେହି ଯୋଗରେ ପଡ଼ି ନିତାନ୍ତ ହୁଏ ଆଜି କି ମଣିଷ ଠିକଣାବେଳେ ଗୋଟାଏ କ’ଣ ଭୁଲ୍ କରେ, ଓଟାରି

ହୋଇଯାଏ ଠିକ୍ ହାଣ୍ଡମୁହଁକୁ । କାହିଁକି ଆଜି ରଜତ ରଜତ, ସାହୁକାର ସାହୁକାର, କାହିଁକି ଆଜି ଗୋଟା ଗୋଟା ଗୋଷ୍ଠୀ ପରଗୋଷ୍ଠୀ ପାଖେ ମୁଣ୍ଡବିକା ଗୋଲାମ, କିଏ କଇଦୀ ଦିଏ କିଏ କଇଦୀ ଭୋଗେ, କେଉଁଠି ଆଲୁଅ କେଉଁଠି ଅନ୍ଧାର କାହିଁକି, - (ଉପରକୁ ହାତ ଦେଖାଇ) ସବୁତ ତାଙ୍କରି ଲୀଳା, ତାଙ୍କର ମନର ଖୁଆଲ । ସେଠି ଆଗ ପଛ ବି ନାହିଁ, ଭଲ ମନ୍ଦ ବି ନାହିଁ, ସେମାନେ ବି କେଉଁ ଭାଗ୍ୟତନ୍ତ୍ରରେ ଘୁରି ଘୁରି କାହା ପକ୍ଷରେ କେଉଁ ଘଟନା ଗଢ଼ି ଦିଅନ୍ତି, ତେଣୁ ଆମେ କହୁଁ, ଛୋଟରୁ ବଡ଼ଯାକେ ସବୁଥିରେ ଯୋଗକୁ ମାନି ଚଳ, କାମ କର, ଡେରିକି ଯାହାହେଲେ ଆପଣାର ଦୋଷ ନାହିଁ ।

କଦଳୀଗଛ ଲଗେଇବ ‘ଲଦା’ ଯୋଗରେ, ଆମ୍ବ ଗଛ ଲଗେଇବ ‘ଜେଟି’ ଯୋଗରେ, କମଳା ଫଳ ତୋଳିବ ‘ମେଢ଼ିଶିରା’ ଯୋଗରେ, ଶଳପ ଗଛ ହାଣିବ ‘ସମଜା’ ଯୋଗରେ, ଶିଆଳି ଫଳ ଆଣିବ ‘ରୋହିଣୀ’ ଯୋଗରେ, ସତେଇଶ ନକ୍ଷତ୍ରକୁ ସତେଇଶ ଯୋଗ । ବସିଲେ ଯୋଗ, ଚାଲିଲେ ଯୋଗ, ଯୋଗକୁ ନ ମାନିବ କାହିଁକି ?

ତିସାରିର ବନ୍ଧୁତାରେ ବାଧାଦେଇ ସାହି ଭିତରୁ ମାଇପି କାନ୍ଦଣାର ରୋକ ଉଠିଲା, ସମସ୍ତେ ଫାଟି ପଡ଼ିଲେ, ସତେତ, ବେକୁଣୀ ମଲାଣି ଯେ, ଗାଁ ଗୋଷ୍ଠୀ ତା’ ପାଇଁ ବାହୁନିବେ ନାହିଁ ? ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା କନ୍ୟାମାନଙ୍କର ଅଧିକ ଉପସ୍ଥିତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଜ୍ଞାନ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ସକାଳୁ ଉଠି, ଘରଘରକେ ତକାତକି ହୋଇ ପ୍ରାଚୀନ-ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ଗାଁ ମଝିର ‘ଭେରାମଣ’ (ଗାଁ ମଝି ବସିବା ଜାଗା) ଉପରେ ସେମାନେ ଗୋଲ ହୋଇ ବସି ପଡ଼ିଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ରୁଣ୍ଡିଲା ପରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇସାରି ଐକ୍ୟତାନରେ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଇଥିଲେ ମଲାଲୋକ ପାଇଁ ଶୋକ ।

ଆଲୋ ଆଲୋ । ହାତେୟୁଁ ହାତେୟୁଁ । ପାପୁ (ହାୟ ହାୟ ମରିଗଲା, ମରିଗଲା ହାୟ କପାଳ) ।

ନିଜେ ଓୟାତାଣାକି । ନିଜେ ତିଜାତାଣାକି । ପାପୁ (ତୁମକୁ ଶୋଷିଦେଲା କି, ତୁମକୁ ଖାଇଦେଲା କି, ହାୟ ହାୟ) ।

ଧୀରେ ଧୀରେ, ମରଣର ସଙ୍ଗୀତରୁ ଉଠିଉଠିକା ଏହି ଛନ୍ଦ ହେଲା ବାହୁନା, ବାହୁନାରୁ ହେଲା କରୁଣ କାନ୍ଦଣା, ଆଖୁରୁ ଝରଝର ଲୁହ ବୋହିଲା, ମନର କୋହ ବଢ଼ିଗଲା, ଦି’ହାତରେ ଗାଲ ଆମୁଡ଼ି ମୁହଁ ଆମୁଡ଼ି କଇଁ କଇଁ ହୋଇ ଗାଁର ସବୁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ବସି କାନ୍ଦିଲେ, ସେ କାନ୍ଦଣା ଆଉ ଅଟକିଲା ନାହିଁ ।

ମଣିଷ ହୋଇ କାନ୍ଦିବାକୁ କାରଣ ଅଭାବ ନାହିଁ, କାହାର ବାପ ମରିଛି, କାହାର ପୁଅ ମରିଛି, କାହାର ଯଦି କେହି ମରି ନାହିଁ ତା’ର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦୁଃଖ ଅଛି । କେତେ ଅଭାବର ପୋଡ଼ାଦାଗ, କେତେ ବିଚ୍ଛେଦର କ୍ଷତ । କାନ୍ଦିବି ବୋଲି ମନକରି ଅଣ୍ଟା ଭିଡ଼ି ବସିପଡ଼ିଲେ

ସ୍ମରଣରେ ଆସେ କାନ୍ଦିବାକୁ ଉଚିତ ହେତୁ, ତା'ପରେ ବିଳାପ ବାହାରେ, ଅଦେଖା ଦେବତା ପାଇଁ ହେଉ କି ବେକୁଣୀ ପାଇଁ ହେଉ, ତେଣିକି କେବଳ ସୁଅ ମୁହଁରେ ବୋହିଯାଉଥିବା ପାଣିକି ନାଲିଆ କାଟି ମଡ଼େଇଦେବା କଥା ।

ବେକୁଣୀ ଯାଇଛି । ତାଷ ଖାଲ ପାଖ ପର୍ବତ ଉପରେ ଅଦ୍ୟାପି ଶାଗୁଣା ଉଡ଼ି ବୁଲୁଛନ୍ତି, ଗାଁରେ ବିଳାପ ବସିଛି - ।

କିଏ ସେ ବେକୁଣୀ ? କାହାର ସେ କ'ଣ ? ତା'ର ପୁଅ ନାହିଁ ଝିଅ ନାହିଁ, ରକ୍ତର କେହି ଅଂଶ ନାହିଁ, ନିଆଣୀ ମଣିଷ ମରି ଭୂତ ହୋଇଛି । ତା'ର ଆତ୍ମୀୟ ନାହାନ୍ତି, ବନ୍ଧୁ ନାହାନ୍ତି, ଶତ୍ରୁ ନାହାନ୍ତି, ଯେତେଦିନ ସେ ଥିଲା ବଞ୍ଚିଲା - ଲୋକ ଦେଖୁଛନ୍ତି ସେତେଦିନୁ ସେ ବୁଢ଼ାଟିଏ, ତାଠୁଁ କାମ ନେଇଛନ୍ତି ଯେପରିକି ସେ ଜାତିଆ କାମ ତାଠୁଁ ଆଦାୟ କରିବାକୁ ସମସ୍ତେ ହକ୍ଦାର । ଗାଁ ସେମୁଣ୍ଡରେ ମୁର୍ଗାରୁଦାର ଅଲରା ବାଡ଼ି ଭିତରେ ରଜା ଦଦରା ଚାଳୀରେ ନିଛାଟିଆ ବୁଢ଼ାଟିଏ ସେ ରହୁଥିଲା, ଅଧେ ମଣିଷ ଅଧେ ଭୂତ, କ'ଣ ସବୁ ଭୟଙ୍କର କାମ ସେହି ଦୂରର ନିରୋଳାରେ ସେ କରୁଥିଲା, କେହି କେହି କାନ ଫୁସଫୁସ ହୁଅନ୍ତି ସେ ସାପ ପୋଷୁଥିଲା, ବିଲୁଆଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ କଥାଭାଷା ହେଉଥିଲା । ମଲା ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖୁଥିଲା । ଦେଖିଲେ ତର ମାଡ଼େ, ଆଖିକୁ ଆଖି ଅନେଇଁ ହୁଏ ନାହିଁ, ମଣିଷପଣର ଧଡ଼ିଏ ଧଡ଼ିଏ ଜୀବନଯାକ ରହି ସେହି ଭୟଙ୍କର ଉପାୟରେ ସେ ମଲା । ଭାବିଲେ ସ୍ୱାର୍ଥ ଟଣକିଉଠେ ନାହିଁ, ସ୍ନେହ ହୁଏ ନାହିଁ ତା'ର କେହି ନାହିଁ ।

ତଥାପି ତା'ପାଇଁ ଗାଁ କାନ୍ଦିବ ।

ସେ ଗୋଷ୍ଠୀର ଜଣେ ।

॥ ନବେ ॥

ରବିବାର ଦ୍ୱିପ୍ରହର ।

ଆଖ ପାଖ ଗାଁରୁ ଧାର ଲାଗିଥାନ୍ତି କନ୍ଧମାନେ ମିଶିଆପାୟ ଗାଁକୁ ।

ହାତରେ ବଛା, କାନ୍ଧରେ ଟାଙ୍ଗିଆ, କାହାରି ବା ଓଡ଼ିଆନଳି । ଠେଙ୍ଗାକୁ ବାହୁଙ୍ଗା କରି ବାଟ ପାଇଁ ବିଦେଶ ପାଇଁ ମାଣ୍ଡିଆତୁନା, ଲାଉତୁମ୍ବା ଓ କାଠ ବୋହି ଆଣିଥାନ୍ତି, ବର୍ଷା ସକାଶେ ପିଠିରେ ଛତା ଛତୋଡ଼ି, ଅଥବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦଳ ପାଇଁ ଜଣେ କେହି ଛତାଛତୋଡ଼ି ବୋହିଥାଏ । ଏକାପରି ଲେଙ୍ଗୁଟି, ଫୁରୁଫୁରୁ ଜଟ, ମୁଣ୍ଡରେ କାନରେ ଅଣ୍ଟାରେ ଯେଉଁଠି ପାରି ସେଠି ଧୂଆଁପତ୍ର କାହାଳୀ ଖୋସା ହୋଇଥାଏ । ବଣୁଆଁ ଜାତିଙ୍କ ଅଭ୍ୟାସ ଅନୁଯାୟୀ ବଣ ବାଟରେ ଜଣକା ପିଛା ଜଣେ । ଖାଲରେ ଘାଟିରେ ଛକିରେ ଭିନି ଭିନି ଗାଁ ଲୋକ ଏକାଠି ହୋଇଯାଆନ୍ତି, ଦଳ ବଢ଼େ । ଏକାପରି ସମସ୍ତିକ ମୁହଁରେ

ଆଖିରେ ଥିଲା ମେଘର ଛାଇ, ସେହି ଗନ୍ଧାରପଣ ସେହି ଏକା ଚର୍ଚ୍ଚା, ବଢ଼େଇ । ତଳ କୁଟିଂଗାର ସାଉଁଟା ଆସିଛି, ସୋନା ସାଉଁଟା, ପାଞ୍ଚ ହାତ ଉଞ୍ଚ, କେନ୍ଦୁ ଅଡ଼ାରର ଚାଟିରି ସାଉଁଟା, ତିନିହାତ କାଣ୍ଡେ । ଲୋକ ଆସିଛନ୍ତି, ବିଚିତ୍ର ତାଙ୍କର ଗାଁ ଗୁଡ଼ା ଖାଲକଣା ପିପଲପଦର, କେଶା କାବେଡ଼ି ଦାମନ ଗଣ୍ଡ, ବଡ଼ଶଙ୍କା, କାଜପଦର, ଭାଲୁଯୋଡ଼ି, ବାଘମାରି, ବନ୍ଦିକରା କେତେ ଗାଁ । ସବୁ ଗାଁରୁ ପ୍ରତିନିଧି ଆସିଛନ୍ତି, ମିଶିଆପାୟୁରେ ବାଘ ଖାଇଥିବାରୁ ତା'ର ପ୍ରତିକାର ପୂଜା ହେବ, ବାଡ଼ିରେ ଲକାମରିତ ବନ୍ଧାହୋଇ ଖବର ଯାଇଥିଲା, ବସିଲାଠୁ ଉଠି ଆସିଛନ୍ତି, ବାହାରର ବିପଦ ବେଳେ ପୁଣି କନ୍ଧମାନେ ମେଳି ବାନ୍ଧିବେ, ହେଉପଛେ ଏହି ମେଳି କେବଳ ବାଘମରା ପର୍ବ ପାଇଁ । ନାନା ଗାଁର ଲୋକ ବାଟଚଲା ବେଳେ ଏକାଠି ହେବାରୁ ନାନାପ୍ରକାର ଆଲୋଚନା ପଡ଼ିଥାଏ ତା'ର ଠିକ୍‌ଠିକଣା ନାହିଁ କି ବାଇଶ ନାହିଁ, ବିପଦ ବିଷୟରେ, ଆମ ବିଷୟରେ, ଆପଣା ଜାତିର ନିକମାପଣ ବିଷୟରେ ବାହାରର ଶତ୍ରୁର ଧାପ ପଡ଼ିଛି, ଏକାଠି ହେବାରୁ ପଡ଼ିବ, ଫଳ ତା'ର ଯାହା ହେଉ, କନ୍ଧର ଜାତିଗତ ଲକ୍ଷଣ । ହାତର ଅସ୍ତ୍ର କେବଳ ଠେଙ୍ଗାବାଡ଼ି, ଧନୁ, ବଛାଁ, ଟାଙ୍ଗିଆ । ଏତିକିରେ ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁ ମରେ ନାହିଁ, ଓଡ଼ିଆନଳି ସୁବିଧାର ନୁହେଁ ବହୁତ ବୋଝ, ବାଘକୁ ଦରକାର କ୍ଷିପ୍ର କାମ, ଯେଉଁଥିରେ ଚଞ୍ଚଳ ଫଳ ମିଳିବ, ନିଶ୍ଚିତ ଫଳ ମିଳିବ । କେବେ କେଉଁ ଯୁଗରେ ମଣିଷମାନେ ବଳୁଆ ଥିଲେ, ଠେଙ୍ଗାରେ ପିଟି ପିଟି ବାଘ ଭଳିଆ ଶତ୍ରୁକୁ ସାଧ କରୁଥିଲେ, ଖଣ୍ଡାରେ ହାଣି ପକୋଉଥିଲେ । ସମୟ ବଦଳି ଯାଇଛି, ବାଘର ବଳ ବଢ଼ିଛି କୁଆଡ଼େ, ମଣିଷର ବଳ କମିଛି, ଏଣିକି ଗୁପ୍ତ ଅସ୍ତ୍ରର ବେଶି କରାମତି । 'ସୀମା' ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦେଶୀ ବନ୍ଧୁକ, ମନଇଚ୍ଛା ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ଗୁଳି ପୂରେଇ ହୁଏ, କଥା ମାନେ, ଚଞ୍ଚଳ ମୁହଁ ଘୁରେଇ ନେଇହୁଏ, ଉଡୁଆଳ ପିଠିରେ ଛପି ରହି ଲାଖ ଉଣ୍ଡି 'ତାଇ' କରିଦେଲେ 'ତାରୁ' ହୋଇ ବିଶିବା ସୁନିଶ୍ଚିତ । ଦୂରରୁ ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରିହୁଏ, ବାଘ ଜାଣିବ ନାହିଁ, ବାଘ ସାବଧାନ ହେବ ନାହିଁ, ଠିକ୍ ସେ ନିଜେ ଯେଉଁ ଉପାୟରେ ମାରେ, ସେହି ଉପାୟରେ ତାକୁ ମାରିହେବ ।

ବାଘ ବଳୁଆ ସିନା, ମୁହାଁମୁହଁ ମାରେ ନାହିଁ, ଚୋରଟାଏ, ଅତି କୌଶଳୀ । ସେହି ଯେଉଁ ତାପୁ (ତୋଳ) ସାଇବ ଥିଲା, ନାଟ ମଝିରୁ ଦୁଇ କାଖରେ କାଖେଇ ଦି'ଟା ଧାଡ଼ା ବୋହି ନେଇ ବାଘ ପରି କେଉଁ ସନ୍ଧିରେ ଛପେ ସୀମା-ନଳିରେ ଗୋଟାକୁ ଗୋଟା ପଟାଳିଆ ଶୁଆଇ ପକାଏ । କେମିତି ଅସ୍ତ୍ର ତା'ର, କେଡ଼େ ହାଲୁକା । କନ୍ଧର ଭାଗ୍ୟରେ ସେପରି ଅସ୍ତ୍ର ଜୁଟେ ନାହିଁ, ଗାଁ ଗୋଟାକର ଜମି ବିକିଦେଲେ ଖଣିଏ ଛୋଟିଆ କରି ସେଥିରୁ କିଣି ହୁଅନ୍ତା ବା ଅଡ଼ର ନାହିଁ, ଲାଇସନ୍ ପତ୍ର କରେଇବା ଦରକାର, ଅଧିକାରୀ କାଳେ ଶୁଣେଇଦେବ ତୁମେ ପାଠ ପଢ଼ିନା, ତୁମର ମୁଣ୍ଡ ଠିକ୍ ନାହିଁ, ତୁମର ନିଜ ଭିତରେ ବିରୋଧା ଅଛି, ମରାମତି ଲଗେଇବ, ତୁମେ ଏଥିକୁ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ । କେଉଁ ଭରସାରେ କନ୍ଧ ଯିବ ଏତେବଡ଼ କଥା ମାଗିବାକୁ ?

ତୃରରେ ମାଲ୍‌କାନ୍‌ଗିରି ବଣରେ ‘ବଣ୍ଡା ପରଜା’ ଜାତିର ଲୋକ ଅଛନ୍ତି, ସାନ ସାନ ମଣିଷ, ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ସାନ ସାନ କରି କଟା, ହାତରେ ଖାଲି ଧନୁଶର । ତାଙ୍କ ଦେଶରେ ବାଘ କୋପ କଲେ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ହୋଇ ପ୍ରାଣକୁ ଛଡ଼େଇ ଦେଇ ବାଘ ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାନ୍ତି । ଖଣ୍ଡିଆ ଦଣ୍ଡିଆ ହୁଅନ୍ତି, ବାଘକୁ ମାରନ୍ତି ପୋଡ଼ନ୍ତି, ତା’ର ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି ତେବେ ଯାଇ ତାଙ୍କ ରିଷା ଶାନ୍ତ ହୁଏ ସେମାନେ ଘରକୁ ଫେରନ୍ତି । ଏହି ମେଢ଼ ଆଉ ଜୀବନମୁରୁଛା ସାହସ ସକାଶେ ତାଙ୍କ ଦେଶରେ ବାଘର ଧାଡ଼ି ଧାପ ନାହିଁ, ସୁସ୍ଥରେ ଜମି ତାଷ କରନ୍ତି, ବାଘ ତା’ର ବଣରାଜ୍ୟରେ ମୁହଁ ଲୁଚେଇ ବୁଲେ ।

ସେହି ‘ବଣ୍ଡା ପରଜା’ ସେମାନେ, ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବାକୁ ଅଭିଶାପ ଅଛି ସୀତା ଦେବାଙ୍କର । ବନବାସ ବେଳେ ତୁଡୁମା-ପାଣିରେ ସୀତାଦେବୀ ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇ ଗାଧୋଇଲାବେଳେ ବଣ୍ଡା ପରଜା ମାଇକିନିଆମାନେ କୁଆଡ଼େ ଅଙ୍ଗ କରିଥିଲେ, ତେଣୁ ଅଭିଶାପ ଅଛି, ସେହିଦିନଠୁ ସେମାନେ ଲଙ୍ଗୁଳୀ, ଲାଣ୍ଡିମୁଣ୍ଡୀ । ସେହି ‘ବଣ୍ଡା ପରଜା’ ଦେଶ ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଠା ଭିତରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଏତେ ସ୍ବାଧୀନ ଯେ ପୁରୁଷକୁ ଧାଡ଼ିକରି ଠିଆ କରିଦେଇ ପିତାରେ ନିଆଁ ଗୋଟିଣାରେ ଚିଆଁ ଲଗେଇଯାନ୍ତି, ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ଛଟପଟ ହୁଏ ନାହିଁ, ଚମକେ ନାହିଁ, ସେହିଆକୁ ବାନ୍ଧି ବିଚା ହୁଅନ୍ତି । ସେହି ବାମନ ପରି ସାନ ସାନ ବୀରାଙ୍ଗନାମାନେ ଦେହଯାକ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଖଞ୍ଜିହୋଇ ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ କରନ୍ତି । କୋଣ୍ଡାକନ୍ଦେରୁ ଆଉ ଭାଲୁମେଲା ପର୍ବତ ସନ୍ଧିରେ ବୁଲି ବୁଲି ବଣରାଜ, ବଣପୋଡ଼ ଶିକାର କରି ଆଣନ୍ତି, ଘର ସମ୍ଭାଳନ୍ତି, ରୋଜଗାର ଉଠେଇ ନେଇ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ପୋଷନ୍ତି ।

ମାଲ୍‌କାନ୍‌ଗିରି, କାହିଁ ସେ କେତେତୃର, ମିଶିଆପାୟୁକୁ କେବଳ ସେ ବୁଢ଼ାମା’ ଗପ । କନ୍ଧ ବଣ୍ଡା ପରଜା ପରି ପ୍ରତିହିଂସାପରାୟଣ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ, କାରଣ ସେ ସତ୍ୟତର, ବାଘର ମାଂସ ସେ ଖାଏ ନାହିଁ । ସତ୍ୟ ସମାଜ ସତ୍ୟ ଶାସନରେ ଯୁଗ ଯୁଗ ପାଲିହୋଇ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ କଲ୍ୟାଣରୁ ଶାନ୍ତଶିଷ୍ ହୋଇ ବେକୁଣୀ ଆଉ ତିସାରିଙ୍କ ଧର୍ମ, ଦେବତା, ପୁନର୍ଜନ୍ମ, ପୁରୁଷକାର ଶୁଣି ଶୁଣି ତା’ର ଅରଣ୍ୟ ଦୁଃସାହସ ଉଡ଼ିଯାଇଛି, ସେ ଶାନ୍ତଶିଷ୍ ହୋଇଛି, ଅନାସକ୍ତ ହୋଇଛି, ତା’ର ମେଢ଼ ସମଗ୍ର ଜାତି-ମେଳିରୁ ପାଟି ପଡ଼ି ହୋଇଛି, ଗାଁ ମାନିଆଁ ଗୋଷ୍ଠୀ ଗାଁ, ଗାଁକର ସ୍ବାଧିପାଇଁ ଗାଁ ଗାଁ ଭିତରେ ବିବାଦ, ସାମାର ସନ୍ଧିଗତ କଢିଆ, ଗୋରୁହଣା, ଦଣ୍ଡ ଗାଁଲୋକ ଏକାଠିହେବା କେବଳ ଉପରେ ଉପରେ, ଏ ଗାଁର ବେକୁଣୀକୁ ବାଘ ଖାଇଲା ବୋଲି ସେ ଗାଁର ରଇତ ବାଘ ପଛରେ ଗୋଡ଼େଇ ଥୁଣ୍ଡାର ଆସ୍ତ୍ରତା ସହିବାକୁ ସୁଦ୍ଧା ମନଭିତରେ ନାରାଜ । ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ପଶୁବଳରେ ବଳାୟାନ୍ ବଣର ଶତ୍ରୁଠାରୁ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ସେହି ହିଂସ୍ର ରକ୍ଷକ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ପାଇଁ କନ୍ଧଙ୍କର କେବଳ ମନ୍ତବ୍ୟ । ପୂଜା କରାହେବ, ଆଶୁ ଉଞ୍ଚରେ

ଛାମୁଣ୍ଡିଆ ତୋଳି ତା' ଉପରେ କୁକୁଡ଼ାତିମ୍ବ ଭାଙ୍ଗି ଥୁଆହେବ । ଧୂପ ଜଳାହେବ । ପଥରକୁ ଠାକୁର କରି ତାହା ପାଖେ ଦୀପ ଥୋଇ କୁକୁଡ଼ା ରକ୍ତ ରକ୍ଷା-ମଦ ତାଳି ମାନସିକ କରାହେବ । କାଳିଣି ଲାଗିଯାଇ କିଳିକିଳା ରଡ଼ି ଛାଡ଼ି ବୃତ୍ତପରି ବୁଡ଼ାମାନେ ଡେଇଁବେ । ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମିକ ପଦ୍ଧତିରେ ଗାଁର ପୁରୋଧା ବୁଡ଼ା ତିସାରି ବାଘଠୁଁ ହିଂସାଗୁଣ ଆଉ ବଳ ଉଡ଼େଇନେବା ସକାଶେ 'ଆଶୁଗୁରୁ ମାଶୁଗୁରୁ-କାଳୀ ଗାଇ ପେତା ଗାଇ - ଦିକିରାଇ ପାଇକରାଇ' କରି ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି କିଳା ପୋତିଦେବ, ରୁଣ୍ଡିଥିବା ଲୋକ ବଣଆଡ଼କୁ ଦେଖେଇ ଠେଙ୍ଗା ଟାଙ୍ଗିଆ ହଲେଇ ହୁଲୁସୁଲ ହୋଇ ପାଟିଟାଏ କରିବେ "ହୋ ବାଘ, ହୋ ବାଘତୁମା, ହୋ ମାହାପୁରୁ, ହୋ ବାଘ-ଦେବତା, ବାଘ-ରାଜା, ତୁମେ ତୁମ ବଣଦେଶରେ ରହିଥା, ଯେତିକି ଆସିଥିଲ ସେତିକି ଯା ଉତ୍ତାରୁ ଆଉ ନାହିଁ, ଏ କିଳା ଟପି ଆମ ତାଷ ଜମିକୁ ଓହ୍ଲାଇ ନାହିଁ । ଆମର ତିସାରି ମନ୍ତ୍ର ବୋଲି ଦେଇଛି, ଆମେ ସମସ୍ତେ ମିଶି ତୁମକୁ ଆଜି ଦୁଶ୍ଵରେ ବାରଣ କରିଦେଲୁଁ ମନ୍ତ୍ରରେ ବାରଣ କରିଦେଲୁଁ ତୁମେ ଆଉ ଆମର ଜମିକୁ ଓହ୍ଲାଇ ନାହିଁ, ତୁମେ ଆଉ ଆମର ରକ୍ତ ମାଂସ ଖାଅ ନାହିଁ କି ମଣିଷ ମାଂସ ଖାଅ ନାହିଁ । ହୋ ହିଂସାର ଆତ୍ମା ବାଘତୁମା, ନିନ୍ଦୁ ରମି ଜିରୁଓଧାତି ଏଜିରୁ ହାଜାମୁଡ଼େ (ତୁମେ ଯେଉଁ ବାଟେ ଆସିଥିଲ ସେହି ବାଟେ ଚାଲିଯାଅ) ଆମର କାକୁତି ମିନତି ଶୁଣ ମାହାପୁ, ଆମର ଦିକୁ (ଦୁରବସ୍ଥା) ଦେଖ, ଦେଖକରି ତୁମେ ଦୟାକରି ଆଉ ଆସ ନାହିଁ, କାନ୍ଦିବୋବେଇ କହୁଛୁ, କି ଅସ୍ତ୍ର ଅଛି ଯେ ତମକୁ ଛେକିବୁଁ, କଥା ମାନ, କାଳା ପୋତିଦେଲୁଁ ଆଉ ଆସ ନାହିଁ ।" ଏତେ ପ୍ରସ୍ତାବ ହୁଏ, ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ବାଘ ଉଠେଇ ନେଇ ଖାଏ, ଯେତେ କହିଲେ ବି ବାଘ କଥା ମାନେ ନାହିଁ । କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଅଭଦ୍ର ଗୁଆଁର ସେ, ଗୋରୁର ରକ୍ତରେ ଗାଧାଏ, ମଣିଷର ରକ୍ତରେ ଜଟାବାନ୍ଧି ଲାଲ ଦିଶେ, ଖାଏ, ପିଏ, ଗଡ଼େ, ମାତେ, ଲାଗି ରହିଥାଏ ବଘେଇ ଶୀତପରି ଚଢ଼ତରେ ବଣ ଶୁଖିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

ବନ୍ଦିକାରର ସୋଭେନାକନ୍ଦ, ଶକ୍ତକନ୍ଦ, ପୋଡ଼ାପଦରର ଲିଙ୍ଗା ସାଓଁଡ଼ା, ପଟିଶୀକର କାଙ୍ଗୁ ସାଓଁଡ଼ା, କୋଟାଗେଡ଼ାର ରେଲ୍ଲି ସାଓଁଡ଼ା, ସୁଗୁରିଗୁଡ଼ାର କିଆ ସାଓଁଡ଼ା, ବୁର୍ଜାର ବେନୁ ସାଓଁଡ଼ା, ଟଣାବାଡ଼ର ଆର୍ଜୁ, ମିନାପାଇର ସୁହକନ୍ଦ, ବଡ଼ କୁଟିଂଗାର ନିଲି କନ୍ଦ, ଗିଲ୍ଲିଶୁଟର କେଶବ ଜାନି, ମହଲକଣାର ଶିବ, କାଳିଆଝୋଲାର ନତିକା ମାଳତୀ କେତେ ଗାଁର କେତେ କନ୍ଦ-ବଡ଼ମୁଣ୍ଡିଆ ଏହିପରି ଆଲୋଚନା କରି ଚାଲିଥାନ୍ତି, କେଉଁଠି ଗୋଟାଏ ବୁଡ଼ା ମରିଛି, ସେଥି ସକାଶେ ଏତେ କାହାଣୀ । ସାଓଁଡ଼ାମାନଙ୍କ କଥାର ଓଜନ ଅଛି, ତେଣୁ ବାକି ଏତେ ମେଳା ମେଳା ଲୋକ କେତେବେଳେ ଯା ପଟକୁ କେତେବେଳେ ତା' ପଟକୁ ହୋଇ କହୁଥାନ୍ତି, ଏହି ବାର ଆଡ଼ର ବାର ଗପରେ ବାଟର ଥକା ଘୋଳା ବୁଲି ହୋଇଯାଏ, ପାଟି ବୁଲୁଥାଏ ।

ବୁଢ଼ା ଶକ୍ତ କହିଲା, “ହେଲା ଯେ ହେଲା, ଭାଗ୍ୟ ପଡ଼ିଲେ ସିନା ବାଘ ଖାଇବାକୁ ଆସେ, ନ ହେଲେ କେତେ ଲୋକ ବାଘ ମୁହଁରେ ପଡ଼ି ବନ୍ଧୁ ଫେରି ଆସନ୍ତି ତ ।”

“ଠିକ୍ କଥା, ସବୁ ଭାଗ୍ୟ, - ଭାଗ୍ୟ ପଡ଼ିଲେ ବାଘ ଖାଏ, ଭାଗ୍ୟ ପଡ଼ିଲେ ବାଘ ମରେ -” କେଶବଜାନି କହିଲା ।

“ସବୁ ସବୁ, କାହାକୁ ଦୟା ଛାଡ଼ି ଅଛି, ମଣିଷକୁ ନା ପଶୁକୁ ନା ରାଜ୍ୟକୁ, ଦୟାର ଅଧୀନ ସମସ୍ତେ, ବାଘ କ’ଣ ତା’ର ମନକୁ ଖାଏ ? ଜାଣିବା ଲୋକେ କହନ୍ତି ପରା, - ବଡ଼ି ସକାଳୁ ନିଦରୁ ଉଠି ବାଘ ତା’ ହାତ ଦେଖେ, ଆଜି ଶିକାର ମିଳିବ କି ନାହିଁ, ମିଳିଲେ କେମିତି ଶିକାର ମିଳିବ ସବୁ ସେ ଦେଖିପାରେ । ଆପଣା ହାତରେ ଥରେ ତା’ର ଛବିଟା ଦେଖି ପକେଇଲେ ନଦୀ ଝୋଲା ଲାଙ୍ଗି ପାହାଡ଼ ପର୍ବତ ଚଢ଼ି ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଆସି ବାଁରେଇହୋଇ ସେ ଠିଆ ହୁଏ, ଶିକାର ଆସେ, ବାଘ ଧରି ନେଇଯାଏ, - ସହଜ ବେଉସା । ଧନ୍ୟ ସେ କାଳପୁରୁଷ -” ଶକ୍ତ କହିଲା ।

ସୋଭେନା କହିଲା, “ସତ ହୋ, ମିଛରେ ଲୋକେ କହନ୍ତି ଗନ୍ଧ ବାରି ବାଘ ଧାଇଁଆସେ । ଏମିତି କ’ଣ ଆମ ଦେହରେ ଗନ୍ଧ ବୋଳା ହୋଇଛି ? ତାପୁ ସାଇବ ଦେହରେ କ’ଣ ଗନ୍ଧ ମାଣ୍ଡୁଥିଲା ?”

“ମିଛ ନୁହେଁ, ଚଣାବାଡ଼ର ଆର୍ଜୁ କହିଲା, “ଯେ ମରିବ, ଯେ ମରିବାକୁ ହେଲାଣି ତା’ର ଦେହରୁ ଏକପ୍ରକାର ଗନ୍ଧ ବାହାରେ । ଗନ୍ଧ ବାରନ୍ତି ଶିଆଳ, କୁକୁର, ଶାଗୁଣା, ସବୁଠୁ ବେଶି ଗନ୍ଧ ବାରେ ପଟାଳିଆ ମହାବଳ, ତେଣୁ ସେ ପାଣି ପାରିହୋଇ ଆସି ଠିକଣା ଲୋକକୁ ଧରେ । ମୁଁ ନିଜେ ଗନ୍ଧ ବାରିପାରୁଁ, ମୋର ବୁଢ଼ା ମାମୁଟେ ଥାଏ ଯେ ମରିବା ଆଗରୁ କି ଗନ୍ଧ ଗନ୍ଧିଲା ସେ । ମୁଁ କହିଲି ମାମୁ ତୋର ଦେହ ମତେ ଗନ୍ଧୁଛି । ସେ କହିଲା, କାହିଁ ତୋର ଦେହ ମତେ ଗନ୍ଧୁ ନାହିଁ ତ । ମୁଁ କହିଲି, “ମାମୁ ତତେ ଲସମ୍ ହୋଇଛି, ତୋର ଦେହ ମତେ ଗନ୍ଧୁଛି । ମଲା ତହିଁର ଚାରିଦିନେ ଆଉ ରହିଲା ନାହିଁନି । ମୁଁ ତ ବାରିଦେଲି, ଆଉ ବାଘ ବାରିପାରନ୍ତା ନାହିଁ, ତା’ର ହାତରେ ପାଖି ଅଛି, ସବୁ ଅଛି, କାଳପୁରୁଷ ସେ ।” ପଟିଶାଳର କାଢୁ କହିଲା, “ତା’ର କପାଳ ପଡ଼ିଲେ ବାଘ ଆଉ ବାଘ ଲଢ଼ାଇଦି ହୋଇ ମରନ୍ତି । ଚିତାବାଘକୁ ମହାବଳ କାମୁଡ଼ି ପକାଏ, ପଟାଳିଆ ଥିବା ବଣରେ ଚିତା ଲୁଚି ଲୁଚି ବୁଲେ । ସେମିତି ସେଦିନ ଆମର ଗାଁ ଡଙ୍ଗର ପାଖେ ରାତିଯାକ ଗର୍ଜନ ଶୁଭୁଥାଏ । ଦୁଇ ପଟାଳିଆ ମହାପୁ ଲଢୁଥାନ୍ତି, ଏମିତି ତର ଲାଗିଲା ରାତିରେ କେହି ଶୋଇ ନାହିଁ । କେତେପ୍ରକାର ବିକଟାଳ ରଡ଼ି କରି ତେଜୁଁ କୁଦି ସକାଳକୁ ସବୁ ତୁନି ପଡ଼ିଗଲା । ଖରା ଲାଗିଲା, ଦେଖିବାକୁ ଆମେ ଗଳ୍ପ, ଓଃ ! କ’ଣ ଦେଖୁଛୁ । ଛ ଛ’ ବାଡ଼ିର ଦୁଇଟା ମହାବଳ ଛିଣ୍ଡାଛିଣ୍ଡି ଲହୁଲୁହାଣ ହୋଇ ମରି ପଡ଼ିଥାନ୍ତି, ବୁଢ଼ ଉପରେ କି ଯେ ଦଳାଦଳି ଆମ୍ବୁଡ଼ାଆମ୍ବୁଡ଼ି କାଣ୍ଡ, ମାଟି ଖୋଳି ହୋଇଥାଏ, ଘାସ ଛିଣ୍ଡିଛିଣ୍ଡି ପଡ଼ିଥାଏ,

ପଥରସବୁ ଏଣେତେଣେ ଛିଞ୍ଚାଡ଼ି ହୋଇଥାଏ । ପାଖର ସାନସାନ ବୁଦାଯାକ, - କାମୁଡ଼ି ଆସୁଛି ଟିକି ଟିକି କରି ଦେଇଥାନ୍ତି । ଦେଖୁଛି ଆଉ କହିଛି ହେ ଧର୍ମ, ତୋର ଦୟା । ଏମିତି ଯଦି ସବୁ ବାଘ ମରିଯାଆନ୍ତେ ମଣିଷ ସୁଖରେ ରହନ୍ତେ ।”

ସୋଭେନା କହିଲା, “ମରିବେ, ସେମିତି ମରିବେ, କିନ୍ତୁ ଯୋଗ ଦରକାର, ଲଗ୍ନ ଦରକାର । ସେ ଲଗ୍ନ ଆସୁ ଆସୁ ଆମେ ମରି ଆମ ପୁଅ ମରି ଆମ ନାତିମାନଙ୍କର ପଣନାତି ମରିଯାଇଥିବେ । ଯେ ଆଉ ଆମେ ତ ନ ଥିବା । ବରଂ ଏତେ ଲୋକ ଆମେ ଜମିଛୁ ଆମ ହାତରେ ଯାହା ଅଛି ଧରି ବଣକୁ ପଶିଲେ ସେଇଥିରେ ବାଘକୁ ଘାଏଲ୍ କଲେ ବାଘ ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ମରିବ, ଜଳୁଥି ମରିବ, ଆଉ ଯୋଗ ଫିଟିବ ବୋଲି କେତେଦିନ ବସିଥିବା ?”

“ହଉ ତୁ ଯା ବାଘ ମାରିବୁ, ତୋର ନାଁ ହବ ବାଘମାରୁ” ଶବ୍ଦ କନ୍ଧ ଚିରଞ୍ଜୀବ କଲା ।

ନତିକା ମାଳତୀ କହିଲା, “ହଁ ହୋ ଭାରି ଥକା କରୁଛ ତୁମେ, ବାଘ ଆମକୁ ଧରି ଧରି ଖାଉଥିବ ଆଉ ଆମେ ବସିଥିବୁ ଯୋଗ କେବେ ପଡ଼ିବ ବାଘ ତା’ ମନୁକୁ ମରିବ ବୋଲି ଅପେକ୍ଷା କରି, ଭଲ କହୁତ । ଆରେ ବାରୁ, ନିଜେ ନିଜର କଥା ନ ବୁଝିଲେ ପର ଆସି ଆସି ଆମ ବଣର ବାଘ ମାରିଦେବେ ତୁମେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁତ ? ପ୍ରତି ବର୍ଷ ବର୍ଷା ଆରମ୍ଭରୁ ବାଘ ଖାଏ, ଶୀତ ଦିନେ ବେଶି ଖାଏ, ହାତରେ ବାଟରେ କାନ୍ଦି ବୋବେଇ ବାଘ ବାଘ ହୋଇ ବୁଲି ବୁଲି ଆମେ ହଇରାଣ । ଲୋକେ କ’ଣ ଶୁଣନ୍ତି ନାହିଁ ନା ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଯେ ଆମ ବଣଦେଶରେ ବର୍ଷକୁ ଶହ ଶହ ଲୋକଙ୍କୁ ବାଘ ଧରି ଧରି ଖାଏ ବୋଲି । ସହରର ଲୋକେ ସକେଇହୋଇ ଦୁଃଖ କରିବେ ସିନା, କୋଠାବାଡ଼ି ଛାଡ଼ି, ସହରର ଆଲୁଅ ବତି ଯାନବାହନ ଛାଡ଼ି କାହାର ଗରଜ ପଡ଼ିଛି ପର ପାଇଁ ବାଘ ସାଙ୍ଗେ ଅଲଗ୍ କର ହେବାକୁ ଧାଇଁ ଆସିବ ଏ ହରବରିଆ ବଣକୁ ? ଆମର ଦେଶ ଜଣା ନାହିଁ, ରାସ୍ତା ଜଣା ନାହିଁ, ରହିବାକୁ କୋଠାବାଡ଼ି ନାହିଁ, ଖାଇବାକୁ ତାଙ୍କର ଦେଶର ଖାଦି ନାହିଁ, କିଏ ପାରେ ତାଙ୍କର ଏତେ ହରବର ? କେବଳ କ’ଣ ସେତିକି ? ଖାଲି ବାଘ ମାରିବାକୁ ଚାଲିଆସିଲେ କ’ଣ ବାଘ ମିଳିଯିବ ନା ବାଘ ମାରିହେବ ? ଆମର ପାଣ୍ଡାମାଳି, କୋଡ଼ିଙ୍ଗାମାଳି, ବାଘ-ଡଙ୍ଗର ବଣମାନଙ୍କରେ କେତେଦିନରୁ ବାଘମାନେ ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ଭେଦିଭେଦିକା ଘରକରି ରହିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଉଣି ଉଣି ଖେଦି ଖେଦି ମାରିବାକୁ ସମୟ ଲାଗିବ । ପରକୁ ତାଳି ଲାଭ ନାହିଁ, ଯାହା ପାରିବା ନିଜେ ନିଜେ ।”

ଶିବକାନି କହିଲା, ‘ସେବା’ ସତ ଯେ ବାଘକୁ ମାରିବ କିଏ ? ଆମର ଶାସ୍ତ୍ର କହୁଛି ବାଘକୁ ପୂଜା କର, ବାଘ ତ ଖାଲି ଜନ୍ତୁ ନୁହେଁ ସେ ଆମର ଦେବତା । କଥାରେ ଅଛି

କ୍ଷତ୍ରିୟଲୋକ ବିନା ଅନ୍ୟ କେହି ଯଦି ମହାବଳକୁ ମାରିବ ତା'ର ବଉଁଶ ବୁଡ଼ିବ, ଚାରିଆଡ଼େ ରାଷ୍ଟ୍ର ହେବ ବାଘ-ଭକ୍ତି ବୁଡ଼େଇଲା ବାଘ-ଭକ୍ତି ବୁଡ଼େଇଲା । ଧର ଯଦି ଅମାନିଆଁ ହୋଇ ବାଘ-ଭକ୍ତି ବି ଭୁଲି କେହିହେଲେ ଯିବ ବାଘମାରି ତ ତାକୁ ମାରିବ ବା କେମିତି ? ଆମେ ତାକୁ ଦେଖୁପାରିବା ନାହିଁ ଆମରି ପାଖରେ, ଆମରି ଭିତରେ ରହି ସେ ସବୁ ଦେଖୁଥିବ, ଆମେ ଆମର ମଞ୍ଚାବାନ୍ଧି ସଜହୋଇ ନିରାପଦରେ ଓଡ଼ିଆନଳି ଧରି ବାଘ ମାରିବାକୁ ଯିବା ତ ପଛଆଡୁ ଭୁସକରି କେଉଁ ପଥର ସନ୍ଧିରୁ ବାହାରି ଆଖିପିଛୁଳାକେ ଆମର ଶଙ୍ଖି ମୋଡ଼ିଦେଇ ଧରିକରି ନେଇ ସେ ପଲେଇଯିବ । ସେଦିନ କ'ଣ ହେଲା ? “ମୁଇଁ ମୋର ଦସ୍ତ କୁକୁରକୁ ନେଇ ଆମ ଗାଁ ମହଲୁକଣା ଖେନ୍ଦା ପାଖେ ମୋର ତାଷଜମି ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲି, ଠିକ୍ ଛ' ହାତ ଦୂରରେ ବଡ଼ ଚମ୍ପାଗଛ ତଳୁ ପଥର ଉଡୁଆଳରୁ ଉଠି ମହାବଳ ଠିଆହେଲା, ଡ୍ରୋଁ କଲା । ଜାଣିଲି ତ ମଲି ଏଥର, ନଳି ଉଠେଇଲି, କହିଲି ମହାପୁ, ତମେ ମତେ ଖାଇବାକୁ ଆସିଛ, ମୋର ମରିବାକୁ ମୋଟେ ମନ ହେଉ ନାହିଁ ମହାପୁ, ଘରେ ତୋକ୍ରାଟା କାନ୍ଦିବ, ପିଲାଛୁଆ ଛ'ଟା ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇ ମରିବେ, ତମେ ଚାଲିଯାଅ ନଇଲେ ଲାନ୍ତିଦେବି ମୋର ଦୋଷ ନାହିଁ ମହାପୁ, ରକ୍ଷାକର, ମତେ ପାପରେ ବୁବାଅ ନାହିଁ । ବାଘ ମହାପୁ ଆଁ କରିଦେଇ ଶାବଳମୋଟ ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ାକ ଦେଖେଇ ହସିଦେଲା, ମୋର ପ୍ରାଣ ଶୁଣିଯାଉଥାଏ । ଲାଞ୍ଜକୁ ତଳେ ପିଟୁଥାଏ, କାନକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗେଇଦେଇ କାନ୍ଦୁ ସାନ କରିଦେଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ପାରିଦେଲା, ବୁଝିଲି ଡେଇଁବ ଏତେକେ । କୁକୁରକୁ କହିଲି ବାରୁ ଦସ୍ତ, ତୋର ମା'କୁ କହିଦେବୁ ଯା ତୁ ପଳା, ଦସ୍ତ ଗ୍ୟାନ୍ଧ ପଲେଇଲା ନାହିଁ ବସିରହିଲା, ନଳି ଉଠେଇଲି ବୋଲୁଛ କି, କହିଲି ମହାପୁ ତୋର ଚାରିଧରମ୍ ମୋର ଦୋଷ ନାହିଁ । ସିଧା କରି ତୁ' କରିଦେଲି, କେମିତି ଜାଣିପାରିଲା କି, ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ପଲେଇଲା । ଦେଖତ, କିଏ ଜାଣିଥିଲା ସେଠି ସେ ବାହାରିବ ବୋଲି ?” ଶିବଜାନି ଓଷ୍ଠାଦ ଶିକାରୀ, ସେ ବଡ଼େଇ କରେ ନାହିଁ ।

“ହଁ ହୋ, ବାଘ ବାଘ ହୋଇ ବଣ ତ ପୋତୁ ମାରି ମାରି ସରିଯିବ ମିନାପାଇ ସୁନ୍ଦ୍ର କହିଲା,” ଯେବେ ହେଲେ ତ ବଣ ସରିଯିବ, ଆଉ କୁଆଡ଼େ ରହିବ ବାଘ, ଦେଖିବା ନାହିଁକି ? ମାମୁକୁ ବାସୁ ବାସୁ ଆସ ଆସ, କହି କୁକୁରପିଟା କରି ଶେଷ କରିଦେବା, ଶଳାକୁ ଯେତେଦିନ ଭୋଗ ଅଛି, ଗାଁ ଉଜାଡୁଥାଉ, ଖାଉଥାଉ, ତା'ର ଉପରେ ଆମର ବଉଁଶ କୁଟୁମ୍ବକର ଅଣ୍ଟ ପଡୁ । ସୁନ୍ଦ୍ର ବୁଢ଼ାର ରାଗ ଦେଖ ସମସ୍ତେ ହସି ହସି ଗଡ଼ିଲେ, ଶିବଜାନି କହିଲା, “ସେମିତି କହିବାର ବିଧି ନାହିଁ, କେଉଁଠି ଥାଇ ଶୁଣୁଥିବ ।”

ଶୀତଦିନେ ବଣେ ବଣେ ଖାଲି ବାଘର ଗପ । ରବିବାର ଦ୍ଵିପ୍ରହର । ହେଇ ମିଶିଆପାୟୁ ବସ୍ତ୍ର ଦିଶିଲାଣି । ମିଶିଆପାୟୁ ଲୋକ ଆସୁଛନ୍ତି । ଗାଁ ମଝିରେ ପୂଜା ଲାଗିଛି, ଡିସାରି କ୍ଲାନ୍ତ ଅଳସ ହୋଇ ବସି ବସି ଅପେକ୍ଷା କରୁଛି । ଲୋକକୁ ଦେଖି ଡାପୁ ଢୋଲ ଟମକ

ବାଜିଲା, ବୁଢ଼ୀମାନେ କାଳିଣି ଲାଗିହୋଇ ନାଚିଲେ । ଆସିଥିବା ପରଗାଁ ଲୋକଙ୍କର ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଆସିବାକୁ ଲଜ୍ଜା ନାହିଁ, ତଞ୍ଚଳ କେମିତି କାମ ସରିଗଲେ ସେମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ଗାଁକୁ ଯିବାକୁ ବାଟ ଧରିବେ, ବଢ଼େଇ ଦିନ, ମେଘ ଦିନ, ହାନସ୍ତା ବାଟ । “କେତେବେଳକୁ ଲଗ୍ନ ଧରିଦେଇଛୁ ତିସାରି ?” ଭୂଇଁରେ ପୋତା ହୋଇଥିବା କାଠିଖଣ୍ଡକୁ ହାତ ଦେଖେଇଦେଇ ତିସାରି କହିଲା, “ଆଉ ତେରି ନାହିଁ, ଧୂଆଁ ପାଣି ଖାଉ ଖାଉ ଲଗ୍ନ ପହଞ୍ଚିଯିବ”, ବାଜାବଜାଳିକୁ ଜଙ୍ଗିତ କରି ତିସାରି କହିଲା, “ବଜା ଜଳୁଦି ଜଳୁଦି, ଅଟକ ନାହିଁ ।”

ଆସିଥିବା ଲୋକେ ଏକାଠି ବସିପଡ଼ିଲେ । କେବଳ ଚାଷୀ ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି ତ, ଗୋଟାଏ ସୈନ୍ୟପରି । କିନ୍ତୁ ସେ ବୀରପଣିଆର କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ, ରକ୍ତ ଅଛି, ମାଂସ ଅଛି, ଚାଙ୍ଗିଆ ଅଛି, ନଳି ଅଛି, ହାତଟି ହଲେଇବା ପାଇଁ ବି ସମୟ ଅନୁକୂଳ ନୁହେଁ, ତେଣୁ ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ କେବଳ ତିସାରିର ଶ୍ଳୋକକୁ ତନ୍ତ୍ରକୁ ଅପେକ୍ଷା । ଭୂଇଁରେ ବି ଆଖୁ ମାଡ଼ିଦେଇ କୌପୁନି ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧି ତାହାଣ ହାତ ଉପରେ ମୁହଁକୁ ଭରାଦେଇ ଭୂଇଁରେ ପୋତା ହୋଇଥିବା ସେହି କାଠିକି ଅନେଇଁ ମିଶିଆପାୟୁର ପାଣ୍ଡୁ ତିସାରି କଥ ବସି ରହିଥାଏ, କ୍ଲାନ୍ତ ଉଦାସ ଆଖିରେ କେଉଁ ଦୂରକୁ ଦୃଷ୍ଟି, ଯେପରି ସେ ସେଠି ନାହିଁ । ଗୋରା ଲୋକଟା, ଦରହବୁଢ଼ା ହେଲେ ବି ସୁନ୍ଦର ତା’ର ଠାଣି । ଲୋକେ କୋଳାହଳ କରୁଥାନ୍ତି, ବେକୁଣୀ କେମିତି ମଲା ଶହେ ଦୁଷ୍ଟରେ ସେହି କାହାଣୀ ପଢ଼ିଥାଏ, ହାଟର ଗୋଳମାଳ । ଛିର ହୋଇ ତା’ର ଆସନରେ ଭାଗ୍ୟବାଦୀ ପାଣ୍ଡୁ ତିସାରି ବସି ରହିଥାଏ, ସେ କାଠି ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ; କେଉଁ ଅନାଗତ ଲଗ୍ନ ଆଡ଼କୁ ତା’ର ଧ୍ୟାନ । ସରଳବିଶ୍ୱାସୀ ସିଧାସଳଖ ପ୍ରାଚୀନ ସଂସ୍କାରର କଷଟିଏ ।

ଘଡ଼ିଏ ଗଲା, ତିସାରି ହାଜିଲା ଚାଲ, ଉଠ ।

ବାଜା ବଜେଇ ଅସ୍ତ ଶସ୍ତ୍ର ଧରି ମିଶିଆପାୟୁ ଗାଁର ଲୋକ ଓ ସହାନୁଭୂତିର ଭାରଥୋର ବୋହି ଆସିଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଗ୍ରାମର ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ଏକାଠି ଗାଁରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ିଲେ । ଅରଣା କଥ, ଦଳରେ ଥିଲେ ବିଭୀଷଣ-ଦର୍ଶନ । କିନ୍ତୁ ଧୂଳିଆ କଥ ମସିଆ କଥ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ପଟୁଆର କରି ଚାଲିଛନ୍ତି କେବଳ ମନ୍ତ୍ର-ଯୋଗରେ ଭାଗୀ ହେବାକୁ । କାହାରି ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ କେବଳ ବଣ କିଛିଦେଲେ ବାଘ ଆସିବ ନାହିଁ ବୋଲି, କିନ୍ତୁ ତିସାରିର ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି, ସେ ବିଶ୍ୱାସ ନ ଥିଲେ ତା’ର ଜୀବନର ଭିତ୍ତି ନାହିଁ । ସତ୍ ଅଛି - ସତ୍ ଅଛି, ମନ୍ତ୍ରର ବଳ ଥିଲା ମନ୍ତ୍ରର ବଳ ଅଛି - ବାଡ଼ି ନ ବୁଲେଇ ତାକି ମାରିଦେଇ ମୁରୁଜ ବିଞ୍ଚିଦେଇ ବଣରୁ ସେ ବାଘକୁ ଦୂର କରିଦବ, ପଚାରିଲେ କହେ, ଏପରି ଲୋକ କ’ଣ ନାହାନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ ଗୁଣିଗାରଡ଼ି କରି ମୁହଁ ବାନ୍ଧି ଦିଅନ୍ତି, ସାପକୁ ବନ୍ଧନରେ ପକାନ୍ତି, ‘ପାତି’ ପକେଇ ବାଘକୁ ତାକନ୍ତିଯେ ବାଘ ଚାଲିଆସେ । ତିସାରି ପାଣ୍ଡୁ କଥ ଅଟକ

ବିଶ୍ୱାସରେ କହେ ମନ୍ତ୍ରର ବଳ ଠିକଣା ହୋଇଥିଲେ ବନ୍ଧୁକର ମୁହଁ ବନ୍ଦି କରିଦେଇହେବ, କେତେକ ଜନ୍ମ ବି ଏ ବିଦ୍ୟା ଜାଣନ୍ତି । ତେଣୁ ବିଳୁଆକୁ ଲାଞ୍ଛିଲେ ନଳି ଖରାପ ହୁଏ । ଥିଲା ଜଣେ ବଳୀଆର ଦୁର୍ଲଭ ମାଝି ବୋଲି ମଣିଷ ନଅର ଭିତରେ ଦଶରା ଯାତ୍ରାରେ ଦେଖେଇ ଦେଇଛି ତାକୁ ବନ୍ଧୁକରେ ଲାଞ୍ଛିଲେ ତା’ ଦେହରେ ଗୁଳି ବାଜେ ନାହିଁ, ଗୁଳିଗୁଡ଼ାକ ହାତରେ ସେ ଧରିପକାଏ - ମନ୍ତ୍ରର ବଳ, - ପାଣ୍ଡୁ ଜାନି ବିଶ୍ୱାସ କରେ, ଜାଣିଲାପରି ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ ହଲେଇ ନେଇଚାଲେ ତା’ର ଅରଣ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ପୂଜାଦେବା ସ୍ଥାନକୁ, ଅଳ୍ପ କହେ, ବିଶ୍ୱାସର କଥା ଦୂରର କଥା, - ଯେ ପଚାରିଲେ ସରଳ ଉଦାହରଣଟିଏ ଥୋଇଦେଇ ଶାନ୍ତ ସୌମ୍ୟ ହସ ହସିଦିଏ । ଅବିଶ୍ୱାସୀ ବି କଥା ବୁଲେଇ କଥାକୁ କାଟିପାରେ ନାହିଁ ।

“ହେଇ ସେଇଠି” ଲୋକ ବଣକୁ ଦେଖେଇଦେଲେ - ଦି’ଶହ ଆଖି ଲାଖିରହିଲା ସେହି ଜାଗାରେ । ଦିନର ଆଳୁଅରେ ଫରତା ହୋଇ ପରିଷ୍କାର ଦିଶୁଛି ପଥୁରିଆ ଖୋଲା ଜାଗାଟା, ବଗିଚା ପରି ହାଲୁକା ବଣ ବଢ଼ିଛି, ଚାରିଆଡ଼େ ନିରୁଦ୍ଧ ଅରଣ୍ୟ, ବିନାଦୋଷରେ ବୁଢ଼ୀଟାକର ଶଂଖୁ ମୋଡ଼ିଥିଲା ସେଇଠି ମହାବଳ । ଭୟ, ଘୃଣା, ରାଗ, - ଏକାଠି କୋଳାହଳ । ସବୁ ହାତଟିଏ ଟେକି ଆଗରେ ଠିଆହୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅପ୍ କରି ବନ୍ଦ କରିଦେଲା ପାଣ୍ଡୁ ଡିସାରି । କହିଲା, “ତୁନି ପଡ଼” ।

ଅପ୍‌କରି ତୁନିହୋଇ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଲୋକ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲେ । ଏହା କିଛି ନୂଆ ନୁହେଁ, ବାଘଖୁଆ ଓ ଡିସାରିର ପୂଜା ବଣଦେଶରେ ଲାଗିରହିଛି । ଡିସାରି ବର୍ତ୍ତମାନ ପୂଜା କରିବ, ପଥର ଉପରେ ଚଢ଼ି ଆକାଶକୁ ହାତଟେକି ଧର୍ମକୁ ନିଜ ଜାତିର ଦୁଃଖ ନିବେଦନ କରିବ । ତଳର ମଣିଷ ପୃଥିବୀରେ ରହି ବିପତ୍ତି ଅନୁଭୋଗ କରୁଛି, ବାରମ୍ବାର ଡିସାରି ଧର୍ମକୁ ସାକ୍ଷୀ କରିବ, ଦେଖୁ ଧର୍ମ, ତୁ ଥାଉ ଥାଉ ଭାଗ୍ୟର ଏତେ ଅତ୍ୟାଚାର, ଏତେ ଦୁଃଖଦୁର୍ଦ୍ଦଶା, ଝଡ଼ିମରୁଡ଼ି, ବଘେଇ ହାହାକାର । ଶୋଷାଶୋଷି ଖରାର ତେଜ ହଳଦିଆ ପଡ଼ିଗଲାଣି, ଦୂରରେ ଦୂରରେ ପର୍ବତ ଦେହରେ ଅରାଏ ଅରାଏ ଲାଗିରହିଛି । ମେଘର ଅବରଣ ପର୍ଦା, ପଥର ଉପରେ ଡିସାରି ଚଢ଼ିଲା, ଧର୍ମକୁ ମୁହଁକରି ଆକାଶକୁ ହାତ ଟେକିଲା, ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଉଦ୍‌ବୋଧ କହିଲା ।

ଦେଖୁ ଧର୍ମ, ଦେଖୁ ତୋର ପୁଅଝିଅଙ୍କର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ।

ତୋର ନିୟମ ମାନି ଚଳୁଛି, କାହାରି ସାଙ୍ଗେ ବାଦି ଶତ୍ରୁତା କରୁ ନାହିଁ । ନିଜର ଭୁଲକୁ ତାଡ଼ି ତାଡ଼ି ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ପଥର କୁଡ଼ ଭିତରେ ବଣର ମାଙ୍କଡ଼ପରି ଆମେ ଘର କରୁଛି । ନ ଥିଲା ନିଦରଦୀ ଲୋକ, କେଡ଼େ କଷ୍ଟରେ ଆମର ଜୀଉଣା । କାହାରି କେଉଁ ଗୋଟିଏ ପୂଜା ବି ଆମେ ବାକି ପକୋଇ ନାହିଁ, ତଥାପି ବାଘଦେବତା ଆମକୁ ଧରି ଧରି ଖାଉଛି, ତୁ ଦେଖୁଛୁ, ଧର୍ତ୍ତନୀ ମା’ ଦେଖୁଛି, ଆମର ଜାତି ନଶି ଯାଉଛି, ଯାର କି ପ୍ରତିକାର ?”

ଓହ୍ଲେଇପଡ଼ି ଡିସାରି ପୁଣି ମଙ୍ଗଳ ଆଶୀର୍ବାଦ ବୋଲିଲା, ଭୂର୍ତ୍ତରେ ଛାମୁଡ଼ିଆ କରି ପୁଲ ମୁରୁଜ ବିଷ୍ଣୁ ନାନାପ୍ରକାର ମନ୍ତ୍ରବୋଲି ପୂଜାକଲା ଘଡ଼ିଏ କାଳ, କେତେ ଗୁପ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ତା'ର ଗୁମର ଡିସାରି ହିଁ ଜାଣେ କେବଳ । ବାଜା ବାଜୁଥାଏ, ଲୋକେ ବସି ବସି ପିଙ୍କା ଚାଣୁଥାନ୍ତି । କେତେବେଳେକେ ଉଠି ଡିସାରି ବଣର ଧଡ଼ିରେ ଧଡ଼ିରେ ମନ୍ତ୍ର ସମେତ କିଜା ପୋତିଦେଲା, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବାରଣ କଲା, ଆଜିଠୁଁ ଏ ବଣକୁ କେହି ଯିବ ନାହିଁ ।

ଡିସାରି ଦୁଷ୍ଟର କଥାରେ ବାଘକୁ ବାଘତୁମାକୁ ଉଭୟକୁ ଅଟକେଇ ସାରିଥିଲା ।

ମିଶିଆପାୟୁରୁ ଜଣେ ଉଠି ପଡ଼ିଲା, ମନ୍ତ୍ର ହୋଇଥିବା ପାଣି ମାଠିଆଏ ଡିସାରି ତାହା ମୁଣ୍ଡରେ ଥୋଇଦେଲା, ଏଥରକ ବାଘତୁମା ଅଭିନୟ । ସେ ଦୁଷ୍ଟ ଫିଟେଇବ ନାହିଁ । ଯେ ଯାହା ପଚାରିଲେ କହିବ ଖାଲି “ହୁଁ”, ପାଣିମାଠିଆକ ମୁଣ୍ଡେଇ ନେଇ ଦୂରରେ ଯାଇ ଭାଜିଦେଇ ଆସିବ । ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଧିକାର ତାକୁ ପଚାରିବାକୁ, ତା'ର ଅଧିକାର କେବଳ ସେ କହିବ “ହୁଁ” ।

“ତୁ ବେଜୁଣାର ବାଘତୁମା ?”

“ହୁଁ ।”

“ତୁ ଚାଲିଯାଉଛୁ ?”

“ହୁଁ ।”

“ବଣରେ ରହିବୁ ?”

“ହୁଁ ।”

“ଆମର କିଛି ଅନିଷ୍ଟ କରିବୁ ନାହିଁ, ଭଲରେ ରହିବୁ ?”

“ହୁଁ ।” ଡିସାରି ତାକୁ ବି ମନ୍ତ୍ର କରି ଦେଇଛି, ତାହା ଉପରେ ଧୂଳି ପକେଇ ଦେଇଛି, ପୁଲ ଲଗେଇ ପାଣି ଛିଞ୍ଚି ଦେଇଛି, ପଛକୁ ମୁହଁ ବୁଲେଇବ ନାହିଁ, ଦୁଷ୍ଟ ଫିଟେଇବ ନାହିଁ, ଖାଲି ସେ ଚାଲିଯିବ । କିଛିଦୂର ଗଲା ଉତ୍ତାରୁ -

“ତୁ ଚୋର ?”

“ହୁଁ ।” “ତୁ ଖଜାର ପଟ୍ଟାର ଦୁଷ୍ଟ ବଦମାସ୍”, “ହୁଁ”, ଯେତେ ଅବୈଧ ଅଶ୍ଳୀଳ ଗାଳି, ସବୁଥିକ “ହୁଁ”, ନାହିଁ କହିବାକୁ ସାଧ ନାହିଁ । ଠିକ୍, କଷଟିଏ ଚାଲିଯାଉଛି ପାଣିମାଠିଆକ ଭାଜିବାକୁ, କଷମାନେ ହସୁଛନ୍ତି, ଥଟ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି । ବାଘତୁମା ଡଢ଼ିବା ପୂଜା ସରିଗଲା । ଏଣିକି ଘରବାହୁଡ଼ା ।

ଘୋ ଘୋ କରି ସମସ୍ତେ ଉଠିପଡ଼ିଲେ । ବାଜା ବାଜିଲା । ବାଘ ଖାଇଥିବା ବଣ ଆଡ଼କୁ ଅନେଇଁ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ କରି ହାତ ହଲେଇ ଲୋକେ ଜଣକୁ ବୁଝେଇଦେଲେ ମଣିଷଙ୍କ

କରାମତି । ବେଢ଼ୁଣୀର ଆତ୍ମାକୁ ବଣରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଲୋକେ ଫେରିଗଲେ । ଗୋଟାଏ କାମ ସରିଗଲା ।

II ଏକାନ୍ତରେ II

ସେମିତି ମେଘ ଲଦି ରହିଛି, କେତେବେଳେ ବରଷା ଅନ୍ଧାର, କେତେବେଳେ ଟିକିଏ ଛାଡ଼ୁଛି । ତାହାରି ଭିତରେ କାମ ଲାଗି ରହିଥାଏ, ଘର କାମ, ଚାଷ କାମ, ଗୋଟାଏ ଦିନର ଘଟଣାଠୁ ଆରଦିନର ଘଟଣା ବେଶି ଭିନ୍ନ ନୁହେଁ, ସବୁ ଏକାପରି ।

ଘଟନା, - ଘଟନା - ଘଟନା ଘଟେ ନାହିଁ । ଛାଇ ବଡ଼ରୁ ସାନହୋଇ ପୁଣି ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଅନ୍ଧାର ଘୋଟେ, ପତ୍ର କଅଁଳେ ବଣର ଅସୁମାରି ଗଛରେ ଅସୁମାରି ନୂଆ ଶାଖା ବାହୁ ବଢ଼େ, କେତେ ଗଛ ଉପୁଡ଼େ, କେତେ ଗଛ ଜଳୁହୁଏ, କ୍ଷେତର ଫସଲ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ହୁଏ ଜଙ୍ଗଲ । ନିତି ସେହି ଦିଗ୍‌ବଳୟ, ସେହି ମଣିଷ, କେବେ କାହାକୁ କାଶ ହେଲା, ଜର ହେଲା, ସେଥିରେ ନୂଆ କିଛି ନାହିଁ । ଘଟନା ସଂଜ୍ଞା ହରାଏ, ସବୁ କେବଳ କ୍ରମିକ ଗତି, ନୀରବ ଛନ୍ଦ ।

କଷ ସମୟର ହିସାବ ରଖେ ନାହିଁ ଆପଣାର ବୟସ ବି ହେଜାକରି ମନେ ରଖେ ନାହିଁ ।

କ୍ଷେତରେ ବନ୍ଧା ବେଉଷଣ ବାରପଣି ସରିଯାଇଥାଏ । ମେଘୁଆ ଦିନରେ ଖରାପାଗ ଦେଖି ଗାଁକୁ ଦିନେ ଆସିଲା ଜଣେ ଲୋକ, ବାଟକଢାଳି ଆଉ ଭାରବୁହା ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ସାଓଁତା ଘର ପିଣ୍ଡାରେ ବସା କଲା, ସାହୁକାର ଭୋଗିଲା ଜଗନ୍ନାଥର ଗୁମାସ୍ତା, ତା'ର ଦେଶର ଲୋକ । ସାହୁକାରର ଗୋଟି ବାଆଁଲିର ପୁଅ ସୁଗ୍ରୀବକ୍ଷ ତା' ପାଇଁ ଜାଗା ଠିକଣା କଲା । ପାଣି-କାଞ୍ଜି, କାଠ, ନିଆଁ, କଷବସ୍ତ୍ରରୁ ସିଧା, କୁକୁଡ଼ା । ଗୁହାକର ବାଉଁଶତାଟି ପିଣ୍ଡାରେ ଛେକିଦେଇ କାନ୍ଥ କରିଦେଲା, ଦଉଡ଼ିଆଖଟ ପାରିଦେଲା, ଜିନିଷପତ୍ର ସଜେଇ ଦେଲା ।

ସାହୁକାରର ଗୁମାସ୍ତା ସାନ ସାହୁକାର ଖଟ ଉପରେ ବସି ଦକ୍ଷିଣୀ ସୁଠା (ପିକା) ଟାଣିଲା ।

ବଣ ଭିତରକୁ ଅଦିନରେ ଏହି ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଜନ୍ମ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି, ସତ୍ୟ ଦେଶର ଲୋକ, ଘୋଡ଼ିପୁଡ଼ି ହୋଇ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଛି । ତା'ର ପିତାରେ ଯଜ୍ଞ ରୋଗ ଅଛି କି ନା ଚିହ୍ନା ପଡ଼ୁ ନାହିଁ, ପଦାକୁ ଦିଶୁ ନାହିଁ ଅଣ୍ଟାରେ ଯାଦୁ ଅଛି ନା ନାହିଁ । କେତେ ଜାତିର ଅଜ୍ଞା ଲଗେଇ ହୋଇଛି, ପୁକା ପୁକା ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା ମୁଛ ରଖିଛି, ସେ ଗୋଟିଏ ଦେଖିବାର ବସ୍ତୁ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କବାଟ ଉହାଡ଼ୁଛନ୍ତି ତା'ର ଅଜ୍ଞତା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି; ପିଲାମାନେ

ତା'ର ବସାଘର ସେପାଖେ କୁକୁଡ଼ାଛୁଆ ପରି ଚିତ୍ତିର ବିଦୁରି ହେଉଥାନ୍ତି, ବଡ଼ ମଣିଷ କ୍ଷେତକୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ତା'ର ସବୁ ଆଉ ଜାତିର ।

କଷିଛୁଆ ଦେଖୁଥାନ୍ତି, ଧୂଆଁପତ୍ର ପିଇବାକୁ ସେ କାହାଳୀ ବ୍ୟବହାର କରେ ନାହିଁ, ମୋଟା ମୋଟା କଳା କଳା କ'ଣ ଦୁଷ୍ଟରେ ଭୁସିଦେଉଛି । କାଠିରେ କାଠି ଘଷି ଘଷି ନିଆଁ ତିଆରି କରୁ ନାହିଁ, ଗୋଟାଏ ଛୋଟିଆ ବାବୁ ଭିତରୁ କ'ଣ କାଠିଟାଏ ବାହାରକରି ଘଷି ଦେଉଛି, ତା ଛାଆଁକୁ ନିଆଁ ବାହାରୁଛି । ବର୍ଷାପାଗରେ ପଦାକୁ ଯିବାକୁ ତା'ର ପତ୍ରର ଚଳାତଳି ନାହିଁ, ବାଡ଼ିରେ ଟେମେଣି ଚଢ଼େଇ ଲଟକିଲା ପରି କ'ଣ କଳାକମା ଗୁଡ଼େଇ ହୋଇଛି, ହାତରେ କ'ଣ କରିଦେଲା ଯେ କେଡ଼େ ବଡ଼ କଳା ପୁଲଟାଏ ପରି କ'ଣ ପୁଟିଗଲା, ସେହିଆକୁ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଘୋଡ଼େଇ ସେ ବିଲକୁ ଚାଲିଛି, ପାଦରେ ଗୋରୁଖୁରା ପରି ଚମଡ଼ାର ପାଦ ପିନ୍ଧିଛି, ନା, ଅନେକ ବିଚିତ୍ରତା ଅଛି ତାଠି, ତାକୁ ଆଖୁରୁ ଅନ୍ତର କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କୁକୁର ପରି ପଲେ ଛୁଆ ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼େଇଥାନ୍ତି, ଛତା ଧରି ସାହୁକାର ବିଲକୁ ଗଲା । ଆଗେ ଆଗେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଦେହ ମୋଡ଼ିଦେଇ ପଛବୁଲେଇ ଠିଆହୋଇ ପଡୁଥାନ୍ତି, ମୁଣ୍ଡରେ ଲୁଗା । କନ୍ଧୁଣୀ ଅତିହ୍ନା ଲୋକର ମୁହଁକୁ ଅନାଏଁ ନାହିଁ । ବୁଢ଼ା ଦୁର୍ବଳିଆ ଯେତେ ଆଗେ ଆଗେ ନଇଁପଡ଼ି ଦଣ୍ଡବତ କରୁଛନ୍ତି, କାରଣ ସେ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଛି, ଅଙ୍ଗା ଭିଡ଼ିଛି, ତେଣୁ ସେ 'ଅଧିକାରୀ' ଶ୍ରେଣୀର । ଘାଟୀ ମୁଣ୍ଡରୁ ବୁଢ଼ା ବାରିକ୍ ଭିଡ଼ିଲା, ବାଆଁଲିର ପୁଅ ସୁଗ୍ରୀ ଚିହ୍ନେଇଦେଲା ଯେ କାଉଜା (ବୃହତ୍) ସାହୁକାରର ପ୍ରତିନିଧି । ବକର ବକର ହୋଇ ବୁଢ଼ା ବାରିକ୍ ବାଡ଼ି ଠୁକୁଠୁକୁ କରି ତାଷ-ଖାଲକୁ ଓହ୍ଲେଇଲା ! 'ସବ୍ ସବ୍ - ତାଷ କେତେବେଳେ ଭଲ ହେବ ସିନା, ହାଲକୁ ପଇସା ଅଜାବ ଅଛି, ଯାହା ଥିଲା ରୁଣ୍ଡେଇପୁଣ୍ଡେଇ ଫାରାଷିକୁ ବିଦା କରିବାରେ ସରିଗଲା । କେଉଁ କେଉଁ ସାହୁକାରକର କରଜ ବର୍ତ୍ତମାନ ବି ବାକି ଅଛି, ବର୍ଷା କମିଗଲେ ତାଗଦା କରିପାରନ୍ତି, ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ହଁ, ଶସ୍ୟ ଭଲ ହୋଇଛି, ପାଳୁଅ ହୋଇଛି, ମହୁ ବି ମିଳିପାରେ । ନଗଦ ପଇସା ମିଳିବ । ହଁ, ଖୁବ୍ ଭଲ ହେବ ତାହାହେଲେ, ନଗଦ ପଇସା କଣ ପଇସା ସବୁଦିନେ ଏ ବଣରେ ମିଳେ ନାହିଁ ।'

ବକର ବକର ହୋଇ ବାରିକ୍ ଚାଲିଛି, ତା'ର ଦୃଷ୍ଟି ଲାଗିରହିଛି ଏହି ଚୁଆ ଅଧିକାରୀଠି ।

କେତେ ପଇସା ରହିଛି ଏହି ଅଙ୍ଗାର ଗୋପନ ଜେବି ଭିତରେ ? କାହିଁ, କେଉଁଠି ସେ ଅଛି ? ପଇସାର ସୁବାସ ଅଛି, ମିଳୁ ନ ମିଳୁ ପଇସା ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼େଇବାକୁ ଭଲ ଲାଗେ ।

ସାହୁକାରର ପ୍ରତିନିଧି ଦୁର୍ଘାମୁଣ୍ଡା ବାରିକ୍ଠୁଁ ଗାଁର ଭଲମନ୍ଦର ତଥ୍ୟ ଛାଣି ଛାଣି ତାଷଖାଲ ଭିତରକୁ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା । ଓଃ କି ସୁନ୍ଦର ଗୋଛା ଗୋଛା କଅଁଳା ପିଲା ପରି ଫସଲ ଠିଆ ହୋଇଛି, ପାଖକୁ ପାଖ, ମୁହଁରୁ ଆଖୁରୁ ଦୁଧ ଛାଡ଼ି ନାହିଁ ଯେପରି —କେତେ

ପାଟିବ - କେତେ ଫସଲ - ଗୁମାସ୍ତାର ଛାତି ଉନ୍ନୁସି ଉଠିଲା । ମନେ ପଡ଼ିଲା ଏଠି ବଣ ଭିତରେ ଲୁଚି ଲୁଚି ରହିଛି ଯେତେ ଇଚ୍ଛା ସେତେ ‘ଜିନିଷ’, ସାଗତିବାକୁ ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ, ଧରି ରଖିବାକୁ ବଳବତ୍ତ୍ୱ ନାହିଁ, ଖାଇବାକୁ ମଣିଷ ନାହାନ୍ତି । ତେଣେ ତଳଦେଶରେ ଧୋଇ ଚରି ଯାଉଛି, ତୋଫାନ ପିତୁଛି, ଖଣ୍ଡେ ସାନ ଜମିକୁ ବାଢ଼ିଆବାଢ଼ି । ସାହୁକାର ଭୋଗିଲା ଜଗନ୍ନାଥ ଠିକ୍ ତ କହିଥିଲା, “ତର ନା, ଯା, ମୁଁ ଜାଣେ, ମାଲୁ ଅଛି । ଯାହା ପଛେ ପଡୁ ଠିକଣା କରି ଆ । ବଜାଦେଶରେ ମରୁଡ଼ି ପଡୁଛି, ତଳ ମାହାଜରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ଭୟ । ପାକୁଅ, ମହୁ ଯୋଗାଡ଼ କରିପାରିଲେ ସୁନା ପାଇଲା ପରି । ଆମ ଦେଶର ଲୋକ ଅରୁଆଭାତ ଓହ୍ଲେଇ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛନ୍ତି କନ୍ଧମାନରୁ ଲଙ୍କାମରିଚ ଆଣିବୁ ତେନ୍ତୁଳି ଆଣିବୁ । ପଲାଇ ପାଟି ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବ, ହଳଦିଗୁଣ୍ଡା ଆସିବ । ଦୁନିଆରେ ସବୁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଅନେଇଁ ବସିଥିବେ କନ୍ଧର ହଳଦି ଆସିବ ଲଗେଇବେ, ଜଡ଼ାତେଲ ଆସିବ ସୁନ୍ଦା ପାରିବେ ଯା, କେବଳ ପଦେ କଥା, ସାଓଁତା ଚିହ୍ନି ପିକା ଖଣ୍ଡେ, କାହାକୁ ଶଳା, କାହାକୁ ମାମୁ, ତର ନା, ଯା -”

ଠିକ୍ କଥା, ସାହୁକାର ଭୋଗିଲା ଜଗନ୍ନାଥ ଅଙ୍ଗରେ ଅଙ୍ଗରେ ଠିକଣା କଥା ନିଦା କଥା ସବୁ କହେ ।

କନ୍ଧନାଶ୍ତ୍ର ନ ଥିଲେ ବାର ବଣ ଝୋଲା ଆଉ ନଈପାରିହୋଇ ଆସି ବେପାର ତଳେଇ ମଣିଷ ସାହୁକାର ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଝିପି ଝିପି ବର୍ଷା ପଡୁଛି ।

କାହୁଅ ପଙ୍କ ଗୋଡ଼ି ମଟାଳରେ କୌପୁନି ପିନ୍ଧି କନ୍ଧମାନେ କାମ କରି ଯାଉଛନ୍ତି, ସୁତୁରା କାମ, ନିକୁଟା କାମ । ଚାରିପାଖର କାଠର ବଣ ଫସଲର ବଣହୋଇ ତଳକୁ ଲମ୍ବି ଆସିଛି । ସେହି ବଣରେ ବାଘ ଖାଇଛି । ଆହୁରି କେତେ ବାଘ ନ ଥିବେ କି ପାଖ ବଣରେ । ବଣୁଆଁ ମଣିଷ, ବଣର ଜନ୍ମ । ସଭା ସମାଜ ନାହିଁ, କୋଠା ବାଡ଼ି ନାହିଁ, ଗହଳି ଚହଳି ନାହିଁ । ଶୂନ୍ୟ ଖାଁ ଖାଁ । ତେଣେ ବୁଧୁବାର ରାତି ଗୁରୁବାର ପାହାଡ଼ିରୁ ମା’ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ପାଇଁ ଘର ଆଗରେ ମୁରୁଜ ପକେଇ ପିଠୋଉ ଡାଳି ଚିତ୍ର ତିଆରି ହେଉଛି, ମା’ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆସୁଛନ୍ତି, ଯାଉଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଗୁମାସ୍ତା ଭାବିଲା, ଏଇଠି ମା’ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ଘର । ଭାବିଲେ ରୁମ ଟାଙ୍କୁରି ଆସେ । ଏଇଠିକୁ ଆସିବା ଦରକାର, ଶାକଗଛରୁ ଶାକଗଛ ପର୍ବତରୁ ପର୍ବତ ତୋର ଗଠେଇ ଗଠେଇ ଏଇଠି ବିଛେଇଦେବା ଦରକାର ବେପାରର ଜାଲ ।

ଗୁମାସ୍ତାର ମନର ଆଶା ତେଜି ଉଠୁଥାଏ । ବେପାରୀ ମନ ବାରମ୍ବାର ସ୍ମରଣ ପକେଇ ଦେଉଥାଏ ପାଦ ପକୋଉଛି ଯାହା ଉପରେ ସେ ଟଙ୍କା, ସେ ଅର୍ଥ, ତା’ର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଘରେ ଗତି ପାଖେ ବସି ଉପରୁ ଉପରୁ ଫାଉ ଲାଭରୁ ଜୀବନର ସରଜ୍ଜାମ, ଭୋଗବିଳାସ । ବାଏଁ ତାହାଣେ ଟଙ୍କା ଲହଡ଼ି ଭାଙ୍ଗୁଛି, ତା’ର ଜଗୁଆଳି ଏହି କନ୍ଧ,

ବୋକା ବୁହୁ ଓକୁ ଶ୍ରୀଅକ୍ଷର ବିବର୍ଜିତ ଆଦିମପଇଁ କେତେଗୁଡ଼ାଏ ମଣିଷ ଯାହାଙ୍କ ଉପରେ ଆଧୁନିକ ସମୟର ଧାସ ପକେଇଦେଲେ ଜଳି କୁତ ହୋଇ ଉଠିଯିବେ ।

ମନେପଡୁଥାଏ, ସବୁ ଅଛି କିନ୍ତୁ ମାଲ, ପର୍ବତ । ନେବା ଆଣିବାକୁ ସୁବିଧା ନାହିଁ, ବାଟ ଘାଟ ନାହିଁ, କେତେ ଦୂର, କେତେ ଅଖାଡୁଆ ବାଟ । ରେଳ ଲାଇନ୍ ଆଆନ୍ତା, ଶୁଭାରେ କିଣିନେଇ ତବାରେ ଅଜାଡ଼ି ଦେବାକୁ ଜମା ବେଳ ଲାଗନ୍ତା ନାହିଁ । ମଟର ଲାଇନ୍ ଆଆନ୍ତା ତା' ପଛକୁ ତା' ପଛ ଗାଁମାନଙ୍କର ନାଁ 'ବୋବିଲି - ମକୁଆ ବୋବିଲି - ମକୁଆ' ସାଙ୍ଗରେ 'ମିଣିଆପାୟୁ - ବନ୍ଦିକାରା - ମିଣିଆପାୟୁ ବନ୍ଦିକାରା' ତାକି ତାକି ନେ ଆଣ କରନ୍ତା ସେଠୁ ଏଠିକି ମଣିଷ ଏଠୁ ସେଠିକି ଜିନିଷ କୁଡ଼ୁ କୁଡ଼ୁ । କେତେ କଷ୍ଟରେ ଖଣ୍ଡେ ଦୂରଯାକେ ନାଲି ରାସ୍ତା ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି, ତଥାପି ସେତିକିରେ ଜଗନ୍ନାଥ କହିଲା କ'ଣ ନା ମୋ ପାଖରେ ଯଦି କାମ କରିବୁ ମରି ସରି ଯେମିତି ମନ ସେମିତି ପୋଡ଼ଗାଡ଼ି କରି ସୁଖା ଯା, ଏଦିନେ ଦାଦନ ଦେଇ ଆସିବୁ, କଟାକଟି ଦିନକୁ କେଜାଣି କେତେ ଭାଉ ବଢ଼ିଯାଇଥିବ । ରାସ୍ତା ଆହୁରି ଦମ୍ଭ ହୋଇଥିବ ଆହୁରି ଲମ୍ବିଥିବ, ଆଗଦୁରା ଯାଇ ତଞ୍ଜଳ ତଞ୍ଜଳ କାମ ହାସଲ ନ କଲେ ଫେର୍ ମୋପାନା ପାପାନା ସାହୁକାର ପହଞ୍ଚିଯିବ, ନ ହେଲେ ଚିପୁରୁପେଡ଼ି ଚିକୁଡୁସେଟି, ଆମର ବେପାର ହଟିଯିବ, ହୁସିଆର ।

ଭାବିବାକୁ ଆଉ ବେଳ ନାହିଁ, ବୁଢ଼ା ବାରିକ୍ କ'ଣ ସବୁ କାନରେ ଫୋଡ଼ିଦେଲାଣି, ପିଲାଙ୍କ ପରି ଦଉଡ଼ୁ ଲଗେଇଛି, ହେଇ ପଞ୍ଜା ପଞ୍ଜା ଲୋକ କାମ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଉଠି ଆସୁଛନ୍ତି । ଏତିକିବେଳେ ଯାହାକିଛି । ଜଗନ୍ନାଥ ସବୁ ବତେଇ ଦେଇଛି, କାଗଜ କାହିଁ ? ଗୁମାସ୍ତା ପକେଟ ଭିତର ଅଣ୍ଟାକି ଅଣ୍ଟାକି ନୋଟାକୋଟା ମସିଆ କାଗଜ ଖଣ୍ଡେ ବାହାର କଲା, ପ୍ରବାଣ ସାହୁକାରର ନୀତିବାକ୍ୟ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଚିଠା କାଗଜ ଉପରେ ଆଖି ବୁଲେଇ ଦେଇ ଦମ୍ଭ ସଞ୍ଚିଲା ।

ଆଗ ସାଓଁତାକୁ ତଲାସିବୁ, ପାଟିଲା କଦଳୀଟିଏ ଧରେଇଦେବୁ, କହିବୁ ଜଗନ୍ନାଥ ସାହୁକାର ମିତ ବସିବାକୁ ପଠେଇ ଦେଇଛି । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସୁଠା ଖଣ୍ଡେ ଧରେଇଦେବୁ ଆପେ ଦିଆସିଲ ମାରି ଲଗେଇଦେବୁ । ସମସ୍ତିକି ସୁଠା ଯାତିବୁ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ମୁହଁକୁ ନ ଅନେଇଁ କହିବୁ ଏ ଆୟା (ହେ ମା') ... ତା'ପରେ କ'ଣ ଲେଖା ହୋଇଛି - ନେହି ନା ଲେହି ? ନେହି ଭଲ ମଞ୍ଜି ? (ଅଛୁ ?) ଏ ଆୟା, ନେହି ମଞ୍ଜି କେରା କେରା କାତମାଳି ବାଣ୍ଟିଦେବୁ ପଇସିକିଆ ଆରଣି ଆଉ ଅଧୁଲିକିଆ ପାନିଆ ବାଣ୍ଟିବୁ । ସାଓଁତାଟା ଟୋକାଟାକିଲିଆ, ଯେମିତି ବୁଲେଇ ପାରିବୁ । ବୁଢ଼ାକନ୍ଧ ଦେଖିଲେ ହୁସିଆର ସେମାନେ ସନ୍ଦେହୀ - ଆହୁରି କେତେ ଉପଦେଶ ଲେଖାଅଛି, ତା'ର ପ୍ରୟୋଗ ଏଠି ଦରକାର ନାହିଁ ।

ଲୋକ ଘେରିଗଲେ । ଗୁମାସ୍ତା ସମ୍ପାଷଣ ଆରମ୍ଭ କଲା । କନ୍ଧମାନେ ମୁହଁ ଚାହିଁଚାହିଁ ହେଲେ, ଢଙ୍ଗଢାଙ୍ଗ ଦେଖି ବିଶ୍ୱାସ ଆସିଲା ଏ ଲୋକ ଆମର ହିତକାରିଆ । କେତେ ପ୍ରକାର ଗଡ଼ର ଗଡ଼ର ହୋଇ ଖଣ୍ଡେ ବାଟ ଗୋଡ଼େଇ ଗଲେ ତାହା ସାଙ୍ଗରେ । ଗୁମାସ୍ତା ମୁଣ୍ଡ ହଲୋଇଥାଏ, କାହାର କାନ୍ଧରେ କାହାର ପିଠିରେ ହାତଟାପୁଡ଼େ ଜଗନ୍ନାଥର ଉପଦେଶ ସ୍ମରଣ କରି ପାଟି ଲେଉଟେଇ ଦେଇ ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କୁ କହୁଥାଏ, “ଏ ଆୟା” (ହେ ମା) - ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କୁ ଏ ଆଦା (ହେ ବାପା) - ଲେହି ମଞ୍ଜୁ ନାହିଁ ମଞ୍ଜା ନେହିଁ ମଞ୍ଜି - । ଲୋକେ ଭାରି ହସୁଥାନ୍ତି । ଗୁମାସ୍ତା ଆହୁରି ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ମୁଣ୍ଡ ହଲୋଇଥାଏ, ବାରିକ୍ ବୁଝେଇଥାଏ ତାମ୍ବାଲୋକ ତାମ୍ବରେ ରହିଗଲେ, ସାଙ୍ଗରେ ଗାଁକୁ ଚାଲିଲେ କେବଳ ସାଓଁତା ଆଉ ବାରିକ୍ ।

ଦିଉଡୁ ସୁଟା ଟାଣୁଥାଏ, ପାଟିଲା କଦଳୀଟିଏ ଧରି ଭାବୁଥାଏ, ପିଓଟି ଥିଲେ ସେ ଦେଇଥାନ୍ତା । ପୁରୁକୁ ଦେବ ନାହିଁ, ଘରକୁ ନେବା ବିପଦ । ପଛେଇ ପଡ଼ି କଦଳୀଟି ସେ ମୁହଁରେ ମାଡ଼ିଦେଲା । ବାରିକ୍ ଗୁମାସ୍ତାର କଟିକି ଲାଗିଯାଇ ତମ୍ବର ପ୍ରକୃତି ଅନୁଯାୟୀ ନରମ ନାକୁଆ ଭାଷାରେ ଅନ୍ଧାର ଲାଗେଇଲା ।

“ମୋକେ ଏକ୍ କହ୍ଲା ଦେନା, ବୁଢ଼ାଲୋକ୍ ଗୋଟେ କାନି (ପଇସା) କାମୁ (ପଇସା) ହେଲେ ଦେ ।” ଗୁମାସ୍ତା ଦେଲା । ବାରିକ୍ ତା’ର କାନପାଖେ କହିଲା, “ସବୁ ଭେଦ୍ ତୋକେ ଦେବି, ମୁଜ୍ ଜାନି ।”

ବେପାରୀ ବୁଝେ ଦୁଷ୍ଟର କଥାର କରାମତି । ସଂସାରରେ ଏତେ ପ୍ରକାର ଦେହ-କଳ, କେଉଁଟା ମଜବୁଦ୍ କେଉଁଟା ହାନବଳ, ସେହି କଳଗୁଡ଼ାକର ଚାବି ରହିଛି ମନରେ ସେହି ଚାବି ପାଖେ ସହଜରେ ପହଞ୍ଚିପାରେ ପର ଦୁଷ୍ଟର କଥା । କେବଳ ଗୋଟାଏ ଧାରଣା, ଗୋଟାଏ ଖୁଆଲ, ସେତିକି ପୁରେଇ ଚାବି ମୋଡ଼ିଦେଲେ କନ୍ଧଦେଶର ବଳିଷ୍ଠ ମଣିଷ କଳ ବି ଅଖଞ୍ଜ ହୋଇ ଝୁଲିପଡ଼େ । ସେଇ ହାତରେ ହାତୁଡ଼ିର ବକ୍ତ୍ରଶକ୍ତି ସେହି ମାଂସପେଶୀରେ ପର୍ବତ ଉପାଡ଼ିବାକୁ ବଳ, ମନର ଚାବିରେ ମୁରୁତା ଧରେ, ହାତ ଉଠେ ନାହିଁ ।

“ତୁ ଗୋଟିଏ ଭଲ ବାରିକରେ ବୁଢ଼ା, ଏମିତି ପୁରୁଖା ଲୋକ ନ ହେଲେ ଏଡ଼େବଡ଼ ଗାଁ ନଶିଯାଆନ୍ତା -” “ଦେଖ ଦେଖ, ଚିହିବା ଲୋକ ବୋଲି ସିନା ତୁ ଚିହିଲୁ, କାହିଁକି ନ ଜାଣିବୁ ବା ତୁ, ଆମେ ଗୋରୁ ଚରେଇଲେ ତୁମେ ମଣିଷ ଚରୋଉଛ । ଜାଣିଛୁ ମାହାପୁ, ବୁଢ଼ା ସାଓଁତା ମରିଗଲା ପରେ ଏତେ ଲୋକଙ୍କର ଏତେପ୍ରକାର ଝିନ୍ଦ୍ୱଟ କେବଳ ମୁଜ୍ ବୋଲି ସମ୍ବଳିଛି, କିଏ ବୁଝୁଛି ସେ କଥା । ଏବର ସାଓଁତା ତ ହଉ, କହିବି ତା କଥା ।” ଗୋଟାଏ ଖେଆରେ ଗାଁର ସବୁ ଖବର ମିଳିଗଲା, କିଏ କିପରି ରଇତ, କାହାର ଅବସ୍ଥା

କିପରି ସବୁ । ବେପାରିର ଗୁମାସ୍ତା ସେ ଗାଁରେ ଆହୁରି ଦିନେ ରହିଗଲା । ବର୍ଷାର ଶୀତୁଆ ଅନ୍ଧାରୁଆ ପାଗରେ କନ୍ଧର ନିବୁଜା ଘର ଭିତରେ ନିଆଁ ପାଖରେ ପଞ୍ଜତରେ ବସି ସେ ବହୁତ ଉପାୟ କଲା, ବହୁତ ବୁଦ୍ଧି ଦେଲା । “ଆମେ ତୁମର ବନ୍ଧୁ, ତୁମର ହିତକାରୀ ଲୋକ, ନ ହେଲେ ମିତ ମହାପ୍ରସାଦ ବସିବାକୁ ଭାରଥୋର ଦେଇ ଏତେ ଦୂରକୁ କାହିଁକି ପଠେଇଥାନ୍ତା ମତେ ସାହୁକାର ଭୋଗିଲା ଜଗନ୍ନାଥ । ତୁମେ ଲୋକେ ବଣଭିତରେ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟରେ ପଡ଼ିରହିଛ, କେବଳ ଖରୁଛ ଆଉ ମରୁଛ ସଂସାରରେ ସୁଖ ବୋଲିବା ଜିନିଷ କ’ଣ ତା’ ତୁମେ ଜାଣିଲ ନାହିଁ । ସହରକୁ ଆସିବ, ଆମ ସାହୁକାର ତୁମର ମିତ କେତେ ବଡ଼ ଘର ତୋଳି ଦେଇଛି, ସେଠି ରହିବ, ନାନାଜାତି ତୁଆ ଜିନିଷ କିଣିବ, ମଣିଷ ଦେଖିବ, କୋଠା ଦେଖିବ, ଗାଡ଼ି ଚଢ଼ିବ, ଆଉ ଦେଖିବ କେମିତି ଦଶହରା ଯାତ୍ରା ହୁଏ, କେମିତି ଦିଆଳି ପର୍ବ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକେ କରନ୍ତି, ତୁମେ ବି ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ମିଶି ମଉଜ କରିବ । ଏସବୁ କଥାକୁ ଟଙ୍କା ଦରକାର, ତୁମର ବଣ ଦେଶରେ ପଥର ଅଛି, ଗଛ ଅଛି ଟଙ୍କା ନାହିଁ । ଏତେ ଫସଲ ତୁମେ ପଚେଇଛ । ଗାଡ଼ ମାରିନେବ, ବାରୁହିଆ ତାଡ଼ି ପକେଇବ, ସମ୍ଭର ଜାଆଦ ଖାଇଯିବେ । ଘରେ ଗଦେଇ ରଖିଲେ ପୁରୁଣା ହୋଇ ଖତିରା ହୋଇଯିବ । ଫସଲ କାଟିବା ଦିନରେ ଯଦି ହାଟକୁ ବାହାର କରିବ କି ଧାରା ମୂଲ ହେବ ଯେ ଜଣା ନାହିଁ । ସବୁ ତୁଚ୍ଛା ତିନିପୋଲିଆରେ ଯିବ ।”

ବାରିକ୍ କହି ଲାଗିଥାଏ, “ସବ୍-ସବ୍” । ଆହୁରି କେତେ ଲୋକ ପାଳି ଧରୁଥାନ୍ତି “ସବ୍-ସବ୍”, ବେପାରୀର ଗୁମାସ୍ତା ଉଷାହ ପାଇ ପାଇ ତା’ର ଯୋଜନା ବୁଝେଇଥାଏ ।

“ଏତିକିବେଳୁ ଆମ ସାଙ୍ଗେ ଭାଉ ପଟେଇ ନିଅ, କେତେରେ ଦେବ, ଚଳିବାମାନିଆଁ କିଛି କିଛି ଟଙ୍କା ରଖିନିଅ, କଳନ୍ତର ପଡ଼ନ୍ତା ମାସକେ ଟଙ୍କାକୁ ଟଙ୍କାଏ ମାତ୍ର, ସାହୁକାର କହିଛି କନ୍ଧ ଲୋକେ ଆମର ଭାଇ ଭାଇ, ସେମାନେ କଳନ୍ତରଟା ଖାଆନ୍ତୁ, ମୁଁ ଛାଡ଼ିଦେଲି । ରଇତ ଭାଇ ଭଲରେ ନ ରହିଲେ ଆମର କିବା ଭଲ ।”

“ସବ୍-ସବ୍” “ସବ୍-ସବ୍” “ଧରମ କଥା” ।

“ଟଙ୍କା ନିଅ, ଭାଉ ପଟାଅ, କାଟିଲେ ଆମୁକୁ ମାପିଦେବ । ଏଠୁ ନେବାକୁ କ’ଣ କମି କନ୍ଧ, ଗାଡ଼ିଖର୍ଚ୍ଚ, ବଳଦର ଖୋରାକି, ଗୋଡ଼ିର ମୂଲ, ବାଟରେ ଚୋରିହାରି ତକେଇତି ଭୟ ତ ଅଛି, ତମର ଇଚ୍ଛା, ଏ ବର୍ଷା କାକରରେ ଏତେ କନ୍ଧକରି ତୁମର ହିତପାଇଁ ଆମେ ଆସିଛୁ, ତୁମର ବେଶି ଲାଭ ହେବ, ଆମର ଅଳ୍ପ, ଚାରି ଧରମକୁ ଅନେଇଁ କହିଦେଲି, ତୁମେ ଭାବ ।”

କୌଣସି ଗୋଟାଏ ଅଜଣା ଜନ୍ମର ଚାରିଗୋଡ଼ ପରି ଚାରି ଧରମକୁ ନିଘା କରି ଗୁମାସ୍ତା କହିଦେଲା, ଘୋ ଘା ହୋଇ ସମସ୍ତେ ରାଜି ହୋଇଗଲେ, ଜନ୍ମ ଉଠି ଠିଆ

ହେଲା । ବର୍ଷଯାକର କନ୍ଧର ଉତ୍ପାଦନ ପେଟରେ ପୁରେଇ ଠିଆ ହେଲା, ସାହୁକାର ଜାତିର ଉପକାରୀ ରଇତ ଜାତିର କ୍ଷୟକାରୀ ବାହାଦୁର ଜନ୍ମ ସେ, ବେପାରୀ ସମାଜରେ ତା'ର ନାଁ ‘ଗଡ଼ମ୍’ ଅର୍ଥାତ୍ ଫସଲ କଷ୍ଟା ଥିଲାବେଳେ ଶସ୍ତାରେ ଭାଉ ପଟେଇ ଦାଦନ ପକେଇ ପାଟିଲା ଫସଲ ବୋହିନେବାକୁ ଖଞ୍ଜି । ‘ଗଡ଼ମ୍’ ‘ଗୋଟି’ ପ୍ରଥାର ବଡ଼ଭାଇ ‘ଗଡ଼ମ୍’ - ସାହୁକାର ଦୌଳତର ମୂଳଦୁଆ ରଇତର ଭଙ୍ଗା ହାଡ଼ ଉପରେ ତା'ର ଚାରିଧରମ ।

କଥା ଛିଡ଼ିଲା ଗଲା ବର୍ଷ ପୁଟିକ ଦି'ଟଙ୍କା ଥିଲା ଏବର୍ଷ ପୁଟିକ ଦେଡ଼ଟଙ୍କା ହିସାବରେ କ୍ଷେତର ଫସଲ ଆଗତୁରା ବିକ୍ରି ହୋଇଗଲା । ସମସ୍ତିଙ୍କୁ ଭେକେଇ କାହାର କେତେ ଫସଲ ତା' ଅଯାଜ କରି ଜଣ ଜଣକୁ ପାଞ୍ଚ ଦଶଟଙ୍କା ଧରେଇ ଦେଇ ଗୁମାସ୍ତା କାଗଜ କରେଇ ନେଲା । କାର୍ଯ୍ୟ ହାସଲ, ଭାରୁଆ ଜଗୁଆଳି ସାଙ୍ଗରେ ଘେନି ବିଶ୍ୱାସ ଆଉ ଧର୍ମର କଥା କଷ୍ଟକୁ ତେତେଇ ଦେଇ ଗୁମାସ୍ତା ଭିନ୍ନ ଗାଁକୁ ଛାଉଣୀ ଉଠେଇଲା । ତା'ର ନୀତି, - ଖୁରି ଖାଇବ କରରୁ କରରୁ । ଧୀରେ ଧୀରେ ହାଉଲେ ହାଉଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉର୍ଜ୍ଜ୍ୱଳ, ମଝିରେ ମୁକ୍ତା ପରି କରରେ ହୀରା ପରି, ପାଖରେ ରୂପା ପରି ତେଣିକି ସୁନା ପରି, ତେଣିକି କିରଣର ଜାଲ, ଲାଲ - ଲାଲ ଲାଲ ସବୁ ଲାଲ୍ ହୋଇଯିବ ।

॥ ବୟାନବେ ॥

ଭବିଷ୍ୟତ୍ -

କେବେ ସେ, କେଉଁ ଧୂଆଁଲିଆ ଦିଗ୍‌ବଳୟରେ ତା'ର ଆସ୍ଥାନ । ଆଦିମ ମନରେ ଅଦେଖା ଭବିଷ୍ୟତ୍‌ର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଆଜି ଫସଲ ଆଣ୍ଟୁଏ ଉଞ୍ଚି ଉଠିଛି, ଦିନାକେତେ ପରେ ସେ ଅଣ୍ଟାକୁ ଚାଉଁଥିବ, ଏ ତ ଜଣାକଥା, କିନ୍ତୁ ଭବିଷ୍ୟତ୍ - କିଏ ପାରେ - ଭାବିବାକୁ କଷ୍ଟ ଲାଗେ, ମନକୁ ଆରାଏ ନାହିଁ । କଷ୍ଟା ଟଙ୍କା ତୃଆ ଆନନ୍ଦ ଆଣିଛି, ଘରେ ଘରେ ସେହି ଚର୍ଚ୍ଚା, ଗୋଟାଏ ଟଙ୍କା ମୁଠେଇ ଠିଆହେଲେ ଭାବି ହୋଇଯାଏ ଘଡ଼ିଏ କାଜ, କେତେ ଅମେଣ୍ଟା ଆଶା ଭୋକିଲା ମନର, କେତେ ସ୍ୱପ୍ନ - ଟଙ୍କା ଅଣ୍ଟାରେ, ଜୋର୍ ଦିଏ, ଦି'ଜଣ ଏକାଠି ହେଲେ କେବଳ ସେହି କଥା ପଡ଼େ ।

ଟଙ୍କା ପଛେ ପଛେ ଗାଁକୁ ‘ନାତିନୀ’ ଦେବତା ଆସିଲା । ଜାମିରି ବୁଢ଼ାର ତାଷ ଅନୁପାତରେ ସାତଟି ଟଙ୍କା ତା' ଘରକୁ ଆସିଛି, ଜାମିରିର ବୁଢ଼ା ଦେଖିଲା, ତା'ର ମନେପଡ଼ିଲା କେତେ ବର୍ଷ ତଳେ, ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଟିକିଏ ଟିକିଏ କସରା ପଡ଼ି ଆସୁଥାଏ, ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ା ଥରେ ଦଶହରା ଦେଖି ସହରକୁ ଯାଇଥିଲେ, ଶୀତଦିନ ବୋଲି ବୁଢ଼ା ପାଇଁ ଖଣ୍ଡେ ଗଙ୍ଗୋଲି କମ୍‌ଲ କିଣି ଆଣିଥିଲା ସେ, କେଡ଼େ ଉଷୁମ, କେଡ଼େ ଆରାମ, ବୟସ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସେହି ଗଙ୍ଗୋଲିର ଅସ୍ତ୍ରରୁ କେଉଁଦିନୁ ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଛି, ବୁଢ଼ା

ଧୂଆଁ ପୁଞ୍ଜା । ରାତିଯାକ ବୁଢ଼ୀ ଭାବିଲା, ଅନହୃତି ଅବେଳାରେ ଏହି ଯେଉଁ ସାତଟି ଟଙ୍କା ମିଳିଛି, ତହିଁରେ ଖଣ୍ଡେ ଗଞ୍ଜୋଲି ମିଳିଲେ ମିଳିପାରେ ବା କେତେ ଦଶହରା ଆସୁଛି । ତା'ର ବୁଢ଼ା ପାଇଁ ଖଣ୍ଡେ କମ୍‌ଲ ମଗେଇବ । ଗରିବର ସାନ ଶରଧା, ସାନ ଆଶା । ସ୍ୱପ୍ନପରି ଭେଦିଗଲା ତା'ର ମନେ ମନେ । ସକାଳକୁ କାମ ସାରି ତା'ର ମୁଣ୍ଡ କ'ଣ ହୋଇଗଲା । ବୁଢ଼ୀଟି ଖାଲି ନାଟିଲା । ଡିସାରିକୁ ଖବର ଗଲା, ସାହିଲୋକେ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଲେ, ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେଲା ଜାମିରିର ବୁଢ଼ୀକୁ 'ନାଟିନୀ' ଦେବତା ଲାଗିଛି; ବାଜା ବସିଲା, ଧୂପ ଜଳିଲା, ସେହି ଉପଲକ୍ଷରେ ଗାଁରେ ମଦଭୋଜି ଭାତଭୋଜି ହେଲା । ଅନ୍ଧାରି ମେଘ-ବାମ୍ଫ ଆଉ ଥୁରୁ ଥୁରୁ ଶୀତ କାକରରେ ସୁଦ୍ଧା ଗାଁରେ ଆନନ୍ଦ ଖେଳିଗଲା ।

ବଣଦେଶ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଜଙ୍ଗଲ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ହଠାତ୍ କେଉଁ କଣରୁ ତହଟି ଆସେ ଅଶରୀରୀର କେଉଁ ମୁହଁ ବେଗ, ସାନ ସାନ ବୁଢ଼ା ମୁଣ୍ଡ ଚୁଙ୍ଗାରେ, ଉପରୁ ଉପରୁ ଲଟାର ପତ୍ର କାନ ହଲାଏ, ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ଡିପ ଉପରେ ଶିଆଳୀମାଳ ଘୋଡ଼ିହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଶାଳଗଛ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ହଲେ ଦୋହଲେ, ପାଗଳପରି ଶିଆଳୀଲଟାର ଜଟଟିତରେ ବିପ୍ଳବ ଖେଳିଯାଏ, ଗୋଟିକିଆ ଗଛକୁ ଆଶ୍ରା କରି ଭଙ୍ଗୀରେ ନାଟିଯାଏ, ବିସ୍ମୟର କାଉଁରି ମନ୍ତ୍ରରେ କିଂଭୂତରୂପୀ ନାଟ୍ୟଦେବତା । କେଉଁ ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ ତା'ର ଜନ୍ମ, କେଉଁ ଗୋପନରେ ତା'ର ଘର, କିଏ ସେ, କିଛି ଅନ୍ଧ ମିଳେ ନାହିଁ । ବଣର ଛୁଆ କାବା ହୋଇ ଖାଲି ଅନାଏ, କେଉଁଠି କିଛି ହଲୁ ନାହିଁ, ଲାଗିରହିଛି ଗୋଟିକିଆ ଗଛରେ ପ୍ରବଳ ଆଲୋଡ଼ନ; ଘଡ଼ିଏ ତ, ତା'ପରେ ପୁଣି ଗଛଟେ । ଗଛ ପରି ଥିବା ହୋଇ ଠିଆହେଲା, ଦୂରକୁ । ସୁ ସୁ ସାଇଁ ସାଇଁ ତାଳି ବିପ୍ଳବର ଦେବତା ବେଗରେ ଉଡ଼ିଯାଉଛି ସଂସ୍ଥିତିବାଦକୁ ଚେରରୁ ଧରି ଝାଙ୍କିଦେବାକୁ ।

ସେହିପରି ଏ ନାଟିନୀ ଦେବତା । ସେ ଅଘୋରି । ବିନା କାରଣରେ କେତେଥର ଆସି ବେଜୁଣୀମାନଙ୍କୁ କି ଆଉ କାହାକୁ ଧରିପକାଏ । ବସି, ଉଠି, ଖୋଇ, ସମାନ ବିଶ୍ରାମ ନେଇ ସେମାନେ ଆଠଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାଚୁଥାନ୍ତି । ପୁଣି ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଯୋଗ ଦେଇ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ନାଚନ୍ତି । ମଙ୍ଗଳା ମନ୍ତ୍ର ବୋଲା ହେଉଥାଏ, ଆଶ୍ୱସ ଉଞ୍ଚି ଛାମୁଡ଼ିଆ ଉପରେ କୁକୁଡ଼ାଡ଼ିମ୍ବ ଥୁଆହୁଏ, ଡିସାରି ପୂଜା କରେ । କିନ୍ତୁ ନାଟିନୀ ଦେବତା ହସାଏ, ଖୁସି କରାଏ, କାହାରି ଅମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ସେ ଆସେ ନାହିଁ, ଆସେ ତା'ର ପ୍ରିୟ କନ୍ଧମାନଙ୍କୁ ଦର୍ମ୍ମ ଦର୍ତ୍ତନାଙ୍କ ତରଫରୁ ପଦେ ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ଯିବାକୁ ।

ଜାମିରିର ବୁଢ଼ୀ ନାଚୁଛି । ଗାଁଯାକର ପିଲାଛୁଆ ଆଉ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ସେଇଠି ଯାଇ । ହାକିମାକୁ କାଖେଇ ସେଇ ଗହଳିରେ ପୁଣି ବସିଛି, ବାଜା ବାଜୁଛି, କାନ ଅତରା ପକେଇ । ଦିଉଡୁ ଏକୃତିଆ ତା' ଘର ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ରହିଥାଏ ଆପଣାର ସବୁଯାକ ଫସଲ ଫଳ ନ ହେଉଥିବି ବିକ୍ରି କରିଦେଇ ସାଉଁଟା ବୋଲି ସେ ପାଇଛି କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଦାଦନ, ସାହୁକାରର

ମିତ ମହାପ୍ରସାଦ ହୋଇ ସାହୁକାର ଗୁମାସ୍ତାଠୁ ଆଶ୍ୱାସର ବାଣୀ ଶୁଣି ସେ ଗର୍ବିତ ହୋଇଛି, ସମ୍ମାନିତ ହୋଇଛି । ଗୁମାସ୍ତାର କଥାର ମଞ୍ଜି ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଅଙ୍କୁରି ଗଛ ହୋଇ ପଡ଼ି ଧରିଲାଣି, ଅଜଣା ସୁଖର କଳ୍ପନା କରି ନ ହେଉଥିବା ଅଧେ ଫାଙ୍କା ଅଧେ ଉଜ୍ଜିଣ ସୁଖର ସ୍ୱପ୍ନ ତା'ର ଦୃଷ୍ଟିର ଆଗେ ଆଗେ । ସବୁ ମିଶିଯାଇ ଚାଣ ପଥରର ଗୋଜିଆ ଖୁଣ୍ଟା ପରି ଅଧେ ଭାବିଥିବା ପ୍ରତିଜ୍ଞାଗୁଡ଼ାକ ମନେ ମନେ ସବଳ ହୋଇ ଉପରକୁ ଉପରକୁ ଉଠି ଉଠି ଆସୁଛି, ମନଗହାରର ନିଭୃତ ଧାରଣା ବାସ୍ତବ ହୋଇଯାଉଛି, କଠିନ ରୂପ ଘେନି ସାମ୍ରାଜେ ଠିଆହୋଇ ଚାହାଣିରେ ଦୃଢ଼ତା ଆଣୁଛି, କଅଁଳ ମରମ ଭାବର ନରମ ଦୁର୍ବଳତା ତଳକୁ ମାଡ଼ି ହୋଇଯାଉଛି ଟଙ୍କା କେତେଟାର ଚାପରେ, ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଭାବନାର ତାଡ଼ନାରେ, ଯେପରିକି ସେ ବୁଝୁଛି, ବେଳ ଆଉ ତେରି ନାହିଁ, ସେ କାମ କରିଦେବ ।

ମେଘ ଅନ୍ଧାର ବେଳୁ ମେଘ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଲାଣି । ବର୍ଷାର ଛାଡ଼ ନାହିଁ । ଶୀତ ବେଶି ବେଶି ବଢ଼ୁଛି । ପବନ ପାଣି ଛାଟି ଛାଟି ଉଡ଼େଇ ଲାଗିଛି, ପୁଣି ଗୋଟାଏ ଏକୋଇଶ ଦିନିଆଁ ଝଡ଼ି ଆରମ୍ଭ ହେଲା ବୋଧହୁଏ । ଘରୁ ପଦାକୁ ବାହାରି ହେଉ ନାହିଁ । ଏହି ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ପଡ଼ିଶାଘର ବୁଢ଼ାଟା ନାଚୁଛି, କଣ ନା ତାକୁ 'ନାଟିଣୀ' ଲାଗିଛି, ଗାଁ ଗୋଟାକର ଲୋକ ସେଇଠି ଠୁଳ । ସେ ଗହଳି ତାକୁ ବିରକ୍ତ ଲାଗୁଥାଏ, ସେଠି କେବଳ ଗୋଳମାଳ । ତା'ର ନିରୋଳା ଦରକାର, ଭାବନାକୁ ସଜେଇବାକୁ, ତୃଆ ପଛା ଧରିବାକୁ ଏହି ମାଳ ମାଳ ମେଘ ଭାସି ଚାଲିଛି ମିଶିଆପାୟାରୁ ବନ୍ଦିକାର, ଏହି ବରଷା ଆଣିଦେଉଛି ପୁରୁଣା ପ୍ରତି ବିଦ୍ରୋହ । ତୃଆ ପ୍ରତି ଆବେଗ ସରାଗ, ମନର ଆଇ ତା' ହଜେଇ ଦେଉଛି ସବୁ ଗହଳିକୁ ପଛକୁ ଠେଲିଦେଇ ଆଖି ଆଗରେ ଝୁଲେଇ ରଖୁଛି ଅନ୍ଧାରର ଦରିଆ, ସବୁ ଶୂନ୍ୟଶୂନ୍ୟ ସେଠି, କାନ୍ଦୁରା, ଓଦା, ଉଦାସ ମନର ଫମ୍ପା ବାଣୀ ପରି କେବଳ ପବନ ।

ଭୁସକରି ଉଠିପଡ଼ି ଜାମିରି ଘରକୁ ଦିଉଡୁ ଚାଲିଗଲା । ଅଜାଣତରେ କେତେବେଳେ ମୁହଁର ଠାଣି କର୍କଶ ହେଲାଣି, ଆଖିରେ କୁହୁଳା ନିଆଁ । ଜାମିରିର ପିଣ୍ଡାକୁ ଉଠିଯାଇ ଭାରିଯାର କାନ ପାଖେ ଫୁଁ ଫୁଁ କରି ଡାକିଲା, “ପୁୟୁ” ! ମୁଣ୍ଡ ବୁଲେଇଦେଇ ଦିଉଡୁର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ପୁୟୁ ଶଙ୍କିଗଲା । ଗହଳିରେ ହାତ ବଢ଼େଇ ପୁୟୁର ହାତକୁ ଟାଙ୍କିଦେଇ ଦିଉଡୁ କହିଲା, “ଘରକୁ ଚାଲୁ” । ଭିଡ଼ ଠେଲି ପୁୟୁ ଚାଲିଗଲା । ଜାମିରିର ବୁଢ଼ା ନାଚୁଛି । ବକା ପରି ତାହାରି ଆଡ଼କୁ ଅନେଇଁ ବୁଢ଼ା ବସିଛି । ଦିଉଡୁ ଘରକୁ ଲେଉଟିଲା । ପଛରୁ ଜାମିରି ବୁଢ଼ାର ଡିସାରିକୁ ଅନୁନୟ ଶୁଭୁଥାଏ, “ଚଞ୍ଚଳ ଉଡ଼ୁରେଇଦେ ଡିସାରି, ଆଠଦିନ ନାଟିଲେ ବୁଢ଼ାଟାର ଅବସ୍ଥା ରହିବ ନାହିଁ” । କେତେଥର ବୁଢ଼ାର ଏହି ଅନୁନୟ, ସକାଳୁ ଏକା ଠାଆକେ ବସି ରହିଛି ବୁଢ଼ାଟା । ସମସ୍ତେ ‘ନାଟିନୀ’ ଦେଖୁଛନ୍ତି, ଆଶୀର୍ବାଦ ନେଉଛନ୍ତି, ଗାଁର ପରବ ଦେଖୁଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଜାମିରିର କେବଳ ଗୋଟିଏ ଚିତ୍ତା, ଆଉ କିଛି ନାହିଁ, ସଂସାରରେ ଏତିକିମାତ୍ର ସମ୍ପର୍କ ତା'ର, ସଦାବର୍ତ୍ତିଆ କରି ତାକୁ ପଡ଼ୁରି କରିଦେବାକୁ

ଜାମିରିର ହୃଦୟ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ୁଛି । ସେ ବି ଦିଉଡ଼ର ଚକ୍ଷୁଃଶୂଳ । କ’ଣ ଲାଗିଛି ବୁଢ଼ାଟାକୁ, ଯେ କାଷ୍ଠଜ୍ଞାନ ବୁଲି ଏତେ ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ସକାଳୁ ଏତେବେଳଯାକେ କେବଳ ସେହି ଗୋଟାଏ ଅନୁରୋଧ ।

ପୁଣି ଘରକୁ ଆସିଲାଣି, ପିଲାକୁ କାଖେଇ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଗଲାଣି । ଦିଉଡ଼ୁ ସାହୁକାରର ମିତ ହୋଇଛି । କୋଡ଼ିଏଟା ଗୋଟା ଟଙ୍କାର ମାଲିକ । ଗାଁର ବଡ଼ମୁଣ୍ଡିଆ ସାଓଁଟା, ଲେଖୁକନ୍ଦ ନାହିଁ, ବେକୁଣୀ ନାହିଁ । ମେଘ ଅନ୍ଧାରରେ ଗହନ ନିବିଡ଼ ଚିନ୍ତା । ଦିଉଡ଼ୁ ତାକିଲା, “ପୁଣି !”

“ହଁ -” । ଘର ଭିତରେ ବୁଲିପାଖେ ଦରହମଲା ନିଆଁକୁ ପୁଣି ଫୁଙ୍କି ଲାଗିଛି । ଠିଆ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଦୁଇ ବାହା ତା’ର ଦୁଇ କାନ୍ଧରେ ମାଡ଼ିଦେଇ ମୁହଁକୁ ମୁହଁ ପାଖକୁ ନେଇ ସେହିପରି ଫୁସଫୁସ କରି ଦିଉଡ଼ୁ କହିଲା - “ପୁଣି” !

କ୍ଷିପ୍ରାଦିହୋଇ ଦୂରକୁ ଘୁଞ୍ଚିଯାଇ ପୁଣି କହିଲା - “ଚାଲିଆସିଲ କାହିଁକି ? ନାଚିନା ଦେଖିଲ ନାହିଁ ? ଏତେ ଲୋକ ଦେଖୁଛନ୍ତି, ତୁମେ ରହିଲ ନାହିଁ, କ’ଣ ଭାବିବେ” ଦିଉଡ଼ୁ କେବଳ ଘୁମୁରିଲା । ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଲା, ଅଶାନ୍ତ ଲାଗୁଥାଏ । ଧୀରେ ଧୀରେ ପୁଣିର ଦୋଷ ବାହୁନି ଚର୍ଚ୍ଚା କଲା, ଏଡ଼େ ନିର୍ଭୁଞ୍ଚିଆ ସେ, ଏମିତି ତା’ର ନିଘା ପୋଡ଼ିଗଲାଣି, ରକ୍ଷାବଢ଼ାର ଠିକ୍‌ଠିକଣା ନାହିଁ, ମଦ ପାଣି ଧୁଆଁ କାହାଳୀ କିଛି ବହୋବସ୍ତ ନାହିଁ । ତୁହାଇ ତୁହାଇ ଦିଉଡ଼ୁ ଗାଳି ଦେଉଥାଏ । ଘର ଭିତରେ କାମ କରୁ କରୁ ପୁଣି କେବଳ ହସୁଥାଏ ।

ଗାଳି ଦେଇ ଦେଇ ପାଟି ଘୋଳି ହେଲା । ଦିଉଡ଼ୁ ତୁନିହୋଇ ଉଠିପଡ଼ି ଡକ୍ତାଡ଼ଲି ଘୋଡ଼ିହେଲା । ଉଠି ଚାଲିଗଲା ।

॥ ତେୟାନବେ ॥

ତମ ବାରିକର ଘରପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସି ଦିଉଡ଼ୁ ଶାନ୍ତ ହେଲା । ଦେହରେ ଅଣ୍ଟା ଗଳିଯାଉଛି, ବର୍ଷା ଚାଲିଛି । କେତେ ଛୁଣିକା ବେଳ ଚାଲିଯାଇ ହେଇ ଘୋଟି ଆସୁଛି ସଞ୍ଜର ଅନ୍ଧାର । ଦିନର କୋଳାହଳ ଲୁପ୍ତ ହେଲାଣି । ଏହି ତ ଟିକିଏ ବୋଲି ସେତିକି ବେଳ ଯେତେବେଳେ ଦୂରର ଆକାଶକୁ ଅନେଇଁଲେ କେଉଁ କ୍ଷିରାଟ ନେତିବାଦର ବଡ଼ ବିଛେଦରେ ଆପେ ଗୁରେଇ ହୋଇଯାଇ ମନ ଭାଜିଯାଏ, କେହି ନାହାନ୍ତି, କିଛି ନାହିଁ, ନିଛାଟିଆ ବରଷାର ବାଟରେ ଗୋଟିକିଆ ପଥୁକି ଚାଲିଛି ଅନିର୍ଦ୍ଦେଶ ହୋଇ । ଦୂରରେ ଚିତ୍କଣ କକା ଘୋଡ଼ଣୀ, ବିନା ସୂଚନାରେ ଲମ୍ବି ହୋଇ ଆସୁଛି ଧୀରେ ଧୀରେ ତା’ର ସାମ୍ବାରେ କୁହୁଡ଼ି ପରି ହାଲୁକା ପାଉଁଶିଆ ମେଘର ଧୂମ ଏବଂ ମୁହାଁମୁହଁ ହୋଇ କଟାକଟି ଛକାଛକି ଧଳା ଧଳା ଶରଗୁଡ଼ାଏ, ବିନା ଆଡ଼ମ୍ବରରେ ବରଷି ଲାଗିଛି, ବିଛି

ଲାଗିଛି ବୁଝି ଉପରେ, ତା'ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ବି ତଳର ଅନ୍ଧାରରେ ବୁଝିଛି । ସେହି ଶୂନ୍ୟଶାନ୍ତ ରାସ୍ତା । ଶୀତରେ କମ୍ପିଲା ପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ବୁଦାଗୁଡ଼ାକ ଅରି ଲାଗିଛି, ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲେ ପୁଞ୍ଜା ପୁଞ୍ଜା ଅନ୍ଧାରପରି ମାଳ ମାଳ ପର୍ବତ । ମଣିଷର ମନକୁ ତେଜି ଦେଉ ନାହିଁ, ଦବେଇ ଦେଉଛି । ବିହ୍ୱଳଭାବେ ଦୋ ଦୋ ପାଞ୍ଚ ହୋଇ ତମ ବାରିକର ହତା ଆଗରେ ଦିଉଡୁ ସାଉଁଟା ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଲା । ଶୀତ ଅନ୍ଧାରରେ ଭୋକ ବଢ଼ି ଉଠିଛି । ବଢ଼ି ବଢ଼ି ତାକୁ ଗ୍ରାସି ପକୋଉଛି, ପ୍ରକୃତିର ମହା ବିଦାୟର ନିର୍ବାକ୍ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ନିଜେ ଶୁଣୁଛି ନିଜ ଛାତିର ଧୁକ୍‌ଧୁକି । କେବଳ ଦେଖୁଛି ଆପଣାକୁ, ସେ ଚାହେଁ, କ'ଣ ତା'ର ଗୋପନ ମନର ଏତେ କାଳ ଅଭିଯୋଗ । ହାଟରୁ ଫିଟିଯାଇ କରପଟିଆ ଆୟଗଛ ତଳେ ଜଣିକିଆ ହୋଇ ବସି ଆପଣାକୁ ତଉଲିଲା ପରି । କେତେଥର ଏହିପରି ସେ ଭାବିଥିଲା, କେଉଁ ମମତାରେ ଭାବିଲା କାମ କରିପକେଇବାକୁ, ହାତ ଉଠି ନାହିଁ, କାହିଁକି ସେ ଦୁର୍ବଳତା ? ବାହାରୁ ଦେଖିଲେ ଗୋଟିକିଆ ମଣିଷଟାଏ ମୁହଁକୁ ତଳକୁ ପୋତି ବାଁରେଇ ହୋଇ ବାରିକର ଘରଆଡ଼କୁ ମୋହିଁ ଚାଲିଛି । ପାଦରେ ପଥର ବାଜିଲା । ଅଟକିଯାଇ ହଠାତ୍ ଖୁଆଇ ହେଲା, ଲେଖୁକନ୍ଧ ଯାଇଛି, ବେରୁଣୀ ନାହିଁ, ସରବୁ ସାଉଁଟା ମରିଛି । କି ବିଚିତ୍ର ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ କାହିଁକି ମନେପଡ଼େ ଗଲାଦିନର ଠିକ୍ ସେହି ଅନୁଭୂତି ? ଦିଉଡୁ ସାଉଁଟା ପିଣ୍ଡାପାଖ ହେଲା, ପିଣ୍ଡା ଉପରୁ ତେଣିକି ଅନ୍ଧାର । ଆପଣାର ମନ ଆଜୁଅ ଜାଳି ଦେଲା, ମନଗହୀରର ଅତି ପ୍ରିୟ ପିଣ୍ଡାଟ ସାରା ଅସ୍ଥିତ୍ୱଟାକୁ କବଳିତ କରି ମୁଷ୍ଟେଇ ହୋଇ ଠିଆହେଲା । ସମାଜର ନୀତି, ସମାଜର ସଞ୍ଚିତ ବିଶ୍ୱାସ ଆଉ ନ୍ୟାୟଭାବ ଗୁମ୍ଫାରେ ରହିଥିବା ଅରଣ୍ୟ ମଣିଷ ପକ୍ଷରେ ବେଡ଼ି ମାତ୍ର, କାହାରିକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ ରଖି ସେ ଆପଣା ସାଙ୍ଗେ ଆପେ ରହିବାକୁ ଚାହେଁ, ଦିନ ଆଜୁଅରେ ସାଙ୍ଗ ମେଳିରେ ଦେବତା ହେବାକୁ ତାକୁ ଭଲ ଲାଗିପାରେ । ଏହି ଅବେଳାରେ ଏପରି ପାଗରେ ସେ ଆରପଟ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି, ସମାଜର ଦଶଜଣକୁ ଘିଡି ଘର କରିବାକୁ ଯାଇ ନିଜକୁ ଦବେଇ ଦବେଇ ଆପଣାର ଯେଉଁ ନିଭୂତ ଅସ୍ଥିତ୍ୱଟାକୁ ତଳକୁ ମାଡ଼ିଦେଇଛି ସେହିଆକୁ ପଦାକୁ କାଢ଼ିବାକୁ । ନା, ବଣର ମଣିଷ ତଲାସି ଭାବେ ନାହିଁ ।

ଅନ୍ଧାର ଦେଖି ଉଭେଜନା ଆସିଛି, କାନ ଭିତର ଖାଁ ଖାଁ । ଉପରକୁ ଉଠିପଡ଼ି ଦିଉଡୁ ଡାକିଲା, - “ବାରିକ” । ପିଣ୍ଡାର କଣରେ ବୁଝିପାସ ବାଳମୁଣ୍ଡା ବସିଥିଲା । ଉଠିପଡ଼ି ଠିଆହେଲା, ସାଉଁଟାର ଜବାବକୁ ଟାକି ନ ରହି କହିଦେଇ ଚାଲିଗଲା । “ସାହିରେ ଥିବ ବୁଢ଼ା, ମୁଁ ଯାଉଛି ତାକି ଦେଉଛି ।” ଏମିତି ଅନୁତ ତା'ର ବ୍ୟବହାର, ଆଡ଼େଇ ହୋଇ ରହେ, ପଳେଇ ପଳେଇ ବୁଲେ । ଅଧା ହୋଇ ଦିଉଡୁ ଠିଆ ହେଲା, ଭିତରୁ କେଉଁଠୁ ଖୁବ୍ ଖୁବ୍ ଶୁଭୁଛି । ତାକ ପକେଇଲା, “ବାଳମୁଣ୍ଡା -” । ବାଳମୁଣ୍ଡା ଚାଲିଯାଇଛି, ଜବାବ

ନାହିଁ । ବାବୁମୁଣ୍ଡା ଚାଲିଯାଇଛି, ଆଉ କିଛି ଦିଉଡୁ ଭାବିପାରିଲା ନାହିଁ । ତତଲା ମୁଣ୍ଡରେ ସେହି ଅନ୍ଧାର ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଗଲା ।

ଅନ୍ଧାରରେ କିଛି ଦିଶୁ ନାହିଁ ।

କ'ଣ ଘରୁ ଶୁଭି ଲାଗୁଛି ସେହି ଖୁଡ଼ଖାଡ଼, ଖୁଡ଼ଖାଡ଼, ଖଡୁକାଚର ଝଣଝଣ । ପାଗଳ କରୁଛି । ବାରିକକୁ ଡାକିବାକୁ ଯାଇଛି ପରା, ବାରିକ ଆସୁଥିବ । ବାବୁମୁଣ୍ଡା ଆସୁଥିବ । ବାରିକ ସାଙ୍ଗେ କାମ ଅଛି । ନା, ସେଗୁଡ଼ାକ ମନ ଭିତରେ ନାହିଁ । ବେକୁଣୀକୁ ବାଘ ଖାଇଲାଦିନ ସଞ୍ଜରୁଢ଼େ ଘରକୁ ଫେରିଲାବେଳକୁ ବାଟ ପାଖରେ ଓର ଉଣ୍ଡି ଠିଆ ହୋଇଥିଲା କିଏ ସେ, ଭିକାରୁଣୀ ପରି । ସେସବୁ ମନେ ନାହିଁ, କିଛି ମନେ ପଡୁ ନାହିଁ, କେବଳ ଅନ୍ଧାର ଆଉ ସେ, ଅନ୍ଧାରର ଆତ୍ମା । କେଉଁ ପାଖେ ତା'ର ଅସ୍ଥିତ ? ବାରମ୍ବାର ଝୁଣୁଛି, ହାଣ୍ଡି ଓଲଟୁଛି, ଓହଳିଥିଲା ଜିନିଷ ମୁଣ୍ଡରେ ବାଜୁଛି, କାଳିଆ ଝୋଲାଘର କାଦୁଅ ଭିତରେ ବଣ ବାରୁଥିଆ ପରି ସଁ ସଁ ହୋଇ ସେ ଅଣାଳି ହେଉଛି, ସେ ଖୋଜାର ଅଟ ନାହିଁ ।

ହଠାତ୍ କାହା ସଙ୍ଗେ ହାବୁଡ଼ାହାବୁଡ଼ି । ଦୁଆରମୁହଁ ଆଡ଼କୁ ପାଖେଇ ପାଖେଇ ଯାଉଥିଲା ବାହାରି । ଦୁଇ ବାହାରେ ପାଗଳର ବଳ ସଞ୍ଚାରି କଠିନ କରି ବାନ୍ଧି ଧରିଲା । ସବୁ ବସ୍ତୁ ଏକାଠି କରି । ନିର୍ଜାୟାଉଛି, ଟେପା ହୋଇ ଆପଣା ଦେହରେ ମିଶିଯାଉଛି, ଭସ୍ମମ ମାଂସ, ନରମ ମାଂସ । ଆଉ କେତେ ଯେତେ ତା'ର ମଞ୍ଜି ରାଜିବ ? କାହିଁକି ତା'ର ସ୍ମର ବାସ୍ତବ ପୃଥକ୍ ଅସ୍ଥିତ ରହିଥିବ ? ତା'ର ସ୍ମରା ଲୋପ ହେଉ, ଖାଦ୍ୟ ସେ, ସେ ଦେହରେ ମିଶିଯାଉ । ବଣ ଗନ୍ଧକର ତତଲା ନିଶ୍ବାସ ଫୁଙ୍କି ଫୁଙ୍କି ବାଘର ମୁଠାରେ ମୁଠେଇ ଧରି ଦିଉଡୁ ଭିଡ଼ି ଲାଗିଲା, ହେତୁ ନାହିଁ, ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ । ହଠାତ୍ ସେହିପରି ଆଉ ମୁହଁରେ ମୁହଁର ଗ୍ରାସ, ହାତର ଗ୍ରାସ ବନ୍ଧନ ଭିତରେ ପ୍ରବଳ ଭାବେ ଛାଟିପିଟି ହେଲା, ବନ୍ଧନ ଶିଥିଳ ହୋଇ ତୁଟିଗଲା କିପରି, ଆପଣାକୁ ହୁଗୁଳେଇ ନେଇ ଆବଶ୍ୟକ କିଛି ଫିଟି ପକେଇଲା ପଦାକୁ । ମୁହଁରେ କୁଆରଇଟା ଦୂରରୁ ଚିରଞ୍ଚାର କରି ସ୍ବପ୍ନ ଭଙ୍ଗେଇ ଦେଲା, “ସାଞ୍ଜିତା” । କେଉଁ ଦୂରର ସେ ଭଙ୍ଗା ଲହଡ଼ି, ତୁନା ଫେଣ କାହାର “ସାଞ୍ଜିତା”, ତାକ, କେତେ ଦୂରର ସେ ।

ଦିଉଡୁ ସାଞ୍ଜିତା ପଦାକୁ ଆସିଲା, ମନର ପିଣ୍ଡାତ ଆଶା ଛାଡ଼ି ନାହିଁ । ବାହାରେ କେତେ ଅନ୍ଧାର ବଢ଼ିଲାଣି । ନିଛାଟିଆ ଘର, ଆଉ କେହି ନାହିଁ, ଗଳ ଗଳ ଗାଳି ଲାଗିଛି ମେଘ । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ହାତ ବଢ଼େଇ ଦିଉଡୁ ଆଗେଇଗଲା । ସୋନାଦେଇ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ, ତଞ୍ଜଳ ଓଲଟିପଡ଼ି ଘୁଞ୍ଚିଯାଇ ଭାତ କରୁଣ ଗଳାରେ କ'ଣ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ କହିଗଲା ।

“ଏ, - ଏ, - କୁଆଡ଼େ ଆସିଛ ସାଓଁତା, ଏମିତି କାହିଁକି ହେଉଛି - କଣ - କଣ -

ଏହି ସେ ସୋନାଦେଇଟି । ଦିଉଡୁ ଅଣ୍ଟା ପଡ଼ିଗଲା । କହିଲା - “ସୋନାଦେଇ” ଜବାବ ନାହିଁ । “ସୋନାଦେଇ - ” ଧୀରେ କଅଁଳେଇ ଡାକିଲା ଆଉଥରେ, ଦି’ ପାହୁଣ୍ଡ ଚାଲିଲା । ସୋନାଦେଇ ପିଲାଙ୍କ ପରି ଚିତ୍କିରେଇ ଉଠି ମେଘକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା, ପାଣିରେ ଡିଗି ଡିଗି ତଳେ ଠିଆହୋଇ କହିଲା, “ମତେ ତର ମାଡୁଛି । କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ସବୁ ଓଳିତଳେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ସବୁଯାକ ଜୋର ସ୍ଵରରେ ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ ଶଙ୍ଖ ଫୁଲିଲା ପରି ରଡ଼ି ଛାଡ଼ିଲା, “ହେ ବାବା - ହେ ବାବା -”

ନିଶା ଭାଙ୍ଗିଯାଉଛି, ଦିଉଡୁ ଡାକିଲା, “ଡିଉଛୁ କାହିଁକି ଆଉ ଉପରକୁ ଆ ।” ସେ କଥାକୁ ନ କାନେଇ ଶଶୁର ଉଦେଶ୍ୟରେ ସୋନାଦେଇ ପୁଣି ରଡ଼ି ଛାଡ଼ିଲା, “ହେ ବାବା !”

ମୁଣ୍ଡ ଅଣ୍ଟା ପଡ଼ିଯାଉଛି । ଛାତି ଭିତରର ଧୂଡ଼ମୁସ ପିଟା ଶବ୍ଦ କ୍ଷୀଣ ହୋଇଯାଉଛି ବଳେ ବଳେ । ଆଉ ତାକୁ ଅନୁରୋଧ କରି ଉପରକୁ ଡାକିବା ଭଳି ମନର ଅବସ୍ଥା ନାହିଁ । ଦି’ହାତରେ ମୁହଁକୁ ଲଦିଦେଇ ଅଳ୍ପ ହୋଇ ଦିଉଡୁ ବସିଥାଏ । ଦବି ଯାଇଥାଏ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଭାବୁଥାଏ ଯେ କ’ଣ ହେଲା, କାହିଁକି ସୋନାଦେଇ ଏପରି ହେଉଛି, କି ବିଚିତ୍ର ସ୍ଵୀଲୋକର ଚରିତ୍ର ! ଆପଣା ମନକୁ କଳିଗଲା ଦିନଗୁଡ଼ାକର ଘଟଣା ସ୍ମରଣ କରି କରି ଦିଉଡୁ ଭାବୁଥାଏ, କ’ଣ କେବେ ସେ କଲାବେଳେ ସୋନାଦେଇ ବି ଫିଟି ଚାଲିଗଲା, କେଉଁ ଘଟଣାରୁ ଏତେ ଅତ୍ୟୁତା ଘୋଟିଗଲା । ଭାବିଲାଗିଲା, ନା, ସେ ନିଜେ ଉପରେ ପଡ଼ି କେବେ ସୋନାଦେଇକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ନାହିଁ, ସୋନାଦେଇ ବଳେ ବଳେ ଆଉଜିଥିଲା, ବଳେ ବଳେ କ’ଣ ପୁଣି ବିଚାରି ଆଜି ପର ହୋଇ ଚାଲିଗଲା । ତା’ର କନ୍ଧ ଧାରଣାରେ, ସ୍ଵୀଲୋକ ଉପରେ କାହାରି ବଳ ଖଟେ ନାହିଁ, ସ୍ଵୀଲୋକ ତାହାର ଛାଁକୁ ଛାଁ ତା’ର ମନ, ହଁ କି ନା । ସୋନାଦେଇ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଖୋଜିଥିଲା, ଆଜି ତା’ର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ, ବରଷା ଅନ୍ଧାରରେ ଆପଣା ଓଳିତଳେ ଡିଗି ଡିଗି ଠିଆହେବାକୁ ତାକୁ ଭଲ ଲାଗୁଛି । କାହିଁକି ? କ’ଣ ହେଲା ? ଭାବି ଭାବି ଧରି ହେଉ ହେଉ ତୁହାଇ ତୁହାଇ ସୋନାଦେଇର ଦୂରକୁ ଡାକ ତା’ର ଚିନ୍ତାର ଶୁଅ ଅତ୍ୟୁତା କରିଦିଏ - “ବାବା- ବାବା, ହେ ବାବା !”

ଶୀତଳ ବୋଲିରେ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଅଭିମାନ କରି କହିଲା, “କାହିଁକି ଡିଗି ମରୁଛୁ ସୋନାଦେଇ, କେହି ତ ଆଇଲେ ନାହିଁ ତୁ ଆ, ମୁଁ ଯାଉଛି -” ଉଠିପଡ଼ିଲା, “ଶୁଣୁ, ମୁଁ ଯାଉଛି, ବାରିକ୍ ଆସିଲେ କହିଦେବୁ ପଛେ ।” ସୋନାଦେଇ ଶୁଣିଲା ନାହିଁ । ଆହୁରି ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଇ ସେମିତି ଡାକିଲାଗିଲା । ଜାଣିଜାଣି ବି ଆହୁରି ଚିକିଏ ବୁଡ଼ିଆଣୀ ଜାଲ

ତା'ର ଗୋଡ଼ରେ ଛନ୍ଦିହୋଇ ଦିଉଡୁ ଠିଆହୋଇଛି, ଚାଲିଯିବାକୁ ସୁଦ୍ଧା ସୋନାଦେଇର ଅନୁମତି ଚାହେଁ ।

ଇତସ୍ତତଃ ଭାବ କଟିଗଲା, ଦୂରରୁ ହାଁ ହାଁ ପାଟି ଶୁଭୁଛି, ବାରିକ୍ ଆଉ ବାଳ୍ମୁଣ୍ଡା ଉଭୟେ ଆସୁଛନ୍ତି । ଆପଣା ସ୍ବାମୀ ପାଖକୁ ଧାଇଁଯାଇ ଅଭିମାନ କରି ସୋନାଦେଇ ପାଟି କଲା, “ଆରେ, ଭଲା ଲୋକ ତ ତୁମେ ଆଲୁଅ ଜାଲିଲ ନାହିଁ, ବସିବାକୁ ଜାଗା ଦେଲ ନାହିଁ, ସାଓଁତାକୁ ଅନ୍ଧାରରେ ପଦାରେ ଠିଆକରି ରଖିଯାଇଛ ଯେ ଯାଇଛ ତାକି ତାକି ଶୁଣୁ ନାହିଁ ।” ସେହି ଆବେଦନରେ ଗର୍ବ ଆଉ ତାଛଲ୍ୟ ଅଛି । ବାଳ୍ମୁଣ୍ଡାର ହାତ ଧରି ଓଟାରି ନେଇ ତାଲି ସୋନାଦେଇ କହିଲା, “କି ବୁଦ୍ଧି ତମର କହତ ?” କେତେ ଅକଳନ ଦିନ ପରେ ସ୍ତ୍ରୀ ତା'ର ଦେହକୁ ଛୁଇଁଛି, ମୁହଁ ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇଛି ସାଓଁତା । ବାଳ୍ମୁଣ୍ଡା ହାତ ଛଡ଼େଇ ନେଇ ଘର ଭିତରକୁ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ପଶିଗଲା, କହିଲା, “ମୁଁ ଯାଏଁ ଆଲୁଅ ଲଗେଇ ଆଣେ ।” ସୋନାଦେଇ ଏତେବେଳେକେ ବଳ ପାଇଛି, ବାରିକକୁ ଚାହିଁ ଗଡ଼ର ଗଡ଼ର ହେଉଥାଏ । ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଅନେଇ ରହିଥାଏ ତାମ୍ବୁଣୀ ଦୃଷ୍ଟିରେ ।

ତା'ର ଉଦ୍‌ବେଗକୁ ହସରେ ଉଡ଼େଇ ଦେଇ ବାରିକ କହିଲା, “କ’ଣ ହେଲା କ’ଣ ? ଘରେ କେହି ନ ଥିଲେ ତୁ ତ ଥିଲୁ, ରଖିପାରିଲୁ ନାହିଁ ତୋର ସାଓଁତାକୁ ଯେ ମତେ ବୁଢ଼ା ମଣିଷଟା ଉପରେ ଦୋଷ ଡାଳି ଦେଉଛୁ ? ଖଟ ପାରି ଦେଇଥାନ୍ତୁ, ଦୀପ ଜାଳି ଦେଇଥାନ୍ତୁ, ବର୍ଷା ଦିନର ରାତି । ତୋର ସାଓଁତା କି ମୋର ସାଓଁତା ? ମୋର ତ ରାଜା । ତୋକେ ଜଣା ନାହିଁ ? ସତ୍ କି ମିଛ, କଣ କହୁଛୁ ସାଓଁତା ?” ସାଓଁତା ମୁହଁକୁ ଅନେଇ ବାରିକ ହସି ହସି ବକିଗଲା । ଦୀପ ଆସିଲାଣି । ମୁହଁ ଶୁଖେଇ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ସୋନାଦେଇ ଠିଆ ହୋଇଛି । ସାଓଁତା ହସିଲା ନାହିଁ । ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲା - “ହୁଁ” ।

ବାରିକ କହିଲା, “ସେତେବେଳଠୁ ଠିଆ ହୋଇଛୁ ବସ ସାଓଁତା, ଆରେ ସୋନାଦେଇ, ସେ ହାଣ୍ଡିରେ କ’ଣ ଅଛି ଆଣ । ବସ ସାଓଁତା, ନିଜେ ଚାଲିଆସିଲୁ, ତୋର ଦୟା । ତୋର ଘର ତୋର ଦୁଆର, ତୋର ଦୟା ନ ଥିଲେ ଆମର ଜାଉଣା ବନ୍ଦ ।” ନାନା ବାକ୍ୟରେ ସ୍ତୁତି କଲା, ଲେଖୁକନ୍ଧ ସମ୍ପର୍କରେ ସାଓଁତାର ରାଗ ବାରିକ ଭୁଲି ନାହିଁ । ଭାଲୁକୁ ଗୀତ ବୋଲି ବୋଲି ଶାନ୍ତ କଲା ପରି ଭିତରେ ଭିତରେ ପ୍ରାଣେ ଡର । କ’ଣ ପୁଣି ଭାବୁଛି ଏଇଟା କି ମତଳବ୍, କିଛି ଯେ କହୁ ନାହିଁ । ବାରିକ୍ ପାଟିକଲା, “କୁଆଡ଼େ ଗଲୁ ସୋନାଦେଇ, ଏତେ ଡେରି କରୁଛୁ -କିରେ ଭକୁଆ ପରି ଠିଆ ହୋଇଛୁ କଣ ମ ବାଳ୍ମୁଣ୍ଡା, କିରେ ଯାଇ ଖୋଜି ଆଣୁନୁଁ ।

“ତୁ କୋଉଠି ରଖୁଛୁ ମୁଁ ଦେଖୁଛି ନା କଣ ଯେ ମୁଁ ଯିବି ।”

“କୁଆଡ଼େ ଗଲା ସୋନାଦେଇ ? ଆଉ କିଏ ଯିବ ? ମୁଁ ପୁଣି ଦେଖିଲେ ତ ସବୁଯାକ ପିଇଦେଇ ବସିବି, ବୁଢ଼ାଲୋକ, ସମ୍ଭାଳି ପାରିବି ନାହିଁ । ହଉ, କେହି ନ ଯାଅ, ସାଓଁତା

ନିଜେ ଭିତରକୁ ଯାଇ ପିଇଦେଇ ଆସୁ । ଯା ସାଓଁତା, ସୋନାଦେଇ ଦେଖେଇ ଦେବ, ପେଟପୁରା ପିଇଦେଇ ଆସିବୁ, ପେଟପୁରା ।” ଯା କହି ସାଓଁତାର ମୁହଁକୁ ଅନେଇଁ ହସିଦେଲା । କହିଲା, “ତୁଇ ଯା ତୁଇ ଯା, ମୁଁ ଅଛି ଯେ ଦୁଆର ମୁହଁରେ,” ମନକୁ ମନ କହିଲାଗିଲା, “ଓଃ କି ଶୀତ ରାତି, ଅନ୍ଧାର ରାତି, କେହି ଗୋଟିଏ ନାହିଁ ।” ଦିଉଡୁ ତା’ର ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ଟଳିଲା ନାହିଁ, ଗଛ ପରି ଠିଆହୋଇ ରହିଲା । କହିଲା “ବାରିକ ।”

“ଆଉ କ’ଣ କଥା ସାଓଁତା ?”

“କଥା ନାହିଁ ତ ମାହାଲିଆ ଦଉଡ଼ି ଆସିବି ତୋ ଘରକୁ, ବୁଢ଼ା ଓଲୁ ।”

“ଏଁ ଏଁ,” ଦୁଷ୍ଟ ନୁଆଁଇ ବଙ୍କେଇପଡ଼ି ସାଓଁତା ଆଗରେ ବାରିକ୍ ପରି ଠିଆହେଲା, କହିଲା, “କହ-କହ” ।

“କାଲି ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ବନ୍ଦିକାରା ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ତୁଇ ବାବୁମୁଣ୍ଡା ଦୁଇଲୋକ ।”

“କୁଆଡ଼େ ଯିବା, ଲେଖୁକକାକୁ ଖୋଜି ?”

ଦିଉଡୁ ଆଉ ସମ୍ଭାଳିପାରିଲା ନାହିଁ, ଏତେବେଳକର ସବୁ ରାଗ ତା’ର ଭୁସ୍କରି ବାହାରି ପଡ଼ିଲା, ମୁହଁରେ ଯାହା ପାରି ତାହା ଶୋଧୁ ହାତ ଉଠେଇ ଧାଇଁଗଲା ବେଳକୁ କିଲକାଳିଆ ହୋଇ ସୋନାଦେଇ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲା । ସୋନାଦେଇକୁ ଦେଖି ଦିଉଡୁ ବୁଲୁ ହେଲା । ରାଗ ଉଠେଇ ଯାଉଛି, ତେଜି ହେଉ ନାହିଁ । ଶାନ୍ତ ହୋଇ ସୋନାଦେଇ ପଚାରିଲା, “କି ଦୋଷ କଲା ବୁଢ଼ାଟା ତମର, କାହିଁକି ମାରି ଗୋଡ଼େଇତ ?” ବାରିକ କାନ୍ଦରେ ହାତ ପକେଇ ସୋନାଦେଇ ଧୀରେ ତାକୁ ବସେଇଦେଲା, ବାରିକ ଥରୁଥାଏ । “ବସ୍ ବସ୍” ସୋନାଦେଇ କହିଲା, “ମାଲୋ ! ବୁଢ଼ାଲୋକ କେତେ ଘାଏଁ ଥରୁଛି । ଏମିତି ଏ ଗାଁରେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲେ ଦିନେ ମାଡ଼ଖାଇ ମରିଯିବୁ ବାବା, ତମଲୋକ ବୋଲି କ’ଣ ଜାବନ ନାହିଁ, ସବୁକଥାରେ ଢୁଲୁମ୍ ଜବରଦସ୍ତି ମାଡ଼ ଗାଳି । ମାଲୋ ! କ’ଣ କହିଦେଲୁ ବାବା, କି ଦୋଷ କଲୁ ବୁଢ଼ା ଲୋକ ।” ସାଓଁତାର ମୁହଁକୁ କଣେଇଁ କଣେଇଁ ଅନେଇଁ କହିଲା, “କହୁନା - ”

ସୋନାଦେଇକୁ ଚାହିଁ ଲେଖୁକନ୍ଦ ସମ୍ପର୍କର କଥା ବଖାଣିବାକୁ ଯାଇ ଦିଉଡୁର ତଣ୍ଡିରେ ଅଟକିଗଲା । କୁଆଡୁ ଆସିଲା ସେହି ସୋନାଦେଇର ଏତେ ତେଜ ! କ’ଣ ସେ ଶୁଣୁଛି ! କ’ଣ ତା’ର ମୁଣ୍ଡର କଥାକୁ ମନଭିତରକୁ ଓଟାରି ଓଟାରି ଖେଉଁ ଖେଉଁ ନେଇଯାଉଛି ? ବକାପରି ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଠିଆହୋଇ ରହିଲା । ବଦଳିଯାଇ ଥଣ୍ଡା ହୋଇ କହିଲା, “ମତେ ରଗେଇକୁ ନାହିଁ ବାରିକ୍, ସୁସାରେ କଥା କହିବୁ । ହଁ, କାଲି ସକାଳୁ ବନ୍ଦିକାରା ଯିବା, କାମ ଅଛି । ବଘେଇ ବାଟ ଏକଲା ନ ଯାଏ । ବାରିକ୍ ତୁ, ଲୋକ ଦେ କହିଲେ ତ ଲୋକ

ଦେବୁ, ଏତେ କଥା ପଚାରି ଫଟେଇ ହଉଛି କାହିଁକି, ଏତେକାଳ ତ ବାରିକ୍ ହେଲୁଣି । ଆଉ କାହାକୁ ପଚାରିଥିଲୁ ନା ମତେ ପଚାନ୍ତୁ, ହଜିରେ ?”

“ମୋର ଦୋଷ ହେଇଛି ସାଓଁଟା, ଦୋଷ ହେଇଛି । ତୁ ମତେ ମାରିବୁ ନାହିଁ ତ ଆଉ କିଏ ମାରିବ ? ମାର୍, ପୁଲ୍, ତୋର ଦୟା । ତୁ କାହିଁକି ବକର ବକର ହଉଛି ମାଇପିଲୋକଟା ହଜିଲୋ, ତୋର ବାପଘର ଗାଁ କରି ପାଇଲୁ କି, ସବୁଥିରେ ଉପରେ ପଡ଼ି ଲଢ଼ିଆସିବୁ ।” ସୋନାଦେଇ ଚାଲିଗଲା, “ମାର୍ ମତେ ସାଓଁଟା, ପୁଲ୍‌ଦେ, ଜୀବନରୁ ମାରିଦେ । କାଲିକି କୁକୁଡ଼ା ତାଙ୍କେ ବନ୍ଦିକାର ଯିବା । ବୁଢ଼ା ଲୋକ, କଥା ବଣାହୋଇ ଫିଟେଇ ଦେଲି, ନଶେଇ ଦେଲି, ମୋର ଦୋଷ ହୋଇଛି ।”

“କୁକୁଡ଼ା ତାଙ୍କେ ହାଜର ଥିବୁ ।” କହିଦେଇ ଦିଉଡୁ ସାଓଁଟା ଅନ୍ଧାରରେ ମିଶିଗଲା । କ’ଣ ବାରିକର ଦୋଷ ହୋଇଛି ସେ ଭାବିପାରିଲା ନାହିଁ । ପଛଆଡୁ ବାରିକର ଘରେ ବାରିକ୍ ଝଙ୍କାର ଶୁଭୁଥାଏ, ଶୁଣିବାକୁ ପାଦ ମାଣ୍ଡେଇ ହେଉଥାଏ, “କେତେ ନିର୍ଭୁଧୁଆ ତୁ, ଆସିଥିଲା ଯଦି କାହିଁକି ତୁ ସମ୍ପାଦିଲୁ ନାହିଁ, ଯଦୁ କଲୁ ନାହିଁ, କାହିଁକି ସେ ରିଷା କଲା ?”

ବାକ୍‌ମୁଣ୍ଡାର ପାଟି ଶୁଭୁ ନାହିଁ, ସୋନାଦେଇ କ’ଣ ଏଶୁଦେଶୁ ବକି ଦୋଷ ଛଡ଼େଇ ହଉଛି, କଥାରେ କାନ୍ଦଣା ମିଶିଯାଉଛି, ବାରିକ ଆହୁରି ଶୋଧୁଛି, ହେଲେ ସୋନାଦେଇ ବଡ଼ପାଟିରେ ବାହୁନି ବସିଲା, ଦୂରକୁ ଅନ୍ଧାର ବରଷାରେ କେବଳ ସୋନାଦେଇର କାନ୍ଦଣା, ସୋନାଦେଇର ବାହୁନା ।

ଆଜି ସବୁ ଓଲଟପାଲଟ ।

କୁଆଡ଼େ ଆସୁ ଆସୁ କ’ଣ ସବୁ ଘଟିଗଲା, କାହିଁକି ଏ କନ୍ଦାବୋବା ଗାଳି ଫଇଜଡ଼, କାହିଁକି ଲୋକେ ଏପରିଭାବେ ବଦଳି ଯାଉଛନ୍ତି, ସେ କିଛି ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । କେବଳ ଯେପରି ପଛରୁ କିଏ ପେଲି ଲାଗିଛି, ଏଠି ଦଣ୍ଡେ ନୁହେଁ, ଏଠି ଦଣ୍ଡେ ନୁହେଁ । ଦିଉଡୁ ସାଓଁଟା ପକେଇ ଆସିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ସବୁ ଚିନ୍ତା ସବୁଥିରୁ ଟାଣିଓଟାଣି ହୋଇ ଧାନ ଲାଗିଲା ପିଓଟିଠି, ମନରେ ବଳ ଆସିଲା । ଅନ୍ଧାର ବରଷାରେ ପରର ଚିନ୍ତାରେ ମନକୁ ଉଷୁମେଇଁ ଉଷୁମେଇଁ ସେ ଘରକୁ ଫେରିଲା ।

ନିଆଁ ଜାଳି ପୁୟୁ ବସିରହିଛି, ପୁଅ ଶୋଇ ନାହିଁ । କାବା ହେଲା ପରି ହାକିନା ବାପର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲା, ପୁୟୁ ହସିଲା, କହିଲା, “ଯିବାକୁ ହଉଛି, ନବ ଟିକିଏ ?” ଦିଉଡୁ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ପୁୟୁ ଅଭିମାନ କରି କହୁଥିଲା, “ତୋକ କରୁଛି କହୁଥିଲ, ଖାଇଲ ନାହିଁ ଚାଲିଗଲା ।”

“ସବୁ ତ କରି ଧରି ରଖିଦେଇ ଯାଇଥିଲୁ, ଆଉ ନ ଖାଇଲି ବଡ଼ ଦୋଷ ହେଲା,” ଦିଉଡୁ କହିଲା । “ହଉ ହଉ ଆଉ ରାଗ ନାହିଁ, ଖାଇ ଦିଅ ତ ।” ତରତର ହୋଇ ପୁୟୁ

ଖାଇବାକୁ ବାଢ଼ିଦେଲା । ଦିଉଡ଼ୁ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ, ତୁନିହୋଇ ବସିପଡ଼ି ଖାଇଦେଲା । ଜାମିରିର ବୁଢ଼ାକୁ ‘ନାଟିନୀ’ ଛାଡ଼ିଯାଇଛି । ବୋଧହୁଏ, ଜାମିରିର ପ୍ରାର୍ଥନାରେ, ସବୁ ଖାଁ ଖାଁ ଗୋଡ଼ୋଉଛି ।

କେତେବେଳଯାକେ ଆଖୁକି ନିଦ ନାହିଁ । ଏହି ପାହାଡ଼ିଆରୁ ତା’ର ନିଷ୍ଠିରି । କୁକୁଡ଼ା ଡାକିଲାବେଳେ ଉଠି ସେ ବନ୍ଦିକାର ଯିବ । ବାରମ୍ବାର ଛକପକ ଲାଗୁଛି, ମନରେ ତୋପାନ, ନିଦ ନାହିଁ ।

ଭାବେ, ପୁଣ୍ୟକୁ ସେ କହିବ କି ନାହିଁ ସେ ବନ୍ଦିକାର ଯାଉଛି । ପୁଣ୍ୟ ପଚାରିବ, ତା’ପରେ ? କହିବାକୁ ବୁଦ୍ଧି ପାଏ ନାହିଁ । ସବୁଦିନ ପରି ଆଜି ବି । ଶେଷ ବିଛେଦର ଦୁଆରମୁହଁରେ ଅଟକି ରହି ଆପଣା ଆପେ ସେ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ପୁଣ୍ୟ ଶୋଇଛି ହେଇ, ନିଘୋଡ଼ ନିଦ । ସେ କ’ଣ ଜାଣେ ? କିଛି ସନ୍ଦେହ ଅଛି ତା’ର ? କେମିତି ଦିଶୁଛି ଯେମିତିକି ଏହି ଘରେ ଆଜକୁ ସେ ରହିଛି, ଏସବୁ ତା’ର, ଶୋଇଅଣା ତା’ର । ବେକ ଟେକି ଦିଉଡ଼ୁ ଦେଖିଲା, ନା, କହିହେବ ନାହିଁ, ପଛେ ଦେଖାଯିବ ।

ଦିଉଡ଼ୁ ଶୋଇରହିଲା । ଭାବିଲା - ଏପରି କ’ଣ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ; ଦିହେଁ ରହନ୍ତେ, ପିଓଟି ଆଉ ପୁଣ୍ୟ ? ସେ ଉଦାର, ସେ ଦୟାଳୁ, ତା’ର ଆପରି ନାହିଁ, ସେ ଖୋଜି ନାହିଁ ବିଭାହେଲା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପାଣି ପବନକୁ ପେଲିଦେବାକୁ, କିନ୍ତୁ ପୁଣ୍ୟ ଏକୁଟିଆଁ ତା’ର କାମରେ ଆସିଲା ନାହିଁ, ମଣିଷର ସହିବାର ଗୋଟାଏ ଶକ୍ତି ଅଛି ।

ଏପାଖ ଦିଶେ ସେପାଖ ଦିଶେ, ଆଖୁ ବୁଜିଦେଲେ ବି ଅପ୍ରିୟ ଚିନ୍ତାରୁ ଡ୍ରାହି ନାହିଁ, ବୃଥା ମନଟା ଘାଉଡ଼ ହୁଏ । ଯେତେ ସେ ଭାବେ, ଯେତେ ମନକୁ ଦମ୍ଭ ଦିଏ ସେ ଠିକ୍ କରୁଛି ବୋଲି, ଗୋଟାଏ ସାମାନ୍ୟ ‘କିନ୍ତୁ’ ସେତିକି ଘାଉଁ ଘାଉଁ କରେ ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ, କାନ ପାଖେ ଗୋଟିକିଆ ମଶାଟାଏ ପରି । ସେହି ‘କିନ୍ତୁ’ ଉପରେ ଭରା ଦେଇ ଦେଇ ଆଜିର ଦୁର୍ବଳ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟହୀନା ପୁଣ୍ୟ ସେଦିନର ଦୁଆବୋହୁ ହେଲା ପରି କମ୍ପିଉଠି ଠିଆହୁଏ, ତା’ର ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ଥିଲା, ଡେଇଁ ଥିଲା, ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ ଶକ୍ତି ଥିଲା ଯେତେବେଳେ । ସେହି ପୁଣ୍ୟର ସ୍ମୃତି ଅତୀତରୁ ଆସି ଏକାଡ଼ିଆଁକେ ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ପାରି ହୋଇଯାଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ବିଛେଇ ହୋଇଯାଏ ଭବିଷ୍ୟତକୁ । ମଶା ଘାଉଁ ଘାଉଁ ବଢ଼େ, ଅସ୍ଥିର କରେ ।

ଘୋଳି ହୋଇପଡ଼ି ଦିଉଡ଼ୁକୁ ନିଦ ହୋଇଗଲା, ଯାହା ହେବାର ପଛେ ହେବ, ସମାଧାନର ଅନ୍ତ ନାହିଁ ।

ବରଷା ଭିତରେ ପବନ ତାକୁଛି ହୁ ହୁ । ଦୂରରେ ସେହି ହାହାକାରର ପୃଷ୍ଠପଟ, ଦାଣ୍ଡରୁ ପାଟି ଶୁଭିଲା, ‘ସାଓଁତା, ସାଓଁତା’ ଦିଉଡ଼ୁ ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ଉଠିପଡ଼ିଲା । ପଦାରେ ଘୋଡ଼ିପୁଡ଼ି ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ବୁଢ଼ା ବାରିକ୍ ଆଉ ତା’ ପଛରେ ବାକ୍ ମୁଣ୍ଡା । ପାଗକୁ

ଦେଖୁ ଦିଉତୁ ପଚାରିଲା, “ଏଡ଼େ ଅନ୍ଧାର ହୋଇଛି, କୁକୁଡ଼ା ଡାକିଲେଣି ?” ବାରିକ କହିଲା, “ଅନ୍ଧାର ବର୍ଷା ଶାତ, କୁକୁଡ଼ା ଡାକିବାଟା ଡାକିଲେଣି, ତେବେ ତୋର ଇଚ୍ଛା” “ଓଃ ଭାରି ଶାତ ।” ଦିଉତୁ ଧରିଲାପରି ଟିକିଏ ଠିଆହେଲା, ତା’ପରେ ହଠାତ୍ ତା’ର ମନକୁ ମନ ବେଗ ଆସିଲା; କହିଲା, ‘ଚାଲ ଚାଲ’ । ଡରଡରରେ ଯାଇ ତଳା ତଳି ବର୍ଣ୍ଣା ଟାଙ୍ଗିଆ ଗୋଟେଇ ଆଣିଲା । ତା’ର ବୁକୁକି ତା’ର ଲାଉତୁମ୍ବା ସଜଡ଼ା ହୋଇଥିଲା, ନେଇ ଆସିଲା । ଘରୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିବା ଆଗରୁ ନିଘା ପଡ଼ିଗଲା ପୁଣି ଉପରେ । ଟିକିଏ ଦୋଦୋପାଞ୍ଚ ହେଲା । ନିଦରେ ଶୋଇ ପୁଣି ଭିଡ଼ିମୋଡ଼ି ହେଉଛି, ହାକିନା କେଉଁଠି କୁଟିଛି । ଡାକିଲେ ପୁଣି ଉଠିପଡ଼ନ୍ତା । ଭାବିଲା କହିଦେଇ ଯିବ କି ?

ନା, ଆଉ, - ଦିଉତୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା, ଅତି ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲାପରି ବାରିକକୁ କହିଲା, “ଚାଲ, ଚାଲ ।”

॥ ଚୌରାନବେ ॥

ବନ୍ଦିକାର ! ବରଷା ପାଗରେ କବାଟ କିଲିଦେଇ ନିଆଁ ପୁଛୁବା ପାଖରେ ଘୋରତେଇ ପୋରତେଇ ସେହି ଗପ, କେମିତି ଲେଖୁକନ୍ଧ ମିଶିଆପାୟରୁ ବନ୍ଦିକାର ଆସିଲା; କାହିଁକି ଆସିଲା, କ’ଣ ହେଲା । ଗୋଟିଏ ବୋଲି ନୂଆ ଖବର ସେହି ଏକୁଟିଆ, ଗପି ଗପି ଅଳ୍ପ ଦିନରେ ପୁରୁଣା ହୋଇଗଲା, ଘଷରା ହୋଇଗଲା । ଗାଁର ଅତିଥି ଆଉ ସୋଭେନାଘର ପିଣ୍ଡା ଉପରୁ ଉଠେ ନାହିଁ । କ୍ରମେ ଦେଖାଗଲା ତା’ଠି ଅତିଥିର କ୍ଷଣିକତାର ଚମକ ନାହିଁ; ସେ ହେଲା ଗାଁର ରଜତ । କାହାରି ଘରକୁ ଯାଏ ନାହିଁ, ସରାଗ ମିଶେଇ କଥା କହେ ନାହିଁ, ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲେ ମେଞ୍ଚମାଞ୍ଚ ହୋଇ ବସି ରହିଥାଏ, ମାଡ଼ଖାଇଲାବେଳେ ଗାଁ କୁକୁରର ଠାଣିରେ । ଯେପରିକି ସେ ନଗଣ୍ୟଠୁଁ ଆହୁରି ସାନ, ଆହୁରି ହାନ; ସଂସାରରେ ଆପଣାକୁ ବିଚ୍ଛେଦବାକୁ ତା’ର ପ୍ରବୃତ୍ତି ନାହିଁ, କେବଳ ନୋତାକୋତା ହୋଇ ବସିରହିଲେ ଯେତିକି ଜାଗା ଦରକାର, ସେତିକିରେ ତା’ର ଚଳିଯିବ । ଦେହ ମୁଣ୍ଡକୁ ନିଘା ନାହିଁ, ଖାଇବା ପିଇବା ଭୁଲିଯାଏ, କେବଳ ଦୁଃଖରେ ଦୁଃଖରେ ମୁଣ୍ଡ ବୋଝ ହୋଇ ତଳକୁ ଝୁଲିପଡ଼େ, ବୈଶିରା ହାଡ଼ ବଙ୍କେଇ ଯାଏ, କଥା ନାହିଁ ବାର୍ତ୍ତା ନାହିଁ ଖାଲି ବସିଛି ।

ପାଣି ଆଣିଗଲାବେଳେ ପିଓଟି ତାହାରି ଆଡ଼କୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଯାଏ । ଜାଣି ଜାଣି ଅଳଙ୍କାର ଝଣଝଣେଇ ଦିଏ, ଲୁଗା ଫଡ଼କେଇ ଶବ୍ଦ କରେ । ଦୁଃଖ-ଧ୍ୟାନରେ ନିରତ ଭଙ୍ଗା ଦଦରା ଦରହବୁଡ଼ା ଲୋକଟା ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଅନାଏଁ ବି ନାହିଁ । ଗାଁରେ ଥାଇ ସେହି ଗାଁରେ ଲେଖୁକନ୍ଧ ଭୁଲି ହୋଇଗଲା ।

ଦିନେ ଦେଖିଲାବେଳକୁ ସେ ନାହିଁ । କୁଆଡ଼େ ଗଲା ? ପିଓଟି ଭାବିଲା । “ମା, ସେ ଯେଉଁ ଭଲ ବୁଡ଼ାଟି ବସା କରିଥିଲା ସୋଭେନା ଘର ପିଣ୍ଡାରେ, କୁଆଡ଼େ ସେ ଗଲା ?

ଆହା, ଅରକ୍ଷ ବୁଢ଼ାଲୋକ ।” “ତାକୁ ସେମିତି ପାଇଲୁ କି ଲୋ ଝିଅ, ସେ ଗାଁର ବୁଢ଼ା ସାଉଁଡ଼ାର ଭାଇ, କାହିଁକି ସେ ଏ ଗାଁ ମାଡ଼ନ୍ତା, କପାଳ ପଡ଼ିଲା ବୋଲି ସିନା ! ପରଘର ପିଣ୍ଡାରେ ଭିକାରି ପରି ରହିବା ଲୋକ କ’ଣ ସେ !”

“କୁଆଡ଼େ ସେ ଗଲା ମାଁ ମାଁ, ଆଉ ତ ଦିଶୁ ନାହିଁ ।”

“ମତେ କ’ଣ କହିକରି ଯାଇଛି ଲୋ ଝିଅ, କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିବ -”

ସେହି ସମ୍ପର୍କରେ ପିଠିଟିର ସନ୍ଦେହ ଭାଙ୍ଗିଲା ଗୁମସାମୀ । ନା, ଲେଖୁକନ୍ଧ ମିଶିଆପାୟୁ ଫେରି ଯାଇ ନାହିଁ । ଦିନେ ହାଗୁଣା ସାଉଁଡ଼ା ସାଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ବନ୍ଦିକାରୁ ଟିକିଏ ଛାଡ଼ି ବଣ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ତାଷଗୁଡ଼ିଆକୁ ସେ ଉଠି ଚାଲିଗଲା । କେବଳ ଗୋଟିଏ ଘର ରକ୍ତତ ସେଠି ଆଗରୁ ବସିଛି, ତାଷଗୁଡ଼ିଆ ଦେଖିବାକୁ ସେଠି ଘର ଅଛି, ସେହି ଖାଲିଘରେ ଲେଖୁକନ୍ଧ ତାଷ କମାଣି କରିବ, ପାରିଲେ ତ ଗୁଡ଼ ବସେଇବ, ଏହି ଗାଁର ରକ୍ତତ ହୋଇ ।

“ଠିକ୍ ବାପର ପୁଅ ଆମର ହାଗୁଣା ସାଉଁଡ଼ା,” ଗୁମସାମୀ କହୁଥାଏ, “ପିଲାଲୋକ ହେଲେ କ’ଣ ହେଲା, କେଡ଼େ ପାକଳ ବୁଦ୍ଧି । କେଡ଼େ ବିଚାର । କାହିଁକି କାହାକୁ ମନା କରିବ, କହେ ଭୁଲ୍ ତାଡ଼, ତାଷ ବଢ଼ାଅ, ସମସ୍ତେ ଭଲରେ ଥାଅ, ସେତିକି କଲେ ଗାଁର ନାଁ ତାଙ୍କ ହେବ । ସେହି ଗୁଡ଼ିଆ ଭିତରେ ଆହୁରି ଦି’ଭାଇ ରକ୍ତତ ଥିଲେ ଯେ କେଡ଼େ କାମ ଲାଗିଥିଲା ସେଠି । ବଣକୁ ତାହୁଁ, ଝୋଲା କୂଳରେ କମଳା ଗଛ, କଦଳୀଗଛ ଲଗେଇ ଗୋରୁଗାଇ ପାଳି ସେ ଜାଗା ବଢ଼େଇ ଲାଗିଥିଲେ । କିଏ କହିବ ପର୍ବତ ଖୋଲ ଭିତରେ ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଜାଗା ଅଛି ବୋଲି, ବାହାରୁ ଜମା ଜାଣିହେବ ନାହିଁ ଅଥଚ ତାହାରି ଭିତରେ ଏତେ କାମ । ହାଲିତ, ଗୋଟାଏ ଭାଇ ଜରରେ ପଡ଼ି ମଲା, ବର୍ଷେ ଭାରି ବଢ଼େଇ ପଡ଼ିଲା ଯେ ଆର ଭାଇଟିକୁ ବାଘ ଖାଇଦେଲା । ସେତିକୁଁ ସେ ଜାଗାର ଶିରୀ ତୁଟିଥିଲା, ପୁଣି ଜଣେ ରକ୍ତତ ମିଳିଲା ।”

ଅତଏବ ଲେଖୁକନ୍ଧ ଖୋଲରେ ଲୁଚିଲା । ବୁଢ଼ାଲୋକ, ସେଠି ବାଘ ଅଛି, ଜର ଅଛି, ବିଷ୍ଣୁର ବଣ, ସେମାନେ ତା’ର ସକ୍ତାର କରିବେ । ସେଇଠି ରହିବ ଦିଉଡୁ ସାଉଁଡ଼ାର ଶତ୍ରୁ, ଯାହାର ମୁହଁ ଦେଖିଲେ ଆଶଙ୍କା ଉତ୍ପନ୍ନେ ।

ତା’ର ଚିତ୍କୃଷ୍ଣ ଓଲଟେଇ ଦେଇ ଦିନେ ସେ ଗାଁକୁ ମଧ୍ୟ ଜଗନାଥ ସାହୁକାରର ଗୁମାସ୍ତା ଆସିଲା, ପୁଣି ସତ୍ୟଦେଶର ଲୋକ, ହଜିଯାଇଥିବା ଚିହ୍ନା ଦୁନିଆର ପରିଚିତ ମଣିଷ ପରି । ପୁଣି ପୁରୁଣା ସଜ, ପୁରୁଣା ଜୀବନର ଡାକ, ସେହି ଦି’ଟା ଦିନ ଦିଉଡୁ ସାଉଁଡ଼ାକୁ ବି ଭୁଲି ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସବୁ ମନେ ମନେ । ଇଚ୍ଛାହୁଏ, ନିରୋକା ଦେଖୁ ଏହି ତୁଆ ଅତିଥି ପାଖକୁ ଯାଇ ତେଲିଙ୍ଗା ଭାଷାରେ ସେ ପଚାରି ଆସନ୍ତା, କେଉଁ ଦେଶରୁ ଆସିଲ ? କେଉଁ ବାଟେ ଆସିଲ ? ଏ ବଣରୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ପାଇବା କ’ଣ ବେଶି ଭିଡ଼ ? ଜଣେ

ଲୋକ ହେଲେ ବୁଝନ୍ତା ସେ ଏହି ବଣରେ ପଡ଼ିରହିଛି ବୋଲି ଏହି କନ୍ଧ କନ୍ଧୁଣୀଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସମତୁଳି କି ସାଙ୍ଗସରିସା ସେ ନୁହେଁ । ସେ ଦେଶର ସତ୍ୟଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରି ନାହିଁ ସେ କେଉଁଦିନୁ; କ୍ରମେ ମନ ଭିତରେ ତେଲିଙ୍ଗୀ ଭାଷାରେ ଭାବୁ ଭାବୁ ସେ କନ୍ଧ ଭାଷାରେ ଭାବି ଲାଗିଲାଣି । ପାଟି ଖଲ ଖଲ ହେଉଥାଏ, ଚଞ୍ଚଳ ହେଉଥାଏ ପିଓଟି କୌଣସି ଉପାୟରେ ବିଦେଶୀ ଗୁମାସ୍ତା-ସାହୁକାର ସହିତ କଥାଭାଷା ହେବାକୁ ।

ମା'କୁ ନ କହି ଘରର କବାଟ କିଲିଦେଇ ଝାମ୍ପି ପେଡ଼ି ଖୋଲିଦେଇ ସେ ତା'ର ଛଡ଼ା ପୋଷାକ ଗୋଟେଇ ଆଣି ପିନ୍ଧିଲା, ସେହିପରି ଅଳଙ୍କାର ସବୁ ନାଈହେଲା । ଘଡ଼ିଏ ନିକମା ହୋଇ ବେଶୀ ପାରିଲା, ମୁହଁ ସାଉଁଳିଲା । ଅଧା ଅନ୍ଧାରରେ ସାନ ଦର୍ପଣ ପାଖେ ମୁହଁ ସଜେଇଲା ବେଳକୁ ଗୁଣ୍ଡଗୁଣ୍ଡ ହୋଇ ତେଲୁଗୁ ଦେଶର ଗୀତ ଝରିପଡ଼ୁଥାଏ । କେବେ କେଉଁ ଷୋଡ଼ଶୀ କଳାବତୀ କଳାବରୁଣି ଗାଇ ଗାଇ ନାଚିଥିଲା, ତୋର ମୁହଁ ଲୁଚା ଚାନ୍ଦ, କାହିଁକି ବୃଥାରେ ଲାଜ ପାଇବୁ ଦୁନିଆର ଆଖିରେ, ମୋର ମୁହଁ ଉଇଁଲା ଏଥର, ତୋର ମୁହଁ ଲୁଚା । ସେହି ପୁରୁଣା ଖୋଳପା ଭିତରେ ପଶି ଆହୁରି ଥରେ ସେ ଆପଣାକୁ ଅନୁଭବି ଦେଖିଲା । ସବୁ ଠିକ୍ ଅଛି, ଯେପରି ସେ ଆସିଥିଲା, ବାଟବଣା ହୋଇଥିବା ସମତଳର ହଳଦିବସନ୍ତ ବଣକୁ ଉଡ଼ିଆସିଲା ପରି । କବାଟ ଅଳପେ ଫାକ କରିଦେଲା, ବାହାରେ କନ୍ଧଦେଶରେ ଗନ୍ଧ, ଅଳିଆ, ଦୂରରୁ ଦୂରକୁ କନ୍ଧର ପାଟି । ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ କେହି ନାହିଁ । ପିଓଟି ଦୁଆରମୁହଁରେ ଆରଣି ଆଗରେ ବସି କେବଳ ଆପଣାକୁହି ଦେଖି ଲାଗିଲା, ଆପଣାଠି ସେ ବିଭୋର ହୋଇଥିଲା । ମୁହଁ ମାଠୁ ମାଠୁ କେବଳ ସେହି ଗୀତର ଜେହିଲା ପରି ଘୋଷାଟି, ତୋର ମୁହଁଲୁଚା ଚାନ୍ଦ ।

ହଠାତ୍ ତା'ର ନିଘା ପଡ଼ିଲା ସବୁ ସିନା ଅଛି ସେବତୀ ଫୁଲ ତ ନାହିଁ ମୁଣ୍ଡରେ ଖୋଷିବାକୁ । ମୁଣ୍ଡରେ ସେବତୀଟିଏ ନ ହେଲେ କି ଗୋଲାପଟିଏ ନ ହେଲେ ବେଶ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେହି ଭାବନାରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ସ୍ମୃତିର ସଂସାର ଭିତରକୁ ଅଭାବର କଳରୋଳ ପଶିଆସିଲା, ସ୍ବପ୍ନ ଭାଙ୍ଗିଦେଲା । ସେହିପରି ବାରହାତି ଶାଢ଼ି ପିନ୍ଧି ବେଶୀ ଗଡ଼େଇ କବାଟ କିଲି ବସିପଡ଼ିଲା ପିଓଟି, ତା'ର ଶାଢ଼ି ନାହିଁ ।

ମା' ଡାକିଲା, “କବାଟା ଖୋଲ” । ଗୁମ୍ଫାନୀ ବୁଢ଼ୀ ଡାକିଲା, “ଶୀତ କଲା ଲୋ ଝିଅ, କବାଟ ଫିଟା ।” ତରତରରେ କବାଟ ଖୋଲିଦେଲାକ୍ଷଣି ଦୁଇ ବୁଢ଼ୀ ତାକୁ ଚାହିଁଦେଇ ଥରା ହୋଇ ଠିଆହୋଇଗଲେ । ଗୁମ୍ଫାନୀ ବୁଢ଼ୀ ମୁହଁ ମୋଡ଼ିଦେଇ କହିଲା, “ଏ କି ବେଶ ଲୋ ମା', ଜମା ଚିହ୍ନି ହେଉ ନାହିଁ ।”

ପିଓଟିର ମା' କହିଲା, “ପାଗଳାଟା, କ'ଣ ମନେ ପଡ଼ିଯାଇଛି -” କହିଦେଇ ଆପଣାକୁ ରୋକିନେଲା, ମୁହଁକୁ କେମିତି କରି ଗୁମ୍ଫାନୀ ପ୍ରଶ୍ନସୂଚକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଲାଖକରି ଅନେଇଛି, କହିଲା, “କ'ଣ ଏମିତି ଅଛି ଏତେ ମନେପଡ଼େ ମା' ।”

ପିଓଟି ଅଭିମାନରେ ଜଳି ଉଠୁଥାଏ, ମା’ ଅଛି ବୋଲି କିଛି କହିପାରିଲା ନାହିଁ, ତା’ର ମା’ କହିଲା, “ଏଠି ଆଉ କ’ଣ ଏମିତି ଲୁଚା ଆଖିରେ ଦେଖୁଛୁ ଲୋ ମା’, ଯା’ ଫିଟେଇ ପକେଇ ଥୋଇ ଦେ, ଖରାପ ହୋଇଗଲେ ଆଉ ପାଇବୁ କାହିଁ ?”

ପିଓଟିଠୁଁ - ଶୁଖିଲା ଗଳାରେ ସ୍ବର ବାହାରିଲା “ଅରେ ପିନ୍ଧିଲେ କ’ଣ ଖରାପ ହୋଇଯିବ ?” ମା’ କହିଲା, “ଆଉ, ଓହ୍ଲେଇପକା, ବର୍ଷାଦିନ ପାଣି କାଦୁଅ -” ଗୁମ୍ଫାସାନୀ ବୁଢ଼ୀ କହିଲା, “ହଁ - ଏଗୁଡ଼ା କ’ଣ, ଯେ ଦେଖିବ ସେ ପଚାରିବ । କ’ଣ ମିଳିବ ଏ ଖେଳରେ ?”

ପାହାର ଖାଇଲା ପରି ମୁହଁ ଶୁଖେଇ କଣଘରକୁ ପିଓଟି ପଶିଗଲା । ପିଲାଙ୍କ ପରି ଛଳ ଦେଖେଇ କଟାଡ଼ି ପିଟି ଦାଣ୍ଡଘରରୁ ଜଣେଇଁ ଦେଲା ସେ କଥା ମାନୁଛି କେବଳ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗରେ ପଡ଼ି । ଏହି ତା’ର ପ୍ରଥମ ବଉଳ ମଉଳି ମଲା, ସମାଜର ବନ୍ଧାଗତରୁ ଟିକିଏ କରକୁ ଉଡ଼ୁରି ପଡ଼ିଲେ ଏ ବଣରେ ବି ରକ୍ଷା ନାହିଁ ।

ସାହୁକାର ଗୁମାସ୍ତାର ପାଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ସେ ପହଞ୍ଚି ପାରିଲା ନାହିଁ, ସେ ବସା କରି ରହିଛି ସାଓଁଟା ଘର ପିଣ୍ଡାରେ, ସେଠିକି ଯଦି ଚାଲିଯାଇ ପିଓଟି ଡେଲୁଗୁ ଭାଷାରେ ଆଳାପ ଲଗେଇବ ତେବେ ହାଗୁଣୀ ବିକୃତଭାବେ ଅନେଇଁ ଟିକିଏ ହସିଦେବ, ଏ ଗାଁର ବଡ଼ମୁଣ୍ଡିଆମାନେ ସେଠି ଜଗି ରହିଛନ୍ତି, ସେଠିକି ବି ଯିବାକୁ ବାଟ ନାହିଁ । ସବୁ ଖବର ପିଓଟି ଶୁଣିପାରିଲା । ଗୁମାସ୍ତା ଆସିଛି, ଆଗରୁ ଟଙ୍କା ଲଗେଇଦେଇ କ୍ଷେତର ଫସଲର ଭାଉ ତୁଟେଇ ଯିବ, ପାଟିଲେ ସେହି ଭାଉରେ କିଣିବ । ଗାଁରେ ସେହି ଘେନି ଚର୍ଚ୍ଚା ଲାଗିଛି, ସାହୁକାର ଯେତେ ପ୍ରକାରେ ଭଲ କଥା ବୁଝେଇ ଲାଗିଛି ହାଗୁଣୀ ସାଓଁଟାର ଅନୁର୍ବର ମୁଣ୍ଡଭିତରେ ସେସବୁ ପଶିପାରୁ ନାହିଁ, ସେ ମନା କରୁଛି ।

“ଟଙ୍କା କି ଦରକାର ସାହୁକାର,” ହାଗୁଣୀ କୁଆଡ଼େ କହିଲା, “ଆମର ତ କିଛି ଅଚଳ ରହୁ ନାହିଁ, ଆମ ଗାଁରେ ଆମେ ଭଲ ଅଛୁଁ । ଫସଲ ପାଟିବ, ଖାଇପିଇ ବକିବ, ଦେଖାଯିବ ସେତେବେଳେ ଭାଉ କଅଣ । ତୁମେ ବଡ଼ୋଉଛ ସେତେବେଳେ ଧାରା ଯଦି ନଷ୍ଟି ପଡ଼ିବ, ପଡ଼ିଲେ ପତ୍ର, ସେତେବେଳେକା କଥା ତ ଅଛି, କେବେ ମରିବା ବୋଲି ଆଜିଠୁଁ କ’ଣ ଭାତ ଛାଡ଼ିଦେବା ? ସାହୁକାର କେତେ ବୁଝେଇଲା, ପାଖ ଗାଁ ମିଶିଆପାୟୁର ଲୋକେ ଫସଲ ବିକି ସାରିଛନ୍ତି । “ସତେ ?” ହିକୋକା ହାଗୁଣୀ କେବଳ ହସିଲା । ଯଦି ମିଶିଆପାୟୁ ବିକିଲେ ତେବେ ତ ବନ୍ଦିକାର କଦାପି ବିକିବ ନାହିଁ, ଠିକ୍ ତା’ର ଓଲଟା କରିବ ଏହି ଖବର ହାଗୁଣୀର ମନକୁ ଦମ୍ଭ ଦେଲା ସିନା, ହାଗୁଣୀ ମତ ବଦଳେଇଲା ନାହିଁ ।

ପିଓଟିର ମନକୁ ଦି'ଦିନ ପାଇଁ ତେଜିଦେଇ ଛପି ରହିଥିବା ପ୍ରବଣତାକୁ ଉପର ମନକୁ ଉଠେଇଦେଇ ସାହୁକାରର ଗୁମାସ୍ତା ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲା ବାଟେ ବାଟେ । ତାହା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଗଲା ତଳଦେଶର ସ୍ମୃତି, ନିରୋକା ମନରେ ବଣରୁ ମୁକ୍ତିର ଆଶା, ପୁରୁଣା ଜୀବନର ମୋହ । ସେହି ଥମ ଥମ ନିଘଞ୍ଚ ବଣ, କେତେ ଉଞ୍ଚ ପର୍ବତ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ମେଣ୍ଟାକୁଡ଼ିଆର ପଲା-ବସ୍ତିରେ ବେଡ଼ଙ୍ଗ ମୂର୍ଗ ବାଡ଼ ପାଖେ ଲଙ୍ଗଳାଛୁଆ ନାହୁଁଛି, ପାଖ ବଣରୁ ଶୁଭୁଛି କାଠକଟା ହେବାର ଠୋ ଠା' ପାହାର, ସେହି ପୁରୁଣା ଦୃଶ୍ୟ, ସେ ତା'ର କାରାଗାର ।

କେତେଦିନ ଦବିରହିଲା ତା'ର ମନ, ବୁଢ଼ୀ ମା' ପା'ଣିଆଣୀ ତହିଁରୁ କ'ଣ ବୁଝିବ, ଥାଇ ଥାଇ ମଝିରେ ମଝିରେ ତା'ର କରୁଣ ବିଳାପ “ଆହା, ବଣର ପାଣିରେ ଶୁଖି ଯାଇଛି ମୋ ଝିଅ, କ'ଣ କରିବା ନିଦରବୀ ଲୋକ, ବର୍ଷା ହେଉ, କାକର ହେଉ କାମକୁ ନ ଗଲେ ନ ଚଳେ ।” କି ଅର୍ଥ କରନ୍ତି ପାଖକୁ ପାଖ ଲାଗିରହି ତର ତର ହୋଇ କାମକରି ଯାଉଥିବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କନ୍ଧୁଣୀମାନେ, ଜମିର ମାଲିକ କେବଳ ଦୁଃଖିତ ହୁଏ, “ଏ ଟୋକା ହାତରେ ଭଲ କାମ ହେଉ ନାହିଁ,” ଆଲୋଚନା ପଡ଼େ ଯେ କନ୍ଧୁଣୀ ହେଲେ କ'ଣ ହେଲା, ତଳଦେଶରେ ବଢ଼ି ସେ ସବୁ ଭୁଲିଯାଇଛି, ଏମିତି ଅଜସୁଆ ଏମିତି ନିକମା କରିଦିଏ ତଳ ରାଇଜର ଶିକ୍ଷା, ଛେଃ ।

ପୁଣି ମୁହଁରେ ପିଓଟିରେ ସେହି ଶୀତୁଆ ମେଘର ଛାଞ୍ଚୁଣୀ ପାହାର, ପାଦରେ ସେହି କାଦୁଅ, ସେହି ପଥରର ଖେଆ, ଚଳାବାଟରେ ସେହି ଖାଲ ଜିପ, ଖସଡ଼ା, ଯେଉଁଠି ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବାସ୍ତବ ଜୀବନକୁ ବାସ୍ତବ ବୋଲି ନ ଭାବିଲେ ପଦେ ପଦେ ବିପଦ, ଆଉ ଆପଣାର ରହଣି ଏ ଗାଁରେ - ସବୁ ରଇତକଠୁଁ ନୀରସା ହୋଇ କାମ କରି କରି ଗୋଷ୍ଠୀର ଆଶ୍ରା ମାନି ଜୀବନଧାରଣ । ସ୍ୱପ୍ନର ରୋଗ, ଭାବି ମରିବାର ଅଳସପଣ ନିରାଶାର ଜଡ଼ତା ମୁହଁମୁହଁ ଜୀବନର ହାକୁକାରେ କେଉଁ କଣରେ ଯାଇ ଲୁଚିରହେ । ପିଓଟି ସହଜ ହୋଇଗଲା କେଜଟା ଦିନରେ । ଲେଉଟି ଯାଇଥିବା ଆଶା କଳ୍ପନାର ଫଟା ଫାଙ୍କରେ ଏହି ଜୀବନର ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ପରି ପୁଣି ଉଇଁ ଝଟକିଲା ଦିଉଡ଼ୁ ସାଉଁଡ଼ା । ନ ଝୁରି ମଣିଷ ରହିପାରେ ନାହିଁ, ବରଷାକୁ ଚାହିଁ ଚିହ୍ନା ଅନୁଭୂତିରେ ଘଟନାର ସ୍ଥଳୀ ବନ୍ଦିକାର ପାଖର ବଣ ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ପିଓଟି ପୁଣି ଝୁରିହେଲା ଦିଉଡ଼ୁ ସାଉଁଡ଼ାକୁ, ଦି'କରେ ସୁଅପରି ଛୁଟିଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ସୁଖ ଦୁଃଖର ଘରକରଣା ବିସଦୃଶଭାବରେ ସେହି ଧାରଣାକୁ ଉଗ୍ରରୁ ଉଗ୍ରତର କଲା, ପିଓଟି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲା । ସବୁ ମନରେ ଥାଏ, କେତେବେଳେ କେଉଁଟାକୁ ଭୁଲେ ମଣିଷ, ପିଓଟି ଦ୍ୱାରା ତଳଦେଶକୁହିଁ ଭୁଲିହେଲା ।

କେତେ ଛକରେ ପ୍ରଶ୍ନ । କାମ କଲାଠି, ଗୁମସ୍ତାନୀ ପାଖରେ, ଗାଁ ଗୋହିରିରେ । “ଆମ ଗାଁ ବଡ଼ କି ମିଣିଆପାୟୁ ବଡ଼ ହଇଲୋ - ଏଡ଼େ ଓଲୁ ସେମାନେ, ଆଗରୁ ଫସଲ

ବିକିଦେଲେ । ଏତେ କଷ୍ଟ ଅଛନ୍ତି କାହାରି ବୁଦ୍ଧି ହେଲା ନାହିଁ ? ହଁ ହଁ ସାଉଁଡ଼ାଟା ନିର୍ଭୁଞ୍ଚିଆ ସତେ ! ତା'ର ପରା ଭାରିଯା ଅଛି ସେ ବୁଦ୍ଧି ଦେଲା ନାହିଁ ? ସତେ, ସତେ, ସାଉଁଡ଼ାଟା ଭାରିଯାକୁ ବି ପଚାରେ ନାହିଁ । ଫସଲ ବିକିଲେ ଟଙ୍କା ପାଇଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ କ'ଣ କରୁଛନ୍ତି ? ଠିକ୍ ଟଙ୍କା ପାଇଲେ ବୋଲି ଭୋକି ଖାଇ ଖାଇ ଘରେ ବସିଥିବେ । ଶୀତୁଆ ଦିନ, ତହିଁରେ ତାଙ୍କ ଗାଁରେ ବଢ଼େଇ, ଏଦିନେ ଟଙ୍କା ପାଇଲେ, ଭୋକି ପାଇଲେ କେହି ପଦାକୁ ବାହାରେ ? ତୁମେ ଦେଖୁଛ ସେ ନିର୍ଭୁଞ୍ଚିଆ ହୁଣ୍ଡା ସାଉଁଡ଼ାର ଭାରିଯାଟାକୁ ? କ'ଣ ତା'ର ଦୋଷ ଯେ ବର ପଚାରେ ନାହିଁ ? କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ ? ଭଲ ମଣିଷଟିଏ ?'' ମୁହଁ ଶୁଖେଇ ବାଁରେଇ ହୋଇ ପିଓଟି କହେ, “ହେଇଥିବ, ସେମିତି ହୁଣ୍ଡାବରକୁ ଭଲ ଭାରିଯା ମିଳେ ।” ମନହେଲେ ପିଓଟି ହସି ଜାଣେ, ହସେଇ ଜାଣେ, ତା'ର ତଳ ଦେଶର ସଂସ୍କୃତିର ଆବରଣ କେବଳ ଅଜିନୟ । “କ'ଣ କହିଲ ? ଶୁଖୁ ଶୁଖୁ ହାଡ଼ ତମ ହେଲାଣି ବୋହୂଟି ! ଆହା, - ତୁ-ତୁ - କ'ଣ ଆଉ କରିବ ବିଚରା, କି ତାରା ତା'ର, ବର ଯଦି ମନକୁ ନ ଘେନିଲା କି ସୁଆଦ ଥାଏ ସେ ଜୀବନରେ ଆହା -” ପୁଅକୁ ସେ କଳ୍ପନା କରେ, ପୁଅକୁ ଭାବିଲେ କାହିଁକି ବାରମ୍ବାର ମନେପଡ଼େ ଲେଖୁକନ୍ଧ । ପୁଅକୁ ସେ ଦେଖିବାକୁ ଚାହେଁ; କିନ୍ତୁ ସହାନୁଭୂତି ଆସେ ନାହିଁ । କେତେଟା ଦିନର ଦେଖା ତା'ର ଦିଉଡୁ ସାଙ୍ଗରେ, କିନ୍ତୁ ସେ କଥା ସେ ଭାବେ ନାହିଁ, ତା'ର ମନ କେତେ ଯେ ଭାବିଛି ଜାଣତାରେ ଅଜାଣତାରେ, ଭାବିଭାବିକା ଦିଉଡୁକୁ ସେ ଆପଣାର ଅସ୍ତିତ୍ବର ପ୍ରତି ଅଶ୍ରୁରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିସାରିଛି, ଦିଉଡୁ ତା'ର, ସେଠି ପୁଅର ଆସନ ନାହିଁ ।

ମନେ ମନେ ଦିଉଡୁକୁ ସେ ଚାଣିଆଣେ, ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ନିଶ୍ବାସରେ ଚାହାଣିରେ ସବୁଯାକ ମନର ବଳ ଖୁଦିଖାଦି ଦେଇ ସେହି ମାଳ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ଲମ୍ବେଇ ଦେଇ ପିଓଟି ତାଙ୍କେ ଦିଉଡୁ ଆସୁ, ଚଞ୍ଚଳ ଆସୁ ।

II ପଞ୍ଚାନବେ II

ହେଇ ବନ୍ଦିକାର - କେଡ଼େ ଚଞ୍ଚଳ ବାଟ ସରିଗଲା ଦିଉଡୁ ସାଉଁଡ଼ାର, ମେଘର ଫେଣ ଉପରେ ଲାଠିଏ ମୋଟେ ଚଢ଼ିଛି ସୂର୍ଯ୍ୟ, ପାଉଁଶିଆ ଦିଶୁଛି, ସାମ୍ନାରେ ଝୋଲାର କଳକଳ । ବାଲୁମୁଣ୍ଡା ପଛରେ ପଡ଼ିଯାଇଛି, ସାଉଁଡ଼ା ପଛେ ପଛେ ଲାଗିରହିବା ପାଇଁ ଧାଇଁଧପାଲି ବାରିକ୍ ମାଡ଼ି ଆସିଛି, ତା'ର ଧଡ଼ ପଡ଼ିଲାଣି, ନିକମା ପୁଅ ଉପରେ ରାଗ ଅଜାଡ଼ିଦେଇ ସେ ଭୁଟର ଭୁଟର ହେଉଛି । ଝୋଲା ଖଣ୍ଡେଦୂର ଥାଇ ଦିଉଡୁ ବାରିକ୍‌କୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଠିଆହେଲା । ଆତ୍ମଗନ୍ଧ ମୂଳେ ଆଉଜିରହି ବାରିକ୍ ବୁଢ଼ା ଧକେଇ ହେଲା, ଆଜି ତା'ର ପାନେ ।

କଥା ନାହିଁ ବାର୍ତ୍ତା ନାହିଁ, ଚୋରି କରିସାରି ବାଟେ ବାଟେ ଉଦ୍ରଲୋକ ହୋଇ ଚଞ୍ଚଳ ଚଞ୍ଚଳ ଖୋଜ ପକେଇ ପକେଇ ଆସିଲା ପରି ଏ ଲୋକଟା ଯେ କାହିଁକି ବନ୍ଦିକାର ଆସିଛି, ବାରିକ୍କୁ ଜଣା ନାହିଁ, ଉଠାଣିଗୁଡ଼ାକ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଚଢ଼ିଛି, ଗଡ଼ାଣିଗୁଡ଼ାକ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଟପି ଆସିଛି, ମୁହଁରେ ଆଖିରେ ଝୁରା ବରଷାର ପାଣି ଖାଇ ଖାଇ କାନରେ ଗାଁ ଗାଁ ଥଣ୍ଡା ପବନର ବିଜ୍ରା ସହି ସହି କେବଳ ସେ ଚାଲିଆସିଛି ଖାଲି, ବେଳେବେଳେ ଗୀତ ବୋଲିଛି ସିନା, କେତେବେଳେ ଥକି ନାହିଁ । କାହିଁକି ? ବାରିକ୍କୁ କାବା ଲାଗୁଥିଲା । ପଚାରିଲେ ପୁଣି ସେ ରାଗନ୍ତା । ବାୟା ହାତୀ । ହୁଣ୍ଡାଟା । ଆଉ ବାରିକ୍କର ସେ କୁତୂହଳ ବି ନାହିଁ । ମୁଣ୍ଡ ଝାଙ୍କି ଦେଉଛି, ଆଖି ବୁଜିହୋଇ ଆସୁଛି, କେବଳ ଚିନ୍ତା କେମିତି ଏ ମଣିଷଠୁଁ ଛୁଟି ମିଳିବ, ତୁଣ୍ଡ ଫିଟେଇ କହି ହେଉ ନାହିଁ ତଥାପି ।

“ବନ୍ଦିକାର ତ ହେଲା ସାଓଁତା, କୁଆଡ଼େ ଆସିଥାଉଁ, ଏଣିକି କ’ଣ କରିବା ?”

“ଏ-”, ଦିଉଡୁ କିଛି କହିପାରିଲା ନାହିଁ, ଆଙ୍ଗୁଠି ତୁତୁମି ତୁତୁମି କେବଳ ଠିଆହେଲା । “ବଡ଼ା ଚାଲି ଚାଲୁଛୁ ସାଓଁତା, ଭେଣ୍ଡିଆ ଲୋକ, ତୋର କ’ଣ ହୋଇଯାଇଛି । ମୁଁ ସିନା ବୁଡ଼ା ହେଲି ଦରମରା ହେଲିଣି” ସାମ୍ବାରେ ତୋଟା ଆଉ ପଥର ଉହାଡ଼ୁରୁ ବନ୍ଦିକାର ଗାଁର ବସ୍ତି ଦିଶୁଥାଏ, ଝୋଲା ଆରପାରି, ଦିଉଡୁକୁ କିଛି ଶୁଭୁ ନ ଥାଏ, ବାରିକ୍ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସେ ବି ଭାରୁଥାଏ, ଯା ପରେ କ’ଣ ହେବ । ହଠାତ୍ ବୁଲିପଡ଼ି ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ବାରିକ୍କୁ କହିଲା, “ଏଥର ତୁ ଫେରିଯା ବାରିକ୍ । ପହଞ୍ଚେଇ ତ ଦେଲୁ,” ନରମ ହୋଇ କହିଲା, “ବର୍ଷା ପାଗରେ ଏତେ ବାଟ ଆସିଲୁଣି, ମଦ ନାହିଁ କି ଧୁଇଁଆ ନାହିଁ, ତତେ ବାଧୁବଣି ।” ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରେ ବାରିକ୍କର ଆଖି ଫାଡ଼ି ହୋଇଗଲା । ଏ କ’ଣ ହେଲା, ସାଓଁତା ତୁଣ୍ଡଟା ନରମ କଥା ! “ଯା ବାରିକ୍, ଆଉ ତତେ ଘୋଷାରିବି ନାହିଁ, ବଢ଼େଇ ବାଟ ବୋଲି ସିନା, ନ ହେଲେ ତତେ କାହିଁକି ଏ ହରବର । କୁଆଡ଼େ ରହିଲା ବାଳମୁଣ୍ଡା ? ହେଇ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଆସୁଛି । ହଉ ତୁ ଯା ।”

କଅଁଳେଇ କହୁଛି, ତରତର କରି କହୁଛି, ଏମିତି ଉଛୁନ ହେଉଛି କାହିଁକି ? ବାରିକ୍ ଚଞ୍ଚଳ ଚଞ୍ଚଳ ଭାବିଗଲା । ଗୋଟାଏ ବଙ୍କା ହସ ହସି ଅତି ବିନୟ ଦେଖାଇ କହିଲା, “ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ଥିଲେ ମୋର ଆଉ କଣ କ’ଣ ସାଓଁତା ? ମୋରି ସୁଖକୁ ଏତେ ଖୋଜା ଲୋଡ଼ା ପଡ଼ିଛି ଆହୁରି, ତତେ ଏକୁଟିଆ ପର ଗାଁରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ମୁଁ କେମିତି ଆଗ ଫେରିଯିବି କହ, ତୋର କାମ ସରିଲେ ତ ଘରକୁ ଫେରିଯିବା, ଡେରି ଟିକିଏ ହଉ କ’ଣ ଅଛି ?”

“ନା ନା, ତତେ ଆଉ କଣ ଦେବି ନାହିଁ । ତୋର ଅବସ୍ଥା ରହିଲାଣି, ବୁଆ ତତେ ଆଣିଲି, ଦି’ଟା ଭେଣ୍ଡିଆ ଆଣିଥିଲେ ଚଳିଥାନ୍ତା -”

“ମୋ ପାଇଁ ଭାବ ନା ସାଉଁଟା -” “ନା ନା ତୁ ଯା । ଆହୁରି ବଡ଼ ମେଘ ଆସିବ ପଛକୁ, ସକାଳ ସକାଳ ହେଉଛି ପଳା” - ଯା ଉତ୍ତାରୁ ଆଉ କଥା କଟାକଟି ଚଳିବ ନାହିଁ, ଟୋକାର ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗାରେ ଧରଣରେ ଉଦ୍‌ବେଗର ଚିହ୍ନ । ବାରିକ୍ ତୁନି ପଡ଼ିଲା । କିଛି ନ କହି ତରତର ହୋଇ ସାଉଁଟା ଚାଲିଗଲା । ବାରିକ୍ ଟିକିଏ ମାଷ୍ଟେଇଲା; ତା’ ପରେ ଅଦମ୍ୟ କୁହୁହଳରେ ତର ତର ଭୁଲି ଝୋଲାର ଢାଳୁଆଡ଼କୁ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଯାଇ ପଛକୁ ଡାକିଲା, “ସାଉଁଟା -”

ଦିଉଡୁ ଗର୍ଜିଉଠିଲା, “ପୁଣି କୁଆଡ଼େ ଆଇଲୁ ?”

“ଟିକିଏ ଧୂଆଁପତ୍ର ଥିଲେ ଦେ ସାଉଁଟା । ଏତେ ବାଟ, ପାଟିରେ ହେଲେ ପକୋଉଥିବି ।” ଅନ୍ଧାରୁ ବଡ଼ କରି ଖଣ୍ଡେ ଧୂଆଁପତ୍ର କାଢ଼ି ଦିଉଡୁ ତା’ ହାତକୁ ବଢ଼େଇଦେଇ କହିଲା, “ନେ, ଯା ଏଥର, ମେଘ ଆଉଟି । ଚାଲିଯିବାକୁ ଦିଉଡୁ ପାଦ ଘୋଷାରିଲା, ମୁହଁରେ ବିରକ୍ତି ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ଲେଖା ହେଲାଣି, ତଥାପି ବାରିକ୍ ନାଲିଛାଲି ହେଲା, କହିଲା, “ସାଉଁଟା”, ଛଟପଟ ହୋଇ ଦିଉଡୁ ତୁଣୁରୁ ବାହାରିଲା “ଓଃ -”, ବାରିକ୍ ଜବାବ୍ ପାଇଲା । ବଚନିକା ଲମ୍ବେଇ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ ହାତଯୋଡ଼ି କହିଲା, “ସାଉଁଟା, ମାଲଲେ ମାର ଯାହା କଲେ କର ସିନା ତୋରି ଇଚ୍ଛା, ମୁଁ ବୁଢ଼ାଲୋକ, ତୋର ବାପାର ଚାକର, ପିଲାଦିନୁଁ ତୋର କେତେ ଗୋଇଠା ଖାଇଛି ତା’ର ଠିକଣା ନାହିଁ, ସେତେବେଳକୁ ମୁଁ ଭାବୁଚି, ମୁଁ କିଛି ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ; କୁଆଡ଼େ ତୁ ଆସିଲୁ, କ’ଣ ତୋର କାମ, କାହିଁକି ମୋତେ ତଡ଼ୁଛୁ, ମତେ କହିବୁ ନାହିଁ ?” ଦିଉଡୁ କଟମଟ କରି ଅନେଇଁ ଠିଆହେଲା । ବାରିକ୍ କହିଗଲା, “ତୋର ବାପ ଅମଳରୁ ତା’ର ତଳେ ମୁଁ ବାରିକ୍, ସରବୁ ସାଉଁଟା ମତେ କିଛି କଥା ଲୁଚେଇ ନାହିଁ, ସାଉଁଟାର ପାଦ, ବାରିକ୍ । କି ଅପରାଧ କଲି ତୋଠି ଯେ ତୁ ମତେ ସଦେହ କରୁଛୁ, କପଟ କରୁଛୁ, ମୋଠି ତୋର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ତେବେ ମାରିପିଟି ଗୋଇଠା ମାରି ଦେ ଖେଦି ଦେ ମତେ ସାଉଁଟା, ମୁଁ ବଞ୍ଚୁଥିବା କି କାମ ତୋର ଯଦି ମୋଠି ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ, କାହିଁକି ତୋର ଜାଗାରେ ମତେ ରଖୁଥିବୁ -”

ଦିଉଡୁର ବିରକ୍ତି ବଢ଼ିଗଲା, କିନ୍ତୁ ବାହାରକୁ ତା’ର ମୁହଁ ବନ୍ଦ ।

“କାହିଁକି ଆପଣାକୁ ଝିଂଗାସୁଛୁ ବାରିକ୍, ଲୁଚେଇବା କଥା କିଛି ନାହିଁ, ବାଜେ କାମ ।”

“ମୁଁ କ’ଣ ପିଲା ହେଇଛି ସାଉଁଟା ଯେ ବୁଝିପାରିବି ନାହିଁ । ଫେର ରାଗି ଉଠୁଛୁ ତ, ତୋର ଦୟା, ମାଡ଼ ଖାଇବାକୁ ପିଠି ସଜେଇ ନ ରଖୁଥିଲେ ତୋ ପାଖେ ଆଉ ବାରିକ୍ ହୋଇ କାହିଁକି ରହିଥାନ୍ତି ?” ବାରିକ୍ ଗଡ଼ ଗଡ଼ କରି ଗାଇଗଲା । ଦିଉଡୁ ଅତୁଆରେ ପଡ଼ିଲା, ଆଉ ନିଷ୍ଠୁତି ନାହିଁ ।

ବୁଝେଇ ଶୁଝେଇ କହିଲା, “ବାରିକ୍, ତତେ ପରେ ବୁଝେଇବି, ତୁ ପରେ ଜାଣିବୁ । ଯା, କାହାରିକି କହିବୁ ନାହିଁ, ଅଇଛା ତତେ ବୁଝେଇପାରୁ ନାହିଁ । ତୁ ମୋ ସାଙ୍ଗେ ଥିଲେ ମୋ କାମ ଭଣ୍ଡର ହେବ ।”

କହିଦେଇ ଦିଉଡୁ ଚାଲିଗଲା, ଝୋଲା କୁଳରୁ ମୁହଁ ବୁଲେଇ ଦେଖିଲା ବାରିକ୍ ନାହିଁ, କେହି ନାହିଁ, ତରତର ହୋଇ ପାଣିରେ ପଶିଗଲା । ସେ ପାଖରେ ଅତଡ଼ା ଉପରୁ ଆହୁରି ଥରେ ଦେଖିଲା, ଦୂରରେ ପିଠିକରି ଚାଲିଯାଉଛି ଭୂଷାମୁଣ୍ଡା ବାରିକ୍, ଆଗେ ଆଗେ ତା’ର ପୁଅ ବାଳୁମୁଣ୍ଡା । ଚାଲିଯାଉଛନ୍ତି ସେମାନେ, ମିଶିଆପାୟୁର ପ୍ରତିନିଧି ପରି । ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଝଲୁସିଗଲା ବିଭାହେଲା ଭାରିଯା ପୁୟର ମୁହଁ ଅକାରଣରେ ସ୍ମରଣ ପଡ଼ିଲା, ସେଥିରେ ଆନନ୍ଦ ନାହିଁ, ସହାନୁଭୂତି ନାହିଁ, କେବଳ ଚିତା କାଟିପାରିଲେ ଆନନ୍ଦ । ସେ ସେ କୁଳ ଛାଡ଼ି ଏ କୁଳ ପାଇଛି, ତରତର ହୋଇ ଚାଲିଲା ସିଧା ପିଠିଟିର ଘର ଆଡ଼କୁ ।

ପିଲାଛୁଆ ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ମେଲା ଲଗେଇଛନ୍ତି, ବଡ଼ବଡ଼ିଆ ଯାଇଥିବେ ବାହାରି ତାଷକୁ । ଗାଁର ଘରଣୀମାନେ ଭିନ୍ନ ଗାଁର ଲୋକକୁ ଦେଖି ଆପଣା ଭିତରେ କୁହାକୁହି ହେଲେଣି । ବନ୍ଦିକାରର କୁକୁର କେହି କେହି ତୁନିହୋଇ ଗୋଡ଼ ଚିପି ଚିପି ଆସି ବେକ ଲମ୍ବେଇ ପର ଗାଁର ସାଓଁତାକୁ ପଛଆଡୁ ଶୁଫୁଛନ୍ତି, ସେ ଶବ୍ଦ କି ମିତ୍ର । ସାହିରେ ପଶି ଏକୁଟିଆ ମଣିଷ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଦୋ ଦୋ ପାଞ୍ଚ ହେଲା, କେମିତି କେମିତି ଅଖାଡୁଆ ଲାଗିଲା । ପିଠିଟି ଘରକୁ ଯିବା ବାଟରେ ବୁଡ଼ା ଶକ୍ତକ୍ଷ ଆସି ରେଟିଲା ।

“କୁଆଡ଼େ ସାଓଁତା ?”

“ଲୋଡ଼ା ଅଛି ।”

“ସମସ୍ତେ ତ ତାଷକୁ ଯାଇଛନ୍ତି, ଆସିଲେ ସିନା ।”

“ହଁ ।”

“ବଘେଇର ହାଲୁ କ’ଣ ?” ଗପ ଚାଲିଲା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟରେ । ‘ଲୋଡ଼ା ଅଛି’ କହିଦେଲେ କିପରି ଲୋଡ଼ା, କ’ଣ ଲୋଡ଼ା ପଚାରି ଆପଣାର ଅସ୍ବାସ୍ୟକର କୁତୂହଳକୁ ପଦାକୁ ପକେଇବାକୁ ଶକ୍ତକ୍ଷ ଉଚିତ ମନେ କରେ ନାହିଁ । ଦିହେଁ ପାଖ ପାଖ ହୋଇ ଗପୁ ଗପୁ ଦିଉଡୁ ବାଟ କଢ଼େଇନେଲା ପିଠିଟି ଘର ପିଣ୍ଡା ଆଡ଼କୁ । ଚଢ଼ିଲା ବେଳକୁ ଶକ୍ତକ୍ଷ କହିଲା, “ଏଠି କ’ଣ, ଏଇଟା ଗୋଟାଏ ରାଣ୍ଡା ଛୁଣ୍ଡା ଘର ।”

“କାହିଁକି, କିଏ ରହେ କି ଏଠି ?”

“ବୁଡ଼ାଟିଏ, ତା’ର ବର କଳିଂଦେଶରେ ମରିଗଲା । ସେ ଦେଶରୁ ଚାଲି ଚାଲି ପଲେଇ ଆସିଲେ ମା’ ଝିଅ ଦୁହେଁ, ଏଠି ଜମି ନାହିଁ, ବାଡ଼ି ନାହିଁ, ମୂଲପାତି ଲାଗି ଚଳୁଛନ୍ତି, ତା’ପରେ ଆମ ସାଓଁତାର ଦୟା ।” ସେହି ପିଣ୍ଡାରେ ବସିପଡ଼ି ଶକ୍ତକ୍ଷ ସଙ୍ଗେ

ଦିଉଡୁ କଥାଭାଷା ହେଲା, ପଛଆଡ଼କୁ ଅନେଇଁଲା । ପିଓଟିର ମା' ବୁଢ଼ା ଆସି ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଠିଆହୋଇ ପୁଣି ଏ ଘରୁ ବାହାରି ସାହିକୁ ଚାଲିଗଲା । ଦିଉଡୁର ମନର ପ୍ରଶ୍ନ ଛଡ଼େଇ ନେଲାପରି ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ହୋଇ ଶହୁକନ୍ଧ ପଚାରିଲା, “ପିଓଟିର ମା’, ତୁ ତ କ’ଣ ଫେରିଆସିଲୁଣି, ପିଓଟି କ’ଣ ଘରେ ଅଛି ନା ?” ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ବଢେଇ କଥା କହୁଥାଏ, ପିଓଟିର ମା’ କହିଦେଇଗଲା, “ନା, ପିଓଟି ଆସି ନାହିଁ ।” ଶହୁ କନ୍ଧ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା, ମାଉସି ଘର ଆଗରେ ଅତିହ୍ନା ଲୋକକୁ ବସେଇ ଗପ କରିବା ତା’ର ଶିକ୍ଷାଚାର ଧାରଣାର ବିରୋଧୀ । କଥାକଥାକେ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା କଲିନେଲା, ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ଆଖିରେ ଏ ଘରର ତଉଲ କିପରି ! ଏ ଗାଁରେ ଏତେଦିନ ରହିଲେ ବି ଝିଅଟା କଳିଂଦେଶର ରୀତିନୀତି ଖୋଜିଅଣା ଛାଡ଼ିପାରି ନାହିଁ, ସବୁଥିରେ ଭଲ, କିନ୍ତୁ ଆପଣାର ବୋଲି ରକ୍ଷକ କେହି ନାହିଁ, ଗାଁରେ ଆସନ ନାହିଁ, ବିଦେଶର ପାଣି ଛାଡ଼ିପାରି ନାହିଁ ବୋଲି ବିଚାରର ପ୍ରସ୍ତାବ ବି ଆସି ନାହିଁ । ବେଳକୁ ଦେଖୁ ଶହୁ ପଚାରିଲା, “ଆଜିକର ହିମିବୁ ତ ସାଓଁତା ?”

“ହଁ, ବଢେଇ ବାଟ, ମୁଣ୍ଡେବେଳ ଟଳିଗଲେ ମେଘ ମାଡ଼ି ଆସିବ, ତେଣିକି ହଟହଟା ।”

“ତେବେ ଆମରି ଘର ପିଣ୍ଡାରେ ବସା କର ସାଓଁତା, କିଛି ଅସୁବିଧା ନାହିଁ ।” ଜୋକ ପରି ବୁଢ଼ାଟା ଲାଗିରହିଛି, ତା’ର କୁଣିଆଁ ରଖିବା ସୁଆଗରେ ପଡ଼ି ବାଧହୋଇ ଦିଉଡୁକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଶହୁ ଗପୁଛି ତ ଗପୁଛି । ତହିଁରେ କନ୍ଧ-ପୃଥ୍ବୀର ନାନା ପ୍ରକାର ସମାଲୋଚନା ।

“ଫସଲତକ ଆଗରୁ ବିକିଦେଇ ଭଲ ବୁଝିଆ କାମ କଲ ନାହିଁ ସାଓଁତା -”

“କ’ଣ ଆଉ କରିବା”, ଦିଉଡୁ କୈଫିୟତ୍ ଦେଲା, “ଟଙ୍କାର ବଡ଼ ଅଭାବ, ଫାରାଷି-”

“ଫାରାଷି କ’ଣ ଆମ ଗାଁକୁ ଆସି ନ ଥିଲା ହେଲେ କ’ଣ ହେଲା, ଆମେ ସେ ଲୋଭ ସମ୍ଭାଳିଗଲୁ । ଥରେ ତାକୁ ମୁହଁ ଦେଇଦେଲେ, ଥରେ ବାଟ ବତେଇଦେଲେ ଆଉ କ’ଣ କାହାର ରକ୍ଷା ଅଛି ? ବାବା, ଅଧିକାରୀ ତଳିଆ ଲୋକ ସେମାନେ, କୋଉ ଗୁଣେ ଆମେ ତାଙ୍କ ତୁଲେ ସରି ଯେ ତାକୁ ପାରିବା ? ବଡ଼ ନାଲି ସତୁକ ଖୋଲି ଖୋଲିକା ଆସିଲାଣି ଲଟିପୁରା ଯାକେ, ଦେଖିବ ଏଥର କେତେ ଧାଡ଼ି ଦେବେ ଯେ -” ଦିଉଡୁ କେବଳ ହସିଲା । କାନ ଦି’ଟା ଠିଆ ହୋଇଗଲା ଆପେ ଆପେ, ଦୂରରୁ ତାଷାମାନେ ଗାଁକୁ ଫେରିବାର କୋଳାହଳ ଶୁଭୁଛି, ପାଖେଇ ଆସୁଛି, ଏଥର ସେମାନେ ଆସୁଥିବେ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ପୁଣି ପିଓଟି ମନେ ପଡ଼ିଲା, ପରିସ୍ଥିତିର ଜଟିଳତା ବୁଲିଯାଇ ଆପଣା ଭଲ୍ଲାସରେ ତିଆରି ବିକୃତ ଜୀବନ ଦିଶିଲା ସରଳ ହୋଇ, କ’ଣ ତା’ର ଲାଜ ଡର ଅଛି, ସଫା ସଫା ସେ ଆସିଛି କନ୍ୟା ମାଙ୍କୁଣି କରି, କ୍ଷତି କ’ଣ ?

ଶୁଭ୍ର ତା'ର ଧୋବଳା ଆଖୁପତା ତଳେ ବାଙ୍କ ଚାହାଣିରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିନେଲା, ଟୋକା ତା'ର କଥାକୁ କାନ ଦେଉ ନାହିଁ । ତା'ର ମନ ଆଉଁ । ବେଳକୁ ଅନେଇଁ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ କହିଲା, “ଆଉ ଚଂ ଚଂ ହେଇ କ’ଣ ହେବ ସାଓଁତା, ବେଳ ଗଢ଼ିଗଲାଣି, ଆଜି ଘରକୁ ଲେଉଟିବା ଆଶା ଛାଡ଼ିଦେ ।” “ଘରକୁ -” ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ହୋଇ ଦିଉଡ଼ୁ ତୁଣ୍ଡରୁ ଖସିଗଲା । ଘର ନାଁ ଶୁଣି ହସ ମାଡ଼ିଲା । ଶୁଭ୍ର ବି ହସିଲା, କହିଲା, “ହଁ, ଏବେଲା ଥିବ ତୋକ୍ରୀ (ଭାରିଯା), କହିଦେଇ ଆସିଥିବୁ ମନକଲେ, ହେଉତ ବନ୍ଦିକାରା, ଲୋଡ଼ା ତୁଟେଇ ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ଚାଲି ଆସିବି ନାହିଁକି, ଆଉଥରେ ଆସିଗଲା ଉତ୍ତାରୁ ଯିବାକୁ ବାଟ ବନ୍ଦ । ହଉ, ସେମିତି ତ ହୁଏ, ଦିନଟିଏ ହେଲେ ତୋକ୍ରୀ (ଭାରିଯା) ଏକା ଚଳିପାରିବ ନାହିଁ ।” ବୁଢ଼ାର ରସୁଆଳ ସାବୁନାର କଥା ଦିଉଡ଼ୁର ଉତ୍ତାରିକାରେ ଗଲା ।

ମନ ବହୁତ ବାଟ ବଲେଇ ଯାଇଛି, ଘର ମନେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ।

“ଆରେ, ଦିଉଡ଼ୁ ?” “ଆରେ ମିଶିଆପାୟୁ ସାଓଁତା କେତେବେଳେ ଆସିଛି ?”

“ଓଡ଼େ ସୋଇ (ହେ ସାଙ୍ଗି), ଓଡ଼େ ସୋଇ (ହେ ସାଙ୍ଗି) ଦୁନିଆର ଖବର କ’ଣ ?” ଲୋକେ ଘେରିଗଲେ । ବାରଆଡ଼ୁ ବାର କଥା ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ ଦିଉଡ଼ୁ ସାଓଁତା କେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆସିଛି ଲୋକେ ଭୁଲିଗଲେ । ଶୁଭ୍ରର ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ବସି କଥା ଗପିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଧୂଆଁ ଆଉ ମଦରେ ଅତିଥିର ସକ୍ରାର ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଆଗ ଅତିଥି ସେବା, କେତେ ପଛରେ ଦରକାର କଥା । ଆହୁରି ଲୋକ ଆସୁଛନ୍ତି, ଗାଁର ପୁରୁଷ ଗାଁର ସ୍ତ୍ରୀ, ଆଡ଼ ଆଖିରେ ଦିଶୁଛି ପିଓଟି ଲୁଗା ଚୋବେଇ ଚୋବେଇ କଣେଇଁ କଣେଇଁ ଅନେଇଁ ତା'ର ଘର ପିଣ୍ଡାକୁ ତର ତର ହୋଇ ଚାଲିଗଲା । ଦେହରେ ଅନ୍ୟ କହୁଣୀଙ୍କ ପରି ଶୁଖିଲା ପତ୍ରର ତଳାତଳି ଭିଡ଼ା ହୋଇଛି, କିନ୍ତୁ କି ଉଙ୍ଗୀ, କି ଛଟକ । ହାତରେ କୋଡ଼ି ଧରିଛି ସତ, କିନ୍ତୁ ତା'ର ଗୋଡ଼ରେ ହାତରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି କାଦୁଅ ଲାଗି ନାହିଁ, କେଉଁ ଝୋଲାରେ ଧୋଇ ଆସିଛି ନିଠେଇ ନିଠେଇ, ମୁଣ୍ଡର ଜୁଡ଼ା ସାଉଁକାସାଉଁକି, ଯେପରିକି ସଦ୍ୟ ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ ବେଶ ହୋଇ ସେ ଫେରିଛି । ସେଇଠି ଦିଉଡ଼ୁର ମନ ଲାଖୁ ରହିଥାଏ, ସେହି ଦେହକୁ ଧ୍ୟାନକରି ଦ୍ଵିଗୁଣ ବେଗରେ ଛକନାର ଆବରଣ ଗଢ଼ିବାକୁ ସେ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ମାତି ରହିଥାଏ । ଭେଟାଭେଟିର ପହଳି ଝଲକ ଚାଲିଗଲା, କାମ କରିବା ଲୋକେ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଘରକୁ ଗଲେ । ଦିଉଡ଼ୁ ପାଇଁ ସିଧା ଆସିଲା, କାହା କାହା ଘରୁ ଭାତତୁଉଣ । ଶୁଭ୍ରକଣ ଘରୁ ବାହାରି ପିଣ୍ଡାକୁ ଆସିଲା, ପଚାରିଲା, “କ’ଣ ଲୋଡ଼ା ଅଛି କହିଲୁ ନାହିଁ ତ, ଖାଇପିଇ ସାରି ଲୋକେ ତାଷକୁ ଚାଲିଯିବେ ଯେ ।”

ଦିଉଡ଼ୁ ପିଓଟିଘର ପିଣ୍ଡାକୁ ଅନେଇଁ ଥିଲା, ଗହଳି ପାତଳ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସେଠି ଆସି ପିଓଟି ଠିଆହେଲାଣି, ଓଦାଲୁଗା ତୁପୁଡ଼ି ଶୁଖେଇବା, ଓଦା ତଳାତଳି ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ଗାଙ୍ଗିଦେବା, ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ତା'ର ବହୁତ କାମ । ରୋଷେଇ କରିବା ବାହାନାରେ ମୁଣ୍ଡ ହୋଇ ସେହି

ଆଡ଼କୁ ଦିଉଡ଼ୁ ଚାହିଁ ରହିଛି, ପିଓଟି ଭିଡ଼ିମୋଡ଼ି ହେଉଛି । ଶକ୍ତ କନ୍ଧ ଆହୁରି ଥରେ ପଚାରିଲା, “ଦୁଝିଲୁ ନା ସାଓଁତା, କ’ଣ ଲୋଡ଼ା ଅଛି କହିଲୁ ନାହିଁ ତ ।”

ଆପଣାକୁ ସମ୍ଭାଳି ନେଇ ପମ୍ପା ଗଳାରେ ଦିଉଡ଼ୁ କହିଲା, “ଲୋଡ଼ା କ’ଣ ଗୋଟିଏ ? କାହାକୁ କହିବି ? ହୋ’ ହୋଇ ତ ସମସ୍ତେ ଚାଲିଗଲେ ।”

“ତୁ ବା ରାନ୍ଧୁରୁ କାହିଁକି ସାଓଁତା, ହୋଇପାରେ ଆମ ଗାଁର ରନ୍ଧାଭାତ ତତେ ସୁଆଦ ଲାଗିବ ନାହିଁ, ଯାହାହେଉ, ଶରଧାରେ ଲୋକେ ଦେଇଛନ୍ତି, କଷ୍ଟ ପଛେ ହେଉ କାମ ଚଳେଇ ନେ, ରାନ୍ଧିଲେ କେଉଁ ଯୁଗରେ ସିଝିବ ? ସତକଥା ।”

“ତେବେ ତୁ ଖାଇବସ, ମୁଁ ପତ୍ର ଆଣିଦେଉଛି, ଦେଖେ କ’ଣ ଥିବ ମୋର କୁଡ଼ିଆରେ -” ଶକ୍ତ ତା’ର ଘର ଭିତରକୁ ଗଲା, ଦିଉଡ଼ୁ ଅନେଇଁ ରହିଲା ପିଓଟିକୁ । ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବେଇ କାନ୍ଧକୁ ଆଉଛି ସେଠି ବସିଲାଣି । ଉଠିପଡ଼ିଲା, ପିଣ୍ଡା ଦାଡ଼କୁ ଆସିଲା । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପିଣ୍ଡାରେ ବି ଲୋକ ଅଛନ୍ତି, ଖା’ପିଆ ଲାଗିଛି, କାମ ଲାଗିଛି । ସେ ଗାଁର ଲୋକ ବୋଲି ମଝିରେ ମଝିରେ କେହି କେହି ଏ ଆଡ଼େ ଅନେଇଁ ବି ଦେଉଛନ୍ତି । ଚାଳକୁ ଦି’ ହାତରେ ଧରି ବକା ହୋଇ ପିଣ୍ଡା ଦାଡ଼ରେ ପିଓଟି ଠିଆହୋଇ ଖାଲି ଅନେଇଛି । କେତେ କାହାଣୀ ସେ ଆଖିରେ, ଦୁନିଆର ମଝି ଦାଣ୍ଡ ଉପରେ ଲୋକଗହଳି ଆଗରେ କେବଳ ଚାହାଣିରେ ଗପ ସପ । ଶକ୍ତ ପାଟି କରି କରି ଆସିଲା । କହିଲା, “ମୁହଁ ହାତ ଧୋଇବୁ ନାହିଁ ?”

ବିରକ୍ତିକୁ ଜୁଟେଇ ରଖି ଅସ୍ୱାଭାବିକ ତପ୍ତରତା ଦେଖାଇ ଦିଉଡ଼ୁ ମୁହଁ ହାତ ଧୋଇ ଖାଇବସିଲା । ସେ ପିଣ୍ଡାରେ ମା’ ପଛେ ପଛେ ପିଓଟି ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଯାଉଛି । ଦୁଆରମୁହଁ ପାଖେ ମୁହଁ ଲମ୍ବେଇ କେଉଁ କଥାରେ ସେ ହସି ଦେଇଗଲା, ଦିଉଡ଼ୁର ଖାଇବା ଆଗ୍ରହ କମି ଯାଉଥାଏ, ସେହି ଆଡ଼କୁ ସେ ଅନେଇଁଥାଏ । ଗୋଟାଏ ପିଣ୍ଡାରେ ପିଲାମାନେ ଭାତ ଖାଉ ଖାଉ ଦିଉଡ଼ୁ ଆଡ଼କୁ ଆଜୁଠି ଦେଖେଇ କ’ଣ କହୁଛନ୍ତି । ଶକ୍ତକନ୍ଧ ବିଗିଡ଼ିଗଲା, କହିଲା, “ମୋରି ଭୁଲ୍, ବୁଢ଼ା ହେଲି ବୋଲି ଅକଲ କୁଆଡ଼େ ହଜିଯାଇଛି । ଗୋରୁଶାଳର ତାଟି ଖଣ୍ଡେ ଆଣି ବାନ୍ଧି ଦେଇଥିଲେ ବିଚରା ନିଶ୍ଚିତରେ ମୁଠିଏ ଖାଇଥାନ୍ତୁ, ଦେଖୁନା ଦୁଷ୍ଟ ପିଲାଗୁଡ଼ାକ କେମିତି ଗୋଲମାଲ କରୁଛନ୍ତି” ଶକ୍ତର ତୋଡ଼ରେ ପିଲାମାନେ ତଳକୁ ମୁହଁପୋତି ବସିଲେ । ଜୁଗୁରୁଜୁଗୁରୁ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଶକ୍ତକନ୍ଧ ବିରକ୍ତ ହେଉଥାଏ । ଦିଉଡ଼ୁ ଦେଖିଲା, ପିଓଟିର ପିଣ୍ଡା ଖାଲି । ମଠେଇ ମଠେଇ ଖାଇ ଲାଗିଲା । ଶକ୍ତର ମନ ବୁଲେଇବାପାଇଁ ତା’ର ଆସିବାର ଗୋଟିଏ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଦୁଝେଇ ଲାଗିଲା । “ଦି’ ହଳ ଭଲ ବଳଦ କେଉଁଠୁ ବାନ୍ଧିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୁଲେଇବା ତମ ଗାଁରେ ବହୁତ ଗୋରୁ ।”

ଆଗ୍ରହରେ ଶକ୍ତକନ୍ଧ ଏ ଆଲୋଚନାରେ ଯୋଗ ଦେଲା, ହସି ହସି ଆରମ୍ଭ କଲା, “ଫସଲ ବିକା ପଇସା ଅଛି, ବଳଦ କାହିଁକି ନ ମିଳିବେ ?” ଶକ୍ତକନ୍ଧ ଭାବିଲା ଏଇଥିପାଇଁ

ତା'ହେଲେ ବରଷା ପାଗରେ ଦିଉତୁ ସାଓଁତାର ଆଗମନ । ନିଜେ ନ ଆସି ଲୋକ ପଠେଇଥିଲେ ଚଳିଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ପିଲା ହୁସିଆର ଅଛି । ନିଜେ ଚାଲିଆସିଛି ଆଖିରେ ଦେଖି ଭାଉ ପଟେଇବା ସକାଶେ । ଚାଲାଖୁ ଅଛି । ତେବେ କହନ୍ତି ମିଣିଆପାୟୁ ସାଓଁତାର ବିଷୟରୁଛି ନାହିଁ ବୋଲି ? କିଏ କହୁଥିଲା ? ଲେଖୁକନ୍ଧ ଆସିଲାବେଳେ ଯେତେ କଥା କହିଥିଲା ଶତ୍ରୁର ମନେ ପଡ଼ିଲା । ଅସନା କଥା । ସମାଜଦ୍ରୋହୀ କଥା । ଯାହା ବିଷୟରେ କହୁଥିଲା ସେହି ନିଜେ ବସି ଶତ୍ରୁକନ୍ଧ ପିଣ୍ଡାରେ ଖାଇଲାଗିଛି ।

ଚିତ୍ତିତ ହୋଇ ଦିଉତୁର ମୁହଁକୁ ଅନେଇଁ ଶତ୍ରୁକନ୍ଧ ଭାବିଲା ।

ଶତ୍ରୁକନ୍ଧ ବିଚାରୁଥାଏ, ଏହି ଗୋଟାଏ ବଳଦ କିଣା ପେଖେନାରେ ଓଷଦ ଧରିଛି ।

ଆହୁରି ତ କେତେ କଥା ଥିଲା, ଦୁଇ ଗାଁ ଭିତରେ ଜମି ଅଦଳବଦଳ, ସନ୍ଧି-ଗଛ ଖଜଣା ଦେବା ବିଷୟରେ ପରାମର୍ଶ । ପାଖ ପାଖ ହୋଇ ଯୋଡ଼ିଏ ଗାଁ ବସିଛି, ମନ୍ତ୍ରଣା କରିବାକୁ ଅନେକ କଥା ଅଛି ।

ଭାତ ଖାଉ ଖାଉ ପୁଣି ସେ ଘର ପିଣ୍ଡା, ତଥାପି ପିଓଟି ପଦାକୁ ଆସି ନାହିଁ ।

“ଭାବି ଭାବି ଶତ୍ରୁକନ୍ଧ ପଚାରିଲା, ସାଓଁତା, ମନକୁ ଧରିବୁ ନାହିଁ ତ, ପଚାରିବି -”

ଚମକିପଡ଼ି ପିଓଟି ଘରଆଡୁ ଦୃଷ୍ଟି ଫେରେଇଆଣି ଫମାଗଳାରେ ଦିଉତୁ କହିଲା, “କଣ ?”

“ସାଓଁତା, ବାପ କିଏ ଦାଦି କିଏ, ଲେଖୁହୁଡ଼ାକୁ କାହିଁକି ଗାଁରୁ ଖେଦି ଦେଲୁ, କାହିଁ କାହିଁ ମରୁଛି ।”

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଦିଉତୁ କହିଲା, “ଓଃ, ସେ କଥା -” “ଆମକୁ ଭାରି ଖରାପ ଲାଗିଲା ସାଓଁତା । ଆମେ ବୁଢ଼ାହତା ଲୋକ, କାହିଁକି ବା ତୁମେ ଆମକୁ ପାସଙ୍ଗରେ ପକେଇବ, ତଥାପି, ସବୁ କଥାର ଗୋଟାଏ ସୀମା ଅଛି ।”

“ସତକଥା ।”

“ହେଲା କ’ଣ ?”

ଦିଉତୁ ହସିଲା । କହିଲା, “ଆଗ ଯେଉଁ ଲୋକ ଭିକାରିପରି ତୁମ ପାଦ ତଳକୁ ଦଉଡ଼ିଆସି ତୁମ ଗାଁର ଶରଣିଆଁ ହୋଇସାରିଛି ତୁମେ ତା’ କଥା ବିଶ୍ୱାସ କରିବ କି ମୋ କଥା ବିଶ୍ୱାସ କରିବ ? ତୁମେ ତାକୁ ଆଶ୍ରା ଦେଲ, ତୁମ ଗାଁର ଜମି ଟିକିଏ ଦେଲ, ଭଲ ହେଲା, ତୁମ ଗାଁର ଗୋଟିଏ ରଇତ ବଢ଼ିଲା, ସେସବୁ କଥା ମୋ ସାଙ୍ଗେ ଆଲୋଚନା କଲେ କ’ଣ ତୁମ ମନ ଶାନ୍ତି ହେବ ? ତୁମେ ଆଗ ତୁମ ରଇତର ନ ହୋଇ କ’ଣ ମୋର ହେବ, ମୁଁ ତ ତୁମ ରଇତ ନୁହେଁ -”

ଶକ୍ତର ଆଖି କୁହୁଳି ଲାଗିଲାଣି । ଦିହେଁ ଦିହେଁକୁ ଅନେଇଁ ରହିଲେ, ଟିକିଏ ରହି ଦିଉଡୁ କହିଲା, “ଘରର କଥା ପର ସାଙ୍ଗେ ପଞ୍ଚାତି କରିହୁଏ କି, ତୁମେ କୁହ ତ ? ଠିକ୍ କହିବ ବାପ ଯେ ଦାଦି ସେ । ସେତିକି ଅକଲ ତା’ ଯଦି ଆ’ରା ସେ ତା’ର ପୁଅକୁ ଯୋପାଡ଼ି ଦେଇ ତା’ର ଘରକୁ ପିଠି ବୁଲେଇଦେଇ ଚୋରପରି ପଳେଇ ଆସିଥାନ୍ତା ? କାହିଁକି ଆସିଲା ? ଆପଣା ଗାଁରେ କ’ଣ ତା’ର ଅଭିଆର ନାହିଁ, ମୋର ବେଶି ଅଭିଆର ? ଏ ବାଟେ ଟିକିଏ ଭାବିଯାଅ ତୁମେ ହିଁ ତା’ର ଜବାବ୍ ପାଇବ । ଆପଣା ଗାଁରେ ତା’ର ମୁହଁ ଦେଖେଇବାକୁ ଜାଗା ନାହିଁ । ସେ ମୋର ଦାଦି, ସେ କୁକୁର ହେଲେ ବି ହାଟ ବଜାରରେ ତା’ର ଗଲ ଖୋଜିଲେ ମତେ ପାପ ଲାଗିବ । ସେ କାହିଁକି ଆସିଲା ସମସ୍ତଙ୍କ ଜାଣିବାଠୁଁ ତାକୁ ବେଶି ଜଣାଥିବ, ପରଘରର କଥାରେ ଏତେ ପଟ ନେଇ ଆଲୋଚନା କରିବା ପୁରୁଖା କଷ୍ଟକୁ ଶୋଭାପାଏ ନାହିଁ ଶକ୍ତ ତିସାରି ।”

ଶକ୍ତର ମୁହଁ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ।

କେବେ କାହାଠୁଁ ଶୁଣିଥିଲା ସେ ଏକଥା, - ପୁରୁଣା କନ୍ଧ ପଞ୍ଚାଏତିରେ ଏହିପରି ନିଷ୍ଠୁରି ପୂର୍ବେ ଶୁଣା ହେଉଥିଲା । ଏପରି ମୁହଁଟାଣ ଠିକ୍ ଠିକ୍ କଥା ଠିକ୍ ଏହି ଗମ୍ଭୀର ଭଙ୍ଗାର ଶୁଣାଳିକୁ ବକା କରିଦେଇ କହୁଥିଲା ଆଉ ଜଣେ । ଠିକ୍ ହେଉ ବୁଲୁ ହେଉ ପରକୁ କାଲିଲ କରିଦେଇ ଜାଣେ ।

ଆପଣା ମନର ଉଡୁରି ଆସୁଥିବା ବିରକ୍ତିକୁ ଦବେଇ ରଖି ଶକ୍ତକନ୍ଧ ଭାବିଲା, ବସିଲା, କୁଳବୃନ୍ଦ ସରବୁ ସାଓଁଟା ଠିକ୍ ଏହିପରି କହୁଥିଲା । ଏହିପରି ତା’ର ଯୁକ୍ତି, ଯେ ଯେତେ ବିରକ୍ତି ହୋଇ ମାଡ଼ି ଆସୁ ପଛେ ତାହାରି ପାଦପାଖେ ଅଟକି ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ।

ଏହା ଉତ୍ତାରୁ ଆଉ ଡର୍କ ଚଳିବ ନାହିଁ । କଥା କହୁ କହୁ କେଉଁଠି ଟିକିଏ ଅଖାଡୁଆ ହୋଇ ବାଜିଗଲେ କନ୍ଧ ହୋଇଯିବ ଅରଣ୍ୟ ମଣିଷ । ଯୁକ୍ତି ଛିଣ୍ଡିଗଲେ ଯୁକ୍ତିର ଦଉଡ଼ି ଗାଁଠେଇ ଗାଁଠେଇ ନିଷ୍ଠୁରିକୁ ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଡ଼େଇ ଦେବାକୁ ସେ ରଲ ପାଏ ନାହିଁ । ତେଣିକି ସେ ଭୟଙ୍କର ହେବ, ମରୁ ଅବା ମାରୁ ।

ଶକ୍ତକନ୍ଧ ଦେଖିଲା, ଦିଉଡୁର ମୂର୍ତ୍ତି ଗମ୍ଭୀର । ଖୁଆ ସରିଲାଣି । ଦିଉଡୁ ଉଠିପଡ଼ି ତରତର କରି ହାତ ଧୋଇ ଲାଗିଲା । କଥା କହିବାକୁ ତା’ର ପ୍ରବୃତ୍ତି ନାହିଁ ଆଦୌ ।

ମନେ ମନେ ସରବୁ, ଦିଉଡୁ ଓ ଲେଖୁ ଏ ତିନିଜଣକୁ ପାଖକୁ ପାଖ ଥୋଇ ଶକ୍ତ ତୁଳନା କରିଲାଗିଲା । ଲେଖୁଠି ବି ସରବୁ ପଣ ଅଛି, ନ ହେଲେ ବନ୍ଦିକାର ବସ୍ତ୍ରରେ ରଇତ ହୋଇ ନ ରହି କାହିଁକି ସେ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତା ବାଘ ଭାଲୁକ ମଝିରେ ନିଜାତିଆ କୁଡ଼ିଆ ଘରେ ବସା ବାନ୍ଧିବାକୁ ? ଦିଉଡୁ ସରବୁର ପୁଅ, ଏହି ଘଡ଼ିକ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ସରବୁ ପାଲିଟିଯାଇ ଆଖି ଦେଖେଇଦେଇ ଶକ୍ତ ପରି ଲୋକକୁ ସେ ଆସନ ବୁଝେଇ ଦେଲା । ବାପର ପୁଅ

ସତ, କିନ୍ତୁ ଏକାକୀ ଆଉ ସେକାଳ ଭିତରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ, ପ୍ରାଚୀନର ଆତ୍ମା ନବୀନର ମଞ୍ଜି ଭିତରେ ଅଛି କିନ୍ତୁ ନବୀନ ପ୍ରାଚୀନ ନୁହେଁ, କେତେ ତପାଦ ?

ଶକୁର ମନହେଲା ଏଥର ସେ ଉଠିଯିବ । କହିଲା, “ତୁ ଥା ସାଓଁତା, ମୁଁ କ୍ଷେତ ଦେଖୁ ଆସେ । ସକାଳେ ତ ଯାଇପାରି ନାହିଁ, ଏ ବେଳା ନ ଗଲେ ଆଉ ଚଳିବ କି ? ମୁଁ ଯାଏଁ ।”

ଶକୁ ଗଲା । ଦିଉଡୁ ଏକୁଟିଆ ବସିରହିଲା । ଛାଇ ଲେଉଟିଲାଣି । ବର୍ଷା ନାହିଁ । ଖରା ହୋଇଛି । ଦ୍ଵିପ୍ରହର ବେଳର ବିଶ୍ରାମ ସାରି ପୁଣି ଗାଁର ଲୋକେ କ୍ଷେତକୁ ଚାଲିଲେ । ଦିଉଡୁ ଦେଖିଲା, ପିଓଟି ଆଉ ବାହାରିଲା ନାହିଁ, ଗାଁ ଛିନା ପଡ଼ିଗଲା, ପିଓଟି ସେ ଘରେ ରହିଛି ।

ବାଁରେଇ ହୋଇ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ବଙ୍କା ଚାହାଣିରେ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡର ଏମୁଣ୍ଡ ସେମୁଣ୍ଡ ଦେଖୁ ନେଉଥାଏ, ଦି’ ପାଖେ ଧାଡ଼ିଧାଡ଼ିକିଆ ଲମ୍ବା ପିଣ୍ଡାରେ କିଏ ଗୋଟିଏ ଏକର ସେକର ହେଉଛନ୍ତି, ବାକି କେବଳ କୁକୁର, କୁକୁଡ଼ା । ସ୍ଵପ୍ନର ଆଦେଶରେ କାନ୍ଥୁଆ ବରଷା ପାଗରେ ମିଶିଆପାୟୁରୁ ବନ୍ଦିକାରା ପେଲିହୋଇ ଆସିଲାବେଳେ ସେ ଲୋକଲଜ୍ଜା କଥା ଭାବି ନ ଥିଲା, କିନ୍ତୁ କି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗରେ ଶକୁ ବୁଡ଼ା ସଙ୍ଗେ ଦେଖା, କେତେ କଥା ସେ ଚେତେଇ ଦେଇଗଲା, ଅକାରଣରେ ମନ ଚୋର ଧରିଲା ।

ନିଃଶ୍ଵାସକୁ ତତେଇ ତତେଇ ଛାତିର ଧୁଡୁକି ବଜେଇ ବଜେଇ ପ୍ରତୀକ୍ଷା, କେବଳ ପ୍ରତୀକ୍ଷା । କେତେବେଳେ ଦେଖିଲା ପିଣ୍ଡା ଉପରରୁ ଲୋକ ଖାଲି ହେଲେ, କେବଳ କାହାର କାନ୍ଦୁରା ପିଲା ବକଟେ ସେମୁଣ୍ଡର ପିଣ୍ଡାରେ ବସି କାନ୍ଦୁଛି । ତର ତର ହୋଇ ଦିଉଡୁ ଉଠି ଦି’ ପାଖକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ପିଓଟିର ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ ସଁ ସଁ ହୋଇ କହିଲା -

“ପିଓଟି, ମୁଁ ଆସିଛି ।” ଢଳିପଡ଼ିଲା ପରି କାନ୍ଦୁ ଆଉଟି ପିଓଟି ବସିଥିଲା, ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ଉଠିପଡ଼ିଲା । କବାଟ କିଲିଦେଲା । ଦିଉଡୁ ଦେଖିଲା, ଘର ଭିତରେ ସେହି ପରିଚିତ ଅନ୍ଧାର, ସେହିପରି ଚିହ୍ନା ନିଆଁର ଧାସ ହସି ଲାଗିଛି ମୁରୁକି ମୁରୁକି, ଚକର ଗର୍ଜନରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଫେରିଆସିଛି, ଜୀବନ ପୁଣି ପୂର୍ଣ୍ଣ, ପୁଣି ଅମୃତ ।

॥ ଛୟାନବେ ॥

କେତେବେଳଯାକେ ଦୁଃଖସୁଖ ।

ସେହି ସେ ପିଓଟି, ଚଳଦେଶର ଝିଅ, କେତେ ନର୍ସିଂରାଓ ସୋମାୟା ପେଣ୍ଠାନ୍ତାକର ସ୍ମୃତି ତା’ଠି ।

ସେଇ ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା, କନ୍ଧଦେଶର ଧାନ୍ତୀମାନଙ୍କର ପାଦର ଅଳଙ୍କାର ହାତର ଅଳଙ୍କାରର ଝଣଝଣରେ ତା'ର କାନ ବଧୂରା ହୋଇଛି । ପିଓଟିର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବରେ କେତେ କଟଡ଼ାର ଦରଜ, ଦିଉଡୁର ମଧ୍ୟ । ହାର୍ଗୁଣା କନ୍ଧ ପିଓଟିର ହେଲା ନାହିଁ, ସୋନାଦେଇ ଦିଉଡୁର ମୁଠାରୁ ଖସିଗଲା । ଆଉ ପୁଣି, କେତେପ୍ରକାରେ ମନ ବୁଲେଇ କାହିଁ କେଉଁ ମିଟିଂ ଜଙ୍ଗଲରୁ ଯାହାକୁ ଦିଉଡୁ ଧରି ଆଣିଥିଲା, ସେ ବି ଦିଉଡୁର ଜୀବନର କେତେ ଭାଗ । ଦିଉଡୁ ଆଉ ପୁଣି, ଦି'ଟା ଦର୍ପଣ ପାଖକୁ ପାଖ କେତେ ଛାଇ ପଡ଼ିଥିଲା ସେଠି । ତାହାର ଆଜି ସରା ବୁଡ଼ିଛି, କେବଳ ଏହି ଏତିକି ବେଳ ପାଇଁ ଦୁହେଁ ମୁଗ୍ଧ ରୂଆ ବନ୍ଧନ ବାନ୍ଧିବା ଲାଗି । ଜୀବନର କ୍ରମ ଇତିହାସର ବୁନିଆଦି ମନେ ନ ଥିଲା କାହାରି, ସମାଜ ଆଉ ଭଲ ମନ୍ଦ ସେଗୁଡ଼ାକ ବୁଲୁ କଥା ଏତିକିବେଳେ । କବାଟ ବନ୍ଦ ହୋଇଛି, ବିଲୁଆଖୋପ ପରି ସାନ ଘରର ଚାକ ସାନ ଘରର କାନ୍ଥ ସୀମାଦେଇ ଥୋଇ ଦେଇଛି କେବଳ ଏତିକି ପରିକ୍ରମା, ତେଣିକି ଯାହା ଥାଉ, ଥାଇ ନ ଥିଲାପରି । ବେଳ ସ୍ମରଣ ନାହିଁ, ଛାଇ ବଢ଼ିଲାଣି, ଗାଁ ଲୋକେ କାମରୁ ଲେଉଟୁଥିବେ ପରା, କିଛି ମନେ ନାହିଁ ।

ପିଓଟିର ମା' କ'ଣ ଘର ଭିତରେ କେଉଁଠି ଶୋଇପଡ଼ିଥିଲା, ସେ ଘରୁ ଡାକିଲା, “ବେଳ ହେଲା ଝୋଲାକୁ ଯିବୁ ପରା ପିଓଟି !” ଦିଉଡୁ କବାଟ ଖୋଲି ପଦାକୁ ଚାଲିଗଲା । ବାହାରେ ଖରା ନଇଁ ନଇଁ ମେଘ ଭିତରକୁ ଢଳି ପଡ଼ିଛି, ଗାଁରେ କେହି କେହି ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଉଛନ୍ତି, ଭାବିବାକୁ ଅନେକ କଥା ବାକି । ବନ୍ଧିକାର ଗାଁ ବନ୍ଧିରୁ ବାହାରି ଦିଉଡୁ ବିଲ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲା । ଦୂରରୁ ଦିଶୁଛି, ଲୋକେ ଫେରୁଛନ୍ତି । ପେଖେନା କରି ଯାହାକୁ ପାରି ତାକୁ ଦିଉଡୁ ପଚାରି ବୁଝିଲା, ଭଲ ବଳଦ କାହାର ଅଛି ବିକିବାକୁ । ବିକିଲାଭଳି ବଳଦ ଗାଁ ଭିତରେ ପ୍ରାୟ ମିଳନ୍ତି ନାହିଁ, ନିତାନ୍ତ ନିଦରବା ନ ହେଲେ କେହି ବଳଦ ବିକେ ନାହିଁ । ନାହିଁ ପଦ ଶୁଣି ଦିଉଡୁ ନିରାଶ ହେଲା ନାହିଁ । ମିଛିମିଛିକିଆ ବଳଦ ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ପ୍ରକୃତରେ ମନ ବଳିଲା ବଳଦ ହଲେ ଠାବ କଲେ ମନ୍ଦ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ସୋଭେନା କନ୍ଧ ଫେରୁଛି, ଆସୁଛନ୍ତି ଶକ୍ତ, ହାର୍ଗୁଣା, ଗାଁ ବଡ଼ ରଇତମାନେ । “ବଳଦ କିଣିଲେ ଗୁଡ଼ିଆ (ତାଷଖାଲ) ଭିତରକୁ ଯାଇ ଗୋଠ ସବୁ ତଳାସିବାକୁ ପଡ଼ିବ ସାଓଁତା”, ସୋଭେନା ଉପଦେଶ ଦେଲା, “ଗାଁରେ ଗୋଟାଏ ଦି'ଟା ଦେଖିଲେ କ'ଣ ଚୋର ମନକୁ ପାଇବ ?” ସବୁଥିକି ଦିଉଡୁର ‘ସଦ୍ ସଦ୍ ହଁ ହଁ’ ତା'ର ଯେତେପାରି ସେତେ ଉପଦେଶ ଦରକାର, ଉପଦେଶ କାହାରି ଅନିଷ୍ଟ କରେ ନାହିଁ । ଉସାହ ଦେଖାଇ ବଳଦର କେମିତି ଶିଙ୍ଗ, କେତେ ଦାନ୍ତ, କିପରି ଗଡ଼ଣ ଦରକାର ବଖାଣି ବଖାଣି ଦିଉଡୁ ଗାଁକୁ ଫେରିଲା, କଥା ହେଲା ସୁଯୋଗ୍ୟଦୟ ବେଳେ ସେ ଗୁଡ଼ିଆକୁ ଯିବ, ନିଜେ ଦେଖି ବାନ୍ଧି ଆସିବ, କାଲିକା ପାଇଁ ଲମ୍ବା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ।

ସଞ୍ଜରୁ ଶୁକ୍ରବାର ପିଣ୍ଡାରେ ପଙ୍ଗତ ବସିଲା, ଗପସପ ହେବାକୁ ଲୋକ ଜମିଲେ । ହାଗୁଣା ସାଓଁତା ବସିପଡ଼ିଲା, ଦିଉତୁର ଭଉଣୀ ପୁରୁଲି ଆଜି ବି ତା'ର ମନେପଡୁଛି, କିନ୍ତୁ ପଦାକୁ ସେପରି ଭାବନା ସେ ଦେଖେଇ ଦେବ ନାହିଁ । ଶୁକ୍ରବାର ବସିଛି, ବୟସଗୁଣରେ ଲେଖୁବୁଡ଼ା ପ୍ରତି ତା'ର ସହଜ ସହାନୁଭୂତି ଲେଖୁର ବର୍ଣ୍ଣନାଟା ସେ ଭୁଲିପାରି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେକଥା ଆଉ ଉଠୁ ନାହିଁ, ସେ ବି ଭଦ୍ର । ଲୋକେ ଜାଣନ୍ତି ମିଶିଆପାୟ ସରହଦ ଭିତରକୁ ବନ୍ଦିକାରର ଗୋରୁ ଚରିବାକୁ ଗଲେ କେତେ ଗୋରୁ କୁଆଡ଼େ ଗପି ଯାଆନ୍ତି ଆଉ ମିଳନ୍ତି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେସବୁ ଅଭିଯୋଗ ଭଦ୍ର ଆଲୋଚନାରେ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଅତିଥି ସକାରରେ ତୁଟି ନାହିଁ, ଶିକାର କଟା ହୋଇଛି, ମଦ ଧୁଙ୍ଗିଆ ଆସିଛି । ଗପୁ ଗପୁ କେତେ ତେରି । ମାହାଲିଆ ଭାବର ଆଦାନପ୍ରଦାନ । କିଏ ଜଣେ ହାଜମାରି ଭିଡ଼ିମୋଡ଼ି ହୋଇ ଉଠିପଡ଼ିଲା, ହାଗୁଣା ପଦାକୁ ଅନେଇଁଲା, କହିଲା, “ଆରେ, ଏତେ ତେରି ହୋଇଗଲା ତୁ ଖାଇ ନାହିଁ ଯେ ।” ହାଗୁଣା ଡାକିଲା, “ଚାଲ ମୋ ଘରେ ଶୋଇରୁ”, ଦିଉତୁ ଶୁକ୍ର ବୁଡ଼ାକୁ ଅନେଇଁଲା, ସଞ୍ଜ ରୁତୁ ରୁତୁ କେତେ ଯତ୍ନରେ ପିଣ୍ଡାରେ ବାଉଁଶତାଟି ଛେକିଦେଇ ଘର ପରି କରିଛି, ପୁଆଳ ଗଦେଇ ଅଣା ପାରିଦେଇଛି, ନିଆଁଟିକିଏ କରିଛି । ଦିଉତୁ କହିଲା, “ନା, ଏଇଠି ସୁବିଧା ହେବ ।” ସଭା ଭାଙ୍ଗିଗଲା ।

ପିଓଟି ଘର ଆଗରେ ଘର ଭିତରୁ ଆଲୁଅ ଧାସ ପଡ଼ିଛି, ଦିଉତୁ ଛକପକ ହେଉଥାଏ, ଶୁକ୍ରବାର କ'ଣ ସବୁ କହୁଛି ତା'ର କାନରେ ବାଜୁ ନାହିଁ । ମୁହଁ ବୁଲେଇଲା । ଶୁକ୍ରବାର କହୁଛି, “ଗାଁର ସାଓଁତା ହେଲେ କି ରାଜା ହେଲେ ବି କ'ଣ ହେଲା, ଯାହାର କୁଣିଆଁ ତା'ର ସିନା ! କେମିତି ମୋ ଘରୁ ତତେ ଛିନିନେବାକୁ ବସିଥିଲା ହାଗୁଣା । ଏମିତି ଏ ଯୁଗ ଆସିଛି, ଟୋକାଗୁଡ଼ାକ ମାନମର୍ଯ୍ୟାଦା ଭୁଲି ଯାଉଛନ୍ତି । ମନା କରିଦେଲୁ, ଭଲ କଲୁ ସାଓଁତା ।” ଦିଉତୁ ପ୍ରତି ତା'ର ସମ୍ମାନ ବଢ଼ିଆସୁଛି ।

“ମୁଁ ବି ତୋ ପାଖେ ଶୋଇବି, ବୁଝିଲୁ ସାଓଁତା ।” ଦିଉତୁ ଚମକି ପଡ଼ିଲା, କହିଲା, “ତୋର ତୁ ଯେମିତି ଯୋଉଠି ଶୋଉ ସେଇଠି ଶୋଇରୁ, ମୋର ତ କିଛି ଅସୁବିଧା ହେବ ନାହିଁ ।”

“ଯା' ଗୋଟାଏ କଥା ନା, କୁଣିଆଁକୁ ଏକୁଟିଆ ଫୋପାଡ଼ିଦେବି ।”

ବିରକ୍ତ ହୋଇ କିଛି ଫଳ ନାହିଁ, ଦିଉତୁ ଭାବିଲା ଯାର ପୁଣି କ'ଣ ଖୁଆଳ ହୋଇଛି, ପୁରୁଣା ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ଆଦର୍ଶ ଦେଖାଇବ । ଶୁକ୍ର ବୁଝେଇଲା ରାତିରେ କୁକୁର ଚୋରେଇ ଖାଇବାକୁ ବେଳେବେଳେ ଏ ଗାଁକୁ କଲରାପତରିଆ ବାଘ ଆସେ, ସେତେ ବଡ଼ ନୁହେଁ ସାନ ବାଘ । ଦିଉତୁ ସାନ୍ତୁନା ପାଇଲା, ରାତିରେ ଦାଣ୍ଡରେ ବୁଲିଲେ କୁକୁର ଗୋଳମାଳ କରିବା ଆଶଂକା ନାହିଁ । ପିଣ୍ଡାରେ ଦୁହେଁ ଖୁଆପିଆ କଲେ, ଦିଉତୁର ବିଛଣା ପାଖରେ

ଶକ୍ତ ବି ତା'ର ବିଛଣା ସଜେଇଲା । ଦାଣ୍ଡ ଉପରର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଘରୁ ଆଲୁଅର ଧାସ ନିଭି ନିଭି ଗଲା, କବାଟ ପଡ଼ିଲା, ଶକ୍ତ ଶୋଇଲା, ଦିଉଡୁ ଶୋଇଲା ।

ଦିଉଡୁ ସାଓଁତା ଗାଲେଇ ପଡ଼ି ଖାଲି ଶକ୍ତର ନିଶ୍ବାସ ଶୁଣୁଥାଏ, ତାଙ୍କୁ ମନୋନିବେଶ କରିଥାଏ । ଗୋଟାଏ ବୁଢ଼ାଲୋକ ବିଷୟରେ ଏତେ ନିନ୍ଦା କରି ଏତେ ସମୟ ଭାବି ରହିବା ଏଇ ତା'ର ପ୍ରଥମ । ଜୋକପରି ଲାଗି ରହିଥିଲା ବସିଲାଠୁଁ ଯେ ସତେ ସତେ ଶୋଇଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ବେଳୁବେଳ ତା'ର ନିଶ୍ବାସ ହେଲାଣି ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି । ଚାରିଆଡ଼ ନିଶ୍ବଦ ପଡ଼ି ଆସୁଛି, କବାଟ ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ ବି ଆଉ ଶୁଣୁ ନାହିଁ । କେଉଁଠୁ ଗୋଟିଗୋଟିକିଆ କୁକୁର ଡରି ଡରି ବୋବୋଉଛନ୍ତି, ରାତିର କୁକ୍ରୀ ଚଢ଼େଇ ଘଡ଼ିକେ ପହରକେ ଦୂରକୁ କାନ୍ଦୁଛି । ଦିଉଡୁ ଥରେ ଉଠି ଠିଆହେଲା, ପୁଆଳ ଖସ ଖସ ତାକିଲା, ଶକ୍ତ ବୁଢ଼ାର ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ିର ତାଳ ବିଗିଡ଼ିଗଲା, ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ଜାଗାରେ ଫଁ ଫଁ ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ । ମନେ ମନେ ତାକୁ ଗଣ୍ଡାପଟ୍ଟକାର ବୋଲି ଗାଳିଦେଇ ଦିଉଡୁ ପୁଣି ଶୋଇପଡ଼ିଲା, ଏ ଲୋକର ନିଦ ପତଳା କି ବହଳ ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ । ଆଶଙ୍କାରେ ସମୟ ଚାଲିଯାଉଛି ।

ବିଲୁଆ ବୋବେଇଲେ । କିଛି ସମୟ ପରେ ଜହ୍ନଆଲୁଅ ପଡ଼ିଲା, ଶକ୍ତକୁ ଧ୍ୟାନକରି ଯିବି କି ନ ଯିବି ଭାବି ଦିଉଡୁ ଛଟପଟ ହେଉଥାଏ, ହୋଏ ଆସିଲା, କେଡ଼େ ଓଲୁ ସେ, ଶକ୍ତର ଯଦିବା ନିଦ ଭାଙ୍ଗିବ କହିଦେଇ ହେବ ନାହିଁ ସେ ପଦାକୁ ଯାଇଥିଲା ବୋଲି । ବାଧାପାଇ ଉକ୍ଷଣରେ ପଡ଼ି ଅତି ସାଧାରଣ କଥାଗୁଡ଼ାକ ବି ବୁଲିହୋଇ ଯାଉଛି ।

ଜାଣିଜାଣି ପୁଆଳ ଖସଖସ କରି ଦୁମୁଦୁମୁ ହୋଇ ଦିଉଡୁ ପଦାକୁ ଗଲା । ଶକ୍ତକୁ ନିନ୍ଦୋଡ଼ ନିଦ, ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ସମାନ ତାଳରେ । ଦୁଆରେ ଠିଆହୋଇ ଚାରିଆଡ଼କୁ ନିନ୍ଦା କଲା । କେହି କୁଆଡ଼େ ଦିଶୁ ନାହିଁ । ପାଣିଟିଆ ଜହ୍ନଆଲୁଅ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କଳାବଉଦର ଛାଇ ପଡ଼ିଛି, ଘରସବୁ ଭୂତଖାନା ପରି ।

ପିଓଟିର କୁଡ଼ିଆକୁ ଅନେଇ ଛାତି ଦମ୍ ଦମ୍ ହେଲା । ବାଉଳା ହୋଇ ନିଦରେ ଚାଲିଲାପରି ଦିଉଡୁ ଚାଲିଗଲା, କବାଟ ଖୋଲା ଅଛି ।

“ପିଓଟି -”

“ପିଓଟି ଶୋଇଲାଣି, ଆସ,” ଦିଉଡୁ ଚମକିଲା । ଅନ୍ଧାରରେ ତୁନି ତୁନି କହୁଛି ନିଦୁଆ ନିଦୁଆ, କାହାର ଏ ସ୍ବର । ବୁଲିପଡ଼ି ଦୁଆରମୁହଁ କଟିକି ଫେରି ଆସୁଥିଲା, ପୁଣି, “ରହ, କାହିଁକି ଚାଲିଯାଉଛ ?”

ଶୀତ କରି ଆସୁଥାଏ । ଛାତି ଥଣ୍ଡା । ପଦାରେ ଏ କେଡ଼େ ଶୂନ୍ୟତା । ପୁଣି ସେହି ସ୍ବର, କାନ୍ଦରୁ କି ଚାଲରୁ, କିଏ କହୁଛି ? ମନ କଥାର ଜବାବ ଆସିଲା, “ମୁଁ ପିଓଟିର ମା’, ରହ ନିଆଁ ପୁଙ୍କି ଦିଏଁ ।”

ଦିଉଡୁ ଶାନ୍ତ ହେଲା । ପୁଣି ତାହୁଁ ତାହୁଁ ସବୁଯାକ ଲାଜ ମାଡ଼ିଆସିଲା ତାକୁ, ତର ହେଲା ବୁଢ଼ୀ କ'ଣ କହିବ ? ତୁଳି ପୁକି ପୁକି ବୁଢ଼ୀ ନିଆଁ ଜାଳିଲା । ଆଦେଶ ଦେଲା, “କବାଟ ଆଉଜେଇ ଦିଅ, ବସ ।”

ଦିଶୁଥାଏ ତୁଳିପାଖେ ପିଓଟି ଶୋଇଛି । ବାରମ୍ବାର ଆଖି ନିଆଁ ଆଡ଼କୁ ଖେଳି ଯାଉଥାଏ । ବୁଢ଼ୀ ମୁଣ୍ଡରେ ଓଡ଼ଣା ପକେଇ ଠିଆହୋଇ ରହିଛି, କିଛି କହୁ ନାହିଁ, ପଚାରିବାକୁ ଦିଉଡୁକୁ କଥା ଆସୁ ନାହିଁ । କେତେବେଳ ପରେ, ଯୁଗେ ପରି ଲାଗୁଥାଏ, ବୁଢ଼ୀ କହିଲା, “ତୁମର ଛୁଆପିଲା କେଇଟି ?”

ଦିଉଡୁ ଜବାବ୍ ଦେଲା ।

ବୁଢ଼ୀ କହିଲା, “ତୁମ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବବୋଲି ମୋର ଝିଅ ନାହୁଁ, ତୁମେ କ'ଣ ତାକୁ ବିଚାହେବ ?”

ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ ଦିଉଡୁ ବୁଝେଇଲା, ହଁ ।

“ଏତିକି ମୋର ସବୁ । ମାଇକିନିଆ ଝିଅ, ନିଆଁ ପରି । ତୁମର ପୁଣି ଗୋଟାଏ ଭାରିଯା ଅଛି” ଦିଉଡୁକୁ ଅତୁଆ ଲାଗୁଥାଏ “ସବୁ ତୁଲେଇ ପାରିବ ତ ?”

ଦିଉଡୁ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇଲା ।

“ଦେଖ ହୁସିଆର, ମୋ ଝୁଅ ଦହଗଞ୍ଜ ହେବ ନାହିଁ ତ ?”

ତୃଡ଼ଭାବେ ଦିଉଡୁ କହିଲା, “କଦାପି ନୁହେଁ ।”

ତୁମେ ମତେ କଥା ଦେଉଛ, ଏଇ ନିଆଁ ସାକ୍ଷୀ ରହିଲା । ନ ହେଲେ ଏ ବୁଢ଼ୀଟାର ଅଶ୍ରୁ ତମରି ଉପରେ ପଡ଼ିବ, ତୁମେ ଜାଣ ।” କହିଦେଇ ପିଓଟିର ମା' କ'ଣ ଘରକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ଦିଉଡୁ କାବାହୋଇ ରହିଲା, ଚଳି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଏ କ'ଣ ଶୁଣୁଛି, ଏ କ'ଣ ଦେଖୁଛି । ନିଆଁ ନିଭି ନିଭି ଆସିଲାଣି, ତୁଳିପାଖେ ନିଘୋଡ଼ ନିଦରେ ପିଓଟି ଶୋଇଛି, କଣଘରୁ ଅନ୍ଧାର ଭିତରୁ ବୁଢ଼ୀଟାର କାନ୍ଦଣା ଶୁଭୁଛି, କେତେ କାନ୍ଦୁଛି ପିଓଟିର ମା' ମୌନହୋଇ ସେହି ଦୃଶ୍ୟକୁ ଦିଉଡୁ କଞ୍ଚନା କରି ନେଉଥାଏ,...ଛାଇପରି ବୁଢ଼ୀଟାଏ । କେବେ ଦିନେ ଆସି ଠିଆ ହୋଇ ନାହିଁ ତା'ର ଆଉ ପିଓଟିର ମଝିରେ, ଆକଟ କରି ନାହିଁ, କେହି ନୋହିଲା ପରି ଜାଣି କି ନ ଜାଣି ଆଡ଼େଇ ହୋଇ ଚଳିଛି ସୁଅ ତୋଡ଼ରୁ । କ'ଣ ଘୋଟିଛି ତାକୁ ଆଜି । ଅନ୍ଧାରି କାନ୍ଦଣାରେ କାନ୍ଦଣାରେ ତା'ର ଆତ୍ମ ନିବେଦନ । ରାତି ଆସି କେତେ ହେଲାଣି, ମୁଷାଟିଏ ଖୁଡ଼କିନା ନାହିଁ, ଯା ଆଖିକି ନିଦ ନାହିଁ ଯେ ଆସିବ ବୋଲି ଛକି ବସିଥିଲା ।

ମୁଣ୍ଡ ଶ୍ରମିଗଲା । ମୋହର ଜାଲ ହୁଗୁଳା ହୋଇଯାଇ ଫିଟି ଆସିଲା, ଆତ୍ମରକ୍ଷାମୂଳକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଚିନ୍ତା ଭାବିବସିଲା, ସତେ ତ ଦୁନିଆରେ ହାଉ ହାଉ ଲାଗିବ । ଛାତିରେ ବଜ୍ରପାହାର ଖାଇ ପୁଣି ବି ଛାଡ଼ିଦେଇ ଚାଲିଯିବ । ସେଘରୁ ବୁଢ଼ୀର କଇଁ ଉଠି ଲାଗିଛି । ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଏ ଝିମିଝିମି କାହିଁକି । କେମିତି ଚାରିଆଡ଼ୁ କେବଳ କାନ୍ଦଣାର ପ୍ରତିଧ୍ବନି । ପୁଣି ଚାଲିଯାଉଛି, କ’ଣ ତା’ର ଅପରାଧ ? ଯେତେ ଦବେଇଲେ ଛାତିର କେଉଁଠି ଫମ୍ପା ହୋଇ ଅରାଧ୍ୟ ରହିଯାଉଛି, ଖାଲି ଧବ୍ ଧବ୍ କରୁଛି । ଚାରିଆଡ଼ୁ କାନ୍ଦୁରା ଆଉ ଓଦା, କେବଳ ନୈରାଶ୍ୟ । ତୋଫାନ ଉଠିଲା ପରା, ଦୂର ବଣର ଶଙ୍ଖି ମୋଡ଼ିଦେଇ ବିକଳ କାନ୍ଦଣା ଉଠେଇ ଶୀତୁଆ ପବନ । ଅନ୍ଧାର, ଅନ୍ଧାର ସବୁ ଲୋପ ହୋଇଯାଇଛି । ଗୋଟାଏ ଜୀବନର ସବୁ ଅନୁଭୂତି ବୁଝୁଡ଼ିନେଇ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ନେଇ ପୁଣି ଚାଲିଯାଉଛି । ହାକିମା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଅବୋଧ ପିଲା, କୁଳର ସାନ ବଡ଼ିଟି ସେ ବି ଯିବ ମଧ୍ୟ । ଭାବୁଭାବୁ ରାହା ମିଳୁ ନାହିଁ । ବୁଢ଼ୀଟା କାନ୍ଦୁଛି । ମନ ସାନ୍ତ୍ବନା ଘେନୁ ନାହିଁ, ସେ ଭୁଲୁ କରୁଛି, ଭୁଲୁ କରୁଛି ।

ବେଳ ଜଣାପଡ଼ୁ ନାହିଁ । କେତେବେଳୁ ସବୁ ଦୁନି ପଡ଼ିଗଲାଣି । ଦିଉଡ଼ୁର ହୋଇ ହେଲା । ବୁଢ଼ୀର ସୋରଶବଦ ନାହିଁ । ଟେକିଉଠି ଦିଉଡ଼ୁ କବାଟ ଖୋଲି ପଦାକୁ ଆସିଲା । ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ଛାଇରେ ଯାଇ ବସିଲା । ସବୁ ନିଶ୍ଚଳ । ଭାରି ଥଣ୍ଡା । ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ କାବକାନ୍ତିଆ ଢହୁ ଆଲୁଅ ଦଳଦଳିଆ ମାଟି ଉପରେ । ଆପଣାକୁ ଅନ୍ଧାରରେ ଛପେଇଦେଇ ଆଲୁଅକୁ ଚାହିଁ ସାତପାଞ୍ଚଟି ହେବାକୁ ଭାବନା, ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ପୁଣି ଦେହ ଉଷ୍ମମେଲି ଆସିଲା, ପୁଣି ନିଶାର ଝଡ଼ି ଝଡ଼ି ଗଦା ହୋଇପଡ଼ିଲା ନୁଆଁଣିଆ ଅନ୍ଧାରୁଆ ଓଲି ତଳକୁ । ଚାଉଁଚାଉଁଆ ଶୀତଳ ରାତି । ଢହୁ ଆଉ ବଉଦର ନିଶବଦ କିମିଆଁ । ଦୁଆରମୁହଁ ମେଲା ଅଛି । ଭିତରେ ଶୋଇଛି ପିଓଟି ।

ଦିଉଡ଼ୁ ଉଠି ବୁଲାଇଲା କଲା । କେତେଥର ଦୁଆରମୁହଁକୁ ଯାଇ ଚୋରେଇ ଚୋରେଇ ଅନୋଉ ଅନୋଉ ଟିପେଇ ଟିପେଇ ଆପଣାଲୁଲା ହୋଇ ଘରଭିତରକୁ ସେ ମୋହିଁଗଲା । ବୁଲି ପାଖ ଅଳ୍ପ ହାଲୋକ ହୋଇଛି, ପିଓଟି ଶୋଇଛି, କତିରେ କତିରେ ନିଆଁଧାସ । ପିଓଟି ନିଦଭୋଳରେ ଭିଡ଼ିମୋଡ଼ି ହେଲା । ଟାଣିହୋଇ ଚାଲିଲା ଦିଉଡ଼ୁ । ବୁଲି ଫୁଲିବାକୁ ଯାଇ ପିଓଟିର କାନ ପାଖେ ଥିରିଥିରି ଫୁଲି ଲାଗିଲା । “ପିଉଟି ଉଠ” । ବାରମ୍ବାର ହଲେଇଲା । ଯାଏ, ସବୁ ଦୁର୍ବଳତା ଉଡ଼ି ଚାଲିଗଲା, ଏତେବାର ଆଗେଇ ଆସି କାହିଁକି ବକା ହୋଇ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲା ସେ । “ଉଠ ଉଠ ପିଓଟି” ।

ନିଦଭୋଳରେ ତେଲୁଗୁ ଭାଷାରେ ପିଓଟି ଗେହ୍ଲେଇ ଗେହ୍ଲେଇ ବିକିବିଲେଇଲା “ଏଉଁରୋ (କିଏ) ତା’ର ସ୍ବପ୍ନର ସେହି ତଳଦେଶ । ଗହୀର ନିଛାଟିଆ ପୋଖରୀହୁଡ଼ାରେ ଗୋଟାଗୋଟା ହୋଇ ତେଜା ନଡ଼ିଆଗଛ ଠିଆ ହୋଇଛି, ବାହୁଙ୍ଗାରେ ଢହୁଆଲୁଅ ଲାଗିଛି, ପବନ ଧରିଛି; ଗଛ ବୋହଲି ଲାଗିଛି, ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ।

ବୁଢ଼ା ଦେହ, ହଜମ ହୁଏ ନାହିଁ, ଶକ୍ତିକ୍ଷୟ ପିଣ୍ଡରେ ଶୋଇଥାଏ । ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରୁ ମାରୁ ତଣ୍ଡିରେ ଅଟକିଯାଇ ନାନା ବିଚିତ୍ର ଶବ୍ଦ କରି ଫେରିଆସେ । ଦଦରା ଦେହ ଭିତରେ ଘୁମୁରି ଘୁମୁରି ସ୍ବପ୍ନ ବାଟେ ମନ ସୁଖ ପାଏ ।

ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖୁଥାଏ ଚେଇଁଲା ବେଳର ଶେଷ କଥା । ବେଳ ବୁଢ଼ି ଆସୁଛି । ପର୍ବତ ଉପରୁ ଚେପା ଖାଲି ଭିତରକୁ ମାଡ଼ି ଆସୁଛନ୍ତି ଗୋରୁପଲ ଟାଙ୍ଗର ଉପରେ । ଠାଏ ଉଞ୍ଚ ଜାଗା ଦେଖୁ ସେ ଆଉ ଦିଉଡ଼ୁ ସାଉଁଟା ଗୋରୁ ବାହୁଛନ୍ତି ପଲକୁ ପଲ । କସରା ବଳଦ, ପାଉଁଶିଆ ବଳଦ, ଅନ୍ୟ ରଙ୍ଗ ଦିଶୁ ନାହିଁ । ତାକିଲେ ଶୁଣୁ ନାହାନ୍ତି; ଅଟକେଇଲେ ଅଟକୁ ନାହାନ୍ତି । ଭୁପାଭୁପା ପେଲାପେଲି ହୋଇ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଚାଲିଛନ୍ତି ପଲକୁ ପଲ, ଗୋରୁ ଧାର ଲାଗି ରହିଛି । କେମିତି କେମିତି ହୋଇ ବୁଢ଼ାର କାଶ ଉଠିଲା, ଟିକିଏ ଶୀତ କଲା । ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଯାଇ ଶକ୍ତି କ୍ଷୟ ଦେଖିଲା ଦିଉଡ଼ୁ ନାହିଁ । ବସିପଡ଼ି ମନ ଇଚ୍ଛା କାଣି ଲାଗିଲା । ନିଷ୍ଠେଇ ଲାଗିଲା, ପୁଣି ଶୋଇପଡ଼ିଲା, ଭାବିଲା ଦିଉଡ଼ୁ ପଦାକୁ ଯାଇଥିବ ଆସିବ ଯେ । ନିଦ ହୋଇଗଲା ।

ସେ ଘରେ ଦିଉଡ଼ୁ ଚେତାଥାଏ, ପିଓଟି ଚେତାଥାଏ । ଘରେ ବୁଢ଼ାର କାଶ ଶୁଣି ଦିଉଡ଼ୁ ଉଠିଲା, କହିଲା, “ମୁଁ ଯାଏଁ ଦେଖୁଆସେଁ । ଦିଉଡ଼ୁକୁ ରହିବାକୁ ହାତ ଦେଖାଇ ପିଓଟି ଆଗ ବଳିପଡ଼ି କବାଟ ପାଖକୁ ଗଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ କବାଟ ଖୋଲି ପଦାକୁ ଚାଲିଗଲା । ଆଜି ରାତିକ ମୋଟେ, ଦିଉଡ଼ୁ ଭାରୁଥାଏ, ଆଜି ରାତିକି ଖାଲି ପର ଗାଁରେ ତାକୁ ଚୋରପରି ଚଳିବାକୁ ହେବ, କାଲିକି ଆଉ ଏ ଆଶଙ୍କା ନ ଥବ । ପିଓଟିଠୁଁ ଖବର ବୁଝିବାକୁ ଅପେକ୍ଷାରେ ଚାଉଁ ଚାଉଁ ଲାଗୁଛି; ଆଉ କିଛି ଶୁଭୁ ନାହିଁ । ଘର ଭିତରେ ଅନ୍ଧାର କେମିତି ଘୁରିଲାଗିଛି; ଛାତିରୁ ଧୁଳିଧୁଳି ମଝିରେ ଅଟକି ଯାଇ ପଡ଼ୁଛି ଧଉଁ ଧଉଁ । ଯୁଗ ପରି ଲାଗିଛି । ପିଓଟି ଫେରିଆସିଲା । କହିଲା ବୁଢ଼ା ଶୋଇ ଶୋଇ ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରୁଛି । ପଦାକୁ ଭରସି ଯିବାକୁ ମନ ବଳିଲା ନାହିଁ । ପଚାରିଲା, “ରାତି କେତେ ହେଲାଣି ପିଓଟି ? ପିଓଟି ପଦାକୁ ଗଲା । ଫେରିଆସି କହିଲା, “କୁଆଁତାରା ଉଠିଲାଣି ।” ଏହି ବେଳ ପାଖେଇ ଆସିଲା । ଏଣିକି ଖାଲି ତରତର ହୋଇ କଥାଭାଷା । ପିଓଟି ମତଦେଇଛି । ଗୋଡ଼ ଟେକି ବସିଛି । ଏତେଦିନକେ ଓଲି ଘେନି କୋଳି ମିଳିଛି, ତଥାପି ଲୋକଦେଖାଣିଆକୁ କେତେ ସର ଚା’ର । ପରର ସ୍ବାର୍ଥ ଭାଙ୍ଗି ଉଡ଼େଇ ଦେବାକୁ ଯାହାକୁ ଲାଗେ ନଖ ଅଗରେ କାଠି ଖଣ୍ଡେ ଭାଙ୍ଗିଲାପରି, ତର ସହେ ନାହିଁ, ମାୟା ହୁଏ ନାହିଁ, ଆପଣାର ନିଖୁଁ ପର୍ବତ ପରିମାଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା’ର ସବୁ ସ୍ବାର୍ଥ ସେ ନିକୁଟି ନିକୁଟି ସଜେଇ ସଜେଇ ଠୁଲ କରେ, ତହିଁରେ ସବୁ ଆଞ୍ଚୁଡ଼ାଟିଏ ମଧ୍ୟ ସେ ସହିପାରେ ନାହିଁ, ସବୁ ଠିକଣା ରଖିବା ପାଇଁ ଖୋଜେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି । ବାରମ୍ବାର ଦିଉଡ଼ୁକୁ ପଚାରେ, “ରାଜି ତ ?” ବାରମ୍ବାର ତା’ର ହାତକୁ ଦାବି ଧରି ଦିଉଡ଼ୁ କହେ, “ରାଜି” । ତା ମୁହଁରୁ ଶପଥର ସୁଅ ବୋହିଯାଏ, କାନ ଡେରି କଣଘରୁ ଶୁଭୁଥାଏ ପିଓଟିର ମା ପାଣିଆଣୀ, କାନ୍ଦୁଥାଏ ଯୋଡ଼ର ଟାଣ କେତେ ।

କାହା ଗୁହାଳରୁ ଗୋରୁ ହମାରାଡ଼ି ଦେଲା । ପିଓଟି ମନକୁ ମନ କହିଲା, “ଝେ ମା, କେତେ ଚଞ୍ଚଳ ବେଳ ଚାଲିଯାଉଛି ଦେଖତ ।” ଦିଉଡ଼ୁ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ସେତିକିବେଳେ କଣଘରୁ ପିଓଟିର ମା’ ପଦାକୁ ବାହାରିଲା । କହିଲା, “ପିଓଟି, ଶୀତ କରିବ ଆଉ ଘୋରି ହୋଇପଡ଼ ।” ପିଓଟି ଉଠି ଚାଲିଗଲା । କିଛି ସମୟ ପରେ ଘୋଡ଼ିପୁଡ଼ି ହୋଇ ପିଓଟି ଆଉ ତା ମା’ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ଥଣାକରି ପିଓଟି ପଚାରିଲା କାଲିକ ଯାଇ ଆଜିକ ହେଲାଣି, ଆମ ଗାଁ ଭାତ ପାଟିରେ ଲାଗିଗଲା, ଏଉଠି ଘରକୋଇଁଆ ରହିବ କି ? ଦିଉଡ଼ୁ ପଚାରିଲା, “ଯିବା ?”

“ତମର ଇଚ୍ଛା,” ପିଓଟି ହସୁଥାଏ । ତା’ର ତଳଦେଶର ରଙ୍ଗୀ ଦିଉଡ଼ୁ ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । କହିଲା, “ବଣ ବାଟ, ପାହାଡ଼ିପହରେ ଜନ୍ମ ବାହୁଡ଼ିବା ବେଳ, ତତେ ତର ମାଡ଼ିବ ନାହିଁ ?” ପିଓଟି କହିଲା, “ବାଘ କ’ଣ ବଣରେ ଥାଏ ଗାଁରେ ନ ଥାଏ ? ତୁମର ମନ ଥିଲେ ବାହାର, ମତେ ତର ମାଡ଼ିବ ନାହିଁ ।” ପିଓଟିର ମା’ କହିଲା, “ଉଠ ପୁଅ ଉଠ, ରାତି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ବାହାରି ପଡ଼ିବା, ବାଟରେ ତ ଗଦବାଗୁଡ଼ା ଅଛି । ଯାହାର କାମ ଥାଏ ବାଟକୁ ଡରିଲେ ତା’ର ତଳେ ନାହିଁ ।” ତିନିକା ତିନିହେଁ ପଦାକୁ ବାହାରିଲେ । ମଣିଷ ଉଠି ନାହାନ୍ତି । ଦାଣ୍ଡେ ଦାଣ୍ଡେ ଦି’ ପାଖରେ ଗୋରୁଶାଳରୁ ଫିଁ ଫିଁ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ଖଟେଇ ହେଲାପରି ବହଳ ଭୂଇଁ - କୁହୁଡ଼ି ଉପରେ ମରୁକୁଟିଆ ଜହୁଆଲୁଅ ପଡ଼ିଛି, ଆଉ କେତେ ଘଡ଼ି ବା । ଟେଲାର ଜାଲରେ ତଳକୁ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲାବେଳେ ଗଡ଼ାଣିର ମଥାନ ଉପରେ କାହା ଘର ଭିତରୁ ଘୁମେଇଁ ଘୁମେଇଁ କୁକୁଡ଼ା ବୋବେଇଲେ । ଦିଉଡ଼ୁ ଚମକି ପଡ଼ିଲା । ତରତର ଚାଲି, ତରତର । ଘୋଡ଼ିପୁଡ଼ି ହୋଇ ତିନିଜଣ ଚାଲିଛନ୍ତି, କାହାରି ଚୁଷ୍ଟରେ କଥା ପଦେ ନାହିଁ । ଝୋଲା ଭିତରେ ଚାଲିଗଲାବେଳେ ପାଣି ଛକ ଛକରେ ଛାନିଆଁ ଉଠୁଥାଏ । ପିଓଟିର ମା ପଛରୁ ଡାକିଲା, “ହୁସିଆରି ବାପା, ହୁସିଆରି, ତାହାଣକୁ ମାଡ଼ ନାହିଁ, ଖାଇ ଅଛି” ଦି’ ପାଖେ କ’ଣ ସବୁ ଚାଲିଯାଉଛି, ତାଷ ଜମି, ବୁଦା ଜଙ୍ଗଲ, ଗଜା ଆମ୍ବରଛ, କେତେ ଖାଲଡିପ । ଦେହକୁ ଆଗକୁ ଝାଙ୍କିଦେଇ ଦିଉଡ଼ୁ ମୁହଁପୋତି ପକେଇ ଲାଗିଛି, ତୋରରେ ଟଣାହେଲା ପରି ପଛେ ପଛେ ଗୋଟାଏ ଧାନ୍ତୀ, ଗୋଟାଏ ବୁଢ଼ୀ । କେତେବେଳେ, - ଆଗରେ କାହାର ମସିର ପରି ଗୋଟିଆ ଚାକ ଉପରେ ଗଞ୍ଜା କୁକୁଡ଼ାଟାଏ ଚଢ଼ି ବସିଲା, ପଞ୍ଜ ପଡ଼ ପଡ଼ କରି ତାପ୍ରସ୍ୱରରେ ବୋବେଇ ଉଠିଲା, ଦିଉଡ଼ୁ ଦେଖିଲା, ପାହାଡ଼ା ହେଲାଣି, ଗଦବାମାନଙ୍କର ବସ୍ତି ଦିଶୁଛି । ପଛକୁ ଅନେଇଲା, କୁହୁଡ଼ିରେ ମିଣିଆପାୟର ପାଖ ଦିଗବଳୟ ବି ଆଉ ଦିଶୁ ନାହିଁ । ପଛରୁ ପିଓଟିର ଗଡ଼ର ଗଡ଼ର ଶୁଭିଲା, ସକାଳର କଜଳପାତି ପରି ସେ ବୋବେଇ ଉଠୁଛି, ମନ ଉକୁସା ଆଶା କୁହୁହୁଡ଼ୁ ତା’ର କଅଁଳ କଥା । ବଣକୁ ଆସି ବଣଦେଶର ନିତି ଘଷରା ଜୀବନର ନିର୍ଦ୍ଦେଶୁ ତା’ର ଆଖିରୁ ଛୁଟି, ମନମାଫି ଜୀବନ, କରି ଧରି ଦେବାକୁ ପୋଷା ମଣିଷ ମିଳିଛି । କେବଳ ଛୁଟି ।

“ହେଉଛି ଶଦାବାଗୁଡ଼ା ହେଲା,” ପିଓଟିର ମାଆ କହିଲା, ମୁଁ ଏଇଠୁ ଫେରିଯାଉଛି ପିଓଟି, ତୁମେ ଯାଅ, ପଛେ ଚୋର ଘରଦୁଆର ହେଲେ ପୁଣି ମୁଁ ଯିବି ତତେ ଦେଖିବାକୁ, ଯା ଝିଅ, ଡେରି କର ନାହିଁ ବେଳ ଉତୁରିଯିବ । ମୋ ଝିଅ ତମକୁ ଲାଗିଲା ବାପା, ତମରି ହାତରେ ଆଜିଠୁ ସଂପିଦେଲି, ତମଠୁ ‘ଝୋଲା’ (କନ୍ୟାସୁନା) ମାଗିବାକୁ କେହି ନାହିଁ, ଫୁଲପରି ପାଲିବ, ବେଶି ଆଉ କ’ଣ ବୁଝେଇବି, ମୋର ସେତିକି ବୋଲି ।” କହିଦେଇ ଠିଆହୋଇ ରହିଲା ବୁଢ଼ୀ । ଦିଉଡୁର ଛାତିର ବୋଝ ହାଲୁକା ଲାଗୁଥାଏ, ଗୋଟାଏ ସନ୍ଦେହ କଟିଗଲା । ପିଓଟି ଦିଉଡୁ ପଛକୁ ଲାଗିଗଲା, ଉପର ମନରେ ହାଂକମାରି ଗଲା, “ତୁ ଆସୁ ନୋହୁଁ ମା’-”

“ନା ତୁ ଯା, ଆଉ କଥା କହ ନାହିଁ ।” ଦିଉଡୁ କହିଲା, “ଚଞ୍ଚଳ ଆ, ମାଷେଇଲେ ଡେରି ହେବ ।” ଗୋଟିକିଆ ବୁଢ଼ାଟିଏ ସେହି ବାଟରେ ଆଗକୁ ଅନେଇଁଥାଏ, ତାହାରି ଆଖି ଆଗରେ ଉଡ଼ିଗଲା ପରି ଦୁହେଁ ଅନ୍ତର ହୋଇଗଲେ । ଦିଉଡୁ ହାତ ବଢ଼େଇଦେଲା, କହିଲା, “ମୋ ହାତ ଧର, ତୁ ଚାଲିଯାଉ ନାହିଁ ।”

ଆଜିର ସକାଳୁ ସକାଳୁ ଜୀବନର ନୂଆ ପରିଚ୍ଛେଦ ଆରମ୍ଭ; ଦିଉଡୁ ଭାବୁଥାଏ ଆଜିଠୁ ସବୁ ନୂଆ । ଭାବୁଥାଏ ପୁରୁଣା ଘରକରଣା କଥା, ସେ କ’ଣ ରହିଥିବ ନା ଯିବ । ଗାଁର ଲୋକେ କ’ଣ କହିବେ, ପୁଣି କୋଉ ପରି ଅନେଇଁବ, କେମିତି ଭାବିବ । ଏତେଦିନର ଭାବନା ଉତ୍ତାରୁ ସତେ ସତେ ପିଓଟିକୁ ସେ ନେଇ ଚାଲିଛି, ଦିନରାତି କେତେ ଭାବନା । କେଡ଼େ କଷ୍ଟ ବୋଲି ଭାବିଥିଲା, କେଡ଼େ ସହଜରେ ସେ ବାହାରି ଚାଲିଆସିଲା ତା’ର ହାତ ଧରି । ସବୁ ଭଲ ହେଲା, କିନ୍ତୁ ପାଞ୍ଚୋଟି ନେବାକୁ ଆସିବ କିଏ ? କୁହା ନାହିଁ ପୋଛା ନାହିଁ ଅନନ୍ତ ।

କି ସକାଳ ଆଜିର, ବିଧାମାରି ପଣ୍ଡାସ ପଟେଇଲେ ବି ଆହୁରି କଅଣ ଅଭାବ ରହିଯାଉଛି । ପୁଣି କି ଗୁଁ ଗୁଁ । ଯହୁଁ ଯହୁଁ ଗାଁ ପାଖ ହେଉଥାଏ ତହୁଁ ତହୁଁ କାଉଁଡ଼ା ଲାଗେ ମନରେ, କପାଳରୁ ଝାଳ ପୋଛି ପକାଏ, ଅକାରଣରେ ଛାତିଟା ଥରେ ।

ପିଓଟି ଛକେଇଲା “ଏଥିପାଇଁ ଏତେ କହୁଥିଲ । ପଦାକୁ ବାହାରିଲେ ମୁହଁରେ ତାଲା ପଡ଼ିଲା, ପଦେ କଥା ନାହିଁ । ମାଲୋ - ଅକିଗଲି, କିଏ ଏତେ ଦୋଡ଼ିବ ।” ଦିଉଡୁ କହିଲା, “ଚଞ୍ଚଳ ଗଲେ ସିନା ହେବ ?” ପିଓଟି କହିଲା, “ଆଉ ଚଞ୍ଚଳ କାହିଁକି ? ଗାଁ ପାଖରେ ସିନା ମାଡ଼ି ପଡୁଥିଲା, କିଏ ଚୋର ନୁହେଁ କି ତକେଇତ ନୁହେଁ ଯେ ଡରିଯିବ ।” “ନା ନା କ’ଣ ମୁଁ କହୁଛି, ତୁମେ ସିନା ଚୋର ନୁହଁ ମୁଁ ତ ଚୋର -” ଦିଉଡୁ ଖାଲି ହସୁଥାଏ, ଏ କଥାକୁ ତା’ର ଜବାବ ନାହିଁ । ପିଓଟି ବକର ବକର ହେଉଥାଏ ।

“ନ ଅଟକିଲେ ନ ହୁଏ । ଦେଖୁଛ ତ, ଆଗରେ ବଣ । ଏତେ ସକାଳୁ ଏକୃତିଆ ହୋଇ ଅନ୍ଧାରୁଆ ଓଦା ବଣ ଭିତରକୁ ପଶିବାକୁ କାହାର ଗରଜ ପଡ଼ିଛି କି । ମେଘ ନାହିଁ ବୋଲି ସିନା । ଭଲ କରି ଖରା ନ ପଡ଼ିଲେ ଆଉ ମୁଁ ନ ଯାଏଁ, ମତେ ବଣ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ ।”

ବାଧହୋଇ ଦିଉଡୁ ବି ବସିଲା ।

ପିଓଟି କହିଲା, “ତୁମେ ବି ତ କମ୍ ଥିଲ ନାହିଁ । ଓଃ କି ଝାଙ୍କ ! ମୁଣ୍ଡର ବାଳର ଅବସ୍ଥା ନାହିଁ । ପାନିଆ ଥିଲେ ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧି ଦିଅନ୍ତି । କ’ଣ ତମର ହୋଇଛି । ରାତି ଅନିଦ୍ରା ହୋଇ ଥଣ୍ଡା ଲାଗି ଦେହ ସୁଖ ନାହିଁ ? ମୁହଁ ଲଦି ରହିଛି । କ’ଣ ଭାବି ହେଉଛି ? ବାଟ, ବଣ - ବାଘ ଘର ? ହଁ, ଘର ମନେ ପଡୁଥିବ ସତ । ଘରେ ଭାରିଯା ଅଛି । ମୁଁ ତ ଆଉ ବିବା ଭାରିଯା ନୁହେଁ ।” ହସି ହସି ଗଡ଼ିଗଲା । ଦିଉଡୁ କହିଲା, “ନା ଅଟା ନୁହେଁ । ଚାଲ ଯିବା; କିଛି ଡର ନାହିଁ, ଚିହ୍ନା ବାଟ ତ, ଚେଣେ କାମ ବାକି । ବାଟ ଆଉ ବେଶି ନାହିଁ । ଏଇ ତାହାଣେ ତାହାଣେ ଚାଲିଗଲେ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିବାକୁ ଗୋହିରି ପଡ଼ିଛି: ସିଧା ଆମ ଗାଁ ତାଷ ଗୁଡ଼ିଆକୁ । ସେହି ତାଷ ଖାଲ ଭିତରେ ଖଣ୍ଡେ ଭଲ ବସା ଅଛି । ଏବର୍ଷ ଛୁଆଣି ହୋଇଛି, ଦମ୍ଭ ଘର । ସୁନ୍ଦର କଦଳୀବାରି ଅଛି, କମଳା ଚୋଟା, ସୁନ୍ଦର ଜାଗା, ଗାଁ ସେଠୁ ଦିଶେ ନାହିଁ ।”

ଆଖିରେ ପଲକ ନ ପକେଇ ମୁହଁ ଉହୁଙ୍କେଇ ପିଓଟି ସବୁ ଶୁଣୁଥିଲା । ଝଟକିନା ଉଠିପଡ଼ିଲା, ଆଖି କୁହୁଳି ଆସୁଥାଏ । ଓଠ ଥରି ଉଠୁଥାଏ । ଚିତ୍ତରେଇଲା ପରି କହିଲା, “ତା’ପରେ ? ହଁ, କହିଯା, ଅଟକିଲ କାହିଁକି ? ସେହି ସୁନ୍ଦର ତାଷ ଗୁଡ଼ିଆ ଭିତରେ ଦମ୍ଭ ଗୁଡ଼ିଆରେ କଦଳୀବାରିରୁ କଦଳୀ ଆଉ କମଳାବାରିରୁ କମଳା ଖାଇ ଖାଇ ମୁଁ ଲୁଚିଲୁଚିକା ରହିଥିବି, ତୁମର ରଖୁଣୀ ହୋଇ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ହେବ ! ଘରେ ଭାରିଯା ଥିବ । ତାଷ ଗୁଡ଼ିଆରେ ତାଷ ସାଙ୍ଗକୁ ରଖୁଣୀ, ତୁମେ ଆସୁଥିବ ଯାଉଥିବ; କେତେ ସ୍ନେହ ଶରଧା କରୁଥିବ, କହି ଯା’ ଅଟକିଲ କାହିଁକି ? ଏତେକଥା ମନ ଭିତରେ ଥିଲାଟି, ସୁତୁରେଇବା ଆଗରୁ କହିଲ ନାହିଁ କାହିଁକି ପଦେ ? ହଉ ବାଟ ପଡ଼ିଛି ତାହାଣେ ତାହାଣେ ଚଞ୍ଚଳ ଯାଅ ।”

ଛେପ ଢୋକି ଢୋକି ଦିଉଡୁ କହିଲା, “ଛିଃ ପିଓଟି, ସକାଳ ନ ପାହୁଣ୍ଡ କଲି ଭେଇଦେଲୁ ଏଇ ବିଶ୍ୱାସ ମୋଠି, ମୁଁ କ’ଣ ଏଇଆ କହୁଥିଲି ?”

“କ’ଣ କହ । କହ ମୁଁ ଟାକିଛି ଯେ ।”

ମନେ ମନେ ସକ୍ଷେପ ଆସିଥିବା ଗୋଟା ସୁନ୍ଦା ଯୋଜନା ଦିଉଡୁର ଧୂସ ହୋଇଗଲା । ଏକା ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ନିଷ୍ଠୁରି ଠିକଣା କରିଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରାହେଉଛି; ଏ ପାଖ

ନ ହେଲେ ସେପାଖ । ଖେଳିବାର ମଉଜ ଉଡ଼ିଗଲା । ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ କ'ଣ ହୋଇଯାଇ କପାଳରେ ଗାର ପୋଡ଼ି ହୋଇଗଲା, ଦୋହଲି ଦୋହଲି ଘୁରିଗଲା ସବୁ ଏମୁଣ୍ଡ ସେମୁଣ୍ଡ । ନିଶ୍ଚରି ସରିଗଲା । ନାଲି ନାଲି ଆଖି ମିଟିକେଇ ମିଟିକେଇ ଦିଉଡୁ କହିଲା -

“ଏମିତି କଥାକଥାକେ ସନ୍ଦେହରୁ ସନ୍ଦେହକୁ ତୁ ଡେଇଁପଡ଼ି ନିଜେ ହରବର ହେବୁ, ମତେ ହରବର କରିବୁ, ମୁଁ ତ ଜାଣି ନ ଥିଲି ପିଓଟି । କ’ଣ ମୁଁ କହୁଛି, କ’ଣ ତୁ ଭାବୁଛୁ ! ରଖୁଣୀ ! ରଖୁଣୀ କିଏ କହିଲା ତତେ ରଖୁଣୀ ରଖିବ ବୋଲି, ‘ବନ୍ଦାଣ ବିଭା’ କ’ଣ ଚଳେ ନାହିଁ ? ମୋର ମନ ଯାହାକୁ ବାହାହେବି । କାହାର ସାହସ ଅଛି ମତେ ତରେଇବ, ମତେ କାଲଲ କରିବ ? ଅଦେଖା ସମାଜ ଉପରେ ମନ ଭିତରର ସବୁଯାକ ରାଗ ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ ଦିଉଡୁ ଫୁଲିଗଲା । କହୁ କହୁ ତା’ର ବଳ ବଢ଼ିଲା, ସେହି ମଣିଷ ଅବତାର ଦେଖୁଥାଏ ପିଓଟି । ମୁହଁ ଗୋଜେଇ ଆଖି ଝଲଝଲେଇ ଦେଖୁଥାଏ । କି ସୁନ୍ଦର, ତା’ର ବଳିଷ୍ଠ ପଶୁ, ମୁଣ୍ଡବିକା ଗୋଲାମ, ବାଗେଇ ଜାଣିଲେ ତା ପାଇଁ ନିଆଁରେ ଝାସଦେବ ।

ଦିଉଡୁ କହୁଥାଏ, “ଅକିଗଲୁ ବୋଲି କହୁଥିଲୁ, ବାଟରେ ବସିଲେ ଯେ ଯିବ ଆସିବ ସେ ଅନେଇବ, କଥା ପଚାରିବ, ବୃଥାଟାରେ ଚଲାବାଟରେ ହାଟ ହଟୁଲି ବସି ଧୁଳି ସିକି । ସେଇଥୁପାଇଁ କହୁଥିଲି, ଗୁଡ଼ିଆ ବାଟେ ଯିବା, ସେଇଠି ଟିକିଏ ଭଲ ଜାଗା ଅଛି ବିଶ୍ରାମ ନେବୁ । ତା’ପରେ ଗାଁକୁ ଯାଇଥାନ୍ତେ ।”

ପିଓଟି ପୁଣି ବଦଳିଗଲା । ଭୁଲେଇନେଲା ପରି ଆଗେ ଆଗେ ଧାଇଁ କହି କହି ଗଲା, - “କିଏ କହିଲା ମୁଁ ଅକିଗଲିଣି ? ଦେଖୁତ କିଏ ଆଗେ ଯିବ । ଗୁଡ଼ିଆ ବାଟେ ମୁଁ ଯିବି ନାହିଁ । ଦାଣ୍ଡେ ଦାଣ୍ଡେ ଚାଲ । ନିଛାଟିଆ ବାଟ, ବଣ ବାଟ ମତେ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ । ଗାଁ ବାଟ ମତେ ଭଲଲାଗେ ।” ପଛେ ପଛେ ଦିଉଡୁ ଚାଲିଲା ।

II ସତ୍ୟାନବେ II

ବଡ଼ି ସକାଳୁ ପୁଣି ଉଠି ଦେଖିଲା ଦିଉଡୁ ନାହିଁ ।

ସେମିତି ତୁଲି ସେପାଖେ ତା’ର ବିଛଣାପତ୍ର ପଡ଼ିରହିଛି, ତା’ର ଶୋଇବା ଅଖା, କନାପଟା ସବୁ, ସେ ନାହିଁ । ପୁଣିକୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିଲା । ଶାବୁଆ ମେଘ ପାଗ, ପବନ ହୁ ହୁ ଦେଉଛି । ଏତେବେଳେ କେବେ ସେ ଉଠି ନ ଥାଏ । ଯେତେ ଦୂର ଦୂର କରୁଥାଉ, ଏତିକିବେଳେ ସବୁଦିନେ ଘୋଡ଼ିପୁଡ଼ି ହୋଇ ଶୋଇ ରହିଥିବାବେଳେ ପୁଣି ତା’ର ଗୋଡ଼ ଘଷିଦିଏ, ଏହି ପାହାନ୍ତି ପହରରେ ଆରାମ ନିଦ ଟିକକ ଉଷ୍ମ କରିବା ପାଇଁ ତୁଲି ଫୁଙ୍କି ଫୁଙ୍କି ନିଆଁ ଟିକିଏ ଜାଳେ, ଆଜି ସେ ଉଠି ଚାଲିଯାଇଛି, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ । ପୁଣି ତା’ର କାମ କରିଗଲା, କେବଳ ନିଦ୍ରା କଲାଭଳି ମନଟା ଉଣିହେଉଥାଏ ଏହି ସାମାନ୍ୟ କଥାଟା ପାଇଁକି, ଛୋଟ ହେଉ କି ବଡ଼ ହେଉ ଆଜି ସକାଳୁ ଏ ଗୋଟାଏ ବିଘଟନ ଘଟିଯାଇଛି, ଏତେ ବର୍ଷର ତାଳ ଦେଇ ଚାଲିଥିବା ଘରକରଣା ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ବେତାଳିଆ କଥା ।

ଝୋଲାଘାଟରେ ବାଁରେଇ ହୋଇ ପଟରା ଉଟରା କଲା, ନା କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, କେହି ଦେଖୁ ନାହାନ୍ତି । ପୁରୁଲିର ସାଙ୍ଗ ପୁଲ୍‌ମେଁ ଅଟାକରି କହିଲା, “ଦିନବେଳଟାରେ ଏତେ ଖୋଜା ପଡ଼ିଛି କାହିଁକି ମ ଭାଉଜ ?” ହୁଣ୍ଡା ଜଞ୍ଜାଲ ଗୋଠେ ମାଲପକ ଆଗରେ ହାକିନାକୁ ଛଡ଼େଇନେଇ କହିଲା, “ହୁସିଆର ପୁଅ ହୁସିଆର” । ସମସ୍ତିଙ୍କ ହସ ତାମସା ଯେତେ ସୁଖର ହେଉ ପଛକେ ପୁୟୁକୁ ଅତୁଆ ଅତୁଆ ଲାଗୁଥାଏ । ହଉ କୁଆଡ଼େ ଉଠି ଯାଇଥିବ, ସେଥିପାଇଁ ଏତେ ଭାବନା କାହିଁକି ? ପହିଲି ପରିଚୟ ମନେପଡ଼େ । ସେତେବେଳେ ବି କିଛି ନ କହି ସରହର ପୁଅ ଏମିତି ତୁନିତାନି ଉଠି ଚାଲିଯାଏ, ତା’ପରେ ପୁୟୁକୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କରିଦେଇ ବଣରୁ ଗୋଟାଏ କୁଟା କି ଗୋଟାଏ ମୟୂର ମାରି ଆଣି ତା ଆଗରେ ଶୁଆଇଦିଏ, ସମସ୍ତେ ଜମିଯାଆନ୍ତି । ବାପକୁ ଦେଖୁ ଲାଜେଇ ଲାଜେଇ କହେ, “ଯାଉଥିଲି ଯେ ବାଟରେ ମିଳିଗଲା” ଭାରିଯାକୁ କଣେଇଁ କଣେଇଁ ଅନାଏଁ । ଘରକରଣାରେ ଏହି ଟିକିଟିକି ଖେଳ କାମକଲାବେଳେ ପୁୟୁର ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଛି, ହାତ ଅଳସେଇ ହେଉଛି, ଆଜି ବି ସେହିପରି, କିନ୍ତୁ ସେ ଦିଉଡୁ ଆଜି ନାହିଁ ।

ରାନ୍ଧିବାଡ଼ି ଅନେଇଁ ଅନେଇଁ ଖାଇବାବେଳ ଗଢ଼ିଗଲା । ଦିନ ମୁଣ୍ଡେ ବେଳରୁ ଜିଣିଗଲା, ଅଖୁଆ ଅପିଆ ପୁୟୁ ବସିଛି, ବର୍ଷା ସରି ଟିକିଏ ଫିକାହୋଇ ଖରା ତେଜିଛି । ଖାଇ ପିଇସାରି ଗାଁ ଲୋକେ କ୍ଷେତକୁ ଗଲେ, ଦିଉଡୁ ଦେଖା ନାହିଁ । “ସାଓଁତା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ଦେଖୁଛ କି କେହି ? ଜାଣିଛ ?” “ନାହିଁ ତ ।” ଜାମିରି ବୁଢ଼ା ପଟାରି ପଠେଇଲା, “ଯା ତ ଦେଖୁଆସିବୁ ବୋହୂଟା କାହିଁକି ବସି ବସି ଧରି ହେଉଛି ।” ବୁଢ଼ୀ ଆସିଲା । “କିଲୋ କ’ଣ ?”

“କୁଆଡ଼େ ଗଲେ, ଖାଇବାକୁ ଆସି ନାହାନ୍ତି, ଦେଖୁଛ କି ? ଟିକିଏ ପଟାରନ୍ତ ।”

ଜାମିରି ବୁଢ଼ା ବାଡ଼ି ଠୁକ୍ ଠୁକ୍ କରି ଗାଁ ଭିତରକୁ ବୁଝିବାକୁ ବାହାରିଗଲା । ସେମିତି ଦୂରକୁ ଅନେଇଁ ପୁୟୁ ବସି ରହିଥାଏ । ଆଶା - ବୁଢ଼ା କାଳେ ଖବର ଆଣିବ । ଲେଲୁକନ୍ଦ ଘର ଆଗର ତେନ୍ତୁଳିଗଛର ଛାଇ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ବିଛେଇ ହେଲାଣି । କାହିଁ ଦିଉଡୁ ? ବେଳ ଯେ ଗଲା । ହେଉ ଜାମିରି ବୁଢ଼ା ଫେରୁଟି, ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ୀ କଥା ହେଉଛନ୍ତି, “କାହିଁ କିଛି ଖବର ପାଇଲି ନାହିଁ ତ, ଯାଇଥିବ ଯଦି ତାଷଗୁଡ଼ିଆକୁ କିଛି କାମ ଥିବ ।” ପୁୟୁକୁ ଛାନିଆଁ ପଶିଗଲା । ତେବେ କ’ଣ । ବେଜୁଣୀ ଯାଇଥିଲା ଆଉ ଫେରି ନାହିଁ । ବଘେଇ ଦିନ । ମନେ ପଡ଼ିଲା, ହାକିନାକୁ ଅନେଇଁଲା, ଆଖି ଲୁହରେ ଭାସିଲା, କେତେ କ’ଣ ପାପ ଛୁଇଁଲା ମନକୁ । ଯା କ’ଣ ହୋଇପାରେ ! ଏମିତି କ’ଣ ହୁଏ ! ଅବାହୋଇ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ବସିପଡ଼ିଲା, ଦୂରର ଭର୍ତ୍ତି ଭୟଙ୍କର ବଣକୁ ଅନୋଉଁ ଅନୋଉଁ ଆଖି ଉଠେଇ ନେଇ ହେଲା ନାହିଁ । କୁଆଡ଼େ ସେ ଯାଇଛି, ଖବର ଅନ୍ତର ନାହିଁ ।

ଆପଣାକୁ ସମ୍ଭାଳିନେଇ ଉଠି ଠିଆହେଲା । ଆଉ ପ୍ରକାରେ ଭାବିଲା । ନ କହି ନ ପୋଛି ଯଦି ସେ କେଉଁ ଦୂର ଗାଁକୁ ଯାଇଥାଏ ? ତା'ର ଚାଷବାସ ଭଲ ମନ୍ଦ କଥା, କେତେଟା ସେ କହେ । କେତେଟା ସେ ନ କହେ, ଘରେ ଦେଖିଲାବେଳକୁ ତଳାତଳି ନାହିଁ । ବାଡ଼ି ବନ୍ଧା ନାହିଁ, - ଏ ତ ସାଧାରଣ କଥା, କିନ୍ତୁ ମାଠ କାହିଁଗଲା ? ଚାଳରୁ ଓହଳିଥିଲା ଯେଉଁ ପୁଞ୍ଜାଏ ଲାଉତୁମ୍ବା ସେ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ? ଘର ଭିତରେ କେଉଁଠି କ'ଣ ନ ଥିଲା ପରି ଖାଁ ଖାଁ ଲାଗୁଛି । ସାମ୍ବା ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ଶୁଖିଲା କାଦୁଅରେ ଅଳା ହୋଇଛି ମଣିଷଙ୍କ ପାଦଚିହ୍ନ । ବୁଦ୍ଧି ଦିଶିଲା ବାରିକ୍‌ଠୁ ପଚାରି ବୁଝିବ । ଠିକ୍ ହାତ ବାରିଶି ବାରିକ୍, ନ ଜାଣିଥିଲେ ବି ଖୋଜିଯିବ ।

କୁର୍ମାମୁଣ୍ଡା ବାରିକ୍ ତା'ର ପିଣ୍ଡାରେ ବସି କାହାଳୀ ପିଉଥାଏ । କରେକେ ଢପ ଢପ ଲାଗିଛି, ଗୋଡ଼ ଲମେଇ ବସି ବାରିକର ବୋହୂ ସୋନାଦେଇ ସୁଆଁ ପେଷା ଗାତରେ ସୁଆଁ କୁବୁଛି । ପୁଣି ପହଞ୍ଚିଲା ।

“ବାରିକ୍, ପଦେ କଥା ଅଛି ।”

ତରବରରେ କାହାଳୀ ଫୋପାଡ଼ିଦେଇ ବାରିକ୍ ଦୌଡ଼ି ଆସିଲା । ସାଓଁତାଣୀ ଆସିଛି । ସୋନାଦେଇ ହାତ ବନ୍ଦକରି ଥିରି ହୋଇ ଅନେଇଁଲା । ତରତର କରି ସାନପାଟିରେ ପୁଣି ବାରିକ୍‌କୁ କ'ଣ କହିଲାଗିଛି, ବାରିକ୍ ମୁଣ୍ଡ ହଲୋଇଛି, ପୁଣିର ମୁହଁରେ ସରାଗ ନାହିଁ ।

“ଏଥରେ ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଛୁ କାହିଁକି ସାଓଁତାଣୀ, କ'ଣ ହୋଇଗଲା, ସାଓଁତା କ'ଣ କୋଉଠି ହଜିଛି ?”

ଟିକିଏ ତୁନି ରହି ଭାବିହେଲା ପରି ବାରିକ୍ କହିଲା, “ଗଲା ତ ଗଲା, ତତେ ଆଗରୁ କହିଗଲା ନାହିଁ କାହିଁକି, ସେଇଆ ତ ଭାବୁଛି ।” ହସିଦେଇ ବ୍ୟଙ୍ଗକରି ସୋନାଦେଇ କହିଲା, “ଏତେବେଳେତକ ଠିଆକରି ରଖୁ କାହିଁକି ବାବା, କହିଦଉନ୍ତୁ, ସାଓଁତା ଯାଇଛି ବନ୍ଦିକାର୍ ବୋଲି, କହିଲେ କ'ଣ ପାପ ଲାଗିବ ?”

“ବନ୍ଦିକାର !” ପୁଣି କାବାହୋଇ ପଚାରିଲା ।

ବାରିକ୍ ହସିଲା । କହିଲା “କ'ଣ ବୋଲି କହିଯାଇଥାନ୍ତି, ଭାବିଲି ତୁ ତ ଜାଣିଥିବୁ । ଓଲଟି ତୁ ପଚାରୁଛୁ, ମୁଁ ତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ବଡ଼ଲୋକକୁ କଥା ଚଳେ ନାହିଁ, ନଇଲେ କହିଥାନ୍ତି ଏଡ଼େ ବଡ଼ ସାଓଁତା ହୋଇ ବି ଆମର ସାଓଁତା ପିଲାପରି ଅଛି ଦେଖ ତ,” ଆହୁରି ହସିଲା, କହିଲା, “ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ଅଜା ଖେଳିଛି ସାଓଁତାଣୀ, ନ ହେଲେ ସକାଳୁ ମତେ ଆସି ଉଠେଇ, ତୁ ଚାଲୁ, ତୋର ପୁଅ ଚାଲୁ । ଗଳ୍ପ ଦୁଇ ବାପପୁଅ, ନ ଯିବାକୁ ଆମର ମୁଣ୍ଡ ଅଛି କି, ଅଇଛା ତ ଆସୁଛି ।”

“କେବେ ଆସିବ ?” ପୁଣି ପଚାରିଲା ।

“ଆଜି ତ ଆସି ହେବ ନାହିଁ, କାଲି ସକାଳକୁ ବୋଧହୁଏ ।” “କାହିଁକି ଯାଇଛି ତୁ ଜାଣି ନ ଥିବୁ ବାରିକ୍ -” ଲାଜ ଲାଜ ହୋଇ ପୁଣି ପଚାରିଲା । ବାରିକ୍ ଜବାବ୍ ନ ଦେଉଣୁ ଠୋ ଠୋ ହସିଦେଇ ସୋନାଦେଇ କହିଲା, “କ’ଣ ତମ ପାଇଁ ଭଲ ଦରବ ଆଣିବ ବୋଲି ଯାଇଥିବ ସାଉଁଟାଣୀ, ନ ହେଲେ ଏ ବର୍ଷା ପାଣିରେ ବସେଇ ପାଗରେ କିଏ ଘରୁ ଗୋଡ଼ କାଡ଼େ !” ବାରିକ୍ ବି ହସିଉଠିଲା, କହିଲା, “ଦେଖ ଅଙ୍ଗା କରୁଟି, - ମିଛ କହୁ ନାହିଁ ଯେ ।” ତା’ପରେ ପୁଣିର ଦୃଷ୍ଟି ଆଗରେ ନରମିଯାଇ କହିଲା, “ମୁଁ ଜାଣି ନାହିଁ, ସତ କହୁଟି, କାଲିକି ତ ଫେରିବ ।” ଫେରିପଡ଼ି ପୁଣି ଚାଲିଯିଲା । ତା’ପରେ ଚାଲିଲା ସୋନାଦେଇର ଖିଲିଖିଲି ହସ, ସୁଆଁକୁଟା ମୁଷକର ତାଳେ ତାଳେ ।

ଗଲା, ଗୋଟାଏ ଚିନ୍ତା ଗଲା ।

କୌଣସି କାରଣରୁ ଦିଉଡ଼ୁ ବନ୍ଦିକାର ଯାଇଛି ।

କିନ୍ତୁ କାହିଁକି ଏତେ ହସ ? କି ବିକଟ ଇଞ୍ଜିତ ଛପି ରହିଥିଲା ସୋନାଦେଇର ହସ ପଛଆଡ଼େ ? ହସ ନା ହାଡ଼ରୁ ମାଉଁସ ଝଡ଼େଇବା ଲାଗି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଅଙ୍ଗା ? ପୁଣି ଧସିହେଲା । ବାରିକ୍ ସବୁ ଜାଣିଛି କିଛି କହୁ ନାହିଁ ପରା ! ତତୁର ତମ ପତ୍ରେ ପତ୍ରେ ଯାଏ । ତାକୁ ଅଛପା କ’ଣ ? ଜାଣନ୍ତି ତ, କହୁ ନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ?

ଆଉ ତା’ର ଆଶଙ୍କା ନ ଥାଏ, ଖବର ମିଳିଛି । ଯେତେ ଭାବେ ସେତେ ମନଟା ଖଟା ପଡ଼ିଯାଏ । ଅଭିମାନରୁ ଆପଣାକୁ ଭଦ୍ର କରିବା ଲାଗି ରାଗ । ଏମିତି ଅକାରଣରେ ସ୍ବାମୀ ତା’କୁ ତାଳୁଲ୍ୟ ଦେଖାଇ ଖୁସି ପାଏ । ବାରମ୍ବାର ବୁଝେଇ ଦେଇଯାଏ ସେ କେହି ନୁହେଁ, ତା’ର ସୁଖ ଦୁଃଖ ନାହିଁ, ମାନ ଅପମାନ ନାହିଁ, ସହୁଥିବ, କହିବ ନାହିଁ । କିଏ ଦିଉଡ଼ୁକୁ ଡୋରରେ ବାନ୍ଧି କବାଟ କଣରେ ଖଟେଇ ରଖୁଥିଲା ? ବଢ଼ି ଅନ୍ଧାରୁ କୁଟି କୁଟି ରଲା କାହିଁକି ? କିଛି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିବ । ସୋନାଦେଇ ଜାଣେ, ବାରିକ୍ ଜାଣେ, ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀର ମନ ପରଶ ବାରେ ସେଇଠି ତା’ର ଦରଜ ।

ବେକରୁଡ଼ିଯାକେ ମୁହଁ ଶୁଖେଇ ବସିଗଲା, ଅନ୍ଧାର ଓହ୍ଲେଇବାରୁ ପିଲାକୁ ବୁଝେଇବାକୁ ଭିତରକୁ ଯାଇ ବୁଲି ଇଗେଇଲା । ପିଲାକୁ ଶୁଆଇଦେଲା । ରନ୍ଧା ବଢ଼ା ନାହିଁ, ଉପାସ ଶୋଇଲା । ଭାବି ଭାବି ଆଖିକି ନିଦ ନାହିଁ । କି ଅନାଦର, କି ଅବହେଳା, କି ଜୀବନ ! ଯେତେ କାନ୍ଦିଲେ ବୋବେଇଲେ ତା’ର କୋହ ମେଣ୍ଟିବ ନାହିଁ । ମୁହଁ ଶୁଖେଇ ଯେତେ ଦୀର୍ଘନିଶ୍ବାସ ପକେଇଲେ ତା’ର ବୋଝ କମେଇଁ ହେବ ନାହିଁ, ତାକୁ ବଦଳେଇ ହେବ ନାହିଁ । ନିଛାଟିଆ ରାତି, ଅନ୍ଧାର, ମେଘୁଆ ରାତି । ଆଜି ସେ ଏକୁଟିଆ । ଆଖି ବୁଜିଲେ ବାରମ୍ବାର ସୋନାଦେଇର ସେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହସ ଖେଳିଲାଗେ, ଖୋଜିଲାଗେ, ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଘଟନା ଗୁଛି ହୋଇ ଝୁଲିପଡ଼େ, କାନ୍ଦୁରା ଲାଗେ, ନିଦ ହୁଏ ନାହିଁ କି ଆଜିକା ରାତି ଆଉ ସରେ ନାହିଁ । ଚିନ୍ତା - ଚିନ୍ତା କେମିତି ସେଗୁଡ଼ା ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ବାଦୁଡ଼ିପରି ପଶୁ

ଫଡ଼କେଇ ଉଡ଼ିଆସେ ରକ୍ତ ଶୋଷିବାକୁ ନ ଭାବିଲେ ବେଳ କଟେ ନାହିଁ, ଭାବିଲେ ଗ୍ରାହ ନାହିଁ । ପିଲାଦିନୁ ଏଯାକେ ଏତିକି ଇତିହାସ କେତେ ଧାରଣାରେ କେତେ ରଙ୍ଗରେ ପ୍ରକାର ପ୍ରକାର ହୋଇ ବାରମ୍ବାର ଆସେ, ସବୁ ପୁଣି ବଦଳିଯାଏ ଦି'ଟୋପା ଲୁହରେ ।

ଯୁଗ ଓଲଟିଛି, ଗଣି ହୁଗୁଳିଛି, ଝୁରି ହୋଇ ହୋଇ ସକେଇ ହେଉଥିଲେ ପୁରୁଣା ଆଉ ତୁଆ ହେବ ନାହିଁ ।

॥ ଅଠାନବେ ॥

ସକାଳ ହେଲା ।

ଆଜି ଦିଉଡୁ ଆସିବ ।

ଆଜି କି ମନ ହୋଇଛି, କାଳିକାର ଡିଲାଡିଲି କାମ ସୁତୁରେଇ ଦେବାକୁ ମନ ଛନ ଛନ । ସବୁ ସଜିଲ ନ ଥିଲେ କାଳେ ଦିଉଡୁ ରାଗିବ ଆସିଲେ । ନୂଆ ଆଖିରେ ପୁରୁଣା ଘରକୁ ନିରେଖୁ ପୁଣି ଦେଖିଲା ଅନେକ କାମ ବାକି ଘର ଭିତରେ, ଘର ବାହାରେ । ସଫାସଫି ଓଳିଆ ଓଳିରେ ଲାଗିଗଲା । ଝଟ ଝଟ ଝୋଲାରୁ ଗାଧୋଇ ପଡ଼ି ଆସି ରୋଷେଇ ବସେଇ ଦେଲା । ମାଣ୍ଡିଆ ବଦଳେଇ, ମଦ ଧୁଜିଆ କିଣିଆଣି ରଖିଲା, ଝୁଳି ଲୋକ, ଆସିଲାବେଳକୁ ସବୁ ଠିକଣା ଥିବ । ଏତେ ଦିନ ପରେ ଖରା ହୋଇଛି । କାନ୍ଦିସାରି ଝଲଝଲେଇଲା ଆଖିରେ ଅନେଇଁ ରହିଛି ବଣଦେଶ । ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ହସ ଉଛୁଳୁଛି, ଆଜି ସବୁ ଖୁସି । ଖରାରେ ବସି ସମସ୍ତେ ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧୁଛନ୍ତି । ପୁଣି ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡେଇଲା, ସଫାଲୁଗା ପିନ୍ଧିଲା ।

ଝରି ଶେଷରେ ଆଜି ପରା ପାଗରେ ସମସ୍ତିଙ୍କ ମୁହଁରେ ଗୁଣୁଗୁଣୁ ହସ । ସାହିଲୋକ ଆସି ଡାକିଗଲେ ଚଞ୍ଚଳ ଚଞ୍ଚଳ କାମଦାମ ସାରିଲେ ଯେମିତି ହେଲେ ଆଜି ବଣ ବୁଲିଯିବା । ମଝିରେ ମଝିରେ ବାଁଟକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ କେତେଥର ପୁଣି ଫେରି ଆସିଲାଣି । ଡେରି କଲେ ସବୁ ଥଣ୍ଡା ହୋଇଯିବ, ସେ ନ ଆସିଲେ କାମ ସରିବ ନାହିଁ । ଗାଁ କୁକୁଡ଼ା ପହରିକିଆ ବୋବେଇ ସାରିଲେ । ଦି' ଲାଠି ବେଳ ଉଠିଗଲା, ପିଣ୍ଡାରେ ପିଣ୍ଡାରେ ଲୋକେ ଖାଇ ବସିଲେ । ତଥାପି ଦିଉଡୁର ଦେଖା ନାହିଁ । ଠିଆହୋଇ ପୁଣି ଏଣିକିତେଣିକି ଚାହୁଁଥାଏ । ଡିସାରି ଘର ପିଢ଼ାରେ ବସି କାଉଟାଏ ଅହରହ ବୋବେଇ ଲାଗିଛି । ଦାଣ୍ଡରେ କଳି ଉଡୁଛନ୍ତି । ମୁହଁପଟେ ଆଖି ଜଳକେଇ ଦେଇ ଓଦା ବଣ ଖରାରେ ରୁପାର ତେଜ ଗୁଣ୍ଡା ଉଡ଼ୋଉଛି । ସେସବୁ ଫାଙ୍କା ଦୃଶ୍ୟରେ ତା'ର ଆଖି ନାହିଁ । ମନ ଭିତରେ ସେହି ଦୁଡୁଗୁଡୁ, କାହିଁକି ଏତେବେଳଯାକେ ସେ ଆସିଲା ନାହିଁ । ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ସେହି ପୁରୁଣା ଦୃଶ୍ୟ । ପଡ଼ିଶା ଘରର ଖୁସିବାସି, ସମସ୍ତେ ମିଳିମିଶି ହାଣ୍ଡିରୁ ତୁମ୍ବାରୁ ପତ୍ର ଚୌକନିରେ ଅଜାଡ଼ି

ଖାଇ ଲାଗିଛନ୍ତି, ପାଟି କରୁଛନ୍ତି, ତାହାରି ଆଗରେ ତା'ର ଫମ୍ପା ଘରକରଣା, ଦିଉଡ଼ୁ ଫେରି ନାହିଁ ।

ଖା'ପିଆ ବେଳ ଗଢ଼ିଯାଇଥାଏ । ଅଖିଆ ଅପିଆ ଶୁଖିଲା ମୁହଁରେ ବସିରହିଥାଏ ପୁଣି । ଦୂରରୁ ଯେମିତି କେତେ ଲୋକଙ୍କର ପାଟି ଶୁଭିଲା, ଗୋଡ଼ିଆଗୋଡ଼ି ହୋଇ ଲୋକେ ସାହିମୁଣ୍ଡକୁ ଗଲେ । କୁହାକୁହି ହୋଇ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଘରୁ ବାହାରିଗଲେ । ଯିବାକୁ ପୁଣି ଆଗ୍ରହ ବଳିଲା ନାହିଁ, ଗାଁରେ ଏମିତି ମଉଜ ଲାଗେ, ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ହାଟ ବସେ । ଆଗ୍ରହ ପାଇଁ ଆଉ ତା'ର ମନୋବଳ ନାହିଁ । ହେଇ, ପାଖେଇ ଆସୁଛି ଗାଁର ମଉଜ, ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଉଠୁଛି ମଣିଷଙ୍କ ଘାଉଁ ଘାଉଁ ପାଟି, କିଏ ଯେମିତିକି ଏ କଲରବର ଦୁନିଆ ଉପରୁ ଆସେ ଆସେ ଡାକୁଣାଟା ଟେକିଦେଉଛି । ଏ କ'ଣ ? କ'ଣ ସବୁ କୁହାକୋହି ହେଉଛନ୍ତି, କ'ଣ ଏ ଘୋ ଘା ପ୍ରବଳ ହୋଇ ମାଡ଼ି ଆସୁଛି ପାଖକୁ - କ'ଣ କହୁଛନ୍ତି ? ସାଉଁଟା । ଭଉଁରିରେ ଘୋଷାରି ହେଲାପରି ଆପଣାଭୁଲା ହୋଇ ପୁଣି ପଦାକୁ ଦଉଡ଼ିଗଲା । ଦେଖିଲା ।

ପିଣ୍ଡାରୁ ଦୁଆରକୁ ନ ଓହ୍ଲାଉଣୁ ଅବା ପଡ଼ିଗଲା ପାଦ, ଖୁଣ୍ଟପରି ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ଠିଆହୋଇ ପୁଣି ଦେଖିଲା, ଦୁଆର ମୁହଁକୁ ଅନେଇଁ ଠିଆହୋଇ ରହିଛି ଦିଉଡ଼ୁ ସାଉଁଟା, ତା'ରି ପାଖରେ ବୁକୁଳା ବୁକୁଳି ମୁଣ୍ଡେଇ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଧାନ୍ତୀ ଠିଆ ହୋଇଛି, ଗାଁଯାକ ଲୋକ ଆଟପଟାକି, କେତେ ଦୂରରେ କେତେ ପ୍ରକାର ପଟରାପଟରି ତର୍କବିତର୍କ, ଅନେଇଁ ରହିଛନ୍ତି ସେହି ଦୁହଁକୁ, - ପୁଣି ଦେଖିଲା ମାତ୍ରେ ହୋ ବଢ଼ିଯାଉଛି; ଜନତା ଭିତରେ ସୁଅ ପଡ଼ିଯାଉଛି, କ'ଣ ହୋଇଯାଉଛି ସବୁ ନାଚୁଛି । ବୁଲୁଛି ଓଲଟୁଛି ଚଳୁଛି - ଦୁନିଆ ପାଗଳ ହୋଇଛି । ଏଇ ମେରିଆ ବଳି ପଡ଼ୁଛି କି ସେ ନିଜେ, କେତେ ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡିଆ କଥା ଚାରିଆଡ଼ୁ ଉଡ଼ିଆସୁଛି, ତା'କୁ ଚୋଟ ଚୋଟ କରି ହାଣି ପକେଉଛି, ଦିଉଡ଼ୁ କ'ଣ କହୁଛି ଏ, ନୂଆ ଧାନ୍ତୀ ଆଣିଛି, ଗୋଟାଏ ଭାରିଯା ଥିଲେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଆଣିବାକୁ କ'ଣ ମନା ଅଛି - କାହିଁକି ଲୋକେ ତା ଆଡ଼କୁ ଧାଇଁ ଆସୁଛନ୍ତି - କ'ଣ ଏମିତି ତକପରି ଘୁରୁଛି ମଣିଷ ଘର ସବୁ ମିଶି-ମାଶି । ତେଣିକି ଆଉ ନାହିଁ । ସବୁ ଅନୁଭୂତି ସରିଯାଇଥିଲା । ପୁଣି ମୁହଁ ଯାଇଥିଲା ।

ଯେତେବେଳେ ଅନେଇଁଲା, ଅଣ୍ଟକିଲା ହାକିନା କାହିଁ, ତା ପାଖରେ ଶୋଇଛି । ନିଆଁ ଜଳୁଛି ଧିମେଇଁ ଧିମେଇଁ, ଘର ଭିତର ଅନ୍ଧାର । ସବୁ ନିଶ୍ଚଳ ପଡ଼ିଯାଇଛି । ଭାବିଲା ରାତି ବହୁତ । ନିଦବାଉଳାରେ କ'ଣ ଅସାର ସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ାଏ ଦେଖୁଥିଲା ପରି ଲାଗିଲା । କର ଲେଉଟାଇଲା । ଏଗୁଡ଼ାକ ଓଦା ହେଲା କେମିତି ? କିଏ କଥା କହୁଛି ? ସେହି ଅନ୍ଧାର ଭିତରୁ ଜାମିରିର ବୁଢ଼ୀ ଉଠି ଠିଆହେଲା, ମୁଣ୍ଡ ଆଉଁଶି ଦେଇ କଅଁଳେଇ କହିଲା, “ଉଠିଲୁ କିଲୋ ମା’ - ” ଠିକ୍ ତା'ର ଆଉ ପାଖରେ ଘାଗଡ଼ାଗଳାକୁ ଅରେଇ ଅରେଇ

ଜାମିରି ବୁଢ଼ାର ସ୍ଵର - “ଉଷ୍ମ ମାଣିଆ ପେଜ ମନ୍ଦିଏ ତା ତୁଣ୍ଡ ପାଖରେ ଧର, ଏକଛା ତାକୁ ବକାନା” । ଧୀରେ ଧୀରେ ଭାବନା ଫେରି ଲାଗିଲା, ମଠେଇ ମଠେଇ ପାଣି ଢଳେଇଲା ପରି ଝରି ପରି ବଢ଼ିବଢ଼ିକା ମନେ ପଡ଼ିଲା, ରାତି ହେଲା ଦିଉଡ଼ୁ ଲେଉଟିଲା ନାହିଁ । ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖି ଫାଡ଼ି ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନେଇଁଲା ଜାମିରିର ବୁଢ଼ୀ, ମୁହଁ ଉପରେ ଉହଁକି ପଡ଼ି ହୁ ହୁ କହି ମୁଣ୍ଡ ଆଉଁଶୁଛି, କବାଟ ଖୋଲିଦେଇ ବୁଢ଼ୀ ପଦାକୁ ଚାଲିଗଲା । କେତେ ଦିନ ଅଛି । ରାତି ହୋଇଥିଲା କେମିତି ? ସବୁ ମନେ ପଡ଼ିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ପ୍ରାଣର ଅନ୍ତରୁ ସବୁଯାକ ହୁପୁଡ଼ି ନିଗାଡ଼ି ଦେଇ ଆଖି ବାଟେ ଠେଲିହୋଇ ଆସିଲା ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୁହଠୋପା । ବୁଢ଼ୀ ସାନ୍ତ୍ବନା ଦେଲା, “ଛି ମା, ପିଲା ହେଲୁ ? ସମ୍ଭାଳି ନେ, ପଛର ମାଇକିନା ପଛ, ଆଗର ଆଗ, ତୋର କ’ଣ ଉଣା ହୋଇଯାଇଛି, କାହିଁକି କାନ୍ଦୁଛୁ ?” ତୋଫାନ ବେଗରେ ସବୁ ମନେପଡ଼ିଲା, ହଁ ଏ ତା’ର ଘର ନୁହେଁ ପରା, ଜାମିରିର ଘର, ତା’ ଘରେ - , ଭାବିବାକୁ ଆଉ ତର ନାହିଁ; ସବୁ ଭାବନାକୁ ମାଡ଼ିଦେଇ ବୁଡ଼େଇ ଉଛୁଳେଇ ଚାଲିଲା କାନ୍ଦଣା, ସବୁଯାକ ଲୁହ ତା’ର ଦରକାର, ଜୀବନ ଗୋଟାକର ସବୁଯାକ କମେଇଁ ଥିବା ସମ୍ପର୍କ ।

ଲାଗିରହିଲା ବଢ଼ିବଢ଼ିକା - ପୁୟର କାନ୍ଦଣା ବୁଢ଼ୀର ସାନ୍ତ୍ବନା - ବୁଢ଼ୀ ଅସୁରୀପରି ଚମକିପଡ଼ି ଉଠି ହାକିନା ତା’ର ଛୋଟ ପାଟିଟି ସେଥିରେ ମିଶେଇଦେଲା ।

॥ ଅନେଶତ ॥

“ ଏ କଣ କାନ୍ଦୁଥିବୁ ଖାଲି, - ଆଲୋ, ଆଲୋ ପୁୟ, ଦେଖୁଲୁ ତୋ ପିଲାଟାର ଦଶା କ’ଣ ହେଲାଣି, - ପିଲାଟାକୁ କ୍ଷୀର ଦେ, ଆଲୋ ବାୟାଣୀ, ଶୁଭୁଟି ନା -” ଜାମିରିର ବୁଢ଼ୀ ବାରମ୍ବାର ହଲେଇ ଲାଗିଛି । କାନ୍ଦଣା ସୁଅର ଶେଷାଶେଷ, ତୁନିତାନି ଖାଲି ପାଣି ବୋହିପଡ଼ୁଛି, ମୁହଁ ଟେକି ପୁୟ ଅନେଇଁଲା । ହାକିନା ତଳେ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି କାନ୍ଦୁଛି । କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ମୁହଁ କଳା ପଡ଼ିଗଲାଣି । ଛାଟିପିଟି ହୋଇ ହୋଇ ହାତଗୋଡ଼ ନାଠି ହେଲାଣି । କେତେବେଳେ ଟିକିଏ କ’ଣ ସେ ଖାଇଥିଲା । ପିଲାକୁ ଅଣ୍ଟିକି ଗୋଟେଇନେଲା । ଆହା ଉଭାଣି ପିଲାଟା, କ’ଣ ହେବ ଯା ଅବସ୍ଥା । ଆହୁରି ଅସରାଏ; ଆହୁରି ଅସରାଏ । ସାନ ସାନ ବୁୟା ଲଗାଲଗି ହୋଇ ଛିଞ୍ଚିଲା ପରି ଝରିପଡ଼େ ରହିରହିକା, ବରଷା ଶେଷରେ ମଠୁଆଣି ଧକା ପବନରେ ଓଦାଗଛରୁ ପାଣି ଝଡ଼ିଲା ପରି । ହାକିନା କ୍ଷୀରରେ ମୁହଁ ପୋତିଲାଣି, କେତେବେଳର ଭୋକ, ଝୁଣି ଲାଗିଛି । ଚୋରେଇ ଚୋରେଇ ଅନେଇଁ ଦେଉଛି ମା’ ମୁହଁକୁ । ପୁଅକୁ କୋଡ଼ରେ ଧରି ଧୀରେ ଧୀରେ ବିବେଚନା ଶକ୍ତି ଫେରିଆସୁଛି । ପାଦତଳେ ଦମ୍ଭ ବସୁନ୍ଧରା, ଆଶ୍ରା ଦେଉଛି, ଭରସା ଦେଉଛି । ଚାରିଆଡ଼ ଫାଙ୍କା ପଡ଼ିଯାଇଥିଲା, ଲୁହ ଭୁଡ଼ୁବୁଡ଼ୁ ଆଖି ଆଗରେ ପଛୁଆଣି ଦିନର ଶୀତଳ ଖରା ପଡ଼ିଲାଣି

ପିଣ୍ଡା ଉପରେ, ଖୋଲା ପବନ ମାଠି ଯାଉଛି ମନରୁ ଦରଜ ଉପରେ ସ୍ମରଣ ଫେରୁଛି, ଜୀବନ ଅଛି, ସଂସାର ଅଛି ।

“ଚାଲୁନୁ ପଦାକୁ, ଆ” ପିଲାକୁ କୋବଲେଇଲା ପରି ଯଦୁ କରି ଜାମିରିର ବୁଢ଼ୀ ସଙ୍ଗୋଳି ଲାଗିଛି । କବାଟକୁ ଭଲକରି ଖୋଲିଦେଲା, “ଆ ଲୋ ମା, ଆ” ତାହାରି ପଛେ ପଛେ ପଦାକୁ ଯାଇ ପୁଣି ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଲା । କେତେଛୁଣିକା ଦାଣ୍ଡ ଖାଲି ହୋଇଗଲା, କାହାନ୍ତି କିଏ ? ଉଦାସ ହୋଇ ଚିକଳ ଆଖିରେ ବେକକୁ ପଛକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ମାଲପିଟାଏ ଏକାଠାଆକେ ବସିରହିଛି । ଜାମିରିର ବୁଢ଼ୀ କରପଟିଆ ଠିଆହୋଇ ଅଣ୍ଟାରେ ହାତଦେଇ ଖାଲି ସେୟାକୁ ଦେଖୁଛି । କେତେ କ’ଣ କହିଯାଉଛି ସେ, ପୁଣିର ମନରେ ପଶୁ ନାହିଁ, ଅଧା ଶୁଭୁଛି ଅଧା ନାହିଁ, କ’ଣ ଥାଏ ତହିଁରେ, ସବୁ ତୁଚ୍ଛା କଥା, ସେ ଏ ପୃଥିବୀର ନୁହେଁ ।

“ଏମିତି କାହିଁକି ବସିଛୁ ଝିଅ, କଥା କହୁନୋହୁଁ, ପୁଣି, କଥା କହ । ଓଃ, କ’ଣ ଦିଶୁଛି ତୋ ମୁହଁ, ହଇ ଲୋ, କ’ଣ ହୋଇଗଲା, ଘଡ଼ିକ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲୁ ନାହିଁ ବାୟାଣୀ, ଆହୁରି ତ ଅଛି; ପାକେଲାବାଜରେ ଘର କରିବୁ, ପିଲା ପୋଷିବୁ । କ’ଣ ତୋର ହୋଇଛି କ’ଣ ? ଏତେ ବିକଳ ହେଲୁ । କିଏ ଅନେଇଁ ଦମ୍ଭ ଧରିବ, ହେଇତି ପରା ସହିପାରିଲା ନାହିଁ ବୁଢ଼ା ବାହାରିଗଲା, କି କାନ୍ଦଣା, ବିରାମ ନାହିଁ ଗାତୁରୁ ଗାତୁରୁ । ମନ ରା ଧରିଛି, ଓଃ ରଇଥା ନା, କାହିଁକି ମାହାଜିଆ କିଏ ବିରକ୍ତ କରୁଛି କାନ ପାଖରେ ।”

ଭାବିବାକୁ ଛାଡ଼ିଦେ, ଅନେଇଁବାକୁ ଦେ ।

ଫମ୍ପା ଫାଙ୍କା ଦୁନିଆଟାକୁ ଅନେଇଁବାକୁ ଦେ ଏକୁଟିଆ ଏକୁଟିଆ । ମୁହଁପଟେ ସେ ଗାଙ୍ଗି ହେଲା ପରି ରହିଛି । ଯାହା ଯେଉଁଠି ଥିଲା ସବୁ ଚାଲିଯାଇଛି । ଘର ପଡ଼ିଛି, ମଣିଷ ନାହାନ୍ତି, ଗୃହାଳ ଅନେଇଁଛି, ତୁଚ୍ଛା ଖୁଣ୍ଟିରୁ ପଘା ଝୁଲୁଛି । ଗୋରୁ ଗାଈ ନାହାନ୍ତି । ପୋଡ଼ା ଧାନ ବିଲ ମଝିରେ ବସୁଧା ଫାଟି ଆଁ କରିଛି ପାଟିକି ଟୋପାଏ ପାଣି ନାହିଁ, ଝୋଲା କାନି କାନି କସରା ଧଳା ହାଡ଼ କୁଡ଼ କୁଡ଼, ପାଣି ବଦଳରେ ସରୁ ସରୁ କଳା ବାଲିତରା ଶୁଖିଗଲା, ସବୁ ଲଣ୍ଡା ନୁଖୁରା ଆଉ ଟାଣିଆ । କୁଆଡ଼େ ଥିଲା ଏତେ ତାତି -

ଚନ୍ଦା ପର୍ବତର ଖଦଖଦଡ଼ିଆ ପଥୁରିଆ ଫାଟରୁ ଉପରକୁ ଖାଲି ଉଡ଼େଇ ଲାଗିଛି କିଏ ପାଉଁଶଗୁଡ଼ାଏ, ଛିଣ୍ଡା ଟୋକେଇ ସବୁ ଗଡ଼ଗଡ଼େଇ ଗଡ଼ଗଡ଼େଇ ଗୋଡ଼ିଆଗୋଡ଼ି ହୋଇ ଉଡ଼ିଲାଗିଛି ଭଙ୍ଗା ହାଣ୍ଡିକୁଝେଇର କରବାଟ ଦେଇ । ଦଦରା ଚାଳ ଉଲୁରି ହୋଇ ଲାଗିଛି ଧୀରେ ଧୀରେ, ପୁରୁ ପୁରୁ ହୋଇ କୁଟା ଉଡ଼ିଯାଉଛି, କଳା କହରା କଳା ପାଉଁଶିଆ ବାଉଁଶଗୁଡ଼ାକ ବୁଢ଼ା ମଣିଷର ଦାନ୍ତ ପରି ଡୋଫାନରେ ହଲିଲାଗିଛି, ହଲିହଲି ଅଜାଡ଼ି ହୋଇପଡ଼ୁଛି ଗୋଛା ଗୋଛା ଘରର ଚାଳ, ହେଇ ପାଉଁଶର ଧୂମ ଘୋଟିଆସିଲା, ପର୍ବତକନ୍ଦିରୁ ବିଚିତ୍ର କିଳିକିଳା । ଓଃ କି ତାତି, ସବୁ ଶୁଖିଗଲା ! କ’ଣ ହେଲା ? ଆଉ ଭାବି ହେଉ ନାହିଁ । କାତପରି ଆଖି ଦି’ଗା ଗେଣ୍ଡିଦେଇ ଆଉଜିପଡ଼ି ବସିରହିଛି ଲୋକଟା,

ହଲ୍ ନାହିଁ ଚଲ୍ ନାହିଁ । ଗୋରୁ ବାହୁଡ଼ାଣି ବେଳ ହେଲାଣି, ଦାଣ୍ଡେ ଦାଣ୍ଡେ ଚବର ଚବର ହୋଇ ଗଲେଣି କେତେ ଲୋକ । ପାଟି ବନ୍ଦକରି ଏପାଖ ସେପାଖ ଅନେଇଁ ମାଠିଆ କାଖେଇ ମାଇପେ ପାଣିକି ଲାଗିଲେଣି, ପିଲାଏ ତେଇଁଲେଣି, ଖରା ମୁରୁକିହସା ଦେଇ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଲାଣି ବି ପର୍ବତ ମଝିକୁ । ପୁୟର ସୋର ନାହିଁ ।

କିଏ ସେ ଘରୁ ହସୁଛି ? କାହାର ପାଟି ଯେ ? ନିଦରୁ ଉଠିଲାପରି ପୁୟ ମୁହଁ ଟେକି ଶୁଣିଲା । ଦିଉଡ଼ୁ ହସୁଛି, ତା’ର ନୂଆ ଭାରିଯା ହସୁଛି । ପଡ଼ିଶା ଘରୁ ଭଗାରି ହସୁଛି । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଲୁହ ଶୁଖି ଆସିଲା, ମଳିନ ମୁହଁରେ ତାତି ଚହଟି ଆସିଲା ପରସ୍ତ ପରସ୍ତ ହୋଇ । କାନମୁଣ୍ଡା ଗରମ ହୋଇ କାନ ଠିଆ ହେଲା । ଦୁଃଖ ସୁଖ ଲାଗିଛି । ବଡ଼ ପାଟିରେ ହସାହସି ହେଉଛନ୍ତି । ତା’ରି ଘରେ ତାରି ମୁହଁ ଉପରେ ଦେଖେଇ ଶତ୍ରୁ ଅଦୋଉତି ସାଧୁଛି । ରାଗରେ ଫୁଲି ଫୁଲି ପୁୟ କଠିନ ହେଲା, ଆଉ କାନ୍ଦଣା ନାହିଁ, ବଳ ଆସିଲା, ପାଟିଲା ଲୁହା ପରି ରାଗର ବଳ । ମନହେଲା ସେ ବସି ବସି ଶୁଣୁଥାନ୍ତା ଆଉ ରାଗୁଥାନ୍ତା । କେତେବେଳେ ଏକା ଝାଙ୍କରେ ଦୁଆରକୁ ଓହ୍ଲେଇପଡ଼ି ଆପଣା ଉପରେ କାବାହୋଇ ସେ ଭାବିଲାଗିଛି, କାହିଁକି ଏଠିଟାରେ ବସି ରହିଛି ସେ, କ’ଣ ଦେଖିବ ବୋଲି । ପିଲାଟିକୁ ରୁଣ୍ଡେଇ ଧରି ସେ ଚାଲିଗଲା ।

ସେତେବେଳେ ଅନ୍ଧାର ପଡୁଥାଏ ।

॥ ଶଏ ॥

“କିଏ ସେ ଯାଉଛ ?”

ପୁୟ ଚମକି ପଡ଼ିଲା । ଅଟକି ରହି ପଛକୁ ଅନେଇଁଲା ।

ପାଟି ଲୁଣି ଚରିଗଲାଣି, ମନରେ ନିଆଁ, ଗାଁ, ସରିଆସିଲାଣି ପରା । କୁଆଡ଼େ ସେ ଚାଲିଛି ।

ଆଗକୁ ଆହୁରି ପାହୁଣ୍ଡେ ଦି’ ପାହୁଣ୍ଡ, ପଛରୁ ପୁଣି ଥରେ ଡିସାରି ଗର୍ଜନ କଲା, “ଅନ୍ଧାରରେ ବଣ ଆଡ଼କୁ କିଏସେ ଯାଉଛ, ଶୁଭୁ ନାହିଁକି ? ଆସ ଫେରିଆସ ।” କିଛି ନ କହି ତଳକୁ ମୁଣ୍ଡପୋତି ପୁୟ ଲେଉଟି ଚାଲିଲା । ଆକାଶରେ ତାରା ବିଞ୍ଚି ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ସବୁଦିନ ପରି ଆଜି ବି ପାଣ୍ଡୁ ଡିସାରି ତା’ର ଘର ଆଗରେ ଉଞ୍ଚ ପଥର ଉପରେ ବସିରହି ନକ୍ଷତ୍ରକ ଯୋଗ ଦେଖୁଛି । ତାରା ଧାସରେ ତା’ର ଦେହ ବାରି ହେଉଛି । ହଲ୍ ନାହିଁ ଚଲ୍ ନାହିଁ, ପଥର ପରି ।

ଡିସାରି ପୁଣି ସବୁ ଭୁଲିଯାଇଥିଲା । ସେହି ଉପରକୁ ତା’ର ଆଖି । ତୁନିହୋଇ ଆସି ପଥର ତଳେ ପୁୟ ଠିଆହେଲା । ଦୂରରେ ଗାଁଦାଣ୍ଡ ଉପରେ ଠାଆଠାଆକେ ରକ୍ଷାତୁଲିର ନାଲି ଧାସ ଝଲ ଝଲୋଉଛି । ପଞ୍ଜା ପଞ୍ଜା ହୋଇ ଲୋକ ଜମିଛନ୍ତି । କଥା ପଡ଼ିଛି ।

କି କଥା ? ଖାଲି ତାରି କଥା ତ ! ଦୁନିଆଯାକର ସହାନୁଭୂତି ପଛଆଡୁ ଖାଲି ଖାଲ ଗୋଡ଼ୋଉଛି । ହାଟ ବସିଛି । ନାଁ ଡାକ୍ ହୋଇଛି ଗାଁ ଗୋହିରିର ଧୂଳିକୁଡ଼ରେ ସେ ମୁଣ୍ଡରେ ତା'ର ଘର, ତା'ର ଘର ତା'ର ସଂସାର, ତା'ର ଧାନ୍ତୀ ଜୀବନର ସମାଧି । ମନେ ପଡ଼ିଗଲେ ପ୍ରାଣ କୁହୁଳି ଉଠୁଛି ।

ଅଣ୍ଟରେ ଛୁଆଟି ଭିଡ଼ିମୋଡ଼ି ହେଲାଣି, କେତେବେଳେ ଶୋଇପଡ଼ିଥିଲା ବିଚରା । କ'ଣ ହେବ ତା'ର ଦଶା ! କିଏ ତାକୁ ମୋର ବୋଲି ମଣି ପଣତ ଘୋଡ଼େଇ ପୋଷିବ ପାଲିବ, କାହା ବଳରେ ଦମ୍ଭ ହୋଇ ଠିଆହେବ ସେ ମଣିଷଛୁଆ ?

ଦରଦର ଲୁହ ନିଗିଡ଼ି ପଡ଼ିଲା, ମନେ ପଡ଼ିଲା, ଭଗବାନ୍ ଆକାଶରେ ଦମ୍ଭ ତଳେ ଦର୍ତ୍ତନୀ, ଡିସାରିର ଆସ୍ଥାନ ପଥର ତଳେ କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦି ଉଠି ପୁଣି ବି ଆକାଶକୁ ମୁହଁ ଟେକିଲା ।

ଚରମ ବେଦନାର ମୂର୍ତ୍ତିରୂପ ପରି କଳା ନିରାଶାରେ ପ୍ରାଣ ଭିତରୁ ତାକ ଉଠିଲା ଭଗବାନ୍ ଭଗବାନ୍ ଦଦରା ହାଣ୍ଡିର ଫମ୍ପା ଆଧେୟ, ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସର ତାତିର ଝାଞ୍ଜି, ଲୁହଭିଜା ମଣିଷର ହାତଗଢ଼ା ସଂସାର, - ଅନ୍ଧାରି ଭଗବାନ୍ ।

“କିଏ କାହୁଁ ? କ'ଣ ହେଲା ?” ଡିସାରି ତଳକୁ ଡେଇଁପଡ଼ି ପାଖକୁ ଆସିଲା । “ଓଃ, ସାଉଁଡାର ତୋକ୍ରୀ (ଭାରିଯା) କାନ୍ଦନା ମା । ଚାଲ୍ ଚାଲ୍ ।” କଅଁଳେଇ ଅଡ଼େଇ ନେଲା ଆପଣା ଘର ଦୁଆର ମୁହଁକୁ । ତାକିଲା, “ଆଲୋ ବୁଢ଼ୀ, ଦେଖୁଲୁଣି କିଏ !” କବାଟ ଫିଟେଇ ବୁଢ଼ୀ ପୁଣିକୁ ଦେଖିଲା । କିଛି କହିଲା ନାହିଁ, କୁଣ୍ଢେଇଧରି ଘର ଭିତରକୁ ଚାଣି ନେଲା, ପଛେ ପଛେ ଗଲା ପାଣ୍ଡୁ ଡିସାରି ।

କାହାରି ମୁହଁରେ ପଦେ କଥା ନାହିଁ । ବୁଲି ଜଳୁଛି, ରନ୍ଧା ବସିଛି । କାନ୍ଦୁ ଆଉଜି ପୁଣି ବସିରହିଲା । ବୁଢ଼ୀ ବୁଲିରେ କାଠ ଗୋଟି ଦେଉଛି । ନିଆଁଧାସରେ ଆଣ୍ଡ ଉପରେ ଆଣ୍ଡ ପାରିଦେଇ ହାତ ଉପରେ ଗାଲ ରଖି ଡିସାରି ବସି ଭାବୁଛି, ତା'ର ଜିକିଜିକି ଗୋରା କପାଳ ଉପରେ ଛାଇ ଉଡ଼ୋଉଛି, ଉଜ୍ଜଳ ଚନ୍ଦ୍ରୁଛି, ଧୀରେ ଧୀରେ ଫୁଟି ଫୁଟି ଉଠୁଛି ବୁଦା ବୁଦା ଝାଳ ।

କେତେବେଳେ ଗଲା । ତୁନି ତୁନି କରି ବୁଢ଼ୀ କଥା ପକେଇଲା, ଡିସାରି ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇଲା । ସବୁଠି ସେହି ଗୋଟାଏ କଥା । ପୁଣି ଭାବୁଥାଏ, ସଂସାରୀ ମଣିଷଙ୍କ ସରଳ ଉପଦେଶ ସହିଯାଅ ସବୁ, ମୁହଁ କାନ ବୁଜି, ଭାଗ୍ୟକୁ ମୁଣ୍ଡପାତି, ବଳେ ଦନେ ନା ଦିନେ ସବୁ ସୁଧୁରିଯିବ, ଭଲ ଆଉ ଭେଲ ବାରି ହୋଇପଡ଼ିବ, ଦୁଷ୍ଟ ଦଣ୍ଡ ପାଇବ, ନ୍ୟାୟବତ ପାଇବ ପୁରସ୍କାର । ସେହି ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଆଖି ରଖି ଆଶା ବାନ୍ଧି ଯୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି, ଦମ୍ଭ ହୁଅ ।

ମନରଖା ସାନ୍ତ୍ବନା ମଣିଷର । କ'ଣ ଥାଏ ତହିଁରେ ?

ସାବୁନାର ବାଣୀ ଧୀରେ ଧୀରେ ପୁଣି ସରିଗଲାଣି, ମଉଳିଗଲାଣି । ନିଆଁଧାସ ପଡ଼ିଥାଏ ପୁଣି ମୁହଁ ଉପରେ । ଲୁହ ଶୁଖି ଆସୁଛି; ବାହାରର ତୋପାନ ଭିତରକୁ ଚେପିଛି । ସେଠିକି କଥା ପହଞ୍ଚେ ନାହିଁ, ଆପେ ଖସିପଡ଼େ । ପୁଣି ସେହି ଦୁନିତାନ୍ତି ଘର । କାଠପିତୁଳି ପରି ବୁଡ଼ାବୁଡ଼ା ବସିଛନ୍ତି । ରନ୍ଧାହାଣ୍ଡିରେ ଏକା ତାଳରେ ଗବଗବ ଶବ୍ଦ । ବିଲିବିଲି ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ମଣିଷର ସାନ ବୁଲିଟିଏ । ସେଠି ଧିମେଇଁ ଧିମେଇଁ ରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗ ହୋଇ ନିଆଁ ଜଳିଯାଉଛି, ନାଲି, ବାଇଗଣି ସବୁଜା ନିଆଁ । ନିତି ଆସୁଛି, ତେଜି ହେଉଛି ଆପଣା ସୁଖେ । ବାହାରେ ଖାଲି ଅନ୍ଧାର ।

ସେଠି ସହାନୁଭୂତି ନାହିଁ ।

ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ ପକେଇ ଡିସାରି ଉଠିଲା । ଆଖିର ପାଉଁଶିଆ ତଳେ ନାଲି ଚହଟିଛି । ତରତର ହୋଇ କହିଦେଇ ଗଲା, “ଯା ଗଣ୍ଡିଏ ଖାଇଦେ ମା, ମୋର ଡେରି ଅଛି ।” ବୁଡ଼ା ଚମକିପଡ଼ି ରନ୍ଧାହାଣ୍ଡିରେ ମନ ଦେଲା । ପୁଣି ପଦାକୁ ଆସିଲା । ପାହାଚ ଉପରେ ଦୂରକୁ ଅନେଇଁ ଠିଆ ହୋଇଛି ପାଣ୍ଡୁ ଡିସାରି । କ’ଣ କାଳେ କହିବ କି ? ସବୁ ସେ ଜାଣିପାରେ, ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବିଷାକ୍ତ । ପଚାରିଲେ କ’ଣ ନାହିଁ କରିଦେବ ? କାନ୍ଦୁ ଲେସି ହୋଇ ପଚାରିବି ପଚାରିବି ବୋଲି କେତେଥର ପୁଣି ବିଚାରିଲା, ଓଠ ଥରି ଥରି ପୁଣି ସ୍ଥିର ହେଲା, ମୁହଁର ଚାଲିଗଲା; ପଚାରି ହେଲା ନାହିଁ, ଖସି ଖସି ଶୁଣି ବୁଲିପଡ଼ି ପାଣ୍ଡୁ ଡିସାରି କହିଲା, “କାହିଁକି ଫେର ପଦାକୁ ଆସିଲୁ, ପିଲାକୁ ଥଣ୍ଡା ଲାଗିବ ଯେ ! ଯା ମା, ଘରକୁ ଯା, ଶୁଆପିଆ କର, ମୋର ଉଛୁର ହେବ । ଯା, ଏତେ ଦୁଃଖ କାହିଁକି ? ମନକୁ ଭୁଲେଇ ନେ, ପାସୋରି ପକା । ଆନନ୍ଦ ପାଇଁ ଆମର ଜନ୍ମ, ନିଜେ ଭଲ୍ଲା ନ କଲେ କାହାର ଶକ୍ତି ଅଛି ପ୍ରାଣକୁ ପାଡ଼ା ଦେବ । ସଂସାରରେ ଦୁଃଖ ନାହିଁ ।”

କହିଦେଇ ଚାଲିଗଲା । କେତେ ସୁନ୍ଦର । ପୁଣି ତା’ର ପଥର ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଯାଉଛି । ରାତିଯାକ କେତେ ତାରା ଗଣାଗଣି । ସେ ବଡ଼, ସେ ଜ୍ଞାନୀ, ତା’ର ବିଶ୍ବାସ ଅଛି, ଆନନ୍ଦ ଅଛି । ତା ବୋଲି ତ ସମସ୍ତିକର ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ କ’ଣ ତା’ରି ପରି ?

ପାସୋରି ପକା ! ଦୁଃଖ ନାହିଁ ! ସେ କ’ଣ ତା’ର ପ୍ରାଣର କଥା ? ସେ କ’ଣ ସତ ? ତାରାର କଥା, ଆକାଶର କଥା, - ରକ୍ତ ମାଂସର ମଣିଷର ନୁହେଁ ।

ଅନ୍ଧାର ଦୁଲୁକୁଛି, କାଜିଆ ଝୋଲା ଭିତରେ ଅନ୍ଧାରି ବଢ଼ି ପରି ।

ଆକାଶରେ ମିଟିମିଟି ତାରା, ଅତି ଦୂର, ଉଦାସର ଦ୍ୟୋତକ ପରି ।

ପଚାରିଲେ ଜବାବ ମିଳେ ନାହିଁ । ନିର୍ମମ ନିବୁଜ ଯବନିକା ।

ସାନ୍ନ୍ୟାସ ବାଣୀ ଧୀରେ ଧୀରେ ପୁଣି ସରିଗଲାଣି, ମଉଳିଗଲାଣି । ନିଆଁଧାସ ପଡ଼ିଥାଏ ପୁଣି ମୁହଁ ଉପରେ । ଲୁହ ଶୁଖି ଆସୁଛି; ବାହାରର ତୋପାନ ଭିତରକୁ ଭେଦିଛି । ସେଠିକି କଥା ପହଞ୍ଚେ ନାହିଁ, ଆପେ ଖସିପଡ଼େ । ପୁଣି ସେହି ତୁନିତାନ୍ତି ଘର । କାଠପିତୁଳି ପରି ବୁଡ଼ାବୁଡ଼ା ବସିଛନ୍ତି । ରକ୍ଷାହାଣ୍ଡିରେ ଏକା ତାଳରେ ଗବଗବ ଶବ୍ଦ । ବିଲିବିଲି ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ମଣିଷର ସାନ ବୁଲିଟିଏ । ସେଠି ଧିମେଇଁ ଧିମେଇଁ ରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗ ହୋଇ ନିଆଁ ଜଳିଯାଉଛି, ନାଲି, ବାଇଗଣି ସବୁଜା ନିଆଁ । ନିଭି ଆସୁଛି, ତେଜି ହେଉଛି ଆପଣା ସୁଖେ । ବାହାରେ ଖାଲି ଅନ୍ଧାର ।

ସେଠି ସହାନୁଭୂତି ନାହିଁ ।

ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକେଇ ଡିସାରି ଉଠିଲା । ଆଖିର ପାଉଁଶିଆ ତଳେ ନାଲି ଚହଟିଛି । ତରତର ହୋଇ କହିଦେଇ ଗଲା, “ଯା ଗଣ୍ଡିଏ ଖାଇଦେ ମା, ମୋର ଡେରି ଅଛି ।” ବୁଡ଼ା ଚମକିପଡ଼ି ରକ୍ଷାହାଣ୍ଡିରେ ମନ ଦେଲା । ପୁଣି ପଦାକୁ ଆସିଲା । ପାହାଚ ଉପରେ ଦୂରକୁ ଅନେଇଁ ଠିଆ ହୋଇଛି ପାଣ୍ଡୁ ଡିସାରି । କ’ଣ କାଳେ କହିବ କି ? ସବୁ ସେ ଜାଣିପାରେ, ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ । ପଚାରିଲେ କ’ଣ ନାହିଁ କରିଦେବ ? କାନ୍ଧକୁ ଲେସି ହୋଇ ପଚାରିବି ପଚାରିବି ବୋଲି କେତେଥର ପୁଣି ବିଚାରିଲା, ଓଠ ଥରି ଥରି ପୁଣି ସ୍ଥିର ହେଲା, ମୁହଁର ଚାଲିଗଲା; ପଚାରି ହେଲା ନାହିଁ, ଖସି ଖସି ଶୁଣି ବୁଲିପଡ଼ି ପାଣ୍ଡୁ ଡିସାରି କହିଲା, “କାହିଁକି ଫେରୁ ପଦାକୁ ଆସିଲୁ, ପିଲାକୁ ଥଣ୍ଡା ଲାଗିବ ଯେ ! ଯା ମା, ଘରକୁ ଯା, ଶୁଆପିଆ କର, ମୋର ଉଛୁର ହେବ । ଯା, ଏତେ ଦୁଃଖ କାହିଁକି ? ମନକୁ ଭୁଲେଇ ନେ, ପାସୋରି ପକା । ଆନନ୍ଦ ପାଇଁ ଆମର ଜନ୍ମ, ନିଜେ ଇଚ୍ଛା ନ କଲେ କାହାର ଶକ୍ତି ଅଛି ପ୍ରାଣକୁ ପାଡ଼ା ଦେବ । ସଂସାରରେ ଦୁଃଖ ନାହିଁ ।”

କହିଦେଇ ଚାଲିଗଲା । କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର । ପୁଣି ତା’ର ପଥର ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଯାଉଛି । ରାତିଯାକ କେତେ ତାରା ଗଣାଗଣି । ସେ ବଡ଼, ସେ ଜ୍ଞାନୀ, ତା’ର ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି, ଆନନ୍ଦ ଅଛି । ତା ବୋଲି ତ ସମସ୍ତଙ୍କର ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ କ’ଣ ତା’ରି ପରି ?

ପାସୋରି ପକା ! ଦୁଃଖ ନାହିଁ ! ସେ କ’ଣ ତା’ର ପ୍ରାଣର କଥା ? ସେ କ’ଣ ସତ ? ତାରାର କଥା, ଆକାଶର କଥା, - ରକ୍ତ ମାଂସର ମଣିଷର ନୁହେଁ ।

ଅନ୍ଧାର ଦୁଇକୁଛି, କାଳିଆ ଝୋଲା ଭିତରେ ଅନ୍ଧାରି ବଢ଼ି ପରି ।

ଆକାଶରେ ମିଟିମିଟି ତାରା, ଅତି ଦୂର, ଉଦାସର ଦ୍ୟୋତକ ପରି ।

ପଚାରିଲେ ଢବାବୁ ମିଳେ ନାହିଁ । ନିର୍ମମ ନିବୁଜ ଯବନିକା ।

ପଥର ଉପରେ ବସିରହିଛି ଡିସାରି, ସତ୍ୟର ସନ୍ତାନ । ଦେଖୁଥିବ ରୋକିପାରିବ ନାହିଁ, ବୁଝୁଥିବ ବୁଝେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ବରଷା ମଝିରେ ଗୋଟାଏ ଶୁଖିଲା ରାତି, କାହାପାଇଁ ସେ, ତା' ପାଇଁ ନୁହେଁ ।

କୁଳକୁଳିଆ ଉଡ଼ି ବୁଲୁଛନ୍ତି, ଗୋଲେଇ ବୁଲି ଦେଉଳପରି ଅନ୍ଧାର ବିଛେଇ ହୋଇଛି । ସବୁ ଶୋଇପଡ଼ିଲା ପରି, ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଆଳୁଅର ଧାସ ନାହିଁ, ମଣିଷର ସ୍ବର ନାହିଁ, ସବୁ ବୁଡ଼େଇ ଦେଇ ସବୁ ଉଛୁଳେଇ ଦେଇ ଲଦିହୋଇ ଆସୁଛି କେବଳ ଶୀତଳ ବିସ୍ମୃତି ।

ରାତି ବଢ଼ିଥାଏ । ଡିସାରି ଆସିଲା । ଦୁଆରମୁହଁରେ ଦୁନିହୋଇ ବୁଢ଼ୀ ବସିଛି । ପୁସ୍ତକ ହୋଇ ଦି'ପଦ କଥାବାସ । ବୁଢ଼ୀ ହାତ ଦେଖେଇଦେଲା । କାନିଟି ଘୋଡ଼ିହୋଇ କାନ୍ଧକୁ ଲାଗି ମେଞ୍ଚାହୋଇ ଶୋଇଛି ପୁଣି । ଡିସାରି ନଇଁପଡ଼ିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଉଁଶି ଲାଗିଲା ତା'ର ମୁଣ୍ଡକୁ । ଦେହ ଥରେଇ ଦେଇ ନିଦରେ ନିଦରେ କାନ୍ଦଣାରେ ହେକାପରି ପୁଣିର ନିଶ୍ବାସ ଶୁଭିଲା । ବୁଢ଼ୀ କହିଲା, “ଏଠିଟାରେ ଶୋଇଥିବ ?” “ଶୋଉ”, ଡିସାରି କହିଲା, “ମନଇଚ୍ଛା ଶୋଇଥାଉ, ଉଠାନା, ନିଦ ହୋଇଯାଇଛି । ଘୋଡ଼େଇ ଦେବା, ପିଣ୍ଡାରେ ତାଟି ଡେରିଦେବା, ତର କ'ଣ, ଆମେ ତ ଅଛୁ । କାହାର ଝିଅ, କାହାର ବୋହୂ, ଆହା !”

ମନକୁମନ ଡିସାରି କହି ଲାଗିଲା, “ସରକୁ ସାଉଁଟା, ସରକୁ ସାଉଁଟା — ଏ କ'ଣ ହେଲା !”

॥ ଶଏ ଏକ ॥

ଫଜେରା ଫାଟୁଥାଏ ।

ପିଲାକୁ ବୁଝେଇ ବୁଝେଇ ପୁଣି ଉଠି ଠିଆହେଲା ।

ଡିସାରିଘର ଶୋଇଛନ୍ତି । ତୁଆ ଜୀବନର ସମସ୍ୟା ଘେନି ଚହଟି ଆସୁଛି ପାହାନ୍ତି । କନ୍ଧର ପଦେ କଥା, ମୋର ତୁମଠି ମନ ନାହିଁ । ତା'ପରେ ଆଉ କ'ଣ ରହିଲା ? କି ସ୍ବାଧି ତା'ର ଏ ଗାଁରେ ? ଲୋକେ ଉଠିବେ, ଝିନ୍ଦୁଟ ବଢ଼ିବ, କାହାର ତଳିଆ ହୋଇ ରହିବ ସେ ।

ଟିକି ଚଢ଼େଇର ବସା ଅଛି, ପିମ୍ପୁଡ଼ିର ଅଛି ଅଧାର । ତାକୁ ରହିବାକୁ ଥାନ ନାହିଁ ? ରାତିର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଚେହେରା ଧରି ଉଇଁଲା ଆଖି ଆଗରେ । ଦିଶିଗଲା, ଦୂର ମାଳ ଭିତରେ ମିଟିଂ ଗାଁ । ବାପଘର କାନ୍ଧ ଭୁଣ୍ଡୁଡ଼ି ପଡ଼ିଛି, କେତେ ପୁରୁଣା ଲୋକ ମରିହଜି ଗଲେଣି । ତଥାପି ମୋର ବୋଲି କହିବାକୁ ଗାଁର ନାଁ ଅଛି, ସେହି ମହାବଳୀ ପର୍ବତ ସେମିତି ଠିଆ ହୋଇଛି, ସେହି ଚମ୍ପା ଝରଣା ସେହିପରି ବହିଯାଉଛି । ମାନୀ ରଘୁ ସାଉଁଟା ବୁଢ଼ୀ ଆଦରରେ

ଗୋଟେଇ ନେବ, କେହି ବୁଝୁ କି ନ ବୁଝୁ ପୁରୁଲି ବୁଝିବ । ଦର୍ତ୍ତନୀର କୋଡ଼ରେ ସବୁରି ତିଅ ଅଛି, କାହିଁର ଚିନ୍ତା । ଏହି ଦି'ଦିନିଆ ଜନ୍ମ ତ; ତା'ପରେ ପୁଣି ପରିବର୍ତ୍ତନ, ଏତିକିବେଳ କଟେଇ ହେବ ନାହିଁ ?

ଠିକ୍ କହିଥିଲା ଡିସାରି, ମରଣ ନାହିଁ, ଦୁଃଖ ନାହିଁ !

ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଲା, ଚରୁଚର ହୋଇ ଚାଲି ଲାଗିଲା, ଚାଲି ଲାଗିଲା, କିନ୍ତୁ ଏ କ'ଣ, କ'ଣ ହୋଇଯାଉଛି, - ତୁଆ ଯୁଗ, ତୁଆ ଦୁନିଆ, ଯେତେ ଦମ୍ଭକରି ଧରିଲେ ପ୍ରାଣ ଭିତର ଥରିଯାଉଛି - ଓଠ କମିଯାଉଛି, ଆଖୁରୁ ଲୁହ କେରା କେରା ହୋଇ ବୋହି ପାଟିରେ ପଶିଯାଉଛି, ଉଦାୟାନ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଚାହିଁ ନିଠେଇ ମନେ ମନେ କହିଲାଗିଛି -

“ଜୀବନରେ ସୁଆଦ ଅଛି, ମରଣ ନାହିଁ, ଦୁଃଖ ନାହିଁ ।”

‘ଅନୁଚର ସନ୍ତାନ’ ୧୯୫୫ ମସିହାରେ କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ
ଏକାଡେମୀ ପୁରସ୍କୃତ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସ ।

ଏହା କନ୍ଧ ଜନଜାତିର ଜୀବନଗାଥା । ସେମାନଙ୍କ
ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସ, ସାମାଜିକ ରୀତିନୀତି, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧର
ଅଭିନବ କାବ୍ୟାୟନ ।

ଔପନ୍ୟାସିକ ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି- ପ୍ରକୃତିକୋଳରେ
ବଞ୍ଚୁଥିବା ଏହି ସରଳବିଶ୍ୱାସୀ ଓ ଛଜନାହୀନ ମଣିଷମାନଙ୍କ
ଭିତରେ ରହିଛି ଜୀବନଯାତ୍ରାର ଯେକୌଣସି ପ୍ରତିକୂଳ
ପରିସ୍ଥିତିକୁ ସାମ୍ବଳା ଓ ଅତିକ୍ରମଣ କରିବାର ଅତୁଟ
ସାମର୍ଥ୍ୟ- ଯେପରି ଜଣେ ଜଣେ ନାଳକଂଠ । କନ୍ଧ ନାରୀ
ଏକାଧାରରେ ପ୍ରେମମୟୀ, କରୁଣାମୟୀ ଓ ବିପ୍ଳବିଣୀ-
ଯେପରି ଆଦିମାତା ।

ଜାଂଗଲିକ ପ୍ରକୃତିର ଅକୃତ୍ରିମ ଶୋଭା ଏବଂ
ତା’କୋଳରେ ବଞ୍ଚୁଥିବା ମଣିଷମାନଙ୍କ ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟା ଏବଂ
ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଚିନ୍ତାମୂଳ ଓ କାବ୍ୟିକ ଉପସ୍ଥାପନ - ଏହି
ଉପନ୍ୟାସକୁ କରିଛି ଏକ ଅନନ୍ୟ ଗଦ୍ୟ ମହାକାବ୍ୟ ।

ବିଦ୍ୟାପୁରୀ

ବାଲୁବଜାର, କଟକ ୭୫୩୦୦୨

www.vidyapuri.com

ISBN 978-81-7411-67-1

Digitized by srujanika@gmail.com